כתר כהונה

הוצאת נחליאל

ספר

כתר כהונה

חלק ראשון

מהשאלות ותשובות שחברתי בעזה"י · אני הצעיר **יצחק אברהם** באמו"ר הגאון המפורסם מו' **דוב בעריש** זצ"ל · בהרב הגדול החסיד המפורסם מהו' יצחק כ"ץ בהגאון המפורסם מ' משה כ"ץ בן רבינו הגדול מהו' שבתי הכהן זלה"ה בעה"מ שפתי כהן בן הגאון הגדול מהו' מאיר זצ"ל · וגם נכד להגאון הגדול איש אלקי' מהו' יצחק זצ"ל האב"ד דק"ק פוזנא · ונין ונכד להגאון הגדול מהו' פייבוש זצ"ל האב"ד דק"ק קראקא · ונין ונכד לרבינו הגדול הרמ"א ז"ל ונין ונכד להנשר הגדול מהו' שאול וואהל בהגאון המפורסם מו' יהורא פאדווה

תוך עמי אני יושב בעיר גדולה לאלקי' קרתא קרישא פה ק"ק פינטשוב יע"א

בבית ובדפוס של הרב המופלג המפורסם מוהר"ר **אברהם יהודא ליב** חה"ד מסווירז

בשנת והיתה לכם לברית כהונת עולם

קרן שאול הכהן רפופורט

ב״ה מרחשון תשכ״ח

הספר אשר לפנינו שו״ת ,,כתר כהונה" מאת אבי זקני הגאון הגדול בדורו מוהר״ר יצחק הכהן זצ״ל אבד״ק פינטשוב המכונה רבי איציקל חריף נדפס רק פעם, במספר עותקים מצומצם, ויקר המציאות היה מאז הופעתו, לפני קרוב למאתים שנה.

הדפסתיו מחדש בגלל יוקרו וחשיבותו, וכן ערכן הרב של שאלות ותשובות מגאוני ישראל המפורסמים ביותר המובאים בספר. למרות המחסור בספר זה, השתמשו בו רבות מורי הדורות מאז הופעתו.

ותהיה המהדורה הזאת של הספר, זכרון למשפחת אדוני אבי ומורי זצ״ל, ולאמי מורתי ע״ה, ניני הגאון המחבר אשר ברובה הגדול עלתה על המוקד בשנות השואה בגיא ההריגה בפולין, אשר שמותם אנקוב הלאה, ה' ינקם דמם, ונקיתי ודמם לא נקיתי נאם ה'

המהדורה החדשה צולמה מהדפוס הראשון יחד עם שער הספר, מבלי לשנות מאומה, כפי שהוא סודר לדפוס על ידי הגאון המחבר ונדפס על ידי בניו, זקיני זצ״ל.

שאול הכהן רפופורט

בן יכבד אב

אדוני אבי ומורי הרב הגדול בתורה, החסיד הנעלה מוהר״ר אברהם אבלי הכהן רפופורט זצ״ל (נפטר בווארשה ג׳ ניסן ת״ש)
בהרב הגדול החסיד מוהר״ר יצחק הכהן רפופורט זצ״ל מביליץ
בהרב הגדול המפורסם מוהר״ר יוסף הכהן רפופורט זצ״ל
בהרב הגאון הגדול מוהר״ר אברהם אבלי רפופורט זצ״ל אב״ד טורנה

אמי מורתי היקרה, הצדקת מרת טובה שפרינצא ע״ה (נפטרה בביליץ, ט״ו תמוז תרפ״ד)

בת הגאון הגדול מוהר״ר שאול הכהן רפופורט זצ״ל אב״ד פינטשוב

בן הגאון הגדול מוהר״ר ישראל הכהן רפופורט זצ״ל אב״ד פינטשוב

ב נ י

הגאון הגדול מוהר״ר יצחק הכהן רפופורט זצ״ל אב״ד פינטשוב
מחבר הספר הזה
בן הגאון הגדול מוהר״ר דובעריש הכהן רפופורט זצ״ל אב״ד פינטשוב (שהתפרסם בדורו בשם רבי בעריש שפתי כהנ״ס)
בן הגאון הגדול מוהר״ר יצחק כ״ץ מווינה (מו״ל ספר גבורת אנשים)
בן הגאון הגדול מוהר״ר משה כ״ץ (מו״ל ספר „נקודות הכסף״)
בן רבנו הגדול מאור הגולה מוהר״ר שבתי הכהן בעל הש״ך,
חתן הרב הגדול האלוף בדורו מוהר״ר בנימין זאב מווילנה
חתן הרב הגדול האלוף בדורו מוהר״ר שמחה בונם מייזליש מקראקה
חתן רבנו הגדול רבן של ישראל מוהר״ר משה איסרליש, הרמ״א
חתן רבנו הגדול רבן של ישראל מוהר״ר שלום שכנא מלובלין.

ואלה אזכרה, בית אבי, בית פאר ומסועף שנפל בחרב
ובאש בשואה האיומה, ואלה שהלכו לעולמם בדמי ימיהם

אחי הבכור, הרה״ח רבי ישראל יוסף הכהן רפופורט זצ״ל
רעיתו, גיסתי מרת פרימט הי״ד ב״ר משה מענדיל קלפהולץ ז״ל.

בניהם

הר״ר שאול הי״ד ורעיתו איטה ב״ר אהרן רפופורט ז״ל
הר״ר שבתי הי״ד ורעיתו חיה ב״ר זיינוויל ארליכסטר ז״ל
הר״ר יעקב הי״ד ורעיתו רבקה ב״ר יוסף קרעלל הי״ד
הר״ר יהודא לייב הי״ד ורעיתו שיינדל ב״ר יוסף נטנזון ז״ל
הר״ר יוחנן זאב הי״ד ורעיתו חנה ב״ר יוסף קרעלל הי״ד
הר״ר שמחה מאיר הי״ד ורעיתו יוכבד רבקה ב״ר יצחק מאיר לוין שליט״א
הר״ר אהרן הי״ד ורעיתו יוכבד רבקה בת כ״ק האדמו״ר מגור שליט״א בירושלם
וילדיהם הי״ד

אחי ר׳ יעקב הי״ד ורעיתו גיסתי מרת שרה ב״ר שלום סובל ז״ל

ובניהם יוסף, שאול, רייזל אשת ר׳ זלמן גורביץ הי״ד, טאבה הי״ד

אהי הגאון מוהר״ר שבתי הכהן רפופורט הי״ד אב״ד פינטשוב ורעיתו

גיסתי מרת איטל בת הגאון מוהר״ר אברהם ראובן רוטנברג אב״ד וואדיסלב זצ״ל
וילדיהם
הענא רחל, אלטא אשת הרה״ג ר׳ חיים לייביש ברגלס הי״ד וישראל ראובן הי״ד

אחי ר׳ משה הי״ד ורעיתו גיסתי מרת שינדל ב״ר לייב אינגבר ז״ל ובניהם יהודא ארי׳ ומאטיל הי״ד

אחי הרה״ח ר׳ מאיר הי״ד ורעיתו גיסתי מרת לאה ב״ר חיים ריינהולד ז״ל

ובניהם

הר״ר שאול הכהן הי״ד ורעיתו בת האדמו״ר מבלחוב בב. י. שליט״א

רהל רעית הר״ר מנחם ב״ר מרדכי שפידבוים הי״ד
טאבה שפרינצא הי״ד

אחותי מרת מאטיל הי״ד ובעלה גיסי הר״ר אברהם וויינגוט

בניהם

הרה״ג ר׳ שאול הכהן ז״ל חתן הגאון מוהר״ר אליהו בוקצו זצ״ל ממונטרה, יהודא לייב, רחל הי״ד

אחותי מרת רחל ובעלה גיסי הר״ר שמואל וואלף הי״ד

ובניהם

הר״ר שאול חתן ר״ש הכהן רפופורט ויהודא ארי׳ ובתם אסתר

כלתם מרת רחל לאה הי״ד אשת שאול הכהן בת כ״ק האדמו״ר
רבי שלמה איגר מלובלין הי״ד
בנם היקר מר יהודא אריה הי״ד
בתם היקרה טאבה שפרינצה הי״ד
ובתם היקרה איטה איידל הי״ד
בני שאול הכהן רפופורט

שנעקדו בטריבלינקה, אושוויץ, ברגן בלזן ועוד — ה׳ ינקם דמם

תהי נשמתם צרורה בצרור החיים

הקדמה

יגלו הדיוטים וישמחו המבינים · יקר תפארת גדולות מעלת תורתינו · אשר זכינו לנעים גורלינו · איש איש סבל מתנת חלקו מורשה ·
תורה היא וגם פילוסה · מסיני לכל מסורה · ועיניה בה מאירות · לה פנים להסבירה · ונתיב היושר
להורות · וגם אנכי עבד אברהם עפר ואפר · ברית התורה לא הופר · ויחוקו נא הגיוני לחיי וזכרון בספר · אשר חלק לי ה' בבינה ·
להבין דרכי' ולהבינה · ואם מעט מזעיר הוא אחת מיני אלף מאוצרות פנינה · אודה לה' כי באתי בשערי' · ואף זאת לא מכושר מעשי · ורוב
חכמתי · כי אם בזכות אבותי · אלופי הארץ המה · אבל ומלואה אחריהם סומה · אשר טפחתי ורביתי בין ברכי שעשועי' יום יום · וחסדי ה'
אזכיר תהלות ה' אשר הביאני עד הלום · אל ההרים אשא עיני בברכה · בנועם זיו עדן אלקי נשמת אדוני אבי תשכון בשבת המנוחה ·
אולתו תורה אמת שיחה לפני ערוכה · גדלני והדריכני בשתי ידיו הקדושים ה"ה כבוד מורי ורבי אדוני אבי הרב הגאון האמיתי המפורסם
בתורה' סיני ועוקר הרים · מוהר"ר **דוב בערוש הכהן** זללה"ה אשר הרבין תורה ברבים והעמיד תלמידים מופלגי' בתורה
ולא זכיתי לשבוע מטובו · שנפלה עטרת ראשו · ופנה הודו · ועל' שלא שקעה שמשו · הלין לין ויגמל יצחק יצא שמשו בשם טוב האיר פני
תבל ה"ה כבוד מר אחי הגדול בתורה ובמע"ט הגאון הגדול המפורסם נזר ישראל הרב מהור"ר **יצחק הכהן** זלה"ה האב"ד דק"ק
סטאבנין · ופינטשוב יע"א · לבו כלב הארי' · וקולו כמים רבים אדירים · נתפלגו מימיו · ומשכו נהרות · תלמידים מופלגים
הרבה ישיבה וגם עלי הופיע אורו · והגדיל חסדו · והנה שקעה שמשו שלא בעונתו · ותחת כסא הכבוד חסי' מנוחתו · עיני נגרה ולא תפוג ·
כי נלקחו בכפלים · אותי עזבו ליגון · והם הלכו לחיים נצחיים · ובראותי בעו"ה אלה הקודות · כי ניטלו המאורות · על התורה והעבודה שתי
כל מגמותי · לאמר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי · הרביתי בתפלה ותחנונים · לפני חונן דעה לנבונים · שילכו מכשולים בדרכי הורתך
הנכונים · פתח בגי מפי מר חותני הי' נא אלי נתחבב · לישב על הספר במנוחה ה"ה כבוד חותני הרבני הנגיד המפורסם מוה' יצחק ז"ל
מיוזעפוף · אשר הזיל כספו וזהבו · על ה' השליך יהבו · ביזבז ממון רב לשלחני שחר פני גדולי דורינו · לשמם גאונו זמנינו · והשומע
תחנונים נתן לי חיננים · נתעוררו אנשי ק"ק ראקוב מקום שבת בה גדולי ישראל מאז ומקדם · קבלו אותי עליהם לרב אב"ד ומורה · לתורה
ולתעודה · ישבתי במנוחה · בתוך ד' אמות של הלכה · אחריהם קמו וגם נלבו · אותי וגם לבאו · אנשי יוזעפוף המעטירה · לשום בראשי נזר
תפארה ונתונני בקאשי עם הקודם · לישב על כסא הרבנו' · ות"ל שם נפו זו זרועי ידי · עם מופלגי תלמידי · ומשם ישבתם · שהשיבו לעד אנשי
ק"ק סטאבנין · בעלוני על מרום משכנות מר אחי הגאון זלה"ה · נכספו אלי עדרים עדרים תלמידים · חקולים ושנונים ·
מופלגים בתורה וביראה · ואודה לאל אשר רובם ככולם מורי הוראות בישראל · הראתי להם פנים · בפילפול ובסברא · ובדעת ישרה ·
בעומק הלכה · והגבה למעלה · הן בחידושי גפ"ת והן בתשובות שאלה · אשר ניתנו לאורות · להשכיל ולהורות · ומשם יצאתי ובאתי · ביאה
לקודש ה"ה אנשי ק"ק **פינטשוב** היא העיר הגדולה לאלקי' · אשר אנכי שוכן בתוכה אנשים אנשי מדות גדולים בתורה ובמעלת
החכמה · גבורים נכבדים אנשי השם המה · וגם פה ת"ל לא פסקה הישיבה · יושבים שורות שורות כרם ה' צבאות ילדי שעשועים · מסולאים
בפז · דופקים על דלתותי יום יום · תורה יבקשו מפי הן חדושי גפ"ת בשעורי דרבנן בפילפול ישרה · והן בתשובות שאלה לשואלי כנוגן אשר
שומרים פני שאלות ישראל יום יום להורות להלכה · ופנים להסבירה · והנה את כל רשמתי לזכרון בספר · ויהי באחרית ימי חלדי · אמרתי
אל לבי · זה חלקי מכל עמלי · לשית אחרי ברכה · במשפט ובהלכה · יהיה אלקים עמדי · אבצע מעשי אוחיל ואגמור להוציא לאור תעלומות ·
חדושי גפ"ת על רוב הש"ס בפילפול עמוק אשר דרשתי עם תלמידי בני הישיבה · וגם חדוש' על ארבעה טורים המיוסדים לתשובות השאלות
הלכה למעשה · וגם בהם ת"ל הסברתי פנים · בפילפול ובסברא למען אוציא הדין לאמיתו להלכה ברורה · אך מגודל הוצאות הדפוס כי רבה ·
והמלאכה כי כבדה · לסדר הכל · בימים מועטים בכיון יפה למנהגת הדפוס · אמרתי להביא לע"ע תחת מכבש הדפוס חלק א' מחלקי שו"ת
חדושים על ד' טורים וקראתים בשם שו"ת **כתר כהונה** כי הוא שם הראוי' לו בעצמותו · וגם המספר קטן עם השתי תיבות עולה
ל"ג כמנין שמי **יצחק אברהם** בא"ק בעבור חסים שמי לזכרון · ושפתותי ידובבו כו' · והיה כי יהיה אלקי אברהם בעזרי · ודברי
ימצאו חן בעיני אחיי אוהבי התורה וגדולי ישראל אשר בכל הגולה הקרובים והרחוקים · אוציא אכת אל הפועל שאר חדושי שו"ת וגם
חדושים נחמדים על הש"ס גפ"ת · וביאור נחמד על שפתי כהן שחיבר כבוד מורי זקיני הנשר הגדול רבן של כל בני הגולה על ש"ע ח"מ ה"ה
כבוד הרב מהו' **שבתי הכהן** נ"ע · אשר מטעו יצא מתוק · וחיך יטעם לך אמרי נועם הן בפשוטו והן בעמקו · ויאלי בני ישראל ·
הגדולים על ברכי שעשועים התורה' · בה ילמדו להם שערים במלחמתה של תורה · לישא וליתן בלת והלכה · וימצאו מקום להשיב נפשם ·
ולרוות למתוקם · להשקיט רעיונם · ואחת שאלתי ואותה אבקש · מאת המעיינים בצדק · שבאים בהשקפת עיונם · ידמו ברעיונם · שנטיתי
מהדרך הנכון · לא כל יהיה נבהלי' להשיב · טרם עבור בהעניין עד תכליתו · ולשנות ולשלש מראשיתו עד אחריתו · כי ידעתי נאמנה ערכתי
יום ולילה וחשיבה כאור שאיר לי באור כתורה · מעודי עד עתה ת"ל לא משתי מתוך האהלה · לברר וללבן שמעתתא עד מקום שידי מגעת ·
ואם אחר כל אלה ימצאו בדק · נא למצוא מקום לדוני לזכות · ולא לתלות בי בוקי סריקי · כי אולי שגגו האומנים במלאכת הדפוס · יען כי
הכבוני מרדות במילי דשמיא ומילי דמתא אשר ההכרח הביאני לעשות מלאכתי ע"י אחרים · ולא השגחתי במעשה ידיהם בעת עבודתם ·
וידוע מאמר החכם · כמה שאי אפשר לבר בלא תבן כו' · והדן אותי לזכות ויסיר מעלי עקשות פה · ולזות שפתים · מן השמים ידינהו לזכות ·
ויוסיפו לו שנות חיים · ועוד אלה · אבוא בברכה נשמת כבוד אמי מורתי תשכון בשבת המנוחה · ה"ה האשה החשובה חכמת לב הצדקניות מ'
פיגא תחי' בת הרבני הנגיד המפורסם מוהר"ר אברהם הלוי ז"ל נכד הגאון בע"פ רבכי מהו' יחזקאל האב"ד ק"ק קראטשין שהנה דבי נשיאה
הגאון הגדול איש אלקי' מ' יצחק האב"ד ק"ק פוזנא' יע"א · והכי נשי' במאי קא זכיין כו' · וזכות אבותי · יהי' בעזרתי להוציא ולגמור לטוב
מחשבתי · ודור שלישים ורביעים מתורה יגדלו על ברכי · ובנחמות ציון יראו עיני אמן :

כ"ד הצעיר שבישראל יום ג' שנכפל בו כי טוב ך"ב אייר בשנת **כה תברכו** את בני ישראל לפ"ק ה"ק **יצחק אברהם** בלמו"ר
הגאון המפורסם המנוח מוהר"ר **דוב בערוש כ"ץ** זללה"ה בהרב הגדול החסיד המפורסם מוהר"ר
יצחק כ"ץ הגאון המפורסם מוהר"ר משה כ"ץ בן רבינו הגדול **הש"ך** זצ"ל הגאון הגדול מוהר"ר מה ר כ"ץ בתוך עמי אנכי יושב בעיר
גדולה לאלקי' קרתא קדישא ק"ק פינטשוב יע"א :

סימן א שאלות ותשובות אורח חיים

עובדא באה לפני שאלה מתושבי קהלתי ק"ק יוזעפוף · היה לו ס"ת חדשה שנכתבה ע"פ סופר מומחה והבעלים מס"ת היו ירא וחרד לדבר ה' ומדקדק במצות · ונתן הס"ת לבעל מגיה להגיה אותה מכל טעות · והבעל מגיה היה מארץ מרחקים ויש לו בן רך בשנים · ולפ"ד אביו היה בנו יותר מי"ג שנים וגם היה מניח תפילין ונצטרף לכל דבר שבקדושה · ובע"מ אמר שהיו כמה טעות בס"ת קודם שהגיה · ושהיה מתקן אותו מטעות והחזיר הס"ת לבעלים בחזקת מהוקנת שמותר לקרות בס"ת · שסבר תקנו על נכון · והבע"מ ובנו הנ"ל הרחיקו נדוד ולא ידענו איה מקומם : ואח"ז נתוודע שהמה טעיות שנתקנו בס"ת הי' ג"כ ע"י בן המגיה וחכם א' רצה לפסול הס"ת וטעמו דאי' במגן אברהם בסי' ל"ט סעיף א' · וז"ל ונראה לי דקטן פסול לכתוב תפילין עד שיהא בן י"ג שנה · או שנדע שהביא ב' שערות · ובעת הזאת לא הייתי בביתי · וכשובי לביתי עמד השואל ושאל מאתי שיש כאן איש אחד והוא מוחזק לכשר ואומר שהוא יוכל להכיר כל התיקונים שנתקנו בזאת הס"ת מפני שהם נכתבים על הגרר וכמה תיקונים אשר ידוע שהם מכתיבת הנער הי' למראה עיניו · והכירם אותה · וא"כ כל שיוכל להכיר זו אין צריך לפנים למחוק התיקון ולתקנם ע"י איזה גדול · רק שאנו חוששים שמא ישנו עדיין איזה תיקונים בס"ת מתיקון הנער אשר לא יכלו להכירם · ושאל השואל אם יש לסמוך על הכרת הגברא הנ"ל או לאו :

תשובה הן כל יקר ראתה עיני בעינא פקיחא בכל השיטות השייכים דעובדא דידן וזה החלי · בעז"ה ית"ש צורי וגואלי · וקודם שנרד לעומקא דדינא אם הדין שפסק המג"א שקטן פסול לכתוב עד שיהא בן י"ג שנים · אם הוא מוסכם מכל הפוסקים או לאו · הא עלינו לבאר אם יש לסמוך על הכרה מה שאמר האיש הנכבד שיוכל להכיר התקונים · ולכאורה יש לפשוט שיכולים לסמוך על הכרת האיש הנ"ל · דאיתא בגיטין דף מ"ה ע"ב · אמר רב נחמן נקטינן ס"ת שכתבו מין ישרף · וס"ת שכתב נכרי יגנז · נמצא ביד נכרי אמרי ליה יגנז · ואמרי ליה קורין בה · פירש"י דהוה ס"ס שמא ישראל כתבו · ואם תמצא לומר דהוא כתב שמא למכור לישראל כתב · ולא לשם ע"ז · והתוס' הקשו דהא ר"נ קאמר כתבו נכרי יגנז אפילו היכא דכתבו למכור לישראל דלקמן מפרש טעמא משום כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה · ויש לנו לתרץ קושיות התוס' · דאיתא התם תנא קמא · כתבו נכרי קורין בה · ומשני הש"ס דאתי' כרשב"ג דאליבא דרשב"ג מוכרח לומר דלא סבירא כרב המנונא דדרים וקסרתם וכתבתם · יעויין במהרש"א א"כ איכא למימ' דאמרי ליה דקורין בה סוברין כרשב"ג דלא דרים וקסרתם וכתבתם · וכתיבה בעינן לשמה · דרשב"ג סובר דגם עיבוד בעינן לשמה · ומה שאמר ר"נ כתב נכרי יגנז משום דלמא לא כתב לשמה · אבל היכא דנמצא ביד נכרי איכא ס"ס כפירש"י מש"ה קורין בה · ומהאי טעמא לגרסאות הרי"ף שגורס אמרי ליה יקרא ואמרי ליה יגנז ומפרש הר"ן דפסק דיגנז · דהרי"ף סובר דטעם הסוברים דקורין בה משום דהוי ס"ס כפרש"י ולא דרשו וקסרתם וכתבתם אבל לדידן דקיי"ל כר' המנונא דדרים וקסרתם ליכא ס"ס כקושית התוס' מש"ה פסק דיגנז : והרמב"ם דפסק בפרק א' מהלכות תפילין דנמצא ביד נכרי קורין בו · אף דפסק כר' המנונא דדרים וקסרתם וכתבתם · דסובר כפירוש התוס' דהטעם דקורין משום דאיכא למתלי' טפי שישראל כתבו · נמצא בררנו דדעת הרי"ף כדעת רש"י דאמרי ליה דקורין משום דאיכא ס"ס וגם התוס' לא פליגא על רש"י משום דליתא בקשירה וליכא ס"ס אבל היכא דאיכא ס"ס גם התוס' מודה דס"ס מהני : לפ"ז יש לנו לסמוך על הכרת האיש שאמר שיוכל להכיר התיקונים שתיקן הנער משום דאיכא ס"ס ספק שמא אין בס"ת זו עוד תיקון מהנער · ומה שהיה תיקונים היו ניכרים והיה מוחק אותם וחזר ותקנם הגדול הנ"ל · וא"ת שיש שם עוד תיקונים שאינו ניכרים שמא היה לו שתי שערות וס"ס מהני לכ"ע כפי שבררנו · וא"ל דהא קיימ"ל בסימן ק"י כדעת הר"י דספק בגופו וספק בתערובות לא מהני · א"כ בעובדא דידן נמי הוי ספק בגופו ס' בתערובו' ולא מהני האי ס"ס · אבל זה ליתא דמ"ז הש"ך מביא בסי' ק"י ס"ק כ"ה דדעת האו"ה דספק איסור שנתערב בתערובות הב' מותר לאכלו כולו כאחת · ויש להבין דהא בס"ס שנתערב כ"ע סוברים לאסור לאכול אף כל אחת ואחת אף דאיכא ס"ס משום דספק בגופו לא מיקרי ספק ובתערובות הב' מותר לאכלו כאחת משום ס"ס דהא ס' בגופו לא מיקרי ספק וע"כ מוכרח לחלק לגבי התערובו' ראשון דבודאי היכא האיסור בתוכו מש"ה לא מיקרי ספק בגופו ולא מהני האי ס"ס אבל בתערובות הב' דאיכא למימר שמא לא נפל האיסור אמרינן דהוי ס"ס אף דאיכא ספק בגופו · א"כ חזינן דהיכא דאיכא ספק שמא אין כאן האיסור מהני האי ס"ס · וא"כ בנ"ד נמי ספק הוא דשמא לא תיקון יותר רק אלו שהיו ניכרים ודמיא לתערובות הב' דמהני האי ס"ס לאף דאיכא ספק בגופו · אך דעדיין יש לפקפק דהרשב"א וסייעתו דילי' סוברים דס"ס לא מהני נגד חזקת האיסו' יעויין בט"ז ובש"ך בסימן ק"י ומוהרי"ט בסי' נ"א מביאו בשם מוהר"מ קוסטאלן שסובר דכל זמן שלא ידעינן שיש לו שתי שערות הוא בחזקת קטן שעדיין לא הביא ש"ש וא"כ לא מהני האי ס"ס לחזקה שעדיין אין לו סותרת הס"ס :

אבל זה ליתא דמ"ז הש"ך קבע להלכה דאף דס"ס לא מהני נגד החזקה אבל היכא דאיכא ג' ספיקות מהני אף נגד החזקה · ובנ"ד איכא ג"ס ספק שמא לא נשאר בהס"ת נהתיקונים של הנער ואת"ל שנשארו עוד מתיקוניו שמא בדקו אביו ומצא אצלו ש"ש · ואת"ל שלא בדקו שמא היו לו ב' שערות ושלשה ספיקו' מהני אף נגד חזקת האיסור · וא"ל דהאי ספק שמא בדקו אביו והספק שמא הי' לו ש"ש הוי כמו חד ספק דבשניהם מוכרחים אנו לומר דהיה גדול ודמיא להא דאיתא בתוס' בכתובות דף ט' בסוגי' דפ"פ דשם אונס חד הוא ואף דמגיד משנה בפ"ג מה' א"כ מפרש דהא דהרמב"ם סובר פתוי קטנה לאו אונס מקרי דקשה לו קושית התוס' אכתי איכא ס"ס אף בפתותה משלש שנים לפ"ז מוכרח לומר דהרמב"ם לא סבירא ליה כסברת התוס' דשם אונס חד הוא דהא רבים חולקים על הר"ת והר"ם הוא יחיד בדבר וא"כ לא הוי ג' ספיקות · אבל זה ליתא דהש"ך קבע להלכה כדעת הת"ה שני שעירים שנולדו מעז אחת שהיה מולבת שסגיהם פטורים מהבכורה כיון דהספק ראשון מתיר יותר מספק שני מהני האי ס"ס אף דהוי שם חד יע"ש בסי' ק"י · וא"כ האי ספק דשמא אביו הי' בודקו והי' לו ש"ש אף דאם בדקינן אותו שנער השתא ולא מצאנו בו ש"ש אפ"ה מיקרי גדול דאמרינן דנשרו שערותיו · והאי ספק לחוד דשמא הי' לו ש"ש אם נבדוק השתא ולא נמצא בו ש"ש יצא מכלל חזקת גדול ומקרי קטן ולא אמרינן דשמא נשרו לגבי איסור דאורייתא לא אמרינן שמא נשרו כדאיתא בהדיא בפ' בא סימן : וא"כ הספק שבדקו אביו מתיר יותר מספק שני ודמיא למאי דקיי"ל דספק כלי אינו ב"י משום דהוי ס"ס כה"ג אלמא דכה"ג מהני ס"ס ואף לדעת תורת השלמים דמפרש דטעם מהתוס' דסוברים דשם אונס חד הוא משום דהוי ס"ס שאינו מתהפך והאי ס"ס שכתבנו נמי איכו מתהפך כשאנו מתחילין דלמא לא נשאר בס"ת עוד תיקונים מהנער ואת"ל שיש עוד תיקונים והוא קטן עדיין תו לא מצי' למימר דילמא הי' בודקו והי' לו ש"ש וגם תו ליכא למימר דילמא הי' לו שתי שערות :

אבל אחר עיונא נראה דבכה"ג מהני ס"ס אף באינו מתהפך דרש"י מפרש אמרי לי' יקרא משום דאיכא ס"ס שמא ישראל כתבו ואת"ל שנכרי כתבו שמא למכור לישראל כתבו · והקש' הש"ך דהא הוי ס"ס שאינה יכולה להתהפך דאם נאמר דהנכרי כתבה לשם ע"ז תו ליכא למימ' איפכא ומתרץ דהיכא דליכא ריעותא אנו מתחילין שמא אין כאן איסור כלל והוי ס"ס מעליא יע"ש · וה"ה בנידון דידן ליכא ריעותא דכיון דכמה תיקונים היו ניכרים אם הי' עוד תיקונים מסתמא היו ניכרים רק שאנו חוששים לחומרא שמא יש עוד תיקונים שאינן ניכרים מתחילין בהאי ספק דשמא הי' לו ש"ש וא"צ שיהי' מתהפך כמו דמהני בנמצא ביד נכרי דמתירין לפרש"י משום דהוי ס"ס :

ועכשיו שזכינו דס"ס דידן הוי ס"ס מעליא והוי כמו נודע ב' תערובות ביחד וספק אם נפל איסור דמהני לדעת מ"ז הרמ"א בהגה"ה סי' ק"י ול"צ בסימן ק"ז פסק כוותי' : ואין להקשות לדעת הדרישה סימן רפ"א דמפרש מדהשמיטו הרי"ף והרא"ש והטור האי מימרא דר' המנונא דאשה ועבד וקטן פסולין לכתוב הס"ת ש"מ דסוברים דכשרים לכתוב הס"ת דוקסרתם וכתבתם דדרשינן כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה לא ממעט רק התפילין אם כן נשאר קושיא על הרי"ף למה פסק דנמצא ביד נכרי יגנזו דהא איכא ס"ס מעליא כפרש"י · וא"ל דלא הוי ס"ס כקושי' התוס' משום דליתא בקשירה דהא הרי"ף והרא"ש לא סביר: לאו הכי דרשא אע"כ דטעמי' משום דהוי ס"ס שאינו מתהפך ולא כהש"ך שסובר דמהני כה"ג וכשל העוזר ונפל העזור :

אמנם נראה דהרי"ף והרא"ש המה נכונים בטעמי' · דיש להקשות דרש"י מפרש אמרי ליה קורין משום ס"ס שמא

שמא

שאם ישראל כתבו ׃ ואת"ל הוא כתבו שמא למגרה לישראל כתב ולא לשם ע"ז דהא איתא בגיטין דף ד"ג נכרי פסול לכתוב הגט אף כשישראל עומד ע"ג משום דנכרי אדעתי' דנפשי' עביד ומסתמא שלא לשמה כתב א"כ ליכא ס"ס דאם נאמ' דהוא כתב מסתמא שלא לשמה כתב וספק בעינן שיהי' ספק השקול ואיך מפרש רש"י דהוי ס"ס :

ועוד יש להבין למה דקדק רש"י ולא לשם ע"ז כתבו י"ל דהמרדכי הקשה למה לרב המנונא דנכרי פסול לכתוב הס"ת משום דדרשינן וקשרתם וכתבתם דהא בלא"ה נכרי פסול לכתוב אף כשישראל עע"ג משום דנכרי אדעתי' דנפשי' קא עביד ומתרץ דרב המנונא סובר בכתיבו' ס"ת לא בעי לשמה מש"ה דריש מוקשרתם ׃ א"כ י"ל דהברייתא דקורין בה סברי דא"צ כתיבת ס"ת לשמה והוי ס"ס מעליא ׃ ומש"ה מדייק רש"י דלא לשם ע"ז כתבה דאף דכתב שלא לשמה מ"מ דכיון דלא לשם ע"ז כתב כשרה ׃ אבל הרי"ף והרא"ש פוסקים דכתיבת ס"ת בעי לשמה דהרי"ף מביא האי מימרא דאמר לאזכרות שלא לשמן כתבתי אלמא דסובר דבעינן לשמה א"כ ליכא ס"ס דנכרי אדעתי' דנפשי' קעביד מש"ה פוסק דיגנזו אף דסוברים דלא דרשינן וקשרתם גבי ס"ת אבל ס"ס כה"ג בעלמא מהני האי ס"ס ׃ וא"כ בנידון דידן הספק ספיקו' שכתבנו אליבא דכ"ע מהני ׃ אך קשה לי על המהרש"א דכתב דאם היה הטעם דיגנזו משום דבס"ת בעינן לשמה הוי ס"ס מעליא רק דטעם הוא משום דליתא בקשירה ולא הוי ס"ס דהא אף למאן דסובר דטעם דבעינן לשמה נמי ליכא ס"ס דנכרי אדעתי' דנפשי' העביד וביותר תמוה דמפרש דהא דתני דכתב נכרי קורין בה דאתיא כרשב"ג מיירי דידעינן דנכרי כתב לשמה דהא אמרינן דנכרי אדעתי' דנפשי' קעביד וא"ל דהא אמרינן דאדעתי' דנפשי' דווקא היכא דלא הוציא בשפתיו לשמה אבל כשהוציא בשפתיו לשמה מהני זה ליתא דלא דהא סתמא אמרינן דאדעתי' דנפשי' קעביד משמע דאין חילוק כלל :

ועוד דהא בהדיא איתא בתשובות חכם צבי סימן א' דהוציא בשפתיו לא מהני כלום ׃ אף דפסק מסברת עצמו מבלי ראיה ׃ נ"ל להביא ראיה עצומה ממרדכי שהבאתי דהקשה למה צריך רב המנונא לנקוט דנכרי פסול משום וקשרתם דהא בלא"ה נכרי פסול משום לשמה ונכרי אדעתי' דנפשי' קעביד ול"מ עע"ג ׃ ואם נימא היכא דהוציא בשפתיו לשמה מהני לא מקשה כלום דהא דנקט הדרש וקשרתם היכא דהנכרי הוציא בשפתיו לשמה אפ"ה פסול משום דליתא בקשירה אלא ע"כ אף היכא דהוציא בשפתיו לא מהני ׃ ואם נאמר דהא תליא בפלוגתא דרבוותא דעת הר"ש בפ' א' מהלכות תפילין דעיבוד לס"ת בעינן לשמה ונכרי שעיבד אף כשישראל עע"ג לא מהני ׃ והרא"ש בהלכות ס"ת מכשיר כשישראל עע"ג ׃ ע"ש בטור בסי' רע"א אלמא דהרא"ש מכשיר כשהנכרי עושה לשמה ׃ אבל כל המעיין יראה להדיא דהרא"ש לא מכשר רק גבי עיבוד דהרא"ש בהלכות ס"ת כתב אף דגבי גט לא מהני עע"ג דבגט בעינן שיכתוב כל התורף לשמה וזה לא יעשה אבל בעיבוד לא בעינן אלא בתחלת עיבוד כשישים העור בסיד ויאמר שעושה לשם ס"ת וזה יעשה הנכרי וכיוצא בזה דר"י סובר דמילה בעינן לשמה ואפ"ה ימול ארמאי ולא אמרינן דנכרי אדעתי' דנפשיה קעביד כיון דברגע הוא ואיתא בנ"י דס"ת דמיא לגט אם משום שבכל שם צריך לקדשו לשם ס"ת וכן איתא בהדיא בטור בסימן רע"ו וא"כ גבי ס"ת לא מהני אף בעע"ג אף לדעת הרא"ש והדרינא לדברי הראשונים דמש"ה פסק הרי"ף דיגנזו דלא הוי ס"ס דסובר דבכתיבות ס"ת בעינן לשמה ונכרי אדעתי' דנפשיה קעביד :

ועוד דהא בלא"ה כתב הש"ך על הדרישה ואינו מוכרח כוונתו דעיקר הראי' היא מהדרישה מדהשמיטו הרי"ף והרא"ש והטור האי דינא דאשה ועבד וקטן פסול לכתוב הס"ת דהא הר"ן כתב אף דוקשרתם וכתבתם גבי תפילין כתיב ומנלן שיהיו פסולין לכתוב ס"ת ומתרץ דקדושת ס"ת עדיף מתפילין ונלמוד במכ"ש א"כ דכיון דהרי"ף הביא האי מימרא גבי תפילין א"צ לכתוב גבי ס"ת משום דמכ"ש הוא ומה שכתב דהרא"ש השמיט האי מימרא דר' המנונא דהא הרא"ש הביא האי מימרא בפ' השולח ושם מיירי רק מס"ת וגם ברמזים מהרא"ש מבואר שפסק דעבד ואשה וקטן פסולין לכתוב הס"ת : הדרינא לדברים הראשונים דיש לסמוך על ההכרה מאיש הנזכר שאמר שיוכל להכיר התיקונים מהנער ולמחוק התיקונים ולתקנם ע"י איש גדול ׃ והס"ת שיש לה חזקת כשרות אחר מחיקות התיקונים ולתקנם ע"י גדול הכשר :

אמנם נראה לענ"ד דא"צ למחוק הס"ת ולתקנה אח"כ דהס"ת יש לה חזקת כשרות וכאשר אבאר בעז"ה ׃ דאיתא בגיטין דף נ"ד ת"ר טהרות שעשיתי עמך נטמאו זבחים שעשיתי עמך נתפגלו נאמן אבל אמר לו' טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו זבחים שעשיתי עמך ביום פלוני נתפגלו אינו נאמן מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי כל שבידו נאמן ׃ רש"י מפרש כל שבידו משום דבידו לטמא ומוכרח רש"י לפרש דבזבחים שנתפגלו דנאמן מיירי באמר שנתפגל בין שחיטה לזריקה דלאחר זריקה שוב אין בידו לפגל והרא"ש מפרש מה שהוא בידו הוי כשלו ובשלו מהימן לכאורה נראה לדעת הרא"ש גבי פיגול מהימן אף לאחר זריקה אף לאביי ׃ אבל כל המעיין בהרא"ש יראה להדיא דהרא"ש נמי סובר כרש"י דלאחר זריקה אינו נאמן דאיתא בהרא"ש הסוגיא דאתא לקמי' דר"א ואמר ס"ת שכתבתי לפלוני אזכרות שלא לשמן כתבתי א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל נאמן אתה להפסי' שכרך ואין אתה נאמן להפסיד הס"ת ואע"ג דהך עובדא אתיא כאביי מדבעי מיניה ס"ת ביד מי כוונתו דאם היה סובר כרבא אף דהשיב דהס"ת היא ביד הלוקח בעי לי' לשאול אם אמר לו שנטמאה אלא ע"כ דסובר כאביי אפ"ה ס"ל כרבא דהך עובדא דאתיא לקמיה דר"א שנטמאו טהרות והשיב דאין נאמן היינו נמי כאביי וכשאמר לו ד"י משמיה דר' יוסי דכה"ג ב"ה יוכיח שמהימן לומר שפיגול הוא חזר ר"א וקיבל מר"י דנאמן ואם נימא לדעת הרא"ש דאף לאביי דנאמן שכהן לומר פיגול אף לאחר זריקה משום דהוי כשלו ׃ א"כ מאי השיב ר"י כה"ג יופיח דבהאי אף לאביי נאמן והא דאמר ר"א אינו נאמן מיירי שהיו הטהרות ביד הבעלים וכיון שנתן ליד הבעלים שוב א"נ ועוד האיך קאמר הרא"ש דר"א קיבל מר"י דר"י סובר כרבא ׃ דילמא ר"י סובר כאביי ונאמן שהיה פיגול משום דהוי כשלו אלא ע"כ דכיון דהוא לאחר זריקה הוי כמו שהחזיר לבעלים דכל היכא דליתא ברשותא רחמנא איתא ולאביי אינו נאמן ולרבא מהימן ושפיר מפרש דר"א קיבל מר"י ׃ נמצא הוכחתי דאף לדעת הרא"ש דכהן אינו נאמן דפיגול היה רק כשאמר בין שחיטה לזריקה ׃ ורבא מהני כגון דאשכחי' ולא אמר ליה ׃ ויש להבין דבין לשיטות רש"י וסייעתו ובין לשיטות הרא"ש משום דבידו הוה כשלו כשאשכחי' ואמר בפעם הראשון דנאמן משום דהוי' בידו מתחילה א"כ אף כשלא אמר ליה בפעם הראשון נמי יהי' נאמן מהאי טעמא ׃ וא"ל דמש"ה לא מהימן דכיון דנתן לבעלים ולא אמר להם שנטמאו טהרותיו הוי כאלו מודה בפירוש שלא נטמאו הטהרות ושוב אינו נאמן לפסלו דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד דא"כ לא מקשו התוס' לשיטות הר"ן בפ' האומר לק"מ קושיות התוספת דמקשו דהלא לרבא לא מהימן אלא משום שהי' בידו ובפ' האומר משמע דרבא מודה לאביי דע"א נאמן לטמא טהרותיו אף דלא הי' בידו ולשיטת הר"ן לק"מ דאף דע"א נאמן באומר בעה"ב א"י שלא מיגרע גרע דשמירות טהרות עליו חזקה ששמרו יפה מש"ה לא מהימן אלא משום דהי' בידו ׃ אך באמת דר"א לא סבירא ליה כשיטת הר"ן יע"ש ׃ אבל אם נימא דכיון דלא אמר לי' בפעם הראשון הוה כאלו מודה בפירוש ׃ שלא נטמא ׃ עדיין לא מקשו מידי דרבא סובר דע"א נאמן לטמא הטהרות והי' קשה לו דהא קתני בברייתא דאינו נאמן לטמא הטהרות ומשני דכיון דהיה בידו מתחילה ומסר לבעלים ולא הגיד לו בפעם הראשון שוב אינו מהימן דכיון דמסר מתחילה הוה כאלו מודה בפירוש שאינו נטמא מש"ה אינו נאמן אבל ע"א דעלמא דכיון דלא מסר לבעלים הראשונים נאמן אף בלא אמר לי' בפעם הראשון : ועוד דהא גבי גוילין מסקינן דמתוך שהוא נאמן להפסיד שכרן נאמן להפסיד הס"ת דס"מ לקוסטא קאמר מאי מהני דקוסטא קאמר דהא דכיון דמסר מתחלה הוה כאלו הגיד בפירוש שעיבד הגוילין לשמה שוב אינו חוזר ומגיד ואמאי מהימן אלא ע"כ דטעמא היכא דלא אמר לי' בפעם הראשון נשאר על חזקה דקמייתא שהיה בחזקת כשרות וטהרות והיכא דאיכא חזקת היתר ע"א אינו נאמן לאסרו מש"ה לא מהימן כשלא אמר בפעם הראשון ועיקר דע"א אינו נאמן בפע' שניה משום דחזקה המתנגדות לע"א ושפיר מקשו מפ' האומר דהתם איכא נמי חזקת טהרות ואפ"ה ע"א נאמן וא"כ היכי דליכא האי חזקה ע"א נאמן הן להתיר והן לאסור כדאיתא בהרא"ש וכן איתא במרדכי ומ"ז הרמ"א מביאו לפסק הלכה בסי' קכ"ז והסברא נותנת בכה"ג אף בדלא אמר בפעם הראשון ע"א נאמן אף לאסור דעיקר טעמא שאינו נאמן בפעם השני משום דהחזקה המתנגדות לע"א ׃ א"כ קשה דלבלר אמר דס"ת שכתבתי שלא לשמן כתבתי ושאל ס"ת ביד מי א"ל ביד הלוקח ופסק רב חמי דאינו נאמן לפסלו ומפרש הרא"ש דפסק כרבא ומיירי שלא אמר לי' בפעם הראשון דהא הס"ת מעולם לא הי' לה חזקת כשרות ואמאי לא מהימן אף בפעם השני דאף דרבא סובר בפעם השני נמי אינו נאמן דטהרות היה להם חזקת טהרות מש"ה סובר דא"כ נגד החזקה אבל היכי דלית לן חזקת היתר אף רבא מודה דע"א מהימן אף לאסרו ואמאי פסק רב אמי דאינו נאמן ׃ וי"ל דאיתא בהר"ן בפ' הניזקין ס"ת ביד מי ביד לוקח אי נמי משום חזקה דפועל עשה כהוגן מה שבידו וכל שאינו בידו אינו נאמן דחזקה משקר א"כ כשמסר הס"ת הוי' הס"ת ג"כ בחזקת היתר משום דפועל עשה כהוגן והיכא דא"ל בפעם הראשון נאמן משום שהיה בידו אבל בפעם שני שוב אינו

נאמן נגד המוחזק ומעתה נכונים דברי הר"ן שכתב מיהו באדם בעלמא ע"א נאמן באם ריש בכל לד ושמעו נושאי כליו מה שפרש בפועל כשאינו בידו לאדם דעלמא ומה לאו אדם בעלמא יפה אבל לפי דברי ניחא דהיכא דלית לן חזקת היתר ע"א נאמן אף לאסרו ובהאי ס"ת אף דלא הוי חזקת היתר אפ"ה אינו נאמן משום דפועל עשה כהוגן אבל ע"א לעלמא היכא דלית לי' חזקת היתר ע"פ נאמן אף לאסרו ובזו יפה כחו לצ"א דעלמא גמלא כררנו לחזקת פועל דעשה כהוגן הוי חזקה מעליא ובנידון דידן נמי איכא חזקת פועל דעשה כהוגן אמרינן דקודם כתיבת הנער בס"ת בודאי בדק לו אביו וראה שיש לו שתי שערות והס"ת נשאר בחזק' כשרות ואף אם אביו בא לקדמנא ואמר לנו לאחר שמסר הס"ת לבעלים שלא בדק מתחלה בנו הנ"ל שוב אינו נאמן דאיתא בתוספת ב"נחות בדף מ"ב דרוב המצויים אצל תפילין מומחין הם ומפרש המרדכי בפ' השכלת כמו דאמרינן בגיטין שהם ספרי דדיינים מיגמר גמירי פ"ה הסופרים מתפילין וס"ת מיגמר גמירי וכיון דמיגמר בודאי ידע הדין שהקטן פסול לכתוב הס"ת על שידעינן שביא לו שתי שערות ואיכא גבי חזקה דפועל עשה כהוגן ובודאי בדקו מתחלה וכבר מסר הס"ת לבעלים שוב א"נ נפסלו אף אם אמר שלא בדק מתחלה ואין חוששים שמא לא ידע הדין דאמרינן שהם מיגמר גמירי ואף אם אמר דלא ידע הדין נמי א"כ דאלת"ה אמאי פסק ר"א דאינו נאמן לפסול יהיה נאמן במיגו דאי בעי אמר שלא ידע הדין שצריך כתיבות אזכרות לשמה וא"ל דגבי איסור לא אמרינן מיגו ור"א איירי שאמר שידע שצריך כתיבה לשמה רק שכיון להכשילו מש"ה א"כ וליתא דהא איתא בתשובת הרמ"א סי' ס"ו דאמרינן מיגו לאיסורא אלא ע"כ דאף דאמר דלא ידע שוב א"נ ועוד דהא כל הפוסקים מביאו האי דר"א ואם כיוא היכא דלא ידע הדין לפי דבריו נאמן הוי ליה לר"א לומר היכי דאמר דלא ידע הדין דנאמן אלא ע"כ דא"נ:

וגדולה מזו כתב הרמ"א בתשובה סימן ס"ו ששמעון אמר שראובן תיקון תמאה ונתן לו בחזקת כשרות וראובן מכחישו שמעולם לא תיקן תמאה אפ"ה ראובן אינו נאמן והתם לא בא שחזקה רק מכח ראובן אפ"ה אינו נאמן ומכ"ש בנידון דידן שהבעל מגיה אינו לפנינו ואינו מכחיש לבעלים והבעלים אומרים שמסרו להם הס"ה בחזקת כשרות לית דין חשש שנאסרה הס"ת בחזקת כשרות ואף שהרמ"א מסיים דאיסור דרבנן הולכים להקל משמע באיסור דאורייתא חושש לחומרא והכא איכא איסור דאורייתא אבל זה ליתא דהתם החזקה באה רק מכח ראובן וראובן מכחיש וחושש לסברת הרמב"ן דסובר דהיכא דעד ראשון מכחיש לעד שני דראשון נאמן כדאיתא בהר"ן בפרק המדיר מש"ה כתב אם הי' איסור דאורייתא חושש להחמיר אבל היכי דעד הראשון אינו מכחיש בוודאי הרמב"ן מודה ובשאלה דידן שבע"מ אינו מכחיש לבעלים והבעלים אומרים שמכרו להם הס"ת בחזקת כשרות בוודאי הבעלים נאמנים ואף כשיבא הבע"מ ויאמר שמתחלה הגיד להם והבעלים מכחישים אותם הבעלים נאמנים דא"כ יהי' השומר נאמן לעולם במיגו כמו שמסיים הרמ"א וחס עדיין נפסק לומר מהא דאיתא בכתובות בפ' המדיר אשה אמרה איש פלוני תיקן לי הכרי ושאלו אותו ושוא מכחיש שהאשה אינה נאמנות וכתב הרמ"א בתשובה אחד תירולא משום דהכרי בחזקת איסור טבל עומד ובנ"ד הי' לס"ת ג"כ חזקת איסור י"א לאדרבה דהס"ת נכתוב ע"פ סופר מומחה והי' לה חזקת כשרות אף שהבע"מ אמר שמלא בתוכה כמה טעיות אינו נאמן נגד החזקה ועוד כדי לברבות שכרו אמר כן ואף אם ידעינן שהי' בס"ת כמה טעות אפ"ה לא דמי להאי דכרי דגבי כרי עיקר חזקת היתר בא רק מכחו והוא מכחיש כשאר ת"קה דקמייתא חזקת טבל אבל בנידון דידן שמכר בעצמו הס"ת בחזקת כשרות אף שהי' מתחלה חזקת איסור שוב א"נ דאלת"ה הא' מעשה דר"א דאמר דא"נ ומעשה דכרי יהי' סתרו אהדדי דגבי מעשה דר"א נמי לא היה הס"ת בחזקת כשרות כפי שהבאתי למעלה אלא ע"כ כפי שכתבנו דכיון דהוא בעצמו מסר בחזקת כשרות שוב א"נ א"כ בנידון דידן אף דידעינן שהי' בס"ת כמה טעות כיון דמסר בחזקת כשרות שוב א"נ ואם עדיין יאמר האומר דלא דמי להאי דר"א דגבי כתיבה אף בלא חזקה דפועל עשה כהוגן אמרינן דמסתמא לשמה כתב וכדאיתא בהגה בתוס' במנחות וגם איכא האי חזקה דפועל עשה כהוגן מש"ה א"נ אבל בנידון דידן דליכא רק חזקה דפועל עשה כהוגן ובזה הספר נומר דנאמן לפסלו משום דהחזקה בא רק מכחו אבל אי שיש לו מום בקדקד ירא להודות דאף בכה"ג א"נ דאיתא בפ' החולץ דף מ"ז האי דאתא לקמיה דר"י ואמר שנתגיירתי בינו לבין עצמו א"ל להדיך כותי' אתה וא"נ לפסול לבניך ואף דהתם לא הי' לבנים רק חזקת אביהם אפ"ה א"נ לגרוע החזקה אף דהחזקה בא מכחו אפ"ה א"נ וה"ל דשאני התם דהי' לכותי' ג"כ חזקת אביהם דהא הנ"י הקשה דהא אין אדם משים עצמו רשע:

וחירז לזה בישראל גמור אבל זה לא הוי להם חזקת אביהם והן הן כוונת הרמ"א שכתב בתשוב' כמו שפירש הנ"י א"כ לא הוי לבנים חזקה רק מכח אביהם אפ"ה א"נ לגרוע החזקה ה"ה בנידון דידן נמי איכא חזקה דפועל עשה כהוגן ושוב א"נ לפסלו:

ואם עדיין ירצה לפקפק דאיתא במנחות דף מ"ב ת"ר תכלת אין לה בדיקה תפילין יש להם בדיקה ואינו נקחים אלא מן המומחה פרש"י אינו נקחים אלא מן המומחה שיודעים שצריכים עיבוד לשמה ויש להבין מ"ט דמשום כתיבה לשמה לא בעינן שיודע שצריך כתיבה משום דסתם סופרים מיגמר גמירי א"כ גבי עיבוד נמי נימא הכי מיגמר גמירי וצריך לחלק דבשלמ' שכתיב' לשמה כ"ע סוברים דבעינן כתיבה לשמה מש"ה אמרינן דמסתמא כתב לשמה דמיגמר גמירי אבל גבי העיבוד איכא פלוגתא דר"ג ורבנן וכמה פוסקים סוברים כרשב"ג משום דרבא סבר כוותיה וכמה פוסקים סוברים דהלכה כרבנן דרבא סובר כרבנן יעיין ברש"י ותוספת בסנהדרין דף מ"ח וגם בתוס' במנחו' ויעיין בהר"ן מש"ה מפרש רש"י דבעינן שיהי' מומחה שיודע שצריך עיבוד לשמה דלא סמכינן על סתם ספרא מיגמר גמירי דילמא רבו של הסופר פסק כהנך פוסקים דא"ל עיבוד לשמה ואנן קיימ"ל דצריך עיבוד לשמה מש"ה אין נקחים רק שיודע שצריך עיבוד לשמה וא"כ בנידון דידן ליתא כאן חזקה דעשה כהוגן ובדק קודם שכתיבה לבנו וראה שהי' שתי שערות דהא הדריסה מיקל גבי ס"ת ופסק דקטן כשר לכתוב הס"ת ואף דקיימ"ל דלא כהדרישה דלמא רבו פסק כהדרישה: אבל זה ג"כ ליתא חדא דהתוספת והרא"ש פליגי על רש"י וסוברים דאף בעיבוד אמרינן מיגמר גמירי ואף לפרש"י נימ' דהתוספת במנחות הקשו דהא דתניא הלוקח תפילין מן השוק בודק אחת אחת בדיעבד איירי ולפרש"י נראה לפרש דבדיעבד לא חיישינן והלאו קדשים מקיים הגירסא ומפרש דקשה לפרש"י אמאי מספי בדיקה דלמא לא הוי עיבוד לשמה ומתרצים דלא חיישינן רק לכתחילה אבל בדעבד אמרינן דגבי עיבוד נמי מיגמר גמירי ומהורש"ק מחק הגירסא יע"ש:

ונראה לפענ"ד ראי' עצומה לדעת הלאן קדשים דאיתא בגיטין ההוא דאתא לקמי' דר"א ואמר גווילין עבדתי שלא לשמן אר"א מתוך שנאמן להפסיד שכרן נאמן ג"כ להפסיד הס"ת מ"ש מדרב אמי לפסק דאמר דאזכרות שלא לשמן כתבתי דא"נ לפסול הס"ת וקשה לפרש"י דגבי עיבוד לא אמרינן מיגמר גמירי אי פריך הש"ס מ"ש מדר"א דהא כבר הבאתי בנימוקי הטעם דר"א משום דחזקה דפועל עשה כהוגן ומוכרח לומר דסתם סופרים מיגמר גמירי דבעינן לשמה והיכא חזקה דפועל עשה כהוגן אבל אם נימא דלאו מגמר גמירי נסתר החזקה דלמא לא ידע הדין דבעינן לשמה וא"כ גבי גווילין לשיטות רש"י לא אמרינן מיגמר גמירי וליכא חזקה דפועל עשה כהוגן מש"ה נאמן לפסלו וא"ל דר"א איירי דאמר דידע דבעינן עיבוד לשמה רק שכיון לעבד שלא לשמה והיכא ג"כ הזהם אבל אכתי לא מקשו הש"ס דכבר הבאתי בשם תשובת הרמ"א דאמרינן אף מגו לאיסורו א"כ מש"ה מהימן דמגו דאי בעי אמר שלא ידע שצריך עיבוד לשמה ועוד מנ"ל למקשה להקשות דילמא ר"א איירי באומר שלא ידע הדין מש"ה נאמן אע"כ כדעת לאן קדשים דרש"י סובר דבדעבד אמרינן אף גבי עיבוד מיגמר גמירי ושפיר מקשי הש"ס מ"ש מדר"א דגבי גווילין איכא נמי חזקה כמלא בררנו דחזקה דפועל הוי חזקה מעליא ובנ"ד איכא נמי חזקה דאביו היה בודק לבנו וראה שהיה לו ש"ש ונשאר הס"ת בחזקת כשרות אבלי פקפוק בעולם:

אך דעדיין חל עלינו לבאר אם נימא דחזקת דפועל עשה כהוגן לא עדיפי מחזקת השליח דאמרינן דהחזקה דהשליח עושה שליחותו ואיתא בגיטין בדף ס"ד בעל אומר לגרושין ושליח אומר לגירושין והיא אומרת נתן לי והבד אין דבר שבערוה פחות משנים ופריך הש"ס מהא דאמר ר"י שאומר לאשה לא וקדם לי אשה אסור בכל הנשים שבעולם ומשני ה"מ לחומרא אבל לקולא לא אמרינן א"כ מאי הכא חזקת הפועל דהא לקולא לא אמרינן: אמנם נראה דתליא בפלוגתא דרבנן דאית' בעירובין דף ל"א אר"כ בשל תורה אין חזקה שליח עושה שליחותו ובשל סופרים אמרינן חזקה עושה שליחותו ור"ש אומר אחד זה ואחד זה חזקה ש"ע שליחותו הוב' בד"ה רב ששת הר"ר שמשון משפולורמא פוסק כר"ש דבה"ג פוסק דהלכה כר"כ בדיני וכר"ש באיסורי ולר"ת נראה דהלכה כר"כ יע"ש והר"י מסיק דר"ש לית לי' חזקה אלא במקום שאם לא יעשה שליחותו יבא המשלח לידי עבירה אם יסמוך עליו ולכך בגט אין שליח חושש ליתן הגט וא"כ לדעת הר"ש דפסק כר"ש בנידון דידן יבא המשלח לידי עבירה נקרות בס"ת שאינו כשר ובהכ"ג אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו ובוודאי הבע"מ בדק לבנו ואלא ש"ש דאם לא הוי בודק הוי הס"ת אסורה לקרות בה אך לדעת הר"ת לפסק כר"כ ולפום ריהטא נראה לדעת הרמב"ם ג"כ כדעת ר"ת

דאיתא

דאיתא בהר״ר פרק ד׳ מהלכות תרומה הלכה ו׳ האומר לשלוחו צא ותרום לי והלך ותרום ונא״י אם תרם ובא ומצא ברי תרום אין חזקתו תרום שאין אומרים בהאסורי׳ חזקה שליח עושה שליחותו להקל אלא להחמיר מוכח דסובר כר״נ מדכתב שאין אומרים באסורים חזקה רק להחמיר אם נימא דסובר כר״ש דלר״ש היכא שיודע השליח שהמשלח יבא לידי עבירה אף לקולא אמרינן חזקה שע״ש אלא ע״כ דפסק כר״נ ולר״נ אף אם המשלח יבא לידי עבירה בשל תורה לא אמרינן חזקה שע״ש לקולא מש״ה כתב שאין אומרים חזקה שע״ש להקל :

עוד ראיתי במשנה למלך בפרק ד׳ מהלכות בכורות הוכיח ג״כ מהאי ראי׳ דהרמב״ם סובר כר״נ ועוד מביאו ראי׳ עצומות שהר״ם פוסק כר״נ וגם הביאו הא״ש שהרב אלפס והרשב״א כולם פוסקים כר״נ וא״כ דכיון דדעת ר״ת והרמב״ם ורב אלפס והרשב״א סוברים כחד שיטה א״כ נסתר הבנין שבניתי ועמדתי ומי הוא זה אשר ימלא לבו לדבר נגד הגאונים אשר כל בית ישראל נשען עליהם :

אבל אחר העיון נראה בנידון דידן כ״ע סוברים דאמרינן דפועל עשה כהוגן דאיתא התם בעירובין אמר ר״מ מנא אמינא לך דתנן האומר לחבירו צא ולקט לך תאנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשר ודאי מלא לך כלכלה זו תאני׳ מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשרן דמאי כלי״א כע״ס אבל בחבר אוכל ואינו צריך לעשר דברי רבי רשב״ג אומר בחבר אינו אוכל עד שיעשר לפי שלא נחשדו חבירים לתרום שלא מן המוקף ועד כאן לא פליגי דמ״ס לא נחשדו ומ״ס נחשדו אבל כ״ע סוברים חזקה שליח עושה שליחותו פירש״י דמתניתין על הבע״ב שהוא שליח על הפסולת עליו לעשר מה שהוא נותן ור״נ סתם כהרבי׳ חנינא חוזאה חזקה הוא על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן פירש״י דהוא על דהפירות דידי׳ על ידיה המיא וחייש אלפני עור אבל שליח דקיבל עלי׳ מחבירי׳ היכא דאמר דמייאש ולא עביד דסבר שהוא לא סמך עלי ונמצא היכא דידע השליח דהבע״ב מוכרח לסמוך עליו אף ר״נ מודה דאמרינן חזקה שע״ש וגם היכא דעובר אלפני עור ר״נ מודה דאמרינן חזקה שע״ש : וא״כ בנידון דידן יודע הבע״מ שהבעל מס״ת מוכרח לסמוך עליו דהוא לא ידע כלל אם הבע״מ יתקן כהוגן וגם אם לא יתקן כדינו יעבור על לפני עור ובהא אף ר״נ מודה דאמרינן ודאי בדק מקודם וראה שהי׳ לו ש״ס ולפי שכתבתי ניחא מה שכתב המ״א בסימן ת״ס סי׳ י״ו אם יתעינו שעשה שליחותו אלא שספק אם עשה השליח אמרינן שוודאי לא שינה דעיקר טעמי׳ דר״נ דמייאש ולא עביד דסבר דהוא לא סמך עליו אבל היכא דעושה שליחותו דסבר דבעל הבית סמך עליו בוודאי לא שינה וחזקה דעשה שליחותו ותמהני על המ״א אמאי צריך להביא ראיה ממרחקים מתשובות ר׳ בצלאל דהא תו״ח מפרש״י דאם שינה הוי עובר על לפני עור והיכא דעובר על לפני עור בוודאי לא עבר ועשה שליחותו והוי חזקה מעליא : ועוד מי יבא אחר הכרעת הרמ״א שהכריע בסי׳ הנ״ל שלא כדעת הר״י והרא״ש והטור היכא דאמר לשלוחו צא ותרום והלך לתרום ומצא תרום דחזקתו תרום משעה״ש אם באיסור דאורייתא אף שמ״א ומשנה למלך תמהו עליו יש לנו ליישב אך שאין הזמן מסכים עמדי :

אך דברי הרמב״ם לא זכיתי להבין דכבר הוכחתי דהר״ם פסק כר״נ וכן איתא להדיא במשנה למלך . א״כ דברי הרמב״ם סתרי אהדדי דתוספת מקשו בעירובין דר״ם הוכיח דינו מלקוט תאנים מהלכתי דחזקה שליח עושה שליחותו דהא תרומות פירות רק מדרבנן ובהא אף ר״נ מודה חשע״ש ומתרצי׳ דכיון שהמעשר מן התורה חשיב כשל תורה והיא במשנה למלך בפרק ד׳ מהלכות בכורות להוכיח דהרמב״ם ג״כ סובר היכא דעיקר מן התורה חשוב כשל תורה יע״ש ואף אקושי׳ זו ושפי׳ אין להוכיח ע״ל דהרמב״ם לשיטתו אזיל דסובר דתרומות פירות ג״כ מדאורייתא רק דאייתו דהר״ם סובר דאף בימי עזרא לא נתחייב בתרומה רק מדרבנן וא״כ נסתר הוכחתי מה שהוכיח ר״ם ממעשר יע״ש וע״כ סובר הר״ם היכא דעיקר מן התורה חשוב כשל תורה ואיתא בהר״ם בפרק ד״ו מהלכות שבת דלוקין על עירובי תחומין ובמ״מ מפרש דהר״ם סובר תחומין י״ב מילין דאורייתא ולדעתי הוי עירוב תחומין חשוב כשל תורה ומר׳ מתרצתו׳ פירו׳ לדעת התוס׳ דגבי פירות לדעתם איכלל מדאורייתא׳ אבל לה׳ ומקשה״ע בי״ב מילין הוי דאורייתא׳ ופסק דשולח עירובו על ידי חבירו נקבוע לו שביתתו דכיון דפסק כר״נ דגבי דאורייתא לא אמרינן חשע״ש וס״ל היכא דעיקר מן התורה לא אמרינן חשע״ש ושפיר פסק דשולח אדם עירובו וצ״ע :

אמנם נראה להמליץ בעד הרמב״ם אשר אמת ותורתו אמת דאיתא בהרמב״ם פרק ט׳ מהלכות טומאות מת וז״ל דבר ידוע שכל אלו הטמאות וביוצא בהם משום ספיקות הרי הם מדבריהם ואין טמא וודאי מן התורה אלא מי שנטמא וודאי אבל כל הספיקות בין בערות והבהמות אין להם הנה מד״ם ויעוין בהרשב״א דהיכא דאתחזק איסורא אף הר״ם מודה דספק אסור מדאורייתא יעוין בפוסקים לפ״ז דאף דהר״ם סובר היכא דעיקר מן התור׳ חשוב כשל תורה ובשל תו״ה סובר ר״נ דלא אמרינן חשע״ש להקל דנמצא כשלא יהיו החזקה אסור מדאורייתא ומחמת החזקה יהי׳ מותר בזה סובר ר״נ דלא אמרינן חשע״ש אבל אף בדליכא החזקה נמי יהי׳ מותר מן התורה רק שמדרבנן יהי׳ אסורה אף ר״נ מודה דמהני חשע״ש וא״כ גבי עירוב אף בדלא אמרינן חשע״ש עכ״פ מידי ספיקא לא נפקא דדלמא שלוחו מניח עירוב עבורו וכל היכי דאיכא ספיקא מותר מן התור׳ רק שמדרבנן אסור לילך חוץ לתחום מש״ה מהני החזקה דשע״ש ובוודאי הניח השליח עירוב עבורו ובהא אפילו ר״נ מודה מש״ה פסק הרמב״ם דשולח אדם עירובו אבל גבי תרומה ומעשר דאיכא קודם שהפרשה חזקת טבל והוי אתחזק איסורא כדאיתא בהש״ס ביבמות וה״כי דאתחזק איסורא ספיקו אסורה מדאורייתא ובלי חזקה שע״ש הוי אסור מדאורייתא וזה היה׳ מותר מדאורייתא רק מחמת החזקה שע״ש פסק כר״נ דבשל תורה לא אזלינן בתר החזק׳ מש״ה פסק דהתרומ׳ אינו תרומה ודו״ק היטב :

לפ״ז יש ליישב קושי׳ התוספת שהקשו בעירובין דף ל״א ואם אמר לקבלו ממנו הוי עירוב וניחוש דילמא לא ממטי לי׳ כדאמר רב חסדא בעומד ורואהו ה״נ בעומד ורואהו וליחוש דילמא לא שקיל מיניה כדאמר רב חוזאה חזקה שע״ש והקשו התוספת מאי קא פריך ומאי משני דהא מדיוקא דמתניתין מוכח דחזק׳ שע״ש דקתני ביד חרש שוטה וקטן אינו עירוב הא ביד פקח הרי זה עירוב : וי״ל דמדיוקא דמתניתין לא מוכח מידי די״ל לעולם דלא אמרינן חשע״ש והא דביד פקח הוי עירוב משום דמספקא אם הי׳ ספקא עושה שליחותו ותחומין הוא רק מדרבנן ואף לדעת הר״ם הוי הכי תחומין רק מדרבנן - וספק דרבנן לקולא מש״ה הרי זה עירוב וביד חרש שוטה וקטן אינו עירוב משום דקטן לא מקני שביתות כפרש״י והא דפריך דילמא לא שקיל מיני׳ דהא הוי ספק מדרבנן וי״ל דאף ספיקא דרבנן לקולא היכא דאיכא ה״ם להחמיר בהא לא אמרינן ספק לקולא דכיון דהיכא ה״ם להחמיר לא מקרי ספק השקול וכן איתא בהדיא במשנה למלך פרק ד׳ מהלכות בכורי׳ ושפיר פריך דלמא לא שקיל מיני׳ והיכא ה״ם להחמיר הדא דילמא לא שקיל מיניה וא״ל דשקיל מיני׳ דלמא לא הניח עירובו עבורו ובכה״ג אמרינן אף בדרבנן לחומרא ושפיר פריך ומשני כר׳ חוזאה דחזקה שע״ש ומתורץ קושיית התוס׳ מה שהקשו מדיוקא דמתניתין מוכח דשע״ש די״ל כפי שכתבתי · לפ״ז ניחא מה שהביאו מר׳ חוזאה דחשע״ש ואמאי לא מביאו מר״נ ור״ש דכ״ע סוברים בשל סופרים אמרינן חשע״ש מר״נ ור״ש ליכא להוכיח דאמרינן שאי חזקה אף דאיכא ה״ם לחומרא דהתם ליכא רק ספק א׳ אבל בה״ם לחומרא מנלן דאזיל בתר חזקה ובמתניתין דהכא איכא ה״ם לחומרא מש״ה מוכרח הש״ס להביאו מר׳ חוזאה דהתם איכא ג״כ ה״ם לחומרא אפ״ה אמרינן חשע״ש ה״ה במתני׳ דהכא אף דאיכא ה״ם לחומרא אמרינן חשע״ש · ועוד יש לנו לפרש בהאי סוגיא ולפלפל בפילפול גם אך שאין הזמן מסכים עמי :

ונחזור לענינו הראשון דהוי חזקה מעליא דעשה כהוגן ובוודאי בדק לבנו וראה שהי׳ לו ש״ס ואם עדיין יאמר האומר היה לספק דאיתא בתוס׳ בגיטין דף ס״ד בד״ה אסור בכל הכהנים ונראה דקנסא בעלמא הוא מן הדין מותר בכל הכהנים משום דלא הוי חזקה משום דאין בידן להתקדש דשמא לא תתירנה וה״נ בנ״ד נימא דשמא לא הי׳ מניח בנו שיבדוק אבל ז״א דהר״ן מביאו ש ס בשם הרמב״ן דאף בכה״ג הוי חזקה מעליא ואף דאיתא במשל״מ פ׳ ד׳ מהלכות בכורות שכתב דאף לסברת הרמב״ן לא מהני האי חזקה מה שאינו בידו רק לחומרא ועוד דהתם איכא טעם דאתתא בכל דהו ניחא לה . וא״כ בשל סעור ונפל ספוור : אבל זה ליתא דכבר הבאתי מפסקא דהש״ס דטעם דמותר לאכול בתאנים משום דחייש אלפני עור וא״כ כשלא בדק הנער הי׳ עובר אלפני עור ומסתמא אמרינן בוודאי היה מקודם כתיבות הס״ת בודק לבנו · וכן איתא בהדיא במ״א דלא חיישינן שמא שינה השליח בשליחותו · ובלא״ה איכא למיגר דדעת הרמב״ן בהא שאינו בידו מהני האי חזקה אף לקולא ואף אם נימא מידי ספיקא לא נפיק דתליי׳ בפלוגתא דהתוספת והרשב״ן אם מהני האי חזקה בדבר שאינו בידו מ״מ נראה לענ״ד להתיר כאשר אבאר בעז״ה דאיתא בפרק יוצא דופן אמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה ממאנת ואינה חולצת ולמסקנא דאמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה א״צ בדיקה חזקה שהביאה סימני׳ חזקה הוי למיאון אבל לא לחליצה :

יש להסתפק בדברי רבא אם נימא חזקה דרבא הוי חזקה אלימתא כשאר חזקות דאורייתא ומה שאמר אבל לא לחליצה מדרבנן שהחמירו כמו שהחמירו גבי פ״א דלא מהני רובא וה״ם יעוין הט״ז בסימן ק״י ובשו״ת גאונים בתראי אבל לענין שאר איסור

דאורייתא

דאורייתא סמכינן אחזקה דרבא א"ד דחזקה לא הוי כשאר חזקות אפ"ה לא מהני לחלילה רק שרבנן החמירו לענין מיאון אבל לחליצ' אוקמא אדינא דלא הוי חזק' ואף לאחר א"ד לא סמכינן על חזקה דרבא ・ ועוד יש להסתפק בדברי ר"י דאיתא בפ' בא סימן דף מ"ח ע"ב ת"ר כל הנבדקות נבדקות ע"פ נשים וכו' ר"י אומר לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותן תוך הפרק אין נשים בודקות אותן שאין משיאין שפיקות ע"פ נשים רש"א אף תוך פרק נשים בודקות אותן ונאמנות הנה להחמיר אבל לא להקל כיצד גדולה היא שלא תמאן קטנה היא שלא תחלוץ אבל אין נאמנות לומר קטנה היא שתמאן וגדולה היא שתחלוץ ולהך מילתא הא דקתני אשה נאמנת להחמיר אבל לא להקל אתי' כר"י באוקי' דין מיירי ר"י אסכימ' דר"י דאמר דנשים נאמנות להחמי' מיירי בבעל לאחר יב"ש ומשום דאיכא א"ד אפ"ה לא מהימנא הנשים לקולא אבל בלא בעל מהימני' אף לקולא א"ד דר"י מיירי אף בלא בעל ואפ"ה סובר דנשים לא מהימני' לקולא :

ולפום ריהטא נראה דספק שנסתפקתי בדברי רבא תלויה בפלוגתא דרבוותא דאיתא בהרמב"ם פ' י"א מהלכות גירושין עד מתי הבת ממאנת כל זמן שהיא קטנה עד שיודע שהביאה נערה מפרש הלח"מ דהר"ס סובר דאף לאחר יב"ש ממאנת כל זמן שלא ידעינן בביר' שיש לה ש"ש והטור בשם קנ"ס פסק דהגיעה לאחר יב"ש אף שלא ידעינן בבירור שיש לה ש"ש אינה ממאנת ובש"ע פסק כהטור ויש להבין באיזה סברא פליגא ומוכרח נומר דבהא פליגי דהר"ס סובר דחזקה דרבא לא אלים כשאר חזקות ומדאורייתא ליכא חזקה והוי רק ספק ספקול מש"ה ממאנת דכיון דלא בעל ליכא איסורא רק מדרבנן ואמרו דלה תמאן מש"ה כל זמן שלא ידעינן בבירור שיש לה ש"ש ממאנת ורבא דאמר חזקה למיאון מיירי בבעל דאיכא א"ד והטור סובר דחזקה דרבא הוי חזקה אלימתא כשאר חזקות מש"ה כשהגיע לאחר יב"ש הוי כידעינן בבירור שיש לה ש"ש מש"ה אינה ממאנת :

ולפ"ז מה שנסתפקתי שאיך מיירי ר"י דתלוי' ג"כ בפלוגתא דרבוותא לדעת הר"ס אף שהיא לאחר יב"ש ממאנת ע"כ מיירי ר"י בבעל דהלח"מ אמאי לא מהימנא לומר קטנה היא שתמאן הא אף מבלי נאמנות הנשים נמי תוכל למאן אלא ע"כ ר"י מיירי בבעל אבל לדע' הטור שסובר לאחר יב"ש אינ' ממאנת יוכל לפר' דר"י מיירי בלא בעל ואפ"ה נשים לא מהימנא לומר קטנה היא שתמאן ・ ולפי שכתבנו מתורץ דלא קשה לשיטת הרמב"ם מאי מקשי הש"ס אלא לאחר הפרק למה לי' בדיקה והאמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה א"צ בדיקה דהא לשיטתו ע"כ מיירי רבא בבעל דילמא ר"י מיירי בלא בעל ומהני הבדיקה שלא תוכל למאן ・ אבל לפי מה שכתבנו ניחא דר"י ע"כ מיירי בבעל דאל"ה אמאי לא מהימנא לומר שקטנה היא שתמאן אע"כ דמיירי בבעל ושפיר פריך למה לי' בדיקה דליכא למימר דבדיקה מהני שלא תוכל למאן דהא בלא"ה נמי לא תוכל למאן דכיון דמיירי בבעל : ולפ"ז מתורץ קושיית הרא"ך דאיתא בהרמב"ם פרק ב' מהלכות אישות שבודקין הבת בין בתוך הזמן ההוא כל שנת י"ב בין קודם זמן זה בין לאחר הזמן בודקים ע"פ נשים כשרות ונאמנות ואפילו אשה אחת בודקת ושומעין לה אם הביאה ואם לא הביאה וכתב הכ"מ וז"ל כתב הרא"ך וז"ל לא נהירא שיהיו נשים נאמנות תוך הזמן דר"י ור"ש הלכה כר"י דהתורה לא האמינה אשה לעדות הכל לאחר זמן כיון דמסייע חזקה דרבא חזקה הביאה סימנין האשה נאמנות וכ"פ הרי"ף ול"ע מה שפסק הר"ב ז"ל דיש להבין בדברי הר"ם ז"ל שכתב דאשה נאמנות אף אם לא הביאה משמע דאף לאחר זמן נאמנות לומר לא הביאה דהא אף אנשים אומרים לא הביאה אינו מהימן לומר שלא הביאה דקיים בבעל לשמא נשרו כדאיתא בהרמב"ם פרק י"א מהלכות גירושין וצריך לומר דהר"ס מיירי בלא בעל ובלא בעל לא חיישינן שמא נשרו מש"ה כתב דאשה נאמנות לומר לא הביאה ・ א"כ י"ל דהר"ס פסק כר"י ור"י מיירי בבעל דכל פוסקים כתבו דנשים לא מהימנא לאמרה שקטנה היא ותמאן דווקא בבעל דאיכא קדושין מדאורייתא אבל בלא בעל נאמנין לאמרה שקטנה היא ותמאן ונ"ל דכיון דליכא רק איסור מדרבנן מהימנא א"כ אמאי לא מהימנא אף לחליצה דכיון דליכא איסורא רק מדרבנן ואף בבעל כשאמרה שהיא גדולה מ"מ כ"כ אם היא גדולה בחליצה הוי חליצה מעליא ואם דבריהם שקר שאין להם שתי שערות א"כ עדיין היא קטנה אף בבעל ליכא קדושין דאורייתא ובקדושי דרבנן מהימנא נשים לומר שהיא גדולה ליתן לה חליצה וי"ל דבשלמא בלא בעל מהימנא לומר שקטנה היא ותמאן ולא גזרינן דאתי למסמוך עליו אף בבעל דהא בבעל אף אנשים לא מהימנא דקיים שמא נשרו ומכ"ש דלא סמכינא על נשים ועוד דהא בלא בעל ליכא קדושין דאורייתא ובבעל איכא קדושין מדאורייתא ולא אתי למטעי ומש"ה מהימנא בלא בעל לאמרה שקטנה היא ותמאן אבל לענין חליצה חיישינן דאתי' קדש בתו הקטנה ואיכא קדושי דאורי' ובבעל איכ' קדושי דאורי' אם מהימנא על נשים יסמכו ג"כ על נשים כשאבי' יקדש בתו הקטנה אבל בלא בעל ליכא קדושי דאורייתא ולא אתי למטעי כשאבי' יקדש בתו הקטנה דבהאי איכא קדושי דאורייתא והרמב"ם מיירי בלא בעל מש"ה כתב הרמב"ם דנשים מהימנא לומר שהביאה אף לענין חליצה ור"י מיירי בבעל מש"ה לא מהימנא הנשים לענין חליצה :

שוב ראיתי בתשובות מהר"ש מלובלין בסימן קל"ט שמפרש שהר"י מיירי בלא בעל וששתי למאוד שכוונתי לדעתו הגדולה אך קשה לי על דבריו שקודשים שכתב מה שכתב הר"ם דבודקין אותה בתוך הזמן ונאמנות אם הביאה ואם לא הביאה דהא קיימ"ל בתוך הזמן הוי כלפני הזמן ואפילו לר"י דס"ל דתוך הפרק הוי סימנים הא ס"ל דאין הנשים נאמנות אבל לפי מה שכתבתי י"ל דהיכא דלא בעל מודה ר"י דבודקות ע"י נשים ומהימנא לומר שהביאה ומוכרח לומר דפוסקי'ם הוי' מפרש דר"י מיירי אף בלא בעיל ושפיר הקשה : א"כ נסתר תירוצו מה שכתב אם לא שנפרש דבריו דליכא דר"י לענין להחזיקה גדולה כשאומרים שהביאה בתוך הפרק ולהחמיר עלי' שלא תמאן דהא ר"י סובר דלה מהימנא לומר שקטנה היא שתמאן א"כ למה צריך לנאמנות דידה מה שאמרה שהביאה שלא תמאן דהא אף כשאמרה שלא הביאה לא תוכל למאן דבשלמא אם נימא דר"י מיירי בבעל יוכל לפרש דמה שאמרה הביאה מהימנא שלא תמאן ומה שאמר ר"י דלא מהימנא לומר שקטנה היא שתמאן מיירי בבעל אבל לפי מה שכתבתי והוכחתי דמוהר"ש מפרש דר"י מיירי בלא בעל דאל"כ לא מקשה על הרמב"ם א"כ נסתר תירוצו מה שתירץ והשאר קושי' הנ"ל על מוהר"ש ול"ע :

עוד הקשה מוהר"ם הנ"ל דמגיד משנה כתב דהר"ס פסק כת"ק בברייתא כל הנבדקות ע"פ נשים וכן הי' מוסר ר"א לאשתו ור"י הי' מוסר לאמו ופסק הלכה כמותו ・ והשיג עליו שהבין שת"ק ס"ל שנשים נאמנות בכל ענין וז"א כוונתו דילמא הת"ק ס"ל ג"כ כר"י דנשים לא מהימנא להתיר ומנ"ל למגיד משנה שמפרש דהרמב"ם הי' סובר שת"ק פליג עם ר"י ונראה דדברי הה"מ המה נכונים בטעמם דכבר כתבתי לדע' הר"ם דאף לאחר יב"ש ממאנת א"כ היכי מיירי ר"י אם מיירי בלא בעל ומוכ' מדר"י דאף נשים לא מהימנא לקולא שתמאן ומכ"ש מבלי בדיקות הנשים שלא תמאן ואם מיירי ר"י בבעל וסובר דלאחר פרק נשים מהימנא אף לחליצה ובתוך הפרק נשים לא מהימנא ע"כ מוכרח לומר דר"י סובר דחזקה דרבא הוי מדאורייתא דאל"ה אמאי נשים מהימנא אף לחליצה וליכא למימר דטעמא דר"י משום דהוי מילתא דעבידי לגלוי' כסברת הרמב"ן : דא"כ אף בתוך הפרק אמאי לא מהימנא אף לקולא אע"כ דטעמא דר"י משום דחזקה דרבא הוי מדאורייתא ואם נימא דהרמב"ם סובר דת"ק סובר כר"י א"כ נשאר קושי' על הרמב"ם שהרי מה פסק דהבת ממאנת לאחר יב"ש אלא ע"כ דסובר דת"ק פליגא על ר"י וסובר דנשים מהימנא משום מילתא דעבידי לגלוי' כפירוש הרמב"ן ・ ולת"ק איכא למימר דסובר דחזקה דרבא לא הוי רק מדרבנן מש"ה פסק הרמב"ם דממאנת לאחר יב"ש דסובר דחזקה דרבא הוא מדרבנן ודברי הה"מ נכונים והמתיים שכתב דהרמב"ם פסק כת"ק דטע' דת"ק משום מילתא דעבידי לגלוי' ולפ"ז קשה לי על רבינו בית יוסף דכתב בסימן קנ"ה דטור כתב אם הביאה סימנים תוך יב"ש שומא נינהו ומינה מפסקת גדולה על ידם אא"כ הביאה סימנים אחרות אחר יב"ש וכתב הב"י מדסתם הטור משמע אם לא הביאה אחרות אחר י"ב שנים שומא נינהו אפילו למיאון וגם הרמב"ם דכתב אם הביאה בתוך י"ב שנים שומא נינהו אע"פ שאותן שערות במקומם עומדים לאחר יב"ש שומא נינהו ומסתם הרמב"ם משמע דהוי שומא אף לענין מיאון והטור והרמב"ם פליגא על רש"י ותוספות דרש"י כתב דה"י משתכחי' לאחר הפרק שומא נינהו שלא תקלון וכתבו התוספות שהדין עמו דליכא לפרושי ששומא נינהו ותמאן דהא קתני בהדיא דאינה נאמנות לומר קטנה היא שתמאן אבל לפי דברי שכתבתי י"ל דהרמב"ם והטור סוברים כרש"י ותוספת דהרמב"ם והטור ע"כ סוברים ומיירים בלא בעל דאי בבעל ניחוש שמא נשרו והאיך תוכל למאן דהרמב"ם כתב בעצמו בפרק י"א מגירושין דבבעל חיישינן שמא נשרו וגם הטור פסק בבעל דחיישינן לשמא נשרו : ואם יאמר האומר דמיירי בבעל ואפ"ה לא חיישינן שמא נשרו דכיון דהשערות שהי' מקודם י"ב שנים עומדים עדיין ולא נשרו אמרינן שאפרות ג"כ לא נשרו כסברת הב"ש בסימן קנ"ה ואמת שאשתמע מהב"ש שכתב הרמב"ן בפירוש דאף בכה"ג בבעל חיישינן שמא נשרו וע"כ מוכרח לומר דהרמב"ם והטור מיירי בלא בעל ורש"י כתב לאחר הפרק נשים בודקת אותם אי אומרת אתכייסו מהימנא ואלנס דהא מורקא למבוי לה ואי אמרה לתכייסו לא ממאנת דחיישינן שמא נשרו א"כ בלא בעל דלא חיישינן שמא נשרו נשים מהימנא א"כ צ"ע דר"י דסובר

דקינה

דאינה נאמנות לומר שקטנה היא הממאן ע"כ מוכרח לומר דר"י מיירי בבעל ואיכא א"ד מש"ה אינה נאמנות והרמב"ם מיירי בלא בעל ובלא בעל אף רש"י ותוס' מודים דאמרינן שומא ניניהו וממאני' נמצא לא פליג הטור והרמב"ם על רש"י ותוספת ובחנם עשה הב"י המחלוקת ועלינו חל להשוות הפוסקים שלא יהיה מחלוקת ביניהם : וגם היש"ש כתב שטעה הב"י לרש"י והתוס' לא מפרשים לענין דינא רק אליבא דר"י דר"י סובר דנאמני' להחמי' ולא להקל מש"ה מפרשי' דשומ' ניניהו שלא תחלוץ אבל לענין דינ' דקיי"ל כת"ק מר"י ור"ש דנשים נאמנות אף להקל אמרינן שפיר דשומא ניניהו אפילו לענין מיאון לפי הדין תלמוד בזינן דהיש"ש ומגיד משנה והרמב"ם והרמב"ן כולם סוברים דהלכה כת"ק דנשים נאמנות אף להקל אלמא דלא סבירא ליה דהלכה כרבא דנימא דחזקה היא מדאורייתא : ובזה נדחה הראי' מהרי"ט שהוכיח דחזקה דרבא הוי חזקה דאורייתא מר"י סובר לאחר הפרק נשים נאמנות ובתוך הפרק לא מהימנא לנשי' דהא כבר הבאתי דהיש"ש ומ"מ והרמב"ם כולם סוברים דחזקה דרבא לא הוי מדאורייתא וגם המחבר רבינו ב"י פסק בש"ע להלכה כהרמב"ם והרמ"א לא הגיה עליו שום דבר ומדשתק הודי' לי לרב"י ונדחה ליה הראי' של מוהרי"ט ואסתפק :

שוב ראיתי בב"ש בסימן קנ"ה שכתב לפרש"י מוכרח לומר דסברייתא מר"י מיירי בבעל שהוא לדעת התוס' נוטים אם מפרשים כפרש"י דמיירי בבעל יש לתמוה דהא מוכח מהתוס' דמפרשים דמיירי סברייתא בבעל דתוס' בד"ה אב"א הקשו מאי קאמר דנאמנת לומר גדולה היא שלא תמאן דאפילו אמרה קטנה היא אינה נאמנות ומתרצים דנ"מ שאם בדקו נשים ולא מצאו ש"ש אם לא היה הגדת הנשים שהיא גדולה יכולה למאן דאף דחוששין שמא נשרו היינו דווקא לאחר הפרק אבל תוך הפרק דליכא חזקה דרבא אין חוששים שמא נשרו יע"ש ואם נימא דתוס' סוברים דסברייתא מיירי בלא בעל א"כ מאי צריכים לאדם דבתוך הפרק אין חוששין שמא נשרו דהא איפסקא הילכתא בלא בעל לא חיישינן לשמא נשרו וא"כ דאף בתוך הפרק בבעל חיישינן שמא נשרו דהא בלא בעל לא חיישינן לשמא נשרו וצריכה לעדותם הנשים שאמרו שהיתה גדולה היכא דבדקו הנשים ולא מצאו ש"ש ומבלי הגדת נשים יכולה למאן ומאמת הגדת הנשים אינה יכולה למאן אע"כ דהתוס' סוברים דסברייתא מיירי בבעל מש"ה צריכין לאדם דבתוך הפרק לא חיישינן שמא נשרו וצ"ע על הב"ש :

ועוד קשה כיון דהתוספות סוברי' דסברייתא מיירי בלא בעל א"כ לא מקשו התוס' למה צריך לאשמועינן דנאמנת לומר גדול' היא שלא תמאן דאפילו אמרה קטנה היא אינה נאמנת דהא סמ"ע בפ' ב' מהלכ' אישות מביאו בשם הרמב"ן קטנה שלא נודע אם הגיעה לכלל שנותי' והביאה סימני' לא מצאנו דינה מפורש בגמר' וי"א שמטילין אותה לחומרא ומ"ז הרמ"א בסי' קנ"ה פסק הלכה כמותו מדכתב שהביאה סימנים משמע אבל אם לא הביאה סימנים ולא נודעה אם הגיעה לכלל שנותי' יכולה למאן משום דהוי ש"ש כמו שמבואר לקמן והרמב"ן מיירי בלא בעל יעוין בב"ש סי' קנ"ה א"כ צריכה לעדות הנשים מה שאמרו שהיא גדולה דמיירי שלא נודע שנותי' ומבלי הגדת הנשים יכולה למאן כסברת הרמב"ן ומאי מקשו התוס' אע"כ דתוספ' מפרשי' דסברייתא מיירי ג"כ בבעל ואף מבלי הגדת הנשים נמי לא תוכל למאן כסברת הרשב"א בסימן אלף רי"ו יעוין בב"ש א"כ הוכחתי דגם דעת התוס' כפרש"י דמיירי בבעל :

אמנם אחר עיונא נראה דמה שכתב הרמב"ם דאשה נאמנות לומר הביאה ואם לא הביאה דמיירי אף בבעל ואף מאי מהני הגדתם שאמרו לא הביאה דהא בבעל חיישינן שמא נשרו י"ל דמהני ההגדה שלא הביאה כגון אחר שבעל קיבלה קדושין מאחר ואחר הקדושין בדקו אותה הנשים ומצאו בה ש"ש ואיתא בתשובות הרא"ש בכלל ל"ג סימן ה' דהיכא דבדק השתא ומצא ש"ש אמרינן דהיה ש"ש כשהגיעה לכלל שנותי' והב"י בסימן ל"ה פסק כוותי' בטור חו"מ וכן איתא בתוס' פ' מי שמת ד' קנ"ו ד"ה בודקין לקדושין ומהניא הך בדיקה לענין שאם פשטה ידה וקיבלה קדושין מאחר אי משכחינן בתר הכי סימנין בתראי לא הוי קדושין ואי לא משכחי סימנין הוי ספיקא יע"ש וא"כ כשהגיעה לכלל שנותי' ובעל ואח"ז קיבלה קדושין מאחר ובדקה ומצאה ש"ש אמרינן מדהשתא הוי סימנין היה לה סימנים כשהגיעה לכלל שנותי' וא"צ גט מהשני אבל כשהנשים אומרים שלא היה לה ש"ש אף בבעל דחיישינן שמא נשרו מ"מ צריכה גט משני דאף כשבדקה ומצאה לאחר קדושין שני' ש"ש בכה"ג לא אמרינן מדהשתא הוי לה ש"ש היה לה ש"ש כשהגיעה לכלל שנותי' דהא הנשים אומרים שלא הי' ש"ש ואיתרע החזקה דרבא בכה"ג ואמרינן השתא אתי' ש"ש וצריכה גט מהשני : ואם נפשך לומר דהא איתא בפ' מי שמת בתוס' ד"ה ואת"ל למה יש לנו לומר שהוא קטן כו' י"ל שאחר שהיה זה גדול לא היה לו סימנין גדולות ולהכי איכא לאפוקי שמא קטן היה יע"ש דף קנ"ד ע"ב א"כ מוכרח דאף בכה"ג כשמצא ש"ש אמרינן שהי' מקדם ג"כ ש"ש דאל"כ אמאי צריך ר"ע למימר אי אתה רשאי לנוולה ועוד סימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה תיפוק ליה בלא"ה אף כשמצא ש"ש ניחוש שמא בעת המכירה הי' קטן ואח"ז באו ש"ש וזה ליתא להמעיין בחדושי להרמב"ן יראה להדיא שמפרש דמיירי תיכף לאחר המכירה מת אבל כשהיה חי איזה זמן לאחר המכירה לא מהני הבדיקה בלאו הטעמים מר"ע יעוין במהרש"א א"כ מוכרח בכה"ג היכא דידעינן דלא היה ש"ש כשהגיעה לכלל שנותי' אף דבדקינן השתא ואית לי' ש"ש אמרינן השתא דאתי' ומהני הגדת הנשים שאמרו שלא הביאה היכי דקיבלה קדושין מאחר ואחר הקדושין בדקה אותה ומצאה ש"ש אם לא היה הגדת הנשים אמרינן דהי' ש"ש כשהגיעה לכלל שנותי' וכשהגיעה לכלל שנותי' בעל וכשבעל בוודאי בעל לשם קדושין כדאיתא בהדיא בהרמב"ם פ' י"א מהלכות גירושין ובפוסקים ואין צריכה גט מהשני אבל מחמת הגדת הנשים שאמרה לא הביאה אף דאית לה השתא ש"ש אמרינן השתא הוא דאתי' ש"ש וצריכה גט מהשני וכיון דנ"מ לדינא מש"ה כתב הרמב"ם דמהימנא לומר שלא הביאה :

ונראה לעניננו הראשון שכתבנו למעלה דכיון לדעת הרמב"ם דאף שהגיעה לכלל שנותי' כ"ז שלא ידעינן שיש לה ש"ש יכולה למאן דסובר דחזקה דרבא לא הוי מדאורייתא ודעת הטור לסובר דא"י למאן דסובר דחזקה הוי מדאורייתא :

אמנם נראה לענ"ד דגם הרמב"ם סובר דחזקה דרבא הוי מדאורייתא ואפ"ה יכולה למאן לפי ד"ת אף שהיא גדולה כשלא בעל תוכל למאן רק דחכמים תיקנו כשהיא גדולה שלא תמאן הם אמרו שלא תמאן והם אמרו שכ"ז שאינו בירור שהי' לה ש"ש תוכל למאן אף דחזקה דרבא הוי מדאורייתא מ"מ תוכל למאן וכן איתא במהרי"ט בסימן מ"א והטור שפסק שאינה יכולה למאן יוכל לומר דסובר דחזקה לא הוי רק מדרבנן ואפ"ה סובר דא"י למאן דחכמים תיקנו כשהגיעה לכלל שנותי' ואית ליה חזקה דרבא א"י למאן נמצא עדיין ספיקא במקומו עומד אם חזקה דרבא הוא כשאר חזקות או"ד שחזקה דרבא לא הוי רק מדרבנן ואין לפשוט מתשובות הרשב"א דאיתא בתשובתו בסימן אלף רי"ו מה ששאלת המקדש את האשה ויש ספק בדבר אם היא גדולה או קטנה כי לא ידעו מספר שנותי' אם תלא במיאון אף כשנבדק' ולא מצאה סימני' דכבר נתבאר דכל אשה שיש ספק קדושין דאורייתא אינה יוצאה אלא בגט ואשה זו אנו חוששים שמא נשרו ולדרבא אלא שיש להסתפק' בזה שי"ל שיש בזה ב' ספיקות ספק הגיעה לכלל שנותי' ס' לא הגיעה ואת"ל שהגיעה ס' שהביאה ונשרו ס' לא הביאה וכל ס"ס אפילו בשל תורה להקל ואפ"ה איני רואה להקל כי יש עוד להתיישב בדבר ויש להבין אמאי לא אמרינן ס"ס וצריך לומר דמש"ה לא מהני האי ס"ס דסובר דחזקה דרבא הוי כחזקה גמורה ולא יוכל למימר את"ל הגיעה לכלל שנותיה דילמא לא הביאה סימנים דחזקה סותר האי ספק וכ"כ מוהרי"ט בסי' מ"א כ"ב וס"ל בסי' קי"ב נמצא מוכח מהרשב"א דסובר דחזקה דרבא הוי חזקה מדאורייתא :

אבל כל המעיין בצדק יראה להדיא דלאו מהאי טעמא סובר הרשב"א דלא הוי ס"ס דאיתא בהרשב"א בסימן תי"א דאף נגד החזקה מהני ס"ס וא"ל דהא דס"ס מהני אף נגד החזקה דווקא היכא דחזקה אינו סותרי' לס"ס כגון בנשבר הגוף דחזקה הוא מחזקת אבר מן החי מש"ה מהני הס"ס אבל היכא דחזקה סותרת לס"ס כגון הכא לא מהני ס"ס יעוין בט"ז בסי' ק"י אבל כבר שלא בזה נרגא הפר"ח בסי' ק"י נעלה לדעת הרשב"א דאף דחזקה סותרת לס"ס אפ"ה מהני האי ס"ס אע"כ דהטעם מהרשב"א משום דבכל הני ספיקות מוכרח לומר שהיא קטנה והוי כסברת התוס' בכתובות בפ"ק דהם הוים חד הוא :

וראיתי בב"י בסי' קנ"ה שמביאו תשובות הרשב"א וכתב הל"מ ונראה דמיירי בבעל לאחר יב"ש אבל בלא בעל לא חיישינן שמא נשרו ולא זכיתי להבין דברי קדשו דעיקר טעמ' דחיישינן בבעל שמא נשרו משום דאיכא א"ד והרשב"א בתשובתו מיירי שהיה מקדש האשה ובשעת קדושין הי' ספק אם הגיעה לכלל שנותי' ואם הגיעה לכלל שנותי' והיה לה ש"ש מקודשת מדאורייתא וא"כ כשבדקה ולא מצאה ש"ש איכא ספק דאורייתא וחיישינן שמא נשרו ואף בלא בעל איכא א"ד ומאי צריך לפרש דמיירי בבעל וביותר שמהני על הב"ש שמפרש דהרשב"א מיירי בבעל דהא אף בלא בעל איכא א"ד ואפשר שס"ד הטעם להב"ש שכתב הל"מ דמיירי בבעל ולא ראה גוף תשובות הרשב"א וכן מוהרי"ט בסי' מ"א מפרש הרשב"א כפי שכתבתי ולא כל"מ :

שוב ראיתי במוהרי"ט בסי' מ"א שהוכיח דרב אלפס סובר כדעת הרשב"א אם היה מסופק אם הגיעה לכלל שנותיה אינה יכולה למאן דר"ל הוכיח דהלכה כרבא כשהגיעה לכלל שנותי' א"כ בדיקה ובקשה א"כ היכי משכחת הפי דינה דשמואל דאמר

בודקין

בודקין למיאון אי קודם זמן ותוך זמן קיימ"ל שומא נינהו ואי לאח"ז מאי מהני הבדיקה דאע"ג דבדקינן השתא ולא מלאה ש"ש חיישינן שמא נשרו ומתרץ דשמואל איירי בלא בעל ואם נימא דרב אלפס לית ליה כסברת הרשב"א מעיקרא לק"מ היכי משכחת הסיא דשמואל דילמא איירי כשאינו יודע מספר שנותיו ומהני הבדיקה כשלא נמלא ש"ש שתוכל למאן ומשכחת הבוא לשמואל אף בספק של תורה כשבעל רק שלא י' מספר שנותי' אע"כ דרב אלפס סובר כהרשב"א אף כשלא מלאו ש"ש אפ"ה אינה יכולה למאן ורהייתי אינה ראי' דהא שמואל קאמר בודקין לגיטין ולקדושין ולחליצה ולמיאון והנהו תלתא קמייתא איירי בודאי שידעינן שהגיעה לכלל שנותי' דאל"ה מאי מהני הבדיקה דלפני הזמן ותוך הזמן קיימ"ל שומא נינהו א"כ מאי דנקט בודקין למיאון בחדא מחתא איירי ג"כ דידעינן שהגיעה לכלל שנותי' מה"ט מוכרח הרי"ף לאוקמי דאיירי בלא בעל · שוב ראיתי בש"א סי' קי"ב שהביאו קושי' בשם מר שמואל הגאון והנהו שכוונתי לדעת הגדול : ·

ועוד השיג ש"א דהש"ס מהני לאפוקי מדר"י דאמר עד שירבה השח"ר על הלבן ואם נימא דשמואל איירי כשנסתפק במספר שנותי' נימא דשמואל הא דינא אשמועינן דבה"ג מהני הבדיקה אע"כ דשמואל איירי כשידעינן שהגיעה לכלל שנותי' ונסתר הראי' מוהרי"ט · וכדי שלא נשווי' מוהרי"ט שטעה בדברים פשוטים כזה נראה שהראי' מוהרי"ט הנה ראי' עצומה דיש להקשות מאי מקשה הרי"ף הך דשמואל היכי משכחת אי לאח"ז מאי מהני הבדיקה ניחוש שמא נשרו דאיתא פ' ב"ש דף ק"ט קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונישאת רב אמר א"צ גט מהשני ושמואל אמר צריכה גט מהשני ומסיק בבעל פליגי ושמואל סובר דבעל קדושין הראשונים הוא בועל וא"כ לא קשה מדשמואל דשמואל לשיטתו אזיל דסובר דבעל קדושין הראשונים הוא בועל ולדידי' ליכא איסור דאורייתא מש"ה לא חיישינן שמא נשרו אבל אנן קיימ"ל כרב כשבועל לשם קדושין הוא בועל מש"ה פסק רבא כשבעל לא מהני הבדיקה דאיכא א"ר וחיישינן שמא נשרו ומאי מקשה הרי"ף · וי"ל דלא אזלא קושי' הרי"ף על שמואל רק דקושייתו אזלו דהלכתא סותרי' אהדדי דאם נימא דהלכה כרבא ואנן קיימ"ל כרב · ואיתא בהדיא בהש"ס דהלכתא כשמואל דבודקין למיאון היכי משכחת דעל שמואל בעצמו ל"ק די"ל לשיטתו אזיל דסובר דבועל לשם קדושין הראשונים הוא בועל אבל הא דפסק הלכתא כשמואל דהא אנן קיימ"ל כרב וקשה הלכתא אהלכתא ומשני דהלכתא כשמואל איירי בלא בעל א"כ נסתר ההשגות שהשיג מר שמואל גאון ומה שהשיג ש"א על מוהרי"ט דהא על שמואל לא קשה קושי' הרי"ף רק דקושייתו על ההלכתא אמאי לא משני הרי"ף דהלכתא כשמואל איירי בנסתפק במספר שנותי' אע"כ דהרי"ף סובר כהרשב"א דבכה"ג לא מהני הבדיקה אבל שמואל איירי כשידעינן שהגיעה לכלל שנותי' מש"ה נקט בחדא מחתא ושפיר קאמר הש"ס לאפוקי מדר"י וראי' מוהרי"ט מתוק מדבש ונופת צופים :

אך קשה לי דהוכיח דהרי"ף סובר כהרשב"א דרב אלפס מביא בפ' ב"ש הפלוגתא דרב ושמואל ומביא מהא דפריך הש"ס על רב מהא דתניא המקדש את הקטנה קדושין תלוי' מאי לאו דכי גדלה גדלו קדושין בהדה אע"ג דלא בעל ופריך מאי תלוי' בבעל אי בעל אין ואי לא בעל לא ולא איפסקא הלכתא בהדיא וחזינן מאן דכתב דהא מילתא ספיקא היא ועבדינן בה כחומרא בבעל קיימ"ל כרב ובלא בעל איכא ספיקא דקדושין יעיין בגופא בלין א"כ קשה כמאי דמשני דהלכתא כשמואל איירי בלא בעל דהא אף בלא בעל איכא נמי ספק דאורייתא ומאי מהני הבדיקה ניחוש שמא נשרו כמו דחיישינן בבעל ושמא נשרו וצ"ל דבשלמא בבעל דאיכא בודאי א"ר מש"ה חיישינן שמא נשרו דליכא הכא חדא ספיקא אבל בלא בעל דאיכא ס"ס חדא דילמא לא נשרו ועדיין לא הביאה הסימנים וא"ת שנשרו דילמא ליכא קדושין רק מדרבנן דלא אמרינן כשגדלה גדלו קדושין בהדה הא תינח אם נימא דלית לי' כהרשב"א אבל אם נימא דסובר כהרשב"א דהא בנידון דהרשב"א איכא נמי ס"ס · וצ"ל דהאי לא מיקרי ספק דלמא לא הביאה סימנים משום דחזקה סותרת הספק וא"כ בלא בעל נמי ליכא אלא חד ספיקא דילמא לא גדלו קדושין דספק שמא לא הביאה סותרת החזקה והאיך מתוקמא דהלכתא כשמואל איירי בלא בעל דהא איכא ס"ס הע"כ דלא סבירא ליה כהרשב"א · וי"ל לעולם דסובר כהרשב"א וטעמא דהרשב"א משום דכל ספק מוכרח לומר שמא קטנה היא כפי שכתבתי למעלה אבל בלא בעל איכא ס"ס מעליא דספק ראשון אמרינן דשמא קטנה היא וא"ת שהביאה סימנים דילמא לא גדלו קדושין בהדה דהא מוהרי"ט כתב בעצמו דטעם מהרשב"א משום דחזקה סותרת הספק דילמא לא הביאה ולדידי' נסתר האי ספק שלא הביאה בלא בעל וליכא הכא חדא ספיקא והאיך מפרש הרי"ף דהלכתא איירי בלא בעל אע"כ דהרי"ף לא סבירא לי' כהרשב"א וצ"ע :

ולפי דברינו שכתבנו מוכח דהרי"ף סובר דחזקה דרבא לא הוי מד' לפי שבררנו דסובר בלא בעל אי ספק קדושין · א"כ באמת קשה דפסק בהדיה ד' מ"ו הלכתא בלא בעל לא חיישינן לשמא נשרו , והרי"ף פסק כוותי' לשיטתו אמאי לא חיישי' שמא נשרו דהא איכא ס"ד וצ"ל משום דהוי ס"ס כפי שכתבתי הא תינח אם נימא דחזקה דרבא לא הוי חזקה רק מדרבנן אבל אם נימא דחזקה מדאורייתא א"כ ליכא ס"ס וא"ל דס"ס מהני אף נגד החזקה דהא ע"כ מוכח אם נימא דחזקה דרבא מדאורייתא אמרינן בוודאי נשרו דיש להקשות מאי מקשה הש"ס פ' בא סימן אלא לאחר הפרק למה לי בדיקה והא אמר רבא וכו' דהא איכא תועלת בבדיקתם מה שאמרה שהביאה סימנים כגון שאחר שבדקוה הנשים ואמרו שהיו לה ש"ש אחר איזה זמן בדקו אנשים ולא מצאו ש"ש ואם לא הוי' בדיקת הנשים אזי אין לה לחלוץ דאף דחיישינן שמא נשרו לא חיישינן רק לחומרא אבל לקולא לחליצה אמרינן דלמא לא נשרו אבל כשאמרו הנשים שהיה לה ש"ש אף דבדקו אנשים ולא מצאו ש"ש אמרינן בוודאי נשרו ומותרת לחלוץ ומהני בדיקתם בכה"ג ומאי מקשו הש"ס ואף דהב"ש פסק דבכה"ג אף נשים לא מהימני י"ל דפסק לדידן דקיימ"ל דחזקה לא מהני לחליצה דחזקה לא הוי רק מדרבנן אבל למאי דס"ד דאף לחליצה מהני מוכרח לומר דחזקה הוי מדאורייתא הדעת נותנת כשחזקה מסייע הנשים מהימנא א"כ מהני בדיקתם בכה"ג וא"ל שדוחק לפרש שהבדיקה תהיה בשביל מילתא ושפיר מקשו הש"ס דהא התוס' מקשו דנימא דאם בדקו ולא מצאו ש"ש דאינו רשאי לחלוץ ומתרצים דבדיקה מהני לאמעליותא משמע א"כ מוכח היכא דבדיקה לאמעליותא אשמועינן בברייתא א"כ נימא דמהני בכה"ג וצ"ל למאי דס"ד דחזקה מהני אף לחליצה מוכרח לומר דחזקה היא מדאורייתא ואף כשבדקו הנשים ולא מצאו ש"ש מותר לחלוץ דאמרינן בוודאי נשרו וכן איתא בהדיא בחד סי' להרמב"ן והר"ן דמקשו היכי קאמר דאי מת זכתה לאחר הפרק שומא נינהו דכיון דחזקה דרבא מהני אף לחליצה אלמא בוודאי משוינן ואית לן למימר דהביאה סימנים ונשרו וא"כ למאי דס"ד אף כשבדקו הנשים ולא מצאו ש"ש אפ"ה מותרת לחליצה ושפיר מקשו לאחר הפרק למה לי בדיקה וא"ל דמהני בכה"ג דאף מבלי בדיקת הנשים אמרינן ג"כ בוודאי נשרו · גם ע"ז מתורץ קושי' התוס' מה שהקשו דילמא הבדיקה מהני דאם בדקה ולא מצאה ש"ש דאינו רשאי לחלוץ למאי דס"ד השתא אמרינן בוודאי נשרו אף בכה"ג מותרת לחלוץ א"כ בררנו דאי נימא דחזקה דרבא הוי מדאורייתא רק שרבנן החמירו לענין חליצה אמרינן בוודאי נשרו מפני מה פסק הרי"ף בלא בעל לא חיישינן לשמא נשרו דהא ליכא רק חדא ספיקא דילמא לא גדלו קדושין בהדה דהאי ספק שמא לא הביאה ליכא ספק דאמרינן בוודאי נשרו דהא רוב הפוסקי' סוברי' דלא אמרינן ס"ס נגד החזקה והאיך פסק הרי"ף בלא בעל אע"כ דהרי"ף סובר דחזקה דרבא לאסקנא לא הוי חזקה רק מדרבנן והחמירו לענין מיאון והוי ס"ס מעליא מש"ה פסק הרי"ף בלא בעל כהלכתא בררנו דהרי"ף סובר דחזקה דרבא לא הוי רק מדרבנן :

ומעתה נחזי אנן לאן נוטים דעת גדולי הראשונים אם סוברי' כשיטת הרי"ף שבררנו דחזקה דרבא לא הוי רק מדרבנן או דסוברים דחזקה הוי מדאורייתא ונראה להוכיח דהרא"ש והתוס' סוברים דחזקה הוא מדאורייתא דאיתא בתשובות הרא"ש בכלל ל"ג סי' ה' על שאלתם בן י"ד שנים שהעיד ובדקוהו בשעת עדות ומצאו לו שערות והמעשה שהעיד עליו הוא שבועי' קודם שהעיד בב"ד ומערערין לומר אולי קטן היה בשעת ראי' העדות : תשובה יראה לי דכיון שהגיע לכלל שנותיו ונמצא לו סיע ות מחזקינן אותו כגדול למפרע מעשה שהיה בן י"ג שנים וראיתי ממה דאמרינן בפ' מי שמת דף קנ"ד מעשה בבני ברק שבני משפחה ערערו לומר שקטן היה בשעת המכירה ורוצים לבדקו ושאלו לר"ע אמר להם אי אתם רשאים לנוולו ועוד סימני' עשוים להשתנות לאחר מיתה ואם נימא דלא אזלינן בתר השתא אמאי מהני בדיקתם דילמא בשעת מכירה לא הוי' ל ש"ש אע"כ דאזלינן בתר השתא יע"ש והמחבר בח"מ בסי' ל"ה פסק כוותי' ולכאורה קשה דהרא"ש סותר אהדדי דאיתא בקדושין דף ע"ט קדשה אבי' בדרך וקדשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חוששים לקדושין שניהם ופסק הרא"ש דהלכתא כרב ובפרק מ"ש פליגי ר' יעקב ור"נ בשהוא בריא עכשיו וטוען שש"מ היה ר"י סובר דלא אזיל בתר השתא ור"נ סובר דאזלינן בתר השתא ואיתא בפסקיו דהלכה כר"י וקשה דכיון דפסק כרב האיך פסק כר"י בקושי' הש"ס בקדושין וצ"ל יך לשנויי כפי פירושו תהש"ס דרב סובר כר"י וטעמא דר"י דלא אזיל בתר השתא משום דחזקת ממון המתנגדת לחזקה דהשתא · וא"כ אכתי קשה האיך פסק בתשובתו דאזיל בתר השתא דהא בתשובתו משמע דמהני עדותם אף להוציא ממון · וכן הרב ב"י בח"מ פסק סתמי' כוותי' ולא פי' מחלק אם היה עדותם להחזיק ממון או להוציא

לבוליא ממון השמע דבכל גוונא מהני עלותס דחזקת ממון
מתנגדת לחזקה דהשתא לא אזלינן בתר השתא והאיך פסק דאף
בכה"ג אזלינן בתר השתא וצריך לומר דטעמא דהרא"ש דסובר
דחזקה דרבא הוי חזקה מדאורייתא והיכא דליכא חזקה זולתי
חזקה דהשתא אף שמואל מודה דאזיל בתר השתא וכן איתא בהדיא
בהש"ס בקדושין ובב"ב ובתוס' דף קנ"ו וא"כ זולת חזקה דהשתא
איכא חזקה דרבא מש"ה פסק הרא"ש בתשובתו דאזלינן בתר השת'
הא תינח אם נימא דחזקה הוא מדאורייתא אבל אם נימא דחזקה
לא הוי רק מדרבנן נשאר קושי' על הרא"ש והוא ראי' עצומה
להרא"ש סובר דחזקה דרבא הוא מדאורייתא :

אך קשה לי על רבינו הב"י דפסק בח"מ כדעת הרא"ש אבלי
חולק דהא עיקר ראייתו ממעשה מבני ברק והרמב"ן
במלואיו למיירי שמת מיד אחר המכירה וגם התוס' בד"ה וא"ת
נימא חזקה דרבא ומתרצי' דבדקוהו כשהיה גדול ולא ראהו ש"ש
א"כ קשה מאי מהני בדיקתם דהא בכה"ג לכ"ע לא אזלינן בתר
השתא דכיון דאיתרע החזקה וצריך לפרש דמיירי שמת תיכף לאחר
המכירה ולפי דבריהם כשאר ר"ו' הרא"ש והסובר הרמב"ן דלא
אזיל בתר השתא מפני מה לא מביא הב"י דעת החולק וגם הב"י
בא"ע בסוף סי' מ"ב מביאו מורי הר"י בי רב ז"ל שהר"ר
דוראן והרשב"א חולקים ע"ז וכתב שצריך שיעידו עדים שהי' לו
ש"ש מקודם יע"ש וא"כ מפני מה פסק כהרא"ש ולא הביאו דעת
החולקים וצ"ע :

אך קשה לי לעדיין הרא"ש סותר אהדדי דפסק כר"ז דאין בנים
בלא סימנים ומפרש הרא"ש דרוב פעמים כשתלד אית לה
סימנים ולא סבר כדעת הרמב"ם דאין בנים בלא סימנים רק דרוב
פעמים כשתלד אית לה סימנים ואיתא בב"ש בסי' קנ"ה ס"ק י"ד
דאף דבדקו ולא מצאו ש"ב כשתלד אף בלא בעל לאחר י"ב
חיישינן שמא נשרו וגבי חזקה דרבא בשלא בעל לא חיישינן לשמא
נשרו דכיון דסובר דחזקה דרבא הוי מדאורייתא בבנים דחיים
שמא נשרו אף בלא בעל דכיון דרוב הוא מדאורייתא גבי חזקה
דרבא נמי נימא הכי דכיון דמדאורייתא הוא :

וגם נראה להוכיח דהתוס' סובר דחזקה דרבא הוי מדאורייתא
דהתוס' בדף קנ"ד מקשו וא"ת למה יש לנו לומר שהוא
קטן כיון שהגיע לכלל שנותיו הא אמרינן קטנה שהגיעה לכלל
שנותי' א"צ בדיקה אלמא דתוס' סוברים דחזקה דרבא מהני אף
להוציא ממון למאי דס"ד מיירי שהם דהנכנסים בחזקת יורשים
קיימא ואפ"ה מקשו למה יש לנו לומר שהוא קטן אלמא דחזקה
מהני אף להוציא ממון ואף יאמר האומר דקושית התוס' אזלו
למאי דמהני דהנכנסים בחזקת שלקוחות קיימא מ"מ מוכח מהתוס'
דסוברים דחזקה הוי מדאורייתא דאל"ה מאי מהני החזקה והא
דאמר רבא דהגיעה לכלל שנותי' א"צ בדיקה משום דאף דהיא
מדרבנן החמירו לעלמן מיאון אע"כ דסוברים דחזקה הוא
מדאורייתא :

ועוד דאיתא בתוס' דף קנ"ו בד"ה בודקין לקדושין ומהני הך
בדיקה לענין שאם פשטה ידה וקיבלה קדושין מאחר אי
משכחינן בתר הכי סימנים בתראי לא הוי קדושין וליכא למימר
דאם פשטה ידה וקיבלה קדושין מאחר חיישינן לקדושין שניים
כדשמואל דהתם לא קאמר הכא אלא ביומא דמשלים אבל
הכא שהגיע כבר לגדלות מזמן גדול לא אלמא דסוברים דחזקה
דרבא הוי מדאורייתא דאל"ה אמאי לא חיים שמואל לקדושין
שניים א"כ הוכחתי דהרא"ש והתוס' סוברים דחזקה דרבא הוי
מדאורייתא והא דהחמירו לענין חליצה משום דקיימ"ל דגבי א"א
לא אזלינן בתר רובא להתירה כמבואר בפוסקים משום דאלים
חזקת א"א מהאי טעמא החמירו דחזקה לא מהני לענין חליצה
אבל בשאר איסורי דאורייתא דסמכינן ארובא ואחזקה לית מאן
דחושש ואזלינן בתר חזקה דרבא ושם שהוכחתי לדעת הרי"ף
דהחזקה דרבא הוא מדרבנן הלא כבר הוכחתי והבאתי דהיכא
דידע השליח שהמשלח יסמוך עליו והמשלח מוכרח לסמוך עליו
בהא אף ר"נ מודה לחשע"ש ואף כשאינו בידו . דהא כבר הבאתי
לדעת הרמב"ן דאף באינו בידו אמרינן חשע"ש ובפרט היכא
דעובר השליח על לפני עיור אמרינן לכ"ע חשע"ש וגם הוכחתי
דדעת הרא"ש ותוס' דסוברים דחזקה דרבא הוא מדאורייתא וגם
מוהרי"ט פסק דהוי מדאורייתא ובפרט שהדרישה מיקל דגבי ס"ת
לא בעינן ש"ש ומכל הני טעמים שהבאתי הס"ת יש לו חזקת
כשרות ומותר לקרות בהס"ת כבשאר ס"ת שקדושים : אך
מיראה הוראה הכי ויראתי לסמוך על דעתי לבד בספק א"א לכן
אם יסכים עמדי הרב המובהק המפורסם בדורינו אזי לעתי ג"ש
נסכימה שהס"ת כשרה לקרות בה כשאר ס"ת : מנאי הלעיר
שבאלפי ישראל עפר מוכן בפני רגלי ת"ח . היום יום י"ב כסלו
תקמ"ז זיין לפ"ק . הק' יצחק אברהם באמ"ו הגאון המפורסם
מוהר"ר בער . ש . כ"מ זלה"ה : חונה בק"ק יוזעפא :

ואח"ז בא עובדא הנ"ל לפני כבוד מ"ו ידידי הגאון הגדול
המפורסים מוהר"ר עזריאל הלוי איש הורוויץ אב"ד
דק"ק קראסניק וכעת אב"ד דק"ק לובלין והאריך בתשובתו
בחריפתו ובקיאתו והתיר גם כן הספר תורה הנ"ל :

סימן ב

קשה לי קושי' עצומה על רבינו ב"י דפסק בסימן רפ"א גר
שחזר לסורו מחמת יראה כשר לכתוב ס"ת ופסק
בסעיף ג' ס"ת שכתבו ,וכו' ועבד ואשה וקטן פסולין וטעמא
דילי' משום דדרשינן וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו
בכתיבה ועיין בפוסקים ובט"ז וע"כ מוכרח לומר דגר שחזר לסורו
ישנו ג"כ בקשירה דא"כ האיך משני הש"ס בגיטין דף מ"ה ע"ב
דאיתא התם תני' חדא כתב נכרי קורין בה ומשני דאתיא כרשב"ג
דמעשה בנכרי אחד בצידון שהי' כותב ספרים והתיר רשב"ג ליקח
ממנו ופריך רשב"ג עיבוד לשמן בעי וכתיבה לשמן לא בעי אמר
רבה בר שמואל בגר שחזר לסורו ומסיק רב אשי שחזר לסורו
מחמת יראה ולדעת הב"י דגר שחזר לסורו ישנו בקשירה א"כ מאי
משני דאתיא כרשב"ג דהא רשב"ג לא התיר רק בגר שחזר לסורו
משום דישנו בקשירה אבל נכרי דליתא בקשירה אף רשב"ג סובר
דנכרי פסול לכתוב הס"ת וא"ל דהא דמשני בגר שחזר לסורו
מתוקמא דהא דקתני כותבי' נכרי קורין בי' מיירי ג"כ בגר שחזר
לסורו א"כ אמאי צריך לשנויי דאתי' כרשב"ג דאף דאתי' כרבנן
האי ברייתא דקתני קורין בי' דמיירי בגר שחזר לסורו וישנו
בקשירה אפ"ה קורין בי' . דבשלמא על הטור שפסק ג"כ דגר
שחזר לסורו כשר לכתוב הס"ת לא קשה קושי' הנ"ל אמאי צריך
לאוקמי דאתי' כרשב"ג כפי שכתבתי די"ל דהטור סובר לגבי הס"ת
לא דרשינן וקשרתם וכתבתם כסברת הדרישה שמפרש מלהשמיט
הטור האי מימרא דרב המנונא סובר דאשה וקטן כשר לכתוב
הס"ת א"כ י"ל דסובר דגר שחוזר לסורו אינו בקשירה ושפיר משני
דאתי' כרשב"ג דסובר דלא דריש וקשרתם וכתבתם מש"ה גבי נכרי
קורין בי' דידעינן דכתב לשמה כסברת המהרש"א ז"ל . אבל הב"י
דפסק דאשה וקטן פסול לכתוב הס"ת וטעמא משום דאינו בקשירה
ולדידי' בגר שחזר לסורו מוכרח לומר דישנו בקשירה א"כ מאי
משני דאתי' כרשב"ג דהא רשב"ג לא הכשיר רק גבי גר משום דישנו
בקשירה אבל גבי נכרי דליתא בקשירה אף רשב"ג סובר דפסול
לכתוב והאיך תני' קורין ביה וצ"ע :

סימן ג

שאלה ׳ חזן שטעה וגמר הסדרה והמפטיר והחזיר הס"ת
להיכל ולא הי' קורא רק ששה גברא עם המפטיר הם
צריכין להוציא הס"ת ולקרות עוד אחר כדי שיהי' שבעה קרואים
ואף דקתני במתניתין התורה בשבת שבעה אין פוחתין אבל מוסיפין
מבעי' לי היכי מתניתין מיירי אם דמתניתין מיירי רק לכתחלה
צריך שבעה אבל בדעבד אם החזיר הס"ת למקומו א"צ לקרות עוד
אחד דמנין הקרואים בדעבד אינו מעכב . א"ד דמתניתין מיירי
בדעבד ואף בדעבד מנין הקרואים מעכב . ואף את"ל דמעכבים
מ"מ מבעי' לי אם נימא לקרא שביעי מהסדרה שקראו כבר ואף
בכה"ג עולה למנין ז' קרואים א"ד לקרות מסדרה אחרינא שעדיין
לא קראו ואפ"ה עולה לשבעה קרואים ואף את"ל דז' קרואים
מעכבים לחזור ולקרות הפרשה שקראו כבר אם צריך לקרות ברכה
לפני' ולאחרי' או אין צריך ברכה לפני' ולאחרי' :

תשובה ׳ נחפזתי הפלאי אשר שבוני במילי דשמיא ובמילא
דמתא אי אפשר להאריך כדרכי ח"ל להשיב
בארוכה לברר וללבן שמעתתא . ומה שחננו ה' לפום רהיטא לא
מנעתי ידי להשיב כיד ה' הטובה עלי . ולכאורה יש לפשוט מהא
דאיתא במסכת סופרים פ' י"א החזן שהוא קורא בתורה בשבת
פחות משבעה קרואים ושכח וקסבר שקראו שבעה יחזור וימלא ז'
קרואות ויפטיר שמיני והגה"מ פ' י"ב מהלכות תפלה מביאו וב"י
בסי' קל"ז מביאו ג"כ והמחבר פסק כותי' . ויש לפשוט מהא
דאיתא במסכת סופרים פ' י"א בקול אם שכח פסוק אחד אין צריך
לחזור ולקרות והשכח אם שכח ועבר על פסוק, ואח"כ נודע לו חוזר
וקורא ואפילו אחר הפטיר והתפלל מוסף מפסיק מיד וקורא
והגה"מ פ' י"ב מהלכות תפלה מביאו וב"י מביאו בסי' קל"ז והמחבר
פסק כותי' א"כ מוכח דאף אם דילג פסוק אחד חוזר אבל משום
הא לא מוכח דהתם דכיון דלא קראו פסוק א' בתורה מש"ה צריך
לחזור ולקרות . אבל הכא נתפתח היכא דהרי' כל הסדרה רק
שלא קראו שבעה גברא איכא למימר דז' קרואים אינן מעכבים .

אבל

אבל נלע"ד דז' קרואים מעכבים דאיתא במס' סופרים הלכה ג' החזן שהוא קורא בתורה בשבת פחות משבע קריאות ושכח שהבור שקרא ז' יחזור ויקרא וימלא שבע קריאות ויפטיר שמיני נמצא מוכח בהדיא דשבע קריאות מעכבים :

אבל איכא הדרה עלה דמס' סופרים מיירי בדלא קראו כל הסדרה שביומה לא הוי קורא רק כ"א פסוקים לכל אחד ואחד רק ג' פסוקים וכן איתא בהדיא בתוס' בפ' הקורא עומד דף כ"ג ע"א ד"ה אל אמר עולא וכשטעה החזן וקראו רק ששה גברא עדיין נשאר כל הסדרה מלהשלים שבעה. מש"ה סוברים ליחזור ויקרא וימלא ז' קריאות · וע"כ מיירי מס' סופרים בכה"ג דאל"כ דמיירי דגמר כל הסדרה אף דנימא דז' קרואים מעכבים היאך כתב ויפטיר שמיני דהא קיימ"ל דשביעי הוא המפטיר כדאיתא בב"י סי' רפ"ג ועוד דהא מסיים בלבד שיהיה בסדר' כ"א פסוקים לכל קורא שלשה פסוקים נמצא מוכח דלא קראו מסדרה רק כ"א פסוקים מש"ה פסקו דלקרות לשביעי ולשמיני מפטיר אבל אנן מבעי' ליה דהיכא דקראו כל הסדרה וטעו שלא קראו ז' גברא איכא למימר בכה"ג אינו מעכבים · ואין להביא ראיה מהא דאיתא בתשובות מהרי"ק בשורש קע"א שמביאו שמלא כתוב בשם בנו של רבינו אשר בהגהת התורה שלו שאל הר"ר אליעזר להר"ר שמואל אם קראו שנים כ"א ז' פסוקים והאחד לא קרא כי אם שנים מבעי' לי' אי אמרינן ה"מ לכתחלה לא יפחות משלשה פסוקים אבל דעבד לא מהדרינן ליה שהרי קיים תקנת עזרא שתיקן עשרה פסוקים א"ד כיון דתיקון דלא יפחות מג' פסוקים כמאן דלא קרא דמי ומהדרינן לי' השיב אפילו לא קראו השלשה רק ג' פסוקים לא מהדרינן שהרי לא ברכו לבטלה ודבר שהוא תקנה לא מצינו דמהדרינן בדעבד והר"א השיג עליו ופסק דצריך לחזור ולקרות ומהרי"ק הסכים עמו יע"ש · והמחבר בסי' קל"ז פסק כוותי' א"כ נפשוט ספיקא דידן דלא מבעי' לשיטות הר"א ומהרי"ק דסוברים דצריך לחזור ולקרות דאף דתקנת חכמים הוא בה"כ לקרות עשרה פסוקים ובהא קראו יותר מעשרה פסוקים אפ"ה סוברים דצריך לחזור ולקרות עוד א' דכיון דלא עשה כתקנת חכמים לקרות לכ"א ג' פסוקים וה"ה בספק דידן דכיון דתקנו שבעה קרואים ולא קראו רק ששה גברא צריך לחזור ולקרות עוד אחד להשלים מנין ז' קרואים רק אף לדעת הר"ש דפסק דא"צ לחזור ולקרות מ"מ מודה בעובדא דידן דצריך לחזור ולקרות דעיקר טעמא דידי' דא"צ לחזור ולקרות שהרי לא ברכו לבטלה כוונתו מדא"ת אף על פסוק אחד מברך לפני' ולאחרי' וכן לדידך אף דלא קיימו תקנת חכמים לקרות ג' פסוקי' כיון דהברכה לא הוי לבטלה והוי כמו שקראו ג' פסוקים וקיימו תקנת חכמים לקרות בה"כ שלשה גברא · אבל היכא דלא קראו רק שני גברא בהא אף הר"ש מודה דמחויב לקרות עוד גברא כדי לקיים תקנת חכמים דבהא נסתר טעמא דידי' וא"כ נפשוט ספיקא דידן דהיכא דלא קראו רק ששה גברא ולא קיימו תקנת חז"ל מחויב לקרות עוד אחד כדי למלאות מנין ז' קרואים · אבל עדיין יש לפקפק דב"י בסי' קל"ז מביאו בשם תשובות הגאונים באם שני קרא בתורה וקרא אחריו השני מה שקראו לראשון אם הוסיף מה שקרא השני ג' פסוקים יותר ממה שקרא לראשון או ב' במקום דלא אפשר עולה למנין ז' ואם לאו אינו עולה למנין והמחבר פסק כוותי' א"כ אין ראי' מתשובות מהרי"ק דמהרי"ק מיירי בשני וחמישי ויכול לקרות לשלישי מה שלא קראו הראשונים הכא בסדרה מעניינו הוא מש"ה פסקו לקרות שלישי לקיים תקנת חז"ל אבל בספק דידן דכבר קראו כל הסדרה לששה גברא ואף דיקרא לשביעי יהיה מוכרח לקרות מה שקרא חבירו ולדעת הגאונים אינו עולה למנין ז' א"כ נשאר בספק דידן דלא יועילו מה שיק' או לשביעי ואף שהפר"ח השיג על הגאונים נלע"ד ראי' עצומה לדעת הגאונים דהגאונים מביאו ראי' דרב ושמואל מחולקים דאנשי מעמד דהוי' קורין שלשה ולא היו קורין רק תמניא פסוקים חמשה דבראשית ושלשה ויהי רקיע והיך היו עושים לרב דולג ולשמואל פוסק ואם נימא כשקורא השני מה שקרא הראשון עולה למנין ז' אמאי צריך לדלוג או לפסוק לקרא לראשון עד ויהי רקיע וגם לשני יקראו בפרשת בראשית עד ויהי רקיע והוי לי' כשנים אע"כ דאינו עולה בכה"ג למנין את"כ מוסיף · והפר"ח השיג עליהם שמלא כתוב בחדושי הר"ן דבכה"ג איכא למיגזר טפי משום הנכנסים והיוצאים דאם לקרוא לראשון פ' בראשית ולא נשאר לקרות רק ויהי רקיע איכא משום היוצאים דהיוצאים יודעים שמחויב לקרות בסדרה של יום שלשה גברא ויודעים שאין קוראין אלא שתי פרשיות האלו וסברו דפרשה ויהי רקיע יקראוהו שנים זה פסוק אחד וזה שנים או שיטעו שאין קוראין רק שני גברא פ' בראשית והשני ויהי רקיע וגם איכא למיגזר משום הנכנסים דהנכנסים רואים שהשני מתחיל בראשית ולא ידעו שכבר קראו הראשון ולא קרי' בתרי אלא חד שומר אמר דלא קראו אלא תרי ובתרי סגי : ותמהני על הפר"ח

מה צריך להביאו שמלא כתוב בחדושי הר"ן ראה הנ"ל דהאי ראי' שמביאו הגאונים והשגת הר"ן מבואר בהדיא בחדושי הרשב"א במס' מגילה שמלחה ראי' הגאונים :

אף שאינו כדאי לדבר לפני הגאונים הנ"ל מ"מ לפי קט שכלי נלע"ד ראי' להגאונים דאיתא בפ' הקורא עומד דף כ"ב ע"א רב אמר דולג ושמואל פוסק מיתבי' פרשה של ששה פסוקים קוראין אותה בשנים ושל חמשה פסוקים ביחיד קרא ראשון שלשה פסוקים השני קורא שנים מפרשה זו ואחד מפרשה אחרת וי"א שלשה לפי שאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים ואם איתא למ"ד דולג נדלוג ולמ"ד פוסק נפסוק שאני התם דאפשר בהכי · קשה לי דב"י בסימן רפ"ב מביאו בשם תשובות הריב"ש סימן פ"ד דמותר לקרות עולים הרבה אע"פ שקרא זה מה שקרא זה והמחבר פסק כוותי' אלמא אע"ג דאפשר לקרות לחבירו מה שלא קראו לחבירו מתחלה אפ"ה מותר לקרות מה שקרא כבר א"כ למה קתני בברייתא דהשני קורא שנים מפרשה זו ואחד מפ' שלישי דהא יוכל לקרות להשני פסוק אחד מה שקרא כבר ושני פסוקים מפרשה זו מה שעדיין לא קראו ולמה קתני דלקרות מפרשה שלישי כקושי' הש"ס וא"ל כתירץ הש"ס דאפשר בהכי דהא לדעת הריב"ש מותר לכתחלה לקרות לחבירו מה שקרא כבר · וה"ל דמש"ה אינו מתחיל הפסוק למפרע מה שקרא חבירו דלא נשאר רק ב' פסוקים מפרשה ואין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים · ז"א דהא הת"ק לא חייש לנכנסין כלל דסובר דקורא פסוק אחד מפרשה שני' ועוד דאף לי"א דסוברים דלקרא מפרשה שני' ג' פסוקים למה צריך לקרא בפ' שני' דהא יוכל לקרות כל הפרשה מה שקרא חבירו ובהא נסתר הטעם דנכנסין ולמה צריך לקרות בפ' שנים · וי"ל דהברייתא מיירי כדי שיעלה למנין הקרואים ולמנין הקרואים צריך לקרוא ג' פסוקים מה שלא קרא חבירו הא תינח אם נימא כדעת הגאונים שפיר קתני בברייתא דצריך לקרוא מפרשה אחרינא :

אבל אם נימא כדעת הרשב"א ופר"ח דאף למנין הקרואים יעלה למנין מה שקרא חבירו א"כ למה קתני בברייתא דלקרא שנים מפרשה זו ולקרוא בפרשה אחרינא אע"כ דאינו עולה למנין הקרואים · ובהא נסתרו הטעמים מפר"ח דברייתא סתמא קתני משמע דאף דאיכא עוד פרשה שיוכל לקרוא כל מה שירצה ובהא נסתר הטעמים מפר"ח ואמאי לא יקרא גם כן מתחלת הפרשה מה שקרא כבר אע"כ דאינו עולה למנין הקרואי' כסברת הגאונים :

לפ"ז לדינא נראה דאנן מוסיפים בכל שבתות השנה יותר משבעה קרואים באם שיתרמי לאחר שבעה קרואים שפסיק אחד שני פסוקי' קודם הפרשה ורוצה לקרות עוד אחד א"צ לקרות שני פסוקים מפרשה זו ושלשה פסוקים מפרשה אחרינא רק לקרות פסוק אחד למפרע כדי שיהי' שלשה פסוקים מפרשה זו כדעת בעל אגודה דלא כמ"א בסי' קל"ז דפסק דמחויב לקרוא ג' פסוקים מפרשה אחרינא וראי' מהברייתא דקתני דלקרות שנים מפרשה זו ושלשה מפרשה אחרינא ולפי שכתבתי אין ראי' דהברייתא מיירי לעלות למנין ז' קרואים ולשבעה קרואים מחויבים לקרוא ג' פסוקים מה שלא קראו בראשונה אבל לענין הספה א"צ לקרוא מפרשה אחרינא ויתחיל הפסוק למפרע כדי שיהיה להקורא ג' פסוקים ובפ' המועדות אם טעה ברביעי וקרא עד ב' פסוקים קודם הפרשה אזי יקרא לחמישי פסוק אחד למפרע ושני פסוקים מה שעדיין לא קראו דא"ה בענין אחר וכן איתא בתוס' בד"ה שאני התם :

אבל בח"ה דחג דהכל מעניינו של יום דבכל יום קורין ספי' הספיקא דיומא אזי יקרא מפרשה אחרת יעוין במהרש"א · ועוד נראה שדעת הרי"ף כדעת הגאונים באם שקרא לאחד מה שקראו לחבירו לא יעלה למנין שבעה דאיתא בפ' העומד הלכתא דולג ואמרינן דולג מפרש רש"י דקאי על מעמדות והרי"ף מפרש דקאי על ר"ת והאמצעי דהיינו הלוי דולג לפסוק שלפניו ואם נימא כדעת הפר"ח דעלה למנין הקרואים א"כ אמאי צריך לדלוג פסוק אחד ואיכא חשש משום הנכנסי' כקושי' הרמב"ן הוי לתקוני שהלוי יקרא מה שקרא ראשון וליכא חשש משום הנכנסים וא"ל דאף בכה"ג איכא חשש משום הנכנסים שהנכנסים יבואו בעת שקראו הלוי ויתחיל מתחלת הפרשה וסברו שהלוי הוא ראשון ויראו שלא יקראו לס"ת רק שלשה גברי וסברו שכל ר"ח אינו קוראין רק שלשה גברי · אבל זה אינו דיכולין לתקן שבפרשת צו יקראו שני גברי עד וביום השבת והשלישי יתחיל ג' פסוקים למפרע מפ' צו וליכא חשש משום הנכנסים אע"כ דהרי"ף סובר כדעת הגאונים דבכה"ג אינו עולה למנין שבעה קרואים ואי אפשר שהשלישי יתחיל שלשה פסוקים למפרע מש"ה מוכרח לתקן שהלוי יהיה דולג פסוק למפרע · וא"ל דמש"ה לא יכולים לתקן שהשלישי יתחיל ג' פסוקים למפרע דהיינו מסיים בפרשה

פחות משלשה פסוקים ואם השלישי יתחיל למפרע אזי הוי' מוכרח לסיים עד וביום השבת אינו רק ב' פסוקים ולעולם דהרי"ף לא סבירא לי' כהגאונים · ז"א דהא הת"ה בסי' כ"א פסק שמותר לסיים בפרשה שאין בו רק ב' פסוקים דהיכא דאיכא שנוי חיישינן להנכנסי' והיוצאים כדאיתא בט"ז בסי' רפ"ב אבל כשמסיים סמוך לפרשה ליכא שנוי ולא חיישינן משום הנכנסים והיוצאים וגם מודה הרמ"א בהגהה פסק כוותי' דהראי' מת"ה הוא ראי' עצומה דהש"ס מקשו דלקרוא פ' צו לשתיים לכל אחד ד' פסוקים ומשיק דא"א למעבד הכי דשלישי יהי' מוכרח לקרות פ' וביום השבת ופסוק אחד מובראשי חדשיכם ואין מתחילין בפרשה פחות משלש פסוקים ואם נימא דאסור לסיים בפרשה שאין בו רק ב' פסוקים הוי' לי' לאות דהא אפשר לקרות לשני עד ביום השבת דאסור לסיים אע"כ דמותר לסיים כהה"ג ומש"ה מוכרח הש"ס להקשות דאין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים ובע"ת אלי' דהוה רוצה לדחות הת"ה שאין זה מסקנת הש"ס רק דמקשין פריך וא"כ אין ראי' כלל די"ל לעדיפי מיני' פריך אבל לפי האמת אין חילוק · אף שהגאון בת"ר דין רפיס מדבית אבא מארי שהי' כ"ד אך תורה היא ואין חולקין כבוד לרב שאף לפי המסקנא מוכח כדעת הת"ה דהרמב"ן הקשה להרי"ף דפסק דלוי דולג דאף אם דולג איכא חשש להנכנסין שיאמרו שראשון לא קרא רק ב' פסוקי' וכ"ל על הנכנסי' לא חששו א"כ נשאר קושי' הש"ס לקרא אחרי בפרשת צו ושלישי וביום השבת ופסוק א' מר"ח · וא"ל כדמתרץ הש"ס דאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים דהא דאין מתחילין מאי עיקר טעמא משום הנכנסין ואם הנכנסין לא חוששים כלום · והרשב"א בתשובותיו למס' מגילה מתרץ דאלו היו קורין אחרי פ' צו ושלישי ביום השבת ופסוק א' מר"ח איכא למיחש לתרי גווני נכנסין הנכנס בתחילת הקריאה בר"ח סברו שלא קראו ביום השבת רק האי פסוק לחוד וגם כשנכנס בתחילת קריאת רביעי בר"ח שהשלישי לא קרא רק פסוק א' מר"ח וכשדולג הלוי ליכא למיחש רק לחד נכנסין אותם שנכנסו בתחילת הקריאה מלוי שהלכך דולג עדיף א"כ מוכח דהרי"ף סובר כדעת הת"ה דאל"ה נשאר קושי' הרמב"ן · וא"ל כדמתרץ הרשב"א דהא אף הלוי דולג השלישי מסיים בפרשה דר"ח וקרא אף וביום השבת כדאיתא בתוס' ב' פסוקים והיכא תרי גווני נכנסין שיבוא בתחילת הקריאה ביום השבת ויאמרו שמסיים וביום השבת ויסברו ששני פסוקים הני וגם הנכנס בתחילת הקריאה בר"ח סברו שהשלישי לא קרא רק ביום השבת ושני פסוקים הני · א"כ מה הועילו בתקנתא שתקנו שהלוי דולג דאכתי איכא חשש נמי נכנסין אע"כ דהרי"ף סובר כדעת הת"ה דדוקא היכא דאיכא שנוי איכא למיחש להנכנסין והיוצאים אבל בפרשה שהוא ב' פסוקים מותר לסיים דהא ליכא שנוי וליכא למיחש כלל להנכנסין והיוצאים ושפיר תיקנו דהלוי יהיה דולג כתירוץ הרשב"א · גמרא בררנו והבאתי ראיה עצומה דאף לפי המסקנא דדין דהת"ה הוא אמת וי"ל נ"ב ואף לתירוץ הר"ן שמתרץ על קושי' הרמב"ן דכיון דרבנן גזרו דלעולם אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים ואין מסיימי' בפרשה פחות משלשה פסוקים במקום לא מעיקרא ואיכא למיחש אפילו לעומדים שם מתחלה ועד סוף אבל גבי דילוג ישתכו כמה דולג יע"ש נמי מוכח דס"ל כת"ה דאל"ה קשה אכן היכי מסיימין וביום השבת דהא איכא למיחש להעומדים שם שיאמרו שמותר לסיים בפרשה שהוא ב' פסוקים אע"כ דסובר כדעת הת"ה

ואף לפי תירוץ הט"ז שמתרץ קושי' הרמב"ן הנ"ל דעיקר הקפידא על המסיים דנה לעבור תקנת חכמים דאין מתחילין בפ' פחות מג' פסוקים ואין משיירי' מש"ה א"א לקרות השלים עוד פסוק מר"ח משום דאיסור על המסיי' אבל כשלוי דולג ליכא איסור על המסיים דמסיים היה מתחילה בג' פסוקים נמי מוכח שין מת"ה דאל"ה הכן היכא מסיימין ביום השבת דהא איסור איכא על המסיים אלא ע"כ דדין מת"ה הוא אמת ונכון :

רק באמת דברי הט"ז תמוה בעיני דתוס' בד"ה אין מתחילין מקשו היאך אנו קורין ויחל שהוא סוף שני פסוקים מפרשה ואם נימא כדעת הט"ז דעל הפותח ליכא איסור רק האיסור על המסיים א"כ מאי מקשו התוס' היאך אנו קורין ויחל דהא לא סיימו שם רק שאם יתחיל לקרות אע"כ דתוס' לא סבירא ליה כט"ז וצ"ע :

רק שבתי נשאר קושי' א"ר וקושי' מ"א מה שהקשו על הת"ה דתוס' מקשו היאך מסיים ביום השבת דהא איכא חשש להנכנסין ומתרצין שדבר ידוע לעולם א"כ נסתר הראי' מת"ה · ועוד הקשה המ"א מה שקני' וטרי' בגמרא בר"ח היכי עבדו לתקן שישיירו בר"ח ב' פסוקים סמוך לפרשה ויהיה הדבר ידוע יע"ש · וכדי שלא נשוי' לרבינו הגדול בעל ת"ה כטועה ח"ו ומזרעא דת"ה קאתינא והנני מהפכנא בזכותו דלק"מ קושי' המ"א וקושית

א"ר דאיתא במגילה דף כ"ב ע"א דת"ק סובר דיקרא ב' פסוקים מפרשה זו ואחד מפרשה אחרת וי"א סוברים שלשה דת"ק לא חייש לנכנסין משום דשאולי שיילי וי"א סוברים דקאתו שיולי שיילי וקאתו לא שיילי אבל להיוצאים לכ"ע חיישינן וכן איתא בהדיא בחדושיו להרשב"א במגילה והתוס' דמקשו להשלישי קוראין ביום השבת ליחוש שמא יאמרו הנכנסין שהשלישי לא קרא רק ב' פסוקי' ביום השבת · ומתרצים שהרי הדבר ידוע לעולם יש להבין אטו לכ"ע ידועים ועדיין ליחוש להנכנסין שיטעו · וצ"ל דלת"ק לא קשה קושי' התוס' דהם לא חששו להנכנסין וצ"ל דקושי' אזלו לי"א דחיישו להנכנסין ומשני שפיר דדבר ידוע לעולם דאף דקאתו לא ידעו מ"מ הנכנסין שיולי שיילי ואיכא למימר דאף דלא ידעו כלום מ"מ שיילי וקאתו דלא שיילי דבר ידוע להם אבל להיוצאים לא מהני דבר ידוע דקאתו אין להם ידוע והוי כנכנסין דחיישי י"א משום קאתו לא שיילי ה"ה להיוצאים חייש אף דבר ידוע לא מהני להם משום דקאתו לא להם ידיעה :

לפ"ז מתורץ קושי' המ"א וא"ר דהוי לתקן שישיירו בפ' סמוך לפרשה · דהם שישיירו בפ' אזי חיישינן להיוצאים ולהיוצאים לא מהני דבר ידוע משום דקאתו אינם יודעים ואף דמשיק התוס' דדבר ידוע מהני שהמה לא מקשו רק דליחוש להנכנסין ולנכנסין איכא סברא דשיולי שיילי ואף קאתו לא שיילי מ"מ לקאתו דבר ידוע להם אבל לחשש להיוצאים לא מהני דבר ידוע נמלא ראי' הת"ה הוא ראי' עצומה ונכונה :

וגם מתורץ מה שהקשה א"ר דעדיפי מיני' פריך דהשתא דפריך דאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים ע"כ אזלו קושי' שמקשן רק לי"א דחיישו להנכנסין אבל לת"ק דלא חייש להנכנסין לא קשה קושי' הש"ס דאין מתחילין אבל כשנימא דאסור לסיי' בכל פ' שהוא ב' פסוקי' עיקר טעמא דחיישינן להיוצאין ושפיר הוכיח הש"ס דינו דהאמאי צריך להקשות רק לי"א הוי להקשות ניחוש להיוצאים ויה' קשה גם לת"ק אע"כ דמותר לסיים אבל פ' שהוא ב' פסוקים נמצא בררנו דברי הש"ס המה נכונים בטעמי' ובראי' כפי מה שהבאתי למעלה · וגם נראה להוכיח דתוס' סוברים כדעת הת"ה דיש להקשות מאי מקשו תוס' בשלישי קורין ביום השבת ליחוש להנכנסין שיאמרו שהשלישי לא קרא רק ביו' השבת דבשלמא הא דתיקנו דאין מתחילין בפ' פחות מג' פסוקים דחיים להנכנסין דהנכנסין יסברו מדלא הוי' מסיים בפרשה כדינא · ע"כ שאחר קראו מתחלה ולא קראו רק ב' פסוקים ויטעו שאין צריך לקרות ג' פסוקים אבל השלישי מסיים וביום השבת מהיכי תיתי נטעו ונומר שלא היו קראו מקודם וליכא חשש להנכנסים שהנכנסים יודעי' שאין מסיים בפ' שהוא ב' פסוקים ובודאי קראו מקודם ומאי מקשו תוס' · וי"ל דלפי דינא מת"ה דמותר לסיים אבל הפרשה שהיא ב' פסוקים ואיכא הטעות להנכנסים שבודאי מה שקרא ביום השבת לא קראו מקודם דאי קראו מקודם אמאי לא הי' מסיים אבל פ' ביום השבת ושפיר מקשו הא תינח אם נימא דתוס' סוברים כדעת הת"ה אבל אם נימא דלית לי' האי דינא דת"ה א"כ מאי מקשו א"כ הוכחתי דכ"ע סוברים כדעת הת"ה ואין להקשות דא"כ אמאי צריך לתקוני דהלוי יהי' דולג ואיכא חשש להנכנסין אמאי לא תיקנו שהלים הראשונים יקראו בפ' צו ד' פסוקים והשלישי לקרות ג' פסוקים למפרע מע' צו ולקרות ג"כ ביום השבת וליכא חשש להנכנסין · י"ל דא"א למעבד בכה"ג דאיכא חשש להיוצאים שסוברים דהשלישי לא יקרא פ' ביום השבת רק שיקרא ג' פסוקים למפרע ואתי' למטעי ויסברו דאם שקרא לא' מה שקרא חבירו יעלה למנין מש"ה מוכרח שהלוי יהי' דולג ואף שדולג איכא חשש להנכנסין מוטב שיהי' חשש להנכנסין משיהיה חשש להיוצאים דחששא להיוצאים חמירא מהנכנסין כדאיתא בהרשב"א נמצא הוכחתי ראי' עצומה לדעת הגאונים באם שקרא לא' מה שקרא לחבירו שלא יעלה למנין למלאות המנין הקרואים · א"כ אין ראי' מתשובות מוהרי"ק שהבאתי דצריך לקרות עוד אחד למלאות למנין הקרואים דלא הועילו כלום בעובדא דידן דכיון דקרא כל הסדרה עם ששה גברי ואף שיקרא עוד א' אינו עולה למנין לדעת הגאונים ועדיין נשאר הספק דידן · אך שהט"ז בסי' רפ"ב כתב בשם מוהר"ם מרוטנבורג שאם טעה הש"ץ וסיים הפרשה עם הששי ואמר קדיש שאין צריך לקרות עוד אחר אלא יקרא עם המפטיר מה שקרא עם הששי שהרי מפטיר עולה למנין ז' והמחבר בסי' רפ"ב פסק כוותי' · לפ"ז דברי המחבר סתרו אהדדי בסימן קל"ז פסק כדעת הגאוני' באם שקרא לא' מה שקרא לחבירו לא יעלה למנין ז' ובסי' רפ"ב פסק כדעת הר"מ הנ"ל · וי"ל דמחבר מחלק להיכי דאפשר דהיינו באם שלא קרא עדיין כל הסדרה ויוכל לקרות עוד למנין בהאי סדרה בהא לא יעלה למנין ז' מה שקרא לחבירו אבל במקום דלא אפשר כגון שכבר קרא כל הסדרה אזי באם שיקרא מה שקרא לחבירו יעלה למנין ז' ושפיר פסק כדעת הר"מ מרוטנבורג א"כ נפשוט שאלתינו אם נגמור כל

הפרשה

הפרשה ומפטיר בשתי גברי מחויב לקרות עוד אחד כדי שיעלה למנין ז' : אך על המחבר עדיין נשאר קושי' עצומה דהרי"ף והרא"ש כתבו דמסתברא דמפטיר עולה למנין ז' וראייתם מ"אמר אביי ר"ח אדר שחל בשבת תלת קרו שיתא מואתה תצוה עד ועשית כיור נחושת וחד קורא מכי תשא עד ועשית כיור נחושת והיינו מפטיר אלמא עולה למנין שבעה · יש להקשות לדעת הגאונים שהבאתי באם שקרא לא' מה שקרא לחבירו לא יעלה למנין ז' א"כ אף בלא מפטיר נמי לא יעלה למנין ז' וצ"ל דהיכי דלא אפשר גם הגאונים מודים דיעלה למנין ז' א"כ מנלן להוכיח דמפטיר יעלה למנין ז' אף במקום דאפשר וכא דאביי הסובר דמפטיר עולה למנין ז' משום דלא אפשר אבל במקום דאפשר מנלן דמפטיר יעלה למנין ז' · אף די"ל דהרי"ף והרא"ש סוברים כדעת הרשב"א והפר"ח דאף במקום דאפשר באם שיקרא לא' מה שיקרא לחבירו יעלה למנין ואין מחלוקת כלל בין דאפשר ודלא אפשר ושפיר מביאו הראי' מאביי דמפטיר עולה למנין ז' אבל על המחבר קשה לי דפסק בסי' קל"ז כדעת הגאונים ובסי' רפ"ב פסק כר"מ מרוטנבורג וכדי שלא יהיה סתר אסלדי מוכרח לומר דמחלק במקום דאפשר ובמקום דלא אפשר ולדידי' נסתר הראי' מהרי"ף והרא"ש משום דהתם הוי דלא אפשר ואפ"ה פסק דמפטיר עולה למנין ז' אף במקום דאפשר דהא לדידי' נסתר הראי' הרי"ף והרא"ש וכיון דנסתר הראי' למה פסק דמפטיר עולה למנין ז' וצ"ע :

וגם בנידון שנסתפקתי אם לקרות השביעי מאותו הסדרא או מה רא ההרינא זו א"ל לפני' שצריך לקרות מאותו הסדרא וראי' מאנשי מעמדו' שלא היו יכולי' לקרות רק מענינו דיומא וגם ביו"ט אם קרא הרביעי עד סוף הפרשה מחויב לדלוג ולקרות לחמישי בדילוג ולא לקרות ממה שאינו ענינו דיומא וגם הראי' דאין קורין בשבתות השנה קרבן מוסף ביום השבת משום דליכא רק ב' פסוקים האמאי דהא יוכל לקרות עוד שלשה עם ביום השבת אע"כ דאינו קורין רק ענינו דיומא וכן איתא בהדיא בתוס' במגילה בד"ה כיון דמשום כבוד תורה וכן איתא בטור בסי' רפ"ב · א"כ נפשוט כל שאלתינו וה' יצילינו משגיאות ויראנו בתורתו נפלאות : הכ"ד הצעיר שבישראל' היום יום ד' ך"ב אדר תקנ"ג · הק' יצחק אברהם בא"מ"ו הגאון המפורסם המנוח מהו' דוב בערים השנה זצל"ה חונה בק"ק פיגטשוב והגליל :

סימן ד

עוד נראה לתרץ המ"א מה שהקשה דא"כ מאי דשקיל וטרי בר"ח היכי עביד ה"ל לתקן שישיירו בר"ח בפ' סמוך לפ' ויהי' הדבר ידוע לעולם נראה דלק"מ · דיש להקשות מאי פריך הש"ס דהא אין משיירין בפ' סמוך לפרש' דהא עיקר טעמא דאין משיירי' דהיוצאים יטעו וסברו מדלא קראו על הפרשה שרוצים לקרות עוד א' על הפרשה הא תינח דבשבת ויו"ט שמותר לקרות עוד ולהוסיף אזי יטעו היוצאים ויסברו דאם"ה שניא ב' פסוקים דרוצה להוסיף אבל בר"ח דאסור להוסיף על ד' קרואים ויוכל לקרות לשלישי עד סוף ביום השבת דאיכא ד' פסוקים בפ' בו וביום השבת ושרביעי לקרוא ובר"ח וליכא חשש משום היוצאים ומאי פריך הש"ס · וא"ל דתיקנו דאין משיירין משום היוצאים אמרינן לא פליג רבנן בתקנתא דהא התוס' מפרש מה דמסיים ביום השבת משום דבר ידוע וליכא חשש להנכנסים אכתי נימא דלא פלוג בתקנתא אע"כ דכיון דנסתר הטעם על מה שתיקנו דבהא ליכא חשש להנכנסין מש"ה מותר ה"ה גבי היוצאים היכא דנסתר הטעם וליכא חשש להיוצאי' לא גזרינן א"כ מאי מקשו הש"ס דאין משיירין דהא בר"ח ליכא חששא · וי"ל דאין לנו לקרות בר"ח רק בסדרא של יום ופרשה נו סדרו של"א שהרי מקריבין תמידין בר"ח ומה שקורין ביום השבת שפעמים חל ר"ח בשבת יעוין בהר"ן א"כ לא יכולו לתקן שהלוי יקרא עד בפ' סמוך לפ' ביום השבת שהיוצאים יטעו ויסברו שבר"ח לא יקראו ביום השבת וליכא רק ב"פ מפ' בו ו טעו היוצאים שב' פסוקים סגי ושפיר מקשו הש"ס :

לפ"ז מתורץ קוש' המ"א דקושי' התוס' אזלו דליכא חשש להנכנסין ומשני שפיר דדבר ידוע לעולם דהנכנסין שמעו דקראו בר"ח גם ביום השבת וידוע דבר"ח אסור להוסיף על ד' קרואים אם הי' השלישי מדלג אזי קרא השלישי שלשה פסוקים מפ' בו וגם הפרשה וביום השבת ואם לא היה מדלג אזי קראו הכהן והלוי ג' פסוקים מפ' בו ונשאר ב"פ מפ' בו וקרא השלישי ב"פ מפ' בו וגם ביום השבת וליכא חשש להנכנסין דכיון דשמעו דקראו ביום השבת אבל היוצאים יטעו בהם וסברו שלא יקרא ביום השבת ושלישי יקרא רק ב"פ מפ' בו ואיכא חשש להיוצאים ושפיר מקשו הש"ס ומתורץ קושית המ"א ודו"ק :

סימן ה

יש להסתפק דהיכא דקראו בבה"כ לשני גברא עשרה פסוקים ולשלישי קראו מה שקראו לכהן וללוי ובירך ברכה לאחרי' אם השלישי עולה למנין שלשה וא"צ לחזור ולקרות · א"ד שצריך לחזור ולקרות מחדש שלשה פסוקים מה שעדיין לא קראו · לשיטת הרשב"א בחדושיו למגילה בדף כ"ב דסובר דהיכא דקרא לאחד מה שקראו לחבירו דעולה למנין ז' א"כ לפנים דעולה למנין שלשה · אך לדעת הגאונים דפסקו דאינו עולה למנין ורבינו ב"י פסק להלכה כוותיה מבעי"ן לי טובא אם נימא דדעתו דהלכה כהגאונים · וא"כ אף בב' וה' לא יעלה למנין שלשה · א"ד דב"י בעצמו הי' מסופק אם הלכה כהרשב"א דעולה למנין או הלכה כהגאונים דלא יעלה למנין ומה שפסק כהגאונים דלא יעלה דבהא ליכא ספק דאף אם נימא כהרשב"א דיעלה דהא בשבת ויו"ט מותר להוסיף מא"כ פסק דלא יעלה למנין אם אמת כהגאונים שפיר פסק דלא יעלה ואף אם אמת כהרשב"א דיעלה מ"מ ליכא איסור מה שפסק דלא יעלה · ולקרות עוד א' דמותר להוסיף דקיי"ל דשמיני הוא מפטיר מא"כ אם יעלה למנין דהא מותר להוסיף ואם לא יעלה הא איכא ז' בלא מפטיר אבל בב' וה' קיי"ל שלישי הוא מפטיר, דאסור להוסיף יעוין בתוס' ובפוסקי' ואיכא איסור כשיקרא עוד א' דדלמא דעת הרשב"א אמת דאף בבה"ג עולה למנין א"כ לא נדע מה לעשות אם יקרא עוד אחד אז למו דאסור להוסיף ודילמא דעת הרשב"א דעולה למנין :

סימן ו

מיהו קשה להלל מסור בידינו היכי דהרמב"ם והרי"ף סוברים בהדא שיטה פסק רב"י כוותי' · ואיתא בהרי"ף פ' הקורא דמביאו בשם רב נטרנאי דאם הפסיק בקדיש לאחר השלמת הפרשה דאינו המפטיר עולה למנין ז' והרמב"ם פרק י"ב מהלכות תפלה פסק כוותי' א"כ למה פסק המחבר סי' רפ"ב כהר"ם מרוטנבורג אם טעה הש"ץ וה יש הפרשה עם השיני ואמר קדיש דמפטיר עולה למנין ז' · ואם היה דעתו מכרעת כהר"מ מרוטנבורג אמאי לא הביאו לעת הרי"ף והרמב"ם כדרכו לכתוב תמיד בשם י"א על הדיעו' אחרו' · וא"ל היכא דלא אפשר מודים הרי"ף והרמב"ם לדעת הר"מ מרוטנבורג רק שבמקומות שנוהגים לומר קדיש קודם קריאת הפטרה פוסקים דמפטיר אינו עולה למנין ז' ומחויבים לקרות ז' קודם הפטרה אבל היכי דלא אפשר סוברים דעולה למנין ז' · אבל ז"א חדא מדלא מחלקים בין אפשר ללא אפשר משמע דכ"מ סוברים דאינו עולה למנין ז' · ועוד דהא נימא דמחלקי' בבה"ג א"כ נסתר ראייתם מה שמביאו דמפטיר עולה למנין ז' מדאמר אביי קרו שיתא מואתה תצוה עד ועשית וחד קורא מכי תשא עד ועשית קשה האיך מייתי' ראי' דהא התם דלא אפשר הוא הש"ס עולה אע"כ דאין מחלקי' כלל א"כ נשאר קושייתי על המחבר למה לא הביאו דעת הרי"ף והרמב"ם :

סימן ז

ראיתי בט"ז בסימן קל"ז שפסק דהיכא שקרא לאחד ב' פסוקים לאחר ד' בשבת ובירך ברכה לפני' ולאחרי' דהיכא דנזכרו קודם שקראו לאיש אחר לעלות נפ"ת אזי אותו איש שחיסר פסוק אחד יקרא עוד פסוק א' ולא יברך לפניה ברכה ראשונה דהא כבר בירך ברכה ראשונה תחלה והברכה אחרונה שבירך הוא כאלו לא נאמרה כיון שבטעות היתה שלא אחר שהשלי' פסוק ג' יברך ברכה אחרונ' וקאי על כל מה שקרא לא נהירא לי דהאיך יקרא רק פסוק א' הא איכא משום הנכנסין דהם יסברו שא"צ ברכה לפני' מדלא בירך על הקריאה לפני' דהם לא ידעו שמתחילה לא קרא רק ב"פ · וגם יסברו דפסוק א' סגי דהם לא שמעו לקרות רק פסוק אחד :

ועוד דהא הר"ם סובר דבבהכ"ס שבירך על ב' פסוקי' אזי ברכה מעלית דבדעבד מהני אף ב"פ וא"כ הוי הקריאה' פסוק אחד מבלא ברכה לפני' והם בברכה שבירך על פ"א בהקריאים לא הוי ברכה מעלית דלכתחילה שעיקן לקרות ג"פ ואף דקיי"ל כשיטת הר"מ דהיינו דלא נחשב · במנין הקרואים ומחויב לקרות עוד ג"פ ויברך על ג"פ ליכא פרצה בגמלה דהא לכל ג"פ מחויבים לברך לפני' ולאחרי'. אבל לקרות רק פסוק א' דילמא דעת הר"ם אמת וקיי"ל לה בגמסק ב"פ · לכן נראה באם שקרא לא' ב"פ לאחר ז' יקרא אחר מה שאפשר עוד ג"פ כדעת המ"א · ואף דט"ז פסק דאחר יתחיל מתמוס שהתחיל הראשון דעיקר הטעם לידי' כדי שיהי' ב"פ מה שקרא יהו' בברכה לפני' ולאחרי'

דהא

דהא מדינא דמתניתין הפותח והחותם מברך לפניה ולאחריה רק שתיקנו שיברך כ"א ומ' לפני' ולאחרי' משום הנכנסין והיוצאים והשוה דקרא ב"פ הי' מברך לפני' ולאחרי' ואף דברכה אחרונה שבירך לא הוי ברכה מעליא מ"מ דכיון דבירך לא שייך למיגזר משום הנכנסין והיוצאים ושני פסוקים מה שקרא הוי בברכה לפני' ולאחרי' כדינא דמתניתין מש"ה נראה שאחר יקרא מכאן ולהלן כהברת המ"א :

סימן ח

נשאלתי מכבוד ש"ב ידידי הרב המאו"ג המפורסם מהור"ר ישראל כ"ץ נ"י אב"ד דק"ק וואידסלוב : וזה תורף השאלה ·

מעשה שאירע פה ק"ק ראובן הלווה לאלון אחד סך מסוים על קוויטש לאחדים ויהי' כי הקשה אליו לשלם לו האלון מה שמגיע ממנו · אמר האלון אליו מעות אין לי רק יש לי יין שרף קנה אותו מאתי ותגבה המעות מהי"ש ומיד עשו מקח בנייהם ופסקו הדמים וכתב לו וחתמו שני קונטראקטין כנהוג וזה נוסח הקונטראקט שת"י היהודי הועתק מלשונם ללשונינו ביני ובין ראובן הנ"ל קונטראקט נעשה עפ"י אופנים הללו שראובן קנה מאתי הי"ש חמשה חביתי' ומיד אחר המדידה מחויב ראובן לשלם בעד כל טאפ שלשה זהו' והחיוב עלי להוליך הי"ש הנ"ל על עגלות שלי רק לק"ק וואידסלוב וליתר תוקף קבלו הסלדים ע"ע קנס אלף הטובר לכל המקיים עשרה אדומים ולראי' מסימנא באו הלדי' בעצמ' עפ"ח והאלון ג"כ לקח הקונטראקט בח"י היהודי · ובשעת גמר המקח צוה האלון ליהודי לחתום החביתי' בחותמו וכן עשה היהודי וחתם החביתי' הנ"ל והאלון מכר שני חביתי' י"ש קודם פסח בידיעות היהודי ושלשה חביתי' הנותרים נשארו סגורים וחתומים בחצר האלון והיהודי לא מכר הי"ש קודם הפסח והנעלה בפיו שנשכח מאתו · ונשאלתי מה דינו של הי"ש אם הוא מותר או אסור כדין חמץ שעבר עליו הפסח :

תשובה · שכל רז לא אניס לי' שנחלקו כל גדולי הראשונים והאחרונים וכמה דיו נשפך וקולמסי' נשתברו כמבואר בתשובתם · ואין אני כדאי להכריע בין ההרים הגדולים ובפרט שאני שכוך ומסוכך במלי טרדן בעול שיעורא דרבנן ועול דקרתא קדישא אך מגודל הפצרת השואל ואין מסרבין לגדול · אענה גם אני את חלקי ובה' המוכן לאדם דעת בטחתי · ועל מקום שידי יד כהה מגעת טרחתי · וזה החלי בעז"ה ית"ש נורי ובוהלי · דאיתא בפ' הזהב דף מ"ז ע"ב ר"י אומר דבר תורה מעות קונות וחכמים תיקנו משיכה ור"ל סובר מפורשת מן התורה שתקנה משיכה יע"ש היטב ובבכורות דף י"ג ובע"ז דף ע"א רש"י פסק כר"ל דישראל מישראל משיכה קונה מן התורה ומכותי מעות קונות וסייעתו דידי' מדאמר רבא תניא דמסייע כר"ל אלמא דהלכה כר"ל · ור"ת פסק כר"י דישראל מישראל כסף קונות מד"ת ומכותי משיכה קונות יע"ש היטב נמצא לשיטת רש"י דישראל מכותי כסף קונה קנה הישראל מהנכרי הי"ש בכסף והוי כחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ולשיטת ר"ת וסייעתו דילי' לא קנה הישראל הי"ש ומותר הי"ש לאח"פ · אך ראיתי בתשובת משאת בנימין בסי' ל"ט שכתב דרוב המחברים סוברים כשיטת רש"י וגם הטור בח"מ בסי' קצ"ד פסק כרש"י · יש לתמוה איך יוכל למימר דהטור פסק כרש"י דהא הטור בח"מ בסי' קצ"ח כתב דבר תורה מעות קונות וחכמים תיקנו משיכה אלמא סובר כר"ת דפסק כר"י ועוד קשה דהא הטור בי"ד סי' קל"ב פסק ישראל שמכר יינו למי צריך ליזהר שלא יאסור בעודו ברשותו כיצד יעשה יקח ממנו המעות קודם שימדוד היין ויתנה שיתן לו במתנה דאל"ה לא יקנו לו שאין מעות קונות בגוי עד שימשוך · א"כ מוכח בהדיא דהטור פסק כר"י דישראל מישראל כסף קונות ומכותי משיכה ומה שפסק הטור בח"מ בסי' קצ"ד דישראל מכותי קונות בכסף יעוין לקמן בתשובתי וימצא פירוץ נכון :

ומה שכתב דרוב המחברים הסכימו לדעת רש"י לבוי לא כן ידמה דאדרבה רוב המחברים הסכימו לדעת ר"ת דהרא"ש בפ' הזהב ובפ' שני דבכורות פסק כר"י דמעות קונות גבי ישראל מד"ת וגבי נכרי משיכה קונות וה"ל מדכתב הרא"ש בבכורות ולהסתלק מן הספק צריך הנכרי למשוך הבהמה וליתן המעות אלמא דהרא"ש הי' מסופק אם הלכה כר"י או הלכה כר"ל זה ליתא מדכתב ישראל שקנה הבהמה מנכרי ונתן דמים ב"ז שלא משך הבהמה פטור מהבכורה ונכרי שקנה הבהמה מישראל אע"פ שנתן המעות חייבת בבכורה אלמא דפסק רק כר"י והא דכתב להסתלק מן הספק לא כתב רק לכתחילה נגמת

ידי שניהם דעת רש"י ודעת ר"ת צריך הנכרי ליתן המעות ולימשך הבהמה אבל לענין הלכה פסק רק כר"ת · וגם הרמב"ם בפ' ג' מהלכות מכירה פסק כר"ת דכתב ד"ת ישראל מישראל מעות קונות וכן דעת המרדכי דכתב בפ' הזהב ובפ' השוכר את הפועלים ולמסקנא משיכה בכותי' קונות ולא מעות אף שכתב אך יש פוסקים סוברים דגבי כותי' מעות קונות ומהאי לישנא משמע לפסק כר"י מדכתב אך יש פוסקים משמע דרוב הפוסקים סוברים כר"ת דגבי כותי' משיכה קונה :

ולפ"ז שבררנו דרוב הפוסקים סוברים כר"ת דישראל מכותי' משיכה דוקא קונה ולא מעות יש לנו להתיר הי"ש הנ"ל דכיון דישראל לא משך הי"ש וכסף אינו קונה · אמנם אחר עיונא עדיין יש לנו להסתפק בהי"ש דאף דקיי"ל כר"י דהא איתא בהרמב"ם בפ' א' מהלכות זכי' הלכה י"ד כותי שמכר מטלטלי' לישראל או קנה מטלטלי' מישראל קונה במשיכה ומקנה במשיכה או בדמים ומפרש המ"מ וכ"מ דהר"ם סובר דכותי' קונה ומקנה הן במשיכה והן בדמים וכן פסק בפ' ד' מהלכות בכורות אלמא דאף דפסק כר"י אפ"ה סובר דגבי כותי' קונות ג"כ בדמים נמצא לשיטת הר"ם קנה הישראל הי"ש והוי כחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח · ואכתי אם גבן לברר וללבן שמעתתא באיזה סברא · פליגי ר"ת והרמב"ם לר"ת וסייעתו דילי' סוברים דכותי' דוקא משיכה קונה ולהרמב"ם אף מעות קונות :

ועוד יש להבין דרש"י פסק כר"ל משום דרבא אמר תניא דמסייע לר"ל מרב דאמר דוקא בלן קתני וליון דרבא דאמר תניא דמסייע מפני מה נאדו ר"ת ופוסקים מסברת רבא ופוסקים כר"י · ונראה לענ"ד דכ"א ומ' לשיטתו אזיל וכאשר אבאר בעז"ה דהר"ם ז"ל בפ' שישי מהלכות מעילה כתב כשהטיל פרוטה מהקדש וקנה בה חפץ ולא משך אם קנה מהכותי' מעל ואם מן הישראל לא מעל עד דמשך ותמה הכ"מ דהאי דינא עולה יפה רק לר"ל דסובר דגבי כותי' כסף קונה וגבי ישראל משיכה קונה אבל אליבא דר"י דישראל מישראל כסף קונה והר"ם פסק כר"י והקונה מישראל אמאי לא מעל והניח בצ"ע :

ונראה · ליישב בטוב טעם ודעת דה"מ מפרש דטעם להר"ם דסובר דכותי' קונה במשיכה ובדמים דמסקנת גמרא בע"ז דמשיכה בכותי' קונה ה"ה בדמים דעת רבינו לכי אמרינן סתם משיכה קונה אף משיכה קונה וה"ה בדמים וכן מוכחת הסוגיא דאמרינן סתם לדעת לדיי"ל הקדמת מעות הגי יע"ש ודבריו הקדושים קשה להולמם שאיך מוכח מסתם דכותים קונים אף בדמים · ונראה דדברי המ"מ נכונים בטעמים דאיתא בע"ז דף ע"א רב אשי אמר מעות קונות בכותי' דאמר רב בהנהו סכותא כי כיילאי' חמרא ונכרי שקלו זוזו מייקשו והדר כיילין להו ואי ס"ד משיכה בנכרי קונה אמאי צריך ליקח זוזי מתחלה דכיון דמשך קנה הנכרי וי"נ לא הוי עד דנגע בי' ומשני לעולם משיכה בנכרי קונה אי דקא כייל ורמי למנא דישראל ה"נ לא צריכא דקא כייל ורמי במנא דנכרי ותיכף הוי י"נ יע"ש · א"כ מכאן מוכח הרמב"ם אף לר"י בכותי' אף דמים קונות דאלת"ה דמשיכה דוקא קונות למאי דמשני לעולם משיכה קונות ודקא כייל למנא דנכרי אבחי מה הועילו בכתיבות הדמים מתחילה דהא המעות אינם קונים וי"נ הוו קודם משיכה ואחר שמשיכה מנכרי נמצא קיבל הדמים בעד הי"נ · אע"כ דאף לר"י גבי כותי' מעות ג"כ קונות ושפיר משני דקא כייל למנא דנכרי רק דמקשן רוצה להוכיח דגבי כותי' דוקא מעות קונות ולא משיכה וע"ז משני לעולם דמשיכה ג"כ קונה ומעות ג"כ קונה · א"כ דברי המ"מ מתוקים כדבש ונופת צופים וכן איתא בהדיא בתוס' ד"ה שקולי זוזי מיניייהו לחד תירוצא למאי דמשני מעות גם כן קונות יע"ש :

אך לפ"ז נשאר קושית התוס' על הרמב"ם דתוס' בד"ה מילי הוא טעמא אלא לרב מקשו דרב סתרו אהדדי דהכא מוקי אליבא דרב דמשיכה קונה גבי כותי' ובישראל מעות קונה נמצא סובר כר"י בפ' הזהב אמר רבא תניא דמסייע לר"ל מדקתני נאכו לבלן מעל אמר רב דווקא לבלן אבל ספר עד דמשך נמצא סובר רב כר"י והכא סבר כר"ל וקשה דרב אדרב ומתרצים דרב מיתוקמא דהא דקתני נתנו לבלן מעל מיירי בנכרי יע"ש · אבל לשיטת הר"ם דאף לר"י גבי כותי' אף מעות קונות ורב סובר כר"י מדקאמר שקולי זוזי מינייהו ואף למסקנא דקא כייל למנא דנכרי סובר כר"י · א"כ קשה דרב אדרב שהיך אמר רב דווקא בלן אבל ספר דווקא משך דהא לר"י מעות קונה ואף ספר מעל אף בדלא משך וא"ל כתירוצם מהתוס' דמיירי בנכרי דהא לשיטת הר"ם אף בנכרי מעות קונות והאיך מדייק רב דווקא בלן ואף ספר יהי' מעל ועוד קשה דתוס' פ' הזהב מקשו וכי איתותב ר"י ממתניתי' דקתני בלן מעל אבל ספר עד דמשך ומתרצי'

ומתרצי' דר"י מיתוקמא דמתניתין מיירי בנכרי אבל לשיטות הר"ש דאף אליבא דר"י גבי כותי' אף מעות קונות נשאר קושי' התוס' וכי איתותב ר"י ממתניתין דלדידי' נסתר תירוצו מהתוס' והאיך פסק הר"ש כר"י כיון דאיתותב :

עוד קשה לי על התוס' לשיטתם לר"י גבי נכרי דווקא משיכה קונות דהא בפ' הזהב אמר רבא תניא דמסייע לר"ל דקתני נתנה לבלן מעל אמר רב דווקא לבלן א"כ עיקר הסיוע דמייתי' רק מרב יש להבין אמאי צריך לאתוי' מרב דהא במתניתין קתני נתנה לבלן אמאי לא קתני לספר אע"כ כר"ל ואמאי צריך להביא סיוע מרב · י"ל ממתניתין לחוד ליכא סיוע לעולם כר"י והא דקתני נתנה לבלן משום דמתניתין מיירי בכל גוונא הן הבלן הי' מנכרי והן הבלן הי' מישראל והבלן הוא קרקע וקרקע נקנה בכסף בישראל. ובנכרי כדאיתא בתוס' בד"ה בלן ומש"ה לא קתני ספר דמיירי אף בנכרי ובנכרי אליבא דר"י בעינן משיכה דווקא ולעולם דאתי' אף כר"י מש"ה מוכרח רבא להביא סיוע לר"ל מרב דאמר בלן דווקא ומתוקמא דמיירי בישראל והשפיר מביאו הסיוע לר"ל ובאמת לאו הוכחה אלימתא הוא די"ל דרב מפרש דמיירי בבלן נכרי כסברת התוס' וכיון דעיקר סיוע דרבא רק מרב אמאי צריך להביאו סיוע מהא רב מבלן והוי לי' לרבא לאתוי' לר"ל מרב דאמר להכהו הווייתא כי כיילת' אמרת לנכרי שקילי זוזי מינייהו והוכיח הש"ס דרב סובר דגבי כותי' מעות קונות דאי ס"ד משיכה בנכרי קונות אמאי צריך ליקח זוזי מתחילה והמעות קונות גבי כותי' גבי ישראל מישראל משיכה קונות א"כ מוכח דרב סובר כר"ל והוי לי' לאתוי' מההוא דרב וא"ל דרבא הי' סובר כתירוצו הש"ס לעולם משיכה קונות ודקא"ל למנא דנכרי א"כ נסתר סיועות רבא מרב דאמר בלן דווקא למאי דמתרץ קשה קושי' התוס' דרב סתר אהדדי מבלן דאמר בלן דווקא וצ"ל כתירוצם דרב מתוקמא דמיירי בבלן נכרי וכיון דמוכח מרב דרב מפרש דמיירי בבלן נכרי נסתר סיועות רבא לר"ל מרב דאמר בלן דהא מוכרח לומר דרב מפרש דמיירי בבלן נכרי ומוכרח לומר דרבא סובר כסברת המקשן דרב דאמר שקילי זוזי לכותי' מעות קונות גבי ישראל מישראל משיכה קונות לסברתו א"כ הוי לי' לאתוי' סיוע לר"ל מההוא דרב דאמר שקילי זוזי ומהסוא דבלן איכא למידחי' דמיירי בבלן נכרי ומהא איכא סיוע אלימתא דרב סובר כר"ל :

ועוד יש לדקדק הש"ס ג' דבכורות משמע דהלכה לר"י גבי כותי' דווקא משיכה קונה ולא מעות כסברת התוס' למה נאדו הר"ת ופסק לגבי כותי' אף מעות קונות לכן נלע"ד לתרץ כל הקושי' הנ"ל בטוב טעם ודעת דאיתא בע"ז ד' ס"ג בא עלי' ואח"כ נתן לה אתננה מותר ורמינהו בא עלי' ואח"כ נתן לה אתנן אסור ומשני הא דאמר בטלה זה והא דאמר בהמה טלה ופריך הש"ס וכי אמר לה בטלה זה הא מחסר משיכה ומשני בזונה נכרית ת"ס' ד"ה הא מחסר משיכה אפילו לר"י דאמר ד"ת מעות קונות הכא גבי אתנן לא קנו דכיון שהפקיעו חכמים דאין מעות קונות גם ממנה הפקיעו דלא הוי אתנן ולא דמי להסוא דפ' הזהב דנתנה לסיטון מעל דכיון דמעות קונות מן התורה מי יפקיע ממעות הקדש ודרים נתקשו בשבלת התוס' דא"כ גבי אתנן נמי נימא הכי דכיון דמעות קונות ד"ת להוי אתנן ולפסול לקרב ע"ג מזבח · וכבר עמד בזה מהר"ם מלובלין בחדושיו ותירוצו אינו מובן לי · ונראה לפרש כוונת התוס' דאיתא בפ' המפקיד דף מ"ג מותרים ישתמש בהם אמר ר"נ הוי ש"ש עליו ור"ה אמר דחייב באונסין ומסקנת הש"ס לר"ה כשהפקיד מעות הקדש אף כשלא הוציא הנפקד אפ"ה מעל הגזבר ולר"נ אינו מעל רק כשהוציא הנפקד · תוס' בד"ה מאי מריא הוציא וא"ת לר"ה ור"י ע"כ אסור המוכר להשתמש במעות דאלת"ה האיך קתני בלן מעל ומדייק רב דווקא בלן אבל ספר עד דמשך דכיון דמותר להשתמש במעות יהי' השוכר מעל אע"כ דאסור להשתמש במעות א"כ מה הועילו דתיקנו דמעות אינם קונות שלא יאמרו נשרפו חיטך בעלי' והשתא דלא קנו יאמרו נשרפו מעותך בעלי' ומתרצים דלא מצי למימר נשרפו מעותך דשמירת כספים אינו אלא בקרקע · ועוד י"ל דכיון דלר"י מעות קונות אף שהחכמים הפקיעו קניות המעות רשות להמוכר להשתמש במעות ולא יוכל למימר נשרפו מעותך דהוי שואל וחייב באונסים :

אבל לר"ל דכיון דמעות אינו קונות אסור להשתמש במעות ולא מעל רק כשהוציא המעות נמצא לר"י אליבא דר"ה המוכר מותר להשתמש ואף כשלא הוציא מעל לפ"ז נראה דכך הוא כוונת התוס' אפילו לר"י דמעות קונות מ"מ גבי אתנן דכיון דהפקיעו החכמים קניות המעות לא הוי אתנן כלל והא דקתני נתנה לסיטון מעל מתרצים דאף הפקיעו הקני' דהא המוכר מותר להשתמש במעות וחייב באונסין מש"ה מעל · אך כ"ז בשיטות ר"ה אבל לר"נ דסובר דהוי רק ש"ש כשלא הוציא לא מעל יעוין בתוס' עירובין דף פ"ב א"כ נשאר קושי' התוס' אמאי דקתני נתנה לסיטון מעל והרמב"ם פ' שביעי מהלכו' פקדון פסק כר"נ ופסק דאין שמירת כספים רק בקרקע והי' קשה להרמב"ם מאי פריך הש"ס והא מחסרא משיכה דהא דקושית הש"ס אזיל על ר"ה דהוא מרא דשמעתא ור"ה סובר כשם שתיקנו משיכה בלקוחות כך תיקנו במוכרים א"כ מאי פריך והא מחסרא משיכה דהא מדאורייתא מעות קונות ומוכרח לתירוצם דחכמים הפקיעו הקני' מעות ואכתי קשה האיך קתני נתנה לסיטון מעל וא"ל כפי תירוצו כפי שכתבנו הא תינח לר"ה אבל הרמב"ם פסק כר"נ נשאר קושי' התוס' מהא דקתני נתנה לסיטון מעל ומכאן הוכיח הר"ם דינו דגבי נכרי אף אליבא דר"י מעות קונות ואף דחכמים הפקיעו הקניות המעות דווקא גבי ישראל מישראל מטעמי' שלא יאמרו נשרפו חיטך בעלי' אבל נכרי דלא שייך לתקנת חכמים אוקמא על ד"ת דמעות קונות ומתוקמא הא דקתני נתנה לסיטון מעל מיירי בנכרי אבל המקשן דמקשה והא מחסרא משיכה סובר דמיירי בזונה ישראל ושפיר מקשו דגבי ישראל הפקיעו החכמים הקניות מעות · והא דאיתא בפ' הזהב בדקה לוי במתניתא ואשכחה נתנה לסיטון מעל ואיכא סיוע לר"י מגלן לסביאו סיוע לר"י דילמא אתי' כר"ל ומיירי בסיטון נכרי לשיטת הרמב"ם · אבל ז"א דהא דרבא מביאו סיוע לר"ל מבלן הי' סובר דמיירי בבלן ישראל ואף דאיכא לדחות ולומר דמיירי בבלן נכרי כסברת התוס' רק הי' סובר לדעתו דמיירי בבלן ישראל ה"ה לוי הי' מפרש נתנה לסיטון מעל מיירי בישראל ושפיר מביאו סיוע לר"י :

אבל אליבא דאמת יוכל למ"מר דמיירי בסיטון נכרי · לפ"ז דהוכחתי דהר"ם סובר דאף דחכמים הפקיעו קניות המעו' גבי נכרי לא הפקיעו ואוקמ' על ד"ת מתורץ מה שהקשתי למעלה לשיטת הר"ם נשאר קושית התוס' דרב סתר אהדדי דבע"ז סובר דמשיכה קונות בנכרי ואפ"ה סובר דווקא בלן אבל ספר עד דמשך · י"ל דרב סובר כר"נ דלא הוי רק ש"ש והחכמים הפקיעו הקניות מעות גבי ישראל מישראל מש"ה לא מעל עד דמשך גבי הספר ובלן מעל דבלן הוי קרקע וקרקע נקנה בכסף מש"ה מעל והא דקתני בברייתא בספר מעל אף שלא משך מיירי בנכרי ובנכרי אוקמי' אד"ת דמעות קונות דלא הפקיעו החכמים קניות המעות ומילא מתורץ מה שהקשתי לשיטת הר"ם נשאר קושי' התוס' וכי איתותב ר"י ממתניתין דקתני בלן י"ל דר"י מתוקמא דמיירי בבלן ישראל ואפ"ה בספר לא מעל דכיון דחכמים הפקיעו הקניות מעות והא דאמר רבא תניא דמסייע לר"ל י"ל דרבא אזיל בשיטת ר"ה דסובר דחייב באונסין ואף דהפקיעו החכמים הקניות מעות דכיון דמותר להשתמש במעות אף כשלא הוציא מעל וא"כ בספר אמאי לא מעל אע"כ דאתיא כר"ל ולר"ל אסור להשתמש במעות מש"ה לא מעל עד דמשך · לפ"ז ניחא מה דפסק הר"ם כר"י דהא קיי"ל דהלכה כרבא דהוא בתרא ורבא מביאו סיוע לר"ל דכבר בירדנו דסיועו' רבא אזיל רק בשיטת ר"ה אבל לר"נ דפסק כוותי' נסתר סיועות דרבא וגם הי' קשה להרמב"ם קושי' התוס' בפ' הזהב דרבא אמר הלכה כר"ל בהני תלתא אמאי לא אמר הלכה כר"ל בד' דאמר תניא דמסייע לר"ל · אבל לפ"ד ניחא דרבא לא הי' מסייע רק בשיטת ר"ה אבל רבא בעצמו סובר כר"נ ולר"נ נסתר סיועתו מש"ה פסק כר"י לפי הכלל שמסר לנו דהלכה כר"י נגד ר"ל · לפ"ז מתורץ ג"כ מה שהקושיא לשיטת התוס' דעיקר סיוע מרב דאמר בלן דווקא דהא קשה קושית התוס' דרב סתר אהדדי וצ"ל כתירוצם לרב מתוקמא דמיירי בבלן נכרי א"כ ליכא סיוע מרב דרב בעצמו מוכרח לאוקמי דמיירי בבלן נכרי י"ל דרב מתוקמא דמיירי בבלן ישראל ואפ"ה ספר לא מעל דחכמי' הפקיעו הקניות מעות והא דאמר רבא מסייע לר"ל אזיל לשיטת ר"ה ולר"ה אף הפקיעו החכמים הקני' דכיון דמותר להשתמש במעות וחייב באונסין אף דהפקיעו הקני' אפ"ה מעל ואמאי קתני עד דמשך אע"כ דאתי' כר"ל ולר"ל אסור להשתמש במעות והשפיר קתני דוקא בלן · אך כ"ז לתירוץ בתרא מהתוס' לר"י מותר להשתמש במעות ולר"ל אסור להשתמש במעות · אבל אם נימא כתירוץ קמא מהתוס' דשמירת כספים אינו אלא בקרקע ואיכא למימר דאף לר"י אסור להשתמש במעות וגם איכא למימר דחכמים הפקיעו הקניות המעות נסתר סיועת רבא די"ל דהא דבעינן עד דמשך משום דחכמים הפקיעו הקני' ונשאר קושי' על רבא דמגלן דמסייע לר"ל :

וי"ל דהכי אזלו סיועת רבא דהא קשי' שני ברייתות אהדדי דבחדא קתני נתנה לספר מעל ובחדא קתני נתנה לספר לא מעל עד דמשך ומוכרח לשנויי לספר מעל מיירי בנכרי והנכרי בכסף ע"כ ישראל מישראל במשיכה ואיכא סיוע לר"ל והא דהוצרך לאתוי' סיוע מבלן הוי לי' לאתוי' סיוע מברייתא

כפי

כפי שכתבנו די"ל דאיכא לאוקמי איפכא דהא דקתני בספר מעל מיירי בישראל ואתי' כר"י והחכמים לא הפקיעו הקני' דמוכר מותר להשתמש במעות וכר"ש דאף בלא הוציא מעל ומש"ה מעל אף דמיירי בישראל והא דקתני בברייתא' עד שימשך מיירי בנכרי וליכא סיוע מהאי ברייתות מש"ה מוכרח להביא סיוע מהלן דמפרש דמיירי ג"כ בהלן ישראל כסברת התוס' ואפ"ה סובר בספר לא מעל עד דמשך ולר"י אמאי לא מעל וא"ל משום דחכמי' הפקיעו הקנין והאיך קתני בברייתא אחריתא נתנה לספר מעל דהא הפקיעו החכמים אע"כ דמיירי בנכרי והשכרי בכסף ע"כ ישראל מישראל במשיכה ואיכא סיוע לר"ל :

ולפ"ז מתורץ קושי' התוס' פ' הזהב שהקשו ה"מ לשנויי דהא דקתני נתנה לספר מעל דאתי' כר"ש דאם משני דאתי' כר"ש הי' נסתר סיועת רבא מהלן די"ל דמש"ה בלן דוקא משום דחכמים הפקיעו קניות המעות דלוקח יוכל לחזור ומוכר אסור להשתמש במעות מש"ה בספר לא מעל עד דמשך ואתי' כר"י אליבא דחכמים והא דקתני בברייתא נתנה לספר מעל אתי' כר"ש דסובר דלוקח לא יוכל לחזור והלוקח לא יוכל לחזור המוכר מותר להשתמש במעות וליכא למימר דהחכמים הפקיעו הקני' דהא הלוקח לא יוכל לחזור יעוין במהר"ם מלובלין והי' נסתר סיועת רבא וסוגי' אזלי אליבא דרבא מש"ה מוכרח לשנויי דהא דקתני מעל מיירי בנכרי ובלן מיירי בישראל ואיכא סיוע לר"ל כפי שכתבנו ודו"ק היטיב :

לפ"ז ניחא לדברי רש"י מה שפסק כר"ל משום דרבא הוי מסייע לר"ל דליכא למימר למאי דקיי"ל כר"כ דלא הוי רק ש"ס נסתר סיועת רבא דמש"ה בספר לא מעל עד דמשך משום לחכמים הפקיעו הקניות מעות דרש"י מפרש כך תקנו חכמים במשיכה ללקוחות לחזור בו בשביל אותו הקנה עלמא דנשרפו חיטך דכ"ש לי מוקמת לחזרה נמי ברשות לוקח אסר נפשי' המוכר וטרח ומציל שאם ירא הלוקח דליקה באה יאמר מזרנו ומפרש הגהות אשר"י דלוקח קודם שנשרפו יוכל הלוקח לחזור אבל לאחר שנשרפו לא יוכל הלוקח לחזור משום למעות קונות וכן הוא שיטת בעל המאור א"כ ליכא למימר לחכמים הפקיעו הקניות מעות דאף לאחר שנשרפו יהי' יוכל הלוקח לחזור אע"כ דלא הפקיעו רק שתיקנו שכל זמן שיש בעין יכול לחזור · והאיך קתני דוקא בלן אע"כ דאתי' כר"ל וכיון דהיועת רבא אזלי אף לדידן כר"כ ורבא דהוא בתרא והלכה כמותו מש"ה פסק רש"י כר"ל :

ומעתה ניחא מה שכתב רש"י דנ"מ בין ר"י לר"ל לענין קדושי אשה לר"י הוי קדושין ולר"ל לא הוי קדושין אמאי לא נקט דנ"מ אם נאבדו המעות לר"י דמוכר מותר להשתמש במעות אם נאבדו חייב לשלם ולר"ל אסור להוציאו אם נאבדו פטור לשלם אע"כ מוכרח לומר דאף לר"ל מותר להוציאו ואפ"ה לא מעל עד דמשך משום דסובר כר"כ מש"ה מוכרח לנקוט דנ"מ רק לענין קדושין · וניחא ג"כ מה שכתב רש"י לר"כ הוי קדושין משום דסובר דחכמים לא הפקיעו הקניות מעות דהם ניחא דהפקיעו הקני' אמאי תהי' מקודשת דרש"י סובר המקדש באסורי הנאה מדרבנן אף שאין לו מן התורה אינה מקודשת דכיון דלא יהיב לה מידי מדרבנן יעוין בב"ש בסי' ך"ח סעיף ך"א רק דרש"י סובר דחכמים לא הפקיעו מש"ה לאחר שנשרפו לא יוכל הלוקח לחזור נמצא סיוע דרבא הוי סיוע אנימנא אף לדידן דקיי"ל כר"כ מש"ה פסק כה"ל דרבא היה מסייע · וא"ל דהא מוכח כסברת התוס' דחכמים הפקיעו דקנת"ה כשאר קושי' התוס' מה פריך הש"ס יהא תחסרה משיכה דהא לר"י מעות קונות וי"ל דיש לדקדק מאי מקשו והא לר"י מעות קונות דלמא קושי' הש"ס אזלו אליבא דר"ל · ול"ל דהי' קשה להתוס' דהכלל מסור בידינו מדסתמא דתלמודא פריך לכך הית הלכה וגם הכלל מסור בידינו דהלכה כר"י לגבי ר"ל א"כ הי' קשה להם דקשי' הלכתא אהלכתא דהם פסקו כר"י וסתמא דתלמודא אזלו כר"ל מש"ה מוכרח לתירוצי' דקושי' הש"ס אזלו גם לר"י וטעמא דחכמים הפקיעו אבל רש"י לשיטתו אזיל דפסק כר"ל משום דרבא הוי מסייע א"כ אזלו קושי' הש"ס והא מחסרא משיכה אליבא דהלכתא דקיי"ל כר"ל · אבל אליבא דר"י באמת לא קשה קושי' הש"ס דלר"י אמרינן דלא הפקיעו החכמים הקני' אבל התוס' והרמב"ם לשיטתם אזלו דסוברים דחכמים הפקיעו הקני' ומוכרח נומר דרבא הי' מסייע לר"ל אליבא דר"ס · אבל אליבא דר"כ נסתר סיועת רבא ופוסקים כר"כ דרבא ג"כ סובר כר"כ מש"ה פוסקים דהלכה כר"י כפי הכלל שמסור בידינו דרבא לא הוי מסייע רק אליבא דר"ס · וממילא מתורץ קושי' הכ"מ מה שהקשה האיך כתב הרמב"ם כשקנה חפץ מנכרי ולא משך מעל ואם מישראל לא מעל עד דמשך דהא הרמב"ם פסק כר"י דהר"ם סובר דאף אליבא דר"י אמרינן דחכמים הפקיעו הקני'

מפני שנשרפו חיטך מש"ה לא מעל עד דמשך אבל בנכרי אוקמי' אד"ת דנכרי לא שייך לתקנות חכמים מש"ה גבי נכרי מעל נמצא בירכנו לדברי הרמב"ם נאמרים ובנויים על קוטב ומרכז האמת :

אך לעדיין פש גבן ליישב תמיהת המ"מ דמקשה על הר"מ דפסק גבי כותי' או כסף או משיכה ובבכורות מסיק הש"ס מה עמיתך בחלא אף נכרי בחלא ודחיק דהר"ם לא סבירא לי' כסוגי' דבכורות ובאמת הוא דוחק גדול ואף דמפרש דסובר כסוגי' דע"ז עדיין נשאר התמיהא מאי אולמא האי סוגיא מהאי סוגיא · ונלע"ד ליישב ביישוב נכון דכתב הר"ן בפ' הזהב דר"י סובר דמעות קונות לאו מקרא יליף אלא מסברא בעלמא דבדין הוא שיהי' קונה בכסף משום דרוב קניינים בכסף נראה דכוונתו דר"ל סובר דמשיכה קונה דדרים וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד וה"י אמר מיד למעוטי קרקע ופשטא דקרא משמע כר"ל והיה קשה להר"ן האיך סובר ר"י נגד פשטא דקרא מש"ה הולרך הר"ן לפרש דטעמא דר"י דיליף מסברא · ויש להבין דכיון דפשטא דקרא משמע כר"ל אף דסברא נותנת כר"י דכסף יהי' קונות ניחא דקרא אתי' לסתור הסברא וניחא דמשיכה דוקא קונה ולא כסף · וי"ל דר"י סובר דקרא לא אתי' לסתור הסברא דאין שום סובל דקרא אתי' לסתור הסברא והא יתורא דמיד אתי' למעוטי קרקע והסברא קיימת דכסף קונה בישראל א"כ אליבא דר"י ליכא למימ' דעמיתך אתי להורות דכותי' אינו קונות בכסף דהא עיקר טעמא מר"י בישראל כסף קונה משום דרוב הקניינים בכסף גבי כותי' נמי איכא האי טעמא וא"ל דאף מסברא נותנת דגבי כותי' ג"כ כסף קונות ואתי' קרא עמיתך לסתור הסברא א"כ גבי ישראל נמי ניחא דמיד אתי' לסתור הסברא אע"כ לר"י לא אתי' קרא לסתור הסברא ממילא גבי כותי' נמי כסף קונה והא דכתיב עמיתך אתי' להורות דכותי' קונה ג"כ במשיכה וכסף קונה מהסברא מש"ה כתב הרמב"ם גבי כותי' או הא או הא · אבל המעיין בבכורות יראה להדיא דסוגי' אזלו אליבא דר"ל ולר"ל יליף רק מקרא א"כ גבי כותים אתי' קרא לסתור הסברא שאינו קונה רק שיליף מקרא וקרא אתא להורות לגבי ישראל משיכה קונות אף שהוא נגד הסברא דרים ג"כ עמיתך שכותי' יהיה בכסף דומיא עמיתך אבל לר"י לעיקר הקני' בכסף משום דיליף מסברי' וקרא לא אתי' לסתור הסברא ה"ה גבי כותי' דכסף קונות משום דיליף מסברא ועמיתך או הא או הא מש"ה פסק הרמב"ם דגבי כותי' או הא או הא נמצא בירכנו למשה אמת ותורתו אמת וגם פשטא דסוגי' דע"ז אזלו כותי' יעוין בע"ז בדף ע' וגם פשטא דסוגי' דע"ז דמשני בזונה נכרי' וקושי' הש"ס אזלו אף אליבא דר"י כסברת התוס' אפ"ה משני בזונה נכרי' אלמא דאף אליבא דר"י גבי כותי' כסף ג"כ קונות · (וכבר הארכתי בתשובתי מה שהשבתי לכבוד הרב ה"ה מ' נ"ה אב"ד דק"ק שטאשוב כמה אופנים ביישוב הרמב"ם רק שאין כאן מקומו) · וגם ראיתי בת"ה הארוך בית חמישי בשער ג' שהביאו בשם הרמב"ן דהא דאמימר אמר משיכה קונות לאו דוקא משיכה אלא אף משיכה קאמר וה"ה מעות וגם התוס' לחד תירוצ' בע"ז ד' ע' והפ' הזהב סוברים כותי' גבי כותים או הא או הא וכיון דחזינן דכמה רבותא הרמב"ם והרשב"א והרמב"ן והתוס' לחד תירוצם כולם סוברים בחדא שיטה מי ירום ראשו להקל נגד המורים אשר כל בית ישראל נשען עליהם אין זה רק רעות רוח וגם לבו בהוראה · וגם בנידון דידן אף שלא היה משיכה גבי ישראל אין בידינו להקל בהי"ם הנ"ל : ואין לגדל ולהקל ולומר דכיון דמבואר בהקונטרהקט שכל מי שחוזר יתן קנס עשרה אדומים לגד המקיים א"כ היה רשות ביד הקונה הישראל ליתן קנס נמצא לא עבר על ב"י וב"י הא בורכתא הוא חדא דמבואר בקונטרהקט וליתר תוקף קבלו הלדדים ע"ע ליתן קנס מהחוזר להמקיים משמע דהמקח לא תלוי' בקנס דאף כשיתן קנס מחוייב לקיים המקח :

ועוד דכיון דלא חזר הישראל קודם הפסח כל ימי הפסח היה החמץ ברשות הישראל כל ימי הפסח דקיי"ל בסי' תנ"ז דלא יקרא פה לחלה על שתאפה ואם יניחנה כך החמץ ועובר על ב"י וב"י ופעמים הואיל דהי בעי מיתשיל ומכ"ם דעובר על ב"י הואיל אתי לא הוי נותן קנס הוי שלו · ועוד דהר"ן הקשה למאי דקי"ל כשנכרי הלוה לישראל ואמר מעכשיו דמותר לאח"פ ניחא דעובר הואיל דבידו לפדותו ומתרץ דבמחוסר ממונא לא אמרינן הואיל אבל היכא דליכא אחוסר ממון אמרינן הואיל אמרינן דעובר על ב"י הואיל דאי בעי לא הוי נותן הקנס ומסתמא הי' דעתו לקיים המקח ולא יתן קנס ואם עדיין נפשך לומר דכיון דאם האדון המוכר ירלה לחזור מהמקח וליתן קנס היה בידו לחזור נמצא לא עבר הישראל על ב"י · אבל זה אינו דקיי"ל

דקיי"ל בסימן המ"א ס"ב ישראל שהלוה לנכרי על חמצו ומשכון בידו ואמר מעכשיו ובגיע בזמן הא"פ ולא פרעו אפי' אין אחריות עליו אסור משום דקני' למפרע הוי"ל דהא הוה ביד הנכרי לפדיהו כל ימי הפסח אפ"ה דכיון דלא פרעו לאח"פ אסור דנקנות למפרע לישראל ומכ"ש בעובדא דידן דקודם הפסח הי' מכירה גמורה והאדון המוכר אינו רוצה לחזור מהמקח שיהיה אסורה לישראל · ויותר נראה דאף לאח"פ רוצה האדון לחזור ממקח וליתן קנס אפ"ה אסור החמץ לישראל הקונה : וראייתי דאיתא בתוס' בפסחים דף ל"א ד"ה הלא הכא שהרהינו אצלו מסקנת התוס' דאביי מוקי פלוגתי' בדר"י שפדאו העכו"ם לבסוף ובהא קמיפלגי דלמ"ד עובר סבירא לי' דקני ישראל המשכון מעכו"ם וה"ל ברשות ישראל ומ"ד אינו עובר ס"ל דלא קני' המשכון נמצא היכי דקני ישראל המשכון אף כשפדאו העכו"ם לבסוף אסור לאח"פ דכיון דכל ימי הפסח היה ברשות ישראל ומכ"ש בנידון דידן שהיה מכירה גמורה קודם הפסח וכל ימי הפסח היה ברשות ישראל ואח"פ רוצה האדון לחזור מהמקח וליתן קנס שאסור להקונה אח"פ · (והלא כמו שכתב כבוד ש"ב הרב המאה"ג המפורסם מ' ישראל כ"ץ אב"ד דק"ק וואידסלוב באם שהישראל רוצה לאח"פ לחזור מהמקח וליתן קנס היה' החמץ מותר לישראל הקונה זה ליתא דכיון דכל ימי הפסח היה ברשות ישראל אסור להקונה אף כשיתן קנס כפי שבררנו למעלה) · אך אחר עיונא נראה דעובדא דידן תלוי' בפלוגתא דרבוותא דעת הרמב"ם בפ' שביעי מהלכות מלוה ולוה דמלוה במכר קנה דהיינו שקנה השדה או מטלטלי' במלוה שהי' אצלו דעתו דהוי מכירה והראב"ד השיג עליו וסובר דמלוה לא נקנ' יע"ש ורבים מקשו על הרמב"ם דמנלן להר"ם למימר דמלוה במכר קנה · (יעוין לקמן בסי' ט' ותמצא תירוץ נכון שהרמב"ם הוכיח זאת מהגמ' דפ' הזהב וכאשר אבאר בעז"ה שכאן אין מקום להאריך בדברים שאינו נוגעים לדינא) · ובעובדא דידן לא היה קונה הישראל הי"ש רק בחובו שהיה מגיע לו מהאדון נמצא לדעת שמלוה במכר קנה דהוא דעת הרמב"ם · נקנה הי"ש לישראל · אבל איכא תברא בנידון דראיתי ממ"ב בסימן ל"ס דאף להרמב"ם והרי"ף דמלוה במכר קנה דוקא ישראל מישראל אבל ישראל מכותי' או כותי' מישראל מודים הרמב"ם והרי"ף דלא נקנות שמלוה במכר משום דכל קנינן שלהם אינו רק בכסף :

לפ"ז ניחא מה שפסק מו"ז הש"ך בי"ד סימן ס"ך אם הישראל הי' חייב לעכו"ם ואמר פרעתי קנוי' לך דפשיטא דלא הוי כנתינות המעות ויש להבין אמאי לא חש לסברת הרמב"ם דמלוה במכר נקנה אע"כ דסובר כדעת המ"ב דגבי כותי' וישראל אף הרמב"ם מודה דלא נקנו בהלואה במכר נמצא בירורנו בנידון דידן ליכא פיקפוק על הי"ש דלא מבעי' לשיטת ר"ת דכותי' וישראל בעי' משיכה בהאי הי"ש לא הוי' משיכה רק אף לדעת הרמב"ם ושיטת רש"י דגבי כותי' נקנה בכסף דוקא בנתינות המעות נקנה אבל מלוה במכר גבי כותי' וישראל כ"ע סוברים דלא נקנה ויש להתיר הי"ש הנ"ל :

ואם עדיין נפסך לומר דכיון דאינו מבואר בשאלה מאין בא החוב מהאדון לישראל אם החוב הוא שלוה ישראל מעות להאדון או מכר לו הישראל מטלטלי' והחוב בא ממכירה ואיתא בחו"מ סי' ר"ד דאף להר"ם דסובר דמלוה אינו קונות במכר דוקא כשהחוב הי' מהלוואת המעות אבל כשהחוב מגיע ממכירות מטלטלי' והקנה לו בעד חובו המטלטלי' שלו נקנה לו המטלטלי' כמבואר בש"ע בסימן קל"ט א"כ אם החוב נצמח ממכירות המטלטלי' נימא דכה"ג קנה הישראל הי"ש : לא להוי מילתא היא כלל דכיון דאזינא דהר"ם סובר דהלואה קונה במכר ואפ"ה כתב המ"ב והש"ך דגבי עכו"ם לא נקנה דבעינן דוקא כסף ה"ה דלא מהני החוב שבא ממכר וגם ליכא למימר בשאלה מתחלת מלוה נקנה המקח דגבי כותי' בעינן דוקא כסף :

ועוד דמבואר בקונטרקט שיוחשב כל אלף בסך ג' זהובים משמע דמכר לו רק בהלוואה שהיה אצלו שכמה יעלה הלוואה יוחשב נגדו הי"ש ועוד דבשו"ע יש"ב טעמי' היכא דחוב בא מהמכר נקנה הלואה הנ"ל לב"ח משום דעשאו חז"ל כאלו המכר הראשון הוא בעין והחליפו המטלטלי' זה בזה נמצא דעיקר הקני' היא רק מחמת חליפין ומ"ז הש"ך סי' קכ"ג פסק להדיא לא כו"ם מישראל לא מקנו חליפין יע"ש · א"כ מכל הלן טעמים שכתבתי לא קנה הישראל הי"ש · ואם עדיין נפסך לומר דכיון דישראל חתם החתימתי' לא גרע מרושם ויהי' נקנה הי"ש מחמת הרושם · ז"א דהא הרושם אינו קונה רק מדרבנן לקבל מי שפרע ובהא לא קנסו ר"ם שיהי' אסור לאח"פ דלדעת הרבה פוסקים היכא דלא עבר בפסח רק על איסור דרבנן בהא לא קנסו ר"ם · ואף לדעת הר"ן דאף גבי איסור דרבנן קנו' ר"ם דוקא היכא דהחמץ הי' שלו רק שהפקידו אצל הנכרי ואף דסובר דבכה"ג לא עבר על ב"י מדאורייתא סובר שיהי' אסור לאח"פ אבל היכא דמדאורייתא החמץ אינו שלו ואף מדרבנן אינו שלו רק לקבל עליו במי שפרע אף הר"ן מודה דמותר לאח"פ :

ועוד דעיקר טעמא מהר"ן אף דלא עבר רק מדרבנן אסור לאח"פ דכיון דהחמץ שלו אמרינן לא פלוג רבנן בתקנת' אבל היכא דמדאורייתא החמץ אינו שלו אף לאח"פ מותר דלא מיקרי חמץ של ישראל ובהא לא קנסינן · וא"ל דכיון דאפשר דבדיניהם מחויב הישראל לקיים המקח נימא דהוי חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח · ז"א חדא דהמ"א פסק בסי' תמ"ח דלא אזלינן בתר דיניהם רק בתר שדין תורה · ואף לדעת המ"ב דפסק דאזלינן בתר דיניהם דעובדא דמ"ב איירי כשמכר הישראל חמץ לנכרי ועבר עליו הפסח אף דלא קנה הנכרי החמץ מדאורייתא מ"מ דכיון דבדיניהם קנה הנכרי החמץ פסק לקולא דכיון דחשע"הפ לא אסור רק משום קנס בהא לא קנסו רבנן · אבל למימר היכי דמדאורייתא לא קנה החמץ רק דבדיניהם נקנה למימר דאזלינן בתר דיניהם בהא אף המ"ב מודה דלא אזלינן בתר דיניהם לחומרא וסברא נותנת דכיון דחשע"הפ רק משום קנס לא קנסו רבנן רק דוקא היכא דהחמץ הי' שלו מדאורייתא אבל בכה"ג לא קנסו רבנן : וקצת ראיה לדברינו לדעת רבינו ירוחם שהקדש אשה במעמד ג' דלא הוי קדושין רק מדרבנן דמעמד ג' הוא מדרבנן אלמא אף דנקנה מדרבנן לא הוי כדאורייתא ה"ה בכה"ג דלא הוי חמץ שלו שעה"פ ודמיא לחמץ נוקשה שעה"פ דמותר וכדאיתא בהדיא במ"א דאיתא במ"א דחמץ נוקשה דמותר לאח"פ לא דמי' להא דכתב הר"ן ישראל שהפקיד חמצו אצל הנכרי וקיבל העכו"ם אחריות דצריך ביעור מדרבנן ואם עבר ולא ביערו אסור לאח"פ דשאני התם דחמץ הי' שלו וצריך ביעור מדאורייתא וחכמים תיקנו שזה לא מיקרי ביעור ה"ל כאלו עבר מדאורייתא אבל איסור נוקשה מדאורייתא לא צריך ביעור מש"ה מותר לאח"פ מוכח להדיא היכי דעבר מדאורייתא אסור לאח"פ וכשלא עבר מדאורייתא מותר לאח"פ ומדאורייתא לא קנה הישראל החמץ מש"ה אף דאזיל בתר דיניהם לא מחמירי' שיהי' אסור לאח"פ דעיקר טעמא רק משום קנס ובהא לא קנסו רבנן :

ועוד נראה להוכיח כדעת המ"א דלא אזלינן בתר דיניהם דאיתא בע"ז דף ע' דאמר רב כי כיילתו חמרא לנכרי שקלי זוזי מינייהו מתחילה והוכיח הש"ס דמעות קונות ומשני לעולם משיכה קונה רק דביעלא במגא דנכרי ומקשו התוס' א"כ מאי משני לקיחת הדמים דמעות אינו קונה ומתרצים שהכותי' ב"י מקני' המעות מעכשיו ומאמינים שלא יגזלו יע"ש ולכל מי שיש לו מוח יראה שהוא דוחק גדול ואם נימא דאזיל בתר דיניהם הוי לי' לתרוצי' אף דדין תורה מעות אינו קונות מ"מ נתן להם רב עצה דבדיניהם מעות קונות מש"ה לקחו המעות אלא ע"כ דלא אזיל בתר דיניהם :

שוב ראיתי בספר ש"א בסי' ע"ט דפסק ג"כ דלא אזלינן בתר דיניהם · ואין לפקפק ולומר דכיון דישראל נתן אחר המכירה' מעות להאדון המוכר הדריכו לדינא דתליא בפלוגתא דרש"י ור"ת והרמב"ם וקצת הורים מחזיקים בהאי סברא · אבל אין דעתי נוחה מזה דמה שנתן המעות לאחר המכירה לא הי' דעת המוכר ודעת הקונה לקנות בדמים הנ"ל שהם סברו שכבר נגמר המקח · וראי' לדברי דהרמב"ם כתב בפ' א' מהלכות זכי' שהקרקע לא נקנה לישראל מכותי' במעות רק בשטר לפיכך ישראל שלקח שדה מנכרי ונתן המעות וקדם אחר והחזיק בה זכה השמרון וכתב המ"מ אבל אם ישראל הקונה החזיק בה קודם שהחזיק אחר הראשון קנה כן הוא דעת הר"ם ור"ת אבל הראב"ד והרשב"א סוברים דאף בכה"ג הראשון לא קנה משום דדעתו הי' לקנות דוקא רק בשטר א"כ לא מיבעי' לשיטת הראב"ד והרשב"א דסוברי' דחזקה דראשון לא מהני' משום דדעתו הי' לקנות רק בשטר מכ"ש בנידון דידן מה שנתן המעות אחר כמה שבועות לאחר המכירה שבוודאי לא נקנו בהאי מעות שהם סוברים שכבר נגמר המקח מכמה שבועות בוודאי מה שנתן המעות נתן רק לפרעון רק אף לדעת הר"ם ור"ת מודים בנידון דידן דעיקר טעמים שלהם משום דילפ' דישראל מכותי' לא קנה בשטר ומה שהחזיק נתכוין לקנות בהאי חזקה מש"ה סוברים דמהני החזקה מראשון אבל בנידון דידן שהמה סוברים שכבר נגמר המקח בקני' הראשוני' ומה שנתן המעות לאחר כמה שבועו' מהמכירה נתן המעות המכירה בהא כ"ע מודים דנתינות המעות לא מעלה ולא מוריד :

ועוד נראה להתיר הי"ש הנ"ל דב"י בי"ד בסימן קל"ב פסק כשמכר יינו לעכו"ם כשפסק דמים על שנה משך מותרים דכשמשך קנה הי"ש וי"ל לא הוי עד שיגע בו · בד"א כשמדד הישראל לכליו אבל אם מדד הישראל לכלי של עכו"ם

ואם בו עכבת הגוף צריך ליקח סרסור מתחילה ואח"כ ימדוד ופרשים הט"ז והש"ך דהמחבר סובר דעכו"ם מישראל קונה אף במשיכה וכן בדמים · קשה לי קושיא חמורה דהמחבר בעצמו פסק דבי"ד סי' ש"ך כשמוכר ישראל פרה לעכו"ם כדי לפטור מהבכורה פסק דיקבל פרוטה מעכו"ם ויקנה לו המקום שהבהמה עומדת שם ומפרשי' הט"ז והש"ך נגשו דהמחבר מסופק אם כר"ת דגבי כותי משיכה קונה או הלכה כרש"י דגבי כותי מעות קונה מש"ה בעינן תרווייהו משיכה ומעות והש"ך פסק בפשיטות גבי יי"נ דנתינות דמים לחוד מהני דלמא הלכה כר"ת ונתינות דמים לא מהני גבי כותי דהמחבר היה מסופק · וי"ל דבשלמא גבי פרה לפטור מהבכורה דאיכא איסור דאורייתא לא רצה לסמוך דמשיכה לחוד מהני או מעות לחוד מהני דדלמא דינא הכי' אמת מש"ה בעינן תרווייהו משיכה ומעות אבל גבי יין דאף כשנגע אינו אסור רק מדרבנן וכיון דליכא איסור רק מדרבנן סמוך על דעת רש"י דמעות קונות גבי כותי' מש"ה פסק דנתינות מעות לחוד קני' · כמלא הוכחתי היכא דליכא איסור רק מדרבנן היה סומך על דעת רש"י · ובעובדא דידן ליכא איסור רק מדרבנן דחמץ שעה"פ אינו אסור רק משום קנס מכ"ש דסמכינן על ר"ת ושייצאו דילי' דכותי מישראל בעינן משיכה ובעובדא דידן היה מחוסר משיכה שיכולים לסמוך על ר"ת ומותר היי"ש, הנ"ל · וראי' לדברי דמ"ב בסימן ל"ז כתב כשמשך הנכרי היי"ש קודם פסח מותר היי"ש לישראל לאח"פ דכדאי הר"ת לסמוך עליו · אף שמ"ב בסי' ל"ה כתב לרוב המחברים שהסכימו לדעת רש"י ואפ"ה היה סומך על דעת ר"ת לחוד דכיון דאינו אסור רק מדרבנן ומכ"ש דהכא בידרנו דרוב פוסקים הסכימו לדעת ר"ת שיכולים לסמוך על ר"ת ולהתיר היי"ש הנ"ל · וגבי בכור דפסק הב"י דבעינן תרווייהו כסף ומשיכה משום דהתם איכא איסור דאורייתא · ואין לפקפק ולומר דהא דגבי יין מהני נתינות המעות משום דאיכא ס"ם להתיר דילמא הלכה כר"ל כדעת רש"י דגבי כותי' מעות קונות ואת"ל דהלכה כר"י כדעת ר"ת דילמא אף לר"י מעות קונות בכותי דלמא הלכה כהרמב"ם דאף מעות קונות גבי כותי מש"ה פסק ב"י דגבי יין מהני נתינות מעות :

אבל בנידון דידן ליכא ס"ם להתיר לדעת רש"י היה קונה הישראל היי"ש ואף דהלכה כר"י דילמא אף לר"י מעו' קונות · אבל זה ליתא דכבר בירדנו דאף למאן דסובר דגבי כותי מעות קונות מ"מ החוב אינו קונה בכותי' ואף לשיטת הר"ם דמלוה במכר קנה כבר הבאתי תשובת המ"ב דגבי כותי' מודה הרמב"ם דהחוב אינו קונה ואיכא ס"ם להתיר אף בנ"ד ספק א' דילמא הלכה כר"ם דגבי כותי' משיכה בעינן ואת"ל דהלכה כרש"י והרמב"ם דאף מעות קונה דלמא הלוואה אינו קונה במכר · וגם כבר הבאתי דגבי כותי' אף הר"ם מודה דהלוואה אינו קונה · לפ"ז מתורץ קושי' מ"ז הש"ך דהטור בח"מ סי' קל"ד פסק דישראל קונה מכותי' במעות ומ"ז הרמ"א מביאו בה"ע והסמ"ע מחלק דישראל מכותי קונה בכסף וכותי מישראל אינו קונה בכסף והקשה הש"ך דהא"ך פסק הטור דישראל מכותי קונה בכסף דהא הטור בי"ל סי' ש"ד פסק גבי בכור דבעינן תרווייהו מעות ומשיכה והחילוק מהסמ"ע אינו נראה יע"ש · אבל לפע"ד דברי הטור והסמ"ע המה נכונים בטעמים דאנן קי"ל דגבי איסורא מהני ס"ם להתיר והיכא דאיכא חזקת איסור המתנגדת לס"ם לא מהני הס"ם יעוין בש"ך סי' ק"י ומהאי טעמא סוברים רוב הפוסקים דס"ם להוציא ממון לא אמרינן משום דחזקת ממון מתנגדת לס"ם א"כ דמש"ה פסק הטור לישראל מכותי קונה בכסף דאיכא ס"ם חדא דילמא הלכה כר"ל כדעת רש"י דקונה בכסף ואת"ל דהלכה כר"י דילמא דעת הר"ם אמת דאף אליבא דר"י גבי כותי' קונה בכסף וליכא למימר דלהוציא ממון לא מהני ס"ם דזיל בתר טעמא דטעם דחזקת ממון מתנגדת לס"ם לא מיבעיא לפוסקים דסוברים דגזל גוי מותר מן התורה ליכא חזקת ממון גבי כותים ואף לפוסקים דסוברים דגזל גוי אסור מד"ת דהיכא דליכא חילול השם כגון בהפקעת הלוואה כ"ע סוברים דליכא איסור מן התורה וכשקונה ישראל מכותי' ליכא חילול השם דכותי סובר דכסף קונה וליכא חזקת ממון גבי כותי' מש"ה פסק הטור דישראל קונה מכותי בנתינות המעות דאיכא ס"ם אבל כשכותי קונה מישראל וכתן המעות אף דאיכא ס"ם שהמעות יהי' קונה דהא גבי ישראל איכא חזקת ממון והיכא דחזקה מתנגדת לס"ם לא אזיל בתר ס"ם מש"ה פסק דכותי מישראל אינו קונה בכסף אבל גבי בכור אף דאיכא ס"ם כפי שבררנו מ"מ חזקת הבכור מתנגדת לס"ם ולא מהני ס"ם מש"ה פסק הטור דבעינן תרווייהו כסף ומשיכה ומאחר שבררנו כל השיטות והטעמים ומטעמים שהבאתי יש לנו להתיר היי"ש הנ"ל :

ועוד יש לנו להתיר היי"ש מטעמים אחרים וכאשר אבאר בעז"ה דמסתמא הישראל הקונה היי"ש היה מבטל

החמץ בע"פ כנהוג עלמא נמצא לא עבר ב"י וב"י ואף דמ"ב בסי' נ"ח פסק דביטול לא מהני זיל בתר טעמא דכתב דבעינן פיו ולבו שוין והו' לא ביטל בלב מאחר שהחמץ עדיין עומד בביתו וברשותו חברו קונה לו אף שלא מדעתו נמצא עיקר טעמו' דידי' משום דחבירו קונות לו אבל היכא דחמץ עומד בבית הנכרי ולא שייך חבירו קונות אף המ"ב מודה דמהני הביטול ובעובדא דידן היי"ש הי' עומד בחצרו של הלון המוכר מודה המ"ב דמהני הביטול :

וביותר נראה לפע"ד בנידון דידן מהני הביטול לכל הפוסקים דהא דביטול לא מהני מקור הדין נובע מהירושלמי דגרסי' הפקיר חמץ מי"ג לאחר הפסח מהו ר' יוחנן אמר אסור ור"ל אמר מותר אמר ר"י לר"פ אתי' דר' יוחנן כר' יוסי ור"ל כר"מ ומפרש הרשב"א בתשובה בסי' ע' דר"י סובר כר' יוסי דר"י סובר לגבי מתנה לא זכה המקבל עד שיגיע לרשותו ה"ה הפקר לא מהני עד שיצא ור"ל סובר כר"מ דלא בעינן שיגיע לרשות המקבל ה"ה גבי הפקר מהני אף שלא יצא מרשותו ואינו כן אלא דר"י קיים להערמה ור"ל לא הוי חושש להערמה מה דנפק מביניהון נפל עליו מפולת מ"ל הערמה לית כאן הערמה ומותר א"כ מוכח מהירושלמי דאף בביטלו לאח"פ אסו' וכן נראה להוכיח מהש"ס דילן דביטולו לא מהני דאיתא בב"ק דף מ"ה ודף צ"ח פלוגתא דר"י ורבנן דשור שנגמר דינו סבר ר"י דאומר הרי שלך לפניך וחכמים פליגי על ר"י אמר רבה דכ"ע סוברים באסורי הנאה אומרים הרי שלך לפניך דא"כ לפלוג בחמץ בפסח ואם נימא היכא דביטלו מותר לאח"פ מאי מקשו הש"ס לפלוג בחמץ בפסח דאם נקט פלוגתא בחמץ בפסח ה"א דרבנן סוברים דגם באיסורי הנאה אומרים הרי שלך לפניך וטעמא דרבנן דשכא משום דגזלן אשע שלא ביטל החמץ קודם הפסח ואיתא במ"א בסי' תמ"ג היכי דפשע הנפקד דחייב הנפקד לשלם אבל גבי איסורי הנאה דעלמא כו"ע סוברים ג"כ דאומרים הרי שלך לפניך · מש"ה מוכרח לנקוט הפלוגתא גבי שור שנגמר דינו ומוכח דרבנן סוברים דלא אמרינן באיסורי הנאה הש"לפ ומאי פריך הש"ס אע"כ דאף בביטלו אסור לאח"פ והפיר קמקשו הש"ס · וא"ל דביטול של הגזלן לא מהני דקיי"ל כר"י גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדים · אבל ז"א דהא הר"ן בר"פ כתב דביטול של חמץ לא הוי רק גילוי דעת דלא ניחא לי' לקנות החמץ · וא"כ אף הגזלן לא יוכל להקדים מ"מ יוכל לבטל שלא ניחא לי' לקנות החמץ :

ועוד נראה להוכיח דביטול לא מהני בב"ק דף ס"ו מקשו הש"ס לרבה דאמר יאוש קונה מאי אמרינן בחמץ בפסח אומר הרי שלך לפניך דכיון דמטא זמן איסורא ולאו מייאש ואם נימא דביטול מהני איכא למימר דבגזל לא מייאש דסובר דגזלן הי' מבטל החמץ ויהיה מותר לאח"פ אע"כ דהש"ס דילן סובר דביטול לא מהני א"כ נסתר היסוד מה שכתבתי להתיר מטעם הביטול · מ"מ נראה להתיר לפע"ד דיש להקשות על הירושלמי דכ"מ בנפל עליו מפולת אמאי לא קיים להערמה בנפלה עליו מפולת · וכבר הרגיש בזה חכמים בתשובתו סימן וא"ו · נראה לפע"ד דדברי הירושלמי המה נכונים ואמתים דאיתא ברמב"ם פ' א' מהלכות חמץ חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אפילו שוגג או אונס וכתב המ"מ דיליף דאונס אסור מדאמרינן בפ"ה ישראל שהרהור חמצו אצל הנכרי ולא אמר מעכשיו דאסור לאח"פ ולא מפליג אם הי' אנוס ולא היה יכול לפרוע להכותי או אם היה בידו לפדותו אע"כ דאף כשאין בידו לפרוע לכותי א"ה הוא אסור לאח"פ דאונס אסור לאח"פ וכתב הכ"מ אבל מדברי הר"ן משמע היכי דלא עבר על דאורייתא ולא על דרבנן כגון שהכתו ומצא לאח"פ דמותר עיינתי בהר"ן ולא מצאתי שהר"ן סובר כן :

אמנם אחר עיונא נראה דדברי הכ"מ המה נכונים לטעמא מהירושלמי דביטול לא מהני דקיים להערמה שלא הפקיר ויאמר שהפקיר שהברא נותנת כאם לא הפקיר עבר על בל יראה ובל ימצא בהא לא מהימן נומר שהפקיר דהוא מוכרח נומר שהפקיר אם יאמר שלא הפקיר הוי' רשע בעיני הבריות שעבר על בל יראה ומוכרח לשקר ולומר שהפקיר · אבל באם, כשלא הפקיר נמי לא עבר על ב"י ואומר שהפקיר בוודאי מהימן דאף כשלא הפקיר לא עבר על בל יראה ואיתא בהר"ן פרק כל שעה דחמץ שנפל עליו מפולת אינו עובר על ב"י וב"י לפ"ז יפה כתב הירושלמי דכ"מ דנפל עליו מפולת דאם נימא טעמא דר' יוחנן דסובר כר"י דבעינן שיגיע לרשות המקבל ה"ה דלא מהני הביטול אף בחמץ שנפל עליו מפולת אבל אם נימא טעמא דר"י דקיים להערמה היכי חיישינן נהערמה דווקא בדלא ביטול עבר על בל ירא' ובל ימצא חיישינן דלא ביטל ויאמר שביטל כדי שלא יהיה רשע בעיני הבריות אבל היכי דאף בלא ביטל לא עבר על ב"י מהימן לומר שביטל ובחמץ שנפל עליו מפולת אף

בלא

דלא ביטל לא עבר על ב"י וב"י ושפיר כתב דלית כאן הערמה ומהימן לומר שביטל לפ"ז הא דקיי"ל שאונס אסור לאח"פ היכא לאימר ג"כ מהאי טעמא שחיישינן להערמה שלא יהיה אונס ויאמר שאנוס והיכי חיישי' להערמה דווקא בדליכא אונס עבר על ב"י ואיתא בהר"ן חמץ של ישראל שמופקד אצל הנכרי לא עבר על ב"י וב"י מדאורייתא · לפ"ז דברי הב"ח מתוקים כדבש ונופת צופים למה שכתב אבל הר"ן כתב כשהיה אנוס מותר לאח"פ דעיקר ראי' מהרמב"ם שכתב ופסק דאף אונס אסור מדאמרינן ישראל שהשהה חמצו אצל נכרי ולא אמר מעכשיו דאסיר משמע אף דכשלא הי' בידו לפרוע לכותי ובאמת מאי אסור וצ"ל דחיישי' להערמה דילמא היה בידו לפרוע ואמר שלא פרע ולשיטת הר"ן דבכה"ג דהחמץ היה ביד הנכרי לא עבר על בל יראה ומהימן לומר שהיה אונס ואם מיירי דלא היה בידו לפרוע באמת מאי יהיה אסור דבהא לא חיישינן להערמה אע"כ דמיירי דהיה בידו לפרוע וליכא הוכחה דאונס יהיה אסור לשיטת הר"ן ושפיר כתב הב"ח אבל לדעת הר"ן אונס מותר :

נמצא דבררנו היכי דלא עבר על ב"י מדאורייתא מהימן לומר שביטלו והיכי דלא עבר על ב"י אונס ג"כ מותר לאח"פ ולדעת הר"ן שחמץ של ישראל ביד נכרי אינו עובר מדאורייתא על ב"י א"כ לית כאן חשש ומהימן לומר שביטלו וגם היה אנוס על שבדיקה כשהגיע זמן הביעור לא היה שהחמץ אצלו רק היה כמה פרסאות רחוק מהחמץ לית כאן חשש שמותר לאח"פ ואין נפקותא לדעת הסמ"ק דסובר דחמץ שנפל עליו מפולת צריך ביעור מדאורייתא יעויין במ"א סי' תל"ג סעיף ח' מהאי נשאר קושיא על הירושלמי אמאי לא חיישי' להערמה ג"כ בחמץ שנפל עליו מפולת · וי"ל דהירושלמי סובר דהא דחיישינן להערמה משום לחזיא דלא קיים תקנת חכמינו שתיקנו שצריך ביעור והוא לא ביער וכיון שעבר על תקנת חכמים מש"ה לא מהימן שביטל אבל כשהיה אנוס על הביעור ואמר בב על מהכי לפ"ז שפיר כתב בחמץ שנפל עליו מפולת לית כאן הערמה כשהגיע זמן הביעור לא הי' בידו לבער ולא עבר על תקנת חכמים מש"ה מהימן לומר שביטל · א"כ בשאלה דידן כשהגיע זמן הביעור לא הי' בידו לבער שהחמץ היה רחוק ממנו כמה פרסאות ודמיא לחמץ שנפל עליו מפולת ומהני הביטול מה שביטל קודם הפסח :

ועוד יש לצדד ולהתיר דהא מבואר בשאלה דהאדון המוכר מחויב להביא היי"ש לק"ק שלוקח הישראל א"כ היה אחריות על האדון המוכר דכשלא הביאו לית כאן מכירה וכמה פוסקים סוברים בחמץ של ישראל ונכרי קיבל אחריות והחמץ היה ביד הנכרי דמותר לאח"פ אף דלא קיי"ל כוותייהו מ"מ דהיכי דיש עוד צדדים להקל סמכינן על הנך פוסקים דהיכי דהנכרי קיבל אחריות דמותר לאח"פ ובעובדא דידן ישנו כמה צדדים להתיר כפי שבררנו סמכינן על פוסקים דסוברים דהנכרי קיבל אחריות דמותר לאחר פסח ועוד דהא כמה גדולי דורינו סוברים דיי"ש לא הוי רק זיעה בעלמא יעוין בתשובות פ"י בסימן ח' וכבר הארכתי בתשובתי בהאי דינא שוב ראיתי במ"ב בסימן כ"ח שהביא דעת האומרים דיי"ש לא הוי רק זיעה והשיג עליהם מתשובות הרא"ש שכתב בשאלה על אלפס חולבת אם יכולים לאפות למטה בבידה תחת קדירה של בשר נ"ל שאסור ואפילו בדיעבד אם נעשה איתי אוסר הקדרה שההבל עולה מן האלפס כמו חלב אלמא זיעה אוסר ולענ"ד אינו ראיה מהרא"ש דהא דהרא"ש היה אוסר דסובר דזיעה הוי כמו טעם וטעם כעיקר סובר הרא"ש דאסור ה"ה גבי האלפס דאוסר משום זיעה וא"כ לא מיבעי' לפי טעם רש"י והרמב"ם דטעם כעיק' להו דאורייתא א"כ אפשר"ש הי' מותר לאחר פסח ואף לדעת הר"י מאורלינייש דסובר דטע"כ דאורייתא דשם למסקנא מסיק התוספות דאינו איסור רק איסור עשה וממילא לא עבר על טע"כ בב"י וב"י יעוין בפוסקים ויצא כדברי. שכמה פוסקים סוברים דעל טע"כ לא עבר בב"י וב"י וכבר בררנו דהיכא דלא עבר על ב"י מהני הביטול מה שביטל בע"פ ואף שהמ"כ סובר דלא מהני מה שאומר כל מכירה טעמא דידיה משום דחמץ עומד ברשותו ומקנה לו אוירו אבל בעובדא דידן שהיי"ש היה בבית האדון המוכר הש"כ נמי מודה דמהני הביטול וגם שהיה אונס על הביעור ולכל הטעמים שכתבתי דעת הקלושה מסכמת להתיר היי"ש הנ"ל אף בשתיה · אך באופן שיסכים עמדי מכת"ר כדי דלמפי' שיבא מכשורת ובפרט שמכת"ר הוא מרא דאתרא · מנאי ש"ב הדורש שלום למר ותורתו כ"ה היום יום ער"ח תמוז שנת תקנ"ג לפ"ק הק' יצחק שבריסק במ"ו הגאון המפורסם המנוח מו' דוב בערים כהנא זצלה"ה אב"ד בק"ק פינטשוב והגליל :

סימן ט

כבר הבאתי למעלה דהרמב"ם פסק בפר' ששי מהלכות מלוה ולוה דמלוה במכר קונות והראב"ד פליג עליו דאינו קונות ורבים הקשו דמנל' להר"ם לחדש דין חדש דמלוה במכר קונות ונלע"ד להמליץ בעדו ומשה אמת ותורתו אמת דהר"ם יליף דינו מסוגיא דפ' הזהב דאיתא בפר' הזהב ד' מח אמר רבא תניא דמסייע לר"ל דמעות אינו קונה דכתיב וכיחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו תשומת יד אמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי להלוואתו עשק אמר ר"ח כגון שיחד כלי לעסקו וכי אהדרי' קרא כתיב והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה אשר גזל או את העושק אשר עשק או את הפקדון אשר הופקד אתו ואלו תשומת יד לא אהדרי קרא מ"ט לאו משום דמחסר משיכה יש לפר' הא דאמר ר"ח כשייחד כלי להלוואתו דהיינו שנשתעבד לו הכלי על הלוואתו כשלא ישלם הלוואה יקח המלוה הלוואה שלו הכלי · וי"ד יש לפרש כשייחד כלי להלוואתו שמכר הכלי בהלוואתו ואם נימא כפירוש הראשון שנשתעבד לו הכלי על הלואה מוכרח לומר דאף בכה"ג כשכפר מחויב קרבן שבועה וא"כ אף אם נימא כר"י דמעות קונה דהא מ"מ ליכא רק שיעבוד בעלמא ומוכרח לומר דהיכ' דהיכ' שיעבו' מקרי' להדורי' א"כ אקדאתי' כר"ל דמעות אינו קונות מ"מ איכא שיעבוד מדאורייתא דר"י ור"ל תרוייהו סברים שיעבוד דאורייתא והיאך קאמר הש"ס מסייע לר"ל כמו דמחויב להדורי' לר"י משום שיעבוד ה"ה לר"ל מחויב להדורי' דסובר שיעבוד דאורייתא · וא"ל דהא דאמרינן ש"ד דווקא גבי קרקע אבל לא במטלטלין דקיי"ל מטלטלי' דיתמי לא משתעבדי לב"ח ושפיר קאמר מסייע לר"ל זה ליתא דהרשב"א בסוף קדושין הקשה אמאי אמרינן מטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי דכיון דקיי"ל ש"ד היה משתעבד בחייו ומתרץ דהתורה ירדה לסוף דעת הבריות שב"ח אינו סומך על המטלטלין משום דיכולים להשמט אבל כששיעבוד בפירוש המטלטלין אף מטלטלי' דיתמי משתעבד לב"ח וכיון דר"ח מיירי בייחד לו הכלי הוי שעבוד מפורש ובהאי איכא ש"ד והדרא קושיא לדוכתי' אף לר"ל אמאי לא אהדרי' קרא :

ואת"ל דהא פסק הרשב"א בשעבוד מטלטלים מפורש אמרינן ש"ד דקי"ל כר"י דמעות קונות מש"ה משתעבד מפור' מהני אבל לר"ל דסובר דמעות אינו קונה אף כשייחד לו המטלטלין ליכא שיעבוד גביה דהא בהא תלי' · אבל זה ליתא דאיתא בפסחים דף ל"א אמר רבא מכאן ולהבא הוא גובה ותקשה הש"ס דהא אמר רבא יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם ב"ח חוזר וגובה אותם מהם ומשני דמש"ה חוזר וגובה משום דר"נ דמוציאין מזה ונותנים לזה ומקשו התוספות וא"ת במטלטלים נמי נימא הכי ואם נימא לר"ל דמעות אינו קונות ליכא שיעבוד במטלטלין א"כ מאי מקשו התוס' וא"ת במטלטלין נמי נימא הכי דהא לשיטתו אזיל דאמר דקרא ומתניתא מסייע לר"ל מש"ה במטלטלין ליכא דר"נ דגבי מטלטלי' ליכא שיעבוד כלל וכן איתא בהרשב"א דהיכא דליכא שיעבוד מדאורייתא לא אמרינן גבי' דין דר"נ ומאי מקשו התוס' אע"כ דאף לר"ל איכא שיעבוד גבי מטלטלין ואכתי קשה אף לר"ל למה לא אהדרי' קרא וע"כ מוכרח לומר כפירוש השני שמכר הכלי בהלוואתו דכשכפר השעבוד לחוד לא מקיים ק"ש והא דאמר ר"ח בשייחד כלי דהיינו שמכר לו הכלי בעד הלוואתו וא"ל דהא קי"ל המקדש במלוה אינה מקודשת וה"ה גבי מכירה אינו קונות א"כ היכי משכחת י"ל דמשכחת שמכר הכלי בהנאת מחילת מלוה ובכה"ג מקודשת ושפיר אמר תניא דמסייע דהנאת מחילת מלוה לא עדיפי משקני' שמוסן המעות ולר"ל אף מעות אינו קונה מש"ה הנאת מחילת מלוה אינו קונה והב"מ מפרש שדעת הרמב"ם דאף בהנאת מחילת מלוה אינה מקודשת א"כ לשיטת הרמב"ם היאך אמר תניא דמסייע לר"ל דאם נימא דמיירי רק בשיעבוד ומחייב ק"ש על השיעבוד ואף לר"י ליכא שיעבוד קשה אף לר"ל אמאי לא אהדרי' קרא דר"ל סובר ש"ד כפי שכתבתי וצ"ל דמיירי שמכר לו הכלי קשה במה יקנה הכלי וא"ל בהנאת מחילת מלוה דהא לשיטות הר"מ לא עדיפי הנאת מחילת מלוה ממלוה גופא · מכאן הוכיח הרמב"ם דינו דמלוה במכר קונות ומיירי שמכר לו כלי בהלוואתו ושפיר אמר תניא דמסייע לר"ל דאי נימא דהלוואה במכר אינו קונה נסתר שיטת רבא אע"כ דהלוואה קונה במכר · וא"ל דהא הב"ש מפרש שדעת הר"מ דמקדש במלוה אינו מקודשת דווקא כשהמעות אינו בעין ביד הלוה אבל כשהמעות בעין ביד הלוה המלוה יכול לחזור ויוכל לקדש בהלוואה א"כ משכחת בכה"ג שמכר הכלי בהלוואתו והלוואה הי' בעין · ולענ"ד כשהוא הלוואה אינו קונות במכר זה ליתא דהב"י כתב באה"ע בסימן כ"ח דלדעת הר"ם אף כשהמעות בעין ביד הלוה אפ"ה סובר במקדש במלוה לא הוי מקודשת [illegible] אמר רבא תניא דמסייע הוכיח הרמב"ם דינו דמלוה במכר קונות אף דקדושין לא הוי קדושין אבל מכר קונות הלוואה ושפיר אמר רבא תניא דמסייע ומה שמקשו על הרמב"ם מסוגיא דקדושין דקתני ושוין במכר שזו קנה תרצתי

בטוב

ביסוד נכון אך בכאן אין מקומו להאריך ובסוגיא דמקדש במלוה האריכתי בכמה אנפין :

סימן יוד

קשה לי קושי' עצומה על רבינו ב"י דפסק בח"מ סימן קל"ח דשכירות מטלטלין נקנית בכסף אף שתיקנו מעות אינו קונות שלא יאמרו נשרפו חיטך בעלי' אבל בשכירות דכיון דהג ף מטלטלים שלו לא שייך נשרפו בעלי' דהגוף שלו ומקור הדין נובע מהר"ן פ' הזהב וגם הב"י פסק בסימן קל"ב בהקונה הנכרי יין אצל ישראל צריך ליקח הדמים תחילה ואח"כ ימדוד מפרשים הט"ז והש"ך דב"י סובר כשיטת הרמב"ם דכותי מישראל קונה הן במשיכה והן בדמים א"כ האיך קתני בברייתא נתנו לספר או לשמן לא מעל עד דמשך היכי מיירי הברייתא אם מיירי בספר נכרי הא הב"י סובר דמעות קונות בכותי ואם מיירי בספר ישראל הא גם בישראל מעות קונות דבשלמא להרמ"ם לא קשה דסובר דגבי כותי ג"כ מעות קונות מפני מה קתני בברייתא נתנו לספר לא מעל עד דמשך די"ל דכיון דחכמים הפקיעו הקניות המעות ותיקנו דמעות אינו קונות מש"ה לא מעל עד דמשך והא דקתני נתנה לספר מעל מיירי בנכרי דנכרי לא ליית לתקנת חכמים והוקמא אדין תורה דמעות קונות מש"ה מעל אף בלא משיכה וא"ל דהא הר"ן סובר דגבי שכירות לא שייך תקנת חכמים דמעות קונות א"כ האיך קתני לא מעל עד דמשך לשיטת הר"ם ז"ל י"ל דהרמב"ם לא סבירא ליה כהר"ן וסובר דאף בשכירות תיקנו חכמים שמעות אינו קונה מש"ה לא מעל עד דמשך דחכמים הפקיעו הקניות המעות ולהר"ן בעצמו לא קשה האיך קתני עד דמשך י"ל דהר"ן סובר כהשטת התוספת לר"י ישראל מישראל המעות קונה וישראל מכותי משיכה קונה דווקא א"כ הא דקתני עד דמשך מיירי בנכרי אבל על רבינו ב"י קשה דאחז החבל בתרי ראשיו דפסק כשיטת הר"ן דגבי שכירות מעות קונות ופסק כשיטת הרמב"ם דישראל מכותי קונה אף בדמים • א"כ האיך מתרץ ר"י הברייתות דקתני עד דמשך אם מיירי בנכרי הא אף בנכרי מעות קונה וא"כ דמיירי בישראל וטעמא דחכמים הפקיעו הקניות המעות דהא הב"י פסק כשיטת הר"ן דגבי שכירו' מוקמא אדין תורה דמעות קונה והאיך קתני בברייתא עד דמשך • וצ"ע :

סימן יא

מה שהשבתי לכבוד ש"ב הרב המופלג הנגיד המפור' מ' משה נכרב הגביר המפורסם מ' יהודא ני' מפה ק"ק פילטשוב יע"א חתן הרב הגאון מ' אלעזר א"ב דק"ק וואלדסלב אשר שאל מאתי להשיב עיונא על תשובתו הרמה אף שנאמרו כמה פילולים וקושית וסברות ישרות אך בהרבה דברים יש לי להשיב ומשום יגדיל תורה ויאדיר תרה להודיעו מה שלא נסירא לי :

(א) מה שהקשה לדעת הכ"מ שהר"ן סובר מי שהי' אנוס על הבדיקה בפסח ולא ביער מותר לאח"פ א"כ מוכרח לומר הא דקתני נכרי שהלוה לישראל על חמצו ד"ה עובר ע"כ מיירי שהי' בידו לפדותו דאלת"ה הא אנוס הוא א"כ מאי מקשו הש"ס ממתניתין דקתני נכרי שהלוה לישראל על חמצו אח"פ מותר בהנאה דילמא מתניתין מיירי בדלא הי' בידו לפדותו והיה אונס מש"ה מותר • לק"מ דיש להקשות לשיטת ר"ת דסובר היכא דנכרי קיבל אחריות על חמץ של ישראל דמותר לאח"פ ולר"ת מוכרח לומר דהא דקתני נכרי שהלוה לישראל ד"ה עובר מיירי דנכרי לא קיבל אחריות מאי מקשו הש"ס ממתניתין דקתני דמותר לאח"פ דמיירי בנכרי קיבל אחריות מש"ה מותר ומאי מקשו הש"ס • ומוכרח לומר דמתני' ע"כ מיירי שהנכרי לא קיבל אחריות דאלת"ה הא בסיפא קתני ישראל שהלוה לנכרי על חמצו אסור בהנאה אמאי צריך לנקוט גבי ישראל שהלוה לנכרי הוי' לי' לאפלוגי גבי נכרי כשהנכרי קיבל אחריות אסור לאח"פ אע"כ דרישא מיירי ג"כ אף כשהנכרי לא קיבל אחריות אפ"ה מותר לאח"פ ושפיר מקשו הש"ס וממילא לק"מ קושייתו דלמא מתניתין מיירי דלא הי' בידו לפדותו דא"כ אמאי צריך לאפלוגי ישראל שהלוה לנכרי דאסור לאחר פסח הוי' לי' למנקוט גבי נכרי כשהיה ביד ישראל לפדותו לאסור אע"כ דרישא מיירי אם שהיה בידו לפדותו ושפיר מקשו הש"ס ועוד דהא בלא"ה מוכרח לתירוצם מהש"ס דמתניתין מיירי בדאמר מעכשיו דסיפא דמתניתין קתני ישראל שהלוה לנכרי על חמצו אסור לאחר פסח ובברייתא קתני ישראל שהלוה לנכרי אינו עובר א"כ קשה דמתני' וברייתא סתרו אהדדי ומוכרח לתירוצם דמתניתין באמר מעכשיו:

(ב) עוד מה שהקש' לו על הספר תורת שלמים שהבי' ראיה דאונס על הבדיקה לאחר פסח אסור בהנאה מדקתני גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר הרי שלך לפניך דבאיסור הנאה אמרינן הש"ל והי' קשה לר"ש אמאי יהי' אסור בהנאה דהא הנגזל הי' אונס אע"כ דאונס אסור לאחר פסח והקשה מעכ"ת דמנלן להוכיח דילמא לעולם דאונס מותר לאחר פסח והא דאסור בהנאה משום דגזלן עבר על בל יראה ובל ימצא דאם מיגנוב או מתאבד הי' מחויב לשלם ויפה הקשה וזו זמן כביר אשר הגדתי שמכאן אין ראיה לאסור האונס משום דגזלן עבר על בל יראה :

אמנם אחר עיונא נרא' דהוכחת הת"ש הוא ראי' נכונה דקיי"ל חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה משום דקנסא קנים ויוכל לפרש דמשום הכי קנסו דאם מתירין לאח"פ אף כשהי' מזיד על הבדיקה חיישינן בשנים דלהבא יראה להניח ג"כ החמץ עד לאח"פ דאדם בהול על ממון מש"ה קנסו שיהיה אסור בהנאה נמצא דגבי אונס לא שייך האי טעמא דלהבא יעשה כן הברא גוונא שיהי' מותר לאח"פ דלא חיישינן דלהבא יראה להניח החמץ במזיד דמסתמא לא יעבור על בל יראה ובל ימצא : עוד יוכל לפרש דמש"ה קנסו דכיון דמצינו דגבי חמץ עוברים עב"י וב"י משא"כ בשאר איסורים מש"ה קנסו החכמים ואף שהי' אנוס אסור לאח"פ דמ"מ שאיבור משום בל יראה מונח אקרקפתא דאינשי ולא פלוג דאף האונס אסור נמצא אם אמרי' דאונס מותר לאחר פסח מוכרחים אנו לומר דהטעם משום דלהבא לא יעשה כן ויניח החמץ עד לאחר פסח ולא סבירא לן הטעם דמשום חומרא דעובר עב"י ולא פלוג • א"כ הוכחת הת"ש עולה יפה דמוכח דאונס אסור והטעם משום דלא פליג דנגזל היה אנוס וא"ל דאונס מותר והטעם דקנסו משו' דחיישינן דלהבא יעשה ג"כ להניח החמץ ומה שאסור בהנאה משום דגזלן עבר על ב"י וב"י דאף דקנסו שיהי' אסור בהנאה אכתי לא הועילו בתקנתא דלהבא באם שיהיה החמץ הגזולה ביד הגזלן יראה להניח החמץ עד אחר פסח וא"ל דלאח"פ יהיה אס"ר בהנאה דאף שיהי' אסור בהנאה לא איכפת ליה דיוכל לומר הש"ל והאיך קנים גבי גזלן דליה ליה פסידא אע"כ דאונס אסור ומה שאסור בהנאה משום דנגזל עבר על בל יראה ואף שהיה אונס האונס אסור לאחר פסח :

ואין להקשות לפי סברתי דגבי גזלן לא שייך למקנס משום דיוכל לומר הש"ל א"כ האיך פסק המ"א בהי' ת"מ היכי דישראל קיבל אחריות על החמץ דנכרי שהחמץ לאחר פסח אסור בהנאה ויוכל לומר הרי שלך לפניך דהא גבי ישראל לא שייך למקנס דיוכל לומר הרי שלך לפניך • י"ל דהא לפי האמת דקיי"ל דאונס אסור וע"כ דטעמא משום חומרא דחמץ ולא פלוג רבנן בתקנתא וא"כ אף דלא שייך גבי ישראל למקנס משום דאומר הרי שלך לפניך מ"מ אסור משום לא פלוג רבנן בתקנתא דלא עדיפי מאונס דאף דלא שייך גבי' דלהבא יעשה כן אפ"ה אסור משום לא פלוג ה"ה היכי דישראל קיבל אחריות נמי אסור לאח"פ משום לא פלוג אבל אם נימא דאונס מותר ע"כ לא סבירא ליה הטעם דלא פלוג והעיקר דקנסו משום דלהבא לא יעשה כן להניח החמץ וגבי גזלן לא שייך האי טעמא מפני מה יהיה אסור בהנאה אע"כ דאונס אסור בהנאה משום לא פלוג בתקנתא ויפה כתב הת"ש דמוכח מהש"ס דאונס אסור לאח"פ : **(ג)** ומה שכתבתי להרן דח"י לשיטתו אזיל דפסק כשישראל קיבל אחריות על החמץ של נכרי ועבר עליו הפסח דמותר בהנאה לאחר פסח וע"כ הא דאסור משום דנגזל עבר על בל יראה דליכא למימר דאסור משום דגזלן עבר דהא גזלן לא עבר רק משום דקיבל אחריות והיכא דלא עבר רק משום אחריות מותר לאח"פ וע"כ דהא דאסור בהנאה ע"כ דהאיסור משום הנגזל ולא דק כלל דעיקר הטעם מהח"י דסובר כשישראל קיבל אחריו' דמותר לאח"פ דהחכמי' לא קנסו רק החמץ של ישראל אבל בחמץ של נכרי וישראל קיבל אחריות דמ"מ הגוף חמץ של נכרי וע"ז לא קנסו רבנן אבל בחמץ של ישראל אף דהבעלים אינן עוברים על ב"י דכיון דישראל אחר שאינו הבעלים עובר עב"י קנסו רבנן נמצא איכא למימר דאיסור הוא משום גזלן • וראיה לדברי דהאשר"י מביא הרבה פוסקים דסוברים היכי דנפקד קיבל אחריות על החמץ מהמפקיד דהמפקיד לא עבר על בל יראה ובל ימצא ולא מצינו שיאמר אחד דכיון דהמפקיד לא עבר על ב"י וכשנשאר החמץ עד לאחר פסח שיהיה החמץ מותר ואדרבה כולם סוברים בכה"ג שאסור בהנאה א"כ מוכרח דכיון דגוף החמץ של ישראל הוא והנפקד עבר על ב"י נכנס בתקנת חכמים שהסרו חמץ של ישראל שיהיה אסור לאחר פסח • אבל בחמץ של נכרי וישראל קיבל אחריות כיון דהגוף החמץ של נכרי לדעת הח"י לא נכנס בתקנת החכמים שקנסו שיהיה אסור מש"ה פסק שמותר לאחר פסח :

ונראה להביא ראי' עצומה לדעת הח"י דאיתא בפסחים דף לא ישראל שהלוה לנכרי על חמצו אינו עובר פרש"י אינו עובר אם נהנה ממנו משמע דפליגי אם מותר להנות לאח"פ אבל לענין בל יראה לא פליגי דמסקנא מיירי בשהרשהו אצלו ומסתמא אחריות על הישראל דאם מיגנוב או מאבד וישראל בוודאי עובר על ב"י משום אחריות ומ"ה מוכרח רש"י לפרש דפליגי אם מותר לאחר פסח. אף למסקנא דיהיב טעמא דישראל מנכרי לא קנה המשכון. אבל מקום יש להשיג לאחר פסח משום דישראל קיבל אחריות ועבר על בל יראה אלא על כרחך כסברת הח"י דקיבול אחריות דכיון דגוף החמץ של נכרי לא קנסו חכמים שאסור משום קנס: (ד) מה שכתב עוד נתרץ קושיתו שהקשה על הח"י דלמה לא להתיר לאחר פסח משום דגזלן עבר על בל יראה ובל ימצא ומתרץ דמהני' אמר הגזלן כל אמירה ואף דביטול לא מהני טעמא דחיישינן להערמה שלא יבטל ויאמר שביטל וגבי גזלן ליכא הערמה דאף אם לא ביטל יוכל לומר הרי שלך לפניך ומהימן לומר שביטל ואמאי יהי' אסור אע"כ דהאיסור הוא משום הנגזל, ואף דהנגזל אמר גם כן כל אמירה חיישינן להערמה א"כ לפי סברתו דסובר דהיכא דליכא הערמה מותר בביטול וכשהנגזל הי' מבטל בפני העדים נמי יהיה מותר לאחר פסח: א"כ מאי פריך הש"ס בבבא קמא דף מ"ה ובדף ל"ח דפליגי ר"י וחכמים גבי שור הנסקל אם יוכל לומר הרי שלך לפניך אמר רבה באיסורי הנאה כולי עלמא סוברים דיוכל לומר הרי שלך לפניך דאם כן לפלוג בגזל חמץ עבר עליו הפסח ולסברתו מאי מקשו הש"ס ולפלוג בחמץ בפסח כשינקוט הפלוגת' בחמץ בפסח הוה"ל דטעמא דר"י דסובר דיוכל למימר הרי שלך לפניך דגזלן הוא לומר איהו דאפסיד אנפשי' דהוי ליה לבטל בפני עדים מש"ה סובר ר"י דגזלן יכול לומר הרי שלך לפניך אבל בשור הנסקל מודה ר"י לחכמים דלא יכול לומר הרי שלך לפניך מש"ה מוכרח לנקוט הפלוגתא גבי שור הנסקל דאף בהא סובר ר"י דאומר הרי שלך לפניך אלא על כרחך דכיון דתיקון דלא מהני הביטול דחיים להערמה ה"ה אף דליכא הערמה לא מהני ההיתר דלא פלוג בתקנתא ואיכא למימר דהאיסור הוא משום הגזלן אף דליכא הערמה וראי' לדברינו לדבר הבאתי הירושלמי בתשובתי דר"י סובר דביטול לא מהני דסובר לר"י ור"ל סובר כר"מ ולמסקנא ר"י חיים להערמה ור"ל לא חיים להערמה ופריך מ"ב ומשני דר"מ בחמץ שנפל עליו מפולת ואם נימא כפי שעלה על דעתו הרמה היכי דלא חיים להערמה מהני הביטול אמאי צריך למימר דר"מ בחמץ שנפל עליו מפולת הוי לי' למימר דר"מ היכי דאחד גזל החמץ מחבירו וביטל הגזלן החמץ אם אמרינן דטעם דר"י משום דסובר כר' יוסי דבעינן שיגיע ליד המקבל ה"ה גבי הפקר בעינן שיוציא מרשותו ולא מהני הביטול מהגזלן אבל אם נימא דטעם דחיים להערמה דהא גבי גזלן ליכא הערמה דיוכל לומר הרי שלך לפניך מהני הביטול שלו וא"ל דמ"מ יהיה אסור מחמת הנגזל דגבי הנגזל איכא הערמה דהא יוכל למימר היכא דהנגזל הי' מבטל בפני עדים דתו ליכא הערמה: ועוד דאף בכל החמץ שבעולם היכי דהי' מבטל בפני עדים דהו ליכא הערמה יהי' מהני הביטול שלו ואיכא כ"מ רבתא אע"כ דכיון דתקנו דביטול לא מהני משום דחיים להערמ' אף במקום דליכא הערמה אפילו הכי אסור משום לא פלוג בתקנת' ואיכא למימר דהא דאסור משום דגזלן עבר על בל יראה: (ה) מה שכתב לשיטות הר"ן דאונס מותר וגזל חמץ דאסור לאחר פסח ע"כ שהאיסור רק משום גזלן דליכא איסור משום שהגזל דהנגזל הי' אנוס ואף דמסתמא אמר הגזלן כל חמירא דהר"ן סובר דהיכא דישראל הפקיד חמצו אצל הנכרי והנכרי קיבל אחריות והישראל אינו עובר על בל יראה אפילו הכי אסור לאחר פסח דכיון דלא קיים תקנת חכמים שתקנו ביעור והר"ן לית ליה כהירושלמי דביטול לא מהני משום דחיים להערמה רק דביטול לא מהני משום דעבר אדרבנן שתקנו לבער וה"ה כן היכא איסור משום הגזלן דביטול לא מהני והנני משתומם עוכא שאיך יחלוק הר"ן על הירושלמי שמבואר בירושלמי דהטעם דביטול לא מהני משום דחיים להערמה ומי שיש לו מוח בקדקדו יאמר שאין זה לעת התורה שהר"ן יחלוק על הירושלמי: ועוד אם נימא כמו שהבין רפ"מ לדעת הר"ן כיון דלא קיים תקנת חכמים שתקנו שצריך ביעור משום הכי אסור לאחר פסח דהרי קיימא לן בסימן תמ"ז דנוקשה מותר לאחר פסח הא מדרבנן צריך ביעור:

וביותר קשה לדעתו יהי' דברי הר"ן סתרו אהדדי דהר"ן פסק גבי נוקשה דמותר לאחר פסח לכן נראה לענ"ד לטעמא דהר"ן דסובר היכא דהנכרי קיבל אחריות דאסור לאחר פסח משום דכל ימי הפסח הי' החמץ של ישראל ואף דעשי' מתבולה שלא לעבור על בל יראה מדאורייתא אבל מקום כיון דעבר אדרבנן ולא קיים תקנת חכמים הוי כעבר אדאורייתא ועיקר טעמא דכל ימי הפסח הי' החמץ של ישראל אבל גבי נוקש' דעל גוף החמץ אינו עובר מדאורייתא ומדאורייתא אינו עובר דלא מיקרי חמץ של ישראל אף דעבר ולא קיים תקנת חכמז"ל אפילו הכי מותר לאחר פסח וגם כן בביטול דמדאורייתא לא הי' החמץ שלו ואף דעבר אדרבנן דמיא לנוקשה והוא הדין נותן דמותר לאחר פסח משום דחיים להערמה כסברת הירושלמי אם כן הוכחתי לדעת הר"ן כירושלמי דטעם דחיים להערמה:

שוב ראיתי בספר ת"ש סימן ואו שהקשה להר"ן אהדדי. אבל במח"כ לא דק כלל דיש לחלק כפי שכתבתי וכן איתא בהדיא במ"א סימן תמ"ח דטעמא דהר"ן משום דחיים להערמה: (ו) מה שכתב להוכיח דאונס אסור לאחר פסח דאיתא בב"ק דף ס"ו דרבה סובר דיאוש קונה איתיבי ר"י לרבה גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר הרי שלך לפניך והאי כיון דמטא זמן איסורה ודאי מייאש ואי ס"ד דיאוש קונה דמי מעליא בעי שלומי לי' א"ל כי קאמינא זה מתיאש וזה רוצה לקנות האי זה מתיאש וזה אינו רוצה לקנות והוכיח דאונס אסור דא"כ דבלאו טעמא דאינו רוצה לקנות כדי שלא יצטרך לשלם ואם נימא דאונס מותר אמאי אין רוצה לקנות דכשלא יקנה החמץ הוי אין יוכל לבטל כמו דאינו יכול להקדיש ואם יקנה החמץ הוי יוכל לבטל אם כן אדרבה ניחא ליה דלקנות אע"כ דאונס אסור ומשום הכי אינו רוצה לקנות דעדיין יהי' אסור משום הנגזל דאונס אסור:

ונפלאתי עליו שחכם כמותו יאמר דבר כזה שאף דאונס אסור עיקר טעמא משום דהחמץ הי' שלו כל ימי הפסח אף שהי' אנוס אפילו הכי אסור אבל כשהנגזל הי' מייאש ויאוש קונה כל ימי הפסח לא הי' החמץ של הנגזל והאיך יאסר החמץ משום הנגזל: (ז) עוד מה שכתב והוכיח דאונס אסור דאם אונס מותר אמאי אמרינן דאין רוצה לקנות החמץ אדרבה יקנה ויבטל החמץ ויהי' מותר לאחר פסח ולא חיים להערמ' דהא לא ביטל דאם לא ביטל אינו רוצה לקנות החמץ דיוכל לומר הרי שלך לפניך אע"כ דביטל ומהימן לומר דביטל ואמאי אינו רוצה לקנות החמץ אע"כ דאונס אסור ואסור משום הנגזל ואף שהשגתי עליו בלא"ה דבריו ג"כ תמוהים דהא קיימא לן אף ביטול אסור דחיים דשמא לא ביטל והוא אמר שביטל. יש להבין באמת אמאי לא מהימן לומר שביטל דאם לא ביטל הי' עובר על בל יראה וי"ל לטעמא דאדם בהול על ממונו וירא לבטל דאם יבטל פן יזכה הנכרי בחמץ ואף כשלא יבטל יעבור על בל יראה אפילו הכי חיישינן דשמא יזכה הנכרי בחמץ משום הכי לא ביטל ועכשיו אומר שקר שביטל משום הכי לא מהימן הש"ס גבי גזלן אמרי' דאינו רוצה לקנות החמץ וה"ל אמאי לא יקנה ויבטל כשקונה החמץ אז יוכל לבטל דירא לבטל פן יזכה הנכרי בחמץ משום הכי אינו מכוין לקנות החמץ שפיר אמרינן בהש"ס דאין רוצה לקנות החמץ ואף דנהגינן לומר כל חמירא אפילו הכי אין רוצ' לקנות החמץ ולבטל דירא לבטל פן יזכה הנכרי החמץ. אהובי שאר בשרי עוד הרבה מילין יש לי לדבר מה שעלה במצודתי בעז"ה אך בעו"ה הרדות רבות סבבוני אשר אין לי חפץ בהם וה' ברוב רחמיו וחסדיו ישלח לי עזרתו להסיר מעלי התפיסות הזמן כדי להגות בתורת ה' כדרכי ת"ל מעודי. תנאי שאר בשרי ידידי לנצח. הקטן יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל:

סימן יב

איתא בטור בסימן תמ"ד היכא דאיכא איסור חמץ מדאורייתא אסור להשהותו והיכא דליכא איסור רק מדרבנן מותר להשהותו ותמה עליו הט"ז דהא במתניתין קתני שיאור ישרף ואמאי ישרוף להשהות אותו עד לאחר הפסח:

ונראה לי להמליץ בעד הטור דדבריו נאמרים על מרכז האמת. דאיתא בחולין דף כ"ז בעי ר"י הרי עלי לחמי תודה מן החמץ או מן המצה והביא שיאור מהו ומסקנת' דהא ע' ... דהוי ור"ש ... והאוכלו פטור אם נימא טעמא דר"י משום דמספקא לי' אם חמץ הוא או מצה הוא וממה נפשך נפק בי' א"ד טעמא דר"י משום דברי' בפ"ע הוא יע"ש. לפי זה מתורץ קושית המגן אברהם דהטור יפה פסק היכא דליכא איסור רק מדרבנן מותר להשהות עד לאחר פסח והא דקתני שיאור ישרף משום דלמא שיאור הוא חמץ מדאורייתא כדבעי' מהש"ס ובאיסור דאורייתא נמי מודה הטור שאסור להשהות. וא"ל דהכי אזלו קושית המגן אברהם דאם נימא כשיטת הטור א"כ מאי מבעי' לי' לר"י תפשוט דטעמא דר"י משום דמספקא לי' דא"ל דטעמא דר"י משום דברי' בפ"ע

הוא

הוא ה״ב ליכא איסור רק מדרבנן אמאי ישרוף דהא יוכל להשהות עד לאח״פ אע״כ דטעמא דר״י משום דמספקא ליה · י״ל דע״ז גופא אזיל אבעיא אם נימא טעמא דר״י משום דמספקא איכא למימר ה״נ דאיכא איסור רק מדרבנן מותר להשהות והא דשאור ישרף משום דילמא הוא חמץ מדאורייתא א״ד טעמא דר״י משום דברי׳ בפ״ע ואם נימא טעמא דר״י משום דברי׳ ונפשוט מר״י דסובר דשאור ישרף דאף איסור מדרבנן אסור להשהות והאבעי׳ לא נפשוט א״כ בירורנו דאבעי׳ אזלו ג״כ אם איסור מדרבנן מותר להשהות או שאסור להשהות · ואכן קיי״ל דבעיא דלא אפשוט דגבי איסור דאורייתא אזלינן לחומרא וגבי איסור מדרבנן אזלינן לקולא לפ״ז יפה כתב הטור דאיסור מדרבנן מותר להשהות דכיון דאבעי׳ דלא אפשוט אזלינן לקולא והא דקתני שאור ישרף דלמא חמץ דאורייתא הוא ומתורץ קושי׳ המגן אברהם ודו״ק היטיב :

סימן יג

איתא בטור סי׳ תמ״ב על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל דבר שאינו חמוץ גמור כגון כותח הבבלי כו׳ או נוקשה כל אלו לר׳ אליעזר הן בלאו ואין בהם כרת ותמה רבינו ב״י דהא בריש אלו עוברין איתא בהדיא דתניא כוותיה דר״ג כל מחמצת לא תאכלו לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וכו׳ יכול יהי׳ ענוש כרת ת״ל כי כל אוכל חמץ ונכרתה על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל ערובו בלאו מאן שמעת ליה דעל ערובו בלאו ר״א ואלו נוקשה בעיני׳ לא קתני ש״מ דר״א נוקשה בעיניה לית ליה וכיון דתני׳ כוותי׳ דר״י דנוקשה לית ליה לר״א והאיך כתב הטור דנוקשה לר״א בלאו יע״ש · וכדי שלא נשווי׳ להטור אשר נהירין ליה שבילין דהש״ס לטועה ח״ו אמינא לדברי הטור המה ברורים כשמש בצהרים וכאשר אבאר בעז״ה · ומתחילה נראה לתרץ קושי׳ התוס׳ שהקשו על רש״י דאיתא במתניתי׳ ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי וכו׳ פירש״י אלו עוברין עליהם בבל יראה ובבל ימצא והקשה ר״ת דמשמע כל הנך מרבינן מכל מחמצת לא תאכלו ואפילו באכילה לא הוי׳ מחייב אי לאו דרבוי קרא ומהיכי תיתי בבל יראה ובל ימצא · לכאורה י״ל דלא קשה קושי׳ התוס׳ דאיתא בהרמב״ם בפ״ד מהלכו׳ חמץ ומצה הלכה ח׳ תערובות חמץ עובר משום ב״י וב״י ותמהו נושאי כליו דהא בפ׳ ב׳ מהלכו׳ חמץ ומצה פוסק דאינו חייב באכילתו רק בדאיכא כזית בכדי אכילת פרס ולענין ב״י אינו מחלק שיהיה דווקא כזית בכא״פ ומתרצים בשם רבינו משה הכהן דללקות על אכילתו בעינן כזית בכא״פ דאל״כ אי כאוכל חצי זית היום וחצי זית למחר אבל לענין בל יראה כיון דמ״מ איכא כזית חמץ מש״ה עוברים על ב״י וב״י :

ואיתא בהרמב״ם פ׳ ב׳ מהלכו׳ חמץ ומצה כגון כותח הבבלי ושכר המדי איכא כזית וכן איתא בהדיא בהש״ס הנח לכותח הבבלי דלית ביה בכזית בכא״פ אי בעיני׳ וקאכיל ליה בטלה דעתי׳ אבל כל אדם אי משטר קאשטר ואכל לית ביה כזית בכא״פ כמלא בכותח הבבלי אית ביה כזית רק דליכא בכא״פ · לפ״ז לא מקשו התוס׳ על רש״י ז״ל דרש״י סובר כשיטת הרמב״ם דלענין ב״י וב״י אף בדליכא כזית בכא״פ רק בדאיכא כזית בתערובות עוברים על ב״י דע״ז לא צריך קרא לרבות והא דמקשו מאן תנא דחמץ דגן ע״י תערובות ונוקשה בעיני׳ בלאו דמתניתין קתני דהרי אלו באזהרה דמשמע דעל אכילה נמי לוקין אי בעיני׳ דקאכיל בטלה דעתו אי מישטר קשטר לית ביה כזית בכא״פ ואמאי לוקין על אכילתו וע״ז משני ר׳ יהודה דאתיא כר״מ דסובר דנוקשה בעיני׳ בלאו וכ״ש חמץ דגן גמור ע״י תערובות ור״נ משני דאתיא כר״א דסובר דתערובות בלאו וכ״ש נוקשה אבל לענין ב״י לא צריך קרא לרבות דהא מ״מ אית בי׳ כזית וא״ל דקושי׳ התוס׳ אזלו דהא במתניתין קתני אף נוקשה ומנלן דגבי נוקשה שיעבור על ב״י · אבל ז״א דהא ר״נ סובר דנוקשה חמור מתערובות חמץ וגם לפי תירוצו מהב״י דמתרץ דהטור סובר כר״נ דנוקשה חמור מתערובות או דשוו׳ לתערובות וכיון דמצינן בתערובות דעובר על ב״י וב״י ה״ה נוקשה דעובר על ב״י ומאי מקשו תוס׳ · ולפ״ז ניחא דברי רש״י שמפרש בריש פסחים אור לארבעה עשר בודקין את החמץ פירש״י שלא לעבור על ב״י וב״י ומקשו התוס׳ כיון דצריך ביטול כדאמר ר״נ הבודק צריך שיבטל ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי אמאי הצריכו חכמים בדיקה ולפ״ז ניחא דברי רש״י דרש״י לשיטתו אזיל די״ל דרש״י סובר ג״כ כסברת התוס׳ דבעי בדיקה משום דילמא אתי׳ למיכל מיני׳ רק דסובר היכי גזרינן דווקא בדאיכא לאו על אכילתו אבל בדליכא לאו באכילה לא גזרינן דלמא אתי למיכל מיני׳ וסובר כשיט׳ הרמב״ם היכא דאיכא כזית חמץ בתערובו׳ אף דליכא כזית בכא״פ עוברי׳ על ב״י וב״י מש״ה מפרש רש״י דקתני במתניתין דבודקין אור לארבעה עשר משמע אף תערובות חמץ בדליכא כזית בכא״פ והא לא שייך למגזר דלמא אתי׳ למיכל דליכא לאו באכילה מש״ה מפרש רש״י דבודקין שלא לעבור על ב״י וב״י קסבר דכיון דאית בתוכו כזית חמץ אף דליכא בכא״פ אפ״ה עוברים על ב״י מש״ה צריך בדיקה וא״ל דכיון דמ״מ צריך ביטול אמאי הצריכו חכמים בדיקה כקושית התוס׳ י״ל דהר״ן הקשה אמאי מהני הביטול דעיקר הביטול הוא רק מתורת הפקר והפקר לא מהני עד שיוציא מרשותו :

ומתרץ כיון דחמץ אינו ברשותו של אדם כדרב גידל אמר רב דחמץ אינו ברשותו של אדם רק דעשאו הכתו׳ כאלו הם ברשותו מש״ה בגילוי דעתו סגי דלא ניחא ליה ומהני הביטול הא היכא דמהני דווקא גבי חמץ דגן גמור שאסור באכילה ובהנאה ואינו ברשותו של אדם כדר״ג אמר רב רק שעשאו הכתוב כאלו הם ברשותו מש״ה מהני הביטול אבל בחמץ ע״י תערובות ובתערובות ליכא כזית בכא״פ מדאורייתא מותר אף באכילה לחכמים שהוא יש דעל עירובו בלא כלום וכתבו הפוסקי׳ מ״ד מותר אף באכילה וגם גבי נוקש׳ ליכא איסור אכילה מדאורייתא ולענין ב״י עוברי׳ בתערוב׳ חמץ היכי דאיכא בתוכו כזית אף דליכא כזית בכא״פ כדעת הרמ״ק וביטול כה״ג לא מהני כקושי׳ הר״ן מש״ה צריך בדיקה שלא לעבור על ב״י ויפה כתב רש״י דבדיקה הוא שלא לעבור על ב״י וב״י דרש״י לשיטתו אזיל דסובר דגבי תערובות חמץ עוברי׳ על ב״י וב״י אבל התוס׳ לשיטתם אזלו דסוברים דגבי תערובו׳ חמץ אינו עובר על ב״י וב״י ושפיר הקשו על רש״י לשיטתם ודו״ק היטיב :

ונחזור לענינו הראשון מה שהקשתי דלא מקשו התוס׳ בריש אלו עוברין אך די״ל דהתוס׳ הקשו שפיר על רש״י דיש להבין דר״י מתוקמא למתניתין אתי׳ כר״מ וסובר דתערובו׳ חמץ חמור מנוקשה ור״נ משני דאתיא כר״א דסובר דעירובו בלאו ונוקשה חמור מתערובות דהאיך פליגי בסברות הפוכו׳ לר״י תערובות חמץ חמור מנוקשה ולר״נ נוקשה חמור מתערובות זו אין הדעת סובלת דפליגי בסברות הפוכות וכבר עמדו בזה גדולי המפורשים ועוד קשה לר״נ נוקשה חמור מתערובות ור״א סובר דתערובות בלאו ע״כ דטעמא דדריש כל דכיון דנוקשה חמור מנלן לר״א דכל אתי׳ לרבות תערובות חמץ דילמא מיתורא דכל אתי׳ לרבות נוקשה ומנלן לר״א דתערובות בלאו · וי״ל דר״י ור״נ כ״ע סוברים היכי דאיכא כזית חמץ בתוך התערובות אף בדליכא כזית בכא״פ תרווייהו סוברים דהאי תערובת חמור מנוקשה ואם נאמר מיתורא דכל לרבות תערובו׳ חמץ אף בדליכא בתוכו כזית ואפ״ה אסור משום היתר מצטרף לאיסור נגד התערובות אף בדליכא כזית כלל נוקשה חמור מהאי תערובות לפ״ז י״ל בהא פליגי ר״נ ור״י דר״י סובר דהא דאמר ר״א עירובו בלאו מיירי שיש בתוכו כזית חמץ אף בדליכא הכזית בכא״פ מ״מ איכא כזית בתוכו מש״ה סובר ר״א עירובו בלאו מש״ה לא יוכל לשנויי דאתי׳ כר״א דנגד האי תערובות נוקשה קל והכי נאמר קושי׳ הש״ס מאן תנא דנוקשה בעיני׳ בלאו מש״ה מוכרח לשנויי דאתיא כר״מ ותערובות היכי דאיכא כזית בתוכו חמור מנוקשה ושפיר קאמר דאתיא כר״מ · ור״נ משני דאתיא כר״א דסובר כר״ע דיליף היתר מצטרף לאיסור ממשרת או דסובר כאביי דיליף מנזיר יעוין בע״ז ד׳ ס״ו וא״כ הא דאמר רז״ל עירובו בלאו מיירי אף בדליכא כזית חמץ בתוכו מטעמא שהוא בלאו משום היתר מצטרף לאיסור ונגד האי התערובות נוקשה חמור ממנו ושפיר קאמר ר״נ דאתי׳ כר״א לפ״ז מתורץ מה שהקשתי מנלן לר״א דתערובו׳ בלאו אימא דר״א דיתורא דכל אתי׳ לרבות נוקשה דחמור מתערובות י״ל דר״א דסובר דעירובו בלאו לאו מיתורא דכל דריש רק דטעמא משום היתר מצטרף לאיסור דסובר כר״ע ואביי דבכ״מ אמרינן היתר מצטרף ומיתורא דכל אתי׳ לרבות נוקשה אבל היכא דאיכא כזית בתערובות אף בדליכא כזית בכא״פ האי תערובות חמור מנוקשה אף הליכא דר״נ לפ״ז מקשו התוס׳ שפיר על רש״י דקושיתם אזלו דמנלן לנוקשה דעובר על ב״י וב״י וא״ל דנוקשה חמור מתערובות דהא במתניתין קתני אלו עוברין כותח הבבלי וכותח הבבלי אף דלית ביה כזית בכא״פ מ״מ איכא בתוכו כזית חמץ כדאיתא בהש״ס ובהרמב״ם ובמתני׳ קתני דווקא כותח הבבלי אבל שאר תערובות חמץ היכא דליכא כזית חמץ כלל אף דאסור משום היתר מצטרף מכל מקום אינו עובר על ב״י וב״י א״כ בהאי נוקשה קל מכותח הבבלי דבהא אף ר״נ מודה דנוקשה קל מכותח הבבלי דאף דר״נ סובר דנוקשה חמור מתערובות דר״נ מפרש דטעמא דר״א משום היתר מצטרף לאיסור ושפיר מקשו התוס׳ דהאיך קתני במתניתין דגבי נוקשה הרי אלו

באזהרה

בהזהרה לפירוש רש"י לעבור על ב"י דמכלן לעבור על ב"י ואי"ל דכ"ש מתערובות חמץ דהא בהדיא קתני במתניתי' דווקא כותח הבבלי ונוקשה קל מכותח הבבלי ושפיר מקשו · אך לפ"ז לא מקשו התוס' בד"ה ואלו נוקשה בעיני' לא קתני וא"ת ולימא דמה"ה לא החוי תשום דכ"ש הוא כדאמר ר"נ ולפ"ד ניחא דהכי אזלי סוגי' הש"ם תניא כוותי' דר"י דתניא כל מחמצת לא תאכלו לרבות מהא הבבלי ובכותח הבבלי איכא כזית חמץ בתוכו הא בדליכא בזית בכא"פ ומרבינן דווקא כותח הבבלי ונוקשה קל מכותח הבבלי ואף דר"נ סובר דנוקשה חמור מתערובות דר"נ סובר דטעמא דר"א משום היתר מצטרף לאיסור ור"א סובר דתערובות בלאו אף בדליכא בתערובות כזית חמץ מה"ה סובר דנוקשה חמור מתערובות אבל בברייתא קתני בהדיא כגון כותח הבבלי בהא אף ר"נ מודה דנוקשה קל מכותח הבבלי והפוא קאמרי' לו נוקשה בעיני' לא קאמר ה"ת דנוקשה לית ליה · אך כ"ז לשיטת ר"נ דסובר דטעמא דר"א משום דאיכא כזית חמץ בתוכו דר"א סובר דלא אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם יע"ש בסוגיא דמפרת היטיב אבל לשיטת אביי ורבא דסוברים דטעמא דר"א משו' היתר מצטרף לאיסו' יע"ש היטב' בנזיר בדף לו ינס אל התניא כוותי' דכיון דטעמא משו' היתר מצטרף מיירי אף בדליכא כזית חמץ ככל אפ"ה מרבינן מכל אמרינן כסברת ר"נ דנוקשה חמור מתערובות ויוכל לומר כקושי' התוס' דמה"ה לא קתני נוקשה משום דכ"ש הוא · ואיתא בתבן העוזר דכל הירא לפלוגתא ר' יוחנן ואביי ורבא הלכה כבתראי כאביי. ורבא ומוכרח לומר דהא דאמרינן תניא כוותי' די"ל כקושית התוס' דנוקשה כ"ש הוא דחזלו לשיטת ר' יוחנן דסובר דטעמא דר"א משום דאיכא בתוכו כזית חמץ ולא משום היתר מצטרף ונגד האי תערובות נוקשה קל ולא קשה קושי' התוס' משום דכ"ש הוא :

אבל לשיטת אביי ורבא דסוברים דטעמא דר"א משום היתר מצטרף לאיסור ונגד האי תערובות נוקשה חמור נסתר התניא כוותי' די"ל דמה"ה לא נקט נוקשה משום דכ"ש הוא ואנן קיימ"ל כאביי ורבא דהמה בתרא' ולדידי' נסתר התניא כוותי' די"ל דכ"ש הוא כקושי' התוס' מש"ה פסק הטור דתערובות חמץ ונוקשה בעיני' לר"א בלאו דפסק כאביי ורבא ודו"ק היטיב :

סימן יד

מידי דברי דהאי סוגיא אזכיר קושיא עצומה · דהש"ם פריך מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב ר"מ היא ור"נ אמר ר"א היא דר"א סובר דעירובו בלאו כו' ומקשו הש"ם ר"נ מ"ט לא אמר כר"נ דאתיא כר"א · מאי מקשו הש"ם דהא א"כ הא בירושלמי דשאלה לרב אם לוקין על התערובות ומשני אין לוקין ופריך דהא ר"א סובר עירובו בלאו ומשני דר"א מיירי בתערב מין במינו, אבל בשא"מ מודה ר"א דאין לוקין והכא קאמר ר"נ משמיה דרב נמצא אם נימא דר"א איירי דווקא במין במינו אבל בשא"מ אין לוקין, וה"ס נוקשה אין לוקין א"כ מאי פריך דר"י אמר רב תנאי נא תשני כר"נ דר"י אמר רב לשיטתו אז"ל דסובר דמבשא"מ אין לוקין וה"ס בנוקשה אין לוקין מש"ה מוכרח לשנוי דאתיא כר"מ וצ"ע ואי"ל דנוקשה חמור מתערובת אף בשא"מ ג"מ לא יוכל לשנויי רב דמתניתין אתיא כר"א דבמתניתין קתני ארי אלו בהזהרה אף במבשא"מ ורב סובר בתערובת בשאינו מינו אין לוקין אליבא דר"א מש"ה מוכרח לשנויי דאתיא כר"מ ור"מ סובר דעל נוקשה לוקין וכ"ש אף בתערובת בשאינו מינו וצ"ע · עוד קשה לי על נושאי כליו של הרי"ף דהרי"ף פסק דעל תערובות חמץ אין לוקין כחכמים דר"א ומקשים דהא במתניתין ברים אלו עוברין קתני דהרי אלו בהזהרה אלמא דהתם מתניתין סובר דעל התערובת לוקין · ומתרצים דאיכא סתמא אחרינא דהתם דהאוכל ישרף והאוכלו פטור והרים אלו עוברין התם דתערובו' ונוקשה בלאו והדר התים דנוקשה האוכלו פטור ופסק הרי"ף כהתמא אחרינא ותמהו עליו דאף להתם גבי נוקשה האוכלו פטור דנוקשה קל מתערובות חמץ אבל בתערובות חמץ נימא דלוקין כהתם מתניתין ברים אלו עוברין ובמתכ"ה שעלה מה דאיתא בירושלמי דאיתא בירושלמי דשאלה לרב אם לוקין על התערובות והשיב זה היאור וזה כותח הבבלי כוונתו היכי דנוקשה פטור ממלקות כדקתני האוכלו פטור ה"ה תערובות חמץ פטור ממלקות אלמא דרב סובר דתערובות חמץ דמיא לנוקשה ואנן קיימ"ל כרב באיסורי מש"ה פסק הרי"ף דעל תערובות חמץ אין לוקין דפסק כרב :

סימן טו

הרמב"ם פרק שלישי מהלכות חמץ ומלה פסק אם מלא חמץ בי"ט כופה עליו כלי עד לערב ומבערו והקשה הגהות מיימ"ני אמאי לא יבערנו אף בי"ט דנימא מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ומתרץ דהרמב"ם מיירי בביטל · קשה לי דהא איתא בהרמב"ם פרק שלישי מהלכות י"ט ה"ט שאם היה לו בצק בי"ט של פסח לא תקרא לה שם על שתאפה מפרש המ"מ דפסק כר"א בפ' אלו עוברין ולמסקנא טעמא דר"א משום דלאו בעי מיתשל עליה א"כ קשה אמאי צריך לאפות מתחלה דאף כשיקרא שם חלה קודם שתאפה ליכא איסור' דממ"נ אם לא מיתשל יהיה החמץ של גבוה ואינו עובר על ב"י ואם מיתשיל אז יוכל לשרוף בי"ט משום מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דבשלמא לשאר הפוסקים דסוברים דהא דאמר רב כופה עליו כלי עד לערב ומבערו מיירי בביטל אבל בלא ביטל מותר לבערו אף בי"ט לא קשה לקרות שם לחלה קודם שתאפה והא"כ אינו עובר על ב"י כפי שכתבתי · י"ל דסוברים דלא אמרינן מתוך רק בדאיכא צורך קצת ואם שמתיר בלא ביטל לשרוף החמץ אף בי"ט דכיון דאם יעברו יעבור על ב"י הוי כצורך קצת מש"ה מותר לשרפו כדי שלא יעבור על ב"י וגבי עיסת החלה יוכל לתקנה שלא לעבור על ב"י כגון שתאפה קודם שיקרא שם לחלה א"כ גבי חלה ליכא צורך קצת והיכי דליכא צורך קצת לא אמרינן ביה מתוך מש"ה סובר ר"א שתאפה תחלה ואח"כ יקרא שם לחלה אבל לשיטת הרמב"ם כפי הבנת הכ"מ בפרק א' מהלכות י"ט דהרמב"ם סובר דגבי הבערה אמרינן מתוך אף בדליכא צורך קצת א"כ אמאי פסק שתאפה תחלה כר"א ומאי שתאפה תחלה נמי לאו ימות עבדי' כמבואר בפירש"י בד"ה לא דכ"ע טובת הנאה דאף בלא אפי' נמי אינו עובר על ב"י דיוכל לבער בי"ט דבשלמא לשיטת רש"י דמפרש דהא דאמר אלא חמץ בי"ט כופה עליו כלי מיירי בביטלו אבל בלא ביטלו יוכל לבערו בי"ט דאמרינן מתוך ורש"י ג"כ סובר דאמרינן מתוך אף בדליכא צורך כלל לא קשה מפני מה סובר ר"א דלא יקרא שם לחלה עד שתאפה דהא אף בלא אפיה אינו עובר על ב"י דיוכל לשרוף בי"ט כפי שכתבתי י"ל דפלוגתא דר"א ור"י מיירי בביטלו דאף בביטלו מחויב מדרבנן לבערו מש"ה סובר ר"א שתאפה תחלה ור"י פליג אבל לשיטת הרמב"ם להבנת המפרשים דהר"מ סובר בחמץ ידוע לא מהני הביטול וע"כ מיירי הפלוגתא בלא ביטלו נשאר קושייתי אמאי תאפה מתחילה ואח"כ יקרא לה שם דאף כשיקרא שם קודם שיאפה לא יעבור ממ"נ על ב"י אם לא מיתשיל לא יעבור על ב"י שהוא של גבוה הוא ואם מיתשיל יוכל לבער בי"ט דהר"ם סובר דאמרינן מתוך אף בדליכא צורך כלל וצ"ע :

סימן טז

קשה לי דאיתא בברכות בדף י"ב היכא דקא נקט כסא דחמרא בי' וקסבר דשכרא הוא ופתח ובירך אדעתא דשכרא ואיים בדחמרא יצא · אלא היכי דקא נקט כסא דשכרא וקסבר דחמרא הוא מאי בתר עיקר ברכה אזלינן או בתר חתימה וכתבו תר"י לדעת רב האי גאון והרבה מפרשים דסוברים דמצות א"צ כוונה א"כ מאי מבעיא ליה דאע"פ שלא נתכוון יצא ומתרצי' דאפילו להסוברים דא"צ כוונה ה"מ בדבר שיש בו מעשה שהמעשה במקום כוונה כגון נטילת לולב אבל במצות שתלוים באמירה בלבד וודאי צריכים כוונה דאם לא יכוון הוי כאלו לא עשה כלל א"כ הא דאיתא במתניתין היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא ה"מ מצות צריכות כוונה · ומפרשים תר"י מאי דלא מפשוט לן בכולה תלמודא אי מצות צריכות כוונה או לאו תפשוט מהכא דהא בכולה תלמודא לא אשכחן דפליגי רק במצות שצריכין מעשה וא"כ האיך מצי למפשט מהכא דצריכים כוונה דהא בכאן אין כאן מעשה רק הדיבור מש"ה צריך כוונה אבל בדאיכא מעשה יש לומר דאין צריך כוונה ושפיר קאמר הש"ם ש"מ וביותר קשה פרש"י מפרש דשמע מינה מצות צריכות כוונה וקשה לרבה דאמר התוקע לשיר יצא דהא לסברת תר"י לא דמי להדדי דרבה מיירי במצוה דאית בה מעשה משום הכי סובר דאין צריך כוונה אבל היכי דאיכא (רק דאיכא) רק דיבור לחוד רבה מודה דצריכים כוונה וצריך עיון :

סימן יז

איתא בשולחן ערוך אורח חיים בסימן ס' י"א שצריכין כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה וכן הלכה וכתב המ"א דווקא במצוה דאורייתא אבל מצוה דרבנן א"צ כוונה : ואיתא בש"ע סי' ס"ג סעיף ד' עיקר הכוונה הוא בק"ש בפסוק ראשון שלכך אם קרא ולא כיון לבו בפסו' ראשון לא יצא ידי חובתו ואפילו

ואפילו למ״ד מצות א״צ כוונה מודה הכא דהוא קבלת מלכות שמים· והרב״י מביאו בשם הרשב״א דפסוק ראשון בק״ש בלבד הוי דאורייתא ושאר פרשות הק״ש הוא רק מדרבנן · לפ״ז קשה לי האיך אמרינן ש״מ דמצות צריכות כוונה ממה נפשך האיך איירי מתניתין דקתני אם כיון לבו יצא אם איירי שעדיין לא קרא אף פסוק ראשון האיך אמרינן ש״מ מצות צריכות כוונה דפסוק ראשון הוי קבלת מ״ש ובהא כ״ע מודים דבעינן כוונה ואם איירי שכבר קרא פסוק ראשון א״כ האיך אמרינן ש״מ דצריכות כוונה הא במצוה דרבנן כ״ע סוברים דא״צ כוונה אע״כ דמיירי בדלא קרא פסוק ראשון אכתי קשה היאך אמרינן ש״מ דצריכין כוונה דשאני הכא דקבלת מלכות שמים הוא וצ״ע :

סימן יח

איתא בש״ע בסי׳ תקי״ח סעיף א׳ מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך כתב המ״א. כתב הב״י בסימן תקל״ה בשם המ״מ כיון שהוצאה היא באוכל נפש עצמו שמוציא האוכל מרשות לרשות אמרינן בו מתוך אבל שאר מלאכות אע״פ שהותרו לצורך אוכל נפש לא הותרו באוכל נפש עצמו אלא במכשירים לכן לא אמרינן מתוך והבערה אע״פ שגם היא נעשית במכשירים שהרי אין הבערה באוכל עצמו אלא בעצים מ״מ כיון שכתבה התורה לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת מכלל דבי״ט שרי לכן אמרינן מתוך ותמה המ״א דבפסחים דף ה׳ אמרינן דאסור לשרוף חמץ בי״ט דרחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה א״כ ש״מ אף על גב דלאו לא תבערו לא נאמר בי״ט מכל מקום אסור תנאן דכתב תעשה כל מלאכה וא״כ הדרא קושיא לדוכתיה למה אמרינן ביה מתוך וכדי שלא נשווי׳ למ״מ כטועה ח״ו בדבר הלכה אמינא דדברי המ״מ נכונים וישרים למבין דאיתא במתניתין בביצה דף י״ב ב״ש אומרים אין מוציאין את הקטן ולולב ביום טוב וב״ה מכשירין תניא תנא דר״י בר אבדימי השוחט עולת נדבה בי״ט לוקה מני ב״ש היא דלא אמרינן מתוך שהותרה לצורך הכי נמי שלא לצורך · תוס׳ בד״ה וה״ק למאי לאוקמי ר״ע היא דלית ליה מתוך כוונתם דאיתא בפסחים דף ה׳ ר״ע אומר החמץ מבערו בעי״ט או אינו אלא בי״ט· תלמוד לומר לא תעשו כל מלאכה ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה · אמר רבא ש״מ תלת ש״מ חדא דר״ע סובר דלא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אם כן דר״ע לית ליה ע״ז מפרש התוס׳ דמצי למימר דאתיא כר״ע · ולפום רהיטא לא מקשו התוספות דהרמב״ם כתב כל מלאכה שחייבי׳ עלי׳ בשבת אם עשה אותה בי״ט שלא לצורך אכילה לוקה חוץ מן הוצאה מרשות לרשות והבערה שמתוך שהותר הוצאה לצורך אכילה הותרה נמ״ל אכילה לפיכך מותר להוציא בו״ט קטן וס״ת וכן מותר להבעיר אע״פ שאינו לצורך אכילה · והמ״מ יהיב טעמא שנים אלו הוצאה לפי שאף היא באוכל ומשקה ואע״פ שהיא בדברים אחרים והבערה אע״פ שאינו בדברי אוכל ומשקה כתיב לא תבערו אש ביום השבת אבל יו״ט לא ואמרינן מתוך נמצא לדעת המ״מ כל מלאכות שהיכא גבי אוכל נפש אמרינן מתוך כשוחט איזה דבר אף שלא לצורך אכילה נמי אין לוקין דכמו שנתן המ״מ הטעם דהוצאה שלא לצורך מותר משום דאיכא הוצאה גבי אוכל נפש ה״ה השחיטה שלא לצורך אכילה נמי מותר וראי׳ לדברינו דהרמב״ם כתב וכל שאין בהם צורך אכילה אסור כגון כתיבה ואריגה ובנין אבל שחיטה מותרת משום דאיכא באוכל נפש רק הא תינח באוכל נפש אבל במכשירי אוכל נפש הסברא נותנת דלא אמרינן מתוך אם״ה מפרש המ״מ דגבי הבערה דהוא במכשירי אוכל נפש ואפ״ה אמרינן מתוך משום דכתיב ביום השבת · א״כ מאי מקשו התוס׳ אמאי לא מיתוקמא כר״ע דהא עולת נדבה איכא אוכל נפש עצמו ואיכא למימר דאף דר״ע לית ליה מתוך גבי הבערה משום דהוא מכשירי אוכל נפש אבל באוכל נפש מודה ר״ע דאית ליה מתוך מש״ה מוכרח לומר דאתיא כב״ש דבאוכל נפש איכא ג״כ הוצאה מרשות לרשות כפי סברת המ״מ ואפ״ה לית ליה מתוך ה״ה עולת נדבה דאף דאיכא באוכל נפש עצמו נמי לוקה ומאי מקשו התוס׳ ·

ואף לפי סברת המ״מ דמשווי׳ הבערה לאוכל נפש משום דכתיב ביום השבת · זה ליתא דהא ר״ע ע״כ סובר דביום השבת אתי׳ לדרשה אחריתא כסברת הלק״מ דאל״ה האיך הוכיח ר״ע דמבער בעי״ט נאמר קושי׳ הש״ס או אינו אלא ביו״ט · וא״ל כתירץ הש״ס דכתיב לא תעשה כל מלאכה ובמצינו להבערה שהיא אב מלאכה דאף שהוא אב מלאכה דהא כתי׳ ביום השבת וממעט יו״ט אע״כ דר״ע סובר דאתי׳ לדרשה אחריתא מש״ה לית ליה מתוך גבי הבערה דליכא רק מכשירי

אוכל נפש אבל באוכל נפש עצמו מוד׳ ר״ע דאית לי׳ מתוך מש״ה מוכרח לאוקמי דאתיא כב״ש ומאי מקשו התוס׳ · וי״ל דיש להבין בזאת אמאי לא דרש ר״ע ג״כ ביום השבת אבל ביו״ט לא כשאר התנאים דסוברים הכי דהר״ם כתב לגבי הוצאה והבערה אמרינן מתוך ויהיב המ״מ הטעם לגבי הוצאה משום דמוציא׳ אוכל מרשות לרשות וגבי הבערה כתיב ביום השבת משמע דשם בהא תלי׳ ולריך לפרש דזאת הי׳ כוונתו דבשלמא אם אמרינן דגבי אוכל נפש אמרינן מתוך ואף שלא לצורך מותר חזינא דאף גבי יו״ט כתיב לא תעשה כל מלאכה למשמע מה שאינו לורך אכילה אסור אפ״ה אמרינן גבי אוכל נפש מתוך א״כ מאי דכתיב לא תעשה מלאכה לא קאי על כל המלאכות ה״ה גבי הבערה אף דהוא במכשירי אוכל נפש ג״כ הסברא נותנת לדרוש ביום השבת אבל ביו״ט לא ולא תעשה מלאכה לא קאי על הבערה כמו שאינו בכלל לא תעשה על הוצאה שאינה לורך אכילה ה״ה הבערה נמי אינה בכלל

אבל אם נימא דאף גבי אוכל נפש לא אמרינן מתוך יוכל לפרש דמש״ה לא אמרינן מתוך משום דכתי׳ לא תעשה כל מלאכה וקאי על כל מלאכה שיהיה אסור ביו״ט רק אוכל נפש עצמו התיר הכתוב בפירוש אך מה שלא התיר הוא בכלל לא תעשה מלאכה אין הסברא נותנת לדקדק ביום השבת אבל ביו״ט לא לאדרבה דהא כתיב לא תעשה מלאכה ומוכרח לומר ביום שבת אתי׳ לדרשה אחרינא וזה כוונת המ״מ והרמב״ם דכיון דגבי אוכל נפש אמרינן מתוך הסברא נותנת לדרוש ג״כ ביום השבת דגבי הבערה אמרינן ג״כ מתוך ומהאי טעמא ניחא דר״ע סובר דלא אמרינן מתוך גבי אוכל נפש וכיון דסובר דלא אמרינן מתוך באוכל נפש לא יוכל למדרש ביום השבת ביו״ט לא דכיון דלא אמרינן מתוך באוכל נפש מוכרח לומר דביום השבת אתיא לדרשה אחרינא · לפ״ז הוכחתי דר״ע לית ליה מתוך אף באוכל נפש מקשו התוס׳ שפיר לימא דאתיא כר״ע :

לפ״ז מתורץ קושית הר״ש מלוני׳ דהקשה מנלן לרבא להוכית דר״ע לית ליה מתוך דהא רבא סבר דאין ביעור חמץ אלא שריפה כדאמר ש״מ וטעמא דאין ביעור חמץ אלא שריפה משום דיליף מנותר וקשה דגבי נותר נמי נימא מתוך · וצ״ל דגזירת הכתוב הוא דאין לומר מתוך גבי נותר א״כ דילמא ר״ע ג״כ סובר דבעלמא אמרינן מתוך רק גבי חמץ לא אמרינן מתוך דיליף מנותר ודמי׳ לנותר · והניח בקושיא · אבל לפ״ד מתורץ קושי׳ הר״ש דהכי פזלו הוכחת רבא דר״ע הוכיח דמבער בעי״ט מלא תעשה כל מלאכה אמאי לא דריש ביום השבת אבל ביו״ט לא · ומוכרח לומר דר״ע לית ליה מתוך אף באוכל נפש וכיון דלית ליה מתוך אף באוכל נפש מוכרח לומר דביום השבת אתיא לדרשה אחרינא א״כ מוכרח דר״ע לית לי׳ מתוך אף באוכל נפש ושפיר אמר רבא ש״מ דר״ע לית ליה מתוך · לפ״ז מתורץ קושי׳ המ״א שהקשה למה פסק הרמב״ם דגבי הבערה אמרינן מתוך · י״ל דר״ע לשיטתו אזיל כפי שבררנו דסובר דלא אמרינן מתוך אף באוכל נפש. וכיון דלית ליה מתוך מוכרח לומר דביום השבת אתיא לדרשה אחרינא כפי שכתבנו למעלה לפא בהא תליא ·

אבל אנן קיימ״ל כב״ש דאית ליה מתוך גבי אוכל נפש וע״כ מה דכתיב לא תעשה כל מלאכה לא קאי על כל מלאכות הסברא נותנת דנדרוש ג״כ ביום השבת אבל בי״ט לא · דאמרינן מתוך מש״ה פסק הרמב״ם דגבי הבערה אמרינן מתוך משום דכתיב ביום השבת · ודו״ק היטיב :

סימן יט

הואיל ואתי לידי אימה בי׳ מילתא דרך קידושי לתרץ קושית התוספות שהקשו הוי מצי למימר דאתיא כר׳ עקיבא דלית לי׳ מתוך ולתרץ גם כן קושיא הר״ש מלוניל שהקשה האיך אמר רבא ש״מ דלית לי׳ מתוך דהא רבא סובר דאין לביעור חמץ אלא שריפ׳ ויליף מנותר ובנותר לא אמרינן מתוך משום דגזירת הכתוב ה״ה גבי חמץ נמי לא אמרינן מתוך אבל בעלמא איכא למימר דאית לי׳ מתוך · דאיתא בשבת פר׳ במה מדליקין אין מדליקין בשמן שריפה בשבת מ״ט אמר רבה מתוך שמצוה עליו לבער גזירה שמא יטה א״ל אביי הרי יום טוב דליכא למגזר שמא יטה ואין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב וקשה׳ התוספות מאי מקשה אביי אלא מעתה לתרוצי אימא הכא נמי להא במתניתין קתני אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב וקשה׳ התוספות מאי מקשה אביי אלא מעתה דהא בהש״ס מסיק הטעם דאין מדליקין ביום טוב לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב אמר אביי משום דכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול ביום טוב אם כן טעמא דאביי משום דאין שורפין קדשים ומאי מקשה לרבה יום טוב בעלמא לסתרי :

ונלע"ד לתרץ קושית התוס' לאביי לשיטת רבה דהכא ספיר יום טוב בעלמא לישתרי וכאשר אבאר בעז"ה דתוס' מקשו האיך ילפינן תרומה מקדשים דבקדשים אינו יוכל להנות בשעת שריפתן אבל בתרומ' דמותר להנות וכו' לפום רהיטא יש לתרץ קושי' התוס' דאיתא בפסחים דף ה' ר' עקיבא אומר דחמץ מבער בערב יום טוב או אינו אלא ביום טוב ת"ל לא תעשה כל מלאכה ואינו להבעירה שהוא אב מלאכה תוס' ד"ה והומר כל מלאכה אע"ג דכשישרוף ויעשה גחלים שנאתו מותר והומר ר"י דסברא הוא דקרא דתשביתו מיירי בכל ענין אפילו א"א לגחלתו עיקר כוונת התוס' דהאיך כתיב דתשביתו ביום טוב על ידי עפרן דלמא לא יצטרך נעפרו והתורה לא שמחויב להשביתה אע"כ דתשביתו מיירי בערב יום טוב כמנא מוכח מהתוס' לצורך עפרן הוי צורך שמותר להעביר לצורך עפרן אם כן מאי מקשו התוס' האיך יליף תרומה מקדשים דבקדשים אינו יוכל להנות דהא אכן קיימא לן דכל הנשרפים עפרו מותר וגבי קדשים נמי עפרו מותר א"כ יוכל למילף תרומה מקדשים דכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ויום טוב מדשתמא לא עולת חול ביום טוב משמע אף בצריך לעפרן ואמאי באמת שצריך לעפרן יהי' אסור ביום טוב דהא לצורך עפר הוי לצורך ע"כ צ"ל דגזירת הכתוב הוא שאין לשרוף ביום טוב אם כן שפיר יליף תרומה מקדשים דאף בקדשים יוכל להנות מעפרן אפילו הכי אסור מגזירת הכתוב ה"ה תרומה אף שמותר להנות מכל מקום אסור ולק"מ קושי' התוס':

אך די"ל דתוס' מקשו שפיר דאיתא בביצה דף ה' ואפר כירה מוכן הוא אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שהוסק מערב יום טוב אבל הוסק ביום טוב אסור ואם ראוים לצלות בו ביצה מותר פרש"י משום דעצים ראוי' להסקה ומאתמול דעתו עלוי' כמנא היכא דלא יהיב דעתו עלוי' מאתמול אסור משום מוקצה · לפ"ז מקשו התוס' שפיר האיך יליף תרומה מקדשים וא"ל דהא בקדשים נמי יוכל לשרוף ולהנות מעפרן דהא התורה היה אמרה לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו באש תשרפו אם כן בערב יום טוב לא היה דעתו לשרוף ביום טוב דדעתו היה רק לאכול קה"ס שיגיע לידי נותר ואפרן מקדשים אסור משום מוקצה אבל בתרומה יוכל להנות משריפתן ושפיר מקשו האיך יליף תרומה מקדשים והא דמקשו תוס' בפסחים דלפטר ביום טוב ולהנות מאפרן דהא אפרן אסור משום מוקצה י"ל דקושי' התוס' אזלו דנימא דקרא דתשביתו מיירי דווקא ביום טוב א"כ בערב יום טוב היה דעתו לשרוף החמץ ביום טוב וליכא מוקצה דמאתמול דעתו עלוי' ומוכרחים לתירוצם דלמא לא יצטרך לאפרן רק הה תינח אם נימא דמוקצה אסור מדאורייתא שפיר מקשו האיך יליף תרומה מקדשים אבל אם נימא דמוקצה הוא מדרבנן לק"מ קושי' התוס' דאף בקדשים יוכל להנות מאפרן ואפילו הכי ביום רחמנא דלא עולת חול ביום טוב ה"ה תרומה נמי ודמיא תרומה לקדשים ואיתא בריש ביצה דף ב' דרבה מוקי טעמא דמתני' משום הכנה פרש"י ויליף מהכא דמוקצ' מדאורייתא' כמנא הוכחתי דרבה סובר דמוקצה דאורייתא ואם כן לשיטת רבה לא יוכל למילף תרומה מקדשים די"ל כקושי' התוס' דבקדשים לא יוכל להנות ובתרומה יוכל להנות וא"ל דהא בקדשים גם כן יוכל להנות מאפרן דהא לשיטת רבה לא יוכל להנות מאפרן ביום טוב דהא מוקצה אסור מדאורייתא וגם איתא בריש ביצה כולהו כרבה לא אמרי דלית להו הכנ' וא"כ לדידי' מוקצ' מותר מדאוריית' ושפיר יוכל למילף תרומה מקדשים · וא"ל כקושי' התוס' דהא גם בקדשים יוכל להנות מאפרן מדאורייתא ואפילו הכי גזירת הכתוב שלא לשרוף ביום טוב ה"ה תרומה אף שמותר להנות אפילו הכי אסור לשרפו ביום טוב נמצא לא קשה קושית התוס' שהקשו דהא אביי סובר משום דאין שורפין קדשים ביום טוב משום דכתיב עולת שבת דהכי אזלו קושית אביי דבעלמא לדידי דמוקצה מדרבנן יכול למילף תרומה מקדשים ולא קשה קושית התוס' דהא גם בקדשים יוכל להנות מאפרן אפילו הכי אסרו הכתוב לשרפו ה"ה תרומה אבל לדידך דסוברת דמוקצ' מדאורייי' אם כן לא יוכל להילף תרומה מקדשים די"ל כקושית התוספ' דבקדשים לא יוכל להנות וא"ל דהא יוכל להנות מאפרן דהא אפרן אסור משום מוקצה ושפיר מקשה אביי לרבה לדידך יום טוב בעלמא לשתרי ומתורץ קושית התוס' ודו"ק היטב (ובתדוס' בהתרותי שמעתי תירץ על קושית התוספות הנ"ל · מכבוד אתי מ"נ הגאון הגדול מ' יצחק כ"ץ זצלה"ה רק שנשכח מאתי ואפשר שואת הי' גם כן כוונתו וכוונתי לדעתו):

לפ"ז מתורץ קושית הר"ם מלוניל דרבא סוכית שפיר דר"ע לית לי' מתוך דאיתא בביצה דף ד' שבת ויום טוב רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור"י אמר נולדה בזה מותרת בזה ולמסקנא פליגי בדרבה רב סובר כרבה דאית ליה טעמא משום הכנה ור"י לית לי' דרבה אמר רבא בהני תלת הלכתא כרב אלמא דרבא אית ליה הכנה ולדידיה מוקצה אסור מדאורייתא ושפיר אמר ה"מ דלית לי' מתוך ה"ה גבי חמץ דהא לא דמי להדדי דבנותר לא יוכל להנות · וא"ל דהא יוכל להנות מאפרן דהא גבי נותר לא היה דעתו מאתמול ואסור אפרו משום מוקצה וליכא צורך כלל משום הכי לא אמרינן מתוך · אבל בחמץ דאם נימא דאמרינן מתוך נימא דתשביתו מיירי ביום טוב ומאתמול דעתו עלוי' ויוכל לשרפו מחמת אפרו דמותר דלאפרן הוי נמי צורך הנה אע"כ דלית לי' מתוך ושפיר אמר רבא ה"מ:

לפ"ז מתורץ קושית התוס', אמאי לא אמרינן דאתי' כר"ע דלית ליה מתוך די"ל דסובר בעלמא אמרינן מתוך והא דמפרש דתשביתו מיירי בערב יום טוב דלמא מיירי ביום טוב ואמרינן מתוך דסובר דחמץ בשריפה ויליף מנותר וגבי נותר גזירת הכתו' הוא דלא אמרינן מתוך ה"ה גבי חמץ והא דאמר רבא ה"מ דלא אמרינן מתוך דרבא לשיטתו אזיל דסובר דמוקצה דאורייתא ולא יוכל למילף החמץ מנותר דגבי נותר אפרן אסור אבל אנן קיימא לן דמוקצה מותר שפיר יוכל למילף החמץ מנותר איכא למימר דבעלמא אמרינן מתוך רק גבי חמץ לא אמרינן מתוך דדמיא לנותר דגבי נותר גם כן אפרן מותר אפילו הכי לא אמרינן מתוך ה"ה גבי חמץ אבל בעלמא סובר ר"ע דאמרינן מתוך מש"ה מוכרח הש"ס למימר דאתי' כב"ש ודו"ק:

לפ"ז מתורץ קושית התוס' שהקשו על רש"י דרש"י מפרש אור לארבעה עשר בודקין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא והקשו תוספות כיון דצריך ביטול דר"י אמר רב הבודק צריך שיבטל ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי וכו' דר"י אמר רב הבודק צריך שיבטל וכי משכחת לבטלו ומשני דילמא משכחת בתר זמן איסורא והקשו הפוסקים כי משכחת בתר זמן איסורא יוכל לשרפו ומתרצי' דילמא משכח ביום טוב וביום טוב אסור לשרוף לפום רהיטא קשה דרש"י מפרש המוצא חמץ ביו"ט דכופה עליו כלי מפרש רש"י דמיירי בביטל אבל בלא ביטל יוכל לשרפו ביום טוב אם כן נשאר קושי' למה יבטל בשעת הבדיקה · וא"ל דלמא משכח בתר זמן איסורא דהא יוכל לשרפו · וא"ל דלמא מצא ביום טוב דאף אם מצא ביום טוב וכשלא ביטלו אזי יוכל לשרפו אף ביום טוב ונשאר קושית הש"ס למה צריכה ביטול בשעת הבדיקה כשלא יבטלה יוכל לשרפו ביום טוב · וי"ל דהגהות מיימוני כתבו הטעם כשלא יבטל יוכל לשרפו אף ביום טוב משום דאיסור מוקצה הוא רק מדרבנן וכדי שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא דחיכן איסור מדרבנן משום הכי מותר לשרפו הא תינח אם נימא דמוקצה מדרבנן אבל אם נימא דמוקצה מדאורייתא אף בלא ביטלו אסור לשרפו ביום טוב וכבר בירדנו דרב אית ליה הכנה כרבה ימעין בביצה דף ד' משום הכי סובר רב הבודק צריך שיבטל דילמא משכח ביום טוב ואף בלא ביטלו אסור לשרפו ביום טוב ויעבור על בל יראה ובל ימצא סובר רב הבודק צריך שיבטל אבל אם נימא דמוקצה מדרבנן לא צריך ביטול בשעת הבדיקה למאי ניחוש דאף אם משכח ביום טוב יוכל לשרפו וכדי שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא · ויפה כתב רש"י אור לארבעה עשר בודקין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא דלפי אמת קיי"ל מוקצה מדרבנן וסגי בבדיקה לחוד שפיר כתב רש"י דהבדיקה היא שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא ודו"ק היטב:

סימן ד

נשאלתי מכבוד הרב המאה"ג המופרסם מסורר שמואל שמעלקי נרו אב"ד דק"ק פלאנאש וכעת הוא אב"ד דק"ק פרעשבורג וכעת אב"ד בק"ק בומסלא:

וזה לשון השאלה:

ארענרער אחד נפטר והלך לעלמא דקשוט קודם חג הפסח העבר שנת תקכ"א והניח יתומים קטנים והמנות לא מינה אפטרופוס להשגיח בעזבונו . ועזבונו עולה בערך אלף ושני מאות זהו' לאשתו האלמנה מגיע כתובתה ע"ס ת"ר זהו' וכשאר אחריו תמשה בנים קטנים ואת המנות נכנס בערבות ונתן את עצמו על הקונטראקט אלל האדון השר והאלמנה עסקה בעזבון ובארענדע ויש לה משרת שנקרא ווינר יהודי וגם ריש דוכנא שהיה לה למזור לכתוב על ספר הזכרונות הקונות שלה ואחי המנות הי' משגיח ג"כ בעזבון המנות וכמה ימים קודם הפסח הזהיר אחי המנות לאלמנה שתראה למכור החמץ ונתן להם שטר מכירה כנהוג · ובהגיע ע"פ שהיה עדיין זמן למכור החמץ בערך שני שעות · שלחה האלמנה את ריש דוכנא להערל אשר בכפר שלה שהיה רגיל לקנות החמץ בכל ע"פ במיי בעלה ולא מצא את הערל בביתו והמתין זמן רב ובהפסי' המוך

לזמן

שמן איסור בא הר"ד לבית האלמנה ואמר שלא מלא הערל
בביתו ומהירה האלמנה ושאלה הר"ל עם השטר המכירה
והריסטר מהחמץ להכפר שהי' יושב בה אחי המנוח שהוא ימכור
החמץ בכפר שלו וכשבא הר"ד נאחי המנוח כבר היה חלות
היום ונמכר החמץ לאחר חלות היום. והאלמנה ואחי המנוח לא
ידעו שמכירה לאחר זמן איסורו אינו כלום והבינו שמכירה
מועיל ונתוודע הדבר להחכמים יודעי דת ודין והודיע ביום טוב
לאחי המנוח שצריך לחמול על זה החמץ שאלת חכם ולא הודיעו
להאלמנה שתשאל על החמץ רק אחר הפסח כשבא הר"ל
להבל התמז מנכרי כנהוב עלמא אז כודיע אחי המנוח להאלמנה
שתשאל שאלה זו בענין החמץ והחמץ היה בערך שני מאות טעפ
יין שרף והרבעה קמרן מאלמן ועון עתה לעקה האלמנה במר
נפשה על גודל הפסדה ודמי יתומים קטנים שעולה לאלף זהו'
פ' ובביטול כל אמירה לא ידעה האלמנה שהיא אינה יודעת כלום
וגם לא עשתה את הווייכר והר"ל שלוחים שהם יבטלו החמץ
כי נעלמה ממנה דת ישראל רק הווייכר אמר כל אמירה מנהג
אבותיו בידינו שאומר כך כל שנה ושנה ואמר הדברים בתמינה
וגם הר"ד שמר כל אמירה אחר זמן המכירה וכבוד הרב
המאור הגדול המפורסם הנ"ל ללל במים אדירים והאריך
בחריפתו בשאלות ותשובות ואם על ממונם של ישראל ולדל בכחו
להיתרה רק שלא רצה לסמוך על דעתו עד שיודע לו להיכן דעתי
נוטה: לכן אענה אנכי את חלקי אשר יורני מן השמים ולדעתי
יפה דן ויפה הורה כבוד הרב החריף המפורסם מוהר"ש הנ"ל
זכאשר אבאר בעז"ה: דאיתא בטור בסי' תמ"ח חמץ של ישראל
שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אפילו הניחו שוגג או נאנס
ומקור הדין מהרמב"ם דאיתא בפ' א' מהלכות חמץ ומצה הלכה
ד' חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה לעולם ודבר זה הוא
קנס מדברי סופרים מפני שעבר על בל יראה ובל ימצא שלא
יניח אדם חמץ בפסח ברשותו כדי שיהנה בו אחר פסח וכתב
במ"מ דראיתו דאיתא במתניתין נכרי שהלוה לישראל על חמצו
אחר פסח מותר בהנאה ולמסקנא דאיירי בהרשינו אצלו ואמר
מעכשיו אבל בדלא אמר מעכשיו אסור לאחר פסח ואף שהיה
אונס לישראל שלא היה בידו לפרוע אלא ע"כ דאף אונס אסור
לאחר פסח: ויש להסתפק דהיכא דביטלו והי' אונס על הבדיקה
אם נימא דאף בכה"ג אסור בהנאה לאחר פסח או דילמא בכהאי
גוונא מותר לאחר פסח דעיקר ראייתו ממתניתין דמתוקמא
דאמר מעכשיו יש לומר דמתניתין איירי דלא ביטלו משום הכי
אונס אסור אבל בביטלו והיתה אונס על הבדיקה י"ל דמותר
לאחר פסח ואף דאיתא בטור בסי' תמ"ח היכי דביטלו מקודם
הפסח אסור בהנאה לאחר פסח ומקור הדין יליף מהירושלמי
וי"ל דהירושלמי איירי בדליכא אונס על הבדיקה משום הכי לא מהני
הביטול לחוד אבל בדאיכא תרווייהו למעליותא שביטלו והי' אונס
על הבדיקה יש לומר דמותר לאחר פסח:

ולכפום רהיטא נראה דיש לפקפק דאף דביטלו והיה אונס
על הבדיקה אפילו הכי אסור לאחר פסח דאיתא
בטור סי' תמ"ח חמץ שנמצא בבית ישראל אוסר בירושלמי אף
על פי שביטלו דחיישינן שמא יערים לומר שביטלו אף על פי
שלא ביטלו ובעל העיטור אסר בתחילה והתירו בהנאה וכתב
הטור ואין טעם נכון לחלק בין אכילה להנאה ע"ש ועוד מקשו
הפוסקים דהא בירושלמי משמע דאסור אף בהנאה וגראה לפי
עניות דעתי דהב"ע לא [illegible] ועריבים דבריו הקדושים
כדבש ונופת צופים דיש להקשות לשיטת הירושלמי כפי
שמפרשי' דחיישינן דיערים דלא ביטלו מתחלה ואחר פסח יאמר
שביטלו דהאיך מחשב לו שעבר על בל יראה ובל ימצא דהא לא
שבק היתרא ואכיל איסורא ומהימנא מה שאמר דביטלו דמסתמא
אמר אמת שביטלו כדי שלא לעבור על בל יראה ואי לומר דכיון
דמזיקך דעבר על תקנת חכמים שתיקנו שצריך ביעור ולא ביטול
חיישינן גם כן דשמא לא ביטלו ועבר גם כן על דאורייתא:

אבל זה אינו דאיתא בחולין דף ד' חמצן של עוברי עבירה
מותר מיד מפני שהם מחליפין פרש"י ואף על גב
דפסחא במי איסור לגביהון דהא אמרי מחמץ שעבר עליו
הפסח: אפילו הכי כל מה דמצי למעבד בהיתרא פורתא עביד
אם כן מכל שכן גבי ישראל דאמרינן כל מה דמצי למעבד
בהיתרא פורתא עביד דאף דעבר אד' דרבנן ולא ביעור אמרינן
דמוגלאי לא עבר אבל ירא הם מדאורייתא וביטלו ואמאי לא
מהימנא לומר שביטלו ואין לומר דמשום הכי לא מהימן לומר
שביטלו דחיים להפסד מרובה ולא רצה לבטל דאם יבטל היה
אוסר שמא לאחר פסח יזכה ישראל אחר בחמץ זה ליתא
דאיתא בטור בסי' רמ"ו דיכול להפקיר בשבת ואף כשמפקיר
באמת הכי אין שום אדם יכול לזכות דסוף כוונתו רק להפקיע
עצמו

מאיסור שבת ומ"ז הרמ"א פסק הלכה כמותו וכן איתא בשלטי
הגבורים אשר"י בפ' כ"ה שמותר להפקיר חמצו קודם ו' שעות
על מנת לזכות לאחר פסח אם כן דאף כשביטלו לא יוכל ישראל
אחר לזכות בהחמץ והדרא קושיא להיכן חיישינן דיערים נימא
דוודאי יבטלו כדי שלא לעבור על בל יראה ויש לומר דתוספות
בריש פסחים מקשו של רש"י דמפרש דבדיקה הוא שלא לעבור
על בל יראה דהא הבודק צריך שיבטל ומדאורייתא בביטול סגי
ומתרץ הר"ן דרש"י סובר דמדאורייתא אף בבדיקה לחוד סגי
דתשביתו משמע הן השיעור והן הביטול יעויין שם היטיב:

לפ"ז יש לומר דר"י דחיים להערמה חיישינן שב"ב שמא
החמץ לא עבר אדאורייתא דבדק היטיב בחורים
וסדקים ומדאורייתא בבדיקה לחוד סגי ואחר פסח מלא חמץ
בביתו וליכא איסור רק משום קנסא ואף שלא ביטלו מתחילה
משקר ואומר שביטל דהשתא ליכא איסור רק מדרבנן רק הא
תינח אם נימא דאף דהיה אונס על הבדיקה וביטלו לא מהני יש
לפרש הירושלמי כפי שכתבתי אבל אם נימא דהיכי דהיה אונס
על הבדיקה וביטלו מותר לאחר פסח נשאר קושיא האיך חיישי
להערמה נימא דוודאי ביטלו כדי שלא לעבור על בל יראה ואין
לפרש כפי שכתבתי דבדק מתחילה ומדאורייתא בבדיקה לחוד
סגי ובאמת קשה אמאי היה אוסר ר"י דכיון דבדק היטב קודם
פסח ואם שמצא החמץ לאחר פסח הי' אנוס בדבר ואמר
שביטלו וכיון דתרווייהו היה למעליותא הביטול והבדיקה מפני
מה אוסר ר"י אע"כ דאף דהיה אונס על הבדיקה וביטל לא
מהני דאף בכהאי גוונא אוסר ר"י דחיים להערמה ונפשוט
ספיקא דידן דאף בכהאי גוונא אסור לאחר פסח אך אחר
עיונא נראה דלא יוכל לפרש דירושלמי איירי שהי' בודק מתחלה
כדינא וחיישינן דשמא לא ביטלו ומשקר ואמר שביטל דאם כן
כשהיה עדים שהיה מבטל בפניהם הסברא נותנת שיהיה מותר
לאחר פסח דלמאי ניחוש דכיון דהשתא ליכא הערמה והוא עשה
כדין שבדק וביטל ומה היה לו לעשות:

ואף שהרבה פוסקים סוברים דאף ביטל בעדים לא מהני
עיקר טעמא משום דעבר על תקנת חכמים שתקנו
שצריך לבער ולא ביטל מה"ט לא מהני ביטול בעדים אבל היכי
דעשה כדין שבדק מתחלה וביטל ג"כ בפני עדים הסברא נותנת
דמהני ואת"ל דאף בכה"ג חיישינן בפסח שבטל כשיהי' לו חמץ
יבדוק ולא יבטל ולאחר פסח יאמר שביטלו על זה לא חיישינן
שיעבור על ב"י וב"י ואין לומר דחיישינן שיסמוך על הבדיקה
לבד דמדאורייתא בבדיקה לחוד סגי ולא יבטל וכשמצא חמץ
לאחר פסח דכיון דאינו אסור רק מדרבנן יאמר שבטלו דכיון
שבדק מתחלה כדינא לא שכיח שימצא חמץ לאחר פסח ולמילתא
דלא שכיח לא גזרו רבנן ואת"ל דאף הירושלמי לא אסרו רק
בדליכא עדים על הביטול אבל בדאיכא עדים מותר לאחר פסח
אבל זה ליתא דאיתא בירושלמי הפקיר חמצו מהו ר"י אומר
אסור ור"ל אומר מותר אמר ר"י לר"פ נהיר את כד הוינן אמרי'
אחיא לר"י כר' יוסי וריש לקיש כר"מ ומפרש הרשב"א בתשובה
סי' ו' דר"י סובר הפקר כמתנה מה מתנה בעינן שיוציא הנותן
מרשותו לרשות המקבל אף הפקר בעינן שיוציא מרשותו ור"ל
כר"מ דלא בעינן שיוציאו מרשות הנותן אלא ר"י חיים להערמה
ור"ל לא חיים להערמה אם נפק מבניהון נפלה עליה מפולת אם
נימא דר"י סובר כר' יוסי אף בנפלה עליו מפולת אסור לאחר
פסח (ואי טעמא דהערמה במפולת ליה הערמה): ואם נימא
טעמא דהערמה כשיהיה לו עדים שביטל מותר אמאי צריך
לשנויי דכ"מ בנפלה עליו מפולת הוי ליה לשנויי כשיש עדים
שביטלו אם נימא דסובר כר"י לא מהני שביטל בעדים דעדיין
לא יצא מרשותו ולטעמא משום הערמה מהני כשיש עדי' שביטלו
אע"כ דלא מהני העדים ובאמת לפי דברינו אמאי לא מהני
העדים דליכא שום חשש כפי שכתבתי:

ועוד דאם נימא דלא חשוד לעבור ומיירי שבדק מתחלה
כדינא אף בלא עדים כשאמר שביטל אמאי לא מהימנא
דנימא דלא שביק היתרא ויעשה איסורא לעבור על איסור
דרבנן במזיד דהא יוכל לבטל ולא לעבור ואין לומר דרוצה
בגוף החמץ דהא כיון דבדק מתחלה כדינא לא חם על החמץ
ועוד דהא למאי דס"ל דר"י סובר כר' יוסי מיירי בהיה לו חמץ
ידוע ואף למסקנא דחיים להערמה מיירי גם כן בחמץ ידוע
דלא מסתברא שיהיה מחלוקת באיזה גוונא מיירי ר"י
וע"כ צ"ל דירושלמי מיירי דלא בדק מתחלה והיה לו חמץ בביתו
ואח"כ משמצאו החמץ ואמר שביטלו חיים להערמה דכיון שלא
בדק ולא חם לאיסור כרת דשמא יאכל בתוך הפסח לחיישינן
דלמא לא ביטל ומשקר ואמר שביטלו ואין לומר דלמה לא
מהימנא ולחשוד שעבר על בל יראה ונימא דלא שבק היתרא

ובוודאי

ובוודאי ביטלו · זה אינו דכיון דחזינן דלא חש לשמא יאכל בתוך הפסח ויתחייב כרת באכילה הוא הדין דלא חש על איסור ב"י · ועוד איכא למימר דירא לבטל דסובר כסברת הרשב"א דלא מהני הביטול לזכות בחמץ לאחר פסח וירא לבטל פן יזכה בחמץ איש אחר · לפי זה איכא למימר אף בדאיכא עדים שביטל לא מהני דכיון דעבר על תקנת חכמים שתיקנו שצריך ביעור והוא לא ביער אף עדים לא מהני · דהיינו דבפסח להבא לא יבדוק ולא יבטל אבל היכא דבדק מתחלה כדינא ומצא חמץ לאחר פסח ואמר שביטל בוודאי מהימנא · דמה"ת נחשוב לו שעבר על ב"י מדאורייתא · ואף לשיטת הר"ן דמדאורייתא בדיקה לחוד סגי מכל מקום דמדרבנן צריך ביטול גם כן לא נחשוב שעבר אף אדרבנן ובוודאי ביטל ונאמן לומר שביטלו · וגם הוכחתי בזה בתוך בסימן ח' דירושלמי מיירי בשלא בדק כדינא דמפרש דנפלה מפולת לית כאן הערמה אמאי לא חייש ג"כ להערמ' וכדר' הרבים ספר תורה שלמים אבל אם נימא דהירושלמי מיירי בשלא בדק מתחלה וטעמא מהירושלמי דכיון דעבר על תקנת חכמים שתיקנו שצריך ביעור מש"ה לא מהימן לומר שביטלו אבל היכא דהיה אונס על הבדיקה בעת הזמן ביעור ואחר פסח אמר שביטל מהימן מש"ה בנפלה מפולת כשהגיע זמן ביעור לא יוכל לקיים תקנת חכמים מש"ה מהימן לומר שביטלו · א"כ הוכחתי דירושלמי מיירי היכא דעבר על תקנת חכמים ולא ביעור ולא מבעיא לגירסת הרשב"א דגרס המפקיר חמצו בי"ג משמע להדיא דמיירי בלא בדק מתחלה · ואף לגירסת הרא"ש דגרס המפקיר חמצו בי"ד כל המעיין בו יראה להדיא דמיירי דלא בדק מתחלה · לפ"ז לק"מ על הב"ע מירושלמי דהב"ע מיירי בשבדק מתחילה כדינא וכן מורין לשונו כשמצא חמץ לאחר פסח משמע דבדק מתחלה וכיון דלא עבר על תקנת חכמים מהימן לומר שביטלו וירושלמי מיירי כשלא בדק מתחלה ועבר על תקנת חכמים משום הכי שוער הירושלמי · ואין לומר א"כ אמאי אסרו הב"ע באכילה דכיון דבדק כדינא ואמר שביטלו יהיה מותר אף באכילה · ויש לומר דב"ע לשיטתו אזיל דפסק דאף בחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח אסור באכילה אף דלא עבר על דאורייתא לא על דרבנן ומכ"ש חמץ ישראל שאף שביטלו אפ"ה אסור באכילה · ומתרץ קושי' הטור יפה שהקשה דאינו נכון לחלק בין אכילה להנאה דאין הטעם מבה"ע דפי' שהבין הטור דגבי אכילה שייך הערמה וגבי הנאה לא שייך הערמה דבזה אף הב"ע מודה דשייך הערמה דאין חילוק בין אכילה להנאה אך דהב"ע מפרש דירושלמי מיירי בשלא בדק מתחלה וכיון שלא בדק חיישינן להערמה וכיון דחיישינן להערמה אין חילוק בין אכילה להנאה ואף בהנאה אסור והב"ע מיירי היכא דבדק מתחלה ומהימן לומר שביטלו · ואף שביטלו לא עדיפי מחמץ של נכרי ובחמץ של נכרי סובר דאסור באכילה מש"ה סובר בביטלו ובדק מתחלה שאסור באכילה · ותדע שהב"ע מפרש הירושלמי כפי שכתבתי דהלא מ"ה מפרש כפי שהבין הטור הדעת הב"ע דב"ע מפרש דהירושלמי דאוסר משום הערמה אינו אוסר רק באכילה · אם כן מאי צריך הירושלמי לשנויי דנ"מ בחמץ שנפלה עליו מפולת הוה ליה לשנויי דנ"מ לדבה"א אף בחמץ שלא נפלה עליו המפולת אם נימא טעמא דר"י דסובר כר' יוסי דביטול לא מהני כלום והוי חמץ גמור שעכ"פ אסור בהנאה ואם נימא טעמא דר"י משום דחייש להערמה והערמה לא שייך רק גבי אכילה אזי מותר בהנאה · שע"כ כפי שכתבתי דאף הב"ע מודה היכא דשייך הערמה אין חילוק בין אכילה להנאה וירושלמי מיירי בדלא בדק מתחלה ועבר על תקנת חכמים מש"ה לא מהימן לומר שביטלו והב"ע מיירי בשבדק כדינא אח"כ מצאו החמץ מהימן לומר שביטלו ואסור באכילה משום דלא עדיפי מחמץ של נכרי כפי שכתבתי ודו"ק היטב :

שוב ראיתי בתשובו' הרב מוהר"ם הנ"ל שהביא תירוץ בשם כבוד עמיתי ה"ה הגאון הגדול המפורסם מו' שמואל נ"י אבד"ק פעטווארסק ועתה אב"ד בק"ק פוזנ' מפני מה סובר הב"ע דגבי איסור הנאה לא שייך הערמה ומתרץ דהב"ע מפרש הירושלמי דלא כטור והרא"ש דחיישינן שמשקר דנימא דלא שבק היתרא ואכיל איסורא ובוודאי ביטלו רק שמפרש הירושלמי דקיימ"ל בנאבדה הריאה מבלי בדיקה אסור וכתב הש"ך הטעם דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם דכל אחד ישליך הריאה ומהאי טעמא אוסר ר"י בביטלו לחוד דכ"א יבטל ולא יבער ויתקנו דלא מהני הביטול · אך קשה הא לא שבק היתרא ועביד איסורא דרבנן דהא יוכל למכור לנכרי אך אולי לא ירצה הבעל להחזיר החמץ אח"פ דלא יוכל לכוף להבעל להחזיר החמץ והוא רוצה לאכול בעצמו החמץ לאח"פ ואיכא חשש שמא לא יקיים תקנת חכמים לכך אסרו באכילה אבל לא בהנאה דלהנאה לא שייך שלא יקיים תקנת חכמים דהא יוכל למכור לנכרי קודם הפסח ולגבי הנאה לא שייך סברא הנ"ל · ולא נהירא לי דאם נימא דהב"ע מפרש הירושלמי כתרוצו דאם כן הוי לי' לשנויי דנ"מ לענין איסור הנאה אם נימא טעמא דר"י כר"י ולא מהני הביטול כלום ע"פ ד"ת החמץ אסור בהנאה דהוי כחמץ גמור שעבר עליו הפ' · אבל אם נימא דטעמא משום הערמה וגבי הנאה לא שייך הערמה מותר בהנאה · ועוד מה שכתב דלכך אסרו באכילה דא"כ מה הועילו בתקנתם דכ"א יבטל ולא יבער ולא יוכל למכור לנכרי שרוצה בגוף החמץ אבל גבי הנאה יוכל למכור לנכרי ולא שייך סברא הנ"ל הנני משתומם טובא דאף גבי הנאה רוצה גוף החמץ לקנות ממנו וכשימכור לא יחזיר לו לקנות מגוף החמץ וליכא גבי הנאה · ג"כ האי טעמא מה הועילו בתקנתם שתיקנו שיהיה אסור בהנאה : ועוד מה שכתב דבהנאה לא שייך תקנז"ל דיוכל למכור לנכרי אטו הנכרי כבוש תחת ידו דשמא הנכרי לא ירצה לקנות החמץ כל התירץ שתירץ קשה להולמו ולפי שבררנו דהירושלמי מיירי שלא קיים תקנת חכמים · אם כן יש לומר היכא דהוי אונס על הבדיקה וביטלו דמהני דאף להרמב"ם דסובר דאונס אסור לאח"פ יש לומר דהר"מ מיירי בלא ביטלו, דיליף ממתניתין מהרהינו ומתניתין מיירי בלא ביטלו · ובלא"ה שהכ"מ כתב בשם הר"ן דהר"ן סובר כשהי' אונס שמותר לאח"פ · אך באמת עיינתי בהר"ן ולא מצאתי שהר"ן סובר כך אולי דכוונתו דהר"ן בריש פ"ב כתב כשהי' חמצו של ישראל ביד הנכרי אינו עובר מדאוריית' אבל מדרבנן צריך ביעור · וראייתו דבמתניתין קתני נכרי שהלוה לישראל על חמצו מותר בהנאה ומתוקמא בהרהינו אצלו ואמר מעכשיו אבל בלא אמר מעכשיו אסור בהנאה דאף דלא עבר אדאורייתא דכיון דעובר אדרבנן ואם נימא דאף אונס אסו' אמאי צריך לטעמא שעבר אדרבנן · אע"כ דהר"ן סובר דאונס מותר דלא עבר על דאורייתא ועל דרבנן יעוין בשו"ת סימן ח' וממילא מתורץ נכון מה שכתב הכ"מ דהר"ן סובר דאונס מותר לאחר פסח :

אך דברי הר"ן צ"ע דכתב היכא דאיכא חמץ של ישראל ביד נכרי אינו עובר מדאורייתא אף בפקדון אינו עובר מדאורייתא דהא הר"ן הקשה מאי מהני בהרהינו באמר מעכשיו דהא קיימא לן דלא יקרא שם לחלה עד שתאפה דהואיל אי בעי מיתשיל והכי נמי נימא הואיל אי בעי בידו לפדותו · ומתרץ דמחוסר ממון לא אמרינן הואיל א"כ היאך פסק הר"ן כשישראל הפקיד חמץ ביד הנכרי דאינו עובר על בל יראה מדאורייתא נימא הואיל בידו ליקח הפקדון מנכרי כקושית הר"ן · ואין לומר דהתורה ממעטת מבתיכם · אם כן מאי מקשה הר"ן נימא הואיל בידו לפדותו דהא התורה ממעטת מבתיכם וצ"ע ·

ולפי שבררנו דהיכא דהיה אונס על הבדיקה שדעת הב"ע דמותר ואף שהב"ע אוסר באכילה טעמא דידי דלא עדיפי מחמץ של נכרי אבל למאי דקיימא לן דחמץ של נכרי מותר באכילה א"כ בביטלו והיה אונס על הבדיקה גם הב"ע מודה דמותר אף באכילה וכן הוא דעת הר"ן דבאונס מותר · ממילא אם בעובדא דידן היה הביטול כדינא והי' אונס על הבדיקה שהאלמנה סברה שנמכר החמץ כדינא כמנהג כל ימי הפסח סברה שנמכר החמץ ואחר פסח נתוודע לה שלא היה המכירה כשירה ודמיא לחמץ שנפלה עליו מפולת ובהאי מודה הירושלמי שמותר וכתבתי בתשובתי סי' א' דכיון דבזמן הביעור לא יוכל לקיים תקנת חכמים היינו משום הכי מהני הביטול הוא הדין בהאי גוונא שהיא סברה שנמכר החמץ מהני הביטול ויש בידינו להתיר היין שרף :

אך בעובדא דידן לא היה הביטול כלל ואף שמסרתי' הר"ל והווילר היו מבטלין החמץ דהא האלמנה לא ליוסף לזה שיבטלו ולא מהני הביטול שלהם להחמץ של האלמנה וליכא למימר דלדעת הר"ן בריש פ"א דסובר דגילוי דעת שאינו רוצה בחמץ הני והאלמנה ניחא לה למכור החמץ חזינן שהיא אינה חפלה בחמץ · לאו מילתא היא דמה שניחא לה למכור לית לה פסידא אבל כשתבטל החמץ אית לה פסידא וליכא גבה גילוי מילתא שדעתה שאינה חפלה בחמץ (ודלא כמו שכתב הרב המאו"ה מוסרר שמעלתו הנ"ל דכיון דהאלמנה ניחא לה למכור החמץ היתה מגלה דעתה שאינה חפילה בחמץ דזה אינו דבמכירה לית לה פסידא אבל בביטול אית לה פסידא ואדרבה דמדניחא לה למכור היתה חפלה בחמץ רק שרצונה למכור) וגדולה מזו כתב הט"ז בסימן ת"מ מה שאומר כל חמירא לא הוי ביטול דבעינן שיהיו פיו ולבו שוין · ואף דתשובות אחרונים חולקים עליו טעמא דידהו משום דמסתמא פיו ולבו שוין אבל כשלא אמר כל חמירא רק שיהיה ביטול מה שניחא לה למכור אין הדעת סובלת שהוא אדם בעולם יאמר שיהיה זה ביטול והביטול ממסרתים לא הועיל כלום

בלוס להחמץ של האלמנה מאחר שלא עשת' אותם שלוחים לבטל ורואיתי בתשובות מ״ב סימן הנ״ל שפסק ביי״ש שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה יש להשיב עליו דראייתו מתשובות הרא״ש שפסק כששהתמיד שהאלפס חלב חתת קדירה של בשר והשבל עולה מקדרה של בשר על אלפס דהאלפס אסורה אף בדעבד אלמא דזיעה הופרחן ראייתו אינו ראייה · די״ל דזיע' לא חמור מטעם דיולא מאיסור והוי כטעם כעיקר וקיימ״ל דמ״מ אסורה מה״ם אסרו הרא״ש האלפס · א״כ לגדולי הראשונים דסוברים דטעם כעיקר אינו עוברים על ב״י ובנשתהה טעם כעיקר עד לאחר פסח הדעת נותן שיהיה מותר דעיקר טעם הרא״ש דקנוס משום דעבר על בל יראה וב״י ובטעם כעיקר לא עבר א״כ בעובדא דידן שנשתהה עד לאחר פסח לא שייך גבי' טעם דקנס ויהי' מותר לאחר פסח: וגם הראי' שניי' מה שכתב שנשאל ממהור״י קארי למה מחמירין באשכנזי' בכיסוי אפילו אינו ב״י והשיב מאחר שהכיסוי מקבל השע' מאכל ע״י הזיעה הוא הטעם עיקר ומובחר שבמאכל ולכן איכנו נותן טעם לפגם אפילו כשאינו ב״י · אף מכאן אין ראיה כלל חלה דב״י בש״ע לא פסק כוותי' ואף הרמ״א שכתב יש מחמירים איכא תברא בנילו דכתב דהוי חומרא בלא טעם וכן מוכח דלא חמור הזיעה כמאכל ממש דקיימ״ל בסי' ק״ד באיסור בעין אף כששהה כמה ימים לא הוי נותן טעם לפגם וגבי כיסוי פסקו כולם בשלא הוי נט״ל אע״כ דזיעה לא חמור מטעם כעיקר וכן איתא בפלוגתא בחום' פ' כ״ש דף ק״ד שקשו בד״ס אלא הכא משום זיעה מקשו אמאי לא אסרו משום טעם כעיקר אלמא לא מיקרי רק טעם כעיקר · ואפשר דעובדא דמ״כ הוי בפסח וכן מורה לשונו שהאור שכתב בסוף תשובתו לשבור החביות וילך היין שרף לאיבוד וזה יעשה אי״ל שלא יעבור על ב״י ובל ימצא דמשמע להדיא דמיירי בפסח וטעם כעיקר בפסח לכ״ע מחויב לבערו כדאיתא בטור סי' תמ״ב ועיקר ראייתו מזיעה יהיה חמור כמ״כ ושפיר מביאו ראייה אבל בנשתהה עד לאחר פסח אף שמ״ב מודה דהיי״ש מותר לאח״פ וכ״מ בתשובות מה״ם טיקטי' שהדפם אצל ר' אלפם דזיעה אסורה רק מטעם כעיקר ואף דמסיק דאסור היי״ש דהמעיין היטב יראה להדיא דלא אסרו רק להשהות בתוך הפסח אבל בנשתהה עד לאחר פסח איכא למימר דמודה שמותר לאחר פסח היין שרף · ואף שראיתי בתשובת ש״א בסימן ד' שפסק ג״כ לאיסור המעיין שם יראה להדיא דעובדא היה בתוך הפסח אבל לאחר פסח אף הש״א מודה שמותר:

ואף לדעת הר״ן דהיכא דישראל הפקי' חמצו אבל הנכרי סובר דאינו עובר על ב״י מדאורייתא ואפ״ה פסק בנשתהה עד לאחר פסח מחויב לבערו טעמא דהר״ן משום דעבר על ב״י מדרבנן אבל היכי דנאנס דלא עבר אב״י מדרבנן מותר לאחר פסח דהר״ן בעצמו סובר היכי דאנוס מותר לאחר פסח · ואף דקיימ״ל היכי דנתערב קודם הפסח פחות מששים דמחויב לבערו אח״פ התם נ״כ איכא טעמא דעבר על ב״י מדרבנן אך כ״ש אם נימא דעל טעם כעיקר אינו עוברים על ב״י אבל אם נימא דעל ט״כ עוברים על ב״י כדעת הפוסקים א״כ הוה השוגג ונפל העזור · אעפ״כ יש לנו להתיר דאיתא בגיטין דף נ״ד דפליגי ר״מ ור״י דר״מ סובר דגבי איסור מדרבנן קנסינן שוגג אטו מזיד ובדאורייתא לא קנסינן שוגג אטו מזיד ור״י סובר בהיפך באיסור מדרבנן לא קנסינן שוגג אטו מזיד ובדאורייתא קנסינן שוגג אטו מזיד ואנן קיימ״ל בש״ע בסימן ל״ט כר״י יעוין בב״י וכבר הבאתי לדעת הר״ן דחמץ של ישראל שיש ביד נכרי בפסח אז אינו עובר מדאורייתא על ב״י א״כ בעובדא דידן אף אם נימא דמכירה הוי' באיסור דהא כשמוכר החמץ נהוג עלמא דמוכרים החדר שהחמץ בתוכו ואגב קרקע מקנה להם החמץ כדאיתא בשלחן ערוך א״ח בסימן תמ״ח יעוין במ״א והוי כחמץ של ישראל שהפקיד ביד הנכרי ולא עבר על ב״י מדאורייתא וליכא איסורא רק מדרבנן ובאיסור דרבנן לא קנסינן שוגג אטו מזיד ואיתא בט״ז בסימן ל״ט דאומר מותר הוי שוגג והאלמנה סברה דמכירה הוי מכירה גמור' ובהא לא קנסינן שוגג אטו מזיד היי״ש מותר לאח״פ · ואפילו לדעת הרמב״ם דסובר דחמץ ביד נכרי עובר עליו מדאורייתא על ב״י ולדידי' לקנוס שוגג אטו מזיד · י״ל דטעמא דהרמב״ם דסובר שעובר עליו מדאורייתא מקור הדין נובע מדמסיק בברייתא אלו ואמר מעכשיו אבל בלא אמר מעכשיו אסור דהא החמץ היה ביד הנכרי ומכאן הוכיח דינו דעובר מדאורייתא יעוין בפוסקים ומכאן לא יכול למילף דחקא כשישראל רוצ' ליקח החמץ בימי הפסח והנכרי לא יוכל לעכב החמץ אמרינן דעובר על ב״י מדאורייתא אבל כשישראל לא יוכל לכוף להנכרי להחזיר לו החמץ סובר גם כן הרמב״ם דישראל אינו עובר על ב״י מדאורייתא דע״ז אינו מוכחא מהש״ס ובעובדא דידן מכר הכ״ז החמץ לנכרי ולא יוכל לכוף לנכרי להחזיר לו החמץ כל ימי הפסח בהא אף הרמב״ם מודה דאינו עובר מדאורייתא

ולולא דמסתפינא הייתי אומר לכל הדעות אינו עובר בכה״ג על בל יראה' מדאורייתא ואף מדרבנן, דאף שמכר הרים דוכנא החמץ לאחר זמן איסור לא יאות עבדית מכל מקום מה שמכר הוי מכירה מעלייתא דהרמב״ן והייעתו דילי' סוברים כשמכר איסורי הנאה לעוקין ואם נימא דלא הוי מכירה אמאי לוקין אע״כ דהוי מכיר' מעלייתא · ואף לדעת הרמב״ם דאין לוקין טעמא דידי' דסובר דגם על הנאה אין לוקין אבל לענין מכירה מודה הרמב״ם דהוי מכיר' מעלייתא יעוין במשנה למלך פרק ה' מהלכות יסודי התורה:

ועוד דהא הוי מכירה דלוקח יוכל להנות שלא כדי״ם ואם כן לא עברה האלמנה על בל יראה' ובל ימצא ולא שייך למקנס ולאסור דבהא לא קנוס ר״ש ולא מיבעיא היכי דהערל שקונה אינו רוצ' להחזיר החמץ לאחר פסח רק שישלם דמי החמץ זו א״צ לפנים שדמי החמץ מותר ליורשים דר״ת התיר בשפחה שקנתה ירקות ומפרש ספר״ת דאף שמכרה החמץ בידיעת הב״ב אפילו הכי התיר ר״ת: ואף לדעת הב״ח שמפרש דהא דהתיר ר״ת דווקא כשמכר' שלא בידיעת הבע״ה · אבל בנידון דידן מודה הב״ח דמעיקרא דדינא דטעמא דר״ש משום קנס משום דעבר על בל יראה נהיכא דחמץ שייך ליתומים קטנים והם לא ידעו דינא דהחמץ ומה להם לעשות ואין עוברים על בל ירא' היכא למימר בהא אף ר׳שמעון מודה דלא קנסינן רק די״ל דהר״ן הוכיח דחמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה אף לאחרים מדקתני חמץ של עוברי עבירה מותר מפני שהם מחליפים מוכח שהחמץ בעצמו אסור' לאחרים ובאמת אמאי יהי' אסורים לאחרים דהא אחרים לא עברו על בל יראה אע״כ דר׳ שמעון דקנס אף בכה״ג אם כן ה״ה יורשים קטנים אף דלא עברו על בל ירא' קנסו ר' שמעון:

ואף דיש לשדות בי' נרגא דלא דמי לסדדי דלא מיבעי' לשיט' הר״ן דסובר דהיכי דהוי' אונס שחמץ מותר לאחר פסח ואנן הכי שאין לך אונסין גדולים מהיתומים קטנים שהמה לא ידעו מאומה שהסברא נותנת לגבי היתומים קטנים לא קנסינן · ואף דהר״ן סובר שהחמץ אסור לאחרים ואף דאחרים ג״כ לא עברו על בל ירא' התם איכא טעמא כיון דהבעלים של החמץ היו עוברים על בל ירא' קנסינן שאף לאחרים יהי' אסורים דאל״ה יהי' דברי הר״ן סתרו אהדדי דפסק דאונס מותר לאחר פסח וע״כ דטעמא משום דלא עבר על בל ירא' ואמאי פסק שהחמץ יהי' אסור אף לאחרים אע״כ דמשום הכי לאחרים אסורים משום דהבעלים עוברים על בל יראה:

ואף לשיטת הרמב״ם והטור ודייעתו שסוברים שאף באונס אסור לאחר פסח · י״ל דגבי יורשים קטנים מודים שמותר · די״ל דטעמי' דאונס אסור דחיים שמא יעקר שבאמת אינו אונס ומשקר ואומר שהוא אנוס דגבי ביטלו נמי איכא האי טעמא דלא מהני הביטול דחיים לאערמי' אבל גבי יורשים קטנים לא שייך האי טעמא אף הרמב״ם מודה שהחמץ שלהם מותר לאחר פסח · אך משום חומרא דחמץ ולא מצינו בפוסקים שהתירו לגבי יורשים קטנים לא מלאתי לבי להקל רק דאף אם נימא שאף גבי יורשים קטנים קנסו רבנן כי היכי דקנסו בחמץ שעבר עליו הפסח שאסורה לאחרים בוודאי לא גרע מאחרים וגבי אחרי' חלופי חמץ מותרי' כדקתני מפני שהם מחליפי' ה״ה גבי יורשים קטנים חליפי חמץ מותרים להם נמצא דיורשו כשהנכרי ישלם דמי החמץ שדמי החמץ מותרים להיורשים · ובלא״ה שלדעת הרי״ף והרמב״ם שחמץ אינו תופס דמיו רק אף כשהנכרי אינו רוצה לשלם רק להחזיר החמץ אעפ״כ אמינא להתיר היי״ש מטעמים שהבאתי חדא דלדעת הר״ן כהוי' אונס שחמץ מותר לאחר פסח ואף לדעת הרמב״ם שאונס אסור לאחר פסח · י״ל נגד יורשים קטנים מודה הרמב״ם שמותר לאחר פסח · ועוד דכיון דהרים דוכנא מכר החמץ לנכרי אף שהי' אחר זמן האיסור מ״מ הוי מכיר' מעלייתא כפי שכתבנו למעל' · ועוד דכל הגדולים בתשובתם סוברים דיי״ש לא הוי רק זיעה וכבר בירנו שאף לפוסקים החולקים עליהם · מכל מקום לא חמור מטעם כעיקר וגבי טעם כעיקר קלת רבוותא סוברים דאין עוברים על בל ירא' · ועוד שר״ת סובר היכי דנכרי קיבל אחריות על החמץ של ישראל שישראל אינו עובר על בל ירא' וכיון דהרים דוכנא מכר החמץ לנכרי נמצא הנכרי קיבל אחריות על החמץ ואינו עוברים היורשים על בל ירא' ולא קנים ר׳שמעון · ובלא״ה לדעת הראב״ד והרז״ה שהלכ' כר' שמעון אף בלפני זמנו ולשיטת' חמץ מותר בהנא' עד הלילה ומכיר' הוי מכיר' מעלייתא · אך מורה הוראה אנכי ומתפחדנא להתיר היי״ש בשתיי' · והנני מתיר היי״ש הנ״ל בהנאה שימכרו היי״ש רק לערלים והמעכין יערבו

יערבו עם שאר מאכלין רק שיהי' רוב נגד המאכלין שעבר עליו הפסח כמסקנת תשובות פ"י : מנאי ידידו לנאח ודורש שלום למר ותורת' כ"ה · היום יום ג' ר"ח אייר תקנ"א לפ"ק · הק' יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל יע"א :

סימן כא

יש להסתפק דהא דקיימא לן חליפי אסורי הנאה אסורים לו אם גם לאחרינא אסור או לאו · שוב ראיתי בתשובות שער אפרים בסימן ד' מסתפק בהאי דינא · ופשיט מהא דקתני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת אבל מרש"י דמפרש וקי"ל בדמיהן אע"ג דאיהו אסור לאתהנויי מינייהו מיהו הנא' מטי ליה על ידי ערלה אבל איהו לאו מערלה קמטיא ליה ודווקא קדושי אשה התירו · ולענ"ד נרא' דמהא לא מוכח מידי די"ל דחליפי חמץ מותרים לאחרים בהנאה והא דפירש רש"י דווקא קדושי אשה התירו דלדידי' אסור אף חליפי חליפי' והי' קשה לרש"י האיך קתני וקידש בדמיהן מקודשת דהא אשה הוי לגבי דידי' חליפי חליפין משום הכי מפרש דווקא בקדושי אשה התירו · אבל חליפי איסורי הנאה איכא למימר לאחרינא מותרים יעויין במשנה למלך פרק ה' מהלכות אישות :

סימן כב

עוד ראיתי בתשובות שער אפרים שהשיג על ר"ת דר"ת התיר בשפחה שקנתה ירקות בעד חמץ וראייתו מדאמרי' אמאן של עובדי עבירה מותר מיד מפני שהם מחליפין והשיג עליו דקיימא לן כר' שמעון דחמץ לאחר פסח אסור רק משום קנסא וכיון דאין אסור רק מדרבנן משום הכי חליפי חמץ מותר אבל במעשה דר"ת אף שהי' מעשה לפני זמנו דלפני זמנו קיימא לן כר"י דאסיר בהנאה מדאורייתא ובבה"ג מנלן לר"ת דחליפי חמץ מותרים תמהני בתמיה' קיימא דהא בהדיא איתא בהש"ס הברותו הא מני ר' יהודה ולר"י אסור מדאורייתא אפילו הכי חליפי חמץ מותרים דקתני מפני שהם מחליפים · ואף דאמרינן דילמא כר"ש אתי' דהיינו לסתור התמיה כוותיה דרוצה להוכיח דאף באיסור דאורייתא שמכינן ולומר שהתלמוד ע"ז מסיק דלמא כר"ש אתיא אבל במאי דקתני שמותר מפני שהם מחליפין בהא לא פליגי דאף בא"ד חליפי חמץ מותרים כפי הסברת המקשן דאתיא כר"י נמצא מוכח דאף בא"ד גבי חמץ חליפי חמץ מותרים וצ"ע :

ואין להקשות האיך ס"ד דאתיא כר"י ועוד אמרינן תניא דמסייע לך דאף בא"ד שמכינן שהחליפו דהא לא דמי להדדי דגבי ע"ע איכא סברא דלא שבק היתרא ואכיל איסורא ומסתמא היו מבטלים החמץ קודם הפסח וכיון דהי' מבטלין לא הוי איסורא רק מדרבנן משום הכי שמכינן ואמרינן דהחליפו אבל גבי נכילם דאיכא א"ד אכלן למימר דלסמוך ולהתיר ולומר שהחליפו · י"ל דמרא דשמעתתא הוא רבא ולשיטת רבא סובר ר"י חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח אסור בהנאה מדאורייתא יעוין בפסחים דף כ"ח ולדידי' בחמץ של ישראל אף שביטלו לא עדיפי מחמץ של נכרי ואסור בהנאה מדאורייתא ושפיר קאמר הש"ס הברותו הא מני ר"י רק כ"ז לשיטת רבא אבל לשיטת רב אחא בר יעקב דסובר דר"י סובר חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה וא"כ אף בחמץ של ישראל שביטלו מדאורייתא' מותר בהנאה ולדידי' נסתר הסיוע · די"ל דהא דשמכינן לומר שהחליפו דווקא באיסור דרבנן דמסתמא היו מבטלין רק מרא דשמעתתא הוא רבא ושפיר אמרינן תניא דמסייע לך ומהוין היטב הלשון הש"ס דאמרינן תניא דמסייע לך אמאי לא אמרינן אף אנן נמי תנינא כדאמרינן בכל הש"ס · ולפ"ד ניחא דלא יוכל למימר אף אנן נמי תנינא דלרב אחא בר יעקב ליכא סיוע כלל דמסתמא הי' מבטלין וליכא רק איסור דרבנן שמכינן דהחליפו רק דרבא סובר אף בחמץ של נכרי שאסיר בהנאה מדאורייתא ואיכא א"ד אף בביטול מש"ה אמרינן תניא דמסייע לך לשיטתך איכא דמסייע לך · והשתא ניחא מה שמקשו התוס' דהא לר"י חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח אסור בהנאה דילמא ההוא מרבנן דאמרי תניא דמסייע סוברים כרב אחא בר"י דמותר בהנאה רק דתוס' הוכיח דע"כ אתיא כסברת רבא דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח אסור בהנאה דאלת"ה נסתר תניא כוותי' ומקשו שפיר דהא חמץ של נכרי אסור בהנאה :

ועוד יש לומר דשפיר אמרינן לס"ד דאתיא כר"י ואין לומר דמשום הכי שמכינן דהחליפו דמסתמא היו מבטלין דגבי ע"ע אמרינן דלא שבק היתרא ואכל איסורא אבל כי לית ליה היתרא אוכלים אף האיסור וחיישינן דילמא בפסח לא היה אלא כדי היפוקם והיו אוכלים אף חמץ ובפסח לא מהני הביטול

אפילו הכי אמרינן שמותרים לאחר פסח מפני שמחליפין · מוכח דאף בא"ד שמכינן שהחליפו :

לפ"ז נסתר הוכחת תשובות פ"י שהוכיח בסימן י"ג דהש"ס דילן סוברים כשיטת הירושלמי דאף בביטלו אסור החמץ לאחר פסח דאי לא תימא הכי אמאי הוצרך התוספות לפרש דמיירי רק לענין הנאה דאכילה אסור משום פת של נכרי ואמאי נימא דמותר אף באכילה דע"ע לא שביק היתרא ואכל איסורא ומסתמא הי' מבטלו כדי שלא לעבור על בל יראה · אע"כ דהש"ס דילן סוברים דביטלו לא מהני ואסור לאחר פסח הכי משום טיבא דאם נימא כסברתו דמיירי בביטלו האיך אמרינן תניא דמסייע לך דגבי ע"ע ליכא רק איסור דרבנן משום הכי שמכינן דהחליפו אבל בא"ד לא שמכינן שהחליפו ומוכרח לומר כפי שכתבתי דדלמא לא היה להם אלא בפסח והוכלים חמץ בפסח ובפסח לא מהני הביטול ולעולם דהש"ס דילן סוברים דביטול מהני ומותר לאחר פסח וצריך עיון :

שוב ראיתי בתשובות ש"א בסימן הנ"ל דכתב אף דקיימא לן חליפי חמץ מותרים מכל מקום אם החליפו החמץ במאכל אחר והאחר זה נתנו עבור מאכל החמץ שלהם שהחמץ נשאר באיסורא ולא הביא ראיה לדבריו · ונראה לי ראי' לדבריו דחמץ נשאר באיסורו דהתוספות הקשו מכל מקום יהיה אסור משום פת נכרי ומתרצים דמיירי בבצק אמאי צריך לאוקמי דמיירי בבצק דהא בע"ע אמרינן דלא שבקו היתרא ואכלו איסורא משום הכי מותר דאמרינן הע"ע החליפו החמץ שלהם עם פת נכרי והדר כשהיה בידם הפת נכרי החליפו פעם שנית עם הנכרי על החמץ שנתנו להנכרי מתחילה בחליפים משום הכי מותרים אף לאכול · אע"כ כשהחזירו החמץ בעין שלהם שהחמץ נשאר באיסורו ומקשו התוספות שפיר דהא אסור משום פת של נכרי ומוכרחים לתירוצם דמיירי בבצק · וזו ראיה נאמנה עליה תשובה :

איתא בב"י בסימן תרס"ט דא"ח כתב בשם הירושלמי דנפסל אתרוג ביום א' שמותר לאכלו · ויש לתמוה אמאי לא מיתסר משום כיון דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא וכתב הט"ז דתמיהת הב"י על א"ח דאלו על הירושלמי גופיה לא קשה דאיהו סבירא ליה כר"ג בגמרא דאמר אתרוג בז' מותר דלא הוקצה אלא למצותו ולא לכולי יומא משום הכי סבירא ליה לירושלמי אם נפסל אפילו ביום א' אזלה מצותו ושרי אלא דתמיהת ב"י למה הביא אחר זה הירושלמי דהא אנן קיימא לן כר"י דאמר אתקצאי לכולי יומא אפילו אחר שעשה המצוה :

ולענ"ד נראה דתמיהת הב"י אזלה אף על הירושלמי דר"י סובר דאתרוג בשביעי אסור דר"ל סובר למצותו אתקצאי ור"י סובר לכולי יומא אתקצאי מפרש הר"ן דטעמא דר"י משום דכל יום השביעי עומד האתרוג לברך עליו אף שכבר בירך על האתרוג מכל מקום כיון דאם לא בירך ראוי לברך על ליל השמיני משום הכי הוקצה למצותו ור"ל סובר כיון דאם בירך כבר אזלה ליה מצותו · לפי זה יש לתרץ קושית הב"י מה שמקשה דלתסר משום דאתקצאי · יש לומר דאף לר"י דסובר דהוקצה למצותו טעמא דידיה משום דאם לא בירך יכול לברך אבל בנפסל דלא יוכל לברך גם ר"י מודה לריש לקיש דאזלא מצותו משום הכי פסק הירושלמי בנפסל דמותר לאכלו : אך ליש לומר דתמיהת הב"י הוי תמיה קיימא דר"י סובר דאתרוג בשביעי אסור משום דלכל יומא אתקצאי אמאי לא אמרי' טעמא דר"י משום דאתקצאי לבה"ש אתקצאי לכולי יומא וכבר הרגיש הרשב"א בחידושיו ומתרץ דעיקר טעמא דאמרינן מיגו דאתקצאי לבה"ש אתקצאי לכולי יומא דמוקצה אסור בשבת וי"ט דשבת וי"ט בעי הכנה משום הכי אמרינן מיגו דאתקצאי אבל בשביעי שהוא מיתי חול ולא שייך הכנה ונסתר הטעם דאתקצאי לבה"ש משום הכי נקט טעמא דר"י דהוקצה למצותו · לפי זה אם נפסל האתרוג בי"ט ראשון שהוא י"ט אסור לאכלו בי"ט משום דאתקצאי לבה"ש ואתקצאי לכולי יומא דיו"ט בעי הכנה · לפי זה תמיהת הב"י הוי תמוה אלימתא דאף דנפסל דאינו ראוי לברך עליו ונסתר טעמא דר"י דהוקצה למצותו מכל מקום לתסר משום דאתקצאי לבה"ש · משום הכי מדייק הב"י דלתסר משום דאתקצאי לבה"ש ולא מטעם דהוקצה למצותו דכיון דנפסל מודה ר' יהודה לריש לקיש דאזלא מצותו ועיקר קושית הב"י דליתסר משום דאתקצאי לבה"ש · לפי זה נראה דתמיהת הב"י אזיל אף על הירושלמי ואין לומר דלמא הירושלמי סובר כר"ל כקושית הט"ז דאיתא בהרשב"א דאף גבי אתרוג בשביעי פליגי ר"י ור"ל אבל שמיני בסוכה מודה ר"ל לר"י דאסורה משום דאתקצאי לבה"ש בשמיני הוא י"ט ויו"ט בעי הכנה ושייך גביה אתקצאי לבה"ש ובשביעי הוא חול דלא שייך

אתקלאי לב"ה בהא סובר ר"ל דאזלא למלותיה ואם כן בנפסל ביו"ט ראשון דהוא י"ט מודה ר"ל לר"י דאסורה משום דאתקלאי לב"ה אם כן מאי מקשה הט"ז דילמא הירושלמי סובר כר"ל דבהא ביו"ט ראשון אף ר"ל מודה דאמרינן אתקלאי לב"ה ותמיהת הב"י הוי תמיה אלימתא · ואין לומר דהא איתא בהגהות אשר"י והובא בב"י בסימן תרס"ה דהיכי דעבדי להושענא ולא אגדי' לאיפק ביה שרי בהנאה דהזמנה לאו מילתא אם כן גבי אתרוג נמי נימא דלא שייך לאיסור משום דאתקלאי לב"ה דהזמנה לאו מילתא הוא · זה אינו דהא הט"ז מפרש בסעיף א' דדוקא גבי הושענא אמרינן הכי אבל לא גבי אתרוג דתיכף אסקיה דעתיה מיניה וזו"ק :

שוב ראיתי בט"ז שתירץ מה שהביא א"ח בשם הירושלמי דנפסל ביום א' מותר לאכלו דנ"מ באם האתרוג שנפסל דביום ח' מותר דאתרוג ביום ח' אינו אסור רק משום גזירה דסוכה משום הכי אם נפסל מותר ביום ח' · לא נהירא לי דאיתא בסוכה דף מ"ו ע"ב לוי אמר אתרוג אפילו בשמיני אסור ואבוה דשמואל אמר אתרוג בשביעי אסור בשמיני מותר קשה ר' זירא בשיטת אבוה דשמואל דאמר ר' זירא אתרוג שנפסל אסור באכילה כל שביעי ובשמיני מותר ושמע מינה דסובר כאבוה דשמואל · ולדעת הט"ז קשה מגלי' להש"ס דר"ז סובר כאבוה דשמואל דהא בנפסל האתרוג מודה לוי דמותר בשמיני לסברת הט"ז דילמא גם ר"ז סובר כלוי דאתרוג שגם בשמיני אסור רק דנפסל סובר דבשמיני מותר דבהא גם לוי מודה דמותר בשמיני וצריך עיון ודו"ק :

סימן כג

איתא בש"ע בסימן תר"ל סעיף ג' היו לה שתי דפנות זו כנגד זו ובניהם מפולש עושה לופן שיש ברחבו ד' טפחים ומשהו ומעמיד בפחות משלשה סמוך לאחד משתי דפנות וכשרה וכתב המ"א דזה מקרי ב' דפנות דעריבן כיון דפרוץ פחות מג' ואיכא ד' שיעור עומד ומשמע דאפילו בסוכה רחבה הרבה כשר אע"פ שהשלישית רחוקה ממנה ואפשר דווקא בסוכה קטנה כשר אבל בסוכה גדול' שהשלישית רחוקה ממנה יותר מג' פסול וצ"ע :

וראיתי בספר קרבן נתנאל שהקשה אמאי היה מסופק חפשוט דר' שמעון איירי בסוכה גדולה דאלת"ה דאיירי בסוכה קטנה א"כ אמאי צריך פס ד' בטפח שוחק הגי ויעמוד בין הדפנות שיהיה פחות משלשה לכל לופן ותרי לבוד אמרינן היכא דופן שלימה אע"כ דר' שמעון איירי בסוכה גדולה ומאוד יפלא בעיני על הוכחה זו דאשתמט מיני' שהתוס' מקשו קושי' זו ומתרץ דאיתא בתוס' בסוכה ד' מ"ו ע"ב בד"ה פחות משלשה סמוך לדופן מקשו ותימה למה לי פס ארבעה יעשה פס בת שני טפחים ויעמידנו פחות מג' לכותל ויעמוד פס א' של שני טפחים ומשהו וכו' ועוד קשיא טפי דבשני פסים שיש בכל אחד חצי טפח ומשהו סגי דמוקי חד פחות מג' לדופן ואידך מוקי פחות מג' סמוך לראשון · וי"ל דאמרינן דכל מחילה שאינה של שתי וערב אינה מחילה ואם היה שני פסים שאין בכל אחד ארבע' הוי לה כמחילה של שתי · א"כ נסתר הוכחת קרבן נתנאל די"ל דר' שמעון איירי בסוכה קטנה ואפ"ה מצריך פס ד' כדי שלא יהיה מחילה של שתי לחוד · מ"מ יש לתמוה על המ"א מאי היה מסתפק חפשוט דר' שמעון לא היה מתיר רק בסוכה קטנה דאלת"ה דאיירי אף בסוכה גדולה א"כ מאי מקשו תוס' על רב אמי דבשני פסי' שיש בכל אחד חצי טפח ומשהו סגי דילמא רבי אמי איירי ג"כ בסוכה גדולה מש"ה בעינן פס ד' ואמאי צריך לתירוצם דטעמא משום דהוי של שתי לחוד ואתיא דלא כהלכתא יעוין במהרש"א הוי לי' לשנוי דמיירי בסוכ' גדולה אלא ע"כ דתוס' סובר דפס ד' לא מהני רק בסוכה קטנה ושפיר מקשו אם מוכרח לתירוצו משום דהוי מחילה של שתי לחוד אך מ"מ נראה לי מרש"י מוכרח איפכא דר' שמעון איירי בסוכה גדולה דתוס' בד"ה שהיך ע"ג מבוי שיש לו לחי יעוין בסוכ' דף ל"ז ע"ב דאמר רבה שהיך ע"ג מבוי שיש לו לחי כשר ומקשו תוס' אם יש לו בו שלש מחיצות תיפוק לי' בלא לחי בסוכה כשרה דקיימ"ל כרבנן שהיא כהלכתן ושלישית טפח ורש"י מפרש דאיירי במבוי מפולש דא"כ לא משתרי בלחי וקורה אלא לר"י וכולהו אמוראי כרבנן · וי"ל דלעולם מיירי במבוי סתום ומיירי כגון שהיך לצד הלחי ולפנים ולצד הבתים לא היך דהשתא אין לזו הסוכה אלא ב' במחיצות ולחי אחד והקשה המהרש"א דאם נימא דאיירי שהיך לצד הלחי ולפנים מ"רי בסוכה מפולשת מאי קאמר דאילו סוכה דעלמא בעי שוחק דהא ר' שמעון דמסיק דבעינן טפח שוחק דווקא בג' דפנות דעירובן אבל בסוכה העשוי במבוי מפולש בעינן פס ארבעה והכי הוי לי' למימר דאילו בסוכ' דעלמא בעי פס ד' · ומתרץ דמיירי במבוי ושיהך הלי רוחב המבוי מצד אחד בכל האורך מראשו מצד הלחי עד סופה לידה · הסתום ויש ב' דפנות דעריבן והכשר' בטפח שוחק · ורבים מקשים אמאי לא מקשה המהרש"א על פי' רש"י דמעי'דמיירי במבוי מפולש אמאי לא קאמר דאילו סוכה דעלמא בעי פס ד' · ותירוצו של מהרש"א לא שייך לפרש"י דרש"י מפרש דמיירי במבוי מפולש · אבל לפ"ל ניחא דעל רש"י לא יוכל להקשות עלרש"י היה קשה קושי' התוס' דבשני פסים שיש בכל אחד חצי טפח ומשהו סגי · וא"ל כתירוצם דהא אנן קיימ"ל מחילה של שתי לחוד מהני וסובר רש"י דהא דבעינן פס ד' דר' אמי ור' שמעון מיירי בסוכ' גדולה מש"ה בעינן פס ד' אבל בסוכה קטנה סגי בשני פסי' שיש בכל א' חצי טפח ומשהו כקושי' התוס' נמצא הכשר סוכה הוא בז' טפחים וסגי בטפח שוחק דהיינו שיהי' ב' פסי' בכ"א חצי טפח ומשהו מש"ה קאמר הש"ס דאילו סוכה דעלמא בעי טפח שוחק דקושי' התוס' אזלו על שיעור הכשר סוכה שהיא בז' טפחים וסגי בטפח שוחק שיהיה ב' פסים בכל א' חצי טפח ומשהו ושפיר קאמר הש"ס דאילו בסוכ' דעלמא בעי טפח שוחק מש"ה מוכרח מהרש"א להקשות רק לשיטת התוס' דמתרצים דמחיל' של שתי לא מהני ובעי פס ד' ושפיר הקשה אמאי לא קאמר דאילו סוכה דעלמא בעי פס ד' · נמצא הוכחתי דספק של מ"א תליא בפלוגת' דרש"י ותוס' לשיטת רש"י מוכרח לומר דר"א ור' שימון מיירי בסוכה גדולה דאלת"ה נשאר עליו קושי' המהרש"א דתירוצו נסתר לפירש"י ולשיטת התוס' מוכרח לומר דר"א ור"ש מיירי דווקא בסוכה קטנה דאלת"ה דמיירי דווקא בסוכה גדולה לק"מ קושי' התוס' דבשני פסין סגי אע"כ דתוס' סובר דפס ד' לא מהני רק בסוכה קטנה :

אבל לפי האמת לא קשה קושי' המהרש"א ג"כ על התוס' דעיקר תירוצם מהתוס' דפס ד' בעינן משום דמחילה של שתי לא מהני אבל אם נימא דמחילה של שתי מהני לא בעינן פס ד' רק שני פסים שיהי' בכ"א חצי טפח ומשהו כקושי' התוס' ובברייתא קתני בהדיא דופן סוכה כדופן שבת ובלבד שלא יהי' בין קנה לחבירו שלש טפחים פירש"י דמחילה של שתי מהני יע"ש היטב · וא"כ לא צריכא פס ד' רק בשני פסים שיהי' בשני פסי' טפח ושוחק סגי כקושי' התוס' מש"ה לא יוכל הש"ס למנקט דאילו סוכה דעלמא בעי פס ד' דכיון דסברייתא סובר דמחילה של שתי מהני לא בעי פס ד' דבשני פסי' סגי מש"ה מוכרחים לנקוט רק בטפח שוחק סגי ור"א ור' שימון דסוברים דבעי פס ד' דהם סוברים מחילה של שתי לא מהני מש"ה בעי פס ד' אבל בברייתא דקא מותיב מיני' על רבה דסובר למחילה של שתי מהני לא בעינן רק טפח שוחק שיהיה בשני פסי' מש"ה נקט הש"ס רק טפח שוחק ומתורץ קושי' המהרש"א ודו"ק היטב :

סימן כד

איתא בשלחן ערוך בסי' תרל"ט סעיף ב' מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה וכמה אכילת עראי כביצה מפת ומותר לשתות מים ויין ולאכול פירות · כתב הרמ"א ואפילו קבע עלייהו מקור הדין נובע מהרא"ש דאיתא בהרא"ש פ' הישן ודווקא פת אבל פירי לא בעי סוכה כדמסקינן בפרק בתרא דיומא דף ע"ט דרבא משני דפירי לא בעי סוכה דקבע דידהו כאכילת ארעי דפת · ורבינו מאיר היה נזהר מלאכול פירות חוץ לסוכה כי הי' סובר כהאי לישנא דפירי בעי סוכה · מיהו נראה דמוכח התם דאפילו אי פרי בעי סוכ' היינו כשקובע עצמו לאכילת פירו' ואשמועינן דקבע דידהו הוי כאכילת עראי דפת אבל באכילת עראי דפירי ליכא מאן דאסר · דברי הרא"ש לא זכיתי להבין דכתב דקבע דידהו הוי כאכילת ארעי דפת דאדרבה דהא לדעת הר"מ דקבע בפירות חייב בסוכה והאיך כתב דהוי כאכילת עראי אם לא להגיה דלא הוי כאכילת עראי אך יראתי להגיה · אמנם נראה דא"צ להגיה דמתחלה חל עלינו לבאר דברי הר"מ דמפרש כשקובע עצמו לאכילת פירות בעי סוכה משמע דאף דאין אחרים רגילים לקבוע על הפירות כיון דקיימ"ל דקביעות אדם הוא על פת שיש בו ד' ביצים וכשקובע לאכילה על ג' ביצים בטלה דעתו אצל כל אדם כדאיתא בש"ע סי' קפ"ח סעיף ו' ומפני מה גבי פירות יהי' תלוי בדעתו אם דעתו לקבוע הסעוד' בעי סוכה ואמאי נימא ג"כ בטלה דעתו אצל כל אדם ואף שכתב המ"א שלמד דינו מדאמרינן אכילת עראי אין אכילת קבע לא דילמא הפירש בברייתא ג"כ דלא תלי' בדעת אדם רק הכל תלוי' כמה אוכל אם אוכל פחות מד' ביצים הוי אכילת ארעי ואם אוכל ד' ביצים הוי אכילת קבע כמו דשיערו חכמים באכילת פת ואפשר דסובר כשיטת הראב"ד דסובר דקביעות תלוי' בדעת אדם

אדם ולית ליה האי סברא דבטלה דעתו יעויין בב"י סי' קס"ת רק קשה דמנלן להרא"ש לפרש שדעת הר"ג מרוטנברג הוא כדעת הראב"ד דהא הר"מ סתמא כתב דפירי בעי סוכה ואף שמפרש שדעתו דבעינן שקבע סעודתו דלמא סובר כסברת הרמב"ם שקביעות תלוי במאכל ולא בדעת האדם · ואפשר דהא דתלוי' במאכל דווקא גבי פת שדרכו של אדם לקבוע סעודתו על ד' ביצים מש"ה אף שרוצה לקבוע סעודתו ע"ל פחות אמרינן בטלה דעתו אבל בפירות אין שיעור שכמה יהי' אכילת קבע מש"ה לא תלוי באכילה שכמה יאכל אלא בדעת האוכל אם דעתו לקבוע הוי קביעות אף בפחות מד' ביצים · ומ"א הקשה דהא איתא ביומא דף מ"ט ואי ס"ד שכותבת יתירה מביצה משמע בהדיא דכביצה פירות מחייב למאן דמחייב אפילו לא קבע עליו · דאל"כ לא פריך מידי דילמא ר"ג אכל דרך עראי וצ"ע · ונלע"ד דדברי הרא"ש נכונים בטעמים דרב אלפס השמיט מימרא דרבא דאמר פירי לא בעי סוכה ומפרש הר"ן דטעם משום דתירץ דבא לא הוצרך רק למאי דס"ד דכותבת יתירה מכביצה אבל למאי דמסיק דכותבת פחות מביצה לא צריך לתירוצו של רבא וגם הרמב"ן כתב דמימרא דרבא לא צריך רק למאי דבעי למימר כביצה בעי סוכה אבל למסקנא דמסיק דכביצה לא בעי סוכה לא צריך לפרוקי דרבא והר"ן השיג עליו דהא למאי דס"ד דרבא אמר כותבת הגסה יתירה מכביצה וא"כ אף למאי דמסיק דביצה לא בעי סוכה אבל יתר מביצה בעי סוכה והני כותבי' בלא גרעינים נמי איכא יתר מביצה · א"כ נשאר קושי' הש"ס מיומא· וצ"ל כתירוצו משום דפירי לא בעי סוכה · וא"ל דהמקשן היה סובר דשתי כותבי' בלא גרעיני' היא פחות מכותבת עם גרעין ואף דפחות הוא מ"מ ביצה איכא כמלא לפי מסקנא דביצה לא בעי סוכה לא צריכה לתירוצא דרבא דהא התרצן משני אין והיינו דאמרי' אינשי תרי קבא מאי צריך לחדש דהא המקשן נמי אסיק דתרי כותבי' המה פחות מכותבו' עם גרעינ' אלא דמקשן סובר דתרי כותבות הוי כמו כ תבות עם הגרעי' וצריך לתירוצא דרבא · נלע"ד דמוכח כסברת הרמב"ן דמקשה נמי אסיק דשתי כותבות המה פחות מכותבות וגרעין · ויש להקשות לשיטת רבינו מאיר כשקובע סעודתו על פירות הוי קבע א"כ מאי מקשו הש"ס בסוכה דף כ"ו מעשה לסתור דקתני אכילת עראי פטור והביאו מונסה דר"ג שהביאו לפניו שתי כותבו' ואמר שהעלם לסוכה מאי פריך הש"ס דילמא ר"ג קבע סעודתו משום הכי העלם לסוכה :

וי"ל דאף שהר"מ סובר דקבע גבי פירות מהני היכא דאיכא גבי פת אכי' ת עראי מולה הר"מ דקבע גבי פירות לא מהני לחייב בסוכה ושפיר מקשו הש"ס דכיון דקתני ברישא אכילת עראי וכמה אכילת עראי כדטעים בי רב ואמאי העלם ר"ג לסוכה רק דהכי נשאר קושיא מ"ט לרבא אמר שכותבת גסה יתירה מכביצה ולאו תירוצא הוא פחות מכביצה יעויין ביומא דף ע"ט א"כ האיך סובר האי סוגיא דמקשה מעשה לסתור אם סוברים כרבא דכותבת יתירה מכביצה ושני כותבי' ג"כ יתירה מכביצה וביותר מביצה גבי פת מחויבים בסוכה אם כן לשיטת הר"מ דגבי פירות מהני שקביעות בהש"ג אם כן מאי מקשו דלמא ר"ג קבע סעודתו עליהם מש"ה העלם לסוכה ואם סוברים דכותבת גסה הוא פחות מביצה ופחות מביצה לא בעי סוכה גבי פת ולא מהני הקביעות לפירות ושפיר מקשו ע"ז לא משני שר"ג החמיר על עצמו דהא איתא ברבינו ירוחם שעל פחות מביצה אין מי שיחמיר על עצמו אם כן למה החמיר ר"ג על עצמו וי"ל דסוגיא הנ"ל סוברים דכותבת גסה יותר מביצה ושני כ תבי' מבלי גרעינן הוי כביצה ששני כותבי' מבלי גרעינן המה פחותים מכותבת עם גרעין ואולא קושית הש"ס דמעשה לסתור דכיון דביצה פת לא בעי סוכה אף הקביעות הפירות לביצה לא מהני הקביעות דעראי מפת הוין כמו הקביעות מפירות על הביצה ושפיר מקשו ומשני דר"ג החמיר על עצמו כמלא מוכח מרבינו מאיר דקביעות הפירות הוין כמו עראי על הפת וכן כן דברי הרא"ש דאשמעינן שקבע דיליה הוי כאכילת עראי דפת דאלת"ה מאי מקשה הש"ס מעשה לסתור הא תינח אם נימא כסברת הרמב"ן דאף בכותבת יותר מכביצה מכל מקום שני כותבים מבלי גרעין הוי כביצה יוכל לפרש סוגית הש"ס כפי שכתבתי אבל אם נימא כסברת הר"ן דהמקשן היה סובר דשני כותבות הוי גדול כמו כותבות עם גרעין וביתר מביצה גבי פת חייב בסוכה א"כ גבי פירות באם שקובע סעודתו נמי מחייב בסוכה לדעת הר"מ אם כן מאי מקשו מעשה לסתור דלמא ר"ג היה קבע סעודתו וא"ל דמקשן היה סובר דשני כותבו' הוי פחות מביצה אם כן מאי משני דר"ג החמיר ע"ע דהא בפחות מביצה אין ראוי להחמיר אע"כ כדעת הרמב"ן · אך כ"ז אם נימא דכביצה לא בעי סוכה אבל אם נימא כביצה בעי סוכה עדיין לא מקשה הש"ס מעשה לסתור די"ל דר"ג קבע סעודתו עליהם והקביעות מהני דכיון דגבי פת בעי סוכה · לפ"ז מתורץ קושי' המ"א שהקשה מאי פריך הש"ס ביומא דילמא ר"ג אכלן דרך עראי הכי אולא קושית הש"ס דאם נימא דכותבת הגסה יותר מביצה ושני כותבים הוי בוודאי כביצה אם כן לא צריך לתירוצם מהש"ס דר"ג החמיר על עצמו די"ל דר"ג קבע סעודתו עליהם וקביעות מהני דגבי פת כביצה צריך סוכה ומהני גבי פירות הקביעות ושפיר מקשו הש"ס ומתורץ קושית המגן אברהם ודו"ק היטב :

באופן אחר נראה לתרץ קושית המ"א שהקשה מאי פריך הש"ס דילמא ר"ג אכל דרך עראי · י"ל דהכבתי דרבינו ירוחם כתב דעל פחות מכביצה אין ראוי להחמיר וטעמא מדר' לדוק אכל פחות מכביצה ולא העלום לסוכה דאם נימא דראוי להחמיר אמאי לא החמיר ר"צ ולא סבירא ליה כסברת הר"ן שהסחירה בידו אם רוצה יוכל להחמיר ובאם אינו רוצה הרשות בידו רק דסבירא ליה שמצוה להחמיר ותה שלא החמיר ר"צ משום דאכל פחות מכביצה אם כן האיך קתני בברייתא אמר ר' כשהיינו לומדים תורה אצל ר' אליעזר בן שמוע הביאו לפנינו תאנים וענבים ואכלנום אכילת עראי חוץ לסוכה משמע שאכלנו אף יותר מכביצה אמאי לא החמירו כמו ר"ג שהחמיר · וצ"ל דאף גבי פת על כביצה מצוה להחמיר אבל גבי פירות באכילת עראי ליכא מצוה להחמיר ור"ג דהחמיר אף גבי פירות משום דר"ג קבע סעודתו עליה וקבע דיליה הוי כאכילת עראי דפת · לפ"ז מקשו הש"ס ביומא שפיר דר"ג ע"כ קבע סעודתו דאלת"ה דאכל אכילת עראי למה החמיר דחזינן דרבנן היו אוכלים אכילת עראי חוץ לסוכה אע"כ דר"ג אבל סעודת קבע דהיינו שדעתו לקבוע ושפיר מקשו הש"ס ודו"ק :

ויש להביא ראיי' לרבינו מאיר דאם קבע סעודתו על הפירי שחייב בסוכה דהר"ן כתב דר"ג החמיר על עצמו ולא הוה כמו שאינו מצוה בדבר ועושהו דנקרא הדיוט · ויש להבין באמת אמאי לא נקרא הדיוט דהא קיימא לן בירדו גשמים להיכא ואינו רוצה לצאת מסוכה נקרא הדיוט אבל אם נימא כסברת הר"ר מאיר כשקבע סעודתו מחויב בסוכה משום הכי אף שאכל ר"ג אכילת עראי דילמא מימלך לקבוע סעודתו מש"ה הכי החמיר ר"ג הא תינח אם נימא כסברת רבינו מאיר אבל אם נימא דלא כרבינו מאיר מפני מה החמיר ר"ג אלא על כרחך כסברת רבינו מאיר ודו"ק :

סימן כה

נשאלתי מכבוד הרב המאור הגדול המפורסם מ' ילחק נ"י אב"ד דק"ק עיר חדש ומכבוד בי דינא רבה דק"ק הנ"ל :

אורנדר א' היה לו יין שרף בערך ששים מעפ' ולא הי' יכול למכור חמצו קודם פסח להערל בכפר שיושב כעת ושלח בנו לכפר אחר כדי שימכור שם חמצו ובנו מעל בשליחותו ולא מכר היין שרף בעצמו וביקש מאורנדר אחר כשימכור חמצו אזי ימכור ג"כ חמצו מאביו · ואחר כדשכח האורנדר למכור לחמצו של חבירו בתוך חמצו ובתוך המועד נתוודע לבעל החמץ שחמצו לא נמכר · והאיש ההוא הולך בדרך הישר ורצה תיכף ומיד לשפוך היין שרף ושכניו לא הניחו לו באומרם שהמו שאסור להתיר לעצמו איזה דבר בלתי שאלת חכם כן אסור לאסור על עצמו דבר ולא שפך היין שרף בתוך הפסח ונשתהה עד אחר הפסח ושאל מה דינו של היין שרף :

תשובה הלא מלאנו בתשובות הללו אוסרים והללו מתירים · אך לכת המתירים עיקר היתרא שבנה יסודם מאחר שהיה אונס בפסח שלא ידע כל ימי הפסח שלא נמכר חמצו והיה סובר שנמכר חמצו וכיון שהי' אונס על הבדיקה וה"ה מבטל שאחר כל חמירא בהאי המה המתירים אבל בנידון דידן שנתוודע לו בפסח שלא נמכר חמצו לריכא עיונא רבא דבהאי אף המתירים מודים להאוסרים · אך שראיתי שלדעתו הוא פסוק בעיניו להתירא ולדידי הוא מבעיא לי טובא ועיקר יסודו שרוצה להתיר מטעם מאחר שבעל החמץ רצה לשפוך היין שרף ושכניו לא הניחו לו באומרם שאסור להורות לעצמו ומדמה לאומר מותר והוי שוגג כדאיתא ביו"ד בע"ז סימן ל"ט לא דמי להדדי דהאומר מותר הוי שוגג דווקא כשהוא סבר שמותר לגמרי אבל הכא היה בספק אם מחוייב לשפוך היין שרף ואף שהשכנים אומרים לו שאין ראוי להורות לעצמו והמה היו ג"כ בספק אם מחויב לשפוך היין שרף לא הוי כלל אומר מותר · הוב ראיתי בתשובת מ"י סימן מ"ח שכתב להדיא כדברי שאומר מותר לא הוי רק כשאומר שהיה סובר שמותר לגמרי אבל היכא

דהיה מסופק לא הוי אומר מותר · ולפי מה שנראה לדעתי הרמ"ה לחוד אומר מותר הכי · אפסק נתבאר כאשר אבאר בעזרת השם. דאיתא בש"ע סימן תמ"ח חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אפילו הניחו שוגג או אונס כו' ומקור הדין נובע מהרמב"ם פ"א מהלכות חמץ ויש להסתפק אם היה אונס על הבדיקה וביטלו אם בכה"ג גוונא מותר לאחר הפסח או אף בכה"ג גוונא אסור לאחר פסח דמגיד משנה כתב טעמא דהרמב"ם דפסק דאונס אסור דהוכיח מדמתוקמא בפ' כ"ש דהא דקתני נכרי שהלוה לישראל על חמצו לאחר פסח מותר דמיירי בדאמר מעכשיו אבל כשלא אמר מעכשיו אסור לאחר פסח אם נימא דאונס מותר אף בדלא אמר מעכשיו נמי יהיה מותר דלוה היה אונס שאין לו אפשרות לפדות החמץ · אע"כ דאונס אסור לאחר פסח והתם ע"כ מיירי בדלא ביטלו דהא דביטול מהני דביטול הוי הפקר כדאיתא בתוס' בפסחים דף ג' בתוס' ד"ה מדאורייתא בביטול ומסקנא דהתם דמיירי בשהרהינו אבל הנכרי יעווין שם וקיימא לן דהיכא דליתא במתנה ובמכירה לא מהני גם כן מה שמפקיר ואנן קיימא לן בפסחים דף ל"א כל היכא דמקדים להו וזבין להו לכולי עלמא דמי מלוה ופריק ואם כן לכאן דמיירי בהרהינו אבל הנכרי לא מהני מה שהיה מבטל וכיון דלא היה הביטול משום הכי בדלא אמר מעכשיו החמץ אסור לאחר פסח אף שהיה אונס אבל כשהיה מבטל והיה אונס על הבדיקה היכא למימר מותר לאחר פסח ואף דאיתא בירושלמי דהיכא דביטל אסור לאחר פסח ואנן קיימא לן כוותיה כדאיתא בש"ע סימן תמ"ח · יש לומר דהירושלמי מיירי דהיכי דלא היה אונס על הבדיקה דטעמא דהירושלמי דחיים להערמה אם ביטלו מותר אף כשלא יבטלה יאמר שביטלו ודווקא היכא דעבר על תקנת חכמים שתיקנו שיבער דאף שביטלו מחויב לבער וכיון דהוא לא ביער ועבר על תקנת חכמים משום הכי לא מהימן לומר שביטלו אבל היכא דהיה אונס על הבדיקה ויאמר שביטלו מהימן · א"נ דאף בכה"ג גוונא לא מהימן לומר שביטלו · ונלע"ד שרש"י ותוס' חולקים בהאי דינא דאיתא בפסחים דף ו' א"ר יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל כו' אמר רבא שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עלויה ופרש"י חשובה היא בעיניו וחס עליה לשורפה ומשהה אפילו רגע אחד ונמצא עובר על בל יראה ובל ימצא ובתוס' מקשי' לפרש"י מאי מקשה הש"ס וכי משכחת לי' לבטלה הא חס לבטלה ונראה לפי עניות דעתי דרש"י לשיטתו אזיל ולא קשה קושית התוס' גבתוס' לשיטתם מקשו שפיר · ויש להבין מאי מקשו תוספות וחס עליה לבטלה דבשלמא לשרוף החמץ דמעותיו הולכים לאיבוד בוודאי חס שלא לשרוף אבל כשיבטל החמץ ולאחר פסח יהיה מותר וכשלא יבטל יהיה החמץ לאחר פסח אסור בהנאה בוודאי יבטל כדי שיהיה לאחר פסח מותר בהנאה ואין לומר שאין רוצה לבטל דביטול הוי הפקר ומתירא פן יזכה בו אחר דהא מכל מקום עדיפא ליה לבטל אולי לא יזכה בהם אחר ונמצא יהיה לו היתר הנאה לאחר פסח וכשלא יבטל בוודאי יאסר החמץ לאחר פסח אף בלא יזכה אחר יפסיד חמצו אם כן טוב לבטל דשמא לא יזכה אחר ויהיה מותר לו לאחר פסח ומאי מקשה תוספות על רש"י:

ויש לתרץ דתוס' סוברים כסברת הירושלמי דאף בביטול אסור לאח"פ דלא מהני ליה הביטול לפ"ז לא ירצה לבטל דלאחר הביטול איכא ריעותא שמא יזכה בו אחר ושפיר מקשו תוס' · אך אם נימא לסברת הירושלמי דחיים להערמה דווקא כשעבר על תקנת חכמים שלא היה מבער החמץ משום הכי לא מהימן לומר שביטלו אבל כשהיה אונס על הבדיקה או שבדק וביטל ומצא חמץ אחר פסח דמהימן לומר שביטלו אכתי נשאר קושייתי מה מקשו תוס' דהא בנידון דר' יהודה אמר רב מיירי שבדק מתחלה וכשבדק מתחלה ומצא חמץ לאח"פ ואמר שביטלו דמהימן ואם כן אף דאמר שמצא חמץ קודם פסח נמי מהימן לומר שביטלו דבהאי לא חיישינן להערמה דמשמע' מדקבעי אמר שמצא החמץ לאח"פ וכי' מבטל קודם פסח ובהאי מהימנינן ליה וא"כ אף דאמר שמצא חמץ קודם פסח והיה מבטל מהימן ואם כן כשיבטלה יהיה מותר לאח"פ ובוודאי יבטלה וגמאי מקשה תוס' · אע"כ דתוס' סוברים דאף שהי' אונס על הבדיקה ואמר שביטלו אפילו הכי לא מהימנינן ליה ואף דבדק ומצא חמץ לאח"פ ואף שאמר שביטלו דלא מהימן לומר שביטלו ושפיר מקשו דחס לבטלו א"כ הוכחתי בסברתי דתוס' סוברים דביטול אסור לאח"פ אף שהיה אונס על הבדיקה ואין לומר דלתוס' ס"ל גירסא ברש"י דשמא ימצא גלוסקא יפה וחס לבטלה ומקשו שפיר דחוק גדול לומר שלתוס' היתה גירסא אחרת ועוד דזו גמתידנא לרש"י שנעלם מעיני קדשו קושית הש"ס דמשכחת לה לבטלה אע"כ דרש"י מפרש וחס לשרפו ועל זה מקשו התוספות ומוכח דתוס' סוברים דאף דהיה אונס על הבדיקה וביטל

לאסור לאח"פ אבל רש"י סובר דהיכא דהיה אונס על הבדיקה וביטל מותר לאח"פ ולא קשה קושית התו' דאדרבה דהביטול יהיה תועלת שיהיה מותר לאח"פ ושפיר מקשו וכי משכחת ליה לבטלו · לפי זה מתורץ מאי דקשה לי · מאי הוצרך לטעם שמא ימצא גלוסקא יפה ויעבור על בל יראה ובל ימצא ואמאי לא מסיק הש"ס דטעמו דשמא ימצא החמץ לאח"פ והחמץ אסור בהנאה קיימא לן דהיכי דהניחו שוגג או אונס דאסור והוא אומר שביטלו ויהיה החמץ מותר לאח"פ · אבל לפי מה שכתבנו דאף דהיה אונס על הבדיקה וביטלו אפילו הכי אסור לאח"פ או ליכא חששא דשמא ימצא אח"פ ויאמר שביטלו דאף אם יאמר אסור לאח"פ משום הכי מוכרח הש"ס למימר לטעמא שמא ימצא תוך הפסח ויעבור על בל יראה ובל ימצא · ואין להקשות לשיטת רש"י דסובר דהיכא דהיה אונס על הבדיקה וביטלו דמותר לאח"פ לא קשה מאי לא אמרינן דחיישינן שמא ימצא לאח"פ ויאמר שביטלו · יש לומר דרש"י אזיל לשיטתו דמפרש בריש פסחים אור לארבעה עשר בודקים כדי שלא יעבור על בל יראה ומפרש הר"ן דרש"י סובר דבדיקה מהני מדאורייתא וכיון שבדק שוב לא יעבור על בל יראה ובל ימצא אם כן כשבדק קודם הפסח ומצא החמץ לאח"פ אף בלא ביטול נמי מותר לאח"פ וטעמא דר"ש דקנסא קנים משום דעבר על בל יראה ובכה"ג גוונא לא עבר על בל יראה ומותר החמץ ולכך ליכא חששא דשמא ימצא לאח"פ דאף אם לא ביטלו נמי מותר לאח"פ אבל התוס' סוברים דהבדיקה לא מהני מדאורייתא ואף דבדק מ"מ מונח אקרקפתא דאיסור דבל יראה ואם מצא חמץ אח"פ אסור נמי ואם נימא דהיכא דהיה אונס על הבדיקה וביטלו מותר לאח"פ אם כן אמאי לא מסיק הש"ס דחיישינן שמא ימצא לאח"פ ויאמר שביטלו · אע"כ דאף בכה"ג גוונא אסור החמץ לאח"פ וכן פסק הפ"א סימן תמ"ח דאף שהיה אונס על הבדיקה וביטלו דאסור לאח"פ ואם כן בעובדא דידן הף אם נימא כדעתו הרמ"ה שהוי כאומר מותר והוי שוגג ואפילו הכי הביטול לא מהני · ואף אם נימא דיכולים לסמוך על רש"י כפי שבררנו דרש"י היה מתיר בכה"ג גוונא היינו מהכרע דיש לומר דרש"י מודה דהיכא דהי' אונס על הבדיקה וביטלו דאסור לאח"פ משום לתא דאיסורא דבל יראה ובל ימצא כמבואר בהרב המגיד פ"א מהלכות חמץ וגם הסברא נותנת שיהיה איסורא דעיקר טעמא דביטול לא מהני דחיישינן להערמה שמפקיר דאף שלא יבטל יאמר שביטלו מהאי טעמא אף אונס אסור דחיישינן שמא לא יהיה לו אונס ויאמר שהיה אנוס · אך אם בדק ליכא שום איסורא משום בל יראה ובהאי דמצא חמץ לאח"פ מותר · וליכא למימר דגם בבדיקה חיים להערמה דבשלמא דגבי ביטול לא יוכל להכחיש אותו וגם גבי אונס לא יוכל להכחיש אותו משום הכי חיים להערמה אבל בבדיקה אם אמר שבדק ויודעים שחמץ ישנו בביתו יוכל להכחישו הו"ג אם אמר שבדק מהימן ואם מצא החמץ לאחר שבדיקה קודם לזמן איסורו בוודאי יבטלו כדי שיהיה מותר לאח"פ ובהאי לא שייך דחיים להערמה דאי בעי אמר שמצא החמץ לאחר הפסח ומהימן גם כן לומר שביטלו ומקשו הש"ס שפיר וכי משכחת ליה נבטלה אבל היכא דהיה אונס על הבדיקה אף שביטלו מודה רש"י דאסור לאח"פ ·

וגם נלע"ד דתוס' סוברים דאף בביטלו בעדים לא מהני כהוג דאי לא תימא הכי אכתי קשה מאי מקשו תוס' דהא חס לבטלו דאדרבה שיבטל כדי שיהי' מותר לאח"פ · ואין לומר דאף בביטול אסור דהא יכול לבטלו בפני עדים ויהיה מותר אע"כ אף בעדים אסור לאח"פ · מ"מ נראה דיש לסמוך על הבעל העיטור דהיכא דביטלו מותר בהנאה לאח"פ והטור השיג עליו דאין חילוק בין אכילה להנאה נלע"ד להמליץ בעד בעל העיטור דרש"י כתב שמא ימצא גלוסקא יפה וחס עליה לשורפה · ויש להבין אמאי לא מפרש רש"י כפירוש התוס' דדעתו עלויה ולא בטיל מאליו · ויש לומר דרש"י לשיטתו אזיל דאיתא בפסחים דף ו' אמר ר"י אמר רב סמוכא חמץ בי"ט יכפה עליו כלי ומפרש רש"י דמיירי בביטול דאם לא בטל עובר על בל יראה ובל ימצא וא"כ דהיכא דלא ביטלו שורפו אפילו בי"ט וכן הוא דעת רבינו יחיאל יעווין בטור סימן תמ"ו אם כן קשה למה תיקנו שצריך שיבטל ואין לומר דניחוש שמא ימצא לאחר זמן איסורא דהא כשמצא יוכל לשרפו רק דחיישינן שמא ימצא בי"ט ובי"ט לא יוכל לשרפו · אך לשיטת רש"י הכא דאין יכול לשרוף בי"ט דווקא כשביטלו אבל בלא ביטלו יכול לשרוף בי"ט · ואם כן כשלא יבטלו יוכל לשרוף בי"ט ולמה תיקנו שצריך שיבטל ומשום הכי הוצרך רש"י טעמא דחס עליו לשרפו משום הכי צריך ביטול · לפי זה יש לומר דבעל העיטור סובר כסברת רש"י דטעמא דחס עליו לשרפו דסובר דלא ביטלו יוכל לשרוף בי"ט כדעת רש"י ור' יחיאל ומוכרח לפרש דחס עליו לשרפו וסובר כדעת התוס' דבדיקה מדאורייתא לא מהני וכיון דבדיקה מדאורייתא לא יועיל כשמצא חמץ לאח"פ

אם לא ביטלו לאסור ובהאי לא מהימן לומר שביטלו ואם כן אף כשיבטל אסור לאח"פ ומאי מקשה הש"ס וכי משכחת לי' לבטלה דלמא ירא לבטל פן יזכה אחר ואין לו תועלת מה שיבטל כשמלא חמץ לאח"פ אף בביטול אסיר מכאן הוכיח הבעל העיטור דביטלו מותר בהנאה ובוודאי יבטל דאם לא יבטל יהיה אסור בהנאה ושפיר מקשה הש"ס וכי משכחת ליה לבטלה אבל אם נימא דאף דביטלו אסור בהנאה אם כן מאי מקשה הש"ס וכי משכחת ליה לבטלו. אבל התוס' סוברים כדעת הטור והרמב"ם דאף כשלא ביטלו אסור לשרפו משום שהוי מפרסים דדעתו עלוי' ויעבור על ב"י דחיישינן שמא ימלא בי"ט ובי"ט לא יוכל לשרפו ועוד נראה שגם בירושלמי מוכח כדעת בעל העיטור דאיתא בירושלמי פ' כל שעה הפקיר חמצו בי"ג לאח"פ מאי ר"י אומר אסור ור"ש בר"ל אמר מותר מתיב ר"י לרשב"ל אין אתה מודה לי משש שעות ולמעלה שאסור אמר לי' תמן איסורן גרם ליה ומפרש הגאון בעמ"ח קרבן עדה דקושית הירושלמי אזלה אין אתה מודה לי דמפקיר חמצו בתחלה שעה ששית ולמעלה שהוא אסור אע"ג דלא עבר על בל יראה אמר ר' יוסי לר"פ נהיר את כד הוינא אמרין אתיא לר"י כר' יוסי ורשב"ל כר' מאיר אינה כן אלא ר' יוחנן חייש להערמה ורשב"ל לא חייש להערמה מה נפק מבנייהו נפלה עליו מפולת מאן דאמר ערמה לית כאן ערמה מיהו קשה דהא דמקש' ר"י לרשב"ל משש שעות ולמעלה אמאי לא מקשה ר"י לנפשי' דע"כ הא דמבעיא הירושלמי הפקיר חמצו מאי ע"כ האיבעיא אזלה לר"ש דסובר בחמץ לאחר זמן מותר מדאורייתא ור"ש קנסא קניס ומבעיא אם בהפקיר שיהי' מותר דל"ל דה עיא אזלו אליבא דר"י מאי מהני מה שהפקיר דאף דהפקיר לא עדיפא מחמץ של נכרי ור"י סובר דחמץ של נכרי אסור בהנאה כדאיתא בש"ס פסחים דף כ"ח אי ר"י אפילו של נכרי נמי וכן איתא בהדיא בתשובות הריב"ש סי' ת' ע"כ דהאיבעיא אזלה אליבא דר"ש ולמשני פליגה ר"י ור"ש לקיש אזלא הפלוגתא גם כן אליבא דר"ש ואיתא בתוס' פסחים דף כ"ח בד"ה ר"ש אומר דחמץ לפני זמנו אסור רק באכילה אבל בהנאה מותר. אם נימא כדעת הטור דר"י אוסר אף בהנאה לקשה ר"י גם כן לנפשיה דר"י אוסר בהנאה ולפני זמנו מותר בהנאה לא קשה לנפשיה אע"כ כדעת בעל העיטור דר"י לאוסר רק באכילה אוסר ור"ש לקיש מתיר אף באכילה משום הכי הקשה ר' יהודה רק לריש לקיש ולא לנפשיה אם כן הוכחתי כדעת בעל העיטור:

ואין לדחוק ולומר דהא דבעל העיטור סובר דאף לר' שמעון משש שעות ולמעלה אסור בהנאה א"כ יוכל למימר דר"י אוסר אף בהנאה והקשה רק לר"ל דהא רוב הפוסקים סוברים דלר' שמעון לפני זמנו מותר בהנאה אם כן נשאר קושיא אמאי לא מקשה ר"י לנפשי' אע"כ דהרוב פוסקים סוברים כדעת בעל העיטור דר"י דאוסר דהיינו באכילה אבל בהנאה מותר משום הכי הקשה רק לר"ל דמתיר אף באכילה אם כן מוכח שרוב פוסקים סוברים כבעל העיטור וזו ראי' עצומה לבעל העיטור. ואף אם נדחוק ונאמר דקושית הש"ס אזלה אליבא דר"י דקיימא לן בלפני זמנו אסור בהנאה כר"י ז"א דהא דעת הראב"ד ורז"ה וב"ע פוסקים דהלכה כר"ש וקשה לשיטתם ליקשה ר"י לנפשיה אע"כ שסוברים כדעת ב"ע דלאחר זמנו בביטול מותר בהנאה ור"י דאוסר רק באכילה ור"ל מתיר אף באכילה משום הכי הקשה רק לר"ל לחוד:

לפ"ז איכא למימר דאף דאיתא בש"ע בביטלו אסיר אף בהנאה. י"ל דפסק בלפני זמנו כר"י ור"י דהקשה לר"ל דהקושיא אזלה אליבא דהלכתא בלפני זמנו קיימא לן כר"י ואזלה האבעיא בירושלמי אף להאסור הנאה ור"י דאוסר אף בהנאה אוסר אבל לדעת הראב"ד והרז"ה ובה"ע דפוסקים בלפני זמנו כר"ש ע"כ מוכרח לומר דר"י דאוסר רק באכילה וכיון דהראב"ד ורז"ה סוברים כדעת בעל העיטור אפשר בהפסד מרובה יכולים לסמוך עליהם להתיר בהנאה. ואם אם נימא דאין בידינו להכריע נגד רבינו בית יוסף והרמ"א דשתק אודי' ליה מכל מקום יש לנו לצדד עוד התירא. די"ל דהירושלמי דאוסר איירי קודם תקנה שהתקין רב הבודק צריך שיבטל וחיישינן להערמה אבל האידנא דכ"ע אומרים כל חמירא מהימן לומר שביטל וכן בתשובות פני יהושע סימן י"ג הביאו דעת הגאון מ' אברהם בהגאון בעל המחבר שו"ת משאת בנימין שהתיר מהאי טעמא ואף דהגאון פ"י השיג עליו מהא דכתב הר"ן דהיכא דהיה חמצו של ישראל ביד נכרי ועבר עליו הפסח שאסור בהנאה אף על גב דלא עבר רק על איסור דרבנן דמדאורייתא אינו עובר על בל יראה ובל ימצא דהיכא דהוי' חמצו ביד הנכרי וא"כ כשביטל עבר כ"ג על איסור דרבנן מה שלא ביער מש"ה אסור לאחר פסח:

ונלע"ד שאין זה השגה דיש להבין לטעם הר"ן דכיון דעבר על איסור מדרבנן אסור בהנאה לאח"ע אם כן מאי צריך הירושלמי ליתן הטעם דחיישינן להערמה נימא דאסור משום דעבר על תקנת חכמים וא"ל דהירושלמי איירי שבדק מתחלה ואף בכה"ג אוסר דהא הירושלמי מסיים בנפלה מפולת לית כאן הערמה ועיקר טעמא כיון דנפלה מפולת א"ל ביעור מדאורייתא וכיון דא"ל ביעור משום הכי מהימן לומר שביטלו ומכ"ש דהיכא דעשה תקנת חכמים שבדק כדינו מכ"ש שיהיה נאמן שביטלו אע"כ דהירושלמי מיירי כשלא בדק מתחלה וכן מורה לשון הירושלמי הפקיר בי"ג ובי"ג עדיין לא בדק ומאי צריך לומר דטעמא דחיישינן להערמה הוי ליה למימר דמש"ה אסור בהנאה דעבר על תק"ח. וצ"ל דהר"ן דאוסר שעבר על תקנת חכמים דקיימא לן כירושלמי דביטול לא מהני דחיישינן להערמה שלא יבטל ויאמר שביטל ומה"ט אומר דהיכא דהיה חמצו ביד נכרי אף על פי שלא עבר על בל יראה מדאורייתא חיישינן דשמא לא יתן החמץ לנכרי ויאמר שנתן ואף שהי' מניח החמץ בביתו יאמר שהחדר שהחמץ בתוכו השכיר לנכרי משום הכי אוסר הר"ן וכ"כ המג"א בסימן תמ"ז וא"כ עיקר איסורא מהר"ן דחיישינן להערמה אם כן איכא למימר דהערמה לא שייך אלא קודם תקנה שהתקין רב דבודק צריך שיבטל אבל לאחר שתקנה דכ"ע מבטלים ליכא הערמה ומהני הביטול ובלא"ה לא מצאנו בהש"ס שבביטול יהיה אסור לאחר פסח. ואף דהפר"ח הוכיח דהש"ס דידן סוברים גם כן דביטול אסור לאחר פסח אף בהנאה מהברייתא תנין חמץ של ישראל דחמץ שעבר עליו הפסח אסיר בהנאה ומסתמא איירי הברייתא אף בביטלו יש לומר דהברייתא איירי קודם תקנת רב וחיישינן להערמה דילמא לא ביטל ויאמר שביטל אבל אחר שתקנה דכ"ע מבטלים לית כאן הערמה וכשיבטל מותר לאחר פסח. ועוד הוכיח הפר"ח דבביטול אסור דרבא אמר חמץ שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו במשהו ופריך הש"ס והא ר' שמעון קנסא קניס ורבא מסתמא מיירי בביטול מאי פריך הש"ס והא קנסא קניס אע"כ דאף בביטול אסור יעויין בפר"ח סימן תמ"ח והנכון משתומם טובא. די"ל דלעולם בביטלו דמותר לאחר פסח. ואין לומר דילמא רבא מיירי בביטול דהא רבא אמר שלא בזמנו בנותן טעם ואם נימא דמיירי בביטול אף בחמץ בעין הי' מותר ואמאי תולה בנותן טעם אע"כ דמיירי בלא ביטל ושפיר מקשה הש"ס והא קנסא קניס:

ועוד יש לומר דהרמב"ם פרק ט"ו מהלכות מ"א יהיב טעמא דחמץ בזמנו במשהו משום דהוי דבר שיש לו מתירין לאחר פסח מיתר ומקשו הפוסקים דאף דפסק כר"ש דאחר פסח מותר מ"מ ר"ש קנס קנים ומתרצים דר' שמעון לא קניס רק היכא דהוא בעין אבל בתערובות לא קניס. וא"כ י"ל בביטול מותר לאחר פסח והא דמקשה הש"ס קנסא קניס הכי אזלה קושית הש"ס היכא אמר רבא בזמנו במשהו משום דהוי דבר שיש לו מתירין דהא ר"ש קנסא קניס ומשני דלא אסר רק בבעין אבל בתערובות לא קניס והוי דבר ש"ש לו מתירין ולעולם הש"ס סובר דבביטול ומלא חמץ לאחר פסח דמותר ופ"י בסימן י"ג הוכיח גם כן דהש"ס דילן סוברים דביטול לא מהני מדקתני חמץ של עוברי עבירות מותר לאחר פסח מפני שהם מחליפין ואמאי צריך לטעמא דמחליפין דהא מסתמא הי' מבטלין אע"כ דביטול לא מהני אין זה ראי' כלל שלא המעיין שם יראה לעינים דמביאו קניא דמסייע לך דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ואם כן חיישינן דשמא לא היה לו מלה בפסח שנתחמץ העיסה בפסח ואכיל איסורא בפסח ובפסח לאח"ז איסורא לא מהני ביטול ומש"ה מוכרח ליתן הטע' משום דמחליפין. ועוד י"ל דהברייתא מיירי קודם תקנת רב דחיישינן להערמה משום הכי אוסרים אף בביטול אבל אחר שתקנה דלא חיישינן להערמה י"ל דמהני הביטול:

ומה שהשיג עוד דהא רב קשישא מיניה טובא מר"י וכבר אמר רב שצריך שיבטל ואפילו הכי סובר ר"י דביטול לא מהני אין זה השגה דאיכא למימר עדיין בימי ר"י לא נתפשטה התקנה מרב משום הכי חיישינן להערמה אבל לדידן דכ"ע אומרים כל חמירא ליכא למיחש להערמה. ועוד י"ל דר"י לשיטתו אזיל משום הכי לא קבל מרב דיש להקשות לדעת ר' יחיאל שהביא הטור כשלא ביטל החמץ מותר לבער ביום טוב כדי שלא יעבור על בל יראה ואם נימא דר' יחיאל סברא דקם לשורפו לא סבירא ליה אם כן למה תקנו שצריך לבטל דהא אם אשכח חמץ ולא ביטלו מקודם אזי יוכל לשרפו ביום טוב. וא"ל דחיישינן דילמא ימצא בשבת דהא הח"צ בתשובתו בסימן מ"ב פסק דאף בשבת יוכל לפרר נמצא דאף אם ימצאו בשבת יוכל לפרר ואף אם נימא דהלכה כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה דהא לשיטת רש"י דאף אליבא דר"י לאחר זמן לא בעי שריפה ואם כן הדרא קושיא לדוכתי' למה תקנו שיבטל. וי"ל דטעמא דר"י בלא ביטלו יוכל לשרפו ביום טוב אף דהחמץ הוא איסור מוקצה דכיון דיעבור על בל יראה כדאים

איסור מעקב' ואית' בביצה דף ח' שבת ויום טוב רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור"י אמר נולדה בזה מותרת בזה ומסיק דפליגא בהכנה דרבה רב אית ליה הכנה דרבה ור"י לית ליה הכנה דרבה ואיתא התם אמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת ואיתא ברש"י ריש פ"ק דביצה דף ב' ע"א מאן דאית ליה הכנה דרבה סובר דמוקצה מדאורייתא ואם כן אף בלא ביטלו אסור לשורפו ולפרר ביום טוב משום דחמץ הוא מוקצה ומרא דשמעתתי' הוא רב וגם רבא מפר' דהתם ימצא גלוסקא יפה דאינהו לשיטתם אזלו דסוברי' דמוקצה דאורית' וחיי' יכן דהמא ביו"ט ימצא ויעבור על בל יראה אבל ר"י לית ליה הכנה דרבה וסובר דמוקצה דרבנן א"כ לר"י לא צריכנן לתיקון שיבטל דאם ימצא גלוסקא אף ביו"ט יוכל לשורפו או לפרר משום דהכי לא קיבל התקנה דצריך שיבטל ומשום הכי קיים ר"י להערמה אבל לדידן דקיבלו התקנה דצריך לבטל ליכא למיחש להערמה

אך: הראיתי בתשובות מ"ב סימן כ"ח שכתב דלא מהני ביטול מאחר שהחמץ עדיין בביתו וברשות חצרו קונה לו ואף שלא מדעתו זה ליתא דהא דחצירו קונה לו שלא מדעתו דווקא במידי דהיתרא אבל דאיסורא לא אמרינן דחצירו קונה שלא מדעתו וראי' לדברי מהא דאיתא בירושלמי גגו של עכו"ם שסמוך לגגו של ישראל ונתגלגל חמץ מגגו של עכו"ם לחצר של ישראל הרי זה דוחפה בקנה אבל לטלטל בידים אסור וכתב הח"ה הטעם דאף דקיימ"ל דבודקין רק בתוך המועד ולא גזרינן דילמא אתי למיכל מיני' דהתם החמץ שלו ומחויב לבער וכיון דעליו מוטל לבער לא גזרינן דילמא אתי למיכל · אבל בהאי החמץ שאינו שלו ואין מחויב לבערו גזרינן דילמא אתי למיכל מיני' מש"ה צריך לדחפו בקנה · והא נימא דאף באיסורי אמרינן חצירו קונה לו שלא מדעתו א"כ החמץ שלו ויהי' מותר לטלטלו בידים · אע"פ דאמרינן היתרא ניחא ליה לקנות ולא איסורא יעוין בתשובות הריב"ש ימצא כדברי · ועוד יש לי כמה ראיות דאמרינן איסורי' לא ניחא ליה דלקנות ומה שהביא עוד ראיה דביטול לא מהני דאיתא במתניתין לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד ופי' התוס' דאחר המועד הוא לאחר פסח כבר כתבתי בתשובתי די"ל דמתניתין מיירי בלא ביטלו ועוד אף אם נימא כפירוש מהרש"א דמפרש דמתניתין מיירי בביטלו י"ל דמתניתין מיירי קודם התקנה שתיקן רב הבודק צריך שיבטל ואיכא הערמה כסברת הירושלמי אבל לדידן דקיימ"ל כרב דכ"ע מבטלים לית כאן הערמה ועוד פסק מ"ב להפוך היין שרף אף שביטלו ולא אמרינן דהוי זיעה בעלמא ומביאו הראי' מתשובות הרא"ש שנשאל מהרא"ש אילפס חולבת אם יכולי' לתת למטה בכירה תחת קדירה של בשר ופסק דאסור אפילו בדיעבד אם נעשה הייתי אוסר הקדירה שההבל עולה מן האילפס הוא כמו חלב ובאמת אין ראיה מהרא"ש די"ל דלדעת הרא"ש הוי זיעה חמור כטעם כעיקר לא מבע' לדעת הפוסקים דטעם כעיקר אין לוקה על אכילתו בוודאי לא יעבור על ב"י ואף להפוסקים דלוקין על אכילה דהא הר"ן כתב בהדיא אור לי"ד דהא דהחמירו תורה בחמץ שיעבור על ב"י משום דאית בי' כרת ולא בדיל מיני' אבל היכא דליכא כרת אינו עובר על בל יראה ובטעם כעיקר לכ"ע לית בי' כרת כדאיתא בפסחים ד' מ"ג שדווקא על חמץ גמור ענוש כרת כיון דלא עבר על בל יראה ליכא למיחש ואף שהר"ן כתב דאף חמץ של ישראל שהופקד אצל נכרי אף דלא עבר על בל יראה מדאורייתא אפ"ה אסור לאח"פ מכ"ש גבי טעם כעיקר לרוב הפוסקים דהוי דאורייתא · י"ל דבשלמא גבי חמץ אם לא היה ביד נכרי הי' עובר על בל יראה מדאורייתא מש"ה אף שהפקיד ביד הנכרי כיון דיוכל לבא לידי עבירה לעבור על ב"י מש"ה אסור החמץ אף לאחר פסח אבל בטעם כעיקר דלא יכול לבוא לידי איסור ב"י מודה הר"ן דמותר · אך קשה לנגדי דעת רש"י דרש"י מפרש בר"פ א"ע דעוברין על ב"י וקא' הכי דתנן במתני' ליתא בכרת אפ"ה סובר רש"י דעוברין על ב"י כמאן איכא למימר לגבי ט"כ עוברים על בל יראה אך לדעת רש"י יש לדלד הגזרה דאיתא ברש"י בע"ז ד' ס"ז אמר ב"י טעמא וממשא אסור ולוקין וטעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין פרש"י טעמו וממשו שהאיסור הוא בעין · טעמו ולא ממשו כגון חלב שנימוח אף דליכא ממשות מגוף האיסור כיון שנמחה גוף האיסור ואינו ניכר הוי טעמא ולא ממשו וליכא איסורא רק מדרבנן יעוין בפוסקים שמפרשים כך לדעת רש"י א"כ ה"ה ביי"ש אינו גוף האיסור בעין · י"ל לסברת רש"י אינו אסור בפסח רק מדרבנן · אך מה אעשה מי לנו גדול מהגאון ח"ל אשר לאורו אנו הולכים ומימיו אנו שותים שפסק בסימן ק' היי"ש אסור לאחר פסח ואף שיש לנו להדות בי' נרגא אך כעת איני בקי הבריאה לירד לעומקי דדינא לכן יראתי בפני הגדול הנ"ן ומ"ב שכתבו לאיסורא ואף שכתבתי דהאידנא כ"ע מבטלי לית ביה הערמה דהא חזינן דהרא"ש והטור והרב"י מביאו הא דהירושלמי לפסק הלכה דלא מהני ביטול ואף דהאידנא כ"ע מבטלים אפ"ה פוסקים ביטול לא מהני אך עדיין יש לגלגל היתרא דהא דאמרינן לר"ש קנסא קניס יש לומר דדוקא לדידי' אבל לדידן דקנסינן תו אבל לאיש אחר מותר דלא שייך לומר דקנסינן לי' אך הר"ן פ' כ"ש מביא ראיה דאף לאחרינא אסור מדאמרינן בפרק קמא דחולין חמצן של עוברי עבירה מותר מיד מפני שהם מחליפין וטעמא דמחליפין הא לאו הכי אסור ה"מ חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה לכ"ע והאי ברייתא מיירי בלא ביטלו כמו שכתבתי למעל' דחיישינן שמא גזמן בפסח ואיכא למימר כיון דעבר על ב"י מדאורייתא מש"ה קנסינן היכיה [?] לכ"ע אסור אבל בביטלו דליכא איסורא מדאורייתא רק דחיישינן להערמה י"ל דאף דהירושלמי אוסר דווקא לו דאם ביטלו מהני חיים להערמה אבל לאחרים להערמה בשביל אחר בוודאי לא חיישינן ואם תאמר שביטלו מותר לכ"ע לאחרים ·

וראיה לדברי דהא הב"ע סובר דאף לדידי' מותר בהנאה דלענין הנאה לא שייך הערמה · ואף דהטור חולק עליו נ"ל דאוסר אף בהנאה אינו אלא לדידי' אבל לאחרינא מודה הטור דמותר: והואיל דאיכא הפסד מרובה וחייב לאחרי' דעתי נוטה לערב היי"ש עם יי"ש אחר והיי"ש אחר יהיה רוב נגד היי"ש חמץ שעבר עליו הפסח · ואף דקיימ"ל ביו"ד סימן צ"ח שאף איסור דרבנן אסור לערב בידים ואף אם ביטלו במזיד היהם [?] אסור יש לנו לסמוך על דעת רבינו יונה שהביאו הרא"ש שהתיר בחמץ שעבר עליו הפסח שמותר לכתחלה לערבו בידים מטעם דכיון דעיקר איסורא הוא רק משום קנס · ואף דהרא"ש חולק עליו י"ל בביטלו מודה הרא"ש דמותר לערב · ואיתא במ"א סי' תמ"ח דחמץ שעבר עליו הפסח ונתערב בטל ברוב וגם דעת הרמב"ם פ' ט"ו מהלכו' מ"א דהיכא שנפל חלב לבשר עוף דמותר להרבות דכיון דליכא איסורא רק מדרבנן יעויין בב"י בסימן צ"ט ביו"ד ובלא"ה יש מתירין ביי"ש דזיעה בעלמא וכבר הבאתי מהש"ס ופוסקים כמה היתרות לכן המורה שהורה לערב את היי"ש יש לו על מה לסמוך והמיקל לא הפסיד מטעמי' שכתבתי ובעת אני בקו הבריאה ח"ל פתחי דרך קצרה וד' יצילנו משגיאות · וירשינו בתורתו נפלאות הכ"ד הצעיר שבאלפי ישראל עפר מוכן תחת כפות רגלי התלמידי חכמים · היום יום ט"ז סיון תק"מ לפ"ק פינטשוב ה"ק יצחק אברהם בהמ"ו הגאון המפורסם המנוח מוהר"ר דוב בעריש כ"ץ זלה"ה:

סימן כו

נשאלתי שוחט אחד בא לעיר קטנה ונתקבל שם לשוחט ומחמת שלא היה שם חכם בחורה שינהג את הסו"ב התנו עמו שיעמוד לפני הרב הגאון המפורסים הנ"ל בלהם אשר הוא יושב על כסא ההוראה בקהלה גדולה אשר הם הרים למשמעתם · וכה עשה השוחט ובא לפני הרב והראה סכינו כמה פעמים ובכל פעם שמסרו במוקה [?] יפה היה נראה לעין שעבר על כמה פגימות · ונתעכב השוחט כמה ימים אצל כבוד הרב הגאון והראה שלא עמד בנסיון חזר לביתו בלתי ידיעות הרב הגאון ולא גילה לאזני אנשי עירו משום דבר ואחז דרך לשעה ששחט גסות ודקו' ועופות בעיר וחוץ לעיר · ובהתוודע הדבר פרע לכבוד הרב גזר על השוחט בכתבי חרמות ושמתות לבלתי שלוח עוד ידו לשחוט שום דקה או עוף והשוחט מעל בחרם הגבוה והקשה ערפו ושחט כמאז וכמקדם · ומענה בפיו שכבר נטל קבלה בעת שנסמך לשוחט · וגם שאר רבנים הסמוכים להעיר הקטנה הנ"ל פרסו רשת החרם ושמתא על השוחט הנ"ל · וכאשר ראה השוחט כי כלתה אליו הרעה הלך להקהלה לפני הרב הגדול דשם והשיג מאתו קבלה · וגם זולתי מה דינו של הבשר אשר שחט השוחט קודם לקחתו הקבלה מהרב שני אם הוא אסור או מותר · ואת"ל שהם אסור אם הכלים שבשלו בהם הבשר אם מותרים או אסורים והיו התלמידי חכמים מתוכחים זה את זה בהלכה ובקשו מאתי ליתן דעתי המכרעת · והנני מהרהם [?] כו' לכן אענה את חלקי כאשר הורוני מן השמים:

תשובה · שמתוך שלשה ראיית שאבאר בעז"ה אוכיח שהבשר משחיטות השוחט בין הא' קודם נקבלה שני' מהרב הוא אסור וטריפה · (א) ערס [?] דאיתא בתשובות הרשב"א בסימן רי"ח ראובן שהיה ממונה על השחיטה ועל הבדיקה ואח"ז בדקוהו אם יודע הלכות שחיטה ונמצא שאינו יודע תחת יד בני הקהלה בשר משחיטתו אותו הבשר מהו וכן הכלים שבשלו הבשר בהן מה הן מי תלינן להקל ונאמר כי מתחלה היה יודע דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין ועכשיו

שכח

שכח ומלשרינן מה דשחט כבר אנו לא תלינן. להקל תשובה דבר
ברור הוא שאין אומרים רוב מצויין אצל שחיטה מומחין במי
שנבדק ונמצא שאינו · ומ״כ בנידון דידן שבדקו לשוחט ומצא
סכין פגום בחזקת בדוק לית דין צריך בושש שאיתרע ליה החזקה
ורובא ומה ששחט קודם הקבלה שני׳ שהבשר הוא טריפה
וא״ל דאכתי איכא בעובדא דידן ה״ה ס׳ בעת ששחט היה הסכין
יפה בלי שום פגימה וא״ל שהיה בהסכין פגימה דילמא לא
שחט עם המקום הפגום · אבל זה ליתא דבעובדא דהרשב״א
היה נ״כ ה״ה ספק בעת ששחט הי׳ יודע הלכות שחיטה והשתא
הוא דשכח וא״ל דכבר שכח דילמא לא נזדמנה לו טריפות
בשחיטה והאי ס״ס הוא עדיפא מס״ם דידן דהאי ספק דילמא
לא שחט כנגד הפגימה ספק גרוע דמסתמא שחט בכל הסכין
כדכתב בהדיא מו״ז בנה״כ בסי׳ א׳ ואפ״ה הטריף הרשב״א
הבשר ומכ״ש בעובדא דידן שהבשר הוא טריפה · וא״ל דהא
הרשב״א מסיים בטעמא · אבל זה איזה חזקה אית לי׳ שמא לא
למד ולא ידע · ומ״ז הרמ״א מפרש דהרשב״א איירי בדלית ליה
קבלה · אבל השוחט דידן אית ליה קבלה מעת שנסמך ואית לי׳
חזקה קמייתא · ז״א דחזקה קמייתא לא מהני רק שלא להטריף
הכלים למפרע דאמרינן השתא הוא דשכח ובדלית ליה חזקה
קמייתא מטריפנן הכלים אף למפרע דשמא לא למד מעולם אבל
כשבדקוהו ורואים שלא הרגיש בפגימות ואיתרע ליה חזקה קמייתא
ורובא ומה ששחט אחר שבדיקה מהרב הוא טרופה · ואם עדיין
יאמר האומר דכיון דבזמן מועט נסמך מהרב. אחר שהרגיש
בפגימות א״כ ניזיל בתר השתא דקיימ״ל כרב קדשה אבי׳ בדרך
וקדשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת לפנינו אמרינן מדהשתא
בוגרת יע״ש בקדושין דף ע״ט ונימא מדהשתא ידע בעת ששחט
נמי ידע · זה ליתא דהא מסקנת הש״ס דרב לא אזיל בתר חזקה
דהשתא רק דהיכא דקדשה בהאי יומא דמשלם היא אבל בתוך
שהם לא אזיל בתר הזקה דהשתא להזקות נערות מתגדות
לחזקה דהשתא · ובנידון דידן איכא חזקה שהוחזק לאינו מרגיש
בפגימה לאחר ניסיון הראשון בהאי אף רב מודה דלא ניזל בתר
חזקה דהשתא ·

ואא״ל גבי שוחט דידן שכבר היה נסמך והי׳ לו קבלה מאיזה
רב וגם לבסוף ג״כ היה נסמך מהרב והוי תרי חזקות
ואפשר דבכה״ג סובר ג״כ רב דאזלינן בתר השתא · אבל איכא
סברא בלידו דמוכח דאף בכה״ג לא מהני כלום דאיתא התם נימא
רב דאמר כר״כ ולא כר״י דסובר דהנא מוליא מידה כלא רהי׳
יהן אין מוליא׳ מידו בלא ראי׳ ומשני דרב סובר כר״י וטעמא
דר״י דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו וכל פמעיין בבדק
ברא דהתם איכא נמי ב׳ חזקות חזקה דהשתא שהוא בריא וחזקה
דמתחלה נמי היה בריא דמולם לא הכיח ואפ״ה אמרינן דכיון
דאיכא חזקה אחרת כנגדן לא אזלינן בתר השתא ואנן קיימ״ל
כרב וקיימ״ל כר״י כדאיתא בהרמב״ם פ׳ ט׳ מהלכות זכי׳ ובטור
ח״מ סימן רנ״א והיה קשה קושית הש״ס ול״ל כתירוצי׳ דרב מודה
לר״י דכיון דאיכא חזקה כנגדו סותר תרי חזקות הנ״ל · ה״ה
בנידון דידן דהוחזק שאין מרגיש בפגימ׳ שלא עמד בניסיון
בפני הרב וגם איכא חזקה לר״ה בהמה בחזקת איסור עומדת
וסותר לחזקה דהשתא מה שנסמך מרב אחר ולא אזלינן בתר
דהשתא

וראיה גמורה לדברינו מתשו׳ הר״ן והובא בב״י בטור י״ד
סימן ר״א דאיתא בתשובות הר״ן שנשאל על מקוה
שהוחזקה בחזקת ארבעים סאה ומיחזק להיות מימיו מתמעטי׳
ולעמוד על פחות מארבעים ס״אה וטבלו בה וגם עכשיו נמצא
שלם לא עלתה לה טבילה והפ״ע בסימן ר״א פסק כוותי׳ בש״ך
ס״ה אע״גב דאיכא חזקה דהשתא וחזקה דמעיקרא שהיתה
שלימה אפ״ה דכיון שהוחזק שמימיו מתמעטים לא אזלינן בתר
דהשתא ומוקמה למעיקרא וה״ה בנידון דידן דכיון דהוחזק שאין
להשוחט מרגשה לא אזלינן בתר דהשתא ומכ״ש בעובדא דידן
דאיכא ג״כ חזקת איסור מדר״ה דלא אזיל בתר חזקה דהשתא
ולית דין צריך בושש שהבשר שהיה בעין משחיטתו קודם שנסמך
מהרב אחר · שהבשר טריפה · וא״ל דכיון דבירכנו שהבשר
משחיטתו קודם סמיכת הרב הוא טריפה א״כ נימא דאף בשר
שנשחט קודם שנ׳בדקו לאינו מרגיש בפגימה נמי יאסר אף דאיתי׳
באגידה שלא אסרינן למפרע ומו״ז הרמ״א בסג״ה סימן א׳ ס״ק
א׳ וש״ז ונה״כ שם מפרש שם דבריו בנטל קבלה לא אסרינן
למפרע דהא הט״ז מחו ליה במאה עוכלי׳ דדמיא למקוה שנתדלדל
ונמצא חסר שכל טהרות שנעשה ע״ג טמאות כקושית התוס׳ על
ר״ח וכל התירוצים מהתוס׳ לא שייכים גבי השוחט יע״ש ומו״ז
בנה״כ השיג עליו וכתב דטעם דאגודה משום דרוב מצוין אם״ת
הן א״כ רובא מסייע לו לשוחט ועכ״פ לא בעינן שיבר עצמות אלא
דהתם ליכא חזקה מבח רוב וקרוב לומר דאפילו לא נטל קבלה

האגודה · ומכ״ש בנטל קבלה דאיכא חזקה לרוב מצויין אצל
שחיטה מומחין דהוחזק דידע מתחילה וגם רמא״ה
דבריו שהלוחים קשה נסולמה דאיתא בתשובת הרשב״א סימן
רי״ח התשובה דבר ברור שאין אוכלים משחיטתו ואין אומרים במי
שנבדק ואינו יודע רוב מצויין אצל שחיטה מומחין וא״א העמד
דבר על חזקתו אלא במי שהוחזק מתחלתו כהכין שבדקוהו ושחטו
בו ואחר כך נמצא פגום וכן במקום ואפ״ה איפלגו בהו וכן בבא
זאב ונטל הבני מעיים והחזירן כשהן נקובין וכיוצא בדברים אלו
שיש להם חזקה ממילא א״נ חזקה מעשה ממש אבל זה איזה חזקה
יש לו כדי שנעמוד על חזקתו שמא לא למד ולא ידע ולא הוחזק
כוונתו דאף בסכין פליג ר״ח וסובר שהעמיד הסכין על חזקתו
אבל בהאי מודה ר״ח דהתם בדק הסכין מתחילה והוי חזקה
מעלייתא משא״כ הכא ליכא חזקה דידע מתחלה מש״ה כתב דאפי׳
הכי פליגי דר״ה פליג על ר״ח יעוין בט״ז ויש להבין דהא קיימא
רובא וחזקה רובא עדיף וכיון דר״ח סובר דחזקת סכין מהני מכל
שכן דמהני הרוב דמצויין אצל שחיטה מומחין והאיך כתב דבהא
אף ר״ח מודה וכ״ל דאף דאמרינן רובא עדיף מחזקה דווקא היכא
דל כא ריעותא ברובא כגון גבי פרה אדומה אף דאיכא לגמרא
חזקת טומאה מטהרין אפר הפרה דאזלינן בתר רובא דרוב
בהמות כשרות והתם ליכא ריעותא ברובא מש״ה רובא עדיף מחזק׳
אבל היכא דאיכא ריע תא ברובא כגון הכ׳ גבי השוחט שא״י הלכות
שחיטה החזקה עדיף מרובא וגם הסכל כוזן דבהאי אף ר״ח מודה
דלא מהני הרובא דהתם גבי סכין ידעינן שבוודאי מתחלה היה
הסכין יפה אבל היכא דאיכא רק משום רוב ואיכא למימר דהוא
מן המועט אף דאזיל בתר רובא דווקא בדלא נמצא ריעותא אבל
בנמצא ריעותא לא אזיל בתר רובא :

וראיה לדברינו דהא רבותינו בעלי התוספות סוברים
דה כא שנטרפה הבהמה אוסרים כל הגבינות
למפרע משום דהוי חזקה שהיתה מבוררת אף דאיכא רוב בהמות
כשרות כסברת רבינו שמשון והובא בתה״א בדף פ״ו ע״ב דטעמא
משום דאיתרע רובא · ואף דאנן דקיימא לן כרבינו שמשון יש
לחלק כפי שמחלק הד״מ והש״ך א״כ הוכחתי דלא הוי רובא
מעלייתא והאיך כתב נה״כ דאף בלא נטל קבלה מכשיר האגודה
משום דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין · ועוד דהא גבי מקוה
איכא חזקה למקום שהיה בה מ בע ם סאה והטהרות שנתן לכלים
שטבלה ה״ה להם גם כן חזקות טהרות ואיכא ב׳ חזקות להתירא
ואפ״ה מטמאים ומכ״ש דהיכא דליכא רק דרוב מצויין אצל שחיטה
מומחין דלא מהני האי רוב לחוד ומכ״ש היכא דאתרע הרובא
דלא מהני · ואף אם נימא דאגודה לא מכשיר רק הכלים שבישלו
הבשר ולכלים הי׳ להם ג״כ חזקת היתר וכיון דהיה להם החזקה
ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין מסייע לחזקה משום הכי התיר :
אבל זה ליתא כלל דאין מחלק בין הבשר והכלים משמע דמכשיר
אף הבשר והבשר מעולם לא ה״ה לו חזקת היתר דאדרבה דהיה
לו חזקת איסור מדר״ה :

ועוד דכיון דאיתרע רובא לא עדיפה בוודאי מחזקה וגבי
מקוה איכא תרי חזקות להיתרא אפילו הכי מטמאים
ה״ה גבי שוחט דלא מהני החזקה ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין
וממילא נסתר מ״ש נה״כ דפשיטא כשנטל קבלה דאיכא חזקה ורוב
מצויין אצל שחיטה מומחין וגבי מקוה ליכא רוב דהא גבי מקוה
איכא גם כן חזקה דהיתרא לכלום אפילו הכי לא מהני ה״ה גבי
שוחט דלא מהני דהאי הרוב לא עדיף מחזקה ואף אם נימא לגבי
כלים שבשלו הבשר מהשוחט איכא ג״כ חזקת היתר וחזקה לשוחט
דידע דנטל קבלה ואיכא גם כן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין
וכיון דאיכא ב׳ חזקות ורוב מהני דהא הש״ך מתרץ דברי הרמ״א
וכל המעיין בהרמ״א יראה שהכשיר אף הבשר מהשוחט וגבי
הבשר ליכא רק חזקה ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין והאי רוב
לא עדיף מחזקה דכיון דאיתרע רובא ודמיא למקוה דאיכא גם כן
תרתי חזקות להיתרא ואפ״ה מטמאים וכשאר קושית הט״ז :

אבל לענין דינא נראה כדעת הרמ״א כי אנכי מודע דמשה
רבינו קאתינא ומהפכינא בזכותי׳ דמשה אמת ותורתו
אמת ולא קשה קושית הט״ז דהתוספות בד״ה הכין לא איתרע בדף
י״ד דהוי ס״ס · ויש להבין דקיימא לן כר״ח רק בשיבר עצמות
דהא אף בלא שיבר עצמות נמי איכא ס״ס ובכל דוכתא מתירים
משום ס״ס · ונ״ל דמש״ה לא מהני האי ס״ס דאיתא בט״ז ובש״ך
סי׳ ק״י דגבי שחיטה לא מהני ס״ס משום דחזקת אמ״הח שותרת
לס״ס יעוין שם משום הכי איפסק הלכתא כר״ח רק בשיבר
עצמות :

ואיתא בתשובות הרא״ש כלל כ׳ סימן י״ד כששחט בסכין
בדוק ונאבד לאחר השחיטה ומלא בה פגימות כשירה
דאמרינן ששיבר עצמות ולאו אדעתיה וב״י בסימן י״ח מביא
לפסק

נפסק הלכה אם כן אף בלא היכר עלמות : אבל לתלות לקולא כמו בנאבד הסכין ונ"ל דהב"ח הקשה להרא"ש אתר אסדדי דבנאבד הסכין מחמת ספק זלינן לקולא ובנפל הסכין ולא ידעינן אם נפל אל חוזו מחמרינן וגם הב"י פסק בהני סדיפי' כהרא"ש והאר אסדדי והפרן הט"ז דקיימ"ל דבכל דוכתא אזלינן בתר חזקה דהיכא דליכא לפנינו לבדקו אבל בדאיכא לפנינו לא סמכינן אחזקה מש"ה פסק בנאבד הכי דכשירה דאם בא לשאול להחכם אחר שנאבד הי' מורה להיתרא מחמת דאית ליה חזקת היתר מש"ה לא אסרינן מספק אבל היכא דהסכין הי' לפנינו לא היה מורין להיתרא ונשאר חזקת איסור מש"ה לא תלינן לקולא וכ"כ הש"ך מש"ה איפסק הלכתא כר"ח רק בהיכר עלמות ·

לפ"ז מתורץ כל הקושיות שהקשה הט"ז על הרמ"א דאגודה סובר שתירץ דהכי' איתרע מש' דהוי ס"ס והא דקיימ"ל כר"ח רק בהיכר עלמות ואין מתירין משום ס"ס דהתם איכא הסכין לפנינו והיכא דאיכא לפנינו לא אזיל בתר חזקה דהיתרא ונשאר חזקת אמ"ה מש"ה לא מהני ס"ס נגד חזקת אמ"ה · אבל בהשוחט שנטל קבלה כששחט כשהיו שואלין לחכם קודם שבדקוהו להשוחט היה מורה להתירא והיה להבשר חזקת היתר מש"ה אף כשבדקוהו להשוחט ונמצא שא"י לא אסרינן מספק ודמיא לסכין שנאבד דבספיקא תולין להקל אבל כשלא נטל קבלה והשוחט יש לפנינו לא אזלינן בתר רובא דרמא"ש דהרמ"א פסק כהגאוני' דהיכא דיוכל להתברר לא סמכינן ארובא וכשהיה שואלין על הבשר לא היו מורין להתירא ונשאר חזקת אמ"ה מש"ה לא תלינן לקולא מספק ושפיר מחלק הרמ"א בין נטל קבלה ובין לא נטל קבלה ודו"ק ·

ומתורץ ג"כ קושי' הט"ז מה שהקשה דאין לומר דמש"ה לא אסרינן למפרע משום דכלים יש להם חזקת היתר דהא גבי מקוה הטהרות ג"כ יש להם חזקת היתר דגבי שוחט שא"י דכיון ששחט היה מורין להיתרא ויש להבשר חזקת היתר וגם איכא ס"ס מש"ה לא אסרינן למפרע אבל גבי מקוה ליכא ס"ס מש"ה מטמאין אף הטהרות · ומתורץ כל הקושיות מה שהקשה הט"ז :

הערה הנייה לסברא רמ"י מתשובות ל"ל סי' ע"ג שהבשר ששחט השוחט קודם הקבלה הני' נאסר באיסור גמור · דאיתא בל"ל סי' הנ"ל הקהל עשו תקנה שלא יביאו בשר לקהילתם עד שיביאו מקודם הלפנ"ת והריאה לפני הבודקים מהקהלה ובדק א' כבש ואמר שכשרה ובוה להראות הריאה לפני הבודק מהקהלה ומלא הבודק אחריו שהריאה היה סרוכה והיה מבלבן ובאותו יום שחט עוד ג' בהמות בזה אחר זה וא"י אם שחט אותה קודם שחיטת אותו הכבש שנטרף או אחר אותו הכבש · והשיב שכל הכבשים הם ספק טריפה וטעמו משום דהוי פושע שאין מדקדק בין היתר לאיסור ופושע דינו כמזיד לכל דבר · וא"כ כ"ש בנידון דידן שהשוחט מיקרי פושע דאם התם איכא למימר דשוגג הי' ורגלים לדבר דהוי שוגג אלום להראות להבודקים ואפילו הכי אסרו הל"ל דכיון שלא בדק שפיר מיקרי פושע שאינו מדקדק בין היתר לאיסור ובנידון דידן אסרו הרב הגדול להשוחט שלא הרגיש בפגימו' והשוחט לא ידע שהשמכוהו רב אחר · וגם עבר על חרם הגבוה שגזר עליו הרב בשמתות ובוודאי אינו מדקדק בין היתר לאיסור והוי פושע גמור ושחיטתו אסורה :

ואף אם נאמר שאין הנדון דומה לראיה דבמעשה דל"ל יצא טריפה מת"י ומש"ה מקרי פושע אבל בעובדא דידן לא יצא טריפה מת"י לא מקרי פושע מ"מ יש ראיה דאף בכה"ג מקרי פושע דאיתא בתשובות הרשב"א סי' תקל"ד ראובן שאמר לשמעון בדוק סכין זה ובדקו שמעון ונתנו לראובן וראובן הי' הולך לשחוט ולוי לקח מידו ומלא בה פגימות מעשיו מוכיח שהי' די לו באותו הבדיקה ולפיכך מעבירין אותו והובא בש"ע סי' י"ח ס"ק י"ט אלמא דאף שלא עשה שום מעשה רק שמעשיו מוכיחים שהי' די לו באותה בדיקה מיקרי פושע ומכ"ש כשמסר כמה פעמים הסכין בחזקת בדוק ונמלא אחריו כמה פגימות והוא סבר שדי לו באותה הבדיקה שבדק הסכין וגם עבר על גזרת הגבוה שנקרא פושע גמור ויש לו להתווכח עם הנ"ל מראשו ועד סופו כאשר אבאר לקמן בתשובתי בעז"ה בסימן כ' :

הערה שנית מהרא"י שאמר בעז"ה מה ששחט קודם הקבלה הני' שהבשר אסור דהרמ"א מביא דעת האגודה היכא דבדקוה לשוחט ונמלא שאינו יודע הלכות שחיטה שהשחיטה מה ששחט כשרה דאדם איתרע בהמה לא איתרע והקשה הט"ז דאף אם נימא דדעתו דסובר כתירוץ השלישי מתוס' דטעמא דר"ח דסובר דסכין איתרע בהמה לא אתרע והוי ס"ס ובשא"י הלכות שחיטה נמי איכא ס"ס דילמא השתא הכא נאמ"ל מקודם אפ"ה דילמא שחט שפיר דאכן קיימא לן כר"ח רק בהיכר עלמות ולא סמכינן על ס"ס · לפי קט שכלי יש לאו להפלין בעד האגודה דיש להקשות האגודה כמאן סובר דאיתא בהרא"ש בדף ד' דהא דאמרינן רוב מלויין אצל שחיטה מומחין נינהו לאו דוקא רוב דהא לא אפשר דנימא סמוך מיעוט לחזקה ואיתרע רובא דהוי כפלגא ופלגא אלא רוב לאו דווקא ואמרינן הכל מומחין ואפילו מיעוט ליכא וגם הרא"ש בסוגיא דהיכר העלמות הקשה נימא סמוך מיעוט לחזקה והוי כפלגא ופלגא ומתרץ דמיעוט אינו מומחין לא שכיח והרשב"א השיג עליהם דכיון דרובא סותר לחזקה שמעתא אמרינן רובא עדיף והכי' איתא ביבמות בריש פרק האשה שהלך בעלה ולרתה דאמרינן סמוך מיעוט לחזקה ואיתרע רובא דהתני התם דאיכא תרי מיעוטא חדא דמיעוט נשים אינם מתעברות ועוד מיעוט הנשים דמפילות והוי תרי מיעוטים מש"ה אמרינן דהוי פלגא ופלגא :

לפ"ז דאגודה דהכשיר השחיטה למפרע כמאן סובר דהא להרא"ש והרא"ש דסוברים דסמוך מיעוט לחזקה והוי פלגא ופלגא דכיון דחזינן דלא ידע השתא איכא בוודאי המיעוט שהכא מעיקרא ונימא סמוך מיעוט לחזקה ואיתרע רובא וגם להרא"ש דטעמא משום דאינו מומחין לא שכיח אבל היכי דחזינן דלא ידע השתא איכא מיעוט שהכא מעיקרא ואיתרע רובא ואף אם נאמר דסובר כהרשב"א דלא אמרינן סמוך מיעוט לחזקה אכתי קשה דהא הרשב"א מודה היכי דאיכא תרי מיעוטי' סותרי' לרובא וגבי שוחט איכא ג"כ תרי מיעוטים חדא מיעוט דלמא לא היה מומחה מתחלה ואף דהיה מומחה מתחלה איכא מיעוט דהכא מעיקרא ודמיא להאי דיבמות וסותר לרובא והאיך הכשיר האגודה הכלים למפרע : אך באמת להכרעת הרמ"א דמפרש דאגודה איירי בנטל קבלה וליכא מיעוט דאינו מומחה רק המיעו' דילמא כבר הכא הוא סובר כשיטת הרשב"א דהיכא דליכא אלא חדא מיעוטא אמרינן רובא עדיף ולא קשה על האגודה דלא כהש"ך דמפרש דאגודה איירי אף בלא נטל קבלה א"כ נשאר קושייתי' ·

לפ"ז מתורץ קושית הט"ז דאכן קטמא לן דס"ס לא עדיפי מרובא ואף לסברת הרשב"א דס"ס עדיפי מרובא יעויין בתשובות הרשב"א ב"י ת"א מכל מקום הא' ס' שמא לא שחט כנגד הפגימות הוא ספק גרוע דדרך השחיטה לשחוט בכל הסכין כמו שכתב הש"ך וגם הש"ך כתב דלא הוי רק כעין ס"ס ובוודאי לא עדיף מרובא ושמא דהס"ס איירי בלא נטל קבלה ואיכא תרי מיעוטא חדא דלמא לא היה מומחה מתחלה ואף שהיה מומחה דלמא בעור נפגמה ודמיא להאי דיבמות משום הכי לא סמכינן על ס"ס דר"ח ובעינן לדידן דהיכר עלמות דוקא דרגלים לדבר דבעלם נפגם משום הכי איפסיק הלכתא רק בהיכר עלמות אבל אגודה איירי בנטל קבלה וליכא רק חדא המיעוט וסובר כהרשב"א דאין סותר לרובא · ואין לומר דהא לדידן דכל השוחטים נטלו קבלה ואפילו הכי קבעו להלכה דבעינן היכר עלמות דהא ליכא רק חדא מיעוטא ונשאר ס"ס כתירוצם מתוס' דאכן קיימא לן דהאי ס' שמא לא שחט כנגד הפגימה לאו ספק דדרך השחיטה לשחוט בכל הסכין ולק"מ קושית הט"ז :

והשתא דבררנו כל הדיעות דלשיטת הרא"ש דסובר דסמוך מיעוט לחזקה והוי פלגא אם כן דכיון דלא עמד בנסיון ולא הרגיש בפגימות הוי מיעוט דמעיקרא גם כן לא הרגיש הבשר הוא טריפה ואף להרשב"א דסובר דמיעוט לא איתרע רובא דהא הכא הוי יותר אמיעוט דכיון לידענו דלא הרגיש בפגימות מאן לימא דבעת ששחט היה הסכין יפה דלמא הסכין היה פגום · ואף אם נאמר דכיון דמתחלה היה לו קבלה ולבסוף נסמך גם כן והשיג הקבלה מוכרחים אנו לומר דפעמים הוא מרגיש ולפעמי' אינו מרגיש בוודאי לשיטת הרא"ש והרמ"ש לאו מהני הרוב דסמוך מיעוט לחזקה ואף להרשב"א לחד תירו' לסובר דמשום הכי לא איתרע רובא דאף דהוא מן המיעוט דלמא לא איתרמי לי' טריפות הא לא שייך רק בהאר הלכות שחיטה אבל כשאינו מרגיש בפגימה נסתר הטעם הנ"ל דמאי אית לן למימר דלמא לא שחט כנגד הפגימה דהא דרך השחיטה הוא בכל הסכין כמ"ש הנ"ל וגם אין לומר דילמא אתרמי' לו סכין יפה בלא פגימות דהא הסכינים עלולים לפגום וכן כתב הכרתי ופלתי סימן א' ואף אם ירצה לצדד ולהקל ולסמוך על תירץ הני מהרשב"א דרובא סותר לחזקה דהא אכן קיימא לן כתשובות הר"ן סימן ע"ח דגבי מקוה דכיון דפעמים נתמעט המקום מוקמינן הטמא אחזקתו וכל המעיין בתשובות הר"ן משמע אף לרוב מחזיק המקוה ארבעים סאה רק דלפעמים נתמעט אם כן ניזיל בתר רובא אלא ע"כ דהר"ן סובר כשיטת הרא"ש והרמ"ש והרשב"א לחד תירוצו דגבי שחיטה אמרינן דילמא שחט שפיר וגבי מקוה לא שייך האי טעמא ואתרע לרובא ורבינו ב"י קבע להלכה כתשובות הר"ן הנ"ל אלמא דלא אזיל בתר רובא

נגד החזקה וה"ה היכא דלא הרגיש בפגימה לא שייך האי סברא דשמא שחט שפיר דהסכין עלולה לפגום ויש לי ראי' דהיכא דאיכא פגם שלא הרגיש בהאי לא אמרינן שמא שחט שפיר דאיתא בתשובות הרשב"א סימן תס"ב טבח שנמצא סכינו שהוא פגום שחיטתו אסורה וקרוב בעיני שהכלים אסורים גם כן למפרע · ויש להבין מדכתב שקרוב בעיני משמע שלא היה ברור אצלו היתר' אסור למפרע רק בדרך חומרא אסר אותו · והאיך איירי אם איירי בדלא נטל קבלה דכבר הבאתי דהרשב"א בסימן רי"ח סובר היכא דלא נטל קבלה אסור למפרע מדינא · ואין לומר דאיירי דנטל קבלה מש"ה כתב דקרוב בעיני שהכלים אסורים למפרע · דהא הרמ"א מפרש דבנטל קבלה סובר הרשב"א דמותר למפרע לגמרי וכן מורין לדברי הרשב"א דכתב דשמא לא למד אבל בלמד סובר דאין אסור למפרע · אע"כ כפי שחלקתי דהיכא דאינו יודע הלכות שחיט' כגון שהיי' דרסה ורוב השוחטי' שוחטים תמיד מבלי שהייות ודרסות ומחמת הרגילות אף שהכה ה"ה אמרינן דשחט שפיר מבלי שהיי' ודרסה ובהאי גוונא איירי הרמ"א משום הכי התיר בנטל קבלה · ומה דכתב הרשב"א שקרוב בעיני לאסור למפרע איירי גם כן בנטל קבלה רק דכיון דהסכין פגום בהאי לא אמרינן דשמא שחט יפה דהסכין עלולה לפגום וליכא רק רוב דאמרינן סמוך מיעוט לחזקה ואיתרע רובא נמצא בררנו דבעובדא דידן מה שיש בענין הבשר שחיטתו קודם הקבלה הני' שהבשר אסור באיסור גמור וכל המורה שירצה להתיר יסתור ראיות הללו ויברר בראי' ברורה שהבשר מותר :

ואחר שבררנו שהבשר אסור חל עלינו לבאר באם הכלים שבשלו בהם את הבשר אם מותרים אחר מעת לעת ואף שמסתימות הרמ"א וט"ז משמע שאף הכלים אסורים אף שעברו מעת לעת מאוד קשה להבין טעם שלהם אף דקיימא לן דבעינן היכר עצמות ולא מהני ספק ספיקא ויש לומר דמשום הכי לא סמכינן על ספק ספיקא דהוי ס"ס שאינו מתהפך אף דהוי שם אונס חד דבתרווי' הו מוכרח לומר דלא שחט בפגימה והיכא דאיכא איסור דאורייתא לא סמכינן על הך ס"ס אבל לענין הכלים שעברו מעת לעת אפשר דמהני דליכא רק איסור מקבלה וגרע מאיסור דרבנן בעלמא · אף שראיתי בתבואות שור סי' כ"ה שספק השוחט ששחט מבלי קבלה אף דהוא מומחה מכל מקום שחיטתו אסורה ומעשה דידן גרע טפי דכיון שהרב אסרו להשוחט באיסור גמור וחליף כולי האי אם כן יהיה שחיטתו אסורה · דזה ליתא דעיקר טעמא מהב"ש דאם נתיר אותו ישתכחו אינשי דלא מעלי' ה"ס' מניחים לשוחט לשחוט אף דלא יהי' מומחה כלל ועיקר טעמא רק משום קנסא הא תינח אם יודעים אנשים שהרב אסרו להשוחט ולא השגיח על דברי הרב בזה שייך למקנסה אבל אם העולם לא ידעו שהרב אסרו והוא עבר על דבריו מאיזה טעם נפסיד ממון אחרים · ואף שהב"ש נתן טעם שהשוחט ששחט בלא קבלה עבר על חרם הקדמונים · אם כן לפי האי טעמא מהראוי' לאסור הכלים דהשוחט עבר על חרם הגבוה שמעל בחרם מהרב הגאון המפורסם נ"י ואפשר דמדאורייתא פסול לשחיטה · אבל המעיין בתשובות הרא"ש כלל ז' סי' א' יראה להדיא דאף בעבר על החרם אינו פסול מדאורייתא ומדאורייתא בעינן חשוד לאותו דבר ועיקר טעמא דשחיטתו אסור' רק משום קנס ואיכא למימר דווקא לדידי' קנסו ולא לאחרים אם לא ידעו שהרב אסרו :

ועוד איכא למימר בעובדא דידן אף ר"ח מודה דאם נימא טעמא דר"ח משום דאיכא ס"ס קשה דהא קיימא לן בסימן ק"י דס"ס בשחיטה לא אמרינן · וצ"ל דר"ח סובר הכי אמרינן דס"ס בשחיטה לא מהני כגון בספק שהה ואם היה לו ספק אחר וגם ספק שהה דאיכא בשעת שחיטה הי' לו ספק לא מהני האי ס"ס אבל בשלא היתה ריעותא בשעת שחיטה ואחר השחיטה נמצא שהסכין היה פגום דאם היה נאבד הסכין היה להבהמה חזקת כשרות ואף כשנמצא פגום לא מקרי ס' בשחיטה ומתירין משום ס"ס והשתא ניחא דמשני לא לחווי ספק שהה ופריך מ"ש יש להבין מאי פריך דהא גבי ר"ח איכא ס"ס ובספק שהה ליכא רק חד ספק · ואין לומר דהיינו הא דמשני דהכין איתרע בהמה לא איתרע למה צריך למימר דבהמה לא איתרע ואף דאיתרע הבהמה מ"מ איכא ס"ס · אבל לפי דברינו ניחא דהמקשן ידע גם כן דגבי ר"ח איכא ס"ס והמקשן הוה ידע דס"ס בשחיטה לא מהני מידי משום הכי הקשה מ"ש דגבי שחיטה ב' ספיקות הוין כחד ספק ומשני דהכין איתרע בהמה לא איתרע דבשעת שחיטה לא ידע מהפגימה וכשנאבד הסכין היה לו חזקת כשרות אף כשהסכין הוא לפנינו לא מיקרי ספק בשחיטה והוי ס"ס מעליא משום הכי מוכרח לנקוט בהמה לא איתרע וגם דמקמו מטבל וטלה ומשני גם כן בהמה לא איתרע משום דלא איתרע הבהמה הוי ס"ס מעליא נמצא דבשעת שחיטה הי' ספק בשחיטה אף ר"ח מודה דלא מהני ס"ס ספיקא וטרם ששחט הי' אסרו אותו ובשעת שחיטה הי' ספק בשחיטה דכבר נשמע שהשוחט לא הרגיש בפגימות ומעולם לא הי' להבהמות חזקת כשרות וכשנאבד הסכין אחר השחיטה אם היו שואלין מה דינו הי' מורין לאיסורה דהשוחט לא הי' לו חזקת כשרות ומקרי ספק בשחיטה בהאי אף ר"ח מודה דלא מהני ס"ס ועוד אני אומר דחזק' דהשתא מה שנסמך מהרב אחר לא הועיל כלום שלא לאסרו למפרע דאיתא בתוס' בחולין דף י' דאם אחד נכנס בתוך שבעה לבית המנוגע דטמא וודאי אף דבסוף ז' נחסר הנגע אפילו הכי לא אמרינן הרי הוא לפניך ולהעמיד האדם בחזקת טהרה דחזקה דהשתא הוי חזקה אלימתא וגבי מקוה אמרינן הרי חסר לפניך משום דמקוה חסר ואתא אבל גבי נגע איכא למימר דהשתא חסר יעויין שם בתוס' וכל הפוסקי' הסכימו דהרגשה יוכל לבא במיעוט הזמן מאוד ואם כן כשהפיקח הוחזק בפני הרב הראשון שאינו מרגיש · אם כן מה מועיל החזקה שנסמך מרב אחר דנימא דהשתא יהא ודמיא להנכנס לבית המנוגע דלא יועיל חזקה דהשתא · ואדרבה נידון דידן מיגרע גרע דאיכא עוד חזקת חזקת אמש"ח ולא יוכלו להתיר משום ס"ס דס"ס בשחיטה לא אמרינן ובהא אף ר"ח מודה דלא מיבעיא לפוסקים דסוברים דלא אמרינן ס"ס נגד החזקת איסור בהאי לא אמרינן ס"ס ואף להסוברים דס"ס נגד החזקה אמרינן דרובא וחזקה רובא עדיף וס"ס אלים כמו רובא הני מילי היכא דליכא רק חזקת איסור לחוד אבל היכא דאיכא ב' חזקות לאיסור לא מהני ס"ס דרוב גם כן לא עדיפי מהני חזקות ובעובדא דידן איכא ב' חזקות לאיסור חדא שהוחזק שאין מרגיש בפגימה וגם חזקת אמ"ש · וכפי שבררנו למעלה בהאי אף ר"ח מודה דלא מהני האי ס"ס · לכן אם המה יודעים מגזירות הרב ולא השגיחו בחרם הגבוה בוודאי מיגרע גרע מדינא דהב"ש שהכלים המה טריפה · ואף אם לא ידעו מהראוי' שהבאתי אין היתר כלל להכלים · אך אם הוא הפסד גדול וכבר עבר מעת לעת מבישול בתוך הכלים המיקל לא הפסיד וכ"כ הכו"פ · וכפי פרושות לאדון המערכה לא הצילינו משגיאות ושלא אבוש בדבר הלכה · ואזכה להגות בתורת ד' יום ולילה לשמה בלי יגון ואנחה · דברי הצעיר שבישראל אשקיפה הנדרסת בפני רגלי ת"ח · יום ט"ו טבת דהאי שתא שתקל"ז לפ"ק : הק' יצחק אברהם באמ"ו הגאון המפורסם המנוח מוה' דוב בעריש כ"ץ זלה"ה מפ"קק יוזעפוף :

סימן כז

כתב הנ"ל בסימן ע"ג דמעשה שאחד שחט שלשה כבשים והקהל דק"ק נ"ש עשו תקנה שלא להביא בשר מכפרי' עד שיביאו הלפנות עם הריאה דבוקה להראות להבודקים הקבועים וממונים מן הקהל ונמצא אחד ששחט ובדק כבש אחד ומסר ונתן לשותפו להראות להבודק הממונה מהקהל הריאה שאין כאן ריעותא וכשבדקה הבודק קבוע ראה שהריאה היתה הרוכה ועל ידי אותה הירכא נטרף הכבש ובאותו יום שחט השוחט הנ"ל עוד כבשים אחרים ולא ידעינן הי' מינייהו קדים ושחיט מי חיישינן לשאר הכבשים שמכר או לא חיישינן והשיב שכל הכבשים ששחט באותו היום טריפה מספק דהאי גברא איתרע חזקתו יעויין שם · ולכך יש לאסור כל מה ששחט ובדק ויודעין ששחט ובדק זה יש לאסור גם הכלים מראשו ועד סופו · אינו מובן לי דהא הריב"ש כתב בסימן ק"ג וזה שנראה מעשיו מוכיחי' שבכוונ' הי' רוצה להכשיל הציבור ולהאכילם טריפות ומעתה אין סומכין עליו לאכול משחיטתו משמע דווקא דהיכא דמוכח שבכוונה הי' רוצה להכשיל אבל היכי דליכא הוכחה · לא פסלינן אף דאיתא בתשובות הרשב"א בסימן ך' דכתב כל טבח שיצאת טריפה מתחת ידו אסור לאכול משחיטתו דהוי זה פושע שהוא אינו חושש אם מאכיל את הטריפות וכ"ז למיעוט הקפדתו בין היתר לאיסור ולא כל הימנו לומר שוגג הייתי אם כן משמע דלא מהימן לומר שוגג הייתי דווקא היכא דליכא רגלים לדבר שהי' שוגג אבל היכא דאיכא רגלים לדבר שהי' שוגג כההיא עובדא דנ"ל שהוא בעצמו ציוה להראות להבודקים והי' בודאי שוגג אף הרשב"א מודה דלא איתרע חזקתו דהרשב"א בסימן ך' הביא ראי' דלא מהימן לומר שוגג הייתי מהא דאיתא בפס"ח טבח שנמצאת טריפה תחת ידו מעבירין אותו לא מבעיא היכא דאחר גבי ומוכח דלא יכול לומר שוגג הייתי · אבל בדליכא הוכחה דהי' שוגג אין ראי' מהא דאמ' לא מעבירין להשוחט ואף דאין מבואר שצריך התראה דווקא בדליכא הוכחה דהי' שוגג אז צריך התראה דשמא שוגג הוא אבל בדאיכא הוכחה שאין מעבירין · ומה שכתב הנ"ל דמ"מ מקרי פושע מחמת שהמנהג דבק בזה לאסור בכל המקומות שחיטתו פסולה ולא מקרי

שוגג שלא איתא בהדיא בתשובות הרא"ש כלל עשרים סימן כ"ט
ואני אומר להיפך אם הדבר מחמת שאינו בקי יש לו תקנה כי לא
הי' מחמת רשעה אלא מחמת חסרון ידיעה ואם ילמוד ויתחכם
ויהי' בקי ורגיל ויכול לבדוק אלמא דהרא"ש סובר דבכה"ג אין
מעבירין · וגם מתשוב' הרשב"א בסימן תקל"ד דכתב כשרואה
שלא בדקו כדינו קבלו מידו והלך לשחוט מעשיו מוכיחים עליו
שהי' די לו בבדיקות הללו ומיקל הוא בבדיקות לפיכך מעבירין
משמע דווקא היכא דאיכא קלת רגלים שהוא מזיד אבל בדליכא
רגלים לדבר שהי' שוגג כגון בעובדא דנ"ל אף הרשב"א מודה
דאין מעבירין דהרשב"א מסיים אם הי' נראה בעיניהם שהי'
כעין שגגה מחזירין אותו ויקבל דברי חבירות יע"ש · ועוד קשה
שהיך מביא הנ"ל ראי' מדכתב הרשב"א דמעבירין דאף הכבשים
ששחט קודם הכבש זה יהי' טריפה דהא הרשב"א לא כתב רק
דמעבירין אבל לאסור למפרע מעולם לא עלה על דעת הרשב"א
וראי' לדברי דכבר הבאתי גם מן א' תשובות הרשב"א גבי מעש'
דראובן דכתב דאין אומרים העמד על חזקתו אלא כמי שהוחזק
מתחלה אבל זה איזה חזקה יש לו שמא לא למד ולא ידע ולא
הוחזק אבל היכא דאיכא הוקה מודה דחזקה מהני וגבי שוחט
איכא חזקת כשרות ואמרינן השתא הוא דאיתרע והיאך פסק
לאסור אף למפרע :

וראיה לדברי מדאמרינן בחולין דהי"ח ולא פליגי כשנמצא
סכינו שאינו יפה מכריזין על בישרא טרפה משמע
דעל בישרא ששחט כעת מסכין פגום אבל לאסור למפרע לא
אמרינן דאמרינן השתא הוא דאיתרע · ואף שהרמב"ם שינה
לשון הש"ס וכתב כל בישרא יעוין בפרק א' מהלכות שחיטה ה
כ"ו דהא הדרישה מפרש דמש"ס שינה וכתב כל בישרא דאף מה
שמכר הבשר לאחרים דמלשון הש"ס לא משמע לאסור אף
לאחרים מש"ה שינה הרמב"ם וכתב כל בישרא דאף שמכר
לאחרים מהבשר שנשחט בסכין פגום שיהי' אסור אבל לאסור
למפרע לא אסרינן :

ואף אם נימא כמו שסבין הנ"ל דהיכא דידעינן שעשה
השוחט במזיד דהרשב"א סובר דאסרינן למפרע ה"מ
היכא דידעינן שעשה במזיד אבל בכה"ג דהיכי יוכל לומר ששוגג
הי' מעולם לא עלה על דעת הרשב"א לאסור למפרע דזיל בתר
טעמא דכתב דלעולם יאמר ששוגג הי' די למעבירין אותו מכאן
ולהבא אבל למפרע לא קנסינן לי' להפסיד ממון לאחרים מה
שמכר הבשר לאחרים ואף אם הבשר תחת יד הטבח אין השכל
נותן לקנסו למפרע דעיקר טעמא מהרשב"א דלא יוכל לומר
שוגג הי' מדקאמר בהש"ס דמעבירין ולא קאמר בהתראה א"כ
אינו ראי' רק לאסור מכאן ולהבא אבל לאסור למפרע אינו ראי'
כלל מש"ס דהש"ס לא מיירי לענין לאסור למפרע · ועוד דהא
הרא"ש בתשובתו כלל ך' סי' כ"ט כתב וזה שלא חשש לבדוק
ושהוליא טריפה מת"י ב' וג' פעמים מעבירין כרבי או כרשב"ג
משמע דתלוריתא אין מעבירין רק לא פחות בשני פעמים
כרבי רק שהרשב"א חולק עליו וסובר דאף בפעם א' מעבירין
וטעמו משום דקנסינן לי' אבל לעשות פלוגתא רחוקה למימר
דהרשב"א סובר דאף למפרע אסור זו מעולם לא עלה על דעתו
דדוי' דקנסינן לי' מכאן ולהבא אבל לא למפרע · עוד מה שכתב
הנ"ל שראי' לדבריו מתשובות הריב"ש סי' קי"ג שהביא הב"י
סי' קי"ט דהא אדרבה מהריב"ש מוכח איפכא מדלא אסרו רק
אותו הכבש אבל למפרע לא אסרו · ואף מהריב"ש אין ראי' דכיון
שילא טריפה בוודאי מת"י איכא למימר דמודה שאסרינן למפרע
מ"מ האיך יוכל להביא ראי' לאסור למפרע · די"ל דאף שילא
טריפה בוודאי מת"י נמי סובר הריב"ש דלא אסרינן למפרע ·
ועוד דכבר הבאתי שכתב · דמעשיו מוכיחים שכיון להכשיל אלמא
היכא דאיכא הוכחה שמכוין להכשיל סובר הריב"ש דלא אסרינן
אף מכאן ולהבא וכמעשה דנ"ל דאיכא רגלים לדבר שהי' שוגג
כ"ע מודים דאין אוסרים למפרע · ונלע"ד דאף באם ידעינן
שה"ר הכבשים נשחטים לאחר הכבש שנטרף נמי מותרים דלא
מבעיא לדעת הרא"ש דסובר דבפעם אחד אין מעבירין דכתב
שהוליא טריפה ב' וג' פעמים או מעבירין אבל בפעם אחד אין
מעבירין ואף לדעת הרשב"א דסובר בפעם א' מעבירין וסובר
דלא יוכל לומר שוגג הייתי דווקא בדליכא רגלים לדבר אבל
בדאיכא רגליים לדבר דהי' שוגג אף הרשב"א מודה דאין
מעבירין כפי שהרכנו למעלה · עוד יש לתמוה על הנ"ל שכתב
דיש לאסור הכלים למפרע והא דמפור הרב בהגה"ס דאם יש לו
רפוי' מהסכם דלא אסרינן למפרע אלא בשאינו יודע הדינים
אבל בנמלא פושע שאינו מקפיד בין איסור להיתר דאין ראי' שלו
מיכחת אסרינן בכלים למפרע כוונתו שאין רוצה לפסוק גבל הרב
בהגה"ה מש"ה מהרן דאין היתר נהרב בהגה"ס · מה יענה
הנ"ל ביום שיאמר בו מה דקיתא בהדיא בסימן ג' מי שמשט

וסוכית טריפה מת"י פעם אחת אם לא הוחזק בכך מותרי' לאכול
משחיטתו אלמא אף דפשע בשחיטה או בבדיקה אפ"ס פסק דאין
מעבירין · אף שמו"ז הש"ך מחו לי' במאה עוכלי שלא ראה
דברי מהרי"ק בשלימות דמהרי"ק כתב אם ילבש שחורים ויעשה
תשובה יע"ש · ואנכי מזרעא דמשה רבינו קאתינא ומשפיכנא
בזכותו דמשה אמת ותורתו אמת דיש להקשות להכנת הש"ך
דסבין דהרמ"א מתיר כשילא טריפה מת"י בפעם א' דהא בסימן
קי"ט כתב דהא דלריך לילך למקום שאין מכירים היינו שעשה
במזיד או שמוחזק לכך אלמא דהיכא שעשה במזיד; מחויב לילך
למקום שאין מכירין והאיך פסק בסי' ב' דמותר לאכל משחיטתו
וא"ל דבסימן קי"ט מיירי דהוחזק לכך דהא מסיים או שהוחזק
לכך משמע דהיכא דלא ידעינן שעשה במזיד בעינן שהוחזק לכך
אבל במזיד אף דלא הוחזקו מחויב לילך למקום שאין מכירים א"כ
הרמ"א דסתר אהדדי לסברת הש"ך · ועוד קשה להכנת הש"ך
בהרמ"א א"כ מה יענה הרמ"א מה דאיתא פ' ז"ב דף כ"ס
ההוא טבחא דנפק טרפות מת"י פסלה ר"נ ולמסקנא דמחויב
לילך למקום שאין מכירין ולא מצאינו שם חולה ורבא סובר ג"כ
כר"נ וכן איתא בהדיא בהרמב"ם פי"י מהלכות שחיטה הלכה
י"ד · ואין לחלק דבהש"ס מיירי בטבח ששוחט לעצמו ומוכר בשר
לאחרים ואיכא הנאת ממון גבי' והרמ"א מיירי בטובח לאחרים
ואיכא טעמא דאין אדם חוטא וכו' וכן מחלק בהדיא בהר"ן
בחולין גבי טבח שנמצא אחריו כזית חלב יע"ש · וכן בשו"ת
שארית יוסף סי' כ"ב מחלק כן בהדיא אבל זה ליתא דהא דיוכל
לחלק כך דווקא היכי דיש לו התנצלות לומר שוגג הייתי בהא
אמרינן כשמוכר בשר לאחרים משתמא להנאת ממון מכוין אין
נאמן לומר ששוגג הי' וכשאינו מוכר לאחרים איכא טעמא דא"א
חוטא יוכל לומר ששוגג הי' אבל כשניכר שהי' מזיד תו ליכא
למימר דא"א חוטא דהא ראינו שכבר חטא אין אילוק כלל וכלל
א"כ האיך נעלם מהרמ"א גמרא ערוכה · וראי' לדברינו מלשון
הרמב"ם שכתב בזה"ל כל טבח בחזקת כשרות ומותר לבדוק
לעצמו ולמכור לאחרים הבשר וכו' וכשיצא קתני ואם יצא טריפה
מת"י מעבירין ואמאי לא כתב ג"כ כשמוכר הבשר דווקא אלא
ע"כ כשיצא טריפה מת"י מעבירין אותו אף כשלא מכר בשר
לאחרים :

ואף שהרמב"ם כתב טבח שבודק לעצמו ומוכר לאחרי' ויצא
טריפה מת"י פסול ודיקדוק הטור כשבודק לאחר אינו
נפסל להעדות יעוין בטור ח"מ סימן ל"ד יש לחלק לעניין פסול
העדות בעינן שיהי' חשוד על חמדת ממון וחיישינן דבשביל
חמדת ממון יעיד עדות שקר וכשאינו מוכר בשר לאחרים לא
עבר רק אלפני עור לא חיישינן שיעיד עדות שקר מש"ה מוכרח
הרמב"ם לכתוב גבי פסול העדות שמוכר בשר לאחרים אבל
לענין שמעבירין אין חילוק בין המוכר בשר לאחרים ובין כשאינו
מוכר בשר לאחרים מדסתם הרמב"ם וכתב טבח שילא טריפה
מת"י דמעבירין ולא הוזכר חילוק הנ"ל · ודלא כתשובות ש"י
שכתב לדעת הרמב"ם שמעבירין דווקא כשמוכר הבשר לאחרים
מדסתם הרמב"ם וכתב סתמא דמעבירין משמע דאין חילוק
יעוין בסמ"ע סי' ל"ד ס"ק ע"ו ותמצא כדברי א"כ הוכחתי
דלענין מעבירין אין החילוק והאיך פסק הרמ"א נגד הש"ס ונגד
הרמב"ם · אמנם אחר העיון לק"מ דוודאי היכא דניכר שהי'
מזיד מודה הרמ"א דמעבירין כפי פסקא דהש"ס ובעצמו פסק
בסימן קי"ט דהיכי דהי' מזיד מעבירין רק דהרמ"א בסימן ב'
מיירי דהיכא דאכן לא ידעינן שהי' מזיד ואמר שהי' שוגג יוכל
לומר שהי' שוגג · אף דהרשב"א סובר דלא יוכל לומר שוגג הייתי
הוכיח הרמ"א דינו ממהרי"ק שכתב שאם אותו השוחט כבר
נכשל בבדיקות ורגלים לדבר מעבירין אותו וקשה אם כבר נכשל
למה לא העבירוהו בפעם ראשון אע"כ דמהרי"ק סובר דהיכא
דאינו ניכר שעשה במזיד יוכל לומר שוגג הייתי ואין מעבירין
מש"ה כתב אם לא הוחזק בכך מותר לאכול משחיטתו אבל אם
הוחזק בכך תו לא יוכל למימר שוגג הייתי והן הן הדברים
ממהרי"ק · אבל כשניכר שעשה במזיד מעבירין אף בפעם
ראשונה · לפ"ז מתורץ קושית מו"ז הש"ך דהרמ"א ראה תשובת
מהרי"ק בשלימות ולא הוכיח דינו מדכתב מהרי"ק דהשב
מותר לאכול משחיטתו דהשתא איכא טעמא כמו שכתב הש"ך דאם
השוחט ילך למקום שאין מכירים וילבש שחורים או מותר הטעם
לאכול משחיטתו רק דעיקר ראייתו מדכתב אם כבר נכשל
בבדיקות ולמה לא העבירו אותו היכא שמר שחיטתו ראשונה
שנכשל אע"כ דמהרי"ק סובר דיוכל לומר שוגג הייתי ומתורץ
קושית הש"ך מ"מ מוכח מהרמ"א דהיכא דיוכל לומר שוגג הייתי
דמותר לאכול משחיטתו אף מכאן ולהבא והאיך פסק הנ"ל
דבשוגג אסור למפרע הכבשים מה שנשחטו קודם שחיטת הכבש
שנטרף ואף לדעת הרשב"א דסובר דלא יוכל לומר שוגג הי'

מ"מ

אבל מקום שלא לאסור לאפרע אף הרשב"א מודה כפי שכתבתי למעלה · ועוד דהא הרשב"א הביא ראי' מהש"ס דלא יוכל לומר שוגג היה ומהש"ס אינו ראי' דהיכא דאיכא רגלים לדבר דהיה שוגג שהשיבתו יהי' אסור והיכא דאיכא רגלים איכא למימר דאף הרשב"א סובר דנאמן לומר שוגג היה · א"כ בירורנו דלא כנ"ל וכן מסתברא דהיכא דהיה רגלים לדבר שהיה שוגג מותר לאכול משחיטתו אף מכאן ולהבא דבהאי לא פליג הרשב"א :
היום יום ח"י שבט תקל"ז לפ"ק : הק' יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק יוזעפוף :

סימן כח

נשאלתי שוחט שהיה נסמך מרבנים שהוא שוחט מומחה והיה שוחט בכמה קהילות זמני' טובא · ואח"ז עמד השוחט לפני בית דין צדק כדי להשוות על קנקנו אם עדיין עומד בחזקתו ולא עמד בנסיון שמסר הסכינו פגום ואלו היה בחזקת בדוק וכשר · ואח"ז הלך השוחט לפני ב"ד אחר וביקש מאתם שיהדרו עליו רחמים ולנסותו ואותו הב"ד השני לא ידעו שהיה כבר לפני ב"ד אחר ולא עמד בנסיונו · ושטר ראי' היה בידו מרוב בני קהלה שלו שיש לו מאוד חזקת כשרות והמליצו טוב בעדו להזדקק לדבריו ולנסותו כדינא · ומגודל צעקת ובכיות השוחט לא היה באפשרם להשיב פניו ריקם והיו מנסים אותו בעשר נסיונות ובאותו מעמד היו שני שוחטים מומחים והשוחט עמד בכל הנסיונות והשני שוחטים הפליגו מאוד בשבח השוחט שהוא אומן גדול ומהיר במלאכתו · ואח"ז נפל תיגרא בין החכמים שקצתם אומרים מאחר שלא עמד בנסיון לפני הב"ד הראשון הדא נותן להעבירו מאומנתו כדאיתא בפוסקים במצא סכינו פגום דמעבירין אותו · וקצתם אומרים מאחר שעמד בנסיון לפני הב"ד השני נשאר בחזקה קמייתא וכשר לשחוט כאשר בראשונה וביקשו החכמים מאתי ליתן דעת המכרעת לאן דעת התורה נוטה וגם שאלו אם הב"ד השני היו יודעים שלא עמד בנסיון לפני ב"ד כבר אם הם רשאים להזדקק אליו שוב שנית או אין רשאים מפני כבודם של ראשונים מאחר שלא עמד בנסיון לפניהם והעבירוהו :

תשובה לפום ריהטא נראה שזו אין צריך לפנים שהשוחט בחזקה קמייתא וכשר · אף דאיתא בתשובות הרשב"א בסימן תקכ"ד ראובן ושמעון שהיו מושכרים מהקהל לשחוט בהמות במקולין ואמר ראובן לשמעון בדוק הכין זה ובדק ב' פעמים ומצא ב' בדיקות וכתב לראובן וראובן הלך לשחוט ולא בדק הסכין ובא לוי וראה שכך היו מזלזלין בבדיקות הסכין ובדק הסכין כדינא ומצא הסכין פגימות · והשיב שנראין הדברים שזלזלו בבדיקות הסכין ומעשיו מוכיחים שהיה די לו באותו שבדיקה ומיקל בבדיקות הסכין ומעבירין אותו כדאמרינן בפ"ק דחולין דלא נמצא סכינו יפה דמעבירין אותו אף בפעם ראשונה יעוין בתשובתי סימן א' · א"כ נמי נימא בעובדא דידן שמסר הסכין לב"ד הראשון בחזקת בדוק ונמצא פגום דמעבירין אותו :

אבל לא דמי להדדי כי עובדא דהכא דבעובדא דהרשב"א היה מזיד דראה ששמעון לא בדק הסכין כדינא וראובן הלך עם הסכין לשחוט מש"ה פסק דמעבירין אותו אבל בעובדא דידן שהשוחט עשה כל הטרחות ויגיעות ואכן בודאי שאנס השוחט כדי למסור סכין יפה להב"ד ובודאי אנס היה ברשותה או מחמת בעיתותא לא היה בידו יכולת להעמיד הסכין ולמסרו יפה מש"ה אין להעבירו · אך דעדיין קשה לי על הרשב"א דאיתא בתשובות הרשב"א סי' ד' כל טבח שילאה טריפה מתחת ידו אסור לאכול משחיטתו דהרי זה פושע או שאינו חושש אם מאכיל טריפות וכ"ז למיעוט הקפדתו בין איסור להיתר ולא כל הימנו לומר שוגג הייתי דא"כ טבח שילא טריפה מתחת ידו דמעבירין אותו היכי משכחת אלא בהתרה בו וכו' ותו עוד אלא שצריך לדקדק אחריו אם ראוי לסמוך עליו אף בקבלות דברי חברות אם ראהו דואג ומתאנח ע"כ מקבלין אותו אבל אם כדי שלא יעבירוהו מאומנתו צריך לחוש בכך יע"ש :

ויש לתמוה שאיך כתב אם ראוהו דואג ומתאנח מקבלין אותו הא איתא בפרק ז"ב דף כ"ה ההוא טבחא דנפק טריפות מתחת ידו פסלה ר"נ ועבריה אזל רבי מזי' וטופרי' סבר ר"נ לאכשורי א"ל רבא דילמא אערומי קא מערים ומסקנא דאין לו תקנה רק ילך למקום שאין מכירים ויחזיר אבדה בדבר חשוב וא"כ היאך כתב הרשב"א אם ראוהו דואג ומתאנח מקבלין אותו ניחוש לאערומי קא מערים כקושית רבא · וי"ל דרש"י מפרש ויחזיר אבדה בדבר חשוב דכיון דמחזיר אבדה הוא ודאי הדר ביה מחמדת ממון כוונת רש"י דהא דמעבירין ואין לו תקנה רק שילך למקום שאין מכירין רק דהיכא דאיכא חמדת ממון כגון בטבח ובודק לעצמו ומוכר הבשר לאחרים חיישינן שמא ידע שהיא טריפה ומחמת חמדת ממון מכר הבשר בחזקת כשר משום הכי לא סגי בקבלת דברי חברות ולא מכשיר רק שילך למקום שאין מכירים ויחזיר אבדה בדבר חשוב וחזינן דהדר מחמדת ממון ומהכשר לחזור לאומנתו אבל בטבח ששוחט ובודק לאחרים דליכא חמדת ממון לא חיישינן ליה שמזיד היה שידע דטריפה היא ואמר כשר דהא אין אדם חוטא כו' רק דאמרינן שאינו מקפיד בין היתר לאיסור והני בקד"ח להזהיר שמהיום ולהבא יהיה מקפיד בין איסור להיתר ואין צריך לילך למקום שאין מכירים ויחזיר אבדה בדבר חשוב וכ"כ בשו"ת מים עמוקים סימן כ"ד ולפ"ז לא קשה על הרשב"א דהרשב"א איירי בטבח ובודק לאחרים דליכא גביה חמדת ממון ולא צריך רק קבלת דברי חבירים מש"ה כתב הרשב"א אם ראוהו דואג ומתאנח מקבלין אותו ובהא לא חיישינן לערומי דע"פ הדין אין צריך להעבירו :

ואין להקשות דהא הרשב"א כתב בתשובתו סימן ד' תשובה כל טבח שילאה טריפה מתחת ידו אסור לאכול משחיטתו ולא כל הימנו לומר שוגג הייתי שא"כ טבח שנמצאת טריפה תחת ידו דמעבירין היכי משכחת לי' אלא כשהתרו בו · כוונתו מה דאיתא פרק ז"ב שר"נ פסלו והעבירו וזה היה בלא התראה · אע"כ דאף בלא התרו לא מהימן לומר שוגג הייתי אבל בטבח לאחרים דליכא גביה חמדת ממון דילמא נאמן לומר שוגג הייתי והאיך מייתי ראיה לטבח ובודק לאחרים דלא מהימן לומר שוגג הייתי · וי"ל דהכי מביא ראיה דאם נימא היכא דליכא חמדת ממון יוכל לטעון שוגג הייתי ע"כ מוכרחים אנו לומר דטעמא משום דאית ליה חזקת כשרות אף דאיכא חמדת ממון היאך מוציאי' אותו מחזקת כשרות נימא דאית ליה חזקת כשרות ושוגג היה מש"ה דייק הרשב"א דבכה"ג לא אמרינן דשוגג היה דלא מהימן לומר דשוגג הי' כמו דאמרינן בפרק המקבל מקרי דרדקי ושתלא ותבחי כו' כמותרין ועומדין למי רק דהיכא דאיכא חמדת ממון אמרינן שהי' מזיד גמור שידע שהיה טריפה ומכר בחזקת כשרה ואין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירי' ויחזיר אבידה · דמאי מהני קבלת דברי חבירים דהא ידע שטריפה ומכר בחזקת כשרה · אבל היכא דליכא חמדת ממון אמרינן שאין מדקדק בין היתר לאיסור מש"ה מהני קד"ח · וכן מוכח לדברי הרמב"ם שכתב בפרק ח' מהלכות מ"א ובפרק י"ד מהלכות שחיטה השוחט ובודק לעצמו ויצא טריפה מתחת ידו מעבירין אותו ואין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירי' ויחזיר אבידה בדבר חשוב משמע אבל בשוחט לאחרים ואין לו הנאה מכשירה יותר מטריפה דאין מעבירין וכן דיקדק הטור בח"מ סימן ל"ד :

ואין להקשות דהא כתב הרמב"ם פ' א' מהלכות שחיטה ה' כ"ו כל טבח שלא הראה סכינו לפני החכם ושחט בה בודקין את הסכין אם נמצא יפה מנדין אותו כדי שלא יסמוך על עצמו פעם אחרת ותהי' פגומה והוא ישחוט בה ואם נמצאת פגומה מעבירין אותו ומנדים ולא מחלק משמע אף בטבח לאחרי' מעבירין אותו ומהלכות מ"א ושחיטה משמע דדווקא בטובח לעצמו ויש לו הנאה מכשירה יותר מטריפה א"כ הרמב"ם סתר אהדדי · ולק"מ דהר"ם יהיב טעמא בנמצא יפה דמנדין אותו דשלא יסמוך על עצמו ולשחוט בסכין פגומה בפעם אחרת ומפרש הלחם משנה דהרמב"ם איירי בשוחט דלא גמיר וחיישינן דשמא ישחוט בסכין פגומה ועיקר טעמא דטובח לעצמו דמעבירין משום דאמרינן מזיד היה שידע מטריפות ומחמת חמדת ממון אמרינן שהי' שוגג או שאין מקפיד בין היתר לאיסור ובשוחט דלא גמיר ושחט אין לך מזיד גדול מזה וכיון דידעינן שהי' מזיד מש"ה אף בטבח לאחרים מעבירין ומש"ה אינו מחלק וכתב סתמא דמעבירין אבל בשוחט דגמיר והוא טבח לאחרים להבנת הטור סובר הרמב"ם דאין מעבירין :

אבל אכתי קשה לי על הטור דאיתא בהר"ם פרק ז' הל' מ"א הלכה כ"א טבח שדרכו לנקר הבשר ונמצא אחריו חוט או קרום מלמדין אותו שלא יזלזל באיסורין אבל אם נמצא אחריו חלב כשעורה מעבירין אותו · דהא הבשר אינו שווה יותר מחלב אדרבה חלב הוא יותר ביוקר מבשר וליכא למטבח הנאה מה שנשאר החלב מפני מה פסק דאף בכה"ג מעבירין אותו דהא להבנת הטור בהרמב"ם דסובר דאין מעבירין רק בדיש להטבח הנאה מכשירה יותר מטריפה א"כ הרמב"ם סתר אהדדי : וראיתי בשו"ת מים עמוקים סימן כ"ד שהביאו לדברי הרמב"ם באם נמצא חלב כשעורה דמנדין אותו מהכי שלא בהדיא כתב הרמב"ם דמעבירין אותו ואם ראיתו מחוטים והבשר דהוא מחוטי הבשר אינו ראי' דכ"ת מפרש דחוטי בשרא אינו אסור רק מדרבנן אולי שטעות נפל בדפוס וצ"ל דמעבירין אותו ואפ"ה ראי' שהביאו ראי' נכונה יעוין שם · וכדי שלא יהיה הר"ם סתר אהדדי אמינא דהר"ם מחלק בין טבח לעצמו ובטבח לאחרים דהיינו

בטבח לעצמו אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירים משום דאיכא חמדת ממון בעינן שהדר מחמדת ממון מ"מ בעינן שילך למקום שאין מכירים ויחזור אבידה אבל בטבח לאחרים דליכא חמדת ממון לא חשדינן לי' במזיד רק שאין מדקדק בין היתר לאיסור מעבירין ג"כ ובאם יקבל דברי חברות חוזר לכשרותו מש"ה בפ' יו"ד מהלכות שחיטה שכתב שאין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירים הוצרך לכתוב שהשוחט ובודק לעצמו וטעמא דאיכא חמדת ממון מש"ה לא מתכשר עד שילך למקום שאין מכירים אבל בפ' שביעי מהלכות מ"א כתב בנמצא אחריו חלב כשעורים מעבירין אותו ולא כתב עד שילך למקום שאין מכירים דגבי חלב ליכא חמדת ממון דחלב הוא ביוקר מבשר אף דמעבירין כשיקבל עליו דברי חברות נמי סגי וכן מוכח דהרא"ש מחלק ג"כ כה"ג בכלל עשרים סימן ד"ט כתב וזה שלא חשש לבדוק והוציא טריפה מתחת ידו שנים ושלש פעמים אם עשה במזיד או שלא חש לבדוק כל הצורך רשע הוא בעיני ואף אם מקבל עליו להיות נזהר מכאן ולהבא לא הי' לבי נוחן לי לסמוך עליו עוד ומדכתב פעמיים ושלש לא רצה לסמוך על קד"ח משמע אבל בפעם א' אף דמעבירין סגי בקד"ח לא"ל דהרא"ש סובר דבפעם א' א"צ להעבירו וא"צ לקבל ד"ח דהא הרא"ש בפסקיו מביאו ג"כ להלכה חלב כשעורים דמעבירין וגבי חלב ליכא גם כן חמדת ממון ואפ"ה פסק דצריך להעבירן אע"כ דהרא"ש סובר דבפעם א' סגי בקד"ח ובפעמיי' ושלש לא רצה לסמוך על קד"ח · וחזינן דהרא"ש הי' מסופק אם סגי בקד"ח שלא איתא בהדיא בפרק ז"ב דאין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירים רק דהרא"ש מפרש דמיירי בטובח ובודק לעצמו דכתב דאם בא ממון באיסור לידו לא מתכשר עד שיחזיר הממון דגם בטבח לא מתכשר עד שמבורר ע"י ממון אחר שכתב בתשובה וכ"ש שאותו ממון של איסור צריך להוציא מתחת ידו מש"ה דכיון דאיכא חמדת ממון לא מהני קד"ח אבל היכא דליכא חמדת ממון סגי בקד"ח · א"כ מוכח דהרא"ש סובר ג"כ החלוקים הנ"ל דבשנים ושלש פעמים לא רצה לסמוך על קד"ח אבל בפעם א' וליכא חמדת ממון סמכינן על קד"ח אך מ"מ מוכח מהרא"ש דסובר כשיצא טריפה פעמיי' לא מהני קד"ח · והרשב"א בתשובה סי' ד' הי' עובדא ג"כ שיצא טריפה מתחת ידו פעמיים ואפ"ה פסק אם רואהו דואג ומתאנח על כך מקבלין אותו אלמא דמהני בכה"ג בקד"ח · נמצא בררנו דהרשב"א והרמב"ם ורש"י והרא"ש כולם סוברים היכא דיצא טריפה מתחת ידו וגבי שוחט ליכא חמדת ממון בפעם ראשון סגי בקד"ח :

ואין להקשות כפי שכתבנו דהרשב"א מחלק ג"כ לטבח ששוחט לעצמו ולטבח ששחט לאחרים דהא הרשב"א מביאו בתשובתו בסי' תקל"ד ראובן ושמעון שהיו מושכרים לקהל והבאתי למעלה ופסק דמעבירין אותו וראייתו ממה דאיתא בש"ס דטבח דלא יהר סכינו קמיה חכם ונמצא פגום דמעבירין דהא הש"ס מיירי בטבח ובודק לעצמו משום הכי דינא דמעבירין אבל בעובדא דהרשב"א שהיו מושכרים לקהל היאך מביאין ראיה דמעבירין וי"ל דעיקר טעמא דטבח ששוחט לעצמו אמרינן דמחמת חמדת ממון הי' מזיד שידע שטריפה היא ומכר בחזקת כשרות ובטבח לאחרים אמרינן דלא הי' מזיד רק שאינו מדקדק בין היתר לאיסור ואמרי' ליה שלא הי' מדקדק ולא ידע שהי' טריפה אבל היכא דראינו שהי' מזיד אף בטבח לאחרים הדין נותן דמעבירין ובעובדא דהרשב"א שראו ששמעון לא הי' בודק הסכין כדינא ואעפ"כ לקח הסכין והלך לשחוט וזהו ניכר שהי' מזיד ושפיר מביא ראי' ממסר סכינו ונמצא פגום דמעבירין :

לפ"ז מתורץ קושית הפר"ח שהקשה דהרשב"א סתרי אהדדי בסימן תרל"ב משמע דאף בפושע סגי בקד"ח ובסימן תרי"ט משמע דלא מהני קד"ח ולק"מ בסימן תרל"ב מבואר שהטעם שאין מקפיד בין היתר לאיסור נמצא שלא הי' מזיד מש"ה פסק דמהני בקד"ח אבל בסימן תרי"ט מיירי דראו דשמעון לא הי' בודק הסכין כדינא ואעפ"כ לקח סכינו מידו והלך לשחוט עם הסכין והי' מזיד מש"ה פסק דלא מהני קד"ח דמאי מהני קד"ח מאחר שהי' מזיד נמצא בררנו דהיכא דלא הי' מזיד לא מהני קד"ח וטעמא דמהני קד"ח משום דאמרינן דלא הי' מקפיד בין היתר לאיסור ודאיכא רגלים לדבר דהי' שוגג לא צריך אף קד"ח · וכן פסק היש"ש בפרק גיד הנשה סי' ט"ו · ועוד דעיקר ראיה מהרשב"א דלא מהימן לומר שוגג הי' מדלא אמרינן בגמרא דצריך התראה כ"ז היכא דאינו ניכר ששוגג הי' לא מהימן לומר ששוגג הייתי · אבל בדאיכא רגלים לדבר דהי' שוגג אינו ראיה מהש"ס דלא מהימן לומר שוגג הי' דהש"ס מיירי היכא דאינו ניכר שהי' שוגג ובעובדא דידן אגן סהדי שהי' שוגג או מחמת ביעתותא לא הי' יכול להעמיד הסכין דטרח ויגע כמבואר שסכינו יפה ליה דין חשש שהשוחט נאמר בחזקת כשרות · וכן פסק היש"ש היכא דניכר שהי' שוגג אין להעבירו · וגם הרא"ש פסק דבפעם אחד אף שלא הי' ניכר שהי' שוגג דאין להעבירו מאומנתו ונפשוט שאלתם אשר שאלו מאתי ·

ומה ששאלו שאם הב"ד השני היו יודעים שהשוחט לא עמד בנסיון לפני הב"ד ראשון אם הב"ד השני יזדקקו לכתחילה לנסות השוחט אם יהיה מומחה אילתא דפשיטא הוא כביעתא בכותחא דראוין להזדקק לכתחלה דאיתא בתשובות הרא"ש כלל ד' סימן כ"ט ואני אומר להיפך אם הדבר מחמת שאינו בקי יש לו תקנה כי לא היה מחמת רשעה אלא מחמת חסרון ידיעה ואם ילמד ויתחכם ויהי' בקי ורגיל יוכל לבדוק אבל אם היה בקי ולא חש לבדוק והוא מוציא טריפות נמצא שהוא רשע והמחבר בסימן קי"ט פסק כוותי' וא"כ מה שהשוחט לא עמד בנסיון אף אם נימא שהאמת עמה' שהשוחט לא היה מרגיש בפגימו' ובוודאי לא במרד ובמעל עשה זאת כי עשה כל ההשתדלות למסור סכינו יפה דהא כל חיותו תלוי' בי' מוכרח לומר שלא היה בקי בבדיקות הסכין ויש לו תקנה שילמד ויתחכם מש"ה רשאי' הב"ד השני להזדקק אליו לכתחלה ולנסותו ואם יעמוד בנסיון לפניהם יכולים להכשירו ות"ל נתגדלתי אצל כבוד אמ"ו הגאון המפורסם זלה"ה ואצל כבוד אחי הגדול הגאון המפורס' מהורר יצחק הכהן זצ"ל וראיתי מעשי' הרבה שוחטים מסרו סכינים לפניהם ונמצאו פגומים וציוו עליהם שילכו ללמוד השחזה ובדיקות הסכין אצל השוחטים · ואח"ז כשעמדו בנסיון לפניהם הכשירו אותם · והכשרתי גם אנכי השוחט הנ"ל מאחר שעמד בנסיון לפני הב"ד השני ושני שוחטים מומחי' העידו עליו שהוא כעת אומן במלאכתו · ותשובה זו השבתי לכבוד מחו' ידידי הרב הגאון מ' שאול נ"י אב"ד דק"ק חענטשין אך בעו"ה מגודל רעש המלחמ' שבמדינתינו לא הגיע התשובה לידו · דברי פה המדבר היום יום ר"ח אדר תקנ"ד לפ"ק · ה"ק יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל :

סימן כט

נשאלתי · מכבוד הרב המאוה"ג החריף המפורסם מהורר דוב זאב כ"ץ בן כבוד רב אחי הגאון המפורסם מופת הדור מהורר יצחק הכהן זללה"ה שהי' אב"ד ור"מ בק"ק סטאבנין ופה ק"ק פינטשוב יע"א · ותורף השאלה הי' הר"ר אברם ז"ן שעיל בת"ע ובת"ח בזה"ל איך האב קיין מאהל געזעהן אז דער שוחט זאל בודק זיין דעם חלף · גם זוגתי האט מיר געזאגט אז דער שוחט שארפט כלל דעם חלף ניט אונ איז אויס ניט בודק אונ האב שון ב' פעמים געזעהן וויא ער איז לאחר שחיטה' ניט בודק דעם חלף נאר איין מאהל מיט דעם פינגער במהירות גדול :

שוב העיד הר"ר מאיר ז"ן בת"ע מתחלה וויא דער חזן איז געקומן שחטן האב איך עהם געפרעגט האט איר געשטעלט דעם חלף והשיב וואס זאל איך דאס וואס פרעגט איר דער נאר אזויא בין איך געגאנגן בונדין אונ ער האט ניט געשליפין דעם חלף · נאר גלייך פון ד' שבועות ווען ער קומט לאזט ער געבין זיך איין גלאז וואסר · אבל אחר שחיט' איז ער בודק · והנה שאלנו אנחנו הב"ד אם הוא באמת ד' שבועות שהיב בספק רפה : שוב העיד כהר"ר ל"ש ז"ן איך ווייס ניט אונ ער איז בודק קודם שחיטה נאר שני פעמים האב איך געזעהן אז ער האט בודק געוועזין אונ ווייטר האב איך ניט אכטונג געגעבין · רק ווען ער קומט הייסט ער בונגין אונ ווען איך זאג אז איך בין פארטיג גייט ער תיכף שחטן ער זאגט קיין מאהל דאס ער איז נאך ניט פארטיג מיט דען חל"ף · שוב העיד מ' שמואל מלמד מתחלה קודם יו"ט בין איך געוועזין בדרך · ובבואי לביתי האט מיר בתי געזאגט שהשוחט אינו בודק כלל החלף האב איך געשלאגין לבתי וואס זאל ליד דאס · אונ איך האב דאך אכטונג געגעבין · וראיתי שהשוחט אינו בודק כלל הסכין הן קודם שחיט' והן לאחר שחיט' · אח"ז ראיתי זה לערך כר"ח חשון שבדק הסכין רק במהירות גדול גאר ניט וויא איין שוחט · וגם זה איז אויך געוועזין וויל ער האט געוואר געווארין אז מען איז אויף איהם משגיח · שתיכף הלכתי לר' אייזיק ולר' מרדכי אונ' האב זיא געזאגט דער פון · והשיבו מיר עפין אויף דער קהלה מהרב מקראקא · ויתר הגב"ע לא העתקתי מחמת שלא הועילו כלום בהגדתן · ונשאלתי מה דינו של השוחט אם הדין להעבירו או לאו · וגם הבשר מה שהיה בעין משחיטות השוחט אם הוא אסור או לאו :

תשובה · האמת אתי שאנכי טרידנא טובא בשעורין דרבנן ובמילי דמתא דקרתא קדישא פה ק"ק פינטשוב · ואין הזמן גורם לפלפל בחכמ' ולהשיב כדבעי אי"ל כל פינים · אך שכבוד ב"א הרב הגדול החריף מהורר דוב זאב כ"ץ נ"י אב"ד דק"ק ס"ח שלח אלי תשובתו הרמתו ולפלפל בחכמ' והי' מרא' פנים כל צד בהיתר שא"ל להעביר השוחט וביקש מאתי ליתן

ליתן דעת המכרעת לכן דעתי נוטה ומפני כבודו אמרתי להשיב בין הפרקים אמנם בקצר׳ ·

ולפום ריהטא נרא׳ להעביר השוחט · דאיתא בתשובות הרשב״א סימן תקל״ד ראובן ושמעון שהיו מושכרים מקהל לשחוט הבהמות במקולין ואמר ראובן לשמעון לבדוק סכין זה ובדקו ב׳ פעמים מהי״ב בדיקות ונתן לראובן והלך לשחוט עם הסכין ולא בדקו וראה לוי שהך היו מזלזלין בבדיקות הסכין ובדק הוא הסכין ומצא בה פגימות והשיב שנראין הדברים שמזלזלין ומקילין בבדיקות הסכין ומעבירין אותו והמחבר בסי׳ ח״י פסק כוותי׳ ומה שתם שעכ״פ בדק שני פעמים ואפ״ה פסק דמעבירין דכיון שלא בדק י״ב בדיקות · ומכ״ש בשוחט דידן שלא בדק כלום כפי הגדת העדות שיש להעבירו · אך דוק מיני׳ איפכא מדכתב הרשב״א ובא לוי ובדק ומצא בה פגימות משמע הא לא״ה לא היו מעבירין ואם נימא דטעמא משום דלא בדק הי״ב אף בלאו פגימות הי׳ יכול להעבירו אלא ודאי דטעמא דהרשב״א משום דמצא בה פגימות אבל משום מיעוט הבדיקות אין להעבירו וה״ל דמעשה שהי׳ כך הי׳ דהמעיין בתשובתו למביא ראי׳ מה דאיתא בהש״ס בספין ונמצא פגום דמעבירין אלמא דדוקא משום דהספין הי׳ פגום · ועוד דהמחבר מביאו ג״כ להלכה תשובת הרשב״א וכתב ג״כ דהסכין הי׳ פגום אלמא דדוקא משום דהסכין הי׳ פגום מש״ה מעבירין אבל בעובדא דידן דלא נמצא פגימ׳ בסכין הדין נותן דא״ל להעבירו · ואם נפסק לומר דהא בדיקת הסכין מן התור׳ ולמה יהיב טעמא משום דהסכין היה פגום דכיון דלא בדק כדינא אף בלא נמצא פגום כמי דינא דמעבירין · י״ל דהר״ם כתב בהלכות שחיטה דין י״ר דכל מי שיש לו סכין מיוחד לשחיט׳ הסכין תמיד בחזקת בדוק ואם שחט מבלי בדיקות הסכין ונאבד הסכין שחיטתו כשר׳ · א״כ גבי עובדא דהרשב״א דהיו מושכרים לקהל ומסתמא הי׳ לשוחט סכין מיוחד ובשלא נמצא בסכין הפגימ׳ לא היו יכולין להעבירו לראובן משום דראובן ששמעון לא בדק כדינא דראובן יכול להתנצל ולומר שהסכין א״צ בדיק׳ דיש להסכין חזקת קמייתא ומה שנתן לשמעון לבדוק לא עשה רק לחומרא ואף דראה ששמעון לא בדק כדינא לא איכפת לי׳ מש״ה אינו יכולי׳ להעבירו אבל דכיון דנמצא פגימות בסכין מסתמא הי׳ יודע ראובן שיש פגימות בספין וסמך על בדיקות שמעון אף ששמעון לא בדק כדינא הלך לשחוט עם הסכין ומזלזל בבדיקות הסכין מש״ה פסק דמעבירין וא״כ בעובדא דידן דשוחט הוא שוחט במתא ויש לו סכין מיוחד לשחיטה דאף אם נימא דלא בדק · הכל במקולין כדברי העדים דהא העדים אינו יודעים אם הי׳ פגימ׳ בסכין והעמד הסכין על חזקה קמייתא וא״כ לפניו שאין להעביר השוחט והבשר והכלים מותרים והאורי׳ שהורו להעביר השוחט ואסרו הבשר והכלים שלא כדת וכדין הור׳ ואף אם יהבינן ליה כולה טעותא של שמו׳ דלא אמרינן שהעמד הסכין על חזקה קמייתא מ״מ שלא כדין הורה דראיתי שכבוד ב״ת הרב הגדול שהאריך נירו האריך בתשובתו ופלפל בחכמ׳ שלא להעביר השוחט מכמ׳ טעמים המבוארים שם בתשובתו אף שיפה הורה · אך שהזכיר ג״כ מהאי טעמא משום דלא מהני הגדת העדות בשורה עותם שאמרו לא ראינו דהשוחט היה בודק הסכין שלו ולא ראינו אינו ראי׳ דצריכי׳ העדים לומר לא זזה עינינו מתוך ידו וזה דבר קא חזינא · שלא איתא בש״ע בח״מ סימן כ״ט סעיף ג׳ בהג״ה דלא ראינו אינו ראי׳ היכא דתרווייהו כי הדדי נינהו ואמר אחד לא ראיתי הוי הכחש׳ יע״ש בהסמ״ע דלא בעינן לומר לא זזו עינינו מת״י מ״מ נרא׳ דעדות של בהור״ר אברהם לא מהני כלום למקור הדין היכא דתרווייהו כי הדדי נינהו הוי ראי׳ נובע מהגהות מרדכי בסוף סנהדרין ואיתא בהגהות מרדכי׳ כתב העיטור היכא דאיכא סהדי ואמר הוינא תמן ולייקן במילתא שפיר אם אמרינן לא ראינו הוי ראי׳ דווקא בדאמר שלייק במילתא שפיר אבל בלא אמר שלייק במילתא לכ״ע לא ראינו אינו ראי׳ ובעדות של כ׳ אברהם אינו מבואר שאמר שלייק שפיר לכ״ע לא מהני עדותו דלא ראינו אינו ראי׳ · ואף בעדות של ר׳ שמואל מבואר אז עד אחד אכשוג גוגעבין שהשוחט לא בדק החלף ת׳ ג׳ נת הוי אלא עד א׳ והשוחט מכחיש לר׳ שמואל הנ״ל וע״א בהכחש׳ לאו כלום הוא לא מיבעי׳ לדעת מהורי״ק שפסק היכא דעד מעיד שהשוחט שחט שלא כהוגן והשוחט מכחיש דהבהמ׳ מותרת והמחבר בסוף סימן ז׳ פסק כוותי׳ לית דין חשש בעולם · ואף להיש״ש שפסק בסימן ט׳ שהבהמ׳ אסורי׳ לכל העולם שהבהמ׳ יש לה חזקת איסור מ״מ מודי׳ דהשוחט שנשאר בחזקתו חזקת כשרות ואין יכולים להעבירו וזה א״צ לפנים ·

ואף אם נימא לדעת מהרש״ל דהבשר שיש עליו בעין הוא אסור מ״מ לא דמי דהתם הבהמ׳ איתרע אבל הכא הסכין איתרע בהמ׳ לא איתרע · ואף אם נימא דלא קיימ״ל בהא כר״ח רק דבעינן שיבר עצמות דווקא התם דכיון שהסכין פגום לפנינו מש״ה בעינן שיבר עצמות אבל הכא דאף שהעד אמר שלא בדק הסכין מ״מ לא ידע אם הי׳ סכין פגום ובהא אף ר״ה מודי׳ לר״ח דאמרינן דסכין איתרע בהמ׳ לא איתרע דליכא ריעותא מבורר דילמא הספין הי׳ בדוק · ועוד יעוין בתוספות דסכין לא איתרע והוי ס״ס חדא דילמא בעצם שמפרקת פגם את״ל בעור נפגמ׳ דילמא לא שחט נגד הפגימ׳ איכא למימר דמש״ה בעינן דווקא שיבר עצמות ולא מהני ס״ס לדרך הסכין לשחוט בכולו כמ״ש נ״כ יעוין בתשובתי סי׳ א׳ אבל הכא איכא ספק ספיקא מעליא חדא דילמא האמת כפי שאמר השוחט שבדק הסכין במקולין ואם תמצי לומר שלא בדק במקולין דילמא היה הסכין יפה והוי ס״ס מעליא שהבשר מותר · וא״ל דהא אכתי יוכל לשאול להעד ר׳ אברהם אם היה מלייק שפיר וכשיאמר שהי׳ מלייק שפיר הוי שני עדים ולא יהי׳ כחוזר ומגיד לעולם זו הובלת שני משמעות וכה״ג חוזר ומגיד כדאיתא בש״ע סימן ק״ט אבל אחר עיונא נראה דא״צ לשאלו · דאיתא בכריתות בפ׳ אמרו לו שנים אומרים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר״מ אומר חייב קרבן וחכמים פוטרין מקרבן איבעיא להו מ״ט דרבנן א״ד משום דאמרינן מיגו יעוין שם בתוס׳ בד״ה א״ד מה ק התוס׳ דטעמייהו דרבנן משום דמתרץ דיבורי׳ דאיכא למימר הא דאמר לא אכלתי רוצה לומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד · וא״ת וכישיילי׳ אם היה דעתו לכך וי״ל דאפילו הדר אמר הכי לא אכלתי שוגג אלא מזיד כיון שלא אמר כך בתוך שעה מחייב לר״מ משמע דקושי׳ התוס׳ אזלו רק אליבא דר״מ אמאי לא מקשו גם לרבנן אמאי פטו׳ מקרבן נשיילי׳ אם הי׳ דעתו לכך · ועוד קשה דאף לתירוצי׳ דר״מ מחייב אף דאמ׳ אח״כ שלא אכלתי בשוגג רק במזיד מ״מ קשה לרבנן דפטרו מקרבן אף דלא אמר בפירוש שלא אכלתי בשוגג רק במזיד אפ״ה פטרו רבנן דמתרץ דיבורי׳ אמאי נשיילים אם היה דעתו לכך

וי״ל לרבנן לא קשה ונשייליה דהסברא נותנת כל מה דיוכל למימ׳ דליכא הכחש׳ בין הבע״ד ובין העדים אמרינן דמסתמא ליכא הכחש׳ מש״ה א״צ לשיילי׳ דמסתמא ליכא הכחש׳ אבל לר״מ דסובר דחייב קרבן דלא מתרצי׳ דיבורי׳ דאיכא הכחש׳ בין הבע״ד להעדים מקשו התוס׳ שפיר אמאי אמרינן דיש הכחש׳ ביניהם לשיילי׳ ודילמא לא יהי׳ הכחש׳ ביניהם ומתרצים דאף אם אמר שדעתו הי׳ לכך לא מהימן א״כ הוכחתי דא״צ לשיילי׳ כדי שיהי׳ הכחש׳ · ובעובדא דידן אם אמרינן דלא הי׳ מדייק שפיר איכא הכחש׳ בין העד ר׳ אברהם ובין השוחט דלא ראינו אינו ראי׳ וכשהי׳ מדייק שפיר ליכא הכחש׳ מש״ה א״צ לשיילי׳ דאמרינן דלא הי׳ מדייק שפיר וליכא הכחש׳ ביניהם · ועוד דכיון דאיכא להשוחט חזקת כשרות ואוקמי׳ אחזקתו וא״צ לשיילי׳ להעד כדי להוציאו מחזקת כשרות ולא נשאר רק העדות של ר׳ שמואל ועדותו לא מהני כלום ·

ואף שמבואר בגב״ע שאחר הגדת עדות העיד עוד ע״א תרא׳ שהשוחט לא הי׳ בודק הסכין לאחר שחיט׳ ונמצא דאיכא שני עדים שלא בדק עכ״ז נרא׳ שלא להעביר השוחט והבשר והכלים מותרי׳ דאיתא ברמב״ם פ׳ ז׳ מהלכו׳ מ״א טבח שהי׳ מנקר הבשר ונמצא אחריו חוט או קרום מלמדין אותו ומזהירין אותו שלא יזלזל באיסורי׳ וכשנמצא אחריו חלב מעבירין אותו ומפרש הכ״מ דחוטין וקרומים אינו אסורי׳ רק מדרבנן מש״ה אין מעבירין אבל בנמצא חלב דעבר על איסור דאורייתא מש״ה מעבירין ובי״ד בסימן ס״ד פסק המחבר והרמ״א כוותי׳ וכן איתא בהדיא בהש״ס בחולין בפרק גיד הנש׳ · מיהו קשה דהמחבר סתר אהדדי דפסק דהיכא דעבר על איסור דרבנן אין מעבירין דהכן קיימ״ל דאסור לשחוט על סמך שיבדוק לאחר השחיט׳ דקיי״ל שמא ישכח לבדוק הסכין לאחר השחיט׳ נמצא דהאי דאסור לשחוט מבלי בדיקות הסכין קודם השחיט׳ אינו אסו׳ רק מדרבנן דעיקר טעמא דחיישינן דשמא ישכח מלבדוק ופסק בסימן ח״י כסברת הרשב״א דהיכא דראובן נתן הסכין לשמעון שיבדוק הסכין ולא בדק כדינא וראובן לקח הסכין והולך לשחוט ולוי מצא פגימ׳ בסכין דמעבירין לראובן ולמה מעבירין דהא ראובן יוכל להתנצל ולומ׳ שדעתו היה שיבדוק הסכין לאחר שחיט׳ כדינא ומוכרח לומר דכיון שעבר על איסור דרבנן מעבירין א״כ המחבר סתר הדדי דבשלמא על הש״ס לא קשה דקתני בג״ה בנמצא אחריו חוטין דאין מעבירין וקתני דהיכא דנמצא הסכין פגום דמעבירין · וי״ל דהש״ס איירי דנמצא פגימ׳ לאחר השחיט׳ ועבר אדאורייתא אבל המחבר פסק אף כשנמצא פגימ׳ קודם השחיט׳ מעבירין אמאי הא לא עבר רק אאיסור דרבנן · וי״ל דהמחבר מחלק דהיכא דלאו אפשר שיבוא לידי איסור דאורייתא כגון גבי חוטין וקרומי׳ אין מעבירין אבל גבי שחיטה דיוכל לבא לאיסור

לאיסור דאורייתא דדילמא ישכח לבדוק אחר שחיט' מש"ה פסק דמעבירין נמצא היכא דעבר על איסור דרבנן ולא יוכל לבא לאיסור דאורייתא אין מעבירין א"כ אף היכא שני עדים כשרי' שלא בדק הסכין לאחר שחיט' אין מעבירין דהאי בדיק' אינו רק מדרבנן דאם נאבד הסכין הבשר מותר ואף לעדותם לא עבר השוחט רק על איסור דרבנן מש"ה נשאר השוחט בחזקת כשרות וא"צ להעבירו וביותר נראה לפענ"ד דאף אם הי' שני עדים שלא בדה הסכין קודם השחיט' במקולין והשוחט אמר שבדק הסכין נשאר השוחט בחזקת כשרות דאיתא בפ' אמרו לו שנים אומרים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר"מ מחייב קרבן וחכמים פוטרין וטעמייהו דרבנן כפירש התוס' דמתרצי' ליבורי' דהא דאמר לא אכלתי בשוגג אלא במזיד והרמב"ם פ' ג' מהלכות שגגות פסק כחכמים א"כ חזינן דמתרצי' דיבורי' שלא יהי' הכחש' בינו ובין העדים וא"כ כשהשוחט אמר שבדק הסכין מתרצי' דיבורי' מה שאמר שבדק הסכין שבדק בביתו קודם שבא למקולין ובהאי גם ר"מ מוד' דהתם אמר לא אכלתי ומכחיש להעדים תו לא מהימן לומר אח"כ שאכלתי במזיד דאמר מתחל' לא אכלתי והי' מכחיש לעדים אבל בהשוחט שאמר סתם שבדק הסכין לא מכחיש לעדים דהשוחט אמר שבדק בביתו · ועוד איכא למימר דטעמא דר"מ דאין אדם משים עצמו רשע ומכחשא אבל בשוגג מש"ה אין נאמן לומר אח"כ שאכל במזיד אבל גבי השוחט כשבדק בביתו לא עשה שום איסור מה שלא בדק במקולין ומתרצי' דיבורי' שהשוחט אמר שבדק בביתו · ואף אם השוחט הי' אומר בפירוש שבדק במקולין לפני העדים והעדים מכחישים אותו והיכי דאמר בפירוש לא אכלתי בשוגג ובמזיד מודים רבנן לר"מ דחייב קרבן יע"ש בתוס' · מ"מ נראה דא"צ להעביר השוחט דאיתא איבעיא להו מ"ט דרבנן א"ד משום דאמרינן מגו ערש"י אם הי' רוצ' לשקר יוכל לומר מזיד הייתי ומקשו התוס' לפום היטא נראה דאמרינן מגו במקום עדים דהא גבי לא אזיל באורחא דנכסי פקוד דאיכא מיא יעוין ב"פ השוכר את האומנין מוכח דלא אמרינן מגו במקום עדים ·

ובדי שלא נשווי' לאמור סגול' רש"י ז"ל שהשמיט איני' מה דאיתא בהדיא בש"ס אמינא לייתבו דגבי נכסי פקוד דהוא מוד' שהלך באורחא דנכסי פקוד רק שלא הי' שם מים והודאתו הוי כשני עדים שהעידו שהלך בנכסי פקוד ואכן הדי דבנכסי פקוד איכא מיא יעוין בהר"ן וכשבאו העדי' והעידו שהלך באורח' דנכסי פקוד אנן ידעינן בוודאי שחייב לשלם מש"ה הוי הודאתו כשני עדים ולא מהימן במגו דהוי מגו במקום עדים אבל היכא דאף כשהעדים העידו ולא מחייבי' בוודאי כגון דשנים אומרים אכלת חלב לא מחייב בוודאי דשמא יאמר שאכל במזיד והוי פטור לכ"ע מש"ה אף כשאמר לא אכלתי הודאתו לא עדיפי מעדים מש"ה מהימן במגו דלא הוי מגו במקום עדים דגבי נכסי פקוד העדים מחייבי' בוודאי ובכה"ג לא אמרינן מגו במקום עדים אבל היכא דהעדים לא מחייבי' בוודאי אמרינן מגו במקום עדים ואתורץ קושי' התוס' על רש"י ובתוספת דמקשו דסוברים דאף דגבי חלב אנן סהדי שאכל בשוגג ושפיר מקשו אבל רש"י לא סבר האי סברא דאנן סהדי שאכל בשוגג ולא קשה קושי' התוס' · נמצא בעובדא דידן דאף אם העדים העידו שלא בדק כלל במקולין לא יוכל להעביר השוחט דהשוחט יש לו חזקת כשרות ומסתמא בדק בביתו נמצא בעדותם אינו מחייב להשוחט ואף השוחט שאמר שבדק במקולין נאמן במגו דאי בעי אמר שבדק בביתו ולא הוי מגו במקום עדים דבכה"ג אמרינן מגו כנ"ל ·

ועוד נראה מה שאמר השוחט שהי' בודק הסכין לפניהם והעדים מכחישי' שלא הי' בודק לפניהם לא הוי הכחשה דאיתא בפ' שבועת הדיינים ד' מ"א ע"ב ההוא דאמר לחברי' הב לי מאה זוזי דמסקינא בך אמר לי' פרעתי בפני פלוני ופלוני אתו פלוני ופלוני אמרי לא הי"מ · סבר ר"ש למימר הוחזק כפרן א"ל רבא כל מילתא דלא רמיא עלי' דאיניש לאו אדעתי' פרש"י כגון זה שלא הי' לו לומר פרעתיך בעדים שלא הי' צריך לפרעו בפני עדים הלכך לא שם לבו לזכור אם בעדים פרע ואינו מוחזק כפרן בכך והרא"ש בתשובתו כלל כ"ט פסק ה"ה דעד אומר שחבירו הי' עמו בשע' העדו' שרא' ועד השני מעיד שלא הי' עמו בשעה זו לא הוי הכחש' והרמ"א בסימן ק"ע פסק כהרא"ש וא"כ אף שהשוח' אמר שה' בדק הסכין לפניה' והעדי' העידו שלא בדק לפניהם לא הוי הכחש' שהשוחט כוזב שבדק לפניהם דמילתא דלא רמי' עליו ואפשר שבדק הסכין בעת שהלכו הקצבי' לאסור הבהמות לשחיט' אבל הלן טעמי' נשאר השוחט בחזקת כשרות והבשר מה שיש בעין משחיטתו מותר לכל העולם לאכול בלי פקפוק שבעולם · והנ"ל שא"צ להעבירו ויש לו חזקת כשרות כמאז וכמקדם · הכ"ד הצעיר שבישראל היום יום ג' כ"ח טבת תקמ"ת נפ"ק פה ק"ק פינטשוב יע"א · ה"ק יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל יע"א :

סימן ל

נשאלתי מתלמידי ידידי הרבני המופלג בתור' חריף ושנון מהורר מאיר סג"ל נירו מסטאבניץ ·

דאיתא בהריטב"א על חולין שמביא דעת הגאונים דהא דקיימ"ל רוב מצוין א"ש מומחין דרוב לא מהני רק בדליתא קמן למיבדקי' אבל אם איתא קמן לא סמכינן על הרוב וצריך לבדוק ומו"ז הרמ"א מביאו בהגה"ה בסימן א' ומסיים אבל מורי הרא"ש נוטה לדברי האחרונים דאף בדאיתא קמן א"צ לבדוק וסמכינן על הרוב מאס"מ · והקשה הריטב"א מאי מהני הרוב דהא הבהמ' בחיי' בחזקת איסו' עומדת אדר"ם ומיעוט א"י הלכות שחיט' ונימא סמוך מיעוט לחזק' והוי פלגא ופלגא כדאמרינן בפרק האש' שהלכ' יע"ש ומתרץ דלא אם למיעוט רק אם נחוש למיעוט יהיה בוודאי איסור אבל גבי שחיטה אף אם אזיל בתר המיעוט ליכא בוודאי איסור דדלמא שחיט שפיר לא אמרינן בכה"ג סמוך מיעוט לחזקה · והקשה לי תלמידי הנ"ל מה יענה הריטב"א בברייתא דקתני מצא גדי שחוט וברוב ישראל שמותר יע"ש בחולי' דף י"ב ובב"מ בפ' א"מ אמאי מהני הרוב ישראל נימא סמוך מיעוט דדלמא נכרי שחט לחזקה דר"ש דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומד' ובהאי נסתר תירוצא דדילמא שחט שפיר דהא שחיטת נכרי נבילה · ולכאורה הוא קושיא אלימתא ·

ונלע"ד דלא קשה מידי דיש להבין דהנה הריטב"א מביא מתחל' דעת הגאוני' ולבסוף מביא דעת מורו הרא"ש ולבסוף הקשה קושיא דנימא סמוך מיעוט לחזקה · דהא אף להגאונים דסוברים בליכא קמן סמכינן על הרוב נמי יש להקשות מאי מהני הרוב מאס"מ נימא סמוך מיעוט לחזקה ואיתרע לרובא ואמאי תולה קושיתו דווקא לדעת הרא"ש · וי"ל דלכאורה קשה להריטב"א כתב נימא סמוך מיעוט לחזקה ואיתרע לרובא כדאמרינן בפרק האשה שהלך כוונתו דמתניתין קתני לא תנשא ולא תתיבם ומסיק הטעם משום דאמרינן סמוך מיעוט לחזקה ואיתרע לרובא יע"ש דהא התם מסיק דמתניתין אתי' כר"מ ואיתא בתוס' בד"ה מחוורתא מתניתין ר"מ אימו דלא קיימ"ל כר"מ וא"כ נסתר קושית הריטב"א דנימא סמוך מיעוט לחזקה כדאמרינן ביבמות דהאי אתי' כר"מ אבל אנן קיימ"ל כרבנן מש"ה סמכינן על הרוב מאס"מ · וי"ל דהכי אזלו קושית הריטב"א דאיתא ביבמות דף לו' ע"ב היכי דמת הולד בתוך שלשים יום ועמדה וקידשה אם אשת ישראל היא חולצת ואם אשת כהן א"צ חליצה וקיימ"ל כוותי' באה"ע סימן קס"ד ועיקר טעמא דרבנן פליגי על רשב"ג וסוברים דאזלינן בתר רובא והיכא דאיכא שעת הדחק סמכינן על רבנן דאזלו בתר רובא והיכא דליכא שעת הדחק עבדינן כרשב"ג דסובר דסמוך מיעוט לחזקה ואיתרע לרובא ויעוין בתוספות בכורות בד"ה חלב פוטר בדף ך' ע"ב · לפ"ז שפיר מקשה הריטב"א לרבו הרא"ש דסובר אף בדאיתא קמן א"צ לבדוק להשוחט דהא בדאיתא קמן ליכא שעת הדחק ואמאי סמכינן על הרוב נימא סמוך מיעוט לחזקה ואיתרע רובא דלכתחילה עבדינן כרשב"ג מש"ה הוצרך הריטב"א להקשות רק על רבו הרא"ש דלהגאונים לא קשה קושיתו דהגאונים סוברים דלא סמכינן על הרוב רק בדליתא קמן ובדליתא קמן הוי דעבד וסמכינן ארבנן מש"ה מוכרח להקשות רק על רבו הרא"ש · לפ"ז מתורץ קושית תלמידי מה שהקשה האיך קתני בברייתא דמצא גדי שחוט דמותר דנימא סמוך מיעוט לחזקה ואיתר' רובא דהא בברייתא הוי דעבד וסמכינן על רבנן דלית להו סמוך מיעוט לחזקה · אך אכתי קשה לי על מו"ז הרמ"א דהרמ"א סתר אהדדי דאיתא בטוב בכורות ד' לו חלב אינו פוטר פסק ר"ת דחולב' אינו פוטר בבכורים משום דמיעוטו פרות חולבת ואינו יולדת וחזקה שלא יולדת סמוך מיעוט לחזקה ואיתרע רובא והרמב"ם והרא"ש סוברים דחולבת פוטר בבכורים מש"ה דקיימ"ל כחכמים דפליגי על ר"מ ובי"ד סימן ש"ו פסק המחבר כהרא"ש והרמב"ם והרמ"א פסק כר"ת יע"ש ·

ואיתא ביו"ד סימן א' סעיף ד' אם אבדו גדייו ותרנגוליו שחוטי' במקום שרוב ישראלים מומרים והרמ"א לא הגיה דמשמע דפסק כהמחבר וא"כ קשה על הרמ"א שלא פסק התם כר"ת יע"ש וא"כ מאי מהני הרוב ישראל ניחוש דשמא נכרי שחט ואף דנכרי' המה מיעוטא נימא סמוך מיעוט לחזקה כקושית הריטב"א דבהא נסתר תירוצו דשמא שחט שפיר דהא שחיטת נכרי נבילה דבשלמא על המחב' לא קשה דפסק כהרא"ש והרמב"ם דחלב פוטר בבכורים דקיימ"ל כחכמים דפליגי על ר"מ · אבל על הרמ"א דפסק כר"ת דחלב אינו פוטר בבכורים ואיך פסק באבדו גדייו ומצא אותם במקום שרוב ישראל שכשרים אמאי נימא

סמוך

סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע רובא ול"ע :

ועוד קשה לר"ת דפסק כר"מ דסמוך מיעוטא לחזקה והקשה א"כ מאי מהני רוב מלוין אלא שהיה מומחין נימא סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא ומתרץ דהאי רוב מאה"מ הוי כמו כולה כמו דאמרינן בפרק דלייני מיגו"ר נמירי מה יענה לר"ת בהאי ברייתא דקתני הרי אבדו גדייו ומצאו שחוטים דמותרים דרמ"ה"מ נימא דילמא נכרי שחט דסמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע רובא · אמנם על הרמ"א יוכל לתרץ דמה"ה לא הגיהו באבדו גדייו ופסק כהמחבר משום דאיתא ית"ה בסימן רע"ה פסק כר"ת דפרה חולבות אינו פוטר בבכורים וכתב מיהו היכא דאיכא עוד צד להיתר סמכינן על הרא"ש והרמב"ם דסוברי' דחולבות פוטר בבכורה דסוברים דהלכה כחכמים דפליגי על ר"מ והרמ"א בסימן ס"ו פסק כוותיה ואיתא בתה"מ בבית ראשון בשמצא גדי שחוט בשוקי נכרים אין אומרים חתוכי דנכרים מידע ידעי' ואף שהרב בעל העיטור מתיר מטעם זה אינו מחוור בעיני וגם דעת רש"י בתשובתו שהשחיטה הוי סימן א"כ איכא גבי גדי שחוט צד להיתר כדעת רש"י ובכ"ע דשחיטה הוי סימן והיכא דאיכא צד להיתר סמכינן על הרא"ש והרמב"ם דסוברים דהלכה כחכמים דפליגי על ר"מ מש"ה לא הגיהו גבי אבדו גדייו ומצאו שחוטים ברוב ישראלים דהכא סמכי' על הרא"ש והרמב"ם · אך על הר"ת נשאר קושייתי דפסק גבי חולבות דאינו פוטר בבכורה דסובר דהלכה כר"מ דסמוך מיעוטא לחזקה וסובר ג"כ דשחיטה לא הוי סימן דר"ת פסק דלית הילכתא כרב דסובר דבשר שנתעלם מן העין אסור מהאי דאיתא פ"ב דב"מ דאשכח פרגיות שחוטה והכשרה ואם נימא דסובר דשחיטה הוי סימן נסתר ראייתו אלא ע"כ דסובר דשחיטה לא הוי סימן יעויין במרדכי וביש"ש פ' ג"ה סימן כ"ה א"כ מאי מהני במצאו במקום שרוב ישראל למותר נימא סמוך מיעוטא לחזקה ודילמא נכרי שחט ולע"ג על הר"ת ומרוב טרדות אקצר: מנאי דב רקימו הקפץ ומצפה ליקר גדולתו · היום יום ט"ו שבט תקכ"ד לפ"ק :

הק' יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל יע"א :

סימן לא

נשאלתי מכבוד הרב המא"ד דק"ק לעלוב · וזה תורף השאלה :

עוף אחד הי' לו שני מרות ונפתח א' והי' המרירות בדרך כל המרות ומרה שני לא נפתחה מתחלה רק במקום מרה שני' מבחוץ טועמו והי' בה טעם מר והורה המורה לפתוח המרה שני' ואם לא יהיה בתוכה מרירות כשרה · ונשאלתי אם המורה' הורה כדין וכהלכה :

תשובה הנה שמהר"א הי' לפתוח אל הכליה שעי"ז יהי' ח"ו בזיון להמורה רק במקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב ונרא' דלא טב הורה שהמורים סמך על החיבורים קטנים וכל המורה שסומך על החיבורים קטנים עתידין ליתן את הדין · דאיתא בש"ע סימן מ"ב בהגה בה"ג אם חסרה המרה טועמים בכבד אם יטעום טעם מר כשרה והקשה הפר"ח דהא קיימ"ל אם ניטל המרה טריפה ומה בכך שיטעום טעם מר בכבד דהא מ"מ ניטל כיס המרה והכרתי ופלתי כתב שהשאלה גדולה היא ומתרץ דהקרום המרה הוא דק מאוד וכשיצא הליחה ממרה נתדבק הקרום המרה בכבד ונעשה קרום אחד עם קרום הכבד ומעולם לא נטלה קרום דהיינו כיס המרה ומתפאר מאוד בתירוץ זה שכל חכמי פראג הסכימו עמו ולי ההדיוט נראה דל"ת לזה תירוצו דהרא"בי' פסק דחסר מרה טריפה ובשני מרות פסק דכשרה ותמהו הפוסקים עליו דהא קיימ"ל יתר כנטול דמי מפני מה הכשיר בשני מרות ומהרש"ל מתרץ דטעמא דהרא"בי' דאף בחסרה מרה ואיכא טעם מר כשרה מש"ה הכשיר הרא"בי' בשני מרות דאף אם נימא דיתר כנטול דמי והוי כמו שניטלו שתיהן מ"מ לא גרע מחסרה המרה ואיכא טעם מר בכבד דהא איכא טעם מר יעויין בכ"ת סימן מ"ב א"כ מוכח דמהרש"ל לא סבירא לי' סברות הכו"פ דבשלמא להבנת הפר"ח דהבין דאף בניטל כיס מרה ואיכא טעם מר בכבד דכשירה יפה מתרץ מהרש"ל לטעמא דהרא"בי' דאף דאיכא שני מרות ויתר כנטול דמי והוי כאלו ניטל כיס המרה דהא בחסר מרה ג"כ ניטל כיס המרה ואפ"ה בדאיכא טעם מר בכבד כשרה ה"ה בשני מרות אף דהוי כאלו ניטל כיס המרה דהא מ"מ איכא טעם מר ולא גרע מניטל המרה והכבד אבל להבנת הכו"פ דהכל תלוי' בכיס המרה וחסר המרה לכשר' בשיש טעם מר בכבד משום דהכיס נדבק בכבד אבל אם ידעינן דניטל כיס המרה לא מהני טעם מר א"כ נסתר תירוצם מהמהרש"ל דמתרץ לטעמא דהרא"בי' משום דהוי כחסר מרה ואיכא טעם מר בכבד דהא לא דמיא להדדי דגבי חסר מרה מהני טעם מר משום דכיס המרה נדבק להכבד אבל אם ידעינן דנחסר כיס המרה לא מהני טעם מר בכבד והיכא דאיכא שני מרות ואנן קיימ"ל דכל יתר כנטול דמי והוי כאלו אין כאן כלל לא המרה ולא הכיס ומאי מהני טעם מר אע"כ דמהרש"ל סובר כפר"ח ויפה מתרץ לטעמא דהרא"בי' דהוי כחסר מרה ואיכא טעם מר בכבד · ועוד מה שמתרץ הכו"פ דעיקר טריפות המרה תלוי במי מרה הכנוס בתוך המרה והכיס הוא רק שומר להמים שלא יצא המרירות מש"ה אי איכא טעם מר בכבד לא משגחינן במה שניטל הכיס לא נהירא לענ"ד דהא איתא במתניתין ניקבה המרה טריפה ומדסתמו משמע דאכה"ג הוא טריפ' כל הפוסקים הביאו ולא מחלקים בשום אופן ולסברת הכרתי ופלתי דהכל תלוי' במי מרה ה"ל לאפלוגי אף דניקבה המרה טריפה דווקא בדליכא טעם מר אבל בדאיכא טעם מר כשירה דהכל תלוי' במי מרה אלא וודאי דלא ככו"פ · וא"ל דלעולם כסברת הכרתי ופלתי ובחסרה המרה דמהני טעם מר היינו משום דאמרינן דכולה נבלעת בכבד ובניקבה המרה חיישינן דילמא יצא מקצת מהמים לחוץ ומש"ה טריפה אלא דזו הוא דוחק ועוד דהא הפוסקים הביאו בשם אוהל מועד דהיכא דנמצא מרה שנתרוקנה והכיס תלוי' במקומו כשרה שתולין לומר דרך הספופות נכנסה ולא נשפכה דרך נקב לחוץ · וע"כ מיירי דאף דטעמו טעם הכבד ולא הי' שום מרירות דאלת"ה רק דטעמו והי' בהכבד טעם מרירות מה חידוש בזה דהא נלמוד במכ"ש דהא כל הפוסקים כתבו דהיכא דחסרה מרה ואיכא טעם מר בכבד כשירה אף דליכא כיס ואיכא למימר דנשפך המים לחוץ מכ"ש היכי דהכיס של מרה הוא שלם ואיכא טעם מר בכבד דכשר דאמרינן דדרך הספופות נבלע ומאי צריך לאשמעינן אלא ע"כ בדליכא טעם מר בכבד ואפילו הכי מכשיר האוהל מועד ובשלמא לסברת הפר"ח דהכל תלוי' בכיס שפיר הכשיר אוהל מוע' דלא תלינן דניקב הכיס המרה וטריפה ותלינן דנשפך המרה דרך הספופו והכיס נשאר שלם אבל לסברת הכרתי ופלתי דהכיס הוא שומר למי מרה וטריפות המרה תלוי' במרירות הכבד א"כ מפני מה הכשיר האוה"מ :

וא"ל דלעולם כשיטת הכרתי ופלתי וטעמא דאוהל מועד היכי דלא טועמו בכבד אי איכא טעם מר רק שהכיס הוא שלם מסתמא אמרינן דנבלע מי המרה בכבד. ולעולם היכא דטעמו וליכא טעם מר טריפה זה ליתא דהאיך יכולים לסמוך דאיכא טעם מר בכבד דילמא ליכא טעם מר בכבד וא"ל דסמכינן על החזקה דרוב בהמות כשרות דהא קיימ"ל דהיכא דאיכא לברורי לא סמכינן על החזקה כדאיתא בש"ע סי' א' אלא ע"כ דאוהל מועד מיירי אף בדליכא טעם מר בכבד ואפילו הכי מכשיר משום דעיקר טריפות תלוי' בכיס המרה ואם ניקב הכיס טריפה ע"ז כתב דלא חיישינן דניקב הכיס ועי"ז יצא מי המרה רק תלינן דנשפכו דרך הספופות דרוב בהמות בחזקת כשרות לפ"ז נסתייע דטריפות המרה תלוים בכיס המרה א"כ דהיכא דאיכא שני מרות ואף במרה א' ליכא טעם מרירות לפום רהיטא נראה דטריפה דהא קיימ"ל דיתר כנטול דמי והוי כאלו ניטל כיס המרה אם כן קשה על הריק"ש דמביאו הפר"ח דפסק דנמצא שני מרות ובאחת ליכא טעם מר דכשרה ואמאי יהי' כשרה דהא עיקר טריפות תלוי' בכיס המרה ויתר כנטול דמי :

אמנם נראה דשפיר הכשיר הריק"ש דכפי שכתבנו והתיר תירוצו של הכרתי ופלתי ונשאר קושית הפר"ח מאי מהני טעימות הכבד דהא מכל מקום ניטל כיס המרה ומוכרחים אנו לתירוץ הפר"ח דטעם בה"ג דסובר דמהני טעימת הכבד דכמה פוסקים סוברים דניטל המרה כשיר' ובה"ג מסתפק אם ניטל המרה כשיר' או טריפ' משום הכי מכריע דהיכא דאיכא טעם מר דכשיר' דלא מחמרינן בניטל המרה לטריפ' רק בליכא טעם מר בכבד אבל בדאיכא טעם מר בכבד סמכינן על הפוסקים דסוברים דניטל כשיר' יע"ש · א"כ דינו של מהריק"ש בנוי על קוטב מכרז האמת ומתוק כדבש דיתר כנטול והוי כחסר מרה ובחסר לא מחמרינן רק בדאיכא תרתי לריעותא וה"ה ביתר לא מחמרינן רק בתרתי לריעותא דהיכא דאיכא בתרווייהו טעם מר אבל בליכא בתרווייהו טעם מרירות סמכינן על הפוסקים דסוברים דחסר המרה וניטל המר' כשיר' · ועוד דטעמו של מהריק"ש דכל הבהמה אית לה חזקת כשרות ומשוי' היתי לומר דאיכא שתי מרות דהא במרה אחת איכא טעם מר ובשני' ליכא טעם מר אמרינן דבועא בעלמא הוא ולא מרה דהריק"ש יהיב טעמא משום דבועה הוי הא תינח אם בדליכא טעם מרירות במקום שעומדת מרה שני' אבל בטועמו במקום מרה שנייה וטועמו טעם מר נמצא מאין בא המרירות בכבד ע"כ מוכרח לומר דמי המרה נבלע בכבד ואחר שפולטת מי המרה בולעות הלחלוחים

בלחלוחית מעלמא ובהא אף הריק"ם מודה לטריפה הי' דהריק"ם מיירי דווקא בדלא טועמו אם יש מרירות בכבד ורוב בהמות בחזקת כשרות אמרינן דזו רק בועה בעלמא או בטועמו המר' ולא הי' טעם מר אבל בדטעמו בכבד ואיכא טעם מר אף דליכא מרירות במקום המר' שני' בהאי אף הריק"ם מודה דטריפ' א"כ נפשוט שאלתו דבעובדא דידי' הוא טריפ' אף לסברת הריק"ם · ואם עדיין נפשך לומר שכשר' דספר"ת כתב דהיכא דאיכא שתי מרות ואיכא טעם מר בכבד דכשיר' דנחסר' המרה ואיכא טעם מר בכבד כשר · ומכ"ש בשתי מרות בכה"ג דכשר' זו ליתא דהא מסקנת הפ"ת דשתי מרות טריפ' אף בדאיכא טעם מר משום דאמרינן דיתר כנטול דמי דהוי כאלו ניטל הכיס והמרירות א"כ מאי מהני דאיכא טעם מר דהא אמרינן דהוי כאלו ניטל המרירות וא"ל דהפ"ת מיירי בדליכא טעם מר בכבד רק בדאיכא טעם במרות בהא הוא דיתר כנטול הכל דמי אבל בדאיכא טעם מר בכבד אף הפ"ת מודה דכשיר' · אבל מי שיש לו מוח בקדקדו למרא' עיניו ישפוט דאף בדאיכא טעם מר בכבד אמרינן דיתר כנטול דמי והוי כאלו ניטל המרירות מכבד וא"כ נפשוט שאלתו דטריפ' הוי והלא כאמור' שהורה דאף בכה"ג הוא כשיר' דבהאי אף הריק"ם מוד' דכיון דטעמו בכבד במקום מרה שני' והי' שם טעם מר' ואף דבמרה שני' לא היה טעם מר טריפ' הוא : ומחמת שעול בני ישיבתי הרמה מוטל עלי קצרתי במקום הראוי להאריך מנאי ידידו הדש"ת כלב ונפש הנ"ל היום יום ר"ח אלול דהאי שתא תקמ"ב לפ"ק :

הק' יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק שאבכין יע"א :

סימן לב

איתא בטור סימן כ"ז כתב הרשב"א בדק ולא הגליס הבשר מבחוץ אם סמוך לדריסתו בדק כשיר' ואם לאו ידאה לי שחוששין לו שהרי חוששין לספק דריס' וחוששין שמא שינה פרמיו מבחוץ והבריא וירד ונקב למטה · ולא ידעתי למה יש לנו לחוש לדבר ולפום רהיטא נרא' לפני ראי' לדעת הרשב"א דאיתא בחולין דף מ"ג אמר עולא ישב לו קוץ בוושט אין חוששין שמא הבריא ולעולא מ"ש מספק דרוס' פרש"י אין חוששין שמא הבריא דשמא הי' בו קרום ונתרפא ואינו קרום כו' וא"כ מאי מקשו הש"ס מ"ש מספק דרוסה דהא בספק דרוס' קיימא לן דבדקינן אם יש בו אדם האיך בדקינן ניחוש דשמא הי' בו אדם ונתרפא · אלא ע"כ דלא חיישינן שמא נתרפאו ומאי מקשו הש"ס לעולא אבל אם נימא כשיטת הרשב"א דבס"ד בדקינן לאלתר והיכי דלא בדק לאלתר חיישינן שמא נתרפא א"כ מקשה הש"ס שפיר לעולא · אבל אם נימא כסברת הטור דספק דרוס' בדקינן אף לאחר זמן מרובה דלא חיישינן שמא נתרפא וא"כ מאי מקשו הש"ס מ"ש לעולא דהא מס"ד מוכח דלא חיישינן שמא נתרפא אלא ע"כ כדעת הרשב"א · רק כדי שלא נשווי' לרבינו הטור טעות ממנו קושית הש"ס אמינא דאף לשיטת הטור מקש' הש"ס שפיר דבשלמא ספק דרוס' לא חיישינן שמא נתרפא דאיכא ספק ספיקא ספק א' שמא לא נדרס' הבהמ' ואת"ל נדרס' שמא לא ניקבה ולא הגיע הארס לחלל וכ"פ הרשב"א בחידושין דהוי ס"ס משום הכי לא חיישינן לשמא נתרפא אבל בישב לו קוץ בוושט דליכא ס"ס רק ספק א' שמא לא ניקב דאת"ל ניקבה הרי היא טריפ' וודאי לא חיישינן לשמא נתרפא יעוין בד"מ סימן כ"ז ויתנא כדברי דהוי ס"ס בספק דרוס' · ועוד איכא למימר דהטור סובר כפירש השני שברש"י דמפרש דלא חיישינן שמא הבריא שמא ניקב דהבריא לשון נקב ואזלו קושית הש"ס מ"ש מספק דרוס' כפירוש רש"י דנקב משמע בטור החילון לא מיגכר אן דסובר כהרא"ש דעולא סובר דא"ל בדיק' ואזלא קושית הש"ס מאחי לא בעי בדיק' :

סימן לג

איתא בטור סימן כ"ז הזאב אין לו דרוס' בבהמה גסה אפילו בקטנה שבגסות כגון בעגלים הרכים אבל יש לו דריס' בדקה ואפילו בגדול' שבגסות יעוין בב"י דאיפא תרי לישנא בגמרא בלישנא קמא אמרי דרב אתא לאשמעינן דזאב אפילו בגס' נמי דריס ובלישנא בתרא אמרינן דזאב בגסה לא דריס יעויין בחולין דף נ"ב ומביאן הב"י שהרשב"א והר"ן כתבו שדעת התוס' דכיון דספיקא דאורייתא הוא נקטינן לחומרא וכן נרא' שהוא דעת רש"י והפוסקים תמהו ע"ז שלא נמצא ברש"י שפסק דזאב בגסה ומנלן שרש"י פסק כלישנא קמא · ונלע"ד מדברי הראשונים שמיתים שמוכח דרש"י פסק כלישנא קמא דזאב בגסה דאיתא בדף נ"ב אמר רב יהודה אמר רב בבהמ' מן זאב ולמעל' הוי דרוסה וזאב בכלל אבל מזאב ולמט' אין לו ארס חזק להמית בהמ' אלא עופות כמלנו לשיטת רש"י ממעט רב חתול דאין דרים' אף בגדיים וטלאים והקש' הפר"ת דהא הש"ס פריך אילמא למעוטי חתול תניא דרוסת הזאב בדק' וכ"ת הא קמ"ל דזאב בגס' נמי דרים והתנן ר' יהודא אומר דרוסת הזאב בדקה וכ"ת ר"י מיפלג פליג והאמר ר' בנימן ב"ר יפת א"ר אלעזר לא בא ר"י אלא לפרש דברי חכמים ומאי מקשו דהא ממתניתין לא מתמעט רק מאמרי רברבי ורב אשמעינן דחתול אין לו דרים' אף בגדיים וטלאים ולהציל רבינו הרש"י ז"ל איכא שקושית הפר"ת לא קשה מידי כאשר אבאר בעז"ה · דהרא"ש כתב למאי דמשני איכא תרי לישנא לתירץ הראשון דרב פליג על ר' בנימן ב"ר יפת יסובר דזאב בגסה ולישנא בתרא סבר כר' בנימן דזאב בדקה וכתב דמסתברא כלישנא בתרא דלתירץ קמא רב לא ממעט חתול רק דאשמעינן דזאב בגס' ול"כ הוכחה ממתניתין דחתול אין דרים' בדקות וכולה שמעתתא מוכח דחתול לא דרים בדקות משום הכי מסתברא כלישנא בתרא וממעט חתול ממתניתין יע"ש : ויש להבין דלמא אף לתירץ קמא דאילו מוכח ממתניתין דלמא רב מסברא דנפשי' קאמר דחתול אין דרים' בדקות ול"ל דמסברא דנפשי' לא יוכל למעט רק דהוכיח ממתניתין וממעט חתול : וע"ז הוכח' דהוכיח ממתניתין יש לפרש בתרי אנפין חדא דאי נימא דיש דרים' לחתול א"כ ליתני חתול וכ"ש זאב ולמה נקט זאב במתניתין :

ועוד יש לפרש דדייק רב מאי לא קתני ג"כ חתול במתניתין אלא ע"כ דחתול אין דרים' בדקות וכ"מ בין הפירושים לפירוש הראשון דדייק דליתני חתול וכ"ש זאב ממעט חתול רק מאמרי רברבי אבל באמרי זוטרא יש דרים' ולא קשה ליתני חתול דאי קתני חתול הו"א דאף זאב אין דרים' באמרי רברבי מש"ה קתני זאב דיש דרוס' באמרי רברבי וממעט חתול מאמרי רברבי דאם נימא דיש דרים' באמרי רברבי ליתני חתול וכ"ש זאב אבל באמרי זוטרא יש דריסה לחתול · ולפירוש השני דדייק רב מאי לא קתני במתניתין ג"כ חתול ממעט חתול אף מאמרי זוטרא דא"כ ליתני ג"כ חתול במתניתין דיש דרוס' באמרי זוטרא אלא ע"כ דממעט אף מאמרי זוטרא :

אמנם נרא' דשני הפירושים תלוי' בתירוצי' הש"ס לתירוץ הא' דמתרץ דרב סובר דזאב בגסה מוכרח לומר דרב ממעט חתול לפירוש רש"י דא"כ ליתני ג"כ חתול במתניתין דלא יוכל למימר דרב ממעט דליתני חתול וכ"ש זאב דהא זאב אתני דיש דרוס' אף בגס' וממעט מדלא קתני חתול ג"כ במתניתין ע"כ דחתול אין דרים' בדקות אף באמרי זוטרא דאל"כ ליתני חתול דיש דרים' באמרי זוטרא · וא"ל דהא רב אשי מבעי' שאר עופות טמאים יש להם דרים בעופות או אין להם דרים' בעופות ופריך הש"ס והאנן תנן דרוסת הנץ בעופות ומשני דרוסת הנץ בכוותי' ושאר עופות בזוטרי מינייהו א"ל וכו' א"כ חזינן דאף דלא קתני במתניתין אפ"ה יש דרים' א"כ נימא דאף דלא קתני חתול אפ"ה יש דרוס' בדקות · י"ל דהפי דייק רב לתירץ קמא דזאב בגסה ומתניתין ג"כ קתני דרוסת הנץ בעוף ומדרוסות דקות לא קתני כלל מאי לא קתני ג"כ דחתול יש דרוס' בדקות אלא ע"כ דלחתול אין דרוס' בדקות כלל מש"ה לא קתני דרוסות דקות במתניתין אבל הנץ קתני במתניתין דיש לו דרים' בעופות ולא צריך למיתני שאר עופות דכיון דקתני דרוסת העופות דנץ דורס ממילא ילפינן דשאר עופות יש להם דרוסה בזוטרא מינייהו · א"כ להאי תירוצא מהש"ס מוכרח לומר דרב ממעט חתול דאל"כ ליתני חתול ג"כ במתניתין א"כ ש"מ דאין לו דרים' אף באמרי זוטרא · ולתירץ השני דרב סובר דזאב בדקה מוכרח לומר דרב ממעט חתול דאל"כ ליתני חתול וכ"ש זאב ואינו ממעט רק מאמרי רברבי דלא יוכל לפרש דרב מדייק מדלא קתני ג"כ חתול במתניתין וממעט אף מאמרי זוטרא דהא חזינן דשאר עופות טמאים אף דלא קתני במתני' אפ"ה יש להם דרים' כתירוצ' מהש"ס דלקמן דכיון דהנץ בעופות ל"ל למיתני בשאר עופות דיש להם דרים' בעופות ה"ה במתניתין דקתני דרוסת הזאב בדקה ל"ל למיתני ג"כ חתול בדקות אלא ע"כ דרב ממעט ליתני חתול וכ"ש זאב ואינו ממעט רק מאמרי רברבי :

ולפ"ז מתורץ קושית הפר"ת דהא למאי דמ"ד דפריך תניא הי' מפיק דמתניתין סובר דזאב בדקה וכיון דמתניתין קתני דקות ע"כ רב ממעט חתול דאל"כ ליתני חתול וכ"ש זאב דליכא למימר דממעט חתול מדלא קתני ג"כ חתול דהא חזינן דשאר עופות יש להם דרים' כמסקנת הש"ס אף דלא קתני במתניתין שאר עופות רק לממעט חתול מדלא קתני חתול וכ"ש זאב ולא ממעט רק מאמרי רברבי פריך הש"ס דהא תניא דזאב בדקה דווקא דזאב בדקה דרס דהוא אמרי רברבי ומאי אילטריך רב לאשמעינן ומשני הש"ס וכ"ת קמ"לן דזאב בגסה ורב ממעט חתול

הא דמלא קתני ג"כ חתול בדקה דמתניתין לא קתני כלל דקה ומעט חתול אף מאמרי זוטרא והאמר ר' בנימין בר' יפת דר"י מפרש לדברי ת"ק · וע"כ לא ממעט רק מאמרי רברבי ומאי איצטריך רב לאשמועינן ומשני גברא אגברא קא רמית דרב סובר לת"ק סובר דזאב בגסה והיה מדייק רב מדלא קתני חתול בדקה ע"כ דחתול אינו דורס אף באמרי זוטרא ושפיר מפרש רש"י דרב ממעט חתול אף מאמרי זוטרא כתירוצ' מהש"ס דסובר דזאב בגסה אבל למאי דס"ל דזאב בדקה או לתירץ בתרא דרב סובר דזאב בדקה מודה לש"י דרב ממעט חתול רק מאמרי רברבי ושפיר פריך הש"ס אנינא הא הינם אם נימא דרש"י פסק כלישנא קמא דזאב בגסה שפיר מפרש דממעט חתול אף מאמרי זוטרא וניקט כפי המסקנא דזאב בגסה מפרש דממעט חתול אף מאמרי זוטרא

אבל אם נימא דרש"י פסק כלישנא בתרא דזאב בדק' ולהאי פיסקא לא ממעט חתול רק מאמרי רברבי והאיך מפרש רש"י שלא אליבא דהילכתא דרב ממעט חתול אף מאמרי זוטרא אע"כ דרש"י פסק כלישנא קמא · וכן מורי' דברי רש"י שכתב מן הזאב ולמעלה הוי דרוס' וזאב בכלל אבל מזאב ולמטה אין לו הרס חזק להמית בהמ' אלא עופות דמן הזאב ולמעל' יש להם דרוסה בבהמות כדקתני במתניתין ארי בגסה וזאב בכלל להמית הבהמות וכיון דלזאב יש דרוסה בגס' נשמע מהזאב למטה אין לו דריסה כלל מדלא קתני חתול בדקה אבל אם נימא דזאב בדקה אינו ממעט חתול רק מאמרי רברבי כפי שכתבתי מש"ה מפרש מהא ל' דזאב דורס בגסה וכיון דדורס בגס' ממעט חתול אף מאמרי זוטרא וגם ניחא לשון רש"י שמסיים ואין לדריס' אלא בעופות לכאורה היא שפת יתר מאי צריך לסיים דיש דריסה בעופות · ולפ"ז ניחא דרש"י ממעט חתול אף מאמרי זוטרא דלא קתני ג"כ חתול והו"א דאין דריס' אף בעופות מש"ה מסיים דעיקר דיוקא דרב מדלא קתני דקות במתניתין ומדייק דחתול אין דריסה בדקות כלל אבל עופות קתני במתניתין דקתני הכן בעופות וכיון דקתני דריס' בעופות אף דלא קתני חתול יש להם דריסה בעופות כמו שאר עופות טמאות אף דלא קתני במתניתין אפ"ה יש להם דריסה כמלא הוכחתי בראיי' עצומה דרש"י פסק כלישנא קמא דזאב בגסה ודברי הראשונים מתוקים כדבש ונופת צופים שהבינו דרש"י פסק דזאב בגסה ודו"ק :

סימן לד

כבר הבאתי דהרשב"א והר"ן כתבו דתוספות סוברים דזאב בגסה ופוסקים אתהו ע"ז דלא כמלא בתוס' שלפנינו דסוברים הכי וספר תורת יקותיאל שחיבר כבוד ה"ה הגאון הגדול מוהרר רפאל כ"ץ נירו הא"ב"ד דק"ק אה"ו מביא ראי' לדברי הראשונים שהתוספ' סוברים כך דאיתא בחולין דף כ"ח ההוא בר אווזא דהוי בי רב אשי על ביני קניא נפק אתא כי ממסמס קיעי' דמא אמר רב אשי לא אמרינן ספק כלבא ספק שונרא אימר כלבא ה"נ ספק קניא ספק שונרא אימר קניא והקשו תוס' וא"ת דברים המעורבות אמרינן נתערב' בטרפה הא טריפ' ה"ד אי דידע ניסייל' ואי דלא ידע ליה מסיכן ידע א"ר ינאי דאיערב נקובת הקוץ בדרוסת הזאב ור"ל אמר דנתערב בנפולה ור"י אמר דאיערב בוול' טריפה כולהו כר' ינאי לא אמרו האי משוך והאי עגול וא"כ אפשר לברר כאן אי שונרא אי קניא · וי"ל דדווקא מן הזאב ולמעלה אבל בשונרא לא ידיע וא"ת א"כ לשני הכא דאערב נקובת הקוץ בדרוסת חתול בגדיים וטלאים וי"ל דניחא ליה לאוקמא בכל הבהמות ה"נ אם נימא דתוס' סובר דרוסת הזאב בדק' האיך אמר ר' ינאי דנתערב הזאב בנקובת הקוץ דהא מיירי בכל הבהמות וזאב אינו דורס בגסה אע"כ דתוס' סובר דזאב בגסה ·

ולפום ריהטא יש לי להשיב על ראייתו דהא דמקשו תוספות לשני דהתערב נקובות הקניא ונקובות החתול לא אזלו רק לאינך הג' אמוראי' דעל ר' ינאי לא קשה דר"י סובר דאף דרוסת הזאב וקניא לא מינכר מש"ה נקט זאב דלזאב יש דריסה לכ"ע באמרי רברבי וחתול אין דריס' רק בגדיים וטלאים יותר מסתברא לאוקמי דמיירי אף באמרי רברבי מש"ה הוצרך לנקוט זאב וקניא רק דקושית התוספות אזלו על שאר האמוראים אמאי לא מתוקמא בקניא ושונרא ומתרצים דרוצים לאוקמי בכל בהמות אבל ר"י דאמר בדרוסות זאב ובקניא מיירי באמרי רברבי ולעולם דזאב אין דרוסה בגסה · וא"ל דאכתי מוכח מר"י דמתוקמא בדרוסת זאב ומוכרח לאוקמי דמיירי רק בדקות באמרי רברבי אמאי לא מתוקמא בדרוסות הארי כדי לאוקמא דמתניתין מיירי בכל הבהמות דהרי דורס בגסה אע"כ דר"י סובר דזאב אף בגסה ומיירי בכל הבהמות אבל ז"א דהתוס' מחלקים דאף דאמוראי' סוברים דהאי משוך והאי עגול אבל למטה מזאב לא מינכר ור"י סובר דאף בזאב וקניא לא מינכר איכא למימר דמש"ה לא נקט דאיערב בדרוס ארי ובקניא די"ל דבהאי מוד' ר' ינאי דמינכר דהאי משוך והאי עגול מש"ה מוכרח לנקט דרוסת הזאב ובקניא דהאי לא מינכר ור"י מתוקמא למתניתין מיירי בדקה באמרי רברבי ולעולם דזאב אין דורס בגסה ונסתר ראיות התורת יקותיאל · וא"ל דעדיין יש להוכיח דזאב בגסה דאמוראי' מתוקמא דמיירי בכל הבהמות ואם נימא דזאב בדקה אמאי צריכי' לשנויי דהאי משוך והאי עגול הוי להו לשנויי דמש"ה לא אמרו כר' ינאי דרוצים לאוקמי בכל הבהמות אע"כ דזאב בגסה · אבל ז"א דאכתי נשאר קושי' עליהם אמאי לא מתוקמא דנתערב דרוסת ארי בנקובת הקוץ והרי בגס' כדקתני במתניתין מש"ה מוכרחי' למימר דהאי משוך והאי עגול וממילא לא יוכל לאוקמי בארי כהנ"ל דמזאב ולמעלה מינכר דהאי משוך והאי עגול ולעולם דרוסת הזאב בדקה ועדיין קושיא הפוסקים מנלן שהתוספות סובר דזאב בגסה ·

ונלענ"ד אם כיון התוס' סובר דזאב בגסה התוס' מפרש דאם נימא דזאב בגסה לא ממעט חתול אף מאמרי רברבי והקשה הרא"ש דהא כל הסוגי' משמע דממעט חתול מאמרי רברבי יע"ש · ונלענ"ד לתרץ בטוב טעם ודעת דהב"ח הקש' לרב אלפס והרמב"ם דכתבו דגבי הנץ אף שאין לו דריסה בגדיים וטלאים מ"מ אם ניקב לבית חללו אסור דרוסת הנץ מקלי' קלי' והקשה הב"ח דללישנא בתרא מוקי להך ברייתא ברברבי ובאין מלילי' ובאין מלילי' אינו משליך ארס והש"ס פריך מהאי תרנגולתא דאשתכח בה קירטא דמא אלמא דמשליך ארס ומשני שאני עלמא כמי כשאלת אחרים דמי' ובאין מלילי' אין משליך ארס כלל והאיך כתבו הרי"ף והרמב"ם באין מלילי' אם ניק' לבית חללו למקלי' קלי' זיהרא · ומתרץ הפר"ח דהרי"ף והר"מ סוברים כשיטת הרא"ש דבאין מלילי' יש להם ארס רק דאין כח בארס שלהם להמית אלא מתוך חמה מרובה והא דפריך מהאי תרנגולתא הכי פריך דרוב זיהרא הי' קורטי דמא א"א דלא לקלי' קלי יע"ש ·

אבל אכתי קשה מנלי' להר"ם לפרש טעמא דניקב לבית חללו לטריפ' משום דיש להם ארס אף באין מלילין דילמא לטריפ' הוא כפרש"י דהוי כנקיבת הקוץ ולעולם דלית ליה ארס כלל באין מלילין · לכן נראה דגם רש"י סובר אף באין מלילין יש להם ארס דיש לדקדק דרב סובר ואמר בהמה מן הזאב ולמעל' פרש"י מן הזאב ולמעלה וזאב בכלל אבל מן הזאב ולמטה אין לו ארס חזק להמית בהמ' אלא עופות משמע דרב ממעט אף מגדיים וטלאים מנלי' לרש"י דילמא רב לא ממעט רק מאמרי רברבי ועוד דמסיים אין דריסה אלא בעופות מנלן דילמא רב סובר דאין דריסה אף בעופות אף שחתול הוא גדול מעוף דהא חזינא דכמה פוסקים סוברים דוב ונמר אין להם דריסה אף בעופות ·

אמנם אחר עיונא נראה שדברי רש"י נכונים בטעמים דהרשב"א במקום ו כתב לטעמא דהר"ם דגבי נץ יש להם דריס' בניקב לבית חללו משום דקתני בברייתא דרוסות חתול וכן ונמי' עד שתינקב לחלל ונמה נקט לשון דרוסה אע"כ כדעת הר"ם דבניקב לחלל יש להם דריסה ודלא כרש"י שמפרש דהוי כנקובת הקוץ והדר כתב מכאן אין ראיה דאיכא למימר דהא דקתני לשון דרוסה משום דיש דרוסה בעופות · ויש להבין דאם נימא דרש"י סובר דבאין מלילין לית ליה ארס כלל א"כ קשה על רש"י האיך קתני בברייתא לשון דרוסה דגם בעופות לא שייך דרוסה דכיון דלית ליה ארס כלל דבשלמא לתירץ הראשון מהש"ס דמשני דר"ח כרבי וברייתא אתי' כרבנן ולרבנן אין חילק בין מלילין ובאין מלילין וכיון מלילין בוודאי אית ליה ארס רק דלא אלים זיהרי' ה"ה באין מלילין אית להם ארס רק דלא אלים זיהרא שפיר קתני בברייתא דרוסה משום עופות דבעופות מודים רבנן דמיקלי קלוי' · אבל לאידך שנוי' דמשני דר"ח סובר כרבנן וברי' תנא אתי' כרבי ולמימר דרבי מחלק בין מלילין אית ליה ארס ובאין מלילי' לית להו ארס א"כ מפני מה קתני לשון דרוסה אע"כ דגם דעת רש"י דבאין מלילי' אית להם ארס רק דלא אלים זיהרא להמית אף בגדיים וטלאים וניקב לבית חללו לטריפה משום דהוי כנקיבת הקוץ אבל בעופות מודה רש"י כשניקב לחללו לטריפה הוי משום דרוסה ג"כ וכ"מ דמבואר בפר"ח ושפיר קתני לשון דרוסה משום עופות ·

לפ"ז מתורץ מה שהקשתי מנלן להר"ם דחתול יש לו ארס דילמ' הפירש כפירש"י דבאין מלילי' לית ליה ארס כלל דהא כבר הוכחתי דגם דעת רש"י דאית ליה זיהרא רק דרש"י סובר דלא אלים זיהרית למקלי' אבל בעופות מודה רש"י דזיהרא מיקלא קלי' וכיון דא"ת להם זיהרא סובר הרמב"ם בניקב לבית חללו אלים זיהרא

זיפדא לשוית אף בגדיים וטלאים. לפ"ז מתורץ מה שהקשתי על רש"י מנלן לרש"י דרב ממעט חתול ממתניתין אף מאמרי זוטרא דלמא רב ממעט חתול רק מאמרי דברבי דהוי קשה לרש"י ממאי צריך רב למעוטי חתול מדיוקא דמתניתין דהא יוכל למעט חתול מסבריתא דקתני בהדיא דריסת חתול וכו' עד שתינקב לחלל אבל לא ניקב לחלל אין להם דרוסה וכל מר כדאית ליה ולפרש"י אף בניקב לחלל והוי כקוץ בעלמא ממילא נשמע לחתול אין דרוסה. וצ"ל מסברייתא לא נשמע שחתול אין דריסה רק באמרי דרבהי דסברייתא מיירי באמרי דברבי אבל ממתניתין מוכ' דחתול אין דריסה אף באמרי זוטרא דדיוקא דרב מדלא קתני חתול וכ"ש והב בלי ניתא דיש לחתול דרוסה באמרי זוטרא ליתני חתול ומסברא ידעינן דזאב יש לו דריסה אף באמרי דברבי דמסקנת הש"ס אף הלא קתני שאר עופות טמאים מ"מ יש דריסה בהכוותי' והכן אף בגדול ממנו וזאב באמרי דברבי הוי בהכוותי' ואמאי לא קתני חתול אלא ע"כ דחתול אין דרוסה אף באמרי זוטרא ועדיין היה קשה לרש"י א"כ אמאי קתני בברייתא דרוסית חתול דהא לחתול אין דריסה אף באמרי זוטרא רק די"ל דנקט לשון דרוסה משום דיש דריסה בעופות והן הן הגבורים מה שכתב רש"י דרב ממעט חתול אף באמרי זוטרא ויש דריסה בעוף ושפיר קתני לשון דריסה בחתול משום דיש דריסה בעופות ולעמי ת"ל כוונתו לאמיתיות סתורה דפרש"י מש"ס מוכרח רש"י לשיש דיש דריסה בעופות דהיה קשה לרש"י מפני מה קתני לשון דריסה בברייתא' אבל אם נימא דיש דריסה בעופות שפיר קתני לשון דרוס' בברייתא. ולפ"ז מתורץ קושית הרא"ש שהקשה לפי' התוס' דרב אשמעינן דזאב בגסה ולא ממעט חתול ממתניתין ואיכא למימר דאף באמרי דברבי יש דרוסה לחתול דהא כל הסוגיא משמע דממעט חתול מאמרי דברבי. י"ל למעט חתול מאמרי דברבי לא צריך למעט ממתניתין וממעט מסברייתא דקתני דרוסית חתול על שתינקב לחללו ממילא נשמע דאין דריסה באמרי דברבי דלא יוכל לתפסם דאין דריסה אף בגדיים וטלאים די"ל דסברייתא מיירי באמרי דברבי.

ואל דא"כ לא הוי דומיא דהכן דהא לאיכא דאמרי מהש"ס נמי לא הוי דומיא דהכן יעויין בתוס' בסוגי' הנ"ל ויעוין בפר"ח סימן כ"ז. וא"ל שפיך יוכל למימר דסברייתא מיירי באמרי דברבי השיך קתני דרוסית חתול דאף לסברת הרמב"ם דמפרש בניקב לבית חללו דהרם שלהם יש בו כח להמית היינו דווקא בגדיים וטלאים אבל לא באמרי דברבי. י"ל דקתני לשון דריסה משום גדיים וטלאים ולפרש"י נקט דריסה משום עופות ועכ"פ מוכח מסברייתא דחתול לית ליה דריסה באמרי דברבי מש"ה סובר כל סוגית הש"ס דחתול ממעט מאמרי דברבי דאמרי דברבי מוכח מסברייתא ומתורץ קושי' הרא"ש שהקשה על התוספות.

אך כל זה לתירץ קמא דרב אשמעינן דזאב בגסה וממעט חתול רק מסברייתא אינו ממעט רק מאמרי דברבי אבל אם נימא כתירץ בתרא דזאב בדקה וממעט רב חתול ממתניתין ע"כ רב ממעט אף מאמרי זוטרא דעל אמרי דברבי אמאי צריך למעט ממתניתין מדיוקא הוי ליה למעט מסברייתא אע"כ דרב ממעט ממתניתין אף מאמרי זוטרא אבל לתירץ קמא אינו ממעט ממתניתין כלל וממעט רק מסברייתא והיינו ממעט רק מאמרי דברבי. לפ"ז מתורץ קושי' הפוסקים מה שהקשו מנלן להרא"שונים שהביאו שהתוס' פסקו דזאב בגסה דהא באמת הס"ק רב דחתול יש דריסה רק בגדיים וטלאים הא תינח אם נימא דתירץ קמא הוי הלכה דזאב בגסה וע"כ רב לא ממעט חתול ממתניתין רק ממעט מסברייתא ומסברייתא אינו ממעט רק מאמרי דברבי וא"ש שפיר פסק רב דחתול יש דריסה בגדיים וטלאים. אבל אם נימא דהלכה כתירץ בתרא דזאב בדקה וממעט רב חתול ממתניתין וע"כ ממעט אף מאמרי זוטרא דאמרי דברבי יוכל למעט מסברייתא והיך קבע הרב להלכה דחתול יש דריסה בגדיים וטלאים. וא"ל דרב אינו ממעט מסברייתא כלל א"כ נשאר קושית הרא"ש על התוס' כפי שהבאתי למעלה. וצ"ל דתוס' סובר דרב ממעט חתול מאמרי דברבי מסברייתא ולתירץ בתרא מהש"ס ממעט חתול ממתניתין אף באמרי זוטרא והאיך קבע רב להלכה דחתול יש דריסה באמרי זוטרא ומוכרח לומר דתוס' סובר. דתירץ קמא הוא עיקר דזאב בגסה ואינו ממעט ממתניתין כלל רק מסברייתא וממעט רק מאמרי דברבי הא תינח אם נימא דתוס' סובר דהלכה כתירץ קמא אבל אם נימא דתוס' סובר דהלכה כתירץ בתרא דזאב בדקה וממעט ממתניתין וממתניתין ממעט אף מאמרי זוטרא והאיך פסק רב דיש דרוסה והוכיחו הפוסקים דתוס' סוברי' דהלכה דזאב בגסה כתירץ קמא ודו"ק היטיב:

נמצא בירדנו דרש"י ותוס' סוברים דזאב בגסה לכן במקו' שאין הפסד מרובה יש להחמיר והיכא דאיכא ספק דרוסה יש להקל אף באין הפסד מרובה וכן פסק הכרתי ופלתי:

ולפי מה שכתבנו מתורץ קושי' המהרש"א שהקשה לרש"י מפרש דר"י אמר רב אמר בגסה מן הזאב ולמעלה פרש"י דממעט חתול אף מגדיים וטלאים ובהס"ת אמר רב דיש דרוסה לחתול בגדיים וטלאים. דכבר כתבנו דהוא תלוי' בהתירוצים מהש"ס לליסנא קמא דזאב בגסה ולא ממעט חתול ממתניתין רק מסברייתא דקתני על שתינקב לחלל איכא לאוקמי דסברייתא מיירי באמרי דברבי אבל לתירץ בתרא דזאב בדקה וממעט חתול ממתניתין ע"כ ממעט חתול אף מאמרי זוטרא דמאמרי דברבי יוכל למעט מברייתא וכבר הבאתי דהרשב"א והר"ן כתבו דרש"י פסק כליסנא קמא והב"ח יישב טעמא דרש"י סובר וכתב במתניתין דת"ק סובר דזאב בגסה והלכה כת"ק א"כ למסקנא דהלכה כת"ק דזאב בגסה אינו ממעט חתול ממתניתין רק מסברייתא ומסברייתא לא יוכל למעט רק מאמרי דברבי מש"ה סובר רב דיש דריסה לחתול בגדיים וטלאים אבל למאי דהש"ס פריך אליבא דהזאב בדקה וממעט חתול ממתניתין ממעט אף מאמרי זוטרא דמאמרי דברבי יוכל למעט מסברייתא מש"ה מפרש רש"י למאי דס"ד דרב ממעט ממתניתין דרב ממעט אף מאמרי זוטרא אבל למאי דקיימ"ל לפסק רש"י דהלכה דזאב בגסה אינו. ממעט חתול ממתניתין רק מסברייתא וממעט רק מאמרי דברבי משום הכי אמר רב דיש דרוסה לחתול בגדיים וטלאים ודו"ק:

סימן לה

רבינו ב"י פסק בסימן כ"ז דאף דקיימ"ל במקום רחב אין חוששין לס"ד הנכא דלפורן ארי תחוב על גבי' בהמה אף שהוא במקום רחב חוששין אף לס"ד והט"ז השיג עליו דאכן קיימ"ל דחוששין לס"ד אפ"ה במקום רחב לא חיישינן ה"ה בליפורן תחוב על גבי' והוא במקום רחב לא חיישינן לס"ד יע"ש. ולפום רהיטא נראה שמוכח מהתוס' כדעת הט"ז דאיתא בחולין דף נ"ג אמר רב ארי שנכנס לבין השוורים ונמצא ציפורן בגבו של א' מהן אין חוששין שמא ארי דרסו מ"ט רוב אריות דורסים ומיעוטן אין דורסי' וכל הדורס אין ציפורן נשמט ואימר בכותל נתחכך ומסקנא איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הוי ליה ס"ל דרב לטעמי' דאמר אין חוששין לס"ד. תוס' ד"ה רחב הריות דורסי' וא"ת אפילו את"ל דציפורן זה מחמת חיכוך אתא מ"מ אפילו בשאר שוורים שאין בהם הציפורן היה לנו לחוש כיון דרוב אריות דורסי' יעוין במהר"ם מלובלין דמפרש דאף בלא ציפורן היה לנו לחוש אף בשאר שוורים והנו קשה לי מאי מקשו התוס' דילמא מיירי רב דהשוורים היו במקום רחב וליכא ריעותא כלל מה שארי נכנס בין השוורים דאמרינן לא הסיגם אבל כשציפורן תחוב בגבו אזי ה"א לטריפה הוי דליפורן לא מהני אשמעינן רב דלא חיישינן דאמרינן בכותל נתחכך ומאי מקשו התוס'. וצ"ל דהכי אזלא קושיתם דמסיק רב לטעמי' דסובר דאין חוששין לס"ד משמע הכא דשמואל טריפה דחוששין לס"ד ואי נימא דמיירי שהיו במקום רחב כשר אף לשמואל דאמרינן לא הסיגם הארי ושפיר מקשו דק הא מילתא אם נימא כדעת הט"ז במקום רחב אף לשמואל כשרה שפיר מקשו אבל אם נימא לדעת הב"י למאי דקיימ"ל כשמואל בשעומדים במקום רחב וציפורן תחוב ע"ג לטריפה הוי נשאר קושייתם מאי מקשו תוס' דילמא מיירי בעומדים במקום רחב אע"כ דתוס' סוברים כדעת הט"ז.

אך מהש"ס מוכח כדעת הב"י דאיתא בזבחים דף ע"ד זבחים שנתערבו בטרפות ירעו עד שיסתאבו ופריך ה"ד אי דידע ליתי' ולשקלי' אי דלא ידע מנא ידעו ומוקמא שנתערבו בוולד טריפה ור"י אמר דאתערב נקובת סקין בדרוסת זאב ושלשה כר"י לא אמרו שהי מסוך ושהי עגול: קשה לי דהא מוכח מש"ס כשלפורן בא מארי אוכשלפורן בא מחמת חיכוך לכותל אינו מיכר דאלת"ה שפיך קאמר רב דהליפורן בא מהכותל דהא יוכל להכיר מהיזה בא הליפורן אע"כ דתרווייהו שווין וא"כ אמאי לא אמרו כולהו כר"י ומיירי בכה"ג דארי נכנס בין השוורים במקום צר ולפורן תחוב בגבו ובזבחים מיירי ג"כ, שנכנס ארי והיו במקום רחב וליפורן הי' ג"כ תחוב במוכס ולדעת הט"ז הזבחים שהיו עומדים במקום רחב אף שלפורן תחוב בגבם כשרים ונתערבו הזבחים בין שוורים אחרים שיש בהם ג"כ שוורים שלפורן תחוב בגבו והם היו במקום צר ואינו ניכר כלל ולא קשה קושית הש"ס שהי מסוך ושהי עגול ולאוקמי כל השוורים שנתערבו בכה"ג אלא ע"כ כדעת רבינו ב"י דאף בשעומדים

במקום דקבע הכין דלמורין מחוך נגבו השרי' פי' ולא יוכל לשנוי דמיירי בכה"ג א"כ הוכחתי כדעת הב"י:

אך אכתי קשה לי אף לדעת הב"י דיוכל לשנויי דמיירי דידעי' דלמורין מארי הי' תחו' בבושל והוכחי' נתחכך בהם' ונכנ' הלמורין מבושל נוכחים ובמולין הי' אלו נכנס לבין השורי' ותחב הלמורין מארי בשורים והיו עומדים במקום לח ובהאי לכ"ע טריפה הוי דקיימא לן כשמולל החוספין לפ"ד ונתערב הוכחים לשורים ממולין ולא מינכר כלל איזה למורין בא מבושל ואיזה בא ממארי ולא קשה קושית הש"ס אי דידע ליחיה ולשקלי' ולאוקמי הולכו בר"י ומיירי בכה"ג ול"ע:

סימן לו

שאלה בשר שנשרה במים מבלי הכשר מליחה בערך ט"ו שעות והוציאו הבשר מהמים והי' מונח חוץ להמים כמה שעות ואח"ז החזיר הבשר למים והי' נשרה עוד ט' שעות כדי שיעור כביש' שהי' מעל"ע בצירוף השרוי' הראשון אם נימא דאף בכה"ג הוי דינא דכבוש שיהי' כמבושל ונאסר הבשר ע"י דבשרי' בסירוגין לא הוי לכבוש כמבושל דהא דכבוש כמבושל דוקא בשריות רצופים ולא בסירוגין:

תשובה אף דכבוש כמבושל מצינו כמה פעמים בהש"ס מ"מ אינו מפורש בהש"ס כמה הוא שיעור כבישה רק מגלגלי הראשונים למדנו דשיעור כבישה הוא במעל"ע דאיתא בפרה"ס פרק וא"ז שאלנו כמה ישהה היין בגוד ובקנקן ויאסר וירשה לעשר שצריך שישהה במלו מעל"ע לענין בלוע או פולט במעל"ע והכי אמרינן לחולין בשר בחלב אידוס הוא דאי תרו כולהו יומא בחלבא שרי והי מבשל לי' אסור דדוקא כב"ח שרי אבל בשאר איסורי' אמרי' דכבוש כמבושל במעל"ע וגם אמרינן רפ"ק דבילה אביה נ"כ אמי רמי' דשיעור כבישה הוי במעל"ע נמלא דעיקר ראיתם מהתני' דאי תרו לי' כולהו יומא בחלבא ולא יוכל למפשט מהקולי' דאי תרו לי' כולהו יומא דבסירוגין שרו דכולהו יומא משמע בלא שריות סירוגין איכא למדקי' דהא בפי' א"מ איתא נ"כ בוה"ל קנקנים של עו"ג ממלאם ג' ימים ואפ"ה סובר הרשב"א דלא בעינן שלשה ימים רצופים כמו שאבאר בסמוך ואיכא לפרש נ"כ מה דאמרינן כולה יומא דלא בעינן רצופים והא ליכא לאסתפוקי דה"ה לא דהי' בשר מונח בתוך המים והוליא הבשר קודם מעל"ע והי' מונח מבלי מים ואח"כ הניח הבשר במים אחרים והשה בתוכו לתשלום המעל"ע דנימא לא בכה"ג הוי כבוש כמבושל זו אינו מהסברא דאף אם נימא דכיבושים סירוגין הוי כבישה ומקרי רותח דהא קיימא לן חם למוך לונן אינו מבליע וא"כ דאף דהבשר הי' רותח מחמת הכביש' מ"מ כשהלים הבשר לחוץ המים שניים לא שהה בהם לשיעור כבישה ונחשרו המים לוננים ואף דהבשר הי' רותח והי' מפליט לחוך המים הוי כחם לחוך לונן ואינו מבליע לחוך הבשר זו מלתא דפשיטא שהבשר מותר:

לפין נדמה הרחי' מבעל סב יעקב שהביא ראי' מדאמרינן דאי תרו כולה יומא בחלבא דהם נימא דכבוש בסירוגין אי כבישה אמאי לא נקט הש"ס רבותא טפי דהי' תרו במים וקודם המעל"ע הוליאו הבשר מהמים והניח בחלב לתשלום המעל"ע אלא ע"כ דכבוש בסירוגין לא הוי כבישה מהא ליכא למפשט דבהאי כבישה הדעת נותנת דלא מהני דאף שהבשר הי' רותח כשהניח למים אחרים הו לחלב הוי כחם לחוך לונן ואינו מבליע כלל ומפ"ה מוכרח הש"ס לנקוט דאי תרו כולה יומא בחלבא דהבשר הי' שרוי בחלב כל המעל"ע ועיקר הספק כגון שנשרו בחלב וקודם המעל"ע הוליאו מהחלב ואח"כ החזירו הבשר לאותו החלב עלמו א"כ הוי הכבישה בחלב מעל"ע לק שהי' בסירוגין אם נימא דהוי כבישה דכשניסה הבשר והחלב היו רותחים א"ל כיון דהכבישה הי' בסירוגין לא הוי כבישה:

והעובדא דהנ"י הי' שהוליאו הבשר ממים הראשונים והניחו הבשר למים אחרים לתשלום המעל"ע הוא מילתא דפשיטא דהאי סירוגין בכבישה דלא הוי כבוש כמבושל דהמים אחרים נחשבו לוננים והוי כחם לחוך לונן · וא"ל דאם נימא דכבוש בסירוגין הוי כבישה כשמולחן במים הראשונים א"כ אף כשמניחין במים אחרים מ"מ הבשר רותח ונאסר משום הדם דפורש ממקום למקום כמו בשר שנתבשל בלי מליחה שהבשר אסור משום הדם דפורש ממקום למקום · זה ליתא דהא איתא בש"ע סימן ס"ט סעיף ט"ו בשר שמונלך בדם ונשרה מעת לעת יש אוסרים אלא א"כ יש במים ס' כנגדו והקשו הט"ז והש"ך בנתבשל בלא מליחה לא מהני ס' ותרלים דכבוש לא הוי כמבושל אלא דנאסר משום דדם פורש ממקום למקום וא"כ ליכא איסורא

רק משום דמפליט ובולע והאי כחם לחוך לונן אף בגופא דדינא אם הי' מניח הבשר למים הראשונים

יש לפשוט דאיתא בתשובות הרא"ש בכלל חמשה עשר סימן ו' ודע כי נראה שחז"ל קבעו זמן להכשיר כלי הבלוע מיין נסך ע"י עירוי ג' ימים ובכל מעת לעת יערה המים הראשונים ויתן מים אחרים שבכ"ד שעות פעלו המים פעולתן ושוב לא יועילו המים להכשיר הילכך בכל מעת לעת יתן בדעתו לערות המים הראשונים ואם לא יוכל למלאם ברגע אחד לא ניתנה התורה למלאכי השרת · אבל אם מייחד לערות בא' משלשה ימים בשתי שעות אותו היום לא עלה לו ואין כאן אלא שני ימים ולא הוי עירוי דחכמים קבעו זמן להכשיר זה ג' ימים והטור בסימן קל"ה מביאו ומפר' דלדעת הרא"ש באם שמילוי מים לא עמד כ"ד שעות שלימות דלא עלה המים כלל להכשי' רק דבעינן שהמילוי מים יהי' כ"ד שעות שלימות והמחב' בסי' קל"ה פסק כוותי' וכיון דהמחב' פסק כוותי' נפשו' שאלתינו דכבו' בסירוגין לא הוי כבו' כמבוש' אף הרשב"א בתשובתו הי' מרל"נ פסק דעירוי שלשה ימים מהני אף בסירוגין כשמלאו מים בערך ששה שעות וכשימלאו מים עד שיהי' שלשה ימים מעת לעת מהני שאי עירוי וכ"ש משווים דלדעת הרא"ש כהרשב"א יע"ש וקשה לי דהא המחבר פסק בש"ע דעירוי בעינן כ"ד שעות שלימים ולא בסירוגין והב"י כתב דדעת הרא"ש כהרשב"א ומוכרח לומר דכיון דדעת הטור דהרא"ש פליג על הרשב"א ומובר דבעינן שלימות פסק בש"ע להומרא כדעת הטור ובעובדא דידן הוי הומרא אם נימא כהרשב"א דאף בסירוגין הוי כבוש כמבושל וא"כ נימא דילמא כדעת הרשב"א להומרא דכבוש מהני אף בסירוגין · וי"ל דהא דם שבישלו אינו רק מדרבנן ובדרבנן אזלינן לקולא · ז"א דהא עיקר הדין במלוי ועירוי איירי בסתם יינם והוא רק מדרבנן ואפ"ה פסק הב"י להומרא · אם כן בעובדא דידן נמי נימא להומרא כדעת הרשב"א:

אמנם אף לדעת הרשב"א יש לגדד לחלק דאיתא בא"ה כלי איסור שנשרה בתוכו היתר שעת לעת נאסר ההיתר מטעם כבוש ותמה הט"ז וזקיני הש"ך אימת הוי כבוש אחר מעת לעת וכבר הוי נפגם יע"ש בסימן ק"ה ובתשובות חות יאיר סימן ק"ח והכ"ופ מתרץ שזה רחוק מהחוש שכ"ד שעות פחות מעט לא יעשה פעולה כלל וברגע אחת האחרונה יפליט ויבליע רק החוש נותן שמוליא מעט מעט עד שיפלוט הרבה בכלות הכ"ד שעות ואחר הכ"ד שעות נרגש הטעם ותו ליכא נטל"פ דכבר נפלט רוב הטעם מקודם יע"ש:

ומה מעשה שלא זכיתי להבין דברי' הקדושים הגע עלמך אם היה נוטל הבשר מהמים קודם כ"ד שעות מעט ליכא מאן דחוסר לכך שיעורו החכמים שיהיה דוקא כ"ד שעות ובחסר מעט לא מהני כמו גבי מקוה אם חסר קורטוב מהשיעור דלא מהני וא"כ אף שהבשר היה בהמים כ"ד שעות אם שפלט אחר הכ"ד שעות הוא נפגם וא"כ האי פליטה לא מהני כלום והוי כאלו שנטל הבשר קודם הכ"ד שעות · ונשאר קושי' הט"ז ומו"ז הש"ך ואף דתירוצם לא נכירא מ"מ האי סברא דפולט מעט מעט סברא אמיתית היא דאין החוש נותן שיפלוט כל הטעם בכלות הכ"ד שעות · רק אמרינן דפולט מעט מעט מ"מ אף להרשב"א דסובר דעירוי מהני אף בסירוגין גבי כלי יי"נ משום דפולט מעט מעט אבל היכא ששרה בשר במים ונטל הבשר והניח למים אחרים להשלים הכ"ד שעות אין סברא כלל לומר דהוי כבוש כמבושל כמו גבי כלי יי"נ דדוקא גבי כלים כיון דפולט מעט מעט לא נשאר בתוכם טעם יין אבל גבי בשר אף שהוא מפליט בכלות כ"ד שעות הא מקודם הי' ג"כ מפליט מעט מעט ולא נשאר לבסוף טעם גמור דנימא חמבליע ומפליט בהאי פליטה לחוד דאין בו כדי טעם דכבר נפלט במים הראשונים · ומכאן נ"כ הסירה לבעל ש"י מה שהוכיח מהש"ס דלא מהני כבישה בסירוגין מדאמרינן דאי תרו כולה יומא בחלבא כפי שכתבתי למעלה דבהאי כבוש כ"ע מודים דלא מהני דלא מבעי' לדעת הרא"ש שכתבתי דבכה"ג לא מקרי כבישה · ואף לדעת הרשב"א דמהני בסירוגין גבי כלי יי"נ משום דהתם מפליט מעט מעט אבל בהאי אף הרשב"א מודה דלא מהני כבישה · ועכ"פ נפשוט דהיכי דהיה מניח הבשר שהוליא מהמים קודם שיעור כבישה לאותו מים עלמו שישהו בתוך המים הפליטה ראשונה של הבשר דזו הוי כבוש כמבושל:

שוב ראיתי בתשובות ש"י שכתב דאף לטעם הרשב"א דלא בעינן רצופים דוקא גבי כלי יי"נ לא בעינן רצופים דאין העירוי מהני משום דמפליט רק הטעם כמ"ש הש"ך סי' קל"ה ס"ק ל"ג דמילוי ועירוי מקליפין הטעם יין ולטעם זה לא בעינן רצופים · אבל בשאר איסורים דעיקר הטעם משום דמפליט ומבליע בעינן רצופים כדי שיהי' מפליט ומבליע · כבודו במקום

מונח אבל נעלם מכבודו מה דאיתא בתשובות הרשב"א סי' תרל"ג דאיתא שם מה שאמרתי שהבשר מלוי ועירוי אינו אלא מחמת שהמים מפיגין ומקלקלין טעמו של יין אבל אין מפליטין אותו מן הכלי שאין המים קרים מפליטים אינו מקובל בידינו אלא מפליט היין שבתוכו מפני שלא נבלע היין אלא בצונן שלא אמרו הנגעלים ברותחין אלא במה שנבלע מחום האש יע"ש · אלמא דהרשב"א סובר דטעם דעירוי מהני משום דמפליט ואפ"ה סובר דלא בעינן רצופים · ומה שגרם לבעל ש"י מפני שלא ראה גוף התשובה וסמך עצמו על ב"י שמביאו · ואם הי' מעיין בגוף התשובה לא הוה כתב דטעם דהרשב"א משום דמקלישין ומה שהוכיח בעל ש"י דטעם דהרשב"א משום דמקלישין טעם היין דאלת"ה דטעם משום דמפליט והיכא דמפליט כ"ש דבולע דבליעה קלה מפליטה דקיימ"ל דאין מליחה לכלים להפליט ואפ"ה בולע ע"י מליחה וקיימ"ל היכי דנשרו הבשר בכלי אסור להשתמש ברותחין וכשלא נשרו הבשר בכלי מעת לעת דמותר להשתמש ברותחין דהא הכלי העומד לשרי' משמשא הי' שורין בתוכו כמה וכמה פעמים ולימא הכלי בולע הדם כיון דפליטתו בכך וראוי להיות הדין בכל כלי ששורין בו בשר כמו דפסק רמ"א בכלי שנשרה בו הבשר מעל"ע לפסק דטריפה אם משתמשי' בהם בחמים ואם מצטרפין השעות אפילו בכמה ימים · כל הכלי שעומד לשריות הבשר נימא השעות מצטרפי' ובלע הכלי מדם ואם ישתמש בחמין יהי' טריפה אע"כ דטעם הרשב"א משום דמקלישין טעם היין ראייתו אינו ראיי' דלעולם דטעם דהרשב"א משום דמפליט רק דסובר כסברת ת"י וכו"פ דמפליט לאט לאט ובכלות הכ"ד שעות נרגש הטעם אבל מהטעם לחוד מה שמפליט בכלות כ"ד שעות לא הי' בו טעם גמור שיהי' לאסור מכח הטעם הנ"ל רק שמצטרפים הטעם הנ"ל עם הטעמים הראשונים · וא"כ בכלי העומד לשריות הבשר אף ששורין הבשר כמה ימים בזה"ז בכל יום ויום בערך איזה שעות אף כשמצטרפין השעות ויהי' כ"ד שעות שלימות מה שנבלע קודם המעל"ע עד שיהי' המל"ע כבר נפגם טעמים הראשונים מה שבלע בכלות הכ"ד שעות בטעם הנ"ל אינו נאסר רק שמצטרפי' הטעם הנ"ל עם טעמים הראשונים וטעמי' הראשונים כבר נפגמו מש"ה להשתמש ברותחין אילו נאסר אבל גבי פליטה דו"כ דכיון דהי' מפליט לאט לאט ובכלות כ"ד שעות הי' מפליט מה שיוכל להפליט מש"ה מהני העירוי ע"י הסירוגין ולעולם דטעם הרשב"א משום דמפליט עוד מה שהקשה הש"י על תו"ז בש"ך דהרא"ש כתב בתשובה ואם לא יוכל נלמלם כרגע לא ניתנה תורה למ"ה והקשה הש"ך דהא יוכל להשהות המים יותר מכ"ד · וש"י מתרץ דהרא"ש סובר כמרדכי דמים אסורים ע"י עירוי ולאחר מעל"ע מבליע לכלי מש"ה צריך לערות המים ואם הוי' משהה המים יותר מכ"ד שעות מבליע לכלי מש"ה כתב הרא"ש דלא ניתנה תורה למ"ה והרשב"א דסובר דהמים מותרים דסובר דטעם דמים מקלישין טעם היין דהלא כל המעיין במרדכי בפרק א"מ כתב ר' אבי עזרא דמי ערוי אוסרים בשתי' דכיון שעושה כן לכתחלה אם הי' שותה המים הי' עובר על א"ן מבטלין איסור לכתחלה וה"ה לכתחלה אין לבשל בתבשיל אבל בדעבד אין המים אוסרים התבשיל וא"כ אין המים אוסרים הכלי · ונשאר קושית הש"ך · וכן מוכח דאין המים אוסרים הכלי דאלת"ה איך הגיעלו כלי מדין דהא המים נאסרים ואוסרים לכלים אלא ע"כ דאף לדעת המרדכי דמים אסורים אפ"ה אין אוסרין הכלים · וכן מורין דברי הר"ן פ' א"מ דכתב דבהאי לא הוי אין מבטלין איסור דלא נאסר לבטל איסור לכתחלה אלא למי שמתכוין לבטלו כדי להנות ממנו דאלת"ה איך צוה התורה להגעילן והרי הוא מבטל היסור שבלוע בהם לכתחלה במים שהוא מגעיל אופן ואמאי לא מקשה דהא המים אוסרים להכלים אע"כ דאף דאין מבטלין איסור אע"ה אין המים אוסרים לכלים :

ואף בתשובות הריב"ש סי' שמ"ט משמע דהכא דמים אסורים אוסרים לכלים דהקשה אם נימא דהוי כמבטל איסור מאי מהני הגעלה בכלי מדין דהא המים אסורים וחוזרים ואוסרים הכלי הנגעל · י"ל דהריב"ש כתב למאן דסובר דאין מבטלין איסור הוא דאורייתא אבל למאן דסובר דהוא מדרבנן בוודאי אין אוסרים הכלים ואנן קיימ"ל דאין מבטלין הוא רק מדרבנן ואין אוסרים המים להכלי: דאלת"ה מאי מהני הבשר הנגעל למרדכי דהא מי הגעלי' אסורי' וחוזרים ואוסרים להכלים · אע"כ דאף להמרדכי אין המים אוסרים להכלי :

ומה שהשיג עוד הש"י על הב"י דמשווה דעת הרא"ש להרשב"א בתשובה בסי' תרל"ג דסובר דאם מילא מים ביום א' ששה שעות ואח"ז עירוי אותן המים וביום השני נתן ג"כ בתוכן מים ועמד ג"כ ששה שעות וכן ביום ג' וד' מצטרפין השעות לתשלום המעל"ע והשיג עלין דהא הרא"ש פ' כ"מ מביא ראי' דכבוש הוי במל"ע מעירוי שהמים מפליטין במעל"ע כל מה שיכולין להפליט אבל לא בפחות ממע"ל דאם נימא דאין מפליטין במעל"ע א"כ למה צריך לערות המים בכל מעת לעת אע"כ כיון שעמדו מעל"ע אין בהם כח להפליט עוד וכל מה שהיו יכולים להפליט היו מפליטין בהמע"לע וקים להו לחז"ל דאין נפלט מכלי כל הטעם יין על ג' פליטות ואם נימא דהרא"ש ס"ל דמהני אף בסירוגין דהא בכ"ד שעות המים מפליטין ולמאי צריך עירוי יותר דהשתא אין לומר אילו מים עשאו את שלהם ואין בהם כח יותר אבל מים אחרים מפליטין יותר הלא אין שיעור למים ויוכל להיות דישנה המים ביום א' כמה פעמים כוונתו מגלי' להרא"ש להוכיח דנעשה כבוש במל"ע דכיון דאף כשעמד המים רק ששה שעות ועירה ממנו צר"ך מים חדשים לדעת הרשב"א כמבואר בלשון הרשב"א וא"כ א"ל הטעם דהוך המע"ל המים מפליטין כל מה שיכולין להפליט הלא אף דאין עומדין בתוכן רק ששה שעות צריך לאחר עירוי המים חדשים יע"ש היטב בתשובה' הנ"ל ותמה אעשה שלא הבנתי דברי קדשו שהבין דהרשב"א סובר דאף כשעמד המים רק איזה שעות ועירה המים שצריך מים חדשים ולא מהני כשיתן עוד הפעם מים ראשונים דהא הרשב"א כתב בתשובה הנ"ל וכתבנו עוד בדעתי שהמים שעמדו יותר מכ"ד שעות בטל כאן והרי הן כאלו אינו משמע דדווקא לאחר כ"ד שעות הוא דאין כח במים להפליט אבל בתוך כ"ד שעות דהיינו שעמדו המים איזה שעות ועירה המים והוא החזיר המים הראשונים דיש כח במים להפליט וא"כ למה צריך מים חדשים יחזור וישנה אותו המים עד שישהה בתוכו בצירוף כ"ד שעות וצ"ל דגם הרשב"א סובר דכשלא עמדו המים מעת לעת ועירה המים שמותר לחזור ליתן המים הראשונים והא דנקט הרשב"א כשעמד בתוכו המים ששה שעות ועירה וכהן המים חדשים להשמעינן רבותא דאף בכה"ג מהני המילוי משום דמפליט לאט לאט כפי שכתבנו למעלה דה"א שצריך ליתן דווקא מים הראשונים ומים שניים לא מהני דכיון שלא עמדו בתוכו מעל"ע אשמעינן דאף בכה"ג מהני ולעולם דהרשב"א סובר כשלא עמדו המים מעל"ע ועירה המים דמותר ליתן המים הראשונים לתשלום המעל"ע והא דהוכיח הרא"ש דכבוש הוי במעל"ע הוכיח דינו מרבא דאמר בפ' א"מ דף ל"ג צריך לערן מעת לעת ופליג על רב אמי דהורה ממלאן מים שלשה ימים ומערן דטעמא דרבא במעל"ע המים מפליטין כל מה שיכולין לפליט ולאחר מעל"ע אין בהם כח להפליט יותר וקים להו לחז"ל דאין הכלי מפליט בפחות מג' ימים וא"כ מוכח דכבוש הוי במע"לע ולעולם דהרא"ש סובר כהרשב"א · אך בחיבורו בש"ע קבע להלכה לסברת הרא"ש דבעינן רצופים דראייתו מדכתב הרא"ש בתשובה אבל אם מיהר לערות באחד מג' ימים בשתי שעות קודם המעל"ע לא הוי רק ב' ימים משמע דלא מהני המילוי מקדם לתשלום המעל"ע :

ועוד נראה דהרשב"א דסובר דלא בעינן רצופים דסובר דכלי שנבלע בצונן אינו בולע רק משהו יעוין בתה"א דף קכ"ו קכ"ז וגם הר"ן פ' א"מ מביאו שהרבה גדולים סוברים שאינו בולע אלא משהו וכיון דליכא בליעה אלא משהו מש"ה סובר דמילוי מהני אף באין רצופים דעכ"פ פולט משהו ואנן קיימ"ל דבשר שנשרה בכלים אוסרתן וכשבישל אח"כ בהכלי אוסר על ס' מוכרח לומר דאף בצונן בולע הרבה כמבושל וא"כ מש"ה לא מהני המילוי באין רצופים · דבאין רצופים פולט רק מעט אבל מילוי רצופים פולט הרבה מש"ה פסק הב"י דבעינן רצופים אך שמו"ז הש"ך סי' קל"ה ס"ק ל"ג כתב הטעם דמילוי ועירוי מהני משום דלא ידעינן בוודאי שהי' בתוכו מעל"ע אבל כשידעינן בוודאי שעמד בתוכו מעל"ע לא מהני מילוי' ועירוי כמנא היולא לנו דהיכא דאיסור שנשרה בכלי ולא ידעינן בוודאי שהי' בתוכן מעל"ע אף למאי דקיימ"ל ספק כבוש בספר איסורים אסור ימוין בסי' ק"ה מ"מ מהני אף בספר איסורים להכשיר הכלים ע"י מילוי ועירוי · אבל כשידעינן בוודאי שעמד בתוכו מעל"ע לא מהני המילוי ועירוי בספר איסורים דלא מהני ג"כ גבי כלי יין נסך המילוי ועירוי :

אך: שראיתי בתשובות הח"צ בסי' ע"ה שהשיג על הש"ך דמוכח מהגמרא דקנקנים של עכו"ם והביאה דחמרא מכנישים בהם ימים ושנים ואעפ"כ אין דינם כמבושל ממש · ולפום חורפו לא עיין היטב בש"ך סי' קל"ז ס"ק ט' דכתב ואפשר דהיכא דידוע שעמד בתוכו מעל"ע כ"ע מודי' לר"ת דאע"ג דחביות וכלים שמכניסין בהם לקיום דרך הוא לעמוד מע"ל מ"מ מידי ספיקא לא נפקא והתם יינם הוא מדרבנן ומהאי טעמא נראה דהיכא דנשרה הבשר ולא ידעינן בוודאי ששרה מעת לעת יש להכשיר הכלי שנשרה הבשר בתוכו ע"י מלוי ועירוי דדם שבישלו הרי הוא מדרבנן וכבוש הרי הוא כמבושל ואינו אסור רק מדרבנן · אבל לטעם השני שכתב מו"ז הש"ך ז"ל בסימן קל"ה

שהמים

שהמים מקליטי' טעם היין איכא למימר דבשאר איסורים לא מהני הכשר הכלים ע"י מילוי ועירוי אף שאיסור הכלים רק משום כבישה אפ"ה לא מהני המילוי מ"מ בירדנו דמילוי ועירוי בעינן רצופי' דהרשב"א לשיטתו אזיל דפסק דלכ' כונן אינו בולע רק משהו מש"ה מהני אף באין רצופי' · וגם דעת הר"ן בפ' א"מ דכונן בולע הרבה ומשו"ה טעמא בעינן המילוי רצופים ואנן קיימ"ל דכבוש כמבושל ובלוע הרבה בעינן מילוי רצופים וכן איתא בהדיא בהספר נקודות הכסף מזקיני ז"ל בסימן קל"ה דכבוש כמבושל דבעינן שיהיה כבוש כל המעל"ע רצופים וגם הו זתי למרדכי סובר דבעינן רצופים דכתב דכבוש לא הוי רק בשלשה ימים ומייתי ראי' דמילוי ועירוי בעינן ג' ימים אמנם רבינו מאיר מפרש בשם הר"י דכבוש הוי אף במעל"ע מדאמרינן דאי חרו כולהו יומא בחלבא · ואם נימא דמרדכי סובר כהרשב"א דמילוי לא בעינן רצופי' האיך מביא ראי' דכבוש לא הוי במעל"ע מדבעינן מילוי ועירוי ג' ימים דילמא מש"ה בעינן ג' ימים משום דליכא ברצופים אבל בכבוש יום א' שלם ברצופים נימא דכבוש כמבושל אע"כ דסובר כהרא"ש דגם במילוי ועירוי בעינן ג' ימים רצופים ושפיר מייתי ראי' מעירוי ודלא כש"י שהוכיח דמרדכי סובר כהרשב"א דמילוי לא בעינן רצופי' ובכבוש יום א' ברצופי' הוי כמבושל ז"א ליתא דא"כ האיך מביא ראיה מעירוי דכבוש לא הוי רק בג' ימים וי"ל דמש"ה בעינן בערוי ג' ימים משום דאינו ברצופי' אע"כ דמרדכי סובר כהרא"ש דמלוי וערוי בעינן ג' ימים רצופים ·

ועוד אם נימא דמרדכי סובר דכבוש ביום א' הוי כבוש האיך מסיים אמנם ר"מ ור"י סוברים דכבוש הוי במעל"ע דהא גם דעתו כך אע"כ דמרדכי סובר דכבוש לא הוי רק בג' ימים ומייתי ראייה ממילוי ועירוי וא"כ אם · היה הכבוש מעל"ע באין רצופים יש לנו לסמוך על הרא"ש והר"ן ומרדכי דלא מיקרי כבישה בכך ואם המורה ירא לנפשו לשקול נגד הרשב"א הוי אם היה הכבישה באין רצופים באיסור דרבנן כגון בב"ח או בשר שנשרה בשירוגין עד מעל"ע כמלא הוי ספק כבוש דפלוגתא דרבתא מיקרי ספק וקיימ"ל בספק כבוש באיסור מדרבנן מותר יעוין במו"ז בהמ"א בהגה"ה סי' ק"ס ליכא חשש דספק כבוש בכה"ג הוא מותר ואף באיסור מדאורייתא בהפסד מרובה יש לסמוך ולהקל ואף באין הפסד מרובה המיקל לא הפסיד · דברי הכותב לכבוד התורה לס ב רה ולמחזיריה · היום יום ה' ד"ג תמוז תקכ"ב · ה"ק יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פינטשוב יע"א לפ"ק :

נשמט מלמעלה דמה שכתבתי דהרשב"א לית ליה הטעם דמים מקליטין טעם היין סברא אמיתית דרבינו יונה הקשה מפני מה הכשר במלוי ועירוי דהא אין מבטלין איסור ומתרץ הרשב"א משום דלא נבלע רק משהו וליכא טעם בהאי לא שייך אין מבטלין יעוין בתה"א ובהר"ן פ"מ ואם נימא דהרשב"א סובר דמים מקליטין הטעם יין אמאי צריך לשנויי דנבלע משהו דאף אם נבל' הרבה מ"מ מותר במילוי כמו שמתרץ הר"ן האי סברא אע"כ דלא סבירא ליה הטעם דמקלקל טעם היין :

סימן לז

נשאלתי מכבוד הרבני המופלג החריף והשנון מהור"ר אפרים בכבוד הרבני המופלג המפורסם בתורה ויראה מהור"ר יהודא הלוי מק"ק ברלין יע"א :

הנה הט"ז ביו"ד סימן יו"ד ס"ק ו' מפרש דהרא"ש סובר דטיחה שע"ג הסכין ג"כ פוגם באינו ב"י מש"ה מפרש הרא"ש דסכין של נכרים דאמר רב קולף מיירי בב"י והטור בסימן הכ"ב כתב ופסק דאם לא הט ח הכלים יפה הבעין אינו פוגם והטור הלך בעקבי אביו הרא"ש נשמ"ע דהטור מפרש דדעת הרא"ש דטיחה שע"ג הסכין אינו פוגם וביקש מאתי ל חוות דעתי אם דעת הרא"ש כט"ז או דסובר כבנו הטור והאריך במכתבו · ולענ"ד נראה דהרא"ש סובר כבנו הטור אף שאיני כדאי להכריע אך תורה וללמוד אנו צריכין ולפום רהיטא נראה כדעת הטור דהרא"ש כתב דמיירי בידוע שהיה ב"י אבל אם אינו ידוע לא בעי קליפה והדחה דסתם כלי של נכרים א ב"י ואם נימא כדעת הט"ז דהרא"ש סובר דסתם סכין שמנונית טוח ע"ג וטעמא משום דהוא פוגם א"כ למה לא בעי הדחה דנט"לפ לכתחילה אסור אע"כ דסובר כדעת הטור דסתם סכין אין שמנונות טח ע"ג וליכא איסורא בעין מש"ה באינו ב"י לא בעי הדחה אבל בבעין סובר הרא"ש דאינו פוגם ויפה כתב הטור דבעין אינו פוגם · ואם עדיין נפשך לומר דלעולם כהט"ז והא דלא בעי הדחה דכיון דנטל"פ אינו אסור רק לכתחלה מש"ה לא בעי הדחה · אבל ז"א חדא דהסברא נותנת דכיון שהוא בעין על השקיטה למה לא בעי הדחה ועוד דהא הב"ח מביא בשם הסמ"ג דטעמא דהרמב"ם פ' י"ט מהלכות מ"א ה' ז' דפסק כרבה בב"ח דמדיח דטעמא דרב דסובר דקליפה בעי דרב סובר נטל"פ אסור אף בדעבד ואנן קיימ"ל דנטל"פ מותר בדעבד מש"ה פסק הרמב"ם כרבה בב"ח דמדיח אלמא דאף בנטל"פ בעי הדחה ולמה כתב הרא"ש דלא בעי הדחה אלא ע"כ דהרא"ש סובר דסתם סכין אין שמנונית ע"ג ושפיר כתב הטור דבעין אינו פוגם דבהא אף הרא"ש מודה · וראייה לדברינו דהטור בסי' צ"ד כתב בשם הרא"ש בשחתך בשר רותח בסכין חולבת צריך שהיה נגד הסכין וכשהסכין אינו ב"י בעי קליפה ומפרש הב"י דטעמא דקליפה בעי משום שמנונית הנדבק בסכין ואם נימא דהרא"ש סובר דבעין פוגם א"כ למה בעי קליפה אע"כ דבעין אינו פוגם · וא"ל דאף למה שכתבתי דטעמא דהרא"ש דסתם סכין אין שמנונית טוח ע"ג אכתי קשה למה כתב הטור באינו ב"י בעי קליפה דהא סתם סכין אינו שמנונית ע"ג · י"ל דהרא"ש כתב בפ' כל הבשר דפעמים יש שמנונית ע"ג הסכין והוא בכלל ספק אם יש שמנונית על הסכין ואיתא בכרתי ופלתי דרב סובר דקליפה בעי הוא רק מדרבנן ע"ש וספק דרבנן לקולא מש"ה מוכרח הרא"ש לאוקמי דהא דרב שהוא ב"י דאם הוא אינו ב"י והוא ספק אם שמנונית ע"ג הסכין לא בעינן קליפה · אבל בסימן צ"ד דמיירי מאיסור דאורייתא ובאיסור דאורייתא הספק לחומרא מש"ה פסק הטור באינו ב"י בעי קליפה דדלמא היה שמנונית ע"ג הסכין אבל אם נימא דבעין פוגם למה פסק דקליפה בעי · ואין להקשות דאם נימא דטעמ' דהרא"ש דסתם סכין אין שמנונית טוח ע"ג דהא הרא"ש פסק בצנון שחתכו בסכין של בשר אסור לאוכלו בחלב דבשלמא לסברת הט"ז דמפרש דהרא"ש סובר דשמנונית באינו ב"י פוגם איכא לאוקמי דההוא דצנון דמיירי בב"י וטח סכין השמנונית ע"ג מש"ה אסור לאוכלו בחלב אבל אם נימא כמו שכתבתי דהרא"ש סובר דאין שמנונית טוח ע"ג א"כ למה אסר לאוכלו בחלב · י"ל דהא בהא תלי' באינו ב"י סובר דאין שמנונית ע"ג הסכין ובב"י איכא שמנונית על הסכין יעוין בפרישה ואיכא לאוקמי ההוא דצנון בב"י ואיכא שמנונית ע"ג משום הכי אסור לאוכלו בחלב ·

שוב ראיתי בדרישה שהרגיש בקושי' זו דצנון ומתרץ דגבי צנון איכא תרתי למעליותא חדא דשמא שמנונית טוח ע"ג הסכין ועוד דצנון הוא דבר חריף ומש"ה אסור לאוכלו בחלב ותמהני עליו דהא בפ' הכל שוחטין בסוגי' דשחט בסכין של נכרים מביא הרא"ש דעת הר"י בן הר"ר מאיר שפסק דאיכא דחתך בסכין איסור דבר כונן דבעינן קליפה משום דדוחקא דסכינא מבליע בקליפה והשיג עליו דאמרינן בפ' כל הבשר צנון שחתכו בסכין של בשר אסור לאוכלו בחלב משום דחורפי' דצנון פלט הסכין ובלע הצנון אבל משום דוחקא דסכינא לא · ואם נימא כדעת הדרישה דלפעמים אין שמנונית ע"ג הסכין רק דאיסורא משום דבר חריף מש"ה מוכרח האי טעמא שדבר חריף הוא וליכא השגה על הר"י בן הר"מ דהר"י מיירי כשידעינן שהי' סכין ב"י ושמנונית היה ע"ג ובהאי איכא למימר דבעי קליפה וההוא דצנון מיירי כשלא ידעינן שהיה על הסכין שמנוני' מש"ה בעינן לטעמא דדבר חריף · וביותר תמהני על הב"ח בק"א שמתרץ לקושית הדרישה דאפילו אם נימא דסתם סכין אין שמנונית ע"ג איכא איסורא דחורפי' דצנון מפליט עיקר הטעם הבלוע בסכין · א"כ ליכא השגה כלל על הר"י בן הר"מ דמש"ה מוכרח לטעמא דחורפי' דצנון כדי שלא יהיה נ"ט בר נ"ט יע"ש בפרישה אע"כ דטעמא דהרא"ש כפי שכתבתי דסתם סכין אין שמנונית ע"ג וכשהוא ב"י סתם סכין שמנונית ע"ג ומיירי דהסכין היה ב"י ·

ולפי מה שכתבתי דאף דבעין פוגם בעי הדחה מתחלה יפה כתב המעדני מלך דכתב דהא דהרא"ש כתב אם אינו ידוע לא בעי קליפה והדחה מיירי בידעינן דלית ביה שמנוני' טוח ע"ג · ויש להבין דהא המע"מ סובר דסכין אינו פולט הבלוע מה שבתוך הסכין כאשר אבאר בעז"ה · וא"כ האיך כתב הרא"ש דמיירי שהיה ב"י מת"כ האיך אם מיירי בדלית שמנונית ע"ג מאי מהני ב"י דהא לא פלט כלום ואם מיירי בדאיכא שמנונית ע"ג א"כ אמאי צריך לאוקמי בב"י דאף באינו ב"י בעי קליפה משום השמנונית · וא"ל דהמע"מ סובר כסברת הט"ז דאף דבעין הוא פוגם מש"ה הוצרך הרא"ש לפרש דמיירי שהוא ב"י · אכתי קשה אמאי צריך המע"מ לפרש דידעינן דלית ביה שמנונית דאף דאיכא שמנונית דכיון דאינו ב"י הוי לפגם ונטל"פ מותר · אבל למה שכתבתי דאף דנט"לפ בעי הדחה ושיה קשה להמע"מ מפני מה כתב הרא"ש באינו ב"י לא בעי הדחה מש"ה מפרש דידעינן דלא היה שמנונית אבל הטור לא כתב האי טעמ' דידעינן דלא היה שמנונית דהטור סובר דסתם סכין אין שמנונית ע"ג כשאינו

השאינו ב"י מש"ה. כתב שמחא דאינו ב"י לא בעי הדחה וקליפה כפי שכתבתי למעלה. ולא כהט"ז שכתב ושובר דסתם סכין שמנונית ע"ג דא"כ דאינו ב"י אמאי לא בעי הדחה. נמלא בירכנו דסטור סובר לפעמים אין שמנונית ע"ג הסכין וטעמא דידי' דסכין של נכרי' דאסור לשחוט דבשחיטה פולט הסכין הבלוע דלא כהרשב"א דסובר דסכין אינו פולט הבלוע רק דעיקר איסורא שבעין על הסכין פולט.

לפ"ז הא דמקשו הש"ם דף ח' ותיפוק ליה משום שמנונית דאיסורא דסכין פולט הבלוע מה שנבלע מהנבילות וכן מורי' דברי רש"י שמפרש דתיפוק ליה משום שמנונית דסכין פולט מה שנבלע בסכין וגם הרא"ש דסובר לפעמים אין שמנונית ע"ג הסכין סובר ג"כ דסכין פולט הבלוע בסכין. לפ"ז מתורץ קושי' המעמ"ע שהקשה על הטור לדעת הטור מה פריך הש"ם ותיפוק ליה דהטור סובר דסכין פולט הבלוע ושפיר מקשו וכן נראה לענ"ד דהתוס' סוברים דהסכין פולט הבלוע אף בהשחיט' דהתוס' בד"ה כגון שליבנה באור מקשי' בפרק כל שעה משמע דסגי בהגעלה לשיטת הרשב"א דסובר דסכין אינו פולט הבליעה בשחיטה א"כ הא דמקשו הש"ם ותיפוק ליה משום שמנונית ע"כ קושי' אזלה על השמנונית שבעין על הסכין נמלא אם הודח הסכין שלא יהיה בעין ליכא איסורא משום טעם נבילות ואיתא בתוס' בסיף ע"ז דאיכא דאיכא איסור בעין לא מהני הגעלה א"כ לא קשה קושי' התוס' דמשמע בהגעלה סגי דהא דמהני הגעלה מיירי בדליכא איסור בעין מש"ה מהני הגעלה אבל דמהני בלבנה באור דעיקר קושי' הש"ם אזלה דשמנונית בעין פולט ובבעין לא מהני הגעלה מש"ה הולרך הש"ם לאוקמי דמיירי בלבנה באור. ע"כ נ"ל דתוס' לית ליה סברת הרשב"א וסיברי' דסכין פולט אף הבלוע שבתוכו וקושי' הש"ם אזלה שהסכין פולט הבלוע ושפיר מקשו בהגעלה סגי וכן מורין לשון התוס' שמפרשי' דפליגתא דרב ורבה בב"ח מיירי שהסכין היה ב"י ולשיטות הרשב"א לא לריכא לאוקמי בב"י דסובר דסתם סכין שמנונית ע"ג והרשב"א לשיטתו אזיל דסובר דסכין אינו פולט הבלוע ועיקר איסורא משום בעין מש"ה אינו מפליג בב"י לאינו ב"י והתוס' סיברים לפעמים אינו שמנונית ע"ג הסכין ועיקר איסורא משום דפולט הבלוע משום הכי מפרשי' דמיירי בב"י. ובאמת זו תלוי' בשני תירולים של התוס' בע"ז ד' ע"ח בד"ה אמר רבא מקשו מפני מה סובר רב דקולף דסתם סכין אב"י ומתרלים דמיירי בידוע שהוי' ב"י א"כ הסס טעמא משום שמנונית איסור הדבוק בדופני הסכין והוי לשבח גם כשאינו ב"י א"כ לתירץ השני לא מקשו התוס' קושיא דלסגי בהגעלה די"ל כפי שכתבתי.

אמנם נראה דאף לתירץ קמא דרב מיירי בידוע שהיה ב"י אכתי קשה לפירש הרא"ש דמפרש דקושית הש"ם ותיפוק ליה אזלו על איסורא דקתני דאסור לשחוט במסוכנת תיפוק ליה משום שמנונית מאי מקשו דהא סתם כלי אב"י ויהיה בדעבד מותר מש"ה נקטו הלי טעמא משום ע"ז דאסור אף בדעבד וע"כ מוכרח לומר דתוספות סוברים דשמנונית בעין אינו פוגם וסתם סכין שמנונית ע"ג ומקשו תיפוק ליה משום שמנונית א"כ מאי מקשו דהא בהגעלה סגי דהא באיסור בעין לא מהני הגעלה. י"ל דתוספות בע"ז דף ס"ו בד"ה מכלל דרישא מבואר בהם י"מ דכל איסור שהוא במשהו לא אמרינן דנטל"פ מותר ובי' מפרש דהרשב"א סובר כוותי' היכא דנאסר במשהו נטל"פ אסור ואיתא במתניתין דאלו אוסרין בכ"ש ע"ז ויי"נ ואיתא בתוס' בע"ז דף ל"ח ד"ה אי משום גע"כ דהא סתם כלים של נכרים אב"י שהוא ספק ספיקא ספק נשתמשו היום או אתמול ואפילו נשתמשו היום שמא נשתמש בו שהוא בעין פוגם וכן פסק בש"ע בסי' קכ"ב ס"ק ו' וא"כ בהנהו איסוריה שאוסרים בכ"ש ליכא ס"ם דספק שמא נשתמשו בו בעין שהוא פוגם דגבי אלו האסורים אף נטל"פ אסור. ואדרבה איכא כל הספיקות לאיסורא חדא דשמא נשתמשו היום ואת"ל נשתמשו אתמול ג"כ אסור דנטל"פ אסור בהנהו א"כ איכא למימר דתוס' סובר דסתם סכין אין שמנונית ע"ג כתירוץ קמא מהתוס' דע"ז דרב מיירי בידוע שהוי' ב"י. וא"ל א"כ מאי מקשו הש"ם ותיפוק ליה דהא סתם סכין אב"י דהכי אזלה קושית הש"ם אמאי לריך לומר דאסור לשחוט משום המשמשים לע"ז דמקשה הי' סובר דשחט בסכין קרבנות לע"ז ואיכא איסורא משום שמנונית שפלט דאף דאינו ב"י נטל"פ אסור גבי ע"ז ואמאי לריך לטעמא דהוי' מתקן. ומשני בסכין חדשה אבע"א כגון שליבנה באור וע"ז מקשו התוס' דהא בהגעלה סגי דהשתא קיימינן דקושית הש"ם אזלה רק על הבלוע שבתוך הסכין ושפיר מקשו:

ואין להקשות לפי מה שכתבנו עדיין לא מקשו דסגי בהגעלה דליתא בתשובות הרשב"א והרא"ש בסימן קכ"ב מביאו

דבר דאוסר במשהו לא מהני הגעלה מש"ה הולרך לשנויי כשלבנה באור. י"ל דגדולי הפוסקים סוברים דאף שחמץ בפסח נטל"פ אסור ומשהו ג"כ אסור ואפ"ה כשהמשהו הוא נטל"פ ליכא איסור' וטעם דהרשב"א דהגעלה לא מהני משום דמי הגעלה נאסר במשהו וחוזרים ואוסרים הכלי אבל גבי סכין דסתם סכין אב"י והאיסור רק משום נטל"פ וכשמגעילו אזי מי הגעלה לא נאסרו דהמשהו דאיכא בגוף מי הגעלה אינו אוסרין דהוי נטל"פ ומשהו נטל"פ אינו אסור ושפיר מקשו לסגי בהגעלה:

נמצא הוכחתי דתוספות סוברים דהיכא דנאסר במשהו והמשהו הוא נותן טעם לפגם אינו אסור. ודלא כת"ס בסימן קל"ח שפסק דמשהו ונותן טעם לפגם ג"כ אסור דתוס' לא סבירא ליה כוותי'. וגם הוכחתי דתוס' סוברים דסתם סכין אין שמנונית ע"ג דהלת"ס לא קשה קושית לסגי בהגעלה דעל בעין לא מהני הגעלה. לפ"ז יש לתרץ קושית הפוסקים שהקשו על הרי"ף דהרי"ף פסק כששחט בסכין של נכרי כרבה בר בר חנה דמדיח ותמהו הפוסקים דהא רב הוי' רבו ופסק דקולף והאיך פסק כרבה בר בר חנה נגד רב. אבל לפי מה שכתבתי ניחא דכבר הבאתי שמקשו התוס' והפוסקים דהא סתם כלי של נכרים אב"י מפני מה פסק רב דקולף. וי"ל דעיקר טעמא דאמרינן דסתם כלי אב"י משום דהוי ס"ס ולסברת הרשב"א דסובר דדבר דנאסר במשהו נותן טעם לפגם ג"כ אסור וכן דעת הי"מ בתוס' ורב פסק כר"י מין במינו במשהו וא"כ ליכא ס"ס לסיתרא ואדרבה ס"ס לאיסורא חדא דשמא נשתמש בו היום. ואת"ל שמא נתבשל בו אתמול שמא הי' הבישול מין במינו שיבשל כעת בתוכו ומין בגינו במשהו והיכא דמשהו אוסר נט"לפ אסור ג"כ. וליכא למימר בכה"ג דסתם כלים של נכרים אב"י לשיטת רב דאיכא ס"ס לאיסורא והא דקיימ"ל סתם כלי של נכרים אב"י משום דקיימ"ל מין במינו בששים ואיכא ס"ס להיתרא ולא לאיסורא:

ואיתא בהרא"ש ובהר"ן בע"ז דתלמידי הרי"ף העידו שהרי"ף חזר בו מהפסק שפסק בילדותו מין במינו במשהו ולבסוף חזר בו ופסק מב"מ בששים א"כ לא יוכל לפסוק כרב דרב לשיטתו אזיל דסובר דמין במינו במשהו לדידי' ליכא למימר סתם כלי ס"כ אב"י דנסתר הטעם דהוי ס"ס להיתרא דאדרבה דהס"ס לאיסורא מש"ה פסק דקולף אבל הרב אלפס דפסק דמין במינו בששים ואיכא ס"ם מעליותא להיתרא ואמרינן דסתם כלי אב"י מש"ה פסק דמדיח:

ואפשר מהאי טעמא פסק רש"י דהלכתא כרב דרש"י לשיטתו אזיל דפסק דמין במינו במשהו וליכא למימר דסתם כלי אב"י מש"ה פסק כרב (ולזה התירץ שכתבתי ליישב פסקו של הרי"ף כיון ג"כ בני ידידי כבוד הרב המאו"הג החריף המפורסם מ' דוב בערים נ"י האב"ד דק"ק פאטשנוב וכעת אב"ד בקראקוב והוסיף עוד נופך דהתוס' הקשו אמאי היה נאמן במוען פ"פ להפסיד כתובתה דהא איכא ס"ם ספק שמא אינו בקי בפ"פ ואת"ל בקי דילמא נאנסה תחתיו ומתרלים דהאי ספק שמא נאנסה לא הוי ספק דשמא נאנסה מקודם וא"כ האי ספק דשמא נשתמשו בפוגם ג"כ לאו ספק הוא דילמא יהיה מין במינו ומ"כמ אוסר אף נטל"פ) אך לפ"ז נשאר קושי' על הרא"ש דהרא"ש כתב דהלכה כרב דקולף אבל לא ישחוט לכתחלה על סמך שיקלוף דזימנין דמשתלי ולא קלי' ף:

יש להקשות דהרא"ש סתר אהדדי דהרא"ש פ' א"מ דף ל"ח כתב אמאי סובר רב דקולף דהא סתם כלי ס"כ אב"י ומתרץ בידע שהוא ב"י אי נמי בשוחט לכתחלה ע"מ שיקלוף או להדיח דדווקא בדעבד התירו נט"לפ אלמא דהרא"ש סובר דמותר לכתחלה לשחוט ע"מ שיקלוף או שידיח ובחולין כתב דאסור לשחוט לכתחלה ע"מ שיקלוף וא"ל דהאי תלוי' בב' תירולי' שמתרץ הרא"ש לתירוץ קמא דמיירי בב"י סובר דאסור לשחו' ע"מ שיקלוף ובחולין מביא התירץ דמיירי בב"י מש"ה כתב דאסור לשחוט ע"מ שיקלוף ולתירץ אחרינא סובר דמותר לשחוט ע"מ שיקלוף דזו דוחק גדול דנימא דבהאי פליגי וצ"ע:

י"ל דהא דהרא"ש כתב דאסור לשחוט ע"מ שיקלוף דמתוקמא דמיירי בב"י ואי משתלי ולא קליף איכא איסורא מש"ה כתב דאסור לשחוט ע"מ דדילמא משתלי ויאכל איסורא. אבל בתירץ בתרא מתוקמא דמיירי באב"י דאף אם משתלי אינו אוכל איסורא בדעבד נט"לפ מותר מש"ה מתיר לכתחלה לשחוט ע"מ שיקלוף. לפ"ז מאי מקשה הש"ם ותיפוק ליה משום שמנונית דהרא"ש מפרש דקושית הש"ם אזלה על איסורא דקתני אסור לשחוט מסוכנת או לחתוך מש"ה מתקן לאוי אסור משום שמנונית דהא סתם סכין של נכרי אב"י והדין נותן דמותר לו לכתחלה לשחוט ע"מ שיקלוף אם כן א"כ הוי' מותר לכתחלה על סמך שיקלוף

או להדיח לכל מאן כדאית לי' מש"ה מוכרח לנקוט דאסור משום מתקן ואף שרוצה לקלוף אח"כ דכיון דמ"ינכא בעי קליפה חיישינן דילמא משהי והכל בלא קליפה ואף אם נימא כפרש"י דמפרש דקושית הש"ס אזלו על סיפרא דקתני דמותר לשחוט משו' דמקלקל הוא אכתי יהיה אסור לשחוט משום שמנונית אכתי לא מקשו דילמא הא דקתני דמותר מיירי שרוצה לקלוף אחר השחיטה וכיון דהתם סכין אב"י לא חיישינן דילמא משהי כסברת הרא"ש שהבאתי וא"ל דהמקשה הי' סובר דשחט בסכין לע"ז דהתרצין משני בסכין חדשה וע"ז אוסר במשהו :

וכבר הבאתי בשם הי"מ מהתוס' והרשב"א שסוברים דהיכא דמשהו אסור גם נט"לפ אסור ובהאי ליכא למימר דהתם סכין אב"י כפי שכתבתי דהא הרא"ש פליג על האי סברא וסובר דאף במשהו אסור אפ"ה נט"לפ מותר · וא"ל דהכי אזלו קושית הש"ס דקתני דבהמה בריאה מותר לשחוט דמקלקל הוא אמאי לא נקט דקליפה בעינן דאף בנט"לפ דמותר בדעבד בשרוצה לשחוט מתחילה בעינן קליפה אחר השחיטה כמו שכתב הרא"ש בפ' אלו טריפות אכתי לא מקשו הש"ס דהמהרש"א הקשה מאי פריך הש"ס ותיפוק ליה דילמא סובר כמ"ד דמדיח ובבשר היכא בלא"ה הדחה דבעינן הדחה ומתרץ דהבשר בעלמא סגי בהדחה כל דהו ובסכין דשמנונית נדבק בסכין ואח"ז נדבק בבשר בעינן שיפשוף היטב יע"ש · הא תינח לסברת הרשב"א דסובר דהתם סכין שמנונית ע"ג אבל הרא"ש לא סבירא ליה האי דאי לא"ה למה צריך לאוקמי דאיירי בב"י דהטור קבע להלכה דבעינן אינו פוגם · ועוד למה כתב באב"י לא בעי קליפה והדחה ולדידי' דכיון דליכא שמנונית בעין סגי בהדחה כל דהוא א"כ אכתי מאי מקשו דלמא ר"נ סובר כמ"ד דמדיח ובבשר איכא הדחה כקושית מהרש"א מש"ה נקט דמותר לשחוט :

וא"ל דא"כ האיך מתוקמא פלוגתא דרב ורבה בב"ק אם מיירי בדליכא שמנונית ע"ג הסכין מ"ט דרבה בבב"ת דסובר דמדיח דהא בלא"ה בעינן הבשר להדיח כקושי' המהרש"א וא"ל דמיירי בדאיכא שמנונית על הסכין א"כ מאי צריך הרא"ש לאוקמי דמייר' בידוע שהיא ב"י דאף באב"י שבעין אינו פוגם לסברת הטור י"ל דכבר כתבנו דהא בהא תלי' באב"י ליכא שמנונית ע"ג הסכין ובב"י איכא שמנונית על הסכין ושפיר מפרש הרא"ש דמיירי בב"י ומשמע היכא שמנונית ע"ג לרב בעי קליפה ולרבה בבב"ת בעי הדחה דכיון דאיכא שמנונית בעינן שפשוף היטב כסברת מהרש"א אבל ר"נ דאמר בסכין שלע"ז דמיירי בסתם סכין וסתם סכין אב"י וליכא שמנונית ע"ג והדחה כל דהוא סגי א"כ מאי מקשו הש"ס דלמא סובר כמ"ד הדחה בעינן והכא לא יוכל למתני דהדחה בעינן דכל בשר דעלמא בעי הדחה כקושית מהרש"א :

אמנם נראה לתרץ דאיתא לקמן פ' כל הבשר דף קי"א אמר ר"נ אמר שמואל סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח כונן א"ל בעי הדח' וא"ל לא בעי הדח' רש"י מפ' דבעי הדח' קאי על הבשר והתוס' מפרש דקאי על הסכין יעוין בדף ח' בד"ה והלכתא אפילו בכונן ולפירש התוס' מוכרח לומר בחתיכות רותח לא מהני הדחת הסכין דבית השחיטה רותח והרא"ש בחולין דף ח' מפרש ג"כ דאסכין קאי נמצא סובר ר"נ בש"ס רותח ומרא דשמעתתא דהכא דסכין של ע"ז הוא ג"כ ר"נ ומקשו הש"ס שפיר על ר"נ דאמר דמותר אמאי לא נקט דקליפה בעי דהוא סובר דבית השחיטה רותח ולבעי קליפה משום שמנונית · אך כ"ז אינו מספיק להרא"ש דהרא"ש הוכיח דינו דמשום ע"ז לא נאסר רק מקום החתך דאלת"ה מאי מקשו הש"ס ותיפוק לי' דמשום שמנונית ליכא איסורא רק במקום החתך ומשום ע"ז נאסר כל הבשר ואם נימא דקושית הש"ס אזלה על הסיפרא אמאי יהיה מותר נאסור משום שמנונית דאיצטרך טובא לאשמעינן שלא יהיה הבשר נאסר וכחה דהיתרא עדיף יע"ש :

ואם נימא דקושית הש"ס אזלה אמאי לא נקט ר"נ דקליפה בעינן משום שמנונית ואזלו קושית הסיפא דקתני מותר א"כ נסתר ראייתו וטרחתי ויגעתי לתרץ לדברי הרא"ש ולא עלתה בידי שקושיתי היא קושיא אלימתא מ"מ בירלרנו דהרא"ש סובר כדעת בנו הטור דבעינן אינו פוגם וטעמא דהרא"ש דהיתר בסכין באב"י משום דסובר דאין שמנונית טוח ע"ג באב"י · ואף כשימא כדעת הט"ז דהרא"ש סובר כשבעין על הסכין הוא פוגם באב"י מ"מ לא קשה על הטור שאיך פסק דינו ופסק דבעין אינו פוגם נגד אביו הרא"ש די"ל דהטור סובר דהטעם מהרא"ש דכיון שמקבל טעם מהברזל מש"ה פוגם כסברת הרשב"א לפי תירוצא מש"ה מוכרח הרא"ש לפרש דמיירי בהסי' ב"י אבל כשבעין על הכלי מכלי ברזל מודה הרא"ש דבעין אינו פוגם · וגם נראה להביא ראיה דהסמ"ג סובר שבעין על הסכין הוא פוגם דמקבל טעם הברזל דהב"ח מביא בשם הסמ"ג דהרמב"ם פסק דמדיח ונא כרב דקולף משום דרב לשיטתו אזיל דסובר דנט"לפ אסור מש"ה סובר דקולף והרמב"ם פסק דמדיח משום דאנן קיי"ל דנט"לפ מותר הא תינח אם נימא דסתם סכין ש"נ אב"י שפיר מתרץ הסמ"ג דהרמב"ם נקט דינו כפי המבואר בש"ס אבל אם נימא דסתם סכין ש"נ הוא ב"י אכתי נשאר קושיא על הרמב"ם דהאיך פסק דמדיח (וא"ל משום דנט"לפ הוא מותר דהא סתם כלי ש"נ הוא ב"י) ואיתא בהרמב"ם פ' ג' מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט"ו שמאה שבישלה עכום אסורה משום גיעולי עכו"ם ומפרש הכ"מ דטעמו דסובר דכלים ש"נ הם ב"י אם כן נסתר התירוץ מהסמ"ג ונשאר קושיא על הרמב"ם וצ"ע · אבל אם נימא דהסמ"ג סובר שמקבלת טעם מהברזל שפיר מתרץ דאף דסובר דכלי ש"נ הוא ב"י אבל בסכין הוא אב"י ושפיר פסק הר"מ דמדיח דרב לשיטתו אזיל דסובר דנט"לפ אסור · היום יום ה' ר"ח שבט תקמ"ז לפ"ק · הק' יצחק אברהם הכהן, חונה פה ק"ק סטאבנין יע"א :

סימן לח

איתא בחולין דף צ"ז רבין בר אדא אמר כליכית באלפס הוה ואתו שייליהו לר"י ואמר להו לטעמיה קפילא ארמאה אמר רבא מרים הוה קא קשי' לי הא דקתני קדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בנ"ט טעם תרומה לא יבשל בה חולין ואם בישל בנ"ט בשנאת תרומה טועמו כהן אלא בב"ח מאן טעים ליה : תוספות ד"ה והא דלא פריך ממתניתין דירך שנתבשל בה גיד הנשה מאן טעים ליה · עוד מקשו אמאי לא מקשו ממתניתין דטפת חלב שנפלה על חתיכת בשר אם יש בה בנ"ט כו' :

ונראה לתרץ קושית התוס' · דאיתא בש"ע סימן צ"ח דעכו"ם נאמן במסל"ת באיסור דרבנן יעוין בש"ך ואיתא ברש"י חולין דף ק' דרבא אמר לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דמוקדשים אסור דרבא סובר דט"כ לאו דאורייתא בחולין לפ"ז קשה מאי מקשה רבא מאן טעים לי' דהא רבא סובר ט"כ לאו דאורייתא י"ל דעכו"ם טעם במסל"ת ובאיסור דרבנן סמכינן על העכו"ם במסל"ת י"ל דאף בשאר איסורים ט"כ לאו דאורייתא מ"מ בבב"ח לכ"ע ט"כ דאורייתא ועכו"ם אינו נאמן ושפיר מקשה רבא דקתני קדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בנ"ט דהא בב"ח לכ"ע ט"כ מדאורייתא · לפ"ז מתורץ קושית התוספות מירך דנתבשל בה גיד הנשה לא קשה די"ל דטעם עכו"ם במסל"ת ובשאר איסורים ט"כ לאו דאורייתא מש"ה מוכרח רבא להקשות מבב"ח · לפ"ז מתורץ קושית התוס' השני' דאיתא בהרשב"א בת"ה בשם הרמב"ן דסובר דאף בדאיכא ששים נגד האיסור אפ"ה בעינן טעימה דילמא עדיין יש בתוכו הטעם אבל בפחות מששים לא מהני הטעימה · אבל גבי הבלוע בקדירה אף בפחות מששים מהני דלא ידעינן כמה בלוע לפ"ז מטפת חלב שנפלה על החתיכה לא הי' יוכל להקשות די"ל דמיירי בדאיכא ס' נמצא מדאורייתא לא מהני טעימה דמספקא בטלו בשש"ס רק מדרבנן בעינן טעימה ויוכל לסמוך על עכו"ם במסל"ת אבל גבי קדירה אם יש ששים לא נצרכה הטעימה והא דקתני טעימה מיירי בדליכא ס' וע"ז העכו"ם במסל"ת אינו נאמן דטעימ' הוא מדאורייתא מש"ה מוכרח רבא להקשות מקדרה שבישל בה בשר ודו"ק :

סימן לט

הט"ז בסימן צ"ב ובא"ח סי' תמ"ז הורה הלכה למעשה דבר שדינו שאוסר במשהו וכשנפל לתבשיל אחר אינו אוסר אחרים במשהו רק אם · יש ששים נגד מה שנפל מותרת ואילו' לידי' מר"ת דאיתא בחולי' ד' קח דרש רב כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נ"נ ואוסרת כל החתיכות מפני שהם מינה והקשו התוס' למה לי שהחתיכה נאסרה מפני שהנבילה נתנה בה טעם הא אפילו במשהו יכולה לאסור אותה מפני שהם מינה והיא אוסרת אותה ואח"כ אוסרת האחרים במשהו · ותירץ ר"ת דנהי דהיא גופא מתסרא בכ"ש מ"מ לא אמרינן נ"נ לאסור האחרים בכ"ש ומהאי הוכיח הט"ז דינו דאף לענין חמץ בפסח נמי הדין כן דאין אוסרת האחרים במשהו · אף שאיני כדאי להכריע בין אבות העולם שהנה הש"ך בנה"כ השיג עליו ופסק בחמץ בפסח אף שנאסר במשהו יוכל לאסור האחרים ג"כ במשהו · מ"מ נראה כדעת מו"ז הש"ך ז"ל דיש להשיב על ראיית הט"ז · דתוס' ד"ה בשקדם וסילקו מקשו לדעת ר"ת דנ"כ אף בשאר איסורים האיך הגיעלו כלי מדין כו' · ורבים תמהו ע"ז דהא תוס' מכת הסוברים חנ"נ בשאר איסורים הוא

מדרבנן

מדרבנן יעוין בתוס' דף ס"ח ד"ה אמאי א"כ מאי מקשה האיך ליותה התורה להגעיל הא מדאורייתא לא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים ·

ונ"ל דהר"ן הקשה למה הצריך רב למימר דחתיכה עצמה נ"נ ומתרץ משום דבלא"ה אינו אוסרת שאר החתיכות משום דהוי פליטתה איסור והיתר מעורבים זה בזה ובכה"ג לא אמרינן מב"מ לא בטיל אפילו לר"י כוותיה דר"י יליף מדם הפר ודם השעיר דליכא תערובות אחר אבל בהאי אי לא אמרינן נ"נ בפליטות האיסור יש בתוכו טעם דהיתרא מש"ה מוכרח רב לפרש דחנ"נ והוא פליטה הוה כולה איסורא · יש להקשות דהא התוס' דף ל"ט ד"ה שאני ליר מפרש התוס' דזיעה בעלמא היא ולא אסור אלא מדרבנן בהאי ליכא למימר מב"מ במשהו · א"כ אם נימא דחנ"נ הוא מדרבנן ומדאורייתא ליכא איסור כלל דכח אחר מעורב רק דאיכא איסורא הוא מדרבנן ובהאי לא אמרינן מב"מ במשהו והאיך סובר רב· דאף בכהאי גוונא אמרינן מב"מ במשהו · וצריך לומר דרב סובר דחנ"נ אף בשאר איסורים מדאורייתא ושפיר אתר דאוסרת משום מבמ"ב · לפ"ז מקשה התוס' שפיר לרב מוכח דנ"נ הף מדאורייתא האיך הגעילו כלי מדין · לפ"ז לר"ת דמפרש במשהו לא אמרינן חנ"נ דבהאי לא אמרינן הנ"נ מדאורייתא אבל מדרבנן אמרינן חנ"נ אף במשהו ואף דחנ"נ מ"מ דגבי מדרבנן לא אמרינן מבמ"ב מש"ה מוכרח רב למנקט דווקא בהשקבלה טעם ובהאי חנ"נ אף מדאורייתא ואוסרת מבמ"ב · ורא"ה לדברי דהא הט"ז פסק דתרי משהו לא אמרינן והפ"ה פסק דבעינן ששים נגד כל החתיכה ואמאי לא נימא דלהגי ס' נגד משהו ע"כ מוכרח לומר דחנ"נ דהא ר"ת סובר דגבי משהו לא אמרי' חנ"נ ע"כ מוכרח לומר כפי שכתבתי דלא אמרינן חנ"נ רק מדאורייתא אבל מדרבנן אמרינן חנ"נ מש"ה בעינן ס' לדעת הט"ז · לפ"ז נסתר ראי' הט"ז דלענין חמץ בפסח דעיקר איסור הוא מדרבנן ואוסרת אף באין מינו בהתי איכא למימר דמשהו אוסרת אף במשהו דתרי משהו אמרינן דחנ"נ דהא ר"ת סובר דאין משהו אוסרת שאר חתיכות במשהו דר"ת איירי לענין מב"מ ומב"מ היכא דאיסור מדרבנן אינו אוסרת אחרו' במשהו מש"ה מפרש דהיינו אוסרת במשהו לחתיכות אחירות אבל לענין חמץ בפסח מודה ר"ת דאוסרת אחירות במשהו דאף דחנ"נ הוא מדרבנן אפ"ה אוסרת אחירותי לפ"ז ניחא דברי הטור דבסי' צ"ב כתב דאפילו נאסר במינו במשהו לר"י דתרי משהו לא אמרינן ובסי' תמ"ז מביא בשם רוקח חטה שנמצאת בקדירה נאסרת הכף שהגיסו בה הקדירה שהיו בקדירה אחת כולן אסורות והקשה הט"ז להטור סתר אהדדי אבל לפי מה שכתבתי לק"מ דבסי' צ"ב מיירי לענין מב"מ ובמשהו לא אמרינן חנ"נ מדאוריתא ואף דחנ"נ הוא מדרבנן לענין מב"מ בעינן שיהי' איסורו מדאורייתא אבל בחמץ בפסח דעיקר איסורא הוא מדרבנן ואף דחנ"נ הוא מדרבנן אפ"ה מהני לאסור שאר חתיכות במשהו משום הכי פסק דאוסרת האחרות במשהו · אמנם מרבינו אפרים יש סעד וראי' להט"ז דהר"א מפרש דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים משום הכי הוצרך רב למימר שקיבלה טעם בחתיכה וחשיב האיסור כאלו הוא בעין ואוסר במשהו · אבל כי לא נתנה טעם אינו אוסרת חתיכות אחירות במשהו וע"כ הרא"ש לא סבירא לי' כסברת הר"ן דהיכא דכח אחר מעורב בו אינו אוסרת במשהו דא"כ דאף בשקיבלה טעם למה אוסרת במשהו דהא לית לי' חנ"נ וא"כ אף בשקיבלה משהו למה אינו אוסרת אחירות במשהו אע"כ דהר"א סובר כט"ז דתרי משהו לא אמרינן · ובאמת נראה דאף מהר"א אינו ראי' די"ל דטעמא דהר"א כשקיבלה טעם אף שכח אחר מעורב בפליטתה מיקרי מב"מ ואוסרת אחרים במשהו · אבל בשקיבלה טעם משהו הוי פליטה לא מקרי מב"מ לאסור האחרים במשהו וכן איתא בהדיא בהרא"ש דכתב אי לאו דנאסרה החתיכ' בנתינות הטעם אלא בכ"ש לא היתה אוסרת שאר החתיכות מפני שהן מינה וכו' אבל כשקיבל טעם מן החתיכה איסור מיקרי מב"מ אבל אם הי' דינא שמשהו אוסרת אף בשא"מ מודה הר"א בשקיבלה משהו יוכל לאסור אחירות אף במשהו וגבי חמץ בפסח שדינא במשהו אוסר אף בא"מ בהאי מודה הר"א דאף בשקיבל רק משהו יוכל לאסור האחרות ג"כ במשהי וטעמא דהר"א דמשהו אינו אוסר אחרים דאינו מקרי מב"מ מש"ה אינו אוסר משהו לאחרים וכן פסק מו"ז בנה"כ ות"א סי' תמ"ז ומנ"י סי' הנ"ל :

אך לפ"ז קשה לי דלר"ת ולר"א דגבי משהו לא אמרינן חנ"נ · א"כ דהא דאיתא בפסחים דף מ"ד דט"כ יליף מגע"כ דגע"כ לאו טעמא בעלמא הוא ואסור ה"נ ל"ש האיך ילפינן מבא"מ דטעם כעיקר הוא מדאורייתא' דלמא דהא דליותה התורה להגעילם משום שמא יתבשל בתוכו מב"מ ומב"מ במשהו · דלא מבעיא לדעת הרשב"א דסובר דאף דט"כ לאו דאורייתא מ"מ למאן דסובר מב"מ במשהו אוסרת במשהו אף בטעם בעלמא משום מב"מ במשהו הוא מגזירת הכתוב הוה קושיא אלימתא דהא דליוה להגעיל משום שמא יבשל מב"מ ומנלן דט"כ גבי מבא"מ רק דאף לדעת הר"ן דסובר דאם אמרינן ט"כ לאו דאורייתא אף הטעם אינו אוסר במשהו וא"כ לדעתי שפיר יליף דט"כ הוא מדאורייתא דאל"כ למה ליוה להגעילו דאף מב"מ הוא בטל דכיון דאינו רק הטעם אע"כ דטעם כעיקר הוא דאורייתא אכתי קשה מנלן למילף דהרי"ף פסק גבי חמץ בפסח אוסרת ריחו דאף דקיימ"ל ריחא לאו מילתא הוא מ"מ משהו מיהו איכא בתוכו · וא"כ איכא למימר דטעם הוא חשיב כמו משהו בעין ומש"ה לוה להגעיל דשמא יבשל בתוכו מב"מ והטעם הוא חשיב כמו משהו בעין אבל שיהי' טעם כעיקר לאסור עד ס' לא יוכל למילף מגע"כ והאיך יליף מבשא"מ דבעי ששים דילמא הטעם שמא יבשל מב"מ ומב"מ במשהו · ואין לומר דאם נימא דטעמא שמא יבשל מב"מ דא"כ לא מהני הגעלה דהרשב"א בתשובתו כתב דבר האסור במשהו לא מהני הגעלה והרמ"א בהג' חנ"כ מביאו · וא"כ מאי מהני הגעלה · אע"כ דליוה להגעיל משום אינו מינו דאזלינן בתר רוב תשמישו · זה ליתא דיש להבין באמת אמאי לא מהני הגעלה לדעת הט"ז דפסק דתרי משהו לא אמרינן וא"כ כשמגעיל ויש ס' במים נגד הכלי והיינו בתוך המים רק משהו והאי משהו לא יוכל לאסור האחרות א"כ האי קדרה לא בלעה דתרי משהו לא אמרינן ואמאי לא מהני הגעלה · אך כל המעיין בהט"ז יראה להדיא דבעי ששים דסובר דלא יוכל לאסור אחרות במשהו אבל בעי ששים נגד מה שנפל לאחירו' להגי בששים נגד המשהו שיש בתוכו · ועוד אף נגד המשהו לא לבעי ששים דתרי משהו לא אמרינן · וע"כ צ"ל דטעמא דהט"ז דכיון דמשהו הי' אוסר התבשיל דנ"נ מש"ה בעינן ששים נגד מה שנפל לאחירות ולא בעי בששים נגד מה שנפל לחוד המשהו דנ"נ דאף דנ"נ מ"מ אינו אוסר במשהו · אבל אם נימא דלא הוי נ"נ דבר שנאסר במשהו ולא יוכל לאסור במשהו אחירות והדת נותן דמהני הגעלה וכבר בירדנו לר"ת ולהר"א דגבי משהו ליכא נ"נ מדאורייתא א"כ הוי' מהני הגעלה לד"ת והדרא קושיא לדוכתי' מנלן למילף תבשא"מ ט"כ דלמא טעמא הוא משום שמא יבשל מב"מ · ולפע"ד נסתר הראי' מהכו"פ שהביא ראי' להש"ך שפסק דתרי משהו אמרינן מהא דאמרינן בחולין ש"מ טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאי חידוש אפילו ליכא נ"ט נמי ש"מ דאם הוא חידוש אין לומר בו נ"ט נמי אפילו משהו נמי · וא"כ קשה לחד תנא דגיעולי עכו"ם חידוש הוא א"כ אפילו בלי נתינות טעם נמי · וא"כ כלים של עכו"ם שנשתמש בו בבישול יאסרו אפילו ליכא נ"ט וא"כ גיעולי עכו"ם היכי משכחת הא טעם נבלע במים וחוזר ובולע ואי בעינן ששים נגד הכלי הא ג"ע אסור אף כשאינו נ"ט · רק קשה הא הדבר שנבלע יותר מכדי נ"ט אינו אוסר שוב פליטתו וא"כ י"ל דיגעיל ב' פעמים שהנבלע ממים הראשונים שוב אינו אוסר פליטתו · וע"כ צ"ל כדעת הש"ך דכל מה שהוא אסור משהו הן מינו והן א"מ אף דבר שנאסר במשהו אוסר פליטתו א"כ שפיר י"ל אי ס"ד דג"ע במשהו הנגעלה איך משכחת דלעולם אוסרים המים עד אין תכלית האיך מביא ראי' להש"ך דאף דהש"ך פסק דתרי משהו אמרינן טעמא דידי' דחנ"נ הוא מדרבנן וכיון דנ"נ במשהו ראשונה אוסרים לאחרים ג"כ במשהו · אבל ד"ת לא אמרינן חנ"נ במשהו ואף להש"ך יוכל להגעיל ב' פעמים ושפיר ליותה התורה להגעיל דמה שבלע בקדירה שוב אינו אוסר פליטתה · וא"כ י"ל אף להש"ך דבג"ע לא"ד דסובר דחידוש הוא אפילו ליכא נ"ט נמי והפ"ה מהני הגעלה לד"ת ד"ת לא אמרינן חנ"נ במשהו · ואף דהש"ך בנה"כ כתב דגבי משהו לא אמרינן והנ"ה פסק דהיכא דמשהו אוסר בא"מ אוסרים תרי משהו דהש"ך כתב לדידן דרבנן היו מחמירין בחמץ בפסח לאסור משהו מפרש דהחכמים היו מחמירין לאסור אף תרי משהו אבל אנן אמרינן מה שהוא ד"ת אף שאלינו שהתורה אמרה נטל"פ גבי גע"כ ונימא דכיון דחידוש הוא אפילו ליכא נ"ט נמי לא יוכל למילף לאסור רק משהו ראשונה אבל לילף מיני' שליותא דאף תרי משהו אסורים · י"ל דכיון דכח אחר מעורב בו בהאי משהו אף מד"ת לא אוסרת רק אם נימא דחנ"נ ליכא כח אחר מעורב בו דפליטה הוא כולה איסור' וכבר הוכחתי דגבי משהו לא אמרינן חנ"נ ואינו ראי' לדעת הש"ך :

ויש לתרץ דאם נימא דליותה להגעילו דשמא יבשל מב"מ דהא איתא בתוס' ע"ז דף ס"ו בד"ה מכלל דרישא מביא בשם הי"מ דסוברים דהיכא דמשהו אוסר נטל"פ נמי אסור ואיתא בפסחים דר"ע דיליף מגע"כ סובר דלא הכרים התורה רק קדירה בת יומא יע"ש בדף מ"ד וא"כ הו לא יוכל למימר דהסורים ליותה

ליוהס להגעיל משום שמא יבשל מב״מ דא״כ אמאי לא ליוהס להגעיל אף אינם ב״י דהיכא דמשהו אוסר אף נט״לפ אוסר וגם דעם הרשב״א היכי דמשהו אוסר נט״לפ נמי אוסר אע״ג דהגעלה הי׳ גשום אינו מינו דאזיל בתר רוב השמישו והפיר יליף ר״ע ע״כ מגע״ג

לפ״ז מתורץ קושי׳ מהרש״א שהקשה דהוי מלי לשנוי דר״ע סובר דקדרה ב״י נמי פגמא והובר דנטל״פ אסור ׃

י״ל דאם היה מתרץ דר״ע סובר דנטל״פ אסור וע״כ הי׳ מוכרח לומר דהתורה ליוהס להגעיל אף אינו ב״י אכתי נשאר קושיתם מנלן דע״כ גבי מבא״מ וא״ל דיליף מגע״כ דילמא גבי גע״כ הוי מלוה להגעיל שמא יבשל בתוכם מב״מ ומב״מ במשהו וא״ל דא״כ למה לא הגעילו אף אב״י דהא השתא קיימינן דאף אינו ב״י היה מלוה להגעיל והיה מוכרח לומר דר״ע סובר דמב״מ בטל ברוב מד״ת ואנן קיימ״ל הלכה כר״ע א״כ יהיה הלכה פסוקה דמב״מ בטל מה״ה מוכרח לתרץ דר״ע סובר דלא אסרה התורה רק קדירה ב״י ותו ליכא למימר דטעמא דשמא יבשל בתוכן מב״מ דא״כ אמאי לא ליוהס להגעיל אף אב״י אע״כ דאזלינן בתר רוב השמישו ורוב תשמישו הוא מבא״מ והפיר יליף ע״כ מגע״ג ומתורץ קושי׳ מהרש״א ׃

אך לפ״ז קשה לי׳ דאיתא בע״ז דף ס״ח דרב אוסר עכברא בשכרא ומספק הש״ס בטעמא דרב אי נימא דעכברא בשכרא אסבינן משבחי א״ד דנט״לפ ורב אוסר נט״לפ קשה האיך מספק היפוק טעמא דרב דאסבוחי משבח להי נימא דנותן טעם לפגם והוא הובר דנט״לפ אסור ע״כ יליף מגע״כ לטעמא דר״מ דאוסר נט״לפ הוא דיליף מגע״כ כדאיתא בע״ז ד׳ ס״ו וא״כ מנלן לרב דנט״לפ אסור בא״מ וא״ל מדליותה התורה להגעיל אף אב״י או שליותה להגעיל בני יומא וא״מ דלא פגמא פורתא כסברת ר״מ דיליף מגע״כ דהא רב סובר מב״מ במשהו והיכא דמשהו אוסר נט״לפ נמי אסור מש״ה ליותה התורה להגעיל דשמא יבשל בתוכן מב״מ ומב״מ נטל״פ אסור אבל מבא״מ מנלי׳ לרב דע״כ אסור ומה״ם האיך יוכל למילף מבא״מ שיהיה נט״לפ אסור דבשלמא על ר״מ לא קשה דהובר דנט״לפ אסור דיליף מגע״כ ׃ י״ל דר״מ סובר כרבנן דר״י דמב״מ בטל ברובא וע״כ ליוהה להגעיל אף אינו מינו משום דנט״לפ אסור אבל לרב קשה דילמא ליוהה להגעיל דשמא יבשל מב״מ ומב״מ אף נט״לפ אסור אבל בא״מ מנלי׳ דאסור ׃

אמנם אחר עיונא נראה דשפיר יליף מגע״כ דתוס׳ בפסחי׳ דף מ״ד הקשו האיך יליף נזיר מגע״כ דהא נזיר קל מכל איסורים שבתורה ומתירים דכלים הבלועים מיין אסורים לנזיר והי׳ מלוה להגעילן וא״כ שפיר ילפינן אף בא״מ דנותן טעם אם ר׳ דנזיר יבשל בתוכן שאר מינים ואפ״ה האסורים לנזיר ושפיר מספק הש״ם דילמא רב סובר נט״לפ אסור ויליף מדאסורים כלים הבלועים מיין לנזיר וא״ת דלא פגמא פורתא כסברת ר״מ ושפיר מספק הש״ס ׃ ואם עדיין את נפשך לומר דהא הרא״ש בתשובתו כלל י״ט סימן ז׳ כתב דכלים האסורי׳ משום יי״נ אף אב״י אסורים משום דכל שמתישנים נ״ט לשבח הוא והטור בסי׳ קל״ז מביאו וכן איתא בהדיא בבר יב״ש סי׳ תל״ב זה ל׳ תא דהא דמתישנים נ״ט בה דווקא בשנותן היין בכלי נ״ב כם ות׳ שהבשיל בתוכו הוא נט״לפ ונזיר אינו נותן בתוכו יי׳ורק תבשיל ושפיר יוכל נמילף דנטל״פ אם אף בא״מ ושפי מספק ׃

לפ״ז מתורץ הקושית שהקשי׳ העולם האיך ילפינן מגע״כ דילמא מלוה להגעיל משום בב״ח ובב״ח חידוש הוא ׃ דיליף ע״כ מדליותה להגעיל כלים הבלועי׳ מיין לנזיר ושפיר יליף מגע״כ ׃ לפ״ז נסתר הראיה מהכו״פ שהביא ראיה בסימן פ״ז גבי כלי אינו נאסר משום בב״ח דאלת״ה איך יליף מגע״כ דילמא טעמא משום בב״ח אבל אם נימא דכלי אינו בב״ח הא כתיב כל אשר יבא באש תעבירו באש ואם נימא דהאיסור הוא משום בב״ח הא בכלי אינו אסור בב״ח ולמה כתבה כל אשר יבא באש אע״כ דכיותה להגעיל משום שאר איסורים ׃ הא תינח אם נימא דכלי אינו נאסר בבשר בחלב אבל אם נימא דכלי נאסר בב״ח אכתי קשה האיך יוכל למילף דהא טעמא משום בב״ח אבל לפי מה שכתבתי דהוכחות הש״פ מדאסרו כלים הבלועי׳ מיין לנזיר נימא ומתילא לא קשה קושי׳ העולם ואיכא למימר דכלי נאסר בב״ח ודו״ק היטיב ׃

נשמט מלמעלה מה שכתבתי דאם נימא דרב סובר נט״לפ אסור מנלי׳ לרב דע״כ בא״מ וא״ל דיליף מגע״כ דלמא טעמא שמא יבשל מב״מ אע״כ דרב סובר נט״לפ מותר וסובר דלא אסרה התורה רק קדירה ב״י ותו ליכא למימר דטעמא דגע״כ משום שמא יבשל מב״מ דא״כ אמאי לא ליותה להגעיל אף אב״י דהיכא דמשהו אוסר נט״לפ אסור אבל אם נימא דסובר דנט״לפ אסור הי׳ מלוה להגעיל אף אינו ב״י דילמא היה מלוה להגעיל

משום מין במינו ׃

סימן מ

הט״ז פסק דתרי משהו לא אמרינן ואף דתרי משהו לא אמרינן מ״מ דבר שנאסר מתחלה במשהו ונפל לקדרה אחרת בעינן ששים נגד מה שנפל הן לענין י״נ דאוסר מב״מ במשהו וכן בחמץ בפסח דאוסר במשהו אם נפל לקדירה אחרת אינו אוסרת אחרים במשהו אבל ס׳ בעינן נגד מה שנפל לקדרה ׃ ומו״ז בנה״כ השיג עליו דמוכח מהתוס׳ דלא בעי ס׳ מה שהיה גבי יי״נ שנפל לבור ונפל הח״כ קיתון של מים ׃

ונראה לענ״ד אף דלענין מב״מ במשהו יפה השיג הנה״כ דלא בעינן ס׳ מ״מ לענין חמץ בפסח אם נימא כדעת הט״ז דהרי משהו לא אמרינן מ״מ בעינן ס׳ נגד מה שנפל כדעת הט״ז דכתבתי בסימן ט״ו והם פרשתי דר״ת סובר דקיבלה טעם נ״נ מדאורייתא במב״מ וכשנאסר ע״י משהו לא נ״נ מדאורייתא ומדרבנן הוי נ״נ רק דכיון דהוא אסור רק מדרבנן אינו אוסרת אם נפל לאחרות במשהו ׃ ולפום רהיטא יקשה א״כ גבי י״נ שנפל לבור דאיסורו הוא מדרבנן שיהא במשהו מב״מ א״כ למה לא בעינן ס׳ אף נגד היין היתר דכיון דנ״נ הוא מדרבנן ׃ וי״ל דכיון דהיכא דאיסור מדאורייתא במשהו לר״י דהובר דמב״מ במשהו הפ״ה היכא דנאסר במשהו כשנפל לאחירות לא בעינן ס׳ נגד מה שנפל ואף דיי״נ דגזרו חכמים מבמ״ב לא עדיפי מן מבמ״ב לר״י והיכא דמדאורייתא לא בעינן ששים נגד מה שנפל ה״ה ביי״נ לא החמירו יותר רק דהיכא דאסור מדאורייתא מב״מ אסרו גבי יי״נ אבל מקום שמב״מ מד״ת לא בעינן ס׳ ה״ה גבי יי״נ לא בעינן ס׳ ושפיר מתרלים התוס׳ דגבי יי״נ שנפל לבור דלא בעינן ס׳ נגד מה שנפל וכ״ז דווקא היכא דאוסרת רק מהטעם משום מב״מ איכא למימר דאינו אוסר רק משהו הראשון אבל היכא דאוסר הן במינו והן במבא״מ בהאי איכא למימר דאף דתרי משהו לא אמרינן מ״מ בעינן ס׳ נגד מה שנפל כדעת הט״ז נמצא לענין מב״מ כשנאסר מתחלה במשהו ואח״ז נפל לקדרה אחרת לא בעינן ששים נגד מה שנפל כדמוכח מהתוס׳ והרא״ש שכתב בה״יא דיי״נ לא עדיף מן מב״מ לר״י והיכי דלא בעינן ס׳ נגד מה שנפל לאחירות לר״י ה״ה גבי יי״נ בעינן ס׳ נגד מה שנפל אבל מבא״מ נראה דבעינן ס׳ דאף להכו״פ דפסק כט״ז דתרי משהו לא אמרינן מ״מ לענין חמץ בפסח כשנאסר מתחלה במשהו ואח״ז נפל לקדרה אחרת מ״מ בעינן ס׳ נגד מה שנפל דאף דאין נקרא מב״מ מ״מ אוסרי׳ דאף א״מ אוסרי׳ ובעי ס׳ רק דה״נכ דהשיג לשיטתו אזיל דפסק כחב״פ אוסרת תרי משהו רק שהשיג על הט״ז לענין מב״מ אבל להט״ז דפסק דתרי משהו לא אמרינן וגם הנת״מ פסק כוותי׳ וכן דעת הכו״פ מ״מ כשנאסר מתחלה במשהו ונפל לקדרה אחרת בעינן ס׳ נגד מה שנפל ׃

סימן מא

איתא בהרמב״ם פ׳ חמישי מהלכות נזיר הלכה ה׳ אם שרה פתו ביין והיה רביעית יין בכא״פ מן הפת ואכל כדי פרס שנמצא שאכל רביעית יין הרי זה לוקה וע״ז וכיוצא בזה נאמר בתורה וכל משרת ענבים לא יאכל יע״ש והקשה הלח״מ דהרמב״ם פסק דלא כמאן דרש״י פסק דט״כ דרבנן דמשרת וגע״כ הוי ב׳ כתובי׳ או דמשרת אתי׳ להורות דהמל״א גבי נזיר והרמב״ם מפרש דמשר׳ אתי׳ להורו׳ שאם אכל רביעית יין בכא״פ א״כ הוי דלא כמאן לר״ע אתי׳ משרת להמל״א וט״כ יליף מגע״כ ולרבנן אתי׳ מתר׳ לט״כ ׃ והרמב״ם מפרש דמשרת אתי׳ לרביעי׳ יין שהכל בכא״פ והוי דלא כמאן ׃ ונראה לענ״ד לתרץ בטוב טעם ודעת ׃

דאיתא בפסחים דף מ״ד ת״ר אבהו אר״י כל איסורי׳ שבתורה אין היתר מלטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר ופריך הש״ס הא׳ משרת להכי הוא דאתא הסוא מבעי׳ ליה לט״כ נ׳היכא ששרה ענבים במים ומכאן אתה דן לכל התורה כולה כו׳ ומשני ר״י הוא דאמר כר״ע דר״ע אית ליה היתר מלטרף לאיסור ופריך ור״ע ט״כ מנלי׳ דיליף מגע״כ ורבנן גע״כ חידוש הוא ור״ע סובר דלא אסרה תורה רק קדירה ב״י ׃ ופריך ור״ע נמי נימא דסובר דמשרת אתיא להמל״א נילף מיני׳ לכל התורה כולה דה״מ לאיסור ומשני משום דהוי חטאת ונזיר ב׳ כתובים הבאים כאחד ואין מלמדי׳ ואיתא ברש״י דרבנן דפליגי על ר״ע וסוברי׳ דעל עירובו בלא כלום סוברים דמשרת אתיא להמל״א כר״ע ובגע״כ סבירא להו דחידוש הוא וט״כ לית ליה והקשה המהרש״א א״כ מאי מקשה הש״ם ר״ע ט״כ מנלי׳ דילמא ר״ע

ליה ליה ע"כ דרבנן ג"כ סוברים דע"כ אינו אסור מדאורייתא :

ונלע"ד לתרץ בדרך אמת למשני הש"ס דנזיר וחטאת הוי ב' כתובים ואין מלמדין היתר מ"ל · יש להקשו' דהא בחטאת איכא ג"כ משום ט"כ כדאיתא בנזיר דף ל"ו וא"כ לר"ע דיליף ט"כ בשאר איסורים מגע"כ נימא דגבי חטאת איכא ט"כ ולהוי גע"כ · וחטאת ב' כתובים ואין מלמדים לט"כ בשאר איסורים ומשרת אתי' להיתר מצטרף לאיסור ונילוף מיני' לשאר איסורים דהיתר מצטרף לאיסור כקושית הש"ם ונסתר תירוצו של הש"ם משום דהוי ב' כתובים נימא איפכא דחטאת איכא משום ט"כ ילפינן ט"כ הוי ב' כתובים · וי"ל דר"י דאמר אין היתר מצטרף לאיסור בשאר איסורים סובר דטפי מסתברא לאסור ט"כ מהמ"לא ובחטאת איכא משום ט"כ ומשום המל"א מש"ה סובר דהמ"לא אינו אוסר בשאר איסורים דטעם דחטאת משום המ"לא ואם נימא דטעם דחטאת משום ט"כ אזי יהי' בשאר איסורים ט"כ מותר משום דהוי ב' כתובים הבאים כא' גע"כ וחטאת והמ"לא יהיה אסור בשאר איסורים דנילף מנזיר וטפי מסתברא לאסור ט"כ יעוין בתוס' בנזיר דף ל"ז · לפ"ז מתורץ קושית מהרש"א שהקשה דילמא ר"ע לית לי' ט"כ דהכי אזלו קושית הש"ם דר"י אמר דאין המל"א בשאר אית ריש קשה קושית הש"ם אמאי לא יליף שאר איסורים מנזיר, וצ"ל כתירוץ הש"ם דנזיר וחטאת הוי ב' כתובים · וקשה דילמא טעמא דחטאת משום דהוי ט"כ · וצ"ל דאם נימא דטעמא דחטאת משום ט"כ אזי יהיה טעם כעיקר בשאר איסורים מותר משום דהוי ב' כתובים וטפי מסתברא לאסור ט"כ מהמ"לא מש"ה מוקמי קרא דחטאת משום הימ"לא ובשאר איסורים היתר מל"א מותר משום דהוי שני כתובים הא תינח אם נימא דר"ע אית לי' ט"כ בשאר איסורים מוכרח לאוקמי קרא דחטאת משום הימ"לא אבל אם נימא דר"ע לית לי' ט"כ בשאר איסורים אכתי נשאר קושית הש"ם דנילף בשאר איסורים הימל"א וטעמא דחטאת משום ט"כ אע"כ דר"ע אית ליה ט"כ בשאר איסורים ומקשה ר"ע ט"כ מנליה · אבל לרבנן דאף דלית ליה ט"כ סוברים דמשרת אתי' להמל"א ונילף מיניה לשאר איסורים ובחטאת איכא טעמא משום ט"כ ובט"כ הוי ב' כתובים או דסוברים דגע"כ חידוש הוא דסוברים דטפי מסתברא לאסור הימ"לא משום ט"כ מש"ה מוקי' קרא דמשרת להמ"לא ונילף מיניה לשאר איסורים הימ"לא אבל לר"י דאמר דאין הימ"לא בשאר איסורים ע"כ מוקי קרא דחטאת משום הימ"לא ומוכרח לומר דטפי מסתברא לאסור ט"כ מהמ"לא כפי שכתבתי ושפיר מקשו הש"ם ר"ע אליבא דר"י ט"כ מנליה · לפ"ז מתורץ ג"כ קושיא שני' שהקשה המהרש"א ז"ל דהקשה אמאי צריך לשנוי דר"ע אית ליה דלא אסרה התורה רק קדרה ב"י הוי ליה נשנויי דר"ע סובר כר"מ דנטל"פ אסיר דאסרה התורה אף אינו ב"י דלפי מה שכתבתי אזלה קושית הש"ם דר"ע ט"כ מנלי' דטפי מסתברא לומר דמשרת אתי' לט"כ וע"ז משני דמוכרח לאוקמי דמשרת אתי' להימ"לא דאם נימא דאתיא לט"כ דט"כ יוכל למילף מגע"כ וא"כ הוי ט"כ ב' כתובים והי' ט"כ בשאר איסורים מותר ויותר מסתברא לאסור ט"כ מהמ"לא מש"ה מוקי קרא דמשרת להימ"לא וט"כ יליף מגע"כ :

אך דעדיין קשה דילמא משרת אתיא לט"כ · וא"ל דא"כ הוי ב' כתובים עם גע"כ דהא התוספות מביא בשם ר"ת הכהן דגבי ט"כ ליכא מלקות דבגע"כ ליכא מלקות וכן הוא דעת הרשב"א בתה"א דף ק"ד דכל מה דנילף במה מצינו או מק"ו ומהי קשה ליכ' מלקות וא"כ כשיליף נזיר מגע"כ ליכא מלקות מש"ה הוצרך משרת למימר דגבי נזיר לוקין משום ט"כ והא דילפינן שאר איסורים מגע"כ לאו לענין מלקות ילפינן דילפינן שיהיה אסור מד"ת ולעולם דמשרת אתיא לט"כ ללקות גבי נזיר ונשאר קושית הש"ם :

וי"ל דהכי פירושו בהש"ם דאם נימא דמשרת אתיא לט"כ א"כ גע"כ דכתב רחמנא למה ליה דיוכל למילף מנזיר דלדעת ר"ת הכהן בלא"ה ליכא מלקות גבי נזיר וע"כ מוכרח לומר דהוי ב' כתובים ויהיה ט"כ בשאר איסורים מותר וטפי מסתברא לאסו' ט"כ מהמ"לא מש"ה מוקמי קרא דמשרת להימ"לא ובחטאת איכא ג"כ הימל"א ומותר בשאר איסורים המל"א וט"כ אסור בשאר איסורים יליף מגע"כ הא תינח אם נימא דגבי גע"כ לא אסרה התורה רק קדירה ב"י א"כ לא יוכל למימר דמשרת אתי' לט"כ דא"כ גע"כ דכתב רחמנא למה ליה דיוכל למילף מנזיר ומוכרח לומר דכתוב רחמנא דלהוי ב' כתובים וטפי מסתברא לאסור ט"כ מהימל"א מש"ה דרש דמשרת אתיא להמל"א וט"כ יליף מגע"כ · אבל אם נימא דגע"כ אסרה התורה אף אינו ב"י אכתי נשאר קושיתי דילמא משרת אתי' לט"כ · וא"ל דיוכל למילף מגע"כ דהא גבי גע"כ ליכא מלקות והוצרך הקרא למימר דגבי נזיר לוקין :

וא"ל דא"כ גע"כ ל"ל דיוכל למילף מנזיר דהא מנזיר לא יוכל למילף רק כהסוא קדרה ב"י דגבי נזיר איכא נ"ט לשבח אבל אב"י לא יוכל למילף דהוי נט"לפ מש"ה הוצרך גע"כ לאסור אף אב"י ולעולם דמשרת אתי' לט"כ דליכא ב' כתובים כפי שכתבתי מש"ם מוכרח הש"ם לשנויי דר"ע סובר דלא אסרה התורה רק קדרה ב"י והשתא לא יוכל למימר דאתי' לט"כ דא"כ גע"כ למה ליה דיוכל למילף מנזיר · וע"כ מוכרח לומר דכתוב ללהוי ב' כתובים וטפי מסתברא לאסור ט"כ מסימ"לא מש"ה סובר דמשרת אתית להימ"ל וחטאת ג"כ המ"לא והוי ב' כתובים · וטעם כעיקר יליף מגע"כ ומתורץ קושית מהרש"א · רק דעדיין נשאר קושית הראשונה מהמהרש"א שהקשה מאי פריך הש"ם ר"ע ט"כ מנליה דילמא לית ליה ט"כ כרבנן דלית להו ט"כ כפרש"י וא"ל כתירוצו לר"ע טפי מסתברא לאסור ט"כ מהימ"לא מדקאמר דנזיר וחטאת הוי ב' כתובים לענין המל"א אבל לרבנן דלית להו ט"כ סוברים דמשרת אתיא להימ"לא ויליף מיניה שאר איסורים דהימ"לא היאך יוכל למימר כן דהא רבנן סברו דעל עירובו בלא כלום אף דלית להו ט"כ לחייב משום הימ"לא ד וכל למילף מנזיר אע"כ מוכרח לומר דגם לרבנן טעמא דחטאת משום המ"לא והוי ב' כתובים מש"ה סוברים דעל עירובו בלא כלום דנזיר וחטאת ב' כתובים לענין המ"לא אפ"ה סוברי' דט"כ מדרבנן א"כ נימא לר"ע ג"כ דלית ליה ט"כ · וא"ל לעולם דרבנן סוברי' דמשרת אתי' להימ"לא ובחטאת איכא טעמא משום ט"כ ואף דיוכל למילף מנזיר בשאר איסורים להימ"לא אפ"ה סוברים רבנן דעל עירובו בלא כלום דכל מה דיליף מק"ו או במה מצינו או מהקישא ליכא מלקות ואינו לאו · והב"י בסימן תמ"ב כתב דטעמא כרבנן דכיון דאינו עובר בלאו מש"ה מותר להשהותו וטעמא דר"א משום דעבר אלאו יעוין שם היטיב וא"כ יוכל לתרץ כפי שכתבתי למעלה

אבל זה ליתא דעיקר קושית מהרש"א אזלה על רש"י ורש"י מפרש דרבנן לית להו ט"כ דאם נימא דרש"י סובר כסברת הב"י מגליה לרש"י דרבנן לית להו ט"כ דילמא רבנן סוברים דט"כ מד"ת דילפינן מגע"כ והא דסברו רבנן דעל עירובו בלא כלום דכיון דליכא מלקות דכל מה דילפינן במה מצינו ליכא מלקות וליכא לאו אע"כ דרש"י לית ליה סברת הב"י וסובר אם הי' איסור מדאורייתא היה אסור להשהותו והי' קשה לרש"י אמאי סברו רבנן דעל עירובו בלא כלום מש"ה מפרש דלית להו ט"כ ואם נימא דרבנן סברו דגבי חטאת איכא טעמא משום ט"כ ומשרת אתיא להימ"לא אכתי קשה אמאי סוברים רבנן דעל עירובו בלא כלום דיוכל למילף מנזיר שיהיה המל"א ע"כ מוכרח לומר לפרש"י לרבנן סברו דמשרת להימ"ל וחטאת איכא ג"כ להמ"לא אפ"ה לית ליה ט"כ ושפיר מקשה מהרש"א דילמא ר"ע לית ליה ט"כ :

לפ"ז מתורץ קושית הלח"מ שהקשה דהרמב"ם מפר' דמשרת אתיא דאם שאכל כזית בכא"פ הוי דלא כמאן לר"ע דדרש משרת להמ"לא ולרבנן אתיא לט"כ דאיתא במ"מ פרק א' מהלכות חמץ ומלה למפרש דהרמב"ם פסק כהחכמים דעל עירובו בלא כלום ואם נימא דהלכה כחכמים מוכרח לומר דמשרת אתיא להימ"לא ובחטאת איכא טעמא ג"כ שהמ"לא והוי ב' כתובים ואין מלמדי' וגע"כ חידוש הוא ולית ליה ט"כ דהרמב"ם פסק דט"כ הוא מדרבנן · אבל אם נימא כמסקנא דנזיר דגבי חטאת איכא טעם כעיקר ומשרת אתיא להימ"לא · א"כ קשה אמאי סברי רבנן דעל עירובו בלא כלום דהא איכא משום הימ"לא דיוכל למילף מנזיר ולסברת הרמב"ם הלכה כחכמים ואף אם נימא דמשרת אתיא לט"כ אכתי קשה אמאי סברו רבנן דעל עירובו בלא כלום דהא אית גביה ט"כ כמו שדייק רש"י מהאי טעמא דרבנן לית להו ט"כ · ולפ"ז מוכרח הרמב"ם לפרש דמשרת אתיא באם אכל כזית בכא"פ דהרמב"ם סובר כמסקנא דנזיר הוא אמת דגבי חטאת איכא טעמא משום ט"כ ואם נימא דמשרת אתיא להימ"לא או לט"כ אכתי קשה אמאי סוברים רבנן דעל עירובו בלא כלום דהא יוכל למילף מנזיר הן לענין הימ"לא והן לט"כ וגבי חמץ בפסח איכא תרווייהו הימ"לא וט"כ מש"ה מפר' הרמב"ם דמשרת אתיא באם אכל כזית בכא"פ וגבי תערובות חמץ באם שיהי' כזית בכא"פ מודו רבנן לר"א כדאיתא בפסחים דף מ"ג ובב"י סימן תמ"ב והא דדרש ר"י משרת להימ"לא משום דר"י מפרש דטעמא דחטאת משום הימ"לא והוי ב' כתובים ושפיר סברי רבנן דעל עירובו בלא כלום דלא יכלינן למילף מנזיר מש"ה דנזיר וחטאת הוי ב' כתובים · אבל הרמב"ם סובר דגבי חטאת איכא טעמא משום ט"כ ומוכרח לפרש דמשרת אתיא לאכילות כזית בכא"פ דבהאי אף רבנן מודים לר"א ודו"ק היטב :

איתא

סימן מב

איתא בפסחים דף מ"ד דיליף מגע"כ והקשו התוס' היאך ילפינן נזיר מגע"כ דהא נזיר קל מכל היסורים ולפום רהיטא נראה לתרץ קושית התוס' דאיתא שם א"ר אבהו אר"י כל איסורים שבתורה אין היתר"א חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת כו' פרש"י דאית דגירסא דמפיק ר"י מכל משרת דאף דכל לא דריש וכל דריש דא"כ מאי פריך הש"ס היא משרת להכי הוא דאתא דהא מבעיא ליה משרת לט"כ דילמא טעמא דר"י דדריש וכל אתיא להיתר"א ומשרת אתיא לט"כ אלא דר"י לא דריש וכל ויליף היתר"א ממשרת :

נמצא למאן דדריש וכל יוכל למילף היתר"א מוכל ומשרת אתיא לט"כ א"כ מאי פריך הש"ס ר"ע טעם כעיקר מנלי' דאיתא בזבחים דף פ"ב חטאת אין לי אלא חטאת קדשי קדשים מנין ת"ל כל חטאת קדשים קלים מנין ת"ל וכל חטאת דברי ר"ע אלמא דר"ע דריש וכל ויוכל למילף היתר"א מוכל ומשרת אתי' לט"כ ומאי פריך ר"ע ט"כ מנלי' וי"ל דהכי אזלו קושית הש"ס דט"כ בשאר איסורים מנלן וא"ל דיליף מנזיר דהא ר"י אמר דכל איסורים שבתורה אין היתר"א משום דנזיר וחטאת ב' כתובים והיכא למיפרך מה לנזיר דאסור משום ט"כ משום דאיכא גבי' איסור דהתל"א אבל בשאר איסורים דאין התל"א ה"ה דליכא גבי' ט"כ ושפיר פריך מנלי' ומשני הש"ס בשאר איסורים ילפינן מגע"כ וליכא למימר היאך יוכל למילף דהשתא קיימינן דמשרת אתי' לט"כ ומגע"כ יליף ג"כ ט"כ והוי ב' כתובים י"ל דלא הוי ב' כתובים דתרוייהו מצרך צריכי דגע"כ לא יוכל למילף מנזיר דמה לנזיר שכן היתל"א ונזיר מגע"כ נמי לא יוכל למילף דמה לנזיר שהוא קל מכל האיסורים וליכא ב' כתובים ושפיר יליף שאר איסורים מגע"כ :

לפ"ז מה מקשו התוס' היאך ילפינן נזיר מגע"כ דהא נזיר קל מכל האיסורים דעיקר קושית הש"ס אזלה דט"כ מנלן רק על שאר איסורים דעל נזיר לא קשה מנלן דר"ע דריש כל ואתיא להיתל"א ומשרת אתיא לט"כ רק דקושית הש"ס אזלה על שאר איסורים ושאר איסורים שפיר ילפינן מגע"כ ולק"מ קושית התוס' (ובהגירנא כד הויכא טליא שמעתי שכבוד אדוני אבי מורי הגאון הצדיק הגדול זלה"ה תירץ ג"כ קושית התוס' וכמדומה לי שכוונתי לדבריו הקדושים) · אך קשה לי קושיא חמורה דרש"י מפרש דר"י לא דריש כל והא דמקשו הש"ס דמשרת מבעיא לי' לט"כ דילמא ר"י דריש משרת להיתל"א וצ"ל דטפי מסתברא למדרש דמשרת אתיא לט"כ דט"כ חמירא מהיתל"א וכן איתא בהדיא בתוס' בנזיר ד'ל"ו וכבר הוכחתי בסי' י"א דטפי מסתברא לאוקמי דמשרת אתיא לט"כ מהיתל"א א"כ מאי משני ר"י דאמר כר"ע דר"ע לשיטתו אזיל דדריש כל ואיכא שני ריבוי' כל ומשרת ומפיק מכל התל"א ומשרת מפיק לט"כ מש"ה סובר ר"ע גבי נזיר התל"א אבל אם ר"ע לא הי' דורש כל וליכא לרבו' רק ממשרת הי' מרבה ממשרת רק ט"כ דט"כ חמור מהיתל"א ור"י לא דריש כל וליכא רק חדא ריבוי משרת נשאר קושית הש"ס דלוקמא משרת אתיא לט"כ והאיך משני דאמר כר"ע וצ"ע :

אמנם אחר עיונא נראה דהכי אזלו סוגית הש"ס הוא דאמר כר"ע ור"ע ט"כ בשאר איסורי' מנ"ל דלא יוכל למילף מנזיר דמה לנזיר שכן התל"א ומשני דשאר איסורים יליף מגע"כ וממילא לא קשה גם לר"י דניקמי משרת לט"כ דט"כ יליף מגע"כ ולפי' פירושא מקשו התוס' שפיר לר"י דע"כ יליף ט"כ גבי נזיר מגע"כ דהלת"ה טפי מסתברא למדרש דמשרת אתיא לט"כ גבי נזיר ומקשו היאך יליף נזיר מגע"כ דהא נזיר קל מכל האיסורים ומתרצים שהיו כלים הבלועים מים ואסורים לנזיר וכו' :

לפ"ז מתורץ קושי' מהרש"א שהבאתי בסי' הקודם מאי מקשו הש"ס ר"ע ט"כ מנלי' דילמא ר"ע ט"כ לית ליה · דאם נימא דר"ע לית ליה ט"כ בשאר איסורים אכתי נשאר קושית הש"ס דמשרת אתי' לט"כ וא"ל כתירוץ הש"ס דאמר כר"ע אכתי קשה דבשלמא ר"ע לשיטתו אזיל דדריש כל להיתל"א ומשרת אתיא לט"כ אבל ר"י דלא דריש כל טפי מסתברא למדרש דמשרת אתיא לט"כ וע"כ מוכרח לומר דר"ע אית ליה ט"כ גם בשאר איסורים ומיני' יליף ר"י ט"כ אף גבי נזיר ומקשו מנלי' ומשני דיליף מגע"כ · ומתורץ קושית המהרש"א · אך דרש"י מפרש ט"כ מנלן כגון ששרה ענבים במים ולא סבירא לי' כפירושי דאזלה קושית הש"ס על שאר איסורים כשאר קושייתי דמאי פריך דהא רש"י בעצמו מפרש דר"י לא דרש כל דאם דרש יליף היתל"א מכל וט"כ ממשרת ור"ע דריש כל ויוכל למילף היתל"א מכל ומשרת אתיא לט"כ א"כ מאי פריך ר"ע ט"כ גבי נזיר מנלן דהא יוכל למילף ממשרת והתל"א מכל וצ"ע :

סימן מג

איתא בחולין דף ק"ח אמר רב כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נ"נ ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה אמר לי' מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מכדי רב כמאן אמרה לשמעתתא כר"י דאמר מב"מ לא בטל לימא פליגי אדרבא דאמר רבא קסבר ר"י כשמו"מ ודבר אחר סילק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו · תוס' בד"ה דאמר רבא פי' הקונטרס דאמר רבא פ' ג"ה ואין לשון זה שם אבל בפ' הקומץ רבה איתא גבי יהודא אומר מנחת כהנים כמנחת כהן משיח ומדרב דאמר הכי בפ' ג"ה אליבא דרב לא בעי לאקשוי הכא דרב אדרב דהתם משמע דרב סובר כרבא דסליק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו · נלע"ד לתרץ קושי' התוס' דרב אדרב לא קשה · די"ל דרב בפ' ג"ה מיירי בבשר נבילה שנתן טעם בחתיכה כשירה חתיכה עצמה נ"נ וכו' · א"כ י"ל דרב סובר ט"כ לאו דאורייתא ואיתא בהר"ן בזרוע בשלה למאן דסובר דט"כ לאו דאורייתא ט"כ לא שייך במב"מ לאסור בכ"ש רק מדרבנן איכא למימר למאן דסובר מב"מ בכ"ש ה"ה גבי ט"כ אוסרת מב"מ בכ"ש · א"כ לא קשה דהא רב סובר כרבא דסליק את מינו כמי שאינו והא נו מינו רבה עליו ומבטלו והכא גבי בב"ח לא סבר רבה הרבא דסליק את מינו דבשלמא גבי שקיבל טעם מהנבילה סובר ט"כ ל"ד ועיקר איסורא הוא מדרבנן אף שדינו ג"כ מדרבנן שיהי' מב"מ בכ"ש דכיון דאינה אסורה רק מדרבנן אמרו רבנן דה"נ דאיכא מב"מ וא"מ סלק את מינו כמי שאינו אבל בב"ח לכ"ע ט"כ מדאורי' הא ואוסר מב"מ בכ"ש מדאורייתא בהאי לא אמרינן סליק את מינו כמי שאינו · מש"ה מוכרח הש"ס להביא הא דרבה ורבא מיירי בקדשים ואיתא ברש"י בזרוע בשלה דאף למאן דסובר דט"כ ל"ד אבל בקדשים לכ"ע הוא דאורייתא ואף דט"כ הוא מדאורייתא אפ"ה א"ר סליק את מינו כמי שאינו ושפיר מקשו הש"ס לימא דרב פליג על רבא דאףדרב מיירי בב"ח ובב"ח ט"כ מדאורייתא דהא בקדשים איכא ג"כ ט"כ מדאורייתא לכ"ע אפ"ה אמר רבא סליק את מינו ול"ק קושית התוספות · אמנם נראה דהתוס' מקשי' שפיר דכתבתי בסי' ע"ו בשם התוספות דסוברים דהיכא דליכא איסור רק מדרבנן לא אמרינן דמב"מ במשהו יע"ש א"כ מוכח מרב דאמר שקיבלה טעם מהנבילה אוסרת כל החתיכות כולם מפני שהוא מינה מוכח דרב סובר דט"כ הוא דאורייתא דאל"כ אמאי אוסרת במשהו וכיון דט"כ הוא דאורייתא ואוסרת במינו בכ"ש מדאורייתא ואפ"ה סובר רב כרבא דסליק את מינו כמי שאינו ושפיר מקשו ליקשי דרב אדרב ומוכרח לתירוצם מתוס' · אך לפ"ז לא קשה קושי' התוס' שהקשו אמאי לא פריך אדר"י גופא דבברייתא איתא טיפת חלב שנפלה על החתיכה כיון שנתנה טעם בחתיכה עצמה נ"נ ואוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה ורבא אמר סליק את מינו כמי שאינו · יש לתרץ בטוב טעם ודעת דתוס' בד"ה חלב אמאי מותר הי' מדקדק הרשב"ם כמ"ד מב"מ לא בטל צריך תרי ששים ברוטב לבטל טעם שפלט מהחתיכות נבילה וששים בחתיכות היתר לבטל הרוטב שנפלט מהנבילה דהחתיכ' של נבילה בלעה מהרוטב ואח"ז כשפלטה הרוטב הוי מב"מ עם הרוטב וטעמא דילי' שהרוטב נ"נ ואוסרת שאר הרוטב משום מב"מ משום הכי צריך ששים בחתיכות היתר נגד הרוטב הנפלט מהנבילה :

ואיתא בב"י סי' צ"ד דבב"ח אמרינן חתיכה נ"נ אבל לא בשאר איסורים לפ"ז לר"י לא קשה דנימא דפליג אדרבא די"ל דרבא מיירי שאין בחתיכות היתר לבטל טעם הרוטב ואפ"ה סובר דסליק את מינו כמי שאינו ולא אמרינן דהאי רוטב דהיינו השמן הנבלע ויוצא הוי עם שאר הרוטב מב"מ דלא נ"נ השמן הנבלע ואין צריך ס' רק לבטל טעם שהיסור אבל ר"י מיירי בב"ח וכ"נ וצריך בחתיכות היתר לבטל הטעם היוצא מה שנבלע מתחילה ואין בחתיכות היתר ס' לבטל טעם הבלוע מש"ה לא אמרינן סליק את מינו דאף שיש ברוטב לבטל נגד החתיכ' הבלוע מ"מ דכיון דליכא ס' בחתיכות היתר אוסרת הרוטב לשאר הרוטב משום מב"מ ולא קשה קושית התוס' · אבל לרב מקשו הש"ס שפיר לכבר הבאתי בסי' ע"ו בשם הר"ן דרב אמר דכיון שקיבל טעם נ"נ ואוסרת שאר חתיכות דמבמ"במ והקשה הר"ן דלמה למימר דנ"נ ומתרץ דכא אחר מעורב בו ולא הי' אוסרת משום מב"מ · הא תינח אם נימא דרב סובר חנ"נ מדאורייתא אף בשאר איסורים יפה מתרץ הר"ן אבל אם נימא דרב סובר חנ"נ הוא מדרבנן אכתי אף לסברתו דחנ"נ דכיון דמדאורייתא אינו אוסר כלל דכא אחר מעורב בו ואינו אוסר רק מדרבנן וכבר הבאתי בשם התוס' דף צ"ט בד"ה שאני ציר דאיסורו מדרבנן בהאי לא אמרינן מבמ"במ וא"כ היאך סובר רב דאוסרת שאר החתיכות

משום מבמ"ב אע"כ דרב סובר אף בשאר איסורים חנ"נ הוא מדאורייתא לפ"ז הא דאמר רבא הליה את מינו כמו שאינו ע"כ איירי שיש ס' בחתיכות היתר נגד הרוטב הנפלט ושוין שאר איסורי' לחנ"נ כבשר בחלב ושפיר מקשו נימא דרב פליג אדרבא והו"ק היטיב ׃

אך לפ"ז קשה לי מאי מקשה הר"י על הרשב"ם דהקשה מאי משני גדי אסרה תורה ולא חלב והלא בעלמא חתיכה של היתר נ"נ מדרבנן א"כ אע"ג דגדי אסרה תורה ולא חלב מ"מ מדרבנן החלב עצמו נאסר כשאר איסורי' ולאסו' כל החלב סביור' וי"ל דהא יש להבין האיך מדייק הרשב"ם מבב"ח דבשלמא גבי בב"ח נ"נ מדאורית' וליכא כח אחר מעורב בו אבל בשאר איסורי' חנ"נ הוא מדרבנן ומדאורייתא אין אוסר כלל רק שמדרבנן הוא נ"נ וליכא איסורא רק מדרבנן והיכא דאיכא איסור רק מדרבנן בהאי לא אמרינן מבמ"ב ולמה צריך ס' בחתיכות היתר לבטל הרוטב הנפלט אע"כ דהרשב"ם סובר דחנ"נ הוא מדאורייתא אף בשאר איסורי' ויליף שפיר מבב"ח וא"כ דהא למשני גדי אסרה תורה ולא חלב אף שהחלב אסור מדרבנן דהא באיסור דרבנן לא אמרינן מבמ"ב ושפיר משני א"כ מאי מקשה הר"י דהרשב"ם סובר לפי השתא אף חלב מד"ת ומיני' יליף לשאר איסורי' שיהי' חנ"נ מדאורייתא. מש"ה בעינן ג"כ בחתיכות היתר שישים שישים נגד הרוטב הנפלט אבל למאי דמשני דגדי אסרה ולא חלב ליכא איסור רק מדרבנן בהאי לא אמרינן מבמ"מ ושפיר משני גדי אסרה תורה וצ"ע ׃

סימן מד

איתא בחולין דף ק' דרש רבה בר בר חנא חתיכה של נבילה ושל דג טמא אינו אוסרת עד שיתן טעם ברוטב ובחתיכה ובקיפה ׃ אוקי רב אמורא עלה ודרש כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נ"נ ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה ורבינו אלפס השמיט הא דרב וגדולי הראשונים תמהו מפני מה השמיט הא דרב ואף אם נימא דהר"א פסק דמב"מ בס' דהא איכא נ"מ בשא"מ לענין חתיכה נ"נ ואמאי לא מביאו הא דרב לענין חנ"נ אף בשא"מ ולי ההדיוט נראה לתרץ ביסוד נכון דב"י בסימן צ"ב פסק דחתיכה נעשה נבילה הוא רק בבשר בחלב אבל לא בשאר איסורי' ותמה ספר"ח דהא בירושלמי פליגי רבי ור"י בגריסין שנתבשלו עם עדשים דרבי סובר דחנ"נ ור"י פליג ולית ליה חנ"נ ואנן קימ"ל דהלכה כרבי מחבירו מפני מה פסק הב"י דבשאר איסורי' לא אמרינן חנ"נ דהא הלכה כרבי מחבירו ׃

ונלע"ד לתרץ דכבר כתבנו בסימן הקודם דרב ע"כ סובר דט"כ מדאורייתא וגם חנ"נ מדאורייתא. דאל"ה האיך סובר דבהאי אוסרת אף משהו דהא איסורא מדרבנן אינו אוסרת במינו במשהו אע"כ דרב סובר ט"כ וחנ"נ הוא מדאוריית' ויש להבין האיך מלאנו ידינו בבשמ"ד דחזינן דרוב פוסקים סוברים דחנ"נ בשאר איסורי' הוא מדרבנן מפני מה סוברי' דלא כרב ׃ וצ"ל דמש"ה סוברים דלא כוותי' דיש להקשות לשיטת הרשב"א דסובר דאף למ"ד ט"כ ל"ד מ"מ למ"ד דסובר מבמ"ב אף טעם אוסרת במינו במשהו ועיין בסימן ט"ו וא"כ לרב דסובר דמב"מב מנלן ט"כ וא"ל דיליף מגע"כ דילמא טעמא שמא יבשל בתוכו מינו דבשלמא על הש"ס לא קשה דהאיך יליף מגע"כ דסוגית הש"ס אזלה לרבנן דסוברי' ד"ת מב"מ בטל ברוב אבל לרב קשה מנלן ט"כ מדאורייתא ומוכרח לומר דרב יליף ט"כ מבבשר בחלב דסובר כאביי דיליף טעם בעיקר מבב"ח ואיתא בכו"פ סימן צ"ב למאן דיליף ט"כ מבב"ח סובר ג"כ חנ"נ בשאר איסורי' מדאורייתא כמו בב"ח ולמאן דיליף ט"כ מגע"כ סובר בשאר איסורים חנ"נ הוא מדרבנן ׃ ולפ"ז ניחא מה שכתב רש"י בסוגי' דזרוע בשילה דרבא סובר ט"כ ל"ד דרש"י לשיטתו אזיל דסובר דמבמ"ב דמפרש דרבא סובר ג"כ מבמ"ב וליכא דסובר דמב"מ במשהו לא יוכל למילף ט"כ מגע"כ די"ל כטעמא שמא יבשל בתוכו מינו וגם סובר דבב"ח חידוש הוא מש"ה סובר ט"כ ל"ד ׃ והתוס' ג"כ לשיטתם אזלו דפוסקים דמב"מ בס' ומפרשי' דרבא סובר ג"כ מב"מ בששים ויליף ט"כ מגע"כ מש"ה מפרשי' דרבא סובר ט"כ דאורייתא וניחא מה דחזינן דרוב פוסקי' סוברי' דחנ"נ מדרבנן דאף דרב סובר חנ"נ מדאורייתא דרב ע"כ סובר חנ"נ דאורייתא וע"כ יליף מבב"ח וכיון דיליף מבב"ח מהאי טעמא סובר דחנ"נ מדאורייתא אבל אנן קיימ"ל כרבא דבב"ח חידוש הוא ויליף ט"כ מגע"כ וכשילפינן מגע"כ אין לנו לימוד מפורש על חנ"נ מש"ה סוברי' דחנ"נ בשאר איסורי' הוא מדרבנן ׃ לפ"ז מתורץ קושי' הפר"ח שהקשה דקיימ"ל הלכה כרבי מחבירו ורבי סובר חנ"נ בשאר איסורי' דאיתא בהרמב"ם הלכה שבישל בשר עוף בחלב בהאי לא אמרינן חנ"נ דכיון דליכא רק איסור מדרבנן לא אמרינן חנ"נ ׃ וא"כ דרבי דסובר בגריסין שנתבשלו דנ"נ ע"כ סובר ט"כ דאורייתא דאם נימא דסובר ט"כ ל"ד האיך סובר חנ"נ דהא באיסור דרבנן לא אמרינן חנ"נ רק דקשה לרבי דסוב' ט"כ דאורייתא קשה מנלן וא"ל דיליף מגע"כ דהא רבי סובר מבמ"ב דילמא מבשא"מ ט"כ ל"ד והא דהגיעלו בכלי מדין דשמא יבשל בתוכו מינו דרבנן דסוברי' מב"מ ברובא שפיר ילפינן מגע"כ אבל לרבי לא יוכל למילף מגע"כ וצ"ל דרבי יליף ט"כ מבב"ח דסובר כאביי דיליף מבב"ח ואף דהתוס' מתרצי' לאביי חזר יעוין בסימן ט"ז דהתוס' לשיטתם אזלו והוצרכו לתירוצם ׃ אבל לשיטת רש"י דפסק דמב"מ במשהו לא צריכא לתירוצם לשיטות רש"י לא קשה קושי' התוס' וגם השתא קיימינן לרבי דסובר דמב"מ במשהו לא קשה קושי' התוס' דאביי סובר ג"כ מבמ"ב ולא יוכל למילף מגע"כ מש"ה מוכרח למילף מבב"ח וכיון דרבי יליף ט"כ מבב"ח מש"ה סובר חנ"נ מדאורית' כמו בב"ח כהסברת הכו"פ ׃

אבל אנן קיימ"ל כרבא דבב"ח חידוש הוא וקיימ"ל דמב"מ מדאורייתא ברובא בטיל וילפינן ט"כ מגע"כ מש"ה סוברי' דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורי' ויפה פסק הב"י בשאר איסורי' לא אמרינן חנ"נ ׃ לפ"ז מתורץ ב' קושי' גדולי הפוסקים שהקשו מפני מה השמיט הרי"ף האי מימרא דרב דאיכא נ"מ בשא"מ לענין חנ"נ ׃ די"ל דרב דסובר חנ"נ לשיטתי' אזיל דסוב' דמבמ"ב ולא יוכל למילף ט"כ מגע"כ ומוכרח למילף ט"כ מבב"ח וכיון דיליף מבב"ח מש"ה סובר חנ"נ ואיתא בפוסקי' התלמידי' הרי"ף העידו שהרי"ף חזר בעת זקנתו ופסק דמב"מ בס' דאנן קיימ"ל כרבא דבב"ח חידוש הוא ולא יוכל למילף ט"כ מבב"ח וע"כ ילפינן מגע"כ וכיון דיליף מגע"כ ע"כ דטעמא דמב"מ מ"ד ברובא וכיון דיליף מגע"כ מש"ה לית להו חנ"נ ומש"ה השמיט הרי"ף מימרא דרב ודו"ק ׃

סימן מה

איתא בטור סי' ק"ב בשם הרשב"א שאין נקרא דבר שיש לו מתירין אלא דבר שסופו יבוא בוודאי כמו ביצה אבל דבר שאינו בידו להתירו ואינו בוודאי שיבא לא הילכך ספק ביצה טריפה אע"פ שאם תטעון התרנגולת או תחי' י"ב חודש מותרת כיון שספק הוא לא הוי דבר שיש לו מתירין ׃ והב"י מביאו בשולחנו הטהור האי דינא דהרשב"א בשם יש מי שאומר ׃ ומו"ז הש"ך תמה מדכתב בשם יש מי שאומר משמע שהפוסקים חולקים על האי דינא דהא האי דינא מוכח מהש"ס דביצה פריך הש"ס על האמוראים דסוברים דביצה אסורה רק משום גזירה האיך קתני בברייתא ספיקא אסורה ומשני דמיירי בספק טריפה ׃ ותו פריך דהא בסיפא קתני נתערבו באלף כולן אסורות אי אמרת דמיירי בספק טריפה תבטל ברובא ׃ ואם נימא דאף בספק טריפה הוי דבשיל"מ מאי פריך הש"ס אע"כ כסברת הרשב"א דלא מיקרי דבר שיש לו מתירין ומפני מה כתב הב"י בשם יש מי שאומר ׃ והניחו בצ"ע ׃

ונלע"ד להמליץ בעד רבינו ב"י דאיתא התם וכ"ת ביצה חשובה ולא בטילה הניחא למ"ד כל דבר שדרכו למנות אלא למ"ד את שדרכו למנות מאי איכא למימר והקשה המהר"ם שיף מאי פריך דהא גברא אגברא קא רמית דילמא האמוראים דמתוקמא דביצה אסורה מדרבנן סברי כל שדרכו למנות ׃ וי"ל דאיתא בהש"ס דבשלמא לרבה דסובר דטעם משום הכנה ניחא דהוי ספק מדאורייתא אלא להאמוראים דסוברי' משום משקים שזבו אמאי ספיקא אסורה ׃ יש להקשות אכתי מאי מקשה הש"ס דילמא סוברים ג"כ כרבה משום הכנה והא דלא מתוקמא כרבה דטעמי' דמתני' משום הכנה משום דקשי' להו יום טוב בעלמא לשהרי דמתניתין מיירי אף ביום טוב דעלמא מש"ה מוכרחים למימר דטעמא משום משקים שזבו או משום פירות שנשרו וברייתא דקתני דספיקא אסורה מיירי ביום טוב שחל אחר השבת ואיכא הכנה מש"ה אסורה ומאי מקשו הש"ס ׃ וי"ל דאיתא בדף ה' דפליגי רב ור"י דרב סובר ביצה שנולדה בשבת אסורה ביום טוב ור"י סובר דמותרת ביום טוב ומסקנא דפליגי בהכנה דרבה דרב אית ליה הכנה דרבה ור"י לית ליה הכנה דרבה נמלא מוכח דר"י לית ליה הכנה ור"י אמר האי טעמא דמתניתין משום משקים שזבו ופריך הש"ס שפיר לר"י אמאי ספיקא אסורה וליכא למימר דטעמא משום הכנה דהא ר"י לית ליה הכנה ׃ לפ"ז מתורץ קושית מהר"מ שיף שהקשה הא גברא אגברא קא רמית ׃ דהוכחתי דקושית הש"ס אזלו רק לר"י ור"י אית ליה את שדרכו למנות שנינו ושפיר מקשו ותבטל ברובא ׃ לפ"ז ניחא דברי מהרש"א שהקשה אמאי לא מקשה הש"ס לר"כ

דמוקמא

דאוקמא לטעמא דמתניתין משום מוקצה ואסורה רק מדרבנן אמאי יהיה ספיקא אסורה ומתרץ דמוקצה חמירא יע"ש · א"כ קשה מאי פריך הש"ס אמאי ספיקא אסורה דילמא הברייתא מיירי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומוקצה חמירא מש"ה ספק אסור והא דלא מתוקמא מתניתין בתרנגולת העומד לגדל ביצים משום דמקשה להו קושית הש"ס לפלוג בתרנגולת מש"ה מתוקמא משום משקים שזבו ולעולם דלית להו מוקצה · אבל לפי מה שכתבתי ניחא דהוכחתי דקושית הש"ס אזלו רק לר"י ור"י פסק כר"ש דמוקצה מותר יעוין בשבת דף מ"ו ליכא למימר דטעמא דהברייתא משום מוקצה דהא ר"י סובר דמוקצה מותר · לפ"ז מתורץ קושית מו"ז הש"ך דמאי משני דמיירי בספק טריפה יוכל לאוקמי בשני אופנים קלא דהאי ביצה נולדת מתרנגולת שהיה ס"ט ובזו אזי הסברא נוטה דהוי דבר שיש לו מתירין דאם תטעון התרנגולת או שתחי' י"ב חודש אזי הביצה יהיה מותר · ועוד איכא לאוקמי דמיירי שהיה שתי תרנגולת אחת היתה טריפה בודאי והשנייה היתה כשרה ונמצא הביצה ולא נודע מאיזה תרנגולת נולדה הביצה אי מהכשירה או מהטריפה דטריפה לא תוכל להתעבר ולהוליד אבל כשהיתה מעוברת קודם שנטרפה יוכל להוליד הביצה אף כשהיא טריפה יעוין ביו"ד בסימן נ"ז · לפ"ז אם נימא דהש"ס מיירי שהביצה נולדה ואינו ידוע אם מהכשירה או מהטריפה ליכא דבר שיש לו מתירין דטריפה אף שהיא חי' י"ב חודש לא מהני כדאיתא בש"ע סי' נ"ז · א"כ אזלה קושית הש"ך דבהאי לא מיקרי דבר שיש לו מתירין רק דקושית הש"ך אזלה מאי מקשה הש"ס ותבטל ברובא דילמא מיירי בביצה שנולדה מספק טריפה דבהאי איכא דבשי"למ :

ויש להבין דהרשב"א המציא סברא מנפשי' דלא מיקרי דבר שיש לו מתירין דמתיר אינו יבוא בוודאי דהא בלא"ה הוי מותר דאיתא בהר"ן דס"ס מהני אף בדבר שיש לו מתירין יעוין בסימן ק"י דהא בש"ע איכא ס"ס ספק דילמא התרנגולת לא הוי טריפה ואת"ל שהיא טריפה דילמא זו הביצה שאוכל היא מהכשירה' ולא אותה שהיא מס"ט דקתני ס"ט שנתערבה באחרות וא"כ הוי ס"ס ולמה צריך לטעמא שהמתיר לא יבוא בוודאי · וצ"ל דאף דס"ס מהני דהאי ספק בגופו וספק בתערובות לא מהני כדאיתא בש"ע סי' ק"י :

אך דעת מו"ז הרמ"א דהא דלא מהני ספק בגופו וספק בתערובות היכא דאיכא האי איסור מדאורייתא אבל דהאיסור הוא מדרבנן ס' אחד בגופו וס' בתערובות הוי ס"ס ומהני · והא תלוי' אם אמרינן חתיכה אחת שנינו אף דתרנגולת הוי ס"ט וביצה נולד מספק טריפה אפ"ה לא מהני ס' אחד בגופו וס' בתערובות משום דאיכא איסור דאורייתא · אבל אי אמרינן ב' חתיכות שנינו כשנולדה הביצה מס"ט ונתערבה מותרת הביצה משום דהוי ס"ס ולא צריך לטעם דהרשב"א שהמתיר אינו בוודאי והא דהוצרך הרשב"א לטעמא דמתיר אינו יבוא בוודאי דהרשב"א לשיטתו אזיל דפסק כמ"ד חתיכה אחת שנינו דפסק כהתם מתניתין דהמו"לן ספק בן תשעה לראשון וכן שבעה לאחרון חייב אשם תלוי · וגם בגמרא לאח"ז על עד שלא חייב אשם תלוי ונמצא לדידיה הוי ספק דאורייתא ולא מהני ספק בגופו וספק בתערובות מש"ה מוכרח לטעמא דהמתיר אינו בוודאי · לפ"ז מהש"ס אין ראי' להרשב"א דככר הוכחתי דקושית הש"ס אזלה רק לר"י :

ואיתא בפר"ח בסימן ק"י שהוכיח דר"י סובר כמ"ד דב' חתיכות שנינו וא"כ לר"י קשה דמשני דמיירי בס"ט אכתי קשה אמאי אסורה דהא הוי ס"ס · וא"ל דהוי ספק בגופו וספק בתערובות דאם נימא דמיירי שהביצה נולדה מתרנגולת שהיתה ס"ט ולר"י ליכא איסורא רק מדרבנן ובהאי אף ספק בגופו מהני ואמאי יהיה אסורה בנתערבה הא איכא ס"ס · וע"כ צ"ל דהאי דמשני דמיירי בספק טריפה מיירי שהיו ב' תרנגולת אחת היתה וודאי טריפה והשניי' היתה כשירה ונולדה מאחת מהן הביצה ובהאי ביצה איכא איסור דאורייתא ולא מהני האי ס' בגופו דלא מיקרי ס"ס דכיון שהי' ספק בגופו לפ"ז מקשה הש"ס שפיר ותבטל ברובא וליכא למימר דהוי דבר שיש לו מתירין דאף אם התרנגולת חי' י"ב חודש בוודאי טריפה אבל למ"ד דסובר דחתיכה א' שנינו ואם נתערבה הביצה שנולדה מתרנגולת שהי' ס"ט ליכא ס"ס דספק בגופו לא מהני באיסור דאורייתא והו"א דלא בטל משום דיש לו מתירין דהרשב"א סובר כמ"ד חתיכה א' שנינו ולדידיה ליכא ס"ס והו"א דהוי דבר שיש לו מתירין מש"ה המציא הרשב"א סברא מדנפשיה דלא הוי דבר שיש לו מתירין משום דמתיר אינו יבוא בוודאי ומהש"ס אינו ראיה לקושית הש"ס אזלה לר"י כפי שכתבתי מש"ה מביא הב"י בשם יש מי שאומר דמהש"ס אין ראיה ודוק היטב .

סימן מו

נשאלתי מכבוד בני ידיד נפשי הרב המאו"הג המפורסם מ' דוב בעריש כ"ץ נ"י האב"ד דק"ק ראקוב וזה לשונו פה שאלתי יש אשה אחת שהיא שבורה וכשהיא כופפת או שהולכת בנקיים או בעת עשיות צרכי' אזי תיכף שופעת דם מגופה והיא מראה אדמומית וזה זמן רב אשר האשה אינה יכולה לטהר עצמה לבעלה והאשה אומרת שיש לה כאב בצדדים ובשעת תשמיש יש לה כאב גדול · ונשאלתי אם יש תרופה למכתה לטהר אותה לבעלה או שאין לה תרופה להתירה :

תשובה אהובי בני שלא כל רז לא אניס ליך ודי לך בחריפתך ובקיאתך לברר וללבן שמעתתא אליבא דהלכתא אך מגודל האיסור כרת שהיא חמור לא רצית להכניס ראשך ליתן דעת המכרעת וגם עלי קשה הדבר להכניס עצמי באיסור חמור כזה · אך מחמת שהפצרת בי פעמיים ושלש ואי אפשר להשיב פניך ריקם · וגם רז"ל חסו לתקנת בנות ישראל שדעת רש"י וסייעתו דיליה סוברים שבדיקת שפופרת לא מהני בבעל הראשון דשמא לא בדק שפיר ואפ"ה בבעל שלישי מהני בדיקות שפופרת כדי שלא תאסור לעולם לכן הלכתי בעקבי הראשונים לצדד בהיתרא כדי שלא תאסור לעולם · וזה החלי בעזר צורי וגואלי :

הנה אהובי בשאלתך מסתמו דבריך ואינו מפורש אם האשה הזאת יש לה ווסת קבוע ובאם יש לה ווסת קבוע איתא במו"ז הרמ"א בהג"ה בסימן קפ"ז באשה שיש לה ווסת יכולה שלא בשעת ווסת לתלות במכתה אע"פ שאינה יודעת שהמכה מוציאה דם ומקור הדין נובע מפסקי מהרא"י בסימן מ"ו והט"ז השיג על הרב בהג"ה דהמהרא"י לא התיר רק כשמצאה דם במקום כאב ובשאר צדדים בחורין ובסדקין לא מצאה דם ודווקא בהאי גוונא מהני שלא בשעת ווסת אף כשאינה יודעת אם המכה מוציאה דם אבל בעלמא לא מהני כשאינה יודעת אם המכה מוציאה דם · ומו"ז נה"כ השיג על הט"ז דמתחלה כתב המהרא"י האי היתרא היכא דבדקה ומצאה דם רק במקום אחד במקום כאב ובשאר צדדים לא מצאה דם ואח"כ כתב עוד טעם להתיר דכיון דיש לה ווסת ורואה שלא בשעת ווסת כהמרדכי דסובר דשלא בשעת ווסת תולה ביוסת אע"ג דרש"י חולק על המרדכי מ"מ יוכל לצרף דעת המרדכי לשאר צדדים היכא דיש לה מכה אע"פי שאין ידוע אם מוציאה דם ודברי הרמ"א נכונים · ולא זכיתי להבין דברי קדשו דהא גבי עובדא דמהרא"י היה לאשה ווסת קבוע ואפ"ה מסיים לכ"כ אי איתנהו לכל הני צדדים דלעיל אשר הזכרתי יוכל לסמוך עלייהו להחזיק לך טהורה כוונתו מה שכתב אשר הזכרתי לעיל דהיינו שמצאה במקום אחד במקום שהיה כאב ובשאר צדדים לא מצאה דם בהאי היתר מהרא"י אבל בענין אחר לא התיר וצדקו דברי הט"ז :

ומה שמסיק הט"ז שהמחבר בסעיף ז' הביא להלכה דעת מהרא"י אם כשמצאה תמיד בצד א' ובשאר צדדים לא מצאה שתלין במכה מיירי דווקא שלא בשעת ווסת וגם הכ"ל בסימן ע"ו פסק כוותיה ונה"כ מתיר אף באין לה ווסת קבוע נראה כדעת נה"כ דטעם דאין לה ווסת קבוע שבעינן שמכתה תהיה מוציא הדם לחזקתו דהדם בא מהמקור דשמא עת ווסת הוא והוי כוודאי וכשא"י שמכה מוציא דם הוי ספק ואין ספק מוציא מידי וודאי יעוין בח"ל סי' מ"ו אבל בכה"ג איתרע החזקה דאם בא הדם מהמקור אמאי לא בא אף משאר צדדים ומדלא בא רק ממקום הכאב אבל לא משאר צדדים בוודאי לא בא רק מהכאב ואף מהרא"י בפסקיו נוטה לדעת הט"ז שמסיק לבסוף והנה אתה כתבת שלאשתך יש לה ווסת כה"ג כן משמע שהתיר שלא בשעת ווסת משום דהיה ווסת קבוע לא כתב רק לרווחא דמילתא אבל למסקנא התיר משום דמצאה תמיד במקום א' במקום כאב והתיר אף באין לה ווסת · וזה אם נימא דבאין לה ווסת לא מהני אף במכה שמוציאה דם רק שהרגיש שהדם יוצא ממכה כפי שאבאר לקמן בתשובתי מ"מ כשמצאה תמיד במקום א' נראה להתיר דעיקר טעמא דבעינן שהרגיש דאם לא כן לא תטהר לעולם ובכה"ג נסתר הטעם דתהיה טמאה כשמצאה דם גם בשאר צדדים · וראיתי בש"ך בס"ק כ' שכתב שהארכתי בספרי שמרדכי סובר דשלא בשעת ווסת תולה בווסת אף כשאין לה מכה כלל וגם דעת מהרא"י כן אלא דדייק מהמרדכי מכח כ"ש כיון דסבירא ליה דחזקה אין אורח בא אלא בזמנו מהני דתולין דדם טהור הוא מה שלא היו תולין בלא זה מכ"ש היכא דאיכא מכה אע"פ שאינה מוציאה דם באמת המעיין במהרא"י שכתב אם יש לה ווסת תולין בווסת שיכולה לומר שהדם טהור הוא דעדיין לא הגיע ווסת ותולה במכתה אלמא דסבירא ליה דאין אורח בא אלא בזמנו מהני

דתולין

דתולין במכה מה שאין תולין בלא זה כוונתו אף באין לה ווסת קבוע או בשעת ווסת אין תולין במכה שאין מוציאה דם אבל שלא בשעת ווסת תולין במכה אף שאין מוציא דם נמצא כוונת מהר"אי כמו שהבין הב"ח וכ"כ ה"א בתשובתו בסי' ע"ז · וכ"פ הפ"י בתשובתו בחלק י"ד סי' א' · ומו"ז הש"ך מסיים לפ"ז נראה דאין להתיר אלא לבעלה משום דחשו חכמינו ז"ל של' להוציא אשה מבעלה אבל מ"מ צריכה ליטהר ז' נקיים דאין לסמוך אמרדכי דרש"י והרשב"א והר"ן חולקים :

ויש להבין דמאי שייכא להדדי דמשמע דהא בהא תליא דכיון דהוכיח דלא כהב"ח כתב דנראה דבעי ז"נ דאף אם נימא כמו שהבין הב"ח במרדכי נמי איכא למימר דלא הקיל רק לענין רואה מחמת תשמיש אבל לבעלה בעי ז"נ · ול"ל דזאת הי' כוונת הש"ך דעיקר הטעם להש"ך לבעל' בעי ז"נ משום דרוב הפוסקים חולקין אמרדכי דהמרדכי מפרש אם יש לה ווסת תולים בווסת שהמשה שלא בשעת ווסת והרשב"א והרמב"ן מפרשים אם יש לה ווסת שהימשה סמוך לווסת תולים בווסת אבל אם הימשה שלא בשעת ווסת אין תולים בווסת נמצא רוב הפוסקים חולקים עליו מש"ה בעי ז"נ · אבל אם נימא כמו שהבין הב"ח דשלא בשעת ווסת תולין במכה אף שאין מוציאה דם איכא למימר דכל הפוסקי' סברו כוותיה והא דמפרשים שהמשה סמוך לווסת דהם מפרשים דמיירי בשלא הי' לה מכה אבל בדאיכא מכה מודים להמרדכי דאף שלא בשעת ווסת תולים במכה אף כשאין מוציאה דם והי' שפיר נוכל דאף לבעלה לא בעי ז"נ מש"ה מסיים הש"ך דהוכחתי דלא כהב"ח משום הכי לבעלה בעי ז"נ · ונלע"ד כדעת הב"ח דהמרדכי כתב ואם יש לה ווסת תולים שלא בשעת ווסת בווסת היכולה לומר שדם זה טהור הוא ותולים במכתה הי"ל לה לומר מן מכתה הוא ולבסוף כתב אשה נאמנת לומר מכה יש לה באותו מקום שממנה הדם שותת ויורד דווקא שיודעת שמכתה מוציאה דם, אבל מספק אין תולין אפילו בשעת ווסת הא לו יודעת שהדם יוצא מן המכה אינו תולה בו דא"כ לא הטמאה לעולם ואם נימא כהבנת הש"ך דהמרדכי סובר דשלא בשעת ווסת תולה אף כשאין לה מכה והטעם דדם בא מהצדדים מחמת מיעוט התשמיש ואף שלא ראתה לעולם מחמת תשמיש אפ"ה תולין לקולא דחזקה לאורח זמנו בא ומכ"ש היכא דיש לה מכה אף מבלי תשמיש תלינן שהדם בא ממכה אף כשא"י שמכה מוציאה דם והאיך כתב המרדכי דבעינן שתדע שמכה מוציאה דם · וא"ל דמיירי בשעת ווסת דהא בשעת ווסת לא מהני אף שמכה מוציאה דם על שהרגיש שדם יוצא מהמכה · וא"ל דהא דכתב שמכה מוציאה דם מהני מיירי בשאין לה ווסת קבוע דהא המרדכי מסיים אבל בשעת הווסת בעינן שהרגיש שהדם יוצא מהמכה משמע דרישא מיירי ג"כ ביש לה ווסת רק דמיירי שלא בשעת ווסת ועוד דנ"ל בתר טעמו דכתב דבשעת ווסת בעינן שהרגיש דאל"כ לא הטמאה לעולם ובאין לה ווסת נמי שייך האי טעמ' דאל"כ לא הטמאה לעול' והאיך כתב דמהני כשהמכה מוציאה דם · ואף שמו"ז הרמ"א בהג"ה פסק דבאין לה ווסת מהני כשהמכה מוציאה דם· דהא הרמ"א תלין המרדכי והג"מ והה"ת וכל המעיין היטב יראה להדיא דמיירי כשיש לה ווסת דמדסיימו כולם אבל בשעת ווסת בעינן שהרגיש שהדם יוצא מהמכה משמע דרישא מיירי ג"כ ביש לה ווסת רק דמיירי שלא בשעת ווסת ובהאי מהני כשמכ' מוציאה דם אבל באין לה ווסת בעינן שהרגיש דאל"כ לא הטמאה לעולם וכפ' הל"צ בסי' ח"ו · באין לה ווסת בעינן שהרגיש שהדם יוצא מהמכה · ועוד נראה להוכיח דבאין לה ווסת בעינן שהרגיש דאיתא בפ' כל היד דף ס"ו הרואה דם מחמת מכה אפילו בתוך ימי נדתה טהורה דברי רשב"ג ורבי אומר טמאה היא נימא דפליגי דת"ק ס"ל ווסת דרבנן ורבי ס"ל ווסת דאורייתא פרש"י חיישינן שמא טפת דם נדה מעורבת בו · וקשה לי למאי דס"ל דרבי סובר דווסת דאורייתא דהא איתא בנדה דף ס"ו רבי אומר דנאמנת אשה לומר למכה יש לה במקור שממנה הדם יוצא ואית' ברב אלפס ובכל הפוסקים דגרסינן הדם יוצא בה"א הידוע שצריכה האשה לומר שמרגשת שהדם יוצא מהמכה יעוין בתשובות ח"צ סי' מ"ו שהאיך מיירי רבי אם מיירי בשעת הווסת ליחוש שמא טפת דם נדה מעורבת בו ואם מיירי שלא בשעת ווסת דהא ברייתא משמע שצריכה לומר שמרגשת שהדם בא מהמכה דלא מבעיא להבנת הש"ך דהמרדכי סובר שלא בשעת ווסת טהורה לגמרי אף מבלי מכה כלל א"כ למה ליה למתני שמכה מוציאה דם משמע שיש לה מכה הא בלא"ה טהורה ואף להבנת הב"ח דמרדכי סובר בשלא בשעת ווסת תולה במכה דאכתי קשה למה למתני הברייתא שהמכה מוציאה דם דאף כשאינה ידוע שהמכה מוציאה דם נמי מהני ואף להפוסקים החולקים על המרדכי דאינו תולה במכה שאינו מוציאה דם דהא מ"מ כ"ע סוברים דשלא בשעת ווסת תולין במכה כשמוציאה דם ולמה קתני בברייתא הדם בה"א הידוע שצריכה לומר שמרגשת שהדם יוצא מהמכה דהא סגי כשמכה מוציאה דם לחוד · וצריך לומר דרבי מיירי באין לה ווסת קבוע ובהאי בעינן שהרגיש שהדם יוצא מהמכה מש"ה קתני הדם בה"א הידוע והיא היא כוונת רש"י דכתב בפרק כל היד דחוששת לווסת כלומר כשאין לה ווסת קבוע מודינא לך שאע"פ שעברה עונתה תולה במכה אבל אם יש לה ווסת קבוע וראתה ביום ווסתה חיישינן שמא טפת דם נדה מעורבת בו · ולכאורה שפה יתר מה שכתב אבל באין לה ווסת קבוע מודינא לך · ולפ"ד ניחא לרש"י הי' קשה קושיתי' האיך מי לי רבי דסובר דנאמנת אשה כו' מש"ה מפרש באין לה ווסת קבוע מודינא שתולה במכה מיירי רבי באין לה ווסת קבוע · ואם נימא כדעת הרמ"א באין לה ווסת קבוע לא בעינן שהרגיש שדם יוצא ממכה אם כן נשאר קושייתי אף דרבי מיירי באין לה ווסת קבוע למה קתני בברייתא הדם בה"א הידוע שצריכה לומר שמרגשת שהדם יוצא ממכה דהא סגי במכה מוציא' דם לחוד אף שאינה מרגשת אע"כ כפי שכתבתי דבאין לה ווסת צריכה שהרגיש שהדם יוצא מהמכה · וכ"פ הל"צ ויעוין לקמן בתשובתי :

ועוד נראה להביא ראי' למה שכתבתי ולדעת הלמח לדק דהכ"מ בסוף פ"ד מהלכות א"ב הקשה דהרמב"ם כתב אם בדקה בשפופרת ולא מצאה דם על ראש המכחול תלינן שהדם בא מהצדדים דהא איכא למיחש שבא הדם מהמקור שרגיל לבא מהמקור ומה שלא נמצא דם על ראש המכחול מפני שלא הי' עב כמו השמש · ומתרץ דרוב נשים אינו רואות מחמת תשמיש וגם איכא רגליים לדבר שלא נמצא בראש המכחול מש"ה תלינן להקל נמצא היכי דליכא רוב וליכא רגליים לדבר תלינן לחומרא לקושית הכ"מ וכשאין לה ווסת אף דרוב נשים אינו רואות מחמת תשמיש דילמא הדם בא כדרכה ממקור מחמת שאין לה ווסת והיום בא הווסת ואף כשמכה מוציאה דם ליכא רגליים לדבר לתלות במכה והיכא דליכא רגליים לדבר תלינן לחומרא · אע"כ באין לה ווסת בעינן שהרגיש שדם יוצא ממכה · וכיון דהוכחתי דבעינן שהרגיש ובאיזה אופן סובר המרדכי שבעינן שהמכה מוציאה דם דהא בשעת הווסת ובאין לה ווסת בעינן שהרגיש ואם נימא כהבנת הש"ך דהמרדכי סובר שלא בשעת ווסת תולה בווסת אף בלי מכה כלל האיך משכחת האי דינא דבעינן שמכה מוציאה דם · דבשלמא להבנת הב"ח דמרדכי סובר דשלא בשעת ווסת תולה במכה כשא"י שהמכה מוציא' דם לא קשה קושית הכ"מ די"ל דהמרדכי מתיר שלא בשעת ווסת במכה דמרדכי קאי על הברית' ומ"ש ואיכא תרתי לטיבותא חדא דילמא הדם בא מהצדדי' מחמת מיעוט התשמיש ועוד דכיון דאיכא מכה ודאי בא הדם ממכה מש"ה תלינן אף כשאין מכה מוציא' דם · והא דכתב דבעינן שמכה מוציא' דם מיירי דהית' רואה דם מבלי תשמיש וכיון דליכא אלא חדא לטיבותא מש"ה בעינן שמכה מוציא' דם · אבל להבנת הש"ך דשלא בשעת ווסת תולי' בווסת אף מבלי מכה כלל וכ"ש אף בשרוא' דם מבלי תשמיש דתלינן במכה אף כשאין מוציא' דם והאיך משכחת האי דינא שבעינן שהמכ' הסי' מוציא' דם אע"כ כדעת הב"ח בהבנת המרדכי · לפ"ז מתורץ קושית הב"ח שהקשה בתשובתו סי' פ"ה לדעת המרדכי דשלא בשעת ווסת תולי' בווסת למה קתני לענין רוא' מחמת תשמיש דבשלמא לפרש"י והרמב"ם לא שייך האי דינא רק ברוא' מחמת תשמיש אבל להמרדכי אפילו בלא רואה מחמת תשמיש ה"ל לאשמעינן דאם' שיש לה ווסת ורוא' בין ווסת לווסת אם יש לה מכה תולה במכה · אבל לפ"ד ניחא דבאין רוא' מחמת תשמיש אף המרדכי מודה דבעינן שתדע שמכ' מוציא' דם וברוא' מחמת תשמיש · דאיכא תרתי לטיבותא סגי אף כשאין מכה מוציא' דם :

לפי"ז מתורץ קושית הש"ך שהקשה בתשובתו בסי' ע"ו דהא בסיפא דברייתא קתני שהדם שותת ויורד וברישא דברייתא לא תני שהמכ' מוציא' · לק"מ דרישא דברייתא מיירי בשהית' רוא' מחמת תשמיש ואיכא תרתי לטיבותא מש"ה מהני אף במכה שאין מוציא' דם · אבל סיפא דברייתא מיירי בשהית' רואה מבלי תשמיש מש"ה בעינן שמכ' מוציא' דם · לפ"ז מה דפסק הרמ"א דשלא בשעת ווסת תולי' במכ' אף כשאין מוציא' דם פסק כהמרדכי דהרמ"א קאי על המחבר והמחבר מיירי בשהי' רוא' מחמת תשמיש דאיכא תרתי לטיבותא מש"ה מהני אף כשאין מכה מוציא' דם · ודלא כהב"ח בתשובתו בסי' פ"ה שהקשה ומפרש דהרמ"א מילתא מציעתא נקט וסמך על הרשב"א דסובר דאף באין לה ווסת מהני אף כשמכ' אין מוציא' דם ונקט מילת' מצ' עת' כיש לה ווסת קבוע ושלא בשעת ווסת תולה במכה דזה ליתא דהרמ"א פסק לגמרי כמרדכי · והב"ח הרגיש ג"כ בקושיא זו מאי מהני באין לה ווסת כשמכ' מוציא' דם דא"כ לא תטמא לעול' ומתרץ דאין פירושו דאין לה ווסת כלל רק שפעמי' ראתה לכ"ו יום ופעמים ראתה בכ"ה יום ופעמים ראתה לעשרים יום ובזה

בוודאי

בודאי איכא לתלות במכה' חוץ עשרים יום וגם כתב שגם הרשב"א בתה"א סובר דתולי' במכה אף שאין מכה מוציא' דם וקשה א"כ לא תטמא לעולם ומתרץ דהרשב"א מיירי ג"כ בכה"ג שה"ה מתיר באין לה וסת קבוע' ונוראות נפלאתי עליו דהא הרשב"א מתיר אף בשעת הווסת ובפרט נמי ל' תירוצו של הב"ח דאיירי אף בשעת הווסת ול"ע · וכיון דהוכחתי כסברת הב"ח א"כ אף לבעלה לא בעי שבעה נקיים :

וראיתי במנ"י שכתב בסי' קפ"ז דמרדכי לא התיר שלא בשעת ווסת רק כשתאמר האשה בברי שדם שהיא רואה טהורה היא ומהימנא עלי' אבל אם אינו אומרת כן מחזיקין בו"ה מחמת תשמיש ואדע שכן הוא דאל"כ הקשה מסוגיא דשבועו' דף י"ח הלא שאין סמוך לווסת אכניסה אנוס הוא ולדע' המרדכי קשה שלא אינו נטמאת כלל דדם טהור כיון שלא בשעת ווסת הוא אלא וודאי בסתמא טמאה היא וא"כ לדעת המנ"י איכא למימר כהסברות הש"ך במרדכי ולא קשה מהא דאיתא במרדכי דבעינן שמכה מוציאה דם מיירי דהיכא דאין אומרת ברי שדם טהור הוא · והגאון ח"צ בסימן מ"ו השיב עליו וכתב שהשגיאה גדולה ומה ענין שמיטה אצל הר סיני דמרדכי מיירי כשא"י מהיכן הדם בא אם מהצדדי' או ממקור תלינן מהצדדים אבל היכא דידעה שנפתח מקורה אף המרדכי מודה דהיא טמאה ובשבועות מיירי דהיא אמרה שנפתח מקורה וטמאה אני מש"ה מוכרח הש"ס לנקוט אכניסה דאנוס הוא והגאון ח"צ עושה להגאון מנ"י בטועה בדבר פשוט והנני אשתומם טובא על הגאונים הנ"ל וביותר על הגאון הח"צ שמאותו הסוגי' שהביאו מוכח כדעת המנ"י דאיתא התם כניסה תנינא נמצא על עד שלו טמאים וחייבין קרבן א"ל רב אדא בר מתנא לרבא לעולם אימא לך שלא בשעת ווסת ומפרישה ·

ואיתא בר"פ הרואה כתם א"ש נמצא על עד שלה אתיום טמאים וחייבי' קרבן לאח"ז פטורין מקרבן ס"ד אי דארגישה לאח"ז אמאי פטורין מקרבן אלא לאו דלא ארגישה ומשני לעולם בארגישה ואימא דהרגשת שמש הוא · וא"כ ע"כ מתניתין מיירי בלא אמרה שידעה שנפתח מקורה דאל"ה לאח"ז אמאי פטורים מקרבן והש"ס מוקמא רב אדא בר מתנא דמיירי בשאין סמוך לווסתה ומחייב אפרישה ואם נימא דמרדכי סובר דשלא בשעת ווסת אף בסתמא כשא"י מהיכן הדם בא טהורה היא א"כ למה מחייב אפרישה אלא ע"כ כהסברת המנ"י דמפרש דמרדכי סובר דווקא כשאומרת ברי שדם טהור הוא אבל בסתמא טמאה היא ורב אדא איירי בסתמא מש"ה סובר דמחייב אפרישה וזו ראיה שאין עליה תשובה · ועוד נראה להביא ראיה כסברת המנ"י דאיתא בר"פ האשה שעשתה צרכיה ויצא דם ר"מ אומר אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה ופריך הש"ס מי דארגישה יושבת אמאי טהורה ומשני לעולם דארגישה ואימור דהרגשת מי רגליים הוא וקשה לי היכי מיירי מתניתין אם נימא דאיירי בשעת הווסת אמאי מטהר ר"מ ביושבת דהא איתא בנדה דף ט"ז הרואה מחמת מכה אפילו בתוך ימי נדתה טהורה דברי רשב"ג ור' אומר תחשב לווסת לימא דפליגי דמ"ס ווסת דרבנן ומ"ס ווסת דאורייתא פרש"י דשמא טפת נדה מעורבת בו · ואיתא התם דר"מ סובר דווסת דאורייתא א"כ יושבת אמאי טהורה ניחוש שמא דם נדה מעורב בו · וא"ל דמיירי שלא בשעת הווסת דאם נימא כהסברת הש"ך דמרדכי סובר דשלא בשעת ווסת תלינן דדם בא מהצדדים מחמת מיעוך התשמיש ומכ"ש דשלא בשעת ווסת דתלינן במכה אף כשא"י שמוציאה דם כפי שכתבנו למעלה והט"ז מביאו בשם תשובות מהרי"ו דהטלת מי רגליים עדיף ממכה באותו מקום ואמאי מטמא ר"מ בעומדת דחיישינן דמ"ר הדר למקור ואייתי' דם ואמאי נימא דחזקה דאורח בזמנו בא והדם בא מהצדדי' אע"כ כהסברת המנ"י דמרדכי לא מטהר רק באומרת ברי שדם טהור הוא אבל בסתמא לא תלינן ומתניתין מיירי דהיכא דהיא לא ידעה מהיכן הדם בא מש"ה בעומדת טמאה א"כ הוכחתי כסברת המנ"י · וא"ל דמתניתין מיירי באין לה ווסת קבוע דא"כ אמאי מטהר ר"מ ביושבת דהא ר"מ סובר דאשה שאין לה ווסת אסורה לשמש · וא"ל דלעולם דמרדכי מיירי אף בסתמא וטעמא דידי' דפסק דשלא בשעת ווסת תלינן להקל משום דר"י סובר בין עומדת ובין יושבת טהורה ויש להבין אמאי לא חיים ר"י דשמא מ"ר הדר למקור וז"ל דמתניתין מיירי שלא בשעת ווסת ואיכא חזקה דאורח בזמנו בא מש"ה מטהר ר"י ור"מ פליג ולא סבר האי חזקה מש"ה מטמא בעומדת ובהדיא איתא בהש"ס דהלכה כר"י וכיון דקיימ"ל כר"י דאזיל בתר האי חזקה דאורח בזמנו בא מש"ה פסק המרדכי דבשלא בשעת ווסת תלינן שמחמת מיעוך התשמיש בא הדם מהצדדי' ור"מ לא אזיל בתר חזקה זו מש"ה מטמא בעומדת אבל אחר העיון נראה דלאו מהאי טעמא מטהר ר"י דאיתא במרדכי לטעמא דר"מ דבעומדת טמאה משום דעומדת א"א לזנק ושותת וחיישינן דילמא הדר מי רגליים למקור ורש"י ז"ל מפרש דקושי' הש"ס אזלא דלמא בתר דתמו אתי' דם כי אורחא והתוס' מפרשי' דבתר דתמו מיא שפסקה מלזנק ושותת והדר מ"ר למקור ואתיא דם · ויש לדקדק אמאי לא מפרש רש"י כפי' התוס' · וי"ל דרש"י לשיטתו אזיל והתוס' לשיטתם אזלו דרש"י מפרש דעומדת א"א לזנק והוי שותת · נמצא לפרש"י הסובר דעומדת א"א לזנק ושותת ומטהר ר"י בעומדת וכ"ש דסובר דיושבת שותת דטהורה היא אבל לפי' התוספות דמפרשים דעומדת מיירי בזינוק דאפשר לזנק וכולה מתניתין מיירי במזנקת ובעומדת מטהר ר"י משום דמיירי בזינוק א"כ אף ביושבת דמטהר ר"י רק בזינוק · ואיתא במרדכי היכי דנמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל דטמאה דאף דקיימ"ל כר"י ומוכרח לומר דקושית הש"ס דילמא בתר דתמו מיא אתא דם אזלה גם אליבא דר"י יעוין בב"י בסי' קצ"א לפ"ז איכא למימר דרש"י סובר דקושי' הש"ס אזלה גם אליבא דר"י ומוכרח לפרש דדם אתי' כי אורחא דלא יוכל לפרש כפי' התוס' דבתר דתמו מיא פסקה מלזנק ושותת והדר מ"ר למקור דהא ר"י מטהר בשותת ולא חיים דילמא הדר מ"ר למקור מש"ה מוכרח לפרש דילמא אתי' דם כי אורחא ממקור ·

אבל התוס' לשיטתם אזלו דמפרשי' דכולה מתניתין מיירי במזנקת ובעומדת אפשר לזנק ולפירושם איכא למימר דהא דמטהר ר"י ביושבת דווקא במזנקת אבל בשותת מודה דטמאה היא מש"ה מפרשים דבתר דתמו מיא פסקה מלזנק והיא שותת ובהאי היכי דהיא שותת מודה ר"י דטמאה היא ואף דאזלה קושי' הש"ס אליבא דר"י דכיון דהיא שותת טמאה אף כר"י ודו"ק וככל כתבנו דהמרדכי סובר היכא דנמצא על שפת הספל ובתוך הספל דטמאה אף לר"י ומוכרח לומר דקושית הש"ס אזלו גם לר"י ומרדכי מפרש כפרש"י דעומדת א"א לזנק ולדידי' מוכרח כפרש"י דלא יוכל לפרש כפי' התוס' דר"י מטהר אף בעומדת ובעומדת א"א לזנק אפ"ה מטהר ר"י ולפרש"י קשה קושי' התוס' דא"כ בשעה שמזנקת נמי לפרוך דילמא בא דם כדרכו · וי"ל כתירוצו דבשעה שמזנקת נסתם המעיין של דם ולפרש"י צ"ל דגם בשותת נסתם המעיין של דם דלפרש"י בשותת מטהר ר"י וניחוש דילמא בשעה שהיא שותת בא הדם כדרכו י"ל דבשעה שהיא שותת נסתם המעיין של דם · וא"כ ליכא ראי' כלל דהא דמטהר ר"י משום דסובר חזקה דאורח בזמנו בא די"ל דר"י לית ליה האי חזקה והא דמטהר ר"י משום דבעת השתנת מים נסתם המעיין של דם וחזינן דהיכא דנמצא בתוך הספל ועל שפת הספל מטמא המרדכי אף אליבא דר"י ואמאי תהיה טמאה דהא מה שנמצא בתוך הספל מוכרח לומר דדם בא מחמת מכה דבעת השתנת מים נסתם המעיין של דם ואף בנמצא על שפת הספל נימא דדם היא ממה שנשאר ממי רגליים וצ"ל דכיון דאיכא למימר דבתר דתמו מיא אתי' דם כי אורחא ממקור וכיון דאיכא ספק מטמא ר"י ומרדכי פסק לקולא ואין ראי' כלל מההיא דר"י ונשאר קושייתי שאיך מיירי ר"מ דמחלק בין עומדת ובין יושבת אלא ע"כ כסברת המנ"י דמרדכי מיירי כשאומרת ברי לי שדם טהור הוא ולסברת המנ"י לא קשה דמרדכי סתר אהדדי והדין מהש"ך לבעלה בעי ז"נ דין אמת אף באמת סברת המנ"י לא נהירא לי דאם נימא דמרדכי מיירי באומרת ברי לי שדם טהור א"כ אמאי תולה הדין בכיון דשלא בשעת ווסת הוא אף באין לה ווסת קבוע נמי נאמנת לומר שדם טהור הוא כדאיתא בהרמ"א בהגה"ה סעיף ו' כשאומרת ברי לי שדם זה אינו בא מהמקור נאמנת · ועוד דהא המרדכי מפרש הברייתא וברייתא מיירי דהיכא דהיא לא ידעה אם הדם בא מהמקור או מהצדדי' דע"ז קתני דמשני בדיקות שפופרת וכיון דנסתר סברת המנ"י א"כ נשאר קושייתי שאיך משני רב אדא בר מתנא דמחייב אפרישה אע"כ כדעת הב"ח דהמרדכי תרווייהו בעינן שלא בשעת ווסת ומכה אף כשא"י שמכה מוציאה דם משני ורב אדא מיירי בהיכא דליכא מכה כלל ולסברת הב"ח דאף לבעלה לא בעי ז"נ כפי שכתבנו למעלה · וגם יש לנו להשען על רבינו ב"י שמפרש דהרשב"א בתה"א סובר שתולי' במכה אף כשא"י אם מוציאה דם ואף בשעת הווסת והח"צ בסי' מ"ו השיג עליו דליכא בארעא וגיורא בשמי שמיא דאף גבי כתמים בעינן שיכולה לגבילה ולהוציא דם ושאיך תסיק אדעתי' למימר ברואה מחמת תשמיש משני ותלינן במכה אף כשא"י אם מוציאה דם ומסקנת הח"צ דאף להרשב"א בעינן שתדע שהמכה מוציאה דם רק לא בעינן שתרגיש שהדם יוצא מהמכה וגם מו"ז הש"ך מפרש כוותי' יעוין בש"ך ס"ק כ"ד ואף שאיני כדאי להכריע מ"מ לפי קט שכלי נראה כדעת הב"י וכדי לברר וללבן שמעתתא מוכרח אני להאריך ולהביא הכל באורך דאיתא בתה"א ד' קפ"א והשני שימצא בגופה ואינו חוששת בשים לה מכה ובמקור כיצד שנינו בפ' כל היד הרואה דם מחמת מכה אפילו

בתוך

בתוך ימי נדתה טהורה לדברי רשב"ג ור"י אומר אם יש לה ווסת חוששת לווסת לימא בווסתות פליגי דמ"ס ווסתות דרבנן ומ"ס ווסתו' דאורייתא לא דכ"ע ווסתות דרבנן וכו' וקיימ"ל כאוקימתא דרבא דווסתות דרבנן וכיון שכן זו שרואה דם מחמת תשמיש ואפילו כשהגיע עת ווסתה טהורה ואשה בחזקת טהרה עומדת ואזלינן לקולא שאני אומר דם זה מן המכה בא ולא נחלקו רשב"ג ורבי בדבר זה · וא"ת והלא בנשים דעלמא חיישינן לעונת הווסת ואע"פ שלא ראתה והזהרתם את בני ישראל והאיך אתה מתיר את זו שהיא בשעת הווסת והרי דם לפניך י"ל ההוא דרבנן ומשום דאפשר למיקם אמילתא ואין דנין אפשר משאי אפשר שא"כ אף אתה אוסרה על בעלה לעולם ומתגרשת. דאפילו אינה מרגשת שהדם שותת ויורד מן המכה תלה דאין עיני' בין מכתה ומשמע דא"צ בדיקות שפופרת וכו' דתניא הרואה דם מחמת תשמיש ואם יש לה ווסת תולה בווסתה ואם יש לה מכה תולה במכתה וכו' ונאמנת האשה לומר מכה יש לה במקור שממנה הדם שותת ויורד אלמא מן הסתם תולה במכתה והא דקתני נאמנת לומר שממנה הדם שותת ויורד לאו שצריכה לומר שמהמכה הדם שותת ויורד רק דקמ"ל שהיא נאמנת שמכה יש לה במקור ונאמנות לומר מכה יש לה ששם יש דם ותולה במכתה שאני אומר ממנה הדם שותת ויורד ובלשון התוספתא לא קתני שממנה הדם שותת ויורד אלא כך שנוי' בתוספתא נאמנות אשה לומר מכה יש לה במקור ודרך הגמרא להוסיף בלשון התוספתא דרך פירוש בעלמא והוה כאלו הוא מגוף התוספתא · ויש להבין אמאי מצריך הרשב"א לדחוק ולהגיה ולומר שאני אומר ממנה הדם שות' ויורד וגם לדחוק שאינו מגוף התוספתא ·

ועוד יש להקשות אמאי הוצרך הרשב"א לפרש דהברייתא מבדיקות שפופרת משמע אף בשעת ווסת וע"ז הקשה והלא בנשים דעלמא חיישינן לעונת הווסת הוי ליה להקשות על הברייתא מפ' כל היד דקתני הרואה דם מכה אפילו בתוך ימי נדתה טהורה פרש"י דהיינו בעת ווסת הוי ליה להקשות והלא בנשים דעלמא חיישינן לעונת הווסת · וי"ל דע"כ מוכרח לומר דהרשב"א סובר כשתולין במכה דלא מחזקינן ברואה מחמת תשמיש סובר ג"כ דתלינן במכ' דאף לבעלה לא בעי ז"נ דלא כדעת הש"ך דאלת"ה דסובר כהש"ך דלא מהני רק שלא תהיה מוחזקת ברואה מחמת תשמיש אבל לבעלה בעי ז"נ א"כ מה מקשה והלא בנשים דעלמא חיישינן לעונת הווסת דהא גם הכא בעי ז"נ לבעלה ·

ועוד דכתב אפילו כשהגיע עת ווסת תלינן להקל ואם כוונתו דלא מהני רק שלא תהיה מוחזקת ברואה מחמת תשמיש מאי אפילו דכתב דאדרבה מה שהיא בשעת ווסת הוי עדיפותא דרוב הפוסקים מפרשים דאם יש לה ווסת דהיינו שמשמשה סמוך לווסת תולה בווסת ולא מוחזקת ברוא' מחמת תשמיש אף כשאין לה מכה כלל וכ"ש בשעת ווסת ויש לה מכה דלא מחזקת ברואה מחמת תשמיש · אע"כ דהרשב"א סובר דכיש לה מכה אף לבעלה לא בעי ז"נ ושפיר כתב אפילו בשעת הווסת וא"כ א חזקה דאורח בזמנו בא ותהיה טמאה דבעי ז"נ אפ"ה אף בכה"ג א"צ ז"נ ושפיר כתב אפילו בשעת הווסת · ובאמת יש להבין דמנלי' למימר דאף לבעלה לא בעי ז"נ · וי"ל דהרשב"א גרים בברייתא אם יש לה ווסת תולה בווסת ואם יש לה מכה תול' במכת' ומפרש דפירושו אם יש לה ווסת דהיינו שמשמשה סמוך לווסת ומהני שלא תהי' מוחזקת ברואה מחמת תשמיש אבל לבעלה בעי בוודאי ז"נ דכיון שמשמשה סמוך לווסת וע"ז קאי הך בבא אם יש לה מכה תולה במכתה מיירי ג"כ שמשמשה סמוך לווסת ושלא תהיה רואה מחמת תשמיש מאי צריך לתלות במכה דבלא"ה בשמשה סמוך לווסת אינו מחזקת ברואה מחמת תשמיש אע"כ דקתני דתולה במכתה דאשמעינן דאף לבעלה לא בעי ז"נ והוכיח הרשב"א דינו דאף לבעלה לא בעי ז"נ וש"א בתשובתו סי' ע"ו הקשה דרישא דהברייתא דקתני אם יש לה מכה תולה במכת' לא קתני שהדם שותת ויורד ממנה משמע דמהני אף כשאין מכה מוציאה דם ובסיפא דברייתא קתני שממנה הדם שותת ויורד · ולפום רהיטא יש לנו לתרץ קושי' הש"א לפי גירסת הספרים שלפנינו דגרסינן הכי אם יש לה מכה תולה במכתה ואם יש לה ווסת תולה בווסתה ומפרשי' הכא דקתני אם יש לה ווסת שמשמשה סמוך לווסת אבל רישא דברייתא מיירי שמשמשה שלא בשעת ווסת ·

ואיתא בהרמ"א בהגה"ה שלא בשעת ווסת תולה במכת' אף כשא"י שמוציאה דם מש"ה ברישא דהברייתא לא קתני שהדם שותת ויורד אבל בסיפא דקאי על האי דינא דשמשה סמוך לווסת וכיון דמיירי בשעת הווסת מש"ה בעינן שהדם שותת ויורד ואף אם נימא דרישא דהברייתא מיירי באין לה ווסת כלל דהא הרמ"א פסק כשא"י אם הדם בא מהצדדי' או מהמקור מתירין מכח ס"ס ספק א' שמא בא מהצדדי' ואת"ל ממקור שמא יש מכה במקור ומשם בא הדם ורישא דהברייתא ע"כ מיירי כשא"י מהיכן הדם בא דע"ז קתני דמהני בדיקות שפופרת מש"ה מהני אף כשאין מכה מוציאה דם אבל בסיפא דברייתא דקתני מכה יש לי במקור וממנה הדם שותת ויורד דידעה דהדם בא מהמקור וליכא ס"ס מש"ה בעינן שמכ' מוציאה ול"ק קושית הש"א אבל לגירסות הרשב"א דגרס אם יש לה ווסת תולה בווסת ואם יש לה מכה תולה במכתה משמע דהאי דינא קאי על דקאמר אם יש לה ווסת דדינא דבעי ז"נ ואמרינן אם יש לה מכה תולה במכתה שא"צ ז"נ א"כ נשאר קושית הש"א · דליכא למימר דרישא מיירי שלא בשעת ווסת דהא השתא קיימינן דקאי גם כן בשמשה סמוך לווסתה :

וגם ליכא לתירוצי דמיירי כשא"י מהיכן הדם בא מהצדדים או מהמקור לפי שכתבנו דקאי על שמשה סמוך לווסת והאי בבא דאם יש לה ווסת מיירי אף כשידעה שהדם בא מהמקור אפ"ה לא מחזקינן ברואה מחמת תשמיש וע"ז קאי הך בבא דאם יש לה מכה אף שידעה שהדם בא מהמקור ונשאר קושית הש"א דרישא וסיפא אתרו אהדדי · מש"ה הגיהו הרשב"א דרישא וסיפא מיירי באין המכה מוציאה דם בוודאי ובסיפא לא קתני שהיא אומרת שמכה יש לה וממנה שותת ויורד דמשמע דבעינן שהרגיש שהדם יוצא ממנה או שיודעת שמכה מוציאה דם דאי גרסינן הכי קשה אמאי לא קתני ג"כ ברישא מש"ה הגיה שאני אומר הדם שותת ויורד מן המכה ואינו מלשון התוספתא רק הגמרא מפרש :

לפ"ז מתורץ קושייתי מה שהקשיתי הוי ליה להקשות על הברייתא הרואה דם מחמת מכה אפילו בתוך ימי נדתה טהורה וא"ת הלא בנשים דעלמא חוששין לעונת הווסת י"ל דהברייתא מיירי שמכה מוציאה דם דהברייתא מיירי הרוא' דם מבלי תשמיש ובהאי הרשב"א מודה דבעינן שמכה מוציאה דם דטעמא דהרשב"א למיקל אף באין מכה מוציאה דם כדי שלא תאסר על בעלה לעולם כי דלא שייך האי טעמ' כגון דרואה מבלי תשמיש מודה דבעינן שמכה מוציאה דם ואיתא בריש פרק הכל דב"ש סוברים דיש שעתא משום דאשה בחזקת טהרה עומדת וב"ה סוברים דאיכא ריעותא בגופה דהרי דם לפניך והיכי דמכה מוציאה דם ליכא ריעותא בגופה דילמא דם מכה הוא סובר ב"ה דאשה בחזקת טהרה א"כ לא קשה קושייתו דהרי דם לפניך · ועוד איכא למימר דהברייתא מיירי שהרגיש שהדם יוצא ממכה כדאיתא בתוס' ד"ה מ"ס ווסתות דרבנן אבל הברייתא דבדיקת שפופרת משמע דתולין במכה אף שא"י שמוציאה דם דאלת"ה א"כ מוכרח לומר דסיפא דברייתא דקתני נאמנת לומר שמכה יש לה במקור וממנה הדם שותת ויורד דבעינן שמכה מוציאה דם א"כ קשה קושית הש"א אמאי לא קתני ברישא ג"כ שממנה שותת ויורד · וצ"ל דלא בעינן שיודעת שהמכה מוציאה דם ובברייתא קתני שאני אומר שפיר הקשה והלא בנשים דעלמא חוששין לעונת הווסת והרי דם לפניך ומתרץ דמש"ה תלינן להקל כדי שלא תאסר על בעלה לעולם :

לפ"ז מתורץ קושית הח"ל שלא בכתמים בעינן שיכולים להגלע ולהוציא דם דגבי כתמים ליכא איסור לעולם רק לטהרה מז"כ מש"ה בעינן שיכולה להגלע ולהוציא דם והרשב"א מיירי היכא דתאסר לעולם מש"ה מהני אף כשאין מכה מוציאה דם · לפ"ז ליכא לפרושי כסברת הח"ל וש"ך דהרשב"א סובר ג"כ דבעינן שמכה מוציאה דם ומה שהרשב"א מגיה משום דברייתא קתני שממנה הדם שותת ויורד הדם בה"א הידוע משמע שצריכה שתרגיש שהדם יוצא מהמכה מש"ה הגיה דמכה יש לה ששם יש דם דבעינן שתדע שמכה מוציאה דם א"כ עדיין נשאר קושית הש"א אמאי לא הוזכר גם ברישא דתלינן במכה רק במכה שמוציאה דם אע"כ דהרשב"א סובר כרבינו ב"י דמפרש להרשב"א דתולין במכה אף שאינה מוציאה דם מש"ה לא הוזכר ברישא דגם בסיפא תלינן במכה אף שאינה מוציאה דם נמצא דבררנו דדברי הב"י המה נכונים ונכוחים :

ועוד דהרשב"א הי' מוכרח להגיה דבפרק כל היד אמרינן דרבי סובר דווסתות דאורייתא א"כ האיך סובר רבי דנאמנות אשה לומר מכה יש לה במקור שממנה הדם שותת ויורד האיך מיירי אם בשעת ווסת ניחוש שמא טפת דם נדה מעורבבת ואם מיירי שלא בשעת ווסת אמאי צריכה לומר שמרגשת שהדם יוצא מהמכה דהא לכ"ע סגי במכה שמוציאה דם ובריית' קתני הדם בה"א הידוע שמרגשת שהדם יוצא מהמכה ואף אם נימא דמיירי באשה שאין לה ווסת י"ל דהרשב"א סובר כסברת הרמ"א בהגה"ה דמהני כשהמכה מוציא' דם ולמה קתני שאומרת שמרגשת שהדם יוצא מהמכה מש"ה הגיה הרשב"א דבברייתא לא קתני שממנה שותת ויורד ואף למסקנא דמסיק דרבי סובר דווסתות דרבנן ואיכא למימר דרבי מיירי בשעת הווסת ושפיר קתני הדם בה"א

הידוע

הידוע שמרגשת ומשני דכיון שמרגשת שהדם יוצא ממכה דכיון דלמאי דס"ד הוי מוכרח להגיה אף למסקנא כמו מגיה הברייתא ולימא שאני אומר הדם שותת ויורד ועיקר טעמא דהרשב"א כדי שלא תאסר על בעלה לעולם אבל היכי דלא שייך האי טעמא מודה הרשב"א דבעינן שתדע שהמכה מוציאה דם · לכ"ז לא פליג הרשב"א על הגה"מ והה"ת ומרדכי דסוברים דבעינן שתדע שהמכה מוציאה דם מיירי להיכי דלא שייך שתאסור לבעלה לעולם ובהאי אף הרשב"א מודה ודלא כב"י שכתב בסי' קפ"ז דהרשב"א פליג על הגאונים הנ"ל דליתא :

נמצא יש לנו להשען על רבינו הרשב"א דמתיר אף באין מכה מוציאה דם · ובעובדא דידן אם האשה הזאת יש לה ווסת קבוע יכולי' להתירה שלא בשעת ווסת דתולין במכה אף כשא"י שמוציאה דם כפסק הרמ"א ואף דהש"ך כתב לבעלה בעי ז"נ דטעמו דלא סבירא לי' כסברת הב"ח אבל לסברת הב"ח שהבין במרדכי דשלא בשעת ווסת תולה במכה אפי' אין מוציאה דם אם כן אף לבעלה לא בעי שבעה נקיים וכבר הוכחתי דעיקר כסברת הב"ח · ואף לדעת הש"ך · דהא הש"ך סובר דלענין רואה מחמת תשמיש מהני אף כשאין מכה מוציא' דם כדי שלא תאסר על בעלה ובעובדא דידן האשה אינה יכולה לטהר עצמה לבעלה וכדי שלא תאסר לבעלה מהני אף כשאין מכה מוציאה דם וכ"פ הפ"י בתשובתו בסי' א' דהיכא דלא יכולה לטהר לבעלה הוי כרואה מחמת תשמיש שתאסר לבעלה לעולם וכ"פ הש"א בתשובתו בסי' ע"ו : ועוד דהא האשה א"י מהיכן הדם בא מהצדדים או מהמקור ואף באין לה ווסת מתיר הרמ"א משום ס"ס ואף הש"ך השיג עליו דלא הוי ס"ס מ"מ מוכח כדעת הרמ"א דלפי גירסת ספרים שלפנינו איתא בברייתא אם יש לה מכה תולה במכה ואם יש לה ווסת תולה בווסת כמ"א רישא דברייתא מיירי באין לה ווסת קבוע יעויין בספר בעל נפש להראב"ד וקשה קושית הש"א דברישא לא הוזכר שתהי' מכה מוציאה דם ובסיפא דברייתא קתני השל' שות' ויורד אבל לדעת הרמ"א ל"ק קושי' הש"א דברישא לא ידעה האשה מהיכן הדם בא אם מהצדדים או מהמקור דע"ז קתני היתר' בדיקת שפופרת לדעת מהיכן הדם בא מש"ה לא קתני שתהי' המכה מוציאה דם · אבל בסיפא דברייתא דקתני בהדיא למכה יש לה במקור שהיא ידעה שהדם בא מהמקור וליכא ס"ס מש"ה בעינן שתרגיש שהדם יוצא ממכה אבל לסברת הש"ך נשאר קושית הש"א אע"כ כדעת הרמ"א :

ומה שהקשה הש"ך דלא הוי ס"ס כוונתו דהוי כשם אונס חד הוא ואנן קיימא לן בסי' ק"י דהיכא דספק א' מתיר יותר מספ' ב' הוי ס"ס מעליא ואית' בר"פ הרואה כתם תוס' ד"ה קתני מיהא על בשרה מסיק היכא דאיכ' רוב ימי' טמאים יש לתלות בהרגש' ולאו אדעתי' אבל בשעה מועטת לא יוכל לומר דהרגישה ולאו אדעתי' ואנן קיימ"ל בשילא' דם ממקור מבלי הרגש' כלל טמאה רק מדרבנן יעוין בסי' ק"צ והיכי דיוכל לתלות שהרגשת מי רגלים או הרגשת שמש טמאה מדאורייתא יעוין בפסקי מהרא"י בסי' מ"ו נמצא אם ידעינן דמכה יש לה בצדדים והשילא דם מבלי הרגשה אזי אינו טמאה רק מדרבנן אף למאן דסובר דווסתות דאורייתא דליכא למימר דהרגישה ולאו אדעתי' דהא בזמן מועט לא אמרינן דלאו אדעתיה וליכא למימר דהרגשת ממכה דהא המכה הוא בצדדים והיא לא הרגישה במקור נמצא אף למאן דסובר דווסתות דאורייתא בכה"ג היא טהור' דכיון דאף אם בא הדם ממקור אינה טמאה רק מדרבנן ותלינן דהדם בא מהצדדים ותלינן לקולא אבל כשמכ' היא במקור אף דראתה הדם מבלי הרגשה טמאה היא דהא ליכא למימר דכיון דלא הרגיש' אינה טמאה רק מדרבנן דאמרינן דהרגשת מכה הוא כמו דאמרינן הרגשת שמש הוא או הרגשת מ"ר ולמ"ד ווסתות דאוריי' טמאה היא מספק מדאורייתא ואיתא בט"ז בסי' ק"צ דהאי ס"ס מהרמ"א מיירי דהיא לא ידעה היכן הוא המכה אם בצדדים או במקור וספק מהצדדים מתיר יותר מספק דילמא המכה במקור והוי ס"ס מעליא ובנידון דידן נמי א"י אם המכה בצדדים או במקור והוי ס"ס מעליא ואף באין לה ווסת נמי מותרת · אך אם ברור לאשה שהדם בא ממקום שאין לה מכה אין לה עזר ותרופ' · אך בשאלתך מבואר שיש לה כאב בצדדים אם מוצאה תמיד במקום כאב ובשאר חורים וסדקים לא מצא' דם לית מאן דמפקפק שלא בשעת ווסת דמותרת לבעלה ולא בעי ז"נ · אך באין לה ווסת דעת נה"כ דמותרת בכה"ג ואף שהט"ז והש"ך חולקים עליו מסתברא כדעת נה"כ בהאי איתרע חזקה דאורח בזמנו בא דכיון דלא מצאה דם בשאר חורים וסדקים וגם לא שייך דא"כ לא תטהר לעולם דחשיב טמאה כשתמצא דם גם בשאר חורים וסדקים וכן דעת מהרא"י בסי' מ"ו והמחבר הביאו בסעיף ז' ולא מחלק בין יש לה ווסת ובין אין לה ווסת דבכל גוונא טהורה היא רק דאפילו דלא ידעי' מהיכן הדם בא אפ"ה יש להתירה שלא בשעת ווסת כפסק הרמ"א בהג"הה : ואף לדעת מו"ז הש"ך דבעי ז"נ לבעלה כבר כתבנו שעיקר כדעת הב"ח ולהב"ח אף לבעלה לא בעי ז"נ · ועוד דהיכא דלא יכול' ליטהר לבעלה ותהי' אסורה לבעלה לעולם אף להש"ך לא בעי ז"נ וכ"פ הפ"י והש"א · וגם בשאלתינו מבואר שהאשה יש לה שבר ואיתא בהר"ן בפ' כל הבשר אף דאין מחזיקי' דם בבני המעיים דהיינו שאם בישול מבלי מליחה מתוך שאין מיעוטי' א"צ מליחה שאותו המיעוט דם אינו פורש מהם בבישול אבל לא שלא יהי' להם דם כלל שאפילו בדקין הדבר נראה לעין שיוצא מהם דם ע"י חבור' :

נמצא לדעת הר"ן הוי כמכה שמוציא' דם ובהא כ"ע סוברי' דשלא בשעת ווסת תלינן שהדם בא מחמת מכה · ואין לומר דכאב לא הוי כמכה דהא הט"ז בסי' קצ"ה כתב דכאב הוי כמכ' והח"ל השיג עליו ויש לנו להשיב על דבריו אך שאין הזמן מסכים עמדי להאריך ועוד דהא בסי' קצ"ה מביא הב"י בשם רבינו שלום שאם היא רוא' תמיד ע"י כאב תלינן שמחמת מכה בא הדם · ובשאלתינו מבואר שהיא רואה תמיד ע"י כאב · לכן דעתי שקלושה מכרעת דשלא בשעת ווסת תולה במכתה · אך בשעת ווסת יראתי להתירה · אך שלא בשעת ווסת ורואה תמיד ע"י שכאב תלינן במכתה ולהתירה לבעלה · וה' יצילנו משגיאות ויראינו בתורתו נפלאות מגלה אכי"ר אשר נפשי קשורה בנפשיך ל"ש כתשב' ומלפ' ליקר גדולתך · היום יום א' ט"ו חשון תקנ"ח לפ"ק · הק' יצחק אברהם הכהן :

סימן מז

מיהו קשה לי מה דמסיק התוס' בר"פ הרואה כתם ד"ה קתני מיהא על בשרה כו' דהא דאמרינן בהרגש' ולאו אדעתי' היינו דרוב ימי' טמאים יש לתלות בהרגש' ולאו אדעתי' ושמואל בהא קאמר בדקה קרקע עולם וישב' עליה ומצאה דם טהור' שנאמר בבשרה עד שתרגיש וקיימא לן דהיכי דיצאה הדם ממקור מבלי הרגשה אינה טמא' מדאורייתא יעוין בסי' ק"צ ואיתא בתה"ד בסימן רמ"ו היכי דהרגיש' שנפתח מקור' להוציא הדם ובדקה ולא מצאו דם טמא' והמחבר בסי' ק"ץ פסק להלכ' כמותו א"כ מה דאמרינן בפרק כל היד דף ע"ז אתמר אשה שיש לה ווסת והגיע הווסת ולא בדק' ולבסוף בדקה ומצא' טמאה טמ"א דברי רב ושמואל אמר אפילו בדק' ומצאה טהור' נמי טמאה כ"מא בווסתות פליגי דמ"ס ווסתות דרבנן ומ"ס ווסתות דאורייתא אמר ר"ז דכ"ע ווסתות דאורייתא כאן שבדק' עצמה כשיעור ווסת וכאן שלא בדקה עצמה כשיעור ווסתות א"כ אף דסובר דווסת דאורייתא ממ"נ היכי מיירי אם מיירי שהרגיש' שנפתח מקור' אף לא בדקה כשיעור ווסת נמי טמאה היא כדעת התה"ד ומ"ש דרב דאמר טהור' היא ואם מיירי דלא הרגיש' אמאי סובר שמואל דטמאה דכיון דלא הרגיש' טהור' היא וא"ל דאמרינן דהרגישה ולאו אדעתה דהא התוס' כתבו דבזמן מועט לא אמרינן דהרגישה ולאו אדעתה וכשבדקה כשיעור ווסת הוי זמן מועט ובהאי לא אמרינן דהרגיש' ולאו אדעתה · וא"ל דטמאה היא מדרבנן חדא למאי דס"ד דשמואל סובר דטהורה לגמרי א"כ מאי משני ר"ז ואף אם נימא דר"ז משני לפי האמת דמסיק דשמואל מוד' דטמא' מדרבנן אכתי מ"ט דשמואל דסובר כשבדק' כשיעור ווסת ולא מצאה דטמא' דהא אף כשמצא' דם אינה טמא' רק מדרבנן דכיון דלא הרגיש' וכשלא מצאה דם הוי ספק מדרבנן ובספק דרבנן אזלינן לקולא ומ"ט דשמואל דסובר דטמא' היא דבשלמא בלא ר"ז לא קשה על שמואל די"ל דשמואל מיירי כשהשהה זמן ארוך מווסת ובזמן ארוך אמרינן דהרגיש' ולאו אדעתי' ואיכא איסור דאורייתא אבל לר"ז קשה דמיירי שמואל כשבדק' כשיעור ווסת והוי דבר מועט ובהאי לא אמרינן דהרגיש' ולאו אדעתי' מ"ט דשמואל דסובר דטמא' היא וצ"ע וא"ל דהא איתא בש"ך סי' ק"י היכא דאיכא חזקת איסור אף בספק דרבנן אזלינן לחומרא והכא איכא חזקה דאורח בזמנו בא · אבל ז"א דהא רוב נשים כשרואות דם מרגישים וזאת לא היתה לה הרגש' ואיתרע החזק' והדרינא לדינא דספק דרבנן לקולא ומפני מה סובר שמואל דטמא' יזו"ק :

סימן מח

אכתוב קצת מחיבורי על הלכות נדה

דאיתא בסי' קפ"ג אשה שיצא דם ממקורה טמאה והוא שתרגיש ביציאתו · יש לעיין דהיכא שלא הרגיש' ובדקה ומצא' דם במקומו אם טמאה היא מדאורייתא דכיון שמצא' במקומו · א"ד דלא הוי רק מדרבנן דכיון דלא הרגיש' ואין לפשוט מדשמואל דאמר בר"פ הרוא' דף נ"ז ע"ב בדק' קרקע וישבה עלי' ומצא' דם טהור' ואמאי לא נקט רבותא טפי שלא

הרגיש'

הרגים' ומלא' דם באותו מקום אע"כ דכה"ג טמאה מדאורייתא · ז"א דכשלמא לחד תירוצא יש לפשוט דהיכא דמלא' באותו מקום דטמא' מדאורייתא דאל"כ ליתני רבותא טפי דאף דמלאה באותו מקום דטהור' היא מדאורייתא · אבל לאידך תירוצא מהש"ס דגבי קרקע סובר שמואל דטהור' היא אף מדרבנן ואנן קיימ"ל כהאי תירוצא כדאיתא בהי' ק"ל א"כ אכתי איכא למימר דהיכא דמלא' באותו מקום טהור' היא מדאורייתא ושמואל דנקט גבי קרקע דאשמעינן דגבי קרקע טהור' היא אף מדרבנן ואם מלא' באותו מקום י"ל דאינו טמאה רק מדרבנן שוב ראיתי בהרמב"ם שכתב בפרק ט' מהלכות א"ב הלכ' א' אין האשה מתטמא' מן החור' בכ"ד או בזיב' עד שתרגיש ואם לא הרגיש' ובדק' ומלא' דם לפנים בפרוזדור הרי זה בחזקת שבא בהרגש' אלמא אף בלא הרגש' טמא' מדאורייתא דחזק' שבא בהרגש' וכן משמע בתה"א בשער ג' דכתב דבר תורה אינה אסור' לבעלי' עד שתראה או עד שתרגיש שיצא הדם לבית החיצון משמע דהיכא שראת' דם אף דלא הרגיש' טמא' מדאורייתא מדכתב הרשב"א או עד שתרגיש משמע בראת' אף בלא הרגש' טמא' מדאורייתא דסובר כסברת הרמב"ם דחזק' שבא בהרגש' · אך יש להקשות לסברת הרמב"ם מאי פריך הש"ס על שמואל דקתני נמצא על שלה אתיום טמא' וחייבת בקרבן נמצא על שלה לאח"ז טמא' מספק ופטורי' מקרבן ה"ד אי דארגיש' לאח"ז אמאי פטורי' מקרבן אלא לאו דלא ארגיש' ואפ"ה אתיום טמא' וחייבים בקרבן דלמא מיירי בדלא ארגיש' ואפ"ה קייבים בקרבן גבי אתיום דאמרינן חזקה דארגיש' :

ויש לתרץ דהא דפסק הרמב"ם חזקה דארגיש' דהיינו לפי המסקנא דמסיק דאימור דארגיש' ולאו אדעתי' דאימר דהרגשת שמש היא או הרגשת העד · מהאי טעמא פסק הרמב"ם דהיכא דבדק' ולא הרגיש' טמא' מדאורייתא דאמרינן דארגיש' ולאו אדעתה אבל המקשן דאכתי לא אסיק אדעתי' סברת המתרץ ליתא דינא דהרמב"ם מש"ה מקשו הש"ס שפיר · ואם נפסק לומר על התרצן אמאי נטר עד לבסוף הוי לי' לשנוי כשמקשו ממתניתין דאתיום הוי לי' לשנוי כסברת הרמב"ם דחזק' שבא בהרגש' · זה ליתא דאיתא בכ"מ בפ' ט' וטומאת כתם טומא' מספק שמא כתם זה מדם החדר בא וקשה דהא הוי ס"ס ספק בגופה בא וספק שלא מגופה בא ואת"ל מגופה בא ס' מחדר וס' מעלי' בא · וי"ל דאעפ"כ החמירו החכמים משום דאיסור תמור הוא · ועי"ל שמאחר שאין דבר לתלות בו שהחמירו החכמים לומר דהוי כאלו מגופה בא ואין כאן אלא ספק א' אלמא דספק מן העלי' הוי ספק השקול כמו דם הבא מן החדר · ויש להבין מפני מה קתני דאתיום טמאים וחייבים בקרבן אף דטמא' מספק דילמא האי דם מחדר בא אכתי האיך מחייבים קרבן מספק דילמא האי דם מהעלי' בא אבל למאי דמתרץ דהרגיש' רק דסבר' דהרגשת שמש הוא לא קשה האיך מחייבים קרבן י"ל דהוי' לה הרגש' בחדר רק דסברה דהרגשת שמש ולא יכולי' למתלות שהוא דם העלי' שהרגיש' בחדר א"כ לא יוכל לשנוי כסברת הרמב"ם דחזקה דארגיש' דאכתי נשאר קושיא האיך מחייבי' קרבן דילמא דם עלי' הוא מש"ה מוכרח לשנוי דמיירי בהרגיש' והיא סברה שהרגשת שמש והרגש' הי' בחדר · ומעתה מדויק היטב בלשון הרמב"ם שכתב שמלא' דם לפנים בפרוזדור דהיינו שמלא' בחדר דאם מלאה בפרוזדור אף שהוא ספק דשמא דם החדר הוא דהא הרמב"ם סובר דספק מדאורייתא לקולא ואיכ' טמא' מדאורייתא מש"ה כתב שמלאה לפנים בפרוזדור דהיינו בחדר וליכא לאסתפוקי בעלי' מש"ה טמא' מדאורייתא דאף שלא הרגיש' ה"ז בחזקת שבא בהרגש' · אך לסברת הכ"מ קשה לי מאי פריך הש"ס מאתיום על שמואל דהא אף אם נימא דלא כשמואל ולומר דלא בעינן הרגש' אכתי קשה האיך מיירי מתניתין דאתיום טמא' אם מיירי בדארגיש' קשה לאח"ז אמאי פטורים מקרבן ואם מיירי בדלא ארגיש' אמאי אתיום חייבים בקרבן האיך מחייבים מספק קרבן דילמא דם העלי' הוא ומן העלי' בא ול"ע :

ויש להביא ראי' להרמב"ם דסובר דחזק' שבא בהרגש' דאיתא בפ' כל היד דף י"ו למ"ד ווסתות דאורייתא היכא דלא בדקה בשעת הווסת ולבסוף בדקה ומלא' טהור' אפ"ה היא טמא' ולמ"ד ווסתות דרבנן דהיכא דבדקה לבסוף ומלאה טהור' וע"כ דמחלק בין ווסתות דאורייתא לווסתות דרבנן ע"כ מ ירי בדלא הרגיש' בשעת ווסתה דאל"כ דמ ירי דהי' לה הרגש' בעת הווסת דהא בהרגש' לחוד נמי טמא' כדאיתא בהדיא בתשובות ת"ה סי' רמ"ו ומביאו בש"ע סי' ק"ץ ס"א ואף למ"ד ווסתות דרבנן אמאי תהי' טהור' כשבדק' לבסוף ומלא' טהור' אע"כ מיירי בדליכא הרגש' א"כ קשה למ"ד ווסתות דאורייתא אמאי תהי' טמא' כשבדק' בסוף ומלא' טהור' דהא לא הוי רק ספק מדרבנן אע"כ כסברת הרמב"ם דאמרינן דחזק' דהרגיש' ולאו אדעתה מש"ה אף דבדק' לבסוף ומלא' טהור' אמרינן

דהרגיש' ולאו אדעתה והוי ספק דאורייתא ואזלינן לחומרא דאמרינן דהרגיש' ולאו אדעתה :

ס"ק ג' **איתא** שם אפילו לא ראתה אלא טפת דם כחרדל יושבת עליו ז"נ ש"ך וה"ה פחות כ"כ האגור בשם ש"ד והגש"ד יש להבין אמאי צריך הש"ך לאתוי ראי' מהפוסקים דהא בר"פ יוצא דופן קתני במתניתין בהדיא ומטמא' בכ"ש אפילו בכעין החרדל ואפילו בפחות מכן ופשטא דמתניתין משמע דקאי ג"כ על הנשים שהמה נידה וזיבה וכן פרש"י בהדיא בדף מ"ב ולטמא במשהו פרש"י לראי' לא בעינן שיעורא כדאמרי' במתניתין לדם נידה ולזיבה ולקרי מטמא' בכ"ש אף שהרע"ב והתוי"ט מפרשים דקאי על זב וקרי מ"מ מוכח מהש"ס דנידה וזיבה מטמא' אף בפחות מחרדל דאיתא בשילהי נידה יכול תספור שבעה לשנים ודין הוא ומה הוא שאין סופר אחד לאחד סופר שבעה לשנים היא שסופר' אחד לאחד א"ד שתספור שבעה לשנים והא ק"ו מפריך פריכא מה לזב שמטמא אף בפחות מחרדל תאמר זבה שאינה מטמא' בפחות מחרדל אע"כ דאף זבה ונידה מטמא בפחות מחרדל ומה הוצרך הש"ך לאתוי ראי' מהפוסקים · וי"ל דכוונת הש"ך דאף בפחות מחרדל בעינן ז"נ דאף דמטמא' הו"א דסגי בשש' נקיים דבשש' נקיים לחוד יראה כל הספיקות מניד' וזיב' והא דבעינן ז"נ רק מחומרא דר"ז דאמר דבעינן ז"נ ור"ז נקט טפת דם כחרדל ומביא ראי' מהפוסקים דאף בפחות מחרדל בעינן ז"נ וכן משמע בהדיא באגור · יכ"מ בהדיא במרדכי :

ס"ק ד' **השיג** ש"ך על הטע"ז דע דלדעת הרמב"ם פרק י"ו מהלכות א"ב הלכ' ה' מיום שהתחיל' לראות נידת' לאחר שבעה ימי נידתה מונין י"א יום ימי זיבה ולאחר י"א יום מתחילין ימי נידת' בין ראתה בתוך י"א ובין לא ראתה ואף שראתה ג' פעמים בתוך י"א ועדיין לא הי' לה ז"נ אעפ"כ לאחר י"א יום מתחילין ימי נידת' ואף שלא ראתה בתוך שבעה ימי נידת' כשעבר' ז' ימים מתחילין ימי זיבתה ולעולם מתחל' ז' ימי נידת' ולבסוף שבעה מתחילי' ימי זיב' ודעת הרמב"ן ורש"י בערכין והר"ן בפ' אין עומדים סוברים בחלא שיטה שאין זיבה רק סמוך לנדת' באם שלא ראתה תוך ז' ימים אין מתחילין ימי זיבת' עד שראת' לאחר ז' ימים וכשראת' לאחר ז' ימים מתחילים ימי נידת' ולאחר ימי נידת' מתחילין ימי זיב' ואף כשראת' בתוך י"א יום יהוי ימי זיבה אין חוזרת לימי נידת' עד שתספור ז' נקים וזו היא כוונת הש"ך שהטע"ז מפרש כדעת הרמב"ם והשיג עליו שרוב הפוסקים חולקים על הרמב"ם · ואף שידעתי את מך ערכי שאינני כדאי לפלפל בדבריהם הקדושים מ"מ אמינא ראי' לדעת הרמב"ם דאף כשלא ראת' בתוך ז' ימי נידת' כשיגיע י"א יום מתחילים ימי זיבה דאיתא בנדה דף ל"ג תניא אר"מ אם הן יושבת על כל דם ודם תקנה גדול' היא לכן · ואם נימא כשיטת הרמב"ן דאין ימי זיבה רק סמוך לנדתה ·שראת' בימי נידת' א"כ האיך אמר ר"מ תקנה גדול' דהא האי תקנ' הוי קלקול כשראת' בתוך ז' ימים דם ירוק ובאמת לאו דם ניד' הוא וכשראת' ביום שמיני דם אדום מתחילים ימי נידת' ומשכו ימי זיבה עד כ"ו לראיית' מדם ירוק והיא סברה שדם ירוק הוא דם נידה וכלתי ימי זיבת' ביום י"ט לראיית' וכשראת' ג' פעמי' לאחר י"א מראית' דם ירוק סברה היא שכבר התחיל' ימי נידת' ותבל' השביעי לראיית' ובאמת צריכ' ז"נ בדין זבה גדול' ואיכא קילקול ·האיך אמר ר"מ תקנ' גדול' היא וגם על התרצן קשה אמאי צריך לשנויי שראת' דם אדום ומשלימים לדם ירוק · אע"כ כסברת הרמב"ם וליכ' למיקם בכה"ג והוצרך לשנויי דמשלימו' לדם ירוק :

אך קשה לי קושי' עצומה על הרמב"ם דסובר דאף כשלא ראתה כלום בתוך ז' ימי נידתה כשבא י"א יום מתחילין ימי זיבתה האיך אמרינן בפ' המפלת דף כ"ט בשמעתין דטועה דאשה משמשת לאור שלשים וחמש נימוס שמא באותו יום שבאתה לפנינו היה מתחילין ימי זיבתה ומשכו ימי זיבתה עד י"א יום ואחר י"א יום היו ז' ימי נידה ולאחר ח"י יום מתחילין ימי זיבתה וכשראתה בשבוע הרביעי היה בתוך ימי זיבתה וכשראתה ביום כ"ח הוי ג"כ ימי זיבתה ובעינן ז"נ שלימי' והאיך משמשת לאור' שלשי' וחמש דהא בעינן ז"נ שלימי' דבשלמא לפירש הרמב"ן דסובר דאין זיבה רק סמוך לימי נידתה דהיינו דבעינן שראתה בתוך ימי נידתה ובאם לא ראתה בתוך ז' ימי נידתה אינו נקראי' י"א יום ימי זיבה וכשראתה בתוך י"א יום הוי ימי נידה א"כ ליכא למימר כשראתה בשבוע הרביעי שהיה ימי זיבתה דהא כבר היה לה שלשה שבועו' טהרה ומה שראתה בשבוע הרביעי ליכא לאסתפוקי רק בימי נידתה מש"ה משמשת לאור שלשי' וחמש אבל לדעת הרמב"ם קשה האיך משמשת לאור שלשים וחמש ול"ע :

ועוד קשה לי האיך משמש לאור שלשים וחמש ניחוש יום שבאתה לפנינו קודם שבאה ראתה והי' תחלת נדה ומשכו ימי נדה וזיבה עד שמנה עשר יום ולאחר ח"י יום היה מתחילין ימי נדתה וכשראתה ביום שני ועשרים היה ארבעה ימים בתוך ימי נדתה ונמשך ימי נדתה עד כלות כ"ה יום וכשראתה ביום ששה ועשרים מתחילין ימי זיבתה וראתה ג' ימים בתוך ימי זיבתה דהיינו ביום כ"ו וביום כ"ז וביום כ"ח והיא זבה גדולה ובעי ז"נ והאיך משמשת לאור שלשים וחמש הא ליכא ז"נ דבשלמא להרמב"ן וסייעתו לא קשה קושיא זו די"ל דסוברים דאינו מתחילי' ימי זיבה רק מיום שראתה נדה מספור ז' ימים ובכלות ז' ימים מתחילין ימי זיבתה וכשהיה תחילת הראי' ביום כ"ב אזי ממשיך ימי נדתה עד כ"ח יום ושפיר קתני משמשת לאור שלשים וחמש אבל הרמב"ם דסובר דאף כשלא ראתה כלום בתוך ז' ימי נדתה מתחילין לעולם י"א יום ימי זיבה קשה האיך משמש' לאור שלשים וחמש וצ"ע :

סימן מט

נשאלתי מכבוד ש"ב הרב המאוה"ג המפורסם מהורר לבי הירש נ"ו אב"ד דק"ק סטאטוב ומכבוד תלמידי ידידי ש"ב הרב המאוה"ג המופלג מהורר אבנר נ"ו אב"ד דק"ק ווייסלין וזה תורף השאלה :

ראובן קנה פרה אצל ערל והפרה לא היתה חולבת בעת הזאת שהבקר נתעברה והערל אמר שהבקר הי' להפרי' שני וולדות והעובר היה שליש' ולדי להפקיע הוולד מספק בכור מכר ראובן הפרה לערל והמכירה היתה בקניות הכסף שלא היה יודע שצריכה כסף ומשיכה והערל לא משך הפרה בעת הקנייה שהפרה היתה עומד' בשדה והערל שקונה הפרה הי' רועה בהמו' והוליא בכל יום הפרה לרעות בשד' וקודם הלילי' החזיר הפרה לבית בעליו ואחר המכיר' ילד' הפרה וולד זכר והיו מסתפקים אם הוולד יש בו קדושת ספק בכור או שאין בו קדושת ספק בכור :

תשובה הלא כל רז לא אניס להם שנחלקו גדולים ופוסקי' ראשונים ואחרונים בדין זה ומבואר הכל בתשובו' אחרונים וידעתי את מך ערכי שאין אני כדאי להכניס ראשי בין ההרים הגדולים ורמים אך מגודל אהבתם באהבותם אהב' רבה שבינינו א"א להשיב פניהם ריקם ואין מסרבים לחכמים כמוהם אענה גם אני את חלקי בעזה"י . דאיתא בפ' הזהב ר"י סובר דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה שלא יאמרו נשרפו חיטך בעלי' ור"ל סבר ד"ת משיכה קונה יע"ש ובבכורות בר"פ הלוקח עובר פרתו ובע"ז בפ' השוכר את הפועל דף ע' רש"י פסק כר"ל דישראל מישראל במשיכ' ולדידי' גבי נכרי כשישראל קונ' או מוכר לנכרי דינא בכסף ודעת ר"ת דהלכ' כר"י דישראל מישראל ד"ת מעות קונ' ובנכרי במשיכ' יע"ש היטב בסוגי' הנ"ל ונראה דדעת הרא"ש כר"ת אף שהרא"ש פ"ק דבכורות כתב ולהסתלק מן הספק צריך הנכרי למשוך הבהמ' ויתן הדמי' להמוכר משמע דהרא"ש הי' מסתפק אם הלכ' כר"י או הלכ' כר"ל מש"ה מצריך תרווייהו כסף ומש"כ זה ליתא דכתב ישראל שקנ' הבהמ' מנכרי ונתן דמים כ"ז שלא משך פטור מהבכור' ונכרי שקנה הבהמ' מישראל אע"פ שנתן המעות חייב בבכור' אלמא שאף בדעבד מעות אינו קונות מש"ה אף כשישראל נתן מעות לנכרי אפ"ה פטור מהבכורה דפסק רק כר"י דגבי נכרי משיכה קונה והא דכתב הרא"ש להסתלק מן הספק דהיינו לכתחל' ירצה להקנות בכסף ובמשיכה כדי לצאת דעת רש"י ור"ת אבל בעיקר דינא פסק כר"י . ודלא כתשובות מ"ב סי' ל"ה שפסק כרש"י דרוב המחברים סוברים כרש"י דליתא וגם מלין דהטור סובר כשיטת רש"י דגבי בכור גבי עכו"ם מעות קונות דפסק כר"ל תמיהא לי טובא דהא הטור בח"מ בסי' קנ"ח פסק בהדיא כר"י ד"ת מעות קונות . ועוד דהטור ביו"ד סי' קל"ב כתב ישראל שמכר יינו לגוי יקח ממנו המעות קודם שימדוד היין ויתנם עמו שנותן לו המעות במתנה אף אם לא יתן היין דבלא"ה לא נקנו לו שאין מעות קונות עד שימשוך אלמא דפסק בהדיא כר"י וגבי נכרי בעינן משיכה וגם המרדכי בפ' הזהב ובפ' השוכר את הפועלים מסיק למסקנא דגבי נכרי רק משיכה קונה אף שהמרדכי כתב אך יש פוסקים דסוברים דגבי כותים מעות קונה אדרבה מהאי מוכח דסובר דהלכה כר"י מדכתב אך יש פוסקים משמע דרוב הפוסקים ס"ל דהלכ' כר"י וכדברנו דהר"ת והרא"ש ובזו הטור והמרדכי עומדים בקלא היטב דהלכ' כר"י ולא כתשובות מ"ב דכתב דרוב המחברים סוברים כרש"י דליתא . ואף דהמרדכי כתב בשם הר"י מוונא ישראל היה לו בהמה מבכרת מותר לישראל לקבל המעות מן הכותי ולמכור העובר אע"ג דכותי לא משך הפרה . ולר"ת דפסק בכותי משיכ' קונה ולא המעות דאין כאן מה למשוך דנמשכת האם אינו מועיל לעובר והגהות אשר"י פ' הזהב מביאו וא"כ משמע לכל הדיעות גבי מבכרת למעות קונות . ז"א לדידן דקיימ"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אף הר"י מווינא דלא מהני מעות לחוד לדידן נסתר הטעם מהר"י מווינא . ויש להבין האיך כתב הר"י דאי אפשר במשיכה דמשיכות הפרה אינו מועיל להעובר דהא אנן קיימ"ל כר"ה דאם הי' לערל אף שותפות רק באוזן הבהמ' פטור מהבכורה כדאיתא בטור ובש"ע סי' ש"ך וא"כ אפשר למכור אוזן הבהמ' לערל ובמשיכת הפרה נקנה האוזן ויהי' פטורה מהבכור' ולמה כתב דמש"ה מעות קונות דאי אפשר במשיכה דהא יוכל לפטרו מבכורה אף במשיכ' דהיינו שיקנה האוזן בהמה להערל ואף אם נימא דהר"י סובר עובר לאו ירך אמו דהא לכ"ע . כשמקנה אוזן הבהמ' ומשך הבהמ' פטור מהבכור' וצ"ל דהטעם דהר"י דבעל הבהמ' אינו מחוייב למכור שום דבר מהפרה כדי לפטור מהבכור' זולת הוולד רק העובר מחויב למכור שאם רוצה לפוטרו מבכורה ועובר לאו ירך אמו יעוין בת"ס ובפוסקים סי' ק"ל ולא מהני משיכת הפרה לעובר מש"ה סובר דמעות קונות :

אך קשה לי דקיימ"ל בסי' ר"ט כשאומר מה שתלד פרתי יהי' נתון לך אפילו כשהית' מעוברת לא אמר כלום וא"כ מאי מהני מכירת העובר לחוד . וי"ל דהר"י מווינא סובר כדעת הרמב"ם אם הי' אמת חבירו מעוברת והוכר עוברה ואבי העובר קידש לאחר שהעובר מקודשת והטור בא"הע ובש"ע סי' מ' הביאו מש"ה סובר דיוכל למכור העובר מפרה לערל וא"א במשיכ' מש"ה דיוכל למכור סובר דמעות קונות . אבל לדידן דקיימ"ל דאף בפרה מעוברת דלא יוכל למכור העובר לחוד דמכיר' לא מהני רק שצריך להקנות הפרה לוולד יע"ש ואף תנימא דעובר לאו ירך אמו מ"מ מהני כשמקנה הפרה לוולד כדאיתא בהדיא בהרמב"ם פרק כ"ג מהלכות מכירה כשמקנה הפרה לוולד אף כשאינה מעוברת עדיין מהני הקני' ולדידן מצריך שיקנה הפרה לוולד וכשמשך הפרה קונה הוולד דכיון דמהני משיכת הפרה אף הר"י מווינא מודה לדידן דקיימ"ל דמכירות העובר לא מהני לחוד צריך להקנות הפרה לוולד דלא מהני הקנין המעות רק שצריך להקנות הפרה במשיכה . לפ"ז השגה גדול' על המ"ב דכתב בסי' ל"ה דכיון דאי אפשר לקנות העובר במשיכ' מטעם שכתב בתשובות המיימוני קונה היהודי העובר בכסף לכ"ע זה ליתא דתשובות מיימוני והרי"ת סוברים כשיטת הרמב"ם דיוכל למכור העובר לחוד . אבל לדידן דקיימ"ל דאין יכול למכור לחוד רק שצריך להקנות הפרה לוולד אף הר"י מווינא מודה שצריך משיכת הפרי' . ועוד תמי' לי על הרב המ"ב דעיקר הטעם מהר"י משום דאי אפשר במשיכ' אבל היכא דאפשר במשיכ' אף הר"י מודה דלא מהני הקני' המעות ובמעשה דמ"ב מיירי דהנכרי שקנה הפר' עצמה לישראל והפר' הי' יכול לקנות במשיכ' והיכא דיכול לקנות במשיכ' אף הר"י מוד' דמעות אינו קונה והאיך פסק המ"ב במעשה דיד' דמעות קונות מטעם הר"י דהא בהאי אף הר"י מודה דמעות אינו קונות וצ"ע:

ועוד דמוכח מכל הפוסקי' דסוברים דלא כדעת הר"י דתוס' בע"ז ובב"מ ומרדכי פ' השוכר את הפועלים והרמ"ה כולם כתבו לצאת ידי שניהם למכור במעות ובמשיכ' אלמא דמשיכ' מהני גבי מבכרת ולהר"י לא מהני גבי עובר משיכ' אע"כ דלא ס"ל כדעת הר"י . נמצא בירדנו שרוב הפוסקים סוברי' כשיטת ר"ת דהלכ' כר"י וגבי כותי בעינן משיכ' . וראיתי שכבוד הרבנים המובהקי' השואלים העיר בו במכתבם ואומרי' כיון דהקונ' הרועה הי' בכל יום מוציא הפרה מבית הישראל זו הוי משיכ' אף דלא אמר לי' ישראל המוכר משוך וקני דכיון דניחא לי' להקנות הפר' כדי לפטרה מבכור' א"צ לומר משוך וקני' . לא זה לסדדי כי אוכלא לדנא דאף אם נימא . דלא בעינן שיאמר לך וקנה דווקא היכא דלא הי' אצל הלוקח שום קנין אחר והלוקח רצה לקנות בהא אמרינן אף דהעובר לא אמר משוך וקני' דכיון דניחא לי' להקנות קנה הלוקח בקנין שלו אבל היכא דסברו המוכר והלוקח שהבקר נקנו באיזה קנין אף דהאי קנין לא מהני אפ"ה אם עשה הלוקח אח"כ משיכ' ולא הי' מתכוון לקנות וגם המוכר לא אמר לי' משוך וקני' בוודאי לכ"ע לא מהני האי משיכ' . ובנידון דידהו' בדעת המוכר והלוקח שהפר' נקנית במעות א"כ מה שהלוקח הוציא הפר' מבית לשדה והביא' משד' לבית לא הית' דעתו לקנות' במשיכ' זו א"כ וודאי לא מהני . וראי' לדברינו מב"מ פרק א' מהלכות זכי' דכתב בשם הראב"ד והרשב"א כשישראל קונ' מכותי הקרקע ונתן הכסף ולא לקח השטר אע"פ שעשה החזק' ואח"ז בא ישראל אחר ועש' חזק' בהשד' השני קנה משום דהראשון לא הוה דעתי' לקנות בחזק' והטור והש"ע בסי' קצ"ד פסק כוותי' אלמא דכיון דלא היה דעתו לקנות בחזק' לא מהני החזק' שלו

ה״פ בנידון דידן דהרועה הלוקח לא הי׳ מתכוון לקנות הפרה במשיכ׳ זו שהוליכ׳ לשדה א״כ לא מהני · ואף דהרמב״ם ורבינו שמשון ורבינו חננאל סוברים דאם הראשון עשה חזקה למהני החזק׳ שלו ואם אחר עשה ג״כ חזק׳ מעמידין השדה ביד הראשון דיהיב טעם המ״מ דלא גרע חזקתו מחזקת השני שלא נתן דמים ויש להבין דהא בוודאי מיגרע גרע דהשני הי׳ מכוון לקנות בחזק׳ והראשון הי׳ מתכוין לקנות במעות שנתן ובאמת מעות אינו קונות רק בשטר · וצ״ל דהטעם מהרמב״ם והסייעתו דכיון שיודע שהקרקע אינו נקנה במעות רק בשטר או בחזק׳ ובשעת החזק׳ מסתמא הי׳ מתכוין לקנות באותו החזק׳ מש״ה מעמידין הקרקע בחזקת ראשון והראב״ד והרשב״א פליגי עליהם דאף בהאי לא הי׳ מתכוין לקנות בחזק׳ · אבל בנידון דידן דמוכר ולוקח סוברים דמעות קונות ומה שהוליך אח״ז הפרה לא הי׳ מתכוין הרועה׳ לקנות במשיכ׳ בהא כל הפוסקים סוברים דלא קני׳ בהאי משיכ׳ וגם מה שהיו רוצים הרבנים להתיר הוולד מטעם הגרל אמר במל״ת שהפר׳ כבר ילדה · גם זה ליתא דהא דמתיר הת״ה במל״ת דווקא היכא דהפר׳ היתה חולבת וליכא מיעוט שהיו׳ חולבת בלא לידה מקודם בהאי סמכינן אמל״ת דגבי העזים שהיו חולבת לא התיר אף במל״ת דכיון דמיעוט העזים חולבת אף קודם לידתן ולא רצה לסמוך אמל״ת ומכ״ש בשאלה דידן שהפר׳ לא הי׳ חולבת כלל שאין לסמוך אמל״ת לחוד יעוין בת״ה בפסקים בסי׳ ק״ל ובת״ה בכתבים סי׳ רע״א · אך דעדיין יש לנ״ד להתירא דיש לנו להשען על רבינו הגדול הרמב״ם דאיתא בהמב״ם פ׳ א׳ מהלכו׳ זכי׳ הלכ׳ י״ד כותי שמכר מטלטלים לישראל או קנה מישראל קונה במשיכ׳ ומקנה במשיכ׳ או בדמים דאף דהר״ם ס״ל כר״י אפ״ה סובר דגבי כותי מישראל קונה ומקנה הן במשיכ׳ והן בדמים וכן איתא בהדיא בהר״ם פ׳ ד׳ מהלכות בכורות ישראל שקנ׳ בהמ׳ אלל נכרי ונתן המעות אע״פ שלא משך חייב בהבכור׳ ואם קנה הכותי מישראל ונתן המעות אע״פ שלא משך פטור מהבכור׳ אלמא דהר״ם סובר דגבי כותי מישראל קונה ומקנ׳ הן במשיכ׳ והן בדמים רק שהמ״מ כתב לטעם דהר״ם דלא קיימ״ל כסוגיא דבכורות מה עמיתך בחלה אף נכרי בחלה וסובר דעיקר כדאיתא בע״ז דכותי מישראל קונה ומקנ׳ הן במשיכ׳ והן בדמים יע״ש · ומה אעשה שלא זכיתי להבין דברי קדשו דכתב דבע״ז משמע דכותי קונה ומקנ׳ אף בדמים כל המעיין בסוגיא זו יראה שם בהדיא דלא מוכח מהתם מידי יעווין בע״ז דף ע״א · וא״ל דכוונתו מה דאיתא דרב אמר כי פייליתו תמרא לנכרי שקולי זוזי והדר כיילן להו אלמא דרב סובר דישראל מכותי קונה ומקנ׳ בדמים · אי מש״ה הא לא מרי׳ די״ל דרב סובר כר״ל דישראל מישראל משיכ׳ ולר״ל גבי כותי בוודאי קונה בדמים מש״ה אמר רב דשקולו זוזי והדר כיילן אבל הר״ם ז״ל פסק כר״י ואליבא דר״י פשטא משמע דכותי מישראל משיכ׳ דווקא קונ׳ ומנלן להר״ם לפרש דאף אליבא דר״י כותי מישראל קונה ומקנ׳ בדמים ומע״ז לא מוכח מידי די״ל דרב פסק כר״ל · ועוד קשה דאף אם הי׳ לו הוכחה מע״ז דר״י סובר דגבי כותי קונה בדמים דהא מסוגיא דבכורות משמע להדיא דר״י דרש עמיתך דכותי מישראל דווקא משיכ׳ קונה ומאי אולמי האי סוגיא דע״ז מסוגיא דבכורות והרמב״ם פסק בכותי שקנה מישראל ונתן הדמים לישראל שפטור׳ מהבכור׳ מנין להר״ם להקל נגד הסוגיא דבכורות ובפרט דמסוגי׳ דע״ז לא מוכח מידי די״ל דרב סובר כר״ל · לכן נראה להמליץ בעד רבינו הגדול ואמינא דמשה אמת ותורתו אמת · דאיתא בפ׳ הזהב דף מ״ח אמר רבא קרא ומתניתא מסייע לר״ל כו׳ ומתניתי׳ דתנן נתנה לבלן מעל אמר רב דווקא בלן דלא מיחסרא משיכ׳ אבל מידי דמחסרא משיכ׳ לא מעל עד דמשך · מיהו קשה דעיקר סייעתא דרבא הוא מרב דאמר בלן דווקא ובאמת לאו סיוע אלימתא די״ל דמיירי בבלן נכרי כסברת התום׳ בד״ה בלן ואתיא אף כר״י הוי לי׳ לאתויי סיוע לר״ל מרב דאמר להו שקולי זוזי מינייהו והדר כיילן להו ש״מ דרב סובר גבי נכרי דמעות קונות וע״כ סובר לשיטת התום׳ כר״ל ואמאי צריך לאתויי מההוא דבלן וי״ל מההוא דרב דאמר שקולי זוזי ליכא סיוע לר״ל די״ל כתירוץ הש״ס דקא כייל ורמי לתגא דנכרי וסובר כותי קונה ומקנ׳ במשיכ׳ ובדמים כסברת התום׳ בד״ה שקולי זוזי מנייהו וסובר אף כר״י דדרים עמיתך בחלה וגבי כותי או הא או הא יע״ש בתום׳ :

ואפשר שזו כוונת המ״מ דמפרש מע״ז משמע לר״י גבי כותי מישראל קונה ומקנה הן במשיכ׳ והן בדמים דקשה להרמב״ם קושית התום׳ דמשני לעולם משיכ׳ קונה גבי כותי א״כ מאי מהני המעות שהיו נותנים מתחלה וצ״ל כתירוצם דגבי כותי קונ׳ ומקנ׳ במשיכ׳ ובדמים יעוין בתשובתי חלק א״ח סי׳ י׳ נמצא למסקנא דרב סובר דגבי כותי מישראל קונה במשיכ׳ ובדמים א״כ סובר רב כר״י וליכא לאתוי׳ מההוא דרב מש״ס מוכרח לאתויי סיוע מרב דאמר בלן דווקא ומההוא מוכח דרב סובר כר״ל דלר״י אין חילוק בין בלן לספר וא״ל דמבלן ליכא סיוע לר״ל די״ל דר״י מתוקמא דמיירי בבלן נכרי לסברת התום׳ ובספר עד דמשך קשה דהא רב אמר להנהו סיוהא שקול זוזי מנייהו מוכח דגבי כותי מעות קונות והאיך אמרינן בספר עד דמשך · וא״ל כתירץ הש״ס דכייל במנא דנכרי אכתי קשה קושית התום׳ מאי מהני נתינות המעות וצ״ל כתירוצי׳ דישראל בחלה ונכרי הן במשיכ׳ והן בדמים והאיך אמר רב בלן דווקא דאף דמיירי בנכרי דהא מעות ג״כ קונות אע״כ דרב סובר כר״ל ומתוקמא דמיירי בבלן ישראל מש״ה אמר רב דווקא בלן מש״ה מוכרח רבא לאתוי׳ סיוע מההיא דרב דאמר בלן דווקא · אך לפ״ז קשה לי על הרמב״ם דהמרדכי ותוספות כתבו דאף דרבא הוי מסייע לר״ל ולומר דכיון דרב סובר כר״ל יהי׳ הלכ׳ כר״ל דיוכל למימר דרב סובר כר״י ור״י מיירי בבלן נכרי כסברת התום׳ וא״כ קשה על הרמב״ם האיך פסק כר״י דהא רבא מסייע לר״ל וליכא למימר לר״י מתוקמא דמיירי בבלן נכרי לסברת הרמב״ם. דאף לר״י גבי כותי מישראל קונה בדמים והאיך מפרש רב דווקא בלן אבל ספר עד דמשך דהא לר״י מעות קונות ג״כ וע״כ רב מסייע לר״ל והאיך פסק כר״י :

אמנם אחר עיונא נרא׳ דמשם שפיר קאמר דהרמב״ם לשיטתו אזיל וסובר דרב דאמר בלן דווקא אתי׳ אפילו כר״י ורבא דאמר מסייע לר״ל אזיל לשיטה אחרינא דאית׳ בהר״ם פ׳ ששי מהלכות מעילה הלכ׳ י׳ קנה בה חפץ ולא משך אם מן הכותי מעל ואם מישראל לא מעל והקש׳ הכ״מ דהשיא אליבא דר״ל דסובר דישראל מישראל משיכ׳ וכותי מישראל בדמים אבל הר״מ דפסק כר״י ואמאי פסק מישראל לא מעל דהא ד״ת מעות קונות :

ונראה לענ״ד לתרץ דאיתא בע״ז דאף לר״י דמעות קונות ד״ת אפ״ה אם קידש המוכר במעות שמכיר׳ אינה מקודשת דכיון דחכמים הפקיעו קנין מעות ותיקנו דמשיכ׳ קונה הפקיעו לגמרי וכן איתא בהדיא בתום׳ פ׳ הזהב דף מ״ג ד״ה מאי אריא הוליא מבואר שם דאף אליבא דר״י לא יוכל המוכר להוליא המעות לצורכו דהחכמים הפקיעו זכות המעות · והסברא נותנת דאף דהחכמים הפקיעו זכות המעות לשיטת הרמב״ם דמפרש לר״י אף גבי כותי וישראל מעות קונות ד״ת לא הפקיעו הקנין מעו׳ רק ישראל מישראל דיקבלו תק״ח אבל כותי דלא ליית לתקני׳ חכמים אוקמי׳ אדין תורה דמעות קונות לפ״ז דברי הרמב״ם נכונים ומתוקים כדבש דמש״ה קתני וכתב אם קנה חפץ מהכותי אף דלא משך מעל דכיון דהחכמים לא הפקיעו גבי קנין המעות מש״ה מעל אבל אם קנה מישראל דחכמים הפקיעו קנין המעות דהמוכר לא יוכל להוליאם מש״ה לא מעל עד דמשך · לפ״ז איכא למימר דרב דאמר בלן דווקא אבל בספר עד דמשך מיירי ג״כ בישראל מישראל ובלן דקני׳ הוי במעות כדאיתא בתום׳ ד״ה בלן מש״ה מעל אבל בספר דחכמים הפקיעו קנין המעות ותיקנו משיכ׳ מש״ה לא מעל ואתיא אף כר״י והא דקתני בברייתא נתנו לספר דמעל אף דלא משך מיירי בנכרי וישראל וגבי נכרי לא הפקיעו קנין המעות ואוקמוהו אד״ת דמעות קונות מש״ה מעל · וא״ל א״כ האיך מסייע רבא לר״ל מרב דאמר בלן דהא אף לר״ל מוכרח לומר דבלן מיירי בישראל דהא אף לר״י יוכל למימר דמיירי בישראל י״ל דרבא אזיל לסוגיא דבכורות דסוברי׳ דעמיתך אתיא להורות דישראל בחזק׳ ולנכרי ג״כ בחלה ולר״י ע״כ גבי כותי משיכ׳ לחוד קונה מש״ה ליכא למימר דרב סובר כר״י וטעמא דידי׳ דגבי ספר בעינן עד דמשך דמיירי ג״כ בישראל ואפ״ה לא מעל דהחכמים הפקיעו קנין המעות · א״כ נשאר קושית הש״ס דהא בברייתא קתני שנתנה לספר מעל׳ וא״ל דמיירי בנכרי דהא השתא קיימינן לר״י דגבי נכרי משיכה קונה ולא המעות וע״כ מוכרח לומר דרב מתוקמא בבלן ישראל דסובר כר״ל ובברייתא קתני דמעות קונות מיירי בנכרי דאליבא דר״ל גבי כותי רק משיכ׳ קונה · אבל הרמב״ם לשיטתו אזיל דמפרש דאף אליבא דר״י גבי כותי מעות ג״כ קונות וליכא סיוע מרב לר״ל די״ל כפי שכתבתי דרב סובר כר״י מש״ה פסק הרמב״ם כר״י דהדרינא לכללא היכא דפליגי ר״י ור״ל הלכה כר״י · ואם עדיין נפשך לומר דכיון דרבא דמסייע לר״ל וסובר כסוגי׳ דבכורות מפני מה לא פסק הרמב״ם כוותי׳ דרבא י״ל להרמב״ם הוי׳ קשה דרבא אמר בהדי ג׳ מילי הלכה כר״ל ואמאי לא חשיב ג״כ האי דינא דהלכה כר״ל משום דקרא ומתניתא מסייע לר״ל יעוין בתום׳ בפ׳ הזהב ובפ׳ השוכר את הפועלים · רק די״ל לר״י דמעות קונות ד״ת גבי ישראל ונכרי וישראל איכא למימר דווקא משיכ׳ קונות כסברת התום׳ או דניתא כסברת הרמב״ם דגבי נכרי קונות או כסף או משיכה רק דהא תליא אם גזל גוי אסור מד״ת איכא למימר כסברת הרמב״ם דגבי נכרי או כסף קונה או משיכה קונה והא דמיותר עמיתך למדרש לעמיתך

לעמיתך מחזיר אונאה ואי אהה מחזיר אונאה לנכרי · אבל אם נימא דגזל הגוי מותר לא יוכל למדרש עמיתך לענין אונאה דהא אף גזל גוי מותר יעוין בתוס' פ' הזהב דף מ"ט ד"ה נהנה לשיטון מעל ורבא סובר כפ' הגוזל בתרא דגזל גוי אסור מד"ת יעוין בתשובות מ"ל סי' כ"ו ודריש עמיתך לענין אונאה וכיון דאינו מיותר סובר גבי נכרי או כסף או משיכה ולשיטתו סובר רב ג"כ כר"י ובלן מיירי בישראל אפ"ה בספר לא מעל עד דמשך דהחכמים הפקיעו הקנין ובברייתא דקתני נהנה נספר מעל מיירי בנכרי דנכרי קונה בכסף ואוקמי' אד"ת דנכרי לא ליית חקנת חכמים וכיון דרב מסייע ג"כ אף לר"י מש"ה אמר רבא רק בהדי תלת מילי הלכה כר"ל דבהאי הלכה כר"י והא דאמר רבא מתניתא מסייע לר"ל אזיל בסוגיא דבכורות דדרשינן דעמיתך אתיא לנכרי דמשיכה דווקא קונה דהסוברים כאילך תנאים דסוברים דגזל גוי מותר מד"ת ולא יוכל למדרש עמיתך לענין אונאה מש"ה דרשו לישראל בחדא ונכרי ג"כ בחדא אבל רבא לשיטתו דסובר דגזל גוי אסור מד"ת ועמיתך אתיא לענין אונאה פסק בעצמו כר"י ורבא דאמר בלן סובר גם כן כר"י כפי שהקשבתי מש"ה אמר רב בהדי תלת הלכה כר"ל והרמב"ם בפרק א' מהלכות גזילה פסק דגזל גוי אסור מד"ת יע"ש במגיד משנה ובמהרש"ל ותשובות מ"ל ולדידי' צריך עמיתך לענין אונאה וכיון דליכא מיעוט לענין קנין הנכרי משום הכי פסק דגבי נכרי קונות בכסף או במשיכה ורב אבלן מפרש ג"כ כר"י ורבא דאמר בהדי תלת הלכה כר"ל דרבא סובר ג"כ כר"י ומתורצים כל הקושיות שהקשתי על הרמב"ם · אבל רש"י דפסק כריש לקיש משום דאמר רבא דמסייע לר"ל לשיטתו אזיל דרש"י פסק בסנהדרין דף כ"ז דגזל גוי מותר ואפילו להסוברי' דגזל גוי אסור מדאורייתא אינו אסור רק משום חילול השם והוכר דכל הדרשות שדרש ר"ע לענין גזל גוי רק אסמכתא בעלמא הוא יעוין בתשובות ש"ת סימן ב' ובש"ך סי' שנ"ט ולא יוכל למדרש עמיתך לענין אונאה וע"כ אתיא למדרש דגבי משיכה קונה ואף אם נימא דאף לר"י בישראל גבי ספר לא מעל דהחכמים הפקיעו קנין המעות אכתי נשאר קושי' הש"ס האיך קתני בברייתא נהנה לספר מעל אם מיירי בישראל דהא החכמי' הפקיעו השעבוד ואמאי מעל ואם מיירי בנכרי אכתי אם מעל דהא לר"י גבי נכרי רק משיכה קונה אע"כ דהברייתות אתיא כר"ל דסובר גבי ישראל משיכה קונה וגבי כותי מעות קונה והא דקתני הספר מעל מיירי בנכרי והא דאמר רב בלן דוקא מיירי בישראל משום דמתניתא מסייע לר"ל מש"ה פסק כר"ל :

נמצא למאי דקיימ"ל דגזל גוי אסור מדאורייתא כדאיתא בב"י סי' שמ"ח הדרינא לכללא דהלכה כר"י נגד ריש לקיש וליכא סיוע לר"ל ממתניתא דר"י סובר דגבי כותי או כסף או משיכה דעמיתך אתיא למעוטי לענין אונאה כפי שכתבתי ומתניתא אתיא כר"י ממילא בעובדא דידן הי' קונה הערל בכסף וליכא כאן ספק קדושת בכור :

שוב ראיתי בתשו' בית ש' שער ג' דהביא בשם הרמב"ן דהא דאמר אימור משיכה קונה לא דווקא משיכה רק אף משיכה דה"ה מעות ולא קיימ"ל כמ"ד התם אם ישראל בחדא אף נכרי בחדא אלא נכרי או הא או הא ועמיתך דריש לענין אונאה כו' ומזיכא דהלשה עמודי הוראה סוברים בחדא שיטה לר"י גבי נכרי קונה או כסף או משיכה לכן יש לנו לסמוך עליהם ולהקל בנדון דידן ואף דר"ת דפסק אליבא דר"י דגבי כותי משיכה דווקא קונה דר"ת סובר דגזל אסור רק מדרבנן ומיותר עמיתך ע"כ אתיא דגבי נכרי דווקא משיכה קונה · אבל לדידן דזכינו לדין דגזל גוי אסור מדאורייתא ועמיתך אתיא לאורי' לענין אונאה לר"י גבי כותי או כסף או משיכה · וגם הב"י בסי' קל"ב ס"ב פסק כשמכר ישראל יינו לעכו"ם צריך (ליקח הדמים ואח"כ ימדוד וכתב הט"ז וש"ך דעכו"ם מישראל קונה) משיכה או דמים אלמא דהב"י פסק כסברת הרמב"ם וא"ל דב"י אזל אהדדי בסי' ש"ך פסק דבעינן תרווייהו כסף ומשיכה · וי"ל דגבי בכור איכא איסור דאורייתא ולא רצה לסמוך על הרמב"ם אבל גבי יין דאיסור מדרבנן סמוך על הרמב"ם יעוין בתשובתי על א"ח :

לפ"ז מתורץ קושית מו"ז הש"ך דאיתא במו"ז הרמ"א סימן קל"ד סעיף ג' אבל במטלטלי' קנה בנתינות המעות כתב הסמ"ע ועכו"ם אי קונה מישראל המטלטלים בכסף כבר כתבתי דיש פלוגתא בין הפוסקים והשיגו הש"ך דמהסמ"ע משמע דישראל מכותי קונה בכסף וכותי מישראל לא קנה בכסף ומה חילוק יש · ועוד הקשה דמקור הדין דישראל מכותי קונה בכסף נובע מהטור והטור בסי' ש"ך כתב גבי בכור דבעינן תרווייהו כסף ומשיכה ואמה דהשמיט מיני' הש"ך דברי הדרישה שכתב בסי' ש"ך דהא דכתב הטור בסימן קל"ד בנתינות המעות לחוד קונה כתב רק לשיטת רש"י דהלכה כר"ל אבל הטור בעצמו לא סבירא ליה כרש"י רק כל היה לו מום בקדקדו כראה להדיא דזה דוחק גדול דהטור שכתב ספרו כתב רק לדינא והאיך נימא דכתב רק לשיטת רש"י :

ונלע"ד דהטור שכתב דישראל מכותי קונה במעות כתב אף לפי האמת דהטור בסימן שמ"ח פסק דגזל גוי אסור מדאורייתא ומסתפק לר"י אם גבי כותי דווקא משיכה קונה כדעת ר"ת דדריש עמיתך דכותי דווקא במשיכה או דגבי כותי הן במשיכה והן במעות כדעת הרמב"ם והרשב"א דעמיתך דרשינן לענין אונאה וגם היה מסופק דלמא הלכה כר"ל כדעת רש"י ואנן קיימ"ל דס"ס מהני לענין איסורא אף גדולי הפוסקי' דס"ס לא מהני להוציא ממון משום דחזקת ממון מתנגדת נגד ס"ס מש"ה לא אמרינן ס"ס להוציא ממון ושפיר כתב הטור דישראל מכותי קונה במעות לא מבעי' למאן דסובר דגזל גוי מותר מן התורה וליכא חזקת ממון גבי נכרי אש"ה קונה הישראל במעות דאיכא ס"ס ספק דלמא הלכה כרש"י דגבי כותי מעות קונות ואת"ל דהלכה כר"י דילמא ר"י נמי סובר דגבי כותי כסף ג"כ קונה דגבי כותי ליכא חזקת ממון דגזל גוי מותר מן התורה ואף למ"ד דסובר דגזל גוי אסור מן התורה דהא בהפקעת הלוואתו דליכא חילול השם כ"ע סוברים דמותר ובהאי גוונא ליכא חילול השם דגוי אומר דכסף קונה מש"ה פסק הטור דישראל מכותי קונה בנתינות המעות אבל בכותי דקונה מישראל אף דאיכא ס"ס מ"מ גבי ישראל איכא חזקת מרי' קמא והאי חזקה הוא חזקה מעלייתא ולא מהני ס"ס דהחזקה מתנגדת לס"ס ושפיר מחלק הסמ"ע דכתב דכותי מישראל אינו קונה בכסף ויפה כתב הטור בסימן קל"ב בכותי שקונה מישראל בעינן משיכה דווקא לר"י משיכה בוודאי קונה גבי כותי מישראל אבל כסף אינו קונה משום דחזקת מרא קמי' מתנגדת וגבי בכור דפסק דתרווייהו בעינן כסף ומשיכה דליכא למימר דמעות לחוד קונה משום דאיכא ס"ס דילמא כר"ל כדעת רש"י ואת"ל דהלכה כר"י דילמא כדעת הרמב"ם לר"י מעות ג"כ קונות דהא חזקת בכור מתנגדת ונגד חזקת איסור לא מהני ס"ס · וגם ליכא למימר דמשיכה לחוד קונה דלמא הלכה כר"י דגבי כותי בעינן דווקא כסף וליכא למימר דאף לר"י מהני משיכה בכותי דסובר דגבי ישראל מישראל בעינן משיכ' דווקא וגבי כותי או הא או הא כמו שסובר הרמב"ם לר"י דגבי כותי הן הא או הא · זה ליתא דהא דמפרש הכ"מ לר"י דגבי כותי או הא או הא הא דר"י סובר דגזל גוי אסור מדאורייתא ודרש עמיתך לענין אונאה אבל לר"י דסובר דגזל גוי מותר ע"כ דרש עמיתך דכותי דווקא כסף קונה ודלמא הלכה כר"י · ועוד דאף אם נימא לר"י למהני משיכה כסברת הרמב"ם לר"י דלמא אמת כרש"י ור"ת דלר"י גבי כותי דווקא כסף קונה ואף אם יהיה ס"ס לענין משיכה דמהני לענין הלכה דלמא כר"י ואת"ל דהלכה כר"ל דלמא אף לר"ל משיכה מהני דהא חזקת בכור מתנגדת ואיכא למימר דלמא הלכה כר"ל ולר"י בעינן דווקא גבי כותי כסף כסברת רש"י מש"ה פסק הטור דגבי בכור בעינן תרווייהו כסף ומשיכה ·

ואיתא בהש"ך בסימן ק"י דהיכא דאיכא ג' ספיקות מהני אף נגד חזקת איסור וא"כ בספק בכור וקנה להכותי במעות איכא ג' ספיקות ספק דלמא כבר ילדה ולאו בכור הוא כלל ואת"ל שלא ילדה מקודם דלמא הלכה כר"ל דגבי כותי מעות קונה ואת"ל דהלכה כר"י דילמא אף לר"י גבי כותי מעות קונה כסברת הרמב"ם וג' ספיקות מהני אף דאיכא חזקת איסור · נמצא בררנו בעובדא דידן יצא הוולד מספק קדושת בכור דאיכא ג' ספיקות ואין להשיב מהא דאיתא בת"ה בפסקים סי' קס"ז שפסק דפרה שהיתה חולבת ומכרה בכסף דלא מהני ויהיב טעמא דלא מהני חולבת והיתר כסף דהניהם לא הייכי אהדדי כלל דטעם דחולבת מתיר משום דכבר בכרה וקנין הכסף מתיר דאף דלא בכרה מ"מ קנין הכותי בכסף ואינו מסוג אחד כוונתי דה"ה קשה להת"ה דאמאי לא מהני צירף הכסף דהא איכא ס"ס ספק דלמא כבר בכרה ואת"ל שלא בכרה שמא קונה בכסף · מש"ה כתב דלא הוי ס"ס משום דאינו מסוג אחד וא"כ נימא בעובדא דידן הוי שלש ספיקות אינם מסוג א' דספק ראשון הוא דלמא כבר ילדה והספק שני דלמא קונה בכסף

אך: מה אעשה שלא זכיתי להבין דברי קדשו דהא מתוס' בסוגי' דפ"פ מוכח דס"ס כה"ג מהני והוי ס"ס מעליא דהתוס' ד"ה אי לאו מיתב לה מקשו אמאי מפסיד כתובתה דהא איכא ס"ס ספק אם הוא בקי בפ"פ ואת"ל דהוא בקי דילמא נאנסה תחתיו והתוס' ס"ס הינה מסוג א' דבספק ראשון שמא הינו בקי בפ"פ אמרינן שמא בתולה היתה ובספק ב' אמרינן דלא היתה בתולה רק דנבעלה באונס ודמיא להא דפרה חולבת ומכר בכסף כעין עובדא ההוא דת"ה ומוכח מהתוס' להוי ס"ס מעליא

והאיך

וסאיך פסק הת"ה נגד דעת התוס' · וי"ל דהנה יש להבין האיך מהני הס"ם מתוס' דהא הוי ס"ס שאינה יכולה להתהפך דאם נתחיל מספק שלא נאנסה רק ברצון הו לא יכלינן למימר דלמא ברצון רק שלא היתה בעולה רק התוס' לשיטתם אזלו דלא בעינן ס"ס שיכולה להתהפך דמקשו הא אכתי איכא ס"ם ספק מוכת עץ ואת"ל דרוסת איש דילמא נאנסה ואי נימא דבעינן דווקא ס"ס שתכולה להתהפך מאי מקשו הא איכא פי' מ"מ הא הס"ם אינה יכולה להתהפך אע"כ אף בכה"ג סברו התוס' דהוה ס"ם מעליא מש"ה הקשו הא הוי ס"ם ס' דילמא אינו בקי כפ"פ ואת"ל דבקי דלמא באונס אף דאינה מתהפכת · אבל לאינך הפוסקי' דס"ם שאינה מתהפכת אינה ס"ם באמת לא קשה קושית התוס' ועיקר טעמא דת"ה למפרש דאיכו מסוג אחד היינו דאינה יכולה להתהפך דאם נימא דלמא לא בכרה אף הנכרי קנה בכסף הו לא יכילני' למימר שמא כבר ילדה מש"ה פסק הת"ה דלא מהני האי ס"ם ·

אך דהכתי קשה על הת"ה דהא איכא ס"ם בקניות הכסף אף דהוא המתהפכת ס' דלמא אף לר"י גבי כותי מעות קונות כסברת הרמב"ם ואת"ל כר"ת לר"י מעות אינו קונות דלמא הלכה כרש"י דפסק כר"ל ומהני גבי כותי קנין הכסף וכן בסיפך שמתחיל דלמא הלכה כרש"י דמעות קונות גבי כותי ואת"ל דהלכה כר"י דילמא אף ר"י סובר לגבי כות מעו' קונות לסבר' הרמב"ם והוי ס"ם מעליא ואף בבכור וודאי לא מהני האי ס"ם דחזקת בכור מתנגדת דהא העובדא בת"ה דמיירי בספק בכור ואיכא עוד ספק שמא כבר ילדה הסברא נותנת דס"ם בתרא דמהני דהוי ס"ם המתהפכת ומפני מה פסק הת"ה דלא מהני ליצרף כסף · אך כל המעיין בת"ה יראה להדיא דהת"ה לא הביא דעת הרמב"ם דנכרי קונה בכסף אף לר"י וכיון דסבר כר"ת וליכא ס"ם המתהפכת למוכרח לומר דלמא כבר ילדה ואת"ל דלא ילדה דלמא קנה בכסף והוי אינו מתהפכת · אבל אם הת"ה היה מביא דעת הרמב"ם היה מודה דס"ם מהני כה"ג דלמא הלכה כר"ל ואת"ל דהלכה כר"י דלמא אף לר"י מעות קונות ואכן דזכינו לדין דהלכה עמודי עולם הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א כולם סוברים בהדא שיטה לר"י גבי כותי מעות קונות והוי ס"ם מעליא ולית דין צריך בושש שהולד יצא מקדושת ספק בכור :

ועוד נראה להתיר הוולד לדעת הרא"ש בבכורו' דגוי מסל"ת נאמן שכבר ילדה והשיג עליו הת"ה דמסל"ת אינו נאמן רק באיסור דרבנן ולא בא"ד וכאשר אבאר בעז"ה דספק בכור אינו רק מדרבנן יש לסמוך אמסל"ת דקשה לי דהרמב"ם סתר אהדדי דאיתא בהר"ס פ' ג' מהלכות יבום אשה שהלך בעלה וצרתה למד"ה ובאו ואמרו מת בעלך ה"ז לא תנשא ולא תתייבם והרמב"ם פסק כמתניתין בר"פ האשה בתרא אשה שהלך בעלה ומ' ובהש"ס איכא שני תירוצים תירץ קמא דמתניתין אתי' כר"מ דחיים למעוטי ובתירץ בתרא איכא טעמא משום דמיעוט המפלת סמוך לחזקה ואיתרע לרובא והוי פלגא ופלגא וע"כ טעם דהרמב"ם ג"כ דסמוך מיעוט לחזקה ואיתרע רובא והרמב"ם פ' ד' מהלכות בכורות פסק דפרה חולבות הוולד אינו בכור משום דרוב אינו חולבות אע"כ יולדת אע"ג דאיכא חזקה שלא ילדה כדעת ר"ת בבכורות דף כ' ד"ה חלב פוטר וע"כ טעם דהרמב"ם דפוטר מהבכורה דלא סבר סמוך מיעוט לחזקה וא"כ מפני מה פסק הרמב"ם דלא תנשא · וי"ל דהר"ם סובר לגבי בכור ליכא חזקת איסור דאדרבה העמד הוולד בחזקה שאינו בכור שהוי' חולין במעי אמה יע"ש בתוס' ד"ה מחוורתא יעוין ביבמו' ובהרא"ש פ' האשה בתרא דליכא חזקה לאיסור דהוי בה חזקה דהוא חולין מש"ה פסק הרמב"ם דפרה חולבת פוטרת מהבכורה דאזלינן בתר רוב' ואף להפוסקי' דפר' חולב' אינו פוטר' מבכור' ליכ' איסו' רק מדרבנן ואף באינו חולב' ליכ' ס' בכור רק מדרבנן דלא אבעי' לדעת הרמב"ם דסובר בפ' ט' מהלכות טומאות מת דכל הספיקות אינו אסור מד"ת רק ספיקו אסור מדרבנן בהאי ספק בכור ליכא איסורא רק מדרבנן דמדאורייתא בספיקא להקל · ואף דהרשב"א השיג ומסיק דהיכא דאיכא חזקה לאיסור ספיקו לחומרא מדאורייתא דהא גבי ספק בכור ליכא חזקת איסור ואף להרשב"א וסייעתו דהיכא דליכא חזקה אלא ספיקו דאורייתא לחומרא היכי דאיכא חזקת היתר מודה הרשב"א דספיקו אינו אסור רק מדרבנן וכבר בררנו דספק בכור איכא חזקה להיתר דבמעי אמו היה חולין וכיון דאינו אסור רק מדרבנן מהימן הגוי במסל"ת שכבר ילדה וגם המחבר ע"כ סובר דגבי ספק בכור איכא חזקה להיתר דהא"ת"ה קשה דסתר אהדדי בסימן קנ"ו פסק אשה שהלך בעלה וצרתה למד"ה ואמרו מת בעלך ה"ז לא תנשא והאיך פסק פרה חולבת פטורה בבכורה ע"כ צ"ל דסובר כפי שכתבתי דגבי פרה איכא חזקה להיתר וספק דאסור הוא מדרבנן מש"ה בחולבת סובר דכיון דאיכא רובא בהדיא פוטרת הוולד מהבכורה ובעובדא דידן אמר הגוי במסל"ת שכבר ילדה דיש לסמוך על מסל"ת וכמלומד לי שראיתי ג"כ בתשובות ש"א דפסק דספק בכור הוא רק מדרבנן ·

ועוד יש לנו להתיר משום ס"ם ספק דלמא כבר ילדה ואת"ל דלא ילדה דלמא כסף קונה כדעת רש"י והסבר' הרמב"ם אליבא דר"י וליכא למימר דהוי כספק בגופו וה' בתערובות דהא איכא בהדיא במ"ז הרמ"א דהא דאמרינן דה' בגופו לא הוי ספק דווקא היכא דהספק בגופו אסור מדאורייתא ועשאו הספק כוודאי אבל היכא דהספק בגופו הוא מדרבנן הוי ס' מעליא יעוין בסימן ק"י בהרמ"א וכבר הוכחנו דספק בכור אינו אסור רק מדרבנן והוי ס"ם מעליא אף לשיטת הר"י ועוד דעת חמז"ל וגדולי הראשונים סוברים כוותי' דהיכא דנודעו ב' ספיקות ביחד מהני ס"ם אף נגד חזקת איסור ואף למהרא"י בסימן ק"ל פסק בשנולדו ב' שעירים מפרה שהפרה היה ספק אם ילדה מקודם ולא נודע איזה נולד מתחלה ולכ"ע איכא ס"ם ספק דלמא כבר ילדה הפרה ושני השעירי' לאו בכורי' המה ואת"ל שלא ילדה מקודם שמא האי שעיר נולד בראשונה ואיכא ס"ם לכ"א ואחד ואפ"ה פסק דלא מהני האי ס"ם וא"כ נימא דס"ם דידן נמי לא מהני · זה ליתא דעיקר מה שבנה היסוד המהרא"י מה דאיתא בש"ד דבא זאב בתוך העדר ודרס בהמה אחת ונתערבה אותה דרוסה בבהמות אחרות דאין להתיר מכח ס"ם ספק שמא בשן דרס ואת"ל ביד דרס שמא אינה זאת הבהמה שדרסה לא דמיא להכא דהתם איכא טעמא דספק ראשון היה אסור מדאורייתא אבל בספק בכור דאינו אסו' רק מדרבנן מהני האי ס"ם ואפילו נימ' דהת"ה סובר כדעת הב"י סימן ק"י דספק בגופו אף באיסור דרבנן לא הוי ס' לדעת הר"י מ"מ בנידון דידן נמי מודה הת"ה דהוי ס"ם דהתם בעובדא דש"ד דמש"ה לא מיקרי ספק בגופו דקודם שנתערבה דרוסה בבהמות אחרות היתה אותה הבהמה אסורה והוי כוודאי איסורא מש"ה לא מהני בנתערב אח"כ וגם בשני שעירים שטעם שנולד הראשון היו אסור מספיקא הוי כוודאי אסורים מש"ה לא מהני כשנתערב אח"כ בשעיר אחר מש"ה פסק דלא הוי ס"ם אבל בנידון דידן במעי אמו אין על הוולד שום קדושת בכור כדאיתא בתוס' ובפוסקי' וכשנולד הוול' כבר נמכרה הפרה לכותי ותיכף כשנול' הי' ב' ספיקות ביחד חדא דלמא הפרה כבר ילדה ואת"ל שלא ילדה מקודם שמא הכסף קונה בהאי אף הר"י מודה לספק בגופו הוי ס"ק ואיכא ס"ם דעיקר הדין מהר"י נובע רק מספק דרוסה ובעת שנדר' בספק דרוסה עדיין לא נתערב ולא היה חל הספק השני דאף דספק השני בא לאח"ז לא מהני · אבל בעובדא דידן מודה הר"י דהוי ס"ם מכל הלן טעמים שכתבתי נראה לענ"ד דהוול' יצא מקדושות ספק בכור · ולראיה באתי עה"ח ר"ח תמוז תקנ"ב לפ"ק · הק' יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פנטשוב והגליל יע"א :

סימן נון

שוב עיינתי בסברת הראב"ד שכתבתי למעלה דהראב"ד סובר דחזק' מראה לא מהני וה"ה מה שהרועה הוליך הבהמה לרעות בשדה דלא הוי משיכה לפום ריהטא אינו ראיה לעובדא דידן דהא דישראל אינו קונה מכותי בכסף לחוד מפרש הרשב"ם דמיירי במקום שכותבין שטר מכירה ובמקום שכותבין אף ישראל אינו קונה בכסף מש"ה אף גבי נכרי אינו קונה בכסף והרשב"א יהיב טעמא דאף דנכרי קונה ג"כ בכסף אפ"ה אמרינן שאינו קונה כאן דהתם עכו"ם אנס הוא ולפיכך לא מהני כלום אף במקום שקונה בישראל וכ"מ בין הטעמים אם ישראל ראשון עשה החזקה לטעם הרשב"ם מהני החזקה דישראל מישראל קונה בחזקה ולטעם הרשב"א לא מהני חזקה דראשון דגוי אנס ואינו רוצה לקנות בחזקה דלא שדי' זוזי בכדי אבל החזקה מהני מהני דסבור דלית לי' פסידא אם הגוי יהי' אנס א"כ איכא למימר לטעם הראב"ד דסובר דחזקה דראשון לא מהני דמסתמא לא עשה החזקה לשם קנין דגוי אנס הוא אבל בעלמא דהיכא דעשה איזה קנין מהני האי קנין דמסתמא עשה לשם קנין · אבל כל המעיין היטב נראה דדמיא להדדי די"ל עוד נ"מ בין הטעמים להטעם מהרשב"ם כשנתן כסף מתחלה לגוי ואח"ז נתן הגוי שטר לישראל ואחר השטר עשה חזקה לטעם דהרשב"ם איכא למימר דלא מהני החזקה דסבור דכיון דיש שטר ג"כ וגבי ישראל מהני אף כשנתן השטר אחר כסף מהני ג"כ גבי כותי והחזקה דעשה אח"כ ג"כ לא מהני דלא עשה החזקה לשם קנין שהי' סובר שכבר נקנה לו בכסף ובשטר · ולטעם הרשב"א דנכרי קונה בכסף לחוד רק דטעמא דלא קנה בכסף משום דלא סמכה דעתי' לקנות בכסף דנכרי אנס הוא ובעת שנתן הכסף לנכרי ידע דהאי לאו קנין הוא

ונכרי

ודברי אינו קונה בשטר מ"מ אף כשנתן הנכרי השטר אח"כ לא קנה לו בהאי שטרא דנכרי אינו מקנה בשטר מ"מ כשעשה החזקה אחר השטר החזקה הי' אדעתי' לקנות בחזקה ומהני החזקה · אבל לטעם דהרשב"ם מהני החזקה והטור בסימן קצ"ל סעיף ה' כתב אם כתב לו השטר אחר שקיבל המעות והחזיק בו כמה שנים ולא לשם קנין כי הי' סבור שיספיק לו שטרו ובא אחר והחזיק בו זכה אלמא דהטור סובר כדעת הרשב"ם ולהרשב"ם אמאי לא מהני החזקה ראשונה אף בלי השטר · ע"כ צ"ל דסבר דכבר נקנה בכסף ולא עשה החזקה לשם קנין · ה"ה משיכה של הרועה לא הוי משיכה דהרועה סובר דכבר נקנה בכסף · ויותר נראה מה דאיתא בטור דלא קניא בחזקה כתב זה לכל הדיעות הן לדעת הרשב"ם והן לדעת הרשב"א דכיון דגבי ישראל איכא כסף ושטר ולתרווייהו הטעמים הכר הלוקח שכבר נקנה לו בכסף ובשטר ולא עשה החזקה לשם קנין מש"ה לא מהני החזקה · לפ"ז מתורץ קושית הט"ז מה שהקשה דהטור סתר אהדדי' כשמדל הלוקח פסק דקנה הלוקח וגבי חזקה פסק דלא מהני החזק' יעויין בסימן ר' סעיף ח' ולפמ"ש א"ק דגבי המכירה ידע הלוקח דלא קנה עדיין בשום קנין מש"ה כשמדל מסתמא מדל לקנות ומהני המדלים אבל גבי חזקה דסבר הלוקח שכבר נקנה לו בכסף ובשטר לא עשה החזקה לשם קנין מש"ה לא מהני החזקה · וגם מתורץ מה שהקשה הט"ז מהעודר בנכסי הגר דהתם סבר ששלו הוא ולא הי' מכוון לקנות · אבל במדל שיודע שעדיין מחוסר קנין מסתמא עשה המדלים לשם קנין :

נמצא הוכחתי דהיכי דהלוקח סובר שכבר נקנה לו ואף שעשה אח"ז איזה קנין דלא הי' מתכוון לקנות וה"ה בעובדא דידן היו סוברים המוכר והלוקח הפרה שכבר נקנה בכסף ולא הי' מתכוון הרועה לקנות הפרה במשיכה · ואף לדעת הרמב"ם באם שהלוקח עשה חזקה קודם שהחזיק אחר מהני החזקה ראשונה ע"כ טעם דהרמב"ם דלוקח ידע דלא קני' בכסף מנכרי ומה שהחזיק עשה החזק' כדי לקנות דאל"ה דנימא דטעם דהרמב"ם דאף דלא הי' מכוון לקנות בחזקה אפ"ה מהני החזקה קשה דהא בהדיא קתני ביבמות העודר בנכסי הגר דלא קנה ובח"מ סימן ער"ס מביאו להלכ' פסוקה האי דינא והאיך פליג הרמב"ם על סוגיא דמפורשת אע"כ דטעם דהרמב"ם דאמרינן דידע דכסף אינו קונה בנכרי ועש' החזק' לשם קנין וא"כ בעובדא דידן דהבע"ה והרועה היו סוברים שכבר נקנה הפר' להרוע' א"כ במה שהוליך הפר' לשדה לרעות לא הי' מתכוין לקנות ולא הוי חזקה דהיינו משיכ' · ועוד דהא הב"י בסימן קצ"ד מביא דעת הרמב"ם לפסק הלכ' דחזק' הראשונ' הוי חזקה יע"ש בסעיף ב' ובש"ע סימן ר' מביא הש"ע ב"י דעת הראב"ד דאף כשמדל הלוקח על התמורי' לא קנה הלוקח ואמאי מביא דעת הי"א הא כבר פסק כהרמב"ם דחזקה דראשון מהני ומה בהאי דינא דליכא דעת המקנ' כשהנכרי קיבל הכסף יצא הקרקע מרשותו אפ"ה קני' בחזק' ומכ"ש כשמדל הלוקח דאיכא דעת מקנה מכ"ש דנימא דמהני המדיל' · אע"כ צריך לחלק דהיכא דעשה החזק' מסתמא עשה החזק' לקנות דמה לו לעשות עוד בקרקע דליכא קנין עדיפי מהאי חזק' אבל כשמדל יוכל לומר רק למדיל' נתכוין והיכא דיכלינן למימר למדיל' נתכוין אמרינן דלא הי' מתכוון רק למדיל' אע"ג אף דהב"י קבע להלכ' כהרמב"ם מביא דעת הראב"ד בסימן ר' דאף כשמדל הלוקח לא קנה א"כ דהיכא דיוכל למימר דלא הי' מתכוין מודה הרמב"ם דלא מהני ואף דהטור דפליג על הראב"ד טעמא דידי' משום דידע דלא קני' מסתמא הית' המדיל' ע"ד לקנות · אבל בעובדא דידן לכ"ע לא מהני מה שהרועה הוליך הבהמ' לשדה :

סימן נא

אחר זמן זמנים טובה שכתבתי זאת התשוב' הגיע לידי הו"ה מכבוד הגאון המפורסם מ' עקיבא איגר יצ"ו אב"ד דק"ק פרידלאנד הכבוד הרבנים המובהקים ששאלו מאתי שאלו ג"כ את פי הגאון הנ"ל ני' והנה צריך בחריפתו ובקיאתו ובירר וליבן שמעתתא בכמה אופנים אליבא דהלכתא · ות"ל בכמה אופנים עמוקים כוונתי לדעתו הרמה ובגופא דהיתרא נתכוונו שנינו ממש לדבר אחד אך בהשקלי' וטריא פעמים מה שאחד בונה סותר חבירו כמבואר בתשובתו ויש לי להשיב על דבריו הקדושים אך מאחר שכמה ענינים אינו מגיעים לדינא ובגופא דדינא סובר כוותי לא ראיתי להאריך · ומה גם שאין משיבים את הארי שלא בפניו · אך ראיתי בתשובתו הרמה מה שבנה עליו היסוד דהיתרא דמה שהערל הקונה הי' מוליך הפר' לשדה לרעות הוי משיכ' אף שלא הי' הרוע' מתכוין לקנות כיון שהמקנ' הקנה אותה לו לא איכפת כוונת הלוקח והביא ראי' מגיטין דף כ' ע"ב דהזקן הי'

מקנה להו והקש' הרשב"א כי מקנה להו זקן מאי הוי הא אינהו לא ידעו דזקן מקנה להו ומ"ש מהאי דיבמות העודר בנכסי הגר דלא קנה יע"ש דף נ"ב וי"ל דדעת אחרת מקנה להו הרי בדעת אחרת מקנה אותו מהני אף מבלי כיון הקונ' לקנותו וא"כ הכי נמי בנ"ד דאתי מכח דעת אחרת מהני הקנין מהיכ' אף דלא כיון לכך · ואף מזו אינו ראי' דשאני התם דעכ"פ הזקן רוצה לקנות להם בזכי' זו אבל הכא דגם המקנ' סבור דקנין כסף מהני ולא נתכוין להקנות במשיכ' י"ל דלא מהני מ"מ נ"ל להביא ראי' גם מזו דאיתא בב"ב דף מ"א רב ענן שקל בידקי בארעי וכו' א"ל מחילה בטעות הוא יעויין בנ"י שכתב אע"ג דהמעי' לר"נ בפירות דקל י"ל דהתם ידע דפירות דידי' אכל אבל הכא האי גברא לא ידע מידי ודמיא לאונאה שמעינן מהכא דאלו הוי ידע המזכ' אע"ג דלא ידע ר"ע שהוא הזוכה קנה ואע"ג דאמרינן ביבמות העודר בנכסי הגר תירץ הראב"ד דהכא דאיכ' דעת אחרת מקנ' שאני מזה נשמע דדווקא מדין מחיל' בטעות לא קנה דהמזכה לא ידע מידי אבל היכי דלא הוי מחיל' בטעות דידע דדידי' אכל דומיא דפירות דקל אף שהזוכ' לא ידע בקנין וגם המזכ' חושב שכבר קנה הוא המקבל מ"מ כיון דידע דבדידי' החזיק מהני וקונה הקרקע · אף דהמוכר והלוקח סברו שכבר קנוי בכסף וסברו דיוכל להקנות דבשלב"ע מ"מ מיקרי דעת אחרת מקנה ומהני הקנין בלא כוונה ה"נ בנ"ד ע"כ תורף דבריו · בוודאי לענין דינא נראה דהיכא דדעת אחרת מקנה אף שהקונ' לא כיון לקנות הוי קנין מעלייתא ויש לי ראי' נכונה מהש"ס דגיטין דף ס"ד ע"ב אמר רב יהודה אמר רב אסי דרור וזרקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו וכו' והקשו התוספות דהכא פליגי אי זוכה מדאורייתא אע"ג דמציאה חש"ו לא הוי גזל אלא מדבריהם הכא דדעת אחרת מקנה שאני וכן איתא בהר"ן שם ובסמ"ע פ' ד' מהלכות זכי' וכ"פ מו"ז הרמ"א בהגה"ה בסי' רמ"ג סעיף ע"ו א"כ גבי קטן לית לי' זכי' לנפשי' מדאורייתא אפ"ה כשמקנ' אותו קנה מדאורייתא ה"ה דאינו מכוין להקנות ומקנה מכוין להקנותו דהוי הקנאה מדאורייתא :

אך דמ"מ אין הנידון דומה לראי' מה שכתב הגאון מוהר"ע דלאף דהרועה לא הי' מכוין לקנות דהא הבעל בהמה הי' מכוין להקנותו ומהני הקנא' · יש להבין באמת אמאי קונה דהא הלוקח לא מכוין לקנות רק די"ל דהיכא דהוי מזכה ע"י אחרי' וזוכה הקונה אף דהקונ' לא דע כלום אפ"ה קונה ה"ה כשהעש' הלוקח הקני' אף דלא הי' מכוין לקנות דכיון דהוא מכוין להקנותו הוי כזיכה ע"י אחר ובאמת בזיכה ע"י אחר דמהני איכא טעמא משום דזכין לאדם שלא בפניו וכשמקנ' אותו אף שהקונ' לא ידע נמי איכא טעמא דמהני הקנאה משום דזכין שלא בפניו והיתא בב"מ ד' ע"א דנכרי לית ליה זכי' ואינו זוכה דהואיל ואינו רבוי' לשליח וכן איתא בש"ע סי' רמ"ג סי' מ"ד דישראל אינו נעשה שליח לעכו"ם כך אין זכי' מהני דעת המקנ' ובנ"ד דהרועה הי' נכרי לא מהני דעת המקנה · וכשל עוזר ונפל עזור והרס היסוד אשר בנה עליו הבנין דמשיכ' שהוליך הבהמה מהני דלית' דגבי נכרי לא מהני דעת המקנה · ועוד דהא לאו מילתא פסיקת' דדעת אחרת מקנה דמהני דמו"ז הש"ך בסי' רמ"ג ס"ק ו' השיג על הרמ"א והוכיח דדעת אחרת לא מהני רק לענין חצרו במתנ' ומכר לא בעינן עומד בצד שדהו אבל בעלמא לא מהני דעת המקנה :

ועוד דאף אם נימא כהגאון מהר"ע ני' דדעת אחרת מהני ודומה לנ"ד להא דאכל פירות מר"כ ולא דמי להדדי יש להקשות דמאי דקיימא לן כר"כ דאם הלוקח תפס הפירות אין מוציאין אף שהמוכר לא הי' מכוין להקנותו דכיון דידע מפירות דידי' קא תפיס אמרינן דמחל לו ואף בבעין דלא מהני מחיל' כדאיתא בסי' רמ"ח בהג"ה דבהאי אמרינן מסתמא הי' רוצ' להקנותו כפי שיקנה ע"פ דינא א"כ מפני מה סובר הראב"ד והטור מביאו בסי' ר' דאף כשמדל הלוקח לא קנה נימא דכסבר' המוכר שלוקח מדיל מחל לו להקנות ודמיא לפירות דקל ואמאי לא המדיל' קניא וצ"ל דגבי פירות דק"ל תפס הלוקח הפירות לביתו ורואה המוכר שהלוקח כיון לקנות וא"א לעשות חזקה עדיפא מהאי ובוודאי כיון שלוקח לקנותו אף שהמוכר והלוקח סברו שכבר נקני' בכסף דהם לא ידעו דבשלב"ע אינו קונ' מ"מ דכיון דרא' דלוקח לקח הפירות לביתו מחל אבל במדיל' שמדל הלוקח סבר המוכר שהלוקח בעצמו לא רצה לקנות רק למדיל' מכוון מש"ה לא מחל :

ולפ"ז נימא ג"כ לדברי הראב"ד אף שמפרש גבי רב ענן דדעת אחרת מקנ' מהני ואפ"ה לא קש' דהא הראב"ד סובר דמדילות הלוקח לא מהני דגבי ר"ע ראה המקנ' שר"ע בנה על חלקו וא"א לעשות חזק' עדיפי מהאי הי' המקנ' מכוין להקנותו מש"ה הי' מהני רק דמקנ' בעצמו לא ידע שר"ע בנה על חלקו מש"ה לא קנה ר"ע אבל גבי מדיל' חושב המוכר שלוקח לא נתכוון.

בהכוונה נקנות דהא רוצ' לקנות יוכל לקנות בשאר קניות שהנו ע"פ ד"ת וסבר המוכר שהלוקח לא מכוין לקנות מש"ה לא מהני · וראיתי בתשובות הגאון מהר"ע שהאריך להשוות דברי הרשב"ד והסדרי ותירץ בתירוצים שונים אבל לפי שכתבתי דברי הרשב"ד מתוקים כדבש ונופת צופים ומלומדים איש אל אחיו וגם שתרו הסדרי וממילא נסתרו דברי הגאון הנ"ל שתמה מה שהרועה' הוי' מוליך הבהמ' לשדה ודמיא לפירות דקל מר"נ ולא דמי להסדרי דגבי פירות דקל הוי' הלוקח תופס הפירות לביתו ולא עדיפי חוס חזק' מהאי תפיסה והמוכר מתנ הפירות נגעו מש"ה אין מוציאין מהלוקח אבל בנ"ד שבעל הבהמ' מיהב שהרועה' אינו רוצה לקנות הע"ה המשיכ' לשדה רק כדי לרעות הפרה ולהחזיר לעת ערב בהאי בוודאי בעל הבהמ' אינו בדעתו להקנות להרוע' מש"ה לא מהני מה שהוליך הבהמ' לשדה · ואף שבתשובתו הרמה שאר דעתו ותירץ דאכן שהדי הרוצ' בקנין והוי כמו שדעת אחרת מקנה השי מיבעיא להוק מאוד ואדרב' נימא דכיון שחישבו שהכל נקנה בכסף לא הוי מקנה אח"כ להקנות להרוע' :

ומה שכתבתי לטעם דדעת אחרת מקנ' דמהני דאף שלא כיון לקנותו לטעם דזכין לאדם שלא בפניו נרא' דמול"ן כן דברי הרשב"א בחידושיו לגיטין דגבי זקן דמקנ' דמהני דהקש' דא"כ האיך משתעבד הערב דהא גבי ערב לאו זכות הוא ומתרץ דבהשוא' הכא' דמהני לי' הוי גבי' זכות א"כ מוכח דעיקר טעמא משום דזכות הוא וגבי נכרי לא מהני דעת אחרת מקנה דאין זכין לנכרי :

עוד ראיתי בתשובות הגאון הנ"ל שהקש' דברי המחבר והסדרי דביו"ד בסי' קל"ב פסק דנתינת המעות מנכרי מהני וגבי בכור בסימן ש"ך פסק דבעינן תרווייהו כסף ומשיכ' וכבר הקשיתי בתשובתי וראיתי מה שתירץ הגאון דמש"ה מהני נתינות הכסף מנכרי גבי יין דמוכר יוכל למימר קים לי כהרמב"ם דסובר אליבא דר"י גבי כותי ג"כ כסף קונה תמוה בעיני דהאיך כתב או בדמים דיתן דמים דלי שמוכר יוכל לומר קים לי דהא משיכה בוודאי קונ' בנכרי מישראל והאיך יסמוך מאחיכת קני' ע"ז שהמוכר יוכל לומר א"כ קי"ל לכן נרא' כפי שכתבתי בתשובתי דרבינו ב"י ספוקי מספקא לי' אם הלכ' כדעת הרמב"ם דגבי כותי מישראל קונ' בכסף או כר"ת דגבי כותי משיכ' בעינן וגבי יי"נ דאיסורא מדרבנן דסתם יינם אלא מדרבנן אסור וספיקא דרבנן לקולא מש"ה סמוך לסברת הרמב"ם אבל גבי בכור דאיכא איסור מדאורייתא ולא רצה לסמוך על סבר הרמב"ם מש"ה פסק דבעינן תרווייהו כסף ומשיכ' וכבר הוכחתי בתשובתי דספק בכור אינו רק מדרבנן ובאיסור דרבנן יש לסמוך על סברת הרמב"ם דגבי כותי כסף קונ' בנ"ד דהוי' ספק בכור יש לסמוך על קניות הכסף שמכר הפר' וקיבל מנכרי הכסף וכסברת הב"י דפסק בסתם יינם דדמים מהני · ועוד י"ל דגבי יין איכא ס"ס ספק דילמא כדעת רש"י דהלכ' כר"ל ולר"ל גבי כותי מעות קונות ואת"ל כר"ת ושאר פוסקים דהלכה כר"י דילמא אמת כסברת הרמב"ם דאף לר"י גבי כותי מעות קונות מש"ה פסק דמהני נתינות דמים אבל גבי בכור דאיכא חזקת איסור לא מהני ס"ס כמסקנת הט"ז וש"ך ומ"ב מש"ה פסק דבעינן תרווייהו וכ"ז בוודאי בכור אבל בספק בכור דליכא חזקת איסור כפי שכתבתי בתשובתי · ואף אם נימא דאיכא חזקת איסור דהא מסקנת הש"ך דהלם ספיקות מהני אף נגד חזקת איסור ובנ"ד איכא ג"ס חדא דילמא כבר ילדה ואת"ל דלא ילד' דילמא הלכה כרש"י ואת"ל דהלכ' כר"י דלמא אמת כדעת הרמב"ם דגבי נכרי מישראל קונה בכסף וכפי שהארכתי בתשובתי :

ומה שכתב הגאון הנ"ל כי' בתשובותיו הנ"ל דמיא להאי דר"נ דאם אבל הלוקח הפירות אין מוציאין מידו אף דמוכר לא מקנה לו · ולענ"ד נרא' דלא דמיא להסדרי דגבי פירות דקל לא בעינן הקנא' הש"ה רק אם אין חוזר המוכר ממילא קונ' הלוקח וכן איתא בהדיא בסמ"ע שיתן ר"י ס"א מוהרמ"א דה"ל דהם לא חזר המוכ' עד שיוכל דקונ' ה"ה כדשלב"לע אם לא חזר המוכ' קונה הזוכ' מש"ה אמרינן כסברת ר"ת דאכן שהדי דלא חזר המוכ' מש"ה לא מפקינן מיני' ולהאי סברא ניחא ג"כ מה דאמרינן דמחל המוכ' להקונ' דהא בבעין לא מהני מחיל' כדאיתא בספרי רמ"א דהכא איכא טעמא דכיון דאינו חוזר נשאר הקני' הראשון דקני' הראשון הל במה שתפס הלוקח הפירות ומחיל' נקרא רק למה שאינו חוזר אבל בנ"ד דקנין ראשון לא הוי' קונה כלום לסברת ר"ת דנכרי מישראל אינו קונ' בכסף וישראל לא הוי' מכוון להקנותו דסבר שכבר נקנ' לו בכסף מאי מהני מה שהרועה הוליך הבהמ' לשדה והאיך שייך בכאן מחיל' דכיון דליכא קנין שקנה לו :

ואף שהט"ז השיג על הסמ"ע והקשה עליו מהא דאיתא בהרמ"ם והטור מביא בש"ם רי"ב במומר חוב נ

לכשיבא לידי אתננו דחייב דדווקא מחמת דקס אבל בהדיוט מקרי' דכשלב"לע ולק"מ דהא הרמ"א בעצמו מביאו דדווקא בשע' שנולד ישנו הדבר שמזכ' ברשות הזוכ' אבל כשיש עדיין ביד המזכ' יוכל המזכ' לחזור והדמ"ש מיירי שעדיין המעות ביד המזכ' מש"ה מוכרח לכתוב דמחוייב לקיים משום נדרו אבל להדיוט יוכל לחזור והיכא דאיכא המטלטלין המזכ' ביד הזוכ' ונשנולד לא יוכל לחזור כדעת הסמ"ע · וממילא לא קשה ג"כ קושי' שני' שהקשה הט"ז דר"נ אמר הסדרי דפסק דאף כשבא לעולם יוכל לחזור גבי פירות דקל ור"נ פסק כשאלד מהני דהא ר"נ דאמר כשאלד מהני מיירי שהמטלטל המזכ' ישנו בשעה שנולד ביד הזוכ' כמסקנת הרמ"א ומה דאמר ר"נ דאף שבא לעולם יוכל לחזור מיירי שיש דבר המזכ' ביד המזכ' מש"ה אמר ר"נ כשתפס הלוקח דמהני דכיון שבא ביד הלוקח לא ייכל לחזור ודברי הסמ"ע נכונים בטעמי' ולא כהט"ז · והסברא נותנת כהסמ"ע דקיימ"ל האומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרוט' לאחר שלשים יום סובר רב ושמואל אע"פ שנתאכלו המעות ולא חזר בתוך ל' יום דמקודשת וכ"פ בש"ע סי' מ"ם דהאי מעות לא הוי מלו' ולא הוי פקדון יע"ש דמעות ניתן לשם קדושין וה"נ כשמקנ' דבר שלא בא לעולם וכשבא לעולם והלוקח לקח הפירות קני' בדמי מקח שנתן דמעות לא הוי הלוא' ולא פקדון וממילא נקנות ללוקח בהאי דמי המקח והא דהוצרך לטעמא דהוי מחיל' בטעות דמוכ' יוכל לחזור מש"ה מיקרי מחיל' בטעות וקני' בדמי מקח הראשון אבל היכא דהקנ' בכסף וכסף אינו קונ' מאי מהני אח"כ כשהלוקח תופס דבר המתנה ללוקח אינו מכוין לקנות במשיכ' ומוכר ג"כ לא מקנ' במשיכ' ודמי הכסף שלקח אינו מקנ' להלוקח לית לי' פיקפוק בעולם דלא מהני האי תפיס' ולא דמיא כ"ד להסוא דר"נ · עוד יש לי מילין לפלפל בתשובות הגאון מהר"ע אם שמחלק בדיני ס"ס אך דיני הס"ס עמוקים ורחבים בכל השיטות ודאיונות קשה גלל כן לא רציתי להאריך בענינים הנ"ל :

והואיל דאתי לידי בדיני המקנ' לעובר אכתוב מה דקשה לי להפוסקים הרב המגיד ורבינו הב"י דסוברים דמזכ' לעובר שלו דקנ' דווקא במתנות שכיב מרע אבל לא בבריא יעוין בסימן ר"י סעיף א' א"פ מאי מקשו הש"ס ורבנן יכיר למה לי' דהא אי בעי יוכל למיתבי לי' במתנ' דמיירי שיש לו שתי נשים ולא מוחזק לנו אם יש לאב בכור במקומות אחרים ואמר על העובר א' שנולד קודם שעובר השני שהוא בכור ואם בעי ליתן מתנ' לעובר לא קני המתנ' דמופ' לעובר בבריא לא קנה ופשאמר שהוא בכור נאמן ואם מת אביו לאח"כ אזי יטול אותו העובר שני חלקים ואף לשאר הפוסקים לסוברים דאף בבריא מקנ' לבנו העובר משום דדעתו קרוב' אצל בנו דהא האי קנין אינו אלא מדרבנן כמבואר בהר"ן פ' מי שמת ובשאר פוסקים דמדאורייתא אינו מקנ' לעובר אף לבנו · א"כ מאי מקשו יכיר למה לי' דהא בעינן יכיר לפה"ג דהיכא דאומר שעל העובר זה יהי' בכור ומדאורייתא לא יוכל ליתן במתנ' :

אמנם דלק"מ דקיימא לן כשנולד הבכור לאחר מיתת אביו דאין נוטל חלק בבכור' כדאיתא בפרק מי שמת דף קמ"ב וכן איתא בש"ע סי' רע"ז סעיף ג' ממ"נ אם מת אביו קודם שנולד לו הבן אזי אין יוכל ליטול חלק בכור' ואם אביו מת לאחר שנולד לו הבן א"כ יכיר למה לי' דהא יוכל למיתב לי' במתנ' לאחר שנולד לו הבן ושפיר מקשו הש"ס יכיר למה לי' · אך לפ"ז קשה מאי משני כשנפלו נכסים לאחר מכאן דהא כן פי' הש"ס אזלו דיוכל למיתב לי' במתנה כשנולד לו בן דאלא"ה לא מקשו הש"ס ומ"כ כשנפלו נכסים לאחר מכאן בעת שיהי' לו נכסים בעת הזאת יוכל ליתן מתנה דהדבר הי' ברשותו ומאי משני הש"ס וכשאר קושי' או דלא מקשו הש"ס או דלא משני מידי ול"ע וליכא למימר דקושית הש"ס אזלו אליבא דר"מ דסובר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומזכ' לעובר קונ' זה ליתא דהא איתא בהדיא בפרק מי שמת דף קמ"א בהאי אף ר"מ מודה דמזכ' לעובר לא קנה יע"ש ולע"ג לכאורי' :

סימן נב

נשאלתי מחכם א' · אחד שיש לו בן בכור והגיע ל"א יום ללידתו בשביעי של פסח ובערב חג השביעי כבר הגיע כ"ט יום י"ב תשל"ג אם רשאי לפדותו בערב חג שביעי או שצריך להמתין עד אחר יום טוב :

תשובה שלא כל רז לא אני' ליה שנחלקו גדולי האחרונים דעת מו"ז הש"ך סי' ש"ה סעיף י"ב כשהגיע ביום ל"א יהי' יום התענית וביום לפ"ד הגיע כ"ט יום י"ב תשל"ג רשאי לפדותו ביום לפ"ד ומ"א בסימן של"ט סעיף ג' ס"ק ס' השיג על הש"ך

הש"ך דבבכורות דף מ"ט אמרינן את ביום לא"ד כיום שלפניו מ"ט דרבנן גמר חודש חודש ממדבר מה התם ומעלה אף ה"נ ומעלה וקשה מאי פריך מ"ט דרבנן הא עדיין לא כלה לו חודש אלא צ"ל דה"פ כיון שכלו כ"ט י"ב תשל"ג ה"ל חודש ומשני דבעינן ומעלה ולכן צריך שיגיע ליום ל"א · ועוד דהתוס' כתבו בסנהדרין דף י"א בלשון חודש הוי חודש לא"ד יום מי אנכי להכריע בין ההרים הגדולים והאדרות אשר לאורה אנו הולכים ושותי' דברן לא ידעתי ויראתי לגשת אל הקודש לעשות סינגוריי' לאחד מהגאונים רק כדי שלא יאמר שהשלכתי דבריו אחר גיוי והשבתיו מפני הכבוד מה שעלה בעז"ה במצודתי בהשקפה ראשונה מחמת הטרדות רבות דהקיפונו ולא נתננו לבלוע רוקי · ואנכי מודע להש"ך קא אתינא ומהפכינא בזכותו · ונלע"ד לתרץ קושית המ"א דיש להקשות לסברת המ"א דמפרש דכל היכא דכתיב חודש בתורה הוי ל' יום א"כ אמאי איצטרכו רבנן למילף מעלה מעלה דהא כתיב פדויו מבן חודש תפדה יש"ה חודש הוי לא"ד יום · וביותר קשה על ר"ע דלא יליף מעלה מעלה ואף דלא יליף מפני מה סובר דאם נתן לא יטול דהא שהם חודש הוי ל' יום ולפום רהיטא נראה כדעת הש"ך דרש"י מפרש את בתוך שלשים דיחזי' הכהן מאיש דהוי נפל נמצא לשיטת רש"י אם קים ליה שכלו חדשיו הפדיון הוי לכהן ולא יחזיר והתוס' מפרשים אף בקים ליה שכלו חדשיו אפ"ה לשיטת התוס' מחויב הכהן להחזיר בבן חודש אלא דקמנא וטעמא מהתוס' דגזירות הכתוב הוא ויש לתמוה לשיטת התוס' דרשב"ג סובר דאם מת הוולד בתוך ל' יום אינו פוטר מהייבום ומהחליצה ויליף מהפדיון דכתיב ופדויו מבן חודש תפדה יעוין בשבת דף קל"ה והאיך יוכל למילף מהפדיון דהא בייבום היכא דקים ליה דכלו חדשיו פוטר מהיבום ומחליצה דקתני בהדיא במתני' בנדה פ' ה' מתניתין ג' תינוק בן יום אחד פוטר מהייבום וכתב הרמב"ם בפ' א' מהלכות ייבום דתינוק בן יום אחד וכלו חדשיו פוטר מייבום ורבנן דפליגי על רשב"ג וסוברים דאף גבי ייבום פוטר תינוק בן יום א' דלא קים ליה שכלו חדשיו משום דרוב נשים וולד מעליא ילדן ורשב"ג יליף מבן חודש דכל שלא שהה ל' יום באדם הוי נפל ואינו פוטר מיבום דהא לפי' התוס' גבי פדיון דאף דכלו חדשיו בעינן שיהיה יום א"כ האיך יליף רשב"ג מבן חודש דהא גבי פדיון אף בקים ליה שכלו חדשיו בעינן שלשים יום וע"כ דטעמא משום דגזירות הכתוב הוא אבל גבי ייבום אם הי' כלו חדשיו לכ"ע פוטר מהיבו' כדאית' בהדיא במ"א פ' א' מהלכות ייבום דרבנן ורשב"ג פליגי בדלא כלו חדשיו א"כ גבי ייבום דלמא אף בדלא ששהו שלשים יום ולא קים ליה שכלו חדשיו נמי פוטר מהיבום כרבנן דפליגי על רשב"ג וגבי פדיון דבעינן ל' יום משום דגזירות הכתוב הוא דאף בכלו חדשיו בעינן שלשים יום והאיך יוכל למילף ייבום מהפדיון · ועוד קשה לי אמאי הוצרך רשב"ג למילף מבן חודש תפדה דהאי פסוק כתיב במדבר י"ח הוי ליה למילף מדכתיב במדבר ג' פקוד כל זכר מבני ישראל מבן חודש ומעלה פרש"י משיצא מכלל נפל והוא מוקדם בתורה והוי ליה למילף מהאי קרא ·

ועוד יש להבין באמת מ"ט דרבנן דפליגי על רשב"ג דהא רשב"ג מקרא יליף לכן נראה להמליץ בעד רבינו רש"י ז"ל דטעמא דשלשים יום כדי שיצא מכלל נפל די"ל דרשב"ג סובר כשיהיה הוולד בן כ"ט י"ב תשל"ג יצא מכלל נפל והאי אף רבנן מודו כשהוי כ"ט י"ב תשל"ג בוודאי יצא מכלל נפל וכן איתא בהדיא בתוס' ד"ה שלשים יום ·

לפי"ז מוכרח רשב"ג לאתויי קרא מבן חודש תפדה דרשב"ג סובר דלא יליף מעלה מעלה משום דהוי ב' כתובי' הבאי' כאחד יעוין בבכורות ד' מ"ט וגבי פדיון הגי כ"ט י"ב תשל"ג כדי שיצא מכלל נפל ובקי' לי' חדשיו יוכל לפדותו אף תוך החודש ושפיר יליף מפדיון דלא אמרינן רוב וולד מעליא ילדן דאל"כ למה הקפיד התורה דדוקא שיהיה בן חודש אע"כ דלא אמרינן הרוב וולד מעליא ילדן ומש"ה לא יוכל למילף מקרא דפקוד כל זכר דהתם כתיב ומעלה ופירוש ומעלה דבעינן שלשים יום שלימים ולא הגי בכ"ט י"ב תשל"ג ליכא למימר דטעמא כדי שיצא מכלל נפל דהיה סגי בכ"ט י"ב תשל"ג אא"כ דגבי פקוד כל זכר הוא גזירות הכתוב ולא יוכל למילף ייבום מהאי קרא ומש"ה מוכרח למילף מבן חודש תפדה ורבנן לשיטתם אזלו דפליגי על רשב"ג דרבנן ילפי מעלה מעלה כדאיתא בהדיא בבכורות דף מ"ט וגבי פדיון נמי מעלה בעינן וא"כ לא יוכל לומר דטעמא דפדיון כדי שיצא מכלל נפל היה סגי כ"ט י"ב תשל"ג ואמאי בעינן שלשים יום שלימי' אע"כ דגזירות הכתוב מש"ה לא ילפינן מפדיון · לפ"ז שבררנו דרבנן ורשב"ג פליגי אי יליף מעלה מעלה דרשב"ג סובר דלא יליף מעלה ושפיר יליף מפדיון דגבי פדיון נמי איכא טעמא כדי שיצא מכלל נפל ורבנן דילפינן מעלה מעלה לא יוכל למילף מפדיון משום דגזירות הכתוב הוא לפ"ז מתורץ מה שהקשתי לפירוש התוס' דמפרש במתניתין דגזירות הכתוב א"כ האיך יליף רשב"ג מפדיון דהא גבי פדיון גזירות הכתוב הוא דהתוס' מפרש על מתני' דחכמים סוברים דמת בתוך שלשים יום יחזיר הכהן ה' סלעים וחכמים דמתניתין סוברים דיליף מעלה מעלה ואם הוי טעמא כדי שיצא מכלל נפל הוי סגי כ"ט י"ב תשל"ג ומעלה משמע דבעינן שלשים יום שלימים אע"כ דגזירות הכתוב מש"ה אף בקי"ל דכלו חדשיו בעינן להמתין ל' יום אבל רשב"ג סובר דלית ליה מעלה מעלה והגי כ"ט י"ב תשל"ג וטעמא דקרא כדי שיצא מכלל נפל ושפיר יליף הייבום מהפדיון לפ"ז מתורץ קושית המ"א שהקשה על הש"ך דרכי אזלו קושי' הש"ס דהא במתניתין קתני מת בתוך שלשים יום משמע אף דמת לאחר כ"ט י"ב תשל"ג אפ"ה יחזיר הכהן דהא המקשן עדיין לא אסיק אדעתי' דיליף מעלה מעלה והוסבר טעמא דקרא שיהי' בן חודש כדי שיצא מכלל נפל ומכלל נפל הגי כ"ט י"ב תשל"ג ואמאי קתני במתניתין דיחזור הכהן אף שמת לאחר י"ב תשל"ג ומשני הש"ס דרבנן ילפי מעלה מעלה דרבנן דפליגי על רשב"ג ולא ילפינן ייבום מפדיון דטעמא דרבנן דילפינן מעלה מעלה ובעינן ל' יום שלימים וע"כ דגזירו' הכתוב הוא מש"ה לא ילפינן הייבום מפדיון מש"ה סברי דלא מהני כ"ט י"ב תשל"ג דמעלה משמע שיהי' לא"ד יום שלימים · אבל לרשב"ג דיליף יבום מפדיון ע"כ דלא דרש מעלה מעלה וטעמא דפדיון שיהי' בן חודש כדי שיצא מכלל נפל והגי בכ"ט י"ב תשל"ג כפי שבררנו למעלה ואיתא בשבת דף קל"ה דשמואל אמר בהדיא דהלכה כרשב"ג וגם הרמב"ם ושאר פוסקים סוברים דהלכ' כרשב"ג ואליבא דרשב"ג הגי כ"ט י"ב תשל"ג מש"ה פסק הש"ך דהגי כ"ט י"ב תשל"ג · ומתורץ ג"כ מה שהקשתי לרבנן למה לי' למילף מעלה מעלה דהא בתוס' איתא שהם חודש הוי שלשים יום ·

וי"ל דתוס' כתבו לאסקנא דלרבנן דילפינן מעלה מעלה ומוכח דאף בפדיון כתיב חודש סתם ואפ"ה מפרשינן דחודש הוא שלשים יום אמרינן דמ"מ דכתוב חודש הוי שלשים יום אבל אם לא היינו ילפינן מעלה אזי הוי מוד' דרבנן דחודש הוי כ"ט י"ב תשל"ג מש"ה הוצרך לשנויי דילפינן מעלה מעלה · ומתורץ קושי' המ"א ושיטת מו"ז הש"ך נכוני' אך לשיטת התוס' קשה לי דהתוס' ביבמות דף ל"ו הא לא שהה ספיקא הוי וא"ת ואמאי לא אזלינן בתר רוב נשים וול' מעליא ילדן ותור"י דא יהיבנן למעוטי מלוי כזה ומי' וכ"כ הלשר"י א"כ הא דאמר רשב"ג כל ששהא שלשים יום באדם אינו נפל ויליף מפדיו מבן חודש תפדה פרש"י מדתלי בהכי ש"מ עכשיו מתברר שהוא בן קיימא ולא קודם לכן דהא לפי' התוס' ולהרא"ש אף רשב"ג מוד' דרוב נשים וול' מעלי' ילדן רק דרבנן החמירו א"כ אף קודם בן חודש נמי מדאורייתא יהי' מחויב לפדות דרוב נשים וול' מעליא ילדן ואם אייתי ראי' דחיים למעוט דהא מדאורייתא לא חיים למיעוט והאיך יליף רשב"ג מקרא ופדויו מבן חודש תפדה וא"ל דהכי פירושו מדלוה שמבן חודש תפדה ולא קודם לכן דגבי ממון לא אזיל בתר רובא מש"ה בתוך שלשים יום א"כ לפוטרו דלא אזלינן בתר רובא ולאחר חודש יצא מכלל מיעוט נפלים ומוכח דאיכא מיעוט לנפלים מש"ה סובר כ"ז שלא שהה ל' יום אינו פוטר בייבום ועיקר הוכחה בתוך ל' אמרינן מיעוט נפלים אכתי קשה מאי פריך הש"ס מיתהל היכי מהלינן פרש"י דלמא נפל הוא ואינו חזי לימול ועושה חבורה שלא לשם מילה דהא אדרבה לרשב"ג מודה דרוב וולד מעליא ילדן ומדאורייתא אזלינן בתר רובא מש"ה רש"י לימול בשבת · וי"ל דקושי' הש"ס אזלא לרשב"ג מימהל היכי מהלינן לדידן דאזלינן בתר מיעוט ואיתא ביבמות דף צ' דיש כח ביד ב"ד לעקור ד"ת בשב ואל תעשה א"כ מכיון דחששי למיעוט האיך אנן מהלינן בשבת דהוי' נשב לעקור ד"ת בשוא"ת · אך דמ"מ קשה דהא דעת הרמב"ם פ' א' מהלכו' נחלה בתינוק בן יום א' אינו נוחל ומנחיל ופליג על הרמב"ם יע"ש וטעמא דהרמב"ם דלרשב"ג הוי ספק מעליא כשלא שהה שלשים יום וכן דעת הרמ"ה שאם שהם היה לה וולד ומת בתוך שלשים יום ונתיבמה דאין מוציאין ממנו כיון דהוא ספק והמוציא מחבירו עליו דקיימ"ל דהם ניסאת לכהן לא תצא ולא תקנון משום דעבדינן כרבנן דהוולד הוא בר קיימא והאיך לא תצא מהייבום דהא אשת אחיו הוא שלא במקום מצוה וטעמא דהרמ"ה משום דהלכתא כרשב"ג דהוי ספק נפל אלמא לרשב"ג הוי ספק דאורייתא דאלת"ה כסברת התוס' דרשב"ג ג"כ סובר דרוב נשים וולד מעליא ילדן · אף לרשב"ג מוציאין מן היבם וא"כ האיך יליף רשב"ג מפדיון דהוי ספק דלמא כרבנן דרוב נשים וולד מעליא ילדן והא דהקפי' קרא שיהי' פדיון בבן חודש משום דבממון אין הולכין אחר הרוב ואין האב מחויב לפדות עד שיהיה בן חודש משום דלא אזלינן בממון אחר הרוב · ואם נפשך לומר

דטעמא

דטעמא דרשב"ג דסובר כרב בממון הולכין אחר הרוב אכתי קשה
על הראב"ד ורמ"ה דסוברים דהלכה כרשב"ג דרשב"ג איכא
למימר דסובר כרב דהולכין בממון אחר הרוב אבל אנן קיימ"ל
כשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב לא יוכל למילף מפדיון
והאיך פוסקי' דהלכה כרשב"ג · וביותר קשה על שמואל דפסק
הלכה כרשב"ג יעוין בשבת דף קל"ו לדעתו לא יוכל למילף מפדיון
והאיך פוסק הלכה כמותו וצ"ע ·

ועוד נראה לענ"ד לתרץ קושית המ"א דיש להבין מ"ש דר"ע
אף דלא יליף מעלה מ"מ חודש כתיב והתם הודש שלשים
יום כדאית בתוס' סנהדרין דף י"א ד"ה רשב"ג ובמנחות דף
מ"ח ירח שלשים יום אמאי סובר ר"ע אם נתן לא יטול וצריך
לומר דטעמא דר"ע דאף דחודש הוי ל' יום דמקצת היום הוי
ככולו דאף למאי דמסיק דבעינן שלשים יום שלימים דהא חזינן
דהיכא דנולד ביום ב' סמוך לערב פודין כשהגיע יום ל"א דהיינו
ביום ד' שלאחר ארבעה שבועות דאף דלא הוי שלשים יום שלימים
אפ"ה פודין דלא אשכחן שום פוסק שהי' מחלק באיזה זמן נולד
התינוק אם בהשכמ' או סמוך לערב רק כשהגיע יום ל"א פודין
ע"כ דטעמא דמקצת היום ככולו מהאי טעמא סובר ר"ע דאם
נתן לא יטול דמקצת היום ככולו · ממילא לא קשה קושית המ"א
דהקשה א"כ מאי פריך מ"ט דרבנן הא עדיין ליכא שלשים יום
י"ל דקושית הש"ס אזלה דחזינן לענין שלשים יום הגי במקצת
היום דהיכא דנולד סמוך לערב אפ"ה יוחשב אותו ככל היום שלם
א"כ אף בכלות שלשים נמי נימא הכי דמקצת היום ככולו ומ"ט
דרבנן ומשני דרבנן ילפי מעלה מעלה דבכלות שלשים בעינן שיהי'
יום שלם א"כ איכא למימר דהתרלן ג"כ סובר כסברת הש"ך
והב"ח ובתשובתו בסימן קכ"ה לפסק להדיא דהגי כ"ט י"ב תשל"ג
ומתורץ קושית המ"א · כ"ז כתבתי להלכה ליישב קושית השיטת
הש"ך · אבל למעשה דינא נרא' כדעת המ"א דאי נימא כדעת
הש"ך דהכל תלוי' בכ"ט י"ב תשל"ג דהא זימנין דנתמלאו שלשים
יום שלימים ועדיין לא נתמלאו כ"ט י"ב תשל"ג כגון שנולד בסוף
יום ה' וכשיגיע ליל ג' לאחר כלות שלשים יום כבר נתמלא ל' יום
דמקצת היום ככולו ויוחשב יום א' כשנולד בסוף יום כיום שלם
וכ"ט י"ב תשל"ג לא נתמלאו עד תחלת יום ג' ולכל הפוסקים
כולם סוברים לאחר ל' יום ראוי לפדותו ומצוה לפדותו תיכף
לאחר ל' יום דאלת"ה הוי לי' לחלק דדווקא כשהגיע כ"ט י"ב
תשל"ג וכן איתא בהדיא בת"ה סי' רס"ט שתיכף בכניסת
שבת כשנתן המעות הפדיון בע"ש הבן פדוי' משמע דאף בלא
נתמלאו כ"ט י"ב תשל"ג אפ"ה הבן פדוי אלמא דתלוי' הכל רק
בשלשים יום וממילא כפשוט שאלתו שצריך להמתין עד אח"הפ ·
ואף שראיתי שהב"ח בתשובתו סי' קכ"ב כתב בכור שאירע יום
ל"א שלו ביום א' דר"ה פסק דמקדימין לער"ה ופודה בנו ואף
שמהרא"י פסק בשחל יום ל"א בשבת דמאחרין עד אחר שבת
דבהאי כשמאחרין יהי' צום גדלי' וא"א לעשות סעודה וא"כ ה"ה
בנ"ד שיום ל"א בז' ש"פ ויהי' מהסברא לעשות אחר פסח נימא
דמקדימין לעי"ט זה ליתא דהא יהיב טעמא דבל"ג א"א לעשות
הפדיון מחמת שלא יהי' באפשר לעשות הסעוד' אבל בנ"ד תיכף
אחר הפסח יהי' יכול לעשות הפדיון והסעוד' מאחרין עד אח"הפ
ומה שכתב הנ"ד הוי' ספק בכור וכיון דהוי' ספק בכור טפי מסתבר
לאחר עד אחר הפסח ולא לעשות הפדיון בערב החג במח"כ לא
דק דהא בת"ה סי' רס"ט כתב ממאי לא מהני כשיתן הפדיון
בע"ש ולהתנות שיחול הפדיון רק לאחר ל"א יום ומתרץ דהאיך
יוכל לעשות עם הברכ' שמברך אבי הבן ביום ל' לא יוכל לברך
שעדיין לא הגיע זמן פדיון ולאחר ל' נמי לא יוכל לברך שכבר בנו
פדוי ועוד האיך יעשה עם הסעוד' דבע"ש עדיין לא הגיע הזמן
והטעמים הנ"ל שייכים דווקא בוודאי בכור אבל בספק דבלא"ה
לא יוכל לברך וגם פטור מהסעוד' הסברא נותנת שיתן הפדיון
בע"ש ולהתנות שיחול הפדיון לאחר שלשים · אך כ"ז כתבתי לדעת
הרמב"ם והרא"ש בפ' יש בכור דפסק כרב כשאומר שהפדיון יחול
לאחר ל' יום אף שנתאכלו המעות מהני הפדיון כהנ"ל וגם דעת
מהרש"ל בתשובתו סימן ז' כשאומר שיחול הפדיון לאחר ל' יום
אף דנתאכלו המעות הוי הפדיון מעלייתא יע"ש שהוכיח בכה"ג
אף שמואל מודה דהוי פדיון וכן דעת מוהרי"ק בשורש ל"ו גבי
ספק בכור דליתי' גבי' הטעמים הת"ה יוכל ליתן הפדיון בע"ש
ולהתנות שיחול הפדיון לאחר ל"א יום · אבל מו"ז הרמ"א בסימן
ש"ה קבע להלכ' כדעת התוס' בפ' מרובה ד"ע' בד"ה אמטלטלי'
וכדעת מהרא"י בפסקים בסימן רס"ט ובכתבים בסימן רל"ד
וכ"מ להדיא בתוס' פרק השואל דף ק"ב בד"ה בחזקת שלא נפדה
כשנתאכלו המעות אין בנו פדוי' אף בספק בכור ימתין עד לאחר
השבת כשיתן המעות מע"ש שמא יתאכלו המעות ובנו אינו פדוי' ·
ואף בדיעבד כשפדה בע"ש והגיע יום ל"א בשבת ונתאכלו המעות
פסק מהרא"י דבנו אינו פדוי' עיין בכתבים בסי' רל"ד :

וראיתי בתשובת מוהרי"ק בשורש ל"ו שהוכיח הסמ"ג דהיכ'
שנותן הפדיון בתוך ל' ואמר שיחול הפדיון לאחר
ל' יום דהוי פדיון מעלייתא אף לשמואל וראיתו בפ' השואל
דף ק"ג ע"ב בעו מיני' מרבינאי שוכר אומר נתתי והמשכיר אומר
לא קבלתי על מי להביא ראי' ופריך עלי' אימת אי בתוך זמן תיכא
מה שאב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה כשלמא דכי פריק
בתוך ל' יום ואמר שיחול הפדיון לאחר ל' יום אף כשנתאכלו
המעות דבנו פדוי שפיר מדמי' שכירות לפדיון דגם בפדיון נמי
מהני הפדיון ואפ"ה אמרינן בחזקה שלא נפד' ה"ה גבי שכירות
בשוכר אינו נאמן · אבל אם נימא דבכה"ג כשנתאכלו המעות דלא
מהני הפדיון היכא מדמי להדדי דשאני גבי פדיון דלא עביד
איניש לפריק בגו זמני' פן יתאכלו המעות ונמצא שהוציא האב
מעותיו ואין בנו פדוי משו"ה בחזקה שלא נפד' אבל גבי שוכר שלא
יוכל לבא להשוכר שום הפסד בהקדמת המעות · אלא ודאי דאף
גבי פדיון דהיכי שמפרש שאב שיחול הפדיון לאחר שלשים יום
דמהני · ולא זכיתי להבין דברי קדשו דהתוס' בד"ה בחזקת שלא נפדה
מקשו הוכי מייתי ראי' לשוכר דגבי שוכר איכא טעמא דלא לטרחן
וי"ל דלהכי הוי בחזקת שלא נפד' לפי שירא שמא ימות הבן או
שיתאכלו המעות תוך שלשים דאין בנו פדוי והשוכר נמי ירא
להקדים השכר פן יפול הבית או יפול ביתו של המשכיר אלמא
דהיכא דשייך גבי פדיון דשמא נתאכלו המעות ירא גבי שוכר נמי
שמא יפול הבית ולעולם דאף דאמר בפירוש שיחול הפדיון לאחר
ל' יום דאין בנו פדוי ואפ"ה מדמו' להדדי ונסתר ראיית מוהרי"ק ·
וא"ל דהתוס' אזלו למאן דסוברים דאדם פורע ת"ז
אבל למאי דסובר דאין אדם פורע תוך זמנו לא צריכא
לסברת התוס' · זה ליתא דאף למאן דסובר דא"א פורע ת"ז
מעפ"כ קשה היכי יוכל למפשט דשוכר אינו נאמן מפדיון דהא
איכא טעמא גבי שוכר דלא לטרחן אבל גבי פדיון ליכא האי טעמא
מש"ה בחזק' שלא נפד' וצריך לומ' כתירוצו התוס' א"כ מוכח אליב'
דכ"ע מוכרחים לתירץ התוס' ונסתר הראיות מהרי"ק · וגם
הש"ך בסימן ש"ה השיג על המהרש"א שפסק דמהני כשאומר
שיחול הפדיון לאחר ל' יום מ"מ נרא' דאם פדה תוך ל' יום ואמר
שיחול לאחר ל' יום וליתנהו המעות אף שצריך פדיון מחדש כדעת
התוספות ומהרא"י בפסקים ובכתבים מ"מ אין לברך על הפדיון
דספק ברכות להקל דילמא אמת כדעת הרמב"ם והרא"ש והסמ"ק
וגם שמהרש"ל בתשובתו סי' ז' ומוהרי"ק הנ"ל פסק דאף דהלכה
כשמואל אפ"ה כשאמר שיחול הפדיון לאחר ל' יום דבנו פדוי
וכשאמר לאחר ל' יום ואתנהו המעות בעין לכ"ע פדוי ובאתם
ואתנהו המעות בעין לאחר ל' יום לדעת מהרש"ל ומוהרי"ק בנו
פדוי והב"ח והש"ך חולקים עליהם ולאחר כ"ט י"ב תשל"ג לדעת
הב"ח בתשובתו בסי' קכ"ה והש"ך סי' ש"ה מהני הפדיון והמ"א
חולק עליהם וכבר הארכתי בתשובתי כדעת המ"א מ"מ כשנתן
הפדיון לאחר כ"ט י"ב תשל"ג ואמר בפירו' שיחול הפדיון לאח' ל' יום
נרא' דבנו פדוי דדילמ' אמת סברת הש"ך והב"ח ולת"ל כדעת המ"א
דבעינן שלשים יום שלימים דהא דעת הרמב"ם והרא"ש והסמ"ק
דהלכה כרב דבכה"ג הוי פדיון מעלייתא ונצטרף עוד סברת
מוהרי"ק ומהרש"ל דבהאי אף שמואל מוד' דמהני כ"ז נראה
להלכה :

עוד מה ששאל מאחי בעוף שלא הי' יוכל לילך ובדק בנ"ה
והיו קיימין וגם הבוקא דאטמא הית' שלימה מה דינו ·
אמרתי כל הכותב ומפלפל בדין זה אינו אלא עובר בל תשחית הנייר
ומשפך הדיו לדבר זה כביעתא בכותחא דאמרינן שגרונא נקטיה
כדאיתא בש"ע סי' ל"ב סעיף ז' · ובזה אלא ואומר שלום מנאי
ידידו וד"ש ושוכתו כ"ה היום יום א' ר"ח אלול דהאי שתא תקמ"ב
לפ"ק הק' יצחק אברהם הכהן הסוג' פה ק"ק שמאבניץ והגליל :

סימן נג

נשאלתי ראובן הי' חולה ומוטל על ערש דוי זמן כביר
והי' מבקש מאשתו שתתן לו ת"כ שלאחר מותו
לא תתנשא לבעל עד אחר ששה שנים והאשה לא רצתה לשמוע
לקולו וכאשר כבדה עליו החולי והי' מסוכן למות ורצה לחלק עזבונו
הפציר מאוד באשתו ואמר בזה הלשון זיא מוז מיר תקיעות כף
געבין ובלוואתו מבואר שנתנ' לו ת"כ וכתוב זיא מוז ווארטין ביז
זיא וועט אויס געבין הני בני' הראשונים במשך ששה או שבעה
שנים · ואח"ז הי' מצווה שהב"מ האיך יתנהגו בעזבונו והי'
ממנה את אשתו אפוטרופוס שתהי' עוסקת במו"מ כל ימי מוגר
אלמנותה ובעד כתובתה וטרחתה כשתרצ' להתנשאה לגבר תקח
חלק שוה בשוה כאחד מבני' ותהי' שוה להם הן לריוח והן להפסד
והשכ"מ נפטר מאותה החולי והלך לעולמו והי' לו שבק והניח
אחריו ארבעה בנים והאחד איננו כי לקח אותו אלהים אחר מות
אביו

אבין • והיתה עוסקת במו"מ כפי הלוואה והשיאה את אחד מבני' והכניסה אותו לחופה ונתנה לו סך מרובה יותר ממה שהיה מגיע על חלקו והיתה אפוטרופוס לערך ארבעה שנים ומחמת שהעתים קשים וא"א לה לעסוק בעצמה במו"מ להמציא טרף לטפלי' דאלו בה פן תכלי' קרנא ורצת' לפטור עצמה מהאפיטרופסת והגידה דברי' בפני הב"ד לזה. ובראותם כי כנים דברי' שמעו לקול האש' ופטרו אותה ונתפשרו עם האשה שתתן להיתומים יותר ממה שמגיע להם על חלקם וקיימה מה דקבלה על נפשה • ושאלה האשה אם מותרת עתה להנשא אף שלא כלו שנים מאחר שהיא פטורה מהאפוטרופסת ועוד טענה בפיה דמה שנתנה לבעל' ת"כ לא גמרה בלבה להתנאי רק מחמת שהיתה יראה שלא ישתכן בעלה בחוליו שהוכרחה לשמוע לקולו וליתן לו ת"כ ובפיה אמרה ולבה בל עמה • גלל זה יורונו המורים אם מותרת להנשא בלי התרת ת"כ מהב"ד או צריכ' דווקא התרה מב"ד או שאין מועיל לה התרה :

תשובה כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי ויגורתי נפשי באיסור חמור כזו דבהש"ע שאמר הקב"ה לא תשא נזדעזע כל העולם אך מחמת שהאשה היא רכה בשנים ויושבת שכולה וגלמוד' ועומדת ומבקשת בקול בכי תקעתי עצמי בדבר הלכ' וכה' שם כן לאדם דעת בטחתי ועד מקום שידי מגעת טרחתי ובהיתרא דהאי איתתא דנתי •

ולפום רהיטא נראה לצדד להיתרא • דאיתא בשבועות דף כ"ו ע"ב אמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים מתיבי וכו' ומסיק אמר רב ששת תירץ ואימא הכי בשפתיים ולא שגמר בלבו להוציא פת חיטים והוציא פת שעורים דמותר אף בחיטים אלמא דבעינן שיהי' פיו ולבו שוים דלא אזלינן בתר פומי' לבד ובנ"ד שהאשה אמרה שלא גמרה בלבה לקבל הת"כ לא מהני כלום מה שהוציאה בשפתותיה • אך כדמעיינן היטיב נראה דמשם מוכח איפכא דבכה"ג אף שלא גמרה בלבה הוי ת"כ דאיתא התם כשגמר בלבו להוציא פת חיטים והוציא פת סתם דאסור בחיטים דמרבינן לכל אשר יבטא האדם ואיתא במרדכי פרק ג' מהלכות שבועות פירש רבינו אבי העזרי כשהוציא פת סתם כשגזר פת חיטים מרבינן מקרא לכל אשר יבטא שאסור רק בפת חיטים ואין לפרש להוציא פת סתם שידע שפת סתם ומתכוין שלא להוציא פת חיטים בשפתיו אלא חישב בלבו פת חיטים דא"כ תחול אף על פת סתם דדברים שבלב אינו דברים כוונתו דווקא כשגמר בלבו פת חיטים ויודע שיאמר פת סתם אף בשעורים אסור דכיון דידע מה שהוציא בשפתיו ודברים שבלב אינו דברים לבטל מה שאמר וכעין זה כתבו התוספות והרא"ש והר"ן א"כ משמע להדיא דהיכא דידע מה שהוציא בשפתיו אינו דברים שבלב ומהני ובנ"ד ידעה האשה מה שהוציא' בשפתותיה לא מהני מה שגמרה בלבה שלא לקבל הת"כ :

וכן משמע להדיא בש"ס בנדרים דף כ"ח ע"א דנודרין להורגין ולמוכסין באומר שיאסר עליו כל הפירות שבעולם אם אינם של בית המלך ופריך כיון דאמר יאסרו יתאסרו עליו כל פירות ומשני באומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם ומפרש הר"ן דקושית הש"ס אזלו דכיון דאסרו עליו כל הפירות לעולם דברים שבלב אין מבטלין מה שהוציא בשפתיו ומשני דאמר סתם יאסרו כל הפירות ולא אמר לעולם וכיון דאיכא אונס מש"ה לא הוי נדר דפיו איני מכוין לדברים שבלבו ומהני אונסא בכה"ג אבל בעלמא אם אמר יאסר עלי פירות אף שחישב בלבו היום לא מהני הדברים שבלב ואף באונס דהיכי דאמר שהפירות יאסרו עליו לעולם לא מהני מה שחישב בלבו ומכ"ש דהיכא דליכא אונס כשאמר בפירוש דלא מהני מחשב' הלב ובנ"ד אמרה האשה בפירוש שלא תנשא לבעלה עד ששה או שבעה שנים לא מהני מחשבת הלב :

אך דעדיין יש לצדד להיתרא דהב"י בסי' רכ"ח מביא בשם תשובות מהרד"כ אשה שבעלה השביעה סמוך למיתתו שלא תנשא לבעל אחר מותו ואח"כ נתחרטה האשה משבועתה ובקשה שהב"ד יתירו לה שבועתה ופסק שמתירין לה ומו"ז הרמ"א בהגה"ה סי' רל"ב סעיף י"ז פסק כוותיה ומהר"ש מלובלין בסימן י"ח מביא תשובות מהרד"כ וכתב אע"ג דהב"י לא מפרש הטעם מוהרד"כ מפרש הטעם אע"ג דגבי נודרין למוכסין כו' מסקנא דבעינן שחישב בלבו היום ואם לא מחשב בלבו היום הנדר קיים ומעשה דמוהרד"כ לא הי' מחשב בלבה כלום הי"ל דגבי נודרי' דאנס אינו מאניסו על השבועה רק דמשתבע מעצמו להציל ממון שלו מש"ה בעינן דיחשב בלבו היום אבל היכי דמאנס אותו על השבועה מעצמו לא בעינן שיחשב בלבו היום והביא ראי' ממרדכי פ' ג' מהלכות שבועות ועוד הביא המוהר"ש שתשובות בנימין זאב פסק כמהרד"כ ובנ"ד שבעלה השכ"מ הפציר בה מאוד עד שהוכרחה ליתן לו ת"כ והוות אנוסה על הת"כ וגם היא בעצמה אמרה שהית' אנוסה לכך ודמיא לתשובות מהרד"כ • ואף דמו"ז הש"ך בסי' רל"ב ס"ק מ"ד לא סבירא ליה כסברת מוהר"ש דהא הש"ך מודה דהיכא שחישב בלבו איזה תנאי דמהני ובנ"ד אמרה האשה בלבה הי' שהת"כ היא רק כדי לפייס דעתו ובלבה לא קבלה הת"כ והיה אנוסה על השבועה אף הש"ך מודה דאין הנדר כלום :

אמנם נראה דנ"ד לא דמיא למעשה דמהורד"כ דעיקר טעמא דמהורד"כ דהי' אנוס על השבוע' ואיתא בב"ב דף מ"ח אר"ה תלוה וזבין זביני' זבינא אמר אמימר תלוה וקדיש קדושיו קדושין ואף למר בר רב אשי דסובר דלא הוי קדושין טעמא דידי' דאפקינהו רבנן לקדושין מיני' וכן איתא בש"ע אה"ע סימן מ"ב סעיף א' ובנ"ד ידוע שדמי כתובתה לא הי' עולה לסך ששי' אלווה שתטול האשה ודמיא לתלוי' וזבין או לקדושין דאמרינן אחמת זוזי גמר ומקנה בנ"ד נמי נימא שמחמת זוזי גמרה ומקנה • אבל מוהרד"כ מיירי שלא היתה האשה נוטלת עודף על כתובת' מחמת הת"כ מש"ה מהני המוהרד"כ • אך באמת נ"ד לא דמיא כלל לאשה בקדושין דגבי אשה בקדושין קיבלה הקדושין ובהסות הנאה גמרה ומקנה אגב זוזי • אבל הכא שהשכ"מ לא ציוה שאשתו תטול יותר מכתובת' איכוף לאחר מותו דבלוואה הית' שאשתו תעסוק במו"מ כל ימי אלמנות' תשך ששה שנים ובכלות הששה שנים תטול חלק באחד מהבנים הן לריוח והן להפסד והילה ספק אם בשתבא ליטול כתוב' בשעת החלוק' תגיע לחלקה כשיעור הכתוב' דדילמא יהי' היזק במו"מ ובכה"ג לא אמרינן דגמר' ומקנ' ולא דמיא לאשה בקדושין • ואף בתלוי' וזבין סוברים כמה פוסקים דהיכא דנותן בעד השדה פחות משווי' לא אמרינן גמר ומקנ' ומכ"ש דהיכא דירא שיהי' לו הפסד גדול בהאי לא אמרינן גמר ומקנ' • והבא עלמך אם רא בן יכפה לשמעון שיתן לו ז"כ להתעסק עמו בשותפות על תנאי' שראובן יתן לשותפות סך מרובה ושמעון לא יתן רק מעט והריוח יחלקו לחצאין אין האונס נותן לכימא בכה"ג דשמעון גמר ומקנה דשמעון ירא פן יהי' הפסד במו"מ ולא אמרינן גמר שמעון ומקנה • וראי' לדברי דאיתא בשבת דף פ"ח ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית אמר רב אחא בר"י מכאן מודעא רבא לאורייתא • ויש להבין דהא ישראל קיבלו טובה במה שקיבלו התור' דהא הבטיחן הש"י ושכרם מזומן לחיי העולם הבא נימא דאגב הטובה גמרו ומקנו כמו דאמרינן אגב זוזי גמר ומקנה • וצ"ל דכיון דאם לא יקיימו התור' לא יהי' להם חלק בארץ ולא שכר טוב לעה"ב א"כ הזכתם אינו בוודאי לא אמרינן בכי הא גמר ומקנ' והוי אונס וה"ה בנ"ד שסברה האשה דשמא יהי' הפסד במו"מ ולא תטול אף חצי דמי כתובת' בהאי לא אמרינן דגמרה ומקנה • והואיל דאתי לידי שאי עניבא אודיע לת' וסא רבא קא חזינא דאיתא במהרי"א בפסקי' בסימן ע"ג שהקשה אמאי חלה שבועות דצדקיהו שלא שתם הי' ודאי אונס גמור דהרי ספק נפשות הוי ומתרץ דהרב' מפום דהוי אונס מבורר בלי ספק להריגת נפש גמר ומקנה • מה ימנע מהרי"א למה דאיתא בשבת ויתיצבו בתחתית ההר אמר ר' אחא מכאן מודעא רבא לאורייתא דאף שהיו עומדים להריג' שהי' כופה עליהם ההר ואפ"ה מיקרי אונס דהא קיבלו בערבות מואב כדאיתא בהדיא אלמא דאף בכה"ג הוי אונס • דבשלמא ממתניתין דנודרין להורגין שחישב בלבו היום לא קשה על המוהרי"א דמתניתין מיירי שהאין רק על עסקי ממון כדאיתא ברש"י להורגין שהורגין על עסקי ממון מש"ה הוי נדר מעליא א"כ מההיא מודעא רבא לאורייתא קשה על מוהרי"א וצ"ע ויעויין בתשובות מוהרי"ק בסי' קמ"ז • אך כ"ז אם נימא דמהימן לומר דהי' אונס על השבוע' כדאיתא בב"י סימן רכ"ח בשם הרשב"א. והרמ"א בהגה"ה סימן רל"ב סעיף י"ב מביאו ואף לאמר פוסקים דסוברים דאין נאמן שהשבוע' הית' באונס בנודר לחבירו עדיין יש לצדד בהתירא וחל עלינו לבאר אם הנודר לחבירו דעת ר"ת וסייעתו דילי' סוברים בנודר לחבירו דבעינן דעת המדיר ומבלי דעת המדיר אין מתירין להנודר דווקא שהנודר קיבל טובה מהמדיר כמשה רבינו שקיבל טובה מיתרו ולצדקיהו שקיבל טובה מנ"כ כדאיתא בהדיא בפ' ר"א דף ס"ה. ובהרא"ש פ' ר"א אבל כשלא קיבל טובה אף שנדר לדעתו מתירין אף בלא דעת המדיר והרמב"ן וסייעתו דילי' סוברים כשנודר לדעת חבירו אף בלא קיבל טובה נמי אין מתירין אלא מדעת שנדר לדעתו יע"ש היטב בסי' רכ"ח ובירושלמי איתא שני טעמים דאין מתירין אלא מדעת שנודר לדעתו טעם א' מפני החשד וטעם השני מפני הבושה וכ"מ בין הטעמים להטעם מפני החשד כשנדר הודיעהו למתיר שיתירו נדרו מהני הידיע' ומתירין אף שלא לדעת המדיר ולטעם הבושה לא מהני הידיע' דאם הי' בפניו הי' מתביים בפני המדיר מש"ה לא מהני הידיע' • אך הריב"ש בסי' תכ"ג ובסימן ס"ע כתב דטעם משום החשד די שיודיעו לו שיתיר נדרו והיכא דאיכא לתועלת חבירו אין מתירין רק מרצונו הטוב והודעה לא מהני • לפום רהיטא נראה דמוכח מהרא"ש אף

בלא"כא

דלאיכא תועלת לחבירו לטעם מהחשד מהני הודעה לחוד וא"כ דעת המדיר דהרא"ש פי' שהולך מביא הירושלמי הא דאין מתירין את הנדר רק בפניו מפני החשד ומפני הבושה ולהני טעמים אף לכתחלה מתירין את הנדר שלא בפניו רק שמודיעין לו ההיתר וטעמא דגמרא דידן עיקר ואין להתירו אלא בפניו ורק בידיעתו ואם נימא דהרא"ש סובר כשיטת הריב"ש דהיכא דאיכא לתועלת חבירו אף לטעם החשד בעינן ידיעתו דווקא מגלי' להרא"ש לפרש דהש"ס דידן פליג על הירושלמי דהא אדרבה כל מה דמצינן למעט המחלוקת עדיף טפי נימא דהש"ס לא פליג על הירושלמי דהירושלמי איירי בנודר הנאה מחבירו וליכא תועלת להמדיר מש"ה די בהודעה אבל הש"ס דידן איירי בדאיכא תועלת לחבירו דמייתי משה דלקיחו דהרא"ש פ' ר"א כתב בהדיא דהש"ס איירי בדאיכא תועלת לחבירו מדמייתי משה ולקיחו מש"ה בעינן ידיעתו דוקא ולא מהני הודעה ומגלי' להרא"ש דהירושלמי פליג על הש"ס · אע"כ דהרא"ש סובר דטעמא דחשד אף בדאיכא תועלת לחבירו מהני הודעה וא"צ ידיעתו ובהש"ס משמע דבעינן ידיעתו אע"כ דהש"ס פליג על הירושלמי וסובר דטעם משום בושה בעינן ידיעתו דווקא ולא כהירושלמי דמפרש דמשום בושה הני ג"כ בהודעה להירושלמי טעם דבושה וטעם דחשד הוי חדא מילתא ולהש"ס דידן מוכח דטעם משום בושה הוי טעם אחרינא ובעינן ידיעתו :

וגם נראה למהר"ן מוכח דלא סבר כסברת הריב"ש דהר"ן פ' ר"א כתב דנ"מ בין הני תרי טעמים לטעם החשד מהני כשהודיע ומתירין אפילו לכתחלה ולהטעם משום בושה לא מהני הידיעה רק דבעינן בפניו דכל שלא בפניו ליכא בושה · והר"ן כתב דבושה לא שייך רק בדאיכא תועלת להמדיר ואם נימא דסובר כשיטת הריב"ש דכל שהוא לתועלת חבירו אף לטעם משום החשד בעינן ידיעתו דווקא האיך כתב לטעם החשד סגי בהודעה ולטעם הבושה בעינן ידיעתו דהא בושה לא שייך רק בדאיכא תועלת לחבירו ובהאי אף לטעם החשד בעינן ידיעתו דווקא אע"כ דלא סבירא ליה כסברת הריב"ש · והרמב"ם פ' ששי מהלכות שבועות כתב ראובן שהשביע לשמעון וענה אמן אין מתירין אלא בפני ראובן והטור בסימן רכ"ח הביאו והב"ח והלח"מ כתבו דהר"ם סובר דעיקר טעמא משום החשד ומש"ה אינו מחלק בין דאיכא תועלת לחבירו ודליכא תועלת לחבירו דטעם משום החשד די בהודעה לחוד ור"ת דמחלק בדאיכא תועלת נחבירו בעינן בפניו ובדליכא תועלת לחבירו די בהודעה דסובר דעיקר הטעם משום בושה ובושה לא שייך רק בקיבל טובה יע"ש וראיתי בתשובות מים עמוקים שחיבר רבינו א"ת בסימן ח' דמביא בשם גאון דפסק דהלכה כת"ד מפני החשד דריב"ל סובר דטעם משום החשד ור"י סובר דטעם משום הבושה והלכה כריב"ל נגד ר"י ודי בהודעה לחוד · אך דהוכיח דאף בדעבד לא הוי התרה מדכתב הרמב"ם פ' ו' מהלכות שבועות ראובן השביע לשמעון ותמיה דאין מתירין משמע דאין מחלק לכתחלה ולדעב' אף בדעבד לא הוי התרה ותמהני שהרמב"ם מסיים אין מתירין אלא בפניו כדי שיודיע להמדיר אלמא דטעמא דהר"ם משום החשד כסברת הב"ח והלח"מ ולטעם החשד מהני התרה כשיודיעהו אפ"ה כתב אין מתירין א"כ אינו ראיה מהרמב"ם · נמצא בררנו להטעם משום חשד דאף בדאיכא תועלת לחבירו א"צ דעת המדיר ויכולי' הב"ד להתיר להאשה הא"כ שנהנה לבעלה ואף לשאר הפוסקים להרשב"א והראב"ד דסוברים דטעם משום הבושה ואף בדעבד התרתם אינו התרה יעוין במהורי"ק סי' נ"ב דהא הב"י מביא דעת הרמב"ן בסי' רכ"ח היכא שמת אותו שנדר לדעתו יכולי' להתיר לו ומו"ז הרמ"א בסי' הנ"ל פסק כוותי' ובנ"ד דמת הנודר לדעתו יכולי' הב"ד להתיר להאשה הנ"ל ·

אך: דמו"ז הש"ך בסי' הנ"ל כתב מגלי' שלא בקיבל טובה מן המשביע ומת המשביע דמתירין להנודר · וצ"ל לספק בזכותו דמשה רבינו דמוכח דאף בקיבל טובה ומת המשביע דמתירין דאיתא בשבועות דף כ"ט דמשה השביע את ישראל ע"ד המקום ועל דעתו ופריך הש"ס ע"ד המקום למה למימר כי היכי דלא תהוי' הפרה לשבועתם ולא יהיו יכולים הם להתירו דנדר שנודר ע"ד רבים אין לו הפרה · ואכתי קשה לי דמהורי"ק בסי' נ"ב פסק דהיכא דנשבע לפני השליח חשוב כנשבע לפני המשלח ואין יכולים להתיר מבלתי דעת השליח וא"כ קשה קושית הש"ס למה לי למימר ע"ד המקום וא"ל כתירין הש"ס כדי שלא יהיו יכולים להתירו דהא מה שקיבלו התורה והמצות הי' שכרם רב שהכניסם לא"י והכרם מזומן ג"ה לעה"ב וא"כ מה שנשבעו לקיים התורה הי' מחמת קבלת הטובה כדאיתא בפוסקי' וא"כ אינו יכולי' להתירו בלתי דעת השליח ומשה רבינו הא"ר באמן כוונתי לא יסמכו על ההתרה נלמה הי' צ"ל ע"ד המקום · הר

די"ל דמרע"ה היה מתירא שמא לאחר מיתתו יהיו רוצים להתיר שבועתם מש"ה השביעם ע"ד המקום אך הא תינח אם נימא כדעת הרמ"א אף בקיבל טובה ומת הנודר יכולי' להתיר הוצרך משה למימר ע"ד המקום אך אם נימא כסברת הש"ך דבקיבל טובה ומת הנודר לדעתו שאין יכולי' להתירו הדרא קושי' לדוכתי' למה הוצרך לומר ע"ד המקום אע"כ כשיטת הרמ"א בהגה"ה · לפ"ז נסתר הוכחת מוהרי"ק שהוכיח דרש"י מפרש כדי שיהי' הנדר ע"ד הרבים ע"כ סובר כשיטת ר"ת דאף בקיבל טובה אם היו מתירי' בדעבד הוי התרה דאם נימא דסובר כשיטת הראב"ד דאף בדעבד לא הוי התרה דהא ישראל קיבלו טובה והתרתם לא הוי התרה למה היה לו לומר ע"ד המקום אע"כ דרש"י סובר כשיטת ר"ת ·

אבל לפי מה שכתבנו אינו ראי' דמהורי"ק הוכיח בסי' הנ"ל דהרמב"ם סובר כשיטת הראב"ד דבדעבד לא הוי התרה והרמב"ן פסק דהיכא דמת הנודר לדעתו דמתירין להנודר אף בקיבל טובה והיה מתירא מרע"ה שמא לאחר מיתתו יתירו להם שבועתם ולעולם דרש"י סובר כהראב"ד רק היכי דמת הנודר לדעתו מודה הראב"ד להרמב"ן דיכולי' להתירו מש"ה הי' מוכרח משה רבינו למימר ע"ד הרבים ואז לא יהיו יכולים להתירו ולעולם דרש"י סובר כשיטת הראב"ד · לפ"ז מתורץ קושית המשנה למלך שהקשה ופ' ז' מהלכות שבועות מה דאיתא בפ' הספינה דרבה בב"ח שמע בת קול אומר אלולי נשבעתי מי מיפר לי ולא רצה רבב"ח למימר מופר לך דדילמא אשבועת המבול קא שמע והקשה דבשלמא לר"ת דסובר דבדעבד הוי התרה מש"ה ירא רבב"ח למימר מופר לך אבל להראב"ד והרשב"א דסוברים דבדעבד לא הוי התרה אמאי לא אמר מופר לך דאשבועות המבול לא מהני התרה אבל לפי מה שכתבנו לק"מ קושי' המ"ל דשבועות הקב"ה היתה רק בפני נח וכבר מת נח והבאתי דעת הרמב"ן דהיכא דמת הנודר לדעתו דהוי התרה וכבר הבאתי שהרמב"ן סובר כהראב"ד ואפ"ה סובר במת נודר לדעתו שמתירין מש"ה התירא רבב"ח לומר מופר לך דבשבועות המבול ג"כ בדעבד מהני התרה ואף דיורשיו במקומו מ"מ בדעבד מהני התרה ·

ועוד נ"ל דלא קשה קושית המשנה למלך דכבר הבאתי להטעם מפני החשד מהני הודעה אף לאחר התרה כדאיתא בהדיא בתשובות הרא"ש בסימן ח' ושפיר התיירא רבה בב"ח לומר מופר לך דדילמא לאחר התרה יודיעהו הקב"ה שהתיר נדרו ואף לטעם משום בושה דהא מוהרי"ק בסימן נ"ב הוכיח דאף להראב"ד דסבר בדעבד לא הוי התרה דווקא כשהנשבע קיבל טובה מהשבועה אבל היכי דהנשבע לא קיבל טובה מחמת שנשבע אף דהשבועה היתה לתועלת חבירו מודה הראב"ד דבדעבד מהני התרה וגבי שבועת המבול לא קיבל הקב"ה טובה כדאיתא בהדיא במ"ל מש"ה התירא רבה בב"ח לומר מופר לך דבהאי כ"ע בדעבד מהני התרה וכן איתא בהדיא בהגהת רמ"א סימן רכ"ח · נמצא בררנו דהיכא דמת הנודר לדעתו דיכולים להתיר להנודר ובנ"ד דמת הנודר לדעתו הסברא נותנת שיכולין להתירו · אך דעדיין יש לפקפק דהמעיין בב"י בסימן רכ"ח מביא תשובת הרמב"ן דסובר כשמת הנודר לדעתו דמתירין היינו טעמא דאע"פ שנפטר שמעון לא עלה ע"ד ראובן שיהי' עליו איסור לעולם כוונתו דאומדין דעת הנודר דהנדר לא הי' רק כל ימי חייו של שמעון ולא עלה על דעתו שיהי' עליו הנדר אף אחר מיתת שמעון מטעם וכי לעולם יהי' אסור א"כ היכי דהנדר היה רק לאחר מיתה הנדר קיים ולא מהני התרה דבהאי אף הרמב"ן מודה · ולפ"ז מתורץ קושית מו"ז הש"ך שהקשה על הרמ"א דפסק כשמת הנודר לדעתו דמתירין כדעת הרמב"ן דהא הרשב"א והרא"ש והריב"ש ור"ת הוכיחו דבעינן דהנשב' יהיה מקבל טובה מן המשבי' דאלת"ה האיך אמר פרעה ליוסף זיל אתשיל אשבועתך אע"כ דבעינן שיהי' מקבל טובה נמצא אם היה יוסף מקבל טובה מיעקב אבינו לא היו יכולים להתיר לו דאע"ג שמת יעקב:

ולפ"ד דברי הרמב"ן מתוקים כדבש ונופת צופים דהרמב"ן מיירי היכא דהיתה עיקר השבועה לחיי הנודר לדעתו ובהאי כשמת מתירין דכי לעולם יהי' נאסר מסתמא היה דעתו רק לחיי הנודר אבל היכי דהנדר לא היה רק אלאחר מיתת הנודר לדעתו בהאי אם קיבל טובה אף הרמב"ן מודה דאין מתירין ושבועת יוסף ליעקב היתה רק אלאחר מיתת יעקב אם הי' יוסף מקבל טובה אזי אין יכולת להתירו והאיך אמר פרעה ליוסף איתשיל אשבועתך רק דיוסף לא קיבל טובה ושפיר הוכיח הרא"ש דאין מתירין דווקא בקיבל טובה ויוסף לא קיבל טובה ושפיר אמר פרעה איתשיל אשבועתך · וא"ל דאכתי קשה מגלי' לר"ת והרא"ש להוכיח דילמא אף בלא קבלת טובה רק שהשבועה לתועלת חבירו נמי אין מתירין והא דאמר פרעה איתשיל משום דיעקב מת והרמב"ן

והרמב"ן סובר דאף דעיקר השבועה הי' אלאחר מיתה אפ"ה מתירין זה ליתא דא"כ מאי אהדר לי' יוסף לפרעה איתשיל נמי אשבועתך כלומר כמו שאין ביכולתי להשאיל אשבועתך שהשבעתי לך כך איני אוכל להתשאיל אשבועת אבי דהשאלה על שבועות אביו יוכל לשאול דכבר מת אביו אבל השבועה לפרעה אינו יכול להשאיל דעדיין פרעה חי ומאי אהדר יוסף לפרעה אע"כ דבעינן שיקבל טובה ויוסף לא קיבל טובה מאביו ואמר ליה פרעה איתשיל אשבועתך וע"ז אהדר ליה יוסף איתשיל נמי אשבועתך · לפ"ז נסתר השגת הריב"ש שהשיג על ר"ת דהוכיח דאין מתירין דווקא בקיבל טובה מהמשביע דאל"ה רק היכא דאיכא תועלת לחבירו אף בלא קיבל טובה אין מתירין האיך אמר פרעה ליוסף אתשיל אשבועתך והריב"ש בסי' ה"ע השיג שאינו ראי' לר"ת די"ל דהיינו מה דאהדר לי' יוסף אתשיל נמי אחדידך פי' דכמו דאיני יכול לשאול על שבועתך משום דאיכא תועלת לך כמו כן איני יוכל לשאול על השבועה שהשבעתי לאבי משום דאיכא תועלת לאבי ולעולם היכא דאיכא תועלת לחבירו אף בלא קיבל הוא טובה אין מתירין :

אבל לפי מה שכתבתי דראיות ר"ת הוא ראי' עצומה די"ל דר"ת הי' מסתפק באם שנשבע והשבועה לא תהיה רק אחר מיתה אם מתירין אחר מות המדיר אם אין מתירין האיך אמר פרעה ליוסף איתשיל אשבועתך דהא כבר מת יעקב אע"כ דבעינן שיקבל טובה ואם נימא במת מתירין האיך אמר יוסף אתשיל נמי אשבועתך הא לא דמי להדדי דהא דאמר פרעה איתשיל אשבועתך משום דכבר מת יעקב אבל השבועה שנשבע יוסף לפרעה עדיין היה פרעה חי והיה לטובת פרעה והאיך יוכל לשאול על שבועתו אע"כ דבעינן שיקבל טובה מן המשביע ושבועת יוסף לפרעה לא קיבל טובה מהשבועה ומש"ה אמר ליה איתשיל ג"כ אשבועתך וראיות ר"ת היא ראיה עצומה · ולפי מה שבררנו דהיכא דהשבוע' הי' רק לאחר מות הנודר לדעתו בהאי אף הרמב"ן מודה דאין מתירין ובנ"ד הי' השבוע' רק אלאחר מות בעלה אף הרמב"ן מוד' דאין מתירין · אבל איכא חברא בגלו דדווקא דהשבוע' הי' עבור הטוב' שקיבל מהמשביע בהאי אין מתירין לאחר מות הנודר אבל בלא קיבל טוב' ומת הנודר לדעתו מתירין להנודר ובנ"ד לא מיקרי מקבל טיבה דכיון דאם היה היזק במו"מ הוי לא תטול כ"א אף כדי כתובתה · וא"ל דכיון דאם יהי' ריוח במו"מ תטול גם היא חלק יותר מכתובתה מיקרי מקבל טובה אבל ז"א דהב"י מביא בשם הרשב"ץ דפועל יוכל לחזור תוך זמנו אע"פ שקיבל ע"ע בחרם ובנדוי שיעשה מלאכה כל משך הזמן יוכל לשאול על קבלתו והש"ך בסימן רכ"ח סעיף ב' פסק כוותיה דאם פועל עוש' לו ב"ב טוב' היינו כדי שיעשה לו המלאכה ולא עושה לו הטוב' מחמת השבוע' שנשבע לו ואנן שבוע' מחמת הטובה בעינן · ובנ"ד נמי הטובה שעשה לה הבעל שתטול יותר מהכתוב' בשיהי' ריוח לאו מחמת שנשבעת לו רק מחמת שמטרחת עצמה ועוסקת במו"מ והחוש מעיד לזה שבאם האשה לא היתה רוצה לעסוק במו"מ לטובת היתומים רק הית' נוחנת לו ע"כ שלא תנשא לבעל השה שנים בוודאי בכה"ג לא הי' נותן לה הבעל יותר מהמגיע לכתובת' ועיקר מה שנתן לה העדפה משום שקיבלה עליה לעסוק במו"מ וא"כ דמיא ממש לפועל שיכול לשאול על שבועתו וה"ה בנ"ד · ואף אם נימא כדעת הב"י דפליג על הרשב"ץ הכא עדיף מפועל דבעת שנתנה ת"כ לא הבטיח לה בעלה שנתן לה עדפה רק אחר שנתנה הת"כ ליוה בעלה שיתנו לה עדפה מחמת שתטריח עבור היתומים ואף הב"י מודה בכה"ג שתוכל להתיר הת"כ · ואף אם נימא דדמיא לפיעל וקיימינן כסברת הב"י שלא כבר בררנו היכא דמת הנודר לדעתו דיכולים להתיר כדאיתא בהרמ"א בהגה"ה ואם נפשך לומר דהא הרמ"א כתב מיהו אם השבוע' היתה לתועלת ב"כ ויורשיה מה במקומו א"כ נימ' דהשבוע' הי' לתועלת היתומים שהיא תהיה עוסקת במו"מ עבורם ז"א דהא עיקר הדין נובע מהרמב"ן · ויש להקשות להרמב"ן שהר אסדדי דהרמב"ן הקשה מה מקשה הש"ס בגיטין דף ל"ו וליחוש דילמא אזלה לגבי חכם ושרי לה דהא המודר הנאה מחבירו אין מתירין אלא בפניו ומתרץ דגרסינן המודר הנא' מחבירו בפניו ושפיר פריך הש"ס דפעמים שהיתומים קטנים או שאינם פה יע"ש בב"י בסי' רכ"ח ויש להבין דאף ביתומים קטנים הא הב"ד הם אבי היתומים ועכ"פ הם שלוחי היתומים וא"כ כשנשבעת בפני הב"ד הוי כאלו נודרת בפני יתומים גדולים והאיך יהיו יכולים ב"ד אחר להתיר לה · וצ"ל דהרמב"ן לא סבירא ליה כסברת מוהרי"ק בסי' כ"ב כשנשבע לפני השליח חשוב כנשבע לפני המשלח ושפיר מתרץ דאף דהית' נודרת בפני הב"ד והב"ד הם שלוחי דיתמי מ"מ יכולין ב"ד אחר להתיר לה דהוי נשבעת שלא בפני בע"ד · לפ"ז קשה למה כתב הרמב"ן דהיורשים עומדים במקומו דהא היתומים לא היו במעמד השבוע' ולמאי צריך להתיר דווקא בפני היורשים דהמעיין בתשובות הרמב"ן יראה דכתב להדיא דהיכא דהשבוע' לא הי' לתועלת חבירו נשאל עלי' אפילו שלא בפניו ובלבד שיודיעו כדי שלא יחשדוהו הא תינח אם היורשים היו במעמד השבוע' צריך להודיעם כדי שלא יחשדוהו אבל אם היורשים לא היו במעמד השבוע' ליכא חשדא דהם לא ידעו מה שנשבע' ולמה צריך מעמד היורשים · וא"ל דחיישינן שמא שמעו היורשים מהשבועה ואיכא חשדא דהא להאי גירסא הנודר בפניו מפרש הירושלמי ב' טעמים א' מפני החשד והשני מפני הבוש' ובנשבע שלא בפניו א"צ להודיעו אלמא דלא חיישינן לשמא שמע מהשבוע' ואיכא חשדא וא"כ למה צריך שהיורשים יעמדו אצל ההתר' · וצ"ל ג"כ דהרמ"א איירי בכה"ג שהיורשי' היו עומדי' בעת השבוע' מש"ה כת' שהיורשים הם במקומו · ובנ"ד בזמן שהאשה נתנ' הת"כ היו היתומים עדיין קטנים ורבים בשנים והוי כנשבעת שלא בפניהם כסברת הרמב"ן דהא דפריך הש"ס וליחוש דילמא אזלה גבי חכם ושרי לה איירי ביתומים קטנים ויכולים לשאול על הת"כ שנתנה דבהאי אף הרמ"א מוד' כפי שבררנו למעלה · ואם עדיין נפשך לומר דהא מוהרי"ק בתשובתו סי' כ"ב פסק דהיכא דנשבע בפני השליח חשוב כמו נשבע בפני המשלח נמצא כיון דנשבע' הוי כאלו נשבע' בפני המשלח :

אבל ז"א דהא עיקר ראיו' מוהרי"ק מדמקשו התוספות האיך הבעל והחכם יכולים להתירו דהא בעינן בפניו ומקש' המוהרי"ק מאי מקשו התוספות דילמא מיירי ביתומים קטנים והוי כאלו נשבע שלא בפניהם · אע"כ דהיכא דנשבע בפני השליח הוי כאלו נשבע בפני המשלח דהא כבר הבאתי דהרמב"ן והרשב"א מתרצים דמיירי ביתומים קטנים ע"כ מוכרח לומר דפליגי על מוהרי"ק · וא"ל דראיות מוהרי"ק הולה מהתוס' וכיון דמוכח מהתוספות דנשבע בפני השליח חשוב כנשבע בפני המשלח ומי ימלא לבבו להכריע נגד התוס' אך באמת אין ראי' מהתוס' דאיתא ברמב"ם פ' ז' מהלכות שבועות נשבע ראובן שלא יהנה בשמעון אין מתירין אלא בפני שמעון ואפילו הי' שמעון קטן כדי שידע הנידור שהתיר זה נדרו דיליף מצדקיהו וכ"כ וממשה ויתרו נמצא מוכח מהרמב"ם דהרמב"ם סובר דהיכא דנשבע לקטן צריך להתיר בפניו א"כ איכא למימר דהתוס' סובר כסברת הרמב"ם והב"ד מסתמא עשו כדין שהיו חוששין דילמא אזלא גבי חכם ושרי לה והיו משביעין אותה בפני היתומים קטנים ואין מתירין אלא בפניהם ומקשו התוס' שפיר האיך יכולים להתיר לה שלא בפניהם · אבל היכא דנשבע בפני השליח או בפני הב"ד לא חשיב כנשבע לפני המשלח והסוברים כסברת הרמב"ן והרשב"א דיכולים להתיר שלא בפניהם ובנ"ד הי' הת"כ מהאש' שלא בפני היתומים קטנים דיכולין להתיר לה דראיות מוהרי"ק אינו ראי' · ואף אם נאמר מה שכתב הרמ"א דיורשין במקומו אף דנשבע שלא בפני היתומים מ"מ איכא חשדא דכבר הבאתי להרמב"ן והרשב"א סוברים דהיכא דנשבע בפני היתומים קטנים דיכולים להתיר שלא בפניהם ויש לנו לסמוך על עמודי העולם · ועוד דאיכא למימר דהרמ"א סובר דאף בנשבע שלא בפניו איכא חשדא מש"ה פסק דיורשין במקומו אבל מו"ז הש"ך מביא בשם תשובות הר"ן דשלא בפניו ליכא חשדא וא"כ דהא דכתב הרמב"ן דיורשיו הם במקומו דווקא כשיורשיו עומדים בשעת השבוע' אבל כשאינו עומדים בעת השבוע' יכולין להתיר שלא בפניהם נמצא בררנו לדעת ר"ת דהיכא דנשבע לא הי' מקבל טובה מחמת השבוע' למתירין מוכח מר"ת דאף לכתחלה מתירין דר"ת מביא ראי' דבעינן מקבל טובה דאל"כ האיך אמר פרעה ליוסף זיל איתשיל אשבועתך ואם נימא דאף באין מקבל טובה אין מתירין אכתי קשה האיך אמר איתשיל אשבועתך אע"כ דבהאי אף לכתחלה מתירין ובנ"ד ליכא טובה להאש' כפי שבררנו למעלה ואף לדעת הראב"ד והרמב"ן דסוברי' דהיכא דאיכא תועלת לחבירו אף בלא קיבל טובה נמי אין מתירין דהא כבר בררנו לדעת הרמב"ן דהיכא שמת הנודר לדעתו דמתירין · ועוד דדמיא לפועל דאף בקיבל בחרם ובנדוי שיוכל לחזור ועוד מאחר דהאשה אמרה שהיתה אנוס' על הת"כ ודמיא לתשובו' מהרד"כ שפסק דהוי שבועות אונסים · ועוד דהא התוס' מביא בשם הר"י שת"כ לא הוי כשבועה ואין זה רק כריתות ברית והרשב"א הסכים להר"י כמבואר במרדכי בפ' שבועו' שתי' יע"ש ·

ועוד שאף ר"ת דמחמיר בת"כ טעמא דידי' ג"כ משום כריתות ברית והיכא שלא גמר בלב לת"כ לא הוי אפילו כריתות ברית והכא האש' אומרת בפירוש שלא קיבלה בלבה הת"כ א"כ מכל הלן טעמים שבררנו יכולין הב"ד להתיר לה הת"כ ואחר ההתרה מותרת להנשא מבלי שום פיקפוק בעולם ובזה אלא ואומר שלו' מאדון עולם · ומנאי הצעיר שבישראל הכותב וחותם ביום ט"ז אדר תק"כב לפ"ק · הק' יצחק אברהם בהמ"ו הרב החריף הגדול המנוח מוהרר דוב בעריש זלה"ה מחופ"קק פינטשוב

פיטסוב והגליל יע"א :

סימן נד

חלוקא דרבנן שהנהו ד' בסוגי' דנודרת בגיטין מה שהקשתי לפני בני ישיבתי הרמה בק"ק סטאבנין שנת תקמ"ו לפ"ק :

איתא בגיטין דף ל"ה ע"ב אר"ה לא שנו אלא בשלא ניסת כו' יעוין בפוסקים הראשונים והאחרונים ובתוס' והמפרשים השייכים לסוגי' זו לקבה רחבה מני ים מילה לאשר ירצה המעיין וכאשר אבאר בעז"ה וקודם אגרד לעומקא דסוגיא של ענינו לתרץ קושי' התוס' אם שהקשו בד"ה תנן הנושא נשים בעבירה ה"ה דהוה מצי למפרך מתני' דהכא והקשה מהרי"ן לב וכבוד בד"ז הגאון הגדול מ' אלי' ספירא בעהמח"ס א"ר וא"ז מאי מקשו תוס' לפרוך ממתניתי' דהכא די"ל לר"כ קיים אף על איסור שעה ומתניתי' דהכא מיירי בנודרת על ככר ותאכל לאלתר בפנינו כקושי' התוס' בד"ה אבל נשאת אין מדירין אותה אבל גבי כהן דקתני נודר ועובד ובשעת עבודה לא עביד לאיסורא דהא נדר דיגרש אותה כשירד מהעבודה ישאל להחכם על מה שאסרה עליו אשתו ולא יהיה אף איסור שעה ושפיר פריך וניחוש דילמא אזל לגבי חכם ושרי' ליה והא דמקשו על ר"ה וליחוש דלמא אזלו לגבי חכם ושרי' לר"ה ע"כ לא קיים על איסור שעה דאלת"ה אף בניסת מדירין ותאכל לאלתר כקושי' התוס' וצ"ל כתירוצ' דאינו חוששת על איסור שעה אבל לר"כ לא קשה ממתניתין דהכא די"ל דר"כ סובר דקיים על איסור שעה ותאכל ככר לאלת' לפנינו אם"ה מוכרח להקשות מדקתני נודר ועובד ולדר הוא על לעתיד שאשתו יהיה אסורה ואחר העבודה ישאל לחכם וליכא איסור שעה כלל ומאי מקשו תוס' לפריך ממתני' דהכא והניחו בקושיא לכאורה הוא קושי' אלימתא אמנם אחר עיונא נראה לענ"ד לתרץ בטוב טעם ודעת · דאיתא בש"ע יו"ד סי' רכ"ח סעיף י"ו אין מתירין הנד' עד שיחול וכתב מו"ז הרמ"א בהגה"ה וכ"ה בנודר על תנאי שאין מתירין לו עד שיחול יע"ש לפ"ז קשה מאי מקשו הש"ס ממתניתין דקתני נודר ועובד דלמא מיירי בכה"ג שהוא נודר · שאשתו תהיה אסורה עליו ואם ישאול על נדרו וירצה להנות מאשתו אזי אותו הככר יהיה אסור עליו ואותו הככר יאכל בפנינו ותו ליכא למיחש דילמא ישאול על הנדר דהא אם נשאל על הנדר מאשתו אזי הככר אסור עליו וכבר אכל הככר נמצא עשה איסור שעה והא ליכא למיחש דלמא ישאל מתחלה על הככר ואח"ז ישאל על אשתו דהא כבר הבאתי בנודר על תנאי לא יוכל לשאול מתחלה על תנאי דהא עדיין לא חל הנדר והוכרח מתחלה לשאול על אשתו וכבר אכל הככר באיסור ומאי מקשו הש"ס · וצ"ל דהש"ס דמקשו סובר דעל איסור שעה אינו חושש' וישאל על נדר אשתו ואף דאכל הככר אינו חוששת לאיסור שעה א"כ מקשו התוס' שפיר לפרוך מתני' דהכא וא"ל דממתניתין איכא למימר דר"כ סובר דחיישי' לאיסור שעה א"כ לא מקשו ג"כ ממתניתין דנודר ועובד דהתם איכא נמי איסור שעה כפי שכתבתי אע"כ דהמקשי' סובר דאין לחלק פלוגתא מדשה דכיון דמוכח מדר"ה דאינו חיים לאיסור שעה ר"כ סובר ג"כ כוותי' ומאי לא מקשו ג"כ ממתניתי' כ"ז אמרתי בהשקפה ראשונה (ואח"ז שמעתי מ"א מתלמידי כבוד אמי מ"ו הגאון הגדול המפורסם המנוח מהור"ר יצחק ז"ל ה"ה שהיה אב"ד ור"מ בק"ק סטאבנין ופק"ק פינטשוב שהיה מתרץ ג"כ קושית מהרי"ן לב כפי שכתבת ואתן הוד' להחונן דעת על שכוונתי לדעתו דעת הגדול) :

אמנם אחר עיונא נראה דאכתי נשאר קושית מהרי"ן לב וא"ר כאשר אבאר בעז"ה · דיש להקשות דאף גבי נודר ועובד איכא איסור שעה וכגון שיאכל מתחילת התנאי ותנאי' להמקשן להקשות על ר"כ דלמא ר"כ קיים אף על איסור שעה · וא"ל דהכי קא מקשה דכיון דר"ה ע"כ לא קיים על איסור שעה דאלת"ה אף בניסת מדירין ותאכל ככר לפנינו לאלתר והמ"ך כיון דר"כ פליג על ר"ה יעוין במהרי"ן לב · ז"א דמוכח דר"כ ע"כ סובר דקיים אף לאיסור שעה דלכאורה קשה לתירוצ' של התוס' דר"ה לא קיים לאיסור שעה מאי מהני הנדר שנדרה ליתומי' אף כשלא ניסת דהאשה תוכל לעשות ערמה שלא תחול עלי' הנדר של היתומים דאיתא בנדרים יש נדר בתוך הנדר אמר ר"ה לא שנו אלא דאמר הריני נזיר היום והריני נזיר למחר דמגו דקמתוסף יומא יתירא חיילא נזירות ושמואל אמר אפילו אמר הריני נזיר היום והריני נזיר היום חלה הנזירות ומסקנת הר"ן אף לשמואל דסובר דחל נזירות אלא למנות שני נזירו' אבל כשאומר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה דאינו חל ואינו חייב רק אחת יע"ש ד' י"ח ובהר"ן א"כ מאי מהני הנדר שהאשה ליתומי' דהאשה תוכל לעשות ערמה דאיתא בתוס' ד"ה ונודרת דף ל"ה דלא גרסינן שנודר כל פירות דאע"פ שעוברת לאלתר בבל יחל אם היבלה מכתובתה כיון דמשם ואילך לא מיתסרא כדאמרינן מלין אותו ויתן לאלתר אינו חוששת הואיל ואינו עומדת באיסור כל ימי' א"כ שהאשה קודם שתלך לב"ד תוכל לאסור כל מיני מזונות ופירי חוץ ממזון אחד שתהיה מותרת לאכול וסברה מה"כ אם הב"ד מדירין לה הנדר ופרי שכבר אסרה עלי' אזי לא חל הנדר השני והנדר הראשון לא אמרה אם נהנה מכתובתי ואח"ז תלך להב"ד להתיר לה הנדר הראשון והחכם יתיר לה הנדר הראשון דהא הנדר הראשון לא נדרה בשביל היתומים ואם הב"ד מדרי' לה במזונות אשר עדיין לא אסרה בנדר הראשון אזי אחר הנדר נאסרה בכל המזונות והוי דינא שתעבור בבל יחל ומוכלת לאלתר וליכא רק איסור שעה ועל איסור שעה אינו חוששת ומאי מהני הנדר שהתקין ר"ג שתהיה נודרת ליתומים וא"ל להא אמר רבא שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל אם נשאל על הראשונה חלה השני' וא"כ מאי מהני הנדר דאף אם תשאל על הנדר הראשון יחול הנדר השני ונדר השני לא יחולו לה דר"ה בר דצריך לפרט הנדר ז"א דהא הרשב"א בתשובתו סי' ש"ב כתב מדלא הביא רב אלפס הא מימרא דרבא דסובר דלאו הילכתא כרבא יע"ש וא"כ לשיטת רב אלפס מאי מהני הנדר שנדרה ליתומים דתוכל לעשות כפי שכתבתי · אך די"ל דעל ר"ה לא קשה מאי מהני הנדר דר"ה סובר צריך לפרט הנדר יוכל לפרש דאף שהיה צריך לפרט כמבואר בש"ע יו"ד סימן רכ"ח וכשהצריכה לפרש הסיבה אזי צריכה לפרש מפני מה נדרה הנדר הראשון וכשתאמר שנדר' הנדר הראשו' כדי שלא יחול עלי' הנדר של היתומים אזי לא שרי' לה החכ' אף הנדר הראשון ומהני הנדר שידורו אותה היתומים ·

לפ"ז מתורץ קושית התוס' שהקשו מאי פריך הש"ס וליחוש דילמא אזלה לגבי חכם דילמא תדור ברבים וברבים אין לה הפרה די"ל דהכי אזלה קושית הש"ס דאכתי לא חסיק דצריך לפרט הנדר הכי אזלה קושית הש"ס דהאשה תוכל לעשות ערמה דקודם שתבא לב"ד תדור כל מיני מזונות ופירות חוץ ממזון א' שתשאר לה לאכול וכשתבא לב"ד אף הב"ד ידירו אותה במזונות אשר כבר נאסרה עלי' דהא הנדר השני אינו חל ואח"ז תשאל לחכם על הנדר הראשון דהיא במכוין תדור שלא ברבים ואף אם הב"ד ידירו אותה ברבים דהא הנדר השני אינו חל ואף שקשה עלי' הנדר הראשון לקיים הא תוכל לשאול על הנדר הראשון ושפיר פריך דילמא החכם שרי לה · וגם מתורץ קושית התוספות שהקשו דהאיך החכם והבעל יכולים להתיר דהא הנודר הנאה לחבירו אין מתירין אלא בפניו דקושית הש"ס אזלא דהחכם יתיר לה הנדר הראשון והנדר השני אף שהי' לתועלת היתומים ואין מתירין אלא בפניו דהא הנדר השני אינו חל והנדר הראשון יוכל למשרי לה והבעל נמי יתיר לה רק הנדר הראשון ואז לא חל הנדר השני שנדרה לטובת היתומים ומשני הש"ס דצריך לפרוש את הנדר ואף הסיבה ולא יתיר לה החכם אף הנדר הראשון · אך דעדיין קשה על ר"כ דסובר דא"צ לפרט את הנדר וסובר דאף בניסת מדירין אותה רק דמדרה ברבים כדמשני הש"ס אכתי קשה מאי מהני דמדירה ברבים דהא האשה תוכל לעשות ערמ' קודם שתלך לב"ד תדיר על מיני מזונות ופירות חוץ ממזון א' ואם הב"ד ידירו אותה על כל המזונות ופירות אשר כבר נאסרה אזי אינו חל הנדר השני ואף אם הנדר השני יהי' ברבים מאי מהני דהא אינו חל ועל הנדר הראשון תיזול לגבי חכם ושרי' לה דהנדר הראשון לא נדרה ברבים ואם הב"ד ידירו אותה על אותן מזונות שלא אסרה על עצמה אזי הדין שתעבור לאלתר בבל יחל ותאכל לאלתר ועל חיי שעה אינו חוששת ומאי מהני דמדירין אותה ברבי' וצ"ל דר"כ סובר דהאשה חוששת אף לאיסור שעה ולא תוכל לנדור מקודם דמחויבת לשאר מזונות אחת שתהי' מותרת לאכול והב"ד ידירו לה באותן מזונות שמותרת לאכול ועוברת על בל יחל וחוששת אף לאיסור חיי שעה ושפיר מתוקמא דמדר' ברבים · לפ"ז הוכחתי דר"כ פליג על סברא דר"ה דר"ה לא חייש לאיסור שעה והוא חייש לאיסור שעה א"כ מאי מקשו על ר"כ ממתניתין דקתני נודר ועובד דילמא מיירי ליתן לו הנדר באם שתשאל על אשתו יהי' הככר נאסר עליו והככר יאכל לאלתר בפנינו ועל הככר לא יוכל למשאל שעדיין אינו חל איסור וכשישאל על הנדר מאשתו אזי אכל הככר הנאסר לו למפרע ור"כ חייש לאיסור שע' ומאי מקשו הש"ס ולכאור' הוא קושיא אלימתא :

אמנם אחר עיונא נרא' דלק"מ דיש להקשות מאי מקשו התוס' ותאכל ככר לאלתר בפנינו דהא קיימא לן כשמיתר דאכלה כולם נשאלין עלי' ואף כשאכלה כולם נשאלי' עלי' · וי"ל דקושית התוס' אזלו לר"ה דסובר בניסת אין מדירין

אותה

אותם מקשו ותאכל לאחר דבעל מיגז גייז ואינו עוקר נדר מעיקרא והאכלי' כולה אין יכול למיפר וכן איתא בהדיא בהרמב"ם בהלכה קודם הפרה דבעל אף דבעל מיפר לה איכא מלקות גבי' ואין לחוש דילמא אזלי לחכם והחכם עוקר נדר מעיקרא דהא ר"ה סובר צריך לפרט הנדר · לפ"ז מקשו הש"ם שפיר על ר"נ ממתניתין דנודר ועובד · וא"ל דיאכל מתחלת התנאי דהא ר"נ סובר דא"צ לפרט הנדר ויתיר לו החכם והחכם עוקר נדר מעיקרא ואף דאכלה כולה נשאלי' וליכא אף איסור שעה :

שוב ראיתי בתשובות שער אפרים סי' ע"ב שכתב דאכלה כולה ונשאלי' אף דליכא מלקות מ"מ איסור מיהא איכא יע"ש בעת שכתב ש"א עדיין לא יצא לאורו חדושי הר"ן על גיטין אבל אנן שזכינו לאורו של הר"ן שנדפס מחדש שכתב בפירוש וא"ת בניסת מאי אין מדירין חביא ככר ותאכל לאחר בפנינו דבשלמא גבי חכם לא אפשר למעבד הכי דקיימ"ל דאכלה כולה נשאלי' עלי' דהחכם עוקר נדר מעיקרא אבל בעל דמיגז גייז נעבד הכי · אלמא דהר"ן סובר דגבי חכם אף איסור ליכא ומקשו הש"ם שפיר על ר"נ ממתניתין דקתני נודר ועובד · וא"ל א"כ מאי מהני דנודרת ליתומים ואף דר"נ מוקי דמתני' מיירי במדר' ברבים מ"מ מאי מהני ניחוש קודם שתבא לב"ד אוסרת כל מזונות ופירות חוץ מזונות אחת שתהי' מותרת לאכול ואח"כ ב"ד ידירו אותה על מה שכבר אסרה על עצמה אזי הנדר אינו חל והנדר הראשון תלך לחכם ושרי' לה ואף אם הב"ד ידירו אות' על הדברים שמותרים לה אף שידירו אותה ברבים דהא בהאי הוי דינא שתאכל לאחר · וא"ל דחיישת לאיסור שעה שעוברת אל שבועות שוא דתוכל למשאל לחכם ואכלה כולה נשאלי' וליכא אף איסור שעה · אבל ז"א דאיתא בתי' הש"פ בהרשב"א דהשואל הי' מסתפק דהיכא דנשבע שלא יאכל ככר ואח"ז נשבע בהיפך שיאכל הככר ואח"ז נשאל על השבוע' הראשונ' אם השבועה השני' הוי שוא א"ד דשבועה שני' הוי שבועות בטוי לאחר שנשאל על הש' ע' הראשונ' · והרשב"א השיב שבוע' שני' הוי שוא אף שנשאל על הראשוני' יע"ש ויש להסביר סברת הרשב"א דהתור' הזהיר' על שבועות שוא וכשיצא מפיו הוי שבועת שוא ואף דאח"ז עשה איזה אמתלאות שלא תהי' לשוא מ"מ בשעה שיוצאה מפיו הית' לשוא וא"כ עבר עלי' אלמא דלענין שבועות שוא לא מהני התרת החכם דמ"מ בשעה שנשבע הי' שבועות שוא מש"ה לא קיים דשמא כלה מקודם דאם חששת שהב"ד ידירו לה במזונות שמותרת לאכול והוי אלה שבועת שוא · וע"ז לא מהני התרת החכם וחוששת לאיסור שעה לר"נ ושפיר קתני במתניתין דנודרת אבל במתניתין דקתני נודר ועובד דאף שיתן לו הנדר באם שיהנ' מאשתו תהי' אסורה עליו זו הככר ותאכל לאחר בפנינו דבהאי ליכא שבועות שוא דבשעה שאכל הככר לפנינו עדיין הי' מותר לו הככר רק כשנהנה מאשתו אזי הככר אסור עליו למפרע ויוכל למשאל על הככר דאכלה כולה נשאלי' עלי' וליכא אף איסור שעה ומקשו הש"ם שפיר · וא"ל דאכתי לא מקשו הש"ם דיש לומר דמדירין להכהן באם שהנ' מאשתו יהי' נאסר עליו כל מזונות ופירות וכשהנ' מאשתו הוי שבועות שוא והחכם אינו יכול לשאול על שבועות שוא דהא התוס' כתב בדף ל"ה ד"ה ונודרת דהיכא דאסר כל הפירות ומזונות על תנאי לא הוי שבועת שוא וגבי נודר ועובד הוי הנדר על תנאי וליכא שבועת שוא ואף באם שתאכל לפנינו דהא אכלה כולה נשאלי' עלי' וליכא אף איסור שעה ושפיר מקשו הש"ם על ר"נ מנודר ועובד :

לפ"ז אפשר לומר דמהרי"ן לב הקשה שפיר על התוספות ממתניתין דהכא לא יוכל להקשות על ר"נ די"ל דהית' נודרת ליתומים אם הי' נהנית מכתובת' תאסר עלי' כל מזונות ופירות שבעולם ואף דליכא דבכה"ג תאכל לאחר כדאיתא בתוס' דמ"מ הוי שבוע' שוא ור"נ חייש אף על איסור שעה וליכא למימר דליכא אף איסור שעה דאכלה כולה נשאלי' עלי' דהא כבר הבאתי בשם תשובו' הרשב"א דגבי שוא לא מהני מה שנשאל אח"ז דבשעה שיוצאה השבוע' מפיו הוי לשוא ואיכא איסור שבוע' גבי' ולא קשה ממתניתין דהכא מש"ה מוכרח הש"ם להקשות מנודר ועובד דבהאי ליכא אף איסור שעה דאף נאסר הככר על התנאי ואכל הככר דהא באכל כולה נשאלי' עלי' ובכה"ג ליכא שבועת שוא דבשעה שנשבע שלא יהנה מאשתו ואם יהנ' יהי' הככר אסור עליו ואוכל הככר בשעת שבוע' לא הוי שוא והוי רק בטוי וקיימ"ל דאכל' כולה נשאלי' מש"ה מוכרח הש"ם להקשות מנודר ועובד ול"ק קושית התוס' דלפריך ממתניתין דהכא :

אמנם אחר עיונא נרא' דהתוס' מקשו שפיר דאיתא בש"ע יו"ד סימן רכ"ח דהיכא דנדר שלא לשחוק בקוביא והסירו הנדר י"א דהותר לגמרי וי"א דכיון דנדר של איסור אין התרתו כלום והמה הב"ח דאם נימא בדבר איסור אין התרתו החרם האיך סובר ר"נ דא"צ לפרט הנדר למה לא חייש משום מילתא דאיסורא ומתרץ מו"ז הש"ך דהיכא דבדעבד לא הותר לא חיישינן דילמא אזיל לגבי חכם דאף אם החכם ישרי' לה לא יהי' מותר וכ"כ דודי זקיני הגאון מהדורא בתרא דהקש' מאי פריך התוס' לחכם ובעל לא יכולים להפר משום דהנדר הי' לתועלת חבירו ובעינן בפניו דהא החכם לא ידע דהנדר הי' לטובת היתומי' אע"כ דהיכא דבדעבד לא הותר לא אזיל לגבי חכם ושפיר מקשו התוס' דכיון דהנדר הי' לתועלת היתומים ובדעבד אינו מותר לא אזיל לגבי חכם · ועוד כתב הש"ך דמילתא דאיסורא לא הוי דהיכא דהנדר יהי' שהפירות יאסרו אם נהנית מכתובתי וגם גבי נודר ועובד שאסר הפירות אם יהנה מאשתו לא הוי הנדר במילתא דאיסורא דבשלמא הנדר שאשתו שהיא בעביר' עליו תהי' אסורה עליו בנדר הוי הנדר מילתא דאיסורא אבל כשאסר הפירות בתנאי לא הוי מילתא דאיסורא יע"ש · אך באמת קשה דיוכל לפרש דקתני נודר ועובד דפירושו שהוא אוסר הפירות אם יהנ' מאשתו כפי שכתב הש"ך ויוכל לפרש שנודר לאשתו שתהי' אסורה ולא תלוי' בפירות כלל ואף שאשתו בלא"ה אסורה עליו דהא הטור והרא"ש סוברים דנדר חל על נבילות וטריפות ומביאו בש"ע סימן רט"ו ואף להפוסקים דסוברים דאינו חל על נבילות וטריפות אבל בהאי מודים דעל איסור עשה חל הנדר וא"כ מאי מקשו הש"ם על ר"נ דילמא מתניתין מיירי בכהן שנשא חלוצה וליכא איסור רק מדרבנן ולכל הפוסקים בהאי חל הנדר והוא נודר שאשתו תהי' אסורה ולא תלוי' כלל בפירות ובאיסור אף שחכם מתיר לו לא הוי התר' והיכא דבידעבד לא הוי התר' אינו הולך לגבי חכם כסברת הש"ך ומאי מקשו הש"ם על ר"נ ולכאור' קושיא אלימתא להנך פוסקים דסוברים דאף באיסור דרבנן לא הוי התר' מאי פריך הש"ם ול"ע · אמנם נרא' דע"כ מוכח דאיירי שאסר הפירות אם יהנ' מאשתו דאם נימא דהנדר הי' רק על אשתו מאי מהני הנדר דהא התוס' כתבו דעל איסור שעה לא חיים וא"כ האיך רשאי לעבוד עבוד' דילמא לאחר עבוד' יהנ' פעם א' מאשתו ועל איסור שעה לא חיים דבשלמא אם הנדר הי' על פירות הוי הנדר אם יהנ' מאשתו יאסרו הפירות עליו לעולם ועל איסור עולם חיים ורשאי לעבוד עבוד' שבוודאי לא יהנ' מאשתו כדי שלא יאסרו הפירות לעולם ושפיר מקשו הש"ם דילמא שרי' לי' חכם דהאי לא מיקרי מילתא דאיסורא הא תינח אם נימא דר"נ לא חיים לאיסור שעה אבל אם נימא דר"נ חיים לאיסור שעה אכתי נשאר קושייתי מאי מקשו הש"ם דילמא הנדר הי' רק על אשתו ובהאי אף בדעבד לא הוי התר' ולא אזיל לגבי חכם כסברת הש"ך אלא ע"כ דר"נ לא חיים לאיסור שעה ושפיר מקשו התוס' לפרוך ממתניתין דהכא ומתורץ קושית מוהרי"ן לב וקושית א"ר ודוק היטיב :

אך קשה לי מאי משני לר"נ דמדיר ברבים דככר בתבנו דאף אם נאסר הככר על תנאי באם שיתיר נדרו יהי' הככר אסור ותאכל התנאי איכוף וכשישאל על נדרו אזי כבר אכל האיסור דקיימ"ל דאכל' כולה נשאלי' דחכם עוקר הנדר מעיקר' ומאי מהני דמדיר ברבים ניחוש דקודם שיעש' הנדר בב"ד הוא נודר בעצמו הפירות מבלי רבים ואף כשב"ד מדירין לי' ברבים אזי לא חל הנדר השני כפי שכתבתי למעל' והנדר הראשון יתיר לו החכם ואף כשיתיר לו הנדר הראשון לא יחול לו הנדר השני כפי שכתבתי ומאי מהני כשמדיר לו ברבים · וי"ל דאיתא בהרשב"א דהיכא דנדר על איזה דבר ואח"ז נדר שלא יוכל להתיר לו נדרו אזי יוכל לשאול מתחלה על הנדר שנדר שלא יתיר לו ואח"ז יוכל לשאול ג"כ על גוף הנדר דאלת"ה מה מקשו וליחוש דילמא אזלה לגבי חכם דמאי איירי שנדר' תחלה על הפירות ואח"כ הדירוהו שלא תלך לגבי חכם אלא ע"כ שתוכל לשאול אף בכה"ג וא"כ יוכל לפרש דמתרץ שמדיר ברבים דאף באם שנדר מעיקרא קודם שבא לב"ד מדירים ברבים שלא יוכל לשאול על הנדר דמעיקרא ולא מהני התר' ושפיר מהני · אך לפ"ז נשאר קושי' ממ"נ על הרמב"ם דאיתא בהרמב"ם הנושא נשים בעביר' פסול לעבוד' עד שידור הנא' ממנה על דעת רבים ואין אנו חוששים שילך לחכם ויאמר מלוה בא לידי ויתיר לו אף עד"ר דהא קיימ"ל צריך לפרט הנדר והקש' הברכת הזבח דכיון דפסק דצריך לפרט הנדר למה פסק דהנדר יהי' ע"ד רבים דאף למסיק בהש"ם דמדיר עד"ר היינו לר"נ דסובר דא"צ לפרט הנדר אבל למאן דסובר צריך לפרט הנדר לא בעינן ד"ר דאם ילך להחכם לא יתיר לו החכם כדאיתא בהש"ם ולמה פסק דבעינן הנדר שיהי' עד"ר ומ"א בסימן קכ"ח מביאו וגם מוהרי"ט בסימן קמ"ב הקש' קושיא זו וכולם הניחו בתימא וכדי שלא נשווי' לרבינו תמה שיהי' נעלם ממנו סוגית הש"ם אמינא לייבנו דהתוס' פ' שום היתומים בפלוגתא דר"א ור"י מסקינן דר"א סובר דנדר שנודר ברבים אין לו הפר' ור"י סובר דיש לו הפר' ומקשו התוס' דר"ה דסובר צריך לפה"נ כתנאי אמר לשמעתי' דר"י ע"כ סובר דא"צ לפה"נ ומתרצים דאף למאן

דסובר

דהוצר דצריך לפה"נ היו צריך לפרט רק הלשון הנדר ולא הסיבה מפני מה נדר וא"כ יוכל למימר דר"י סובר כק"ה ואפ"ה לא ימנע החכם מלהתיר לו דא"צ לפרט הנדר ומקשו התוס' א"כ האיך קאמר הש"ס דבשלמא צריך לפרט הנדר שפיר קתני דנודר ועובר ואם נימא דא"צ לפרט הסיב' אכתי לא ימנע החכם מלהתיר ומתרצים דנ"ל שלא יהנה מאשתו פסול' וצריך לפרט הלשון הנדר ולא יתיר לו החכם :

לפ"ז י"ל דהרמב"ם סובר כסברת התוס' דמעיקרא דא"צ לפרט רק הלשון הנדר שלא יהנה מאשתו והיה קשה לו קושי' התוס' דאף למ"ד דצריך לפרט דהא לא ימנע החכם מלהתיר לו וע"כ מוכרח לומר דמיירי בעד"ר מש"ה מפרש הרמב"ם דאף דפסק צריך לפרט הנדר מתוקמא דמיירי עד"ר ואף למ"ד דמיירי בלא עד"ר אפ"ה אמרינן בהש"ס למ"ד דצריך לפה"נ לא ילך אצל החכם כדאיתא בהש"ס י"ל דהכי אזלא קושית הש"ס למ"ד דסובר צריך לפרט הנדר לא קשה די"ל דסובר דצריך לפרט הסיבה והחכם לא יתיר לו אבל למאן דסובר א"צ לפרט קשה אבל למאי דהשני דמיירי עד"ר א"כ היכא למימר דאף לר"ה דסובר צריך לפרט רק הלשון הנדר שלא יהנה מאשתו והי' קשה דילמא החכם יתיר לו ומתוקמא דמיירי בעד"ר כדי שלא נשאר קושי' על ר"ה שהקשה התוס' דר"ה כתנאי אמר לשמעתי' דלא כר"י וכפי תירוצם של תוס' דצריך לפרט שלא יהנה מאשתו ומתורץ קושית הגדולים הנ"ל שהקשו על הרמב"ם · אך לפ"ז נשאר קושי' אחרת על הרמב"ם דהרמב"ם פסק כר"ה בניסת אין מדירין אותה התוס' מקשו דתאכל ככר לאלתר בפנינו ומתרצים דעל איסור שעה לא חיים א"כ לשיטת הרמב"ם קשה מאי מהני הנדר אף בלא ניסת ניחוש שמא תעשה ערמה דקודם שתבוא להב"ד תאסר עלי' כל מזונות ופירות רק מזונות אחת מניח לה שיהי' מותר לה לאכול ואף כשהב"ד ידירו אותה אח"ז לא קיימה כלל דמת"כ אם הב"ד מדירין לה במזונות ופירות שככר נאסרו אזי לא חל הנדר השני יהיא תיזל לגבי חכם ושרי לה הנדר הראשון דבנדר ראשון לא אסרה הפירות בשביל כתובתה דלא אמרה אם נהנית מכתובתי ואם הב"ד ידירו אותה במזונות שעד עתה היו מותרי' עני' אזי הוי דינא שתאכל לאלתר כפי שכתבתי למעל' ועל איסור שעה שהוי שבועו' שוא דהא לסברת התוס' לא חיים לאיסור שעה ומאי מהני הנדר אף בלא ניסת והאיך אמר ר"ה בלא ניסת מדירין אותה · רק די"ל דר"ה סובר צריך לפרט אף הסיבה דמשום זה נדר' וא"כ אף בנדר הראשון לא שרי' לה החכם דתגיד הסיבה דבשביל זה נדר' מקודם ואז לא ישרי' לה החכם ·

אבל לפי מה שסוכחתי דהרמב"ם סובר דא"צ לפרט הסיבה רק הלשון הנדר' והאיך כתב בלא ניסת מדירין אותה ובניסת אין מדירין אותה ע"כ דלא חיים לאיסור שעה ואף בלא ניסת אמאי מדירין הא לא הבני דתוכל לעשות ערמה כהנ"ל · וא"ל דלמאי עם"ד מסתום' דא"צ לפרט הסיב' רק הלשון הנדר א"כ מאי מהני דמדיר אותה בלא ניסת· י"ל דשמעתי קושיא בשם הגאון הגדול מ' יהונתן זללה"ה בעהמ"ח ס' א"ות האיך קאמר התוס' ולר"א ניחא דסובר דהבעל יכול להפר מה שעתיד' לידור דהא הרמ"ם הקש' האיך קאמר ר"ה בניסת אין מדירין אותה דבעל מפיר לה יתנו לה נדר בדבר שאין בו עינוי נפש ולא יהי' יכול להפר לה ומתרץ דע"ז לא תקום הקש' כשידירו אותה בדבר שאין בו עינוי נפש לפ"ז האיך קאמר לר"א ניחא דהא יוכל ליתן לה נדר בדברים שאין בהם ענוי נפש ותעשה זאת בפנינו ואז לא יוכל הבעל להפר לה :

שוב ראיתי שכבוד בד"ז הגאון המחבר אפ"ר זללה"ה הקש' קושיא זו ולכאור' לית נגר וכר נגר דמפרקינא אך נראה' דהתוס' לא סבירא לי' סברת הרא"ש דלא איכפת לה בדברי' שאין בהם עינוי נפש ועל קושית הרא"ש יוכל לתרץ תירץ אחר דאנן קיימ"ל נדר שהותר מקצתו הותר כולו וטעמא אית בי' דאם ידע דנדר שנדר במקצת הי' מותר לו לא הוי נדר השאר המקצת השני מש"ה הותר כולו ואיתא בנדרים דף פ"ז דר"ע סובר דגבי בעל הוי ג"כ דינא דאם הפיר מקצתו הותר כולו וע"כ צ"ל ג"כ מהאי טעמא מנדר שהותר מקצתו וגם איתא התם אמרה קונם תאנים אמר רבא מתניתין ת"ש דאמר עד שיאמר שבוע' לכ"א וא' ואיתא בהרא"ש וטור לר"ש היכי דאמר קונם תאני' וענבים ופירות הוי שבוע' אחת עד שיאמר קונם לכ"א וא' וכמה פוסקים סוברים דהלכ' כר"ש · לפ"ז מתורץ קושית הרא"ש שהקש' ידירו אותה בדברים שאין בהם ענוי נפש · די"ל דר"ה סובר כר"ש וכר"ע דהפיר מקצתו הותר כולו והתוס' מקשו יתאמר הבעל קיים ליכי ומתרצים שאת יפיר לה בלאו אלמא שיכול לומר בלאו שהב"ד לא ישמעו וא"כ לא תהני מה שיתן לה נדרים שאין בהם עינוי נפש כשהב"ד יתנו לה נדרים שאין בהם ע"כ תוכל לעשות ערמ' באותו הפעם תאסור על עצמה ג"כ דברים שיש בהם עינוי' נפש ואליבא דר"ש הוי שבוע' וסובר כר"ע דהיפר מקצתו היפר כולו ודברים שיש בהם עינוי נפש הבעל יוכל להפר וכשהפיר לה העינוי נפש ממילא מופרים אף הדברים שאין בהם עינוי נפש מש"ה סובר ר"ה בניסת אין מדירין אותה ומתורץ קושי' הרא"ש שהקשה דליתן לה נדר בדברים שאין בו עינוי נפש דלא יהני במה שיתן בדברי' שאינו בהם ע"כ וא"ל דהא יכלינן לתקן שלא תעש' ערמ' כגון מתחל' ליתן לה נדר בדב' שיש בו ע"כ ואח"ז ליתן לה נדר בדבר שאינו בו ע"כ ולא תוכל לעשות ערמ' כשיתנו לה נדר שאין בו ע"כ שתאסור ע"ע דברי' של ע"נ דהא כבר נאסרו עלי' דברים שיש בהסע"נ ולא חל בפעם שני' הנדר של עינוי נפש ז"א דהא אכתי תוכל לעשות ערמ' דמתחיל' כשיתן לה הנדר מעינוי נפש תאסור על עצמה ג"כ אין בו עינוי נפש וכשתדור פעם שני על אין בו עינוי נפש תו לא חל הנדר השני דהא נאסר' בפעם ראשון ובפעם ראשון הי' ג"כ עינוי נפש והבעל מפיר לה בעינוי נפש וכשמפיר מקצתו הופר כולו ולא תהני כלום מה שידירו אותה בדברים שאין בהם עינוי נפש :

לפ"ז מתורץ קושית הגאונים שהקשו האיך קאמר התוס' לר"א ניחא דהא יוכל ליתן נדרים שאין בהם ע"נ ותעש' לאלתר בפנינו והבעל לא יוכל להפר לה דחיישינן שהיא תעש' ערמ' ותאסר על עצמ' ג"כ דברים שיש בהם ע"נ והבעל יפיר מתחל' דברים שיש בהם ע"נ דר"א סובר דהבעל יכול להפר מה שעתיד' לידור והפיר מקצתו מופר כולו ושפיר קאמר התוס' לר"א ניחא · לפ"ז מתורץ קושית מהרש"א שהקש' האיך קאמר התוס' לר"א ניחא א"כ הא דאמרינן בהש"ס כי לא ניסת נמי לכי מינסבא מיפר לה בעל דילמא בלא ניסת נודרת על הככר ואוכלת לאלתר בפנינו יע"ש :

יש ליישבו דהנה קלת קש' מאי מקשו התוס' ותאכל לאלתר בפנינו דאיתא בנדרים דאביי סובר דהבעל מיעקר עקור ור' ישמעאל סובר כוותי' ואף אם תאכל לאלתר בפנינו דהא הבעל מיעקר עקור ואף כשאכל' כולה הבעל יוכל לשאול וליכא איסור כלל דבשלמא למ"ד דסוברים דהבעל מיגז גייז כשאכלה הבעל לא יוכל לשאול עלי' אבל למאן דסובר דהבעל מיעקר ויכול לשאול אף כשאכלה כולה דלמא ר"ה סובר כאביי ור"י ומאי מקשו התוס' · וי"ל דהכי אזלו קושיית' דהש"ס משמי אין הבעל מיפר בקודמין ומשני לבסוף לא דנדר' מעיקרא פרש"י דכתיב ואם בית אישה נלע"ד לתרץ הש לקושות דאם נימא דהבעל מיעקר עקור ונימא ג"כ דהופר מקלתו הופר כולו מאי מהני הנדר כשלא ניסת דהא אשה תוכל לעשות ערמ' שבסיך כדי לידור מהנדר שהב"ד ידירו אות' תאסור ע"ע עוד פירות ומזונות ותאמר שהנדר של מזונות לא יחול רק לאחר שלשים יום ובתוך שלשים תשא בעל · ואיתא בסוף נדרים אם אמר' הריני נזיר' לאחר ל' יום וניסת תוך ל' יום הבעל יכול להפר לה ולא קרינן אם בית איש' דהא הנדר אינו חל רק אחר הנשואין דאזלינן רק בתר זמן שחל הנדר ואם נימא דהיפר מקלתו מופר כולו וכשיפיר לה הנדרים שחלים לאחר הנשואין א"כ אף הנדרים שקודם נשואין מותרים ומאי מהני מה שמדירין אותה קודם שניסת · וא"ל בשלא ניסת מדירין אות' בככר ותאכל לאלתר בפנינו הא תינח אם נימא דהבעל מיגז גייז אבל אם נימא דהבעל מיעקר עקור ואף כשאכל' כולו נשאלין עליה תוכל לעשות ערמ' כהנ"ל ומאי מהני שמדירין אותה קודם שניסת · רק די"ל דבאמת כך אזל' קושית הש"ס מאי דמקשו כי לא ניסת נמי לכי מינסבא מיפר לה בעל דליכא לפרש כפשטא דהא כתיב ואם בית אישה שאין הבעל מיפר בקודמין רק שקושית הש"ס אזל' מאי מהני הנדר בלא ניסת דאשה תוכל לעשות ערמ' בעת שנדר תדור ג"כ עוד נדר בתוך כ"ד שיחול לאחר שלשים יום ובתוך שלשים יום תהי' ניסת לבעל והבעל יוכל להפר הנדר שחל רק לאחר נשואין והיפר מקלתו מופר כולו וא"ל שתאכל לאלתר דהמקשן היה סובר דבעל מיעקר עקר ואף שאכל' נשאלין ומשני דאין הבעל מיפר בקודמין ואף שהנדר השני הי' חל רק לאחר הנשואין ויכול להפיר והפיר מקלתו מופר כולו דמיירי מה שמדירין אות' נותנין לה לאכול לאלתר בפנינו והבעל מיגז גייז ולא יוכל להפר מה שאכל' מקודם :

לפ"ז מתורץ קושית מוהרמ"ש דמש"ה לא יוכל רש"י לפרש דכתיב ואם בית אישה דקושית הש"ס אזל' כפי שכתבתי דהנדר השני הי' חל רק לאחר הנשואין וקרינן ומביא איש' רק דעיקר תירץ הש"ס אין הבעל מיפר בקודמין היינו במה שהשביעו אות' והוצרכ' לאכול לאלתר בפנינו דבעל מיגז גייז אבל כדמשני דנדר' מעיקרה מפרש רש"י שפיר דכתיב ואם בית איש' נדר' · לפ"ז מתורץ קושית מהרש"א שהקש' מאי מקש' הש"ס כי לא ניסת דלמא יתנו לה לאכול לאלתר בפנינו דהא לפי מה שכתבנו לא מהני אף אם תאכל לאלתר דהא המקשן סבר דהבעל מיעקר עקור

לאלתר

דאלת"ה מאי מקשו וכי לא ידעו מה דכתיב ואם בית אישה אע"ב דקושית הש"ס אזלו דתוכל לעשות ערמ' כפי שכתבנו למעלי' ומתורץ קושית מהרש"א דהכי אזלה קושית התוס' דאף בלא ניסת למדירין ע"כ דתאכל לאחר בפנינו דאל"כ ניחוש שמא תעשה ערמ' כהנ"ל וא"ב אמבנים ידירו אותה ותאכל לאחר בפנינו ולפ"ז מתורץ מה שהקשתי מאי מקשו תוס' דילמא ר"ה סובר כאביי דהבעל מיעקר עקור דאהכלה כולה נשאלי' עלי' דמוכח דר"ה סובר דבעל מיגז גייז דאלת"ה נשאר קושית הש"ס כי לא ניסת נמי דכתבנו דקושית הש"ס אזלה דאשה תעשה ערמ' ותאסר מזונות אחת לאחר שלשים יום ובתוך ל' יום תכנסה והבעל יכול להפר מה שהאיסור לא חל רק אחר השלשים והפיר מקלתו מופר בולו ואף בהכל' מה שנדר עליו בפנינו דהבעל מיעקר עקר ומשני דאין הבעל מיפר בקודמין מה שהוכל' מקודם דבעל מיגז גייז ובלא ניסת מדירין ותאכל לאחר א"כ אף בניסת יוכל להדיר אותה ותאכל לאחר בפנינו ומקשו התוס' שפיר · אך באמת קשה למאי דתירץ דעל איסור שעה לא חיים א"כ מאי מהני דבלא ניסת מדירין אותה דהא תוכל לעשות ערמ' שתאסור עלי' עוד מזונות עד לאחר ל' יום ותכנסה בתוך ל' יום ויוכל הבעל לספר לה והפיר מקלתו מופר כולו וא"ל דתאכל לאחר בפנינו דהא על איסור שעה לא חיים וצ"ל למדירין ע"ד רבים וע"ד רבים לא יוכל לספר לה אבל בניסת אין מדירין אותה דכל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת והבעל יוכל לספר אף עד"ר ותו לא קשה מה שהקשתי לפירוש התוס' דסברי דאין צריך לפרט רק הלשון שנדר א"כ דילמא תעשה ערמ' קודם שתלך לבי"ד תאסור על עצמה כל מזונות חוץ מזונות אחת ומת"כ אם הב"ד יתנו שנדר במה שכבר אסרה אזי לא חל הנדר השני ואם יתנו לה הנדר במה שמותר לה הוי דינא דמכין אותה ותאכל לאחר דנ"ל דהב"ד מדירין לה אם כבר נדרי' יצא הנדר ע"ד רבים ועד"ר לא יוכל להפר לה דהיינו שמדירין אותה עד"ר שלא תוכל לשאול על נדרה · אבל על הרמב"ם קשה דהא הרמב"ם ע"כ מוקי מתניתין דמיירי בנדר שאינו ע"ד רבים כפי שאבאר בעז"ה וסובר א"צ לפרט רק הלשון שנדר כדי שלא תשאר קושית בד"ז כפי שכבאתי למעל' א"כ נשאר עליו קושית התוספות ותאכל ככר לאחר בפנינו וא"ל כתירוצי' דעל איסור שעה לא חיים דהא תוכל לעשות ערמ' כפי שכבאתי למעל' דיש של שלמה בחידושיו לגיטין הקשה' על הרא"ש דפסק בנדר שהודר ברבים יש לו הפר' ואף דר"כ סובר דנדר שהודר ברבים אין לו הפרי' דמוקי מתניתין למדיר' ברבים וקיימ"ל כר"כ בדיני ומתרץ הרא"ש דהא לבסוף הקשו היכא למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרי' אלא למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפר' מאי איכא למימר ומתרץ הש"ס דמדירי' עד"ר נמצא אף ר"כ מוקי מתניתין ע"ד רבי' ותמה היש"ש א"כ לפירושו דר"כ מוקי מתניתין עד"ר א"כ מנלן דהלכ' כר"ה דגבי בעל לא מהני דעת רבים דילמא שפיר מהני נהי דר"ה לא סבירא לי' הא מ"מ קיימ"ל הלכ' כר"כ בדיני וא"כ אפילו ניסת נמי מדירין אותה והוא פסק כר"ה · בשלמא לדעת התוס' לא קשה מידי כי אפשר הם סוברים הלכ' כר"כ דאפילו ניסת מדירין אותה עד"ר אבל הרא"ש ארבבי' אחרי רבהי בפלוגתא דר"ה ור"כ פסק כר"ה וגבי מדירין אותה עד"ר חפס לשון התוס' דמוקי להא דר"כ במדיר' על דעת רבים וקיימ"ל כר"כ · ונלע"ד ליישב קושית היש"ש דהרא"ש פסק דצריך לפרט את הנדר ואף דר"כ סובר דא"צ לפרט מ"מ כיון דרב פפא סובר דצריך לפרט וגם ר"ה סובר צריך לפרט הוי רבים נגד ר"כ מש"ה הוי דינא דצריך לפרט הנדר · ולכאורה יש להקשות מנלן דר"ה סובר דצריך לפרט דילמא סובר דא"צ לפרט · וא"ל קושית הש"ס דילמא אזלי' לגבי חכם ושרי' לה י"ל דמתניתין בנדר עד"ר כקושית התוס' ומנלן דר"ה סובר צריך לפרט הנדר :

אך: י"ל דמוכח דר"ה סובר דצריך לפרט דיש לדקדק על ר"ה דמוקי מתניתין דמיירי בלא ניסת דהא מתניתין סתמא קתני דנודרת ומשמע דמיירי אף בניסת ומהיכי תיתי לאפקא מפשטא דמתניתין ומוקי דמיירי בלא ניסת וצ"ל דר"ה הי' מפרש מאי דקתני דנודרת מיירי מתניתין בנדר סתמא בלא דעת רבים ובלא רבים ושתם נדר שהבעל יוכל להפר מש"ה מוכרח לאוקמי מתניתין דמיירי בלא ניסת רק קשה אם מיירי בנדר סתמא דילמא אזלה לגבי חכם ושרי' לה ומוכרח לשנויי דצריך לפרט את הנדר ומש"ה ליכא למימר דר"ה סובר דא"צ לפרט רק דמוקי דמתניתין מיירי בע"ד רבים נשאר קושיא על ר"ה מנלן להוציא מפשטא ומוקי דמתניתין מיירי בלא ניסת דילמא מתניתין מיירי אף בניסת ואף הבעל אין יוכל להפר הנדר עד"ר אע"כ דר"ה מפרש דהא דקתני נודרת מיירי בלא ע"ד רבים דסתם נודרת משמע בלא דעת רבים והי' קשה לר"ה מפני מה קתני מתניתין הנדר מבלי דעת רבים ומוכרח לפרש דמתניתין מיירי בלא ניסת ואמאי לא קתני מתניתין הנדר דשייך גם בניסת כגון בנדר ע"ד רבי' ובוכית

ר"ה לגבי בעל לא מהני עד"ר משום דכל הנודרת על דעת הבעל נודרת מש"ה לא צריכא למיתני נדר על דעת רבים דגבי ניסת לא הועיל כלום דעת רבים ובלא ניסת מהני אף הנדר מבלי דעת רבים דצריך לפרט את הנדר א"כ מוכח דר"ה סובר דצריך לפרט את הנדר ושפיר כתב הרא"ש דקיימ"ל דצריך לפרט דר"ה סובר ג"כ כר"פ · לפ"ז מתורץ קושית היש"ש מה שהקש' דכיון דר"כ מוקי מתניתין בעל דעת רבים ע"כ סובר דעל ד"ר לא יוכל הבעל להפר א"כ מפני מה פסק הרא"ש כר"ה בניסת אין מדירין אותה י"ל דר"כ לשיטתו אזיל דסובר דא"צ לפרט וקש' קושית הש"ס דילמא אזלה לגבי חכם ומוכרח לפרש דמתניתין מיירי בעד"ר ואף דקתני סתמא נודרת מוכרח לפרש דמיירי בעד"ר וכיון דמתניתין מיירי בעד"ר מהיכי תיתי להוציא מפשטא דמתניתין דמשמע אף בניסת מש"ה סובר ר"כ דאף בניסת מדירין אותה דאין הבעל יוכל להפר אבל אם סובר ר"כ דצריך לפרט הי' באמת מפרש מתניתין דקתני נודרת מיירי בלא דעת רבים דלא קשה דילמא אזלה לגבי חכם דצריך לפרט והי' מודה לר"ה דבניסת אין מדירין אותה דאלת"ה אמאי לא קתני מתניתין בנדר עד"ר כדי שמתניתין מיירי בכל גוונא רק דעיקר טעמא דסובר דא"צ לפרט אבל הרא"ש פסק כר"פ ור"ה דהמה רבים נגד ר"כ דסוברים דצריך לפרט את הנדר והי' מפרש דקתני נודרת מיירי בלא דעת רבים והי' קשה באמת אמאי לא קתני במתניתין בנדר עד"ר כדי דמיירי בכל גוונא אף בניסת ומוכרח למימר דאף בעד"ר הבעל יוכל להפר מש"ה לא קתני עד"ר דבלא ניסת לא צריך ע"ד רבים ובניסת לא מהני דעת רבים ושפיר פסק הרא"ש כר"ה בניסת אין מדירין אותה משום דפסק דצריך לפרט את הנדר :

לפ"ז על הרמב"ם דפסק ג"כ כר"ה בניסת אין מדירין אותה ופסק בנדר שהודר ברבים יש לו הפר' קשה עליו ג"כ קושית היש"ש וצ"ל כתירוצי' דסובר דצריך לפרט את הנדר ומפרש דהא דקתני נודרת במתניתין מיירי בלא ד"ר כפי שכתבנו לשיטת הרא"ש נמצא מוכח דהרמב"ם מפרש שמתניתין דמיירי בלא דעת רבים וסובר דצריך לפרט רק הלשון שנדר כפי שכתבנו למעלי' א"כ נשאר קושית התוס' ותאכל ככר לאחר וא"ל כתירוצי' דעל איסור שעה לא חיים ניחוש שמא תעשה ערמ' דקודם שיבואו לב"ד תאסור על עצמה כל המזונות חוץ מזונות אחת ומת"כ אם הב"ד יתנו לה הנדר במה שכבר אסרה אזי לא חל הנדר ואם יאסרו עלי' מה שמותר לה הוי נדר שמא כפי שכתבנו למעלי' א"כ נשאר קושית התוס' ותאכל ככר לאחר אך באמת לשיטת הרמב"ם לא קשה קושית התוס' דיש להקשות מאי מקשו התוס' הא קיימ"ל אהכלה כולה נשאלי' עלי' וא"ל דהבעל מיגז גייז ניחוש דילמא אזלה לגבי חכם וא"ל דצריך לפרט את הנדר ניחוש קודם שהב"ד יאסרו עלי' הככר ומה שמותר לה תאסור היא בעצמה הככר ושוב לא יחול הנדר השני דאין נדר חל על נדר ואף כשהכלה כולה תשאל להחכם על הנדר הראשון והחכם עוקר הנדר מעיקרא וליכא איסורא כלל אף כשהכלה כולה רק התוספות דמקשו לשיטתם אזלו דסוברים דצריך לפרט אף השיבה ותו ליכא למיחש דילמא אזלה להחכם דהנדר ראשון צריך לפרוט מפני מה נדרה ולא יתיר לה החכם · אבל הרמב"ם סובר דא"צ לפרוט רק הלשון שנדר ולא קשה לדידי' קושית התוס' ותאכל ככר לאחר בפנינו די"ל כפי שכתבנו והוא היטיב :

קשה לי קושיא חמורה מאי דמתרץ התוס' דעל איסור שעה לא חיים א"כ מאי מהני הנדר ליתומים דהא קיימ"ל היכא שאסר על עצמו כל מזונות שבעולם מכין אותו ויאכל לאחר בפנינו כדאיתא בתוס' דל"ג כל מזונות וכמה גדולי הפוסקי' פסקו כר"ה ה"ה הרא"ש והטור היכא דאמר קונם תאנים וענבים הוי שבוע' אחת דבעינן אליבא דר"ה שיאמר קונם לכ"א וא' כדאיתא בסימן רכ"ט יע"ש וגם התוספות מקשו יאמר הבעל קום לכי ומתרצים דשמא יפר לה בלאט אלמא דיוכל לומר דברים בלאט והרא"ש פסק כר"ה בניסת אין מדירין אותה א"כ נשאר על הרא"ש קושית התוס' ותאכל לאחר ככר בפנינו וא"ל כתירוצי' דעל איסור שעה לא חיים א"כ מאי מהני הנדר דהא מה שהב"ד יתנו לה הנדר האס' תעשה ערמ' ותאסור על עצמה שאר מזונות שבעולם ואליבא דר"ה הוי כולם שבוע' אחת והיא תאסור ע"ע בלאט כל שאר מזונות והוי דינא דמכין אותה ותאכל לאחר ועל איסור שעה לא חיישא א"כ מאי מהני הנדר וצ"ע :

סימן נה

נשאלתי מכבוד תלמידי ידידי הרבני המופלאים ומופלגים בתורה היושבים על מדין בק"ק שטאבנין ה"ה מהור"ר מאיר סג"ל וה"ה מהורר זאב וואלף נירו שאירע מעשה סמוך לקהלתם שהשוחט אחד שחט בכפר בסמוך לשם זה יותר

משסה שנופות בסמה אחת והעידו שני עלי' שהוליא הריאה למעך
בסירכא והעלים לא ראו רק שהי' דבוקים אלל אחד והוא הי'
ממעך בסירכא וניתק עם בשר הריא' ואמר כשר והשוחט מכחיש
להם שהי' בודק כדין וכלא והשוחט הנ"ל הוא ירא שמים גדול
שלא נשמע עליו דופי ושמן דבר לא נמלא בו · וגם ידוע עליו
בבירור שהוא אומן גדול ומדקדק בשחיטה ובדיקות וקשה בעיניהם
להעבירו · ובקשו פני להודיעם מה דינו של השוחט אם הוא
כשר מכאן והלאה או לאו וגם דינו של הבשר שנמלא בו אם הוא
כשר ורשאי לאכול הבשר וגם מה לעשות עם הכלים שנתבשל
בתוכם לאחר זה המעשה והי' למרא' עיני תשובתם · אך מחמת
שמורים הוראה הם ולא רצו לסמוך על דעתם ואלו פני להודיעם
לאן דעתי נוטה לכן הראה להשיב כיד ד' הטובה עלי :

תשובה אגיד מה שבלבי שכעת אין אני בקו הבריאה וידי
ואברי כבדים עלי וקשה עלי לעיין היטב בפוסקי'
אך מגודל אהבתכם הנמלאות בקירות לבבי טרחתי בכל יכולתי
וא"א להאריך ואודיע לכם בקלרה · ומתחלה אל עלינו לבאר בטבח
שילא טריפ' מת"י שמעבירין אותו אם מעבירין אותו עפ"י ד"ת
או רק משום קנסא · ואף דאמר רבא מומר אוכל נבילות לתאבון
דצריך בדיקת הסכין · י"ל דווקא האוכל נבילות דעבר על לאו
שיש בו מלקות וכיון דעבר על לאו שב"מ הוא פסול לעדות · אבל
במוכר טריפות בחזקת כשרות דלא עבר רק אלפני עור לא תתן
מכשול ואין כאן חיוב מלקות הוא כשר לעדות ויהי' מותר לשחוט
אף לכתחיל' וכן מורין דברי מו"ז הרמ"א בהגה"ה סי' ב' סעיף
ו' מיהו אם הוא פסול לעדות משום דאכל נבילות דינו כמומר
משמע דהיכא דהוי פסול לעדות פסול לשחוט · אבל כשהוא כשר
לעדות כשר לשחוט · וא"ל דאיתא בסנהדרין דף כ"ה ההוא טבחא
דנפיק טרפתא מתותי' ידי' פסלי' ר"כ ועבריכהו ומסקנא דאין
לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירי' אותו ויחזור אבידה בדבר
חשוב אמאי פסלי' ר"כ דהא לא עבר רק אלפני עור לא תתן
מכשול · י"ל דהתם מיירי דהטבח בעצמו מכר טריפות בחזקת
כשירות ויש בו חמדת ממון והיכא דאיכא חמדת ממון אף בדליכא
מלקות פסול לעדות · וכן איתא בהדי' בחשמ"ע בח"מ ל"ל
ס"ק ס"ז במוכר טריפות אע"פי שאינו אוכל ממנו הוא פסול
לעדות והתם מיירי בחמדת ממון דרש"י מפרש דכיון דמחזיר
אבידה הוא וודאי חזר בו' מחמדות ממון · וכיון דאיכא חמדות
ממון פסול לעדות מש"ה פסול פסלי' אבל בשוחט ששחט לאחרים
ונטל מהטריפות כמו מן הכשרות ולית בי' חימוד ממון ועבר
אלפני עור לבד ויהי' כשר לשחוט ג"כ ·

לפ"ז ניחא דברי מ"ו הרב בהגה"ה שפסק בסי' ב' ס' ב' מי
ששחט והוליא טריפ' פעם אחת מת"י אם לא הוחזק
בכך מותר לאכול אח"כ משחיטתו · ויש להבין דהא בסימן קי"ט
פסק רבינו ב"י דמעבירין אותו ואמאי לא הגיה הרמ"א בפעם
אחד אין מעבירין אבל לפי דברינו ניחא דבסי' קי"ט מיירי בטבח
לעצמו ומוכר לאחרים ואיכא חמדות ממון ופסול מדאורייתא
מש"ה מעבירין אף בפ"א אבל בסי' ב' נקט הרמ"א בזה"ל מי
ששחט והוליא טריפות מת"י דמיירי בשחט לאחרים מש"ה לא
נקט לישנא טבח שהוליא טריפות דטבח משמע שהוחט לעצמו
מש"ה פסק דאין מעבירין ואף דמ"ז הש"ך מתו לי' במאה עוכלי'
שהרב בהגה"ה לא ראה דברי מוהרי"ק בשלימות · דהרב הבין
למה שהתיר הע"ל לאכול משחיטתו משום דפעם אחד אין מעבירין
ומוהרי"ק יהיב טעמא משום דהשוחט יוכל לעשות תשובה יע"ש ·
ואנכי מורעא דמשה רבינו קאתינא ומהפכנא בזכותי' ואומר
שמש' אמת ותורתו אמת דהרב בהגה"ה ראה כל דברי מוהרי"ק
והוכיח דינו דהמוהרי"ק סיים בתשובתו דאין לפסול השוחט
מחמת הע"ד שהעיד עליו ואם הוא אותו שוחט שכבר נכשל בענין
הבדיקות אי לדידי ליתי בני קהלתכם היו מעבירין להשוחט א"כ
מוכח דהמוהרי"ק סובר דבפעם א' אין מעבירין דאי סובר
דמעבירין מה היה לו לפלפל אם הוא כשר לשחיטה מחמת הע"ד
שהעיד ששחט שלא כהוגן דהא בלא"ה הוא פסול שנכשל בבדיקות
ומזה הוכיח הרב בהגה"ה דהמוהרי"ק סובר דבפעם אחד אין
מעבירין · ודלא כתשובת הרשב"א סי' תקל"ד בשוחטים שהי'
מושכרים להקהל שפסק דאף בפעם אחד מעבירין שמוהרי"ק לא
סבירא לי' בהרשב"א ומוכר בשוחט לאחרים ויצא טריפ' מת"י
בפעם א' מעבירין ואין להקשות על מוהרי"ק דאיתא בפ' גיד
הנשה טבח שנמלא לאחריו חלב ר"י א' בכשעורה ור"י אמר בכזי'
ולא פליגי כאן להעבירו וכאן להלקותו וכן פס' בש"ע בסימ"ד אלמא
דאף בפעם אחד מעבירין וליכא למימר דמיירי ג"כ בטבח לעצמו
ומוכר לאחרים זו ליתא דעיקר הטעם בטבח לעצמו דפסול משום
חמדות ממון · וגבי חלב ליכא חמדות ממון דמה הריוח יש לו אם
שהניח חלב כשעורה ואף בהניח כזית חלב ליכא הרווחה דתלב

בודאי הוא יוקר כבשר דלא כט"ז בסימן ס"ד שכתב דיש חילוק
בין טבח לעצמו בטבח לאחרים דהכא אין חילוק כלל ואפ"ה פסק
דמעבירין וקשה על מוהרי"ק ו"ל דמוהרי"ק מפרש דחלב מיירי
שהניח במזיד וטעמא דמעבירין משום קנסא אבל היכא דלא
ידעינן שהי' מזיד אין מעבורין · דיוכל לומר שוגג הייתי ואף
דהב"י בסימן קי"ט פסק דאין הסתכלות לומר שוגג הי' דהתם
מיירי בטבח שהוחט לעצמו ומוכר לאחרים ואיכא חמדות ממון
ובידעינן שהי' מזיד הוא פסול מדאורייתא מש"ה אף דלא ידעינן
שהי' מזיד לא מהימן לומר שוגג הייתי אבל בטבח לאחרים לא
מיפסל מדאורייתא ואיכא ג"כ חזקה אין אדם חוטא ולא לו ונאמן
לומר שוגג הייתי ואף שהרשב"א בתשובה בסי' ק' שנשאל בטבח
שילא טריפות מת"י אם מותר לאכול משחיטתו והשיב שאסור
לאכול משחיטתו ולא כל הימנו לומר שוגג הייתי שא"כ טבח
שמעבירין בנמלא טריפה מת"י לא משכחת אלא בהתרו מ"ד לא
מחלק הרשב"א בין טבח שהוחט לעלמו להוחט לאחרים משמע
אף בהוחט לאחרים אינו נאמן לומר שוגג הי' וכן איתא בהדיא
בתשובת הרשב"א בסי' תקל"ד ומהיכי תיתי נימא דמוהרי"ק לית
ליה סברת הרשב"א · י"ל דכוונת הרשב"א דהוכיח דאין נאמן
לומר שוגג הייתי מפ' ז"ב דפסלה ר"כ להשוחט · ומפרש הרשב"א
דמיירי בדלא התרו וקשה לו אמאי פסלה ר"כ והוכיח דאין נאמן
לומר שוגג הייתי אבל הר"ן בפ' ג"ה לית ליה סברת הרשב"א
דכתב גבי חלב בכשעורה אע"ג דמעבירין אין דינו כחשוד שחשודין
חוזרין קשה כדאיתא בסנהדרין אבל הכא הוי פושע וחוזרין קלה
בקד"ח הגי כוונתו דאף בפ' זה בורר מסיק דאין תקנה עד שילך
למקום שאין מכירין אותו וילבוש שחורים דהתם מיירי במזיד ·
ובחלב מיירי דלא ידעינן אם הוא מזיד חזינא דהר"ן לית ליה
סברת הרשב"א י"ל דמוהרי"ק מפרש ג"כ בפ' זה בורר מיירי
שהיו מזיד והכא דחלב בכשעורה מיירי ג"כ שהי' מזיד מש"ה
מעבירין · ואין להקשות על מוהרי"ק דהא הרמב"ם בפ' יו"ד
מה' מ"א פסק בטבח שהוחט לעצמו ומוכר הבשר אם יצא טריפ'
מת"י דמעבירין ואין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו
וילבוש שחורים ויחזור אבידה · ובפ' ז' מ"ס מ"א הלכה כ"א
כתב אם נמלא חלב כשעורה מעבירין ואם נמלא אחריו כזית
מכין אותו ומעבירין ויש להקשות על הרמב"ם אמאי לא נקט גבי
חלב דאין לו תקנה עד שילך כו' כמו שנקט גבי טבח שילאה
טריפה מת"י דאין תקנה דבשלמא לסברת הר"ן דמפרש דטבח
בסנהדרין מיירי שהי' מזיד וחלב מיירי שלא היה מזיד רק פושע
י"ק על הרמב"ם דדרכו של הרמב"ם דנקיט לשון הש"ס וטבח
מיירי שהי' מזיד מש"ה כתב דאין תקנה עד שילך כו' · וגבי חלב
מיירי שלא היה מזיד והגי בקד"ח כסברת הר"ן מש"ה לא נקט
שילך למקום שאין מכירין · אבל למאי שכתבתי בכוונת מוהרי"ק
דמפרש דגבי חלב מיירי ג"כ שהי' מזיד דא"כ יוכל לומר שוגג
הי' א"כ אמאי לא נקט הרמב"ם ג"כ גבי חלב דאין תקנה עד כו'
י"ל דהא דבעינן שילך למקום שאין מכירין דווקא היכא דאיכא
איסור חמדו' ממון ובחמדו' ממון פסול מדאורית' כדאית' בחשמ"ע
בסי' ל"ד מש"ה לא מהני עד שילך כו' אבל היכ' דליכ' חמדו' ממון
כגון בטבח לאחרים או שנמלא אחריו חלב דליכא חמדת ממון ואינו
פסול מדאורייתא דלא עבר רק אלפני עור אף במזיד מעבירין
מ"מ הגי בקד"ח מש"ה גבי חלב לא כתב הרמב"ם שילך למקום
שאין מכירין דהגי בקד"ח אבל במקום דיוכל לומר שוגג הייתי
סובר מהרי"ק דאין מעבירין וכן הוא דעת הטור שהבין כהרמב"ם
בטבח לאחרים דאינו פסול מדאורייתא והב"ח והסמ"ע סוברים
כוותי' ואף להמולקים והסוברים דאף בטבח לאחרים אינו נאמן
לומר שוגג הייתי בהאי מודו' דאין צריך לילך למקום שאין מכירין
והגי בקד"ח :

והשתא ניחא מה שכתב הרשב"א בתשוב' בסימן ד' בטבח
שילא' טריפ' מתחת ידו ופסק שאסור לאכול
משחיטתו ומסיים ולא עוד אלא שצריך לדקדק אחריו אם ראוי
לסמוך עליו אף בקד"ח אם דאיכהו דואג ומתאנח על מה שאירע
מקבלים אותו אבל אם מתאנח כדי שלא יעבירוהו מאומנתו צריך
לחוש בכך הרב' והכל לפי מה שהוא אדם · וגם בסי' תקל"ד
בשוחטים שהיו מושכרים להקהל ונתן ראובן ושמעון לבדוק הסכין
ובדק שמעון רק שני פעמים מהי"ב בדיקות ולקח ראובן הסכין
לשחוט בו ולקח לוי הסכין ומצא בו פגימות ופסק דמעבירין ומסיים
ג"כ אם נרא' בעיניכם שהי' כענין שגגה ושהוא אדם כשר מחזירין
אותו ובקד"ח סגי בפני ג' אנשים אבל אם ירא' בעיניכם שהוא
כמיקל ופושע לא מהני קד"ח וכן כתב בסימן תרי"ט וגם בסימן
תל"ב כתב אם ראובן דואג ומתאנח מהני קד"ח · קש' מאי
מהני שדואג ומתאנח ניחוש דלאערומי קא מכוין דר"נ סבר
לאכשורי ומקש' רבא הלוא לאערומי קא מכוין ואף שיש לפרש
דשיטת הרשב"א דלמיד' בסי' תמ"ג קודם שמעבירהו ושים
ממלכת

מתאנח על העביר' שבאתה לידו וכן מור' לשונו השיעור דכתב אבל אם כלי שלא יעבירוהו צריך לחוס הרבה משמע דעדיין לא העבירוהו ולא הי' מתאנח מ"ה מהני לרבא דמקש' על ר"נ דר"נ רצה להכשיר אף לאחר שהעבירו משום דרבו מזי' וטופרי' והקש' רבא דילמא אערומי קא מערים א"מ קשה דהא הש"ס מסיק דאין תקנ' עד כו' מדנקט האי לישנא דמשמע דאף קודם שהעבירו ג"כ אין תקנ' וזולת שילך למקום שאין מכירין והאיך מיקל הרשב"א והטור דהני בקל"ח דהיכא דהי' דואג ומתאנח :

אבל לפי מה שכתבתי ניחא דהש"ס בסנהדרין מיירי בטבח לעצמו ואיכא חמדות ממון ופסול מדאורייתא מ"ה אין תקנ' עד שילך כו' · אבל היכא דליכא חמדת ממון הני בקל"ח כסברת הרשב"א למה למעבירין רק משום קנסא וכן כתב הרא"ש בתשוב' בכלל שביעי סימן א' הקהל שהטילו חרם שלא לשחוט שום אדם זולת השוחט הממונ' מהקהל והלך א' ועבר ושחט שחיטתו אסור' אע"פ שאינו חשוד לאכול דבר איסור מ"מ ראוי לאסור שחיטתו משום קנס טעמא דהרא"ש דבעינן חשוד לאכול משום דאיכא מלקות נמצא היכי דליכא חמדת ממון וליכא מלקות מעבירין רק משום קנסא מ"ה הני קל"ח :

לפ"ז בירדנו לדעת מוהרי"ק והרב בהגה"ה ודעת הרא"ש בתשוב' כאשר אבאר לקמן א"צ להעביר השוחט בעובדא דידן ואף לדעת הרשב"א וסייעתו ד'לי' הני בקל"ח בכל שלשה רק שמכת"ר מסתפקי' דכיון דהשוחט מכחיש לעדים לא מהימן לומר שוגג הייתי ולא"כ מהרשב"א שכתב היכא דעדים אומרים שעבר על שבועות לא מהימן לומר שוגג הייתי ומו"ז הרמ"א בסי' ל"ד פסק כוותי' וה"ה בנידון שהשוחט מכחיש לעדים לא מהימן לומר שוגג הייתי והוי כמזיד · ולסברת הר"ן דהיכא דהוי מזיד לא מהני קל"ח אף שאין מפורש בדבריהם זו הי' כוונתם · זו ליתא מכמה טעמי' כאשר אבאר בעז"ה קצת לגבי מעש' דהרשב"א שהבאתי היו עדים ששמעון לא בדק רק שני בדיקות וראובן השוחט ראה בעצמו ששמעון לא בדק רק שני בדיקות אפ"ה כתב הרשב"א אם הוא אדם כשר ונראה בעיניהם שהוא כעין שגג' דהני קל"ח אלמא אף דאיכא עדים יוכל להיות שהי' שוגג והני בקל"ח ועוד הא בלא"ה לדעת הרשב"א דאינו נאמן לומר שוגג הייתי וטעמא דידיה כדאמרינן פרק השואל טבחא ושתלא ואומנא וספר דמתא כמותרין ועומדין דמי והוי כמו עדים ואפ"ה סובר הרשב"א דכ"ז דלא ידעי' בודאי שהי' מזיד הני קל"ח א"כ אף דמכחיש לעדים ולא מהימן לומר שוגג הייתי מ"מ הכא לא ידעינן שהי' מזיד מש"ה הני קל"ח ובפ' ז"ב דלא מהני קל"ח דהתם איירי בטבח לעצמו ואיכא חמדת ממון ופסול מדאורייתא מש"ה לא מהני קל"ח אבל היכא דלא עבר רק אלפני עור לא פסול ואף דקנסינן דמעבירין דווקא בידעינן שהי' מזיד אבל בדלא ידעינן שהי' מזיד אף דאין נאמן לומר שוגג הייתי הני קל"ח וראי' לדברי דהא גבי טבח כתב הרמב"ם דאין תקנה עד שילך למקום שאין מכירין וגבי חלב לא כתב שילך למקום שאין מכירין כו' · ע"כ מוכרח לומר שהרמב"ם סובר חולק כמ"ש דגבי טבח איכא חמדות ממון מש"ה בעינן שילך כו' וגבי חלב ליכא חמדת ממון הני קל"ח ואף דהרא"ש בכלל ך' סימן כ"ט כתב בנידון הטבח שילא טריפ' מת"י לא שייך כאן לקל"ח כי ענין חבירות הוא ענין פרישות דבר שלא הי' נוהגין בו רוב המון עם אבל בענין הטריפות הוא מעיקר הדת א"כ סובר הרא"ש דלא מהני קל"ח דאדרבא לסברת הרא"ש אין לפסול השוחט דידן ולא הוצרך אף לקל"ח מדאמרי' מה שהוציא טריפ' מת"י שנים או שלשה פעמים אם עשה במזיד או שלא חשש לבדוק כל הצורך רשע הוא בעיני מדכתב שנים או שלש' פעמים משמע דדווקא בשני פעמים מעבירין משום דרבי סובר בתרי זימני הוי חזק' אבל בפעם א' סובר הרא"ש דאין מעבירין דיוכל לומר שוגג הייתי דליכא לפרש טעם מהרא"ש דאף אם פעם ראשון ידעינן שהוא מזיד אין מעבירין דכיון דליכא חמדו' ממון א"כ קשה עליו מהש"ס מפ' ג"ה דגבי חלב מעבירין אותו ועוד דהא דהרא"ש בכלל ז' פסק בקהל שהטילו חרם ועבר ושחט דשחיטה פסולה הוא משום קנסא ויהי' הרא"ש סותר אהדדי · ע"כ צ"ל דטעם מהרא"ש בפעם ראשון יוכל לומר שוגג הייתי וחלב מיירי בידעינן שהי' מזיד · בהטילו חרם ג"כ מיירי ששחט במזיד ולפי שבררנו בתרתי פליגי הרא"ש על הרשב"א · חדא דהרשב"א סובר דאף בפעם ראשון מעבירין דלא יוכל לומר שוגג הייתי בפעם ראשון ועוד פליג דהרשב"א סובר דאף בם לאה טריפה מת"י שני פעמים הני קל"ח דכתב בתשובה בסי' ק' שילא טריפה מת"י פעם ושתים אפ"ה מהני דהני קל"ח · והרא"ש סובר דבשני פעמים לא מהני קל"ח · ועוד שמכת"ר מדמי האי דינא דשוחט מכחיש לעדים לדינא דהרשב"א דפסק בעדים שהעידו שעבר על שבועתו אינו נאמן לומר שוגג הייתי לא דמי להדדי כי אוכלא לדנא · דהכנה"ג בח"ג סי' ל"ד מקשה על הרשב"א דהא הרמב"ם פסק בפ' י"ב מה' עדות שאם העדים רואים שאחד קושר ומתיר בשבת צריכי' להודיע שהוא שבת אלמא דאף בפני עדים הוי שוגג ומתרץ דגבי שבת דאיסור ממילא קא אתי מש"ה צריכי' להודיע אבל הנשבע לעשות דבר פלוני בזמן פלוני דהלא עצמו מביאו האיסור מידק דייק בכל יום ויום השבועה לנגד עיניו ואם עבר וודאי מדעתי' עבר אלמא דגבי איסור אף דיש עדים איכא למימר שוגג הי' ואין לומר האי סברא הוי מילתא חדתא ולא הוזכר בפוסקים אחרים זולת בכנה"ג אפשר אין סומכים עליו · לענ"ד ראי' ברורה להאי סברא הוא אמיתות התורה דאלת"ה קשה על הרשב"א דפסק דעבר בפני עדים אינו נאמן לומר שוגג הייתי · דהא איתא בפ' אמרו לו שנים אומרים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר"מ מחייב קרבן וחכמים פוטרים והש"ס מסיק דטעמא דרבנן דמתרץ דיבורי' לומר מה שאומר לא אכלתי שלא אכל בשוגג רק במזיד ומפרש התוס' אבל באמר לא אכלתי שוגג ולא במזיד אף לרבנן מחייבין קרבן יע"ש · א"כ חזינן אף דאכל בפני עדים אמרינן דהוי שוגג · והאיך כתב הרשב"א דהיכא דעבר בפני העדים לא יוכל למימר שוגג הייתי אבל אם נימא כסברת כנה"ג דהרשב"א מיירי רק גבי שבועה וגבי שבועה אמרינן מידק דייק אבל באיסורא אף דעבר בפני עדים אמרינן ששוגג הי' ויוכל לומר שוגג הייתי ·

ועוד נראה להביא ראיה לסברת הכנה"ג · דהריב"ש סי' תי"ג כתב שאם העדים העידו על א' שהלוה בריבית אינו פסול משום זה דתלינן שהלוה בדרך שאין בו איסור או שהיה טועה וסובר שאין איסור בדרך הוא אם נימא דלא כסברת כנה"ג מוכרח לומר דהריב"ש פליג על הרשב"א · דהריב"ש סובר דאמרינן שהי' טועה אף בפני העדים · והרשב"א סובר דלא אמרינן שהיה טועה · א"כ דהרב בהגה"ה מביאו רק דעת הרשב"א ופסק כוותי' אמאי לא מביא ג"כ דעת הריב"ש שדרכו להביא הדעות המחולקים ·

אבל אם נימא כסברת הכנה"ג לא פליג הריב"ש על הרשב"א מש"ה לא מביא דעת הר ב"ש וא"כ בהשוחט דידן אף דמכחיש להעדים נאמן לומר שוגג הייתי למאן דסובר בלא עדים נאמן לומר שוגג הייתי ה"ה בעדים דנאמן לומר שוגג הייתי ואף אם השוחט אינו אומר ששוגג הי' שאין אומרין ששוגג היה כמו בשנים אומרים אכלת חלב ואף אם נימא כמו שמדמה מכת"ר האי דינא לדינא דהרשב"א בשעדים אומרים שעבר על שבועתו ולית ליה סברת כנה"ג · בנידון דידן מודה הרשב"א דאיתא בכתובות דף ק"ג רב אשי אומר שנים אומרים נתקדשה · ושנים אומרים לא נתקדשה לתנא משום דלא ראינו אינו ראי' · וע"ש · א"כ אף דעדים אומרים שראו שהסירכא ניתק עם בשר הריאה והשוחט הכשיר הבהמה י"ל דמש"ה הכשיר דהשוחט ראה שניתק הסירכא עם הבשר וסבר שהסירכא עבר ע"י מיעוך ומשמוש ואף שהעדים אומרים אמת מ"מ יוכל להיות שהשוחט היה שוגג ולא ראה שהסירכא ניתק עם הבשר ·

ואף דקיימ"ל בח"מ בסימן כ"ט אף על גב דלא ראינו היכא דתרווייהו כי הדדי ניניהו ואמר האחד לא ראיתי הוי לי' כאומר לחבירו לא ראיתיו והוי הכחש' · ז"א דהא מקור הדין נובע מהגהות מרדכי בסוף ואיתא בהגהות מרדכי כתב העיטור היכא דאיכא סהדי' ואמרו הוינא תמן ודייקין במילתא שפיר אם אמרינן לא ראינו אין ראי' · ופשוט בכה"ג לא ראינו הוי ראי' אלמא בשאמר דייקנא במילתא שפיר והוי הכחש' · אבל בדלא אמר ודייק במילתא לא ראינו אינו ראי' והשוחט לא אמר שדייק במילת' ולא ראינו אינו ראי' · וא"כ דיוכל לשאול אם הי' מדייק שפיר אבל לענ"ד דא"צ לשאול דאיתא בכריתות בפ' אמרו לו בשנים שאמרו אכלת חלב והוא אמר לא אכלתי ר"מ מחייב קרבן וחכמים פוטרים איבעיא להו מ"ט דרבנן א"ד משום דאמרינן מיגו · יעויין בתוס' בד"ה א"ד מסיק התוס' דטעמא דרבנן משום דמתרצים דיבורי' דהא דאמר לא אכלתי שלא אכל בשוגג רק במזיד · וא"ת ונשיילי' אם הי' דעתו לכך · וי"ל דאפילו הדר אמר לא אכלתי שוגג אלא מזיד כיון שלא אמר כך באותו שעה מחייבי' ר"מ משמע דקושיית התוס' אזלו רק לר"מ קשה אמאי לא מקשה תוספות גם לרבנן דנשיילי' מה דעתו :

ועוד קשה דאף לתירוצם של התוס' דר"מ מחייב אף בכה"ג מ"מ נשאר קושיות התוס' לרבנן דפטרו מקרבן דמתרצי' דיבורי' מה שאומר לא אכלתי היינו שלא אכל בשוגג רק אכל במזיד נשיילי' אם יאמר שלא אכל בשוגג ובמזיד נתחייבי' קרבן כדאיתא בתוס' היכא דאמר שלא אכל בשוגג ובמזיד חייב קרבן אף לרבנן וי"ל דלרבנן לא קשה ונשיילי' דהסברא נותנת כל מה שיכולין להשוות שלא יהי' הכחש' בין הבע"ד ובין העדים מחוייבים אנו להשוות שלא יהי' הכחש' ביניהם ואמרינן מסתמא ליכא הכחשה מש"ה לרבנן לא קשה ונשיילי' דאם נתרץ דיבורי' מה שאמר לא

אכלתי

אכלתי היינו בשוגג אבל במזיד אכל ליכא הכחש' כינו ובין העדים אבל אם נשיילי' דילמא יאמר בגוונא דיהי' הכחש' טוב לן דלא נשיילי' כדי שלא יהי' הכחשה מדשיילי' על הכחש' אבל לר"מ דסובר דחייב קרבן נאיכא הכחש' בינו ובין העדים דעדי' אומרים אכלת והוא אומר לא אכלתי פירושו דאמר שלא אכל כלום והוי הכחש' מקשו התום' שפיר ונשיילי' דילמא לא יהי' הכחש' דילמא יפרש שיאמר מה שאמר לא אכלתי היינו בשוגג אבל במזיד אכל וע"ז מתרלין דאליבא דר"מ דסובר דטוב לא מהימן לומר שאכל במזיד א"כ היכחתי דא"ל לשאול כדי שיהי' הכחש' א"כ בעובדא דידן א"ל לשיילי' אם הי' דייק במילתא כדי שיהי' הכחש' אמרינן דלא הי' דייק במילתא וליכא הכחשה בין השוחט ובין העדים ולא ראינו אינו ראי' ובהאי אף הרשב"א מודה דיוכל לומר שוגג הייתי שלא ראה שניתק הריאה · וביותר נראה לענ"ד דאף לסברת הרשב"א ושיעתו שסוברים דהשוחט אינו נאמן לומר שוגג הייתי דווקא בליכא רגלים לדבר אבל בדאיכא רגליים לדבר שהי' שוגג אף הרשב"א מודה דנאמן לומר שוגג הייתי וכן פסק הים"ש פ' ג"ה סימן ט"ז ובתשובתו סימן כ' היכא דאיכא רגליים לדבר שהי' אומדנא דמוכח דסמכינן אף באיסור דאורייתא :

ואף לכאור' יש לתמוה עליו דעיקר ראייתו דסמכינן באיסור דאורייתא על אומדנא דמוכח דאיתא בסוף נדרים ההוא גברא דהוה מהרזיק בביתא הוא ואנתתי' על אתא מרי' דביתא פרטי' נואף להוליא וערק אמר רבא איתתא שרי' · אם איתא דעביד איסורא ארכוסי הוי מורכם אלמא דסמכינן אף באיסור דאורייתא על אומדנא אשתמע מני' מה שכת' הר"ן דהר"ן כתב בסוף נדרים והא דלא נטרכו להני טעמי לאו למימרא דבלא"ה איתתא אסור' לגיתא שאין אשה נאסרת על בעלה אלא בקינוי וסתירה או בעדים אלא דאי לאו הני טעמים הי' ראוי לכל בע"נ לחוש לעצמו כדי לצאת ידי שמים א"כ ראיית מהרש"ל אינו ראי' דא"ל דהיכ' דאיכא אסורא דאורייתא' לא סמכינן על אומדנ' והתם דסמכינ' משום דליכא אסורא כמ"ש הר"ן דכיון דדעת מהרש"ל אף באיסור דאורייתא סמכינא על אומדנא ואף אם נימא דלא סמכינא באיסור דאוריית' מ"מ באיסור דרבנן בודאי סמכינן שכדאי לסמוך על מהרש"ל באיסור דרבנן :

ובבר בירדנו שהשוחט לאחרים ויצא' טר פ' מת"י דמעבירין משום קנסא והיכא דאיכא אומדנא דמוכח שהי' שוגג סמכינן על אומדנא שהי' שוגג · ובשוחט דידן איכא אומדנא דמוכח שלא רצה להאכיל טריפות ח"ו דעדים לא ידעינן כלום מהסירכא רק השוחט הגיד להם שיש סירכא ואם השוחט רצה ח"ו להאכיל טריפות הי' לו לנתק הסירכא מבפנים ולא להגיד לעדים והשוחט התחיל לנתק ואיכא אומדנא דהי' שוגג שלא ראה שניתק הבשר הריא' עם הסירכא ובהאי אף הרשב"א מודה שהשוחט יוכל לומר שוגג הייתי · וא"כ דאף לפי דברי השוחט דלא ראה שניתק הבשר הוי לי' לנפח הריא' אחר המיעוך ומשום דקיימא לן שאסור מיעוך ומשום בעינן נפיח' ואם היה מנפח הריא' הי' רוא' שמבלבן דהא אנן קיימ"ל בהי' ס"ד דהיכא שנשאר אחריו חוטי' וקרומין דאין מעבירין לטבח וטעמא משום דאיסורא אינו רק מדרבנן ומה שצריכים לנפח הריא' אחר מיעוך אינו רק משום חומרא כדאיתא בהי' ל"ט ובה"ך · וכיון דלא עבר רק על חומרא א"כ לעבירו נמצא בירדנו שדעת מוהר"יק ודעת הרא"ש בתשובי' והרב בהגה"ה סוברים שבפעם א' אין מעבירין ובפרט שהוא שוחט לאחרים וגם דעת הב"ח בסימן קי"ט בשוחט לאחרים בפעם ראשונ' א"צ לעבירו ואף שהרשב"א בתשוב' בסימן תקכ"ד משמע דאף בשוחט לאחרים מעבירין אף בפעם א' כבר כתבנו דהיכא דאיכא רגלים לדבר דהי' שוגג אף הרשב"א מודה דמהימן לומר שוגג הייתי דהמעיין בתשובתו בסי' תקכ"ד משמע להדיא דהתם הוי' פושע גמור שהי' שהמעון לא בדק כדינו והפ"ה לקח הסכין ולא רצ' לשחוט אבל באומדנא דמוכח מוד' הרשב"א דמהימן לומר שוגג הייתי · והאף אם נימא דלא מהני רגליים לדבר דהא הרשב"א כתב כמה פעמים בתשובתו אם נראה' בעיניכם שהוא איש כשר דסגי קל"ה ומכת"ר הפליגו בשבח דהשוחט הוא ירא שמים לית פקפוק בעולם שהשוחט חוזר לעבודתו הראשונה שיהי' שוחט רק שיקבל ד"ח בפני ג' ובהאי סגי לכ"ע ובנידון הבשר היה עדיין בעין מהשחיט' שהשחט אחר שחיט' שהי' בכפר קארגוב מחולקים דעת מכת"ר הבשר שלא הי' סירכא בבהמ' דעתם שמותרים לאכול מטעם אף שחשוד על הבדיק' לא הוי חשוד על השחיט' לא נהירא לי כלל כמו שחשוד על הבדיק' חשוד נמי על השחיט' דכמו דאיכא ספק טריפה בבדיקות איכא ג"כ ספק טריפות בשחיט' כגון ספק שהייה וכיוצא בו וכיון דהוא חשוד לבדיקות הוא חשוד לאותו דבר חשוד ג"כ על השחיט' אף שהוא פשוט בעיני כביעתא בכותחא אך שלא לומר שהוא עשה בבתוי בעלמא אשנה להביא ראי' לדברי דאיתא בג"ן

בהי' ע"ג שוחט א' שחט כמה כבשים בכפר הסמוך לג"ה ובכ"ש עשו קהל תקנ' שלא יהי' רשאים להביא בשר לתוך הקהיל' אם לא שיצאו הלעגות עם הריאה דבודקו בהם ולהראות הריא' אל הבודק הקבוע מהקהל ואחר ששחט ובדק מסר לשותפו שיהי' מראה לבודק הקבוע מן הקהל ומצא הבודק אחריו שהריא' היה סרוכה לדופן שלב וע"י אותה הסירכא נטרף הבהמה ובאותו יום שחט עוד ג' כבשים ומכר לאחרים בחזקת כשרות ושאל אותו אם שאר הכבשים ששחט טריפה הוי או כשרה והשיב שכל הכבשים ששחט טריפה דכל הבח שנמצא טריפ' מת"י אסיר לאכול משחיטתו והאמי אסרה שאר הכבשים הא בשאר כבשים לא הי' סירכא דאם הי' סירכא בלא"ה הוי טריפ' ולא מהני מיעוך ומשום גבי עגלים · ועוד נוקמא בחזקת היתר דלא הי' סירכא בכבשים ונימא אף דחשוד על הבדיק' לא חשוד על השחיט' אלא ע"כ מוכרח לומר דהחשוד על הבדיק' חשוד נמי לשחיט' ואעפ"כ כבר הבאתי דדעת מוהרי"ק והרב בהגה"ה סוברים כוותי' בפעם אחד אין מעבירין דיוכל לומר שוגג הייתי וגם דעת הב"ח בסימן קי"ט בשוחט לאחרים שאין מעבירין בפעם א' לכן המורה שסומך על המקילין לא הפסיד ובפרט שכתבתי בהאי שוחט דהיכא רגליים לדבר כפי המבואר בתשובתו אף הרשב"א מודה. בפעם א' אין מעבירין לכן המיקל אף בבשר יש לו על מה לסמוך וזו הנ"ל לפני' הכלים שבישלו הבשר אחר השחיט' מהשוחט ששחט בכפר הנ"ל שיהא מותרים אחר שהשהא מעת לעת בלא בישל כלל רק אותן הכלים שבישלו בת כן הבשר מה שהעיני' הציים שניתק הבשר ריאה עם הסירכא אף לאחר מעת לעת אסורים הכלים והשוחט יחזור לעבודתו להיות שוחט כבראשונה רק שיקבל עליו חבירי' בפני שלשה ופגי בכך לכל הדיעות אף למחמירים ולהסיר התלונה כדי שלא יהי' לזות שפתים להעמיד עומד ע"ג שילך עם השוחט לגבות ולקות · ובה' בטחתי שלא אבוש דלבב שלפה ויזכני להגות בתורת ה' לשמה ויצילנו משגיאות ויראנו בתורתו נפלאות · כ"ד הצעיר שבישראל המקיפה הנדרסת בפני רגלי ת"ח · היום יום ד' ח' טבת תקמ"ב לפ"ק · הק' יצחק אברהם הכהן סופ"קק פינטשוב והגליל :

סימן נו

נשאלתי מכבוד הרב המאוה"ג המופלג מוהר"ר פנחס נ"י הגאב"ד דק"ק הומנא במדינות הגר ומקדם הי' אב"ד ק"ק פאסטנוב :

הנה איש א' מתושבי קהלתו הרקיק נדוד מאשתו זה רבות בשנים ולא שלח לה לפרנסה וכשבא למדינות הגר לחותנו הקלין מ' נחום ומגודל צרת הבת שיושבת שוללה וגלמודה כאלמנה והי' מתירא שלא יחזור ויסע מהנו מ' משה וירש"ק נדוד כמתחלה והי' בתו בחבלי עיגון הדר תליו ע"י מתשלם השרים ונתפה שתנו הר"מ ורלון אבי האשה הי' שיעמוד עמו לאספע בפני הרב ובפני הבד"ל ויליע נגדו הטענות ועמ' עמו לאספ' בפני הרב ובפני הבד"ל ויצא פסק דין ואח"ז התפס א"ע אבי' האשה עם הבעל הנ"ל שיתן לו מאה זהו' ריינים ויפטור את אשתו בגט פטורין כד"ת והבעל קיבל הסך הנ"ל ונתן לאשתו גט ובשעת נתינות הגט היו מתם רוב בני העיר וגם הרב הנ"ל והבד"ל וכולם העידו בתכתבם שהמגרש נתן הגט בלי חום אונס ועת רבים קמו עליו שכמה רבנים הגדולים אסרו את האשה שהבעל יתן גט שני והרב מהר"פ הנ"ל האריך בתשובתו וצווח בקול מר ויללה על האי מקרה בלתי טהור מה שהתעוררו עליו הני רבנן ויבקש מאתי לחוות דעי אף אני ולהצילו מיד הרב המאה"ג שמערער עליו ואף שמאוד קשה עלי להכנים עצמי באיסור א"א החמור מ"מ מגודל השפילה א"א להשיב פניו ריקם ולענה את עלקי כעזר לורי ונואלי · וזה החלי :

הנה ראה ראיתי בתשובות כבוד מח' ידידי הרב הגאון מוה' ירמי'נ"י האב"ד ק"ק מ"ד ראש המדברים שאמר שהאש' עד שיהי' לה גט מקלם ואילי' דידי' שעדיין לא נסתלק כח שהאגם וקלר במקום שהי' לו להאריך ולא כתב טעמו וסברתו ואתם אמי' שדבר זה נשאל לראשונים דאיתא בתשו' מהרי"ק שורש פ"ג שהי' עובדא לפניו שהי' המגרש נאסר מתחלה כדי שיגרש לאשתו ולבסוף הותר מתאסרו וגרש בביטול המודעא והי' מתעשה לפני שני גדולי הדור ה"ה הגאון הגדול מ' יוחנן טרייבש והמהר"י שפירא וכמדומה שהבא אמרי ולה"ה המיד לי שמהר"י הי' מביא ראיה לאיסור מהתום' פ' ר"ע אמנם נראה לענ"ד דהדרב' מהם ימצא הב"ד לחלוק דהמרדכי פ' ג' השבועות מביא בשם הר"י שהקש' הא דאמרינן בפ' ר"ע ושילבו בתמידים הסר מלמד שהפה עליהם הסר כביגית ואמר ר"א מכאן מודעא רבא לאורייתא והדר קבלו בימי אחשורוש ותקש' אמאי לא קאמר הדר קבלוהו בתרבות

אבל ותירץ הר"י שהם נמי היו מתיראים שמא לא יביאם לא"י ויניחם במדבר וקשה דמה לנו לחדש אונס חדש דמתיראים שמא לא יכניסם תיפוק דעדיין לא סר מעליהם האונס הראשון ממה שכפה עליהם ההר אכשתאמר דכל זמן שעדיין יש כח המאנס עליו כאשר מתחלה ה"ז נקרא אונס ומכ"ש הכא גבי הקב"ה יתב"ש שכחו כמאז ומקדם דלמה הוצרך לחדש אונס אחר אע"כ היכא דהוסר אונס ראשון אף שיש בידו לחזור ולאנס אפ"ה לא מיקרי הו אונס יע"ש ואף שהכי איני כדאי להשיב אדבריו הקדושים מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך :

ולפום ריהטא נראה להשיב על ראייתו דיש להבין בתמה אמאי עשה הקב"ה שכפה עליהם ההר כגיגית הא אל אמונה ואין עול ובשביל שלא יעשו רצונו לקבל התור' ימיתם ח"ו ול"ל דקב"ה עשה מעשה דין דאיתא בע"ז דף ג' ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שאם יקבלו ישראל התור' מוטב ואם לאו יחזיר אותם לתוהו ובוהו נמצא הי' התנאי במעשה בראשית וכדין כפה עליהם ההר ואיתא בתוס' ד"ה נוגעין בעוקצן וא"ת והרי ראי' גדולה שקיימו התור' הרי שמים וארץ קיימים · וי"ל אפ"ה קיימים דישראל קבלו התור' והתנאי הי' עמהם שיקבלו ישראל התור' · ולפ"ז נסתר ראיית מוהרי"ק דלעולם הכי דיש כח עדיין ביד המאנס לא נסתלק האונס הראשון והא דלא מפרש הר"י דהאונס הי' שלא יכפה עליהם ההר דבשלמא מתחלה קודם הקבלה מהתור' בדין עשה שכפה עליהם דאם לא יקבלו הי' התנאי עם השמים וארץ שיחזירם לתוהו ובוהו אבל אחר שקיבלו התור' אינו בדין להחזיר' לתו"ב ומש"ה מפרש הר"י דהאונס הי' שמא לא יכניסם לארץ או שלא יניחם במדבר ולעולם הכי דיש כח ביד המאנס לעשות כמתחלה לא נסתלק האונס הראשון רק הכא אחר קבלת התור' לא הי' רוצה הקב"ה לכפות עליהם להחזיר לתוהו ובוהו כיון דהתנאי עם שמים וארץ נתקיים דקבלו התור' ואין להקשות מ"מ אמאי לא קאמר דהאונס הוא כבתחלה שלא יכפה עליהם וימיתם ח"ו משום דקיבלו התור' ואינם רוצים לקיימו דין הוא להעביר' מהעולם ח"ו · זה ליתא דהא איתא בהש"ס אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי פי' אם ישראל לא יעסקו בתורה חוקות שמים וארץ אינו צריכים וא"כ כשימית את הישראל בשביל שלא קיימו התור' ואלו גם השמים וארץ יצטרך להחזיר לתוהו וזה אי אפשר כיון דבמעשה בראשית הי' רק התנאי עמהם שישראל יקבלו התור' והא קיימו מש"ה לא הי' יכול לירא באונס הראשון רק במה דלא יכניסם לארץ או יניחם במדבר ואף שר"ת מתרץ קושית הר"י דע"פי הדיבור הוה והרי כבעל כרחם כוונתו שהי' יראים שלא יכפה עליהם ההר אלמא דהיו יראים מאונס הנ"ל · י"ל דר"ת סובר כתירוץ הראשון של תוס' שהתנאי הי' במעשה בראשית שישראל יקיימו התור' ובאם לא יקיימו יחזירם לתו"ב מש"ה הי' יראים מכפיית ההר דבדין יכפה אבל הר"י סובר כתירוץ ב' מהתוס' דהתנאי הי' רק שיקבלו התור' מש"ה מכפיות ההר לא היו מתיראים והוצרך לירא בדבר אחר דמתחלה קודם קבלה הי' יכול בדין לכפותם בהר אבל בערבות מואב שכבר קבלו שוב לא יכפה ההר והוצרך לאונס אחר ונסתר ראי' מוהרי"ק ועוד נראה דמתוס' מוכח דלא כמהרי"ק דיש להקשות בין לתירץ הר"י דהאונס הי' שלא יכניסם לארץ ובין לר"ת דהאונס הי' שלא יכפה ההר דהא לא מצאנו בקרא שמשה יזהירם בזה שהתנאי שאם לא יקיימו יעשה להם איזה דבר או שלא יכניסם או ימיתם ח"ו ואפ"ה אמרינן גבי ערבות מואב שהי' מודעא רבא לישראל · וי"ל דהיכי שהאנס יודע שהמאנס יוכל לעשות לו איזה דבר כבראשונ' הוי אונס דדומה כמי שעשה לו וא"כ הישראל היו יודעים שהיה הקב"ה בערבות מואב לעשות להם כמו בסיני ומזה היו יראים והא תינח אם נימא הכי שעדיין לא סר כח המאנס שפיר היו יראים אבל אם נימא כדעת ההובא במהרי"ק ה"ה הר"י טרייבש ומוהר"ם שפירא דסוברים דבכה"ג לא מיקרי אונס האיך אמרינן שהי' מודעא רבא בערבות מואב דהא משה רבינו לא הזכיר להם שום אזהרה אע"כ כמסקנת מוהרי"ק דבכה"ג מיקרי אונס והן הן הדברים שכתב מוהרי"ק ששמע מפי אבא מארי' שהר"י מטריינבש הי' מביא ראי' לאסור מהתוס' פ' ר"ע ולא ביאר מאיזה התוס' הי' לו ההוכחה אבל לפי שכתבתי ניחא שהי' מביא ראי' הן מתירוץ ר"ת והן מתירוץ הר"י דאף דמשה רבינו לא הזכיר להם שום אזהרה ואפ"ה אמרינן מודעא רבא בערבות מואב ע"כ מוכח היכי דיש כח ביד המאנס לעשות כבראשונה אף שלא הגיד לו שרוצה לאונסו אפילו הכי מיקרי אונס ולא ניתק ממנו האונס הראשון · נמצא בעובדא דידן אם נתברר לנו עפ"י עדים כשרים שהמגרש הי' מתחלה אנוס שנתנו אותו לבית הסוהר כדי שיתן גט לאשתו אף שאח"כ הוסר מתפיסה מ"מ כיון הי' עדיין כח בידם לתפסו ולכופו שיגרש את אשתו ה"ז מגורשת מספק ועדיין לא

ולהם מאיסור א"א ובלא"ה היה המוהרי"ק הוא המתיר גם לאו בהורא' וא"כ אם המוהרי"ק לא רצה להקל אנן יתמי דיתמי האיך ימלא לבבנו להקל · והנה נראה העובדא דידן לא דמיא לעובדא דמהורי"ק דמהורי"ק מיירי שלא קיבל המגרש ממון כדי שיגרש את אשתו ובשלא קיבל הדמים לא עדיפא ממתנה ואנן קיימא לן היכי דידעינן מהאונס לא מהני הביטול מודעא כדאיתא בתוס' ח"ס דף מ"ח ד"ה אמר רבא וכן איתא בהדיא בהרא"ש מש"ה פסק מהורי"ק דלא מהני הב"מ אבל בעובדא דידן שכתב הרב הגדול מ' פנחס נ"י שהמגרש קיבל הך רב ממון מאחי' האשה וא"כ דמיא לזביני' ואנן קיימ"ל בזביני' כשמסר מודעא וידענו מאונסו אפ"ה מהני הב"מ כדאיתא בהרמב"ם ובהרא"ש מפרש דהרמב"ם הוה סובר כוותי' וכ"א בהדיא בהתוספות שהבאתי איכא למימר דבגט וקיבל הדמים דבכה"ג מהני הביטול מודעא וכן מוכח מדברי הרשב"ם דאיתא בב"ב דף מ"ח אי לגיטא ומתנה גילוי מילתא בעלמא הוא מפרש הרשב"ם כלומר הרבה בני אדם יכולים לידע אונסו דכיון דאין מקבל ממון במתנה ובגט זה שנותן אם איתא דניחא לי' ליתנו מדעתו למה למסור מודעא ואי לא ניחא לי' ליתנו למה נותן גט ומתנה זו הלכך אין צריך לאפרושי אונסו דלא דמיא לזביני' משמע היכי דמקבל ממון גבי גט דמיא לזביני' וא"ל דהרשב"ם לשיטתו אזיל דסובר דגט ומתנה אם ידעינן דלאו אונס הוא לא אהני מ"מ שלו רק כשלא ידעינן אם הוא אונס אמרינן דמסתמא הי' אונס מש"ה מפרש דדווקא גבי גט ומתנה דלא קיבלו דמים אבל כשקיבל הדמים לא מהני מ"מ שלו רק כשלא ידעינן אם הוא אונס אמרינן דמסתמא הי' אונס מש"ה מפרש דדווקא גבי גט ומתנה דלא קיבלו דמים אבל כשקיבל הדמים לא מהני מ"מ שלו כשלא ידעינן שהי' אונס דילמא לזוזי צריך ודמיא לזביני דבעינן שידעו מהאונס אבל אנן קיימא לן כהרמב"ם דגבי גט אף דידעינן דלאו אונס הוא והאונס שאמר הוא שקר אפ"ה מהני המ"מ יעויין בא"ה סי' קל"ד סעיף א' וא"כ דאף דלקח דמים מהני מ"מ איכא סברא בדידן דבכל בתי דינים שבישראל נהגו שהמגרש מבטל המודעא והאי גוונא שהעדים לא ידעו האונס פשיטא דב"מ מהני ואף כשידעו העדים מהאונס דהא בזביני קיימ"ל דב"מ מהני אף כשידעינן מהאונס וא"כ גבי גט כשהמגרש קיבל דמים דמיא לזביני דמהני הב"מ · לפ"ז קשה לי על הב"ש דכתב בסימן קל"ד ס"ק י"ד דב"מ אם האונס שקר דקיימ"ל מ"מ כיון דעתו דאנוס הוא לא הוי גט א"כ אם הוא מקבל המעות. י"ל לפירש הרשב"ם דילמא ע"י מעות מרוצה הוא לא הבנתי דבריו הקדושים להרמב"ם וסייעתו דסוברים בשמ"מ ואף דהאונס הי' שקר מ"מ מודעא הוי מודעא א"כ מאי מהני מה שקיבל המגרש מעות דלא הוי מ"מ דהא אף דהאונס הוא שקר מ"מ מהני המודעא שלו והרשב"ם דסובר כשקיבל הדמים לא כתבינן מ"מ לשיטתו אזיל דסובר בגט ומתנה אם ידעינן דהאונס שקר לא מהני מ"מ וכשלא ידעינן מאונסו אמרינן מסתמא הוי אונס וכשקיבל דמים אמרינן דילמא לא הוי אונס רק לזוזי הוא צריך ולא כתבינן מודעא רק כשידעינן מאונסו אבל אנן קיימ"ל כהרמב"ם דאף באונס שקר מהני המ"מ גבי גט והסיך כתב הב"ש כשקיבל הדמים לא מהני מ"מ וצ"ע · ועב"פ מוכח דהיכא דקיבל המגרש דמים ומכ"מ דמהני הביטול אך דב"מ מהני גבי זביני איתא בהרמב"ם ספי"ד מהלכות מכירה ה"ח העידו עליו עדי המכר שביטל המודעא הרי המודעא בטלה וכתב הה"מ דטעם מהר"ם דאיתא בערכין דף כ"א דהכי בטיל מודעא בטל המודעא אפילו בגט וכ"ש במכר וקשה לי טובא דאיתא בב"ב דף מ"ח דר"ה אמר תלוי' וזבין הוה זביני ורצה הש"ס למימר דר"ה יליף מג"נ דכופין אותו ודחה הש"ס מג"נ לא יוכל למילף משום דמצוה לשמוע דברי החכמים ומסיק דטעמא דר"ה מסברתו דנפשי' אלמא דטעמא דמצוה לשמוע עדיפי ממכר וא"כ האיך יוכל למילף דגבי מכר מהני הב"מ כמו דמהני גבי ג"נ דילמא גבי גט דווקא דמהני הב"מ משום דמצוה לשמוע דברי החכמים וגמר ומגרש אבל גבי מכר כשגמר ומבטל לא גמר ומקנה כמו דאמרינן דב"מ לא מהני גבי מתנה משום דלא גמר ומקנה ה"ה גבי מכר נמי נימא הכא דלא גמר ומקנה דבשלמא על התוס' לא קשה דכתבו ג"כ דב"מ מהני גבי זביני משום דיליף מג"נ מערכין דהאיך יוכל למילף מג"נ די"ל דהכי פירושם דכיון דמצינו בג"נ מהני ב"מ ה"ה גבי מכר נמי מהני דאמרינן נמי מחמת אונסא וזוזי גמר ומקנה כמו דמהני גבי זביני בלא ב"מ ה"ה כשמסר מודעא ומבטל דמהני מסברא אבל הה"מ דכתב דמכר כ"ש הוא מג"נ דמשמע דג"נ גרע ממכר מש"ה יליף המכר מג"נ דאדרבה דג"נ עדיף ממכר דג"נ איכא טעמא דמצוה לשמוע דברי חכמים וביותר קשה לי על המרדכי דכתב בפ' ח"ס דלהכי כתבינן בב"מ בשטרי מכר ומתנה דמדהשתא לא מועיל המודעא כדמוכח פ' האומר דגבי גט מהני ב"מ וה"ה לכל השטרות קשה האיך יוכל למילף מתנה מג"נ דהתם

איכא

היכא טעמא דאנוס לשמוע דברי חכמים וגבי מכר דמהני הב"ח אמרינן מסברא דמחמת אונסא וזוזי גמר ומקנה ויליף מג"ג כמו דמהני התם ה"ה גבי זביני דמהני מסברא אבל גבי מתנה דקיימ"ל דתלוי' ויהיב לא הוי מתנה ולא שייך למימר דאגב אונסא גמר ומקנה ומג"ג לא יוכל למילף מפני מה סובר דב"מ מהני אף גבי מתנה וצ"ע : מ"מ מוכח דביטול מודעא דמהני גבי זביני אף כשמבטל ע"י אונ' דיליף ב"מ דמהני מג"ג ובג"ג איירי שמבטל ע"י אונס דקתני במתניתין דכופין אותו וכ"א בהדיא במרדכי פ' חז"ה דב"מ מהני במכר אף ע"י אונס וכשהמגרש קיבל דמים דמיא לזביני וכשביטל המודעא' אף שהי' ע"י אונס מהני הביטול ובעובדא דידן קיבל המגרש דמים כמו שכתב הרב הגדול מוהר"ח פאחם בשאלתו ומהני הביטול המודעה · ואף שהתו' הבאתן מהר"י נירו כתב שהמרגליות היו של הבעל המגרש מתחלה בזה יפה ביון הרב מוהר"פ נירו דכיון שהמגרש לא נתן על מזונות כאשה שנים והי' מפסיד לה יותר מאלף זהו' ריינס היה יכולה לתפו' המרגליות ומה שהחזירה ה"ל כנותן מעות מחלם ·

אמנם ראיתי בתשובות הריב"ש שכתב בסי' קכ"ז אף שהמגרש קיבל דמים לא דמיא לזביני שנאמר אף הס היה אונס דנימא אגב אונסו וזוזי גמר ומגרש דאפילו בכל ממון שבעולם דאין ממון לאשה יע"ש א"כ נסתר היסוד וכשל העוזר · אך נראה שהתוס' לא סבירא כהריב"ש דאית' בתוס' ד"ה קדם בביאה יע"ש בדף מ"ח דמתרצי' דכנגד שגופה קנוי' לו מתחייב בשכו"ע ואגב לפרשת לעיל גבי גט דלא חשיב וזביני מה שהבעל נפטר משכו"ע ה"נ גבי בעל שהיה נותן ברצון ולא היה מגרשה בוונתה דאף כשישא אשה אחרת יהיה חייב בשכו"ע משמע אבל היכי דמקבל הדמי' לא מיקרי גט מעושה ודמיא לזביני · ועוד נראה להוכיח דהתוס' לא סבירא כהריב"ש דיש להקשות לדעת הריב"ש דסובר דגירושין לא דמיא לזביני דאף לפי האמת דקיימ"ל כר"ה דתלוי' וזבין הוי זביני ואפ"ה סובר הריב"ש דגבי גט לא מהני קבלת הדמי' דאף בכה"ג לא גמר ומגרש א"כ מאי מותיב ר"י וי"ל דעיקר טעמא מהריב"ש דאין דמי' לאשה דהבעל רוצה שאשתו יהיה עמו יותר מכל הון בעולם הא אינא היכא דהדין נותן שיוכל לכוף לאשתו שאשתו תהיה אצלו בהאי סובר הריב"ש דבכל ממון שבעולם לא גמר ומגרש אבל ר"י דקמותיב הקשה מבהנהו דכופין אותו ואף בלא הגט לא תעמוד אצלו כמו שמפרש הרשב"ם שאשתו לא תעמוד אצלו וגט זה אינו אלא להתירה לעלמא ודמיא לגמרי לזביני וספיר מותיב ר"י אך דתוס' מקשו בד"ה דבר תורה וא"ת לההוא טעמא דבכותי פסול ד"ת תקשה לי' לר"ה אמאי פסול נימא דאגב אונס' גמר ומגרש וי"ל כיון דע"י כפיו' הכותי הוי שלא כדין ושלא כדין הוי כמו אנס' ואם נימא כסברי' הריב"ש האיך יוכל לדמות הויות הכותי דשלא כדין בישראל דשלא כדין בישראל איירי בהנהו דאין כופין אותו ובהאי אף דהמגרש קיבל הדמי' לא מהני דלא גמר ומגרש דאין דמים לאשה כסברת הריב"ש אבל בעשוי' הכותים איירי בהנהו דכופין אותו ובלא"ה היא לא תעמוד אצלו ודמיא לזביני דנימא דגמר ומגרש ונסתר קושית התוס' אע"כ דהתוס' לא סבירא ליה כהריב"ש וסוברי' דמגרש קיבל דמים הגט כשר דדמיא לזביני וקושי' הש"ס מעשוי' כותים מפרש"י משום דהבעל מופטר משכו"ע מש"ה מקשי' למסקנא דקיימ"ל כר"ה א"כ נימא ג"כ בעשוי כותים דכשר מדאורייתא הגט משום דנפטר משאר כסות ועונה ומתרצי' דהא בשלא כדין בישראל נמי מיפטר משכו"ע אפ"ה פסל הגט דמש"ה לא חשיב כזביני משום דמיפטר משכו"ע דהבעל ברצון היה נותן שכו"ע א"כ הוכחתי דהתוס' לא סבירא ליה כהריב"ש · ואין להקשות לפ"ז א"כ לשיטת הריב"ש נסתר קושי' התוס' דידיה נסתר תירוץ התוס' כפי שכתבתי וי"ל לשיטת הריב"ש בלא"ה לא קשה קושי' התוס' דאיתא בהריא"ז פ' המגרש עשוי בכותים ה"ז גט בטל מן התורה אע"פ שהדין שכופין אותו הואיל ואין אנוס לשמוע דברי חכמים ואפילו נתנו מעות להמגרש שאין מתן מעות מועיל לעשוי הכותים וק זה לי א"כ מאי מותיב ר"י מעישוי כותים דע"כ צריך לחלק בין עשוי גויים לזביני דאף כמאי דקיימ"ל כר"ה אפ"ה גבי עישוי כותים לא מועיל מתן דמים ·

ועוד יש להבין באמת אמאי לא מהני מתן דמים בהנהו שכופין אותו דאף לשיטת הריב"ש דסובר דמתן דמי' לא מהני דווקא בהנהו שאין כופין אותו דרוצה שאשתו תהיה אצלו אבל בשכופין אותו כיון דבלא"ה היא לא תעמוד אמאי לא מהני מתן דמים ולשיטת התוס' מהני מתן דמים אף בהנהו שאין כופין אותו וכ"ש בהנהו שכופין אותו שמהני מתן הדמי' · וי"ל דטעמא דהריא"ז דהא דר"ה דסובר דתליוה וזבין זביניה זביני משום דהלוקח סובר דהבעלים אינו עובר כלום משום דלא תחמוד בלא דמי משמע להו והיכי דהלוקח אינו עובר והמוכר אינו מפסיד מידי גמר ומקנה אבל היכי דהמקנה עובר לא גמר ומקנה ובעשוי הכותים דעבר לפניהם ולא לפני הכותים אף במתן דמים לא גמר ומגרש · ואם נפסק לומר מנלן למימר האי סברא דאוכח מהרמב"ם דסובר כוותי' כאשר אבאר בעז"ה לקמן : אך כ"ז ניחא אם נימא דר"ה איירי רק בזביני אבל אם נימא דר"ה איירי אף במתנה מזינן אף דהמקנה עבר על לא תגזול ולא תחמוד אפ"ה אמרינן דמחמת אונס גמר ומקנה ה"ה בעישוי' כותים דאף דעבר לפניהם וכו' אמרינן דמחמת אונסו גמר ומגרש ואיתא בב"ב דף מ"ח דמקשה מאקריקון ומשני למודה שתולה היכי דיהיב זוזי ומפרש הרשב"ם דאגב זוזי גמר ומקני דהיינו בתלוי וזבין אבל בלא מעות לא גמר ומקנה דר"ה נמי בתלוי וזבין קאמר אבל בתלוי' ויהיב לא הוי מתנה נמצא המקשה' הי' ס"ד דר"ה איירי ג"כ במתנה דטעמא דר"ה דמחמת אונסו גמר ומקנה דהש"ס לא נקט בטעם דר"ה דמחמת זוזי ואונסו גמר ומקנה רק נקט הטעם דמחמת אונסו גמר ומקנה ואין חילוק בין זביני' למתנה : לפ"ז מתורץ מה שהקשתי להריא"ז אמאי מקשו הש"ס די"ל דהא דפסק הריא"ז במתן דמים לא מהני דהיינו לפי מאי דקיימ"ל דר"ה איירי בזביני וטעמא דר"ה משום דהמקנה אינו עובר משו' לא תחמוד ול"ת תגזול דלא תחמוד בלא דמי משמע להו ובהאי הלוקח גמר ומקנה אבל במתנה דהמקנה עובר משום לא תחמוד ולא תגזול הנותן לא גמר ומקנה ובעשוי' הכותים דאף דהמגרש קיבל דמים מ"מ דהמקנה עובר משום לפניהם ולא לפני הכותים לא גמר ומגרש אבל למאי דס"ד דר"ה איירי אף במתנה ולמאי דס"ד דאף דהמקנה עובר מ"מ מחמת אונסו גמר ומקנה מקשה שפיר מעשוי הכותים דליכא למימר דהמקנה עובר משום לפניהם דהא גם במתנה עובר אפ"ה גמר ומקנה ומקשה שפיר מעשוי הכותים ומהאי טעמא פסק הריב"ש דאף דהמגרש קיבל הדמים לא מהני דלא דמיא לזביני דגבי זביני המקנה לא עבר על לא תחמוד דבלא דמי משמע להו אבל גבי גט דזו אינו מן הדין לכוף להאי שיגרש את אשתו והמקנה עובר משום דאף המוכח מוריד עליו דמעות מש"ה לא מהני קבלת הדמים שקיבל המגרש · ולפ"ז ניחא טעמא דרב משרשיא דסובר דגט המעושה פסול רק מדרבנן ויש להבין אמאי לא דריש ג"כ לפניהם ולא לפני הכותים שיהיה פסול מדאורייתא אבל לפי מה שכתבתי ניחא דר' משרשיא סובר דר"ה איירי אף במתנה ובמתנה עובר על לא תחמוד אפ"ה אמרינן דגמר ומקנה וא"כ אף בעשוי' הכותים דעבר אלפניהם כו' מ"מ מחמת אונסו גמר ומגרש מש"ה סובר דפסול הוא רק מדרבנן

לפ"ז ניחא מה דמותיב ר"י לבתר דמסיק דטעמא דר"ה מסברא דמחמת אונסו גמר ומקנה דאמאי לא מותיב ר"י תיכף כשאמר ר"ה תלוי' וזבין הוי זביני הוי ליה להקשות מעשוי' הכותים · אבל לפ"ד מתורץ בטוב טעם ודעת דבלא"ז לא היה יוכל להקשות דהוי"א דטעמא דר"ה משום דיליף מקרבן או מג"ג ובקרבן משום דאתי' לכפרה ובג"ג משום דכופין אותו בדין והוי כמכר כדאיתא בתוס' ד"ה איליימא נמלא ע"כ ר"ה איירי במכר ולא יוכל להקשות מעשוי' הכותים די"ל דגבי מכר המקנה לא עבר דלא תחמוד בלא דמי משמע להו אבל בעשוי הכותים דעבר על לפניהם לא גמר ומגרש ואף דהרשב"ם מפרש דדמיא לזביני דבלא"ה האשה לא תעמוד אצלו דמ"מ יש לחלק בכה"ג ולא יוכל להקשות על ר"ה אבל לבתר דמסיק דטעמא דר"ה מסברא דמחמת אונסו גמר ומקנה ולהאי טעמא מהני אף במתנה ואף דעבר על לא תחמוד אפ"ה גמר ומקנה ומקשה ר"י שפיר מעשוי' הכותים דאף דעבר אלפניהם נימא גמר ומגרש · לפ"ז מיושבי' הכי קושי' התוס' הלא דמקשו מאי פריך הש"ס דאי לשנויי דמש"ה פסול דלפניהם כתיב ועוד דהא אמרינן דרב משרשיא בדותא הוא · ולפ"ד ניחא הכל בס"ד למאי דהלקא דעתי' הי' סובר דר"ה איירי אף במתנה ואף דעבר אלא תחמוד אפ"ה גמר ומקנה הו לא יוכל לשנויי דלפניהם כתיב דאף דעבר נימא דגמר ומגרש כמו במתנה דגמר ומקנה והוצרך לשנויי טעמא כדרב משרשיא דמדרבנן הוא פסול ומתורץ ג"כ קושי' שניה דהא דרב משרשיא בדותא הוא דהא דמסקינן דבדותא הוא דהיינו למסקנא דמסיק דר"ה איירי רק במכר אבל לא במתנה וטעמא משום דהמקנה אינו עובר וא"כ בעשוי' הכותים דעבר אלפניהם פסול מדאורייתא אבל למאי דס"ד דר"ה איירי אף במתנה ובמתנ' אף דעבר על לא תחמוד אפ"ה אמרינן גמר ומקנה מקשה הר"י שפיר מעשוי' הכותים דאף דעבר אלפניהם נימא גמר ומגרש מש"ה מוכרח לשנויי משום דרב משרשיא ודו"ק · לפ"ז מתורץ מה שהקשתי לשיטת הריב"ש נסתר קושי' התוס' בעשויי הכותים אמאי יהי' פסול מדאורייתא דנימא דגמר ומגרש לפי האמת דקיימ"ל דר"ה איירי רק בזביני וטעמא דידי' משום דהמקנה לא עבר אבל בעשוי' הכותי' דהמקנה עבר אלפניהם הו' לא גמר ומגרש

ומגרש מש"ה פסול מדאורייתא והתוס' דמקשו לשיטתם אזלו דסוברי' בעשוי' ישראל שלא כדין ומגרש מקבל דמים אמרינן דגמר ומגרש לדווקא משום שהו"ע לא מכשיר הגט משום דהרצון הי' נותן דאף בשיטה אחרת מחייב בשכו"ע אבל בקבלות דמים גומר ומגרש ולזה ליה סברת הריב"ש דסובר דקבלת דמים לא מהני משום דהמאנס עובר שאינו בהדי' לכוף את האיש שיגרש את אשתו והם סוברים דאף כשעבר עבירה' וליכא להפסיד להמוכ' גמר ומקנה וה"ה הגט בקבלות דמי' גומר ומגרש ובמתנה משום דהנותן יש לו הנאה ומקשו תוס' שפיר מעשו' הכותי' דליכא פסילה לבעל דבלא"ה האשה לא תעמוד ודמיא לזביני ומתרצי' כתירוצם דהוי כעשוי ישראל שלא כדין אבל אחר עיונא נראה דהתוס' לית ליה סברת הרשב"ם דטעמא דבלא"ה האשה לא תעמוד אצלו דא"כ נסתר התירוץ מה שמתרצים דדמיא לעשוי' ישראל שלא כדין דבשלמא בעשו' ישראל איירי בהנהו שאין כופין אותו מש"ה פסול הגט דהבעל יש לו הפסד דהאשה מחויבת להיות אצלו ודמיא למתנה אבל בעשוי הכותים דאיירי בהנהו שכופין אותו וליכא הפסד להבעל דבלא"ה האשה לא תעמוד אצלו ודמיא לזביני ואמאי יהיה הגט פסול מדאורייתא וצריך לומר דהתוס' מפרשים לקושי' הש"ס אזלו מעשוי' הכותי' דכיון דהבעל מיפטר משאר כסות ועונה הוי כזביני ולא סברו כסברת הרשב"ם מש"ה אתרניה דדמיא כעישוי' ישראל שלא כדין דפסול הגט ולא מכשר הגט משום לפטור משכו"ע:

לפ"ז מתורץ קושית הראב"ד שהקשה' על הרמב"ם דאיתא בהרמב"ם פ' ו' מהלכו' גזילה הלכ' י"ד הגוזל שדה ואחר שבאו' חזר ולקחה מבעלי' הראשוני' וטען הנגזל אונס הייתי בשע' שמכרתי לא קנה הגזלן ואין בעל השד' צריך למסור מודעא ואין דין גזלן כדין המאנס את חבירו שזה האנס אינו רוצה לגזול ולא גזלו כלום יע"ש והשיג הראב"ד שזה אינו מחוור שהם כדברי המחבר דר"ה מפליג בזה למה ליה למהדר דרב ביבי מימרא הוא ור"ה לא סבירא לי' והא ר"ה בהש"ג נמי הכי ה"ל והכ"מ פרק י"ד מהלכות מכירה רצה לתרץ דר"ה מודה לרב ביבי דגבי גזלן לאו זביני ורב המנונא דאותיב לי' הוה ס"ד דר"ה פליג והגמרא אהדר לפום שיטתי' דר"ה לית ליה דרב ביבי אבל קושטא דמילתא דר"ה אית ליה דרב ביבי ועוד מתרץ דאפילו דר"ה לית לי' דרב ביבי מיהו כיון דרב ביבי אמר משמיה דר"כ ור"כ דיינא הוא הכי קיימ"ל כל מי שיש לו לב להבין יבין וישכיל שתרוצי' דחוקים מאוד דכיון דהר"ס ז"ל פסק כר"ה ופסק כר"כ וצריך לחלק כפי סברת הרמב"ם א"כ מכתי קשה אמאי צריך לשנויי דר"ה לית ליה דרב ביבי:

אבל לפי שכתבתי דברי רבינו הרמב"ם שקלוסים מתוקים כדבש ונופת צופים ליש להסביר סברת הרמב"ם דמחלק בין גזלן למאנס וצריך לומר דטעמא דהרמב"ם דגבי גזלן דמתחל' עבר על לא תגזול והיכי דהמאנס עובר עבירה השני לא גמר ומקנה מש"ה אף דאח"ז לא חזר וקנה ממנו בהאי לא גמר ומקנ' אבל המאנס שאין עובר עביר' דלא תחמוד בלא דמי משמע להו גמר ומקנה רק להאי תינוקו מוכרח לומר דר"ה איירי רק בזביני אבל אם נימא דר"ה איירי אף במתנ' לא יוכל לחלק כסברת הרמב"ם כפי שכתבתי דהא גבי מתנ' ג"כ עבר אלא תחמוד אפ"ה סובר דגמר ומקנ' וכשהגזלן חזר וקנאה מהנגזל בוודאי לא גרע ממתנ' דבהאי עכ"פ יהיב דמים לבסוף ולרב משרשיא דסובר דפסול הוא מדרבנן באמת אמאי לא פסול מדאורייתא משום דכתיב לפניהם וצ"ל דרב משרשיא סובר דר"ה איירי אף במתנה ואף דעבר אפ"ה מחמת אונסו גמר ומקנ' וע"כ בעשוי' הכותים אף דכתיב לפניהם מ"מ נימא דמחמת אונסו גמר ומגרש ומוכרח לומר דפסול הגט רק מדרבנן:

לפ"ז לא קשה קושית הראב"ד דאמאי לא משני דר"ה אית לי' דרב ביבי ולחלק בסברת הרמב"ם דסוגיה אזלה בשיטת רב משרשיא דהש"ס משני כדרב משרשיא ולדידי' מוכרח לומר דר"ה איירי אף במתנ' ואף דעבר אפ"ה גמר ומקנה א"כ לא יוכל לשנויי דגבי גזלן מודה ר"ה לרב ביבי משום דגזלן עבר על לא תגזול דהא גם במתנה עובר אפ"ה למאי דס"ד סובר ר"ה דגמר ומקנ' ואף דהש"ס מתרץ מול' שמואל היכי דיהיב זוזי דהיינו דהש"ס מתרץ דשמואל לא פליג על ר"ה וסובר דר"ה מי רי רק במכר ובאמת פליג על רב משרשיא דר"ה סובר דר"ה מיירי אף במתנ' והש"ס רצה לשנויי אף אליבא דרב משרשיא מש"ה מוכרח לומר ולשנוי דר"ה לית לי' דר' ביבי אבל למסקנא דקיימ"ל דר"מ בדותא הוא דקיימא לן דר"ה מיירי רק במכר א"כ החילוק של הרמב"ם אמת ויציב דגבי גזלן מודה ר"ה לר"ב דלא קנה הגזלן מש"ה דאף דפסק כר"ה פסק כרב ביבי ודברי הרמב"ן הרירן וקיימין ודו"ק היטב:

א"כ העולה מדברינו להרמב"ם והריב"ש וריא"ז סוברים בתחלת שיטה היכי דהמאנס עבר בהאי לא גמר ומקנה ובעשוי הכותים דהמאנס עבר או בעשוי ישראל שלא כדין דהמאנס עבר דלא מהני קבלת דמים ומהאי טעמא ניחא מה שפסק מו"ז הרמ"א בסימן קל"ד דבעשוי הכותים לא מהני קבלת דמים דכיון דהרמב"ם והריב"ש סוברים כריא"ז ולא מלינו שיחלוק אחד מהגאונים על הריא"ז ואם נפסך לומר דהא הראב"ד פליג על הרמב"ם ולהראב"ד דאף דגזלן עבר מתחלה אפ"ס סובר דמחמת ווזי גמר ומקנה וא"כ בעשוי הכותים ומגרש מקבל דמים נימא דגמר ומגרש י"ל דבהאי אף הראב"ד מודה דבשלמא גבי גזלן דעכ"פ ליכא הפסד למוכר דסוף כל סוף משלם דמי השדה וכיון דליכא הפסד גמר ומקנה אבל גבי גט דאף כשיתן להם כל חללא דעלמא לא ניחא להם לגרש נשותיהם כמו שכתב הריב"ש דאין דמים לאשה אף הראב"ד מודה דלא מהני הקבלת דמים ואם עדיין נפ ך לומר דהאי דינא אליא בפלוגתא דרבתא דדעת רבינו יונה וסייעתא דילי' סוברים כשמאנס למכור בפחות משווי' בהאי לא גמר ומקנ' ושאר פוסקים חולקים עליהם וסוברים דאף בפחות משווי' גמר ומקנ' והריב"ש דכתב דלא מהני קבלת דמים לשיטתו אזיל דפסק כרבינו יונה ויהיב טעמא דאין דמים לאשה והוי כמאנס בפחות משווי':

אבל ז"א דהא המחבר והרמ"א בח"מ סי' ר"ה קבעו להלכה כרבינו יונה ומי יהרהר אחריהם וכל החולק עליהם כחולק על תורת משה רבינו ועוד ימלא לבו להקל נגד אבות עולם אשר עיני ישראל אליהם ואם עדיין יאמר האומר שיש לנו לסמוך על סברת התוס' שכתבתי למעל' דסוברים דבעי הוי' על הגט וקיבל דמים דמהני דהא בתוס' אינו מפרש בהדיא דסוברים כך ומה שכתבתי להלכה כתבתי די"ל דתוס' סוברים כך אבל לסמוך לקולא ולמימר דסמכינן על הת ס' י"ל דהתוס' סוברים דכמו שאר כסות ועונה לא מהני להכשיר הגט ה"ה בקבלת דמים ג"כ לא מהני ואחר שבירנו דהרמב"ם והריב"ש והריא"ז כולם סוברים דלא מהני הקבלת דמים ואפוסי פלוגתא לא מפסינן אמרינן דתוס' סוברים כוותיה ועוד דגם הסברא נותנת דלא מהני הקבלת דמים דהרשב"ם מפרש בעשוי' כותים דדמיא לזביני דבלא"ה היא לא תעמוד אצלו וקיימא לן בעשוי הכותים דפסול מדאורייתא ואף דקיינו"ל כר"ה ומוכרח לומר דטעמא דכתוב לפניהם א"כ מאי מהני קבלת הדמים היהו' דמיא לזביני דבלא"ה נמי דמיא לזביני וא"כ אם העדים מעידים שהמגרש הי' העושה ע"י הכותים לא מהני כלל קבלת הדמים שקיבל מאחי האשה ובחנכ ערך מוסר"י כי' וכתב שהמרגליות היו של המגרש דאף אם היו המרגליות שלה והיא נתנה לו לא מהני קבלתם דכיון דהעשוי הי' ע"י הכותים ומי יבא אחר הכרעת הרמ"א דקבע להלכה בלי שום חולק דלא מהני קבלת הדמים: וא"ל דהרמ"א מיירי דהיכי דהמגרש לא היה מבטל המודעא אבל כשהמגרש ביטל המודעא ולקח דמים אהני אבל זה בדותא הוא דהא דמהני ב"מ דווקא גבי זביני כשלא מ"מ הוי זביני ומודעא מהני לבטל זביני מש"ה כשמבטל המודעא דמיא כמו שלא מסר מודעא מעולם ומהאי טעמא גבי מתנה כשידענו מאונסו לא מהני ב"מ דאף מבלי מ"מ בטל המתנ' וכשמבטל המודעא דמיא כמו שלא מסר מודעא ומבלי מ"מ נמי לא הוי מתנ' מש"ה לא מהני ב"מ וה"ה בעשוי' הכותים דאף שלא מסר מודעא הגט בטל וכשמסר מודעא ואח"כ ביטלה נמי הגט פסול וכן בעשוי' ישראל שלא כדין אף כשביטל מודעא לא מהני ועיין בב"י בא"ה סי' קל"ד ועפ"ז ישבתי שלשה קושית שהקשה' השב"ץ בתשובתו על הטור א"ה סי' קל"ד אך מחמת שאינו נוגע לדינא לא רציתי להאריך:

אך כ"ז אם כבר העידו העדי' שהמגר' היה מעוש' ע"י כותי' על הגט א"כ א"ל לפניהם שהאשה צריכ' לגט אחר מבעלה המגרש ולא מהני אף הקבלת דמים כמ"ש למעל' אך הרב ה"ה מוסר"פ וכבוד הבית דין לדק ורוב בני הקהלה כתבו והי' למראה עיני שהמגרש לא הי' אנוס כלל על הגט ומעתה אין אני יודע על מה סמכו כבוד הרבני' החולקים שגם במכתבם מבואר שעדיין לא העידו העדים לפניהם רק שהיו מאמינים לבעלה המגרש שהוציא לעז על הגט שלא מבואר בתשובות הר"ן ובשאר פוסקים שהבעל לא מהימן אף לעז בעלמא ועוד שאיך נחשידנא שהרב מוסר"פ הנ"ל יעשה כזאת בישראל למשרי א"א לעלמא ובפרט בכי האי דינא שהתינוקות של בית רבן יודעים שהעשוי' על הגט הגט פסול ואם אמר יאמרו הרבנים על הרב מוהר"פ דאף דהמגרש לא הי' אונס יוכל למסור מודעא דקיימא לן כהרמב"ם דאף דהאונס שקר הוי מודעא איכא תברא בצידו דהיכא דליכא אונס ומ"מ וביטול המודעא דמהני הב"מ יעוין בהוספות פ' ח"ה ובמרדכי פ' ח"ה ובב"י פ' ח"ה ואנן נהיגין בכל בתי דיני' שהמגרש מבטל המודעא וסף לכת הסוברים כשמ"מ על הביטול לא מהני

הב"מ דווקא כשידעינן מאונסו אבל כשלא ידעינן מאונסו לכ"ע מהני הב"מ ואם עדיין את נפשך לומר דכיון דדבר ידוע הוא דהי' נחבש מתחלה בבית הסוהר ואין לנו מעושה גדול מזה שלא הרב מוהר"פ והבל"ל כתבו שהעשוי' הי' בדבר הנוגע לממונם שהשה כמה שנים במרחקים ואף שע"י אותו העשוי' נתרצה ליתן גט לא מיקרי גט מעושה וכן איתא בהדיא בתשב"ץ סימן א' ובהריב"ש סימן קכ"ז וכ"א בתשובות הרא"ש והטור בא"ה מביאו באשה שירא' דילמא ילך בעלה לארץ אחרת וכתב שישביעהו שלא ילך או יכפהו שיגרשנה לזמן קודם שילך ממנה ולא הוי גט מעושה ואין הב"ד כופין על הגירושין ועובדא דידן דמיא לעובדא דהרא"ש שהרחיק נדוד מאשתו ואינו רוצה לדור עם אשתו ודעתו להרחיק נדוד וחותנו הר"נ הי' מעכב אותו אף שעשה ע"י כפי'. דכיון דלא כפה על הגירושין לא הוי גט מעושה · אך נראה מר"ת מוכח דאף בכה"ג הוי גט מעושה דהפוסקי' הביאו בשם ר"ת אמר ר"ת שאם קידש אשה כדת משה וישראל ולבסוף אין האשה חפילה אין לכופה לא בדיני ישראל ולא בדיני אומות · אך אם נחבוש בין הגוים בשביל מס או דבר אחר יכולין לומר לו לא ניתן להתירך אם לא תגרש בגט כשר ואין זו כפי' כיון שאין עושין לו דבר רע כי אם למנוע מלעזור לו משמע אבל היכי דעושין לו דבר רע אף שאין כופין אותו על הגט רק שעושין לו דבר רע ועי"ז נתרצה על הגט הוי גט מעושה :

ואפשר לומר דהר"ת לא פליג עליהם דהריב"ש והתשב"ץ מיירי דמה שכופין אותו על דבר אחר מחמת שהדין עמהם דהם מיירי דהבעל רצה להרחיק נדוד מאשתו והי' כופין אותו שלא ילך מאשתו ועי"ז נתרצה ליתן גט לא מיקרי גט מעושה אבל אם הכפי' הי' על דבר אחר שלא כדין אפשר דהוי גט מעושה דהתשב"ץ מסיים ואם הכפי' הי' שלא כדין אפשר דהוי גט מעושה ור"ת מיירי שהי' הכפי' שלא כדין אבל בכפי' כדין מודה ר"ת ובעובדא דידן הי' הכפי' דהמגרש הי' רוצה לילך מאשתו כפי מכתב מהרב מוהר"פ ובל"ל ודמיא לגמרי לעובדא דהתשב"ץ והריב"ש ולעובדא דהרא"ש ובשע"י כפי' זו נתרצה ליתן הגט לא מיקרי גט מעושה · ועוד דאף אם נימא דר"ת פליג עליהם הא המחבר בח"מ סימן ר"ה פסק להלכ' כהריב"ש והתשב"ץ דפסק אבל אם לא אנסהו למכור אלא ליתן מעות ומחמת שלא הי' לו מעות הוצרך למכור השדה לא הוי אונסא וזביני' הוה זביני · הוב ראיתי שמו"ז הש"ך פסק דאף בכה"ג דאם מכר השדה למאנס ומסר מודעא דמ"מ מהני ומה אעשה שלא זכיתי להבין דברי קדשו דהא אנן קיימ"ל בתלוי' וזבין הוה זביני רק כשמסר מודעא מהני המודעא · ואם נימא דאף כשאנס על המעות ומכר השדה דמהני המ"מ א"כ אין חילוק בנייהו כשאנס על השדה שימכור לו השדי' כשלא מ"מ הוי זביני מעליא וכשמ"מ בטל המכיר' וכשאנס על המעות ומכר לו השדה יהי' דינא ג"כ כשלא מסר מודעא הוי מכירה מעליא וכשמ"מ בטל המכיר' וחזינן דהריב"ש והתשב"ץ מחלקים דבהאי המכיר' בטלה ובהאי המכיר' קיימת ולדעת הש"ך אין חילוק כלל אע"כ דהיכי דאנס על המעות ומכר השדה לא מהני מ"מ :

ועוד קשה לי לדעת הש"ך מאי מקשה הש"ס בבבא בתרא דף מ' אמרי נהרדעא כל מודעא דלא כתבינן אנן ידעינן בי' באונסא דפלניא לאו מודעא הוא ופריך הש"ס אי דגיטא דמחכתא גילוי' מילתא בעלמא הוא · ואי דזביני והא אמר רבא לא כתבינן מודעא אזביני פירוש הרשב"ם דאי בשדה סתם לא מהני מודעא ואי בשדה זו הא לא הוי זביני ולא צריך מודעא אלא יביא עדי' שאנסהו ומבטל השטר מכיר' בלי שום מודעא והיכי דאנסהו על המעות ומכר השד' בהאי תול' רבא דהוי זביני' דלא מיקרי אונס ואף כשיעידו העדים שהי' אנס על המעות וע"י אונס מכר השד' לא מהני מידי רק לסברת הש"ך מהני מ"מ א"כ מאי פריך הש"ס דילמא נהרדעא מיירי שאנסהו לדבר אחר וע"י האונס זה מכר השד' מש"ה מוכרח לכתוב המודעא ומוכרים נהרדעא דלא כתבינן רק כשידעינן שהי' אונס' ומאי פריך הש"ס אע"כ דלא כדעת הש"ך דבכה"ג לא מהני המודעא כלל בירדנו דאם הכפי' הי' על דבר אחר ועי"ז נתרצה ליתן הגט לא הוי גט מעושה ולא מהני מ"מ :

אמנם נראה דאף לסברת הש"ך דהמ"מ הוי מודע' מעלי' לית מאן דלתים בעובדא דידן דהא המגרש הי' מב"מ כנהוג בכל בתי דיני ישראל ובהאי לכ"ע מהני הב"מ דאף לשיטת והרא"ש דהוכרים דהיכי דידעינן מהאונס לא מהני הב"מ גבי מתנה ומחילה ה"ה גבי גט לא מהני הב"מ דטעמא דידהו דביטול מהני דהוי כמאן דלא מסר מודעא לעולם ובמתנ' קיימ"ל דתלוי' ויהיב לא הוי מתנ' מש"ה היכי דמב"מ דאף דהוי כמאן דלא מסר מודעא נשאר אונס ראשון ותלוי' ויהיב לא הוי מתנ' אבל גבי זביני דאף דידעינן מאונסו ומב"מ דכיון דהוי כמאן דלא מסר מודעא וקיימ"ל דתלוי' וזבין הוי זביני מש"ה מהני הב"מ ומשאי טעמא כשהי' אונס על דבר אחר ונתרצ' ליתן השד' או ליתן גט ומ"מ וכשמבטל מודעא האונס ראשון לא מיקרי אונס מש"ה מהני הב"מ ומהאי טעמא פסק המרדכי בהגהות פ' ח"ה כשמבטל מודעא מדעתו דמהני אף במתנה דכיון דמבטל מדעתו הוי כמו שנתן מתנה מבלי אונס ולסברת הש"ך ע"כ מיירי דהי' מעוש' שלא כדין דאם הי' מעוש' כדין' שאין שייך מ"מ ואפ"ה כשלא מ"מ הי' המכיר' קיימת וא"כ אף שמ"מ מ"מ מהני הב"מ ואם כן בעובדא דידן אם הי' מעוש' ועי"ז נתרצ' ליתן גט אף שמ"מ מהני הב"מ · אבל אם הכפי' הי' ע"י כותי' על הגט ומ"מ דאף שהי' מבטל מודעא לא מהני הב"מ אם העידו העדים שהכירו באונסו ואף שהאש' המגורשת הקדיש' לו המרגליות והאש' הית' יכול' לתפוס המרגליות בעד המזונות שעבר או על דמי כתובתה שלא שלא כבר הבאתי תשובת הריב"ש דגבי גט לא מהני מה שקיבל המגרש דמים דאין דמים לאש' ואף דבלא מ"מ כמי הגט פסול וכשמ"מ ואח"ז הי' מב"מ לא מהני הביטול מודעא וכן פסק מו"ז הרמ"א בסי' קל"ד דלא מהני קבלת דמים ומה שאנו מבטלין מ"מ גבי גיטין דאנן קיימ"ל דיוכל למסור מודעא דאף בליכא אונס כלל ובהאי מהני הב"מ אבל כשהי' אונס על הגט לא מהני הב"מ וראיתי שכבוד הרב המאה"ג מ' פנחס נ"י כתב דאף אם העידו העדים שהי' אונס על הגט לא מהימנא כיון שהוא בעצמו הילך גיסה ויודע שלא הי' אונס וגם הב"ד אמרו בפירוש שלא הי' אונס כפי שנראה ממכתבם שבא אלי וב"ד והעדים אינם נאמנים לפסול כמעב"ד ותולה עצמו באלן הגדול שהתשב"ץ בתשובתו סימן א' פסק שהב"ד נאמנים יותר מהעדים ולא דמי להדדי כי אוכלא לדנא שהתשב"ץ מיירי שהב"ד אמרו שהמגרש הי' מבטל מודעא בפניהם והעדים מכחישים הב"ד שהמגרש לא ביטל מודעא בפניהם ובהאי פסק התשב"ץ והריב"ש פסק כוותי' דבהא אינם נאמני' דהמחמת הב"ד עשו כדין וב"מ בפניהם · אבל בעובדא דידן שהעדים אומרים קודם שהלך לב"ד ליתן הגט הי' המגרש אונס על הגט ומ"מ בפניהם ואינם מכחישין להב"ד כלל דאפשר שנעלמ' הדבר מהב"ד ובהא מהימנא העדים ואף כשיאמר הב"ד שלא זזה ידם מהמגרש מ"מ העדים אינם מכחישין להב"ד דאפשר דהב"ד לא שמעו מהאונס ולא שמענו אינו ראי' כדאיתא בתשובות הרא"ש סי' קי"ב יעוין בב"ש סי' מ"ז מש"ה העדים מהימנא · אך כ"ז אם נגבה העדות בב"ד והעידו שהמגרש הי' אונס אך ראיתי במכתב לד החולקים על הרב מוהר"פ שעדיין לא נגבה העדות ופסלו הגט מחמת שהאמינו להמגרש שהי' אונס ונפלאתי עליהם טובא על מה סמכו לפרוץ גדרם של הראשוני' שגזרו ר"ת ותלמידו רבינו משה והיעתם שלא להוציא לעז על הגיטין ומרדכי בסוף גיטין מביאו וגם מבואר בפוסקים שהבעל המגרש לא מהימן כלל יעוין בב"י סי' קל"ד :

שוב ראיתי שכבוד מחותני ידידי הגאון מ' ירמי' הסב"ד דק"ק מ"ד כתב שהאש' מגורשת מחויבת לקבל גט מחדש מבעלה ואם לא תרצ' לקבל גט אזי כח ביד הב"ד לכופה דהרמ"א כתב בסי' קנ"ד מי שגירש אשתו בגט כשר ומלא קנה לעז על הגט מותר לכופו לתת גט אחר ומאחר שהדין נותן לכוף אותו ליתן גט מחדש ומכ"ש דכופין אותה לקבל גט מחדש באם שהמגרש רוצה לחזור וליתן גט נראה דראיתו אינו ראי' דמקור הדין נובע מר"ת שהביאו התוספות בסוף גיטין דף ל' ד"ה והלכתא מעשה בא לפני ר"ת שיצא על גט א' קול פסול ופסק ר"ת ליתן גט שני מפני לעז וגם המרדכי בסוף גיטין מביאו בשם ר"ת מעשה באחד שגירש אשתו ונשאת לאחר וקודם הנשואין הוציא קול שהיתה בדת משה נכתב ברים והשבא להחופה לא רצה ליכנוס מהשמועה וכפה ר"ת את הבעל ליתן לה גט כשר ומו"ז הרמ"א בתשובתו סי' נ"א הוצריך להקשות על הר"ת דהוא בגיטין דהיקנו דהשליח יאמר בפ"נ ובפ"נ ופריך הש"ס הא קול' מותרא היא דאי מצריך לה תרתי לא סמיה בעל מערער ופסל לי' קלא אמיא בעל ומערער ופסול לי' ומסקנת התוס' בשם הר"י דאף כשיבוא הבעל לא פסל להגט רק שיאמינהו ללעז וא"כ לר"ת מאי מהני תרי כשיבאו הגט שני עדים אפ"ה יבואו הבעלים ויוציא לעז על הגט ולר"ת יהי' מצריך גט מחדש ומאי פריך הש"ס :

ועוד קשה דהיאך במתניתין שהביא גט מארץ ישראל א"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ אם יש עליו עוררי' יתקיי' בחותמיו ואמרינן בגמרא ערעורא כמה אלימא חד והאמר ר"י אין ערעור פחות משנים והא ערעורא תרי ותרי וניכהו מאי קיום דהמוך הכי שמוך אהני אלא ערעור דבעל והשתא אמאי לא פריך הש"ס יוציא הבעל לעז על הגט כדפריך גבי גט הבא מח"ל לפירוש ר"י דלעיל · וא"ל דקיום העדים לא הועילו רק אחר שנשאת דאי אפשר להעמיד הסוגיא דמיירי לאחר שנשאת דגרסינן פרק ב' דכתובות אמר ר"י ב' אומרים מת ושנים אומרים לא מת ה"ז לא תנשא

מיהא ואם נישאת לא תלא הוים · אומרים נתגרשה ופנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נישאת תלא · ופריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא רב אשי אמר · כגון דאמרי עדים · קדשה מנן ובתביו גירשה מנן לימא לברורי · גירושין ליבא לברורי · דאמרינן לא לא ליפלא דהבי בוי אמרי גירשין · והבנו הרי"ף והרא"ש · שמשינן טעם הר"ש דשלי דאמשורי לאמר וכן · לא טולא מוס' ל"ש גירושין שיני דקלא מבוחי · לבררי לא מהני לגמרי · ואם נשאת לא תלא ואם נישאת והמשיבין מידי · לאמר כהמולין · מאי פריך הש"ם הרי ופרי גיטה דהלא קיימ"ל כר"ש בפרי ופרי אם נישאת בתק' דליכא לבררי לא תלא והכא ליכא לבררי · דהרי אומרים מוציא הוא ופרי אומרים לאו מוציא אע"כ דלא הבררה · הר"ש דלאו קודם כבשולין אין לחוש ללגו בעלמא ולהכי מורע דמשה לכינו קאמר לא ואדי בלאו לבדים ולהכי נגד מאור עיני שנולד · אך מורה היה ולגמרו אמי צריך שלא הבנתי דבדי קדשו קושי' דלשון' מה שהקשי' מאי פריך הש"ם דלמא · משי' כ' עדים מאי מהני · דלמשפ"כ יהא בבעל ויולדה לגו · וי"ל דהש"ם מהפי' כך · דלאמר מר בפני כמה מתמו לה מה אמר · בפני ב' ומה אמר · בפני ג' מעיקרא מיתק דייק ילא מהיה לאריותי בפני תלתא · דשיני דנתן בפני ב' טוב לא מהיה בעל ומעולשר ע"ג הכי · אלו קושיא הש"ם ליבתי הרי · ובשיטו ב' בוהרי לא יכלו בעל ושרשר ולמולם כבעל בלא · מגריך גם קדם כמגרש ר"ם · וגם קושיא הרי' שהקשה מאי פריך הש"ם הרי והרי גיטה דהלא הרי"ף והרא"ש פוסקים כר"מ · בפרי והרי לא תלא בגלגלי שולא דהבשלא דר"מ · דסובר כרבנן · והש"ם מקשה על רבנן והכלא עלי' בתמה שלי' · קמ' ומשני · בשניהם לאחת מעדים וכן פרש"י · דר"מ מודי' בשניהם לא' · מעדים וכן הר"ן מפרש כך · וכן מיפלא בש"ע סי' קמ"ג ומגי"מן דמני יעקורי במוטמו מהמע · דלאו כשניהם לאמר ולא לא' מעדים · ומפי' פריך הש"ם פרי ופרי גיטה נמגלא בירורו דדברי ר"מ · פריקן וקיימין :

אך בלאמת יש להבין סלין יוכל · לכוף אותו ליתן גם מאי מהני בעיקות אבם ע"י כפי' דהלא מוחמו בעיקן ול"ל דר"מ מודו דלאו בתמלמין לבעל הוי גם כבר · דהמרדכי מבילו ג"כ בשם ר"ת וכתב דהכם בי' בתנו בריש ולאו אם · כלמתן דנכתוב בריש הי' הגם כבר ולמבר מה שהבילו בתוספות בשם ר"מ · הוי מר מגט' גם מה שמבילו סמרדכי רק דלאו כ"ש דינא במירי · וכו' לבו בפני כתן עם הבם"כ מסק דכופין אותו · מש"כ מדייק ברמ"א וכתב פי' מבירים אמתו בגם כבר · דהיינו דהיל מבורשם מלסורייתא וליכא רק לבו בעלמא הע"כ פסק דכופין אותו ליתן גם מקדם מבל סיכי דליכא לבו ואם הלבו יכי' למתן הגם פסול · בהסי לא פסק ר"מ דכופין אותו דנבי גם בעיקן מדמנו :

ואיתא במרדכי פ' המומר בקדושין מבל שאמר הגמאלם יהמו לא יוכל לגרש · בע"כ מבית מרם · דר"ג מ"ס וכופין אותו לבמבם שמה דלאו לדברי הבעל אסור' שמפ"כ לא יוכלו לבטפים סמרם דר"ג · ומ"כ בסלך יוכל לכוף אותו' לקבל גט מקדם מפ"כ לאו בלגמא הסי' גם מעותו' ע"י כופים · הגם פסול וסליך יוכלו לבטפים סמרם דר"ג · ואם הי' הגם מבלי עשוי' מ"ל גם קדם ולא דמי לגוברא דר"ם ועוד דר"ם מודי · סיכי דלאו לאפשר לברר אם שלבו למתן או סבר · יפרין בתוספות סרמ"א · סי' ל"א מבל במקום דיוכל לברר לאו ר"ם מודי' · והכא איכא לברורי · אם יכפי' עדים וימינו הסי' שונב על הגם ע"י כפיות הכופים · סגמי מודי' שבי"ל גם מקדם · בשיטות הריב"ש והריט"ז · וכפי פסק הרמ"א ולאו הסקרי"ל בתשובתו · סי' כ"ב מביא בשם · תשובות הר"ן דגם גבי גם לאבי לאמרינן כשמגרש · קיבל הדמים דמיא · לאמכר וכבר סבלתי לאבל' הגם · דגם התוספות הוא כך · מ"מ לא פלגתי לבי לבקל נגד הרמ"א · בהגה"ה שלב מנו · נגרדיים ממיר לאבר הרעתו ובורלאנו · ועוד דהא בלא"ה הרב' פוסקים סוברים · דהמבר מודעה על הביטול מודעא ולא מהני כשמבטל מודעה · אך כ"ז אם יכין עדים ויפי' הסי' מעוסה · על הגם ע"י הכופים · אבל אם לא הי' מעוסה על הגם רק הסי' מעוס' · על דבר אחר בגון עסקי ממון וסי"ן גמלי' ליתן · הגם ולאו שמסר · מודעה מהני הביטול מודעה הסי' מבטל מודעה · בפני הרב שמסדר הגם והבד"ל כפי שברתו למעל' ומב"ם בשלא יהי' עדים · על הס"מ ליה דין צריך בוהם אע"ג אמה שמגרשם לקבל גם מקדם · וגם תשובות ש"י בסי' ל"ם יסיב שעמא מה דמגריך ר"ם ליתן גם מקדם · שהמגרש יוכל לומר הסי' הבר שנכתב בגם בריש מבי' הגם ובשירת שהגם אב"פ כשר לא הי' בוטן לאמתו מש"כ מגריך · ר"ם ליתן גם מקדם נמצא לא דמיא כלל לגוברא דידן אם לא יהי' סעדים שיע"ז הסי' מעוס' ע"י הכופים על גם · וה"ל שלם' שמגרשם · לקבל גם מקדם כ"ז גרמי' לי לבלבי ולמעשה' לא נסמוך עד שיסכים עמדי · כבוד שארי ופארי בנ"י הרב הגאון הגדול מו' יצחק הלוי הגאב"ד דק"ק קראקא והגליל · ויהי' לשמים נטולים ד' בגילינו מהגילוים והראינו גיוורקן נפלאי' · עבדו הצעיר שבאלפי ישראל הכותב וחותם היום

יום ר"ח אלול שהקב"ה לפ"ק ק"ק פינטשוב :
הק' יצחק אבראהם בלא"א הגאון המפורסם החתום מ' זוב בעריש הכהן זללה"ה חונה פה ק"ק פינטשוב :
אמר זה בא בהסכמי' לכבוד שארי הגאון אב"ד דק"ק קראקא והגלי' עמי שמחה מגורשם ס"ל גם אמר :

סימן נז

נשאלתי מכבוד אהובי' ידידי הרב המאוה"ג המופלג הו' ור' יהודא ג' נרו האב"ד דק"ק המעלניק · וזה לשון ועורך השלום במכתב שלשה מי דינא · אתא לפנינו הרבני מורנו זלמן במהור"ר נתן · והעיד בש"ע בזה ל' · אני ור' בער ואשה הגבירה מרת רבקה ועמנו · ניגלנגין להמשלק מייסמעל להמזגע מפני מה יוסביש ב' ערלים הפום · ולא היה בידינו יגם האשה מרת מלכה מכפר · שפליר שלמנום המתגן הקדוש מהורר מרדכי הלכה אתני · ואשה המשלק מיינבמר קרלה · המפוסים לאון ואחד מהמפוסים היה · אסור בכלי ברזל והיינו נותנים לו לאם מולה כלל ואמרו לו המשלק מיינסתרין · הנה לך פאן אשה מכפר שלך ומה אלוה לביתך והסי"ג המקום שאינן מכירים ואמרים שאשה תמתת שיתי ישיבתה מלעער הרק מתגם · יאבן יושבת שם לכן אינו מכירים ואמר המקום הנ"ל · שאביו הוא גאסטפרעטר בהכפר הנ"ל וירצנה לשלום · לו שמחדי וגם מתנות לפרנסה · ואמרו לו שאשה רבקה וגם המשלק מיינסתרין וכי אמת שאביך בע"ה למה אתה אסור בתפיסה זו והשיב · המעשה שהי' כך היה מאשקוויטר אחד פגע ב' עגלות · עם ברזל והעגלים היו ד' יהודים והמוכר זקן אחד · רוכב על הסוס והגמנו היינו בהיער לברוח עליו וקרא היין אותנו לעזרה והרגנו הזקן · והשני שהי' רק בשנים נמלט להיער ורדף אחריו היין · הרולם והרג גם את זה ואני הייתי בעזרו ותפשתי בכלי · שהרג הוא ולא מלאתי אלבו רך המעשה זהו' · אמ"ז הלב אין עסה · ביעלעפע לעמק בתוך היער וכפיתי אותו בקולים ובקולים כל זה הם"ק העדל לפי אומן וגם הגיד שאלו להיהודים אלין המה והשיבו מהמעלניק נוסעי' עם ברזל מקינלק היום יום י"ח מנחם אב תקמ"ה לפ"ק · ה"ק בנימין וואלף בהגאון המפורסם מהורר שלום זלה"ה אב"ד מפינטשוב · ונאום זוב בער במהורר מאיר כ"ץ ·

שוב בא לפנינו והעיד בהריכום ומרף הדברים שאמרם הגידה להם אני מכפר שלי' ויושבת אנכי במקר שמשם והלאו אותה על נשותיהם מתוע אינם בתים · אליהם ולה שלתו להם מלומה השיבה שאלמנה נשותיכם מסורים שאשה כבר בברלין והאנשים אמר היה אחד הקהילו לשאלם מפני מה נתפסו ומן כזה והשיבו אמרנו אמר שלכנו עם הגוללים אחר גלא הפסי' אך הרולפים יהי' נתפסים ונקשו מהם להראותם הגולן והראות' את הרולם שאלו אותו מהוע נאסר בתפיסה והשיב שהוא אחד מהרולפים שהרגו ד' יהודים מהמעלניק דהיינו הלים הוקן הרגו ידיו ועוד ב' יהודים הרגו הערלים · אחרים שהיו אתי ולים אחד הרלימי שהיה רק בשנים נמלט ביער ורדף אחריו · היין והשיגו והרגנו כל זה העיד בהורר זוב בער הנ"ל · וכ"ז הסים העדל לפי אומו ה"ק בנימין וואלף · ה"ק זוב בער · הוגבה הג"ע בפני גלירוף הבד"ל והלקנו הג"ע · ל"ד הבד"ל וכבוד הרב המאוה"ג המפורסם אב"ד דק"ק המעלניק אולי יש אתם כח להתירה להקיל שלש' מבבלי בעינן תתם טעמי' אחרים ובירורי' ילאנו בלרף הג"ע · הנ"ל להגיה בעלמא · היום יו' הנ"ל פה ק"ק פינטשוב · ה"ק הנאים אליעזר ליפמאן מופק"ק הנ"ל · מיוזלס ·

היום יום ו' עש"ק כ"ו תמוז תקנ"ד · באתה האשה מלכה בת מהורר נתן · לפנינו הב"ד ה"מ · והגידה סימנים בהעלה ההרוג בבגדיו הסי' הולין בחיין בפשתן שלרע וסי' תמוקן עד אלי הגוף עם פשתן שלרע קהם אונטר שלאק פשתן ישן כובע קאפלום וקאפיל פאתום בתי שוקיים דרילין מעולאים מאומרים במקום שישיבה והכתונת פשתן של · האדביל דק מהפשתן של הגוף והמקום חיבור האדביל להסדלן יש · זעלבאנד וקלה האדביל יש זעלבאנד בלא ומתן הק · שהיה חקרא הי' כפולה · ועמו' עם שלעקליך ומחובר בקנעפליך והבגד של · ליליא היה דרילין בלא ולפניו הי' · כולו תפור רק · מהלד הי' פתוח · ומחוברין בהעקליך שער ראשו שחורים · נקוד' שחורים על · האדרליל הנקוה עוד והאדרליל על · שכתו גם הגידה · שלא הי' לו תמורה ולא · הלך רק בהלמוך והמעת בדיקות ההרוג · הרכיתי הגיד ר' משה בר"ם בוה"ל אנחנו מלאנו אותו בהיער לבוש · הכתונת על יד אחת וכה הסימנים שאמר' האשה וגם הלייביל ובתי · שוקיים נמלאים כאשר אמרה האשה' וגם שערותיו · היו שחורים והחורג הזה היה אסור בהלמוך ושאר ההרוגי' נמצאו ידיהם במגוריהם שקורים היום יום הנ"ל : ה"ק משה · ה"ה בנימין בונם · ה"ק יהוד' ליב :

השוב'

תשובה: הנה כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי ומה תפינא להכנים ראשי באיסור חמור כזה פן אכשל ח"ו בדבר הלכה אך מגודל הכצעקתה הבאה אלי מהאשה העגונה שיושבת שכולה וגלמודה ובוכה על בעל נעוריה והיא רכה בשנים והרבה חששו רבותינו ז"ל לתקנת עגונות הלכתי בעקבות אבותי הקדושים ובהשם החונן לאדם דעת בטחתי ובהתירא דהאי איתתא דכתי וזה החלי בעזה"ש צורי וגואלי ·

הנה לפום ריהטא נראה מה שהגיד הנכרי שהאיש ברח להיער והיון רדף אחריו והרגו דזה הוי מסל"ת אף דאיתא בנ"י סוף יבמות דכל ששאלו לכותי איה חברינו שהלך עמך ומה שהשיב אח"כ מכאן ואילך אינו נידון במסל"ת ומסיים וכן הלכתא א"כ ניחא ג"כ דכיון ששאלו להתפוס מדוע הוא נאסר בתפיס' והשיב שהי' לו חלק בארבע' יהודי' שהרגו נימא דלא הוי מסל"ת · זה ליתא דקושיא כששאלו לו על איש אם הוא חי או מת בזה לא הוי מסל"ת אם אומר שמת אבל אם ליבר עמו דברים אחרים ומתוך זה הגיד לו במסל"ת על איש שמת שפיר הוי מסל"ת וגדול' מזו כתב מהרמ"ל בתשובתו סי' ק"ל ששאל להגוי על אנשי אוסטרפאלי שהכו בין היוונים והשיב הר' קלמן מאוסטרפאלי' מת ופסק דהוי מסל"ת ומכ"ש בנידון דידן דהוי מסל"ת · ועוד דהא הם נימא דלא הוי מסל"ת גמור דהא איתא בסוף יבמות דהחכמים שאלו לר"ע לא תהי' הכנת כפונדקית והשיב ר"ע לכשתהי' כפונדקית נאמנת יע"ש בתוס' ד"ה פונדקית נכרית הי' בוונת הת' פי' כיון דשאלו איה חברינו מה שהכתה לא הוה מסל"ת ממש רק מה שהראת להם מקלו ותרמילו ע"ז מקרי מסל"ת דזה מסייע לה ואעפ"כ לא הית' מסל"ת ממש מש"ה סברו רבנן דהאי מסל"ת גרוע מעדות אשה ושפיר אמרו לא תהי' כהנת כפונדקית ור"ע סובר דהאי מסל"ת מה שהראת' להם מקלו ותרמילו ע"ז מיקרי מסל"ת מעלייתא והאי עדיפי מעדות אשה יעוין בתשובות מהרמ"ל בסי' ק"ל אלמא דרבנן ור"ע סוברים דהיכא דאיכא אומדנא דמסייע לה אף דלא הוי מעיקרא מסל"ת מעלייתא ע"י אומדנא דמוכח ומסייע לה הוי מסל"ת ממש ובנידון דידן מה שהגיד' האש' סימן בבגדיו הוי כמו מקלו ותרמילו מה דאיתא בהש"ס דהוי הגדת נכרי מסל"ת · וא"ל דהש"ס מיירי בפונדקית בינלאה שראתה מקלו ותרמילו משום הכי מיקרי מסל"ת זה ליתא דהתם אדרב' איכא למימר דמה שהראת' מקלו ותרמילו הית' מתכוונת לעדות ואפשר מהאי טעמא סברו רבנן דלא הוי מסל"ת ממש ואפ"ה סברו רבנן דהוי מסל"ת להתיר ומכ"ש בנידון דידן דאיכא אומדנא דמוכח דהאש' אמרה סימנים בהבגדי' ומה שאמר הנכרי התפיס הוי מסל"ת :

ואף שהמהורי"ק בשורש קכ"א כתב דטעמא דרבנן דהימנותא דפונדקית לא הית' מטעם מסל"ת וא"כ אינו ראי' לנידון דידן אף שאני איני כדאי להיות מתלמידי תלמידיו ומכ"ש להקשות על דברי קדשו אך תורה היא וללמוד אני צריך ומוכרח אני להאריך ולהביא דברי מוהרי"ק דכתב דגוי מפי גוי נאמן במסל"ת דקיי"ל דאש' מפי אשה נאמנת וגוי מסל"ת מהימנא טפי מאשה המתכוונת להעיד דחכמים אמרו לא תהי' כהנת כפונדקית אמר להם לכשתהי' כפונדקית נאמנת פרש"י לכשימצא הדבר אמת שהאמינו' פונדקית שהרי לא עליה סמכה אלא לפ"ת הסימני' והראת להם מקלו ותרמילו הרי לך בהדיא דאע"ג דפליג ר"ע בהא' וסובר דלא מהימנא אפ"ה מודי בגוי דמסל"ת מהימן ש"מ דגוי מסל"ת מהימן יותר מהאש' המתכוונת להעיד ומדחזינן דאש' מפי אשה מהימנת כ"ש מפי גוי דגוי מסל"ת מהימן · וא"ל דאדרב' מדרבנן נייתי ראי' דגוי מסל"ת גרע מאש' מדאמרו לו לא תהי' כהנת כפונדקית פרש"י לא תהי' בת כהנת נאמנת כפונדקית גרוע זו שהרי רש"י פי' כשהפא כפונדקית נאמנת שהפונדקית הית' מסל"ת משמע לדברי החכמי' לא הית' הפונדקי' מסל"ת ובמגילת הנאמנות נחלקו דלמר הית' מסל"ת ולמר לא הית' מסל"ת דהא איתא דבסברא נחלקו דלמר עדיף עדות אשה מהימנותא דגוי מסל"ת ולמר איפכא א"כ לא הי' לר"ע להשיב כשימצא הדבר אמת כפירש"י אלא הי' לו להשיב בפונדקית מסל"ת הית' אע"כ צ"ל לדברי חכמים סמכו על עדות הפונדקית בלא טעם מסל"ת ומתוך כך הוצרך להשיב להם לא עלי' סמכו אלא מסל"ת הית' ומאחר מדר"ע מוכח דמסל"ת עדיף מעדות אשה גם לרבנן נשמע כן ומאחר דאש' מפי אשה נאמנת כ"ש גוי מפי גוי נאמן מסל"ת וא"ל דהא דהפונדקית עדיף משאר מסל"ת משום דהראת' להם מקלו ותרמילו וניחא דאע"ג דהאי דפונדקית עדיף מעדות אשה מ"מ שאר מסל"ת גרע מעדות אשה שהרי הר' אלפס כתב ש"מ מינה היכא דמתחיל הגוי מל"ת אע"ג דהדרינן עובדא ומגלינן למילתא נמי שפיר לא נפק לה מתורת מל"ת · ואם איתא דהאי דפונדקית עדיפא משאר מסל"ת היכא ילפינן שאר מסל"ת להקל בהם מהאי דפונדקית נימא דשאני התם משום דהראת' להם מקלו ותרמילו אלא ודאי פשיטא דלא עדיפי משאר מסל"ת עכ"ל · ומה אעשה שלא זכיתי להבין דברי קדשו דמה שכתב דרבנן סברי דהימנותא דפונדקית לא הי' מטעם מסל"ת הלא בש"ס אמרינן מאי גריעות' דפונדקית א"ר כהנא דפונדקית נכרית הית' ומסל"ת ורש"י פירש דרבנן אמרו לא תהא כהנת כפונדקית שתהא כפונדקית גרוע א"כ אזלו קושית הש"ס רק אליבא דרבנן בהא אמרו גריעותא דפונדקית ומשני דהית' מסל"ת אלמא דרבנן סוברים ג"כ דנאמנו' דפונדקי' רק מטעם מסל"ת וכל המעיין במוהרי"ק יראה להדיא שמפרש דקושית הש"ס דגריעותא דפונדקית אזלו אליבא דר"ע · וליתא דקושית הש"ס אזלו אליבא דרבנן וכן מוכח מהתוס' דקושית הש"ס אזלו אליבא דרבנן דהתוס' הקשו בד"ה נכרית הית' דהא הפונדקית מסל"ת הית' דאי נימא כסברת מוהרי"ק מאי דמשני נכרית הית' אזלו רק אליבא דר"ע ולרבנן לא הוי הטעם משום מסל"ת אע"כ דתוס' מפרשים דקושית הש"ס אזלא אליבא דרבנן ושפיר מקשו · והא דהוכיח דינו מרש"י דרש"י מפרש דר"ע השיב לא עלי' סמכו אלא לפ"ת הסימ' משמע לרבנן לא הי' הטעם משום מסל"ת דהא רש"י כתב לפ"ת הסימ' והביא' להם מקלו ותרמילו לאמור' שפת יתר הוא ברש"י דמה שכתב דהביא' להם מקלו ותרמילו דהאי טעמא מסל"ת לחוד נמי הוי אע"כ דגם רש"י סובר דטעמא דרבנן הי' משום מסל"ת וסוברים דמסל"ת גרוע מעדות אשה מש"ה אמרו לא תהא כהנת כפונדקית ור"ע השיב' שתרווייהו איתנהו בה תלא דהי' בה מסל"ת וגם הביא' להם מקלו ותרמילו מש"ה עדיפי מעדות אשה דהאי עדיפי משאר מסל"ת ולרבנן לא עדיפי משאר מסל"ת ותרווייהו סוברים דמסל"ת גרוע מעדות אשה והא דעדיפי גבי פונדקית אליבא דר"ע משום דהי' מסל"ת וגם הי' לה מקלו ותרמילו ונסתר הוכחת מהורי"ק שהוכיח דגוי מפי גוי מסל"ת נאמן דאין ראי' מכאן · וגם נסתר הסוכח' שהוכיח דאם נימא דמש"ה עדיפי משום דהי' לה מקלו ותרמילו א"כ האיך הוכית הרי"ף דינו מהאי דפונדקית דלמא טעמא דפונדקית הית' משום דהי' לה מקלו ותרמילו הוכחת הרי"ף לא אזלו אליבא דר"ע דאליבא דר"ע י"ל דהאי עדיפי משאר מסל"ת אבל לרבנן לא עדיפי משאר מסל"ת ואדרב' מיגרע גרע משאר מסל"ת כמו שכתבו התוס' ומרבנן הוכיח הרי"ף דינו דלא נפיק מתורת מסל"ת · וגם נסתר ההוכח' שהוכיח מוהרי"ק דאם נימא דעדיפי משום מקלו ותרמילו א"כ מאי מקשה המרדכי דהקשה דהא אפילו במלחמ' לא צריך לומר מת וקברתיו ולמה צריך למיתני מת וקברתיו דאם נימא דעדיפי מהאי טעמא צריך למיתני אינו הוכח' כלל דכבר כתבנו דקושית הש"ס מאי גריעותא דפונדקית אזלו אליבא דרבנן ומשני דמסל"ת והביא' מקלו ותרמילו וזה קבר שקברתיו בו ולרבנן לא עדיפי משאר מסל"ת וסובר המרדכי דהאי אינו מועיל כלום אליבא דרבנן דאם חישבו מקלו ותרמילו למעלי' יתיר' למה מקשו ולא תהא כהנת כפונדקית ומקשו שפיר אליבא דרבנן ומשני דמטעם שהי' כך הי' אבל לר"ע מה דהביא' מקלו ותרמילו הוי מעלי' יתיר' ועדיפי משאר מסל"ת · ולעולם דמסל"ת דעלמא גרע מעדות אשה ונסתר ראיות מוהרי"ק · אך מ"מ מוכח מהתוספות דינו דמוהרי"ק דהתוס' מקשו מאי מייתי רבנן ראי' מפונדקית דפונדקית מסל"ת הית' אלמא דהתוס' סוברים דמסל"ת עדיפי מעדות אשה וכיון דבעדות אשה קיי"ל דאש' מפי אשה מהימנא ומכ"ש בגוי מפי גוי במסל"ת מהימן ותמהני על המוהרי"ק אמאי לא הביא ראי' מהתוספות שמפרשים בהדיא דמסל"ת עדיף מעדות אשה :

נמצא בררנו דגם טעמא דרבנן דפונדקית הית' מסל"ת והלכתא לדברי הראשונים דהיכא דלא הוי מסל"ת ממש ואיכא אומדנא והוכח' דמהני ובנידון דידן איכא אומדנא שאמרה האש' סימנים בהבגדים ודמיא למקלו ותרמילו ואפשר בהאי אף רבנן מודים דהאי הוי מסל"ת מעלייתא ואף לסברת התוס' שמפרשים לרבנן לא הית' הפונדקית מסל"ת מעלייתא משום דהיא בעצמה הביא' מקלו ותרמילו חיישינן דילמא הית' מתכוונת לעדות אבל בנ"ד לכ"ע הוי מסל"ת מעלייתא · וכן איתא במהורי"ק בסי' קכ"א שיש כאן הוכח' שראו יהודי' שנמצא חלל בלכתו לדרך אשר אמר וגם נמצאו כליו וספריו בביתו דהוי דמי להאי דמקלו ותרמילו · וגדולה מזו כתב מהרי"ן לב בתשובתו ששאלו להדגלי' אם אמת שבאו ליסטים על שלשה ספינות ותפסום והרגום והשיבו שנהרגו בספינ' ג' יהודים אמת וכתב דאף בכה"ג הוי מל"ת ואף שלא רצה לסמוך על האי טעמא מ"מ מסיים דהיכא דאיכא אומדנא והוכחה מצטרף ג"כ האי טעמא דהוי מסל"ת ומכ"ש בנ"ד דאיכא אומדנא והוכחה דהוי הגדת הגוי מסל"ת ·

אמנם אף דבררנו דהוי מסל"ת ואנן ידעינן שהיוצא מאן הי' עם השלשה אנשים הנהרגי' שמכירים אותם בפרצוף פנים אשר היו בק"ק קונליק למכור סחורתם ובשובם לביתם נהרגו בדרך כאשר הסיח הגוי ניחוש שמא אחורי קונלק הלך האיש הנ"ל מאתם בדרך אחר ואינש דעלמא נתחבר עמהם וזה הוא נהרג ובעל האשה מלכה הנ"ל חיי עדיין · נראה דלית כאן פיקפוק דעולם דאיתא בתשובות הרא"ש כלל נ"א סעיף ב' שהתיר אשת ר' אשר ומביא ראי' דאיתא בשלהי יבמות ישראל וגוי שהיו מהלכים בדרך ובא הגוי ואמר חבל על יקירי יהודי שהי' עמי בדרך ומת וקברתיו והשיאו את אשתו ומיירי דהגוי לא הכיר את יהודי ולא ידע את שמו אלא שאמר שיהודי נתלוה עמו ומת והיו עדים שיודעים שאותו יהודי נתלוה עמו והנה הגוי אומר שמת והשיאו את אשתו ולא הזקיקו הב"ד לחקיר אם הוא אותו יהודי שהלך מכאן או אותו יהודי נתפרד מחברותו ויהודי אחר נתלווה עמו והוא הוא שמת אלא אמרינן אותו שיש עדים שנתלוו' עם הגוי הוא מת ולא אחר ועל הרא"ש קא סמך המ"ב בסימן מ"ד ופסק דהיכא דנמצא שני הרוגים ואחד הי' ניכר בפרצוף פנים והשני לא היה ניכר אם ידענו שהשני הלך עמו לא חיישינן שמא הלך לדרכו ואחר נתלווה עמו דלא חיישינן להכ"ג כפסק הרא"ש הנ"ל · וא"כ כאן דאנן ידענו שהבעל האשה זאת היה הולך עם שלש' ההרוגים הנכרי' בפרצוף פנים לית כאן חושש כלל והאשה הזאת מותרת להנשא לכולא עלמא · אך כל עמודי המ"ב מיוסדים על אדני הרא"ש והט"ז סי' י"ז האריך להקשות על הרא"ש וכתב שתימא רבא על הרא"ש דכתב דא"צ לשאול את הגוי אם היה אותו יהודי שנתלווה עמו בדרך ולא נתלווה עמו יהודי אחר דלמה לא נשאל כיון שאפשר לשאלו דאיתא בסעיף ח' אם אומר העד אני ראיתי שמת שואלים אותו איך ראית ושם א"צ · לכך כיון שהגוי אומר שמת כ"ש כאן דאפשר שאדם אחר נתלווה עמו ולמה לא נשאל אותו ע"ז כי אע"פ שצריך בגוי מסל"ת מ"מ אחר שהשיב לפ"ת יוכל לשאול את הגוי ולדרוש היטב ·

ועוד הקשה דהא אף בנגדי' חיישינן לשאל' וכ"ש כאן דניחוש שמא אותו האיש הלך לדרכו ואחר נתלווה עמו · ועוד הקשה בפ' האשה שלום דבשלהי הילולא כפל נורא בי' גננא אמרה דביתהו חזו גברא' ואפ"ה חיישינן שמא זה האיש הלך משם ואינש אחרינא בא שם ולא אמרינן מסתמא הי' שם מתחל' וכ"ש כאן דחיישינן שמא אותו האיש הלך לדרכו ואחר נתלווה עם הנכרי ובאמת פליגי רבא ור"ח בר"א דרבא סובר דלא חיישינן שמא אחר בא להציל ומת ור"ח בר"א סובר דחיישינן ואיכא למימר דהרא"ש פסק כרבא ול"ק קושית הט"ז אך דראיתי ביש"ש בפ' האש' שלום כתב דהרא"ש פסק כר"ח בר"א וקושי' הט"ז קושי' אלימתא אך כדי דלא נשווי' לאחור עינינו הרא"ש אשר לאורו אנו הולכים ומימיו אנו שותים שהע' ח"ו אמינא אסיר מאתו תלונות הט"ז מה שהקש' הט"ז תימא רבה למה לא נשאל אותו בזה הלא איתא בסעיף ה' אם אומר העד ראיתיו שמת פלוני שואלי' אותו · ולק"מ דאיתא בשלהי יבמות והא אי' חברינו קאמרי לי' ומשני דכיון דחזינהו בוכי' אמרו אי' חברינו אמר' להם מת וקברתיו יעוין בתוס' ד"ה פונדקית עכו"ם היתה ובתשובו' מהרש"ל סי' ק"ל ותוכן כוונתו מה דפונדקית היתה בוכה לא הוי מסל"ת ממש דלא בכיה שאיש אחר מת ולא האיש שהניחוהו בפונדקית דאם נימא דמה דבכת' הוי מסל"ת ממש א"כ מאי צריך להשווי דהראת' להם מקלו ותרמילו והקבר שקברתיו דהא הרי"ף פסק דהיכי דמתחל' הי' מסל"ת ממש ואף דאח"ז שאלו אותו מ"מ מה שהשיב אח"כ נחשב הכל כמסל"ת אבל היכי דמתחל' לא הי' מסל"ת ממש ושאלו אותו כל מה שהשיב הגוי לא חשיב מסל"ת ונפק מתורת מסל"ת ומה דבכת' לא הוי מסל"ת ממש דדילמא איש אחר מת ומקשו הש"ס שפיר והא אי' חברינו קאמרו ונפק מתורת מסל"ת ומשני דבכיא והראת' להם מקלו ותרמילו הוי הוכח' שדברי' אמת מש"ה לא נפק' מתורת מסל"ת ואפ"ה לרבנן עדיין לא הוי מסל"ת ממש ושפיר אמרו ולא תהא כהנת כפונדקית ולר"ע הוי משום הוכח' כמסל"ת ממש מש"ה עדיפי מעדות אשה אבל לכ"ע היכי דמתחל' לא הי' מסל"ת ממש ושאל אח"כ ומשיב וליכא הוכח' לדבריו נפק מתורת מסל"ת מתחלה לא קשה קושי' הט"ז למה לא נשאל אותו דאם נימא דצריך לשאול דחיישינן שמא אחר נתלווה עמו ועליו אמר שמת א"כ מה שהגיד הנכרי לא הוי מסל"ת ממש ואם שאלו אח"כ אף שמשיב לא הוי מסל"ת אף דחזינן בשאלוהו אי' חברינו ואפ"ה קיימינן דהוי מסל"ת דהתם איכא הוכח' דמקלו ותרמילו מש"ה פסק הרא"ש דא"צ לשאלו והא דאיתא בסעיף ה' כשאמר פלוני מת שואלים אותו היאך ראית שמת דבהאי איכא מסל"ת ממש ובמסל"ת ממש פסק הרי"ף אף דשאלו אותו אח"כ ומשיב לא נפק מתורת מסל"ת מש"ה פסק הש"ע דשואלים אותו היאך ראית שמת דאנן קיימ"ל כרי' אלפס אבל יהודי ונכרי שנתלוו בדרך אמרינן דמסתמא אותו יהודי שידענו שהלך עליו אמר הגוי שמת דלא חיישינן שמא אחר נתלווה עמו בדרך דלא חיישינן רק דסמכינן על חזקתו לדברי הנכרי השיב דאותו שהלך עמו מת מה שהגוי' הנכרי לא הוי מסל"ת ואפ"ה שתי' הש"ס הא"ש שבעל' הלך עם הנכרי ובגלל חזקתו דהש"ס דהוו שואלי' לנכרי מש"ה פסק הרא"ש דא"צ לשאול לדברי ול"ק קושי' הט"ז

ואין להקשות א"כ נסתר הוכחת הרי"ף מה שהוכיח דהיכא דהיה מסל"ת ממש אף דאחר כך שאלו אותו הוי מסל"ת י"ל טעמא דפונדקית משום דהראת' להם מקלו ותרמילו י"ל כפי שכתבנו למעלה לרבנן עדיין גרע משאר מסל"ת ואול' הוכחתו אליבא דרבנן וגם מה שהקש' הט"ז מהשי' דנפל נורא בי גננא דאם נימא דהרא"ש סובר בשיטת הרמ"ה דמיירי דהוי' גברא חד' כא שלא עם כל החברים ופסקא דידא' אינש אחר וע"כ הי' בנורא שני אנשים מש"ה חיישי' דע"כ א' בא להציל ומה"ט פסק ר"ח בר"א דשמא אותו גברא ערק לעלמא ומש"ה פסק הרא"ש כר"ח בר"א · אך שזו דוחק דנימא דהרא"ש מפרש בשיטות הרמ"ה מדכתב כלשון הש"ס ולא מפרש דמיירי בגברא ערוכא והלא משמע דלא סבירא לי' כהרמ"ה :

שוב ראיתי בשו"ת שמן רוקח שחיבר כבוד תורת הרב הגדול הגאון המפורסם מו' אליעזר נ"י אב"ד דק"ק פילץ שהוכיח דהרא"ש מפרש בשיטת הרמ"ה דאל"ה הרא"ש סתר אהדדי דגבי ר' יצחק רגל בר אחוה' דרב ביבי פסק כרבא דלא חיים לתרי יצחק משום חומרא שהחמרת בסופו והיאך פסק גבי גננא כר"ח בר"א אע"כ דסובר כשיטת הרמ"ה) ולענ"ד ראייתו אינו ראי' דתוס' ד"ה דף קט"ו מחלק בין נפילי דיחיד לנפילי דרבים א"כ גבי יצחק מוכרת לומר שהי' נזדמן איש אחר ששמו יצחק רגל בר אחתיה דרב ביבי והוי כנפילי דיחיד מש"ה פסק כרבא דלא חיים לתרי יצחק אבל בהאי דבי גננא מי שבא להציל הוא נשרף והאיש שנחרך ערק לעלמא והוי כנפילי דרבים מש"ה הי' מחמיר ופסק כר"ח בר"א ונעולם דלית לי' סברת הרמ"ה · אך באמת אינו ראי' כלל איך דעת הרא"ש נוט' אם פסק כר"ח בר"א או כרבא דהביא תרווייהו ולא פסק הלכ' כמאן וכדי שלא יהיו דברי הרא"ש נסתרים אהדדי טב לן דנימא דפסק כרבא ול"ק קושית הט"ז · וכיון דלדברי הרא"ש ניחא בטעמים ע"ז סמך המ"ב ופסק כוותי' ולענ"ד היכי דמכירים איזו הרוגים בפרצוף פנים ושאר ההרוגים לא ניכרים אך ידענו שאותם האנשי' הלכו ביחד כל הנשים מותרים אף אותן שבעליהם אינם ניכרים · אך יש לפקפק על המ"ב דהמהרי"ק בסי' קפ"ה הוכיח דלא מהני בהאי כשאומר פב"פ מת עד שיאמר פב"פ מעיר פלוני מת ואף דכתב הרמב"ם פרק י"ג מהלכות גירושין בא אחד ואמר לנו אמרו ב"ד כשתלך למקום פלוני אמור להם יצחק בן מיכאל מת ובא השליח ואמר לנו והשליח א"י מי הוא הואיל ואנו יודעים פלוני שידוע בשם זה הרי אשתו מותרת וה"א שמא יצחק בן מיכאל אחר מת א"כ משמע דהגוי באומר שמו ושם אביו · י"ל דטעמא דהרמב"ם דמוכחים הדברים שיצחק בן מיכאל מאותו העיר שמת דאל"ה למה תלוי' השליחות באותו מקום והוי כמזכיר שם העיר א"כ איכא למימר דגם הטעם מהרא"ש דכיון שהנכרי בא לאותו העיר ואמר שאותו יהודי שנתלווה עמו מת כוונתו על אותו יהודי מאותו העיר שנתלוו' עמו מת מדהגיד פה ובזה סרו כל הקושיות של הט"ז נמצא אף שהתיר הרא"ש גבי יהודי וגוי שנתלוו' אינו ראיי' לעובדא דהמ"ב היכי דמכירים קצת מההרוגים שגם הנשים של הנהרגים שלא הכרנן יהי' מותרים דאנו אומרים שהמה הם שנתלוו ביחד ונהרגו דטעם דהרא"ש לאו משום הכי לחוד רק מדבאת הגוי לעיר הזאת והגיד ש"מ שזה הוא הנלוו' עמו מתחל' ולא אחר וכבר האריכתי בתשובתו :

אמנם אחר עיונא נרא' דהרא"ש לא סבירא לי' סברת מוהרי"ק דהרא"ש בתשובתו כלל נ"א סי' א' התיר אשת מכלוף בן מלול דהגי בשמו ושם אביו לחוד והביא ראי' מדכתב הרמב"ם כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת יצחק בן מיכאל אשתו מותרת ולא חיישינן שמא יצחק אחר מת ה"ה גבי מכלוף בן מלול אין חוששין שמא מכלוף אחר מת ואם נימא דסובר כסברת מוהרי"ק דטעמו של הרמב"ם מדתלו בשליחות של אותו המקום נסתר ראייתו מהרמב"ם אע"כ דלית לי' סברת מוהרי"ק א"כ גבי יהודי וגוי שנתלוו בדרך אף דהגוי אומר שאותו העיר הי' היהודי שמת אינו הוכח' שהגוי נתכוין על אותו יהודי מאותו העיר רק דעיקר ההיתר מהרא"ש דלא חיישינן שהיהודי הלך לדרכו ואיש אחר נתלוו' יפה פסק המ"ב כשנמצא אחד מההרוגים וידענו שאותן האנשים הלכו יחד כולם ואף שאינם ניכרים כולם בפרצוף פנים כל הנשים מותרים · ואף דעדיין איכא למימר דאף דלא סבר כסברת מוהרי"ק דהכל תלוי' בשליחות אותו המקום מ"מ הכא דהגוי הגיד באותו המקום אמרינן דמסתמא הי' כוונתו על אות[ו]

העיר

העיר ושל אותו איש שילא מאותו העיר מ"מ איכא למימר דסמ"ג סובר דאין חילוק כלל לתרווייהו הורן ובעובדא דידן שהיו מכירים ג' הרוגים ואף שהורג הרביעי לא הכירו לסברת הרא"ש ינשא אשת הנהרג מכללי העיגון :

אך דעדיין יש לפקפק דעובדא דמ"ב מיירי שמצאו כל ההרוגי' בבקע' מש"ה סמך על הרא"ש אבל בעובדא דידן שמצא ההרוג רביעי ביער רחוק מההרוגים שנמצאו בבקע' חיישינן שאותו שנמצא ביער לא הלך מעולם עם האנשים הניכרים ואנן קיימ"ל דרוב וקרוב הולכים אחר הרוב · אבל זה ליתא דע"ז נאמן הגוי החפוץ שהגיד במשל"ת שארבע' אנשים הלכו ביחד והנער שבהם ברח לתוך היער ואנן היו יודעים שהבחור רך בשנים הלך עם ההורגים הנכרים עפ"י הסימנים יש לנו לסמוך על הסמ"ג שסמך על הרא"ש · רק שהט"ז הכה על קדקדו דעיקר הטעם דהסמ"ב דפסק כהרא"ש אף דהרמב"ם פליג על הרא"ש דאיתא בהרמב"ם פ' י"ג מהלכות גירושין ה' כ"ה יצא עכו"ם וישראל מעמנו למקום אחר ובא העכו"ם והשיח לפ"ת איש שילא אתי מכאן מת משיאין את אשתו משמע אבל בשלא אמר הגוי מכאן אין משיאין את אשתו דחיישינן שמא אותו האיש הלך לדרכו ואיש אחר נתלוו' עמו והוא שמת אפ"ה סמך על הרא"ש דהלכ' כבתראי ותמ' עלין הט"ז דהא הטור ורבינו ב"י הביאו רק דעת הרמב"ם והלכ' כבתראי כהטור והב"י · ואמינא דבעובדא דידן אף לדעת הרמב"ם העגונ' הנ"ל מותרת לעלמא דהמ"ב סימן מ"ד פסק דמנין הוי סימן מובהק ואף דבאבי"ד הוי סימן איסורא ממאוכא לא ילפינן מ"מ מוכח אף מהט"ז דמנין הוי סימן אמצעי ואיתא בהרמב"ם פרק ג' מה' גירושין ה' ט' אבל הגט במקום שהשיירות מצויות אם מצאו מיד או שמצאו בכלי שהניח בו ויש לו טב"ע באורכו ורחבו של גט הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו יע"ש · ומהרי"ן לב סי' ז' חלק א' הוכיח שהרמב"ם סובר דסימן אמצעי בגופו וסימן כליו מצטרפים יחד לאוי סימן מובהק דגבי גט איכא נמי טב"ע בגט וסימן בכליו שהניחו בהם וסובר שמגורשת בו דטעמא דמצטרפי יחד ובעובדא דידן איכא נמי תרתי חדא דסימן מנין מה שהגיד הגוי החפוץ במשל"ת שנהרגו ד' יהודים וסימנים בכליו מה שאמר' האשה ולשיטות הרמב"ם מצטרפות וכמה פוסקים סוברים כוותי' יעוין במהרי"ן לב ויצא' העגונ' מאיסור א"א ·

ועוד נרא' בנידון דידן אף הרמב"ם מוד' דאביי מחלק לנפילי' דיחיד לא חיישינן ולנפילי' דרבים חיישינן יעוין בתוס' דף קט"ו וא"כ אף דחיישינן לשיירא יש לחלק ג"כ דדווקא לשיירא' דרבים חיישינן אבל לשיירא' דיחיד לא חיישינן יעוין בח"ל סימן קט"ו ובנידון דידן דהאש' אמר' סימנים מובהקים בבגדים רק דחיישינן לשייר' כדאיתא בהש"ם והכא מוכרח לומר שהשאיל בגדיו לאחר ואותו אחר הלך ג"כ עם שלש' אנשים באותו דרך דהוי כשיירא דיחיד אף דבעלמא חיישינן לשייר' לכל מי שהשאיל כליו ואותו האיש נהרג והוי כשיירא' דרבים אבל הכא מוכרח לומר דהשאיל כליו לאחר וזה הוא נתלוו' עם השלש' אנשים הוי כשייר' דיחיד ולא חיישינן בכה"ג ובהאי אף הרמב"ם מוד' דלא חיישינן שמא אחר שהשאיל בגדיו לאיש מעלמא הלך הוא לדרכו ואותו האיש דעלמא הוא הלך עם שלש' אנשים שנהרגים ולא בעל האש' זאת דהוי כשיירא דיחיד :

ואין להשיב דהא הרמב"ם כתב פ' י"ג מהלכות גירושין ה' כ"ז וכן אם יצאו עשר' אנשים ממקום למקום והם אסורי' בקולר או נושאי' גמלים והשיח העכו"ם לפ"ת שעשר' אנשים שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני והם נושאי' כך וכך מתו כולם והרגום משיאין את נשותיהן מדכתב הרמב"ם שאסורי' בקולר משמע דמנין לא הוי סימן ואמאי נימא ג"כ דהוי כשיירא' דיחיד · זה ליתא דאם לא היו אסורים בקולר רק שהלכו חבורה ומתו חיישינן שמא אות' החבור' הלכו לדרכם וחבור' אחרת מתה מש"ה מפרש הרמב"ם דהיו אסורי' בקולר ואדרב' מהכא איכא סיוע לדברינו דהא הרמב"ם פסק סימנין דרבנן א"כ מאי מהני שהיו אסורים בקולר דהא סימני' דרבנן רק דהרמב"ם לשיטתו אזיל דסובר דסימן מנין וסימן כליו מצטרפי' יחד ובהאי קולר איכא נמי מנין והוי סימן דהגוי אמר יו"ד אנשים הלכו ואיכא ג"כ סימן בקולר וסובר דמצטרפי' יחד מש"ה משיאין נשותיהן הא תינח אם נימא דהרמב"ם סובר דמצטרפי' יחד אבל אם נימא דלית לי' הסברא דמצטרפין יחד מאי מהני שהיו אסורי' בקולר ואף שמו' ישראל מברונא השיג על האי סברא יעוין במהרי"ן לב אבל ראי' שהבאתי דמוכח מהרמב"ם דסובר ששני סימנים אמצעי' מצטרפי' יחד דאל"ה מאי מהני שהיו אסורי' בקולר א"כ דהרמב"ם סובר דמצטרפים יחד וא"ל דטעמא דהרמב"ם דסימן קולר הוי סימן מובהק ובש"ת לכ"ע סימנין דאורייתא דא"כ למה כתב הרמב"ם סימן מנין שעשר' אנשים יצאו יחד ממקום למקום ה"ל למימר שחבור' שבקולר מתו אע"כ דטעמא דהרמב"ם משום צירוף הסימנים יחד · ועוד דאם נימא דסימן קולר הוי סימן מובהק דהא הריב"ש והמ"מ מחלקי' וסוברי' דאף דהרמב"ם סובר דבעינן לומר מת וקברתיו דווקא היכי דהגוי לא הזכיר שם פלוני אבל היכי דמזכיר שם פלוני לא בעינן לומר וקברתיו דבהאי אינו אומר בדדמי והסברא נותנת היכא דהגוי הגיד סימן מובהק א"צ לומר וקברתיו דבהאי ג"כ אינו אומר בדדמי והרמב"ם מצריך לומר וקברתיו אע"כ דסימן קולר הוי רק סימן אמצעי וטעמא דמצטרפין יחד ובהאי אף דמהני בעינן לומר וקברתיו · ולולא דמסתפינא הייתי אומר דאף הרמב"ם סובר דמנין הוי סימן מובהק כסברת המ"ב דאי נימא דסימן מנין לא הוו סימן דהא איתא בהלכה בשלהי יבמות מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכים לכרכום ביתר ובא נכרי ואמר קבל על הששי' בני אדם שהלכו לכרכום ביתר שמתו וקברתום והשיאו את נשותיהם ובהאי מעשה ליכא שום סימן רק סימן מנין א"כ מוכח דסימן מנין הוי סימן מובהק ואף אם נימא דבהאי איכא ג"כ הליכת מקום והעכו"ם השיח שמתו באותו הדרך מש"ה משיאין את נשותיהן דהא גבי יו"ד אנשים כתב ג"כ הרמב"ם שהעכו"ם השיח לפ"ת שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני והוי' ג"כ סימן של אות הדרך ולמה כתב הרמב"ם שהיו אסורים בקולר · ועוד קשה למה השמיט הרמב"ם האי מעשה דששים בני אדם · לכן נראה דגם הרמב"ם סובר כדעת המ"ב דסימן מנין הוי ס"מ ומש"ה בהאי מעשה ד"ס בני אדם דהוי סימן מנין מהני והא דהוצרך לפרש שהיו אסורי' בקולר לאשמעינן דאף בכה"ג בעינן לומר וקברתיו דהריב"ש ומ"מ סוברים לדעת הרמב"ם דהיכי דהגוי הזכיר שם פלוני מת א"צ לומר וקברתיו והסברא נותנת דהיכא דהגוי אומר סימנים בגופו א"צ לומר ג"כ וקברתיו והו"א כשאמר שהיו אסורי' בקולר ג"כ א"צ לומר קברתיו אשמעינן הרמב"ם דאף בכה"ג צריך לומר וקברתיו ובאמת טעמא דיו"ד בני אדם דמשיאין את נשותיהן משום דמנין הוי סימן · מש"ה לא צריך למיתני האי מעש' דששים בני אדם דעיקר טעמא דמנין הוי סימן ויוכל למילף מההוא דיו"ד בני אדם דמנין הוי סימן ולאשמעינן דבעי לומר והכרתיו נשמע מיו"ד בני אדם דהוי אסורי' בקולר ואפ"ה בעי למימר וקברתיו וכ"ש גבי ס' בני אדם דבעי לומר וקברתיו והא תינח אם נימא דהרמב"ם סובר דמנין הוי סימן מובהק אבל אם נימא כדעת הט"ז עדיין קשה למה לא נקט הרמב"ם האי מעשה דששים בני אדם · ועוד דהא מוכח מההוא מעשה ד"ס בני אדם דמנין ומקום הליכ' הוי סימן א"כ בנ"ד נמי איכא מנין ומקום הליכ' דהיו נוסעי' לביתם מקובלק וזו דרך הליכ' משם לביתם א"כ אם נימא דטעמא דהרמב"ם דיו"ד בני אדם דהוי סימן מנין וסימן אסורי' בקולר תרווייהו מצטרפי' לסהדי א"כ בעובדא דידן נמי איכא סימן בגופו דהיינו סימן מנין וסימן בבגדים ומצטרפים יחד ומכ"ש אם נימא דטעם דהרמב"ם דמנין לחוד הוי סימן דבנ"ד איכא נמי סימן מנין ואף אם נימא דטעמא דמקום הליכ' ומנין מצטרפי' יחד בנידון דידן איכא נמי סימן מקום הליכ' ומנין מכל הני טעמים שכתבתי הן לדעת הרמב"ם והן לדעת הרא"ש העגונ' הנ"ל מותרת לעלמא מבלי שום פיקפוק בעולם ואין להרהר דהא הרמב"ם מצריך בגוי מל"ת שיאמר וקברתיו ובהג"ע אינו מבואר שהגוי אמר וקברתיו דהא הריב"ש בתשובתו סי' שע"ח כתב דאפילו' להרמב"ם דגוי צריך לומר וקברתיו לאו דווקא שיאמר וקברתיו אלא כל שנתעסק בטלטול ממקום למקום כדרך המתים הוי כאלו שאומר וקברתיו ומ"ז הרמ"א פסק כוותי' ובהג"ע מבואר שמהורר זלמן העיד שהגוי הגיד במשל"ת או ער האט ההרוג גישלעפט לתוך עמק היער והפס בכל כל : והוי כמה שאמר וקברתיו ולית דין צריך בושש שמותרת לינשא מבלי פיקפוק בעולם · וד' יצילנו משגיאות ויראינו מתורתו נפלאות כדברי הצעיר שבישראל הכותב וחותם פה ביום א' ר"ח טבת התקנ"א לפ"ק · ה"ק יצחק אברהם הכהן החונה פה ק"ק פינטשוב יע"א ·

סימן נח

נשאלתי האשה שהי' לה וולד והניק' אותה קרוב לארבעה שבועות ואח"כ נתנה למינקת מחמת שמקדם מתו לה שלש' ילדים ואמרו רופאים מומחים שזה מחמת שחלבה מזיק להם ונהפך למרורות פתנים בפיהם · ומדאגה שלא תפסי"ד חלבה לגמרי הניקה וולד אחר ביום ולא בלילה עד קודם פורים ואח"כ פסקה להניק לגמרי וארבע' ימים בחודש ניסן מת בעלה והאש' הנ"ל נתנה ומניק' בהיום ימים בחודש כיסליו מקדם לזאת השאלה היא אם האש' מותרת לינשא שלא היתה בכלל מינקת חבירו או אסורה שהיא בכלל מינקת חבירו :

תשובה הגם שאין הזמן מסכים עמדי לפלפל בחכמ' כי אינני

אינני בקי הבריות' ולא גלילא דעתאי · אך מגודל השערות השואל ולחכם כמות י"ב אין מסרבים לכן אענה גם אני את חלקי כאשר יורוני מן השמים · ובזה נפתח הנה טורח הדין אם הדין בשנתנה וולדה למינקת בחיי בעלה אם נאסרה להנשא עד ג' חדשים אינו מבואר בש"ס · ומהש"ס אין הכרע כלל אי בעינן ג' חדשים אף דמבואר בהש"ס כשנתנ' בנה למינקת אסור' לינשא י"ל דהש"ס מיירי כשנתנ' אחר מיתת בעלה אבל בחיי בעלה איננה בכלל מינקת חבירו · וגם פשטא דש"ס משמע הכי דר"פ ור"ה בר"י סברו למעבד עובדא כי הא מתניתא ומקשו הש"ס מרדופה דר"כ אמר שמואל אמר הלכ' כר"מ בגזירותיו ומסיק דלאו אדעתי' · וא"כ אף כשנתנ' בנה למינקת בחיי בעלה מותרת לינשא לא קשה מר"כ אמר שמואל דהלכ' כר"מ דהשתא לא מיקרי מניקה ונשאר עדיין הספק אם הוי' בכלל מניקת חבירו או לאו · ולפום רהיטא נרא' דתלי' בפלוגת' דרבוותא דתוס' בד"ה הלכתא מת מותר אומר ר"ת הזקן דגרוש' מותרת לינשא דאינו משועבדת להניק ור"ת הקש' עליו שלשה קושיות נמצא לר"ש הכל תלוי' אם היא משעבדת להניק והשתא בנתנ' להניק בחיי בעלה אזי הבעל מחל לה שיעבוד הניקה ולדידי' מותרת להנשא אף בשלא הוי' שלשה חדשים בחיי בעלה · ואף דהרא"ש בתשובתו כלל כ"ג סי' ג' יהיב טעמא דבתוך ג' חדשים תחזור החלב לאם' א"כ נימא דהבעל לא מחל לה הנקה דהוי' יכול ליקח הילד מהמינקת וליתן לאשתו · וי"א דהא הרא"ש כתב לא ידעתי טעמא דבעינן ג' חדשים וכתב בלשון שמא הוי' ידוע אצלם · כשפסק' שלשה חדשים להניק שוב אינה יכולה להניק וכמה פעמים אינה יכולה להניק אף בזמן מועט אחר שפסק' וחזינן דאף בזמן מועט אינה יכול' עוד להניק ומסתמא הבעל מחל לה הנקה · דשמא לא תוכל עוד להניק א"כ לשיטת הר"ש כפי שבררנו לא בעינן ג' חדשים · והסמ"ג דפסק דבעינן ג"ח סובר כר"ת · דלא תלי' מידי בשעבוד הנקה כאשר אבאר לקמן בעז"ה · וא"ל דהא בעובדא דידן · הוי' האשה הזאת מניקה וולד אחר ולא נפסק חלב' ממנה נימא דהבעל לא מחל לה הנקה זה ליתא · חדא דהא האשה הזאת בחיי בעלה נתנ' ג"כ וולד אחר למניק' ונפסוק חלבה בחיי בעלה · ומסתמא מחל לה הבעל הנק' · ועוד דהא בעובדא דידן הוי' הוולד של האש' הזאת אצל מניקת אחרת יותר משלש' חדשים והולד מכיר המניקת ולא יוכל הבעל ליקח הולד ממנה ובוודאי מחל לה הבעל שיעבוד הנק' לדעת הר"ש מותרת להנשא · אך לדעת ר"ת אפשר שאסור' להנשא דלא תליא בשיעבוד הנק' ובעינן ג' חדשים בחיי בעלה :

אך נרא' דבהכ"ג אף הר"ש מוד' דבעינן ג"ח בחיי בעלה · דיש להקשות לדעת הר"ש מה פריך פ' החולץ דף מ"ב דאיתא התם היכא דקיימ"ל דמעוברת היא תנשא אלמא תניא לא ישא אדם מעוברת חבירו ומניקת חבירו ומשני משום דחשא א"ה לדידי' נמי אלא התם מעוברת למניק' קיימא דילמא מעברה ומעכר חלבה א"ה לדידי' נמי ומשני דהבעל משמש לי' בלים וחלב · ולדעת הר"ש דהכל תלוי' בשיעבוד הנק' א"כ מאי פריך הש"ס לדידי' נמי לעצמו מוחל מחל לה השעבוד הנק' מש"ה מותרת לדידי' והתקנ' הי' משום דהיא משועבדת להניק · וי"ל דהר"ן ושאר פוסקים מביאו לטעם דהר"ש דהבעל משמש לי' בלים וחלב ויש להבין למה נקט התוספת הטעם משום דאינו משועבדת להניק דהא מהאי טעמא דבעל משמש לי' בלים וחלב נמי סגי וצ"ל דתרוויהו צריכא דהר"ש סובר דתקנ' הי' לתקנת הוולד וגבי גרוש' ליכא תקנת הולד דהבעל משמש לי' בלים וחלב · והא דיהיב טעמא דאינו משועבדת להניק דתוספות לשיטתם אזלו דמפרש"ה דגבי השתנ' דאסרו ר"מ אף בעקר' וזקנה משום דלא פלוג רבנן בתקנתא והשתא ניחא דלא פלוג בתקנתא א"כ הסכל נותן דאף דגבי גרוש' דליכא סכנה להוולד דהבעל משמש לי' · נימא דלא פלוג בתקנתא כמו דאסרו גבי עקרה וזקנה · מש"ה יהיבו טעמא דאינו משועבדת להניק ולא מיקרי מניק' ולא נכנסה בכלל תקנת חכמים · אבל גבי השתנ' דאסרו דהאש' שמת בעלה צריכ' להמתין ג' חדשים ואף עקר' וזקנה נקראת אשה שמת בעלה · ואסרו משום דלא פלוג דכולם צריכה להמתין שלש' חדשים :

לפ"ז מקשו הש"ס שפיר א"ה לדידי' נמי דהמקשין סובר דתקנ' ה' לתקנת הולד והמקשין לא ידע מטעם דהבעל משמש דתרלן מתרץ דהבעל משמש לי' וא"כ אף דהבעל מחל לה הנק' עדיין איכא סכנה להוולד ולא מהני מה שמחל לה הנק' ושפיר מקשו א"ה לדידי' נמי והא דיהיב התוס' הטעם דאינו משועבדת להניק דהיינו למסקנא דמשני דהבעל משמש לי' א"כ גבי גרוש' נמי איכא דהבעל משמש לי' וליכא סכנה לאולד רק דלא נימא דלא פלוג הוצרכו לטעמא · דאינו משועבדת להניק ולא נכנס' בכלל תקנת חכמים אבל למאי דס"ד · דלא ידע טעמא דהבעל משמש לי' שפיר מקשו א"ה לדידי' נמי · וא"ל דאכתי קש' מתלן למקשין דסובר דתקנה הי' לתקנות הולד והקשו לדידי' נמי דלמא בשעת דתקנ' הי' משום דמשועבדת להניק · ולא קש' לדידי' נמי דהבעל מחל לה הנק' · י"ל למאי דמשני דטעמא משום דחשא ע"כ הי' התקנ' משום סכנת הולד ואף דמשני התם מעוברת למניק' קיימא הדר רק מהטעם ולא מגופה דמילתא כסברת ר"ת · ושפיר מקשו לדידי' נמי דתקנ' הי' לתקנת הולד · לפ"ז מדויק היטב הלשון דנקט א"ה לדידי' נמי דיש להבין דמתחיל' מקשו מעוברת תינשא ומשני משום דחשא ומסיק משום דהתם מעוברת למניק' קיימי ומקשו לדי' נמי הוי להקשות על הברייתא דקתני דמניק' חבירו לא תנשא וטעמא משום דמעכר חלבי א"ה לדידי' נמי אבל לפ"ז ניחא דבל"ז לא יוכל להקשות · די"ל דתקנ' הי' משום דהאש' משועבדת להניק ולדידי' מחל לה הנק' מש"ה מותרת לדידי' · אבל השתא דיהיב טעמא מעיקרא משום דחשא · ע"כ דתקנ' הי' לתקון הולד ואף דהדר מהטעם לא הדר מגופא דמילתא כסברת ר"ת ומקשו שפיר א"ה לדידי' נמי · לפ"ז מתורץ קושית מוהר"ם מלובלין שהביאו אתונת השואל בסי' ד' שהקש' על ר"ת דמפרש דאף דהדר הדר רק מהטעם ולא מגופא דמילתא דלמא למאי דמשני התם מעוברת למניק' קיימי סובר הש"ס דהדר נמי מגופא דמילתא כי בהבעל השני' יתבטל ג"כ הסובב אבל לפ"ז ניחא · דר"ת הוכיח דהש"ס סובר דלא הדר מגופא דמילתא · דא"כ מאי פריך הש"ס א"ה לדידי' נמי לדידי' מחל לה הנק' והתקנ' הי' משו' דהיא משועבדת להניק ע"כ צ"ל דהש"ס סובר · דלא הדר מגופא דמילתא דהתקנ' הי' ג"כ למסקנא משום תקנת הולד מש"ה מקשו לדידי' נמי ואיכא רחיי' עגומה לדעת הר"ת ושפיר מקש' על הר"ש · וא"ל דכיון דהשתא רמי' עגומה לדעת ר"ת · ומה יענה הר"ש הזקן דנשאר עליו קושית ר"ת :

אמנם אחר עיונא נרא' להמליץ בעד הר"ש דלא קשה עליו שלשה קושי' מר"ת דקושיא ראשונ' שהקש' דהא קתני מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא תנשא דמשמע בין נתאלמנ' ובין נתגרש' לק"מ דכבר בירתנו · דהר"ש סובר דגבי עקר' טעמא משו' דלא פלוג בתקנתם וגרוש' לא מיקרי מניקת חבירו משום דאינו משועבדת להניק ולא נכנס' בתקנת חכמים וא"כ אף דקתני מניקת חבירו לא תנשא גרוש' לא מקרי מניק' · וכחה כמו אשה דעלמא שמניק' להוולד שאינו שלה · ולא נמצא בשום פוסק שהאש' הזאת תהי' אסור' לינשא · דהאי לא מיקרי מניק' ולא נכנס' בתקנת חכמים ה"ה גרוש' לא מיקרי מניק' ול"ק קושית ר"ת · וקושי' שני' שהקש' ר"ת למאי דמשני משום דחשא אין חילק בין גרוש' לאלמנ' דלא הדר מגופא דמילת' י"ל דהר"ש סובר דאף למסקנ' דמעוברת למניק' קימא ומניקת גרוש' מותרת לינשא אבל במעוברת גרוש' מוד' הר"ש דאסור' לינשא אף דליכא גבי' טעמא למניק' קיימא דכיון דאסרו חכמים מעוברת חבירו וגרוש' נמי מיקרי מעוברת חבירו אסור' לינשא משום דלא פלוג בתקנתא אבל מניקת חבירו כשאסרו חכמים מניקת גרוש' לא מיקרי מניק' ולא נכנס' בתקנת חכמים ול"ש ג"כ קושיא שני' · וא"ל דקושית ר"ת לא אזיל אמעוברת גרוש' די"ל כפי שכתבתי · רק דהכי אזלי קושית ר"ת דאיתא במגיד משנה בפ' י"א מהלכות גרושין הרמב"ם אינו מחלק בין גרוש' לאלמנ' וכתב דגרוש' מניק' אסור' משום דומיא דמעוברת א"כ למאי דס"ד דטעמא משום דחשא הוי' מעוברת גרוש' אסור' ומניק' דמיא למעוברת · ואף למסקנא דמעוברת גרוש' אסור' משום דלא פלוג בתקנתא · ונימא דמניק' גרוש' דמיא למעוברת ותהי' אסור' דזה ליתא דכבר כתבתי דהר"ש סובר דמניקת גרוש' לא מיקרי מניק' ובברייתא דקתני מניק' מיירי באלמנ' · א"כ אף למאי דס"ד דטעמא משום דחשא נמי מניקת גרוש' מותרת לינשא דגרוש' לא מיקרי מניק' ולא שייך למימר דומיא למעוברת דלא מיקרי מניק' ולא קשה קושיא שני' · וקושי' שלישית שהקש' מאלמנ' שתובעת כתובת' דאינו משועבדת להניק אפ"ה לא תנשא נמי לא קשה דכיון דאינו תובעת כתובת' מחויבת להניק ואסור' לינשא אלמא דמיקרי מניקת חבירו ה"ה בתובעת כתובת' אסור' לינשא משום דלא פלוג בתקנתא אבל גרוש' לא מיקרי מניק' ולא נכנס' בתקנת חכמים ול"ק קושיא שלישית :

נמצא בירורנו דהר"ש סובר דמניקת גרוש' מותרת משום דאיכא תרתי למעליותא חדא דהבעל משמש בלי' וחלב וגם אינו משועבדת להניק · אבל היכא דליכא סברת דבעל משמש אף לדעת הר"ש אסור' לינשא · דהש"ס מקשי א"ה לדידי' נמי ומשני דבעל משמש בלים ובעובדא דידן הבעל מת וליכא למשמש להולד בלים · איכא למימר דאף לדעת הר"ש אסור' לינשא · דאף דבעל מחל לה הנק' · דכיון דליכא למשמש בבלים · עדיין האיסור במקומו עומד שאסור' לינשא · אמנם אחר עיונא נרא' דר"ת לא הי' מפרש דהר"ש סובר · דטעמא משום דמשמש לי' דא"כ לא מקשה מאלמנ' מתובעת כתובת' וע"כ צ"ל דר"ת הי' סובר דטעם דהר"ש משום דאינו משועבדת להניק לחוד · הדרינא לדברי הפוסקים בעובדא דידן לדעת הר"ש לא בעינן שלשה חדשים בחיי

בעל"ה ואם עדיין נפשך לומר דכיון דקיי"ל כר"ת לאסור בגרוש' א"כ בעובדא דידן נמי הסי' אסור' הא ליתא דאף לדעת ר"ת מותרת לינשא דמהרש"א הקש' על ר"ת דהא בברייתא קתני נתגרש' אינו כופה ומתרץ בברייתא קתני אם מכירה כופה גזרינן אינו מכירה אטו מכירה והקש' שהרי הפ"י דסותר דברי התוספות יבמות' כתבו בדיבור הקודם דלא שייך למיגזר בהכי כוונתו דתוס' דלא גזרינן נתנה בנה למניק' אטו לא נתנה דא"כ היכי הר"י לר"ג א"כ מוכח מהתוס' דלא גזרינן הא אטו הא ונהי דכתב המהרש"א דגזרינן אינו מכירה אטו מכירה · ובודאי שלא נשווי' לרבינו המהרש"א שלא ראה דיבור התוספות במקומו אמינא שדברי המהרש"א נאמרים על קוטב מרכז האמת דיש להקשות להרא"ש סתר אהדדי דכתב בפ' אע"פ דלא גזרינן נתנה בנה למניק' אטו לא נתנה דא"כ היכי הר"י לר"ג א"כ מוכח דהרא"ש סובר דלא גזרינן הא אטו הא והרא"ש פסק למניק' שנשבעה ע"ר אפ"ה אסור' לינשא דגזרינן אטו לא נשבעה ומתרץ בתוס' אחרת אלמא דסובר דלא גזרינן הא אטו הא והרא"ש סתר אהדדי · וי"ל דיש להבין באמת אמאי הכי נתנה בנה למניק' דהא אם נימא לטעמא דזקנה אסור' משום גזרינן אטו ילדה א"כ בנתנה בנה למניק' נמי נגזור אטו לא נתנה ואף אם נימא דגבי הבחנ' דאיסור הוא משום דלא פליג בתקנתא נימא ג"כ דאף בנתנה בנה למניק' אסור' משום דלא פלוג בתקנתא וי"ל דגבי הבחנ' דקשה להבחין בין הש'הרהו' להריון יבין שאינו ראוי'להריון דאינו כל הטבעות שוות אפ"ה גזרינן זקנה אטו ילדה דהילד' לא ידעה שהיא זקנה ואפ"ה מתירין לה לינשא אפ"ה היא ג"כ אבל בנתנ' בנה למניק' דמניקתו מוכיח לא שייך למיגזר אטו לא נתנה דאשה אחרת אם שהסי' מניקתו תאמר למה"ש הי' מתירין לה משום דהיא אינו מניקת' ונתנה בנה למניק' אבל היא מניקת לולד אינו מתירים לה הב"ד מה"ש לא גזרינן אטו לא נתנה אבל כשמניקה נשבעה ע"ר ולא ידעה שהמניקת הי' נשבעת ע"ר ורואה שהב"ד הי' מתירין לה תאמר היא ג"כ הולד למניק' אבל שבועת המניק' מה"ש גזרינן נשבעת אטו לא נשבעת ולכן דברי הרא"ש לא סתר אהדדי :

לפ"ז לכן ג"כ דברי המהרש"א למפרש דר"ת סובר דגזרינן אינו מכירי' אטו מכיר' דלסברת הולד לאמו הכל תלוי' בבחינת הולד דיש ולדות שמכירו' לאמו בהמשים יו' ויש ולדות שאינן מכירים אף כשהוי' הולד יותר משלש' חדשים כדאיתא בהרמב"ם ובטור בסי' פ"א א"כ כשהב"ד מתירין לאשה כשאינו מכיר הולד לאמו אף שהי' הולד יותר מחמשים יום אפ"ה הי' מתירין לה האשה אחרת יהי' לה הולד ג"כ יותר מחמשים יום והולד הי' מכיר אות' סבר' האשה שאינו תלוי' הדבר במכירי' רק שהדבר תלוי' בימים ותנשא היא ג"כ מה"ש גזרינן אינו מכיר' אטו מכירי' אבל בנתנ' בנה למניק' לא שייך למיגזר אטו לא נתנ' דהא מניקתו מוכיח ואש' אחרת תאמר ג"כ למה"ש הב"ד הי' מתירין לה משום דהי' אינ' מניקת' כלל אבל היא מניקתו להולד ויודעים שהיא אסור' לינשא מה"ש לא גזרינן בכה"ג ומתורץ קושית שהרי הגאון פ"י ודוק היטיב :

לפ"ז נסתר הסיתר של יעקב שכתב בסי' ט' באה"ע באשה שאין הי' לה חלב כדי סיפוק' להולד הלא מיקרי מינק' ומותר' לינשא ולא חיישינן דאתי לאחלופי באש' אחרת דתוס' כתבו דלא גזרינן נתנ' אטו לא נתנ' יע"ש ולפי מה שכתבנו אינו ראי' כלל מהתוספות דמה"ש לא גזרינן אטו לא נתנ' דמניקתו מוכיח ולא אתי' לאחלופי באש' אחרת דמניקתו תאמר למה"ש הב"ד מתירין לאש' שנתנה בנה למניק' דהיא אינו מניקת' אבל כשתניק לולד יודעת שהיא אסור' לינשא אבל כשאין לה כדי סיפוק הולד ומניקתו להולד אם הב"ד מתירין לה האש' אחרת ולא ידעו' שהב"ד מתירין לה מחמת שלא הי' לה כדי סיפוק' וסברה שמנקת אפילו מותרת לינשא ואף כשיהי' לה כדי סיפוק' נמי תינשא ודמיא לאש' שנשבעת ע"ר ולא מהני דאתי לאחלופי באשה אחרת ובעובדא דס"י נמי אתי לאחלופי באש' אחרת ונסתר הראי' מהגאון בעל ס"י · וכבר הארכתי בזה בתי שורש הדינין המגיעים בעניני' למניקת אבירו רק שבעת אינו בקו הבריא' ולא הי' בידי להאריך :

נמצא בירדנו לפירש המהרש"א לגזרינן אינו מכיר' לסברת ר"ת ולא סבירא לי' דטעם דהר"ש משום דהבעל מטמא לי' בלים וחלב דהל"כ דר"ת הי' מפרש טעם דהר"ש דהבעל מטמא לי' לא מקשה מאי לאו' שמובעת כתובת' והדינא לדברי הראשונים דטעם דהרא"ש משום דגרוש' אינו משועבדת להניק ולדידי' היכא דנתנ' בנה למניק' בחיי בעלה מחל לה הבעל השיעבוד הנקה ולא גזרינן אטו לא נתנ' דמניקתו מוכיח כסברת התוספות דלא גזרינן בכה"ג א"כ בעובדא דידן לשיטת הר"ש בזמן מותרת לינשא · ואף להסמ"ג דסובר דבעינן שלש' חדשים בחיי בעל' י"ל דהסמ"ג סובר דהטעם בגרוש' משום דהבעל מטמא לי' כסברת הר"ן ומרדכי דתקנ' הי' לתקנת הולד ובמה שבעל ליכא איש שיטמאם להולד מה"ש סובר דבעינן שלש' חדשים עכ"פ מוכח מהר"ש כפי שהבין ר"ת סברתו דלא בעינן שלשה חדשים בחיי בעלה :

אך לפ"ז קש' לי על המחבר דפסק באה"ע בסימן י"ג דנשבעת ע"ר לא מהני כסברת הרא"ש ומביאו דעת הרשב"א בסעי' י"ד זה שאמרו בגרוש' י"א דדווקא שהניקתו קודם שנתגרש' עד שהכיר' אבל קודם הזמן לא ולדעת הרשב"א לא גזרינן אינו מכירה אטו מכיר' דלא גזור הא אטו הא והאיך פסק בנשבעת ע"ר דלא מהני דגזרינן הא אטו הא א"כ אוחז חבל בתרי ראשין דאף להרא"ש פסק דנשבעת ע"ר לא מהני לשיטתי' אזיל דסובר דגבי גרוש' אף אינו מכיר' אסור' וסובר דגזרינן הא אטו הא ורמי' לדברינו דכתב בפ' החולץ דאם מעוברת ומניקה קיימים לרוב נשים חסות על ילדיהן באם לא תנשא מסתמא היא מניקת' לולד שלה ולהאי טעמא דאף בגרוש' דאינו משועבדת להניק מ"מ באם לא תנשא חסה ותהי' מניקתו לולד שלה וא"כ אף באינו מכיר' אסור' לינשא וסובר דגזרינן הא אטו הא מה"ש פסק בנשבעת ע"ר לא מהני והרשב"א דפסק דאינו מכירה מותרת לינשא דלא גזרינן הא אטו הא סובר באמת בנשבעת ע"ר מהני דלא גזרינן הא אטו הא אבל המחבר דפסק דנשבעת ע"ר לא מהני מוכרח לומר דסובר דגזרינן אטו אשה לעלמא והאיך מביאו דעת הרשב"א דאינו מותרת אמאי לא גזרינן אטו מכיר' וצ"ע :

ונמצא בירדנו לסברת המהרש"א שמפרש דטעם דר"ת דגזרינן אינו מכיר' אטו מכיר' אף לר"ת לא בעינן שלש' חדשים בחיי בעלה דלא גזרינן נתנה אטו לא נתני' כסברת התוספות · אך לפי האמת אין אנו מוכרחים לתירץ המהרש"א דעל קושיא שהקש' דהא בברייתא קתני נתגרש' אינו כופה י"ל דר"ת סובר כסברת הרא"ש דרוב נשים חסות על ילדיהן ולהאי טעמא אף דאינו כופ' מ"מ היא חסות ותניק את בנה מה"ש אסור' לינשא אף באינו מכיר' ולהאי טעמא דנשים חסות על ילדיהן בנתנ' בנה למניקה בחיי בעלה בעינן ג' חדשים דבאיך שלש' חדשים יש לה חלב כסברת הרא"ש בתשובתו ואף דהבעל מחל לה הנקה מ"מ היא חסות ותניק להולד שלה כמלא לסברת ר"ת בעינן דוקא שלש' חדשים בחיי בעלה :

אמנם בעובדא דידן הי' הולד של האש' הזאת אצל מניקה אחרת יותר משלש' חדשים ולא תוכל האשה הזאת ליקח הולד שלה ולינק הולד דהולד הי' מכירה למניקה אחרת ולא שייך גבי' טעם דהרא"ש דאשה חסות על ילדיהן ובהאי אף ר"ת מוד' אף לסברת הרא"ש דמותרת לינשא · ועוד דהרופאים הגידו שהחלב מאשה הזאת היא ארסי ושלש' בני' הראשונים מתו מחמת שהחלב שלה הי' מזיק להם ואף כשתרצ' להניק הולד שלה תנחנו אינו מניחים אות' דסכנות נפשות הוא ולא שייך גבי' טעם דהרא"ש דנשים חסות על ילדיהן ולא בעינן ג' חדשים בחיי בעל' לכ"ע בעובדא דידן · ועוד דהרא"ש בפסקים כתב מטעם זה נרא' נסתיר אשה שלדי' למקו ואינ' רגילה להניק או שפסק חלבה בחיי בעלה ושכר' מניקות בחיי בעלה · וגרס הטור בסימן י"ג או ששכרו מניקות בחיי בעל' כמלא לדעת הטור בשכר' מניקות בחיי בעל' לא בעינן ג' חדשים · אך שהב"י כתב ששכר' לו מניק' אדלעיל קאי שלמקו דדים או שפסק חלבה ושכרו מניקות בחיי בעלה אבל שכרה מניקה לחוד לא מהני · והב"ש הוכיח כדעת הב"י דהא בתשובת הרא"ש הביאו דעת הסמ"ג דהתיר אם נתנה בנה למניקה ג' חדשים בחיי בעל' והרא"ש מפקפק על סתירה דהסמ"ג והאיך כתב בפסקים דמהני בשכר' מניק' ולא קבע שום זמן :

נראה לענ"ד דראיתו אינו ראי' דהמעיין בתשובת הרא"ש בכלל כ"ג ירא' להדיא דהטעם דהרא"ש דהי' מפקפק על הסמ"ק משום דמביאו הטעם בשם רבינו מאיר הלוי דהא דלא מהני בנתנ' בנה למניקה משום דמי שדרה בה הניק' תחזור אחר מניק' אחרת ואי מינסבא לאו אורח ארעא לאהדורי' אחר מניק' אחרת דלא שבק לה בעלה כמלא להאי טעמא אף כשפסק חלבה בחיי בעלה לא מהני דאכתי חיישינן שמא תחזור המניק' ואם לא תנשא תחזור אחר המניק' אחרת מה"ש הי' מפקפק הרא"ש על היתר מהסמ"ג דאכתי חיישינן שמא הדרה המניק' · ולסברת ר"מ הלוי הדין נותן דלא מהני ג"פ לימוק דדים דאכתי חיישינן שמא הדרה המניק' ובשלא תנשא תחזור אחר מניק' אחרת והרא"ש בפסקים פסק דלימוק דדים מותרת לינשא אלמא דהרא"ש בפסקי' לא סבירא לי' כסברת הרמ"ה · דהרא"ש לשיטתו אזיל דכתב בפ' החולץ הטעם דנשים חסות על ילדיהן ומניקתו אפילו אינו משועבדת להניק וטעמא דידי' דהיא תניקהו בעצמו' להולד שלה אבל היכי דלא שייך האי טעמא שיהי' מניקתו בעצמה סובר הרא"ש דמותרת לינשא מה"ש פסק דלימוק דדים מותרת אבל לטעם הרמ"ה אף לימוק דדים אסור · וכן קיימ"ל דהיכי דהרא"ש

בפסקי'

בפסקי' הזה תשובתי כאן הפוסקים אזלינן כלשיטת הפוסקים נמצא אף דהרא"ש הי' מפקפק על הסמ"ג משום דהי' סובר כשיטת הרמ"ה אבל אנן קיימ"ל דלימוק דהיה מותרת דלא הבירא לי' כשיטת הרמ"ה וא"כ בהכרת מניק' בחיי בעל' מסתמא הי' נפסק חלב' בחיי בעל' וטעם דהרא"ש דנשים חשות על ילדיהן ומניקתן בע"כ ובהאי לא שייך האי טעמא דמסתמא נפסק חלבה מה"ט יפה גרה הסול או שהכרי לו מניק' אף מבלי קביעות הזמן דמותרת · וכן הב"ח פסק דלא בעינן ג' חדשים בחיי בעלה ועוד דהרא"ש בתשובתו' כתב דלא ידע הטעם דהסמ"ג דמצריך ג' חדשים ואף דהכא הטעם דשמא בתוך ג' חדשים יחזור החלב לאשה מה לא כתב רק בלשון שמא אמאה להרא"ש בעצמו לא הי' ברירא לי' ההי טעמא · והריב"ש בתשו' בסימן תס"ג יהיב טעם יפה דבעינן ג' חדשים דבג' חדשים מכיר הולד למניק' אחרת ולא יוכל ליקח הולד מהמניק' ומפני להם הגאונים ג' חדשים לחומרא שהוא השיעור הגדול האמור בגמרא בהכרת המניק' ומאחר שהרא"ש הי' מסופק בטעם שלו השכל נותן שאנו מחויבים לילך אחר סברת הריב"ש ובעובדא דידן הי' הולד של האשה הזאת אצל מניק' בחיי בעל' יותר משלש' חדשים נמצא לטעם דהריב"ש לית כאן חשש והספק בעולם שהי' הזאת מותרת לינשא · ואף לספק דהרא"ש דיהיב הטעם דאם"כ בעינן ג' חדשים לבתוך שלשה חדשים אפשר שיחזור החלב לאשה · והוכל להניק הולד שלה דהא הרופאים העידו שהחלב שלה הוא ארסי והי' ממית · לשלש' ילדים הראשונים לא שייך גבי' האי טעם דהרא"ש · ואף דחזינן דהי' מניק' להולד אחר ולא הי' מזיק חלבה' לולד אחר דהא לא כל הטבעי' שוים ובפרט הרי' להניק הולד שלה אינו מניקים · אותה מחמת הסכנות נפשות כפי שהגידו הרופאים · לכן אף לטעם מהרא"ש מותרת לינשא ועוד דב"ח ומ"מ פסקו דסיבה דנפסוק חלבה מחמת אינה לינה הוי כמתני' בנה למניק' אף יום א' בחיי בעלה ומה שהגידו הרופאים שחלבה שלה הוא ארסי לא גרע מנפסק חלבה' מחמת חולי שלה ודי כמתני' למניקה בחיי בעל' אף יום א' נמי מהני ועיין בתשובות ח"ל בסימן ס"ד :

נמצא בירורנו לדעת הר"ם הוקן דאלי' בשיעבוד הנק' והוי' דמתני' בנה למניק' ג' חדשים בחיי בעלה מסתמא הבעל אחל לה הנקה לית דין צריך · בזאת האשה הזאת מותרת לינשא ואף לדעת הר"מ דחולק על הר"ם לסברת המהרם"ם דטעם הר"מ משום דגזרינן אינו מכיר' אטו מכיר' ובעובדא דידן אף הר"מ מודה דמותרת לינשא כפי שבררנו למעל' · ואף אם נימא דר"מ סובר כפי שפרשתי למעל' דסובר כהרא"ש דנשים חשות על ילדיהן הא בעובדא דידן לא שייך האי טעמא כפי שהבאתי למעלה ·

ועוד דהסמ"ג וב"ח סוברי' כשנתני' בנה למניקה בחיי בעלה מבלי קביעות זמן כלל נמי מותרת לינשא · וגם הש"ך מביר בשו"ת מלבה אחרי מכל אלו טעמים שהבאתי נראה לבי"ד שהאשה שלפני' הזאת מותרת לינשא בתוך כ"ד חודש ללידתה אך שמולדה הורתה אבכי ולא רציתי לסמוך על דעתי הקלושה וגם שלא יאמרו שאנו מתירים מניקת חבירו ופורצי' גדרי הראשונים לכן אם יסכימו עמדי שני הרבני' המפורסמי' בישראל בן מהעתי' דידי וכן מסכימים לאחריה' הנני מאסף עמהם בהיתר דהאי איתתא שמותרת לינשא בת"ך כ"ד חודש ללידתה ואם לאו הדרי בהלין ומבוטלים · כ"ד הצעיר שבישראל עפר מוכן כפי רגלי ק"ק היום יום ה' ר"ח להליו תקנ"ו לפ"ק · ה"ק יצחק הכהן בהמ"ו הגאון המפורסם המנוח מוהר"ל מעריש כ"ץ זלה"ה חונה פה ק"ק פינטשוב ·

סימן נט

נשאלתי מאת כבוד ש"ב ידידי הגאון הגדול מהור"ר יצחק הלוי נירו אב"ד דק"ק קראקא והגליל · וכתב התשובה הראשונה והלך בעקבי הראשונים לצדד בההיתרא כאשר הי' למהר"ם עיני תשובתו הרמה ובמעט לא הניח לנו מקום להתגדר בו אך מגודל ענוותנותו שלא רצה לסמוך על דעתו לבד וביקש מאתי לחוות דעתי אם דעתי מסכמת בההיתרא דהאי עיגונא · אף שידעתי את אשר ערכי שאיני כדאי להכנים ר"ע באיסור איסור היתר · אך שכבר יצא ההיתרא מכבוד ש"ב הגאון מופת הדור נירו ואין מסרבין לגדול כמוהו לכן אצטרף אף אני את חלקי כפי אשר הורוני מן השמים · והנה הספיקות יש לנו להסתפק בהגדת העדות ·

ספק א' דהא בעדות של ר' יצחק שאמר מפי גוים שאמרו במסל"ת שיאודי מאסקווין אח גוטנין גיוואלדין בתר נמצא לא הוכיר שמו ולכל הפוסקים עכ"פ בעינן שמו ושם עירו ושם אמו ושם אביו · והא דקיימ"ל כרבה דלא חיישינן לתרי יצחק י"ל דהתם הי' מוכיר שמו אבל היכי דלא הגידו את שמו חיישינן שמא עוד יהודי אחר הי' בפסקווין ויאודי אחר נהרג וכן איתא בהדי' בתשובת מיימוני השייכי' להלכות אישות המתחלת הורנו על כל צדדי' שמחלק בהדי' כפי שכתבתי ·

ספק ב' שמביאו הפוסקים בשם א"ז דמסל"ת נאמן רק באומר מת או נהרג דלא צריך טביעת עין אבל באומר פלוני הרוג היכא דאיכא למיחש דלמא אחר הוא צריך טביע' עין היטב והב"ע דמסל"ת שאין דעתו להעיד רק שאומר ממילא לא מכוין אליו וע"ש נמצא לפ"ז לא מהני הגדת עדותם מה שהגידו במסל"ת וא"א להתיר עגונה ·

ספק ג' שמא אישתהי יותר מג' ימים ואין מעידין כדאיתא במתניתין ·

ספק ד' דהא העדים לא אמרו קברתיו והרמב"ם בפ' י"ג מהלכות גירושין כתב בא העכו"ם ואמר לפ"ת איש פלוני מת מכאן מת משיאין את אשתו ואע"פ שאין העכו"ם מכיר אותו כלים והוא שיאמר קברתיו נמצא לדעתו בעינן שיאמר העכו"ם קברתיו ·

ספק ה' דהא לדעת הר"ן דמסל"ת מבלי קשור הדברים לא הוי מסל"ת והריב"ש בסימן שע"ז הוכיח דהוי מסל"ת אף מבלי קשור הדברים · ומ"ז הרמ"א בסימן י"ז מביאו דעת הריב"ש ומביא ג"כ דעת הר"ן בשם יש מחמירין אנן מה נענה אבתרי' · אף שאין אני כדאי להכריע נגד אבות העולם אשר כל בית ישראל נשען עליהם אך תורה הוא וללמוד אני צריך ומה דסייעתי בשמי' אפתח · לפום רהיטא נראה כדעת הריב"ש דהרמב"ם ע"כ סובר כסברת הריב"ש · דהריב"ש הוכיח דינו ממאי דמקשי' הש"ס ביבמות דילמא עד הוא או דילמא נכרי הוא ומשני הש"ס יעוין ביבמות בדף קכ"ב · והכתי נשאר קושיא דלמא נכרי הוא ולא אמר רק מת פב"פ מבלי קישור הדברים אלא ע"כ דאף מבלי קישור נמי אקרי מסל"ת יעוין בהריב"ש בסימן שע"ז · ומוהרלנ"ח בתשובתו השיג על הריב"ש דמהכי לא מוכח מידי למסקנא דמשני משום תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה דלא חיישינן לגרים ומהאי טעמא ג"כ לא חיישינן לנכרי · ונראה' דהרמב"ם ע"כ לית ליה סברת מהרלנ"ח דאיתא בהרמב"ם בפ' י"ג מהלכות גירושין הלכה כ"ח וז"ל אמר כתב בשטר פב"פ מת ונודע שזו כתב ישראל לא חיישינן שמא נכרי כתבו הרי זו תנשא אשתו · ומפרש הה"מ דנודע שזו כתב ישראל דאם לא נודע חיישינן דשמא נכרי כתבו וגבי נכרי מהני עדותו רק במסל"ת אבל לא בכתב · ויש להבין דמאי מהני בכתב ישראל דנימוש דשמא גרים כתבו · וצ"ל כתירוצו הש"ס משום תנא דבי ר' ישמעאל דבשעת הסכנ' לא חיישי' לגרים ואם נימא כסברת מהרלנ"ח כי היכי דלא חיישי' לגרים דה"ה דלא חיישי' ג"כ לנכרי א"כ למה כתב הרמב"ם דבעינן שנודע שזו כתב ישראל דהא לא חיישינן לנכרי אלא ע"כ דאף לפי המסקנא לא חיישינן לגרים אבל לאמר חששא חיישי' וכן הוא דעת רב אלפס שהביאו על קושית הש"ס דשמא עד הוא דהוי ליה כבואה דבואה ומביאו ג"כ תירוץ מתנא דבי ר' ישמעאל דאף לתירוצא בתרא מוכרחים לתירוץ קמא דהוי לי' כבואה דטעמא רבה אית בי' לחלק דאף דלא חיישי' לגרים הא חשיש טפי מגרים ולא מהני שעת הסכנה · ועוד מאי דמקשה הש"ס שמא גרים פירש רש"י דלמא גרים הוא שנשאה אשה במקום אחר ובאה לקלקלה והלכ' לה מש"ה בשעת הסכנ' לא חיישינן לגרים דהוי ספק ספיקא ספק שמא לא נשא אשה במקום אחר ואת"ל שנשא אשה דלמא לאו גרים הוי רק שאינו מכשר לעדות הוגד · מש"ה מהני שעת הסכנה אבל חששא דעד דליכא רק ספק א' לא מהני שעת הסכנה מש"ה מביאו תירוץ קמא דהוי כבואה וגבי נכרי ליכא ג"כ רק ספק א' ועוד דנכרי שכיח טפי מגרים ועדיין נשאר קושי' דשמא נכרי הוא אלא ע"כ דמקרי מסל"ת כסברת הריב"ש וגבי כתב לא מהני מסל"ת משום הכי אף דלא חיישינן לגרים מ"מ חיישינן שמא נכרי הוא משום הכי מצריך הרמב"ם שיהי' נודע שזו כתב ישראל א"כ מוכח דהרמב"ם סובר כסברת הריב"ש דאם נימא דסובר כסברת הר"ן ולא קשה דשמא נכרי הוא דלמסקנא לא חיישינן לנכרי כסברת מהרלנ"ח א"כ למה כתב הרמב"ם דנודע שזו כתב ישראל · לפ"ז נסתר הסגת הט"ז שתמה הוכחת הריב"ש דמש"ה לא חיישינן לנכרי דנכרי אינו מכשיל · לישראל בחנם דא"כ למה מצריך הרמב"ם שיהי' נודע שזו כתב ישראל דבלא"ה לא חיישינן לנכרי דנכרי אינו מכשיל אלא ע"כ דליתא סברת הט"ז והרבה דברים יש לנו להתווכח עם הט"ז כפי שהארכתי בתשובתי רק שאין רצוני להאריך ואין להקשות דהא הרמב"ם כתב בפ' ב' מהלכות גירושין הלכה י"ב מי שהי' מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו והוא שידעו אותו ואע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו הרי זה כשר למעשה אע"פ שלא העלוהו נמי

נמי יכתוב גט ניחוש דשמא נכרי הוא דאף אם נימא דמה שכתב הרמב"ם והוא שידעו אותו פירוש שראה דמות אדם מש"ה לא חיישינן לשד מ"מ ניחוש שמא נכרי הוא וגבי גט לא שייך גבי' דהוי מסל"ת ·

י"ל דהרמב"ם סובר כסברת הב"ש דנכרי אינו מכשיל לישראל רק שאף דאינו מכשיל אפ"ה לא מהני דנכרי אינו מהימן רק במסל"ת מש"ה גבי גט לא חיישינן לנכרי דנכרי אינו מכשיל וגבי מגלה כתב פב"פ מנו בעינן שיהי' נודע שזו כתב מישראל דאף דנכרי אינו מכשיל מ"מ לא מהני עדותו דאינו מהימן רק במסל"ת וכתב לא מהני מסל"ת · א"כ אכתי נשאר להרמב"ם אף לאמאי דמהני שעת הסכנה ניחוש דשמא נכרי הוא אלא ע"כ דסובר כהריב"ש דזו הוי מסל"ת · והר"ן דסובר דלא מיקרי מסל"ת דסובר כסברת מהרלב"ח למסקנא דמפני שעת הסכנה לא צריכא עוד לתירוץ קמא דחזו בבואה דבבואה ולא חיישינן ג"כ לנכרי דע"ז מהני שעת הסכנה · אבל הרמב"ם דחייש דשמא כתב נכרי הוא מוכרח לומר דאף למסקנא חיישינן דשמא נכרי הוא · ומאי מהני שאמר פב"פ את ניחוש דשמא נכרי הוא אלא ע"כ דסובר כסברת הריב"ש · וא"ל דהא בהאי דינא מי שהי' מושלך בבור לא כתב הרמב"ם דבעינן תרתי בבואה דבבואה · ותמה הה"מ וכ"מ אמאי לא הביאו דבעינן בבואה דבבואה · ומהרלב"ח דבתר תנא דבי ר' ישמעאל סובר הרמב"ם דלא צריכא לתי' לא קמא דחזו ליה בבואה וכיון דלא חיישינן לצרה לא חיישינן לשד ולמה כתב הרמב"ם דנודע שזו כתב ישראל דהא למסקנא לא חיים ג"כ לנכרי י"ל דהרמב"ם סובר דאף למסקנא דלא חיים לצרה ולשד דלא שכיח אבל נכרי דשכיח יותר מצרה ושד חיישינן אף למסקנא וכן איתא בהגיה בתשובת מוהר"י בס' מן ל"ב וכבר הארכתי בתשובתי אם"ה מצריך הרמב"ם שנודע שזו כתב ישראל וגבי מושלך בבור דלא חיים לנכרי משום דנכרי אינו מכשיל ישראל · וגבי כתב דחיים לנכרי דאף דאינו מכשיל מ"מ לא הוי מסל"ת ובשאומר פב"פ את לא חיים לנכרי משום דהוי מסל"ת וסובר כהריב"ש · לפ"ז יפה כתב הה"מ ונסתר קושיתו מהכ"מ. דה"מ בפ' י"ג מהלכות גירושין הקשה מפני מה לא כתב הרמב"ם האי דינא מי שהיה עומד בראש ההר ואמר איש פב"פ את המשיאים את אשתו · ומתרץ כ"מ דגבי מי שהיה מושלך בבור דכותבין ונותנין יהיב טעמא משום תנא דבי ר' ישמעאל ולא חיישינן לשד ולצרה מיני' ילפינן דה"ה לאי שעמד בראש ההר ואמר פב"פ את המשיאין לאשתו ולא חיישינן לשד ולצרה ·

אבל לפי דברינו קושי' הה"מ במקומו עומד אמאי לא תנא האי דינא בעומד בראש ההר · וא"ל דסמך על דינא דמי שהי' מושלך בבור דאף דיוכל למילף דלא חיישינן לשד ולצרה אבל מ"מ לנכרי חיישינן דשכיח יותר מצרה ושד וגבי גיטין לא חיישינן לנכרי דנכרי אינו מכוון להכשיל כסברת הב"ש אבל כשאמר פב"פ את אף שאינו מכוון להכשיל אם נימא כסבר' הר"ן דלא הוי מסל"ת לא מהני הגדה ומוכרח לומר כסברת הריב"ש דהוי מסל"ת והוי ליה לבאר האי דינא מי שהי' עומד בראש ההר דחידוש דין הוא דאף מבלי קשור הדברים הוי מסל"ת · לפ"ז מתורץ קושי' הה"מ שהקשה על מ"מ דכתב דהרמב"ם לא כתב דינא מי שהי' עומד בראש ההר דהא כבר הזכיר הרמב"ם מי שהי' מושלך בבור והוא שידעו אותו · מאי מפרש הה"מ אי מפרש שידעו אותו שהוא אדם וחזו בבואה דבבואה כבר הזכיר דין זה · ואי מפרש כפירוש הב"י הא ג"כ כבר הזכירו מתנא דבי ר' ישמעאל וכו' ·

אבל לפי דברי י"ל דה"מ מפרש שידעו אותו שהוא אדם וחזו בבואה אפ"ה לא יוכל למילף מיני' האי דינא מי שהי' עומד בראש ההר דגבי מושלך בבור ליכא חששא דנכרי דנכרי אינו מכשי' לישראל אבל גבי פב"פ את ה"א דחיים לנכרי דאף דאינו מכשילו ה"א דלא הוי מסל"ת כסברת הר"ן ואף דחזו בבואהו לא מהני דלמא נכרי רק דמהני משום דסובר כסברת הריב"ש דהוי מסל"ת והוי לי' לבאר האי דינא · וגם י"ל דהרב המגיד מפרש ושם שידעו אותו כפירוש הבית יוסף דסמך אתנא דבי ר' ישמעאל · ואף לתנא דבי ר' ישמעאל חיים לנכרי וגבי מושלך בבור לא חיים לנכרי דנכרי אינו מכשיל אבל פלוני בן פלוני את הוה אמינא דלא הוי מסל"ת וחיים לנכרי רק מוכרח לומר כסברת הריב"ש דהוי מסל"ת והוי ליה לבאר האי דינא ויפה תמה הה"מ על הרמב"ם אמאי לא ביאר דינא מי שהי' עומד בראש ההר · לפ"ז דהוכחתי דהרמב"ם סובר כסברת הריב"ש ועיקר טעמא מהריב"ש דקשה דלמא נכרי הוא דהא אכתי קשה לסברת הרמב"ם דסובר דהוי מסל"ת בעינן שיאמר קברתיו אכתי קשה דלמא נכרי הוא דהא לא אמר קברתיו · וא"ל דטעמא דהרמב"ם דבעינן שיאמר קברתיו דלמא אמר בדדמי א"כ ליכא נמי הא דלמא נכרי הוא דליכא ה"ם ספק דלמא

על כשר הוי · וא"ת דנכרי הוי דלמא לא אמר בדדמי והוכר כסברת הגאון מוהרר יעקב ז"ל שהובא בתשובת הגאונים דה"ם מהני להתיר ·

אבל זה ליתא דהה"ם מקשה דלמא צרה הוי פירש רש"י ז"ל דלמא נשא אשה במקום אחר ומאי מקשו דהא איכא ה"ם ספק דלמא לא נשא אשה · וא"ל דלמא נשא אשה דלמא העד כשר אמר שפב"פ את דמקשין סובר דלא מהני ה"ם א"כ אכתי קשה אמאי לא מקשה דלמא נכרי הוא ולא אמר קברתיו ע"כ מוכרח לומר דמצריך לומר קברתיו דדוקא בשיש הכותי לפנינו ואפשר לברר בעינן שיאמר קברתיו אבל היכי דלית קמן וא"א לברר מהני אף בדלא אמר קברתיו וכן איתא בהגיה בתשובי' מהר"י מטרני בסימן ל"ב כו' ובנ"ד אין הכותי לפנינו אף בדלא אמרו קברתיו מהני עדותו · ובלא"ה מפרש הה"מ דהיכי דהזכיר שם ההרוג אבל קברתיו ובנ"ד הזכיר הכותי שם ההרוג דאמר דמנא ר' ליב מפסקווין הרוג ביער בהאי אף הרמב"ם מודה דאין צ"ל קברתיו · וגם מהרא"י כתב בכתבו שלא נהגו העם לומר קברתיו וכן נהגו בעיר שאלוניק עיר ואם בישראל ומנהג מבטל הלכה מפני תקנות עגונות ·

לפ"ז מתורץ קושית הב"ש שהקשה דהמחבר סתר אהדדי דפסק בסעיף י"ד בשמעו קול בבור או בהר' שפב"פ מת אין משיאין לאשתו דלא מהני צל צילו ובזה הזמן דאנן לא בקיאין בצל צילו ולקמן סימן קמ"א מי שהי' מושלך בבור וי"א ה"ה שראו צל צילו וכאן פסק דלא מהני צל צילו ומתרץ דמיירי שהגוף לפנינו מושלך וראינו שהוא אדם וחיישינן שמא זה שצעק הי' השד והלך והגוף הוא אחר לכן לא חיישינן צל צילו קשה לי טובא דהא רבי סובר בקבר הנאבד בשדה ונמצא הקבר שהנכנס בתוך השדה הוא טהור דתלינן הקבר שנאבד הוא הקבר הנמצא ולא חיים שאדם אחר ג"כ נקבר באותו שדה ואותו אחר נמצא רק דאמרינן שמסתמא הוא הקבר שנאבד א"כ למה בעינן צל צילו נימא דכיון שהגוף הוא לפנינו מסתמא הוא צעק לכתוב הגט לאשתו ולמה בעינן צל צילו ונשאר קושית הב"ש :

אבל לפמ"ש יש לתרץ קושית הב"ש די"ל הב"י הוא מסופק אם כסברת הריב"ש דהיכא דנכרי אמר פב"פ את הוי מסל"ת או כסברת הר"ן דלא הוי מסל"ת · וי"ל ג"כ דסובר כסברת הגאון מוהרר יעקב דה"ם להיתרא מהני גבי עיגונא דגבי גט דאף אם נימא דאין אנן בקיאין בצל צילו דמ"מ איכא ה"ם דלמא בקיאין אנן בצל צילו וליכא חששא דשד וא"ת דאנן אין בקיאין אעפ"כ דלמא הבעל אמר כתבו גט לאשתו ואף דלא הוי ה"ם מעליא דחסרון ידיעה לא הוי ספק מעליא מ"מ למסקנא דלא חיישינן לצר' ואף דחיים לשד משום דשכיח יותר מצר' מ"מ מהני ה"ם אף דאיכא חסרון ידיעה דבלא"ה לכמה פוסקים סוברים דאף ספק חסרון ידיעה הוי ספק מעלייתא ושעת הסכנ' שאנינן דהוי ספק מעלייתא וליכא למימר אפכא דהוי ה"ם לאיסורא חדא דלמא אין בקיאין בצל צילו וא"ל דבקיאין בצילו דלמא נכרי הוא דהא נכרי אינו מכשיל לישראל וליכא לספוקי בנכרי מש"ה שאנינן צל צילו אבל גבי קול שאמר פב"פ את דאיכא ה"ם לאיסורא דשמא אין בקיאין בצל צילו וחיישינן לשד וא"ת דבקיאין ניחוש שמא נכרי הוא ואף דאינו מכשיל מכל מקום לא מהני הגדתו דלא הוי מסל"ת משום הכי פסק דאין משיאין לאשתו אבל אם הי' בקי בצילו אף שהי' ספק אם הוי מסל"ת איכא ה"ם להתירא חדא דלמא מקרי מסל"ת וא"ת דלא הוי מסל"ת דלמא שאמור פב"פ את מי שכשר להעיד בעדות אשה אבל כשנימא דאנן אין בקיאין איכא תרי חששא חדא דשמא שד הי' ועוד דלמא נכרי הוא מש"ה אין משיאין כמ"א לדעת הריב"ש הוי הגדת עדותם מסל"ת והוכחתי דעיקר כהריב"ש :

ואף לדעת הר"ן דסובר בכה"ג לא הוי מסל"ת מ"מ בנידון דידן מודה הר"ן דהוי מסל"ת דאיתא בת"ה בסי' רל"ט דמי מפי גוי במסל"ת מהימן · ואף דכותי השני לא אמר דכותי הראשון הגיד במסל"ת אעפ"כ לא יצא ממסל"ת דאף אם שאלו הכותי לחבירו על אותו יהודי והכותי משיב שלא בפני ישראל הוי מסל"ת דדוקא כשישראל שאל להכותי דמרגיש שיש להם נפקותא בדבר משקר אבל אם הכותי שאל שלא בפני ישראל חשיב שפיר מסל"ת וכן פסק מו"ז הרמ"א בהג"ה בסעיף ט"ז וח"מ כתב דבהאי אף הר"ן מודה דהוי מסל"ת ובעדות של ר' הירש מבואר ששמע מהערלים שהערלים שמעו מהשומר מהיער אז ר' ליב מפסקווין איז נהרג גוארין ומה ששמעו הערלים מהשומר היער הי' שלא בפני ישראל לכ"ע הוי מסל"ת מעלייתא · ואף דהריב"ש בסימן שע"ז פסק לכותי מכותי לא מהני דכותי מהימן במסל"ת הוא חידוש והבו דלא להוסיף ולדידי' לא מהני העדות מן ר' הירש זה ליתא דהא מהר"ן בתשובתו קכ"א פס' דכותי מפי כותי במסל"ת מהני דמסל"ת עדיפי מעדו' אשה · ולענ"ד נראה להוכיח דמסל"ת עדיף מעדות אשה דתוס' מקשו דחכמים אמרו לא תהא כהנת כפונדקית

כפונדקית ומקשו דשא נבי פונדקית היא' מהל"ת והאיך מביאין ראי' ואם נימא כסברת הריב"ש דמהל"ת גרע מעדות אשה א"כ מאי מקשו דאף דהיא' מהל"ת דפונדקית נכרית היא' כדאיתא בהש"ס מילי' ילפינן דעדות אשה מהני אלא ע"כ דתוס' סובר דמהל"ת עדיפי מעדות אשה ושפיר מקשו האיך ילפינן מינה' ומהרלים דלא היא' מהל"ת ממש וע"ש וא"כ דעדיפי מאש' ואשה מפי אשה ושפח' מפי שפחה מהימנא ה"ה בכותי מפי כותי נמי מהימנא · ותמהני על מוהרי"ק דמאי לא הביא ראי' מהתוס' הנ"ל רק דאף לשיטת הריב"ש דלא מהני הגדת עדות מגר' הירש לדידי' מועיל עדותו מן ר' ליב מה שהוגד ששמע מהערלים שהגידו זיא האבן גיפונין דעם הורג מפסקווין ואין לפקפק בהאי עדותו דכיון דלא הזכיר שם הורג רק שאמר יהודי מפיסקווין ומיישינן שמא עוד יהודי אחר מפיסקווין ולהרא"ם בעינן שמו ושם אביו ולמהרי"ו בעינן שמו ושם אביו ושם עירו וכן איתא בתשובת מהר"ם שמתחלת חזרנו על כל לדדים שכתב אמנם אחרי שהכותי לא העיד בפירוש פלו' נהרג אלא אמר היהודי מעיר פלוני' בשהם יבדק באם שלא יצא מאותו העיר שום יהודי הדר שם שלא חזר כ"א זה דאפילו לרבא דלא חייש לתרי יצחקי הכא חיישינן כיון שלא הזכיר שמו או בשום סימן אחר מובהק שנוכל לידע מתוך כך בבירור שזה הוא אלא שאמר יהודי מעיר פלונית צריך בדיק' · ובכ"ז השי' זמן ארוך מהריב' וא"א לידע אם בעת הזאת הי' שם עוד יהודי בכפר הנ"ל ונימא דלא מהני עדותו אבל כשמעיין היטב נרא' דהוי עדות מעליא דאיתא בפסקי מהרי"א בהי' קס"א דעדות של ר' יונה מספקת להתיר דעירו זה הי' מיושבי טכיא ומסתמא ידע והכיר אחר איזה יהודי ואשתו של הנאבד מיושבי העיר שמה ומ"ל אותו יהודי אמר שנהרג אלמא דמסתמא על אותו יהודי אמר · וה"ה בנ"ד דהערלים הי' יודעים שחוקרים על הנהרג ר' ליב מפיסקווין ואומר שיהודי מפיסקווין נהרג מסתמא אמר על ר' ליב הנ"ל שנהרג · ועוד דל"נ בהי' א"ה כתב מה שאמר הרואה על העינו שהרג היהודי האוסטרלציר משמע מלשון שעל היהודי הידוע הוא אומר שהרי לא אמר שמה שנהרג יהודי מאוסטרלין שאלו אומר כך לא הי' במשמע שעל היהודי הידוע הוא מגיד אלא יהודי שהם מאוסטרלין הי' צריכים לחוש דלמא על זמן קדמון הוא מגיד אבל השתא שאמר היהודי ולאי שניכר להם ויודעים הי' שהנאבד הוא מגיד ובתוך עדות של ר' יצחק מבואר בז"ל איך האב גיהערט או דיא ערלי' האבין גשמועט דער יאודי מפיסקווין איז גיפונין גוואורין ביער מסתמא על ר' ליב הנאבד הגידו · וכ"ד יפה הכח המגיה' מנ"ל דהתם לא אמר רק יאודי מאוסטרלין אפ"ה התיר וסמך על ה"א הידוע ומכ"ש בנ"ד שאמר בפירוש דער יאודי מפיסקווין מסתמא הי' מגידים על ר' ליב הנ"ל הנאבד · וכ"כ מהרי"א בתשובתו בהי' ל"ה ל"ו דאף דלא הזכיר שמו ושם אביו ושם מקומו דמסתמא על האיש הנאבד הידוע קאמר וכ"כ בתשוב' ה"א בהי' ק"א יע"ש :

ואין לפקפק דהא הערלים מתחיל' אמרו רק יאודי מפסקווין איז גיפונין גיוואורין ביער האב איך גיפרעגט וויא אזו האט מן איהם גיפונין והשיבו מאן האט גיזעהן פייגיל זעגין גיפלוגין האבין מיר גיזעהן דעם הורג ליגן ונמצא שהשיבו הערלים ע"י שאלה ששאלו להם ואמן קיימ"ל דהיכא דשאלו לכותי והשיבו דלא הוי מסל"ת · זה ליתא דהא איתא בהרי"ף בסוף יבמות שמעינן מהא דהיכי דמתחיל הכותי ואע"ג דהדרינא ומגלינא מילתא מני' לא נפיק לי' מתורת מסל"ת אלא כאמן ומשיחין ע"פ וכל הפוסקים נגררים אחר הרי"ף וה"נ שהשתי הי' מתחיל ואומרים דער יאודי מפיסקווין איז גיפונין גוואורין ביער ואף שאח"כ שאלו אותם והשיבו לא נפקו מתורת מסל"ת · וגם מהרמ"ל בתשובתו בהי' קל"ב כתב דה"כא דאמרו לאנשי ק"ק באר מבתחלה לא הונו רק לאותן אנשים שהי' מיושבי עירם וע"ש · ובנ"ד אמרו הערלים יהודי מפיסקווין מסתמא הגידו על ר' ליב מפיסקווין נמצא בררנו שהעדות של ר' יצחק הוי עדות מעליא לדעת הריב"ש ובלא"ה לעד השני ר' הירש הגיד בפירוש שהערלי' אומרים שההורג הוא ר' ליב מפיסקווין ולית דין צריך בושש שהעדות הנ"ל הוי עדות מעלי' ואחר כמה הפיקו' אשר נסתפקנו בתחלת התשוב' · אך שעדיין נשאר האי ספק דהערלים לא הגידו באיזה זמן שמצאו ההורג ושמא מצאו לאחר ג' ימים ולא מהני עדותם כדאיתא במתניתין אין מעידין אלא עד שלשה ימים ·

אמנם אחר עיונא נרא' שאין כאן חשש כלל דאיתא בתוס' בסוף יבמות בשם ר"ת דהא דאין מעידין רק עד שלשה ימים דווקא אם אין כאן רק פרצוף פנים אבל כל גופו שלם ניכר היטיב ע"י סימני הגוף כיון שיש כל גופו ואפילו לאחר כמה ימים יע"ש · והרשב"א ומרדכי השיגו עליו · האיך אמרינן בגמרא בדף קכ"א אלא אי אמרת לחומרא פליג ר"י איכא דתני ר"י כמאן שהאיך נפשוט דהתם איירי דהגוף הי' שלם ועדיי כחכמים דסוברים אף לאחר כמה ימים ומרדכי מתרץ דקים לי' לתלמודא דהכי הוי עובדא כעין מתניתין שלא הי' רק פרצוף פנים עם החוטם דבריו סתומים לא זכיתי להבין דאכתי קשי' מנ"ל למפשט דר"י לקולא דלמא הי' מעש' שהגוף הי' שלם · וכדי שלא נשווי' לר"ת שנעלם ממנו סוגית הש"ס חובה עלינו ליישבו דהש"ס מבעיא לי' ר"י לקולא פליג או לחומרא פליג · ויש להבין למה מבעיא לר"י שלא אליבא דהלכתא דאנן קיימ"ל כחכמים דפליגי על ר"י והכלל מסור לנו מהפוסקים דכיון דחזינן דהש"ס מבעיא לי' להאי מ"ד מסתמא הלכ' כאותו מ"ד ובהא ליכא למימר הכי דאנן קיימ"ל כחכמים ולמנ"מ בהא איבעיא · לכן נרא' בהא מיבעיא איכא נ"מ רבתא אף לחכמים דבמתניתין סתמא קתני אין מעידין אלא עד ג' ימים וזאת לא ידעינן ממתניתין אם מצאו ההרוג ולא נדע אם הוא בתוך ג' ימים או לאחר ג' ימים מה דינו אם אזלינן לקולא כסברת ר"ת או ניזל לחומרא כסברת הרשב"א אך י"ל דזו תלוי' בהאי אם נימא דר"י לקולא וסובר דאף יותר מג' ימים מעידין ולאפוקי פלוגתא לא מפסינן אמרינן דאף לרבנן דמחמירין לא מחמירים רק כשהוא יודע בבירור שהוא אחר ג' ימים אבל כשלא ידעינן אזלינן לקולא דאין מן הסברא דנימא דהא מן הספק מחמירים רבנן דפלוגתא רחוקה לא מפסינן אבל אם נימא דר"י מחמיר אזי הסברא נותנת דאף דרבנן דמקילי' וסוברים דמעידין עד ג' ימים דווקא כשיודע בבירור שהוא תוך ג' ימים אבל בספק מודים לר"י דאין מעידים דאפוקי פלוגתא לא מפסינן · וגם ממתניתין אינו מוכרע דקתני דאין מעידין אלא עד ג' ימים אם מיירי בהסי' שראש לחוד אבל בשהגוף שלם מעידין אף לאחר ג' ימים והדעת נותן דהאי תלוי' בהאי סברא אם נימא דר"י לקולא ורבנן מחמירים ואפוקי פלוגתא לא מפסינן הסברא נותנת דרבנן דסוברים דאין מעידין לאחר ג' ימים רק בדאיכא הראש לחוד אבל בשהגוף שלם מוד' רבנן לר"י דמעידין ואם נימא דר"י מחמיר ורבנן מקילים הסברא נותנת דאף בשהגוף שלם אין מעידין לאחר ג' ימים דמהיכי תיתי לומר דמקילין אף ביותר מג' ימים בשהגוף שלם דאפוקי פלוגתא לא מפסינן :

לפ"ז מתורץ מה שהקשיתי דמאי צריך למבעיא אליבא דר"י שלא אליבא דהילכתא י"ל דהא דמבעיא לי' דאיכא נ"מ רבתא לרבנן אם נימא דר"י לקולא אזי הסברא נותנת לרבנן דבספק אם הוא תוך ג' ימים אזלינן לקולא וגם בשהגוף שלם מודי' רבנן לר"י דמעידין לאחר ג' ימים ואם נימא דר"י לחומרא אזי בתרווייהו אזלינן לרבנן לחומרא כפי שכתבתי · והכי אזלו פשטא דהש"ס דאנסיבו לדביתהו בתר ה' יומי מוכח דסוברי' דר"י לקולא וכשר"י לקולא אם הי' הגוף שלם עבדי אף כרבנן וכשהי' רק הראש לחוד עבדי כר"י אבל אם נימא דר"י לחומרא וכשר"י לחומרא סוברים רבנן אף בהגוף שלם אין מעידין לאחר ג' ימים אינהו כמאן עבדי · ומהאי טעמא פסק ר"ת כשהוא מסופק אם הוא תוך ג' דאזלינן לקולא דע"ז אזלו הבעיא ונשאר האבעיא דלא אפשוט ואנן קיימ"ל בהבעיא דלא אפשוט אם באיסור דאורייתא אזלינן לחומרא ואם באיסור דרבנן אזלינן להקל ואיתא בב"י דאין מעידין דשמא נתחלף הוא מדרבנן מש"ה פסק ר"ת לקולא · לפ"ז מתורץ קושי' המרדכי והרשב"א דהא דפסק ר"ת בהסי' הגוף שלם מעידין לאחר ג' יום משום דהאבעיא אזלו אם מעידין כשהגוף שלם לאחר ג' ימים והאבעיא דלא אפשיט ואזלינן לקולא אבל אם נימא ר"י לחומרא בוודאי מוד' רבנן לר"י דאף בגוף שלם אין מעידין לאחר ג' יום ושפיר נפשוט דר"י לקולא דאם נימא דר"י לחומרא אינהו כמאן עבדי והא דפסק ר"ת דמעידין לאחר ג' יום דהיינו לפי האמת דנשאר האיבעיא דלא אפשוט ואזלינן לקולא דמעידין לאחר ג' כשהגוף שלם :

לפ"ז מתורץ קושית התוספות שהקשו דה"ל מאי למבעיא בין לקולא ובין לחומרא דאם נימא דר"י סובר דפעמים מקיל ופעמים מחמיר א"כ לא יוכל למילף מני' לרבנן שום דין דהזינן לפעמים הוא מקיל ופעמי' הוא מחמיר ולא יוכל למפשט כלל מר"י וליזול האיבעיא רק אליבא דר"י שלא אליבא דהילכתא ולא רצה לאיבעיא שלא אליבא דהילכתא מש"ה מבעיא לי' רק אם ר"י לקולא או לחומרא ונפקא מ"מ רבתא לדינא אליבא דרבנן כמו שהוכחתי דר"ת יש לו גרסא' נכונה כפי שכתבתי וכן דעת הטור ורא"ש ומהרי"ק בשורש ב' סי' פכ"ח ויותר מבואר במהרי"ק אף להחולקים על ר"ת אינו חולקים רק בהסי' נחבל בפניו אבל בשאינו נחבל בפניו והגוף שלם מודים לר"ת דמעידין אף לאחר ג' ולפי העדות שהעידו אינו מבואר שההורג הי' נחבל בפניו בהאי לכ"ע מעידין אף לאחר ג' יום ואף אם נימא דאף בהאי חולקים על ר"ת מ"מ יש לצדד להתירה דב"ש בהי' קכ"א מביא בשם תשובת מהרי"ם אב נאבד יהודי בדרך שהלך ממקום פלוני למקום אחר ולאח"ב באו שבדרך נמצא שנהרג מהאגריית' תלינן שזה הוא שנאבד

דשם

דאם איתא שהנאבד ניצול הי׳ נודע מקומו ועי״כ אם נשאת נ״ג תצא מאחר שיצאנו מאיסור דאורייתא ואפשר לצדד להתיר אף מדרבנן מאחר שלא נתעלמו יסודים רק אלו הנ״ל וכו׳ ועיקר החולק על ר״ת הוא הרשב״א וטעמא דידי׳ שסובר דבספק אם הוא תוך ג׳ דאזלו לחומרא דסובר דשמא נתפח חשש מדאורייתא ובספיקא אזלינן לחומרא ולסברת המבי״ט יצאה האשה מחזקת א״א מדאורייתא דידעינן הרי ליה הנהרג אזיל מביתו על הדרך הנמצא וליכא איסורא רק מדרבנן ובהאי לכ״ע בספיקא אזלינן לקולא · ואין להקשות על המבי״ט דהא גבי ר׳ יצחק רגל שהלך מקרטובא לאספמיא פליגי אביי ורבא וכיון דידעינן שהלך בדרך זו יצאה מחזקת א״א דלא תלינן באחר ולמה פליגי אביי ורבא בהאי דינא י״ל דמיירי שיצחק לא דר בקרטובא דאם הי׳ דר בקרטובא הוי דינא לבדוק בקרטובא אם יש עוד יצחק רגל כדאית׳ בתוספתא מחפשים באותו העיר וכי לא ידעו אביי ורבא מתוספתא הנ״ל · אלא דמיירי שיצחק רגל בא מעלמא והלך דרך קרטובא לאספמיא ולא יוכל למבדק וכי בדקינן כל העולם ומיירי שאנן לא ידעינן אם הלך מקרטובא לאספמיא ונסתר סברת המבי״ט בהאי גוונא מש״ה פליגי אביי ורבא אבל כשאנן ידעינן שהאיש הנאבד הלך בדרך זו ומצא ההרוג תלינן שההרוג הנמצא הוא האיש הנאבד כסברת המבי״ט יעויין במ״ב בסי׳ מ״ד :

וראיתי בתשובת שב יעקב בחלק אה״ע בסי״א מביא ראי׳ להמבי״ט מה דאיתא בפסחים בדף י׳ שדה שנאבד בה קבר הנכנס לתוכ׳ טמא נמצא בה קבר הנכנס לה׳ הרי טהור שאני אומר קבר שנאבד הוא הקבר הנמצא דברי רבי רשב״ג אומר תבדוק כל השדה כולה דשמא זה אחר שנקבר שם והקבר שנאבד עדיין לא נמצא א״כ לרבי כיון דנאבד קבר באותו שדה אמרינן זה שנאבד וידוע להלכ׳ כרבי מחבירו ומכ״ש בנידון דידן דידעינן דנאבד יהודי באותו דרך ונמצא יהודי א׳ הרוג באותו דרך אמרינן מה שנאבד נמצא יע״ש · אך שהבוד שארי הגאון מופת הדור מוהר״ר יצחק הלוי נ״י מביאו בתשובתו קושיא בשם הגאון נודע ביהודה שהלכ׳ כרבי רק נגד חבירו אבל לא כנגד הבנו ורשב״ג אביו של רבי הי׳ · ולפי קט שכלי נרא׳ להכריע דבהאי אין הלכ׳ כרבי דאיתא בר״פ האש׳ שנום ההוא גברא דבשילהי הילולא אתלי נורא בי גננא אמרה להו דביתהו חזו גבראי חזו גבראי אתו חזו גבראי חריכא דשקי ופסתא דידי׳ דשדיא שהל ר״ח בר״א למימר היינו תשינו עלינו בית אמר רבא מי דמי התם לא קאמר חזו גבראי חזו גבראי ועוד גברא חרוכא דשקי ופסתא דידי׳ דשדיא ור״ח בר״א גברא חריכ׳ דשקי׳ איכים אחריני אתא לאצולי׳ ואכלתא נורא ומחמת כיסופא ערק ואזיל לעלמא :

ואיתא בנ״י דרב אלפס פסק כר״ח בר״א ומביא דיש פוסקים כרבא וא״כ אם נימא דהלכ׳ כרבי דהקבר הנמצא הוא הקבר שנאבד האיך פסק רב אלפס כר״ח בר״א דאיכא אחריכא אתי לאצולי׳ נימא ביון דאמר׳ דביתהו חזו גבראי וכי היכי דאמרינן דקבר שנאבד נמצא אותו קבר ה״נ נימא הכי דגברא חרוכה הי׳ בעלה · ואף להפוסקים שסברו דהלכ׳ כרבא עיקר טעמא מרבא משום דביאהו אמר׳ חזו גבראי פירש רש״י שהאש אוכלתו כחירוהו מרבא אבל אם לא אמר׳ חזו גבראי מוד׳ רבא לר״ח בר״א ולרבי אף דלא אמר׳ חזו גבראי דכיון דאנן ידעינן דבעל׳ הי׳ באותו בית שנשרפו נימא מה שהי׳ גברא חרוכה מסתמא הי׳ בעל׳ כמו דלא חיישינן שמא הקבר הנמצא הי׳ מאיש אחר אלא ע״כ דהלכ׳ כרשב״ג ולרשב״ג חיישינן שמא אדם אחר נקבר שם מש״ה חייש ר״ת בר״א שאיש אחר אתי לאצולי׳ וטעמא דרבא משום דאמר׳ חזו גבראי שהאש אוכלת בו אבל בעלמא חיישינן לאיש אחר דהלכ׳ כרשב״ג :

אך שראיתי בפוסקים שהביאו בשם הרמ״ם דהא דחייש ר״ת בר״א היינו דנוקא דהגוף הי׳ שלם עם כל הפסתא דידא וא״כ הי׳ ספק יד מאיש אחר ואיכא ריעותא לפנינו שהי׳ שם גם איש אחר ושפיר איכא לספוקי שמא שבעל גננא הלך אבל אם לא נמצא רק הגוף הכרוך בלא פסתא דידא אזי אזלינן דאותו שהיה בבית שרף יעוין בב״ש בסימן ק״ם · והב״ח בתשובתו בסי׳ נ״ה פסק כוותי׳ ולשיטת הרמ״ם יוכל למימר דהלכ׳ כרבי וטעמא דר״ח בר״א דחזינן דהי׳ שם אדם אחר ג״כ · אך דהרשב״א בחידושיו כתב דמעש׳ בעשי׳ באחד שהשליכוהו לים ולא עלת׳ בידו אלא רגלו אחת ואמרו נוכמים מן הארכוב׳ ולמעלה תינשא כתב הרשב״א מסתברא שקשרוהו ברגלו והעלוהו אבל אם השליכוהו והשליכו מצוד׳ מצודה אחריו ולא עלה בידו אלא רגלו או אפילו כל גופו בלא ראשו אין משיאין את אשתו דחיישינן דשמא זה הלך לו ממקום זה ורגל זה ממקום אחר · ורא׳ לדשיה אתלי בנורא ואשתכח גברא חרוכא אפ״ה חייש ר״ת בר״א דילמא איניש אחרינא הוא דאתי לאצולי׳ ורבא דפליג היכא טעמא דאמר׳ חזו גבראי יע״ש · ואם נימא דמפרש כפירוש הרמ״ם האיך מייתי ראי׳ דהתם הי׳ עוד

סכם אחר אבל היכא דלא חזינן אדם אחר לא חיישינן שמא׳ הי׳ אדם אחר אלא ע״כ דפליג על הרמ״ם ומפרש כפשוטו יעוין במ״מ בפ׳ י״ג מהלכות גירושין שמפרש דהרמב״ם סובר כהרשב״א וגם הרי״ף שמביאו פלוגתא דר״ח בר״א ורבא לא מפרש שגברא חרוכא הי׳ שלם וגם הי׳ שם פסתא דידא ש״מ דפליג על הרמ״ם וגם המחבר מביאו לפסק הלכה דעת הרשב״א שכתב אם קשרוהו ברגלו והעלוהו אל הים ולא עלי׳ בידם אלא רגלו מארכובה ולמעל׳ תינשא יעוין בסעיף ל״ב א״כ ראייתי ראי׳ עצומה דאין הלכ׳ כרבי ולא כשב יעקב שפסק הלכ׳ כרבי :

ואין להקשות דהא הנ״י כתב דהרי״ף פסק כר״ח בר״א דשמא אדם אחר בא להצילו והמיך פסק גבי יצחק רגל שהלך מקרטוב לאספמיא כרבא דלא חיישינן לתרי יצחק י״ל דגבי יצחק רגל משום הכי לא חייש דמוכרח לומר שהי׳ מזדמן איש א׳ ששמו הי׳ ג״כ יצחק רגל ובר אתי׳ דרב ביבי והלך ג״כ מקרטובא לאספמיא והוי ב״כ כנפיל׳ ליחיד ונפיל׳ ליחיד לא חיישינן מש״ה פסק כרבא אבל גבי גננא שכל אדם שבא לאצולין יוכל למימר שנשרף והוי כנפילה דרבים מש״ה פסק כר״ת בר״ח וגם הח״צ בתשובתו מחלק כה״ג · מ״מ נראה דאף דהראי׳ מש״י יש לנו לסתור מ״מ דינא דמבי״ט דיגו דין אמת דאף אם נימא דהלכה כרשב״ג דפליג על רבי אפ״ה יש לקיים דינא מהמבי״ט דיהיב טעמא דאם איתא שהנאבד ניצול הי׳ נודע מקומו :

ואין להקשות על המבי״ט א״כ מפני מה חש ר״ח בר״א שבעל׳ ניצול ונימא ג״כ אם ניצול היה נודע מקומו י״ל דר״ח בר״א חייש דשמא איתיליד בי׳ מומא ומחמת כיסופא ערק ואזל לעלמא ומכווין שיהיה נתעלם מביתו אבל באינש אחרינא דעלמא אמרינן אם הי׳ ניצול הי׳ נודע מקומו · ולדרכ׳ מכאן ראיה למבי״ט דשפת יתר הוא מה דאמרינן דאיתייליד ביה מומא ומחמת כיסופא אזיל לעלמא הה״ל למימר בקיצור דשמא ערק ואזל לעלמא אלא ע״כ כסברת המבי״ט דאם לא הית בו מומא ליכא למימר דאזיל לעלמא דמסתמא הי׳ נודע מקומו מש״ה נקט דהי׳ בו מומא ועריק ואזיל לעלמא :

אמנם אחר עיונא נראה דדינא דהמבי״ט תלוי׳ בפלוגתא דרבוותא דאיתא בתשובת הרא״ש מעש׳ בנכרי וישראל שהלכו בדרך ובא נכרי ואמר חבל על יהודי שהי׳ עמי בדרך ומת וקברתיו והשיאו אשתו וכתב הרא״ש ולא הוזקקו ב״ד לחקור מן הנכרי אם הי׳ אותו שנתלווה עמו מת וניחוש שמא יהודי הלך לדרכו והוא נתלווה אחר עמו ואחר מת דלא חיישינן על כך · וקשה להבין דברי הרא״ש והרב׳ דברים יש לנו לדבר בתשובת הרא״ש אך אילין יומא קריב ליום הדין הבא עלינו לטובה א״א להאריך ולפי פשוטו י״ל דהרא״ש סובר כסברת המבי״ט דאם ניצול האיש שהלך עם הנכרי הי׳ נודע מקומו או שסובר דהלכ׳ כרבי בקבר שנמצא אמרינן דהוא הקבר שנאבד ולא חיישינן לאדם אחר ולא קשה קושית הט״ז שהקש׳ דגבי נכרי שנתלווה לא חייש לאדם אחר מפני מה פסק הרא״ש כר״ח בר״א י״ל דהרא״ש סובר כסברת המבי״ט דאם אדם שנתלווה עם הנכרי מכאן הי׳ חי הי׳ נודע מקומו אבל גבי גננא חיישינן דאיתייליד ביה מומא ומחמת כיסופא ערק ואזל לעלמא · אבל הרמב״ם בפרק י״ג מהלכות גירושין ה׳ כ״ה כתב ובא עכום וישראל מעמנו למקום אחר ובא העכום והכל״ת ואמר איש שיצא עמי מכאן מת משיאים את אשתו ומדכתב הרמב״ם שיצא עמי מכאן אבל בשלא אמר מכאן חיישינן דשמא אדם אחר נתלוו׳ עמו בדרך והוא האיש הלך לדרכו · ואם נימא דסובר כסברת המבי״ט נימא ג״כ אם הי׳ חי הי׳ נודע מקומו או אם סובר דהלכה כרבי נימא שמסתמא הי׳ אותו האיש שיתלוו׳ עמו אלא ע״כ דסובר דהלכ׳ כרשב״ג נמצא בדרנו דתליא בפלוגתא דרבוותא · ומ״ב בסימן מ״ד פסק דהלכה כהרא״ש וט״ז פסק כהרמב״ם א״כ הוי ספיקא לדינא מה שפסק המבי״ט ובגלא״ס יש לשוו׳ בי׳ נרגא אף לסברת המבי״ט דווקא כשמצאו ההרוג על דרך הרבים וידעינן דהלך באותו הדרך תלינן שההרג הוא הנאבד אבל בב״ע מבואר שלא ידעו מקום ההרג רק שנתוודע להם ע״י ציפורים הנפרקים בהאי אפשר אף המבי״ט מודה דלא תלינן בכה״ג שאיש הנאבד הוא איש הנהרג :

אך שראיתי בתשובת הגאונים שהביאו בשם הגאון מהר״י שהתיר היכא דאיכא ס״ס ואף שהב״ח חולק עליו י״ל דטעמא דידי׳ משום דיש לאשה חזקת א״א ואיתא בפוסקים דהיכא דחזקה מתנגדת לס״ס לא מהני ס״ס יעוין בסימן ק״י אבל היכא דאיכא שלש ספיקות מהני אף נגד חזקת איסור · ובנ״ד איכא ג׳ ספיקות חדא דשמא מצאו ההרוג בתוך ג׳ ימים ואת״ל דמצאו לאחר ג׳ ימים דלמא הלכה כר״ם דהיכא דהגוף שלם מעידין אף לאחר ג׳ ואף להחולקים על ר״ת דלמא אמת כסברת המבי״ט ויצת׳ מחזקת א״א ואף להרשב״א דמחמיר בספק תוך ג׳ בהאי מודה הרשב״א דכבר יצאה מחזקת א״א מדאורייתא ועוד יראה

בה"ז מיקל היכא דיצא הקול שנהרג ואח"כ מצאו הרוג לכ"ע אזלינן דהוא תוך ג' ימים ואף לב"ש ולא"מ דסוברי' כמאן דמחמירי' מחמירים אף בכה"ג לכיון דסברת המבי"ט וגם מחזקת א"א לכ"ע אזלינן שהוא תוך ג' ימים ואף אם נימא דכיון דלא מצאו בדרך הרבים ליכא דינא מהמבי"ט דהא עכ"פ איכא אומדנות דמוכח שהרג הי' ליה שהלך באותו דרך ואיתא בב"ש ובח"מ דהיכי דאיכא אומדנות דמוכח סמכינן על ר"ת ובפרט שכבר הבאתי בשם מהרי"ק דהיכא דאינו נאבד במים אף שחולקים על ר"ת מודים דמעידין אף לאחר ג' ימים ובנידון השפק שמצאו הרוג וא"ז כתב גם רבינו שמחה דלא מהני טביעות עין י"ל דא"ז והרא"ש סוברים דמשל"ת גרע מעדות אשה מה"ה סוברים דלא מהני ט"ע במצאה הרוג אבל למאי דקיימ"ל דכותי מפי כותי במשל"ת נאמן דלב"ע הוי עם עדות אשה וכבר הוכחתי דמשל"ת עדיף מעדות אשה בודאי הט"ע אף במצאה הרוג מהני וכ"ה מהר"מ בתשובת מיימוני דמשל"ת לא גרע מעדות אשה מכל הלן טעמא שהבאתי דעתי נמוכה מסכמת עם כבוד מר שארי הגאון מופת הדור מהר"י סג"ל היום יום ד' ער"ה שנת תקכ"ז לפ"ק
הק' יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פינטשוב יע"א :

סימן ס

נשאלתי מכבוד ה"ה הרב המאה"ג המפורסם מוהר"ר ישראל כהנא אב"ד דק"ק וואיידסלוב :

ראובן לא הי' דר עם אשתו כמה זמנים וקבע דירתו באיזה כפר ואשתו היתה דרה בעירה אצל אביו ונתרצו ליתן גט כריתות ביניהם והבעל נסע ממקומו לעיר אחת אשר שמה כותבין גיטין שלא בכל העיירות כותבין גיטין ובמקום שנכתב הי' דרך רחוק ממקום שאשה ובמקום שנכתב הגט העיר הזאת הוא מקום מצער' והב"ד לשם לא היו עושים כדת וכדין שהמה סידרו הגט ונתנו הגט ליד הבעל שהבעל בעצמו מוליך הגט לאשתו ולא הי' עושים שליח להולכ' ועל קבלת הגט הוקבע קהלה אחת שיהי' שם נתינת הגט והאש' באה לנתינת הגט באותו הקהיל' שהוקבע ביניהם והב"ד מנתינות הגט סידרו הנתינ' מבעל לאשה מידו לידה ואחר הקבלות גיטה נסעה לבית אבי' וכשנתוודע הדבר לחכמי העיר מהנתינות הגט ויפלא הדבר בעיניהם על הב"ד מהנתינות הגט מאחר שהגט לא ניתן ביום הכתיב' מבואר בב"י בסי' קכ"ז שאין תקנה להגט רק ליתן הגט ע"י שליח והרמ"א מחמיר אף ע"י השליח וכבוד שארי הרב המאה"ג וחכמי העיר הפילוהו בו בהספק' יתירה למוות דעתי אם הגט כשר וא"צ ליתן גט אחר או דלמא שצריך ליתן גט אחר :

תשובה מהראוי הי' להשיבו אל הכלים ולא להכנים א"ע באיסור א"א חמורה . אך אין מסרבין לחכמים כמושה והשליכו יהבם עלי לכן אענה את חלקי כפי אשר הורוני מן השמים . ומתחלה חל עלינו לבאר אם הבעל יוכל לעשות שליח להולכ' במקום נתינות הגט או שאינו רשאי במקום הכתיב' לעשות שליח . ולענ"ד נרא' שלית דין צריך בושה שהבעל יוכל לעשות שליח להולכ' דלא מבעיא לדעת התוס' בדף י"ח בד"ה המשלית שמפרשים דהמשליח מיירי שהבעל הוא בעיר עם האש' אפ"ה רשאי לעשות שליח להולכ' אע"ג דאפשר שהבעל יתן הגט בעצמו לאשה והגט לא יהי' מוקדם אפ"ה רשאי לעשות שליח וליתן הגט שהכתיב' הי' קודם זמן הנתינ' דע"י שליח איכא קלא ודכרי' ע"מ באיזה יום שנתגרש' וכן דעת התוס' בד"ה עד שעת הנתינ' וז א"צ לפני' שהבעל יוכל לעשות שליח להולכ' במקום הנתינ' ולדעת הרשב"א אף גט מוקדם ממש רשאי ליתן ע"י שליח ולהרא"ש בתירוץ קמא אף שהכתיב' ונתינ' לא הי' ביום א' אף הבעל בעצמו יוכל ליתן גט לאשתו שע"מ מפקי קלא ודכרים באיזה יום נתגרשה ואף לתירוץ בתרא מוד' הרא"ש דיוכל לגרש ע"י שליח . ואף שהר"ן החמיר שלא ליתן גט אף ע"י שליח ומפרש להמשליח מיירי שהבעל הלך לדרכו דהר"ן לא מיירי רק כשהאש' הי' במקום הכתיב' ויוכל ליתן הגט שלא יהי' מוקדם כלל והוא רוצה ליתן הגט שהכתיב' הי' קודם הנתינ' בהאי החמיר הר"ן שלא ליתן גט אף ע"י שליח אבל כשהאש' לא הי' במקום הכתיב' והוליך הגט ממקום למקום שא"א שיתן הגט שלא יהי' מוקדם מוד' הר"ן שמותר ליתן ע"י השליח . אף דהר"ן מסיים בגיטין הבאים ממד"ה שסמכינן אקלא משום עיגונא משמע דהיכא דליכא משום עגונא לא סמכינן דעיקר טעמא דסמכינן אקלא במד"ה משום דא"א שלא יהי' גט מוקדם מה"ה שסמכינן אקלא וממקום למקום נמי הוי כמד"ה דא"א שלא יהי' גט מוקדם וסמכינן אקלא לניתן ע"י השליח . דאלת"ה האיך מלאכו ידינו ורגלינו בכה"ג שבכל בתי דינים נוהגים כששולחים הגט ממקום למקום שולחים הגט ע"י השליח . ולפ"ז

אף במקום הנתינות הגט יוכל הבעל לעשות שליח שהשליח יתן הגט לאשתו ועי"ז ליכא מאן דפליג . ואף שמ"ז הרמ"א בהגה"ה בסי' קכ"ז כתב מיהו נהגו להחמיר שלא ליתן אף ע"י השליח שמקור הדין נובע מת"ה ומהרי"ק והמעיין בב"י שמביאו הת"ה יראה בהדיא שמיירי שהאש' הי' במקום הכתיב' ויוכל ליתן הגט שלא יהי' מוקדם בהאי החמיר הת"ה שלא ליתן אף ע"י שליח ומוסיף לדעת הר"ן שהקילו בגיטין במד"ה ליתן ע"י שליח משום עיגונא הקילו שא"א שלא יהי' מוקדם אבל בדאפשר ליתן הגט שלא יהי' מוקדם לא מהני אף ע"י השליח ורבינו ב"י קבע הלכ' כדעת הרא"ש והתוס' והרשב"א שאף שהאשה היא במקום הכתיב' ויוכל ליתן הגט שלא יהי' מוקדם מ"מ כשהכתיב' הי' קודם הנתינ' מותר ליתן ע"י שליח ועי"ז החמיר הרמ"א וחושש לדעת הר"ן אבל ממקום למקום דא"א שלא יהי' מוקדם לכ"ע מותר ליתן הגט ע"י השליח ולית דין צריך בושה שבמקו' הנתינ' הי' יוכל הבעל לעשו' שליח ליתן הגט לאשתו :

לפ"ז שמסדר' הגט במק"ס הנתינה שהבעל בעצמו נותן הגט לאשתו הי' עושים שלא כדת וכתורה שלא מבואר בש"ע שקבע רבינו ב"י להלכה אם הכתיבה הי' קודם הנתינה שלא ליתן הגט רק ע"י השליח ואם הב"ד המסדר' היה חוששי' להרמ"א בהג"ה שלא ליתן ע"י שליח שלא כבר בירדנו שהרמ"א מיירי שהאשה הי' במקום הכתיבה אבל כשאשה לא היה במקום הכתיב' אף הרמ"א מוד' שהבעל יוכל לעשות שליח .

אך: אמינא אוחיל שהדבר כיון הגט לענ"ד נראה שהגט כשר וא"צ גט אחר כאשר אבאר בס"ד שלדעת הרא"ש בתירוץ קמא ולדעת הרשב"א לאו תירוצא דאף שהכתיב' הי' קודם הנתינ' רשאי הבעל ליתן הגט לאשתו דאף בכה"ג ודכרי' ע"מ באיזה יום נתגרשה וכן דעת הרמב"ם בפ' ב' מהלכות גירושין הכ"ם ולפום רהיטא נראה להוכיח שלדעת רש"י כדעת רמב"ם והרא"ש . דר"ל אמר משום פירי פי' רש"י מזמן הגט ואילך אם ימכור הבעל פירות תגבה ואם אין בו הזמן יהי' מוכר והולך וכשתתבע הוי ידה התחתונה כוונתו שהבעל יפסיד הפירות לאשה אף לאחר נתינות הגט ; והתוס' מפרש שתיקנו זמן שלא תפסיד הפירות משעת החתימ' עד הנתינה . ויש להבין באיזה סברא מחולקים שרש"י מפרש שמפסיד פירי אף לאחר הנתינה והתוס' מפרשי' איפכא שהפסד הפירי יהי' קודם הנתינה ואמאי לא מפרש רש"י כפירוש התוס' וכן איפכא אמאי לא מפרש התוס' כפירוש רש"י . לפענ"ד נראה דכל אחד ואחד לשיטתו אזלי דרש"י מפרש דר"ל סובר דיש לבעל פירות עד שעת נתינה וזמן כתיבת הגט לא מהני מידי דכי אתי' למיטרף בעי לאתוי סהדי אימת מטא גיטה לידה . והקשו תוס' דהא בב"מ מקשו הש"ס על הברייתא דקתני מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מוד' יחזור לאשה ופריך הש"ס וליחוש דלמא כתב ליתן בניסן כו' ואמאי לא מקשה על כל גיטין שבעולם ליחוש שמא כתב ליתן בניסן אלא ע"כ דאמרינן מסתמא נכתב ונמסר רק במלא הגט ליחוש אלמא דלא אמרינן איתי ראי' יעויין בגיטין בדף י"ז בתוס' בד"ה עד שעת הנתינה . וכדי שלא לאומרו שנעלם מרש"י מה דאיתה בהש"ס אמינא לתרץ בטוב טעם ודעת כאשר אבאר בס"ד דהרא"ש בתירוץ קמא כתב מאי למשני גיטין הבאי' במד"ה קלא אית להו ה"ה לכל הגיטין שבעולם קלא אית ליה אף כשלא נמסר ביום הכתיבה רשאי הבעל ליתן הגט בעצמו לאשתו דקלא אית ליה . לפ"ז קשה לי דהש"ס מקשו כתבי' ואותבי' בכיס תי' דאי מפיים תפיים מה הועילו ומשני לא מקדי' היינו וסדר מקשו גיטין הבאי' ממד"ה מה הועילו ומשני קלא אית ליה א"כ למה צריך לשנוי' דלא מקדים הוי לשנוי דקלא אית ליה . דבשלמא לתירוץ בתרא מהרא"ש דמפרש דדווקא ע"י שליח איכא קלא הוצרך לשנוי דלא מקדי' דקיים דשמא הבעל בעצמו נתן הגט לאשתו וליכא קלא אבל לתירוץ קמא קשה למה צריך לשנוי דלא מקדי' . וי"ל דרש"י מפרש דקושי' הש"ס כתבי' ואותבי' אזלו לר"ל ולר"י דאף דר"י סובר אין הבעל פירי משעת החתימה היכי דנותן הגט דאי מפיים תפיים יש לבעל פירי עד שעת הנתינה א"כ י"ל דהרא"ש בתירוץ קמא סובר כפירוש רש"י דקושית הש"ס אזלו לר"ל ולר"י ולא יוכל לשנוי דקלא אית ליה ודכרי' ע"מ באיזה יום נתגרשה מ"מ איכא הפסד להלקוחות דהלקוחות סוברים שהבעל לא כתב מתחילה דאי מפיים תפיים ולא היה לבעל פירי השעת החתימה לר"ל ויהיה הפסד להלקוחות מש"ה הוצרך לשנוי אליבא דר"ל דלא מקדי' . אבל התוספ' לשיטתם אזלו דמפרש דקושית הש"ס כתבי' ואותבי' אזלו רק לר"י דלר"ל כדין טרפה משעת החתימה ואף אליבא דר"י משני לא מקדי' לסוברי' דהא דמסיק קלא אית לה דווקא כשניתן הגט ע"י שליח וכשהבעל בעצמו נותן הגט ליכא קלא וכתבי' ואותבי' קיים שמא הבעל בעצמו יתן הגט וליכ' קלא מש"ה הוצרך לשנוי אליבא דר"י לא מקדי' אבל הרא"ש בתירוץ קמא סובר

כרש"י

כרש"י דקושי' הס"ם אזלו אף לר"ל ואליבא דר"י סולרך לשנוי דלא מקדי' ·

אך דאכתי קשה לסברת הרא"ם והרמב"ם מאי פריך הס"ם בב"מ על סברייתא דקתני מלא גט אסה כשהבעל מודה יחזור לאשה ופריך הש"ס וניחוש שמא כתב ליתן בניסן וכו' דהא מ"מ ליכא הפסד להלקוחות אם הבעל באמת מסר הגט ביום הכתיבה כדין טרפה מהלקוחות ואם נתינות הגט הוי לאחר הכתיבה דהא כשהנתינה לא היה ביום הכתיבה ע"מ מפקי קלא וזוכרי' ע"מ באיזה יום נתגרשה וליכא הפסד להלקוחו' דמחמת קלא יאמרו אייתי ראי' · ואף אם נימא דפירושו שהבעל מודה דהבעל אמר שמסר ביום הכתיבה וליכא פסידא להלקוחות שהלקוחו' סוברי' שהבעל אמר אמת שמסר ביום הכתיב' דהא אם אמת כמו שאמר הבעל ליכא פסידא להלקוחו' ואם הבעל אמר שקר שהמשילי' לא היה ביום הכתיבה איכא קלא מע"מ שזוכרים יום שנתגרשה א"כ יאמרו לאסה אייתי ראי' ומאי מקשו הש"ס דבשלמא לתירוץ בתרא מהרא"ם דדווקא כשניתן ע"י שליח יש לו קול אבל כשהבעל יתן הגט ליכא קלא פריך הש"ס שפיר ניחוש דלמא הבעל נתן הגט וליכא קלא ואמת שהבעל לא מסר ביום הכתיב' רק שאמר שמסר ביום הכתיב' ואיכא הפסד להלקוחות אבל לתירוץ קמא שלעולם יש לו קול וליכא הפסד להלקוחות מאי מקשו הש"ס · וי"ל דאיתא בב"מ מלא שט"ח אם יש בו אחריות נכסים לא יחזור ואוקימנא' כשחייב מוד' אפ"ה לא יחזור דחיישינן שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואתי לאטרף מהלקוחות שלא כדין · ופריך הש"ס דהא הלקוחות יאמרו אייתי ראי' ומשני דהלוקחים סוברים מדאדרוהו רבנן השט"ח קמו רבנן במילתא שביום הכתיב' נמסר א"כ המקשין הי' סובר דגט דמיא להשט"ח והסוברים הלקוחות מדאדרוהו רבנן הגט קמו רבנן שהגט נמסר ביום הכתיב' ולא יטענו הלקוחות אייתי ראי' אף שיהי' קלא דהסוברים מדאדרוהו רבנן הגט ושפיר מקשו הש"ס ומשני הש"ס דהלקוחות יאמרו אייתי ראי' דגט לא דמיא להשט"ח דגבי גט יאמרו הלקוחות מה דאדרוהו רבנן הגט כדי שלא תתעגן ותיחוב · לפ"ז מתורץ קושית התוס' שהקשו על רש"י דמפרש דהלוקחים יאמרו אייתי ראי' אמאי לא מקשו הש"ס מכל גיטין שבעולם י"ל מהאי גיטין דקתני מתבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו לאמי ניחוש שמא כתב ליתן בניסן דמ"מ אם נמסר הגט ביום הכתיב' כדין טרפה ואם יהי' נתינ' אחר הכתיב' אזי ע"מ מפקי קלא ויודעים הלקוחות לטעון אייתי ראי' · אבל מגט הנמלא אף שיהי' קלא סוברים הלקוחות מדאדרוהו הגט קמו רבנן דגט נמסר ביום הכתיב' ותטרוף מהלקוחות שלא כדין ולעולם דהלקוחות יאמרו תמיד אייתי ראי' רק דקושית הש"ס אזלו שמלא הגט יאמרו הלקוחות מדאהדרוהו הגט קמו רבנן במילתא ומתורץ קושי' התוס' ודוק היטיב :

לפ"ז מוכרח רש"י לפרש לר"ל דאמר משום פירי היינו הפסד לאסה לאחר הנתינ' דלא יוכל לפרש כפירוש התוס' היינו הפסד לאשה מהחתימ' עד הנתינ' דהא רש"י מפרש דקושי' הש"ם כתבי' ואותבי' אזלו גם לר"ל ומשני דלא מקדים הלמא אף לר"ל אמרינן דלא מקדים ומסתמא ביום שנכתב נמסר וליכא הפסד לאשה מהחתימ' עד הנתינ' וליכא למימר בגט שאין בו זמן לא שייך למימר לא מקדים דהבעל יאמר שהגט נתתיו ביום המכיר' א"כ קשי' האיך יוכל למימר אליבא דר"ל אין לבעל פירי משעת החתימ' דהא תמיד יאמר הבעל שהגט נתתיו ביום המכיר' וע"כ צ"ל דמשכחת כשיהי' עדים באיזה יום נתתו אזי משעת הגדת עדות הפסיד הבעל הפירי א"כ ירא הבעל להקדים הכתיב' מהנתינ' שמא יהי' עדים באיזה יום נתתו ויהי' לו הפסד הפירי ומסתמא לא מקדי' א"כ אין צריך לתקן הזמן מהחתימ' עד הנתינ' וא"ל דהא כתבתי דרש"י סובר כסברת הרא"ם והרמב"ם אף שהבעל נותן הגט איכא קלא א"כ לא צריך לשנוי האי תירוצא דלא מקדי' דיוכל לשנויי דאיכא קלא דהא רש"י מפרש דקושית הש"ס אזלו גם לר"ל ולר"ל אף דאיכא קלא יהי' פסידא להלקוחו' דהלקוחו' אינו יודעים שהבעל כתב שמתני' הגט דאי מפיים מפיים והוברים שאין לבעל פירי משעת החתימ' ובאמת בהאי דאי מפיים הוי לבעל פירות ויהי' הפסד להלקוחות ומוכרח לשנוי דלא מקדי' אליבא דר"ל וא"ל לתקן הזמן שלא יהי' הפסד לאשה מהחתימ' עד הנתינ' דהוי מסתמא נמסר ביום החתימ' דלא מקדים אע"ם מוכרח רש"י לפרש שיהי' הפסד לאשה אחר הנתינ' דשמא לא יהי' ע"ח ויאמר הבעל שהמכיר' הי' קודם נתינת הגט והתוס' לשיטת' אזלו דמפרשים דקושית הש"ס כתבי' ואותבי' אזלו רק לר"י דלר"ל כדין טרפה השתא ואף אליבא דר"י מוכרח לשנוי דלא מקדי' דהא דמשים קלא אית לי' דווקא כשניתן הגט ע"י השליח אבל גבי הבעל ליכא קלא ואליבא דר"ל יוכל למימר דסובר דמקדים דלדידי' לא קשה כתבי' ואותבי' הש"ס מפרשים שיהי' הפסד לאשה מהחתימ' עד הנתינ' ולא יכולים לפרש כפרש"י שיהי' הפסד מהנתינ' ואילך דהא אסה תוכל לילך להב"ד ולכתוב לה באיזה יום נתגרש' דתוס' סוברים האי סברא שתוכל לילך להב"ד אבל רש"י לית לי' האי סברא שתוכל לילך להב"ד · דיש לאקשוה על תירוצו מהתוספות שמפרשים שאין צריך זמן משום פירי לר"י דאסה תוכל לילך להב"ד דהתום' מקשו נימא דתקינו הזמן משום מזונות שלא תפסיד מזונות ומתרצים דהיא נאמנת במגו דאי בעי מטמין את הגט ותאמר שהיא עדיין א"א וא"כ כשלא יהי' הזמן ואסה תלך לב"ד יהי' לה הפסד מזונות שהבעל אמר שנתן הגט זמן רב מקודם רק שעכשיו הולכת להב"ד ולא מהימנא במגו דמטמין את הגט דהא כבר נראה הגט להב"ד א"כ האי תקנה שהולכות להב"ד יהי' לה הפסד מזונות אך אם נימא דאמרינן מגו למפרע הוי האסה לא תפסיד מזונות דנאמנת במגו למפרע והתוספות מכח הסוברים דאמרינן מגו למפרע אליבא דרבא כדאיתא בתוס' בד"ה בפ' זה בורר בכ"ה ואין עליו עדים יעויין במהרש"א שם ושפיר מפרשים דא"ל זמן שתוכל לילך להב"ד אבל רש"י סובר דלא אמרינן מגו למפרע יעוין שם בפ' זה בורר א"כ ירדאה שאסה לילך להב"ד שלא תפסיד מזונות מש"ה מוכרח רש"י לפרש דר"י סובר עד שעת החתימ' דהלקוחות יאמרו אייתי רא"י מש"ה מפרש רש"י דתיקון לר"ל משום פירי שלא יהי' הפסד לאסה הפירי לאחר נתי' ת הגט כמלא בירורנו שרש"י ותוס' כ"א וא' לשיטתם אזלו :

אך: באמת יש להבין דמנ"ל לרש"י דמפרש דקושית הס"ם כתבי' ואותבי' אזלו לר"ל ומוכרח לפרש שיהיה הפסד לאסה הפירי אחר הנתינה דלמא באמת קושית הס"ם כתבי' ואותבי' אזלו רק לר"י דלר"ל י"ל כדין טרפה והפסד האסה יהיה מהחתימה עד הנתינה כפי' התום' · ונ"ל דרש"י סובר כשיטת הרא"ם והרמב"ם דאף גבי בעל שנותן הגט לאשתו איכא קלא והוי' קשה לרש"י למה צריך לשנוי דלא מקדים הוי ליה לשנוי דקלא אית לסו אלא ע"כ דקושית הס"ם אזלו אף אליבא דר"ל ואליבא דר"י מוכרח להאי תירוצא דלא מקדים הא תינח אם נימא דרש"י סובר כתירוץ הרא"ם והרמב"ם מוכרח רש"י לפרש כפירושו אבל אם נימא דרש"י סובר כדעת התוס' דגבי בעל ליכא קלא א"כ נשאר כל הקושי' על רש"י אלא ע"כ דרש"י סובר כהרמב"ם והרא"ם ·

אבל התוס' לשיטתם אזלו דסוברי' דדווקא גבי שליח איכא קלא וקושי' הס"ם כתבי' ואותבי' אזלו רק לר"י ולר"ל משני דלא מקדי' אבל לר"ל איכא למימר דמקדים משום שכי מפרשי' שיהיה הפסד מהחתימה עד הנתינה ודו"ק היטיב ·

אך: לפ"ז קשה לי למאי שכתבתי לפירוש התוספ' דר"ל סובר דמקדי' דאל"כ אמאי צריך לתקן הזמן משום פירי מהחתימ' עד הנתינה דהא לא מקדים אלא ע"כ דר"ל סובר דמקדים · א"כ אמאי צריך לשנוי דר"י סבר דיש לבעל פירות עד שעת הנתינה הוי ליה לשנויי דר"י סובר דאין לבעל פירות משעת החתימה דאף למאי דמשני דר"י סובר עד שעת נתינה אכתי קשה לפירוש התוספו' כתבי' ואותבי' מה הועילו וכ"ל דלא מקדים וכיון דסובר דלא מקדים לא צריך לתקן הזמן משום פירי שלא יהיה הפסד פירי לאסה מהחתימה עד הנתינה דהא לא מקדי' ומנתינה ואילך נמי לא צריך לתקן הזמן משום דאסה תוכל לילך להב"ד וע"כ דתיקון הזמן משום ב"א ואמאי צריך לשנויי דר"י סובר דיש לבעל עד הנתינה · וא"ל דקושי' הס"ם אזלו ר"י מ"ם לא אמר כר"ל וסובר כוותי' דמקדי' דא"כ ע"ז לא משני מידי דסובר עד הנתינה אכתי קשה כתבי' ואותבי' ומוכרח לשנויי דלא מקדים א"כ לא מתרץ מידי על קושי' המקשן דהקשה דנימא כר"י דמקדי' וע"כ צ"ל דע"ז אינו חושש אם סובר כוותי' דר"ל רק דמתרץ ר"י לשיטתו ופליג על ר"ל דר"ל סובר דמקדים ואיהו סובר דלא מקדים א"כ הדרא קושי' לדוכתי' הוי לשנויי דר"י סובר כר"ל דאין לבעל פירי מהחתימה רק דסובר דלא מקדים וא"ל סוגי' משום פירי מהחתימה עד הנתינה ליכא הפסד דלא מקדים ומהנתינה ואילך תוכל לילך להב"ד וע"כ דתיקון הזמן משום ב"א ·

ועוד אם נימא דהאי קושי' הס"ם דנימא דר"י סובר כוותי' דר"ל ולא לחלוק על ר"י א"כ מאי משני דר"י סובר עד שעת הנתינה אכתי קשה נימא כר"ל דאין לבעל פירי משעת החתימ' וצריך הזמן משום פירי אלא ע"כ דלאו הא בהא תליי' דמשני דר"י פליג על ר"ל א"כ הוי לשנויי דסובר דאין לבעל פירי מהחתימה רק דסובר דלא מקדים וא"כ הזמן משום פירי וע"כ דתיקון הזמן משום ב"א : ונראה לתרץ דיש להבין לסברת התוס' דר"ל סובר דמקדים ור"י סובר דלא מקדים באיזה סברא פליגי וצ"ל דהא בהא תלי' דכיון דר"י סובר דיש לבעל פירי עד הנתינה א"כ באם כתבו דלאו מפיים מפיים והבעל יתן הגט לאשתו לאחר זמן הכתיבה והשהבעל יתן ליכא קלא ואסה [illegible]

שמן שכתוב בגט הוי הוא פורענות לנפשי' שהבעל יוכל לבא לידי הפסד ויעוין בחלוקי הר"ן שכתב להדיא דלא מקדים שהבעל יבא להפסד שלא כדין מש"ה סובר ר"י דלא מקדי' אבל לר"ל דסובר דאין לבעל פירי מהחתימה ואף באם שכותב הגט באם מפיים תפיים נמי אין לבעל פירי מהחתימה וכשהגבה אשה מהחתימה כדין טרפה ליכא פורענות לנפשי' דהא אשה כדין הגבי' מש"ה סובר ר"י דמקדי' לפ"ז לא יוכל לשנויי דר"י סובר דאין לבעל פירי מהחתימה וסובר דלא מקדים דעיקר טעמא דר"י דסובר דלא מקדים מטעמא דאשה תגבה שלא כדין ואם היה סובר דאין לבעל פירי מהחתימה הי' מול' לר"ל דמקדים מש"ה הוצרך לשנויי דסובר עד שעת הנתינה וסובר דלא מקדים׃ לפ"ז מתורץ קושי' מהרמ"ם שהקשה הוי ליה לשנויי דר"י סובר שנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירי ואפ"ה לא יוכל לומר דתיקון הזמן משום פירי דא"כ אמאי פסלו רבנן נכתב ביום ונחתם בלילה אלא ע"כ דטעמא משום ב"א דלא יוכל לשנויי מהאי טעמא דא"כ נשאר קושית הש"ם על ר"י כתבי' ואוחבי' וא"ל כתירוצו דלא מקדי' דהא אם ר"י היה סובר שנתן עיניו לגרש' אזי האשה כדין טרפה ולא שייך למימר דלא מקדים מש"ה מוכרח לשנוי דר"י סובר דיש לבעל פירי עד שעת הנתינ' והאשה טרפה שלו כדין מש"ה סובר דל"א מקדים ודו"ק היטיב׃

לפ"ז מדויק היטב לשון הטור מה דאמרינן אליבא דר"ש לא קאמינא כי קאמינא אליבא דרבנן לכאורה שפת יתר הוא מה דמסיים כי קאמינא אליבא דרבנן אבל לפי מה שכתבתי ניחא דיש להקשו' מאי מקשה הש"ס אלא לר"י מ"ט דר"ש דמכשי' דהא איתא בפירוש המשניות להרמב"ם דר"ש סובר דזנות בין יום ולילה לא שכיח א"כ מאי מקשו הש"ם מ"ט דר"ש דמכשיר די"ל דטעמא דר"ש דזנות בין יום ולילה לא שכיח ולעולם דר"ש ג"כ סובר משום ב"א ומאי מקשה הש"ם ולפי מה שכתבתי הכי אזלו קושי' הש"ם דר"ש ע"כ סובר שנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירי דאלת"ה אמאי הכשיר נכתב ביום ונחתם בלילה אם נימא דר"ש סובר משום ב"א א"כ נשאר עליו קושית הש"ם כתבי' ואוחבי' מה הועילו וא"ל כתירוצו דלא מקדים דהא אליבא דר"ש לא שייך לא מקדים דכדין טרפה אלא ע"כ דטעמא דר"ש משום פירי ולדידי' לא קשה כתבי' ואוחבי' דאשה כדין טרפה כסברת התוס' ושפיר מקשו הש"ם אליבא דר"י מ"ט דר"ש דמכשיר ומשני אליבא דר"ש לא קאמינא דא"כ נשאר קושית הש"ם כתבי ואוחבי' רק אם נימא דרבנן סוברי' דאין לבעל פירי מהחתימ' א"כ לא יוכל למימ' דטעמי' דרבנן שמא יחפה א"כ נשאר קושית הש"ם כתבי' ואוחבי' וליכא לתרוצי דלא מקדים דאם רבנן סוברים דאין לבעל פירי מהחתימה אזי אשה כדין טרפה ולא שייך לא מקדים מש"ה נקטו כי קאמינא אליבא דרבנן דרבנן סובר עד שעת הנתינה ושייך לא מקדים ולא קשה כתבי' ואוחבי' מטעם דלא מקדים׃ לפ"ז מתורצי' ונלמדי' היטב המשך הש"ם דמשני דר"י סובר דיש לבעל פירות עד שעת הנתינה ופריך הש"ם בשלמא לר"ל ר"ש מכשיר ר"ש אלא לר"י מ"ט דר"ש דמכשיר ההוא קושיא הוי להקשות כשאמר ר"י משום ב"א הוי להקשות מ"ט דר"ש דמכשיר ולמה המתין עד דמשני ר"י סובר עד שעת נתינה׃ ולפי דברינו ניחא דבל"ז לא יוכל להקשות על ר"י מ"ט דר"ש די"ל למאי דס"ד הי' סובר דר"י סובר דאין לבעל פירי מהחתימה והא דלא אמר דתיקון הזמן משום פירי די"ל דר"י סובר דלא מקדים דאף לר"י קשה קושית הש"ם כתבי' ואוחבי' וצ"ל דלא מקדים וכיון דלא מקדים א"ל לתקן הזמן משום פירי דלמאי ניחוש שלא יהיה הפסד מהחתימה עד הנתינה דהא לא מקדים ומנתינה ואילך חבא לב"ד ור"ל דאמר משום פירי דלר"ל לא קשה קושית כתבי' ואוחבי' דכדין טרפה וסובר דמקדים והוצרך לתקן הזמן שלא יהיה הפסד מהחתימה עד הנתינ' אך למאי דס"ד מוכרח לומר לר"י אף דליכא פסידא לבעל אפ"ה סובר דלא מקדים דהשתא סובר דר"י סובר דאין לבעל פירי מהחתימה וכדין טרפה אפ"ה מתרץ על קושית הש"ם כתבי' דלא מקדי' א"כ לא יוכל להקשות לר"י מ"ט דר"ש דמכשיר די"ל דר"ש סובר ג"כ ב"א והא דהכשיר דזנות בין יום ולילה לא שכיח ולא קשה לר"ש כתבי' ואוחבים די"ל כתירוצו מהש"ם דלא מקדים וא"ל אליבא דר"ש לא שייך לא מקדים דר"ש סובר שנתן עיניו לגרשה וכדין טרפה דהא השתא קיימינן דרבנן סוברי' ג"כ אין לבעל פירי משעת החתימה וסוברי' משום ב"א וקשיא כתבי' ואוחבי' וצ"ל דלא מקדים דהא האשה כדין טרפה ע"כ מוכרח לומר דאף כדין טרפה מ"מ איתא האי סברא א"כ אף לר"ש טעמא שמא יחפה ואף דסובר שנתן עיניו לגרשה אפ"ה סובר דלא מקדים ולא קשה מכתבי' ואוחבי' ובמתני' דהכשי' דזנות בין יו' ולילי' לא שכיח ול"ק קושי' הש"ם מ"ט דר"ש׃

אבל השתא דמתרץ דר"י סובר דיש לבעל פירי עד שעת נתינה קשה אמאי לא משני דסובר כר"ל דאין לבעל פירי מהחתימה אפ"ה לא יוכל לומר כר"ל דר"ל סובר מקדים ואיהו סובר דלא מקדים ׃ ועפ"ל כפי שכתבתי דהא בהא תליא דטעם לר"י דסובר דלא מקדים דאשה טרפה שלא כדין משעת החתימ' אם הי' סובר משעת החתימה הי' מודה לר"ל דמקדים והיה קשה קושי' הש"ם כתבי' ואוחבי' פריך הש"ם שפיר מ"ט דר"ש דמכשיר וא"ל דזנות בין יום ולילה לא שכיח א"כ קשה על ר"ש כתבי' ואוחבי' וא"ל דלא מקדים דהא ר"ל סובר משנתן עיניו לגרשה וכדין טרפה ולא שייך לא מקדים ומשני אליבא דר"ש לא קאמינא דא"כ נשאר עליו קושי' הש"ם כתבי' רק טעמ' דר"ש משום פירי ולדידי' לא קשה כתבי' ואוחבי' דכדין טרפה כסברת התוספות׃

אך לפ"ז נשאר עליין קושיא על הרמב"ם דמפרש לטעמא דר"ש דזנות בין יום ולילי' לא שכיח א"כ מאי מקשו הש"ם מ"ט דר"ש דמכשיר דהא טעמא דר"ש דהאי זנות לא שכיח וא"ל דקושית הש"ם אזלו כתבי' ואוחבי' מה הועילו וא"ל דלא מקדי' דהא לר"ש לא שייך לא מקדים דכדין טרפה הא תינח לפי' התוספ' דמפרשי' דקושי' הש"ם אזלו רק לר"י אבל לשיטת רש"י דמפרש דקושית הש"ם אזלו אף לר"ל דאף דסובר דאין לבעל פירי משעת החתימה היכא דאי מפיים תפיים מודה ר"ל דיש לבעל פירי עד שעת נתילה ומאי דמשני לא מקדים אף לר"ל שייך הפסד ללקוחות שהלקוחות לא ידעו שהגט נכתוב מתחילה דאי מפיים תפיים והאשה טרפה מהלקוחות שלא כדין׃ והב"ש הבין דהרמב"ם סובר כשהבעל יתן הגט בעצמו לאשתו נמי איכא קלא ונשאר קושיא לשיטת הרמב"ם למה צריך לשנויי דלא מקדים דהוי לשנויי דקלא אית ליה דע"מ מפקי קלא ע"כ צ"ל דהרמב"ם מפרש דקושית הש"ם כתבי' ואוחבי' אזלו גם לר"ל דבהאי מודה ר"ל דיש לבעל פירי עד הנתינה מש"ה לא יוכל לשנויי דע"מ מפקי קלא דאכתי איכא פסידא להלקוחות דהלקוחות לא יודעים שמתחלה נכתוב הגט דאי מפיים תפיים מש"ה מוכרח לשנויי דלא מקדים א"כ דאף דר"ש דסובר משנתן עיניו לגרשה היכא דאי מפיים תפיים מודה דיש לבעל פירי עד הנתינ' וטרפה האשה שלא כדין ואיכא האי סברא דלא מקדים א"כ לר"ש לא קשה כתבי' ואוחבי' די"ל דלא מקדים א"כ מאי מקשו מ"ט דר"ש דמכשיר דהא זנות בין יום ולילה לא שכיח ולעולם דר"ש אית לי' ג"כ שמא יחפה וכתבי' ואוחבי' טעמא דלא מקדים דאשה טרפה שלא כדין לסברת רש"י והוכחתי דהרמב"ם סובר כרש"י וצ"ע׃

אמנם אחר עיונא נראה ליישב דאיתא בב"ש בסימן קכ"ז לתירוץ קמא מהרמ"ם והרמב"ם אף דבעל נותן הגט לאשתו אפ"ה קלא אית ליה א"כ נכתב ביום ונחתם בלילה אמאי פסלו רבנן במתניתין ומתרץ משום דהחתימה היה בפסול אבל נכתוב ביום ונחתם ביום אף שהמסירה היה אחר הכתיבה הגט כשר׃ מיהו קשה על הב"ש דיש להבין דכיון דאיכא קלא וע"מ זוכרים ויודעים באיזה יום נתגרשה וליכא פסידא ללקוחות אמאי פסול משום דהחתימה היה בפסול דכיון דליכא פסידא להלקוחות אמאי נקרא החתימה בפסול׃ וצ"ל דאף דאיכא קלא וע"מ יודעי' באיזה יום נתגרשה מ"מ איכא למיחש דלמא לא יהיה קלא או שע"מ אינם זוכרים באיזה יום נתגרשה ויהיה הפסד להלקוחות מש"ה מיקרי חתימה בפסול׃

אך לפ"ז קשה מ"ט דר"ש דמכשיר דהא איכא החתימ' בפסול וא"ל דר"ש סובר שנתן עיניו לגרשה וליכא פסידא להלקוחות לא הוי חתימ' בפסול ז"א דאף אליבא דר"ש הוי החתימה בפסול דתוס' מקשו נימא דתיקון זמן משום מזונות שלא תפסיד מזונותי' ומתרלים דנאמנת כמגו דתטמין את הגט ואם יבא הבעל מסתמא יודעים ע"מ באיזה יום שנמסר וליכא הפסד לאשה אבל לפי שכתבתי לרבנן דפסלו דאף דאיכא קלא מ"מ דלמא ע"מ אינו יודעים באיזה יום שנמסר ותפסיד האשה מזונות כקושית התוס' ואמאי הכשי' ר"ש לסברת הב"ש ולכאור' הוא קושי' עצומ' על הב"ש׃

ולענ"ד לתרץ בטוב טעם ודעת דכבר הבאתי קושית מוהרמ"ם אמאי צריך לשנויי אליבא דר"י דסובר דיש לבעל פירי עד נתינה הוי לשנויי דר"י סובר משנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירי ואפ"ה לא יוכל למימר דתיקון הזמן משום פירי א"כ אמאי פסול רבנן במתניתין נכתוב ביום ונחתום בלילה אלא ע"כ דטעמא משום ב"א ואף שכתב למעלה תירוץ נכון מ"מ לפי תירוצי נשאר קושית מהרמ"ם על רש"י דלרש"י נסתר תירוצי יעוין שם׃ ועוד קשה לי לפירוש רש"י דמפרש דר"י סובר דיש לבעל פירי עד נתינ' יאמרו הלקוחות איידי דמי' מגלי' להש"ם לפרש דר"ש סובר שנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירי ור"ש פליג בתרתי על רבנן דרבנן סוברים משום ב"א ור"ש לית לי' משום ב"א ועוד פליג דרבנן סוברים דיש לבעל פירי עד הנתינה ור"ש סובר משנתן עיניו לגרשה דיוכל לפרש דר"ש ג"כ סובר דיש לבעל פירי עד הנתינה וליכא הפסד להלקוחות דהלקוחות יאמרו

יאמרו איתי ראיה וב"א לית ליה מש"ה הכשיר ר"ש ורבנן דפסלו במתניתין דטעמא משום ב"א ותנ"ל דר"ש סובר משנתן עיניו לגרש' וא"ל דמש"ה לא יוכל לומר טעמא דר"ש דיש לבעל פירות עד שעת הנתינ' ויאמרו הלקוחות איתי ראי' דמ"מ הוי החתימה בפסול דלמא לא יהי' קול והלקוחות לא יטענו איתי ראי' מש"ה נקט טעמא דסובר שנתן עיניו לגרשה וכדין טרפה האשה ולא הוי החתימה בפסול דאכתי הוי החתימה בפסול שהפסיד מזונות כפי שכתבתי ומוכרח לומר דר"ש לא חייש לזה א"כ יוכל לומר דר"ש סובר עד שעת הנתינה : שוב ראיתי מהמהרי פ"י הרגיש קצת בקושיא זו :

ולפע"ד נראה לתרץ דרש"י מפרש הכא קלא אית לה פירש רש"י דבעי' לאתויי ראי' אימת מטא גיטא לידה והתוס' הקשו תימא דלענין זנות דנהי דידוע שלא בא לידה ביום שכתיבה מ"מ כול לומר ולחפות שנתן לה קודם שזינתה · וכדי שלא להשוות למאור הגדול רש"י ז"ל שטעה ח"ו בדבר פשוט אמינא לייישבו דרש"י לשיטתו אזיל ולא קשה קושית התוספות · דתוס' בב"ב כתבי' ואותבי' מקשו הוי לי' לשנויי דאהני לשבוע דקמי' כמו שמתרץ הש"ס שבוע שנה חודש וגם גבי גיטין שבאים ממד"ה הוי לשנוי דאהני לשבוע קמיה ולפום רהיטא נראה דלא קשה דבשלמא גבי שבוע שנה אזלו קושית הש"ס שאשה תפסיד פירות וגם הבעל יוכל לחפות משני שפיר דמ"מ מהני לשבוע דקמי' שאם זינתה תהרג ולשבוע דבתרא לענין פירות שתגבה הפירות וגבי שבוע שנה ליכא הפסד להלקוחות מש"ה מהני לשבוע לקמי' אבל הכא דאיכ' פסידא להלקוחו' כסבר' נותנו' דלא מהני האי תועלת לשבוע דקמי' ולבתרא דמ"מ איכא פסידא להלקוחות וא"כ בכתבי' ואותבי' ובגיטין הבאים ממדינ' הים דאיכא הפסד להלקוחו' לא מהני האי תועלת דמהני לשבוע דקמי' ולא קשה קושית התוס' · אך להתוס' לשיטתם אזלו דמפרשים דקושית הש"ס כתבי' וגיטין הבאים ממדינת הים לא אזלו רק למ"ד משום ב"א דניחוש שמא זונה ולא משום פסידא דהלקוחות דלא שייך למימר מה הועילו ע"ש בתוס' בד"ה ואנהו ולשיטתם מקשו שפיר דהוי לשנוי דאהני לשבוע דקמי' · אבל רש"י דמפרש דקושית הש"ס אזלו להשה תטריף מהלקוחות שלא כדין א"כ לא יוכל לשנוי דאהני לשבוע דקמי' דלענין הפסד להלקוחות לא מהני האי תועלת לשבוע דקמי' וע"ז מהני הש"ס דקלא אית לי' וליכא הפסד ל הלקוחות וכיון דליכא הפסד להלקוחות אף דיוכל הבעל לחפות כקושית התוס' מ"מ מהני לשבוע דקמי' וגם בשר דעיקר קושית הש"ס אזלו לשיטת רש"י שיהי' הפסד להלקוחות ומהני דליכא הפסד להלקוחות ומהני לשבוע דקמיה · וכל המעיין ברש"י יראה להדיא שכוונתי א"ל לאמיתות הסוגיא דרש"י מפרש בין לענין זנות ובין לענין פירות דטרפה האשה מהלקוחות מיום שכתיבה ויש להבין אמאי לא מפרש רש"י דלענין זנות ניחוש שמא זונה ויקפה עלי' אלא ע"כ דכוונת רש"י כפי שכתבתי דלשמא זונה לא חיים דמ"מ מהני לשבוע דקמי' מש"ה כשר רק דעיקר קושית הש"ס אזלו שיהי' פסידא להלקוחות וע"ז לא מהני שבוע דקמי' ומתורץ קושית התוס' · רק דהתוספות לא עמס הזלו דמפרש דהא דמהני לשבוע דקמי' דווקא כשהכתיבה והנתינה הי' ביום אחד ומקשו שפיר דמ"מ יוכל לחפות דלא מהני שבוע דקמי' דכיון דהכתיבה והנתינ' לא הי' ביום אחד אבל רש"י לשיטתו אזיל ולא קשה קושית התוס' ודוק :

לפ"ז מתורץ הקושיא מה שהקשיתי על הב"ש דמפרש דטעמא דרבנן דפסלו במתניתין דאיכא החתימה בפסול דהא לר"ש נמי איכא החתימה בפסול משום מזונות וי"ל דבשלמא לר"ש דסובר משנתן עיניו לגרשה וליכא הפסד להלקוחות אף דאיכא הפסד לאשה מזונות דמש"ה כשר דאהני לשבוע דקמי' שתגבה מזונות קודם הזמן הנכתוב בגט והוי כמו שבוע שנה חודש דמהני בכה"ג אבל לרבנן דפסלו דסברי דיש לבעל פירי עד הנתינה ונכתב ביום ונחתם בלילה דאיכא הפסד להלקוחות דלמא איכו זוכרים ע"מ או שלא יהי' קלא ובהאי לא מהני התועלת דמהני לשבוע דקמי' מש"ה פסלו רבנן :

לפ"ז ניחא דברי התוס' שמקשו וא"ת נכתב ביום ונחתם בלילה אמאי פסלו רבנן מאי מקשו דהא איכא למימר דטעמא דרבנן משום דהחתימה היה בפסול כמו שכתב הב"ש אבל לפי מה שכתבנו מקשו התוס' שפיר וא"ל דטעמא משום דהיה בפסול א"כ אמאי הכשיר ר"ש דהא איכא נמי החתימ' בפסול לענין מזונות וה"נ דאהני לשבוע דקמיה דהא התוס' סובר דלא מהני שבוע דקמי' דווקא בשנכתב ביום ונחתם ביום ונתינה הי' באותו יום יעוין בד"ה ואנהו' אלא ע"כ דכיון דליכא ריעותא אכשיר ר"ש מקשו שפיר לרבנן אמאי פסלו ומוכרחים לתירוצם דלמא ימכור בלנעה ולא יהיה קלא דדווקא כשנתן ע"י שליח יש לו קול אבל הב"ש כתב להאי סברא דאף כשהבעל בעצמו יתן היכא קלא והיה קשה לן אמאי פסלו רבנן ומוכרח לומר להמזונות טעם החתימה שהיתה בפסול וליכא קלא ...

קלא והיה קשה אמאי פסלו רבנן ומוכרח לתרץ דהחתימה היה בפסול ואליבא דר"ש דכשר דמהני לשבוע דקמי' · לפ"ז מתורץ קושי' מהרמ"ם שהקשה אמאי לא משני דר"י הו' משנתן עיניו לגרש' דהשתא קיימינן כשהבעל נותן גט לאשתו איכא קלא א"כ אמאי פסלו רבנן במתניתין וא"ל דהחתימה הי' בפסול אם נימא דרבנן סוברים משנתן עיניו לגרשה ליכא פסידא להלקוחות לא הוי החתימ' בפסול וא"ל דאף בכה"ג הוי החתימ' בפסול א"כ מ"ט דר"ש דמכשיר דהא איכא ג"כ החתימה בפסול לענין מזונות מש"ה מתוקמא לר"י דיש לבעל פירי עד הנתינ' ואיכא הפסד להלקוחות והוי החתימ' בפסול ולא מהני לשבוע דקמי' ולר"ש דמכשיר דכיון דליכא פסידא להלקוחות אף דאיכא הפסד מזונות מ"מ מהני לשבוע ולא מהני החתימה בפסול :

לפ"ז מתורץ ג"כ מה שהקשיתי לפירוש רש"י אמאי לא משני דר"ש סובר דיש לבעל פירי עד הנתינ' ומה דהכשיר משום דהלקוחות יאמרו איתי ראי' דא"כ הי' קשה לרבנן אמאי פסלו במתניתין הא איכא קלא וא"ל משום דהחתימה הי' בפסול שיהי' טריפת הלקוחות שלא כדין ולא מהני התועלת שמהני לשבוע דקמי' א"כ מ"ט דר"ש דמכשיר וא"ל דמהני לשבוע דקמי' דהא השתא קיימינן דר"ש ג"כ סובר דיש לבעל פירי עד הנתינה ואיכא פסידא להלקוחות ולא מהני לשבוע דקמי' מש"ה מוכרח לפרש דר"ש סובר שנתן עיניו לגרשה וליכא פסידא להלקוחות ולא הוי החתימה בפסול דמהני לשבוע דקמי' · אך כל זה אם נימא דרש"י סובר דאף אם הבעל נותן בעצמו איכא קלא ומוכרח לומר דטעמא דרבנן דפסלו דהחתימ' היה בפסול ולא קשה הקושיא שהבאתי על רש"י אבל אם נימא דרש"י סובר כסברת התוספות דדווקא ע"י שליח אית לי' קול וטעמא דמתניתין דפסלו משום דליכא קלא כסברת התוספות א"כ נשאר כל הקושיות שהבאתי על רש"י אלא ע"כ דרש"י סובר דאף גבי בעל בעצמו נמי איכא קלא · ואם עדיין נפשך לומר דהא הר"ן כתב מדכתב רש"י גבי המשלים גט לאשתו דמיירי שהבעל הלך לדרכו משמע דדווקא גבי גיטין הבאים ממד"ה שמכינן אקלא זה ליתא דעיקר טעמא מרש"י דהיכא דאפשר שלא יהי' מוקדם שהכתיבה והנתינ' יהיה ביום א' לא סמכינן אקלא אבל בשאי אפשר שלא יהי' מוקדם כגון שהוליך גט ממקום למקום סמכינן אקלא וסמכינן אקלא אף כשהבעל בעצמו נותן הגט :

אך לפ"ז קשה לי אמאי צריך לשנויי אליבא דר"ש לא קאמינא דהוי לשנויי דר"י אמר אף אליבא דר"ש והא דהכשיר ר"ש דסובר משנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירי וליכא הפסד להלקוחות ולא הוי החתימה בפסול דמהני לשבוע דקמי' אם זינתה תהרג או לענין מזונות והא דפסלו רבנן משום דסוברים דיש לבעל פירי עד הנתינה ויוכל היהי' הפסד להלקוחות ולא מהני האי תועלת לשבוע דקמי' והוי החתימה בפסול מש"ה פסלו רבנן ולעולם דר"ש סובר ג"כ לטעמא משום ב"א · רק די"ל דבתר הכי מקשו כתב שבוע שנה חודש ומשני דאהני לשבוע דקמי' אבל מקמי הכי לא מסיק האי סברא דמהני לשבוע דקמי' מקשו הש"ס שפיר מ"ט דר"ש דהכי אזלו קושית הש"ס דאף לטעם משום ב"א קשה אמאי פסלו רבנן דהא איכא קלא אף כשהבעל נותן הגט בעצמו וכ"ל כתירוץ הב"ש משום דהוי החתימה בפסול דהא אף לר"ש איכא החתימה בפסול דשמא זינתה אף דבין יום ולילה לא שכיח מ"מ להוי החתימה בפסול כמו לרבנן דאף משמא איכא קלא מ"מ מיקרי החתימה בפסול דלמא לא יהיה קלא ה"ה לר"ש נמי מיקרי חתימה בפסול · וא"ל לר"ש לא הוי החתימה בפסול דמהני לשבוע דקמי' דהא עדיין לא אסיק האי סברא ומשני אליבא דר"ש לא קיימינן לטעמא דר"ש משום פירי ומובר שנתן עיניו לגרש' וזנות לא שכיח כלל ולא הוי החתימה בפסול דזנות לא שכיח דר"ש לית לי' ב"א :

לפ"ז מתורץ מה שהקשיתי על הרמב"ם לסברת הרמב"ם מאי מקשו הש"ס מ"ט דר"ש דלמא טעמא דר"ש דזנות בין יום ולילה לא שכיח לקושית הש"ס אזלו אף דלא שכיח מ"מ יהיה פסול משום דהחתימה היה בפסול ומשני דר"ש לית ליה ב"א כלל ולא הוי החתימה בפסול :

אך כל זה אם נימא להרמב"ם סובר כפי שהבין הב"ש דהרמב"ם סובר כשהבעל בעצמו נותן הגט איכא קלא וטעמא דחכמים דפסלו משום דהוי החתימ' בפסול מקשו הש"ס שפיר מ"ט דר"ש דאיכא החתימ' בפסול דשמא זינתה אבל אם נימא כפי שהבין הטור בסי' קכ"ז שדעת הרמב"ם דאף ע"י שליח ליכא קלא וטעמא דרבנן דפסלו כפשטא דשמא זינתה וליכא קלא א"כ נשאר קושיא על הרמב"ם מאי פריך הש"ס מ"ט דר"ש דר"ש סובר בין יום ולילה לא שכיח שזינתה אלא ע"כ כפי שהבין הב"ש ורבינו ב"י דהרמב"ם סובר דבכה"ג אמרינן דקלא אית לי' א"כ הוכחתי דדעת הרמב"ם ורש"י והרא"ש לחד תירוצ' והרשב"א

ל"ח מידולא דאף כשהבעל בעצמו נותן. הגט איכא קנה והגט כשר. וגם פשטא דמתניתין משמע דאף גבי בעל איכא קלא וטעמא דפסלו רבנן משום דהחתימ' הי' בפסול דאלת"ה דגבי בעל ליכא קלא וטעמא דפסלו רבנן דחיים שמא זינתה א"כ אמאי לא קתני במתניתין רבותא טפי כשנכתב ונחתם ביום והנתינ' הי' ביום אחר שהכתיב' שיהי' פסול דשמא זינתה כקושית מוהרמ"ש אלא ע"כ דבהאי הגט כשר דאף גבי בעל איכא קלא וע"מ יודעים באיזו יום נתגרש' רק בנכתב ביום ונחתם בלילה דפסול משו' דהחתימ' הי' בפסול · ואם עדיין נפשך לומר דהא הרא"ש בתירוץ בתרא כתב דאין ליתן גט רק ע"י שליח וכן דעת הר"י בעל התוספות והטור בסי' קכ"ז מביאו תירוץ בתרא מהרא"ש וגם בסימנים שהר"י מביאו להלכ' תירוץ בתרא מהרא"ש ומי ימלא לבבו להקל נגדם וליתן דעת מכרעת שילעתי את מך ערכי ואיני כדאי להכריע שאין בי לא תורה ולא דעת ובינה וזו א"ל לפנים שהמסדרים הגט מבעל עצמו לאשתו שעשו שלא כדת התור' להכניס א"ע במקום שגדולי הפוסקים מחולקים ולצאת נגד כל הפוסקים מהראוי הי' להמסדרים הגט לצוות להבעל שיעשה שליח במקום הנתינ' אף שהרמ"א התמיר אף ע"י שליח כבר כתבנו דהרמ"א מיירי שאשה הי' במקום הכתיב' וכנידון דידן אף הרמ"א מודה ליתן ע"י שליח מ"מ דכיון דכבר ניתן הגט הגט כשר כאשר אבאר בס"ד דמוכח מהרא"ש דהרא"ש סובר להלכ' כתירוץ קמא דהרא"ש פסק בשעת הדחק סמך על ר"ש דהכשיר ויש לתמוה דהא הש"ס מסיק אליבא דר"ש לא קמשני דר"ש לית לי' ב"א והרא"ש פסק כר"י משום ב"א והאיך סמך בשעת הדחק על ר"ש וא"ל בשעת הדחק סמך על ר"ל דהלכ' משום פירי וסמך על ר"ש דסובר משנתן עיניו לגרשה הלא דזו דוחק ועוד דהש"ס מקשו גיטין הבאים ממדינת הים מה הועילו מאי מקשו דלמא באמת בהאי לא תיקנו הזמן וצ"ע דקושית הש"ס אזלו ממעשים בכל יום שבכל גיטין אף במד"ה כותבין הזמן והקשו מה הועילו והתוס' מפרש דקושית הש"ס אזלו רק למ"ד משום ב"א א"כ אם נימא בשעת הדחק סמכינן על ר"ל וטעמא משום פירי א"כ מאי מקשו ודילמא אה"נ כותבין הזמן לגט ממד"ה הוי שעת הדחק וכותבין הזמן משום פירי לבשעת הדחק לית לי' טעמא משום ב"א ומאי מקשו הש"ס אלא ע"כ דאף בשעת הדחק חיים לב"א א"כ האיך פסק הרא"ש דבשעת הדחק סמכינן על ר"ש דהא ר"ש לית לי' ב"א והרא"ש פסק כר"י א"כ סתר אהדדי :

אבל לפי מה שכתבתי ניחא דהרא"ש סובר דאף גבי בעל איכא קלא וטעמא דרבנן דפסלו משום דהחתימה הי' בפסול וסובר כסברת הרמב"ם דטעמא דר"ש דזנות ביום ובלילה לא שכיח והא דמקשו מ"מ דר"ש דאף דזנות בין יום ולילה לא שכיח מ"מ מיקרי החתימ' בפסול דלמא זינתה ומשני אליבא דר"ש לא קמשנינא דעדיין לא מסיק אדעתי' האי סברא דמהני לשבוע דקמי' אבל לבתר דמקשו משבוע שנה קודם ומשני דמהני לשבוע דקמי' אנכא למימר דר"ש אית לי' ג"כ משום ב"א והא דמכשיר דזנות בין יום ולילה לא שכיח וא"ל שיהי' פסול משום דהחתימ' הי' בפסול דהא מ"מ מהני לשבוע דקמי' שאם זינתה תהרג ולר"ש ליכא פסידא להלקוחות דסובר משנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירי מש"ה מהני לשבוע דקמי' ורבנן דפסלו במתניתין דסברו יש לבעל פירי עד שעת נתינ' ואיכא פסידא להלקוחות והיכא דאיכא פסידא להלקוחות לא מהני שבוע דקמי' והוי החתימ' בפסול מש"ה פסלו רבנן ולעולם דאף ר"ש סובר משום ב"א וטעמא דמכשיר דמהני לשבוע דקמי' ואף לר"י דסובר דר"ש מכשיר אף לעשרה ימים י"ל דמש"ה מכשיר דאף דר"ש סובר משום ב"א דסובר דאף שהבעל בעצמו נותן הגט איכא קלא והחתימ' בפסול לא הוי משום דמהני לשבוע דקמיה מש"ה סמך הרא"ש בשעת הדחק על ר"ש דאף דפסק משום ב"א סובר דר"ש אית לי' ג"כ ב"א והכשיר משום דאיכא קלא אף גבי בעל והחתימ' בפסול לא הוי דמהני לשבוע דקמיה :

אבל שמקשין דהקש' מגיטין הבאים ממד"ה עדיין לא אסיק אדעתי' דקלא אית לי' דכיון דסובר דלית לי' קלא הוי סובר דר"ש למכשיר ע"כ טעמא משום פירי דליכא למימר משום ב"א אמאי הכשיר ניחוש שמא תזנה וא"ל דזנות בין יום ולילה לא שכיח דהא ר"י מכשיר אליבא דר"ש אף עד עשרה ימים וא"ל דמהני לשבוע דקמי' לשבוע דקמי' לא מהני רק שלא יהי' החתימ' בפסול דמ"מ מהני עכ"פ שאם זינתה קודם הזמן שתהרג אבל דמהני לענין יחפה דעיקר התקנה שלא יחפה ובגיטין הבאים ממד"ה בוודאי יחפה בהאי לא מהני שבוע דקמי' כסברת התוס' בד"ה ואנקיט ועכ"כ מוכרח לומר טעמא דר"ש משום פירי ליכא למימר דסמוך על ר"ש דטעמא דר"ש משום פירי וקושית הש"ס אזלו לר"י דטעמא משום ב"א והאיך יוכל לסמוך על ר"ש דסובר משו' פירי אבל לבתר דמשני דקלא אית לי' אף גבי בעל קלא אית לי'

מסקינן ג"כ טעמא דר"ש משום ב"א והא דהכשיר עד עשרה ימים דליכ' למיחש לשמא יחפה דקלא אית לי' אף כשהבעל יתן הגט וליכא למיחש שיהי' פסול משום דהחתימ' הי' בפסול דכיון דליכא פסידא להלקוחות דסובר שנתן עיניו לגרשה מהני לשבוע דקמי' שלא נקרא החתימה בפסול ולרבנן דפסלו במתניתין דאיכא הפסד להלקוחות מיקרי החתימ' בפסול ולא מהני שבוע דקמי' ומש"ה סמך הרא"ש בשעת הדחק על ר"ש אף דפסק כר"י הא תינח אם נימא דהרא"ש פסק להלכ' כתירוץ קמא יוכל להשוות דהרא"ש לא סתר אהדדי אבל אם נימא להלכ' פסק הרא"ש כתירוץ בתרא דדווקא ע"י שליח איכא קלא א"כ הדרא קושיא על הרא"ש האיך פסק בשעת הדחק כר"ש דהא לר"ש איכא טעמא משום פירי · וא"ל בשעת הדחק סמך דטעם משום פירי א"כ מאי מקשו הש"ס מגיטין הבאים ממד"ה דהתם איכא שעת הדחק והתם לטעם משום פירי · וא"ל דסמך על ר"ש משום דמהני לשבוע דקמי' אף דאיכא שמא יחפה אפ"ה סמך דמהני לשבוע דקמיה · א"כ אכתי מאי מקשו הש"ס מגיטין הבאים ממד"ה דהא מהני לשבוע דקמי' אלא ע"כ דהא דמהני שבוע דקמי' רק שלא יהי' החתימ' בפסול · אבל היכא דאיכא חשש שיחפה לא מהני שבוע דקמי' דאכתי לא אסיק דקלא אית לי' ומקשו הש"ס שפיר אבל למסקנא דמשני דקלא אית לי' טעמא דר"ש נמי משום ב"א · והכשיר משום דקלא אית לי' ומהני לשבוע דקמי' שלא נקרא החתימ' בפסול מש"ה סמך הרא"ש בשעת הדחק על ר"ש דסובר להלכ' כתירוץ קמא א"כ הוכחתי בראי' עצומה שהרא"ש קבע להלכ' כתירוץ קמא · וראי' לדברי שהטור פסק בסי' קמ"ח כשהבעל כתב הגט ואחר כתיבת הגט נתייחד עם אשתו כשהבעל נותן הגט מידו לידה תנשא לכתחילה אם נימא דהטור סובר להלכ' כתירוץ בתרא מהרא"ש האיך פסק כשנותן הגט מידו לידה תנשא לכתחלה דהא איכא פסול משום מוקדם אלא ע"כ דהטור סובר דהלכ' כתירוץ קמא מהרא"ש וכן כתב דהיש' ופריסה בתירוץ א' דהטור סובר דהלכ' כתירוץ קמא מהרא"ש · והא דכתב הטור בסי' קכ"ז שלא ליתן גט רק ע"י שליח · י"ל בוודאי ע"י שליח איכא קלא דהליכת שליח וביאתו מידע ידיע איכא יותר קלא ע"י שליח משהבעל נותן הגט דבעל נותן הגט ליכא כל כך קלא. מש"ה המחמיר שיתן הגט רק ע"י שליח כדי שיהי' קלא ביותר דאיכא קלא בהליכות השליח וביאות השליח מלבד שע"מ מפקי ג"כ קלא אבל כשנותן ע"י השליח יהי' נ"ל ריעותא כגון גבי גט ישן כשנותן ע"י השליח הוי דיכא דלא תינשא לכתחילה וכשהבעל נותן בעצמו תנשא לכתחילה שהבעל בוודאי לא בעל אחר כתיבת הגט דחיים לפגמא דברים · והטור פסק הלכ' כדעת הרמ"ה מש"ה פסק גבי גט ישן דהבעל בעצמו נותן הגט דע"י שליח מיגרע גרע אבל בגיטין דעלמא מוטב שיתן ע"י השליח דאיכא קלא ביותר מש"ה כתב הטור בסי' קכ"ז דנותן הגט ע"י שליח אבל אם הבעל בעצמו נתן הגט מודה הטור דגט כשר דאף גבי בעל איכא קלא דע"מ מפקי קלא :

לפ"ז מתורץ קושית הש"ך שהביאו הפוסקים דטור סתר אהדדי בסי' קכ"ז כתב שיתן הגט ע"י שליח ובסי' קמ"ח כתב דבעל בעצמו רשאי ליתן הגט מידו לידה דלק"מ דהטור סובר להלכ' כתירוץ קמא מהרא"ש רק דע"י שליח איכא קלא ביותר מש"ה פסק שיתן ע"י שליח וגבי גט ישן דאיכא ריעותא ליתן ע"י שליח מש"ה פסק דבעל בעצמו נותן הגט · א"כ הוכחתי דאף לדעת הטור הגט כשר · וא"צ הבעל ליתן גט אחר · וכן כתב הב"ש בסי' קמ"ח כשהבעל נתן בעצמו הגט לאשתו שהגט כשר וא"צ גט אחר · אבל מכל מקום שהב"ד שמסדרי' הגט מבעל לאשתו לא יפה הי' עושים דע"י שליח איכא קלא ביותר והי' להם לצוות להבעל שהבעל יעשה שליח לנתינות הגט · אבל לכיון דהבעל נתן הגט בעצמו הגט כשר וא"צ גט אחר · ועוד אמינא כשהבעל מוליך הגט ממקום למקום ואשה לא הי' במקום הכתיב' לרשאי הבעל ליתן הגט לכתחילה ליד האשה דיש להבין לתירוץ בתרא מהרא"ש דמתיר ע"י שליח אף שהכתיב' הי' קודם הנתינות הגט ואיכא חששא שיהי' פסידא להלקוחות · אפ"ה מתיר ע"י שליח דע"מ מסקו אדעתי' וזוכרים יום הכתיב' ומפקא קלא בהאי טעמא נמי דאף כשהבעל בעצמו נותן הגט נימא דע"מ מפקי קלא דקיימ"ל המלוה חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים דעדים מפקי לקלא ואמאי הכשיר הרא"ש לתירוץ בתרא דליתן הגט רק ע"י שליח וצ"ל כשהבעל בעצמו נותן הגט אזי סברו העדים באותו יום שנכתב נותן גט לאשה משום דלא מקדי' איכא פורענות לנפשי' ולא מסקי אדעתי' לדעת אם באותו יום שנכתב נמסר ולא מפקי קלא אבל גבי שט"ח ליכא למימר דלא מקדים ומסקי הע"מ לדעת באיזה יום שנכתב דהם סברו שיכתוב קודם המסיר' למפקי קלא אבל כשנותן הגט ע"י שליח מסתמא לא נמסר ביום הכתיב' דהליכת השליח וביאתו מידע ידיע ויודעים העדים שלא נמסר ביום הכתיב'

ומפקי

ומפקי קלא ובהאי טעמא נמי איתא כשהבעל מוליך הגט ממקום למקום ומידע ידיע מהליכתו ומביאתו ובפרט שיודעים שלא נכתב הגט במקום הכתיב' דבאותו המקום אין כותבין גיטין ומסיק אדעתי' לידע יום המסיר' ומפקי קלא דבהאי אף הר"י והר"ש בתירן בתרא מודים דהבעל בעצמו יוכל ליתן הגט ליד אשה והא דאסרו הר"י והר"ש בתירוץ בתרא מיירי כשאשה הי' במקום הכתיב' והוברים הצדים באותו יום שנכתב נמסר דלא מקדים אינים פירעונות ולא מפקי קלא וכן מורין לשון הרא"ש דכתב כשנתן ע"י שליח הוי כגיטין הבאים ממד"ה משמע דאים ואשה הי' בעיר אחד במקום הכתיב' אפ"ה כשנותן ע"י שליח הוי כגיטין הבאים ממד"ה וכן מוכח דב"י בסי' קכ"ז פסק כתירן בתרא מהרא"ש שאין ליתן הגט רק ע"י שליח ומ"ז הרמ"א כתב ונהגו להחמיר אף ע"י שליח וע"כ דב"י מיירי כשאים ואשה הי' במקום הכתיב' דאם נימא דמיירי כשאשה לא הי' במקום הכתיב' רק שמוליך הגט ממקום למקום האיך כתב הרמ"א דנהגו להחמיר דהא ממקום למקום לית פיקפוק בעולם שמותר ליתן הגט ע"י שליח אלא ע"כ דב"י מיירי כשאים ואשה הי' במקום א' במקום הכתיב' וקבע להלכ' שיתן הגט ע"י שליח ובהאי החמיר הרמ"א שלא ליתן אף ע"י שליח דחושש לדעת הר"ן דכיון דאפשר ליתן הגט שלא יהי' מוקדם דאים ואשה הי' בעיר אחת · אבל כשאשה לא הי' במקום הכתיב' וא"א שלא יהי' מוקדם והבעל מוליך הגט ממקום למקום בהאי אף הר"י והרא"ש בתירן בתרא מודים שהבעל בעצמו יתן הגט לאשה · ומהאי טעמא כתב הרמ"א בסי' קמ"ב שהבעל מוליך הגט ממקום למקום צריך לומר בפ"נ ובפ"פ ומשמע אף שהכתיב' לא הי' ביום הכתיב' אפ"ה רשאי הבעל ליתן הגט לאשתו והאיך רשאי ליתן הגט דהא הוי גט מוקדם אלא ע"כ כשהבעל מוליך ממקום למקום מידע ידיע מהליכתו ומביאתו וע"מ מפקי קלא ורשאי הבעל ליתן הגט לאשה מש"ה כתב דצ"ל בפ"נ ובפ"פ · וממילא לא קשה קושית הש"ך דטור סתר אהדדי בסי' קכ"ז כתב דיתן הגט רק ע"י השליח · ובסימן קמ"ח כתב דרשאי הבעל ליתן גט ליד אשה בסי' קמ"ח מיירי כשהבעל מוליך ממקום למקום וממקום למקום לכ"ע רשאי הבעל ליתן הגט לאשה :

שוב ראיתי שיש"ש בפ' שני בגיטין סי' ה' שפסק שהבעל המביא גט מעיר לעיר שרשאי ליתן הגט לאשתו דאף להר"י כתב שאין להתיר רק ע"י שליח הר"י מיירי כשאשה היא במקום הכתיבה אבל כשהבעל מוליך הגט ממקום למקום נמי יש לו קול וכשר ומקיים וכן מצאתי בתשובת מהור"ר משה מסל"א בשם הגאון מהרא"י ומנהג פשוט מקדמוני' ובתראי ובתיקון גט שבידי שתיקן מהורר ליפמן עפ"י קבלת מהר"ר מנחם ממריז בורג ומהורר יוחנן ומ' שלמה כתבו בפירוש שהבעל מוליך גט לאשתו בלא שליח וראה ראינו בעינינו שהגאונים קדמאי כולם סוברים ממקום למקום רשאי הבעל להוליך גט לאשתו וברוך ה' שהנחני בדרך אמת שכוונתי הלכה לדעת הגדולים אשר כל בית ישראל נשענים עליהם רק שיש"ש מביאו שמהר"ר ישראל מברונא חולק על הגאונים הנ"ל דעיקר ראייתם מדאיתא בגיטין דף ה' שלא תחלוק בשליחות ופריך הש"ס א"ה בעל נמי להצריך לומר בפ"נ ובפ"נ שלא תחלוק בשליחות ואם בעל לאו שליח מיקרי האיך ס"ד שלא תחלוק בשליחות אלא ע"כ דבעל מקרי שליח ומוהר"י מברונא השיב בתוס' הי' גירסא אחרת והכי גרסינן ונרא' דהאי פירכא בעל נמי לא קאי אמאי דמשני שלא תחלוק בשליחות דבעל לאו שליח הוא ועוד דבלאו א"ה פריך שפיר · זה לית' דיש"ש הביאו בשם הר"י מברונא שכתוב דחלילה לו לחלוק על הגאוני' אם שפשט להם התירא דאף לכתחילה מותר הבעל ליתן הגט לאשה · ועוד שמ"ז הרמ"א בסי' קמ"ב סובר כסברת היש"ש דכתב בסי' קמ"ב הבעל המביא גט ממקום למקום שצ"ל בפ"נ ובפ"פ שלא תחלוק בשליחות כדי שלא לטעות בשליח אחר היכא אם סובר כסברת היש"ש להגאונים דבעל מיקרי שליח שפיר כתב שלא לטעות בשליח אחר אבל אם נימא כדעת הר"י ברונא דבעל לא מיקרי שליח האיך גזרינן אטו שליח אחר אלא ע"כ דבעל מיקרי שליח ואנחנו נגררים בהלכה לפסוק כדעת הרמ"א · וכיון דהרמ"א ויש"ש והגאוני' סוברים בחדא שיטה · והכל בירדנו דהטור סובר כוותי' · והרא"ש לחד תירוצא סובר כוותי' · ואפשר דאף לאידך תירוצא סובר כוותי' כפי שבררנו לית דין צריך בושש שהגט כשר מה שנתן הבעל בעצמו לאשתו · ולדעתי יכולים להתיר כשהבעל מוליך הגט ממקום למקום שמותר אף לכתחילה ליתן הגט לאשתו · וכשהייתי יושב על כסא הוראה בק"ק יוזעפוף בגליל לובלין ראיתי מעשה שנוהגים בגליל שהבעל בעצמו מוליך הגט ממקום למקום ובפרט בעובדא דידן שכבר נתן הגט שהגט כשר וא"צ גט אחר ועוד שהבעל העיטור פסק כר"ל משום טרי והגהות מיימוני מביאו שכמה פוסקים סוברים שהגט שלא נכתב כשר אף לכתחל' ע"י ע"מ שמפקי קלא ואף שפשוט בעיני שהגט כשר אך שהגאון א' מגאוני זמנינו כתב שצריך ליתן גט אחר הוצרכתי להאריך בראי' עצומה שהגט כשר והאשה מגורשת בהאי גיטא מבלי שום פיקפוק בעולם וה' יצילנו משגיאות ויראינו בתורתו נפלאות היום יום ח' כסליו תקנ"ט לפ"ק · הק' יצחק אברהם בהמ"ו הגאון המפורס' המנוח מוהר"ר בערים יצו' חונה בק"ק פינטש וגליל יע"א :

סימן סא

נשאלתי מכבוד מחותני הרב המאו"הג מ' מנחם נחום האב"ד דק"ק סידלוב :

איש אחד ושמו שלמה המכונה זלמן בן יונה והוא ממרחקים ונשא אשה בק"ק סידלוב ושמה אסתר בת אברהם ואחר הנשואים הלך הבעל זלמן למרחקים ולא נודע מקומו ואשתו יושבת שכולה וגלמוד' ויהי כי ארכו הימים ביקש אבי האשה לכני ארצי ופרקי שיפקדו אחרי חתנו הנ"ל אולי ימצאו אותו באחת המקומות יראו לבקש מהרב אב"ד וב"ד דק ולכל אשר בידו שבט המושל שיכופו כאגמון ראש חתנו שיחזור לביתו או אשתו ואם ימאן ישלח לה גט פטורין ויבוקש וימצא האיש הנ"ל בק"ק קראטשין וכבוד הרב הגאון אב"ד דשם ובית דינא רבא הכניסו עצמם למצוה רבה כזו והוציאו מכח אל הפועל עד שהבעל זלמן ציוה לכתוב גט פטורין ועשה שליח להולכה כד"ת וכבוד הרב הגאב"ד דשם שלח אמרותיו להרב המאו"הג אב"ד דק"ק סידלוב שהבעל שלמה זלמן הנ"ל מסר הגט לשליח להולכ' שיתן הגט לאשתו אסתר בת אברהם הכהן וכן כתוב בגט ובאמת הוא אינו כהן ונעלמה שידיע' מבטן מי יצא הרעה להגיד שאבי' הוא כהן ולדעת בזאת האשה עגונה שכולה וגלמוד' שבעלה רחוק נדוד מקראטשין וא"א להשיג גט אחר והנה נשאלתי אי מותר למסור לה גט זה כי אין לנו עיגון גדול מזה או שהגט פסול וכבוד השואל ה"ה המאו"הג אב"ד דק"ק סידלוב האריך למעניתי ומלדד ומראה פנים להיתרא ולאיסורא וביקש מאתי לחוות דעתי ולאן דעת התורה נוטה :

תשובה הלא בוודאי לא נעלם ממעכ"ת שמאוד מאוד מרחיק אני ע"מ ומירתי הוראה אנכי להכניס ראשי באיסור א"ת שחמור' אך מגודל אהבתי אותן דמעכ"ת אתו' שחקוקה בלבי ואין מסרבין לגדול · גלל זה אמרתי אענה גם אני את חלקי כפי הוריני מן השמים · ומתחלה חל עלינו לבחר מה הוא דינו של משנה שמו · או שמה דקתני במתניתין שינוי שמו כו' תצא מזה ומזה אם זה הוא גט פסול מדאורייתא או רק מדרבנן :

ונראה דבמחלוקת שנוי ותליא בפלוגתא דרבוותא שאיתא בהרמב"ם פרק ג' מהלכות גירושין הלכה י"ד שינה שמו ושמה שינה שם עירו או עירה אע"פ שכתב כל שם שיש לו או שם שיש לה אינו גט כתב המ"מ אם לא כתב נחלקו המפרשים לדעת הראב"ד שהוא פסול ודעת בעל העיטור שהוי' כשר והרשב"א נסתפק ולדברי שכל אם כתב בשינוי הוא פסול לגמרי מפרש הלח"מ דמתניתין דקתני שינה שמו וכו' תצא מזה ומזה והולד ממזר הוי · אגב למימר דפסול מדרבנן הוי דהא במתניתין הי' במזרח וכתב במערב דאע"ג דקתני תצא והולד ממזר משני דהסוא הילד ממזר הוא מדרבנן והו"א דה"ה בשינה שמו שהגט פסול מדרבנן לכך כתב המ"מ דבשינ' שמו לכ"ע הגט פסול מדאורייתא :

ויש להבין מנלי' להמ"מ דמפרש דהרמב"ם סובר דגט פסול מדאורייתא גבי שינה שמו · וא"ל מדכתב הרמב"ם דאינו גט משמע שפסול מדאורייתא דמ"מ קשה מנלי' להרמב"ם דבהאי גט בטל מדאורייתא וי"ל דאיתא בגיטין דף ך' ההוא גברא דעל לבי כנישתא שקל ס"ת ויהב לדביתהו אמר ר"י למאי ליחוש לה כו' אי משום כריתות דאית בה הא בעינן וכתב לה לשמה וכי תימא דילמא אקדים ויהיב ליה זוזי לספרא הא בעינן שינה שמו ושמה ושם עירו ועירה וליכא ואם נימא דהיכא דשינה שמו פסול רק מדרבנן ומכ"ש בדלא כתבו כלל שמו ושמה דאינו פסול רק מדרבנן דבלא כתב כלל קילא משינה שמו כדאיתא בתוס' ד"ה הא בעינא שמו ושמה ובהרא"ש פ' הזורק ושאר פוסקים א"כ האיך קאמר ר"י למאי ניחוש לה דמשמע דאין חשש כלל בנתינה הנ"ל שאשה הוא כהן מותרת לו דאם נימא שהגט מדאורייתא הוי גט מעליא היכא כתב נ"מ רבתא בהאי נתינות הס"ת אע"כ דגט בשינ' שמו בטל מדאורייתא ושפיר אמר ר"י למאי ניחוש לה והוכיח הרמב"ם דינו בהאי גט בטל מדאורייתא אך לפ"ז נשאר קושיא על המ"מ דמפרש דהראב"ד ובעל העיטור מחולקים במה לא כתב כלל ומשמע בפירושו דיוכל לומר דהרמב"ם סובר כדעת

בבעל

בבעל העיטור דהא הוכחתי דהרמב"ם סובר כן מדקאמר ר"י למאי ליחוש ואם נימא דסובר כבעל העיטור אכתי קשה דהא התם לא כתבו כלל שמו ושמה וקשה להש"ס האיך אמר ר"י למאי ליחוש לה אמנם נראה לתרץ הקושיא בתשובות הרא"ש כלל מ"ה סימן כ"א דכתב כשלא כתב שם עירו ועירה דהגט כשר ומביא ראי' מהסוגיא דיהיב ס"ת לדביתהו שתתגרש בו דבעי תלמודא לומר דמגורשת בכריתות דכתיב בי' לולי שלא נכתב לשמה יע"ש · ויש לתמוה טובא דהא אדרבה מהסוגיא מוכח איפכא דאמרינן וכי תימא דיהיב זוזי לספרא ומשני בעינן שמו ושמה שם עירו ועירה אלמא דלמסקנא איכא טעמא משום דלא כתב שמו ושמה עירו ועירה דפסול הגט משום הכי והאיך מביא הרא"ש ראי' שהיא כשר וצ"ע:

וי"ל דהתוס' בד"ה בעינן מקשו מאי פריך הש"ס דהא מתני' פרק הזורק נקט שינה שמו ושמה ולא נקט לא כתבו כלל משמע דבלא כתבו כלל כשר אפילו מדרבנן א"כ י"ל דלהרא"ש הי' קשה כקושית התוס' אמאי לא נקט לא כתבו כלל והוכיח דיפו דאם לא כתב עירו ועירה דכשר א"כ לא קשה קושית התוספות די"ל דאם לא כתב שמו ושמה דפסול והא דלא נקט לא כתבו דמתניתין אתיא לאורויי בשינה שם עירו ועירה דפסול ואם ינקוט לא כתבו לא יוכל למתני גביה שם עירו ועירה הא תינח אם נימא דבלא כתבו שם עיר כשר מקשה הש"ס שפיר אבל אם נימא דשם עיר ושמו הם שוים בלא כתבו דפסול א"כ נשאר קושית התוס' אמאי לא נקט לא כתבו ושפיר מביא הרא"ש ראי' אבל התוספות סוברים דשם העיר ושמו המה שוים דאם לא כתב שם העיר כשר ה"ה בלא כתבו שמו ושמה ומקשו שפיר ומוכרחים לתירוצם דמיירי בכתב שם יהודה בגליל:

לפ"ז מוכח דהתוספות סוברים בלא כתב שם עיר דפסול דאלת"ה מאי מקשה דמש"ה לא קתני לא כתבו דרצה למתני שם עירו ועירה ודלא כשארי הגאון בעל פ"י דמפרש בפ' הזורק דתוספות סוברים בלא כתב שם העיר דכשר זה ליתא דאלת"ה מאי מקשו התוספות אמאי לא קתני לא כתבו כפי שכתבתי אע"כ דהתוספות סוברים בלא כתב שם העיר דפסול לפ"ז יפה מפרש המ"מ להרמב"ם יוכל לסבור כב"ע דאם לא כתב כשר דע"כ דהא דב"ע מכשיר כשלא כתב כלל היינו כשלא כתב שם עירו ועירה דאלת"ה דמכשיר אף בשלא כתב שמו ושמה א"כ מאי קאמר הש"ס הא בעינן שינה שמו ושמה דהא דווקא בשינה שמו ושמה הוא דפסול דיאמרו שזה אינו המגרש אבל בלא כתב כשר וגבי ס"ת אינו פסול רק משום דלא כתב שמו ושמה והאיך קאמר ר"י למאי ליחוש לה אע"כ דב"ע דמכשיר בלא כתב דווקא בשלא כתב שם עירו ועירה אבל בלא כתב שמו ושמה פסול הגט מדאורייתא ול"ק התוס' אמאי לא קתני לא כתבו די"ל דמתניתי' אתי' לאורויי דאף בשינה שם העיר דפסול ואם נתני בלא כתבו ובלא כתב שם העיר כשר מש"ה מוכרח ליתני במתני' שינוי והרמב"ם יוכל לסבור כדעת הב"ע וגם יוכל לפרש דהרמב"ם סובר כדעת הראב"ד דאף בלא כתב שם העיר הגט פסול ואפ"ה לא קשה קושית התוס' אמאי לא קתני לא כתבו דאף להתוס' מתרצים דמתניתין מיירי בכתב שם יהודה בגליל דהא בהסוגיא לכ"ע אינו פסול רק מדרבנן כדאיתא בהרשב"א ובפוסקי' אבל הרמב"ם כתב בשינה שמו דאינו הגט לפסול הגט מדאורייתא' דמפרש מתניתין דקתני שינה שמו דהיינו שינה ממש א"כ נשאר קושית התוס' אמאי לא קתני לא כתבו · י"ל בלא כתבו שם עיר אינו פסול רק מדרבנן ולשיטת הרמב"ם מתניתין מיירי בפסול מדאורייתא מש"ה לא קתני לא כתבו דבלא כתבו שם העיר הוא פסול מדרבנן והתוס' דמקשו להסוברי' לפי' מהר"ם שינוי שמו לרבנן פסול מדרבנן ומקשו שפיר אמאי לא קתני לא כתבו לפ"ז אינו הכרע היכי דעת הרמב"ם נוטה אי כב"ע או כהראב"ד מש"ה מביאו המ"מ הב"ע והראב"ד ולא הכרי' היכן דעת הרמב"ם נוטה:

לפ"ז יש לסתור ראיי' מו"ז הגאון מהור"ר מאיר כ"ץ בתשובתו אבי מו"ז הש"ך ז"ל שמביא ראיה אם לא כתב מקום עמידת העדים והסופר דכשר מהש"ס מביאו הא בעינן שינה שמו ושמה וכו' דהא לישנא דמתני' קתני הי' במזרח וכתב במערב תלא וכו' ואמאי לא מביא הש"ס רישא דמתניתין אע"כ בשלא כתב עמידת עדים והסופר הגט כשר · אינו ראי' דאיתא בלח"מ דמפרש מה שכתב המ"מ בשינה שמו כדברי הכל פסול לגמרי דבשינה שמו קתני תלא והולד ממזר ואיכא למימר תלא מדרבנן והולד ממזר משני נמי מדרבנן ברישא דמתניתין דהי' במזרח וכתב במערב נמי קתני תלא והולד ממזר משני מדרבנן מש"ה מפרש המ"מ בשינה שמו פסול הגט מדאורייתא והולד ממזר משני מדאורייתא א"כ ברישא דהי' במזרח הגט פסול מדרבנן מש"ה לא יוכל להביאו דהי' במזרח דהסיפא פסול רק מדרבנן

ור"י אמר למאי ליחוש לה משמע דמדאורייתא הינו גט מש"ה הוצרך הש"ס להביא משינה שמו ולעולם דלא כתבו עמידת עדים והסופר פסול מדרבנן · וא"ל דראייתו מהתוס' שפי' מהרש"א סוברים התוס' בלא כתב שמו ושמה פסול מדרבנן וא"כ אמאי לא מביאו רישא דמתניתין דהי' במזרח אע"כ בלא כתב עמידת העדי' דגט כשר זה ליתא דעיקר ראייתו אמאי לא מביאו רישא דמתניתין דהי' במזרח דהא כ"ז רק לשיטת רש"י לחד פירושא דגרס דהא דבעינן שינה שמו ושמה עיקר קושית הש"ס ממתניתין דקתני שינוי שמו אבל להתוס' דגרסינן הא בעינן שמו ושמה ולא גרסינן שינוי שמו ושמה ולא אזלו קושית הש"ס ממתניתין רק דקושית הש"ס אזלו הא בעינן שמו ושמה ממילא נסתר ראייתו ודו"ק:

אך: קשה לי להלח"מ דמפרש דהי' במזרח סובר הרמב"ם דגט פסול מדרבנן ובשינה שמו הגט פסול מדאורייתא דהא איתא בגמרא גיטין דף פ' ע"ב א"ר אבא א"ר הונא אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודי' חכמים לר"מ בשינוי שמו הו שמה שהולד ממזר אמר ר' אשי אף אנן נמי תנינא שינה שמו הא מאן קתני לה אילימא ר"מ לערבנהו וליתנינהו אלא ש"מ רבנן דלמא לעולם אימא כר"מ ולא כחכמים והא דלא קתני בהדדי משום דהי' במזרח הגט פסול מדרבנן ובשינוי שמו הגט פסול מדאורייתא מש"ה לא קתני בהדדי דבשלמא לפירש"י אם נימא דרש"י סובר כהרמב"ם בשינה שמו הגט בטל מדאורייתא ל"ק האיך מייתי' ר"א ראיי' מדלא קתני בחד בבא דרש"י לשיטתו אזיל דמפרש דאף בהנך מלכות הגט בטל מדאורייתא ושפיר מייתי ר"א סיוע מדלא קתני בחד בבא ואף לפי' התוס' בד"ה צריכה גט דמפרש ברישא דמתניתין הגט פסול מדרבנן ובגיטין דף ד' בד"ה הא בעינן מפרשים לר"מ בשינה שמו פסול מדאורייתא לא קשה האיך מייתי' רב אשי סיוע דמש"ה לא קתני בחד בבא דברישא הגט פסול מדרבנן ובסיפא הגט פסול מדאורייתא י"ל דתוס' לשיטתם אזלו דמפרשים דשינה שמו דמתניתין בכתב שם יהודה בגליל והאי שינוי לכ"ע אינו פסול רק מדרבנן כדאיתא בהרשב"א ובפוסקי' ושפיר מייתי' ר"א סיוע אבל להרמב"ם שסובר בשינוי שמו הגט בטל מדאורייתא ולהרמב"ם איירי מתניתין בשינ' ממש דאף התוספ' מפרשים בכתב שם יהודה בגליל אין זה רק לשיטתם דקשה להו אמאי לא קתני לא כתבו אבל להרמב"ם לא קשה קושי' התוס' אם סובר כדעת הב"ע אם לא כתב הם העיר דכשר דמש"ה לא קתני לא כתבו דרצה לשנות בשינוי העיר דפסול מש"ה מוכרח מתניתין לנקוט בשינוי בהאי אף בשינוי העי' פסול ואם סובר כהראב"ד אפ"ה לא קשה דרוצה למתני' סיפא פסול מדאורייתא' ובלא כתבו שם העיר פסול מדרבנן מש"ה מוכרח לנקוט שינוי וא"כ האיך מייתי ר"א סיוע מדלא קתני בהדדי דלמא מש"ה לא קתני בהדדי דרישא פסול דרבנן ובסיפא פסול דאורייתא ועוד דהמעיין בלח"מ ירא' דסוגיא דמפר' דהרמב"ם מפרש המתניתין בשינוי ממש וא"כ האיך מייתי ראיה סיוע:

אמנם נראה לענ"ד לתרץ דככר הבאתי בשם רש"י דרש"י סובר ברישא דמתניתין דר"מ סובר דגט פסול מדאורייתא והקש' מר שארי פ"י מגלי' לרש"י דאף ברישא דמתני' ר"מ סובר דגט בטל מדאורייתא ונראה לי דרש"י לשיטתו אזיל והוכיח דינו והתוס' דפליגי על רש"י וסוברים לברישא דמתניתי' סובר ר"מ דגט בטל מדרבנן לשיטתם אזלו כאשר אבאר בס"ד דרש"י מפרש דר"ה אמר רב לאמר זהו דברי ר"מ אשלוש מלכות קאי והרא"ש מביא בשם פר"ח דמפרש גם כן דאשלו' מלכות קאי אבל בהי' במזרח סוברי' שחכמים ג"כ דהולד ממזר אך קשה לי דהא רבי אבא אמר ר"ה אמר רב אמר ובשינה שמו מודים חכמים לר"מ דהולד ממזר ואמאי לא אמרו דאף דהי' במזרח מודים חכמים לר"מ אך י"ל מה דאמרינן מודים חכמים לר"מ דתרוייהו סוברים שוה דהולד ממזר מדאורייתא אבל בהי' במזרח לר"מ הולד ממזר מדאורייתא משני ולהחכמים הולד ממזר מדרבנן מש"ה לא אמרו מודים חכמים לר"מ הא תינח אם נימא ברישא דהי' במזרח סובר ר"מ דהולד ממזר מדאורייתא מש"ה לא יוכל למתני' דאף בהאי מודי' החכמים דבהאי סוברים שחכמים דהולד ממזר מדרבנן אבל אם נימא דאף דהי' במזרח סובר ר"מ דהולד ממזר מדרבנן והחכמים נמי סוברי' דהולד ממזר א"כ נשאר קושייתם אמאי לא אמרו אף בהאי מודי' חכמים לר"מ מש"ה מוכרח רש"י לפרש דר"מ סובר דהולד ממזר מדאורייתא אבל התוס' לשיטתם אזלו דמפרשים בגיטין דף ד' דשינוי שמו במתני' מיירי בכתב שם יהוד' בגליל ובהאי לכ"ע הו' ממזר רק מדרבנן ודאמרינן מודים חכמים לר"מ דהולד ממזר מדרבנן מש"ה לא יכולים לפרש כפי' רש"י דשלו' מלכות קאי אבל בהי' במזרח מודי' חכמים שיהי' הולד ממזר אמאי לא אמרו בהי' במזרח גם רבנן

מודים

מודי' לר"מ מש"ה מפרשים דר"א אמר ר"ה אמר רב קאי על הי' במזרח וסוברים רבנן דהולד כשר מש"ה מפרשים ברישא דמתני' סובר ר"מ דהולד ממזר מדרבנן א"כ הוכיח רש"י דינו ברישא דמתניתין סובר ר"מ דהולד ממזר מדאורייתא ולק"מ קושית פ"י:

אך כ"ז אם נימא דרש"י סובר דבשינוי שמו סוברים רבנן דהולד ממזר מדאורייתא. אבל אם נימא דרש"י סובר לחכמי' הולד ממזר מדרבנן ורש"י דמפרש דהולד ממזר מדאורייתא' רק לר"מ א"כ נשאר קושית פ"י על רש"י וגם הקושיא מה שהקשיתי אמאי לא אמרו ר"ה אמר רב דאף בהי' במזרח מודים חכמים לר"מ אע"כ דרש"י סובר אף לחכמים בשינה שמו הולד ממזר מדאורייתא ודלא כבית שמואל בסי' קמ"ח סעיף ו' דכתב דרש"י כתב רק אליבא דר"מ אבל לחכמים אף בשינה שמו פסול רק מדרבנן זה ליתא דא"כ נשאר כל הקושית. ועוד דמשני דרש"י סובר כתוס' דמתניתין מיירי בכתב שם יהודה בגליל זה ליתא דהתוס' דמיכרחים לפרש כך דסוברים לר"מ בעינן מוכח מתוכו וקשה להם ליתני לא כתבו יע"ש אבל רש"י בג טין דף כ"ב ע"ב כתב אבל לר"מ דלא בעינן ע"מ איכא למיחש לזיופא דהשתא מביאה גיטה אינה מביאה לפנינו ע"מ ואם יש אנשים וזייפתי' ליכא דידע אבל הי' ע"מ לפנינו הוי גט דהא ליכא מוכח מתוכו אע"כ דלא בעינן מוכח מתוכו וא"כ לא קשה קושית תוס' לשיטת רש"י ומפרש דשינוי במתניתין הוי שינוי ממש ומודים חכמי' לר"מ דבהאי הולד ממזר מדאורייתא:

לפ"ז מתורץ מה שהקשיתי על הלק"מ די"ל דהרמב"ם מפרש כפי' רש"י ברישא דמתניתין דהולד ממזר מדאורייתא ובשינה שמו מודים חכמים לר"מ דגט פסול מדאורייתא ובהי' במזרח סוברים רבנן דהולד ממזר מדרבנן מש"ה לא אמרינן בהי' במזרח מודים חכמים לר"מ דלר"מ הגט בטל מדאורייתא ולרבנן הגט מדרבנן פסול. ושפיר אמר ר"ה אמר רב לעירבינהו וליתניהו. והא דכתב הלק"מ דבהי' במזרח פסול מדרבנן דאנן קיימ"ל כחכמים כדאיתא בפוסקים לפ"ז בררנו דעת רש"י והרמב"ם בחדא שיטה קיימא דבשינוי שמו פסול מדאורייתא אף לחכמים ובהי' במזרח סוברים רבנן דפסול מדרבנן. אך לדעת התוספות בגיטין דף פ' בד"ה הא בעינן כפי שפירש המהרש"א סוברים התוס' בשינוי שמו לרבנן פסול מדרבנן אך דברי מהרש"א צריכא עיונא והוכרחתי להאריך דאיתא בתוס' אע"ג דמתניתין פ' הזורק מוקמינן לה להאי הולד ממזר כר"מ משמע דלרבנן לא הוי בשינה שמו אלא פסולא מדרבנן מדנקט שינה ונא נקט לא כתבו משמע דבלא כתבו כשר אפילו מדרבנן הא ליתא דע"כ לא כתבו כלל לר"מ פסול מן התורה דהא בעינן שיהא מוכח מתוכו ודברי התוס' סתומים מאוד והגאון בעל פ"י בתשובתו כתב שנא אמין שילא הדיבור מהתוס' ומהרש"א מפרש דהכי פרושא דשינוי שמו אתיא נמי כרבנן ורישא דמתניתין אתיא כר"מ ולר"מ משמע להו דכל הנהו פסולי דאורייתא נינהו ואי נמי דייקת מדנקט התם שינה שמו ולא נקט לא כתבו כלל דהולד כשר היינו מדאורייתא אבל מדרבנן פסול אף בלא כתבו כלל ופריך הכא הא בעינן שמו ושמה דבלא כתבו פסול מדרבנן אבל כיון דהאי מתניתין בשינה שמו אתיא נמי כרבנן ופסול מדרבנן א"כ לא דק מדנקט שינה שמו דפסול מדרבנן הא לא כתבו כשר אפי' לו מדרבנן ומאי פריך הא בעינן שינה שמו ואמאי מוקי כ"ו דמתניתין כר"מ נמי אתיא וליכא לדיוקא כה"ג דהא לר"מ פסול מדאורייתא דבעינן מוכח מתוכו אע"כ דמיירי דכתב שם יהודה בגליל. מיהו קשה לפי' מהרש"א היאך רוצים להוכיח דבלא כתבו כשר אפילו מדרבנן דלמא מש"ה לא נקט לא כתבו דבהאי סובר ר"מ דפסול מדרבנן מש"ה נקט שינה שמו דבהאי סובר ר"מ דגט פסול מדאורייתא וא"ל דהכי אזלו הוכחתו דקתני מודים חכמים לר"מ שינוי שמו א"כ ל' שייך למיתני מודים דמשמע דתרווייהו סוברי' בחדא מחתא ובאמת חלוקה רבה ביניהם לר"מ פסולא דאורייתא ולחכמים פסולא דרבנן אבל אם ליתני לא כתבו שייך למיתני מודים חכמים דתרווייהו סוברים דפסולא מדרבנן הוא אע"כ דבלא כתבו כשר לגמרי ז"א דא"כ מאי מתרצים דהא לר"מ בלא כתבו פסול מדאורייתא וליתני לא כתבו דהא עיקר טעמא בלא כתבו דפסול דבעינן מוכח מתוכו אבל לרבנן דסבירא דע"מ כרתי לא בעינן מוכח מתוכו ויוכל לומר דרבנן סוברים דבלא כתבו כשר ומתניתין אתיא ע"כ כחכמים דקתני ומודי' מש"ה לא קתני לא כתבו דכתבתי דעיקר קושית התוס' אזלו מדקתני מודים חכמים לר"מ וע"ז לא מהדרים מידי דבלא כתבו סוברים רבנן דכשר לגמרי והא מוס"מ"ל מפרש דפירש מהתוס' דא"מ מתניתין ר"מ היא אלא דלם לומר דרבנן נמי מודים לר"מ ואם נימא כפירושו לא מקשה מתחלה דלמא בלא כתבו פסול מדרבנן אף לרבנן והא דלא קתני לא כתבו דרוצה לשנות לר"מ פסול מדאורייתא מש"ה נקט שינוי

מוכרח לומר דקושי' אזלו דע"ז לא שייך מודים חכמים לר"מ ע"ז לא משני מידי ודברי מהרש"א ומוהרש"ל לא זכיתי להבין. לכן נלע"ד דהכי פירושו בתוס' דאע"ג דמתניתין פ' הזורק בשינוי שמו מוקמינן לה דהאי הולד ממזר כר"מ ויוכל לפרש לר"מ ממזר מדאורייתא רק מדקתני מודים חכמים לר"מ בשינוי שמו ולחכמים הוא ממזר מדרבנן והאיך שייך למיתני מודים חכמים לר"מ משמע דתרווייהו סוברים בחדא מחתא אע"כ לר"מ גם כן ממזר רק מדרבנן וא"כ אמאי לא קתני לא כתבו אע"כ לא כתבו כשר אף מדרבנן ומתרצים הא ליתא דע"כ לא כתבו פסול לר"מ מדאורייתא דבעינן מוכח מתוכו ושינה שמו גרע מלא כתבו וסובר ר"מ דפסול מדאורייתא וע"ז קתני דחכמים מודים לר"מ דבהאי סוברים חכמים ג"כ דממזר מדאורייתא ובלא כתבו סברים ג"כ חכמים דהוי ממזר מדאורייתא ואמאי לא קתני לא כתבו ומתרצים דמיירי בכתב שם יהודה בגליל אבל בלא כתבו סברו חכמים דפסול מדאורייתא ושפיר אמר ר"י דמאי ניחוש לה דפסול מדאורייתא הוא א"כ בררנו דאם שינה שמו ושמה לכ"ע פסול מדאורייתא ובלא כתבו שמו ושמה איכא למימר דפסול מדאורייתא ובכל הני איכא טעמא דבעינן מוכח מתוכו. אבל בלא כתב שם העיר י"ל דכשר דאף בשינה שם העיר פסול מה"ט דהכל נקראים בשם העיר ויאמרו שזו אינו מגרש אבל בלא כתב שם העיר כשר וכן הגהות אשר"י בפ' השולח מביא דעת הר"י דסובר דאם לא כתב שם העיר דכשר וכן דעת הרא"ש בפסקיו ובתשובה כלל מ"ה סי' כ"א והרא"ש סובר דלכתחלה בעינן לכתוב שם העיר ועירה כדאיתא בהרא"ש בפ' השולח וכ"כ הב"ש בסי' קכ"ח ס"ק ה' וכן מורים לשון הש"ס בגיטין דהא בעינן שמו ושמה ושם עירו ושם עירה משמע לכתחילה צריך למכתב שם עירו ועירה דרש"י לא גרס והא בעינן שינה וכ"כ הב"ש דכשר אם לא כתב והמ"מ מביא שגם לדעת הרמב"ן כן וגם מ"ז הגאון מוהר"מ כ"ץ זצ"ל והגאון בעל הו"ת פ"י תרווייהו סוברים אם לא כתב מקום הסופר ועמידת העדים דכשר ואף אם שינה פסול כדקתני במתניתין הי' במזרח וכתב במערב אפ"ה אם לא כתב כשירה וא"כ כשהוא כהן ולא כתב כהן דהא מדינא דמתניתין לא הוי כותבין כהן כדאיתא במתניתין בפ' ג"פ דף קט"ב במתניתין ואם הי' משולשים יכתבו כהן אבל כשלא הוי משולשים לא כתבו כהן רק שהרא"ש בפסקים בסי' ז' כתב אם לא יכתוב שהכהן בגט יש לפוסלו אפילו בימי האמוראים כדאיתא פ' שני דכתובות אין מעלין מתרומות ליוחסין משמע שכתבו שהכהן ואמאי פסול כשלא כתב הכהן דהא שם עירו ועירה מדינא דמתניתין הי' כותבין לכתחילה גם מקום הסופר ועמידות העדים הי' כותבין ואפ"ה רוב הפוסקים סוברים באם לא כתבו שיהי' כשר הגט וגבי כהן דמדינא דמתניתין לא הי' כותבין כלל רק אף לטעמא שכתבו בימי האמוראים מ"מ אמאי פסל כשלא כתב שהכהן ומ"ז הרמ"א מביא בסי' קכ"ע ובסי' קכ"ח משמע מהרמ"א באם לא כתב מקום הסופר ועמידת עדים דכשר ואמאי פסק כשלא הי' שעת הדחק כשלא כתב כהן דפסול וי"ל דמש"ה פסול כשלא כתב כהן דהוי כשינוי דהעולם יודעין שזה כהן ובגט לא נכתוב כהן ויאמרו שזה אינו המגרש והוי כשינה שמו והא דהוצרך מוהרי"א לטעם שהי' כותבין כהן בימי האמוראים דאם לא היה כותבין אף השינוי אינו פוסל כדעת הר"י בעל התוס' בגיטין בדף פ' מש"ה הוצרך להביא ראי' דהי' כותבין כהן מש"ה הכריע הרמ"א במקום עיגון יש להקל כשלא כתב כהן וא"כ בנידון דידן כשאינו כהן וכתב כהן אף דהוי בשינוי מ"מ בשעת העיגון יש להקל כהכרעת הרמ"א וא"ל דמש"ה שהכשיר הרמ"א דהוי כשכתב חניכתו וחניכתה והב"י השיג על המהרא"י מהאי טעמא יע"ש אבל כשאינו כהן וכתב כהן יהי' פסול משום דהוי כשינוי זה ליתא דא"כ אמאי הכשיר הרמ"א רק בשעת הדחק דהא בלא כתב הא ניכה כשר אף שלא בשעת הדחק וצ"ל כשלא כתב כהן דהוי כשינוי דיאמרו שזה אינו המגרש וטעמא דהרמ"א דכיון דע"פ דינא דמתניתין לא הי' כותבין כהן לא מיפסל בשעת הדחק משום שינוי כדעת הר"י בעל התוס' דהיכא דאין צריך לכותבו שינה אינו פוסל ואף דכותבים בימי האמוראים לא איכפית לי' כיון דדינא דמתניתין לא הי' כותבין וא"כ כשאינו כהן וכתב כהן אף דהוי כשינה מ"מ בשעת הדחק סמכינן על דינא דמתניתין וא"ל דהא אבי האשה אין צריך לכתוב בגט דשמו ושמה תנן כדאיתא בפוסקים ואפ"ה איתא בש"ע סי' קכ"ט סעיף יו"ד כשינה שם אביהם דפסול וכתב הב"ש דהטעם דיאמרו שזה אינו המגרש ולא דמי לשינוי מקום עמידה וי"ל דכיון דלדעת הרשב"א ומהר"א דצריך לכותבו שם אבי הבעל ואבי האשה ואף דקתני במתניתין שמו ושמה פרושו אף שם אביהם יע"ש א"כ לדעתם מדינא דמתניתין צריך לכתוב שם אביהם מש"ה אף באם לא כתבו כלל כשר דסמכינן על הפוסקים דסוברי' לקולא דאף שם עירו ועירה צריך לכתוב מדינא דמתניתין ואפ"ה רוב הפוסקים סוברים באם לא כתב כשר ה"ה שם אביהם

כמי

נמי כשר בהם לא כתבו אבל בשינה דכיון דלדעת הרשב"א ומהרא"י דצריך לכותבו מש"ה שינוי פוסל וא"צ לחלוקת הב"ש דבלא"ה לא דמיא למקום עמידה דהתם ע"פ דינא א"צ לכותבו אבל גבי כהן כ"ע מודה ע"פ דינא לא צריך למיכתב מש"ה אף אם שינה אוקמת אדינא דמתניתין נמצא בנ"ד שהטעם שהמגרש הרחיק נדוד ואין לך עיגון גדול מזו יש להכשיר הגט כהכרעת הרמ"א בשלא כתב כהן והוא הדין בשכתב כהן על איש שאינו כהן שיש להכשיר הגט ועוד דמוכח בשכתב כהן על איש שאינו כהן דלא הוי בשינוי דר"ת מביא ראי' לדעת הר"י בשינה מקום הלידה דכשר מהא דאיתא בש"ס בכתובות דאין מעלין משטרות ליוחסין דאלמא כשאינו כהן וכתב כהן זכשר השטר דלא הוי בשינוי מוכרח למימר דטעמא דמהרא"י דפוסלו בשלא כתב כהן משום דבימי האמוראי' הי' כותבין וסובר כהפוסקים דאם לא כתב שם עירו ועירה דג"כ פסול ואף דבהאי ליכא שנוי דחזינן דרוב הפוסקים מכשירים ואפילו להפוסקים דפוסלים משום דצריך למיכתב ע"פ דינא וה"ה בשלא כתב כהן נמי סוברים דפסול ואפ"ה הכריע הרמ"א במקום הדחק יש להקל ומתילא בשכתב כהן על אינו כהן שמכינן על הרמ"א דכשר וזו אין סברא לומר דטעם דמהרי"א דכיון דצריך לכותבו ואיכא שינוי מש"ה פסלו והרמ"א הכריע משום דכתב הניכתו וחניכת' דכשר אבל בשכתב כהן על אינו כהן דהו בשינוי פסול הגט זה ליתא דמהיכי תיתי למימר דמהרא"י חולק על ר"ת לר"ת לא הוי בשינוי ולמהרא"י סובר דהוי בשינוי שזו אינו סברא שמהרא"י יחלוק על ר"ת בהאי סברא ׃

ועוד דהכלל מסור בידינו הכל מה דמצי למימר להשוות הפוסקי' והסוברים בחדא שיטה משוינן להדדי לכן מוטב לומר דעת מהרא"י דטעם משום דכתבו בימי האמוראים ועוד אם נימא דטעם מהרא"י משום דהוי בשינוי מאי צריך לטעם משום דכתבו בימי האמוראים אע"כ דעיקר הטעם דכותבו בימי האמוראים וזו אי' סברא לחלק בין גיטין לשטרות ולמימר דגבי שטרות אינו פוסל וגבי גט פוסל ועיקר ראי' ר"ת דלא נימא בשינה מקום הלידה דפסול משום דעדים חתמו אשיקרא למביא ראי' דעדים לאו אכולא מילתא קא מסהדי כמו שכתב מחו' ידידי הרב המאה"ג אב"ד דק"ק שידלוב דהא איתא במתניתי' בפ' ג"פ בדף קס"ז דכותבי' גט לאיש ושובר לאשה ובלבד שיהיו מכירים אלמא דהאי חששא דאיכא בגט איכא נמי בשטרות ובשטרות כשר כשכתב כהן על אינו כהן וה"ה בגט רק עיקר הטעם דמהרא"י דהי' כותבין בימי האמוראים והכריע הרמ"א דבמקום עיגון יש להקל וה"ה בנ"ד יש להקל ובמה שמחולקים הר"ת והרא"ש יבואר לקמן בס"ד ואין להוכיח בשכתב כהן ואינו כהן דפסול דאיתא בש"ס בר"פ כל הגט כתב לגרש את הגדולה לא יגרש את הקטנה קטנה הוא דלא מצי מגרש הא גדולה מצי מגרש ואמר רבא זאת אומרת שני יב"ש הדרי' בעיר אחת מוציאין שט"ח על אחרים ומאי פריך הש"ס הא גדולה מצי מגרש דלמא מיירי בכה"ג הגדולה היתה בת כהן וקטנה היתה בת ישראל ובגט נכתוב בת פ' כהן ואיתא בפסקי מהרא"י סי' ו' דזו הוי סימן כשכתב כהן ומ"ז הרמ"א בסי' קל"ג פסק כוותי' מש"ה יוכל לגרש הגדולה דהוי סימן אבל קטנה לא מצי מגרש דנכתוב שלא לשמה ומאי פריך הש"ס דבשלמא כשכתב כהן על אינו כהן דפסול הגט וליכא למימר דמיירי בכה"ג מאי הוצרך טעם במתניתין דקטנה לא מצי מגרש משום דנכתוב שלא לשמה דהא בלא"ה פסול לגרש הקטנה דקטנה אינה בת כהן אבל אם נימא דכשר בכה"ג מאי פריך הש"ס אע"כ דפסול ולזו הראי' כיון ג"כ כבוד בני ידידי הרב הגדול המפורסם מהורר בעריש כ"ן [?] נירו האב"ד דק"ק ראקוב ׃

אמנם נראה דמהא אין ראי' דתוס' בכתובות דאין מעלין משטרות ליוחסין מקשו דהא דקתני במתניתין ליכתו' כהן דהא יוכל להערים ויאמר שהוא כהן ויגבה מיב"ש שהוא כהן ומתרצי' דהיכא דאיכא שני יב"ש מחויבי' העדים למידק ולידע מי שהוא כהן ובשני יב"ש מעלין ליוחסין לפ"ז איכא למימר דהיכא דליכא ב' יב"ש אף שכתב כהן על אינו כהן דגט כשר שהעדים אינו מדקדקים רק במתניתי' ואיכא ב' נשים שמותיהן שוה והוי ב' יב"ש והעדים מדקדקים בשכתב כהן על אינו כהן הגט פסול א"כ ליכא לאוקמא דמיירי בכה"ג שהגדולה היתה בת כהן וקטנה לא היתה בת כהן בלא"ה פסול לגרש הקטנה ואמאי תלי' הטעם משום שלא לשמה אע"כ דלא מיירי בכה"ג ושפיר מקשו הש"ס ולעולם בליכא ב' יב"ש בשכתב כהן על אינו כהן דגט כשר וביותר נראה לדידן דקיימ"ל כהרשב"א כאשר אבאר ליתא דינא דמהרא"י דפסק בשלא כתב כהן דפסול דראייתו דכתבו כהן בימי אמוראי' מדבעין הש"ס מעלי' משטרות ליוחסי' ומוהרר"ח השיג עליו במתניתין קתני אם הי' ב' יב"ש יכתוב כהן ומבעי ליה אם מעלין משטרות ליוחסי' ובאמת לפי' התוס' לאו השגה הוא דא"כ נשאר קושי' התוס' למ"ד אין מעלי' מאי מהני יכתוב כהן וצ"ל כתירוצי' דשני יב"ש מדקדקים העדים אם נימא דאבעי' אזלי על מתניתי' נשאר קושי' התוס' אע"כ דאבעי' לא אזלו על מתניתין וראי' מהרא"י הוא ראי' אלימתא אך הר"ן מדייק בשם הרשב"א דמפרש דאבעי' אזלו רק היכא דכתב בלישנא דידי' ועדים חתומים תחתיו בהאי איכא למימר דעדים לא מדקדקים אבל כשכתב בלישנא דסהדי בהאי מדקדקים העדים ומעלי' ליוחסין לכ"ע וכן דעת הרא"ה ולשיטת הרשב"א והרא"ה לק"מ קושית התוס' ממתניתין דקתני דיכתוב כהן די"ל דמתניתי' מיירי שסהדי כתבו שאיש פלוני כהן לוה מיב"ש שני ובהאי מעלי' ליוחסין ומ"ד דסובר דאין מעלין ליוחסין מיירי דכתב בלישנא דידי' ׃

לפ"ז ניחא לישנא דהש"ס דקתני כגון אני פלוני כהן לוה נקט דסהדי כתבו פ' כהן לכ"ע מעלין ליוחסין לפ"ז איכא למימר כסברת מוהרר"ח דאיבעי' אזלו על מתניתין ומבעי' דהיכא דכתב בלשון דידי' אם מעלי' ליוחסין אבל בלשון סהדי בודאי מעלי' ומתניתין מיירי בלשון סהדי א"ד דאף בלישנא דידי' נמי מהני ׃

ולפ"ז לא קשה קושית התוספות ממתניתין דקתני ליכתוב דמיירי דסהדי כתבו וא"כ השגת מוהרר"ח הוי השגה מעלייא והרמ"א בסימן מ"ט פסק כהרשב"א נסתר הראיה מהרי"א וכיון שנסתר הראי' א"צ לכותבו מש"ה אם שינה כשר כדעת הר"י בעל התוס' ׃

אך לפ"ז הרמ"א סותר אהדדי בח"מ בסי' מ"ט פסק כהרשב"א ובא"הע בסימן ג' סעיף ב' הרי שהי' כתב בשטר פלוני כהן לוה מפלוני מנה ועדים חתומים עליו הרי זה בחזקת כהן ככהני זמן הזה משמע דלא מהני יוחסין ובח"מ פסק הרמ"א כשכתבו עדים יב"ש שלי"ט הוי סימן כדעת הרשב"א וח"מ [?] הקשה קושיא זו ומתרץ דתוספות בכתובות הקשה דקתני ב' יב"ש יכתבו כהן מאי מהני מאי מועיל כיון שעדים חותמים אע"פ שאינן מכירין אם הוא כהן וי"ל דהיכא דהוחזקו ב' יב"ש ודאי אכולא מילתא מסהדי יע"ש ובח"מ דאיכא ב' יב"ש מש"ה מהני האי סימן דהא כבר הוכחתי דתוספות לשיטתם אזלו דאין מחלקין בלשון דידי' ובלשון סהדי מוכיחים לתירוצם אבל להרשב"א ל"ק קושית התוס' כפי שכתבתי ומ"ז הרמ"א בהג"ה פסק כהרשב"א דמהני לענין ממון ואמאי לא מהני אף ליוחסין ונשאר קושית הח"מ ועוד קשה לסברת הח"מ דהרמ"א סובר כסברת התוס' בשני יב"ש מדקדקים העדים ולסברת התוס' אף כשכתב בלשון דידי' נמי מהני ואמאי כתב בלישנא דידי' דלא מהני דפסק כשכתב אני יב"ש שלי"ט לויתי מפלוני מנה אין זה סימן ולהתוספות מהני בכה"ג אף ליוחסין ומכ"ש דמהני לענין ממון וגם קשה לי על הב"ש דמתרץ קושית הח"מ דהרמ"א סובר כשיטת הרמב"ם דטעמא דלא מהני לענין יוחסין דעדים חותמין על החזקה שראהו שאכל בתרומה ולענין יוחסין לא מהני האי חזקה ולענין ממון מהני האי חזקה א"כ הא דכתב הרמ"א כשכתב אני יוסף בן שמעון שלי"ט דאינו גובה ממנו יעוין בהרמ"א דהא לסברת הרמב"ם מהני אף בכה"ג ומה שכתב הב"ש שכ"כ הש"ך אמת אתו שכתב הש"ך האי סברא ליוחסין לא מהני האי חזקה ומתרץ קושית התוספת שהקשה האיך יכתוב כהן דהא יוכל להערים דלענין ממון מהני האי חזקה רק ליוחסין דלא מהני ולסברתו פליג על הרמ"א דלדידי' אף שכתב אני יוסף בן שמעון שלי"ט הוי סימן אבל הב"ש הרצה להשוות שדעת הרמ"א כדעת הרמב"ם אם סובר כהרמב"ם אמאי פסק כשכתב אני יב"ש שלי"ט דלא הוי סימן דהא לסברת הרמב"ם מהני בכה"ג לגבות מהלוה וצ"ע ושלא לאמרן שהרמ"א סתרו אהדדי ואנכי מורעא דמשה רבינו קא אתינא מהספינא בזכותו דמשה אמת ותורתו אמת די"ל הרמ"א הי' מסופק אם הלכה כהרשב"א או הלכה כהרמב"ם או הלכה כתוספות דלדעת הרמב"ם מהני לענין ממון אף כשכתב אני יב"ש שלי"ט דבהאי אף העדים מדקדקים ואפ"ה לענין יוחסין לא מהני החזקה ולהרשב"א מהני אם עדים כתבו בלישנא דידי' ועדים חתמו לא מהני ולהרמב"ם והרשב"א אין חילק כלל אם ישנו שני יב"ש או לאו ולהתוספות עיקר החילק בשיש ב' יב"ש בהאי מדקדקים העדים מש"ה פסק כשיש ב' יב"ש והעדים כתבו בהאי לכ"ע הן לסברת הרמב"ם והן להרשב"א והן להתוס' מהני בכה"ג אבל בשכתב אני יב"ש שלי"טא דלא מהני דחש לסברת הרשב"א דבהאי אמרינן דהעדים לא מדקדקים ובא"הע דאמרו בשעדים כתבו שהוא כהן חש לסברת הרמב"ם דלענין יוחסין לא מהני החזקה ועדים מעידין על החזקה מש"ה פסק דלענין יוחסין לא מהני נמצא בירדנו לסברת הרמב"ם לא קשה קושית התוספות בכתובות דלענין ממון מהני החזקה איכא למימר דאבעיא אזלו על מתניתין דקתני דיכתוב כהן ונסתר הראי' מהרי"א

מהרא"י ולא צריך למכתוב הכי ואף בשינוי אינו פוסל א"כ בנ"ד הגט כשר בשעת הדחק :

לפ"ז י"ל דר"ת דסובר דשכתב כהן כשאינו כהן דכשר דסובר כדעת הרשב"א והרמב"ם כפי שהבאתי למעלה ולדידהו נ"ק קושית התוספות ממתניתין דקתני דיכתוב ואיכא למימר דאבעי' אלו על מתניתין כסברת מהר"מ ונסתר הראי' מהרא"י ומהרי"א סובר כסברת התוס' וליכא למימר דאבעיא אלו על מתניתין והוכיח דינו אבל אנן קיימ"ל כהרשב"א והר"ן ונסתר ראייתו ואף שכתבתי דהרמ"א הי' מסופק אם הלכה כהרמב"ם או כהרשב"א או כהתוספות דהא מ"מ באיסור דרבנן הולכים להקל ושומעים להרמב"ם והרשב"א ועוד דהרמב"ם והרשב"א המה רבים נגד התוספות ולדידהו נסתר הראיה מהרא"י ושומעין להקל ואין להקשות א"כ מפני מה פסק הרמ"א בהי' קל"ו דהיכא דאיכא ב' יב"ם ולא כהן יכתוב בגט כהן והוי סימן ומציין שהוי דינא בשם מהרא"י ואף דמהרא"י בהי' ז' פסק כך די"ל דמהרא"י לשיטתו אזיל דסובר כסברת התוספות בשני יב"ם מדקדקים העדים מש"ה פסק בשני יב"ם הוי כהן סימן אבל הרמ"א דפסק כהרשב"א ולהרשב"א דוקא כשעדים כתבו בהאי מדקדקים אבל בגט מדבר הבעל בעצמו ובהאי לא מדקדקים העדים ומאי מהני האי סימן כהני"ל דאנן קיימ"ל כר"א דע"מ כרתי ולר"א לא בעינן מוכח מתוכו כדאיתא בפוסקים ואף לר"מ דסובר דע"מ כרתי ואפ"ה סובר הר"ן בפרק כל הגט דאף לר"מ לא בעינן מוכח מתוכו וגם דעת רש"י בגיטין דף ך"ב דלא בעינן מוכח מתוכו וכן משמע מהרמב"ם דלא בעינן מוכח מתוכו דפסק בפרק ה' של מהלכות גרושין שנים ששלחו שני גיטין שמותיהן שוין יתנו שניהם לכל אחת ואח' בע"מ ומשמע דמיירי אף בדליכא סימן להכירם ניטין כקושית התוספות בפרק כל הגט דהתם נימא דמיירי בדאיכא סימן הוי לי' לבאר בהה"ג אלא ע"כ דלא מיירי בהה"ג א"כ מוכח דלא בעינן מוכ' מתוכו מש"ה סובר הר"מא דמהני סימן הכהן אבל לענין ממון לא מהני האי סימן והדרינא לדינא דהרמב"ם והרשב"א לית להו סברת מהרא"י :

וביותר נלענ"ד דאף לדעת מהרא"י דהי' כותבין כהן בימי האמוראים הי' כותבין רק להמגרש אבל באבי האש' ואבי הבעל לא"צ לכותבו דשמו ושמה תנן כדאיתא בפוסקים ואף כשכותבין אביהם אפ"ה לא כותבין כהן אלא אביהם וכיון דא"צ לכותבו ובשינוי אינו פוסל כדעת הר"י בעל התוספות ובנ"ד דכתב כהן אצל אבי האש' אף מהרא"י מוד' דגט כשר וא"ל דהא אביהם א"צ לכותבו אפ"ה בשינוי שם אביהם פסול כדאיתא בש"ע בסימן קכ"ט ס"ק י"ז י"ל דכיון דלדעת הרשב"א ומהרי"א דאף שם אביהם צריכין לכותבן דשמו ושמה פירושו אף שם אביהם אבל כהן אצל אביהם לכ"ע א"צ לכותבו ואף בשינוי וכתב כהן לית כאן ריעותא דחשיבי' ועוד דהא ר"ת סובר דכהן לא הוי כשינוי ושעמא דמהרא"י משום דצריך לכותבו בימי האמוראים ושם אביהם א"צ לכותבו כהן ורא"י לדברי דנקט האבעיא בז"הל כגון אני פלוני כהן ואמאי לא נקט האבעיא דכתב אני פב"פ כהן אע"כ אבל שם אביהם לא הי' כותבין כהן ובהאי אף שכתב כהן לכ"ע אינו מעלי' ליוחסין ועוד דהא הב"י בהי' קכ"ט מביא תשובת רש"י דפסק במקום עיגון אף בשינוי שם אביהם להכשיר הגט ואין עיגון גדול מזו בנ"ד שהבעל' הרחיק נדוד ולא נודע איה מקומו וא"א להמציא גט אחר ואם עדיין נפשך לומר שמא המגרש הי' מכוון לקלקל לאשתו ובמכוון אמר שאבי' כהן זה ליתא דאיתא בהריב"ש סימן כ"ו שזו אין חשש שמא הבעל מכוון לקלקל' דכתב אם יבא הבעל ויערער שהי' מכוון לשינוי העיר' יהי' תלא אבל מ"מ אין מוציאין אות' בשביל חשש זו דומיא דמביא גט בא"י א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ ואין מוציאין אות' מלהנשא ואף דמל"מ בפ' ג' מהלכות גירושין הלכ' ד' השיג עליו דבא"י אם יבא הבעל ויערער או העדים מצויין לקיימו אבל בהאי עובדא דגט כתב הר' בגולמיסאן והיא לא היתה דרה בעת כתיבות הגט הבעל יוכל לערער לשינוי נתכוון יש ליישב דברי הריב"ש לעיקר הראי' מהריב"ש שכל זמן שהבעל אינו מערער לא חיישינן שמא יבא הבעל ויערער וכשיערער שמא לא יהי' עידי קיום לא חיישינן לכך וה"ה גבי גט לא חיישינן כמו שהבעל יכוין לקלקל' ותלינן שהבעל טעה וסבר שדרה בגלמיסאן וה"ה בנ"ד תלינן שהבעל טעה וסבר שאבי' הוא כהן :

ועוד דאף לסברת הל"מ דהתם אם יבא הבעל ויערער פסול הגט דשינוי שם עיר לכ"ע פסול' אבל בנ"ד אף אם יבא הבעל ויערער לא מיפסל הגט כמו שהבאתי למעל' ואף אם הבעל מכוין לכך לא מיפסל הגט מש"ה ואין תקנ' לומר דאף לדעת מהרא"י שסובר אם כשלא כתב כהן דגט פסול וממילא כשכתב כהן על אינו כהן הג"כ פסול אין לומר שימחוק תיבות הכהן ואחר המחיק' ליתן הגט לאש' וליתא במאי מהני מחיק' הא העדים חתמו על הגט פסול ואף דאיתא בהריב"ש בהי' הע"ו שכתב בנידון אריכות הווין שהרא"ש כתב שהב"ד יתקן הווין והשיג עליו שאין כח ביד הב"ד לתקן זולת הסופר שהוא שליח דהבעל יוכל לתקן אלמא להסופר יוכל לתקן לא דמיא לנ"ד דהתם הגט אינו פסול בשביל שלא האריך הווין אך דחיישינן שמא יבא הבעל ויהי' לעז בעלמא מש"ה פסק שהסופר יתקן אבל בנ"ד לדעת מהרא"י דגט פסול לא מהני המחיק' דעדים חתמו בפסול ואף בתשובת הרא"ש בכלל מ"ה כתב אם יש בו משום תקנת עגונות יאריכו הב"ד הווין שמסתמא ליווה הבעל לכתוב הגט כתקנו"ל ואם לא כתבו הסופר כראוי ניחא לי' לבעל לתקן הגט ואנן שליחות הבעל קא עבדי ועי"ז יש לסמוך בשעת הדחק ומשמע שהב"ד יכולים לתקנו בשעת הדחק עדיין לא דמיא לנ"ד די"ל דטעמא דהרא"ש בשביל שלא האריך הווין הגט אינו פסול רק משום לעז בעלמא פסק דב"ד יתקנו אבל היכא שהגט פסול אם לא יתקנו מוד' הרא"ש דלא מהני התיקון ועוד י"ל בעובדא דהרא"ש דמיירי שטעות הי' מהסופר שהבעל הי' מצוה להסופר לכתוב הגט כדין והסופר טעה שכתב הווין אינו ארוכי' כמוכח מלשונו שכתב הבעל צוי' לכתוב הגט כתקנת חז"ל ועי"ז סמך שהבעל יתקן ואנן שליחות דבעל עבדינן אבל בעובדא דידן שהבעל אמר שאבי' אשתו הוא כהן והסופר כתב ע"פ ציוה הבעל אנן היאך יכולים למחוק ולומר שאנן שליחות הבעל עבדינן דהא הבעל אמר שאבי' כהן ועפ"ז אין להכיר ולומר דהסופר שכתב מחיל' הגט וכתוב גט אחר ויכתוב בגט בשם אבי' מבלי כהן וליתן הגט לאשה והשני לאשה אף דמבעי' לי' בגיטין דף ס"ג בעי מיני' רבא מר"ב כתבו ותנו לשליח מהו שליח שליק להו א"ד לטירחא דידהו חייש א"ל רבינא לרב אשי ויולך לה מאי אלמא דנסתר בתיקו וספיקא לחומרא דהא רש"י כתב דאבעי' אזלו נאבד הגט מן השליח בדרך וכ"כ העיטור וכ"כ תשובת הרי"ף אבל בנמצא הגט פסול או בטל אף שכשנתן לשליח יכולים לכתוב אחר וכ"כ הטור בסי' קכ"ב אבל כתבו גט פסול ונתנו לשליח יכולים לכתוב אחר וכ"כ הרא"ש בתשובה בכלל ס"ח סי' ל"א אם טעה הסופר וכתב בחילוף שם הלוה או המלו' או טעה העדים וחתמו פסק כיון שידעו שטע' כותבין אחר אף שבא ליד המלו' וי"ד העדים כותבין אחר יע"ש א"כ בנ"ד לכתוב הסופר גט אחר לא דמי' לנ"ד דהתם מיירי שטע' העדים אבל בנ"ד לא טעה הסופר רק שהבעל אומר להסופר שיכתו' בגט שאבי' האש' הוא כהן מאי מהני שיכת' הסופר גט אחר ועוד דהא הרמב"ם בפ' ב' מה' גרושין ה"ט כתב אמר הבעל כתבו וחתמו ותנו גט לשליח להוליך לה ועשו כן ונמצא הגט בטל או פסול אין כותבין אחר אלמא אף בגט פסול אין כותבין ועוד דהא מבואר בב"י שאם נתן הבעל הגט לשליח להוליך לה שוב אין יכולים לכתוב אחר דכזה נתרצ' לעשות שליח ולא באחר ומביא ג"כ תשובת הרמב"ן באריכות ומו"ז הרמ"א בהגה"ה בהי' קכ"ב פסק כוותי' וגם המל"מ בפ' ד' מה' גרושין פסק כוותי' ולא כתשובת פ"י בחלק א"ה בהי' ב' שכת' שבא הגט מק"ק לאמר ונכתב בטעות אבי' האש' והבעל הלך לדרכו ונתן הגט לשליח והשליח הביא הגט למקום האשה הי' מצוו' שהסופר יכתוב גט אחר שלא איתא בהדיא בהרמ"א שאין רשות לסופר לכתוב גט אחר אך מאחר שהגאון בעל פ"י נתפרסם בכל העולם מקלה אל קלה ובפרט בעיגון גדול יש לסמוך על הגאון פ"י ויכתו' הסופר גט אחר ולכתו' שם אבי האש' מבלי כהן וליתן ב' גיטין לאשה זא"ז אך שראיתי בתשובת דמנחת"ר שהגט כשר בשעת הדחק אף בלי נתינות גט שני לכן אם הדבר יצא בהתירא עוד מגדול א' שבדורינו כדי שיהי' כ"ד של שלשה וגם כבוד שארי הגאון אב"ד דק"ק קראטשין יסכי' עמנו אזי דעתי מסכמת ליתן הגט לאשה העגונ' הנ"ל ובאם שלא יסכים עמו עוד גדול א' אזי דעתי בעל' שמירא' הורא' אנכי להכנים א"ע באיסור אשת איש חמור' וה' יצילנו משגיאות ויראינו בתורתו נפלאות כ"ד הצעיר שבישראל עפר מוכן בכפני רגלי תלמידי חכמים · היום יום ה"י תמוז תקנ"ח לפ"ק פה ק"ק פינטשוב · ה"ק יצחק אברהם בא"מ הגאון המפורסם המנוח מהורר בערים כ"ן חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל יע"א :

סימן סב

נשאלתי מכבוד ה"ה הרב המאה"ג מהורר יעקב נירו אב"ד דק"ק פאסשוב יע"א :

איש אחד נלקח לעבוד' הקיר"ה להיות מיוצאי המלחמ' והניח גט פטורין לאשתו בק"ק קראקא ואשתו לא קיבל' הגט תיכף ונשתהה הדבר עד אחר ב' שנים שנלקח בעל' והבעל לא שבק זרע של קיימא ויש לו אח ואחר קבלת גיט' בא לה איגרת מבעל' והזמן הנכתב באיגרת הי' קודם זמן קבלת הגט ובתוך האיגרת

בליגרם בסוף שהי' כמה פעמים בסכנ' וה' הצילו · ואח"ז הגיע לא בית אליגרם מבעל' והוזכן היה מאומר מקבלת גיטה והשני מגני' לא היה נכרי' אם הם כתב הבעל ויש להסתפק אם יש לסמוך על המשני' הנ"ל והאשה מותרת להנשא לשוק או דלמא כיון דהמשני' אינם נאמנים אבור' לשוק עד שתמתין מאחי בעל' דתמתא מת הבעל קודם קבלת הגט ואין גם לאסור אותה והוצני' עדים על זה והור' שהגט הנ"ל הליל' ונישא לאיש אר ואח"ז נודע שהמשמש הי' פסול' אם אין האשה מבעל' השני א"ד שלא תלא מבעל השני :

תשובה האמת אגיד שאיננו בקי בהריאה ושאל' זו צריכה עיון רבה שהיסורי דאורייתא היא ומורה באיסור היא כמו שאמר רבה בפ' האשה שהלכה מה לי איסור כאן ומה לי איסור כרת אך מכבר מקלקלת הסור' ואהבה איתן מכמ"ר בשקוש' בגבי' פניהי ענמי מכל עמלי והרבה שקמו חו"ל לתקנה בשום ישראל וכו' המוזן דעת דעתי ועד מקום שידי יד כבה מגעת ברתמי ובהשירם דהוי איסתא דנתי ומתחילה מבואר שפק מ' היה לנו להסתפק אם היה ע"א והעיד שהבעל הנ"ל גוסס ופסקן ונוטין הגט לאשה א"ד דע"א לא מהימן דאף בע"א שאמר בפרק מת מהימן משום דהתם איכא טעמא דדייקא ומינסבא כמו שאמר בס"פ יבמות וטעמא דדייקא ומינסבא דירש' פן יבא בעלה ויהי' דינה דהלא מוס ומוס · אבל הכאן לא דייקא דאם יבא בעלה היא מגורשת בגיטו ולא מת בעלה שוב אין יכולים לכחיש' דהיה מאמר שמא אמר הקבל' גיטה וליכא דייקא ואיכא לאומר דע"א אינו נאמן לומר שבעלה חי כדי שתקבל גיטה אתגם יש לפקפק דע"א נאמן לומר שבעלה חי דלהרמב"ם בהרמב"ם פ"ג מה' יבום הלכה ה' נאמן עד אחד להעיד שמת בעלה או שמת יבמה או שניקן כן לבעל' ומותרת לשוק אפילו עבד או אשה כו' והרא"ש סבר מותר' בנאמן העד שניקן לבעלה כן והרמב"ד השיג דאף הבעל כשמוחק באמי' אין נאמן לומר שיש לו בנים ומ"מ מצינו שהרמב"ם סובר כהרש ארנ"ס וכתב דאין רא' מהבעל דהתם' עד דהיא דייקא ומנסבא מש"כ בג"ל דהמכה עליו לגמרי ויש להבין שאינך שייך דייקא ומנסבא מא"כ אם יבואו הבן היא מותרת נ"ר ואם לא יבא בן אין יכול להכחישה שהיה מאמר היה להבעל בן דמשלמא כשהעד אומר שמת הבעל ירא האשה פן יבא הבעל והיקם אבל הי אפשר הכא להכחישה ומוכרח לומר דגם בהא דייקא דירא פן יבואו שני עדים ויכחישו העד מש"ה דייקא ומנסבא ה"ה כשהעד אומר שהבעל' חי כדי שתוכל לקבל גיטה נאמן ומותרת דאיכא נ"כ הטעם דדייקא שלא יבואו שני עדים ויכחישו העד ואמרת מכבר מת הבעל וכ"כ התוספות ביבמות דף פ"ח כד"ה הבא עלי' בשנים אומרים נתגרשה נמי דייקא נפי שירא' שמא יבואו שני עדים ויאמרו עדיין לא מפשלו בגולגולתא אלמא דאף בהא"נ אשה דייקא ומנסבא ומש"לא נאמן עד אחד לומר שבעל' חי נמצא בידינו לדעת הרמב"ם ובעל המאור והרא"ש עד אחד נאמן לומר שחי ואף שהרמב"ד חולק עליהם ופוסק דע"א אינו נאמן לומר שנית לו בן הלמא הלא אמרינן בכה"ג אשה דייקא מ"מ נראה בנידון דידן מודה הרמב"ד דע"א נאמן לומר שבעל' חי דהיכא בגיטין דף כ"ח המביא גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים ומסיק דרבא אמר שאת את לא חיישינן שמא ימות הכי הוא דאמא דהוא אמיד בחזק' חי וכן פסק הש"ע בסימן קמ"א סעיף פ"ם וכן איתא במתניתין ביבמות דף קי"ח שלשה היא ובעלה ובנה למד"ה ובתה ואמרה את בעלי ואח"כ מת בני נאמנת ותפרש רש"י והר"ם דנאמנת באיגו דאי בעי היתה שותקת ולא אמרה כשמת בנה רק שמת בעל' מתיל' אוקמינה הבן בחזקת חי וכן פסק הש"ע סימן קפ"ז סעיף י"א אלמא דהיה לי בחזקת חי ואף דאיתא במתניתין בגיטין דף כ"ח עיר שכבשה כרקום ושפינ' שאבדה בים נותנים עליה חומרי קיים וחומרי מתים וכן פסק הש"ע בא"הע סימן קמ"א סעיף פ"ט וכן פסק הרמב"ם פ"ו מהלכות גירושין הלכה כ"ט ואם נתן לה הגט הרי זה ספק גירושין כתב הה"מ דכ"ת במקום יבום חולצת ולא מתייבמות וכן שלא במקום יבום אסור' לכהן אבל לישראל אינה במקום יבום יכול' היא להנשא מא"כ וא"כ כיון דנלקח הוא בהיה שיהי' מיושבי מלחמ' ודמיא לעיר שכבשה כרקום דהיינו בב"מ דף נ"ט שאמר דוד המלך ע"ה מוטב יבטל ספק א"ח ואל יבטל פני הבירו בר"ה אלמא דאף במלחמ' הוי ספק אם חי או מת מאחר מוטב שיבטל ספק א"ח דאורי' הי' מגרש על מנת שיכונן ברש"י ותוס' בכתובות דף ט' וכה"ג כל היוצא למלחמ' בית דוד וכיון דהוי ספק נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים וא"כ ניחא דע"א אין נאמן לומר שחי וזה ליתא דהרבה בכה"ג ע"א מהימן דאיתא בריש גיטין דתיקנו דהשלים נאמן לומר בפני נכתב ובפ"נ ובריך הס"ם שאני מהימן ואף דבאיסורא ע"א מהימן בדלא אתחזק איסורא כגון חלב ש' שומן אבל היכא דאתחזק איסורא לא מהימן והכא אתחזק איסור' דת"א א"כ היכא דליכא חזקה לאיסורא ע"א מהימן וכן פסק הש"ע סימן קכ"ז ומ"כ לא דמותני' חומרי חיים וחומרי מתים מ"מ ליכא חזקה לאיסורא דאדרבה דהאיש יש לו חזקה דחי · ואף דאיתרע חזקה חי מ"מ ליכא חזקה לאיסורא דמת והיכא דליכא חזקה ע"א מהימן זו אין צריך לפנים שאף הרמב"ד דחולק על הרמב"ם טעמא דידי' דכיון דאשה עומדת בחזקת זקוק' ליבם אם"ה ע"א לא מהימן נגד החזקה וטעמא דהרמב"ם דע"א מהימן משום דאשה דייקא אבל היכא דליכא חזקה כגון נידון דידן אף הרמב"ד מודה דע"א מהימן לומר שבעלה חי ויכולה האשה לקבל גיטה אחר הגדת העד · ולפי מה שכתבנו מרווחא לן שמעתתא אליבא דהלכתא מה דאיתא במתניתין יבמות דף קי"ט האשה שהלך בעלה וצרתה למד"ה ובאה ואמרה מת בעלך לא תנשא ולא תתיבם ומסיק הש"ס דטעמא משום כרוז לכהונה איכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ואמרי קסברי חליצה לכהן וכן פסק הש"ע בסימן קנ"ו סעיף י"ג א"כ סליך כתב הה"מ בפ' ו' מהלכות גירושין אבל לישראל שלא במקום יבום יכול' היא להנשא במא"כ דמשמע דאף מתחילה יכול' לקבל גיטה וכ"כ הב"ש בסימן קמ"א ס"ק כ"ו דכתב אבל כשאינה זקוקה ליבום ורוצה ליתן לה גט ותנשא לישראל י"ל דאין שום חשש איסור דהא איכא חששא שיהי' כרוז לכהונה דאחר קבלתי הגט יתברר שמת קודם קבלתי הגט ויהי' כרוז לכהונ' דשריא לכהן ואיכא דהוי בקבלת הגט ולא יהי' בהכרזה ואמרו קסברי גרושה לכהונ' דמשמע טעמא פסק כשצרתה ובעלה הלכה למד"ה שלא תנשא ולא תתייבם משום כרוז לכהונה והסיק מתיר באשת ישראל שלא במקום יבום ליתן לה גט מתחילה דהא משום איכא שיהי' כרוז לכהונה ·

שוב ראיתי שהאורי"ם בחלק א' בסימן ס"ו הרגיש בקושיא זו ונכנתי דכוונתי לדעתו הרמה והאורי"ם מישבו בדוחק אבל לפי מה שכתבתי ניחא דבשלמא גבי צרתה איכא רובא מעליא דרוב נשים מתעברות ויולדת ובוודאי יש לבעל בן אף דסמוך מיעוט לחזקה מש"ה לא תנשא לשוק אבל רובא איכא מ"מ שמותרת לשוק דצרתה בוודאי יולדת מש"ה חיישי חכמינו ז"ל שקרוב לדבר שיהי' כרוז ונתברר שהיה לבעל בן ואיכא כרוז לכהונה אבל בעיר שכבשוה כרקום איכא להבעל חזקת חי ואף דאיתרע חזקת חי מ"מ ליכא חזקה דמת וכיון דליכא חזקה דמת לא חיישי חכמים שמא תתברר שמת שיהיה כרוז לכהונה מש"ה פסק דרשאי ליתן הגט ולפי שכתבתי בעיר שכבשה כרקום דע"א מהימן דהיכא דהיתה בת כהן לישראל ועד אומר שמת דמסיקן ותאכל בתרומה יש לנו סעד וראי' להגאון רבן של כל בני הגול' מהורר העשיל זלה"ה דאיתא בתשוב' הגאוני' בתרש' ס' ז' תביאו מעש' שהי' הרב רב בק"ק שעברשין שהמעלקי ימ"ש בא בחיילו' וכבש העיר הנ"ל והרג הרב רב ואשה אחת העיד' על אשה שבעלה ג"כ נהרג בהריג' זו ותיקות הבעל הי' קודם מיתת הבן והבן ה' שהי' שם עוד איש אחר בבית הנ"ל ולבעל' יש לו אח הא אשה זאת נאמנות ומותרת לשוק ונתווכחו הרב' גאונים קצתם אומרים שאין צריכה חליצ' וקצתם ואומרים שצריכ' חליצה והגאון מהורר העשיל עלה על דעתו מתחיל' שצריכה חליצ' ואף דקתני במתניתין האש' שהלכו ובעל' ובנה למד"ה ובאה ואמר' מת בעלי ואחר כך מת בני דנאמנת דהתם אית לי' מיגו דאי בעי שתקה ממיתת הבן ואמר' שמת בעלי לחוד וכן יש לו חזקת חי מש"ה נאמנת אבל בכאן ליכא מיגו לאשה שירא' לומר רק מת בעלי ולא ממיתת הבן דשמא יאמר העד שהבן מת קודם הבעל וסמ"ז השיג דאף דהתם יש לאשה מיגו מעליא דאף כשיבא העד ויאמר שהבן מת לא מהימן נגד החזקה שיש לו חזקת חי ומ"מ רשי' לדבריו כשאינו מוחזק באחי' ובא אחד ואמר שהוא אחיו ויש לו ע"א דאינו נאמן נגד החזק' לא דמיא להדדי כאוכלא לדנא דהיכא דאיכא חזקה אף הגאון מהורר העשיל מוד' דאינו נאמן י"ל נגד החזקה וכן איתא בהש"ם ובכל הפוסקים רק דטעמא דהגאון מהורר העשיל דהא בעיר שכבשוה כרקום נותנין חומרי חיים וחומרי מתים וכיון דליכא חזקת חי ע"א מהימן לומר שמת ומעש' שהיה בשעברשין הרב רב וקיילות ודמיא לעיר שכבש' כרקום דנותנים חומרי חיים וחומרי מתים וליכא חזקת חי וע"א מהימן לומר שמת ושפיר פסק דירש' שאם' בפני העד דשמא יאמר העד ממיתת הבן וכ"ע על הס"ז :

וביותר תמהני שעמדתי לימין לדקו של הגאון מו' העשיל שהס"ז מביא בתשובתו שהגאון מו' העשיל הסכים עמי שע"א אינו נאמן לומר שמת הבן דהא מוכח ממתניתין דנותני' חומרי חיים וחומרי מתים וכיון דנותנים חומרי מתים ע"א מהימן לומר שמת וכדי שלא יאמרו ששני עמודי העולם אסר לאורם הנו הולכים ומת אם הנו שותי' שנעלמו מכן מתניתין דנותני' חומרי

שומרי מתים מוכרח ליישבו דאיתא בהריב"ש בסימן רכ"ט וז"ל
אלא שנותני' שומרי חיים ושומרי מתים אם נשאת אלא מהנים
דאיכא שני חזקות חזקה א' שהיא בחזקת קיים וחזקת א"א וכ"כ
הב"ש בסימן י"ז ס"ק כ"ב דאף בכה"ג גוונא איכא חזקת חי מ"מ
פסקו הגאונים דע"א אינו נאמן לומר שמת בנה קודם מיתת
הבעל דבן יש לו חזקת חי מ"מ בנידון דידן דהיכא דע"א אומר שחי
בוודאי הבעל מהימן דאם נימא מה שנותנים שומרי מתים שהוא
מדרבנן דמדאורייתא יש לו חזקת חי בוודאי ע"א מהימן לומר שחי
דחזק' מסייע לי' ואף אם נימא כמו שהעל' על דעת הגאון מוהר"ר
העשיל דע"א מהימן לומר שמת בנה מתחיל' דליכא חזקת חי מ"מ
מוכח דליכא חזקת מת אמאי הלא וכיון דהוי ס' ספקול אם חי או
מת ע"א מהימן לומר שחי וכיון דע"א מהימן לומר שחי יש לנו
לדלד בסתירה דהאי איתתא דכיון שבא הכתב שנכתוב אחר הקבלות
הגט שבעל' היה חי בעת הקבלות הגט סומכים על הכתב ואף
בירושלמי מבואר כשמלא כתב שפלוני בן פלוני מת פליגי ר"י ורבנן
אם משיאי' אשתו ולא הכריע כמאן הלא בהר"ן בסוף יבמות מפרש
דהא דפליגי בירושלמי דווקא בשכותב לזכרון אבל בכותב למעש'
כ"ע מודים דמשיאין את אשתו וכאשר הי' למראה עיני שכתב
פסלי אשה ראה ראינו שכתב למעשה ובהאי לכ"ע משיאין את
אשתו ואף אם נימא דהא אינו מקוים דהא פסק בש"ע בסימן י"ז
סעיף י"א מלא כתב בשטר מת פב"פ משיאין את אשתו אפילו אינו
מקויים רק שמביא דעת הרמב"ם שכתב שצריך שידעו שהוא כתב
ישראל ומחולקים המגיד משנה והרשב"א דמ"מ מפ' דהרמב"ם
מוד' דאין צריך קיום רק שצריך שידעו כתב ישראל דהא הי' כתב
עכו"ם ועכו"ם נאמן מסל"ת ובכתב לא הוי מסל"ת לפיכך צריך
שידעו שכתב ישראל אבל הרשב"א כתב ומפרש דהרמב"ם סובר
דבעינן קיום ובנידון דידן ליכא קיום יעוין בהרמב"ם ובמ"מ בפרק
י"ג מהלכות גירושין בשר העוזר ונפל העזור ולפום רהיטא נרא'
כמו שמפרש הרשב"א אף שאיני כדאי להכנים ראשי בין עמודי
עולם אך תורה היא וללמוד אני צריך דהריב"ש בסימן רע"ז מוכיח
כשהנכרי אומר מת פלוני בן פלוני אף מבלי קשור דברים אחרים
נאמן במסל"ת מדמקשה הש"ס ביבמות דף קכ"ג דלמא שד הוא
ומתרץ דחזו בובא דבבואה ושדי מקשו דלמא גרם הוי ומשני
דמשום שהכי סמכינן אתנא דבי ר' ישמעאל ואמאי לא מקש' הש"ס
דלמא נכרי הוי אלא ע"כ דאף מבלי קישור דברים הוי מסל"ת
הש"ס לא מקשו הש"ס דלמא נכרי דאף אם הי' נכרי משיאין את
אשתו דמיקרי מסל"ת והט"ז בסימן י"ז מלתא הוכחת הריב"ש
דלא חיישינן דשמא נכרי הי' דכותי אינו מכשיל לישראל בחנם ולא
חיישינן לכותי כלל ואף דהב"ש בסימן י"ז ס"ק כ"ח השיג על הט"ז
שלא כבר הארכתי בתשובתי ועמדתי לימין לדקי מהגאון מוהר"ר
העשיל וט"ז וא"כ האיך יוכל לפרש כפירש המ"מ דהרמב"ם מצריך
לידע שהי' כתב ישראל דאם לא ידעינן חיישינן שהוא כתב נכרי
דהא לא חיישי' כלל לנכרי כסברת הט"ז אלא ע"כ כפירש הרשב"א
דבעינן קיום וא"ל דמ"מ סובר כסברת מהרלב"ח ומביא בתשובת
שער אפרים בסימן ק"ה שמלתא שוכחת הריב"ש מהמקשין ליכא
הוכח' דדילמא חד מיניהו נקט ולמאי דמסקו בשעת הסכנה
כותבים ונותנים וסומכים אתנא דבי רבי ישמעאל לא חיישינן אנכרי
דסמכינן אתנא דבי ר"י אכתי קשה לסברת המ"מ א"כ אף דידעינן
שכתב ישראל ניחוש לגר' ומוכרח לומר דסמכינן אתנא דבי ר"י
אף לנכרי לא חיישינן דסמכינן אתנא דבי ר"י אלא ע"כ כסברת
הרשב"א דבעי קיום וא"ל לעולם כסברת המ"מ דמ"מ סובר
דהרמב"ם סובר כשיטת הריב"ש דנכרי מבלי קשור דברים הוי
מסל"ת מש"ה לא מקשו הש"ס דלמא נכרי וסובר כסברת הרי"ף
והרא"ש והטור דאף למאי דמסיק דסמכינן אתנא דבי ר"י מ"מ
לתרוצי דחזי בובא דבבואה לשד שכיח טפי מגר' וכיון דשכיח טפי
לא סמכינן אתנא דבי ר"י ונכרי שכיח כמו שד וחיישינן דשמא
נכרי כתב דגבי כתב לא הוי מסל"ת מש"ה בעינן דישראל כתבו
והש"ס לא מקש' דלמא נכרי דס"ד דהוי מל"ת כסב' הריב"ש אבל זה
ליתא דאיתא בהרמב"ם בפרק ב' מהלכות גירושין הלכ' י"ג מי
שהי' מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי
אלו יכתבו ויתנו אע"פ שהעלהו ולא הכירהו בשעת הסכנ' כותבים
ונותנים מקשו הכ"מ אמאי לא מביאו הרמב"ם דחזי בובא דבבואה
כמו דמשני הש"ס ומתרץ דסובר לבתר דמשני דסמוך אתנ' דבי ר"י
לא צריך תרוצא קמא דחזו בובא דבבוא' יעוין בהרמב"ם בפ' י"ג
מהלכות גירושין הלכה כ"ג יעיין בכ"מ וכיון דלא חיישינן לשד
ה"ה דלא חיישינן דשמא נכרי דסמכינ' אתנא דבי ר"י אלא ע"כ
כסברת הרשב"א דבעי קיום :

ואי"ל דנכרי שכיח טפי משד וגרם וכיון דשכיח טפי לא סמכינן
אתנא דב"י ואף לענין חששא דשד סמכינן אתנא דב"י
אבל נכרי דשכיח טפי לא סמכינן אמנם דמוכח דנכרי לא שכיח
טפי משד דב"ש בסימן ק"ו כתב ומביאו התוס' ביבמות בדף ק"ב
בד"ה דחזו בוא' דבבוא' הביאו הירושלמי נמצא כתוב פלוני בן
פלוני מת וקודם לזה מביאו אם חיישינן שמא שד הי' ואין שום
דביקות דבריהם זה לזה ונ"ל דהביאו ראי' מדין זה נמצא כתוב מת
פב"פ מהני אפילו אינו ידע אם זה שכתב בשר הי' כן ה"נ לא
חיישינן שמא שד הוא ויש לתמוה טובא על ה"ה לפרושו אמאי
צריך התוספות להביא ראי' מהירושלמי דהא מתניתין קתני הי'
אחד עומד על ראש ההר כו' משיאין את אשתו קש' קושית הש"ס
דניחוש שמא גרם הי' וצריך לומר דלא חיישינן דסמכינן אתנא דבי
ר"י כי היכא דלא חיישינן לגר' ה"ה דלא חיישינן לשד בעיר ואמאי
צריך התוספות להביא ראי' מהירושלמי :

שוב ראיתי שהגאון בע"מ קרבן העדה הרגיש בקושיא זו
ונהניתי שכוונתי לדעתו הגדול' אמנם אחר עיונא נרא'
דדברי הב"ש נכונים ומתוקים כדבש ממתניתין אין ראי' די"ל
כסברת הרי"ף והרא"ש והטור דמפרשים דאף למאי דמסיק
דסמכינא אתנא דב"י מ"מ צריכנא לתירוץ קמא דחזו בובא
דבבוא' דשד שכיח טפי מגר' א"כ אין ראי' ממתניתין דאף דלא
חיישינן לגר' די"ל דגר' לא שכיח כלל מש"ה לא סמכינן אתנא
דב"י אבל שד בעיר שכיח טפי מגר' ובהאי לא סמכינן אתנא דב"י
והא דלא חיישינן לשד בשד' דמתניתין איירי דחזו בוא' דבבוא'
ובעיר היכא דלא חזי בוא' דבבוא' ה"א דחיים והתוספות סוברים
דהא אם חיישינן לנכרי חיישינן ג"כ לשד בעיר אבל אם לא חיים
לנכרי בוודאי לא חיים לשד בעיר דנכרי שכיח טפי משד בעיר
וממתניתין אין מוכח דלא חיישינן לנכרי די"ל כסברת הריב"ש
דהוי מסל"ת מש"ה לא חיים לנכרי דהוי מסל"ת אבל לשד בעיר
הוי אמינא לחיים דשכיח טפי מש"ה מביאו התוס' ראי' מהירושלמי
דירושלמי מביאו ג"כ תירץ דחזי בוא' דבבוא' ואכתי קשה על
הירושלמי דמלא כתו' מת פלוני בן פלוני משיאין את אשתו דניחוש
שמא נכרי הוא דגבי כתב לא הוי מסל"ת ומוכרח לומר דלא חיים
לנכרי דסמכינן אתנא דב"י וה"ה דלא חיישינן לשד בעיר דסמוך
אתנא דב"י ואפ"ה מביאו הירושלמי תירץ קמא דחזו בוא' דבבוא'
אלמא דשד בשד' שכיח טפי מנכרי דנכרי לא חיישינן ושד חיישינן
בשד' רק דחזו בוא' דבבוא' וכיון דהרמב"ם סובר דלא חיישינן
לשד בשד' דסובר דלא בעינן בוא' דבבוא' דסמכינא בהאי אף
אתנא דב"י ומכ"ש דלא חיישינן לנכרי ולמה כתב הרמב"ם לפירושו
דמ"מ דחיים שמא נכרי כותב ע"כ כסברת הרשב"א דמפרש
דהרמב"ם סובר דבעי דווקא קיום :

לפ"ז יש לתרץ קושית הגאון מ"ז מהר"ם כ"ץ אבי מורי זקני
הש"ך ז"ל ונביאו החלקת מחוקק בסימן י"ז שהקשה
על הטור דבור מביא' בסימן י"ז הירושלמי במלא כתב מת פב"פ
דפליגי ר"י ורבנן אם משיאין את אשתו וכתב הטור דכיון דהרא"ש
לא הכריע דעת הרא"ש לחומרא והקש' על הטור איך לא אם ק
אדעתי' שהרא"ש כתב פרק מי שאחזו דבודקים לעדות נשים
ע"פ הכתב וגם כתב מי שנשתתק וכתב שמת פלוני סומכים על
דבריו יע"ש :

אבל לע"ד ניחא דברי הטור דהרא"ש והטור סוברים דאף
לתירץ בתרא דסמכינן אתנא דב"י מ"מ הוצרך לתירוץ
קמא דחזו בובא דבבוא' דסוברים שד בשד' שכיח טפי מגר' וכיון
דשכיח טפי לא סמכינן אתנא דב"י וסובר דנכרי שכיח טפי מגר'
ולא סמכינן אתנא דב"י ואפ"ה לא קשה גבי ההי' עומד על ראש
ההר דלמא נכרי הוא די"ל דסוברים כסברת הריב"ש דגבי נכרי
הוי מסל"ת אבל גבי כתב שמלא שמת דגבי כתב לא הוי מסל"ת
וחיישינן דלמא נכרי כתב מש"ה כתב דהרא"ש אזיל לחומרא אבל
בהאי דבודקין דהם ידעינן דישראל כתב. ובהאי לכ"ע משיאין את
אשתו מש"ה כתב הרא"ש דבודקים לעדות נשים וממילא לא קש'
ומשתתק דידעינן שישראל כתבו ומאן דמיקל במלא כתב מת פלוני
בן פלוני י"ל דסוברים דסומכים למסקנא אתנא דב"י לא צריכא
לתירוץ קמא דחזו בובא דבבוא' דאף השד שכיח סמכינן אתנא
דב"י וה"ה דלא חיישינן לנכרי מש"ה מקלינן :

ולפ"ז יוכל לפרש דגם הרי"ף פסק לחומרא דמביאו בסוף
יבמות הפלוגתא מהירושלמי ולא הכריע וכיון דלא
הכריע אזיל לחומרא ואף דכתב דבודקים לעדות נשים דהם
ישראל כתב אבל בכאן חיישינן דנכרי כתב דגם הרי"ף סובר
דבעינן דחזו בובא דבבוא' ולא כהר"ן וכ"מ דמפרשים דהרי"ף
סמך על פרק מי שאחזו דמשם אין ראי' דהתם ישראל כתבו אבל
כשמלא מת פב"פ חיישינן דשמא נכרי כתב נמלא בררנו דעיקר
כסברת הרשב"א דמפרש דהרמב"ם סובר דבעינן קיום ובעובדא
דידן שלא יוכל לקיים הכתב קשה להתיר לאשה הנ"ל מה שקיבלה
הגט :

אמנם אחר עיונא נרא' בעובדא דידן מוד' הרשב"א דאין
צריך קיום דח"מ מביאו תשובת הגאון מ"ז מוהר"ם
כ"ץ דכתב דמש"ה בעי קיום דשמא אחת מתמשת נשים דפסולה

לעדות הסה כתבו דמת פלוני וטעמא דפסול לעדות אשה דמכוונת לקלקל צרתה דהיא ידעה שבעלה חי ואמרה מת כדי שתנשא צרתה לבעל אחר ואח"כ יבוא הבעל ראשון והוי דינא תצא מזה ומזה וכ"כ כל הפוסקים ובעובדא דידן ליכא למיחוש לצר' שכתבו דבכתב מבואר שבעל' חי למאי ניחוש אם אמת שבעל' חי וליכא קילקול דגט מה שנתן לאשה גט מעליא והא ליכא למיקום שבעלה מת ונדת' כתבה שבעל' חי כדי שתנשא בגט ואח"ז נתוודע שמת קודם הקבלות הגט ולא הוי מגורשת דאין גט לאחר מית' דכיון דמת בעל' לא הוי עוד צרתה ולמה תקלקל בחנם וליכא למימר שצרתה מתכוונת לקלקל צרתה אף אם נשאת לבעל אחר דחיישינן שמא בעל הראשון מת והיא כתבה שבעלה חי כדי שתנשא לאחר ע"י גיטה ואח"ז נתוודע שהי' זקוקה ליבם וכשהוא זקוקה ליבם אזי תצא מבעל שני הלא הכ"מ כתב בפ' י"ב מהלכות גירושין שצרתה אינו מתכוונת לקלקל נגד בעל השני יע"ש בכ"מ הלכה י"ו שאינו חשוד' להעיד שקר אלא להפסיד בינה ובינו בלבד:

ואף לדעת החולקים על הכ"מ אפשר דכולי האי לא חיישינן דצרתה ידע' שבעל' נותן לה גט בעת שנלקח מביתו שהרב הלרה שהיא קיבל' הגט תיכוף לאחר נסיעת בעלה ומהיכי תיתי ניחוש שנתוודע לצרה שצרתה לא קיבל' הגט תיכוף והיא רוצה לקלקל ע"ז לא חששו חכמינו ז"ל וגם ליכא למיחוש דשמא נכרי כתב דבשלמא כשמלא כתב מת חיישינן דשמא חי נכרי כתב ואף דנכרי אינו מכוון לקלקל כסברת הט"ז מ"מ דכיון דנכרי אינו מסימן רק מסל"ת ובכתב לא הוי מל"ת כסברת הב"ש בסימן י"ז ס"ק ל"ח מש"ה חששא היים שמא נכרי כתב אבל בעובדא דידן למאי ניחוש דשמא נכרי כתב ומוכרח לומר שהבעל מת רק שכתב שהי כדי להשכיל את האשה דהא נכרי אינו מכוון לקלקל ועוד מנא ידעו הנכרי שבעל מניח גט ואשה לא קיבל' הגט זמן רב כולי האי לא חיישינן נמלא בידרנו . בן לסברת המ"מ והן לסברת הרשב"א שמפרשי' דעת הרמב"ם לית כאן חששא כלל דבעובדא דידן לא צריך קיום דלא חיישינן לנכרי ולא חיישינן דשמא אחד מחמשה נשים כתב' וא"ל דחיישינן דאשה בעצמו שרוצ' לקבל גיטה היא יודעת שבעל' מת וכדי שלא תזקק ליבם כתבה בעצמ' שבעלה חי זו ליתא דקתני במתניתין בגיטין כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו וכו' פריך הש"ס וניחוש דשמא שד הוא ומשני בבואה דבבוא' ומקשו דניחוש דשמא צרה כו' ומשני דהמכינן אתנא דב"י ואמאי לא מקשו דניחוש דשמא אשה המגורשת בעצמ' אמרה כל השומע וכו' ובהאי ליכא לתרוצי' דהמכינן אתנא דבי' ר"י דהא כבר כתבנו דלדעת הרי"ף והרא"ש והטור דאף למסקנא הולרך לתירוץ קמא דחזי בבואה דבבואה משום דשד שכיח טפי מצרה לא סמכינן אתנא דב"י ומכ"ש דאשה מגורשת דעומדת לפנינו ושכיח טובא ניחוש שמא המגרשת בעצמה אמרה כל השומע קולי אלא ע"כ דהאי לא חיישינן שתקלקל בעצמה שירצה מדין אדם ומדין השמים דאלת"ה שצריכ' לומר בפני נכתוב ובפני נחתם אף כשאמר' בפ"נ אמאי מהימנא וניחוש שהוא משקרת כדי שתנשא לבעל אחר אלא ע"כ דאינה חשוב' וקלקל את עצמה וא"כ בנידון דידן נ"כ לא חיישינן שהיא בעצמו כתבה האיגרת שהיכ' חשובה לקלקל א"ע וכ"כ המשנה למלך פרק י"ב מהלכות גירושין הלכ' כ"ו אף שחמשה נשים פסולות לעדות אשה שכוונתה לקלקל בידי אדם אבל לא בידי שמים ומביא ראי' מדקתני דחמשה נשים כברו' לביאה גט לצרתה ניחוש שמא מקלקל בידי שמים מכוונת אלא ע"כ דאינ' מכוונת לקלקל ה"ה אשה בעצמה אינה מכוונת לקלקל א"ע ולא חיישינן דשמא אשה כתבה בעצמה ות"ל דהא קיימ"ל דאף דאשה בעצמ' נאמנת לומר מת בעלי אבל כשאומרת מת יבמי אינו נאמנת כך פסק בש"ע סימן קנ"ח וטעמא דכיון דלא ן אסור' לשוק רק באיסור לאו שמא הוא קל בעיני' כ"כ הרמב"ם בהלכות יבום בפ"י וא"כ אף דלא היים גבי מת שלך בנ"ר שאש' בעצמה אמרה משום דאיכא עליה איסור' מיתה וכן גבי שהביא' גיט' אם הגט מזויף איכא עליה איסור מיתה אבל בנ"ד דניכא רק איסור לאו מיבמ' לשוק קל בעיניה

אבל זו ליתא דבש"ע סי' קנ"ח כתב דבזמן הזה שאין מיבמין אלא חולצין היא בעצמה נמי נאמנת שמת היבם דאינה חשודה דמשקרת דיכולה ליקח חליצה ה"ה בנ"ד אינה חשוד' דיכולה ליקח חליצה דלא חיישינן דשמא אשה כתבה האגרת דאינ' חשודה:

וביותר נרא' דבעובדא דידן לא חיישינן דשמא צרתה כתבה דכבר הבאתי שהגאון ה"ה הט"ז והגאון מ' העשיל ז"ל סוברים אף דאיכא סכנה אפ"ה עדיין חזקה חזקות חי הוי חזקה ואף דקתני במתניתין הומרי חי והומרי מיתה תרלתי דהומרי מיתה הוא מ רבנן א"כ ניכא איסורא רק מדרבנן להאי אשה ואיתא במשנה למלך בפ' י"ב מה"ג הלכ' ט"ו דהיכא דליכא רק איסורא מדרבנן אף חמשה נשים כשרות להעיד וא"כ בנ"ד

אין צריך קיום דעיקר טעמא לבעי קיום דשמא אחד מחמשה נשים כתבה כמו שכתבתי מ"ז הגאון מוהר"מ כ"ץ ובהאי ליכא חששא ואין צריך קיום ואם יאמר האומר עדיין דאף דמתירים כשמלא כתב שפלוני מת איכא טעמא דייקא ומנסבא אבל בעובדא דידן לא שייך דייקא ומנסבא האי בורבתא היא לעיקר טעמא דגבי מת שייך דייקא ומנסבא דכשבא בעלה הוו דינא תצא מזה ומזה כדאיתא בש"ס ופוסקים ה"ה בנ"ד אם האשה תינשא ע"י גט זה ויתברר אח"כ שבעלה מת קודם הקבלות הגט יהי' דינא שתצא מבעלה השני ולא תנשא ליבם כדאיתא בש"ע סי' קנ"ט סעיף ב' נשאת לאחר אפילו בשוגג יוצאת ונאסרה עליו ועל היבם וראי' לדברי דהרמב"ם פי"ג מהלכות יבום הלכ' ה' כתב נאמן ע"א להעיד שמת יבמה או שניתן לבעלה בן להתירה לאחר וכתב הרשב"א טעמא דהרמב"ם דע"א מהימן משום לאשה דייקא ומנסבא אלמא דאף בכה"ג אמרינן אשה דייקא ומנסבא ואף דהרשב"א מתרץ קושית הראב"ד דגבי ע"א אשה דייקא אבל בעלמו הבעל אינו מהימן לומר שיש לו בן משום דאשה סומכת על הבעל ולא דייקא ובנ"ד ניחא דעל בעלה קא סמכה ולא דייקא זו ליתא דהא אשה אינו מכירה אם הכתב הוא מבעל' דאם היא מכיר' את הכתב לית חששא בעולם וחוששת שמא אחר כתבה ומדייקא ומנסבא ועוד דהא דבעינן דייקא ומנסבא דווקא כשעד אומר נגד החזק' דהיינו שאומר שמת והיא בחזקת א"א וגם הבעל יש לו חזקת חי אבל בנ"ד אם להבעל חזקת חי הוי גט מעלייא לא בעינן דייקא ומנסבא ועוד דהא הח"מ מיקל במקום עיגון וגבי גט כתי איכא עיגון ואף שהשגתי על הח"מ ועמדת לימין לדקו מ"ז הגאון מוהר"מ כ"ץ מ"מ לענין דינא נראה דעובדא דידן מודה מ"ז מוהר"מ שאין צריך קיום ועוד נראה לצדד בהתירא דהאי איתתא דאיתא בתשובת הגאונים בתרא' בסי' כ"ו שהביאו דעת הגאונים שהגאון מ' יעקב אביו מהגאון מוהר"ם זצ"ל והגאון מ' אברהם עפשטיין התירה להאי איתתא מטעם ס"ס וחולקים על הגאון הב"י דפסק דס"ס לא מהני להתיר לא"א • ולפום רהיטא נראה להוכיח כדעת הב"ח דהראב"ד כתב בפ"י מהלכות תרומות צרתה מעידה שמת בעלה וצרתה היא בת ישראל ונשאת לכהן דלא תאכל בתרומה דטעמא דצרתה אינה מעידה דשמא מכוונת לקלקל את חברתה ושמא אומרת אמת מת בעלה מש"ה לא תאכל בתרומה ואם נימא בס"ס מתירין לא"א מאי מקשו הש"ס ביבמות וניחוש דשמא צרתה הוי דהא איכא ס"ס ספק דלמא לא היתה צרתה וא"ל שהיתה צרתה דילמא לא היתה מתכוונת לקילקול יעויין במ"למ פ' י"ב מהלכות גירושין אע"כ דהראב"ד סובר דאין מתירים משום ס"ס ואף לדעת הרמב"ם דפסק דתאכל בתרומה דצרתה מכוונת לקלקל בוודאי אכתי קשה מאי פריך הש"ס דשמא צרה דיוכל לאוקמי דמתניתין איירי שלא הי' לבעל אשה אחרת וע"כ צריך לומר כמו שמפרש רש"י דקושית הש"ס אילו דשמא אשה נשא במד"ה וקשה מאי פריך דהא איכא ס"ס ס' דשמא לא נשא אשה וא"ל דשמא נשא אשה דילמא האומר פ' מת אין זאת צרתה ומאי מקשו אע"כ דאין מתירין מכח ס"ס אמנם נרא' דאין ראי' כלל דיש להבין באמת אמאי לא מהני באמת הס"ס בקושית הגאון מהר"א עפשטיין דהא באיסורא דאורייתא בטבעת של ע"ז או בדרים' מתירין משום ס"ס וצריך לומר דס"כ לא עדיפא מרובא ובשאר איסורים אזלינן בתר רובא מש"ה מתירין משום ס"ס אבל בא"א דלא אזלינן בתר רובא דקיימ"ל בנטבע הבעל במים שאין להם סוף אשתו אסורה לנשא אף שרובם למיתה אזלי וכיון דרוב לא מהני אף ס"ס לא מהני ול"ק קושית הגאון מוהר"א עפשטיין מ"מ בנ"ד לא מהני ס"ס דהפוסקים כתבו במים שאין להם סוף שאשתו אסורה לינשא משום דחזקת א"א וחזקת הבעל שהוא חי מתנגדת לרוב דרוב נטבעים למיתה עומדין הואיל דאיכא תרי חזקה לא אזלינן בתר רובא ובעובדא דידן איכא חזקת חי וכשאוקמי על האי חזקה הוי גט מעלייא ואיכא ס"ס ס' דשמא לא הלך הבעל למלחמ' וא"ל שהלך למלחמ' דילמא לא נהרג במלחמ' דאיכא ס"ס וחזקת חי דהבעל דהוי גט מעלייא מש"ה לית דין צריך בושש שהגט הוי גט מעלייא וא"ל דהאי ס"ס הוי כס"ס דשש אונס חל הוא זה ליתא דמ"ז הש"ך ז"ל סי' ק"י כתב היכא דהספק הראשון מתיר יותר מספק שני הוי ס' מעלייא והכא הכי ס' שלא הלך למלחמ' אם היתה בת ישראל נשאת לכהן היא תאכל בתרומ' וכשנימא הלך למלחמ' רק שנימא שמא הוא חי אעפ"כ אסורה לאכול בתרומ' אם היא היתה בת ישראל לכהן דשמא הוא מת והוי ס"ס מעליא ואף דהב"ש כתב בסי' י"ג ס"ק ק"ב אותן ג' דברים של ר"א בן פרט דליכא דאף דאם נשאת תלא וכשהולך למלחמ' הוי כעיר שכבשו כרכום ולהוי דינא דתלא זה ליתא דהת הב"ש בסי' שע"ט כתב דטעמא דתלא דליכא תרי חזקת א"א ועוד הזקה שהבעל חי ובעובדא דידן אם נוקמא הבעל בחזקת חי הוי גט מעליא כ"ע לא תלא ואף אם עוברת היא לפני קודם שניעת.

הייתי

הייתי מן המתירין דהואיל ליכא ס"ס וגם הכתב מוכח שהוא חי בשעת קבלית הגט ואף שאינו מקוים הוכחתי בראי' דבכה"ג לא בעי קיום ואם עדיין נפסק לומר בכה"ד ליכא עיגון דכיון דהיבם עומד לפנינו תוכל האשה לקבל הגט וליקח חליצה ויהי' מותרת ממה נפשך אם הבעל חי הרי גיטה גט מעלייתא ואם מת הרי חליצה כשרה:

וגם דעת הב"ח בסימן קנ"ח היכא דע"א מעיד שניתן לו גט והיבם לפנינו לא סמכינן על ע"א דבהאי ליכא משום עיגונא דהיבם יוכל ליתן חליצה ואף דהב"ש בסימן קנ"ח השיג עליו דהאיך יוכל להכשיר ליתן החליצ' דלמא תסבר כדברי העד והיה מצריך כרוז לכהונ' ובכה"ד לא שייך כרוז לכהונה דאשה צריכה לקבל הגט דלא הוא חי ובקבלות גיטה נפסלת מכהונ' וכיון דליכא כרוז לכהונ' אמאי לא תחלוץ מהיבם וכן איתא בהדיא ביבמות דף קי"ט ר"פ אמר בגרושה יע"ש זה ליתא דהא הרמב"ם פ' י"ג מהלכות יבום כתב דע"א נאמן לומר דניתן לבעלה גט כדי לפטרה מחליצ' והטור בסימן קנ"ו מביא דעת הרמב"ם ובעל המאור והרשב"א סוברים כוותי' ועיקר טעמא דע"א מהימן משום דאף בכה"ג חשי' עיגון וה"ה בכה"ד חשיב עיגונא ואינה צריכה כלל לחליצ' מכל הלין טעמא שהבאתי נלע"ד שאשה הזאת לא תצא מבעלי' אך מירא' הורא' אנכי ובלא"ה הוי דינא דבעינן שלשה דיינים כדאיתא בש"ע סי' י"ז סעיף ל"ט לכן אם מכת"ר ועוד רב מובהק שבדורנו יהי' מן המתירין הן מטעמא דידי' והן מטעמי' אחרים דעתי הנמוכ' מסכמת בהתירא דהאי איתתא ובאם לאו דעתי בטל' ומבוטלת הכ"ד הצעיר באלפי ישראל אסקופה הנדרסת תחת רגלי ת"ח · היום יום ג' ר"ח כסלו תקס"א לפ"ק · ה"ק יצחק אברהם בלא"א הגאון המפורסם המנוח מהורר דוב בעריש כ"ץ זצ"ל חונה פה ק"ק פינטשב יע"א והגליל ·

סימן סג

פה עברה דרך קהלתי ק"ק סטאבניץ אשה הרה ובתה העגונ' מרת חנה ובידה הגב"ע מכבוד הרב הגדול מהורר יהודא ליב אב"ד דק"ק מינקאטש ובד"ל שנפטר שמה מהורר יהודא במ' אברהם וכשהכביד בחליו הרב אב"ד ובד"ל שלחו להחול' הנ"ל השמש וחד דעמי' לשאול אותו על שמו ושם אביו ושם עירו והשמש וחד דעמי' באו להחול' והי' קרוב לגסיס' ובקושי הגדול השיב החול' והוגד שמו ושם אביו ושם עירו ועל שם אשתו אמר השמש שלא שמע היטב רק שכמדומ' לו ששמע ממנו ששמ' רחל והאיש שהלך עמו אמר שאינו זוכר כלל אם שאלו אותו על שם אשתו ולא שמע ממנו שם אשתו רק שמו ושם אביו ושם עירו ועוד נזכר בכתב מבד"ל שאמר השמש שכמדומ' לו ששמע ממנו ששם אשתו רחל אבל לא הי' אז בדעתו שפוי שתיכף נפסק ממנו כח הדיבור ואינו מעיד בבירור ששמה רחל רק מצד הדמיון אולי נחלף בין רחל לחנה כי בשעת מעשה' לא הי' איתן דעתו וכוונתו בשאלת רק על שמו ושם אביו ושם עירו וע"ז נתן דעתו לזכור היטב שלא ישכח ממנו ועל שאר הדברים לא נתן דעתו היטב לזכור כמבואר הכל באריכות בכתב מהבד"ל דק"ק מינקאטש וגם שאי אפשר לקיים חתימות ידי הבד"ל הנ"ל והרב' חששות יש לפקפק דנ"י שהביאו בשם הרשב"א והריטב"א למה שכתב הרמב"ם מצאו כתב בשטר מת איש פלוני ב"פ ונודע שזה כתב ישראל הרי זה תנשא אשתו יעויין בפ' י"ג מהלכות גירושין דהרשב"א מפרש לדעת הרמב"ם דבעינן קיום ומ"מ כתב ומפרש דעת הרמב"ם דבעינן שזה כתב ישראל ולמעוטי אם הי' כתב כותי והטעם שלא הכשיר כותי אלא במסל"ת אבל לא כתבו לפיכך צריך שידע שהוא כתב ישראל · ומ"ז הגאון מו' מאיר אביו של הגאון הפ"ד ז"ל הוכיח בראי' עצומ' שצריך לקיים דווקא ומקיים כל המרים ראש בהוראה לקולא ק ראי' עניו רבים חללים הפיל' ומ"מ בסימן י"ז מביאו הח"מ מיקל במקום עיגון והאשה העגונ' הנ"ל בכתה על בעל נעורי' להמציא עזר ותרופ' להוציאו מכבלי העיגון ומתחלה דחיתי אותה שיראתי להכנים א"ע באיסור א"א חמורה ואנכי איני מופל' מכל הלז הן בחילי דשמיא להגיד בשורה דרבנן לפני בני הישיב' הרמה המקשיבים לקולי אך קול הצעקתה באה אלי ודמעתה על לחי' היושבת שכולה וגלמוד' נכמרו רחמים על האשה העגונה ואען ואומר מה שעל' לפום רהיטא בהתירא דהאי איתתא וזה החלי בעזה"ית צורי וגואלי מה שמחולקים הרשב"א ומ"מ בפירושו מהרמב"ם נרא' כפירש הרשב"א דהרמב"ם סובר דבעינן קיום אף שאיני כדאי להכנים ראשי נגד עמודי עולם אשר כל בית ישראל נשען עליהם והנני כתלמיד קטן היושב לפני רבותיו דהריב"ש הכשיר כשהנכרי הוגד מת פב"פ אף מבלי קשור דברים אחרים לפניו הוי מסל"ת דאיתא במתניתין ביבמות בדף קכ"ב הי' אחד עומד בראש ההר ואמר מת פב"פ משיאין את אשתו ופריך הש"ס דלמא שד הוא ומשני דחזו בואה דבבוא' ופריך הש"ס דלמא גרה הוי ומשני כדתנא דבי ר"י בשעת הסכנ' כותבים ונותנים וקשה להריב"ש אמאי לא פריך הש"ס דלמא נכרי הוי אלא ע"כ דאף מבלי קישור דברים אחרים הוי מסל"ת מש"ה לא פריך מנכרי דאף דהוי נכרי הוי מסל"ת ומהימן הנכרי במסל"ת והט"ז בסימן י"ז מלתא הוכחת הריב"ש דלא חיישינן לנכרי שנכרי אינו מכשיל לישראל בחנם:

לפ"ז קשה על המ"מ דמפרש לדעת הרמב"ם דבעינן שידעינן שזו כתב ישראל אבל אם לא ידעינן חיישינן שמא נכרי כתב דהא לסברת הט"ז לא חיים כלל לנכרי דמא"כ אי חושש' קאמר שנכרי אמאי לא מהימן והא דלא חיישינן דשמא שקר הוא מה שכתב פלוני מת דהא הנכרי אינו מכוון לקלקל ומפני מה סובר הרמב"ם דידעינן שכתב ישראל הוא וא"ל דמ"מ סובר כסברת מהרלב"ח דמדק' הוכחת הריב"ש מהמקשן אינו הוכח' להריב"ש די"ל חדא מינייהו נקט וה"ה דיוכל להקשות דלמא נכרי הוא והתירון שמתרץ הש"ס כדתנא דבי ר"י בשעת הסכנה כותבים ונותנים דלא חיישינן לגרה וה"ה דלא חיישינן לנכרי יעוין בתשובת שער אפרים בסימן ק"ה אכתי קשה לסברת המ"מ אף דידעינן שכתב ישראל הוא ניחוש לגרה ונ"ל דסמוך אתנא דבי ר"י ה"ה לנכרי לא חיישינן דסמוך אתנא דבי ר"י לסברת הרלב"ח וא"ל דמ"מ סובר דהרמב"ם סובר כסברת הריב"ש דמש"ה לא מקשו הש"ס דלמא נכרי דכה"ג הוי מסל"ת והא דמשני כדתנא דבי ר"י לא משני הך דלא ניחוש לגר' דלא שכיח אבל משום דשכיח השד לא משני האי תרוצא דסמוך אתנא דבי ר' ישמעאל דחששא דשד שכיח יותר מגרה ולענין חששא דשד בעינן חזו בואה דבואה כסבר' הרי"ף והרא"ש והטור דאף למסקנא מוכרח תירוצם מהש"ס דחזו בואה דבבוא' ונכרי שכיח טפי מגר' ולא סמכינן על תנא דבי ר"י רק דלא מקשו הש"ס דלמא נכרי דהוי מסל"ת כסברת הריב"ש אבל גבי כתב דלא הוי מסל"ת כדאית' בב"י ובב"ש יעוין שם מש"ה בעינן דידעינן שכתב ישראל הוא דאם לא ידעינן חיישינן דלמא כתב נכרי ולא הוי מסל"ת וגבי כתב לא חיישינן דלמא גרה הוא דבהאי סמכינן אתנא דבי ר"י:

אמנם אחר עיונא נרא' דזה ליתא דאיתא בהרמב"ם בפרק ב' מהלכות גירושין וכן מי שהי' מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו והוא שידעו אותו והקשה הכ"מ אמאי לא מביאו והוא דחזו בואה דבבואה ומתרץ דהרמב"ם סובר לבתר דמשני כתנא דבי ר"י לא צריכא כלל לתירוצי' קמא דחזו בואה דבבוא' דאף לענין חששא דשד סמכינן אתנא דבי' ר"י א"כ חזינן דמשום חששא דשד וגרה סמכינן אתנא דב"י ה"ה לנכרי ג"כ לא חיישינן דסמכינן אתנא דבי' ר"י והדרא קושיא לדוכתי' למה הוצרך שידעינן שכתב ישראל הוא דהא לא חיישינן לנכרי · וא"ל דהמ"מ סובר דנכרי שכיח טפי מחששא דשד וגרה ולא סמכינן אתנא דבי ר"י אבל זו ליתא דב"ש בסימן י"ז ס"ק כ"ט מביאו התוס' מיבמות בד"ה דחזו ליה בואה דבבוא' מביאו הירושלמי נמצא כתב מת פלוני שמתירים לאשתו ותמה הב"ש דמתחלה כתבו התוספות אם חיישינן לשד בעיר ואח"ז מביא השוא דהירושלמי האיך תליא זו בזו ואין דביקות לדבריהם ומתרץ דמביאו ראי' מדין זה נמצא כתב מת פלוני מהני אפילו א"י אם זה הכתב כשר הי' כן ה"נ לא חיישינן שמא שד הי' · ולכאורה דברי הב"ש תמוהים בעיני אמאי צריכים להביאו ראי' מהירושלמי דהא מהאי מתניתין דקתני בבת קול משיאין לאשתו קשה נמי ניחוש דלמא גרה ומוכרח לתירוצ' דסמך אתנא דבי ר"י ה"ה דלא חיישינן לשד בעיר שוב ראיתי שהגאון מו' דוד בחיבורו על הירושלמי הקשה קושיא זו והנאתי שכוונתי לדעתו הרמה · ובדי שלא לאמרו הב"ש טעם ח"ו אמינא ליישב דברי קדשו ממתניתין אין רמיה די"ל שהשד בעיר שכיח טפי מגרה ואף משום גרה סמכינן אתנא דבי ר"י אבל בשד בעיר דשכיח טפי לא סמכינן אתנא דבי ר"י וחשש דשד בשדה בעינן בואה דבבוא' דבירושלמי מביאו תירוץ קמא דחזו בואה דבבוא' מש"ה מוכרח לאתוי' ראי' מהירושלמי דאם חיישינן לשד בעיר הוי לי' לחוש ג"כ דנכרי כתב דנכרי שכיח כמו שד בעיר והכי אזלו הוכחה דכיון דלא חיישינן לנכרי ה"ה דלא חיישינן לשד בעיר אבל ממתניתין אינו הוכחה דלא חיישינן לנכרי די"ל דמש"ה לא חיישינן לנכרי דהוי מסל"ת כסברת הריב"ש אבל בירושלמי דגבי כתב ליכא מסל"ת וניחוש לנכרי אלא ע"כ דלא חיישינן לנכרי ה"ה דלא חיים לשד בעיר ושד בשדה שכיח טפי ובעינן לסברת הירושלמי דחזו בואה דבבוא' דשד בשדה שכיח יותר מנכרי מש"ה בעינן בואה דבבוא' וכיון דכבר הבאתי שהכ"מ מפרש דעת הרמב"ם למסקנא דסמוך אתנא דבי ר' ישמעאל לא חיישינן לשד בשדה ומכ"ש דלא חיישינן דשמא נכרי כתב א"כ למה הוצרך הרמב"ם דידעינן שכתב ישראל הוא דהא לנכרי לא חיישינן כלל אלא ע"כ כדעת הרשב"א שמפרש דעת הרמב"ם דאף בכתב

ישראל

ישראל בעינן קיום ובעובדא דילן א"א לקיימו לא מיבעיא שאשה מחזקת א"א אמנם נראה לצדד להתירה דהאי איתתא דאף דהטור בסימן ע"י מביאו הירושלמי אם נמצא כתב מת פב"פ פל גאה אם מתירין ע"י כתב ומסיים דכיון דהרא"ש מביאו נראה דפוסק לחומרא הקשה מו"ז הגאון מוהר"ם אביו מהרב הש"ך איך לא אסיק אדעתיה מה שכתב הרא"ש בפרק מי שאחזו ויותר מזה שהוא בעצמו כתב וכן מי שנשתתק ומפני אם פסק דאזלינן לחומרא אבל לפי מה שכתבתי לא קשה מידי על הטור דהטור מפרש דהירושלמי דמביאו הפלוגתא אם מתירים לאשתו ע"פ כתב שכתב מת פב"פ מיירי בדלא ידעינן מי כתבו מש"ה פסק לחומרא דחיישינן דשמא כתבו כותי דהטור לשיטתו אזיל דפסק דאין משיאין לאשתו גבי בת קול כשאומר פלוני מת דווקא בחזו בואה דבואה דאף לענין חששא דצרה סמכינן אתנא דבי ר"י אבל לענין חששא דשד שכיח יותר מצרה לא סמכינן אתנא דבי ר"י על שעת הסכנה ובעינן בואה דבואה וכותי' שכיח ג"כ יותר מצרה ולא סמכינן על תנא דבי ר"י מש"ה פסק לחומרא ובפ' מי שאחזו דידעינן שישראל כתב מש"ה מקילין משום עגונא והרי"ף דמביאו הירושלמי ולא הכריע וכיון דלא הכריע משמע דמספיקא פסק לחומרא כסברת הטור דהרי"ף מביאו ג"כ האי תרול' מהש"ס דחזי בואה דבואה משום דשד שכיח יותר מצרה מש"ה לא הכריע גבי כתב דחוששי דשמא נכרי כתב דשכיח יותר מצר' אבל בפרק מי שאחזו פסק לקולא דידעינן שישראל כתב ולפי שבררנו דהטור והרא"ש והרי"ף כולם סוברים דא"צ קיום ועיקר חששא דשמא כותי כתב ובנידון דילן דלא שכיח כלל שנכרי יכתוב בלשון לע ובלשון הקודש כאשר מבואר בכתבים אף לדעת הטור והרי"ף והרא"ש יצאה האשה מעגונה מחזקת א"א :

ואף לדעת סמ"ע דמפרש להרמב"ם דסובר דבעינן שידעינן שישראל כתב וסובר לסברת הב"ח דהרמב"ם סובר מאי דמשני דסמוך לתנא דבי ר"י לא צריכא לתירוצא קמא דחזו בואה דבואה י"ל דמ"מ מפרש דהא דמשני כדתנא דבי ר"י שכי פרושו דלא חיישינן דשמא צרה היתה ומכוונת לקלקל דזה לא גזרינן רק אם צרה עומדת לפנינו והעידה דלא מהימנא דחיישינן שמא מכוונת לקלקל אבל כשאינו לפנינו רק לחוש דשמא צרה הי' ומכוונת לקלקל לא חיישינן והאי ליכא למיחש דשמא אמת הדבר ואפ"ה לא מהימנא כדאיתא בב"ש בסי' י"ז: ליתא דעיקר טעמא דחמשה נשים דפסולות להעיד דשמא מכוונת לקלקל דלמה נגרע משאר נשים וצ"ל דטעמא דהנהו מכוונות לקלקל אבל אם ידעינן שאומרי' אמת מהימנא וכן איתא להדיא במשנה למלך בפ' י"ב מהל' אישות דהיכא דדבר יוצא מחזקת א"א מדאורייתא ואינו אסורה רק מדרבנן אף חמשה נשים כשרים להעיד דגבי איסור דרבנן לא שייך קילקול ומתרץ הש"ס דלא חיישינן לצרה דלמאי ניחוש דלמא שקר שדבר רק דלצרה נתכוין לקלקל האי לא חיישינן ואם דחיישינן דאף דאמרה אמת אפ"ה לא מהימנא דכבר בררנו אם ידעינן שאמרה אמת מהימנא ותו ליכא לספוקי דשמא נכרי הוי דחיישינן דשמא נכרי הוא ומכוין לקלקל דהא בשעת הסכנ' לא חיישינן דשמא הי' מכוין לקלקל וליכא למיחש דשמא נכרי הוי ואומר אמת אפ"ה לא מהימנא לנכרי י"ל כשיטות הריב"ש דהוי מסל"ת ולא חיישינן כלל לנכרי אבל היכא דחיישינן אף שאומר אמת אפ"ה לא מהימנא בהאי לא משני שעת הסכנה מש"ה גבי כתב שמצאו מת פב"פ אף דלא חיישינן דשמא נכרי ומכוין לקלקל דשעת הסכנ' לא חיישינן שמא מכוין לקלקל חיישינן דאומר אמת ואף דאומר אמת לא מהני דגבי כתב לא מהני מסל"ת כדאית' בפוסקי מש"ה בעינן דידעינן שכתב ישראל הוא וליכא למיחוש דשמא צרה הי' דבשעת הסכנ' לא חיישינן דשמא מכוין לקלקל והא לא חיישינן דשמא אומרה אמת אם הי' אמת מהימנא · ואין להקשות דהא הרמב"ם ז"ל לא מצריך בואה דבואה ניחוש דשמא שד ואף דלא חיישינן דשמא מכוין לקלקל בשעת הסכנ' ניחוש דשמא אמת הדבר ואפ"ה לא מהימנא לשד י"ל דהא הרמב"ם כתב האי דינא גבי מי שהי' מושלך בבור ואמר השומע קולי יכתוב גט לאשתי וגבי גט לא שייך למימר דשמא אמת הדבר דגבי מיתה איכא למימר שדבר אמת שאיש פלוני מת וגבי מיתה מוד' הרמב"ם דבעינן דחזו בואה דבואה · רק לפ"ז קשה לי על הרשב"א דמפרש לדעת הרמב"ם צריך קיום דח"מ בסי' י"ז מביאו בשם מ"ז הגאון מוסר"מ כ"ן דמפרש דהירושלמי איירי באינו מקוים אפ"ה איכא למיקל והוא לא הכריע ונראה להחמיר ע"ש אף שאיני כדאי לדבר נגד הגדול כמותו מ"מ קש' לי על דבריו הקדושים דאית' בהירושלמי מצאו כתוב מת פב"פ ר' ירמי' אמר משיאים את אשתו ר' דין בר"כ אמר אין משיאים את אשתו מתניתין מסייע לדין מתניתין מסייע לדין לר"י ע"פ עדים ולא ע"פ כתב ולא ע"פ מתורגמין ועכשיו משיאים את אשתו על מפי עד ודכוותי' משיאין את אשתו ע"פ כתב מסייע לר' בון יפה כח העדים מכח השטר וכח השטר מכח העדים שהעדים שאמרו מת פב"פ משיאין את אשתו מצאו כתוב בשטר מת פלוני אין משיאין את אשתו יפה כח השטר מכח העדים שהמלוה חבירו בעדים גובה מנכסים בני חורין ובשטר גובה מנכסים משועבדים א"כ לשיטת מ"ז מוסר"מ מאי מייתי תניא כוותי' דר"י דהא אף במקוים הוי עמפ"ע כמו שכתב מ"ז בעצמו דלמאי הברייתא מיירי במקוים דהו"א אף במקוים לא מהני דאף דמיקל בעמפ"ע דווקא באמירה אבל בכתב דהוי כתרי קולא לא מקלינן קמ"לן הברייתא דאף בכתב מהני אבל באינו מקוים סובר הברייתא דאין משיאים את אשתו והאיך אמרינן ת"כ דר"י ועוד קשה האיך אמרינן ת"כ דר' בון דקתני יפה כח העדים אם מיירי באינו מקוים אבל במקוים משיאין את אשתו א"כ ליכא יפוי כח העדים מכח השטר דבשטר אם הי' מקוים הי' ג"כ משיאין · ועוד דהא מסיק לבסוף יפה כח השטר שגובה מנכסים משועבדים ע"כ מיירי בשטר מקוים דבאינו מקוים אינו גובה מנכסים משועבדים ואפ"ה קאמר יפה כח העדים מכח השטר משמע דאף במקוים מיירי ואפ"ה אין משיאין והאיך מפרש מ"ז דהירושלמי מיירי באינו מקוים · לכן נראה לפע"ד דהירושלמי מיירי בכל גוונא הן במקוים והן באינו מקוים דכיון דבמקוים משיאין את אשתו ה"ה באינו מקוים למאי ניחוש לצרה לא חיישינן דסמכינן אתנא דבי ר"י והא"ל דחיישינן דשמא נכרי כתבו דהא הירושלמי סובר דלא חיים לשד כשיר וכבר כתבתי בשם ב"ש דהא בהא תליא דלא חיישינן לנכרי ג"כ ורבנן סובר דאף במקוים אין משיאין משום דגרע מעד מפי עד דעמפ"ע מהני דווקא כשהגידו בע"פ אבל בכתב הוי תרי לקולא וספיר קאמר ת"כ דר"י לר"י אין חילוק בין מקוים לאינו מקוים וגם ת"כ לר' בון דהברייתי' משמע אף במקוים אין משיאין מלויק היטב לשונו יפה כח העדים מכח השטר דבשטר אף מקוים אין משיאין וע"ז קאמר יפה כח השטר מכח עדים בשטר דגובה מנכסים משועבדי' דמיירי אף במקוים א"כ הוכחתי דאין חילוק בין מקוים לאינו מקוים וקשה על הרשב"א דמפרש להרמב"ם סובר שבעינן קיום מה חילוק יש במקוים לאינו מקוים דכיון דלא חיישינן לצרה דסמכינן בשעת הסכנ' על תנא דבי ר"י וה"ה לנכרי ג"כ לא חיישינן לידעינן שכתב ישראל הוא ולמה הוצרך קיום · ועוד קשה דהא מדאורייתא לא מהני עמפ"ע ואפ"ה הקילו דמהני משום עגונה ועדים החתומים על השטר דהוי כמי שנחקרו עדותם בב"ד ומדאורייתא לא צריך קיום רק גבי ממון החמירו דבעינן קיום וגבי עגונה אוקמא אדאורייתא דמהני מהיכי תיתי לומר דגבי כתב שהחמירו חכמים ותיקנו דלא מהני מבלי קיום והח"מ הרגיש בקושי' זו · וצ"ל להרשב"א מפרש דהרמב"ם מיירי בכותב לזכרון וגם הר"ן מפרש דהירושלמי מיירי בכותב לזכרון וגם הב"ח מפרש הברייתא דקתני יצא כתב משמע דמייתי דכתב לזכרון ואיתא בתוספות כתובות בדף כ"א בד"ה אמר ר"י והוא שזכרה מעצמו מקשו דנימא קהוי כמי שנחקרו עדותם בב"ד ומתרצים בכותב לזכרון לא הוי כמי שנחקרו עדותם בב"ד ואיכא למימר דאף במקילין בעמפ"ע מ"מ בכותב לזכרון גרע טפי רק דהיכא דהוא מקוים ילפינן מנשתתק דכתב מהני אף על גב דהתם ג"כ לא הוי כמי שנחקרו כדאיתא בטור ח"מ סי' מ"ו התם כשהי' בריא ונשתתק אינו יכול להעיד על כתב ידו ואפ"ה בעיגונה מהני עדותם בכתב ה"ה בכותב לזכרון ומקוים דמהני דגבי נשתתק הוי ג"כ קיום דהתם בפני ב"ד :

לפ"ז מתורץ קושית הב"ש בסי' י"ז שהקשה לשיטת הר"ן דמפרש דהירושלמי מיירי בכותב לזכרון והאיך כתב דהרי"ף סמיך על מי שאחזו דהא התם מיירי בכיון לעדותו י"ל דהכי פירושו דכיון דקיימא בנשתתק דמהני אף מדאורייתא לא הוי כמו שנחקרו עדותם בב"ד אפ"ה מהני ה"ה בכותב לזכרון אף דלא הוי כמו שנחקרו עדותם אפ"ה מהני וכיון דילפינן מנשתתק אמרינן מה התם איכא קיום ה"ה הכא בעינן קיום · ועוד י"ל דהרשב"א מפרש דהרמב"ם ז"ל איי בע"א שכת' ואית' בתוס' בכתובו' בדף כ"א לחד תירו' דגבי ע"א לא הוי כמו שנחקרו עדותם בב"ד וכיון דלא הוי כמו שנחקרו עדותם בב"ד הדעת נותן דלא מהני כלום רק דיליף מנשתתק אף דלא מהני עדות להוציא ממון מ"מ הקילו בעגונה וה"ה כתב בע"א מהני אמרינן כמו שנשתתק איכא קיום ה"ה בכתב דעלמא קיום בעינן :

לפ ז מתורץ קושית הגאון מ"ז מוסר"י כ"ן ז"ל שהקשה שהסמ"ג מביאו הירושלמי ולא הכריע וגבי עדות ממון פסק דמהני ע"פ כתב לק"מ דהירושלמי מיירי בע"א וגבי כתב בע"א לא הוי כמו שנחקרו עדותם בב"ד מש"ה הכריע לחומרא אף דלא הכרי' דכיון דמביאו הירושלמי ולא הכריע לקולא משמע' סובר לחומרא אבל גבי ממון ע"כ מיירי בשני עדים דע"א בממון לאו כלום הוא וגבי שני עדי' הוי כמו שנחקרו עדותם בב"ד מש"ה פסק הסמ"ג דמהני לפ"ז היכא דאיכא כתב ע"פ שני עדים והוי כמו שנחקרו עדותם אף הרשב"א מודה דא"צ קיום והא דצריך קיום

קיום רק בכתב ע"פ בחב ע"ת או בכותב לזכרון דלא הוי נחקרו עדותם רק דיליף מהשפחה ובהשתתק איכא קיום מש"ה בעינן קיו' הכל בחתמי עדים דידעינן דבהדי ישראל כתי' דלא ניחוש לשמא נכרי כתב דהרא"ש ועש"ב מוכרים לדעינן דחזו גופה דכתובה דבר הבית טפי מלהב ונכרי הבית טפי מסר מש"ה בעינן דידעינן ש חב ישראל ובניינן דידן לא הבית הנכרי יכתוב בלשון לא עכו"ם כאשר הני למר אה עיני' וחזותא דכתבא מוכיח שישראל כתבו לא בעינן קיום לפנן היינו שהבד"ץ של מונקאטש חתמו על הכתב והאי אף הרשב"א מודי' דס"ל קיום ובלא"ה לדעת הנסב"ן בסימן ב' דכתב מהב"ד א"צ קיום א"כ אתה הנ"ל מרת חנה יולא' מחזקת א"א ומותרת אחר החליצה לעלמא ובר מן דין דכיון דאשה שבר' אם האם' מרת חנה היתה בק"ק מונקאטש ומתרה ששמע' שבעלה מהורר יהודא במסו' אברהם נפטר שמה והיא אינו נאמנת משום שפסול' לעדות אשה וגם הכתב בידם מב"ד דק"ק מונקאטש נאמר' בפ"כ ובפ"כ למה לא תהיה נאמנת ואין לומר דכיון שטרחי' א"ע לי"ך למדינות הגר לתקנות בחה אני' נאמנת חליל' לנו נדבות הברות אות אשר לא מצאנו בפוסקים ובמתניתין לא קתני רק ה' נשים שפסולים לעדות ועוד שבכל יום ויום אנו שולחי' שלוחים לחקור אם פלוני מת וגם מביאו הגיטין ואומרים בפ"נ ולא שמעתי שיהי' פיקפוק ע"ז שיהי' איזה בהי דיני' לעורר דיני' שיאמרו שלא מהני העדות העד שהעיד מאחר שטרח' או שנוטלים שכירות בעד טרחתם וכ"ש בנ"ד שהשה נאמנת לומר באחו' מת בק"ק מונקאטש ואין להתשות דהא הב"ש כתב בשם פוסקים האחרונים כשנאבד הגט והשליח והשליח אומר חזי לו טביעת עין בגט דאין מחזירין הגט לשליח דלמא משום חמדת ממון אומר שיש לו טב"ע בגט י"ל דהאי לא חיישינן שיקלקל בגט במזיד דאף שידע שאין זה הגט אומר שזה הגט שנאבד ממנו א"כ אף בשלא נאבד הגט ממנו השיך מהימן לומר בפ"כ ניחוש דלמא הבר אומר שהשליח כתב הגט וע"כ צריך לומר דלא חיישינן שיקלקל במזיד רק בנאבד הבר השליח זו הגט שנאבד ממנו ואף שאינו הליך בט"ע אומר שיש לו טב"ע וכן מחלק התוס' בב"מ בדף י"ז בד"ה מעולם לא חתמנו אבל במזיד אינו מקלקל א"כ אם נימא דאשה זו שקרה מקלקלת במזיד וע"ז לא חיישינן מש"ה נאמני' לומר הכהן מת במונקאטש ואין לפקפק דמבואר בנ"ע שהשמש העיד שכדומ' לו שמ' הר"י סמוך לגסים אמר השם אשתו הוא רחל ונתמת שמה חנה והכל הי' בתוך כדי דיבור א"כ העדות שנו הוי במתן דביתא זה ליתא דכיון דהשמש במונקאטש שאמר שכדומ' אמרינן שטעה ש שמע שם אשתו היא רחל ונתחלפ' בשם חנה ואף אם נימא דלאו הגלה הוא כלל דכיון שהוגד בתוך כ"ד אכתי איכא עוד ע"א שאמר ששמע ממנו שמו ושם אביו ושם עירו והכל הוא בבעל העגונ' זו וע"א מעיד מהימן בעדות נשים ומשום בפיקת השמש לא יוכל לפסול העד השני שהוגד שמו ושם אביו ושם עירו ואין לפקפק דכיון דהשמש אמר ששמע ממנו שם אשתו ואף שחלק בין רחל לחנה עכ"פ אמר ששמע ממנו שם אשתו והעד השני אומר שאינו זוכר כלל אם שאל על אשתו ולהוי כמכחיש' זה לזה דליתא בהגה"ת מרדכי בסנהדרין בשם בעל העיטור דהע"ג דתנן בפ' ב' לעדיות לא ראינו שין דמ' היינו היכא דאיכא למימר זה ראה וזה לא ראה אבל היכא דתרווייהו כי הדדי ניגהו לא אמר שאחד לא ראיתי הוי כאומר לחבירו לא ראיתי והוי כמכחיש' ואף שהב"י בח"מ בסימן ר"ט כתב נראה דווקא כשאומר לא זו ידינו מתוך ידו דהא בד"מ השיג עליו ודיינו ב"י חזר מדבריו וקבע בש"ע להלכה כדעת הד"מ ע"ש בסמ"ע בסימן כ"ט וא"כ לא הוי הכחשה בין העדים וא"ל דלא הוי הכחשה רק כשמחולקים בראי' אבל כשמחולקים בשמיע' לא הוי הכחשה זה ליתא דהא' תשובת שער אפרים בסימן קי"ב פסק שאין חילוק בין שמיעה לראי' ובכולם הוי הכחשה

אמנם נראה בעובדא דידן לא הוי הכחשה לפוסקים הביאו בשם תשובת הר"ן ס"מ כל מה שאינו יכולים להשוות דברי העדים שלא יהי' עדות מוכחשת מתרצי' דברי העדים כדי שלא יהי' עדות מוכחשת ובנ"ע אינו מבואר שהשמש ועד השני היו במעמד אחד אלא שאולי הנ"ל וכיון שלא היו במעמד אחד לא הוי הכחשה וכן איתא בש"ע אה"ע בסימן מ"ז א"כ מתרצים דברי העדות דליכא הכחשה דהשמש שאומר העד שלא שמע אם בעד השמש שאל על שם אשתו אמרינן בעת שהשמש שאל על אשתו בעת ההוא לא הי' עד השני עמו במעמד א' ועוד שהפס' לומר דאף שהי' במעמד א' הוי הכחשה רק בבדיקות וש"ע בסימן י"ז קבע להלכה בשם תשובת הרא"ש דהכחשה בבדיקו' לא הוי הכחשה ומעתה מסכמתי עמה רבו' בהתירא דהאי איתתא אחר חליצ' מותרת בלי מגמגם השם לעלמא והרבני' המאורים הגאונים יש"ש מהור' שאול אב"ד דק"ק פעגניסין ואחי' מה' גבריאל אב"ד דק"ק פינקשטיב יע"א הסכימו שאשה מותרת לעלמא אחר שפטר' וכן מותרת לעלמא אחר החליצה מבלי פיקפוק בעולם · כ"ד הכותב שבישראל היום יום ר"ח סיון דאתי שתא תקמ"ד לפ"ק פה ק"ק סטאבניץ · ה"ק יצחק אברהם באלוני מ"ג הרב הגאון הגדול המפורסם מהורר דוב בעריש כ"ץ זצ"ל חונה פה ק"ק סטאבניץ יע"א ·

סימן סד

בשאלתי מכבוד מחו' ידידי הרב המאה"ג המפורסם מהו' בעריש אב"ד דק"ק חמעלניק

איש א' הלך מק"ק חמעלניק לאביו שדר סמוך לעיר קלעץ והתמהמה כמה ימים ולא נתוודע להיכן הלך וכשיגיע הזמן שהי' בא לביתו ולא בא והי' מחפשים אחריו כמה שבועות ולא נתוודע לשום אדם ואחר החיפוש הגדול מצא הסורג המונח ביער ולא הי' לו פרצוף פנים וחוטם וא"א להכירו אותו אם הוא הי' אוכל בעל אשה זו רק שמצא אצל הסורג סטייסטריל ואמר' האש' העגונ' שהטייסטר של הגוד בקנעפיל וקנעפיל מגדול ישן ועוד אמר' האשה הסימן שלייבסדאקיל שלבוש בו הוא קדם משארי פשתן ונלית הי' בלייבסדאקיל וגם הי' אצל הסורג כיס ובתוכו הי' מונח מעות ואמר' הסימן שהי' בכיס וגם אשת הסורג שלחה ע"י בעלי הפארטכיל ואמרה שהפארטכיל הוא נבע ליטן בל"א של קראשעינו ומכח הפארטכיל הני חתיכות נחפר להדדי וגם אשת הסורג שלחה ע"י בעל' קיטלה ואמר' סימן שהקריזל מקיטל' גריון ואדום ואנחנו ראינו שכל הסימני' שאמר' האשה הי' כל הסימני' בבגדי' ובכיס כפי הגדת האשה הנ"ל וגם נמצא אצל הסורג הדעפטמניצי הנקרא פאס וגם נמצא אצל הסורג הלעטיל מהחובות שלו ואשר אמר' שבעלה הי' לו הלעטיל מהחובות הנ"ל ואשה הנ"ל בכתה על בעלי' נעורי' והאשה העגונ' היא ילד' ורכה בשנים ועינים יורדת דמעה להמציא לה עזר ותרופה להוציא מכבלי העגונ' אם יש לסמוך על הסימנים הנ"ל להתירה לאשת הסורג הנ"ל ·

תשובה האמת אתי שמאוד קשה עלי להכנים בדבר איסור א"א חמור' ובפרט בעו"ה שאנכי אנכי בקו הבריאה ועי"ז לא אוכל לירד לעומקא דדינא שאלה זו צריך עיון רב אך שכבוד הרב המאה"ג השואל הפציר בי פעמיים ושלש ואין מסרבין לאדם גדול כמו"ב לכן אמרתי אני את חלקי כפי אשר הורוני מן השמי' בעו"ה איתא ביבמות בדף ק"כ במתניתין אין מעידין אלא על פרצוף פנים אם החוטם אע"פ שיש סימני' בגופו ובכליו אין מעידין, למימרא דסימני' לאו דאורייתא ורמינהו מצא הגט קשור בכיס ובארנקי יחזור מוכח דסימני' דאורייתא ומשני תנאי הוא דת"ק סבר אין מעידין על השומא ראב"מ סובר דמעידין על השומא אמר רבא דכ"ע סימנים דאורייתא ורבנן וראב"מ פליגי בשומא אם מצוי' בבן גילו וא"ד בשומא העשוי' להשתנות לאחר מיתה קמיפלגי וא"ל אמר רבא דכ"ע סימני' דרבנן והכא בשומא אי הוי בס"מ קמיפלגי דחכמים סוברים שומא לאו ס"מ וראב"מ סובר דשומא הוי ס"מ ופריך הש"ס לפך ליסנא דסובר דסימנים דאורייתא הא קתני אף שיש סימני' בגופו ובכליו אין מעידין ומשני גופו דאריך וגוף כליו דחייש לשאלה ואי קיים לשאלה אמור בסימני' אוכף היכי מהדרינן לא שיולי' אינשי אוכפא קשור בכיס ובארנקי ובטבעת היכי מהדרינן טבעת חיים לזיופו כיס וארנקי מכחשי אינשי ולא מושלי' אבע"א כליו בחיורי ובסומקי ומלא למאי מוכרח לחיים לשאל' גבי כליו דווקא למאן דסובר דס"ד אבל למאן דסובר דס"מ דרבנן אין מוכרח למימר דטעמא דמתניתין דחיים לשאלי' למתניתין דקתני אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו אין מעידין דמיירי בסימן אמצעי וכס"מ לאו דאורייתא ואף למאן דסובר דסימנים לאו דאורייתא אבל ס"מ ביותר כ"ע הוי דאורייתא מדקאמר דפליגי בשומא אי הוי ס"מ אבל אם היו ס"מ כ"ע הוי דאורייתא ·

לפ"ז קשה לי על רבינו ב"י דפסק בסי' י"ז ס' כ"ל דאם ניטל א' מאלו אע"פ שיש סימנים מובהקים ביותר בכליו אינו כלום חיים לשאלה ואפילו הי' סימנים בגופו אפילו שומא אין מעידין אבל הי' לפס ס"מ ביותר מעידין משמע להדיא דפסק דס"ר מלפסק בגופו בעינן ס"מ ביותר וא"כ למה פסק בכליו לא מהני ס"מ ביותר דחיים לשאלה דהא דמשני דחיים לשאלה דווקא למ"ד דסובר דסימנים דאורייתא וא"כ רבינו ב"י אזיל אבל בתרי לישני לפסק כד"ר ופוסק דחיים לשאלה והב"ש בסי' י"ז הרגיש בקושיא זו ומתרץ דאף לאוקמתא דס"ל ובעינן ס"מ ביותר כיון דאיכא חששא דשאלה לא הוי ס"מ ביותר לא נבירא לי דתוספות ביבמות בדף ק"ד כד"ה אמר רבא מקשה למ"ד דס"ל בריתא דמצאו קשור בכיס בארנקי ובטבעת ומתרצים דחשיב

כיס

כים וטבעת והרנקי ה"מ להא לסברת הב"ח דכיון דחיים לשאלה לא הוי ה"מ וא"ל דטבעת והרנקי וכיס לא מושאל אינשי דהא הב"י פסק דאף בכיס והרנקי חיישינן לשאלה וכתב הב"ח למאי דאמרינן דלא חיים לשאלה בכלים אלו היינו דווקא לאוקמתא דסד"א ואז אין צריך ה"מ ביותר לא חיישינן לשאלה אבל למ"ד דסד"ר בעינן ה"מ ביותר ואף בכלים אלו חיים לשאלה וליכא ה"מ א"כ נשאר קושית התוס' ונסתר התירוץ מהתוס' וגם התירוץ מה שמתרצים דמיירי שיש עדים שהכיס והרנקי הי' שלו מאי מהני העדים ניחוש לשאלה אבל אם נימא דסד"ר לא חיים לשאלה כלל מתרצים התוספות שפיר א"כ מוכח מהתוס' דלמאן דסובר דסימנים דרבנן לא חיישינן לשאלה כלל וכן מורין לשון הטור דכתב בסימן י"ז אם אין מכירין אותו כע"ע אפילו יש לאשה סימנים בגופו ובכליו אין סומכים עליהם אם אינן מובהקים משמע אבל אם הי' סימני' מובהקים בכליו מהני ולמאי מהני ניחוש לשאלה אע"כ דהטור סובר להך ליסנא דסימנים דרבנן לא חיים לשאלה כלל : והב"י דקבע בש"ע דחיים לשאל' לשיטתו אזיל דכתב בב"י דאם אינן מובהקים דכתב הטור קאי אסימנים בגופו אבל בכליו לא מהני ה"מ דחיים לשאלה אבל לא אדוי כוונתו דמהכא לפרש דקאי על הסימני גופו דלמא הטור סובר בכליו לא חיים לשאלה ומה דכתב סימנים שאינן מובהקים קאי ג"כ על סימני כליו דלא חיים לשאל' וכן כתב הנמ"י ביבמות דה"מ מעידין בין בגופו בין בכלים דלא חיים לשאל' וכן כתב הר"ן בפרק ב' דמציעה יש מי שאומר דלא חיישינן לשאלה אפילו ממשאיל לשואל דכי משכינן כליו בחיוורי וסומקי הדרינא מפריוקא דחיישינן לשאל' ולפ"ז בה"מ בכליו מעידין עליו לכ"ע דלא חיישינן לשאלה · רק דב"י קבע בש"ע דסימנים דרבנן וחיים לשאל' לשיטתו אזיל דכתב בב"י על הר"ן ונ"י דלאו דסמכא אינון דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והעיטור סוברי' דחוששין לשאל' מדכתבו דאין סומכין על סימני הגוף וכליו משמע דחוששין לשאל' ומהני עליו דיוכל לפרושי דמיירי בסימנים שאינן מובהקים אבל בה"מ ביותר יוכל למימר דהרי"ף והרמב"ם וכ"ע סוברים דמהני דלא חיישינן לשאלה :

שוב ראיתי במו"ז הש"ך בסי' ה"ס שהשיג ג"כ על הב"י ואדרב' לפירש הב"י שמפרש לבעל העיטור דכתב בסימני גופו וכליו אין מעידין מפרש דמיירי בסימנים שאינן מובהקים יעוין שם היטב בסימן י"ז וכיון דמיירי בסימנים שאינן מובהקים מש"ה אין מעידין אבל בה"מ ביותר גם הב"ע מודה דמעידין ומנלן לב"י דב"ע סובר דחיים לשאלה דלמא הב"ע סובר דלא חיים לשאל' ומהני ה"מ ביותר אף בכליו וצריך עיון וכדי שלא נשוה רבינו ב"י שטעה בדבר פשוט אמינא ליישבו דהרי"ף והרא"ש פוסקים בפשיטות דסד"ר ולעת הרמב"ם לא ברירא לי אם סובר סימנים דאורייתא או דרבנן והטור הבין שהרמב"ם סובר סימנים דרבנן דהרמב"ם כתב ישראל שאמר מת יהודי במקום פלוני וכך צורתו וכך ה"מ אין אומרים באומד דעתו פלוני הוא עד שיעיד שפלוני הוא וכו' ומה קהטור דטעמא דקיימ"ל משום דסימנים לאו דאורייתא וכן משמע בהרמב"ם פרק י"ג מהלכות גירושין דכתב ואם ניטל א' מאלו אע"פ שיש סימנים במפו ובכליו אפילו שומא אין מעידין מדכתב אפילו שומא משמע דהרמב"ם סובר דסימנים לאו דאורייתא כאידך ליסנא דכ"ע סד"ר ופלגי בשומא אי הוי ה"מ דראב"מ סובר להוי ה"מ ורבנן סוברים דלא הוי סימן מובהק מש"ה כתב אפילו שומא דהו"א דהוי ה"מ אשמעינן דלא הוי ה"מ אבל אם נימא דהרמב"ם סובר סימנים דאורייתא כליסנא קמא דחכמים ור"א פליגי בשומא אי הוי סימן אמצעי דחכמים סוברים דלא הוי סימן אמצעי דעשוי' להשתנות והסיך כתב הרמב"ם אפילו דהא שומא לא הוי ה"מ אלא ע"כ מוכרח לומר דהרמב"ם פסק דסד"ר כאידך ליסנא והו"א דהוי ה"מ מש"ה כתב אפילו שומא דשומא לא הוי ה"מ א"כ משמע כסברת הטור שהבין בהרמב"ם דהרמב"ם סובר סד"ר מיהו קשה דהא הרמב"ם כתב בפרק ז' מהלכות נחלות כתב במצאו הרוג ולא הכירו ע"י פ"פ אבל הי' לו סימנים מובהקים בגופו כל אלו הדברים יורדים לנחלה בעלות זו הסורג אע"פ שאין משיאין את אשתו שאני אומר שלא החמירו בדברים אלו אלא לענין איסור כרת מדכתב שלא החמירו אלא לענין כרת משמע דסימנים דאורייתא רק דחכמים החמירו לענין איסור כרת א"כ הרמב"ם סותר אהדדי לפי הבנת הטור ולפי הוכחה שהוכחתי · וא"ל דשלשה סימנים הוי סימנים גרוע כגון ארוך וגוץ ויחר סימנים הוי מובהקים קצת וה"מ ביותר כדאיתא בכ"מ בפרק י"ג מהלכות גירושין ובב"י בסימן י"ז וא"כ בפר' נחלות איירי הרמב"ם שהי' מובהקים ביותר ובהאי לכ"ע סימנים דאוריית' ובסימנים אמצעי איכא למימר דסובר שהוא מדרבנן ע"ש בב"י בסימן י"ז ובכ"מ בפרק י"ג מהלכות גירושין ובפרק י"ג מהלכות גירושין מיירי בסימן מובהקים קצת וגם מה שכתב בפרק י"ג מהלכות גירושין ישראל שאמר כך וכך צורתו וכך הי' סימניו מיירי ג"כ בה"מ קצת ושפיר הוכיח הטור דהאי סימנים מדרבנן :

אבל זה ליתא דאיך יוכל למימר בנחלות מיירי בה"מ ביותר שאיך כתב שאין משיאים את אשתו דהא הרמב"ם פסק פ' ג' מהלכות גירושין הי' לעדים בגט ה"מ כגון שאמרו נקב יש בצד אות פלוני וכו' הרי זה בחזקתו ותתגרש בו אע"פ שמצאו אחר זמן מרובה ובמקום שהשיירות מצויות והוחזקו והשיירו' מצויות והוחזקו הוי איסור דאורייתא כמו שאבאר לקמן בעז"ה ועיקר היתר משום דאמרו עדים נקב בצד אות פלוני דהוי ה"מ ביותר אלמא דהיכא דאיכא ה"מ ביותר משיאים את אשתו מפני מה פסק בנחלות דאין משיאים את אשתו ומוכרח לומר בנחלות מיירי בס"א ובסימנים אמצעי מחמירים חכמים כאשר אבאר לקמן אפ"ה כתב דאין משיאים את אשתו משום דהחמירו לענין כרת וגם בפ' ג' מהלכות גזילות משמע להדיא דפסק סימנים דאורייתא דכתב ה"מ סומכים עליהם ודנין ע"פ דין תורה א"כ הר"מ סתר אהדדי א"כ אין ראי' אף לפי הבנת הב"י דמפרש דהרמב"ם סובר דחיים לשאלה די"ל דהא דחיים לשאלה משום דסובר סימנים דאורייתא ומאן דסובר סימנים דאורייתא קשה קושית הש"ס מיבמות בדף ק"ב ממתניתין דקתני אין מעידין על סימנים גוף וכליו ומוכרח לומר דחיים לשאל' כתרוצם מהש"ס אבל למאן דפוסק דסד"ר איכא למימר דלא חיים לשאל' ואף אם נימא דהרמב"ם סובר סימנים דאורייתא אינו מוכרח לומר דסובר דחיים לשאל' דאיכא למימר דסובר כתירוץ בתרא מהש"ס דמתניתין מיירי בכליו חיורי וסומקי ולהאי תירוצא הדרינא מפרוקא דחיישינן לשאל' וכן כתב התוס' ביבמות בדף ק"ב ולדברי ב"י התוספות למה שכתב הרי"ף והרא"ש והרמב"ם סוברים דחיים לשאל' · וכדי ליישב דברים הקדושי' אמינא איפכא כתב הב"י דהרי"ף והרא"ש פוסקי' בפשיטות דסד"ר ויש להבין דהא בב"מ בדף כ"ז מבעיא לי' אי סימנים דאורייתא או דרבנן ולא נפשוט וגם רבא קאמר את"ל סימנים דאורייתא משמע דמספקא לי' וכן רב אשי משמע דמספקא לי' כדאיתא בהדיא בב"מ בדף י"ח ולמה פוסקים בפשיטות דסד"ר י"ל דגם הרי"ף והרא"ש לפוסקים סימנים דרבנן שגם המה הי' מסופקים רק דפוסקים לחומרא דסד"ר וכן כתב הח"ב בסי' ס"ג דטעמא דהרי"ף והרא"ש משום דמספקא לי' אי סימני' דאורייתא או דרבנן ולחומרא פוסקים דסד"ר ואם נימא להך ליסנא דסד"ר לא חיים לשאל' כלל א"כ אם הי' ה"מ ביותר בכליו מהני דאף דסימנים דרבנן דווקא בסי' אמצעי אבל בה"מ ביותר לכ"ע מדאורייתא יעויין בכ"מ דבפ' י"ג מהלכות גרושין ובב"י בסי' י"ז ולהך ליסנא דסימנים דאורייתא חיישינן לשאל' ולא מהני ה"מ ביותר בכליו דחיישינן לשאל' ואיכא חומרא להך ליסנא דה"מ ביותר בכליו דלא מהני א"כ איך פסקו בפשיטות סד"ר וכיון דסד"ר שמכינא על ה"מ ביותר ואיכא קולא להך ליסנא ולמה פסקו בפשיטות דסד"ר אלא ע"כ דאף דסד"ר דכיון דאיכא חשש שאלה בעולם תו לא הוי ה"מ ביותר ומהי' מובהק נעשה סימן אמצעי וסימן אמצעי לא מהני למאן דסובר דסד"ר ולמאן דסובר סימנים דאורייתא חושש לשאלה ולא מהני סימן בכלים ואין חילוק בתרי ליסנא רק אם יש הי' אמצעי בגופו להך ליסנא דסד"ר לא מהני סימן אמצעי וללישנא סימנים דאורייתא מהני סימן אמצעי בגופו ופסק לחומרא דלא מהני סימן אמצעי בגופו א"כ מוכח מהרי"ף והרא"ש דסוברים דחיים לשאל' אף דסוברים סד"ר ויפה השיג הב"י על הנ"י והר"ן · וא"ל דלמא לעולם למאן דסובר סימני' דרבנן לא חיים לשאל' כלל וא"ל שהיך פוסקים סד"ר דהא איכא קולא בדאיכא ה"מ ביותר בכליו די"ל דאף למאן דסובר סימנים דאוריית' וחושש לשאלה דמתוקמא מתניתין מיירי בסימנים אמצעי וכיון דחושש לשאל' נעשה מסימן אמצעי סימן גרוע אבל היכא דאיכא ה"מ ביותר בכליו אף דחיים לשאלה נעשה מסימן מובהק סימן אמצעי ומהני נמצא אף דפוסק סד"ר ליכא קולא דלסמוך על ה"מ באחר בכליו דאף כשנימא סימני' דאוריית' וחושש לשאל' בה"מ בכליו מהני אבל זה אינו דאם נימא לסימנים ד"א וחושש לשאלה מ"מ מסימן מובהק נעשה סימן אמצעי א"כ מאי פריך הש"ס חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן וגם מאלא קשור הגט בכיס וארנקי דניחוש לשאלה דלמא מיירי שהי' בהם ה"מ ומה"מ נעשה סימן אמצעי וסימן האמצעי מהני יעוין בת"ה בסימן קס"ה ומאי פריך הש"ס אלא ע"כ לסימני' דאורייתא וחושש לשאלה אף מסימן מובהק לא נעש' סימן האמצעי ואין מהני' בה"מ בכליו והאיך פסקו הרי"ף והרא"ש בפשיטות דסד"ר אלא ע"כ דאף דסד"ר חושש לשאל' כפי שכתבתי וב"י יפה השיג על הר"ן ונ"י רק די"ל דאכתי לא קשה קושי' הב"י דיש להבין מאי טעמא דנ"י דסוברי' סימני' דאורייתא הלא פשטא דמתניתין משמע דסד"ר דקתני דאין מעידין על סימן גופו וכליו משמע לבדיה

לפדיה דפל"ר ולמאן דסובר פ"מ דאוריתא מוכרח לא קמ' דטעמ' דמתניתין דחושש לשאלה ופשטא דמתניתין משמע דסימני' ד"ר · וצריך לומר מאן דסובר סל"א סומכי' על דקתני חמור בסימנים אוכף וגם קתני מלא קשור בכיס ובארנקי מהנהו מוכח דסימנים דאורייתא מש"ה סובר סל"א ופי' קשה ממתניתין משמע דסל"ר ומחרלים דטעמא דמתניתין דחושש לשאלה ואם נימא דמיירי שהי' בהם פ"מ ביותר ובסימן מובהק לכ"ע דאורייתא והא דפליגי אי סל"ר או דאורייתא רק בסימן אמצעי א"כ נשאר קושי' דמנלן לומר דסל"א ואין לומר דסומכים על חמור בסימנים אוכף ועל גט קשור בכיס דהם מיירי בפ"מ ביותר והאי בוודאי דאורייתא אבל בסימן אמצעי מנלן דהוי דאורייתא דפשטא דמתניתין משמע דהוי מדרבנן ומוכרח לומר שמפרשים דחמור וקשור בכיס מיירי ג"כ שהי' בהם סימנים אמצעי וכיון דחייש לשאלה נעשה סימן גרוע ולעולם דאף דחיים לשאלי היכא דאיכא פ"מ ביותר נעשה סימן אמצעי ומתירין ומאן דסוברים דסל"ר לא חיים לשאלה כלל וסומכי' ג"כ על פ"מ ביותר בכליו ולעולם דמאן דס בל דסל"ר לא חיים לשאלה כלל ויפה כתב הר"ן ונ"י ולא קשה קושית הב"י :

לפ"ז מתורץ ג"כ דיש להקשות מאי פריך הש"ס מגט קשור בכיס דלמא מיירי שאומר הסימן שגט קשור בכיס ותו ליכא למיחש לשאלי דאף אם שאל הכיס אסיכן ידע דחבירו קשור בכיס הגט ומוכרח נומר דקושית הש"ס אזלן כפי שכתבתי דסוברים סל"א מנלן דפשטא דמתניתין משמע דסל"ר ומוכרח לומר דסומכי' על דקתני מלאו קשור בגט בכיס דמוכח דסימנים ד"א ואם נימא דמיירי בכה"ג שאמר הסימן שגט קשור בכיס מנלן דסימנים דאורייתא דהא האי הוי פ"מ ביותר ובהאי לכ"ע סל"א אלא ע"כ דמיירי שאומר שהם סימני' ושפיר מקשו הש"ס ומתוך מה שכתבתי לטעמא דהרי"ף והרא"ש דפוסקים דסל"ל משום דמספקא ליה אי סל"ר או סל"א דהנהו תרי לישנא פליגי אי סל"א או ד"ר ליתא לדברי מהרד"ך ודברי המ"ב בסימן ס"ג נאמרים על קוטב מרכז האמת דמהרד"ך פסק דאף דקיימ"ל כחכמים דסומא לא מהני ולא הוי פ"מ דדווקא כשאמר' סומא יש באבר פלוני אבל כשאמר' יש באותו אבר ובמקום פלוני הוי פ"מ ביותר ואף חכמים מודים בהאי אם אמר' את אמתו ומ"ב השיג עליו דאף ללישנא בתרא דפליגי אי הוי שומא פ"מ ביותר דחכמים סוברים דלא הוי פ"מ בהאי לישנא דברי מהרד"ך נכוני' דכיון דאמרה באבר פלוני ובמקום פלוני הוי פ"מ אבל ללישנא קמא דסימנים דאורי' וטעמא דחכמי' דשומא לא הוי פ"מ דעשוי' להשתנות לאחר מיתה וא"כ אף במקום פלוני לא מהני משום דעשוי' להשתנות ואנן דספוקי מספקא אי סל"א או ד"ר לא מהני כשאמרה במקום פלוני דדלמא טעמא דסימנים ד"א ושומא דלא הוי סימן משום דעשוי' להשתנות ותוכן דבריו דטעמא דהרי"ף והרא"ש דפוסקי' סל"ר משום דמספקא ליה אי סימנים דאורייתא או דרבנן יעוין שם · והט"ז השיג על המ"ב בסימן י"ט דאף דהצבע תשתנה המקום לא משתנה וא"כ אף לתירוץ קמא מהני כשאמרה במקום פלוני ויש להבין דהא ללשנא קמא אמרינן דכ"ע סוברים סל"א אפ"ה סובר הת"ק דשומא לא מהני משום דעשוי' להשתנות ואמאי ריעותא איכא דהא המקום לא משתנה ומוכרח לומר דלא הוי סימן רק כשאומר איזה צבע הוא השומא וכיון דיכול ה להשתנות שוב לא הוי סימן א"כ אף באומר במקום פלוני אף המקום לא משתנה הצבע משתנה ומאי מהני כשאומר במקום פלוני וצריך לומר באמרה במקום פלוני דהוי פ"מ ביותר אף בנשתנה הצבע מ"מ הוי פ"מ אבל ללשנא קמא דאף דסל"א דלא הוי סימן כשאמרה באותו אבר דווקא היכא דלא נשתנה הצבע אבל בנשתנה שוב לא הוי סימן זו כוונת דברי הט"ז אבל לדעתי הוא דוחק גדול לפרש כך ועוד דהא איתא בב"מ בדף ק"ז אב"ע דכ"ע שומא אין עשוי' להשתנות וה"לר ובשומא פ"מ קמיפלגי מר סבר שומא פ"מ ומ"ס שומא לאו פ"מ אם נימא כמו שהבין הט"ז דכיון דהוי פ"מ אף שנשתנה הוי פ"מ הוי מצי למימר דכ"ע שומא עשוי' להשתנות ופליגי בשומא אי הוי פ"מ דת"ק סובר דלאו פ"מ ורשב"ג סובר דהוי פ"מ וכיון דהוי פ"מ אף עשוי' להשתנות הוי פ"מ ומדקאמר דכ"ע שאין עשוי' להשתנות משמע אבל אם עשוי' להשתנות אף דהוי פ"מ דלא מהני :

שוב ראיתי בתשובת הב"ח בסימן פ"א שהשיג ג"ם וכתב הסור אחר רוב הקולות והדברים שלא במשפט שיצאו מתחת הקולמוס זה הרב שמהפך הקערה על פיה ואוכן כוונתו דכיון דהוי פ"מ אף בנשתנה לאחר מיתה אפ"ה הוי פ"מ ומתרץ דה"ה מצי למימר איפכא דכ"ע סוברים דשומא עשוי' להשתנות ורשב"ג דכיון דהוי פ"מ אף בנשתנה הוי פ"מ והוכיח אף בנשתנה הוי סימן מובהק דאל"ה מאי לא קאמר הש"ס בהך לישנא דכ"ע סל"ר ודכ"ע סוברים דשומא הוי פ"מ וקמיפלגי בשומא שעשוי' להשתנות דת"ק סובר דעשוי' להשתנות ורשב"ג סובר דאין עשוי' להשתנות כי היכי דקאמר בלישנא קמא דכ"ע סל"א ופליג בשומא עשוי' להשתנות ומדלא קאמר הכי ש"מ דגם אף בעשוי' להשתנות הוי פ"מ דבריו תמוהים בעיני האיך יוכל למימר דכ"ע שומא פ"מ דכיון דרבנן סברו דעשוי' להשתנות הא לא הוי פ"מ והאיך יוכל למימר דכ"ע שומא הוי פ"מ דבשלמא ללישנא קמא שפיר אמרינן דכ"ע סל"א דהיינו הסימנים בעלמא מדאורייתא ושומא לא הוי סימן מדאורייתא משום דעשוי' להשתנו' אבל נימא דכ"ע שומא הוי פ"מ וכיון דסברו רבנן דשומא הוי עשוי' להשתנות שוב לא הוי פ"מ ונסתר ראי' מהב"מ ודברי המ"ב המה מתוקים כדבש ונופת צופים ואין לומר דהא רש"י בב"מ בדף כ"ז מפרש אין מעידין על השומא המעידין על האשה להשיאה ואמרו סימן היה בו שומא באבר פלוני ומדלא מפרש דשומא היה באותו אבר ובמקום פלוני פ"מ דבכה"ג הוי פ"מ לכ"ע ולא כמ"ב לפסק דלא הוי סימן מובהק זו ליתא דרש"י מפרש למאי דס"ל דתנאי פליגי אי סימנים דאורייתא או דרבנן מוכרח לפרש דת"ק סובר דסימנים לאו דאורייתא דמיירי דלא אמרו במקום פלוני דבכה"ג הוי פ"מ ובפ"מ לכ"ע דאורייתא דמקשין לא אסיק אדעתיי דטעמא דעש' להשתנות וכיון דלא אם ק במקום פלוני לכ"ע הוי פ"מ מש"ה מפרש רש"י דשומא הי' באותו אבר אבל לא במקום פלוני והאי לאו פ"ר אלא סל"א אבל למסקנא דטעמא מת"ק משום דעשוי' להשתנות י"ל דאף בשומא במקום פלוני דלא הוי פ"מ דכיון דעשוי להשתנות כסברת המ"ב אך דאכתי קשה לי על המ"ב דסתר אהדדי לסברתו דאם נימא כלישנא בתרא דכ"ע סל"ר ופליגי בשומא אי הוי פ"מ אבל כשאומר השומא במקום פלוני לכ"ע הוי פ"מ וללישנא קמא דכ"ע סל"א וטעמא דת"ק דעשוי' להשתנות אף כשאומר השומא במקום פלוני לא מהני דכיון דעשוי' להשתנות וא"כ האיך כתב דהרי"ף והרא"ש פוסקים דסל"ר משום דמספקא לי' אי סל"א או דרבנן פוסקים לחומרא דסל"ר דהא איכא קולא להאי לישנא דסל"ר אם אמרינן דשומא יש במקום פלוני שמכירן ומשיאין לאשתו ולהאי לישנא סל"א לא מהני אם אומרים השומא במקום פלוני והרי"ף והרא"ש פוסקים בפשיטות דסל"ר ואמאי לא כתבו דמספקא לי' אלא ע"כ כסברת הב"ש דלאו דעשוי' להשתנות הוי פ"מ וכשאומרים השומא במקום פלוני לכ"ע מהני אף ללישנא קמא אבל על המ"ב קשה עכ"פ וכינו עדין להיכא דהוא אומר סימן מובהק בבגדי' ואומר שומא יש במקום באותו אבר דלא מהני דאף לדעת מהר"ל מפראג דהיכא דהי' לו פ"מ בכליו וסימן אמצעי בגופו דמהני למ"ב ללישנא דסל"ר שמכירין על פ"מ בכליו וללישנא דסל"א שמכירין על סימני הגוף אבל היכא דאיכא פ"מ בכליו ושומא בגופו דלא מהני דלמא הלכה כלישנא קמא דסל"א ולא מהני סימן בבגדים דחיים לשאלה וגם שומא שבגופו לא מהני ללישנא קמא וטעמא דלא מהני דהוי עשוי להשתנות · ולפי שבררנו דאף ללישנא סל"א וחיים לשאלה היכא דאיכא פ"מ ביותר בכליו דמהני דאף אם חיים לשאלה נעשה מש"מ סימן אמצעי ונהאי לישנא סימנים דרבנן דלא חיישינן לשאלה כלל מהני פ"מ ביותר בבגדים · מ"מ נראה דמוכח למאן דסובר סל"ר חושש ג"כ לשאלה ליש לדקדק למתרץ דמתניתין מיירי באריך וגון וכלים דחוששין לשאלה ובתירוץ בתרא מתרץ בכלים בחוורי וסומקי אמאי הוצרך בתירוץ קמא לאוקמא דאיכא תרתי שאלה הוי לי' לתרץ בכלים בחוורי וסומקי כמו באריך וגון · וצריך לומר דמש"ה לא ניחא לשנויי בכלים בחוורי וסומק דא"כ למה איצטרך למיתני במתניתין דסימני כלים בכה"ג לא מהני דהא כבר קתני סימני גוף דלא מהני באריך וגון משום דשכיח באינשים שיהיו ארוכים וה"ה בכלים נמי שכיח שיהיו חיורי וסומקי דלא מהני ומאי איצטרך למיתני מש"ה מתרץ בתירוץ קמא טעמא דמתניתין דחיים לשאלה ואשמעינן מתניתין דסימני כלים דלא מהני אף דאיכא סימן אמצעי וסימן האמצעי מהני גבי גוף אבל גבי בגדים דלא מהני דחיים לשאלה וא"כ למאן דסובר דסל"ר וסימני הגוף דלא מהני אף בסימן אמצעי ומכ"ש בסימני כלים דלא מהני סימן האמצעי א"כ למה למיתני סימני כלים אבל אם נימא דאף דסל"ר חיים לשאלה ואף פ"מ ביותר בכליו דלא מהני אשמעינן מתניתין דגבי כלים דלא מהני אף פ"מ ביותר דחיים לשאלה הא היכא אם נימא דסל"ר חיים לשאלה מש"ה קתני במתניתין בכלים דאין מעידין דאף בפ"מ אין מעידין ובסימנים בגוף דווקא סימן אמצעי אין מעידין אבל בפ"מ ביותר מעידין אבל אם נימא דלא חיים לשאלה כלל ובפ"מ ביותר אף בכלים מעידין מדקתני דאין מעידין מיירי בסל"א למה למיתני כלים דהא הוא כל שכן דסימני הגוף דלא מהני ומכ"ש סימני כלים אלא ע"פ דחיים לשאלה :

לפ"ז מתורץ מה שיש להקשות דאיתא בב"מ בדף כ"ז אבעיא להו סימנים דאורייתא או דרבנן ונ"מ לאהדורי גט אשה בסימנים מ"ש ... השמלה היתה בכלל כל אלו ולמה יצאת ולומר לך מה שמלה מיוחדת שיש לה סימנים ויש לה תובעים אף כל דבר שיש לו סימנים והקש' א"ז דהא אבעיא אזלו בהי' אמצעי אם היא דאורייתא דבס"מ לכ"ע הוא דאורייתא יעויין בכ"מ בפרק ג' מהלכות גירושין ובב"י בסי' י"ז א"כ האיך נפשוט מהמלי' דס"א דילמא אתיא לאורי' דס"מ הוי דאורייתא אבל לא בס"א ומתרץ דע"ז לא צריך קרא דס"מ הוי כעדים ושפיר פשטא:

אך אכתי קשה האיך יוכל למיפשט דס"א מדקתני חמור בסימנים אוכף·דלמא השמועינן דס"מ מהני ולא קשה למה איצטריך קרא להשמיענן דהו"א אף בחמור בסימנים באוכף דלא מחזירין החמור קמ"ל דכיון דהחמיר בסימני' אוכף מחזירין החמור ולעולם דמחזירין רק בס"מ ומנלן דס"א הוי דאורייתא אבל אם נימא דאף למאן דסובר סד"ר חיים לשאלה - ומס"מ נעשה ס"א שפיר פשטא דס"א וא"ל דהא האוכף לא מושלי איניש דהא הב"ז כתב דאף בכים ומרנקי חיים לשאל' דלפעמים משאיל אותם ולא הוי ס"מ והא דמשני דלא מישאל איניש דווקא להאי תירוץ דס"א ואיצטריך ס"מ בד"ר יעויין בב"ש בסי' י"ז ס"ק ס"ט וא"כ מס"מ נעשה ס"א ושפיר פשטא הש"ס · אך אכתי קשה מאי משני בעדי אוכף מאי מהני עדי אוכף אכתי ניחוש לשאל' ולא הוי רק סימן אמצעי וצריך לומר דס"מ מיהו' כשלא נמצא כמוהו רק מיעוטא דמיעוטא שכיח שנמצא ג"כ הי' כמוהו יעוין בב"ש ובט"ז בסי' י"ז וביון דאיכא מיעוטא דמעוטא דשכיח הי' כמוהו וגם לפעמים משאיל אוכף ג"כ מה"ט יצא מס"מ ונעשה סימן אמצעי אבל היכא דעדים מעידים שאוכף הוא שלו ואנן ידעינן בוודאי ע"פ בירור שהאוכף הוא שלו דאף לפעמים משאיל האוכף מ"מ לא גרע מס"מ בס"מ שכיח ג"כ אבל מעוטא דמעוטא שיהי' הי' כמוהו אפ"ה סמכינן עליה לכ"ע ה"ה בעידי אוכף אף מעוטא דמעוטא מתאיל אוכף הוי כס"מ ושפיר משני בעידי אוכף:

רפ"ז היכא דאיכא טביעות עין וטב"ע דמיא לעדים דהוא ידע בבירור שהכים הוא שלו וטב"ע מהני מדאמרינן בב"מ בדף י"ט גבי רבה בר חנה אירכס לי' גיטא ואמר סימנים אית לי בגווי' אי טב"ע אית לי' בגווי' אהדרה ניהלא אמר לא ידעינן אי משום סימנים אית לי' בגווי' אהדרהו אי משום טב"ע אהדרהו אלמא דטב"ע מהני ואף דסימנים לא מהני טב"ע מהני ואף דאיתא בגמרא דווקא צורבא מרבנן אבל איעם דעלמ' לא דהא ר"מ מפרש דע"ה אית לי' ג"כ טב"ע והא דלא מהדרינן לי' משום דלא מהימן וכתב הר"ן דווקא היכא דאיכא חימוד ממון בהאי לא מהימן אבל גבי איסור דליכא חמדת ממון אף ע"ה מהימן בטב"ע לפ"ז היכא דמכיר בטב"ע הכלים מההורג ובהאי ליכא חמדת ממון האי טב"ע עדיף וסימן מובהק ד' ב"מ איכא מעוטא דמעוטא דשכיח סימנים כמוהו ואיכא ג"כ חששא דשאלה מה"ת נעשה סימן אמצעי ולא מהני למאן דסובר סד"ר אבל בטב"ע שהבירור שהכלי' הי' בוודאי מההורג ואף לפעמים משאיל עדיין הוי כמו ס"מ דכיון דרוב אינו משאיל למאן דסובר סד"ר:

לפ"ז נסתר הוכחת מהר"ל מפראג שהוכיח להסוברים סד"ר לא חיים לשאלה דאם חיים לשאל' לא מהני טב"ע אמאי לא קתני במתניתין רבותא טפי שגם טב"ע בכלים לא מהני י"ל דאף דחיים לשאלה לא מהני רק ס"מ מה"מ נעשה סימן אמצעי אבל בטב"ע אף לפעמים משאיל עדיין והוי כמו ס"מ דכיון דמתחלה יודעים בבירור שהכלים הוא מההורג ובעובדא דידן הכירה אשת ההורג בטב"ע שהלייבסדאקל הוא מבעלה והוי כמו ס"מ אף אם חוששים לשאלה ואף אם נימא דלא הכירה בטב"ע רק שאמרה שהלייבסדאקל הוא חלק מהאחרי פשתן והרבה אנשי' הולכים ולובשים לייבסדאקל מהאחרי פשתן מ"מ יש לצדד להתירא דאמרה שהטייסטריל הוי סגור בקנאפיל וקנעפיל הוא מגדול ישן וזאת הוי ס"מ ביותר דלא שכיח שהטייסטריל יהי' סגור מגדול ישן ונמצא זאת הוי ס"מ וגם אשת ההורג אמרה ששלח עם בעלי הפארטכיל ואמר' שהפארטכיל ליתן בלא קראסניני' ומכה הפארטכיל השני אחיכת תפירת להדלי והוי ג"כ ס"מ ביותר דס"מ מיקרי דלא שכיח בבגדים אחרים הי' כמוהו ואף גבי גט לא הוי ס"מ ביותר רק כשאומר נקב יש בצד אות פלוני אבל באבר פלוני לא הוי ס"מ ביותר דהא הפוסקי' כתבו הטעם משום דנקב שכיח בקלפי' · וכבר בירדנו למאן דסובר סד"ר וחיים לשאלה מס"מ נעשה סימן אמצעי ואף למאן דסובר סד"א וחיים לשאלה נמי יוכל לומר מס"מ נעשה סי' אמצעי ואיתא במ"ב ובפוסקים דהיכא דאיכא תרי סימנים אמצעים הוי ס"מ ביותר וכן כתב הט"ז וא"כ יצאה האשה מחזקת העגונה א"א ע"פ סימנים שאמרה אשת ההורג · ורא' לדברי למאן דסובר סד"א וחיים לשאלה נעשה מס"מ סי' אמצעי דאלת"ה האיך פוסקים הרי"ף והרא"ש בפשיטות סד"ד [?] דהא מבעיא לי' בהש"ס אי סד"א או דרבנן וצריך לומר משום דמספקא לי' האיך פוסקים לחומרא דהא איכא אילא כשיש שני סימנים מובהקים בבגדי' לתאן דסובר סד"ר נעשה מס"מ סי' אמצעי ושני ס"א הוי ס"מ ומתירים לאשתו אבל אם נימא סד"א וחיישינן לשאלה מס"מ נעשה סימנים גרוע ולא מהני הסימנים הנ"ל והאיך פוסקי' לקולא אלא ע"כ דאף סד"א וחיים לשאלה נעשה מס"מ ס"א ומהני הני סימנים אף למאן דסובר סד"א רק במתניתין דקתני דאין מעידין דמתניתין מיירי בס"א וכיון דחיים לשאלה נעשה מסי' אמצעי סימן גרוע אבל בס"מ נעשה סי' אמצעי ולכ"ע בעובדא דידן מהני הסימנים שאמרה אשת ההורג ואל יקשה בעיניך דזו דבר קשה לאמרה למאן דסובר סד"א וחיים לשאלה נעשה מס"מ סי' אמצעי והשכל נותנת דכיון דקיים לשאל' אף מס"מ נעשה סי' גרוע והני סימנים גרועים לא מצטרפים להוי ס"מ כדאית' בח"ב ובפוסקי' דהא הת"ה בסי' קמ"א מביאו שמורי הישיש מ' נתן מצא בספר ה' ושמו מתח' דמצטרפי' סימנים עם שאר אותי' וגם ... מ' אלי' שישאלו אם יש ס' בבגדיו או כתובת שמלאו וכמה וכמה כתובות לשא עמו א' או ב' דסומכים עליו ות"ה השיג עליו דתלמיד ערוך הוא בכלים חיישינן לשאלה וכמדומה שמ' אלי' הוא רבינו אלי' מזרחי וכדי שלא נשווי' לרבינו אלי' מזרחי שנעלם ממנו מה דאיתא בהדיא בהש"ס מוכרחים לומר שכוונת ר' אלי' הי' דאף למתרץ דחיישינן לשאלה דווקא היכא דאיכא ס"א בבגדים וכיון דחיים לשאלה נעשה מס"א סימן גרוע אבל היכא דאיכא סימנים מובהקים ומס"מ נעשה סי' אמצעי והרי סימנים אמצעים הוי ס"מ אף דחיים לשאלה בכה"ג התיר הר"א והר"א ור"ן סוברים דחששא דשאלה הוא חששא רחוקה · ואף דת"ה השיג עליהם מדפריך היכי מהדרינן הגט לשליח וה"א דחששא דשאלה לאו חששא גמורה ואי אית לן עוד אומדנא חיישינן לשאל' א"כ מ"פ מגט דמהדרי לשליח כיון דזה האיש שואל הגט ויודע שאבד הגט ואין אנו מכירים אחר אין לחוש שמא יש אחר ונפל ממנו גט · י"ל דהא פשט' דמתניתין דאין מעידין משמע דסד"ר והאיך סובר סד"א צריך לומר דסמך על מתניתין דקתני מצא קשור הגט בכים ומרנקי דיחזור לשליח מוכח דסד"א ואם נימא כסברת הת"ה דלא חיים שמא יש אחר ונפל ממנו הגט א"כ האיך מוכח מהאי' מתניתין דסד"א די"ל דמש"ה יחזור הגט דלא חיישינן באחר וע"כ לההי סברא דהסוברים סד"א חיישינן דשמא אחר נפל הגט ומחזירים רק ע"י סימנים ושפיר מקשו הש"ס ורא' לדברי דאם נימא כסברת הת"ה מאי מקשו הש"ס ביבמות למימרא דסימנים לאו דאורייתא ורמינהו מצא קשור בכים מאי פריך הש"ס נימא דמש"ה יחזור לשלי' דלא חיים שמא מאחר נפל הגט אע"כ דקושית הש"ס אזנו דלא מהימנא לשליח דהומר שממנו נפל דמיירי שאחר מלאו הגט וכ"כ התוס' בד"ה מצאו קשור בכים ונסתר השגת הת"ה · וביותר נראה דהיכא דאיכא ס"מ אף דחיים לשאל' נעשה ס"א ובהאי אף הת"ה מודה דהיכא דאיכא שני סימנים בבגדים דמהני דשני ס"א נעשה ס"מ וס"מ מהני · אך דעדיין קשה לנגלי' הרמב"ם בפ' ז' מהלכות נחלות הלכ' ג' מצאו ההורג ולא הכירו פניו אבל הי' לו ס"מ בגופו והכירו אותן בכל אלו הדברי' יורדים לנחלה בעדות אע"פ שאין משיאים את אשתו שאני אומר שלא החמירו בדברים אלו אלא לענין איסור כרת אבל יורדים לנחלה ע"פ עדות הנ"ל א"כ משמע להדיא דאף בס"מ אין משיאין לאשתו א"כ נסתר הסברא מה שכתבתי · מ"מ נראה בעובדא דידן אף הרמב"ם מודה כאשר אבאר בעז"ה · דיש לתמוה על הרמב"ם דפסק לענין ממון דסמכינן על ס"מ ובאיסור כרת לא סמכינן על ס"מ והא איתא בב"מ בדף כ"ז אבעיא להו סד"א או לרבנן למאי נ"מ לאהדורי בסימנים גט אשה דהא לסברת הרמב"ם לגבי א"א לא מהני הסימנים דהחמירו משום דאיכא כרת והאיך אמרינן אם סד"א מהדרינן גט אשה וא"ל דהרמב"ם סובר דסד"ר מש"ה פסק דאין משיאים את אשתו אבל יורדים לנחלה אבל למאן דסובר סד"א מתירים האשה ע"י סימני' ושפיר אמרינן אם סד"א מהדרינא גט אשה ע"י סימנים · זו ליתא חדא מדכתב הרמב"ם שהחמירו גבי א"א משום דאיכא איסור כרת משמע דסובר סד"א רק דחכמים החמירו לענין איסור כרת א"כ האיך מהדרינא גט אשה ע"י סימנים:

ועוד דהא כתב הרמב"ם בהלכות גזילה דכתב ס"מ סומכים עליהם בכ"מ מדין תורה משמע להדיא דסובר סד"א אפ"ה פסק דהחמירו לענין איסור כרת והאיך אמרינן דמחזירים גט אשה ע"י סימנים וצ"ע · אמנם אחר עיונא נראה לדברי הרמב"ם כוונו' דלחם משנה בפ' י"ג מהלכות גירושין הקשה דכתב הרמב"ם הוי' נעדים בגט ס"מ כגון דאמרו נקב יש בצד אות פלוני או שאמרו מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד שיש בו שמות כשמות אלו הרי זה בחזקתו ותתגרש בו אע"פ שמצאו אחר זמן מרובה ובמקום השיירות מצוי' ומוחזקים שנים ששמותיהם

הויס דהא איתא בב"מ בדף י"ח רב אשי אמר כגון דקאמר נקב יש בלד אות פלוני אבל נקב בעלמא לא דר"א ספוקי מספקא ליה או סד"א או ד"ר נמצא למאן דסובר סד"א לא מצריך למימר נקב יש בלד אות פלוני והרמב"ם פסק בהלכות גזילה סד"א ולמה פסק דמצריך לומר דנקב יש בלד אות פלוני והניח בצ"ע · וגם הכ"מ בפ' י"ג מהלכות גירושין הקשה על הרמב"ם דכתב ואם נוטל אחד מאלו אע"פ שיש להם סימנים בגופו ובכלים אפילו שומא אין מעידין עליו משמע דסובר דסל"ר ובהלכות גזילה משמע דסל"א וכדי שלא נשווי' לרבינו הרמב"ם שנעלם ממנו סוגית הש"ם וסתר אהדדי אמינא ליישבי דיש להקשות מה דאיתא בב"מ בדף כ"ז דכ"מ לאסדורי גט אשה בסימני' אמאי לא נקט דכ"מ במציאו ההורג והאדם שאשה סימני' אם מתירים האשה ע"י סימנים ולמה נקט דכ"מ לאסדורי גט אשה וי"ל דיש להקשות מאי פריך הש"ם ביבמות דף ק"ב למימרא דסימנים לאו דאורייתא ורמינהו דתנן מצא גט קשור בכיס ובארנקי ובטבעת יחזור אלמא דסל"א מאי מקשו הש"ם דהא איתא בתוספת' בב"מ דף ד' בד"ה איסורא וממונא בהשיירות מצויות ולא הוחזק דלא יחזור רק מדרבנן דאינו אסורה רק מדרבנן א"כ י"ל דשי' לאו דאורייתא והא דקשור בכיס ובארנקי דיחזיר איירי שהשיירו' מצוי' ולא הוחזקו ואיכא איסו' רק מדרבנן מש"ה מהני הסימני' דיחזור אבל במתניתין במצאו ההורג דאיכא איסור מדאורייתא מש"ה לא מהני הסימני' ומאי מקשו הש"ם · וי"ל דאי נימא סימנים ד"ר לא מהני הסימני' אף להתיר אף איסור מדרבנן דדוקא גבי ממון מהני הסימנים אף סד"ר דהפקר ב"ד הפקר אבל לא לענין איסור ואפ"ה קתני בגט קשור בכיס דיחזור אלמא סל"א ·

ולפ"ז ניחא דקאמר בהש"ם כי עביד רבנן תקנתא בממון אבל לא באסורא יש להבין דלא אילטרך למימר דלא עביד תקנתא באסורא וכי סברינן א"א לעלמא דמדאורייתא לא מהני סימנים ואף דמצינו להש"ם מהני כל דמקדש אדעתי' דרבנן מקדש מ"מ מהיכא תיתי למימר לומר דסמכו רבנן אהאי סברא דדוקא דהיכא דיוכל לבוא לאיסור א"א כגון בביטלו מבוטל סמכו רבנן על דמקדש אדעתי' דרבנן מקדש אבל היכא דלא יבא לאיסור א"א בוודאי לא סמכו על דמקדש ולמה למימר דלא עביד תקנתא באיסורי' · אבל לפי מה שכתבתי ניחא דאשמועינן דאף דליכא איסורא רק מדרבנן אפ"ה לא סמכינן על סימנים דדוקא לענין ממון סמכינן על סימנים יעוין לקמן דגבי גט דאיכא אסורא רק מדרבנן אפ"ה לא סמכינן על סימנים לפ"ז ניחא ג"כ מה שהוכיח הכ"מ בפ' י"ג מהלכו' גירושין ובסימן י"ז דהרמב"ם סובר דס"א הוא מדאורייתא דכתב אם השליכהו בים והשליכו אלודם אחרין והעלו אבר ממנו שא"א שיבטל מן החי ויחיה ה"ז מעיד עליו ומשיאים את אשתו וע"כ איירי בשיש להם סימני' באותו אבר שהוא על אותו אדם דאל"כ איבא למיחש דלמא אבר לאדם אחר הוא ומומכי' על סימן שאינו מובהקים דהרמב"ם סובר סד"א ויש להבין מנלן להוכיח דסובר סד"א דלמא סובר סד"ר והא דמהני סימנים משום דרוב נטבעים למיתה כדאיתא בתוספות ביבמות במתניתין מי שנפל למים שאין להם סוף אשתו אסורה ועיקר איסורא רק מדרבנן יעוין בתוספו' מש"ה מהני סימנים אבל באיסור דאורייתא מנלן דסמכינא על סימנים דלמא סימנים דרבנן אבל לפי מה שכתבתי ניחא דאם נימא סד"ר לא מהני בם מנים להתיר אף אסורא מדרבנן והאיך סמך הרמב"ם על סימנים רגל אלא ע"כ דהרמב"ם סובר דסל"א · ולפ"ז קשה לי האיך אמרינן דאי סד"א מהדרינא גט לאשה דהא הפוסקים כתבו דשלשה סימנים יש א' הוי ס"מ ביותר וס"מ ביותר דלא שכיח שיהיה סימן כמוהו באיש אחר רק אחד מאלף ימצא באיש שיהיה סימן כמוהו והאי סימן לכ"ע סד"א מדאמרינן נקב יש בלד אות פלוני דמהני אלמא דבהא"ג לכ"ע הוי סד"א ובסימן אמצעי איכא תרי ליסנא אי סד"ר או דאורייתא וע"ז אזלו אבעי' אי סימנים דאורייתא או דרבנן וסימן אמצעי הוי אבל רוב לא נמצא סימן כמוהו באיש אחר רק במיעוט אנשים שמצא שיהיה בהם סימן כמוהו וסימנים גרועים הוי ששכיח סימנים באנשים אחרים ·

ואיתא בתוספו' בסוף יבמות דכתבו דהיס שאין להם סוף אשתו אסורה אף דרוב נטבעים למיתה דמיעוט נטבעים לחיים ואיכא איסור חקנת א"א החמירו הואיל וסמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע רובא · ואיתא בתוספות בסוף פרק ראשון בב"מ דגבי אבדה המוליא אבידה ליכא חזקת ממון וא"כ האיך אמרינן אי סד"א מהדרינא גט לאשה דהא אף דכתב רמב"ם דמחזיר אבידה ע"פ סימן דכיון דלא שכיח אבל רובא שיהי' סימן כמוהו לא מבעי' לרב דאזיל בתר רובא מש"ה מחזיר אבל גבי גט אשה דחכמים החמירו גבי מים שאין להם סוף דחזקת א"א ומיעו' מתנגדים לרוב דאשתו אסורה ה"ה גבי גט איכא חזקת א"א מיעוט שנמצא סימן כמוהו הוי דינא דאין מחזירים הגט והאיך קאמר הש"ם דמהדרינא גט לאשה ואף לשמואל דסובר דאין הולכי' בממון אחר הרוב ואפ"ה יוכל למימר בסימן אמצעי במיעוט שכיח סימן כמוהו והא דמחזירים האבדה ע"פ סימנים דטעמא דשמואל דאין הולכים בסימן אחר הרוב משום דחזקת ממון מתנגדת והאיש אשר מצא האבידה ליכא חזקת ממון מש"ה מחזירי' האבד' דאזיל בתר רובא אבל גבי גט אשה דסמוך מעוטא לחזקה ואיתרע רובא הוי דינא דאין מחזירין והאיך קאמר הש"ם למהדרינא גט לאשה וי"ל דהא דקאמר דמהדרינא גט לאשה מיירי בהשיירות מצויות ולא הוחזקו וקיימ"ל כרב בהשיירות מצויות ולא הוחזקו דאין מחזירים הגט וכן פסק הר"מבם בפ' ג' מהלכות גירושין וכן פסק ר"א ובהכס"ג ליכא איסורא רק מדרבנן והשפי' אמרינן אי סד"א מהדרינא גט בהשיירות מצויית ולא הוחזקו דכיון דיצאה מחזקת א"א מדאורייתא מהדרינא גט ע"י סימנים אבל אי סימנים דרבנן לא מהני הסימנים להתיר אף אסורים מדרבנן דלא עביד תקנתא רק בממון אבל לא באיסור אף מדרבנן · לפ"ז מתורץ מה שהקשתי אמאי לא אמרינן דכ"מ בשמצא ההורג ואשתו אמרה סימנים דמתירים לה ע"י סימנים דכבר כתבתי בס"מ ביותר לכ"ע סימנים דאורייתא ואבעי' דמבעי' אי סד"א או דרבנן מבעי' רק בסימן אמצעי ובסימן אמצעי איכא מיעוט דשכיח סימנים כמוהו ואיכא חזקת א"א ומיעוט בשכיח ואיתרע רובא כמו שכתב הרמב"ם בפ' ז' מהלכות נחלות דאף שיורדי' לנחלה בא"א החמירו משום שיש בו איסור כרת ואין מתירים לאשתו ע"י ס"א מש"ה נקט דכ"מ לאסדורי גט אשה בסימנים ומיירי בהשיירו' מצויית ולא הוחזקו בהאי ליכא איסור רק מדרבנן שמכינן על סימני' אי דאורייתא אבל בהשיירות מצויית והוחזקו דהוי איסור דאורייתא לא מהני ס"א דחזקת א"א ומיעוט דשכיח ואיתרע רובא ·

לפ"ז מתורץ קושית הלח"מ דהרמב"ם בפ' ג' מהלכות גירושין כתב בהדיא דמיירי בהשיירות מצוים והוחזקו בהאי איכא איסור דאורייתא ולא מהני ס"א מש"ה כתב דבעינן דאומר נקב יש בלד אות פלוני דהוי ס"מ ביותר והא דקאמר ר"א ספוקי מספקא לי' משמע אי סד"א לא בעינן למימר דנקב יש בלד אות פלוני י"ל דר"א קאי אבעי' ואבעי' אזלו בס"א והא דאמרינן דכ"מ לאסדורי גט אשה מיירי בהשיירות מצויית ולא הוחזקו ובהאי גוונא אמרינן ר"א ספוקי מספקא אבל אם נימא סד"א בהאי גוונא מחזירין הגט אבל בהשיירות מצויית והוחזקו בעינן ס"מ ביותר אף אי נימ' סד"א ומתורץ קושית הלח"מ ומתורץ ג"כ מה שהקשתי על הרמב"ם דכתב בהלכות נחלות דהחמירו חכמים לענין איסור כרת דהא אמרינן דכ"מ לאסדורי גט אשה י"ל דהא דאמרינן גט אשה לאסדורי מיירי בהשיירות מצויית ולא הוחזקו ובהאי ליכא איסור רק מדרבנן מש"ה מהדרינא ·

נמצא ביררנו דאף להרמב"ם דכתב דהחמירו משום איסור כרת דווקא בס"א משום דסמיך מיעוטא לחזקה ואיתרע רובא אבל בס"מ ביותר מתירים לאשתו אף דאיכא איסור כרת דבהאי ליכא מיעוט דשכיח דס"מ ביותר לא שכיח סימן כמוהו רק אחד מאלף דחזינא להרמב"ם התיר גבי גט באומר נקב יש בלד א.ת פלוני והרמב"ם מיירי בהשיירות מצויות והוחזקו בהאי איכא איסור מדאורייתא וכבר כתבתי דמ"ב וט"ז כתבו בשני ס"א הוי ס"מ ביותר וכבר כתבתי אף דתוי"ט לשאלה ס"ל מש"מ נעשה ס"א ובטובלא דילן אמרה האשה שני ס"מ בבגדים ונעשה שני ס"א והוי ס"מ ביותר ומתורץ אף להרמב"ם וביררנו דהרמב"ם לא סתר אהדדי ·

שוב ראיתי בתשובת מוהרי"ק סי' קפ"ה שהקשה ג"כ למה לא נקט הש"ם דכ"מ לאשה שמת בעלה לאשתו ע"י סימנים ומתרץ הלא מינייהו נקט לאסדורי גט אשה ה"ה במת בעלה ג"כ מתירים לאשתו ע"י סימנים אמנעים לפי סברתו נסתר תירוץ מה שהירצתי על הרמב"ם אבל ז"א הלא הלא מבואר בהדיא בהרמב"ם דאף שיורדים לנחלה ע"י סימנים לא מהני סימנים לענין איסו' כרת דהחמירו חכמים בהאי משמע להדיא דהרמב"ם סובר סל"א מדכתב דהחמירו חכמים משמע סל"א מהני סימנים ועוד מדיורדי' לנחלה ע"י סימנים ש"מ דסובר סל"א ועוד דהא בהלכות גזילה בפ' ז' כתב בהדיא דסל"א · ועוד ראיתי מוהרי"ק אינו ראי' דכתב דליכא למימר דמש"ה לא נקט שמת בעלה דגבי מיתה מחמירי' יותר מגט א"כ האיך בעי למיפשט סימנים לאו דאורייתא ממתניתין דקתני אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו אין מעידין דלמא סל"א רק במיתה מחמירים דלא מהני סימנים אלא ע"כ דלא החמירו במיתה ועוד הראי' מוהרי"ק אינו ראי' דיש להקשות לשיטת הרמב"ם דסובר דסל"א כפי שהוכחתי וכתב דגבי א"א החמירו משום דאיכא איסו' כרת דהא ביבמות בדף ק"ב פריך הש"ם למאן דסובר סל"א למה קתני במתניתי' אע"פ שיש סימנים

בגופו

בגופו ובכליו אין מעידין ומשני דמתניתין מיירי בארוך וגוץ והני סימנים נקראים סימנים גרועים כדאיתא בב"י בסימן י"ז ובכ"מ בפ' י"ג מהלכות גירושין אמאי לא משני דמתניתין מיירי בס"א ובסימן אמצעי הוי מיעוט דשכיח סימנים כמוהו ואיכא חזקת א"א והחמירו חכמים מטעם איסור כרת ולמה צריך לשנויי דמתניתין מיירי בסימנים גרועים וצריך לומר דפירוש מהרמב"ם דכתב דהחמירו החכמים לענין איסור כרת דהיינו שלא תנשא לכתחילה ע"י סימנים אמצעי דהוי מיעוט דשכיח וחזקת א"א ודמיא לנטבע במים שאין להם סוף דאף דרוב נטבעים מ"מ מיעוט נטבעים לחיים וחזקת א"א ואיתרע רובא בהאי דינא דאם ניסת לא תצא ה"ה ע"י סימנים אמצעים הוי דינא לא תצא ובמתניתין משמע דאין מעידין על סימנים גופו וכליו משמע דאף אם ניסת תצא מדקתני בחד בבא סימנים גופו וכליו ובכליו בתיובתא קמא דקיים בשאלה הוי דינא דהלא ע"י סימנים כליו ואף ללישנא בתרא דמיירי דחיורי וסומקא נמי דינא דהלא וה"ה בסימנים גופו וכליו נמי. אלא ולמאן דסובר סימנים דאורייתא אף דהחמירו חכמים לא החמירו רק שלא תנשא לכתחיל' מש"ה מוכרח לשנויי דמיירי בארוך וגוץ. לפ"ז י"ל דהחמירו חכמים במיתה שלא תנשא לכתחילה והא דנקט להדורי גט אשה מיירי בהשיאות מצויית ולא הוחזקו והא דהוכיח מתניתין דאין מעידין סימנים לאו דאורייתא' דליכא למימר סד"א רק דהחמירו חכמים קשה אמאי תצא אלא ע"כ סימנים לאו דאורייתא ונסתר הוכחת מהרי"ק:

ועוד יש לי ראיה דהיכא דאיכא ס"מ ביותר אף להרמב"ם מסיאים את אשתו מדכתב הרמב"ם בפ' י"ג מהלכות גירושין ואם נוטל א' מאלו אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו אפילו שומא אין מעידין מדכתב הרמב"ם אפילו שומא וללישנא בתרא ביבמות לכ"ע סד"ר ורלב"מ ורבנן פליגי אי שומא הוי ס"מ ביותר דרבנן סברו דלאו ס"מ הוא ורלב"מ סובר דהוי ס"מ ביותר אשמועינן הרמב"ם דאפילו שומא דהו"א דהוי ס"מ לר"א קמ"ל דלא הוי ס"מ כרבנן א"כ מיירי הרמב"ם שכתב דאין מעידין על סימנים גופו וכליו מיירי בס"א מש"ה כתב אפילו שומא דהו"א דהוי ס"מ ביותר בהאי סובר הרמב"ם דאין מעידין משום מיעוט דשכיח ומזוקות א"א החמירו חכמים אבל בס"מ ביותר לכ"ע מעידין:

אך קשה האיך נקט הרמב"ם בחדא בבא דסימנים גופו וכליו דלא מהני משמע דאין חילק בין סימנים גופו לכליו דהא חילק גדול יש בנייהם בסימנים גופו דהיכא דאיכא ס"מ ביותר לכ"ע מסיאים את אשתו ובסימנים כליו אף דאיכא ס"מ ביותר לא מהני דחיישינן לשאלה מוכ"ח לומר דאף דקיים לשאלה לא מהני סימן אמצעי דסימן א' נעשה סימן גרוע אבל בס"מ ביותר אף דקיים לשאל' מש"מ נעשה סימן אמצעי ובעובדא דידן אמרה האשה שני סימנים מובהקים בבגדים אף שנעשה שני ס"א הוי ס"מ ביותר ויכולים להתיר האשה עגונ' וביותר נראה דהא דנקט הרמב"ם סימנים גופו וכליו משמע דאין חילק ביניהם דפסק כהירוץ בתרא ביבמות בדף ק"ב דמתניתין מיירי בכליו וחיורי וסומקי ולהאי תרוצא לא הם לשאלה וכ"כ התוספו' וכ"י דלא קיים לשאלה כלל גם נראה להוכיח דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש סוברים דאף דקיים לשאל' מש"מ נעשה סימן אמצעי דהרי"ף והרא"ש פוסקים בפשיטות דסד"ר ויש להבין אמאי פשיטא להו סד"ר דהא מבעי' בהש"ס אי סד"א או דרבנן ונשאר בתיקו וגם ר"ת ספוקי מספקא ליה אי סד"א או דרבנן וא"ל דפוסקי' לחומרא אדרבה איכא קולא כשנימא סד"ר לא חיישינן לשאלה וכשיש' ס"א בכליו מהני אבל אם נימא סד"א חיישינן לשאלה ולא מהני אף ס"מ ביותר ולמה פוסקים בפשיטות דסימן דרבנן וא"ל כסברת הב"ש דכיון דקיים לשאלה נעשה מש"מ ס"א אף למאן דסובר סד"ר דהא אכתי איכא נ"מ דהא הת"ג וט"ז דשני ס"א הוי בס"מ ביותר וא"כ כשיש הורג מלובש שני בגדים ואמרה האשה בכל בגד ס"מ ביותר ולמאן דסובר סד"א אף דאיכא חשש שאלה ונעשה שני ס"א ושני ס"א הוי כסימן מובהק ביותר ומסיאים לאשתו ומאן דסובר סימן דאורייתא וחיישינן לשאלה ונעשה שני סימנים גרועים ושני סימנים גרועים לא מצטרפים כדאיתא במ"ב ואיכא קולא אי נימא סד"ר והאיך פוסקי' בפשיטות דסד"ר ע"כ מוכרח לומר דאף דקיים לשאלה לא"ל סד"א מש"מ נעשה ס"א ושני ס"א הוו ס"מ ביותר ומסיאים את אשתו לכ"ע הן ללישנא קמא והן לל"ב ובעובדא דידן איכא כמה ס"מ ביותר ובכליו ואף דקיים לשאלה נעשה סימן אמצעי ותרי סימן אמצעי הוי כס"מ ביותר ויכולים להתיר לאשה העגונה:

ועוד אמינא דאף אם נימא דס"דא וחיישינן לשאלה דהא בסי' מובהק נעשה סימן גרוע דהא מצאנו אצל ההורג דעשטעמיניע הנקרא פאס ופאס אין רגיל להשאיל וכ"כ ז"ל בסי' ק"י מה שהעיד על זה שפגוים העידו שהי' מונח אצל ההורג כתב גלחות והיהודים יודעים שהי' יחיאל זה הי' כתב גלחות מערנש דפה מזאמשע כתב ראי' להניח בכל המקומות דזה וודאי לא מהני דמי יודע מה הי' כתב גלחו' שהי' מונח אצל ההורג דילמא ענין אחר הי' זה מלוי שיש ביד יהודים כתב גלחות הא אם ידעינן שכתב שהי' אצל ההורג שהי' כתב שמו של ההורג ושם אביו הי' מהני להתיר לאשתו ואנן ידעינן שבפאס הי' כתב שם ההורג ר' מיכל ושם אביו לית דין צריך בושש דאשת ההורג יצאה מכבלי העגונ' ואין לפקפק דכמה פוסקים סוברים כשעד מעיד על מיתת בעלה להתיר בעינן שיגד שמו ושם אביו ושם עירו אבל שמו ושם אביו לא מהני דחיישינן לשני יוסף בן שמעון זו ליתא דהא מכירים כל המלבושים של ההורג ע"פ ס"מ רק דאיכא ריעותא דחיישינן לשאלה ובפאס כתב שמו של ההורג ושם אביו מוכרח לומר דהשאיל בגדים לאיש אחר ששמו ושם אביו הי' כשמו של הורג ושם אביו הוי שאל' דיחיד ושאלה דיחיד לא חיישינן וכן פסק הח"צ בתשובתו בסי' קל"ד ומ"ז הש"ך בסי' ש"ס אף שיש לפקפק על האי סברא דא"כ מאי פריך הש"ס ביבמות בדף ק"ב מלא קשור בכיס ובארנקי דהא מוכרח לומר שהשאיל הכיס לאיש ששמו כשמו הכתב והוי שאלה דיחיד יעוין בתשובת ח"צ ועוד דהא בלאו הכי הבגד מצויות לא חיישינן לשאל' דהיכא דלא הוי' רק טלית א' מצויות יעוין באחרוני' ותמצא כדברי ובעובדא דידן אשת ההורג הי' מכיר שלייבס דאקיל מציצית הי' לבוש בעלה ואין לו ציצית אחר לכן מכל הני טעמים שכתבתי יצאה האשה מכבלי העגונ' אך מיראה הוראה אנכי וידעתי את מך ערכי לכן אם מעלת כ"ת יסכים עמי הן מטעמא דידי והן מטעמים אחרינא ולהצטרף עוד חכם שבזמנינו להסכים בהתירא דהאי איתתא כדי שיהי' שלשה המתירים כדאיתא במ"ז הרמ"א בהגה"ה בסי' י"ז הוי דרי דלינא בהדייהו ויצאה האשה מכבלי העגונ' ומותרת להתנסבא לכל גבר דיתצביין בזה לאו חלילי להתיר לי לבד וה' יצילנו משגיאות ויראני בתורתו נפלאות היום יום ר"ח אלול תקס"א לפ"ק פה פינטשוב הק' יצחק אברהם באמ"ו הגאון המפורסם המנוח מהור"ר דוב בעריש כ"ץ זצ"ל חונה פה ק"ק פינטשוב יע"א:

שוב ראיתי בתשובת הרא"ש כלל נ' סי' ט"ז ששאל לרבינו הרשב"א שהרמב"ם פסק שהנהנה בכלאים אינו לוקה אלא בטומאה וטהר' אבל ב' מינים טהורים או ב' מינים טמאים אינו לוקה דהא בפ' אותו ואת בנו איתא התם אמר לי ר' אבא לשמעי' כי מעילות לי כודניתא בריספק עיין בהגהו דדמיא להדדי ועייל לי אלמא קסבר אין חוששים לזרע האב וסד"א ואם טמאה עם טהור' ליכא איסור דאורייתא היכא פשיטא דסד"א אפילו הוי סד"ר שמכינן עליו באיסור דרבנן אבל לפי מה שהוכחתי שהרמב"ם סובר דאם נימא סד"ר לא סמכינן על סימנים אף באיסור דרבנן דדווקא בממון סמכינן אף על איסור דרבנן משום הפקר ב"ד הפקר אבל לא באיסורא דרבנן ושפיר הוכיח הש"ס מהאי כודנייתא דס"מ סד"א ולא קשה קושית הרא"ש ומצאתי סעד לדברי דאיתא בספר פ"י בגיטין בדף כ"ז דהוכיח למאן דסובר סד"ר לא סמכינא באיסור דרבנן על סימנים דאיתא ביבמות דאין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אבל בלא חוטם אין מעידין אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו מדקאמר הש"ס ש"מ סימנים לאו דאורייתא:

והנה במסכת בכורות איכא למ"ד דמדאורייתא אף פרצוף פנים בלא חוטם סגי ומהני דכתיב יכיר וא"כ הא דבעינן חוטם הוא מדרבנן וא"כ אף אי סימנים דרבנן אמאי לא מהני סד"ר גבי פרצוף בלא חוטם אלא וודאי אף באיסור דרבנן לא מהני אם נימא דסד"ר:

שוב ראיתי בתשובת כבוד מחני הגאון המפורסם מ' אליעזר אב"ד דק"ק טריסט שהרגיש בספר שו"ת שמן רוקח בסי' נ"ה שהשיג על שארי פ"י שהוי' בהעלם תשובת הרא"ש הנ"ל ומתרץ דהרא"ש מעלה היכא דיוכל לבא לידי איסור דאורייתא אף דעתה אינו האיסור רק מדרבנן לא סמכינן על סימני' למאן דסובר סד"ר והרא"ש דקשה על הרמב"ם גם לא יבא לעולם לידי איסור דאורייתא לכן פסק הרא"ש דמהני אף אי נימא סד"ר ודברי פמ"ם מ"מ איכא סיוע רבה למאי שכתבתי בתשובתו והראתי דברי שלא"מ ודברי הרמב"ם נכונה דלא פליגי אהדדי דחזינא דהרמב"ם סובר אי נימא סד"ר לא סמכינן אף באיסור דרבנן ואף לסברת התוס' והרא"ש דברי נאמרים על קוטב מרכז האמת דהיכא דיוכל לבא לאיסור דאורייתא לא סמכינא על סימנים אי נימא דסד"ר אף על איסור דרבנן ובהאי אף הרא"ש מודה כמו שכתב מחני הגאון נ"י הק' יצחק אברהם שכהן חופ"ק פינטשוב יע"א:

סימן סה

נשאלתי מכבוד ה"ג המופלג לסיום חתני הרב המאה"ג הגאון המפורסים מו' אליעזר אב"ד דק"ק פילץ ולע"ע אב"ד דק"ק טריסט במדינות מעהרין בעל המחבר שמן רוקח: וזה תורף השאלה:

ראובן מת בלא בנים והקול נתחזק בעירו שיש לו אח ונעשה מומר בהיות כבן שנתיים והוא סוחר אדיר בעיר הידוע והסוחר הנ"ל כופר ואומר שאינו מומר רק שהוא נולד עכו"ם ולפי אומד הדעת גם הוא אינו יודע אם נולד יהודי שגם לפי הקול נשתמד בקטנותו ובעת נשואין שנשאת עם ראובן בכר הי' המומר גדול אם יש לימצוא איזה תרופה לאשה העלובה אשת ראובן הנ"ל היות שאין אפשר בשום אופן שבעולם להשיג חליצה והרב הגאון מו' אליעזר נ"י האריך בתשובתו בחריפתו ובקיאתו בש"ס ופוסקים ומלדד בכח דהתירא אך שהוא איסור חמור לא רצה לסמוך על דעתו הרמה לבד וביקש מאתי לחוות דעתי אם דעתי מסכמת לדעתו בהתירא דהאי איתתא:

תשובה ראה ראיתי תשובתו הרמה ומרבים עלי כדבש נופת צופים השכל בנוי על פלפול חריפא כחריפא דפומבדיתא כי עמי עוז ותושי' וידיו רב לו בש"ס ופוסקים אשר כמעט לא הניח מקום להתגדר ומאוד קשה עלי להסכים אם ע"פ באיסור חמורה יבמה לשוק אך אין מסרבין לגדול כמותו ירבה בישראל לכן אענה את חלקי כיד ה' הטובה עלי ובגוף הענין בנפלה לפני יבם מומר מחלוקת הגאונים קדמאי המרדכי בפרק החולץ מביאו בשם רבינו גרשון מאור הגולה דפסק יבמה שנפלה לפני יבם מומר אינה נפטרת בלא חליצה דכמו שאם קידש בת ישראל קדושי' קדושין וצריכה גט לענין חליצה נמי צריכה ומביאו תשובת רש"י שרש"י פסק כוותי' דצריכה חליצה ויהיב טעמא דאם קידש קדושין קדושין ודעת הגאונים דאין צריכה חליצה ודעת רב יהודאי גאון אם היה מומר בעת נשואין מאחיו א"צ חליצה ואם נעשה מומר אחר נשואין מאחיו צריכה חליצה עוד כתב רב יהודאי גאון אם הי' הבעל מומר ויצבה חמתיו באונס ומת בהמרותו בלא בנים דאין צריך חליצה והטור בסימן קנ"ז השיג על רב יהודאי שאין לחלק אם היה מומר בעת נשואין אחיו או אם היה מומר אחר נשואין אחיו וגם השיג על רב יהודאי שכתב אם היה הבעל מומר שא"צ חליצה דאף שחטא ישראל הוא ע"ש:

ונראה לפע"ד ליישב קושית הטור כאשר אבאר בעז"ה ורבינו ב"י קבע להלכה בסימן קנ"ז כשיטת רש"י ור"ג מאור הגולה בנפלה לפני יבם מומר דצריכה חליצה ומו"ז הרמ"א בהגה"ה הסכים עמו ויש לתמוה מאחי לא מביאו דעת הגאונים דסוברים דא"צ חליצה וצריך לומר דרבינו ב"י כתב כלל היכא דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימים וסוברים בחדא שיטה קבע הלכה כמותם לפ"ז י"ל דמש"ה לא הביא המחבר דעת הגאונים דאיתא ברמב"ם פרק א' מהלכות יבום מי שיש לו אח מומר הו ממזר או עובד עכו"ם הרי זה זוקק את אשתו ליבום וכתב מ"מ להרמב"ם אין חילוק אם היה מומר בעת נשואין אחיו או שהיה מומר אח"כ לעולם צריכה חליצה וכיון דהרמב"ם סובר כרש"י ור"ג מ"ה מש"ה קבע המחבר להלכה דצריכה חליצה ועוד נראה דמש"ה קבע להלכה כרש"י דר"מ מרוטנבורג מביא ראי' לדברי הגאונים דאין צריך חליצה מדפריך הש"ס בפרק הגוזל דף קי"א אלא מעתה יבמה לשוק שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתי' דהכי לא קדשה נפשה והשני מיגו ניחא לי' טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו פירש רש"י ניחא לה בבעל כ הוא א"כ גבי מומר ליכא למימר הכי דאנן סהדי דלא ניחא לה להתייבם לו כי יעברנה על דת לבוא עלי' כשהיא נדה אנן סהדי דלא ניחא לה ונפקא בלא חליצה והג"מ פרק החולץ הקשה על הר"מ מ"ש ממזר כוונתו דהא בהדיא קתני במתניתין ממזר זוקק ליבום עוד הקשה על הר"מ דהא התוס' מפרש דקושית הש"ס דנפלה לפני מ"ש אזלי' רק מן ארוסין אבל על הנשואין וודאי מקדשה נפשה וכיון דהג"מ השיג על הר"מ מש"ה לא קבע להלכה כהגאונים:

אף שאנכי ידעתי את מך ערכי ואיני כדאי להכניס ראשי כנגד הכרעתם שהכריע הב"י ומו"ז הרמ"א דצריכה חליצה אך תורה היא וללמוד אני צריך והנני כן התלמיד קטן לפני רבותיו להקל' ולא למעט' כדעת הגאונים דא"צ חליצ' דראיית הר"מ מרוטנבורג מהא רא' עצומה ולא קשה מידי קושי' הגמ"ר כאשר אבאר בעז"ה וגם מהרמב"ם שפסק דמומר לעובד עכו"ם הרי זה זוקק לחליצ' אין ראי' דהרמב"ם לשיטתו אזיל מש"ה פסק דזוקק לחליצ' אבל לדידי' י"ל דאינו זוקק לחליצ' דאיתא ביבמות דף כ' במתניתין כלל אמרו ביבמה וכו' אלמנה לכ"ג ובת ישראל לנתין ולממזר חולצת ולא מתיבמת ופריך הש"ס ניתי עשה דמצות יבום וידחה לא תעשה ומתרץ רבא משום דאפשר בחליצ' לא ידחה עשה לידחות ל"ת ועוד משני דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שני' ע"ש לפ"ז לא קשה קושית הגמ"ר מ"ש ממזר דזוקק לחליצה דעיקר הטעם להגאונים להברת הר"מ דא"צ חליצה שאשה יכולה למימר דאדעתי' דהכי לא קדשה נפשה הסברא נותנת דזוקא היכא דהיא ידעה באם שהיבם ירצה להתייב' הדינעמו שמותר להתייבם בהאי לא קדשה נפשה אדעתי' דהכי דהיא יראה שמא היבם ירצה דווקא להתייבם מש"ה לא קדשה נפשה אבל היכא דהיא יודעת אף שהיבם ירצה להתייבם הדין שאסורה להיבם רק דנפקי מהיבם בחליצ' בהאי קדשה נפשה דליכא ריעותא מה שנותן לה חליצ' א"כ לא קשה מאי דקתני במתניתין הממזר זוקק לחליצ' דגבי ממזר היא ידעה שאסורה להתייבם לא תבעיא לתירוץ דאין עשה דוחה לא תעשה משום דאפשר בחליצ' אסור להתייבם מדאורייתא וכיון דאסור ליבם מדאורייתא ובחליצ' ליכא ריעותא לדידי' קדשה בוודאי נפשה מש"ה זוקק לחליצ' ואף אם נימא בתירוץ השני דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שני' מ"מ אסור לייבם מדרבנן וכיון דאסור לייבם מדרבנן ובחליצ' ליכא קפידא גבי' בוודאי קדשה נפשה מש"ה הרי זה זוקק לחליצ' יעוין בא"ע בסי' קנ"ז שפסק גבי ממזר שאסור לייבם כתירוץ דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שני' אבל גבי יבם מומר ליכא איסורא כשירצה לייבם ויראה שמא היבם מומר ירצה להתייבם ואינה חפיצה ביבום דשמא יבעול בנדתה מש"ה לא קדשה נפשה אדעתי' דהכי מש"ה פסק דאין זוקק לחליצה ולא קשה קושית הגמ"ר מ"ש ממזר דחילוק גדול יש ביניהם כפי שכתבתי: וגם לפ"ז אין ראי' מהרמב"ם שפסק במומר לעכו"ם הרי זה זוקק לחליצ' די"ל דאף דגבי ממזר זוקק לחליצ' דקיימ"ל דממזר כופין להוציא ליתן גט לאשתו ואנן קיימ"ל לחליצ' נמי כופין כמו שכופין לגט ולאשה ליכא קפידא בחליצ' מקדשה נפשה מתחיל' דהיא ידעה באם שהחי' זקוקה לממזר הוי דינא דכופין אותו ליתן לה חליצ' אבל הר"ב פסק כשבעל מומר אין כופין לאשתו להוציא בגט כדאיתא בהגה"ה ברמ"א בסי' קנ"ד וכיון דאין כופין לגט ה"ה דאין כופין לחליצ' ויראה לנפשה שמא היבם מומר לא ירצה ליתן לה חליצ' וירצה לייבם ויראה שמא יבעול בנדתה מש"ה לא קדשה נפשה אדעתי' דהכי: לפ"ז אין ראי' מהרמב"ם שפסק דמומר לעכו"ם זוקק לחליצ' דהרמב"ם לשיטתו אזיל דפסק בפ' י"ד מהלכות אישות בשטוענת מאוס עלי כופין אותו להוציא בגט ובפ' א' מהלכות ייבום כשהיא אין רצונה להתייבם נותן לה חליצה ומפרש המ"מ דטעמא דהיכא דהיא אומרת מאיס עלי כופין אותו להוציא בגט וה"ה לחליצ' כופין אותו להחליץ ובחליצ' ליכא קפידא גבי' מש"ה קדשה נפשה מתחילה מש"ה פסק דמומר לעכו"ם זוקק לחליצ' אבל אנן קיימ"ל כר"ת והרא"ש דאין כופין אותו לחלוץ וכן איתא במ"ז הרמ"א בהגה"ה בסי' קס"ד וגם המחבר פסק כוות' דאין כופין אותו לחליצ' וכיון דאין כופין אותו לחלוץ יראה לנפשה שמא ירצה להתייבם ויראה שמא תבעול בנדתה מש"ה לא קדשה נפשה בתחילה ויפה פסקו הגאונים דיבם מומר דאין זוקק לחליצ' ולק"מ קושית הגמ"ר:

לפ"ז אין ראי' מרש"י דפסק דיבם מומר זוקק לחליצ' י"ל דרש"י לשיטתו אזיל דאית' ברש"י ביבמות בדף ל"ט בד"ה אמר רב אין כופין דהיינו דהיכא אם ניחא לתרווייהו לייבמי אבל היכא דהוא לבי ליבמי ואיהו אמרה לא בעינן לי' ונתנה אמתלא לדבריה כופין אותו לחלוץ וכו' א"כ היכא דהיא נותנת אמתלא כופין אותו לחלוץ וגבי מומר כשהיא אמרה לא בעינן לי' אין לך שום אמתלא טובה מזו וכופין אותו לחלוץ ובחליצ' ליכא קפידא גבי' ומקדשה נפשה דסברה כשנפלה לפני יבם מומר תאמר לא בעינא לי' ויהי' כופין אותו לחלוץ וחליצ' ליכא קפידא ומקדש' נפשה מש"ה פסק רש"י דזקוק' לחליצ' והא דהוצרך רש"י לפרש וליתן טעם דאם קדש קדושיו קדושין דלא נימא דלאו ישראל הוא רק בנכרי גמור והוי ליה לו אח משפחה ונכרית ואינה זקוק' לחליצ' כדאיתא בהדיא במתניתין חוץ משפחה ונכרית ומייתי ראי' דהוי ישראל דאם קידש קדושיו קדושין דהוי כישראל לכל מילי דגבי קדושין בעינן מדעתה מש"ה קדושיו קדושין אבל ביבם מומר ואנן קיימ"ל כר"ת והרא"ש דאין כופין לחלוץ יראה שלא תזקק ליבם שמא יבא עליה בנדתה ולא מקדש' נפשה מש"ה יפה פסקו הגאוני' דא"צ ליבם חליצ' ורש"י לשיטתו אזיל דפסק דכופין לחלוץ וחליצה ליכא קפידא ומקדש' נפשה מתחילה מש"ה פסק רש"י דזקוק' לחליצה ודו"ק: ואין להקשות לפי שכתבנו א"כ מאי מקשו הש"ס אלא מעתה נפלה לפני מ"ש נימא דאדעתי' דהכי לא קדשה נפשה דהא רב ששת אמר נפלה לפני מ"ש דאין כופין אותה וטעמא דדרים סמוכין יעויין ביבמות בדף ד'. וכיון דאין כופין ליבם וחליצה ליכא קפידא גבי' כפי שכתבנו ומקדשה נפשה דלא איכפת מה שנותן לה חליצ' ומאי מקשו הש"ס וביותר קשה לשיטת הרמב"ם

ורש"י

רש"י דליכא דהיא אמרה לא בעינא ליבומי כופין אותו לחלוץ ובחליצה ליכא קפידא גבי' ומקדשה נפשה ואתי מקשו הש"ס י"ל דקושית הש"ס אזלו על רב ששת דדריש סמוכין דאין חוששין אושה למה צריך למידרש סמוכין דאף בלא דרש נמי ידעינן דאין חוששין אושה ליבומי דיוכל למימר דאדעתי' דהכי לא קדשה נפשה ומשני טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו מש"ה צריך למדרש סמוכין לפ"ז איכא למימר דאף רש"י סובר כשיטת הר"מ דדווקא גבי' מו"ם איכא למימר דטב למיתב טן דו אבל גבי מומר לא שייך למימר דטב למיתיב טן דו דלא ניחא לה במומר ואפ"ה לא קשה על רש"י למה פסק דיבם מומר דצריכה חליצ' נימא דאדעתי' דהכי לא קדשה נפשי' כך שית המקשין ובהאי נסתר תירוצא מהש"ס דטב למיתב טן דו י"ל דרש"י לשיטתו אזיל דסובר דהיכא דהיא גופה אמתלא כופין אותו לחלוץ ובחליצה ליכא קפידא גבי' ומקדשה נפשה רק דקושית הש"ס אזלו דאדעתי' דהכי לא קדשה למה מצריך ר"ש למידרש סמוכין דהא תסברא ידעינן דהיא יכולה לומר דאדעתא דהכי לא קדשה ומשני דהוצרך למידרש סמוכין כדר"ל וכו' :

ולפי שבררנו מהורץ קושית הגדולי' שהקשו על רש"י דאיתא בתה"ד בסימן רל"ז שמביא בשם רש"י שמומר לעכו"ם שנחרב' ליתן גט לאשתו יוכל איש אחר לקבל גיטה שלא מדעת שהשה דזכות הוא לה והקשו גדולי האחרונים דרש"י סתר אסדלי דפסק דיבם מומר דצריכה חליצה והקשה אמאי צריכה חליצה ונימא דאדעתי' דהכי לא קדשה נפש' כקושי' הש"ס וצ"ל כתירוצי' כדר"ל דטב למיתב טן דו ומוכרח לומר דניחא לה אף במומר וכיון דניחא לה אף במומר הוי חוב לה מה שמומר נותן לה גט והאיך פסק רש"י דאחר יוכל לקבל הגט שלא מדעתה אבל לפי שכתבנו לק"מ דגם רש"י סובר דגבי מומר לא שייך טב למיתב וכו' וכיון דלא ניחא לה במומר מש"ה יוכל אחר לקבל גיטה והא דפסק דיבם מומר דצריכה חליצ' דרש"י לשיטתו אזיל דפסק דהיכא דהיא אמרה לא בעינא ליבומי כופין אותו לחלוץ ובחליצה ליכא קפידא גבי' ומקדשה נפשה מש"ה צריכ' חליצה וקושית הש"ס אזלי למה מצריך ר"ש לידרוש סמוכין ודו"ק היטב · וא"כ לאתי דקיימ"ל בסימן קס"ד דאין כופין אותו לחליצה וכיון דאין כופין לחליצה וגבי מומר לא שייך למימר טב למיתוב טן דו יכול' למימר דאדעתי' דהכי לא קדש' נפשה ואין צריכה חליצה כסברת הגאונים וראי' מהר"מ מרוטן במרג הוא ראי' עצומה רק דרש"י לשיטתו אזיל דפסק דכופין לחליצה מש"ה פסק דצריכה חליצה ולא קשה קושית הגמ"ר מ"ש ממזר דזוקק לחליצה קבשלמא גבי' ממזר אם ירצה להתייבם אין רשאי לייבם וחליצה ליכא קפידא ומקדשה נפשה מש"ה מקדשה נפשה אבל גבי' ייבם מומר אם ירצה להתייבם רשאי לייבם וי"א הנה שמא תבעול בנדתה ולא מקדשה נפשה מש"ה אין צריכה חליצה וגם קושיא השני' שהקשה הגמ"ר על הר"מ דהתם' מפרשים דקושי' הש"ס לאדעתי' דהכי אזלו רק באירוסין אבל לא בנשואין ·

ונלע"ד לתרץ בתירוץ נכון דהש"ס משני כדר"ל דטב למיתב טן דו פירש רש"י דמינת ניחא לה להתקדש לראשון שהוא שלה על ספק זה שאם ימות תזקק לאחיו · מיהו קשה אמאי צריך רש"י לפרש שניחא לה להתקדש לראשון אמאי לא מפרש רש"י כפשוטו שניחא לה גם במו"ם שטב למיתוב טן דו וצ"ל אם ידענו בבירור שתיזקק למו"ם בוודאי לא ניחא לה שמו"ם ממקתו רק שהו' דבר ספק אולם אם תפול לפני מו"ם ושמא לא ימות בעלה בחייו של מו"ם ועוד ספקא שמא יהי' לה בנים מבעלה והיון שהוא ספק אולם מכניסה א"ע בספק להתקדש לבעל' שהוא שלה מ"מ קשה אף אם לא נתקדשה לבעלה על תנאי זה ליכא רעותא לדידה ולמה לה להכניסה בספק היהי' זקוקה למו"ם מוטב הדבר לפני' שלא נתקדשה לבעלה על תנאי זה ולכתי נשאר קושית הש"ס נימא דאדעתי' דהכי לא קדשה ·

שוב ראיתי בתשובת כבוד תתני ידידי הגאון מהורר אליעזר נירו שהרגיש ג"כ בקושיא זו וי"ל דרש"י לשיטתו אזיל דרש"י מפרש דקושית הש"ס אזלו אף בנשואין דלא כדעת התוספו' ובנשואין אם לא נתקדשה לבעלה הוי גלוי לה שבעלה יבעול בלא קדושין ואף דנימא דלא הוי בעילת זנות כסברת הב"ח בסימן קנ"ז דמ"מ דקיימ"ל דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה ומכ"ש בלא קדושין ורש"י סובר מו"ם לא שייך טב למיתב טן דו רש"ם מוכרח רש"י לפרש שניחא לה להתקדש לראשון דאם לא נתקדשה יהי' אסורה לבעלה ככלה בלא ברכה ואף במו"ם דלא ניחא דכיון שהוא ספק שאם ימות שתזקק לאחיו מו"ם מקדשה אף בכה"ג דכיון דליכא אלא ספק הי' אם תזקק לייבם מו"ם : אך כ"ז אם נימא דקושית הש"ס אזלא דנימא דאדעת' דהכי לא קדשה כסבר' הב"ח י"ל דאי דטב למיתוב טן דו כפירש רש"י דניחא לה להתקדש לראשון שהוא שלה והא לא קשה למה לה להכני'

א"ע בספק דהא אם לא נתקדשה יהיה אסורי' לבעלה ככלה בלא ברכה אבל אם נימא כתשובת מוהר"מ מרימן בארג והביא הגמ"י בפ' א' מהלכות יבום דקושית הש"ס דהוי כאילו התנה ע"מ שלא תזקק ליבם א"כ לאתי דמשני דטב למיתוב טן דו לא יוכל לפרש כפירש רש"י שניחא לה בבעל ראשון משום שהוא שלה קשה אף דניחא לה בבעל ראשון מ"מ תוכל להתנות שלא תזקק ליבם דבהאי ליכא קפידא לבעל דקדושין ראשון הוי קדושין גמורי' רק שהיא התנה שלא תזקק ליבם ומוכרח לומר לשיטת הר"מ לאתי דמשני דטב למיתוב טן דו דניחא לה במו"ם לבד דאל"כ תוכל להתנות שלא תזקק ליבם וקדושין ראשונים הוי קדושין גמורים ·

לפ"ז לשיטת הר"מ יפה השיג על תשובת רש"י דפסק בבעל משומד יוכל לזכות גט ע"י אחר ולמה פסק רש"י דיבם מומר דצריכה חליצה נימא דאדעתי' דהכי לא קדשה ולא יוכל לשנויי מש"ה צריכ' חליצ' משו' דניח' לה בבעל הראשון ומשום הספק מו"ם ניחא לה ג"כ דהא לשיטת הר"מ קשה הא יכולה להתנות שלא תזקק ליבם ובהאי לא איכפת לבעל וצריך לומר דמאי משני דטב למיתוב טן דו שניחא לה במו"ם לבד ושפיר הקשה האיך פסק רש"י דיוכל לזכות בגט דהא חוב הוא בגט לאשה שניחא לה אף במו"ם דטב למיתב טן דו אבל רש"י לשיטתו אזיל דמפרש לאתי דמשני דטב למיתוב דניחא לה בבעל הראשון ומכני' א"ע בספק דקושיא אזלו דנימא דאדעתי' דהכי לא קדשה נפשה ומוכרח לשנויי דניחא לה בבעל ראשון ומכנים א"ע בספק מו"ם אבל במו"ם לבד בוודאי לא ניחא לה וה"ה גבי מומר לא ניחא לה מש"ה פסק דיוכל לזכות הגט ע"י אחר דחוב הוא לה והא דפסק רש"י דיבם מומר דצריכה חליצה משום דניחא לה בבעל ראשון ומכניסה א"ע בספק אף אם נפלה לפני יבם מומר אבל היכא דאיכא שבעלי' הוא מומר בהאי לא ניחא לה מש"ה פסק רש"י דיוכל לזכות גט ע"י אחר ודו"ק היטב ·

לפ"ז מתורץ קושית הש"ס שהקשו על הירושלמי דירושלמי פסק דאם התנה שלא תזקק ליבם הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל שהקשה הש"ס מהש"ס דידן מוכח דתנאי קיים דהא~~ל"כ~~ לא מקשה הש"ס לנימא דאדעתי' דהכי לא קדשה דהא הוי מתנה עמש"כ ע"ש בסימן רכ"ז ·

ונראה לענ"ד דאדרב' מהש"ס דידן מוכח כשיטת הירושלמי דאיתא במתניתין בגיטין דף י"א שהאומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור יחזור דברי ר"מ וחכמים אומרים בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים · ואיתא בירושלמי בעי ר"י הגע עצמך הרי הי' עבדו של כהן הרי הוא חוב לעבד הגע עצמך הרי היתה אשתו של מוכת שחין זכות הוא לה ומשני ע"ם בתו' בד"ה וחכמים אומרים עי"ש במהרש"א נמצא מוכח מהירושלמי דגבי מוכת שחין ליכא למימר דניחא לה דאל"כ לא מקשו הרי היתה אשת מוכת שחין דהא אף באשת מוכת שחין חוב הוא לה דטב למיתב טן דו אלא ע"כ במוכת שחין לא ניחא לה ולשיטת הירושלמי אולא קושית הש"ס דנימא דהותנה שלא תזקק ליבם א"כ אמאי משני טב למיתב טן דו דליכא לפרש דניחא לה בבעל ראשון דהא אף אם הותנה שלא תזקק ליבם לא איכפת לבעל ומוכרח לפרש דניחא לה במוכת שחין לבד אף בדליכא ספק · דהא הירושלמי סובר דגבי מוכת שחין חוב הוא לה ומאי משני ע"כ מוכרח לפרש דקושית הש"ס אולא דנימא דאדעתא דהכי לא קדשה וע"ז משני דניחא לה בבעל הראשון ומכניסה א"ע בספק רק דאכתי נשאר קושי' מסקנא נימא דהוי כאלו התנה שלא תזקק ליבום ובהאי נסתר תירוצו דמינת ניחא לה דהא הוכחתי מהירושלמי דסובר דגבי מו"ם חוב הוא לה אלא ע"כ מלא מקשו הש"ס לנימא דהוי כאלו התנה שלא תזקק ליבום דסוברים בהאי הוי מתנה עמש"כ ותנאי בטל · וקושיות הש"ס אזלו דנימא דאדעתא דהכי לא נתקדשה ובהאי לא הוי מתנה עמש"כ כסברת הב"ח בסימן קנ"ז ומשני דניחא לה בבעל ראשון כפירוש רש"י נמצא הוכחתי דהש"ס דידן סובר כשיטת הירושלמי במתנה ע"מ שלא תזקק ליבום הוי מתנה עמש"כ ותנאי בטל ואין להקשות לשיטת הר"י ברי"ן דיכול להתנות ולקדש שאם תפול לפני יבם מומר שלא תהי' מקודשת ות"ז הרמ"א בהגה"ה בסימן קנ"ז מביאו אלמא דמהני בכה"ג וא"כ לשיטת רש"י אמאי תהי' זקוקה ליבם מומר נימא דהתנתה שלא תזקוק ליבם מומר אבל ז"א דהיכא דהתנתה לאוד ע"י שלא תזקוק ליבם אזי מתנה עמש"כ רק דהר"י ברי"ן התירו להתנותו שלא תהי' מקודשת ובהאי לא הוי מתנה עמש"כ כסברת הב"ח והא לא קשה דנימא דהתנתה שלא תהי' מקודשת ולא תהי' זקוקה ליבם · י"ל דניחא לה בבעל הראשון ומכניסה אף בספק דגלוי הוא לבעול אותה מבלי קדושין מש"ה מקדשה בקדושין גמורין ובאמת אם התנתה בהדיא והבעל מסכים לדברי' תוכל להתנות ומשני שלא תצטרכה לחליצה רק

דקושית הש"ס אזלו דנימא דמכן שהדי דלא קדשה ומשני דניחא לה בבעל ראשון והר"י ברי"ן איירי דהיכא דהתנה בפירוש ובעל מסכים לדברים מהני שלא תצטרך לחליצה ·

לפ"ז מתורץ קושית הגמרא שהקשה על הר"ם דהתוספות מפרשים דקושית הש"ס אזלו רק מן הארוסין ולא מהנשואין י"ל דתוספות סוברים כשיטת הירושלמי דהיכא דהתנה שלא תזקק ליבם הוי מתנה עמ"ש וקושיות הש"ס אזלו דנימא דאדעתא דהכי לא נתקדשה ובהאי לא הוי מתנה עמ"ש כסברת הב"ח בסימן קנ"ז א"כ ליכא למימר דקושית הש"ס אזלו מהנשואין דהא אם לא נתקדשה לא הוי לה שאר כסות ועונה ובודאי נתקדשה ועוד דגלאי הוא לבעול אותה בקידושין דלא גרע מהכלה בלא ברכה ובודאי נתקדשה ומאי פריך הש"ס מש"ה מפרשים התוספות דקושית הש"ס אזלה רק בנפלה מן האירוסין אבל הר"מ לשיטתו אזיל דמפרש דקושית הש"ס אזלה דהוי כאלו התנתה שלא תזקק ליבום ובהאי לא איכפת להבעל דגבי הבעל הוי קידושין גמורין וגם הבעל מחויב בשכ"ע ואזלה קושית הש"ס אף בנפל' מן הנשואין מש"ה פסק ביבם מומר דא"צ חליצה ומתורץ כל הקושיות שהקשה הגמרא :

לפ"ז יש לנו לקיים שיטת רב יהודאי גאון דפסק דאם יבם הי' מומר בעת הנשואין מאחיו א"צ חליצה וכשנעשה מומר אחר נשואין מאחיו צריכ' חליצ' ועוד פסק דאם הבעל הוא מומר א"צ חליצה מאחיו ישראל והטור השיג עליו למה לא חיים אשת מומר זקוקה ליבם · וגם השיג מה חילוק יש בין אם הי' היבם מומר בעת נשואין מאחיו או כשנעשה מומר אח"כ · והלח"מ הקשה על רב יהודאי דמשמע מרב יהודאי דאף שהבעל נעשה מומר אחר הנשואין שלו אפ"ה אשתו א"צ חליצה דהא רב יהודאי מחלק דאם היבם היה מומר בעת נשואין מאחיו א"צ חליצה · ואם נעשה מומר אח"כ צריכה חליצה אלמא דסובר דנשואין מפילין · ולמה פסק כשהבעל נעשה מומר אחר הנשואין שלו דא"צ חליצה נימא דנשואין מפילין וצריכה חליצה ועוד מסתפק אם יש לו בן מאשה אחרת והוא מומר אם פוטר את אשתו מיבום דאם אמרינן דפוטר דהא בגמרא אמרינן גבי ממזר דכיון דפוטר לענין יבום מזקק וזוק' וה"נ דכוותי' ואם אינו פוטר דבר קשה הוא לומר כן וצ"ע :

ונראה לתרץ דהגמרא מפרש דהר"ם דפסק ביבם מומר א"צ חליצה והיינו טעמא משום דאדעתא דהכי לא קדשה סובר דאין חילוק אם יבם היה מומר בעת נשואין מאחיו או שנעשה מומ' אחר נשואין מאחיו שאף אם נעשה מומר אחר נשואין מאחיו אמרינן דאשה אסיק אדעתה דשמא נשתמד היבם ושמא ימות בעלה בלא זרע קיימא ואדעתא דהכי לא קדשה אבל הב"ח בסי' קנ"ז מפרש דדעת הר"מ דפסק דא"צ חליצ' דדווקא כשהיבם הי' מומר בעת נשואין מאחיו בהאי אמרינן דאשה אסיק אדעתה דשמא ימות הבעל בלא בנים ולא מקדשה נפשה אבל כשנעש' מומר אחר נשואין מאחיו דאיכא תרתי ספיקא חדא דשמא לא נשתמד היבם ועוד דשמא יהי' בנים לבעלה ומכנסת א"ע בספק ומקדשה נפשה וצריכ' חליצ' וכל המעיין בתשובת המיימוני בפ"א מהלכות יבום שמביאו תשובת הר"מ יראה להדיא דדברי הב"ח אמת וליכא שמביאו בשם הר"מ אבל במומר דלא ניחא לה להתייבם כי יעברנה על דעתה ואדעתא דהכי לא מקדש' נפשה היכא דהי' מומר בשעה שנתקדש' לאחיו דאסקא אדעתה והוי כאלו התירה ע"מ שלא תתייבם ונשמע להדיא דסובר כסברת הב"ח · ואף אם סובר כסברת הב"ח לא קשה עליו קושית הטור מה שמקשה על רב יהודאי גאון מה חילוק יש בין אם הי' מומר בעת נשואין אחיו או אם נעשה מומר אחר נשואין אחיו דחילוק גדול יש דאם הי' מומר בעת נשואין אחיו וליכא גבי' רק ספק אחד דשמא ימות בעלה בלא בנים בהאי לא מקדשה נפשה אבל כשלא הי' מומר בעת נשואין ואיכא גבי' תרתי ספיקות ספק שמא לא נשתמד היבם ועוד שמא הניח בעל הזרע קיימא ועל תרתי ספיקא לא מסקא אדעתי' ומקדשה נפשה מש"ה פסק דצריכ' חליצ' ולא קשה קושית הטור וגם לא קשה קושיא שני' מהטור שמקש' על רב יהודאי למה פסק כשהבעל נעשה מומר אחר נשואין דא"צ חליצ' וכשהיבם נעשה מומר אחר נשואין מאחיו דצריכ' חליצ' דחילוק גדול יש ביניהם דבשלמא גבי היבם איכא תרתי ספיקא חדא דשמא לא נשתמד היבם ואם נשתמד דשמא לא ימות בעלה בחיי אחיו משומד וכיון דהרבה ספיקות איכא גבי' לא מסקי אדעת' למקדש' נפשה אבל גבי בעל דליכא רק חדא ספיקא דשמא ישתמד בעלה ובחדא ספיקא מסקא אדעתה ולא מקדשה נפשה מש"ה פסק דא"צ חליצ' מאחיו ישראל · אך לפי סבירתנו דלדעת רב יהודאי ודעת הר"מ בחדא שיטה קיימא דהיכא דהיבם נעשה מומר אחר נשואין מאחיו דצריכ' חליצ' משום דאיכא תרתי ספיקות מקדשה נפשה א"כ הא דמקש' הש"ס בנפל' לפני מו"ם נימא דאדעתא דהכי לא מקדשה נפשה ליכא לפרש דקושית הש"ס אזלו כשנעשה מו"ם אחר נשואין אחיו דהא כשנעשה מו"ם אחר נשואין אחיו איכא תרתי ספיקות חדא דשמא היבם לא נעשה מו"ם ואת"ל שהי' מו"ם דילמא לא ימות בעלה בחיי אחיו מו"ם ובהאי מקדש' נפשה ומאי פריך הש"ס וצ"ל דקושית הש"ס אזלו כשהי' מו"ם בעת נשואין אחיו אכתי קשה דלמא באמת בכה"ג אינו זקוק' ליבם וא"ל דקושית הש"ס אזלו על רב ששת דדריש סמוכין שאין חוששין אותה אבל חליצ' בעינן ואזלו קושיות הש"ס אמאי צריכ' חליצ' דלמא ר"ש דדרש סמוכין איירי כשנעש' מו"ם אחר נשואין מאחיו ובהאי מקדשה נפשה והוא דהיבם מייבם אותה וכופין אותה ע"ז דרש ר"ש סמוכין דאין כופין אותה אבל חליצ' בעינן אבל כשהי' מו"ם בעת נשואין מאחיו בהאי לא מקדשה נפשה וא"צ אפילו חליצ' ומאי מקשו הש"ס וא"ל דקושית הש"ס אזלו על מתניתין דקתני מי שיש לו אח מ"מ זקוק' ליבם חוץ משפחה ונכרית משמע אבל אח מו"ם זקוק' ליבם ואזלו קושית הש"ס אמאי זקוק' ז"א די"ל דהא דקתני חוץ משפחה ונכרית איירי אף כשנולדו אחר נשואין אחיו ובמו"ם כשנולדו אחר נשואין מאחיו זקוק' ליבם אבל כשהי' מו"ם בעת נשואין אחיו דלמא באמת אינו זקוק' ליבם וי"ל דפוסקי' מחלקים כשמומר נעשה אחר נשואין דצריכ' חליצ' דהיינו לפי המסקנא דמשני מינח ניחא לה מש"ה צריכ' חליצ' אבל המקשן לא אסיק האי סברא דמינח ניחא והי' סובר כשנעשה מו"ם אחר נשואין מאחיו אף דאיכא תרתי ספיקא אפ"ה לא ניחא לה ומחשה שפיר נימא דלא קדשה נפשה · לפ"ז מיושב היטיב דברי הגאונים דסוברים דנשואין מפילין ואם הי' מומר בשעת קידושי אחיו א"צ חליצ' דכיון דנאסרו עליו שעה אחת ואם נעשה מומר אחר קידושי אחיו צריכ' חליצ' יעוין בהגמרא בפ' החולץ א"כ קשה מאי מקשה הש"ס אם נימא דקושית הש"ס אזלו אף בנשואין מאי מקשו דנימא אדעתא דהכי לא קדשה דהא נשואין מפילין אבל לפי דברינו ניחא דהא דסוברים דנשואין מפילין דהיינו לפי המסקנא דמינח ניחא לה מש"ה כשנעשה מומר אחר נשואין אחיו דצריכ' חליצ' דנשואין מפילין דמינח ניחא לה אבל למאי דס"ד דלא אסיק דמינח ניחא לה לא אמרינן דנשואין מפילין דיכולה למימר דאדעתה דהכי לא קדשה נפשה · ולפי סברת המרדכי שמפרש דהר"מ סובר דא"צ חליצ' כשנעשה מומר אחר קידושי אחיו דאף בכה"ג אמרינן דלא קדשה נפשה איכא למימר דרש"י סובר דצריכ' חליצ' דדוקא כשנעש' מומר אחר קידושי אחיו דאיכא תרתי ספיקא מכניס' א"ע בספק אבל כשהי' מומר בעת קידושי אחיו אף רש"י מודה דא"צ חליצ' דהכלל מסור לנו דאפושי פלוגתא לא מפשינן דנימא להגאוני' בכל גוונא א"צ חליצ' ולרש"י בכל גוונא צריכה חליצ' הוי פלוגתא רחוקה וקרוב הדבר לומר דרש"י דפליג על הגאונים לא פליג רק כשנעש' מומר אחר קידושי אחיו אבל כשהוא מומר בשעת קידושי אחיו אף רש"י מודה דא"צ חליצ' וא"ל דהא לרש"י יהיב טעמא דצריכה חליצ' משום דאם קידש הוי קידושין משמע דאף כשהי' מומר בשעת קידושי אחיו צריכה חליצ' י"ל דאת משפחה ונכרית אף דנולדו אחר קידושי אחיו אפ"ה א"צ חליצ' דלאו אחיו הוא והו"א דאף מומר שנעש' אחר קידושי אחיו נימא דלאו אחיו הוא וא"צ חליצ' מש"ה יהיב טעמא דאם קידש הוי קידושיו קידושין אלמא דישראל הוי מש"ה בעי חליצ' אבל כשהי' מומר בשעת קידושי אחיו אף דאחיו הוא אכתי יכולה למימר אדעתא דהכי לא קדשה נפשה ומודה רש"י להגאונים בהאי דא"צ חליצ' וע"כ מוכרח לומר כשהי' מומר בשעת קידושי אחיו מודה רש"י דא"צ חליצ' דאלת"ה נשאר על רש"י קושית הגדולים שהקשו על רש"י דפסק כשהבעל מומר יוכל לזכות גט ע"י אחר דזכות הוא נגד דהא רש"י פסק כשאחיו מומר צריכ' חליצ' משום דניחא לה אלמא דחוב הוא לה אבל אם נימא כפי שכתבתי כשהי' מומר בעת קידושי אחיו א"צ חליצ' משום דניחא לה במומר א"כ כשהבעל מומר נמי לא ניחא לה מש"ה מזכה גט ע"י אחר והא דפסק רש"י דצריכ' חליצ' דהיינו כשנעש' מומר אחר קידושי אחיו דאיכא כמה ספיקות ומכניסה א"ע ומקדשה נפשה אבל כשבעל מומר בודאי לא ניחא לה מש"ה פסק רש"י דיוכל לזכות הגט ע"י אחר ·:

אך בתשובת זקיני הר"י מינץ בסי' י"ב שמביאו תשובת רש"י משמע להדיא דרש"י סובר דאף כשהי' מומר בשעת קידושי אחיו פסק דצריכ' חליצה · אך לפי שמביאו המרדכי תשובת רש"י י"ל דרש"י סובר דצריכה חליצה דווקא כשנעשה מומר אחר קדושי אחיו ואף כשמביאו תשובת רש"י שכתב שם דבריה' שאומרים זה את זה שלם זיקתו זיקה וחליצתו חליצ' לאחר שהמיר אם לא קדשה קודם לכן ואם לא קדש' לאחר כן הרי הוא מוחזק כישראל להיות חליצתו חליצה ובאמת יש לתרץ קושית רש"י דרש"י פסק כשהבעל מומר יוכל לזכות בגט ע"י אחר והקשו הגדולים דהא רש"י סובר ביבם מומר צריכה חליצ' ומתרץ הת"ה בסי' רל"ז ביבם מומר צריכה חליצ' משום דמכנסת א"ע בספק אבל בבעל כשהוא

מומר

מימר לא אמרינן טב למיתב טן דו וממילא לא קשה קושית רש"י על הגאונים דגם הגאונים סוברים דהוי כישראל גמור ושפיר מחלקים כשהי' מומר בשעת קידושי אחיו דאיכא רק ספק א' דשמא ימות בעלה בחיי אחיו המומר לא מקדשה א"ע דאינו מכנסת בספק מש"ה פוסקים דא"צ חליצ' אבל כשנעשה מומר אחר קידושי אחיו דאיכא כמה ספיקות מש"ה פוסקים דצריכה חליצה :

ונראה לענ"ד שאף התוס' סוברים כשיטת הגאוני' ומחלקי' כשהי' מומר בשעת קידושי אחיו דא"צ חליצ' אבל כשנעשה מומר אח"כ דצריך חליצ' דתוס' בד"ה הלא מעתה כפלה לפני מו"ם מקשו וא"ת כשיתקלקל המקח אחר המכיר' נימא דאדעתא דהכי לא קנה · ויש להקשות מאי מקשו דלמא קושית הש"ס אזלו כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו ומאחר שהיא ידעה דאחיו הוא מו"ם לא קדשה נפשה . אבל כשאחיו נעשה מו"ם אחר קידושי אחיו בהא לא מסקי אדעתא ומקדשה נפשה וגבי מקח נמי כשיתקלקל המקח אח"כ לא מסיק אדעתא, וקנה המקח לגמרי · וא"ל דקושית הש"ס אזלו על אביי דאביי הוכיח דכסף מכפר המתל' דאלת"ה נימא דאדעתא דהכי לא יהיב וגבי הכסף בא השיב' אח"כ אפ"ה אם נימא דאין מכפר המתלה יוכל לומר אדעתא דהכי לא יהיב וכיון דקושית הש"ס אזלו על אביי ואזלו קושית הש"ס אף כשנעש' מו"ם אחר קידושי אחיו ושפיר מקשו התוס' · אבל ז"א דאיתא בתוס' בקדושין בדף מ"ט בד"ה בדברים שבלב אומר ר"י דיש דברים שאין צריכין תנאי כפול אלא גילוי מילתא וגילוי מילתא הוי כמו תנאי ויש דברים שאפילו גילוי מילתא לא בעי ניש להביא ראי' דגילוי מילתא לא בעי תנאי דאביי אמר דכסף מכפר מחלה ואם לא הי' מכפר הוי מחזיר המעות ליורשים דיוכל למימר דאדעתא דהכי לא יהיב ומאי מהני המחיר' דהא לא התנ' מחלה אלא ע"כ דגילוי מילתא הוי כמו תנאי וגילוי מילתא דלא יהיב אלא לכפר' ואם לא הי' הכסף מכפר הוי דינא דמחזיר המעות ליורשים דאדעתא דהכי לא יהיב וא"כ כשנעשה מו"ם אחר קידושי אחיו ליכא גילוי מילתא ולא דמיא להיא דכסף דאביי רק כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו דמיא להיות דכסף דאביי וע"כ אזלו קושית הש"ם כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו והדרא קושיא לדוכתא מאי מקשו התוס' · וא"ל דתוס' הוכיח דקושית הש"ם אזלו על מו"ם אחר קידושי אחיו דאלת"ה קשה מאי מקשו הש"ם דלמא באמת בכה"ג א"צ חליצ' וצ"ל דקושית הש"ם אזלו על ר"ש דדרש סמוכין דאין הוסמין אותה אבל חליצה בעינן ואזלי קושית הש"ם דאמאי צריכה חליצ' עיין בהגמרא בפ' החליצה הא קיימא אם נימא דקושית הש"ם אזלו בנעשה מו"ם אחר קידושי אחיו ספיר מקשו אבל אם נימא דקושית הש"ם אזלו כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו קשה דלמא באמת בכה"ג א"צ חליצ' והא דר"ש דרש סמוכין דאין הוסמין אבל חליצ' בעינן מיירי כשנעש' מו"ם אחר קידושי אחיו אלא ע"כ דקושית הש"ם אזלו בנעשה מו"ם אחר קידושי אחיו ושפיר מקשו כשיתקלקל המקח יהי' בטל · אבל ז"א דהא התוספות ע"כ לית לי' כסברת המרדכי דקושית הש"ם אזלו על ר"ש דהתוס' מפרשים דקושית הש"ם אזלו בנפלו מן האירוסין אבל בנשואין מקדשה נפשה וליכא למימר דקושית הש"ם אזלו על ר"ש דלמא באמת בנפלה מן האירוסין א"צ חליצ' והא דר"ש דדרש סמוכין דאין הוסמין אותה אבל חליצ' בעי מיירי בנפלה מן הנשואין ומקדשה נפשה מש"ה בעינן חליצ' אבל מן האירוסין דלמא באמת א"צ חליצ' ומאי מקשו הש"ם וצ"ל דתוס' סוברים דקושית הש"ם אזלו על מתניתין דקתני במתניתין מי שיש לו אח מ"מ זוקק ליבם חוץ מי שיש לו אח משפח' ונכרית מדקתני שפחה ונכרית משמע אבל כשיש לו אח מו"ם זוקק ליבום דאלת"ה ליתני חוץ מאחד מו"ם ואזלו קושית הש"ם אמאי צריכה חליצ' והדרא קושיא לדוכתי' דלמא אזלו קושית הש"ם רק כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו אבל כשנעש' מו"ם אחר קידושי אחיו וצריכה חליצ' דבהאי לא מסקא אדעתי' ומקדש' נפשה וה"ה כשיתקלקל המקח אח"כ לא יסיק אדעתי' וגמר וקנה ומאי מקשו התוס' כשיתקלקל המקח אבל אם נימא דתוס' סוברים כשיטת הגאונים כשיבם מומר בשעת קידושי אחיו א"צ חל לי' בהאי בוודאי לא ניחא לה א"כ ליכא למימר דקושית הש"ם אזלו כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו דע"ז לא מקשי הש"ם דמינח ניחא לה דבהאי בוודאי לא ניחא לה וע"כ אזלו קושי' הש"ם כשנעש' מו"ם אחר קידושי אחיו ושפיר מקשו התוס' כשיתקלקל המקח יהי' המקח בטל · והא לא קשה למסקנא אמאי לא מקשו כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו דבהאי לא ניחא לה י"ל באמת בכה"ג א"צ חליצ' והא דקתני חוץ משפח' ונכרית ולא קתני כשהי' מו"ם משום בשפח' ונכרית אף כשנולד אחר קידושי אחיו א"צ חל"צ' אבל במו"ם כשנעש' מו"ם אחר קידושי אחיו צריכה חליצ' מש"ה לא קתני נמצא בירנו לדעת התוס' כהגאונים כשהי' מומר בשעת קידושי אחיו בא"כ חליצ' וכבר שהינו סמוכים לדעת הגאוני'

ולא יקשה עליהם קושית הגמרא כפי שכתבנו למעל' ודעת התוס' כהגאוני' א"כ אם הי' היבם מומר גדול בשעת קידושי אחיו יש לנו לסמוך בשעת הדחק על הגאונים דא"צ חליצ' דכיון דהתוספות סוברים כהגאונים :

לפ"ז מתורץ קושיית הלח"מ שהקשה דרב יהודאי סובר דאם היבם נעשה מומר אחר קידושי אחיו דצריכה חליצ' וכשבעל נעש' מומר אחר הקידושין פסק דא"צ חליצ' מאחיו ישראל א"כ רב יהודאי סתר אהדדי · ולפי מה שכתבתי לק"מ לא מבעיא לדעת מ"ז הר"י מינץ בתשובתו בסי' י"ב שמפרש דרב יהודאי דפסק בבעל מומר דא"צ חליצ' מיירי דווקא כשהי' מומר בשעת הקידושין ממילא לא קשה קושית הלח"מ די"ל דרב יהודאי סובר דא"צ חליצ' משום דאדעתא דהכי לא מקדשה מש"ה פסק כשיבם נעשה מומר אחר קידושי אחיו דצריכ' חליצ' משום דאיכא תרתי ספיקות חדא דלמא היבם לא יהי' מומר ואת"ל שיהי' מומר דלמא לא ימות בעלה בחיי אחיו מומר וכיון דאיכא תרתי ספיקות מכנסת א"ע בספיקא ומקדשה נפשה אבל גבי בעל מומר דליכא אלא חדא ספיקא דלמא לא יהי' הבעל מומר בהאי לא מקדשה נפשה מש"ה פסק דא"צ חליצ' ואם נפסק לומר לדעת רב יהודאי כשהבעל מומר יהי' תלא בלא גט והא לא מצינו בשום א' מהפוסקים שיאמר בבעל מומר דא"צ גט · י"ל דגבי גט אף רב יהודאי מודה דצריכה גט יש לדקדק מאי דמשני בב"ק בדף קי"א דאנן סהדי דתנגא ניחא לה למה הוצרך לתנקט דאנן סהדי דאדאם היינו מסופקים אם מינח ניחא לה נמי צריכה חליצ' מספק ולמה נקט אנן סהדי · וי"ל דאיתא בכתובות בדף כ"ב שנים אומרים נתגרש' ושנים אומרים לא נתגרשה תנא · שנים אומרים נתקדש' ושנים אומרים לא נתקדש' לא תנא · ופריך הש"ם מ"ש רישא ומ"ש סיפא · ומקשו התוספות דרישא אית לה חזקת אשת איש מש"ה תנא וכסיפא אית לה חזקת פנוי' ומש"ה לא תנא · וי"ל דאע"ג דאית לה חזקת פנוי' מ"מ תנא מדרבנן · וכן איתא בהדיא בש"ע בסי' קנ"ז דשנים אומרים נתקדשה דתנא מדרבנן · ואיתא בתשובת הגאונים לפוסקים כשיבם הי' מומר בשעת קידושי אחיו דאינה זקוק' לו משום דכתיב כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם יבמה יבא עלי' מי קאמר אפילו מומר והא כתיב דרכיה דרכי נועם וגו' ומקדש אדעתא דרבנן מקדש וקיימו רבנן ומתקנים מלתא דאתא לידי תקלה · דבי תימא לא יבא עליה ולא יפטר בלא חליצה כי היכי דאמרינן בגר שחזר לסורו ישראל משומד קרינן ואם קידש האשה קדושיו קדושין אלמא כישראל חשיבא לי' לא דמי דהתם בידים הוא לעבד מעשה ואיסור כרת הוא אבל הכא ממילא ואיסור לאו ואיכא למיחוש לעיגון · והת"ם בסי' רכ"ג השיג עליהם דהא אמרינן בפ' ב' דיבמות מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא מה לי איסור לאו ומה לי איסור כרת · א"כ יוכל למימר דהיכא דאינו האיסור רק מדרבנן יש לחלק ולומר דהא דגזרו רבנן דווקא בדאיכא איסור כרת · אבל בדליכא כרת רק דאיכא איסור לאו בזה לא גזרו רבנן · וכבר כתבנו בשנים אומרים נתקדש' ושנים אומרים לא נתקדשה דתנא רק מדרבנן · לפ"ז מוכרח הש"ם לנקוט דאנן סהדי דמינח ניחא לה דאם נקטו שהיינו מסופקים אם מינח ניחא לה והוי ספק אם נתקדש' אזי אוקמי' האיתתא על חזקת פנויה לקושית התוס' · ואף בשנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה דתנא מדרבנן דהתם איכא איסור כרת מש"ה אמרי רבנן דתנא אבל איסור יבמה לשוק ליכא רק לאו בעלמא בהאי לא אמרו רבנן דתנא ונשאר קושית הש"ם דנימא דאדעתא דהכי לא נתקדשה מש"ה מוכרח הש"ם למינקט דאנן סהדי דמינח ניחא לה ובוודאי נתקדשה מש"ה בעינן חליצה :

לפ"ז מתורץ קושית האחרי פ"י שהקשה מאי פריך הש"ם על אביי דנימא דהכי לא נהקדשה דאביי מיירי היכא דאיכא ידים מוכחת וגילוי מלתא שנתן הכסף לכפרה מש"ה דייק אביי שפיר דאם כסף אינו מכפר הוי ליה להחזיר ליורשים · אבל גבי מו"ם דליכא רגליים לדבר דנימא דאדעת' דהכי לא מקדשה מש"ה צריכה חליצה ·

אבל לפי דברינו נימא דהכי אזלו קושיות הש"ם דאביי מחדש האי סברא דיוכל למימר דאדעתא דהכי לא יהיב אף דאביי מיירי בדאיכא רגלים לדבר מ"מ גבי מו"ם אף דליכא רגליים לדבר מ"מ איכא ספק דלמא אדעתא דהכי לא קדשה וספק בקדושין אית לה חזקת פנויה ואף דהחמירו חכמים בספק קדושין ואמרו דתלא מדרבנן דהתם איכא איסור כרת מש"ה אמרו רבנן דתלא · אבל ביבמה לשוק דליכא רק לאו לא אמרו רבנן דתלא ומקשו הש"ם שפיר אמאי צריכה חליצה :

לפ"ז מתורץ קושית התוספות שהקשו אדם שקנה מחבירו ונתקלקל המקח יהי' המקח בטלה דהא גבי המקח כבר נתן הלוקח דמים להמוכר ומוכר הוי מוחזק בממון וליכא רגליים לדבר דנימא אדעתא דהכי לא קנה ואין מוציאין הממון מן המוכר

כגון דאית ליה חזקת ממון אף דהוי ספק · אבל גבי מו"ה דאית לה לאשה חזקת פנויה שפיר מקשו הש"ס דנימא דא"צ חליצה · לפ"ז מתורץ מה שהקשיתי על רב יהודאי לאשה צריכה גט נימא דאדעתא דהכי לא קדשה · י"ל דהא בבעל מומר הוי איסור כרת ואף שהיה מסופק אם אדעתא דהכי קדשה אפילו הכי החמירו החכמים דהלא מדרבנן מש"ה בעינן גט דלמא נתקדשה אבל ביבמה לשוק דליכא רק לאו בעלמא וליכא ספק אם נתקדשה בהא לא גזרו רבנן מש"ה פסק רב יהודאי בשהיה יבם מומר בשעת קידושי אחיו דאין צריכה חליצה א"כ כיון דבדרכנו לדעת הגאונים ורב יהודאי גאון ותוספו' סוברים בקלא שיטה דאם היה יבם מומר בשעת קידושי אחיו דא"צ חליצה יש לנו לצדד בהתירא דהאי איתתא · אך מי יבוא אחרי הכרעת רבינו ב"י ומהרמ"א בהגה"ה בסימן קנ"ז שקבעו בשולחנם שהעיקר שהיבם מומר שהיה בשעת קידושי אחיו דצריכה חליצה ומי ימלא לבבו להקל נגדם וכל החולק עליהם כחולק על המורה אך בעובדא דידן דליכא רק קלא בעלמא שהמשומד הוא אחי המת וכבר חשו חכמינו ז"ל לתקנות עגונות מוטל עלינו לצאת בעקבי הגדולים להתיר מכבלי עגונה לכן יש לנו להתיר האי איתתא דאיכא ס"ס ספק דלמא המשומד לאו אחי המת ואת"ל שהוא אחי המת דלמא אמת כסברת הגאונים ודעת רב יהודאי ותוס' דסוברים שהיבם מומר הי' בשעת קידושי אחיו דא"צ חליצה · וכן ראיתי בתשובת הגאוני' דסוברים בס"ס מתירים א"א לעלמא · ואף להחולקים עליהם וסוברים שאין מתירין א"א לעלמא בס"ס דהא יהיבו טעמא דחזקת א"א מתנגדת לס"ס אבל בעובדא דידן דבעל אשר לא הי' מוחזק באחי' ויש לה חזקת היתר לשוק כדאיתא בש"ע בסי' קנ"ז וכיון דחזקה מסייע לס"ס לכ"ע מהני הס"ס · ואם נסתפק לומר דהא הוי ספק בגופו וס' בתערובות והאי ס"ס לא מהני כדאיתא בש"ע בסי' ק"י ז"א דהתם הוי ס"ס בשני גופים אבל בנ"ד הוי ס"ס בגוף אחד · ועוד דמ"ז הש"ך הכריע בסי' ק"י בלא נודע בנתיים מהני ס"ס אף בספק בגופו וספק בתערובות היכא דאיכא הפסד מרובה וה"נ שכל זמן שאחי המומר לא נשא אשה ליכא נ"מ אם המומר הי' אח או לאו רק כשנשא אשה הי' נ"מ אם המומר הוא אחיו זקוקה לו וכשנשא אשה באו שני הספקות ביחד חדא דלמא האי מומר לאו אחיו הוא ואת"ל שהוא אחיו שמא הלכה כגאונים דא"צ חליצ' והואיל דשני הספיקות באים כאחד מתירים אף בספק בגופו וספק בתערובות דזיל בתר טעמא דלא מהני ספק בגופו וספק בתערובות כיון דספק ראשון הוא אסור מדאורייתא · שוב לא יוכל להתיר אבל היכא דשני הספיקות באים ביחד וליכא שום איסור מתחלה דנימא כיון שהיא אסורה שוב לא מהני הספק השני דאדרבה דהספיקות באים כאחד הוי ס"ס מהני לכ"ע :

ועוד בספר תורת שלמים הכריע דספק בגופו וס' בתערובות הוי ס"ס מעליא וכן מצאתי בתשובת מהר"י שמביאו בשם הר"י בן לב שהה"ג הוי ס"ס מעליא · ועוד אף שהר"מ מחייב הכא לחומרא והכא לחומרא עיין במרדכי בפ' החולץ נראה דלא החמיר רק מדרבנן מדאורייתא אף אם מסופקי' אם אדעתא דהכי קדשה דהא אית לה חזקת פנויה וליכא איסורא רק מדרבנן כפי שכתבנו למעלה וגם דעת זקיני הר"י מינץ בסי' י"ב מה שהחמיר הר"מ הוא רק מדרבנן וגם מ"ז הרמ"א בהגה"ה בסימן קנ"ז פסק אם עברה ונשאת לא תצא · אלמא דאינה אסורה רק מדרבנן דאם הוי איסור דאורייתא הוי דינא דתצא וכיון דאינה אסורה רק מדרבנן מהני ס"ס אף בספק בגופו וספק בתערובות כדאיתא בהרב בהגה"ה בסי' ק"י יעוין בט"ז הש"ך ס"ק ס"ב אך בשביל שאנו מדמין מעשה מעשה ובפרט שאיני מופנה אבל הלל מטרדת הנשואין מבתי הכלה מ' אסתר תחי' המשודכת להגאון מוהר"ר אלעזר נ"י אב"ד דק"ק פילץ וכבוד הגאון מוהר"ר אלעזר פתח בהתירא דהאי איתתא והאריך בתשובתו בחריפות ובקיאות בכח דהתירא אך שמבואר בהגה"ה בסי' י"ז להתיר עגונה בעינן שלשה חכמים לכן יסכים עמנו עוד הרב המפורסם בישראל אזי דרי דרינא בפלייסן · ואשה עגונה יושבת בק"ק סטעקוטשין וכבוד הרב המאה"ג החריף מ' דוד ואב"ד בן כבוד אחי מ"ו הגאון הגדול מוהרר יצחק כ"ץ אב"ד בק"ק הנ"ל ויוכל לבא לאמיתות אם המומר הוא אחיו בעל אשה העגונה וכשיבא מכתבו אלי שאחר חקירה ודרישה לא נתברר שהמומר הי' אחי הבעל הנ"ל ובכבוד ב"א הרב החריף יסכים עמנו בהתירא דהאי איתתא אזי תצא האשה מכבלי העגונה בהם לא"י חלילה לי להתיר · וה' יצילנו משגיאות ויראנו בתורתו נפלאות כ"ד הצעיר שבישראל היום יום ב' ר"ח שבט תקנ"ג לפ"ק פה ק"ק פינטשוב · הק' יצחק אברהם בלא"ו הרב החריף הגדול המנוח מוהרר בערים כ"ץ זצ"ל חונה פה ק"ק פינטשוב :

סימן סו

שאלה אשה שהיא א"א באה להרב המפורסם והודית לפניו שמעלה בבעלה שזינתה תחתיו ורצונה לקבל תשובה ובעל האשה יושב בכפר והוא סר לק"ק פינטשוב וכתב הרב הנ"ל אגרת לכבוד הרב המפורסם שהוא יגלה להרב שבעל האשה סר למשמעתו שהוא יגלה הדבר לבעל האש' הנ"ל וכן עשה הרב הנ"ל ובשבא אגרת להרב אב"ד שבעל האש' יושב תחת ממשלתו לשלח הרב שבעל האש' יבוא אליו ובשבא אליו צוה הרב לבעל להפריש מאשתו עד שיוצא הדין לאמיתו אם אשתו אסורה עליו או שהיא מותרת רק שהרב החסיד שהאש' הודית לפניו שזינת' כתב באגרת שמקדם אמרה האש' שזינת' שלשה פעמים ואח"ז אמרה רק פעם אחד עשתה הרשע' הזאת והרב החסיד כתב באגרת אם שבעל מאמין לדברי' צריך להיות גט ביניהם והבעל האש' נוח כברוכיא להורות לו הדין אם אשתו אסורה עליו או לא :

תשובה שמאוד קשה עלי להכנים א"ע באיסור א"א חמור' אך מאחר שאשה ובעל המה סרים למשמעתי מוטל עלי לעיין בהאי דינא וזה הנלע"ד בעז"ה ית' צורי וגואלי שהרב החסיד מסתם סתום באגרת ולא מפרש אם שאלה לאש' האיך הי' ונתהוה מעש' רשע הזאת לכן צוויתי שהאש' תבוא אלי וכשבאה אלי איימתי עלי' הרבה שתגיד לאמיתות האיך הי' מעש' והגידה שזו יותר משלשה עשר שנים שנסעה לדרך עם בעל עגלה יהודי לבד ובלילה הי' לן בקרעטשמו אצל ערל המחזיק הקרעטשמו ולא הי' שם שום יהודי זולת בעל עגלה וכששכבו על התבן שלה בא הרשע בעל עגלה ובעל אותה ואינה זוכרת אם היתה ישינה בעת הזאת או שהית' נעורה ושאלתי אותה שהרב החסיד כתב שהיא הודית לפניו שזינת' שלשה פעמים וכיון שעשת' ג' פעמים בוודאי הית' נעורה בעת שנבעל' והשיב' שהיא הגידה בפניו שראת' שלשה כוכבים נפלה לארץ והרב החסיד טעה בדבורה ואחר כמה ימים באתה האש' ואמרה שנזכרה היטב שזינת' בעת שהית' ישינה ולפי דברי' האי דינא אינו תלוי אם הבעל מאמין לדברי' ולפום רהיטא נראה דאף אם הבעל אינו מאמין לדברי' נמי אסורה עליו דאיתא במרדכי בפרק שני דכתובות אשה שהלכ' בדרך עם שני אנשים וכשבאה ישבו לנוח ובא אחד ותקפה והשני שמא אותה וצעקה ואין מושיע לה ואין עדים ובאה לפני רבותינו וספרה המאורע ואמרה נאנסתי והתירוהו לבעל משום מגו דאי בעי אמרה לא נבעלתי ורבינו שמחה אסרתה דכיון דנתייחד' שוב אין לה טענת אונס ות"ז הרמ"א בסי' קע"ח מבואר דעת רבותינו ודעת רבינו שמחה נמצא אף דרבותינו התירוה משום דאמר' נאנסתי אבל אם אמרה שזינת' ברצון הי' אסורה ואמאי אסורה דהא לאשה אחריתא אינה נאמנת משום דאמרינן דעיני' נתנה באחר ומוכרח לומר דכיון דנתייחדה הוי רגליים לדבר וברגליים לדבר כשאומרת טמאה אני לך אסורה ומקור הדין נודע מהתוספתא בכתובות בדף ס"ג יעוין בתשובת מהרי"א בפוסקים בסי' רכ"ב ומ"ז הרמ"א בסימן קט"ו פסק כוותי' מש"ה התירו רבותינו רק כשאמרה נאנסתי ועובדא דידן גרע טפי מעובדא דרבותינו דהתם הי' שני אנשים אפ"ה הוי יחוד משום דבהדא בעינן שלשה כדאיתא בקידושין דף פ' וכן איתא בש"ע בסימן כ"ב ומעשה דידן נסעה האש' עם בעל עגלה לבד והוי יחוד גמור לכל הדיעות והוי רגליים לדבר א"כ אף באינו מאמין לאשתו נמי אסורה עליו וא"ל דמרדכי איירי בדאיכא עידי יחוד דהא בעובדא דידן נמי הבעל ידע מיחוד שיודע שאשתו נסעה עם בעל עגלה לבד אמנם אחר עיון נראה לצדד בהתירא דהאי איתתא דבודאי אם האש' אמרה שזינת' ברצון הי' אסורה אף כשהבעל אינו מאמין לדברי' משום דהוי רגליים לדבר רק שהאש' אומרת שאינה זוכרה אם היתה ישנה בעת שנבעל' ולבסוף אומרת שזכרה היטב שהיתה ישינה בתחילת ביאה ולבסוף ביאה היתה נעורה ואנן קיימ"ל תחילתו באונס וסופו ברצון מותרת לבעלה והיינו הוי אונס ואף דקיימ"ל אדם מועד לעולם בין ער ובין ישן לענין נזיקין דהא איתא בירושלמי בד"א כשישן חייב כשישנו שניהם כאחד אבל אם הי' אחד ישן ובא חבירו ושכב בצדו אם הראשון הזיקו השני פטור וכן פסק בש"ע בסי' תכ"א א"כ הוי היה אונס גמור וכן פסק חוות יאיר בסי' ע"ב ומותרת לבעלה וא"ל דכיון דאמרה מתחילתו שאינה זוכרה אם היתה ישנה ואף שבאה אחר כמה ימים ואמרה שזכרה היטב שהית' ישנה דהו לא מהימנא דהוי כחוזר ומגיד וז ליתא דאיתא בחושן משפט בסי' ע"ה בסעיף קטן כ' באומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר יודע אני שהלותני ואיני יודע אם החזרתיו חייב לשלם והתובע א"ל שבועה כתב מ"ז הרמ"א אם חזר ואמר נזכרתי שפרעתיך נאמן בשבועה ואף דמתחלה נתחייב ע"י טענה שאמר א"י אפ"ה יוכל לומר נזכרתי

נזכרתי שפרעתי דלא הוי כחוזר ומגיד · ה"ה בעובדא דידן נמי אף שאמרה מתחילה שאינה זכרה וספיקו היה אסורה לבעל דספק דאורייתא לחומרא אפ"ה מהימנא לומר אח"כ שנזכרתי שהיתה ישינה ·

ואף שמ"ז בש"ך הביא בשם מהרש"ל דדין זה אינו רק לרב אלפס שסובר שהתובע צריך לשבע מש"ה לא הוי כחוזר בטוען דלמא לא ישבע התובע ולמאי דקי"ל דהתובע נוטל בלא שבועה הוי כחוזר וטוען דמתחלה חייב לשלם וה"ה בעובדא דידן כשאמרה מתחלה שאינה זכרה הי' אסורה עליו וכשחזרה אמרה שנזכרת שהיתה ישינה הוי כחוזר ומגיד · אמנם נראה דבהאי אף רש"ל מודה ויש להקשות על מהרש"ל דאיתא בטור סימן כ"ט מלוה שהוציא שטר מקוים והלוה טוען פרוע והמלוה אומר איני יודע דאינו גובה בו ומחויב להחזיר השטר והב"י פסק כותי' · ואם אח"כ אמר נזכרתי שאינו פרוע גובה בשטרו · דלא דמתחלה אמר שא"י היה מחויב להחזיר השטר · אפ"ה כשאמר נזכרתי שאינו פרוע גובה בו · אלמא דאף בכה"ג לא הוי חוזר ומגיד י"ל דבשלמא גבי שטר דאמר דא"י אם נפרעתי היה למלוה שטרו בידו והי' לו חזקה שלא יפרע דשטרו בידו מאי בעי והא דמחייב להחזיר השטר משום דלוה טען פרוע ודינא דמלוה ישבע שלא נפרע וכיון דאין יוכל לשבע מש"ה מחויב להחזי' השטר ואם אח"כ נזכר שלא יפרע דהאי חזקה דשטרו בידו מסייע לו וכיון דחזקה מסייע לו מש"ה חוזר וגובה בשטר · אבל בדינא דמהרש"ל כשאמר מתחילה הלויתני וא"י אם פרעתי דכיון שהלואה הי' ודאי והפרעון ספק הוי החזקה שחייב בודאי דהיה הלואה ודאי וכיון דליתא ללוה שום חזקה מש"ה לא מהימן לומר נזכרתי שפרעתי ·

אבל היכא דיש לו חזקה נאמן לומר נזכרתי ואיתא בתוס' בכתובות בדף ט' בד"ה ואב"ע וא"ת נוקמא בחזקת היתר לבעלה ולומר באונס הי' ומתרצים דרובא ברצון וא"ת דהא"ם נמי אחסר ומתרצים דרובא ברצון לא הוי רק רוב מדרבנן והא"ם לא אמרינן רובא דברצון וכו' א"כ מדאורייתא נוקמא בחזקת היתר שהי' באונס רק מדרבנן אסורה משום רובא דברצון וכיון דאף לפי טענתם שאינם זוכרים יש לה חזקת היתר אף מהרש"ל מודה דנאמנת לומר נזכרתי שהייתי ישנה · והא קשה על מהרש"ל מאי דאיתא בכתובות בדף כ"א ד"כ אמר לרב אשי ידע מר בסהדותא אמר שאינו זוכר ולבסוף אידכר רב אשי והעיד רב אשי אלמא דבכה"ג לא הוי חוזר ומגיד · ויעוין בט"ז בסימן כ"ט שפסק דהוי עדות מעליא · י"ל דכיון דאמר א"י אם פרעתי והלואה הי' ודאי והיה חייב לשלם מש"ה לא מהני אח"כ אם אמר נזכרתי אבל גבי עדות דאף שאמר מתחלה אינו זוכר יכול להעיד אח"כ · דאף כשאמר אינו זוכר אפ"ה יוכל להיות שהלואה אמת מש"ה יכולים לומר נזכרתי אח"כ ועוד דהא דעת הסמ"ע בסי' ד"ט כשאומ' אינו זוכר עתה יוכל לומר נזכרתי אח"כ ובעובדא דידן נמי האשה אומרת שאינה זוכרת עתה יכולה לתימ' נזכרתי אח"כ ובלא"ה דעת הט"ז אף כשאומר אינו זוכ' השתא יוכל לומר אח"כ נזכרתי א"כ לית ספקות בעולם שהאשה יכולה לומר נזכרתי אח"כ שהייתי ישינ' וביותר נראה לפענ"ד דאף אם לא אמרה נזכרתי רק שהיתה מסופקת, אם היתה ישינה יש לנו לצדד בהיתרא דהאי איתתא דאיתא בשלהי נדרים · ג' נשים יוצאות נוטלת כתובה האומר' טמאה אני לך מותרת לבעלה כדי שלא תהי' נותנת עיני' באחר · כתב הר"ן דהאיך הפקיעו חכמים איסור דאורייתא ומתרץ דאף למשנ' ראשונ' אינה אסור' מדאורייתא דאשה משועבדת לבעל' ואין כח להפקיע מבעל' רק למשנה ראשונ' דאסור' משום דמזלזל נפשה בודאי קושטא קאמרו וכיון דראו החכמים שעיניה נותנ' באחר אוקמי' אדינא דאינ' נאמנת לאוסר' על בעלי ואף דקי"ל דהיכא דאיכא רגליים לדבר ואומרת טמא' אני לך דאסור' בודאי אינ' אסור' רק מדרבנן דאף למשנ' ראשונ' היתה אסור' רק מדרבנן אבל מדאורייתא אינ' נאמנת כלל לומר טמא' אני לך וא"כ כשאשה אומרת נבעלתי וא"י אם הי' באונס או ברצון איכא ס"ס ספק דלמא אשה משקרת מה שאומרת נבעלתי שעיני' נתנה באחר וא"ל שנבעל' דלמא באונס הי' ובמקום ס"ס לא אמרינן רובא דברצון ומותרת לבעלי · וא"ל דהאי אינו ספק דלמא לא נבעל' ומה שאומרת נבעלתי משום שעיניה נותנת באחר א"כ הוי לה למימר שנבעלתי ברצון · זו ליתא דאיתא בש"ך בסימן נ"ט דכתב בשם מהרשד"ם דהיכא דמלוי' יש לו שטר וטוען א"י אם פרוע והלוה טוען ג"כ א"י דגובה בשטרו א"כ סברה שאשה אם טענ' ברצון נבעלתי אזי תפסיד כתובת' אבל כשטוענת א"י והבעל ג"כ א"י אם זנת' ברצון או באונס וכת בת' הוי כנקט שטרי ואז מגיע לה כתובת' דליכא דמ"ז הש"ך ולעול' דאמת שלא נבעל' ואיכא ס"ס ואינ' אסור' על בעל' וכן כתבו התוספות בכתובות בדף ס"ג להסוברים באומרת מאיס עלי דכופין לגרשה א"כ נמה שמרו משנה אחרונ' דעיניה נתנ' באחר דנימא דנאמנת במיגו דאי בעי טוענת מאיס עלי ומתרצים דלא רצתה להפסיד' כתובתה וה"ה בנידון דידן דלא רצתה לטעון דנבעלה ברצון כדי שלא תפסיד כתובתה מש"ה טענה א"י ואז מגיע לה כתובתה והוי ס"ס מעליא · וא"ל א"כ מאי הוצרך רבותינו להתיר' משום מגו דאי בעי אמר' לא נבעלתי דהא בלא"ה איכא ס"ס ספק דלמא לא נבעל' ומה שאומרת נבעלתי שעיני' נותנת באחר ואת"ל שנבעל' דלמא באונס הי' · וביותר קשה על רבינו שמת' שאמרה דהא הוי ס"ס · י"ל דהא בעובדא דרבותינו מיירי שאומרת באונ' הי' ואונס מותר לישראל לכ"ע ולמה מזלזלת נפש' לומר שנבעל' וע"כ שנבעל' וליכא ספק דלמא לא נבעלה אבל כשאומרת א"י אם זנתה ברצון שפיר יוכל למימר שעיני' נותנת באחר ודלמא לא נבעלה והוי ס"ס מעליא ·

ועוד יש לומר דכיון דרובא דברצון היא רוב רק מדרבנן י"ל דהא דאמרו רבנן רובא דברצון דווקא כשהבעל טוען פ"פ מצאתי ואיכא איסורא מדאורייתא דלמא ברצון הי' דליכא רק ספק אחד ספק אונס ספק רצון דמיירי בקדשה בפחותה מבת שלשה שנים ומקשו התוס' דנוקמא בחזקת היתר לבעלה וע"ז מתרצים שפיר דרובא ברצון מדרבנן דהתם איכא ספק דאוריית' מש"ה אמרו רבנן דרובא הוי ברצון ולגרוע חזקת היתר · אבל באשה אומרת טמאה אני לך ברצון באשת ישראל אזי אין איסור רק מדרבנן · ולסברת הר"ן הסברא נותנת דהא דאמרו רבנן דוקא באשת ישראל כשאומרת ברצון הי' אבל כשאומרת א"י אם ברצון הי' או באונס בהאי לא אמרו רבנן משום דאית לה חזקת היתר בקושיות התוספות ובהאי נסתר תירוצו דרובא דברצון · דכיון דרובא דברצון לא הוי רק מדרבנן וכיון דעיקר איסורא אף כשאומרת ברצון אינה אסורה רק מדרבנן הוי כתרתי מדרבנן ולא אמרו בהאי דינא רובא דברצון ·

ונראה לפענ"ד דאף למשנה ראשונה מוכרח לומר באשת ישראל ואומרת שא"י אם זינתה ברצון או באונס שמותרת לבעל' · דאיתא בשלהי נדרים אמר רב פפא בדק לן רבא באשת כהן ואמרה נאנסתי אם יש לה כתוב' או אין לה כתוב' ואמרינן ליה מתניתין היא אלימא באשת ישראל אי ברצון כלום יש לה כתוב' אי באונס מי קא מתסרא אלא באשת כהן אלמא דאית לה כתובה · ואם נימא באשת ישראל והיא טוענת א"י אם זנתה ברצון או באונס אסורה עליו היאך פשט ממתניתין באשת כהן אית לה כתוב' דלמא באשת כהן היא אסור' עליו בודאי אין לה כתוב' · והא דקתני במתניתין דאית לה כתובה מיירי באשת ישראל והוא טוענת א"י אם זינתה ברצון ואסור' עליו מספק מש"ה אית לה כתובה · דכיון דבעל ג"כ א"י אם זינת' ברצון והוי כטוען שמא והאשה טוענת ג"כ שמא · וכבר הבאתי במ"ז בש"ך פסק גבי שט"ח אם המלוה והלוה טענו שמא דגובה בשטרו · אבל דאסורה עליו בודאי גבי אשת כהן דלמא לית לה כתובה והיך פשט ממתניתין · אלא ע"כ דהיכא דהיא טוענת א"י מותרת לבעלה דאית לה חזקת היתר דבהאי לא אמרו רבנן רובא דברצון וליכא לאוקמי דמיירי מתניתין באומרת א"י דבכה"ג מותרת לבעלה · וע"כ מוכרח לומר דמיירי באשת כהן ושפיר פשט ממתניתין · נמצא הוכחתי דאף בא"י מותרת לבעלה · ואף שיראתי לסמוך על האי היתר מ"מ דכיון דאח"כ אמרה נזכרתי שהי' באונס דמה מנא לומר שנזכרתי שהי' באונס כפי שבררנו למעלה · וא"ל דאיתא במתניתין בכתובות האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת ומפרש רבינו יונה דוקא באמרה תוך כדי דבור · א"כ כשהודית האשה ואמרה שזינתה לא אמרה שהיתה ישינה בעת הזאת רק אחר כמה ימים אמרה שנזכרה שהיתה ישינה ונימא דתו לא מהימנא לאחר כ"ד · זו ליתא דדוקא באינו מפרש לדבריו ראשונים בעינן דווקא תכ"ד אבל במפרש לדבריו הראשוני' נאמן אף לאחר כ"ד · וכ"כ הב"י בסי' קנ"ב · וכ"כ התוס' בכתובות בדף ק"ב בד"ה את בתי נתתי לאיש הזה כשאומר את בתי נתתי לאיש אסרה לכ"ע וכשאמר הזה מתירה לזה בהאי א"צ תוך כדי דיבור וה"נ דהוי כאשה מפרש דבריה ראשונים דהרב החסיד לא שאל אותה האיך נתהוות מעשי' ומהימנא אף לאחר כ"ד ·

ועוד דהטור בסימן קנ"ג פסק דאף בא"א גרושה אני נאמנת אף לאחר כ"ד · ות"מ בפ' י"ב מהלכות גירושין פסק ג"כ באשת איש וגרושה אני נאמנת אף לאחר כ"ד · אך ראיתי בתוספות בשילהי נדרים כשאומרת לבעלה טמאה אני לך ובעלה מאמין לדברי' וחזרה לומר אנוסה הייתי דאסורה לי' לעולם · ולפום ריהטא נראה דהיכא דאיכא רגליים לדבר ואומרת טמאה אני לך דשוב לא מהימנא לומר אנוסה הייתי דהאי דמי לבעל מאמין לדבריה · אמנם כשמעיין היטב נראה דיש לחלק ברגליים לדבר מהימנא לומר אח"כ אנוסה הייתי · דיש להבין מאי טעמא איכא

אם שהובליה דלא מהימנא לומר אנוסה הייתי . וע"כ מוכרח לומר דטעמא משום דבעל שווי' נפשי' חתיכה דאיסורא דהא גבי נדה קיימ"ל כשאומרת לבעלה טמאה אני מהני אמתלא אח"כ ותוס' ומ"מ מביאו הכי לישנא דהסברא לי' לעולם משמע דלא מהני אמתלא ואמאי לא מהני אמתלא :

וא"ל דהא הר"ן כתב בשלהי נדרים דמשנה אחרונה תקנו דלא מהימנא לומר טמאה אני לך איסור שבה היכו שלך ורבי' לתרץ דכל מקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקיעו קדושין מיניה והשיבו ע"ז דהיכא דאומרת דנבעלה לנתין ולממזר לא שייך האי טעמא ומסיק דע"פ דין לא מהימנת לומר שמא' אני לך דחשם משעבדת לבעל' והא דמהימנא לאחשבי' ר' משום דמזלזל נפשה ובולאי קושטא קאמר' וקאתי משנה אחרונה ואוקמא אדינא וכיון דעיקר הטעם משום דמזלזלי נפשה הוי כהודאה' נדה בשבכותי' מש"ה לא מהני אמתלא כמו בהוחזק' נדה בשכנותי' . ז"א דאיתא בהרמב"ם בפ' י"ח מהלכות א"ב אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי אף שהיא מותרת לבעל' משום דעיני' נתנה באחר כשמת בעלה אסורה לינשא לכהן . אמר הראב"ד אף שדבר זה דבר חכמים אין שמועתו מכוונת דלמא לא מהני אמתלא שתאמר מה שאומרת נאנסתי שעיני' נתנה באחר דהא באשה אומרת א"א הייתי כשבאו בני אדם שהיכם מכוגנים נאמנת לומר אח"כ מה שאמרתי א"א הייתי משום שבא בני אדם שאינם מהוגנים אלמא דמהני אמתלא . ואם נימא מה שמזלזלה נפשה באומרת טמאה אני הוי כהוחזק' נדה בשכנותי' א"כ לא מקשי הראב"ד כלום על הרמב"ם דהרמב"ם ע"כ סובר כתירוץ בתרא מהר"ן דטעמא משום דמזלזל נפשה דליכא למימר דסובר כתירוץ קמא של הר"ן דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקועי רבנן קידושין מיני' . א"כ מאי מה פסק הרמב"ם שאסור' לכהן אחר מיתות בעלה דהא כשאומרת טמאה אני אפקועי קידושין מיני' נמצא בשהיתה מזנה היתה פנוי' ופנוי' שזנתה מותרת לכהן . וע"כ סובר כתירוץ בתרא מהר"ן דטעמא משום דמזלזל' נפשה ומאי מקשה הראב"ד :

וא"ל דהרמב"ם מיירי באומרת נאנסתי ובנאנסה לא שייך טעמא דמזלזל נפשה ושפיר הקשה הראב"ד . ז"א דהא בשלהי נדרים קתני במתניתין שלשה נשים שנוטלות כתובה ויוצאות . וע"כ מיירי באשת כהן וטוענת נאנסתי דאי ברצון מי איכא לה כתובה כדאיתא התם בהדיא בהש"ס ואפ"ה מפרש הר"ן דטעמא דמתניתין משום דמזלזלה נפשה אלמא דאף באונס איכא האי טעמא דמזלזל נפשה ואם נימא דהאי דמזלזלה נפשה הוי כהוחזק' נדה בשכנותי' לא מקשה הראב"ד כלום על הרמב"ם ומוכרח לומר דלא הוי כהוחזק' נדה והדרא קושיא לדוכתי' על התוספות ומ"מ כשאמר' טמאה אני לך וחזרה לומר אנוסה הייתי אמאי לא מהני אמתלא :

אך יש לומר דמ"מ לשיטתו אזיל דסובר כדעת הרמב"ם דהאי לא הוי אמתלא דלמא לא ירצה הבעל לגרשה ואפשר דיש התוס' סוברים כהרמב"ם דהאי לא הוי אמתלא . ועדיין קשה לי דהא מ"מ נשאר קושית הראב"ד דמנלן דהאי לא הוי אמתל' ומגיד משנה מביאו סעד לסברת הרמב"ם . דאיתא בכתובות בדף י"ב היא אומרת משארסתני נאנסתי דנאמנת משום מגו דאי בעי אמרה מ"ע אני וקאמרה נאנסתי דפסלה נפשה מכהונה . אלמא דאף דאמרה נאנסתי פסלה נפשה מכהונה ויהי' קשה על הה"מ דאיך מייתי ראי' אם מתניתין מיירי באשת ישראל נסתר ראייתו די"ל דהת"ם פסלה נפשה מכהונ' דליכא למימר דאמרה נאנסתי שעיני' נתנה באחר דהא אנוסה מותרת לישראל יעויין במ"א . אבל הרמב"ם מיירי באשת כהן י"ל דמותרת לכהן דהוי אמתלא מה שאמרה נאנסתי שבעלה יגרש אותה . וא"ל דמ"מ מפרש דמתניתין מיירי באשת כהן וראייתו ראי' נכונה . וי"א דהא ע"כ מיירי באשת ישראל דתוס' בדף ט' בד"ה ואב"ע באשת כהן אכתי איכא ס"ס ספק תחתיו ספק לאו תחתיו וספק מ"ע : וא"ל דמ"ע לא שכיח דהא אמרינן כולהו חבוטי מחבט"ן ומתרצין דאם איתא דמ"ע היא הוי טוענת נמצא דליכא למימר דלא ירי מתניתין באשת כהן אמאי נאמנת . וא"ל משום מגו דמ"ע דהאי לאו מגו דאם נתנה עינים באחר ושכרה בשאמרה נאנסתי אזי היא אסורה על בעלה דליכא ס"ס ספק תחתיו ספק מ"ע דאם היתה מ"ע הוי טוענת כתירוץ התוספות . אבל כשטוענת מ"ע אזי הוי ס"ס מעליא והוי' מותרת לבעלה כקושית התוס' מש"ה טענה נאנסתי כדי לאסרה על בעלה וליכא מגו . וע"ס מוכרח לומר דמיירי באשת ישראל ואשת ישראל מותרת בנאנס' לבעלה והוי מגו מעליא דמ"ע דאהכשטעני' מ"ע נמי מותר' לבעל וכיון דמיירי באשת ישראל נסתר הראית מגיד משנה והאיך מייתי ראי' להרמב"ם וי"ל דמביא ראיי' דמ"מ לשיטתו אזיל דמ"מ מקשה ג"כ דהא איכא ס"ס ספק לאו תחתיו ספק מ"ע ומתרץ דמ"ע לא שכיח ולסברתו מה

כשטוענת מ"ע אסורה לבעל משום דליכא ס"ס ואית לה מגו מעליא דמ"ע וסובר דמתניתין מיירי באשת כהן ומביא ראיה נכונה ועיין בסוף התשובה :

אך דמ"מ נשאר קושיא על התוספות דסוברים בשאומרת טמאה אני לך שוב לא מהימנא לומר אנוסה הייתי אמאי לא מהני אמתלא . וא"ל דסוברים כסברת הרמב"ם דזו לא הוי אמתלא קשה עליהם קושית הראב"ד מנלן בהאי לא הוי אמתלא וא"ל דמביא ראי' כסברת הה"מ מדאמרינן בהש"ס דקאמרה נאנסתי דפסלה נפשה מכהונ' דהא התוס' סוברים דמ"ע שכיח ולא הוי ס"ס דאם איתא דמ"ע הוי טוענת . אם מתניתין מיירי באשת כהן ליכא מגו דמ"ע דאשה נתנה עיני' באחר ולהטוענת נאנסתי אזי הוא אסורה עליו דליכא ספק מ"ע דאם הי' מ"ע הוי טוענת וכשטענה מ"ע אזי הוי' מותרת לבעלה משום דהוי ס"ס אם"ה טוענת נאנסתי כדי שיהי' אסורה לבעלה וליכא מגו . וע"כ התוספות מפרשים דמיירי באשת ישראל ואיכא מגו מעליא דאף כשטענה נאנסתי מותרת לבעלה וליכא ראי' לסברת הרמב"ם דזו לא הוי אמתלא ואמאי סוברים דלא מהימנא לומר אנוסה הייתי אף כשאומרת מתחלה טמאה אני לך . ועוד קשה דכבר הבאתי דמ"מ סובר כה ומרת מתחלה טמאה אני לבעלה אף לאחר כ"ד . א"כ כשאומרת טמאה אני לך ובעל מאמין לדברי' למה לא מהימנא לומר אח"כ אנוסה הייתי . וי"ל דהא דאמרינן דמהני אמתלא דווקא היכא דיודע אמיתות הדבר כגון באשה שאמרה טמאה נדה אני . ואח"ז נותנת אמתלא והיא יודעת האמת שמתחלה היתה טהורה בהאי מהני אמתלא וכן כשאשה אומרת א"א הייתי וחזרה לומר פנוי' הייתי ונותנת אמתלא בהאי מהני אמתלא שיודעת אמיתות הדבר אבל כשאומרת לבעלה טמאה אני לך ובעל מאמין לדברים וכיון דהי' מאמין לדברי' שווי' נפשי' חתיכה דאיסורא אף כשנותנת אמתלא שאנוסה היתה לא מהני אמתלא שלה נגד שבעל דהבעל אינו יודע אם אמת כדברי' . וגם מ"ז הרמ"א בתשובה בסי' ב' מחלק בכך בהוחזק' נדה בשכנתי' לבעל לוקה אבל לאשה אינו לוקה משום דהיא טוענת שיודעת בודאי שהיתה טהור' והוא אינו יודע לא מהני ברי שלה נגד בעלה וה"ה אמתלא מהני רק לדילה אבל כשהבעל מאמין לדברי' לא מהני אמתלא שלה :

לפ"ז מדויק היטב מה שהתוספות נקטו כשאומרת טמאה אני ובעל מאמין לדבריה לאיכה נאמנת לומר אנוסה הייתי הוי לי' למנקט להיכא דאומרת טמאה אני לך ורגליים לדבר דהתוספות סוברים ברגליים לדבר אסורה על בעלה וכשחוזרת לומר אנוסה הייתי דלא מהימנא והא אין מפורש בהש"ס ברגליים לדבר שאסורה על בעלה רק שהתוספות מחדשים הדין הנ"ל . ואם נימא בכה"ג בשחזר' לומר אנוס' הייתי דלא מהימנת מכ"ש כשבעל מאמין לדברי' דאסורי' מדינא דש"ס ומכ"ש דלא מהימנת לומר אח"כ אנוס' הייתי והוי לי' למנקט האי דינא ברגליים לדבר אבל לפי מה שכתבתי ניחא דדווקא בבעל מאמין לדברי' דאסירה עליו מחמת דשוי' נפשי' חתיכה לאיסורא בהאי לא מהני אמתלא שלה אבל ברגליים לדבר דעיקר איסור רק מהאש' מהני אמתלא שלה כשאומרת אנוסה הייתי :

ועוד י"ל דהתוס' ומ"מ מיירי כשאומרת טמאה אני לך והוי כאומרת בפירוש שזינת' ברצון דאי' בתורה שהי' באונס למה אמרה לבעלה טמאה אני לך דאנוסה מותרת לישראל וכיון דהוי כאמרה בפירוש שזינת' ברצון שוב לא מהימנא לומר אנוסה הייתי אבל בעובדא דילן שלא היתה בדעת האשה לאסור על בעלה רק לקבלת תשוב' והיא סבורה שהעבירה אונס אסור כמו ברצון מש"ה אמרה כאשר ושרב לא אמר אותה האיך נחשוב המעשה לכן יכולה לומר אח"כ שאנוס' היתה ואף שהרב כתב שהגידה שזינת' שלשה פעמים ובודאי בשלשה פעמים הית' נעורה באחת מהביאות ונסתר הטעמים מה שכתבתי זו ליתא דהא אשה מכחיש' ואומרת שלא הודית רק על פעם אחד רק שהרב החסיד טעה בדבורה וכתבתי להרב החסיד והשיב שאינו זוכר על בורי' אם אמרה לפניו שזינת' שלשה פעמים וכיון שאינו זוכר האש' נאמנת וא"ל דכיון שהודית מחמת תשוב' לא אמרינן שעיני' נתנה באחר וכן פסק ח"י בסימן ע"ב ותשובת הגאונים בתראי בסי' כ"ו דהגאונים לא דברו רק באומרת שזינת' ברצון אבל בעובדא דילן חוזרה ואמר אנוסה הייתי אף הגאונים מודים דמהימנא ועוד יש לנו לתלות באילן גדול שראיתי בספר שמביאו תשובת מ"ז הגאון רבן של ישראל מוהר"ר יצחק בסי' אב"ד בק"ק פוזנא שפסק באף שהודית מחמת תשוב' אמרינן שעיני' נתנה באחר ועדומי קא מערמית להודות מחמת תשוב' וכן משמע בפסקי מהרי"א בסי' רכ"ב ובשה"ר תשובות ואף שהגאונים בתראי הביאו ראי' בהודית מחמת תשוב' לא אמרינן עיני' נתנה באחר דאיתא בתוספות ב"מ בדף ג' מה אם ירצה לומר ופ"ה האיך נאמן לומר מזיד הייתי דהא אין

אדם משים עצמו רשע וי"ל דאינו נאמן לפסול א"ע אבל הכא עושה תשובה ואינו רוצה לשבות חולין לעזר' ה"ס כשהודית מחמת תשובה אמרינן דלכוותי' שלא לדור עם בעלה בחטא אינו הנידון דומי' לראי' דגבי אשה חיישינן שהודית מחמת שעיני' נתנה באחר ועיני' קא מערמית אף שרבינו שמחה סובר שאינה נאמנת לומר נאנסתי ומביא ראי' מההיא דפרק נערה גבי נשי דגנבי גנבי דאמרי ולאו שבקינהו גנבי ואזלו מנפשייהו דאסורין לא זכיתי להבין ראייתו דהמעיין בש"ס משמע להדיא דמיירי דאף כשלא אמרה נבעלתי דמשמע שהוא ולא מפרשינן רש"י ותוס' דמיירי באמרה נבעלתי ובאמת קשה מאי הוי' אסורה להא קיי"ל דלוקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד וצ"ל דטעמא כמו שכתב הרמב"ם בפרק כ"ד מהלכות אישות דגנבי הוי כמו שבוים ושבוים המה פרוצים בעריות וגנבי המה פרוצים בעריות מש"ה אף דלא אמרה שנבעלה אסורה דדמי לשבוים אבל גבי יחוד קיימ"ל דאין אוסרין על יחוד ויכולין לומר לא נבעלתי א"כ אף כשאמרו נבעלנו מהימנא שאונס הי' במגו דלא נבעלתי מגנבי אין ראי' דהתם אף שאמרה לא נבעלתי אסורי' ועוד נראה להוכיח דלא כרבינו שמחה דאיתא בכתובות בדף ט' האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרו ופריך הש"ס דהא איכא ס"ס ומתרציה דמיירי באשת כהן או בפחותה משלש שנים הוי לשבוי' דמיירי שהאשה היתה מתיחדת עם האיש ואח"ז ניסת ובעל טוען שמצא פ"פ תו ליכא ספק דלמא נאנס' דהא לסברת רבינו שמחה דהיכא דהיתה מתייחדת מסתמא נבעל' ברצון והו ליכא הך נאנסה וא"ל שזינת' מקודם היחוד וזינת' באונס דהא אנן קיימ"ל כמשנה אחרונה דאינה נאמנת לומר טמאה אני ואפ"ה דהיכא דהוי' יחוד ואומרת טמאה אני שאסורי' דאמרינן שזינת' בודאי בעת היחוד א"כ הרי נמי נימא שזינת' בעת היחוד ובעת הזאת הי' בודאי ברצון לדעת רבינו שמחה ומאי פריך הש"ס אלא ע"כ כדעת רבותינו שאף ביחוד אמרינן שהי' באונס ועוד דהא רבינו שמחה מפרש לאסור' משום שמא יהי' עדים בכל אופן דדוקא בשבוי' הקילו משום דמגוולת נפשה דהמעיין בתוס' בקידושין בדף י"ב בד"ה והאיכא בסהדי מפרשין דהא דחיישינן לסהדי דוקא בדאיכא קלא שיש עדים אבל בדליכא קלא לא חיישינן שמא יבואו דא"כ אין לדבר סוף חזינא דתוספות פליגא על רבינו שמחה ועוד דתוס' בד"ה אם הקילו בשבוי' משום דמגוולת נפשה ויש מפרשים דמש"ה הקילו בשבוים דאף כשיבואו עדים ויאמרו שנשבית מ"מ לא היו יודעים אם נטמאת ואינה אסורי' מן התורה מש"ה הקילו בשבוים אבל בא"א דהא איכא סהדי דאבני בוחלת הי' שום פרוצה הי' א"א גמורה והאי טעמא איתא ג"כ ביחוד דאף אם יבואו עדים ויעידו שהיתה מיוחדת אינה אסור' מהתורה ביחוד ודמיא לשבוי' וא"צ להמתין על העדים ועוד מפרשים התוספות הקלנו בשבוי' משום דל"א רק איסור לאו אבל בא"א איכא איסור מיתה א"כ באשת איש שזינת' מה שאסורה לבעלה אינה אסורה רק בלאו ודמי' לשבוי' ואין חיישינן שמא יבואו עדים א"כ חזינא דהתוס' פליגי על רבינו שמחה וגם הראב"ד פליג על רבינו שמחה וכיון דדעת רבותינו ודעת התוס' ודעת הראב"ד סוברים בחדא שיטה א"א להחמיר אפי' על בעלה ועוד דהא רבינו שמחה יהיב טעמא דלמא יבא העד ויעיד אותו העד שתקף האש' דוקא בעובדא דידי' שמעא חון שבועל מש"ה החמיר רבינו שמחה אבל בנידון דידן שלא הי' שם עד כלל ואפשר גם רבינו שמחה מוד' שנאמנה לומר נאנסתי ועוד שלא לאפושי פלוגתא יוכל לומר דגם רבינו שמחה מיירי שהי' הקול שיש עדים על היחוד מש"ה נקטו רבותינו מגו דלא נבעלתי :

ואם נימא דמיירי שאין עדים כלל הוי לי' למנקט האי מגו דאי בעי אמרה שלא הי' יחוד כלל אלא ע"כ דמיירי שיש קול שיש עדים ונגד הקול לא אמרינן מגו מש"ה נקטו האי מגו נבעלתי אבל באין קול המגו דאי בעי אמרה שלא נתיחד אף רבינו שמחה מוד' דהוי מגו מעלייא ועוד דעיקר טעמא מרבינו שמחה דהי' עובר על היחוד ובעת הזאת הי' איסור יחוד חמור בעיני' אנשים אבל האידנא שהנשים מקילין הרבה והסוברים שאין איסור ליכנס בדרך עם יהודי לבד והוי אומר מותר בהאי לא אבדה מגו שלה ונאמנת לומר נאנסתי ועוד נראה דרבינו שמחה מיירי בידעינן שהי' יחוד וליכא מגו רק דלא נבעלתי סובר רבינו שמחה דהאי ליכא מגו אבל מגו דאי בעי שתק אף ר"ש מודה דהוי מגו מעלייא דחזינן דר"י לית לי' מגו כלל אפ"ה מגו דאי בעי שתק הוי מגו מעלייא כדאיתא בפ' הא' שנתארמל' מודה ר"י באומר שדה זו של אביך דנאמן במגו ועוד נראה להוכיח דלא כר"ש דאיתא בכתובות בדף י"ג ראוהו מעוברת וכו' ר"ג אומר נאמנת ור"י סובר דלא מפי' אנו חיין ומפרש רב אסי דראוהו שנבעלי' אבל בסתרה מודה ר"י דנאמנת במגו דלא נבעלתי אלמא דאמרינן מגו דלא נבעלתי ואפילו לזעירי דסובר דראוהו מדברת ואפ"ה לא אמרינן מגו דלא נבעלתי טעמא דזעירי דר"י לית לי' שום מגו בעולם אבל מאן דאית ליה מגו הוי מגו דלא נבעלתי מגו מעליא ולא שיש לחלק דטעמא דר"ש דכיון דניתיחדה מסתמא נבעלה ברצון אבל גבי ראוהו מדברת אף דנבעלת ברצון אמרינן לכשר נבעלה מש"ה הוי מגו דלא נבעלתי מגו מעליא מ"מ נראה דהרבי' מוכח דלא כרבינו שמחה דתוס' בד"ה ואין אוסרים על היחוד לכך נרא' דפריך לזעירי בספיקא אחת אסרינן לה והא יחוד דא"א ספיקא חדא הוא ואין אוסרין על היחוד יש להקשות מאי פריך הש"ס מרב דאמר אין אוסרין על היחוד משום דאיכא ס"ס ספק דלמא לא נבעל' ואת"ל דנבעלה דלמא הי' באונס ורב מיירי באשת ישראל אבל דראוהו מדברת אמרה שאשה שנבעלה וליכא רק ספק אחד דלמא לכשר נבעלה מש"ה סובר ר"י דלא מהימנא ומאי פריך הש"ס ויש לומר דקושית הש"ס אזיל לזעירי וזעירי סובר מדברת היינו שבוי' כיון דהשתא אין אפוטרופוס לעריות וכיון דאין אפוטרופס בודאי נבעלה וליכא רק ספק אחד אם אונס הי' או ברצון הפ"ה סובר רב אין אוסרין על היחוד ושפיר מקשו הש"ס לזעירי ומאי דמשני מעלה עשו ביוחסין אכתי קשה כיון לר"י דסובר אין אפוטרופוס אמאי אין אוסרין על היחוד דהא ליכא רק ספק א' אם נבעלה באונס או ברצון ובספק א' אסורה וע"כ מוכרח לומר דתלינן שהי' באונס דאית לה חזקת היתר כקושית התוס' ואף דהתוספות מתרצי' דרובא ברצון י"ל דרובא ברצון רק מדרבנן ודוקא שידעינן שנבעלה כגון דבעל טוען פ"פ דהא אמרו רבנן דרובא ברצון אבל כשלא ידעינן שנבעלה דאף דאין אפוטרופוס מ"מ יוכל לומר דלא נבעל' וכיון דאיכא עוד צד היתר לומר שלא נבעלה אוקמי' אדינא דאית לה חזקת היתר שהי' באונס הא קמן אם נימא כדעת רבותינו דאף בנתיחדה תלינן שהי' באונס אבל אם נימא כדעת רבינו שמחה דכיון שנתיחד' בודאי הי' ברצון א"כ נשאר קושיה הש"ס לזעירי מרב דסובר דאין אוסרים על היחוד ואמאי אין אוסר אלא ע"כ כדעת רבותינו ועוד יש לתמוה על רבינו שמחה שכתב דגבי שבוי' הקילו וא"צ להמתין על העדים אבל כאן שנתיחדה לא נקל אלא נמתין אם נמצא עדים כההיא דירושלמי בפ' שני דכתובות ההיא איתתא דאתיא לקמי' דר"י אמרה א"א הייתי וגרושה אני והתירה מאן דנפקא א"ל רבי עדיין בלוד א"ל א"כ אני אומר אפי' עדיין בקוסטנטין תמתין וע"ז מביא ראי' דגבי יחוד מחויב להמתין אם נמצא עדים דהא המעיין בירושלמי משמע להדיא דאף בא"א גרוש' אני דא"צ להמתין על העדים דאיתא שם הכי הא תמן אמרת באו עדים הרי זו לא תנשא ר"ה ור"א תרווייהו אמרינן אפי' התירו ב"ד לינשא ג"כ לא תנשא בהדא הדא איתתא אתת לגבי ר"י אמרה לי' א"א הייתי וגרוש' אני והתירה מאן דנפקא א"ל רבי הרי עדים בלוד וקמקשה לי' אמאי התיר ר"י אמר ר"י כך אני אומר אפי' עדים דהיינו במקום קרוב תמתין בתמי' כיון דעדים אינן לפנינו אין צריך להמתין א"כ מבואר בירושלמי דאין צריך להמתין על העדי' אף בא"א וכן מפרש קרבן העד' דכך פירוש מהירושלמי והסיך מביא ר"ש ראי' מההיא דירושלמי דצריך להמתין על העדי' וא"ל דרבינו שמחה הי' גורס בירושלמי האי לישנא דר"י להשיב א"כ אני אומר דר"י חזר מדבריו הראשוני' ופסק אני אומר דאפי' עדיין בקוסטנטין דהיינו אף במקום רחוק נמי צריך להמתין ופירושו דתמתין שצריך להמתין אבל זו ליתא דאי כשהתירוהו ב"ד לא תנא מסתיר' ומביא ראי' מההיא דר"י דלא תנא דבשלמא אי מפרש פירושו כפי שכתבתי וכמו שמפרש בעל קרבן העדה דר"י השיב להם דא"צ להמתין על העדים דטעמא לר"י דכיון דכבר התירוהו אין משגיחים שוב על העדים שפיר מביא ראי' אבל אם נימא דפירושו כמו שמפרש ר"ש דצריך להמתין הוי ראי' דבתרווייהו ב"ד צריך להמתין על העדים והוא מביא ראי' דבהתירוהו ב"ד אין צריך להמתין על העדים הוי ראי' לסתור ע"כ לפירושו כפי שכתבתי ומוכח דלא כרבינו שמחה ועוד קשה לי מה שכתב ר"ש דלמא תמה על ועד מהימן דאפילו גבי שבוי' כשאומרת אני טהור' וחברתי טמאה ועד אחד אומר את טמאה וחברת' טהור' אמרינן דעד מהימן וליכא מגו לאשה המעיין בכתובות בדף ך"ב דמיירי דאיכא עדים וכיון דאיכא עדים לית לי' מגו לאשה מש"ה ע"א מהימן אבל היכא דליכא עדים אשה מהימנא דאיכא מגו :

ואף דרבינו שמחה סובר אף בע"א לחוד שמעיד על השבוי' אין אשה נאמנת לומר טהור' אני כלא אנן קי"ל בש"ע דבעינן שני עדים וע"א לבד לא מהימן בשבוי' וכיון דאנן קיימ"ל דבעינן שני עדים אודא הפסק מרבינו שמחה ובלא"ה כבר כתבתי בעובדא דידן שהמעשה הי' יותר משלש' עשר שנים ואין איש יודע מהיחוד שנ"ל רק שהאשה בעצמה אמר' על היחוד והיא אמרה שבעל אותה בעת שהית' ישנ' אף רבינו שמחה מוד' דמהימנא במגו שלה דלא אמר' כלום מהיחוד כ"ז המרתי להלכ' ולא למעשה עד שיסכים עמדי שני גדולי ומנינו אזי דרי דרינא בהדייהו וכתם לאו

לאו דברי בטלין · כ"ד הדורש שלום חכמי ישראל וה' יצילנו משגיאות ויראנו
בחור מו נפלאות · היום יום א' י"ד שבט תקמ"ג פה ק"ק פינטשוב
ה"ק יצחק אברהם בלא"ו הגאון המפורסם המנוח מוהרר בערים
כ"ץ זל"הה חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל יע"א ·

אין זו לקט אלא שכח' מה שכתבתי בתשובתי דמגיד משנ' אזיל
לשיטתו וסובר דמ"ע לא שכיח ואף תטעון דמ"ע אני ג"כ
אסיר' הא דלא קשה דליכא ס"ס ספק מ"ע ואת"ל שאיני מ"ע
דלמא לאו תחתיו · ואת"ל דמ"ע לא שכיח כשתטעון שהיא מ"ע והוי
ספק ספיקא מעליא · י"ל דאיתא בתוספות בכתובות בדף ט'
ב"ה אי למיתיב מביאו בשם הר"י אם נימא דמ"ע לא שכיח אף
כשתטעון מ"ע לא הוי ספק מ"ע דמ"ע לא שכיח דבמתניתין קתני
היא אומרת מ"ע והוא אומר לא כי סובר ר"י דלא מהימנא
ומפסיד' הכתוב' אמאי דהא הוי ס"ס אלא ע"כ דכיון דמ"ע סובר
ר"י דלא שכיח הוי לא מקרי ספק ומהאי טעמא כתב הת"מ
דכהמב"ס סובר דהיכא דטוען פ"פ מצאתי והיא טוענת מ"ע אני
שאסור' עליו ואמאי היא אסור' דהא איכא ס"ס ספק לאו תחתיו
וספק מ"ע · אלא ע"כ כפי שכתבתי דאף בטוענת מ"ע אני האי
לאו ספק הוא דכיון דלא שכיח יעוין במ"מ בפרק י"ח מהלכות
א"ב · ואף כשטוענת מ"ע היא אסור' על בעל' כהן דליכא רק
ספק אחד ספק תחתיו ספק לאו תחתיו וכשמת בעל' אזי היא מותר'
לינשא לכהן דאיכא ס"ס ספק מה שטען בעל ראשון לא מצאתי
בתולים דלמא היתה בתול' והיא לא רצת' ליטעון בתול' הייתי דאז
תפסיד כתובת' דקיי"ל כשאומר פ"פ מצאתי והיא טוענת בתול'
הייתי שבעל נאמן משום חזק' אין אדם טורח בסעוד' מש"ה טענ'
מ"ע אני אבל לגבי בעל ראשון ליכא ספק דלמא בתול' הייתה דבעל
לוות שהוא בקי בפ"פ · אבל לגבי בעל שני איכא ספיקא מעליא
וכ"כ שארי פ"י דהא דאמר ר"א נאמן לאוסרו עליו משמע דווקא
עליו לבד נאמן לאיסרו · אבל לאחר מיתות בעלה מותרת לכהן
והשטענ' אנוס' הייתי אסורה לכהונ' מש"ה הוי מגו מעליא ·
אך אם נימא דמשני אמתלא אמאי אסורה לכהן דהא' תוכל ליתן
אמתלא כדי לאסור על בעל' ויהי' לה כתוב' · אלא ע"כ דלא הוי
אמתלא כשברת הרמב"ם וראיות הת"מ נכונ' וטעמא מהרמב"ם
דלא הוי אמתלא דלמה לא ירצה שבעל לגרשה וה"ה במתניתין דלא
הוי אמתלא דלמה לא ירצ' שבעל לגרשה ·

אין זו לקט אלא שכח' מה שכתבתי בתשובתי דהיכא דבעל
מאמין לדברים לא מהני אמתלא מה שנותנת האשה דכיון
דשבעל א"י אם אמתלא שלה היא אמת אפל אמתלא דידי' בודאי
מהני דהוא יודע אמיתות אם אמתלא שלו הוא אמת וכ"כ תשובת
מוהר"ר י"ט בחלק אה"ע בסימן ס' דאמתלא שלו מהני · ואף
דפסק בעובדא דידי' דלא מהני אמתלא יהיב טעמא משום דגירש
לאשתו הוי מעש' וגבי מעש' לא מהני אמתלא כדאיתא אשה
שלובשת בגדי כלת' דלא מהני אמתלא · אבל בלא מעש' מהני
אמתלא ובנידון דידן כשבא בעל האש' לפני הרב אב"ד והרב אב"ד
מקרין לפניו מה שכתב הרב הגאו"ל שאשתו הודית לפניו שזינתה
סבר שבעל שהרב החסיד שאל אות' שאיך נתהו' מעש' אם זינת'
באונס או ברצון ואש' הודית לפניו שזינת' ברצון מש"ה האמין
לדברי' אבל כשנתגל' שדבר שהרב החסיד לא שאל אותה ע"ז ואשה
לות' כעת שהיא לא ידע' כלום שהחילוק בין אונס ובין רצון ועכשיו
אומר שבעל שמאמין לאשתו שהי' אונס משני אמתלא שלו מה
שאומר מה שהאמין מתחיל' דאמתלא שלו בודאי מהני כמבואר
בתשובת מהורר י"ט · עד כאן תשובתי

שאלה ותשוב' הנ"ל שלחתי לכבוד מחני הגאון המפורסם
מהורר אליעזר נירו אב"ד דק"ק טריסטש במדינות
מעהרין בע"מ ספר שו"ת שמן רוקח וחתני הגאון האריך בתשובתו
בחריפתו ובקיאתו שאשה שנזכרת מותרת לבעל' כפי שהארכתי
בשו"ת ונמצא הגאון שלא שו"ת ג"כ לכבוד הגאון הגדול מוהרר
מרדכי בנעט אב"ד דק"ק נ"ש ומדינות מעהרין והגאון אב"ד
השיב בזה"ל יהי' כזית הודו ויגון ה' בעדו לה"ה הרב המאה"
המופלג הגאון כבוד מוהרר אלעזר נירו אב"ד דק"ק טריסטש

סימן סז

שו"ת מחתני הגאון המפורסם מוהרר אליעזר אב"ד דק"ק
טריסטש בע"מ שמן רוקח וזו תשובתי ·

היות שאינו מפורש בשאל' אם הבעל מאמין לדברי אשתו וגם
אם מאמין לדברי' הראשונים או האחרונים ומתי אמ,
שהוא מאמין לדברי' לכן הוכרחתי להאריך ולבאר בעז"ה
כל פרטי אופנים כאשר תשיג ידי יד כהה · בעזרת החונן לאדם
דיעה :

הנה זה פשוט דהיכ' משום אונס כמבואר ביבמות ר"פ הבא
על יבמתו ועיין בח"מ סי' תכ"ח · וגב דהא עכ"פ לא
גרע משוגג וגם בשגגה מותרת לבעל' וכמ"ש הרמב"ם פכ"ד
מאישות הי"ט וגם זה פשוט וידוע דקיי"ל תחילתו באונס וסופו
ברצון מותרת לבעלה ודלא כהוה דשמואל בכתובות דף נ"א ·
ומעתה אלו לא הי' כאן רק דברים אחרונים אין כאן שום ספק
והיא מותרת לבעל' הישראל והגם דבמרדכי פ"ב דכתובות מביא
מעשה באשה שהלכ' בדרך עם ב' אנשים וכשבאו ביער תפשה
אחד והשני טמא אותה ונעק' ואין מושיע לה ואין עדים ובאתה
לפני רבותינו ושפרה המאורע והתירו' לבעל' משום מגו דאי בעי
אמר' לא נבעלתי ורבינו שמחה אסרה דכיון דעברי' על דת
ונתיחדה שמא הפסיד' מגו שלה ע"ש וא"כ לכאורה דין זה
במחלוקת שנוי' כיון דנתיחד' עם בעל עגלה הא מבואר להמעיין
במרדכי דהמעשה היה באופן שכעת לא הי' עדים על היחוד אך
דהוי' באפשרי שיהיו עדי יחוד לכן לא אסרי' הר"ם אלא מספק
שכתב שמא הפסיד' מגו שלה דאם יבואו עדים תפסיד המגו ואם
לא יבואו עדים לא תפסיד המגו אבל ודאי דהר"ם לא אסרי'
באיסור עולם דהא כתבו שם אבל כאן שנתיחד' מרצונ' לא נקיל
אלא נמתין אם נמצא עדים הרי מפורש דהר"ם לא אסרי' אלא
אם יבורר היחוד עפ"י עדים ורבותינו התירו מטעם מגו דלא
נבעלתי אף אם יבואו עדי יחוד ולכן לא חיישו מגו דלא נתיחדתי ·
והרמ"א בסי' קע"ח שהביא מחלוקת זו שבמרדכי פשוט לכל
מעיין דהוא איירי דהיה היחוד ידוע בעדים ולכן כתב דיש
אומרים דאבד' המגו שלה ולא כתב בדרך ספק כמ"ש המרדכי
דכיון דהיה היחוד ידוע ודאי דאבדה המגו לרבינו שמחה · ויש
דכתבו הדין באומרת נאנסתי אף דקיי"ל כמשנה אחרונ' דגם
באומרת ברצון אמרינן עיני' נתנה באחר הנה [בדברי המרדכי
אין קושיא די"ל דהמעש' שהי' כך היה אך די"ל כשיטת התוספות
בכתובות דף ס"ג ע"ב בד"ה אבל אמר' דדווקא באשת כהן ובאונס
דלא הפסיד' כתובת' אמרינן עיני' נתנה באחר אבל ברצון דאין
לה כתוב' לא אמרינן עיני' נתנה באחר · אך על הרמ"א לכאורה
קשה דהוא הביא כן להדיא גבי' קע"ח ולדידה קיי"ל דלא
כהתוס' אלא דגם באומרת שזינתה ברצון אמרינן עיני' נתנה
באחר ואיכ' נאמנת וכמ"ש הרמב"ם פכ"ד מאישות וכש"ע קס"ו
כבר עמד ע"ז הב"ש בסי' ו' ס"ק כ"ד · וכתב דברצון גם
לרבותינו אסורה אם יש עידי יחוד דכיון דאיכא עידי יחוד חשיב
כרגליים לדבר דבזה גם למשנה אחרונה אסורה ע"ש ·

אך לענ"ד קשה דאי נימא דאיכא עידי יחוד חשיב רגליים
לדבר מה הועילו חכמים במשנה אחרונה דמתיחד ואומר
טמאה אני וכדאמרינן א"כ יסתתרו כל עבירות ויש לחלק בדוחק
דאונס מתמת קושי' הב"ש אינקטו שהרשין לבוא כדבריו די"ל להיפך
דברצון גם הרבינו שמחה מוד' דאמרינן עיני' נתנה באחר אבל
באומרת נאנסתי דקזינא דאין בכוונתה להפקיע א"ע מבעל'
דאונס בישראל מישרי שרי לכן ס"ל להר"ם דאם יבורר בעדים
שנתיחד' הוי' אסורה דלא מהימנא לומר שהית' אנוס וגם הקשה
דשמא עיני' נתנה באחר לא שייך כאן ואונס לכאור' בע"כ לשיטת
הר"ם גם באומרת נתאנסתי באשת ישראל חיישינן שמא עיני' נתנה
באחר דלאו כולהו נשי דינהו גמירי דאל"כ קשה כיון דלשיטתו אי
איכא עידי יחוד אינה נאמנת לומר נאנסתי דאכן הדבר השוי' ברצון
א"כ אף דליכ' עידי יחוד הא סוף סוף היא מודים על היחוד ואמאי
תהי' נאמנת שנבעלה באונס ובע"כ דגם באשת ישראל שאמרה
נאנסתי אמרי' עיני' נתנה באחר וכן דווקא בדאיכא עידי יחוד
דאיכא רגליים לדבר יש לומר לר"ם דהיא אסור' ויהיו דברי הב"ש
מוכרחים דבאיכא עידי יחוד חשיב רגלים לדבר אך משום הא לאו
ראי' די"ל עפי"י מ"ש בח"מ סי' ע"א בלוה שהאמין למלוה אם יש
עדים על שהאמנת אף דיש ללוה מגו אפ"ה אינו נאמן אבל כי
ליכא עדים רק דהוא בעצמו מודה שהאמינו נאמן לומר פרעתי
במגו והטעם הסמ"ע שם ריש ס"ק ס' וכן הסכים הש"ך סק"ו
דהיכא דהמגו הוא בעיקר הנאמנות דהי' יכול לומר לא האמנתיו
אז שפיר נאמן במגו אבל היכא דאיכא עדים על הנאמנות והוי מגו
במקום נאמנות לא אמרינן מגו בכה"ג ע"ש והכי נמי יש לחלק
בשיטת רבינו שמחה דאי ליכא עדים על היחוד הוי המגו בעיקר
הנאמנות מגו דאי בעי שתקה דאלים טפי ועכ"פ אין ראי' דיחוד
נקרא רגליים לדבר לענין הנאמנות שלה שלא נאמר עיני' נתנה
באחר וכן משמע ברים נדה דף ג' ע"א דבסוטה לא חשיב רגליים
לדבר אלא משום דקינא לה ונסתרה ע"ש דמשמע דבסתירה לחוד
לא חשיב רגליים לדבר ואמנם עכ"פ הא ודאי פשוט דאי ליכא
עידי יחוד אף דהיא מודית על היחוד דזה לא נחשב רגליים לדבר
וזה פשוט בסברא וגם דהם אי ודאי דלא הועילו חכמים במשנה
אחרונה דבאומר נתיחדתי ונבעלתי יגם דאי אמרה זינתה מתחיל .

בכלל לבריה שנתיחד דבודאי לא זינתה אלא במקום מיוחד ומעתה בנ"ד אם היתה אומרה שזינתה ברצון לית מאן דחש לה ואף שאמרה שהיתה ישינה וא"כ אי נימא כדברינו הנ"ל דבאשת ישראל שאמרה נאנסתי לא שייך עיניה נתנה באחר כיון דאינה אסורה עליו הא ודאי בכגון דא אפיר י"ל דעיני' נתנה באחר דודאי דינזה לא פסיקא לנשים אי שינה חשובה כאונס ומה גם בנ"ד דאי אפשר שיבורר היחוד בשום פנים כי כבר עברו זה שלשה עשר שנים ואין קול גם לשיטת רבינו שמחה אין לך לאסור דהרי כתב דנמתין אם יבואו עדים וזה לא שייך בנ"ד וגם כי מדברי הב"ש מוכח די"ל דגם באומרת נאנסתי באשת ישראל. וכנידון דהר"ש דאין אנו מאמינים לה שנאנסה אפ"ה הוי שייך החשש דעיני' נתנה באחר דאל"כ לא הוצרך לתירוצו בסי' ו' ס"ק כ"ד וכמ"ש לעיל והנראה דהא דלא הביאו הפוסקי' דעת התוס' בכתובות דף ס"ג שהבאתי דבאשת ישראל שאמר' נבעלתי ברצון גם למשנה אחרונ' אסורה הוא משום דבירושלמי מפורש דלא כדבריהם. דהנה איתא בירושלמי על משנה אחרונה דאמרו תבוא דרים לדברי' הא לא הביאם ראי' פשיטא דהיא מותרת לביתה אמר רב הונא לא מסתברא אם הי' חבר יחוס ואם הי' כהן שהיא אסורה לו ואוכל בתרומה. ועכ"פ מוכח דגם באשת ישראל אסורה והתוספות דכתבו דהיא אסורה לא כתבו כן אלא לשיטת הסוברים דבאומרת מאיס עלי להאומר כופין אותו לגרש. ובע"כ דהאומר חולק על הירושלמי אבל למאי דקיימ"ל במאיס עלי אין כופין לגרש כמבואר בא"הע סימן ע"ז יע"ש בח"מ ס"ק ה' א"כ שפיר נקטינן כירושלמי והא דלא הביאו הפוסקים הדין דאם הי' חבר יחוס

נראה לענ"ד די"ל דהש"ס לדינן חולק בזה דבקידושין דף ס"ו ע"א אמר לי' שמואל להאי שמיא דהוי מסהד מתני' קמי' אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקי' ע"ש והאי שמיא חבר הוה ולא אמר לי' שיחוש לדברי העד וי"ל דה"ה אם אשתו אמרה טמא' אני לך וגם בקידושין דף י"ב כדבית' דר' חייא מבואר דלא כירושלמי ע"ש ועתה נבאר בעז"ה הדין באומרת ברצון נבעלתי והבעל מאמין לדברי' הנה זה פשוט דגם קודם חרגמ"ה אין הב"ד כופין אותו להוציא וכמ"ש הרמב"ם פכ"ד מאישות וכן הוא בש"ע סי' קט"ו אלא דמן הדין קייב להוציאה והמנהג עתה אחר תקנות רגמ"ה צריך הדבר ביאור רחב. הנה הרמ"א בהגה' קע"ח סעיף ט' מביא ג' דיעות בתחל' כתב בשם הגמ"יי ומוהרי"ק דבזה"ז דיש חרגמ"ה אינו נאמן לומר שמאמינה או שמאמין לדברי העד דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת ואומר שמאמינה אעפ"י שהוא מאמין ומנדין אותו על שאומר שמאמינה וגם לבטל חרגמ"ה ואח"כ כתב בשם המרדכי בפ' האומר דכופין אותו ומשמת עמה אע"פ שאומר שמאמין לדברי העד וע"ז סיים הרמ"א וכתב וז"ל מאחר שהאשה אינה מודה או אפי' אמרה בעצמה טמאה אני וחזרה בה ונתנה אמתלא לדברי' הראשונים כנ"ל לפי סברא זו עכ"ל ואח"כ כתב ויש חולקים וס"ל דרק בזה"ז נאמן והרשים שם במוהרי"ק וכ"מ מהרמב"ם פכ"ד והב"ש שם תמה על הרמ"א דלפי הסברא הראשונ' כיון דאינו נאמן למה יצא חייב נדוי דהא אינו מבטל חרגמ"ה ומביא ראיה לדבריו ממוהרי"ק ובאמת המעיין בת"ה סי' בסוף נדרים ובמוהרי"ק יראה להדיא כדברי הב"ש דאין לנדותו אם לא הכהו מעשיו ואני תמה על הב"ש דלפי הבנתו עפי הוי לי' להקשות דהרמ"א בעצמו כתב דמנדין אותו על שאומר שמאמינה וגרם לבטל חרגמ"ה והא אינו מבטל אלא בקש לבטל אבל לפענ"ד במ"כ הרב של רבינו הגדול הב"ש לא ירד כאן למכוין של הרמ"א דהוא ז"ל הבין המחלוקת דלדיעה הראשונה הוא אינו נאמן ואעפ"כ מנדין אותו אלא דניהו דאין כופין אותה לקבל גט עכ"פ אין כופין אותה לדור עמה ולדיעה השני' כופין אותה לדור עמה ולדיעה ג' הוא נאמן וכופין אותה לקבל הגט. ונלענ"ד כוונת הרמ"א פשוטה דהנה במוהרי"ק מבואר טעם האומרים דאין מנדין אותו משום דאנו אומרים דבאמת הוא אומר מה שאומר שמאמין לה ומיכ' דלדעת הסוברים דמנדין אותו קמה שאומר כן הוא אינו אומר באמת ועכ"פ אהכהו מעשיו דהיא אסורה עליו משום דשווי' אנפשי' חד"א וסן הן דברי הרמ"א דלדיעה הראשונ' דמנדין אותו הוא מהני שאינו נאמן הללו שמאי שאומר שמא הנה הוא אומר כן באמת ועכ"פ אהכהו מעשיו דהיא אסורה לו ולכן מנדין אותו דגורם לבטל חרגמ"ה וכמ"ש התוס' ולדיעה ב' כופין אותו לשמש דכיון דאנו חוששין שנתן עיניו באחרת קם דינא דמשנה אחרונה וכמו דכופין אותה לפי משנה אחרונה ה"נ כופין אותו אחר תקנות רגמ"ה ודיעה ג' ס"ל דאילו מאמינים לו שהוא מאמין באמת ולכן אין עליו שום נדוי וממילא דהיא מחייבת לקבל הגט' וכדי לברר היטיב לדברי הרמ"א בהגה"ה זו אעתיק מקור הדברים הנה התוס' בסוף נדרים הקשו למשנה אחרונה אמאי לא מהימנא הא שוויה אנפשה חד"א ותירצו כולן דיש לחוש שמא עיני' נתנה באחר יש כח ביד החכמים לעקור אבל וכל הסברא

גדולה כזאת :

ונראה לענ"ל להסביר דבריהם עפ"י סברת הר"ן הם ועיקר הטעם הוא משום דאינו כוונה להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו ע"ש בהר"ן ואח"ז כתבו וז"ל ומיהו נראה דאף למשנה אחרונה אם אומרת האשה טמאה אני לך ואמר הבעל שמאמינה דאסורה לו דאיהו שווי' אנפשי' חד"א ואפילו תחזור בה האשה ותאמר באונס הוי וי"א דמשמתינן אותו על שגרם שתאסר עליו ועובר על חרגמ"ה עכ"ל והנה במרדכי פ' האומר סי' ק"ל הביא מעשה באחד שאסר אשתו עליו ואמר שזינתה ופסק הר"ר שמעון דאינו נאמן אחר תקנו' רגמ"ה דחיישי' שמא עיניו נתן באחרת ומביא ראי' ממשנה אחרונה דכופין אותה באומרת טמא' אני וה"ה לידן באומר הוא ולדברי המרדכי הללו כיון הרמ"א בדעה השני' שהביא שם ואף דבמרדכי אינו איירי כלל בהם שאמר' היא שזינת' י"ל להרמ"א דה"ה כשחוזרת בה ונתנה אמתלא לדברי' אבל ודאי אם עדיין עומדת בדברי' הראשונים שזינתה ברצון ואינה רוצה לקבל גט והוא אומר שמאמין לדבריה דעכ"פ אין כופין אותו לדור עמה ונלע"ד פשוט דגם מ"ש התוספות בשם י"א דמנדין אותו היינו דוקא בחזרה בה ואמרה נאנסתי אבל אם לא חזרה בה אין סברא לנדותו כיון דלפי דבריה היא אסורה עליו והדעת מוכרעת לבאמת היא אסורה לשמש עמו דאם הבעל רוצה לגרשה למה יעקלו שהאיסור אשר שוויתה אנפשה ובפרטות לפמ"ש הר"ן הטעם דאינה יכולה להפקיע שיעבודו כיון דמוחל השעבוד ממילא האיסור שלה בתקפו והדבר מבואר להדיא בהגהות מרדכי ריש פ"ב דקדושין סי' תקמ"ו דמשנה אחרונה לא נתקנה אלא לטובתו ויכול לומר אי אפשי בתקנות חכמים ע"ש ומעתה בעז"ה מ"ש הרמ"א מאחר שהאשה כו' כן נראה לי עפ"י סברא זו עכ"ל אין כוונתו על שיטת המרדכי לבדו אלא כוונתו לסברת האומרים דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת ולכן לא כתב כנ"ל לפי דיעה זו אלא כתב לפי סברא זו דהוא מורה כדברינו וגם דכיון דהרמ"א כתב כן מסברא דנפשי' בדעת המרדכי אמאי לא יסבור כן בשיטות הי"א שבתוספות ודברי מוהרי"ק ז"ל בשורש ק"י לא זכיתי להבין דהוא ז"ל העתיק דברי התוס' ולא הביא מה שסיימו התוס' ואפילו תחזור בה האשה ותאמר באונס הוי והביא דעת האומרים דמנדין אותו והוא תימא דאם לא חזר' אמאי מנדין אותו ובריהטא אמרתי דמוהרי"ק קצר בלשונו משום דלפי הענין אשר כוונתו סובבות עליו אין נ"מ אי נ"ל להתוס' דוקא בחוזרת מדברי' הראשוני' יע"ש אבל אחר העיון ראיתי דבכוונה מכוונת השמיט מהרי"ק האי דאפילו חוזרת כו' דס"ל דלדיעה זו מנדין אותו גם אם לא חזרה דהנה במוהרי"ק שם נ"ל דייק מדכתבו התוס' וי"א דמנדין אותו מכלל דאיכא מאן דפליג וכתב בטעם החולקים משום דהיא נותנת אצבע בין עיניו וגם אפשר דבאמת הוא מאמינ' ולפי הולעת לדברינו הנ"ל י"ל דהמחלוקת מבואר בתוס' באר היטב וגם אין טעם מחלוקתן כמ"ש הוא ז"ל דהנה לפ"ד דבאם שלא חזר' מדברי' אין בידינו לנדותו לכ"ע בע"כ לשיטת הסוברים דמנדין אותו כנ"ל דאם הוא רוצה לחזור אחר חזרתה ולומר שהוא מאמין לדברים היא חוזרות להתיר הראשון דאל"כ האיך יעלה על הדעת לנדותו כיון דבתחלה בעת שאמרה שזינתה ברצון והוא אמר שמאמין לדבריה אין עליו חובת נדוי ועכשיו אין בידו לחזור א"כ מה פשעו שיתחייב נדוי ובע"כ דס"ל לדיעה זו דיכול לחזור והנה לפמ"ש התוס' בתחלת דבריהם דשווי' אנפשי' חד"א משמע דס"ל דאף דעתה רוצה לחזור שוב אין יכול לחזור והוא מבואר ביותר בלשון התוס' שהביא הרשב"א והובא בשט"מ פרק כ"ד מאשות דכתב ואסורה לי' לעולם וא"כ הרי המחלוקת מבואר באר היטב בהתוס' דלפי מ"ש בתחלה דשווי' אנפשי' חד"א א"כ אין לנדותו כיון דא"י לחזור וי"א דמנדין אותו דאינהו ס"ל דיכול לחזור וגם טעם מחלוקתן מבואר וכ"מ בין טעמא דידי לטעמא דמוהרי"ק דאלו לטעמא דמוהרי"ק לדעת הסוברים דאין מנדין אותו הוא אף דלא אמר בתחלה כלום עד לאחר שחזר' אמר שמאמין לדברי' הראשוני' ולטעמא דידי י"ל דגם לדיעה זו דוקא אם אמר תיכף שמאמין לדברי' הראשונים אז אין מנדין אותו כיון דאין בידו לחזור אבל אם בתחילה שתק ובסוף אמר שמאמין לדבריה הראשונים מודים דחייב נדוי והכי מסתבר כדי למעט במחלוקת ומדמלאן מוהרי"ק לפרש כמו שפרשתי נראה דגם הא דהשמיט סיום דברי התוספות הוא משום די"ל להסוברים דמנדין אותו אף אם לא חזרה מנדין אותו וכיון דעיקר כוונת מוהרי"ק לבאר אי מנדין אותו לא נחית לבאר בחוזרה מדברי' אם היא אסורה לבעלה והתוס' דביארו זאת משום דכוונתם להורות גוף האיסור להבעל אף אם חוזרת מדברי' משום דשווי' אנפשי' חד"א ולכן לא הוי מצי מוהרי"ק לפרש כמו שפירשנו אנן ודבר זה יפלא בעינינו למה נתחייב נדוי אם היא אינה חוזרת וגם לדברי הרמ"א תמוהי' אחרי דהוא ז"ל ודאי דס"ל דגם להסוברים דמנדין היינו דווקא בחוזרת מדברי' א"כ מ"ש אבל

ם חולקים וס"ל דאף בזה"ז נאמן וכתבנו בכוונתו דאנו מאמינים
אותו שנאמנת ובתמים הוא אומר שמאמין לדברי' ולכן אין מדין
אותו וכוונ' זו מבוארת ע"פ דברי מוהרי"ק :

ולפי הכרתו אין אנו אחראין לטעם שנאמנות דתיפק לי' כיון
דאינו יכול לחזור אין עליו חובת גלוי ועפ"י הדחק נצטרך
לומר כדי ליישב דעת מוהרי"ק והרמ"א דס"ל דגם לדיע' הראשונ'
של התוס' יכול לחזור ולומר שמאמין לדברי' האחרונים ומ"ש
דשווי' אנפשי' חתיכא דאיסורא היינו אם אינו חוזר מחמת החזר'
הלז · אך ודאי דלשון התוס' והרשב"א אינו מור' לזה ופשיטות
דבריהם מור' דגם אם ירצ' לחזור ולומר שמאמין לדברי' האחרוני'
אינו יכול לדבר שווי' אנפשי' חד"א · והנה בהג"מיי פרק כ"ד
מאישות הביא בשם הר"ר יוסף ממש כדין הנזכר במרדכי דבאומר
אשתו זינת' אינה אסור' עליו דאמרינן עינו נתן באחרת כמו
במשנה אחרונ' אלא דהוא לא כתב דכופין אותו · אך כיון דגם
הוא מדמ' דין זה למשנ' אחרונ' א"כ ממילא נלמד דכמו דלמשנ'
אחרונ' כופין אותה ה"נ אחר תקנות רגמ"ה כופין אותו ואמ"ז כתב
בהג"מיי בשם רבינו שמעון וז"ל ועוד נרא' דיש לכוות שאומר
אשתו כשמגרש' בע"כ דהוי סוף מבטל תקנות הגאונים · והנה
לפמ"ש הרמ"א בכוונת המרדכי דבאם שאמר' זניתי ואח"כ לא
חזר' אין כופו ממילא בדברי הר"ר יוסף שהובא בהג"מיי יתפרש
כן · ומ"ש בהג"מיי בשם הר"ש דיש לכוות לא קאי על האי דינא
דמביא לעיל מיני' באומר אשתו זינת' דבזה לא מהימן ולא מבטל
תקנות רגמ"ה אלא איירי היכא דאשתו מעשיו וכגון שהביאו
התוס' או שאוסר א"ע בנדר באופן שאין לו התר' ועיין במרדכי
פרק האומר ועכ"פ מבואר דדיע' הראשונ' שהובא ברמ"א היא
דעת הי"א שהובא בתוספות ודעת הר"ש שהובא בהג"מיי ודיעה
השני' היא דעת הרבינו שמעון שהובא במרדכי ודעת הר"י שהובא
בהג"מיי אי הא קשי' דמנ"ל דדעת הר"ש והר"י דס"ל דבאומרת
שמא' אני דכופין אותו אף בחזר' בה דלמא דווקא באם שהיא לא
אמרה בשום פעם שזינת' ולא נתנ' אצבע בין עיניו רק שהו'
אמר שאשתו זינת' הוא דכופין אותו אבל בנתנ' אצבע בין עיניו י"ל
דמודים דאין כופין אותו ואף אין מדין אותו וכמ"ש מוהרי"ק ·
וגם זה קשה בעיני אשר נראה על דיע' ג' דכ"מ ברמב"ם הכ"ד
הא הרמב"ם הם איירי' היכא דלא חזר' מדברי' הראשונים
ובכה"ג לשיטת הרמ"א ליכא מאן דפליג ולכ"ע אין מדין והנראה
דהכ"מ הוא דהרשים כן לפי הבנתו ברמ"א דלדיע' ראשונה לא
משני בדבורו ואיירי אף שאח"כ חוזרת ומ"ש הרמ"א כנ"ל לפי
סברא זו לא קאי רק על דעת המרדכי והיה חולקים שהביא הרמ"א
חולקים על הדיע' הראשון דס"ל דאינו נאמן באינ' חוזרת ולזה יש
ספיר תשמעות ברמב"ם מדסתם ולא חילק בין קודם תקנות רגמ"ה
ובין לאחר תקנות רגמ"ה · אך לפענ"ד הכוונה ברור' ברמ"א
כמ"ש וגם כי כבר כתב בשמ"ח סי' ע"ז ס"ק ג' בשם מוהרי"ק
דהיינו הרמב"ם לא נתפשטו בארצו תקנות רגמ"ה ולא נזכר בדבריו
וא"כ ודאי דאין ראי' מהרמב"ם · ומעתה נבוא אל תוכן הענין
לדינא באשה שאמרה בתחל' שזינת' ברצון ואח"כ אמרה שהי'
באונס ונתנ' אמתלא או שחזר' לגמרי מדברי' הראשונים ע"פ
אמתלא והבעל בא לב"ד ושואל כהלכ' הנה בודאי אם לא אמר
בשום פעם שמאמין לדברי' שהב"ד אומרים לו שהיא מותרת לו ואף
הוא חבר לא יחוש דלא קיי"ל כירושלמי ואף אם אמר בתחלה
שמאמין לדברי' הראשונים הא כבר בארנו דלדעת הפוסקים
שמדין אותו בע"כ דס"ל דיכול לחזור בו וא"כ ודאי דאם הבעל
יודע בעצמו שאינו מאמין באמת לדברי' הראשונים דיש לו לחזור
כדי שינצל מעונש חרם שלא דבזה לדעת קצת פוסקים אינו יכול
לחזור דשווי' אנפשי' חד"א :

אך הא יש לנו נגד זה דעת רבינו שמשון ורבינו יוסף דכופין
אותו לגרש עתה · ונראה דעכ"פ אין בכח שום ב"ד
להכריע ולומר לו שהוא אסור לדור עמה וכ"ש שלא יעלה על
הדעת לכופה לקבל גט ועפ"י מסתבר לאוסרו שלא ילכד במצודת
חרגמ"ה אם יגרש שתקבל הגט שלא מדעתה וכ"ש אם מתחלה
לא אמר כלום ואחר שחזר' אמר שהוא מאמין לדברי' הראשונים
דהעליכו דיש פנים מסבירות לומר דלכ"ע מדין אותו על שאינו
מאמין הלה דלא הוי אומר קודם שחזרה שמאמין לדברי' וגם
אחר החזר' הוא עומד בדבריו הראשונים שמאמין כן באמת או
אלי' בעלמא דבריו אם היא אסור' לו או שכופין אותו ועכ"פ אין
בידינו לכופה שתקבל גט :

אך כ"ז אם היתה אומרת פעם אחת בפירוש שזינתה ברצון ·
אבל בנ"ד התחלה לא אמרה בפירוש הברי אלא שנבעלה
ברצון רק בתחל' אמרה ספק אונס ספק רצון א"כ איך תאמר
שתאמין לדברי' שזינתה ברצון הא היא לא אמרה כן ועיין בתשובת
צמח צדק סי' ע"ט דמלה ע"ד לומר דבעל המטיל על אשתו
שזינת' ולא אמר ראי' אלא הכי הוכרר אגב ש"ם אוסר דעתו
בחיום השמיעו' דאף שהבעל מאמין לבעל היא מותרת לו אף דבא
לידי ידי שמים וכ"ת בנ"ד ואף דבל"ל הם אחר דבריו את
מטעמים אשר לא שייכים בהנ"ד ואף אם אמר דכיון דבתחלה
אמרה שהיא מסופקת אם אמר הבעל שהוא מאמין לדברי' וא"כ
הרי היא אסור' לו מספק דומה ג"כ לאמר' בפירוש שזינה' ברצון
והוא מאמין לדברי' וקלי' במחלוקת הפוסקים הנ"ל דלדעת
הפוסקים דשווי' אנפשי' חד"א ה"ה בנ"ד לא ליתא מכמה טעמים
חדא דע"ז גופא אנו דנין אם היא' עדיין עומדת בספקה אם היא
אסור' עליו כיון דהיא בחזקת היתר לבעל' אל תאמרו' מספק
והגם דהתוס' כתבו בסוגיא דפ"פ בשם הירושלמי דאונס קלא אית
לי' ולא מוקמינן לה בחזקת היתר נלענ"ד דבנ"ד לא שייך לומר כן
דהנה הא דאונס קלא אית ליה הוא בע"כ באמת משום פנים או
דתיכף בשעה שנאנסה היא משמעת הקול או דאחר מעשה היא
משמעת הקול (ולהרמב"ם דאין אונס אלא בשדה מסתברא
דמשמעת הקול לאחר המעשה) וא"כ לפ"ד שאמרה שמתחלה היתה
שיחה ישיבה וסופה ברצון (והמעשה הי' בדרך במקום שאין יהודי
ואין מכירין אותה) א"כ מתי יצא הקול הא בתחלת המעשה היתה
ישינה ואח"כ נתרצית אמעשיו ובכה"ג ודאי דאין סברא לומר
דאונס קלא אית לי' וא"ל א"כ הדרא לדוכתי' קושית התוס' בסוגיא
דפ"פ דנוקמה בחזקת היתר לבעלה וניחא דהמעשה היה נעשה
בהיתר או דעכ"פ סופה הי' ברצון דהא ודאי מילתא דלא שכיחא
היא ולא חשבינן לספק הספק אם אינ' טוענת והבעל טוען פ"פ
מצאתי אבל בנ"ד דרק מפי' אנו חיין והיא אומרת שבך הי' המעשה
אך מספק יש לומר לאוקמה בחזקת היתר להבעל' ואף אם נניח גם
זאת י"ל דגם להסוברים דלא מהני חזרתה מודים בכה"ג דהנה יש
להבין לדעת התוס' דאינו יכול לחזור אף שחזר' היא והא אין לך
אמתלא גדולה מזו דיכול לומר בתחל' שלא שמעתי מן שחזרה
האמנתי לדברי' הראשונות ועתה שחוזרת אני מאמין לדברי'
האחרונים ובמקום אמתלא לא אמרינן שווי' נפשי' חד"א וכדאמרי'
באומ"ת נטמאתי בטומאת כהן ונותנת אמתלא לדברי' שמבואר
בסי' קפ"ה והנלענ"ד דכיון דאמרה בתחל' שנבעלה ברצון ואח"כ
חזרה מדברי' שלא נבעלה כלל או באונס אף דנתנה אמתלא הא
עכ"פ יש לנו לדון ולומר שמה שאומרת עתה בשקרא קא אמרה
ואמתלא שלה היא שרוצה לישב עם בעלה הראשון וא"כ הדבר
בספק השקול או מה שאמרה בתחלה הי' משקרת מחמת האמתלא
אשר היא אומרת או מה שאומרת עתה היא שקר מחמת האמתלא
אשר אנו דנין עלי' לכן אין הבעל יכול לחזור בו מחמת האמתלא
כיון דאין אמתלא זו כשאר אמתלא שמי שאומר אמתלא הוא אומר
כן לדברי אבל כאן עכ"פ מידי ספיקא לא נפיק ואף דבנד' מהני
אמתלא אף אם כבר האמין לדברי' שאני התם דכתיב וספרה לה
ורחמנא התורה שלא תשמש עם בעל' בנדתה (ולסברת מוהר"ל
מפראג שהובא בט"ז בסי' קפ"ה דמחלק בין רבים ליחיד בלא"ה
יש לחלק) ואמנם בנ"ד די"ל דמתחלה לא אמרה שום דבר שקר
רק שמתחלה הי' הדבר בספק ואח"כ נזכרה' א"כ מה כי היתי
לא יוכל הבעל לומר שהוא מאמין לדברי' הראשונים והאחרונים
ואף אי נניח גם זאת יש לחלק ולומר דבשלמא באומרת שזינתה
ברצון והבעל אמר שמאמין לדברי' א"כ כיון שמאמין לדברי'
בע"כ הוברר אצלו שאין כוונת' משום דעיני' נתנ' באחר וכיון
דלבו נכון בטוח שלא נתנ' עיני' באחר שפיר יש לנו ראי' ברור'
מדמזלזלא נפשה דבע"כ בקושטא קא אמרה וכמ"ש הר"ן לפי
שמשנ' הראשונה ובמשנ' אחרונ' דלא חשו לאשה דמזלזלא נפשה
הוא משום דאנו דנין עלי' שעיני' נתנה באחר אבל כיון שבעלה
לא דן זאת עלי' הרי נסתר הסברא דמזלזלא נפשה ומשום אמתלא
אחרת לא הית' מזלזלת בנפשה אבל בנ"ד אין ראי' משום דמזלזלא
נפשה כיון דיש לומר דבקושטא קאמרה בתחלה ובסוף ואין לך
אמתלא גדולה מזו שאומרת שבתחל' הית' מסופקת ואומרת בדרך
ספק ועכשיו שנזכרה' אומרת דברי ודאי ודאי דהיה יכולה לחזור אף
לאחר כמה ימים דלדעת הגה"מ ברים פ"ק דקידושין גם לענין
ממון אם חוזרת ונתנ' אמתלא לדברי' נאמנת ומביא ראי' מהא
שאמר' אשת איש אני וחזר' ואמרה פנוי' אני ע"ש והרי באומרת
אשת איש אני נאמנת באמתלא אף לאחר זמן · ואף דמדברי
הרב המגיד פרק כ"ל מאישות מוכח דחולק על המרדכי דלא מהני
אמתלא גבי ממון עכ"פ לענין איסור מהני אמתלא אף לאחר זמן
וכמ"ש בשמ"ח סי' קט"ו ס"ק כ"ב ואם אמנם שבתשובות נודע
ביהודה תנינא אה"ע סי' י"ס כתב דלפי מה שכתבו בשמ"ח וב"ש
בסי' קט"ו דלענין ממון לא מהני אמתלא אחר שיצא מב"ד משום
דהוי טוען וחוזר וטוען א"כ ה"ה דלענין איסור נמי הוי כמו מהני
אמתלא ולמד כן מדברי הב"ש בסימן ו' ס"ק כ"ו שכתב דאפשר
לדיוק מהרשב"א דכתב דין זה בנושא כהן דמהני אמתלא ולא באשת
ישראל בפרק כ"ל מאישות דס"ל דלא מהני אמתלא מדהשמיטה
ההשמט' נפי דברי' הראשונים כמ"ש בסימן קט"ו עכ"ל הב"ש

ומה

ומזה למד בנ"ד דכמו דלהרא"בד לא מהני בא"י אמתלא שתוכל לישא לכהן אחר מיתות בעלה ה"נ לדידן לענין בעלה הראשון אך תמה א"ע על הראי' של הב"ש דכיון דהרמב"ם לא כתב בפרק כ"ד מאישות דאחרי מות בעלי' הראשון אסור' לכהן היך ישיג עליו הרא"בד :

ולפענ"ד כוונת הב"ש פשיט' דלא עלה' על דעתו לומר דלהרא"בד באשת ישראל לא מהני אמתלא לענין איסור לכהן אחרי מיתות בעלי' הראשון דע"ז ודאי דאין לו שום ראי' וכמ"ש בנודע ביהודה · אך כוונתו דלהרא"בד לא מהני אמתלא לענין הפסד כתוב' דדוקא לענין איסור ס"ל דמהני אמתלא ומ"ש מדהפסיד' כתובתה לפ"ד הראשונים אין כוונתו כמו שהשב בנודע ביהודה דכיון שהפסיד' כתובתה הוי אינ' נאמנת לענין איסור אלא כוונתו דכיון שכבר הפסיד' כתובתה לפ"ד הראשונים שוב לא מהני אמתלא לענין הכתוב' וע"ז כתב כמ"ש בסימן קמ"ו כי שם ביאר זאת דלענין ממון לא מהני אמתלא ומ"ש בנודע ביהודה לסתור ראי' מלשון הרא"בד שכתב והרי לא הודית על עצמה הודא' לאיסור ולא נתקבלו דברי' כלל מוכח שאם היו דברים מתקבלים לשום ענין שוב לא מהני אמתלא כלענ"ד דהגאון אמור הגולה בעל נודע ביהודה לא על הראי' הזאת סמך יסודותיו אלא משום דלפי דעתו הי' לו עוד עמוד הברזל לסמוך עליו ה"ה הב"ש אבל ראי' זאת יש לדחות די"ל דהרא"בד לא בא רק לתקן לשונו שכתב בתחלה והרי לא הודית על עצמה הודא' לאיסור דהא באמת היתה הודאה לאיסור כי לפ"ד היא אסור' דאשת כהן שנאנסה אסורה ולזה ביאר את כוונתו דלא נתקבלו דברי' כלל וכלומר דעכ"פ לא הי' תועלת בהודאת' כי לא נתקבלו דברי' וגם י"ל בכוונתו דמ"ש שלא הודית על עצמה הודא' לאיסור כוונתו שאין תועלת בהודאתה · אך הוי קשה לי' הא יש תועלת בהודאתה אם הבעל מאמין לדברי' וע"ז כתב ולא נתקבלו דברי' כלל ורצונו לומר דגם הבעל לא אמר שמאמין לדברי' ועכ"פ אין להוציא דין חדש מדקדוק זה כיון דמצינו להמרדכי דס"ל דמהני אמתלא גם לענין ממון מהיכי תיתי נימא דלהרא"בד גם לענין איסור לא מהני כיון דלא מהני לענין ממון וגם הראי' שהביא הנודע ביהודה מן הרא"ש הנה שם לא ביאר כוונתו בראי' זו :

אך כוונתו מבוארת שם בסי' ה' ע"א וע"ב · אבל כבר כתב שם בעצמו דיש לפרש הטעם בדברי הרא"ש משום דלפי שהאמתלא היה לה מחמת שקפצו עלי' אנשים שאינם הגונים לא הוי צריכ' לומר שנתקדשה לזה וא"כ נגד זכותו שהודית אין לא אמתלא ובלא"ה שערי תירוצים לא ננעלו בדברי הרא"ש וכיון שנסתרו ראיותיו של הנודע ביהודה ממילא דמהני אמתלא לענין איסור דפלגינן דבורי' וכמ"ש הרמב"ם בפירוש המשניו' במסכתינו שאנו מאמינים לו זה שהכר בעצמו לאיזה ענין שיהי' ולא נאמינהו לענין אחר ועיין עוד בפי' רש"י בסנהדרין בסוגיא דמפלגינן דיבורי' דמפרש ג"כ דפלגינן דיבורי' לענין התועלת וכן בארנו במקום אחר בשיטת הרשב"א בתשובה סי' אלף רל"ז דבע"כ בהאי דקיי"ל בגיטין דף מ' ע"ב כרבא בעבד שהביא גיטו וכתב בו כל נכסי קנויין לך דעצמו קנה ונכסיו לא קנה דפלגינן דיבורי' הוא ג"כ מטעם הנ"ל דמאמינים לו כל הענין לאיזה דבר שיהי' ולא נאמינו לדבר אחר ובארתי הענין באריכות בח"ש מ"ם הו"א שמן רוקח סימן מ"ו ואף שתוספ' דס"ל דהא דאמרינן בכל דוכתי' פלגינן דיבורי' הכוונ' דאנו מפורשים את דבריו באיזה אופן אחר ולומר באומר פלוני רבעני ל"ר הנו אומרים שרבעו לאונסו או שרבע לאחר אפ"ה בנידון זה י"ל דמודים לפי' רש"י והרמב"ם וכאשר בארתי שם בחשב' בשיטת הרשב"א · אמנם בנידון שלפנינו אף אם נקבל דברי' הנ"ד דלא מהני אמתלא היינו דווקא באם שסותרת דבריה הראשונים דהוי טוען וחוזר וטוען · אבל בנ"ד הא אינה חוזרת מדברי' רק שאומרת נזכרתי וזה בודאי לא נקרא סותר הדברים דגם בעדיות דקיי"ל כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ואפ"ה בשאומר אינו זוכר יכול לומר אח"כ נזכרתי והגם דבסמ"ע בסי' ק"ט ס"ק ת' כתב דבעדות דוקא אם אומר מתחלה איני זוכר עתה יכול לומר נתתי אל לבי ונזכרתי משא"כ כשאמר בתחלה בסתם איני זוכר דאינו חוזר ומגיד הנה הסמ"ע עצמו הביא זה מתשובת הרא"ש והמעיין בתשובות הרא"ש כלל נ"ט סימן א' בעיניו יראה דהנכון כמ"ש הט"ז דעיקר החילוק הוא אם אומר בראשונה שלא נתן אל לבו באותו זמן וידע דלא הטיל הש"י לו עדות ושוב אינו חוזר ומגיד · אבל אם אמר בלשון איני זוכר משמע בידוע והכא ודאי יש לומר עתה נזכרתי ואף דקיי"ל באומרים אין אנו יודעים לך עדות הינם חוזרים ומגידים הא גם לשון זה שאמרו בהדיא אין אנו יודעים הוא שיודע אלא שאין להם שום ידיעה בתחלה דאל"כ הו"ל למימר אין אנו זוכרים · ואמנם לענ"ד גם הסמ"ע לא התפר אלא בעדים דס"ל דאם באומר איני זוכר מפרשינן שבתחלה נתנו שמו אל לבם לזכור הענין

אבל בנ"ד הא עכ"פ בתחל' ידעה ודע"כ כשאומרת שאינה זוכרת היינו ששכחה ושפיר י"ל שנזכרה אח"כ ובע"כ צ"ל כן בשיטת הסמ"ע דאל"כ תקשי עליו ממ"ש הרמ"א בסי' ע"ה סעיף ט' באומר נזכרתי שפרעתיך נאמן בשבועה וכמדומה שהש' קצות החושן נתקשה בזה ולפמ"ש אתי שפיר וגדולה מזו קיי"ל ברמ"א סי' כ"ט דגם המלוה שטוען בתחלה איני יודע אם נפרע והלוה טוען ברי שנפרע אם חוזר אח"כ ואומר נזכרתי גובה בשטרו הרי דאף בהודאת ממון ואף דאיכא טענת ברי נגדו וכבר זכה הלוה במעותיו קודם שחזר ושאו נזכרתי ואפ"ה מהני וכ"ש בנידון דידן ומה שאמרה בתחלה לפני הרב החסיד נ"י אף דלא אמרה שהיא מסופקת הא הרב החסיד נ"י לא חקר כלל בענין זה והא עכ"פ לא אמרה שהי' ברצון וגם השואלה בפניו לא חשיבא הודאה וכמ"ש הרמב"ם בפ"ב מסנהדרין אף ביחיד מומחה לרבים אין הודאה בפניו חשובה הודאה וממילא לעכ"פ יכולה לחזור ולטעון וגם יש לדון דאף אלו היתה אומרת הכ' בפירוש שזינתה ברצון לפני ב"ד כל זמן שלא אמר הבעל שמאמין לדברי' יכולה לחזור דהוי מפסור לפטור דעדיין היא מותרת דמי יימר דהבעל יאמר שהוא מאמין לדבריה ועיין זה כתב הש"ך בח"מ סי' פ' ס"ק ס' לענין מי יימר דמשתבע שהנגלו ע"ש ואף דאמרה בדרך תשובה וי"ל דבהש"ג אף דלא אמר הבעל שמאמין לדברי' אפ"ה היא אסורה מקצת האחרונים לענ"ד לא נהירא לחלק בזה דהא סתמא קתני במתניתין על שהביאה ראיה לדבריה ומשמע לאיכא אסורה עליו אלא בראי' וגם הרמב"ם והש"ע סתמו דבריהם ולא השמיטו אל המפוסקים קמאי לומר דבדרך תשובה היא אסורה לבעלה והדעת מוכרחת מה דיש לומר דדילמא עיני' קא מערמה לבוא בדרך תשובה וגם מי אתה אומר כן לא הועילו חכמים במשנה אחרונה דהרי תוכל לערם (והדרבה קצת יש סברא לאיפך דבדרך תשובה דלא מזלזלא נפשה כולי האי אפשר דגם למשנה ראשונה אין בידה להפקיע שעבודו) והכלל"ל עיקר דודאי גם בדרך תשובה חיישינן שעיני' נתנה באחר דהכא דמהי איכא משוקא ומשאה דמילתא כל האומרת טמאה אני באה בדרך תשובה שאינה רוצה עוד לישב עמו באיסור ומה לי שבאתה לקבל תשובה או שבאתה להתכשר מעשי' ולומר שאין רצונה לדור עם בעלה באיסור דאם באנו לדמות הענין לסברת התוס' בב"מ וכר"ה לענין אין אדם משים עצמו רשע גט בחומרת הרצונה לכשר מעשי' שלא תשב באיסור ג"כ דהוי נאמינה אלא ודאי לא"ן בכהאי להפקיע שעבודה מבעלה ע"י דבור פיה בנגד אם לא שיש נו עדים או עכ"פ רגליים לדבר אשר הנו יודעים זולת אמירה דידה דזהו בכלל ראי' ולדברים שיש לנו הראי' זולת דבריה שאמרה היא :

ואמנם בנ"ד בלא"ה אין בדברים שאמרה בפני הרב החסיד שום ממשות ואף אם הי' ממש בדברי' עכ"פ היכולת בי יש לתקן הדברים כרצונה והא אמרי' לן דאמרה בדרך תשובה לבדל להיתר בנ"ד דנימא הוכיח תחלתו על סופו כיון דבתחלה היה באה לקבל תשובה משמע גם עכשיו אינה משקרת ה"כ אמרינן הוכיח תחלתו על סופו ועמ"ש התוספות בחולין דף ל"ט ע"א בד"ה ויש לקיים אומר והגם דהא לין שם אמרינן דלא אמרו בו לא לאיסור ולא להיתר וכן הוא בירושלמי פ"ו דגיטין סוף ה' וא"ו בפי' הרמב"ם פ"ד מזכים ופ"ד מאישות דהוא בספק מ"מ הא בנ"ד גם אם היה שולה בספיקא הראשון עכ"פ אין כאן רק ספק ובמקום לאחזוק שהירא ובהגה כי עכ"פ אחת לא היה שלה אין על הבעל רק איסור דרבנן וקלים כולי האי דאין ביד הב"ד לכופו ובלא"ה נ"ל שפיר יש לבדל להיתר דהוכיח תחלתו על סופו ועיין בתשובת חכם צבי סי' מ"א ע"ש ובהגה דכבר בארנו דיש לומר דכאן לא שייך אונס קלא אית לי' וא"כ הא מותרת מספיקא ואף לנחלים דשייך גם כאן אונס קלא אית לי' והוא מגרע כח החזקת היתר הא עכ"פ בכח החזקת היתר לגרוע הרוב הגרוע דלרצון והוי ספק השקול ולדעת הרבה פוסקים גם באיסור דאורייתא דספיקו לחומרא אינו רק מדרבנן וא"כ בנ"ד דאיכא ספיקא טובא וכמה טעמי' להיתר וכמה לעוות לכוף אותו לדור עמה או להחרימו בודאי לא יעלה על הדעת לאסור לו לדור עמה ומכ"ש שלא יעלה על דעת אדם לכופה לקבל גט וכבר כתב המרדכי בקידושין סי' תק"ל דאפילו מי שלבו נקפו ולומר שלא להאכיל לאדם דבר שהאיסור מותר לכופו שידור עם אשתו אפילו באומר שהוא יודע בודאי ובבירור שהיא אסורה עליו דע"ז סובב שם דינו ומכ"ש בנ"ד דאין לו שום ידיעה ברורה רק מה שאמרה מפיה ושפה שאסר הוא שפה שהתיר ועיין בב"י סוף סי' ע"ז בא"הע דאלים טפי באומר מידיעת עצמו לאוסר כן מאמת שמאמין לאחרים וגם יש לבדל עפ"י מ"ש בתשובת שבות יעקב סי' ל"ג דהיכא דאין האיסור אלא מספיקא לא אמרינן שוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא באיסור דרבנן עכ"פ וע"ש והגם דהראי' שמביא בש"י שם מ"ש דכתובו' בריש סוגיא דפ"ק אינו ראי' מוכרעת די"ל דשאני התם דאם הי'

דבר

דבר בספק אין לאסור עליו מספיקא דבזה ודאי י"ל דאוקמה בחזקת היתר ועי"ש כי קצרתי מ"מ סברתו נכונה וגם בתשובות נודע ביהודה סי' ע' כתב דעד כאן לא אמרינן שווי' אנפשי' חד"א אלא דוקא בעיקר דבריו ודוקא שלא מצא שקר בדבריו אבל כיון שאינה עומדת בדיבור אחד שוב למפרע אינה מאמינה עכ"ל והגם שדבריו המה לכאורה נגד דברי התוס' בסוף נדרים שהבאתי עכ"פ בנ"ל די"ל דגם התוספות מודים מטעמים שאמרתי ודאי די"ל דלא שייך כאן שווי' אנפשי' חד"א :

ועוד נלפענ"ד להמציא לנ"ד היתר אדם דהנה בהא דקיימ"ל בכל דוכתי' דשווי' אנפשי' חד"א יש נמי ב' טעמים אי משום דאדם נאמן על עצמו ואי מטעם נדר כאשר נסתפק בזה בתשובות מוהר"י באסן סי' פ' ע"ש והנה בתשובות מוהרימ"ט סי' ל"ב מוכח דס"ל דהוא מטעם נדר דהנה הוא ז"ל הקשה על דברי התוספות בקדושין דף י"ב בדביתי' דר' חייא דהוה לה צער לידה וא"ל אמרה לי אם קבל בתוך אבוך קידושין פי זוטרת ואמר לה לאו כל כמינך והקשה התוס' רי"ד דהא שוויה נפשה חד"א כדס"ל להיירי דהאמינה להאם וכ"כ הריטב"א ותירץ כיון דמשתעבדא לי' לאו כל כמיני' והקשה מוהרי"ט דהא באמרה הנאת תשמיש אסורה עלי אמרינן דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ע"ש ואי נסבור דשווי' אנפשי' חד"א הוא רק מטעם נאמנות א"כ לק"מ דהם דהבעל יודע דאסרה הנאת תשמישה שפיר אסורה ומשא"כ בדביתי' דר"ח דרק מטעם נאמנות אתאן עלה שפיר י"ל דאינה נאמנת להפקיע את עצמו ובע"כ דס"ל דגם בשווי' אנפשי' חד"א הוא מטעם נדר ושפיר הקשה וא"כ לפי מה דקיי"ל בי"ד סי' רל"ב בנשבע שלא יעשה כן מפני שהי' סבור שהוא איסור גדול ואח"כ נודע לו שאין בו איסור כל כך לא חלה השבועה כלל כי היתה בטעות וא"כ ממילא גם בנ"ד שאמר החולה שהוא מאמין לדברים בעת שהי' חולה ספק ואסר א"ע עליו מפני שסבר שבאמת היא מסופקת והיא אסורה עליו מצד הספק ועתה שאומרת שאין כאן ספק הוי הנדר בטעות ואף דהט"ז כתב שם דצריך היתר בשעת הנדר שהוא עושה הנדר מחמת שהוא איסור גדול לענ"ד בנ"ל מודה הט"ז דשמו כפירושו שבשביל איסור הוא אומר כן ואין לך אומדנא דמוכח מזה ועיין מ"ש התוס' בקידושין דף מ"ט ע"ב וגם יש להסביר הענין ביותר דכיון שמתחילה לא הי' הוא הגורם לבטל החרם דרגמ"ה מחמת שגם אלה הי' ספק ועתה שאומרת ברי יהי' הוא הגורם לבטל החרם דרגמ"ה ולדעת כמה פוסקים שהבאתי חייב נדוי ודאי די"ל אדעתא דהכי לא נדר ואם אמנם דממוהרי"ט אין ראי' די"ל דס"ל דבהאי דשווי' אנפש' היכא דאסורה תרווייהו אתלייהו בי' אי משום נאמנות הב"ע"ד נגד עצמו ואי משום נדר וא"כ שפיר הקשה מוהרי"ט דעכ"פ הי' לן לאסור מטעם נדר ונסתרו דברינו דעכ"פ היא אסורה מטעם נאמנות הב"ע"ד נלענ"ד פשוט הסברא דגם לא טות הפוסקים דבאומר שמאמין לדברי' אינו יכול לחזור אין טעמם אלא משום נדר דכאן לא שייך אדם נאמן על עצמו דבשלמא בדבר שאדם אומר מגד ידיעה ברורה שייך טעם נאמנות אבל מי שאמר שמאמין לחבירו לא שייך הסברא דאדם נאמן על עצמו וכיון דאין לנו בענין זה רק מטעם נדר נכונים דברים הנ"ל וגם עפ"י דברינו אלה יש לכוון המחלוקת שבתוספות בס"פ נדרים לפי מה שאמרנו דבשיט' ראשונה שבתוספות שם דא"י לחזור ס"ל דאין עליו נדוי ולא שייכא האי סברא שכתבנו לעיל בסמוך דהוי הנדר בטעות נמי חל עליו חובת נדוי דהא לשיטתם אין עליו חובת נדוי ולכן הנדר של בתקפו ולדיעה שני' דמנדין אותו ממילא דיכול לחזור משום דהנדר הוי בטעות ומעתה יש לנו דרך סלולה בנ"ד כיון דעכ"פ לדידן הדבר במחלוקת שנוי' אי חייב נדוי א"כ ודאי די"ל דהוי הנדר בטעות שלא יכניס א"ע בספק נדוי והתוספות דס"ל דאינו יכול לחזור הוא משום דהוי פסיקא להו דאין עליו חובת נדוי ולא הוי הנדר בטעות ולא ס"ל להתוספות דהוי בטעות מחמת שחזרה ועכ"פ לדידן דיכנים בספק חרם דרגמ"ה הוי שפיר נדר בטעות הבי: והנה לכאורה מוכח מדברי התוס' רי"ד שהבאתי דגם היכא דלא שייך טעמא דעיני' נתנה באחר אינה נאמנת להפקיע שעבודי' מבעלה דהא בהאי דדביתי' דר' חייא לא שייך לומר שעיני' נתנה באחר דלפי דברי' שאומרת שנתקדשה בקטנות ואינה יודעת למי נתקדש' תהיה אסורה לכל העולם וא"כ קשה למשנה אחרונה למה הוצרכו לטעמא דעיני' נתנה באחר הא גם בלאו האי טעמא נמי אינה יכולה להפקיע א"ע מבעלה וא"ל עפ"י מ"ש הר"ן דכיון דמזולזלא נפשה אי לאו הטעם דעיני' נתנה באחר היתה נאמנת וזה לא שייך בדביתי' דר' חייא דלא מזולזלא נפשה דהא ליתא דאי מקבלין דברי' משום הסברא דמזולזלא נפשה מכ"ש דהוי לר' חייא לקבל דברי דב חי' ד' פרס עלמה אכולי עלמא והדר איתתא בכל דהו ניחא לה וטב לה למיתב טן דו וצריכין אנו לחלק דדוקא בהאי דדביתי' דר' חייא שאינה אומרת א"ע בידיעה ברורה רק על פי דברי האמ

שהאמינה לדברי' בזה היתה מותרת אף דלא שייך הסברא דעיני' נתנה באחר ועיין בב"י באה"ע ס"ס מ"ו וא"כ בבעל שאמר שמאמין לדברי אשתו כיון דעכ"פ אחר תקנות רגמ"ה הבעל משועבד אלי' כמו שהוא משעבדת לו וכמ"ש המרדכי והגמ"יי שהבאתי אף בלאו האי סברא דעיניו נתן באחרת לאו כל המיני' להפקיע שעבודה דהא הוא אינו מזולזל עצמו וגם אינו אומר עפ"י ידיעה ברורה רק שמאמין לדברי' והגם די"ל שאמרה כן משום הצער לידה הא גם בנ"ד יש לנו לתלות שהוא אומר כן מחמת שהיא נבזה בעיניו ע"י הקול שהולידה היא בעצמה וכיון דעכ"פ מן הדין מותר לו לדור עמה לאו כל כמיני' להפקיע משעבודה לכן מכל הני טעמי דכתבנו נלענ"ד פשוט וברור כשמש בצהרים שאין בידינו לכופה לקבל גט וגם לא לומר לו עפ"י הדין שמחויב לגרשה והבעל מחויב לחוש לעצמו לחרם דרגמ"ה ובפרט לפי מה שאמרנו דהסוברים דאין מנדין אותו הוא משום דס"ל דאין בידו לחזור ואחרי דהעלינו דבנ"ד פשיטא דבידו לחזור א"כ כל אפין שוין דחייב נדוי לא מבעיא אם לא אמר בתחילה שמאמין לדברי' בודאי אם רוצה עכשיו לבגוד באשתו הוא עובר על חרם רגמ"ה אלא דגם אם אמר בתחלה שמאמין לדברי' פשיטא לן דיכול לדור עמה ואדרבה לדעת כמה פוסקים כופין אותו לדור עמה וגם אם ה' חכר אל יקום ועל שהולך על דברנו לסתור דעת רבינו שמעון שה בא במרדכי ולדעת רבינו יוסף שהובא בהגמ"י ולדעת כמה פוסקים שהבאתי וכל הראיות והטעמים שאמרנו וכבר הורה זקן כבוד אלופי אוהבי הגאון המפורסם מופת הדור מהור"ר יצחק אברהם הכהן בכתא להתירא והאריך בחריפות ובקיאות כהרי מולק ובטוח אני שמי שיש לו שיקול הדעת בש"ס ובפוסקים ויסים עין עיונו לדברינו אלה יאמר יישר ואף מי שירצה לחלק במקצת הסברות עכ"פ יודה בגוף הדין דאיתתא דא מותרת לבעלה בלי שום פקפוק וקצרתי בקצת עיונים וסמכתי על המעיין ואף כי קצת סברות אינם מוכרחים כ"כ לא העמדתי עליהם יסוד לדינא ולא כתבתי אותם רק לסניף ועכ"פ לענ"ד כל הדברים ישרים למוצאי דעת תורה וה' יראינו בתורתו נפלאות ויצילנו משגיאות והנלע"ד כתבתי וחתמתי היום יום ב' ל"ט למב"י תקס"ג לפ"ק נאום הצעיר

אלעזר המונה פק"ק טריסטש ואגפיה :

סימן סח

עוד האשה אחת באה לפני רב אחד חסיד לקבל תשובה על עונה ואמרה שנבעלה בדרך והיא בעולת בעל והרב הנ"ל לא חקר בענין זה רק כתב להרב הגאון אשר בעל האשה יושב תחת דגלו ומגלה הדבר לאזניו והרב אב"ד הנ"ל שלח את בעל האשה הנ"ל וליום שיפרוש א"ע מאשתו עד שיחקור הענין והנה הרב החסיד כתב שהאשה הודית בפניו שנבעלה ג' פעמים :

אמנם כאשר חקר הרב הגאון אב"ד את האשה ואחרי האיומים אמרה שזה יותר מן י"ג שנים שנסעה בדרך עם בעל עגלה יהודי לבד ובלילה לנו באושפיזא בבית אחד והשכיבה על המטה בא הרשע בעל עגלה ובעל אותה ואינה זוכרת אם היתה ישינה בעת הזאת או היתה נעורה ואמר לה הרב הגאון נירו שלא הרב החסיד כבר כתב שהודה בפניו שביאתה ג' פעמים והשיבה לא אמרתי דבר זה מעולם רק ספרתי לפניו מעשה אחרת כ"מ והרב החסיד טעה בדברים ואחרי איזה ימים באה האשה להרב הגאון אב"ד נירו ואמרה שנזכרה היטב שבשעה שבא עלי' בתחילת ביאה' היתה ישינה ובסוף ביאה' היתה ברצון והנה נכתב להרב החסיד והשיב שאינו זוכר על בוריו אם אמרה לפניו שזינתה ג' פעמים ע"כ והנה פשוט אם היתה אומרת בתחלת דברי' שלבסוף שתחילת ביאה' היתה ישינה ה"ל תחילתו באונס ואע"ג שסופו ברצון הויא כאשר כתב כ"ח וכן הוא בתשובת חות יאיר ס"י ע"ב אלא שצריך לחקור אם היתה ישינה בשעת ביאה ממש או רק בשעת חיפושה דלא אמרינן יצרה אלבשה רק אחר התחלת ביאה ממש כאשר כתב בט"ז במסכת כתובות פרק נערה דף נ"א ולענ"ד יש לספק בזה עוד אי אמרינן יצרה אלבשה בהערה' לחוד דלאו דוקא בהכנסת כל האבר אמרינן יצרא אלבשה דהא לא קאמר בש"ס תחילת ביאה באונס וגמר ביאה ברצון אלא תחילתו וסופו קאמר ויכול להיות דקא הכל על גמר ביאה ר"ל הכנסת אבר שהית' מתחילתה אנוסה וסופה ברצון וכיוצא בזה כתבו התוספות בקידושין דף יו"ד ד"ה כל הבועל כו' דתחילת' וסופו' הכל קאי על הערא' לחוד אך י"ל כאן הכל על הגמר לחוד. ע"ש וא"ת שגם הגמר ביאה ר"ל הכנסת האבר הי' בעת שהית' ישינה ועדיין הו"ל אונס בתחלתו והאשה נאמנ' על כך דהיכא דליכא עדים על היחוד והיא בחזקת' גם רבינו שמחה מוד' דנאמנת לומר נאנסתי ועכ"כ לא החמיר רבינו שמחה שהובא בש"ע קע"ק אלא היכא דאיכא עדים על היחוד וטעם דהחמיר

בים עידי יחוד לא מפני שאז יש ראוי לדבר ולא אמרינן עיני' נתנ' באחר כמו אם ליכא עידי יחוד זה ודאי רחוק מפשט דבריו שהרי לא הזכיר כלום סברא זו לעיני' נתנה באחר שם במרדכי · ועוד דא"כ דכ"ז דליכא רגליים לדבר ר"ל שלא כתו עידי יחוד אמרינן דעיני' נתנה באחר ושקורי קא משקרא' קשה איך כתב שם דצריך לסמוך על עדים משום דבודאי במקום שנעשה הדבר בודאי ימצאו עדים ע"כ דהרי אמרינן דהכל שקר ולא נחוש מה לה ולא כבעל' ורק אומרת כך מפני שעיני' נתנה באחר שיתכן לומר שנכפה לעדים כדי שיהא רגליים לדבר ונאמינה אח"כ והרי קודם שבאו עדים אמרינן שהכל שקר ובודאי לא יבואו עדים אח"כ אע"כ ברור דשם לא שייך עיני' נתנה באחר כיון באמת ישראלית היתה ואונסה לישראל שרי וכמ"ש כת"ר וכ"כ בהדיא בספר משנה למלך בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה' באמהישו על הרב המגיד עיי"ש והרב המגיד לא יחלק ע"ז רק דאיפוך מוקי להסוגיא דשם גם באשת כהן דשמא קאמר שהם ופלוגתא שם לענין כתוב' היא ולא לענין איסורא גם י"ל שהמרדכי כאן לא קפסיק בהך טענ' דעיני נתנ' באחר אלא שקיל וטרי בעיקר הדין אם אסור' או שריא בלאו האי טעמא דעיני' נתנה באחר ונפקא מיני' להיכא דמאמין לה הבעל לדברי' והא דמחלק שמרדכי בין יש עידי יחוד לאין עידי יחוד אע"ג דאם יש עידי יחוד יש מגו דלא נבעל' היינו טעמא דבים עידי יחוד אתירא' לומר שלא נבעלה ולא הוי מגו כמ"ש התוס' סברא זו בכתובות דף י"ג ע"ב ד"ה שהכתני א"כ דלית עידי יחוד ודאי היתה נאמנת לומר ישינה היה' בשעת ביאה די"ל אנוס' דשריא גם עכשיו שלא אמר' כך לבסוף ומחל' לפני הרב התפיל אמר' שמא שזינת' פשוט באם שלא אמר הבעל שמאמין לדברי' לאין בתולתי' כלום כדין תשכח אחרוני' ואע"ג שבאתם לשתודות דרך תשוב' וכתב בתשובות חות יאיר סי' צ"ב דבכה"ג הוי לי' רג' ים לדבר שאומרת אמת ומסיתנ' על דברי' גם מה שאמר' אח"כ אבל הרב אב"ד עפ"י חקירות ודרישות ג"כ יש רגליים לדבר ומסיתנא · אך באמת בתשובות מהר"ם השייכות להלכות אישות סי' כ"ס מבואר דכל היכא דשייך למימר דתערים בכך לא מהימנא וכן במהרא"י ריש רכ"ב שנה והלם כדבר דרגליים לדבר לא מקרי רק בים לדבר רגליים בלא"ה שזינתה · אבל לא מהני רגלים לדבר שהדברים אמת ע"ש וכ"כ בתשובות נ"ל סי' פ"ב ואין להרהר אחר דברי הנ"ל כלום בפרט די"ל דגם בתשובות מו"י לא התיר רק בניקן לידי' שהית' מתולת כן בשעת חלי' והית' קרוב' למיתה לדעתם ובזה אפשר דלא שייך לאיערמי קא מערמי' אבל לא בכ"ה ומה לא ה"ס דגם שאמר' אח"כ לפני הרב אב"ד אעפ"כ שהגיד' כך עפ"י דוחק לא מהימנ' ותכ"ם לחי' כת"ר של הר"ן שם דתאורייתא אינה נאמנת ע"ש דכל היכא דשייך עיני' נתנ' באחר נאמר על דין תורה שאינ' נאמנות להפק' ע שעבודו · אבל במאמין לה הבעל שהיכה פשוט דקודם חרם רגמ"ה היתה אסור' עליו כמבואר בסי' קט"ו ובסי' קצ"ח · אבל אחר חרגמ"ה ידוע מחלוקת שהביא בהג"ה סי' קע"ח · והנה בדעת הא שכתב שם שמנדין אותו יפה כתב כת"ר דמודה דמ"מ אסורה עליו דשמא, אמת כדבריו אלא שמנדין אותו שלא אמר כן בתרמית · אבל מה שכתב כת"ר דוקא בחזרה בה מקודם ושוב אמר הבעל שמאמין לדברי' הראשונים או מנדין אותו אבל בלא חזרה בה אין מנדין אותו · לפענ"ד נסתפק היא דאם כבר חזרה בה ונתנה אמתלא לדברי' לכ"ע אף באומר הבעל שמאמינה לדברי' הראשונים איתתא שריא דהרי ע"י אמתלא אודא לה האיסור דשווי' נפשי' חתיכה דאסורא והוא אינו יודע רק מפי' ובזה ליכא למ"ד למתסר כלל אפי' קודם תקנות רגמ"ה אלא אדרבא מיירי באומר שמאמינה קודם שחזרה בה וע"כ מנדין אותו שע"י שאמר שמאמינ' כבר שווי' אנפשי' חד"א ושוב לא מהני חזרתה של אשה אח"כ וכך הוא להדיא בתשובות מהר"י טראני חלק א"ע סי' א' ומה שיש להסתפק דלמא לא קאמרי התוספות דלא מהני חזרתה דוקא בחזרת' בלא אמתלא · אבל בחזרתה ע"י אמתלא י"ל אף בכה"ג מהני עכ"פ הנידוי הוא אמה שאמר הבעל שמאמינ' קודם שחזרה ואע"ג שקודם חרם ר"ג היה הבעל נאמן ואסור' כמ"ש בסי' קט"ו וקע"ח מ"מ אחר תקנות רגמ"ה מנדין אותו דשמא אמר בהרמית והנה אין בנדוי זה בית מיחוש דהרי כלפי שמיא גלי' ואם הוא אומר באמת שמאמינה אין הנדוי חל עליו שהרי מפרשין טעם הנדוי מפני שגורם לבטל חרם רגמ"ה ולא נקרא מבטל חרם ר"ג כי אם באומר בתרמית ולכך לא הביא הרמ"א הך דינא דבעי' חזרה בה ובאמתלאה כ"א בליש' חב' דס"ל כיפין אותו להשיא שהוא דעת ר"ש שבמרדכי ובהגהות מיימוניות וכיון דשם לא הוזכר מידי שאמר' האשה שזינתה ואולי י"ל בכה"ג מודה הר"ש והגמ"יי דאסור' · וע"כ הוסיף הרמ"א דמכ"מ בבקש' אמתלא שם דס"ל דינו כאלו אם הש"ע עד אחר

ויליף לה הרמ"א דבר זה דמהני אמתלא לאיסורא מדברי מהר"ם שבמרדכי בסוף קידושין ואין להקשות על זה מדברי הרהמב"ד בפרק י"ח מהלכות איסורי ביא' דמשמע דבריו דלא מהני אמתלא היכי רק בשלא נתקבלו דברי' בו"ד אינו דהתם דמיירי לענין לכהן דהוי רק לכתחיל' דהרי משום הכי ס"ל להרמב"ם דבעיל לחכילת תרומ' דחוששין לכתחיל' וע"כ בכה"ג קיים הראב"ד דלא לכתחיל' לא מהנינן אמתלאה וע"כ דאב"מ היכא דנתקבלו דברי' ודאי שמהנינן אמתלאה אפי' לכתחיל' · אבל לאוכות התם תבעל' דהוי לי' דיעבד ודאי מהני אמתלא' אף כנתקבלו דברי' כמבואר במהרא"י שהביא הרהב"ד באומ' שהגה עצמה מפני לאו' שאמרה אשת איש הייתי כו' והתם ג"כ דיעבד דלפי דברי' הראשונים א"א לה להוליא לגוס אדם ומיקרי דיעבד עיין כתובות י"ב ע"א דהאיסור לב"ע מיקרי דיעבד ודבר זה מוכח בביאור דבריו שלא יאסור א"ע הב"ד ופשוט · ולפ"ז גם נדינ' הכי דס"ל דהתם היינו דוקא באומר הבעל הרה' שזינתה או שמאמין לדברי' הבעל א"ו בפומר שמאמין לדברי' כשהם ואומר כן קודם שחזרה · אבל אם אינו אומר שמאמין רק אחר שחזר' ונתנה אמתלא לכ"ע איתתא שריא · ואף קודם חר"ג וזה ברור לענ"ד · ולענ"ד נראה שיש לנטות להקל ג"כ באומר שמאמינ' קודם שחזר' ושוב חזרה ונתנ' אמתלא על הודאות הראשונים די"ל ג"כ דהרי דע"כ לא קאמר ר"ת דלא מהני חזרת' שא"י באנסתי כי אם בלי אמתלא · אבל באמתלא י"ל דשרי ומכ"מ כיון שאין הדבר מפורש ראוי להחמיר בכה"ג וכמ"ש מהרי"ט והנה בים"ש יבמות פ"ב סי' די"ת הכריע להלכ' ולמעש' במאמין לה הבעל דאסר' וכופין אותו להוליא עש"ס וגם שם אינו מבואר בהנהו אמתלא אח"כ מה דינו · א"כ בכ"ד הפול' להלכה שראוי לחקור את האשה שאומרת שבתחילתו היתה ישינ' מה היא ר"ל בתחלתו אם ר"ל בתחלתו תפסתה דודאי לא מהני לשויא אונס כמבואר בספר אסיפת זקנים בכתובות או אם ר"ל בתחילת ביאה ר"ל שנכנסה אבר או אם ר"ל בתחילת גמר ביאה כי לענ"ד צריך עיון בזה וכ"ז כשמאמינה · אבל אם אינה מאמינ' לית דין צריך בושה דאיתתא שריא וכן במאמין לה הבעל והיא מבררת דברים שהיתה ישינה בשעת ביאה מתם בתחלתו · אבל לא האמין לה הבעל עד אחר שכבר נתנה אמתלא לדברי' ג"כ שריא בפשיטות ואם האמין לה הבעל והודיע תפיו שמאמין לה קודם שחזרה בהנתנה אמתלא כ"ע ·

אמנם במ"ש כת"ר דגם בזה שאומרה לפני רב אב"ד שהית מסופקת אם באונס או ברצון אף אם האמין לה הבעל לדברי' שריא משום דס"ל ספק ואוקמא' אחזקתי' ואע"ג דקלא אית לה אונס כך אונס דסופו ברצון לית ליה קלא תמהני מאוד א"כ מודה כת"ר דעכ"פ אותו אונס דלא שייך בי' קלא שריא דאל"כ אכתי ס"ל גבי פ"פ ה"ם אלא ע"כ דזהו לא שכיח כאשר כתב כת"ר וא"כ כיון דספק וה לא שכיח אפי' לה"ם לא מרפינן לה ומכ"ם דלא מהני לגבי חד ספיקא ·

ועוד קימא רבמא דע"כ לא סוגרכו התוס' להכרח דאונס קלא אית ליה אלא לאפוקי מתורת ס"ם וא"כ בשליכא רק חדא ספיקא ספק באונס, ספק ברצון פשוט ומבואר שם דאף בלאו האי טעמא דאונס קלא אית ליה ה"ל ספק דאורי' לחומרא וכ"ה להדיא בירושלמי ריש כתובות דמייתי התוספות ת"ל שם דריש אי לא משמית. דר"ם מנא פ"פ אסורה משום ספק טומאה ושם לימר אנוסה היא ר"ל הוי ס"ם קול יוצא לאנוס' ואפ"ה חשוש' לאנוס' היה ספק א' ספק אונס ספק רצון בדבר תורה להחמיר אמר ר' יוחנן ואטו תימוש לה משום אנוסה ה"ל שתי ספיקות ספק אונס ספק תחתיו כו' הרי מפורש דעל חדא ספק לא היה צריך להך אירולא דאונס קלא אית לה ולא הוי סמכינן אסוקה דאיתרע א"כ באמרה ספק אונס אם הוי' מאמין לה הבעל ודאי דקודם תקנות ר"ג היתה אסורה עליו מן הדין וכ"אחר תקנות ר"ג תליא בהאי דכדבו שמבי"אם הרמ"א בהגה"ה ולא הכריע להתירא דמתילא אית לן להחמיר ובים"ש ביבמות הכריע לאיסור רק בשאי לחזר' בה אח"כ ונתנה אמתלא לדברי' שלא נזכר הבעל אח"כ בזה אפשר לומר דאף שמאמין לה מתחיל' ע"י אמתלא של מכשיו הדרא להיתרא וכנ"ל ואין להאריך בפרט דשרידנא טובא וגם קלני מראשי וקצרתי לכן דברתי מעט מנאי ידידו הדורש שלומך תמיד · ה"ק מרדכי בנעט חונה בק"ק ג"ש והגלילות מעהרין ·

סימן סט

שאלות ותשובות מה שהשיב כבוד ה"ב הרב הגדול המאו' הלוי מו' לבי הירש נ"י אב"ד ור"מ דק"ק אה"ו :

אלקים יענה שלום וייטיב עמו מראשית עד אחרית שנה ממנו פנה חכמתו בתן תרונה פ"ה כבוד אהובי הרב המאה"ג הגאון המפורסם נ"י ע"ה פ"ה מוהר"ר אברהם אבלי הכהן נ"י אב"ד ור"מ בק"ק פינטשוב :

לישרי לי מר על איחור תשובתי · ולא מרפיון ידים עשיתי זאת ואף לא במעל לזלזל בכ"ת כי"ב כי אם טרדות רבות אשר אפפוני גם סבבוני בשלש' קשלות קלוסים אשר אשא טרחם וכוסף על זה חובות הלבור ויחידו של עולם בלימודים הכרחים המה מנעוני להשיב עד כה ובפרטות כי ת"ל ראיתי ידין רב לו לסמוך על דעתי' הרמה ולא נצרכה דעתי אלא להעדפה וכעת פניתי מעט לתת ריוח בין הדבקים להשיב למעכ"ת מפני הכבוד · בדבר השאל' שאשה שוית לדרך תשוב' שזינתה לפני שנים הרבה ובאה לפני מעכ"ת ואמרה שאינ' זכורה אם היתה ישינה או נעור' ואח"כ אמרה שנזכרה שהיתה ישינה וזה היתה כשנסע' עם יהודי בעל עגלה בדרך ותחלה בא מעכ"ת לדמות זה למה שכתב רמ"א סימן קע"ק בשם המרדכי שני דיעות אי נאמנת לומר נאנסתי אף דיש לה מגו דנבעלת כיון שנתיחדה אבדה מגו שלה ותחלה נאמר שקשה מעכ"ת למה נאמני' כלל שנבעלי' לימא עיני' נתנ' באחר ורלה מעל' כיון דנתיחד' הוי רגליים לדבר וכה"ב לא תלינן שעיני' נתנ' באחר כמ"ש התוספות פרק אע"פ הלוי נואף דפרעות להוציא דהית' אסור' בשביל שאמר' טמאה אני לך אי לאו דאמרינן דהוי אורכם עכ"ד :

ולדעתי כ"אם דוקא בנואף שנתיחד' עמו ודאי מפתמא ה' היחוד להם זנות הוי רגליים לדבר אבל אשה שנסע' עם איש ועברה איסור של שנסע' עם איש אחד אין ראי' שנתיחד' לזנות ולא הוי רגליים לדבר ועיין תוס' מסכת עכו"ם ד"ה אין מעמידין ובש"ע סי' י"א בנתיחד' לשם זנות מחמיר אבל לא בסתר יחוד ובמסכת סוט' קאמר הוי רגליים לדבר שע"י ק נא והתיר' היא בא אבל לא סתיר' לחוד ובהך דנואף בפרעות להוציא שנתפס כגנב ולא הי' לו מה להשיב למה נסתר עמה חשיב רגליים לדבר אבל כשנסע' עמו בדרך כשיש טעם למה הלך עמה לא מסתבר דהוי רגליים לדבר שזינת' ותו נרא' מעיקר הסברא דרגליים לדבר מהני הוא מדויק שמדייק מהרי"א מהתים' שהקשו על נואף הא שוי' אנפשי' חתיכא דאיסורא מזה מדייק דרגליים לדבר לא אמרינן שהשא נותנת עיני' באחר והרי דהתוספות לא הקשו מרגליים לדבר לחוד רק דשוי' אנפשי' חתיכא דאיסורא דולאי מה ס דרגליים לדבר לחוד אין להוסר' רק כוונתם דביבמות פרק כיצד הקשו וז"ל נימא דשוי' אנפשי' חד"א ותירצו דרוב נשים משקרות בענין זה א"כ ס"ל להתוספות כתובות כשיש רגליים לדבר ליכא רוב דמשקרות ויש לאסור משום דשוי' אנפשי' חד"א וזה פשוט א"כ בנ"ד דמרדכי שכתב הרמ"א הרי אמרה נאנסתי ולא שוי' אנפשי' חיתוכא דאיסורא למה נאמנת שבא עלי' דהא אי לא שוי' חד"א אמרינן ע"י ג נתנה באחר לכן ברור טעמא דאוסר אות' משום דהם לא שייך ע"י נתנ' דהא אמרה נאנסתי ושרא לבעלה וסברא היא שהשא מותרת א"כ בנ"ד דאמרה שאינ' זכור' אם הי' באונס י"ל עיני' נתנ' אף אם הי' רגליים לדבר דהכא נמי לא שוי' אנפשי' חד"א דאמר' שהי' ספק לה ואח"כ אמרה שה א זכור' לא אמרינן דשוי' אנפשי' חיתוכא דאיסורא ותו דהרי בארנו דלא הוי רגליים לדבר כשלא נתיחד' לשם זנות · וגם יש לפלפל בגוף דברי רבינו שתמה דאוסר האשה אם ליכא מגו בנתיחדה אבדה מגו מה בכך דנתיחד' למה לא נאמינה במגו הרי אלו לא אמרה שנבעלי' לא אסרינן ביחוד למה לא נאמר הפה שאסר · והרי בכתובות דף י"ג בנסתרה מהימנא במגו דלא נבעלה ונראה דס"ל לרבינו שמא' דאונס לא שכיחא כמ"ש תוספות כתובות דף ט' אף דלא שייך דאנ ס' יש לה קול דהרי היא באמת הוציא' קול וגם דנרא' דדוקא בבתול' יש לה קול דהיא מוציא' הקול ליזע שהיא נבעל' באונס שאם ימאן בעלה פ"פ יזעו שהי' באונס אבל א"א למה תוציא קול לבזויי נפשה רק נרא' העיקר דלא תלינן באונס בעיר דהית' צועקת והי' קול והרמב"ם כתב דבעיר שהאשה מפותה ובנ"ד של הר"ר שמא' שאמר' שהית' עם שני אנשים בדרך ואחד תקפה והשני בא עלי' ודאי אם לא היית' אומרת שהשני תקפה הוי אמרינן מסתמא היתה מפותה מדלא צעקה שישמע השני דאף שהי' נפל' וכדומ' היתה צועקת רק שהיא אומרת שגם השני הי' נטפל לעבירי' לא מהימנא דהרי לא חשידי רק שאינ' מתיחדת עם שנים שמא יפנה א' להכי תלינן שהשני לא הי' שם ולא צעקה והי' ברצון וס"ל מגו במקום ספק זה לא מהני דמסתמא הי' מפותה מדלא צעק' דמסתמא רק א' עשה העביר' רק דקשיא ליה הא הר"ן כתב דנאמנת לומר משארסתני נאנסתי ולא אמרינן שמא הי' ברצון דחזק' בנות ישראל אינן מזנות וס"ל הכא כשנתיחדה היינה בחזקת בנות ישראל ויש שפיר ספק רצון ואף מגו לא מהני דאונס לא שכיחא א"כ בנ"ד שאמר' שהית' ישינה מתחלה ואח"כ

ירא' אלבשה ושריא נבעלי' לא הוי שמחת רצון דלא שייך לומר שלא צעקה וגם לא אמר' עד היום משום בושה שפיר י"ל דנאמנת במגו ואי קשיא באומר פ"פ נימא ספק שינה ונוקי אותה בחזקת היתר דהם שייך תירץ התוספות דאונס קלא אית לה דהיתה מודיע שלא יטען פ"פ כמש"ל והא דכתב הרמב"ם שנער' בעיר שהאשה מפותה ולא מיירי שטענ' שהית' ישינה ותו דהרי כתב מג"ל שם דחזק' שכתב הרמב"ם הוא רק שלא ליטול ואז אפשר לא תלינן אף בשינ' ותו י"ל בשינה אם ישינה בתחיל' ולא הקיץ בתחלי' ועירה ואח"כ הקיץ בתחלי' אינו משלם דהית' מפות' אף דיכרא אלבשה אין משלם קנס אבל לענין איסור לבעלה הית' כאנוס' להכי אין חולין בשינה לענין קנס דמסתמא אח"כ הית' נעור' א"כ אינה אסור' בנ"ד אף אם נאמר כשהולית דרך השוב' לא תלינן עיני' נתנ' באחר מ"מ כיון שאומרת שהית' ישינה מהימנא אולם אח"כ פלפל מעכ"ת אף שאח"כ אמרה שהית' ודאי ישינ' אולי יש לדמות לאומר איני יודע אם פרעתי הי' ע"ש בח"מ שאינו נאמן אח"כ לומר נזכרתי :

לפענ"ד נרא' דאין לדמות בזה איסור לממון אטו אם אחד אומר ספק לי אם הוא חלב או שומן ו..אח"כ אמר נזכרתי שהוא שומן יהא אסור לאכול דדוקא בממון אינו נאמן נגד חבירו שמכחישו בבריו אבל באיסור שאין מי שיכחישנ' וגם באיסור אדם נאמן לומר ע"י עצמו יכול לחזור מדבור' ואף באמר' אשת איש הייתי אינה נאמנת אחר כ"ד משום שאמרה ברי שהיא אשת איש ועכשיו סותרת דברי' אבל באינה סותרות דברי' נאמנת לומר נזכרתי ובדין אם נתנ' אמתלא שפלפל מעל' כתבתי זה כמה שנים תשוב' בענין זה והעתיק לו בקצר' הנוגע לפלפל זה · הנה בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה כתב הרב המגיד דלא מהני אמתלא שכתב הראב"ד דעיני' נתנ' וכו' מדקאמר בפרק האשה שנתארמלה בנאנסתי פסלה נפשה מכהונ' ולא אמרינן אמתלא עיני' נתנה וכו' ופי' הב"ש סי' ו' דמש"ה לא מהני אמתלא דעיני' נתנה דהא לא מהימנינן לה ולכאור' קשה הא בתשובת ח"צ הקשה על הרב המגיד דאין ראי' מתשארסתני נאנסתי דשם אף בלא דבור' אסור' להכי פסולה מכהונ' רק י"ל דכוונת ה"ה דמשמע דפסול' אף אם אח"כ תחזור ותאמר מוכת עץ ואומרת תחלה נאנסתי דעיני' נתנ' באחר :

אך: אם נפרש כך דברי ה"ה אי אפשר לפ' כפי דברי הב"ש דהא הכא כמה דלא נתנה חזרה איסור' לבעלה כשאמרה נאנסתי למה לא תועיל אמתלא דעיני' נתנה כשחזרה ע"כ שם מיירי באשת ישראל ואין ראי' לה"ה וצ"ל דה"ה מוכיח שפיר דאי אמרינן אמתלא דעיני' נתנה כיון שמן הדין אינה נאמנת ולא נאמר שטעתה וסברא דתהא נאמנת ולכאור' קשה למה תפסול לכהונה הא יש לה אמתלא שלא רלתה לטעון מ"ע אני שלבדי' הרמב"ם אינה נאמנת ליטול הכתוב' רק כשאמר' נאנסתי הוי טענה מעולה דלא פסל' נפשה מכהונ' א"כ למה תפסול כיש לה אמתלא שאמר' שנאנסה משום הכתוב' רק י"ל דלא אפשר לומר שלא תפסל דא"כ אינה טענה מעולה במ"ע ולא יהי' לה כתוב' א"כ לא תוכל לומר שאמר' כך שסבר' בטענת נאנסתי יהי' לה כתוב' דכיון דיהי' הדין שלא תפסול ולא יהי' לה כתוב' אין לתלות באמתלא זו ושפיר הוכיח הרב המגיד הדין והא נמי אין להקשות אמאי פסול' נימא שנאנסה קודם שנתארסה ולא רלתה לומר כך שלא תפסיד הכתוב' להכי אמר' תחתיו זה אינו דאם האמת שנאנס' ראוי לפוסל' דהוי קל ספק תחתיו רק דעיקר ראיות ה"ה דמשמע דפסול' אף אם תחזור ותטעון מ"ע דבהא מהימנא דהוי ס"ס כמ"ש תוס' כתובות דף ס' ע"ש · ועכ"פ הב"ש ס"ל אמתלא טובה מהני כ"ש אם אמר' נזכרתי מהני תו נרא' ליישב דברי הרב המגיד ויש ליישב נמי ליישב קושית מעכ"ת על ה"ה איך מלי לאוקמי מתניתין באשת כהן הא ליכא מגו דמ"ע שמא עיני' נתנ' כו' ואם היית' אומרת מ"ע היתה מותרת דהוי ס"ס ספק אינו תחתיו וספק מ"ע כמ"ש תוס' שם' דף ט' דוקא עכשיו בלא טענה מ"ע ליכא ספיקא דמ"ע מדלא טענה ואסור' עליו ושייך לומר עיני' נתנה באחר עכ"ד · ונרא' מתמת קושיא זו הכריח ה"ה דינו דהיכא דלא מהימנא מדינא ליכא למימר דטעת' וסבר' דנאסר אותה לבעלה ואיהו מפרש מתניתין בכל גווני אף באשת כהן ויקש' קושית מעכ"ת הא ליכא מגו דאמרה כך בשביל דעיני' נתנה :

אך: י"ל דאף השתא דלא טענה מ"ע אינה נאמנת לאסור דאיכא נמי ספק מ"ע והא דלא טענה משום שעיני' נתנה באחר א"כ מה יועיל מה שאמר' נאנסתי גם בזה לא תהא נאמנת וע"כ לומר אם הדין יהי' דלא תהא נאמנת עכשיו שאמר' אינה אמתלא דאיכא ס"ס דלמה טוענת מ"ע הא לא נאסור מה אהני טענתה להכי הדין דנאמנת לאסור עצמה והשתא מוכח דלא כהראב"ד ולא מהני אמתלא דעיני' נתנה כיון דלא נימא דהי בינא אף דלא תביאנה היא טעתה וסברה דנאמין לה וליכא מגו דמ"ע

דהיא סבר' דנאמין לה ואסורה ול"ת מוכת עץ והוי ס"ס א"כ לא אמרינן דמעה' ולהכי מוכה דלא כהרא"ש ד ודו"ק • ואם הבא במכתבו דאם אינה זכורה אם הי' באונס אם יש לה כתוב' לפענ"ד אין לה כתובה ולא דמי למלו' בשטר בשניהם מסופקים אי פרע דגוב' בשטר דהרי במלוה ע"פ אי לא תבע דאינ' חייב רק כדי לצאת ידי שמים ומ"ש בשטר הא במלוה ע"פ נמי שחוב ברור ע"כ שטר שאני דמסייע לסברת שטרך בידי מאי בעי א"כ בספק אם אנס' ברצון לא מהני סברת שטרך בידי מאי בעי הוי במלוה ע"פ בטוען ספק דאינו חייב לשלם וזה ברור • ויען כי אין שיירו: מלוות בכאן למקום תשובתו כשעבב בידי שהגרת עד כה והנני ד"ש באהבה רבה .והנני מוכן לטובתו בכל והי' בזה שלום כאות נפשו וכנפש אוה"נ ידידו הק' לבי הירש מזאמושטש חונ' בק"ק אה"ו :

סימן ע

שאלות ותשובות מכבוד הרב החריף מוהר"ר שמואל אב"ד דק"ק טורבין חתן הגביר מוהר"ר וואלף מק"ק קאמיר :

אירע בק"ק אפטשני בעת המלקות כאשה לבע"מ בעת גזיר' המלכות ולקחו בק"ק הנ"ל שני אנשים והוליכום לקריי' קונליקי והנשלחים יוצאים בדבר המלכות ואין פנאי להדר הגט להשיהם כדת מפני שאין נותנים גט בק"ק קונלקי ועשוי בהסכ' ומינוי הבע"מ שליח לפני ב"ד לדק דק"ק הנ"ל כפי שעתק כת והרשא' הנשלח לכאן וז"ל בפנינו ב"ד הח"מ עשה דוד בן אלי' מאפטשני שליח להולכה את נחמי' בן יצחק דמתקרי איציק על האופן הלז שנתן לו כח והרשאה מספקת עפ"י תוה"ק בכל אופן היותר מועיל לדבר הזה לסדר הגט בפני ב"ד דק"ק אפטשני וכיפר דשם וע"ק ומסיר' משם שיכתוב הסיפר ויחתמו העדים גט אחד או מאה גיטין עד יוכשר אחד מהן בעיני ב"ד הן בכתיבה והן בחתימה והשליח הנ"ל ימסור הגט כשר לאשתו פאבי בת יוסף וכו' שם יקניכה וכשיגיע הגט מיד השלי"ת נחמי' בן יצחק דמתקרי' איציק ליד האשה פאבי בת יוסף וכו' שם ותניכם תהא מגורשת מבעלה דוד בן אלי' כאילו קבל' הגט מידו ממש וכך אמר דוד בן אלי' לנחמי' בן יצחק דמתקרי איציק לך לק"ק אפטשני ללוות לב"ד ולסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו הגט ולסדר הגט בכל אופנאים ותנאים עפ"י דתוה"ק ובפנינו קבלו הזוג הנ"ל בק"ג אג"ם בכ"א היותר מועיל הכ"ד בז"ל ח"י ניסן תקמ"א • ה"ק שלמה זלמן עפשטיין מזאלדסלוב • ה"ק יוסף מחעגעטשין • ה"ק אברהם בהר"י קינג כך תוכן הכת והרשאה הועתק אות באות וכהנה עשו רבות בהגויין הנ"ל • ואף שלעיר אנכי לימים מ"מ לגודל הפלגת העמנות תורחי' על כל הצדדים לשקוד בתקנות עגונות • וזה החלי נעזר נורי וגואלי דהנה מקור דינו נובע מש"ס גיטין דמסיק בש"ס דר"י תרתי אמר ושמואל ס"ל בתרא ע"ש • והרי"ף ז"ל פוסק דהגט בטל לגמרי ורמייתו מפרק מי שאחזו דף ע"א דמשני רב אשי דבתרא הוא דאפילו א"א פסול והרמב"ם בהלכות גירושין והחסב"ן והריב"ש פוסלים מספקא דדלמא הלכתא כשמואל והב"י נראה דפוסק כהרי"ף וזקני מרנא ורבנא רמ"א ז"ל פוסק דעבר וגירשה ע"י א"א לסיפר ויכתוב דהוי ס' מגורשת והב"ש וח"מ במילי פוסקים לגמרי דבטל הגט ובאמרו הטעם דהגם לשיטת הפוסקים דס"ל דבטל הגט דזהו דוקא בכתיבה • אבל בחתימה אינו רק פסול מטעם דלא גרע מאם חתמו עדים פסולי' יעוי"ש • והט"ג פוסק כשמואל ומחמת שהגאונים הלו זיינהם לכאן מ"מ הנלד לפענ"ד שקלישה דבכ"ד מודים להיתר דהנה הרמב"ן הובא דבריו בר"ן כתב דמש"ס א"א פסול אף דמיחשב כעשית שלום שלא בפניו מטעם דכתיב בקרא וכתב לה לשמה א"כ בעינן שהבעל יצוה לסיפר ולעדים יעו"ש • ובתוספות גיטין ד"ב ד"ה והא לאו בני דיעה מבואר ג"כ כסברתו שפסקו דלכתיבה לא בעינן שליחות והא דקאמר מילי לא מימסרן היינו מטעם לשמה ומטעם דשתם אשה לאו לגירושין קיימא יעו"ש • ולפ"ז יש לצדד להיתר דמקוי' דבריהם נראה בעליל דאם חתמה כשר בודאי הוא א"א כשר רק דמטעם שתם אשה לאו לגירושין קיימא מש"ה פסול •

והנה בתוספות זבחים דף ב' ד"ה סתם מבואר שאפי' זינתה תחת בעלה מ"מ סתמא לאו להתגרש בגט זה עומדים א"כ אם ירצה הבעל לא יגרשנו אלא ישמשנו ובפסקי תוס' מבואר כתירץ בתרא ולא כתירץ קמא וכן פסקינן לדינא והנ"מ בין ב' תירוצים שכתב תוס' י"ל במוכתב למלכות דפסקינן בטוש"ע סי' קנ"ד בשם הרא"ש דבמוכתב למלכות למרחקים דכופין לגרשה וי"ל דתירוץ קמא גם במוכתב למלכות פסול מסתמא ולתירץ בתרא דאם ירצה לא יגרשנה בסתר זאת ומכיון דחזינן דפסלינן כתי' בתרא וא"כ ממילא במוכתב למלכות שתמא כשר וא"כ כיון דסתמא כשר בודאי א"א כשר בכ"ד מכיון דהא בהא תליא וגדולה מזו י"ל דאף לתי' קמא י"ל דהרי בכ"ד במוכתב למלכות שמוכרח לכתת רגליו תיכף ולילך א"כ לא משכחת בי' אך גם זה וממילא אמרו כשר לברור והגם די"ל דכל שלא תובע' הגט אינה עומדת לגירושין דאף במקום יבם וקטטה לא קיי"ל דיכול לזכות לה גט מ"מ בנ"ד שהיתה תובעת הגט ממנו ל"ש לומר דתלפה לתשועת ה' אולי יצא חפשי מכיון שהיתה מחזרת אחריו ובקשה ממנו פעמים רבות וא"כ ממילא סתמא כשר וז"ק י"ל דהנה התוס' בעירובין דף י"א הפלו דבחמה לא מיפסל רק מדרבנן וא"כ לפ"ז דבאמת הפוסקים מסופקים אי א"א כשר לגמרי וא"כ אין כאן חשש דאורייתא אלא דרבנן וא"כ הו"ל ס' דרבנן לקולא • ואף דהתוס' שם לדיו לומר דהחמה פסול מדאורייתא דעתה נ"ע אבלי כמ"ש דאף לה' מילי צריכין לאיחוס לה' בזיון א"כ לימא הש"ס ג"מ בדף כ"ט בא"א דלטעמא דאביי משום בזיון א"כ אמרו פסול מדאורייתא ולרבא דפס. ל מטעם מילי ע"כ בא"א לאו מטעם מילי רק מטעם לשמה וא"כ אמרו לא מיפסל אלא מדרבנן וגם דמאי הקשו תוס' לר"א מהברייתא דהא הברייתא אתיא כר' יוסי רק דמזה אין קושיא דצריך להבין בלא"ה דהא ר"מ לא בעי לשמה כלל רק דהתוס' הקשו שם מ"ס פרשת סוטה לר"מ מגט אליבא מאן דבעי לשמה דבעי' שישמע מפי סופר ולר"מ וודאי א"כ שישמע כלל דהא מצאו באשפ' כשר רק דמגט לדידן יקשה על פ' סוטה לר"מ ולא קשה על התוס' שכ' דלר"מ דלא בעי לשמה ע"כ שטעם שצריך לעשות הציווי שלו ובע"כ הוא רק משום בזיון ולעיל איפליגו בזה אביי ורבא די"ל דבלא בזיון כמו הוי שנוי שרצה שהם יכתבו ואינם יכולי' למנות לאחר מרצונם דהוא שלא כציווי הבעל שרוצה שיכתבו השמונים ממנו אבל אי מילי מימסרן הוי כאלו הוא מצוה ששליח כמותו ולהכי כתב התוס' דף כ"ט דאף לר"מ בשניהם הטעם משום מילי רק לר"מ אמרו כשר לגמרי דליכא משום בזיון ואף משום מילי דעכ"פ אינו כנגד ציווין ולר"מ לא בעי לשמה ובריית' לפוסל אמרו לא אתי לר"מ וגם אי לא נוח כלל כשר לר"מ רק דתוספות הקשו מגט למאן דבעי לשמה מפ' סוטה דבעי לשמה לכ"ע ופשוט עכ"פ עולה מתוס' דליכא ספיקא אי בחמה פסיל דאורייתא או דרבנן ובאמרו ג"כ היא ספיקות הפ סקים ואם הוי ס' דרבנן ולהקל ואף לדעת הרא"ש והר"ן ז"ל מ"מ י"ל בנ"ד שנזכר בהרשא' שקבל קנין בכ"א היו"ת ובקבלת קנין לכ"ע שליח עושה שליח וכו' מרשב"א בקידושין שהקש' דהאיך ילפינן ששליח עושה שליח מושילחה דהא מילי נינהו ותי' דבשווי' שליח בקנין מיירי דאלים טובא ויש לי הוכחה לדבריו מדברי מהרי"ל שסדר בסדר הרשאה לכתוב בסוף וקניכאי דהא בשליחות א"צ קנין כמבואר בריש הלכות שלוחין ועיין בסמ"ע שם וגם ממ"כ לענין מה יחול הקנין אם נותן הכסף בידו אזי דינו ככל שליחות דעלמא ואם השליח מקדש במעות שלו אזי מקנה מטעם ערבות וגם גבי גט לא בעי קנין כלל אלא ודאי דמהרי"ל סובר כהרשב"א ומשום הכי בעי קנין משום דקידושין הוה מילי ואינו יכול לעשות שליח אחר ופשוט ואף שמבואר ברמב"ם פ"ה מהלכות מכירה הלכה י"ז דקנין שנהגו להקנות להודיע שאינו אומר הדבר כמשחק יעו"ש וא"כ יש לומר דמש"ה סידר מהרי"ל וקיבלת י"ל דגם הר"מ ז"ל מודה כהרשב"א דקנין אלים טובא והא דכתב דאין לקנין זה טעם כלל די"ל ע"פ מה דפסקינן כר"ם מ"ד בר"מ דכל היכא שהלשון מסופק אמרי' יד בעל השטר על התחתונה א"כ י"ל דהר"מ מיירי באלו שאין כופין לבוליאה י"ל שנכתב הקנין בהשטר כי היכא דלא נאמר דעשה כמשחק ובכה"ג אין שליח עושה שליח מכיון דנאמר יד בעל השטר על התחתונה משא"כ בנ"ד במוכתב למלכות שכופין לה כיה בודאי מודה ה"ה בנזכר קנין שעושה שליח דיש ראי' מהקנין דאלים טובא דל"ש ס' הרמב"ם דעשה שלא לשחק דבלא"ה מחויב לגרשה וי"ל דמודה הר"מ להרשב"א ובנ"ד י"ל דהרי ועוד האריך השואל בחריפתו ובקיאתו בתכלית האריכות רק מחמת הוצאת הדפוס כי רבה היא א"א לפורטם וח"ו אינני אומר קבלו דעתי עד עת בא דברי תשובת ש"ב ומחו' הרב הגאון מופת הדור המפורסם נזר הזמן מוהר"ר אברהם אבלי ני' אב"ד ור"מ דק"ק פינטש ב ואעכלנו עטרה לראשי ולנסקנו מנשיקת פי ובזה אחוי קידה לפני רבי יורני מורנו ורבינו הדין האמיתי ישגא שלוותו על ישראל הדרתו הכ"ד דבוק באהבתו ומצפה לתשובתו שמואל בהגאון המנוח מוהרי"ל זצלה"ה מקאמיר :

הנה כבוד הרב החריף מוהר"ש נירו האריך בתשובתו וצלל במים אדירים לברר וללבן שמעתתא וכמה דברים אשר טעמתי והי' בפי כדבש למתוק ושלום מאתי לאן דעתי דעת תורה מכרעת ועד התכלת לא הייתי בקו הסבריאה וגם הייתי מסובך בחבלי טרדון במילי דשמיא להגיד שעורא דרבנן בפני תלמידים מקשיבים

מקשינים לקולי וכמילי דאתא וכעת פנימי א"ע לעיין בהאי דינא
וזה החלי בעזר צורי וגואלי מחלי' הל עלי לבאר אי הא דאמר
שמואל מילי לא מימסרן אם הוא מדאורייתא או מדרבנן וכבר
העיר הפר"ח בהי' ק"כ בחקירה הלו ואת"ל דמילי הוי מדאורייתא
איכא לאסתפוקי לר"י דה"ל א"א פסול אם הוא מדאורייתא או
מדרבנן

ועוד דהא שמואל פליג על ר"י והובר דאמרו כשר אם הנפה
כשמואל או הלכה כר"י ובאמת בהאי דינא מחולקים
תוס' ורב אלפס לתוס' פוסקים כשמואל והרי"ף פוסק דאמרו
פסול כרב אשי דבתרא הוא והרשב"א וספר התרומות השיגו דרב
אשי לאו למיפסק הלכתא אתא אלא לפרושי מתניתין אתא דל"ל
אוקמתא אלא כדר"י דהובר אמרו פסול ושמואל פליג באמרו
דכשר יעו"ש

ונלענ"ד ליישב קושית הרשב"א דמוכח דרבא להוא בתרא
דפליג לשמואל דהנה הפק הא' שנסתפקתי אי
מילי מיפסל מדאורייתא יש לפשוט דהוי מדאורייתא דאיתא בגיטין
כ"ט רשב"ג אומר בין כך ובין כך לא ישלחנו ביד אחר והקשה
תוספות והא דדרשינן ושלחה שליח עושה שליח היינו היכא
דאינו מקפיד משמע מתוס' דהא דהובר רשב"ג דלא ישלחנו בי"ח
הוא מדאורייתא דאלת"ה לא הוה מקשו מושלחה די"ל דמדרבנן
לא ישלח ה"ל אלא ע"כ דה"ל דרשב"ג מדאורייתא קאמר ולכן
מתרלים תוס' דקרא מיירי היכא דאינו מקפיד דהיינו שנותן רשות
בפירוש שיעשה שליח דאל"ה מאוקמתא הש"ס דרשב"ג אף בסתמ'
ה"ל דאין שליח עושה שליח א"כ הדרא קושית התוס' לדוכתי'
אע"כ דקרא מיירי שנותן רשות בפירוש שיעשה שליח וא"כ מוכח
דהיכא דלא כא קפידא לבעל אין שליח עושה שליח וה"כ הארי
הפ"י ·

ולפ"ז מתורץ קושית מהרש"א בדף כ"ט שהקשה דהמקשה
דלא אסיק אדעתי' הברת מילי ובזיון אמאי לא הקשה
ממתניתין דהתקבל גופא דבשלשה הובר ר"מ דאחרים יכתבו
ובריהא בשנים הובר ר"מ דהם יכתבו בעצמם ולפמ"ש לא קשה
מידי דהמקשן ג"כ ידע דכתיב ישלחה דעושה שליח והובר דמיירי
בשנותן רשות לשליח בפירוש שיעשה שליח אחר א"כ לא קשה מידי
מ"ש דהובר גבי שלשה כשאומר תנו שאחרים יכתבו משום דשלשה
הוי ב"ד ויודע שהב"ד אין כותבין בעצמן וא"כ חשיב כאילו נותן
בפירוש לאחרים יע"ש בהר"ן בגיטין ה"ו מש"ה הובר ר"מ
דאחרי' יכתבו אבל בשנים שאומר תנו דעתו שיכתבו בעצמן ובודאי
אין שע"ש אבל ממתניתין דהכא דקתני אלא עושה שליח ולאו
מירולא דהיכא דאמר הולך אף בלא אלא עושה שליח אלמא דאף
בסתמא אמרינן שע"ש מקשה הש"ש שפיר למה ה"ל לר"מ
בשנים או בשלשה דצריכין שיכתבו בעצמם · נמצא הוכחתי דהיכא
דבעל מקפיד מדאורייתא אין שע"ש א"כ לתירוץ דאביי דמתרץ
טעמא דבזיון וממילא מדאורייתא אין רשאי לעשות שליח ואם עבר
ונכתב הגט ע"י אחר בטל הגט מדאורייתא והרמב"ם דפסק
דהיכא דאיכא רק איסור דרבנן אם ניסת לא תצא ורבא ה"ל
לטעמא משום מיל' וקאמר הש"ס נ"מ לענין מתנה וא"כ נפשוט
ספק הנ"ל דאם נאמר דמילי לא מימסרן מדרבנן הוא מאי צריך
לאביי' דנ"מ לענין מתנה הוי לי' לומר דנ"מ אם גבי גט כגון
שאיש אחר כתב הגט וניסת עפ"י הגט דלאביי משום בזיון פסול
הגט מדאורייתא והלא מבטל הוי אבל לרבא דמילי הוא מדרבנן
לא הלא לסברת הרמב"ם הנ"ל ואף לשיטת הרמב"ן דה"ל דאף
בפסול דרבנן הלא מ"מ יש נ"מ היכא דיש לה בנים מהשני דבהא
אף הרמב"ם מודה דלא תלא א"ו למאן דהובר מילי פסול
מדאורייתא ולכן קמהדר הש"ס רק לענין מתנה ודו"ק · ולפ"ז
מוכח דאף א"א פסול מדאורייתא לתוס' ד"ה משום בזיון
הקשו למה קתני במתניתין דהם יתנו בעצמן ותירצו דגם בכתיבה
איכא בזיון ומקשה מהרש"א לרבא דטעמא משום מילי למה יתנו
בעצמן ולפענ"ד לק"מ די"ל דאף רבא הובר דאביי משום בזיון
והא דהוליך לטעמא דמילי י"ל עפ"י מ"ש המרדכי דהיכא שאמר
בפי' שאחר יכתוב או כשר לסבר' אביי א"כ ממילא י"ל דאף בא"א
הוי מילי ואין רשאי לעשות שליח אחר וממילא ל"ק קושי' מהרש"א
למה יתנו הם בעצמם לרבא דרבא הובר ג"כ סברת בזיון רק
שמוסיף טעמא דמילי שאף א"א מיפסל וכבר הוכחתי דמילי
מדאורייתא מיפסל ורבא ע"כ מפרש דמילי לא מימסרן קאי גם
על א"א דאלת"ה קשה קושית מהרש"א לרבא למה יתנו בעצמם
וכיון דקאי גם על א"א מוכח דאמרו פסול מדאורייתא · וא"ל
דלמא לעולם מילי הוא מדרבנן והא דלא קאמר נ"מ כשכתב אחר
הגט וניסת עפ"י הגט דהא השתא הויינן דרבא ה"ל ג"כ סברת
בזיון וכשניסת עפ"י הגט שכתב אחר חלא משו' דבזיון הוא איסור
דאורייתא · י"ל דהם נימא דמילי הוא מדרבנן מאי משני דנ"מ
לענין מתנה דלרבא הוה מתנה ולאביי הא מדאורייתא מילי
מימסרן ואף דמדרבנן לא מימסרן ודעת הרמב"ם הוא בפ"ב
מהלכות גירושין דא"א פסול ודעת מהר"ם אלשקר דלהרמב"ם
מיפסל א"א מדרבנן ובפ"ד מהלכות זכי' ומתנה ה' יו"ד כתב
דמתנה הוא כגט דבאמר ל"ג אמרו לפלוני שיכתבו כו' דל"ק וכתב
הלק"מ דאף דה"ל להרמב"ם דאמרו מדרבנן מ"מ לא קנה מ"מ
מוכח דתוס' לא ה"ל ה' הרמב"ם דהנה בדף ה"ו הקשו בד"ה
והאמר שמואל דה"ל למיפרך משמואל דאמר מתנה הרי הוא כגט
ואי נימא דתוס' ה"ל כה' הרמב"ם דא"א מדרבנן מ"מ לא קנה
המקבל מתנה מאי קא מקשו די"ל דשמואל ה"ל דמילי מדרבנן הוא
ונכן ל"ק המקבל מתנה מה"א כ בגט מספקא ליה דאף דהוי דרבנן
אי חלא או לא מש"ה מוכרח הש"ם לפרוך משמואל דאמר הלכה
כר"י יעו"ש אלא ודאי דהוברים דאי מילי מדרבנן הוא קנה המקבל
מתנה ושפיר מקשו לפרוך מדשמואל וא"כ הדרא קושי' לדוכתי'
דמאי משני נ"מ לענין מתנה א"ו דמילי לא מימסרן הוא
מדאורייתא ·

נמצא הוכחתי דרבא הובר דא"א פסול דאלת"ה קשה
קושית מהרש"א למה יתנו בעצמם וע"כ הובר ה'
בזיון נ"ב רק שמוסיף טעמא דמילי דא"א פסול ג"כ וכיון דרבא
דבתרא הוא פסק דא"א פסול מש"ה פסק הרי"ף ג"כ דאמרו
פסול ומתורץ קושית הרשב"א והתרומות · ולפ"ז מתורץ קושי'
הרשב"א שהקשה דשמואל דהבירא לי' אמרו כשר ע"כ דלית
ליה חתם סופר פסול ומתניתין דקתני דכשר מיירי בכתב סופר
ועד ודלא כר' ירמי' דמוקי בחתם סופר ועד וא"כ אמאי אמרינן
דשמואל פליג אדר"י משום דר' ירמי' נימא מודה ר"י בא"א
וכתב סופר ועד הנינו ודלא כר' ירמי' אבל לכי מ"ש לא קשה
מידי דאם נימא דמודה ר"י בא"א א"כ תקשה קושית מהרש"א
לר"י דהובר ליתנו בעצמם למה יתנו בעצמן · וא"ל דר"י אית ליה
ג"כ ה' בזיון א"כ למה צריך להוסיף הטעם משום מילי דבשלמא
דאם נאמר דר"י ה"ל דא"א פסול י"ל שפיר דה"ל ה' בזיון ג"כ
והא דהוסיף טעמא דמילי בכדי דא"א יהיה פסול · אבל אם
נימא דא"א כשר ע"כ לית ליה · טעמא דבזיון ולמה הובר דיתנו
בעצמן וע"כ צ"ל דר"י ה"ל דא"א פסול וה"ל ה' בזיון והוסיף ה'
מילי משום א"א דיפסל מש"ה הוכרח הש"ס למימר דשמואל
פליג על ר"י וה"ל אמרו כשר · ואין להקשות לשמואל דהובר
דאמרו כשר ע"כ לית ליה טעמא דבזיון דאלת"ה למה הוסיף
טעמא משום מילי דשמואל הובר אמרו כשר וכיון דלית ליה טעמ'
דבזיון למה יתנו בעצמן די"ל דבהא פליג שמואל על ר"י דר"י
הובר דיתנו בעצמן לטעמא משום בזיון ג"כ והוסיף טעמא דמילי
שא"א פסול ושמואל פליג ולית ליה טעמא דבזיון רק משום מילי
וא"א כשר וא"ל ליתן הגט בעצמו עוד י"ל דשמואל ג"כ הובר
טעמא דבזיון וצריך ליתנו בעצמם והוסיף טעמא דמילי דגבי
מתנה לא יקנה המקבל דשמואל ה"ל מתנה הרי הוא כגט ואין
להקשות לפמ"ש דרבא דה"ל משום מילי הוי טעמא קאי ג"כ
לענין א"א א"כ מאי פריך הש"ס מאי ביניייהו ה"ל להשני' דנ"מ
לענין א"א לאביי כשר דליכא בזיון ולרבא פסול משום דהוי מילי
די"ל דהר"ן בסוגיא דא"א כתב בשם הרמב"ן דמש"ה פסול א"א
משום דבעינן לשמה אבל במתנה א"א כשר ודעת הרמב"ם דאף
במתנה א"א פסול כמ"ש לעיל א"כ י"ל דתוס' הוברים כהרמב"ם
דא"א פסול במתנה וכבר הוכחתי דרבא דקאמר משום מילי קאי
גם לענין א"א דע"כ אית ליה טעמא דבזיון ג"כ והוסיף טעמא
דמילוי משום א"א דפסול וא"כ אם הוה נקט דנ"מ לענין א"א
גבי גט אוי הוי אמינא דדווקא גבי גיטין פסול אמרו משום דבעינן
לשמה כשיטת הרמב"ן אבל במתנה דליתי' להאי טעמא הוא דכשר
מש"ה נקטו הנ"מ לענין מתנה דבמתנה הוי ג"כ מילי וממילא
א"א פסול כדעת הרמב"ם וא"כ הוכחתי דדעת הרמב"ם נוטה
לדעת התוספות דאף במתנה אמרו פסול ודלא כשיטת
הרמב"ן ז"ל ·

ועוד נראה להוכיח דתוס' לית להו ה' הרמב"ן דבדף ה"ו
מקשה הש"ס דאי כתובו כתב ידן הוא מ"מ הוי מילי
והקשה תוספות דהא ר"מ הובר דמלאו באספה כשר ומתרלים
דהוי כאומר לו שהם יבררו לסופר והוי א"א · ואם נאמר כסברת
הרמב"ן דמטעם לשמה פסול מאי מתרלים דהא ר"מ הובר מלאו
באספה כשר ולא בעינן לשמה וגם כתיבה הבעל לא בעינן אע"כ
דהתוס' ה"ל כסברת הרמב"ם דמטעם מילי פסולה · ואין לומר
דתוס' ה"ל כהרמב"ן והא דמפרש הרמב"ן משום לשמה זה כא
דאמר לשנים הפה יאמרו לסופר ולעדים בהאי ליכא איסור משום
מילי ואיכא איסור משום לשמה אבל כשאומר לשנים בררו
מדעתיכם הסופר ועדים ואיכא איסור משום מילי והתוס' כתבו
דהוי כאומר לו שהם יבררו הסופר ובהאי אף הרמב"ן מודה דהוי
מילי זה ליתא דהא הרמב"ן כתב דמה שאמר שמואל מתנה כגט לא
קאי לענין א"א רק דקאי לענין מילי יעו"ש ואם נימא דהיכא
דאומר

דאומר שהם ידררו הסופר הוי נ״כ מילי א״כ יוכל למימר דהא
דהאי מתנה כגט אף בא״א כגון דאמר לשנים שהם יבררו הסופר
ועדים אלא כע״כ מוכרח לומר דהרמב״ן סובר דאף בכה״ג לא הוי
מילי והתוס׳ פליגי על הרמב״ן ודלא כספר קצות החושן שכתב בסי׳
רמ״ד דהיכא דאמר שהם יבררו הסופר ועדים מודה הרמב״ן
דהוי מילי זה ליתא יעוין בדבריהם בסי׳ י״ב שכתב להדיא כדברי
והוסיף שפסוקים באותו ענין ראיתי בספר קצות החושן שכתב
בסי׳ הנ״ל כשאחד אומר לחבירו הילך מנה לפלוני דשליח ראשון
אינו רשאי לעשות שליח אחר ואף כשהגיע המתנ׳ למקבל ע״י
שליח אחר לא קנה המקבל ומרדכי הקשה גבי גט האיך רשאי
שליח ראשון לעשות שליח שני דהא עדיין לא נגמר הדבר והוי מילי
ותירץ כיון דיכול לגרש בע״כ הוי כנגמר הדבר ובמתנה כשמקבל
לא רצה לקבל אין מונח בידו והוי מילי מכיון דלא נגמר הדבר ולא
דק בזה דבשלמא גבי גט אשה דבעי שליחות שהבעל או שלוחו יתנו
הגט ובאם נותנים הגט מקרקעי אינה מגורש׳ בהא שהקש׳ המרדכי
שפיר מכיון דבעינן שליחות נימא דהוי מילי אבל גבי מתנ׳ כשאומר
לחבירו מנה שמונח על גבי קרקע הנני נותן לך במתנה ומקבל
שקיל בודאי קנה המקבל דמתנה לא בעינן שליחות וכיון דמתנה
הגיע ליד המקבל אף ע״י שליח אחר קנה המקבל אף דנימא דהוי
מילי מכיון דמטי׳ לידי׳ קנה המקבל וראי׳ לדברי דהא בפ׳ המקבל
מקשה הש״ס אי כתבו כתב יקן הוה מילי ומקשו התוס׳ דהא ר״מ
סובר דמלאו במשפה כשר אלמא דהיכא דלא בעינן לשמה ושליחות
לא שייך מילי וה״ה גבי מתנה דלא בעינן שליחות לא שייך מילי
בחזור לענינינו דהוכחתי דמילי פסול מדאורייתא : אמנם אחר
עיונא נראה דתוספות ס״ל דהוא רק מדרבנן דהנה קשה דמאי
קמקשה הש״ס בדף ע״ו מאי סבר ר״מ אלימא משום מילי והאמר
שמואל הלכ׳ כר״י כו׳ דלמה מש״ה קא מספקא ליה אם הוא מדרבנן
ובדרבנן פסק הרמב״ם ז״ל דלא אזלא אן דמילי הוא דאורייתא ואלא
אלא דהכי אזלא קושית הש״ס דאימא דסבר דר״מ סובר למש״ה
בג׳ רשאין אחרים לכתוב משום דאלימו מילתא דב״ד ובשנים
דצריכין שיכתבו בעצמן ור״י פליג וסובר דמילי לא מימסרן אף לב״ד
דהסברא נותנת דאם מילי הוא מדאורייתא מש״ה סובר ר״י דאף
גבי ב״ד לא אמרינן דאלימו ב״ד ואוקמוה אדינא דאורייתא דמילי
לא מימסרן אמנם אם נאמר דמילי הוא רק מדרבנן סברא נותנת
דאלימי ב״ד דהם אמרו דמילי לא מימסרן והם אמרו דאלימי ב״ד
ומוכחא דר״י סובר דלא אלימי ב״ד וע״כ דסבירא לי׳ דמילי הוא
מדאורייתא ושפיר מקשה הש״ס והאמר שמואל הלכה כר״י דאמר
מילי לא מימסרן מדאורייתא · אך לפ״ז מה מקשו התוספות דהוי
לי׳ למיפרך מר״מ דסובר באומר לשנים תנו שיכתבו בעצמם די״ל
דלק״מ מטעם דסובר ר״מ דמילי הוא מדרבנן ומש״ה באומר
לשלשה תנו יכתבו אחרים דאלימו ב״ד ושמואל אי׳ דל״ת ואם הוי
מדרבנן אזי לא אתא כשיטת הרמב״ם הנ״ל וגם קושית הראשונים
שהקשה דאמאי לא קפריך משמואל דאמר מתנה כגט דהא
הרמב״ם כתב בפ״ב מהלכות גירושין דהגט פסול בא״א ומפרש
הר״ן דהרמב״ם מסופק אם אמרו פסול מדאורייתא ועיין בכ״מ
שהביא דעת הרד״ך ודעת מהר״מ אלשיך ובפ״ד מהלכות זכיה
פסק דמתנ׳ כגט ואמרו פסול וכתב הלח״מ דאף דהרמב״ם מסופק
אם אמרו כשר או פסול מ״מ לא קנה המקבל מספק וא״כ לא קשה
משמואל דאמר מתנה כגט די״ל דשמואל הוי׳ מסופק אם א״א פסול
מדאורייתא ולכן לא קנה המקבל אבל גבי גט שפיר אמר דל״ת
דלמא מילי מימסרן והוי דינא דלא תנא מש״ה מוכרח להקשות
דאמר הלכ׳ כר״י ור״י ע״כ ס״ל דמילי הוא מדאורייתא דאלת״ה
נימא דאלימו ב״ד ומאי מקשו תוס׳ וצ״ל דתוספות לשיטתם אזלו
דבגיטין דף כ״ב ד״ה והא לאו בני דיעה מקשים תוס׳ דקשה הא
לאו בני שליחות נינהו ומתרצים דלא בעי של אות בכתיבה דכתב
לא קפיד על הבעל רק על הסופר בעירובין דף י״ג ד״ה אבל אורם
הקשו דגבי גט אפי׳ בענין זה פסול ולא חשוב לשמה דאפילו כתב
הסופר לשמה בלא ציווי הבעל פסול לגרש והגט פסול משום דלא
חשיב לשמה ולא דבעינן שליחות דמכשירין בכתיבה חש״ו וי״ל
דלעולם חשיב לשמה דהגט פסול מדרבנן נמצא דאף אם נימא
דמילי לא מימסרן והוי כאילו כתב איש אחר הגט מבלי ציווי הבעל
דכותב אחר נמי איכא פסול רק מדרבנן דלא בעי שליחות ומשום
לשמה נמי אינו פסול רק מדרבנן א״כ למה פסק שמואל דתנא
דהא לשיטת הרמב״ם בפסולי דרבנן לא תנא וע״כ צ״ל דתוספות
ס״ל כשיטת הרמב״ן דאף בפסול דרבנן דינא דתנא והא דקאמר
שמואל דל״ת משום דהוי מספקא דלמא מילי מימסרן אף מדרבנן
ומפיק הש״ס והאמר שמואל הלכה כר״י ושפיר הקשו התוספות
לפרוך מר״מ דסובר דבאומר לשנים תנו דיכתבו בעצמן ואף
דסובר דמילי לא מימסרן מדרבנן הוא מ״מ דינא דתנא בגט
ובשיטת הרמב״ן הנ״ל וגם קושית השני׳ דאמר מתנה כגט מוכח
דמילי לא מימסרו הם הוא מדרבנן דהא נאמר דעני׳ מימסרן
מדרבנן אמאי לא קנה המקבל וברור :

לפ״ז הוכחתי בראיו׳ עצומות דהתוס׳ סוברים דמילי אינו
מדרבנן ומאי טעמא נראה דהתוס׳ פוסקים כשמואל
דאמרו כשר די״ל לשיטתם אזלו דסוברים דלא בעינן שליחות
ומשום לשמה לא מיפסל רק מדרבנן והתוס׳ מסופקים אם הלכ׳
כשמואל או כר״י ובספיקא דרבנן אזלינן להקל מש״ה פוסקים
כשמואל והרמב״ן לשיטתו אזיל דפסק דבעינן שליחות ומספק אם
הלכתא כשמואל או כר״י ובכ״ד אזלינן לחומר׳ ומש״ה כתב דאמרו
פסול ומה״ט כתב מ״ז הרמ״א בהגה״ה עבר וגרשה ע״י א״א הוי
ספק מגורשת דלמא קי״ל כהרמב״ן דבעינן שליחות מש״ה פוסק
דהוי ספק מגורשת ולפ״ז נראה כדעת מהר״מ אלשקר דמפרש
דמה שכתב הרמב״ם אמרו לסופר שיכתוב הגט ולעדים שיחתמו
דפסול כו׳ לפירושו דפסול הוא מדרבנן דהנה הרמב״ם כתב כתב
הגט חש״ו ונכרי פסול מש״ה דאנשי אלו בני דיעה נינהו והב״ש
הוכיח בסי׳ קכ״ג אמאי לא כתב הטעמא משום דלאו בני שליחות
נינהו ע״פ דס״ל הרמב״ם דל״ב שליחות וכיון דל״ב שליחות
ואיכא איסורא רק משום לשמה והיינו פסול רק מדרבנן מש״ה
מפרש דפסול מדרבנן ולא כהרד״ך שמפרש דהרמב״ם ס״ל
דפסול מדאורייתא דליתא · לפ״ז מה שכתב הרמב״ם בנשתתק
וכת׳ בכ״י לכתוב גט לאשתו דכותב י׳ ונותנים לה טעמו אזיל דפסק
דלא בעינן שליחות וטעמא דא״א פסול רק משום לשמה ומשום
לשמה אינו פסול רק מדרבנן מש״ה בנשתתק מהני שכתב דכיון
דאיסורא אינו רק מדרבנן מקלינן משום תקנות עגונות כדאיתא
בב״י בסי׳ ק״כ :

ועוד נראה דמשום לשמה מהני עפ״י כתב דיוכל לכתוב
בכתב ולצוות הסופר יכתוב לשמה ורמי׳ לדברי דאיתא
בגיטין בדף כ״ד הכל כשרים לכתוב הגט הי׳ ומקשה הש״ס והא
לאו בני דיעה נינהו ומשני כשגדול עומד ע״ג ופירש״י שהגדול
אומרו שיכתוב לשמה וקשה דהא מתניתין ג״כ קתני חרש ומייתי
באינו שומע ואינו מדבר וקשה מה מהני שיאמר הגדול שיכתוב
לשמה דהא החרש אינו שומע קול הגדול וע״כ דהא דמשני בגדול
עע״ג דמיירי שהגדול יכתוב בכתב שהחרש יכתוב לשמה אלמא
דכתב מהני משום לשמה מש״ה פסק הרמב״ם בנשתתק מהני
שכתב משום לשמה וכבר האריכתי בתשובתי מה שהשבתי לכבוד
הרב הגדול החסיד המפורסם מוהר״ר ישראל מ״מ דקוזניץ
והטור בסי׳ קכ״ד דפסול בנשתתק לא מהני שכתב דתמוה תירץ
ראסין מהרא״ש לשיטתו אזיל דהטור כתב בסי׳ ק״פ אפילו הי׳ אומר
לשלשה שיהיה בתורת ב״ד לכתבו ולחתמו אין להם לאחרי׳ שיכתבו
ויחתמו והקשה הב״י למה לא נקט הטור רבותא דאף באומר
לשלשה תנו גט לאשתי אין אומר לאחרים דיכתבו אף ר״מ מודה
ומתרץ מכיון דפסק בא״א לא יאמרו לאחרים לא צריך לכתוב
הא דינא באומר לג׳ תנו דילפינן מא״א דפסול מדאורייתא וה״ה
באומר לג׳ תנו רק דהא אם הטור ס״ל כדעת הרמב״ן דאמר
אמרו בטל מדאורייתא לא הוצרך למיכתב האי דינא באומר לג׳
תנו דילפינן מאמר אמרו דפסול וה״ה באומר לג׳ תנו אבל אם
נאמר דהטור ס״ל כשיטת הרמב״ם והר״ן דא״א פסול מדרבנן
א״כ שדרא קושית הב״י לכוחתי׳ וא״ל כתיר לו דילפינן מא״א
דהא אמרו מיפסל מדרבנן ובאומר לשלשה תנו מיפסל מדאורייתא
מטעם דהוי מילי וכמ״ש לעיל מ״ו דהטור ס״ל כשיטת הרמב״ן
דאמרו פסול מדאורייתא מש״ה ילפינן שפיר מא״א וכתירץ הנ״ל :

ולפ״ז מתורץ קושית הב״י שהקשה להרא״ש מביא ב׳ תירוצים
לתי׳ קמא הרכנה עדיפא מכתב דהרכנה הוא בגופו ולא
מהני כתיבה בנשתתק ולתי׳ בתרא כתב מהני כמו הרכנה ואמאי
כתב הטור דהרא״ש סובר דכתב לא מהני בנשתתק תירץ קמא
דלמא תירוץ בתרא עיקר · אבל לפי מה שכתבתי ניחא לדברי
הטור דכ״ש בסי׳ ק״ם כתב דהרא״ש סובר כשיטת הרמב״ן
דבכתיב׳ בעינן שליחות וכיון דבעינן שליחות מדאורייתא לא מהני
בנשתתק בי״כתב שכתב ליתן גט לאשתו וכן איתא בשלה בירושלמי
דכתב לא מהני דבעינן שליחות ושם כתב למתעסק בעלמא אבל
אם נימא דלא בעינן שליחות רק לאיסורא איכא משום לשמה מהני
כתב דיכול לכתוב כתב שהסופר יכתוב לשמה וכן איתא בתשובת
חוות יאיר בס׳ קל״ז שכתב באם ישבע ע״פ כתב הוי שבועה
מעלייתא דכתיב׳ חשיבה כאמיר׳ ורמייהו מהתלמוד לאמצועי גבי
עדות מפיהם ולא מפי כתבם וא״ת מה ק״ל גבי גט על שישמע
קולו ולא מהני אם כותב לסופר י״ל דשאני התם דהתורה אמרה
וכתב לה משמע שהבעל יכתוב בעצמו רק כשמלו׳ לו ושמע קולו
הוי כתיבת הסופר כאלו כותב הבעל בעצמו משא״כ כשכותב לו
והיינו אתו כמלא מוכח להדיא דכתב לא מהני רק לסברת הרמב״ן
דבעינן שליחות אבל לסברת הרמב״ם ותוס׳ דלא בעינן שליחות
דכתב לא קאי על שהבעל הוי כתיב׳ כאמיר׳ ומהני הכתב לכן פס

בית יעקב בסי' קט"ו דבנשבע ע"פ כתב דהוי שבוע' מעלייתא דכתיב' הוי כאמיר' מדאמרינן בסוט' דף כ"ד דאלמת אינה שותה דכתיב ואמר' האשה אמן למה צריך למעט דמילא שמעינן דאינה שותה דאילה יכולה לדבר וא"א שתשבע אע"כ דשבועה בכתב השבוע' והו"א דשותה דתוכל לשבע בכתב מש"ה צריך למעט אלמת דבכתיבה הוה כאמיר' ואף דתוס' בסוטה בד"ה דכתיב והעמיד' מפרשים דאף לא בעינן קרא כדכתיב מודה דאלמת אינה שותה משום דלא מלי לקבולי שבוע' א"כ אינו ראי' לפסק רש"י ועיין בתומים בסי' ל"ו מ"מ דהא הרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות סוטה דאלמת אינה שותה משום דכתיב ואמר' האשה אמן מדממעט קרא ש"מ דסובר דכתב הוי כאמיר' מש"ה פסק הרמב"ם בנשתתק נותנים הגט ופי' כתב דכתב הוי כאמירה ואף שכבוד בני ידידי הרב המחבר המא"הג אב"ד דק"ק ראקיב הוכיח בחדושיו דשבוע' בכתב לא הוי שבוע' דאיתא במל"מ פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכ"ו דעדים פסולים מן התור' אע"ג דהוי לאו שאין בו מעש' מכיון דהיכא דחותמין על השטר הוי מעשה אף בע"פ הוי מעש' ולוקין העדים אף שלא חתמו בשטר ואי' בתמורה דנשבע הוי לאו שאין בו מעש' ואם נימא דשבוע' בכתב הוי שבועה אמאי חשיב הש"ס נשבע לאו שאין בו מעש' דהא אם נשבע בכתב הוי מעשה ואף אם נשבע בע"פ נמי ליהוי מעשה אלא ודאי דבכתב לא מהני שבוע' מש"ה חשב הש"ס דשבועה הוי לאו שאין ב"מ ודפ"ח רק דאף לסברת בני ני' י"ל דגבי שבועה, כתב כי יבטא בשפתים מש"ה לא מהני שבועה בכתב אבל בעלמא הוי כתב כאמיר' דמוכח מס' המל"מ דכתב הוי מעש' דפסק דהיכא דחתמו העדים בריבית לוקין העדים · לפ"ז יש לומר דהני תירוצים מהרא"ם תלוי' בהאי פלוגתא דאם נימא דשבוע' בכתב הוי שבוע' וע"כ צ"ל דכתב הוי כאמיר' א"כ בנשתתק מהני הכתיב' אבל לסברת התוספות דלא צריך למעט האלם י"ל דשבוע' בכתב לא מהני וכתב לא הוי כאמיר' לתירוץ קמא סובר כסברת תוס' ואף אם נימא דכתב לא הוי כאמירה מ"מ לענין לשמה מהני הכתיב' כמו שהוכחתי לעיל ממה דמהני בגדול עע"ג דהא החרש אינו שומע מה שהגדול אומר שיכתוב לשמה ואע"כ דגדול כותב שיכתוב לשמה ומוכח דלענין לשמה מהני הכתיב' אבל אם נימא דטעמא כסברת הרמב"ן דבעינן שליחות דלא מהני הכתב כמבואר בשו"ת חוות יאיר סימן קל"ב ואיתא בב"י סי' ק"ב דהרא"ם סובר בשיטת הרמב"ן דבעינן שליחות מש"ה מביא הטור דהרא"ם כתב בנשתתק לא מהני הכתיבה :

ולפ"ז ניחא מ"ש הב"י דמירושלמי מוכח בנשתתק לא מהני הכתב ולא ביאר מהיכן מוכח לפמ"ש ניחא דא"י בהדיא בירושלמי דכתיב' בחרש לא מהני משום דאין שליחות לחרש מוכח בהדיא דהטעם משום שליחות וממילא מהני מה שכותב ליתן גט לאשתו וכבר האריכתי בתשובתי לכבוד הרב הגדול מ"מ דקאזינץ ופלפלתי הרבה בפי' הירושלמי ואף שכתבתי דמירושלמי מוכח דבנשתתק לא מהני הכתב מ"מ נרא' לענ"ד דמהש"ס דילן מוכח איפכא דהש"ס סובר כתירוץ בתרא מהרשב"א דכת' מהני בנשתתק דהרשב"א מקש' דאי נימא דהרכנה עדיף מכתב מאי מקשה הש"ס בגיטין דף ע"א על ר"כ דס"ל דחרש שיכול לדבר מתוך הכתב דכותבין ונותנין ומקש' ר"י מה קמ"ל תנינא דבנשתתק מהני הרכנה דהא ממתניתין הוי אמינא דדוקא הרכנה מהני אבל לא בכתב ור"כ אשמועינן דאף בכתב מהני וי"ל דבירושלמי מקשה על רשב"ג דסובר דכתב מהני דהא בתוספתא קתני דאינו גט וס' ר"י דהאיך ממעט הרכנה דהא במתניתין קתני דמהני הרכנה ומפרש קרבן העדה דה"פ דצ"ל דלאו דוקא דה"ה גבי כתב דלא מהני דהיינו בכתב אמרו לו פר פלוני שיכתוב ולעדים שיחתמו מש"ה לא מהני ור' יונה מתרץ דהרכנה עדיפא א"כ קשה לי כמו דמקשה על רשב"ג מתוספתא ה"ל להקשות על ר"כ דרב סובר דגבי חרש מהני הכתב דהא בתוספתא קתני דלא מהני הכתב וא"ל דרב סובר כר"י דגרס בכתב לא מהני דמיירי בא"א דהא רב סובר בדף כ"ז דטעמא דר"א ור"י משום בזיון ולית לי' טעמא דשמואל משום מילי ולדידי' אף א"א כשר דהרא"ם והר"ן מפרשים דהא דאמרו פסול א"כא טעמא דמילי ואף להרמב"ן דפסול משום לשמה וכיון דסובר מילי לא מימסרן משום בזיון והיכא דהבעל אמר לאחד שיאמר לחבירו שיכתוב דהאי שהסופר לכתוב וכ"כ המרדכי בפרק מי שאחזו וע"כ לית ליה טעמא דהרמב"ן ולמה קתני בתוספתא דכתב לא מהני דלדידי' אף א"א כשר ואף בכתב מהני א"א וגם צ"ל דסו"כר"מ דהרכנ' עדיפא דרב' אם הרכנ' עדיף נשמע דדוקא הרכנה מהני אבל כתב לא מהני והאיך מכשיר רב הכתב אף גבי חרש וא"ל דרב סובר מילי מימסרן אפ"ה סובר דא"א פסול דרב אזיל בשיטתו דכו"ר דקהם סופר ועד כשר ועיין בדף פ"ו ואתי' מיני' תורבא ד מגין יאמר נסיפר שיקחנו ג"כ וגרס בתוספתא בכתב לא מהני א"א כמו שמפרש קרבן העדה זה ניחא דשבר שבאמי בהם מרדכי

לרב דטעמא משום בזיון כשר א"א והדרא קושיא לדוכתי' על רב מתוספתא וי"ל דרב ראה מתניתין דקתני הרכנה מהני וסובר דכתב דמיא להרכנה וקי' לו דמתניתין ותוספתא סתרי אהדדי דבתוספתא משמע דבכתב לא מהני ה"ה הרכנ' לא מהני ומתרץ דגרס בתוספתא הגט פסול ופסול הוא מדרבנן ואף אם גרס אינו גט דהא אי' בדף ק"ג האומר כתוב גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה דאינו גט ומפרשים טעמא דיאמרו גיטה קודם לבנה חזינא דאף על לשון אינו גט נמי פירושו דפסול מדרבנן ותוספתא מיירי בפקח וחכמים גזרו דכתב לא מהני ובנשתתק מהני הרכנה משום מ"מ הכתב מהני ול"ק מתניתין ותוספתא אהדדי והאי לא אסיק דאלם שאני :

ולפ"ז מתורץ קושית הרשב"א שהקשה דמאי מקשה הש"ס דלמא הרכנה עדיף ורב אשמועינן דאף כתב מהני דהא אליבא דרב מוכרח לומר דהוכיח דינא ממתניתין כדי שלא נשאר קושיא על הרב מתוספתא ומוכרח לומר לרב הוי קשה למתניתין ותוספתא סתרי אהדדי הא תינח אם נאמר דרב מדמה כתב להרכנ' והוי קשה מתני' ותוספתא אהדדי אבל אם נאמ' דהרכנ' עדיפ' לא קשה מתניתין על תוספתא וא"כ נשאר הקושיא על הרב מתוספתא וע"כ צ"ל לרב דהרכנה וכתב דמיא להדדי ושפיר מקש' הש"ס מה קמ"ל תנינא .מגלא מוכח מהש"ס דילן דסובר דכתב דמיא להרכנ' ולא כרב מנא בירושלמי דסובר דהרכנ' עדיף מכתב ואף למסקנא דמסיק לאפוקי מדר"כ ממעט חרש גמור דמיירי ר"כ אבל מה דמסיק דכתב והרכנ' דמיא להדדי מהאי לא ממעט ומכוין דהש"ס דילן סובר דלא כר' מנא אנן קי"ל כוותי' דהש"ס בנשתתק מהני הכתב אך בשאלה דילן מבואר שעשה שליח והשליח יאמר לסופר לכתוב ולעדים לחתום הוי א"א ופסול לכל הדיעות להרא"ם והר"ן ולסברת הב"י פסול מדרבנן ולהרמב"ן פסול מדאורייתא ואף שכתב רומ"ת להרשב"א מהני קנין נראה דהאי תליא בפלוגתא דהרמב"ן והרא"ם והר"ן והרמב"ן דאמר אמרו פסול אף שאמר לסופר ולעדים בפה הבעל אפ"ה פסול משום דבעינן שישמע קולו דווקא וא"כ הקנין ג"כ לא מהני דבעינן שישמע קולו אך להרא"ם והר"ן כשאומר השליח לסופר והעדים מפה הבעל דשאין לכתוב הגט יעיין בדרישה בסימן ק"ב וכשהבעל עושה קנין הוי כאלו אמרו בפה הבעל ומהני קנין אך לסברת הרמב"ן פסול מדאורייתא מי יכניס ראשו להקל נגדו לכן מחמת ספק אי אפשר ליתן הגט וד' יצילני משגיאות ויראני בתורתו נפלאו' כ"ד הצעיר שביש"ראל דבוק באהבתו · הק' יצחק אברהם בא"א מו' הגאון המפורסם המנוח מוהר"ר דוב בעריש כ"ץ ז"ל מורה בק"ק פינטשוב והגליל :

סימן עא

נשאלתי מבי דינא רבא הרבניש המובהקים רב"ד דק"ק פינטשוב ובראשם כבוד מחו' הרב המא"ג הגאון מוהר"ר גבריאל אב"ד דק"ק הנ"ל ותורף השאלה שהי' בכאן איש אחד והלך למרחקים והניח את אשתו בחזקת שפרשה נדה ואחר כלות אחד עשר חדשים ומחצה ילדה האשה וולד קיימא וכשמוע הבעל הדבר הזה אחזו גו חיל ורעדה ושלח שליח לקהלתינו לכבוד הגאון אב"ד כדי לדעת אם אשתו אסור' עליו או שמותרת לו ואח"ז בא בעל אשה לביתו ונתודע שאחר נסיעת בעלה הי' לאשה אורח כנסים במשך שלשה חדשים אחר נסיעת בעלה מאתה וכל מגמתה הי' להפלת הולד ונוסף לזה שנתברר שלקח' רפואות להפיל הולד והיא אמר' ונתנ' אמתלא לדברי' שאחר תשע' חדשים מעת נסיעת בעל' מאתה היתה יראה שיהי' ריבון יגלי' בגלל כן עשתה זאת גם הקול כפעמון נשמע שכל ימי עבור' היתה מקללת ומארת הולד שבתוך מעי' גם אחר שילד' הית' בפיה קללת הולד וגם הרופא העיד שהאשה בקשה מאתו שיתן לה רפואות להפיל הולד והרופא לא שמע לקולה וגם העיד' האשה אחת שביום ב' אלול תקמ"ד הי' לאשה הנ"ל אורח כנסים אול ביום ג' אח"ז איז בעל אשה אוועק גיפארין ובר"ה תקמ"ה הי' לה ג"כ אורח כנסים ואחר חג הסוכות תקמ"ה הי' לה ג"כ אורח כנסים אוג בחודש טבת תקמ"ה האט מען נאך קיין עיבור אן געזעהין אוג בחודש אדר האט מען ערשט אכן געזעהין איין עיבור קלא אוג בפורים האבין דיא נשים חוכא ואטלולי גימאכט זיא האט געזאגט זיא איז הית זיבעטין חודש אוג מאן זאגט גאר ניכט אן היסר אן וגם העידה האשה שהאשה כובסת בגדי נדתה שני פעמים אחר נסיעת הבעל ובקשו מאתי לחוות דעתי האיך דעתי לעת התורה מכרעת והרב הגאון מוהר"ר גבריאל שלח תשובתו אלי והאריך בתשובתו ומגדל בהיתרא דהאי איתתא ע"כ תורף השאלה :

תשובה מאוד קשה עלי להכנים דאיסור א"א חמורה היא כבוד הגאון אב"ד ובית דינא רבא הפליגו בו

להורות להם דעתי ואין משרבים לגדולים ע"כ אחוה דעתי הקלושה וזה הפלי' בעז"ה ית"ש צורי וגואלי והנה יש לאשה הנ"ל כמה צדדים להיתרא חדא דאשה יולדת הולד קרוב לשנים עשר חודש אחר נם עת בעלה מאחה ושני שהי' לה ג' והשתא אחר דפירש בעלה ממנה ושלישי שנטלה הרפואות להפיל הולד ורביעי דששה חמשה חדשים לאחר שפירש בעל' ממנה ולא הי' סוכר עובר' כתבהר שכל בגבית העדות ובניהון בספק ראשון מה שילדה קרוב לי"ב חודש דבר זה מ ואר בהרמב"ם בפרק ל"ו מהלכות א"ב ופסק כרב' תוספא' דאמרינן אשתהויי אשתהה והטור בא"ה ובש"ע קבעו להלכ' כהרמב"ם ומו"ז הרמ"א בהגה"ה כתב היכא דליכא ע"ז כיעור אמרינן אשתהה והאחרונים הח"מ וב"ש שדו בי' נרגא ומבי' ' שם התוספו ז תוספות סוברים דלא קיי"ל כרב' תוספא' והנה הרי"ף השמיט הא דרב' תוספאה וכתב היש"ש בחדושיו על יבמות דכיון דהרי"ף השמיט הא דרבה תוספא' ש"מ דסובר דלית הלכתא כרבה תוספא' ומרדכי כתב דהיכא דהרי"ף ותוס' קיימו בחד שיט' הלכ' כוותי' נגד דעת הרמב"ם א"כ א"א להמציא עזר והרוצ' לאסור בנ"ל מאחר דהרי"' ותוספו' סת' בי' נגד הרמב"ם:

אמנם נרא' שדעת רש"י והרא"ש ושאר פוסקים סוברים כדעת הרמב"ם ואף שאינו מפורש היכן דעת רש"י והרא"ש נוטים נראה להוכיח שדעת רש"י והרא"ש כהרמב"ם כאשר אבאר בעז"ה והוכפות לשיטת'אזלו מש"ה פוסקי' דלא כרב' תוספא' דמוהרי"ק בש' מן ק"ג כתב דטעמא מהתוספות דסוברים דלית הלכתא כרבה תוספא' דתוספות בפרק הערל ' ף פ' מקשים דמנלן להש"ם לפס"ת דרבנן פליגי על רשב"ג מדאמר שמואל הלכ' כרשב"ג דלמא דאמר הלכ' כרשב"ג בנולד לבן ח' ומתרצים דבהא לית הלכתא כרשב"ג מדר' אבהו דהכא נכיון דלית הלכתא כרשב"ג ממילא אין הלכה כרב' תוספא' ולא תמא בתשובות מהרי"ן לב בחלק רביעי בסימן י"ט יש לחקור דהא דרב' תוספא' דהכשי' בשה"י"ב חו' דוק' בלאו' חזקת כשרו' לאם' א"ד דר' תוספא' הכשיר אף בליכא חזקת כשרות נרא' דהי' מסופק אם אשתהה שהיה ואם אשתהה שהיה הכשיר רבה תוספא' אף בליכא חזקת כשרות לאשה אבל אם נימא דאשתהה לא שהיה והכשיר רק משום חזקת כשרות כדאמרינן שמוך מי עוט דאשתה' לחזק'ד"כשרו' ואף דקיימ"ל רובא עדיף נגד מיעוט וחזקה יש לתרץ בכמה אופני' ואין רצוני להאריך:

וגם אה לענ"ד ל וכית מהתוס' דסוברים דרבה תוספאה הוי' מכשיר אף מבלי חזקת כשרות מטעם דאשתהה שהיה דאיתא בנדה בדף ל"ח אמר רב אדא בר אהבה ש"מ קסבר ר"י שפירא גרים פי' רש"י שיפורא שתוקעין בו ב"ד בקידוש החודש הוספות בד"ה שיפורא וא"ת מנלן שיפורא לחודש לבנה גרים ומתרצים מסיפא דברייתא מוכיח דקדם לבנה גרים דקתני אבל קשתה יום אחד בסוף שמנה ושנים בתחילת תשיעי ואפילו ילדה בסוף ט' והוא יכולה לידע דקשתה שני' בתשיעי אי לא דמיי"ג בחודש הלבנה דכשי לאיכא דילד' בסוף ט' כגון שילד' לרע"ג ימים דלא מתחיל תשיעי שלה שלשים יום מקודם לידתה דאי נקט יום ראשון שהיה יולדות לרע"א דאין הולד משתהא יומי דלא קיי"ל כרבה תוספאה תשמע להדיא אי קיי"ל כרבה תוספאה לא יוכל לדעת אימת מתחיל תשיעי שלה דלמא אשתהה מש"ה מוכרח התוס' למימר דלא קיי"ל כרבה תוספאה ואם נימא דהא ספות סוברים דרב' תוספאה הכשיר משום חזקת כשרות ע"כ מוכרח לומר דלא שהיה אשתהה א"כ אף דקיי"ל כר' תוספאה נמי יכולה לידע אימתי הוא תשיעי שלה דגבי זיבה אזלינן בתר רובא כדאיתא בהדיא בפ' בן סורר ומורה ואזלינן בתר רובא כשנולדה לרע"ג ימים הוי מתחילות שלשים יום מקודם לחודש תשיעי ולא חיישינן שמא אשתהה דאשתהה לא שהיה ואמאי הוצרך התוספות למימר דלא קיי"ל כרבה תוספאה ע"כ מוכח דר' תוספאה הכשיר אף בדליכא חזקת כשרות דאשתהה שהיה מש"ה מוכרח התוס' לומר דלא קיי"ל כרב' ת ספאה:

ועוד יש להוכיח דתוס' סוברים דר' תוספאה הכשיר אף בדליכא חזקת כשרות דאשתהה שהיה דאיתא בנדה בדף כ"ז מעשה ונשתהא הולד אחר חבורו שלשה ושלשים יום הניחא למ"ד יולדות לתשעה יולדות למוקטעין אלא למ"ד אינה יולדת למוקטעין מא"ל פירש רש"י הרווייהו בחודש שביעי דקודם כולי האי לא הוה ואם זה בשבעה וזה בשמונ' לא חיו ומדקר: כהו ולד ולא נפל מכלל דבני קיימא נינהו ומקשו התוספות ונימא דנגמר צורתו ואשתהה דהכי אית ליה לרבה תוספאה יש להקשות אמאי צריך להקשות מרבה תוספאה הוי ליה להקשות מרשב"ג דסובר בן ח' ששהה שלשים יום הינו נפל וא"כ משכחת דנולד בשמיני ושהה שלשים יום ויצא מתורת נפל וי"ל דאף אליבא דרשב"ג דסובר כששה מהני מ"מ לא שכיח דחי שלשי' יום וכשנולד בשמיני מיקרי נפל דמסתמא לא חי דהלת"ם קשה דהא בברייתא קתני בבן ח' הרי כאבן ואסור לטלטלו אמאי יהי'

אסור לטלטלו דהא כשיחי' שלשים יום יצא מתורת נפל וא"ל דבברייתא מיירי בלא נגמר שערו וצפרנו והא הרמב"ם בה"ב מהלכות יבום פסק אף בלא נגמר שערו וצפורנו מ"מ כשהי' שלשי' יום אליבא לרשב"ג יעוין במ"מ ובש"ע בהלכות יבום וע"כ צ"ל דמש"ה אסור לטלטלו דמסתמא לא חי שלשים יום מש"ה לא יוכל להקשות מרשב"ג דרשב"ג ע"כ סובר דאשתהי לא שכיח ומסתמא נפל מיקרי רק באם שחי שלשים יום אמרינן אם זה הי' ואזלו קושיות הש"ם אף אליבא דרשב"ג ואי נימא דתוספות סוברי' דטעמא דרבה תוספאה דמכשיר משום חזקת כשרות אבל אשתהוי לא שכיח א"כ מאי מקשו תוס' מרבה תוספאה דאף אליב' דרבה תוספאה נפל מיקרי אלא ע"כ דתוספות סוברים דרבה תוספא' מכשיר אף בדליכא חזקת כשרות דאשתהוי שכיח א"כ שוכחתי' דהתוספות סוברים דרבה תוספאה היה מכשיר אף בדליכ' חזקת כשרות:

לפ"ז יש לומר דרש"י למפרש בפ' הערל בדף פ' דרבי סובר אשתהוי לא מחזקינן כבר קיימא על שיהו' בן עשרים שנים כר' אבהו יע"ש דרש"י סובר דרבה תוספאה מכשיר אף בדליכא חזקת כשרות ומתורץ קושית התוספות מה שהקשו על רש"י לשיטת רש"י רבה תוספאה לא אתיא אפילו כרבי דרבי לא חשיב בר קיימא ולומר אשתהוי אלא ע"י הכרה יתירה שהוי עשרי' שנים דיש להקשות לסברת התוספות בלא"ה כיון דליכא דבן ח' אינו הלכה כרשב"ג דהלכה כר"א דבעינן עשרי' שנים א"כ קשה לרש"י דסובר דרבי בעינן עשרים שנים א"כ מאי משני דעביד כרשב"ג דהא רבי בעצמו לא סבירא ליה כרשב"ג וקשה על רבה תוספאה דמתרץ כרבים עבד דהא רבי לא סבר כרשב"ג וי"ל דהלי' פירשו דכיון דרבי ורשב"ג סוברים אשתהוי אף דרבי ורשב"ג המה מחולקים גבי ר בעינן עשרים שנים ולרשב"ג סגי שלשים יום כיון דתרווייהו סוברים אשתהוי שפיר רבה תוספאה נ"כ אשתהוי וא"כ קשה אף לשיטת התוספות דאינו הלכה כרשב"ג רק הלכה כר"א מ"מ איכא למימר דהלכ' כרבה תוספאה דכיון דרבים סוברים אשתהוי וצ"ל דכשלמא אי אמרינן דהלכ' כרשב"ג דבעינן בשלשים יום ולא בעינן הוכח' יתיר' הש' נותנת דהלכ' כר"א שצא' אף בדליכ' חזק' כשרו' אבל כיון דהלכ' כר"א דבעי' ך' שני' דבעי' ספרי' גדול' ל"ל דהלכ' כר' תוספאה דהת' איכא הוכח' יתירה שהו עשרים שנה מש"ה אמרינן אשתהוי ומוכרחים לפסוק דאין הלכ' כר' תוספאה אבל רש"י סובר דר' תוספאה הי' מכשיר רק משום חזקת כשרות וחזקת כשרות אלים כמו הכרה יתיר' מעשרים שנים מש"ה אמרינן דרבה תוספאה סובר כרבי אף דרבי סובר דבעי עשרים שנה לגבי רבה תוספאה איכא חזקת כשרות וחזקת כשרות אלים כמו דמהני עשרים שנים ומשני דרשב"ג נמי סובר אשתהוי כרבים עבד לענין אשתהוי אף דלא קיי"ל כרשב"ג דהלכ' כר"א מ"מ הלכה כרבה תוספא' דחזקה אלים כמו הוכחה דעשרים שנים וביותר נראה דתוס' מוכרחים לפסוק דלא כרבה תוספאה דאיתא במתניתין בריש פרק החולץ ספק בן תשע לראשון ספק בן שבעה לאחרון יוציא והולד כשר וחייבין באשם תלוי אמר לי' רבא לר"נ לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים לתשעה ילדן פי' רש"י ולייתי' חטאת דודאי בר ק מ"א א"ל רוב נשים לתשעה יולדין וכל היולדות לתשעה עוברה נכר לשליש ימי' וה הוא ע ולא הוכר עוברה לשליש ימי' אי'תרע לי' רובא פי' רש"י דאי הוכר עוברה לא הוה מספקא לן מיהו קשה דאכתי נשאר קושית הש"ם לימני דחייב חטאת במתניתין סתמא קתני משמע אף דנשא שני בתוך חודש לאחר מיתת הראשון ואיתא במורחי פי' וישב ויפה כמשלם חדשים שבן ז' הוכר עוברה בשני חדשים ושליש חודש א"כ כשנשאת בתוך חודש ראשון והוכר עוברה לשלשה חדשים אחר מיתות בעלה אף שהוכר עוברה מסופקים שמא מבעלה ראשון הוא וגם שמא מבעלה שני הוא שילדה לשבעה וילדת לשבעה ה כר עוברה בשני חדשים ושליש וכיון דהוי' הכרת עוברה נמי"ה מסופקים חייב חטאת דרוב נשים לתשעה ילדן כקושית הש"ם ואמאי קתני במתניתין דחייבים אשם תלוי וי"ל כהאי גוונא ליכא לאסתפוקי דנימא דמיירי בנשאת בתוך חודש ראשון מש"ה בהיות חודש ילדה אם ילדה שבעה חדשים לאחר נשואין מהשני ליכא ספק כלל דודאי משני הוא דאי מבעלה הראשון הוי בן ח' ובן ח' לא חיי וא"ל דחיישינן דשמא מעוברת היתה חודש קודם מיתות בעלה והוא בן ט' לראשון ז"א דהא מדלא הוכר עוברה על שלשה חדשים לאחר מיתת בעלה אם היתה מעוברת מקודם הי' נם הוכר עוברה לשני חדשים אחר מיתת בעלה ומדלא הוכר עוברה עד שלשה חדשים לאחר מיתת בעלה בודאי לאו מהראשון הוא ואם ילדה ח' חדשים לאחר נשואין משני והוי ט' חדשים למיתת בעלה בודאי מן הראשון דאי משני לא חי בשמנ' חדשים ותו ליכא למימר משני הוא ונתעבר' חודש אחד אחר נשואין מדהוכר עוברה לשלש' חדשי' אחר מית' בעל' בודאי מהראשון הוא דאי משני בעם

לא היה הליר עיבר' וכיון דליכא לאשתפוקי בהס"ג מש"ה לא קתני במתניתין דחייב חטאת אבל אם נימא דהלכה כר' יוספא' דאמרינן אשתהי הדרא קושיא לדוכתי' ליתני דחייב חטאת שנשא בתוך חודש לאחר מיתת בעלה וילדה לשבעה חדשים וכמה ימים לאחר מיתת בעלה והי' הוכר עוברה בסוף ג' חדשים ומסופקים דשמא לראשון הוא וגם איכא לאשתפוקי דשמא משני דהולד נגמר בשבעה והא ליליד לא' וחיי י"ל דאשתהי ומפני מה לא קתני דחייב חטאת אלא ע"כ דמתניתין לית לי' כר' יוספא' דמש"ה לא יוכל למיתני ספק בן שבע' ובן תשעה דחייב חטאת דממ"נ לא הוי ספק כפי שכתבנו ותהאי טעמא פוסקים התוס' דכיון דסתם מתניתין לית לי' כרב' יוספא' מש"ה לית הלכתא כרב' יוספא אבל רש"י לשיטתו אזיל דסובר דטעמא דרב' יוספא' משום דאית לה חזקת כשרות והיכא דליכא חזק' לא אמרינן אשתהי מש"ה לא יוכל למיתני במתני' דחייב חטא' דממ"נ לא יוכל לאשתפוקי כפי שכתבנו · אבל היכא דאיכא חזקת כשרות הלכ' כרב' יוספא לשיטת רש"י · והדרינא לדברי ראשונים שדעת התוספות דרבה יוספא' מכשיר אף מבלי חזקת כשרות וכיון דלא קיי"ל כרשב"ג רק כר"א דבעינן הוכחה יתירה מש"ה לית הלכתא כרב' יוספא' :

אבל לשיטת רש"י דמפרש דרבה יוספא' מכשיר רק בדאיכא חזקה ואף דלא קיי"ל כרשב"ג רק כר"א דבעינן הוכחה יתירה מ"מ הלכה כרבה יוספא' נמצא דזכינו לדין דרש"י סובר כשיטת הרמב"ם דהלכ' כרבה יוספאה וגם נראה דהרא"ש סובר טעמא דר' יוספא' משום חזקת כשרות וממילא הלכ' כר' יוספא' דהרא"ש בפרק עשרה יוחסין הקשה על בה"ג דפסק במי שהלך בעלה למד"ה וילדה אשתו דהולד כשר דאמרינן דלמא אתא בעלה בצנעה ושימש א"כ למה לריך הש"ס למימר דטעמא דר' יוספא' משום אשתהי ליגנא האי טעמא דלמא אתא בעלה בצנעה ושימש ויש להבין מ"ש דבה"ג דפסק שהולד כשר משום דלמא בא בצנעה ושימש משום שמא מכשיר הולד ואשה ול"ל דטעמא משום דאשה יש לה חזקת כשרות וא"כ אם נימא דרבה יוספאה הוי מכשיר אף בדליכא חזקת כשרות מאי מקשה הרא"ש על הבה"ג דמש"ה הוצרך לומר טעמא דאשתהי להכשיר אף בדליכא חזקת כשרות' ע"כ מוכח דהרא"ש סובר דר' יוספא' הכשיר רק בדאיכא חזקת כשרות וכבר כתבנו אף דלא קיי"ל כרשב"ג וקיי"ל דהלכה כר"א הלכה כרבה יוספא' משום דאיכא חזקה כמו הוכחה יתירה · ועוד דעיקר טעמא מזה הפוך דלית הלכה כרבה יוספאה משום דלא קיי"ל כרשב"ג והרא"ש בפ' הערל כתב בהדיא דהלכה כרשב"ג ממילא הלכה כרבה יוספאה וגם הרמב"ן פסק דהלכה כרשב"ג אף בבן שמונה וכיון דפסק דהלכ' כרשב"ג ממילא פסק הלכה כרבה יוספאה וגם המרדכי כתב דאין הולד משתהי יותר מן י"ב חודש הרי בהדי' דסובר כהרמב"ם וגם הה"מ מביא בשם הסמ"ג דפסק בהראב"ד והעיטור דגדול אחד פסק כהרמב"ם והה"מ פסק ג"כ כהרמב"ם נמצא בירנו דלדעת רש"י והרא"ש והרמב"ן והסמ"ג והה"מ סוברים כדעת הרמב"ם ואף שהתוספות חולקים על הרמב"ם מ"מ דכיון דרבים הם דהיה כהרמב"ם אזלינן בתר רובא ודעת התוס' הוא דעת יחיד ויש עדיין נפסק לומר דכיון דאיסור חמור לילך אחר המחמיר כדעת התוס' אף שרבים חולקים עליהם ז"א דאיתא בתשובת מהרי"ן לב בחלק אה"ע בסימן י"ט הים למיון היכא דאיכא פלוגתא דרבתא קצת הפוסקים סוברים שאסורה לבעלה וקצתם סוברים דמותרת לבעלה אי אזלינן לחומרא ומסיק דלאו אזלינן לחומרא הוי גט מעושה כשאר פוסקי' היא מותרת לבעלה ואזלינן בתר רוב ולא נלך אחר קצת שמחמירים וגם בב"ש בסימן י"א מביאו תשובת הר"י לוי בדינים הללו לא שייך לילך אחר המחמיר כי יש לך קולא לצוף על הגט לכן יש להלך אחר רוב דיעות · וביותר נראה לע"ד דהיכא דיש לאשה חזקת כשרות אף התוס' מודים דאמרינן אשתהי דכיון לפירוש התוס' סובר ר"א כרבנן דחכמים סוברים דשתי עשרים שנים יצא מתורת נפל דאמרינן אשתהי וחזקה אינה כמו הוכחה עשרים שנים ואמרינן אשתהי דהא דסוברים דלית הלכתא. כרבה יוספאה שהתוספות סוברים דרבה יוספאה הוי מכשי' אף בדליכא חזקה בהאי פוסקים דאינו הלכה · אבל בדאיכא חזקת כשרות אף התוס' מודים דהלכה כר"ת והן הן דברי מ"ז הרמ"א בהגה"ה דכתב בסימן ד' סעיף י"ד ודווקא שלא ראו בהדבר מכוער · אבל אם ראו בה דבר מכוער לא אמרינן אשתהי דהרמ"א כתב האי דינא לכ"ע אף לדעת התוספות דכיון דיש לה חזקת כשרות אף התוס' מודים דאמרינן אשתהי ודלא כב"ש וח"מ שהביאו דעת התוס' דלא קיי"ל אשתהי דכיון דהרמ"א כתב ומחלק בין דבר מכוער לאינו דבר מכוער והיכא דאיכא חזקת כשרות אף התוס' מודים דאמרי' אשתהי לפי שבררנו ניחא דברי מ"ז הרמ"א דיש להקשות דהרמ"א פסק כהרמב"ם דאמרינן אשתהי דבשלמא דפסק אשתהי לשיטתו אזיל דפסק בפ' א' מהלכות יבום דבן ח' ששהה

שלשים יום אף בלא נגמר שערו וצפרנו יצא מכלל נפל דאמרינן הולד נגמר בשביעי רק שהשה דרשב"ג מיירי אף בלא גמרו שערו וצפרנו ע"ש במ"מ מש"ה פסק דגבי אשה היכא דילדה לי"ב חודש דהולד כשר דאמרי' דאשתהי אבל לדעת הטור דפסק דשה' שלשים יום לבד לא מהני דבהאי לא אמרינן דהולד אשתהי רק היכא דגמרו שערו וצפרנו דאיכא הוכח' דנגמר בשביעי מש"ה אמרינן אשתהי הסבר' נותנת דגבי אשה דליכ' הוכח' דהי' אשתהי לא אמרי' אשתהי והרמ"א פס' בה' יבום כדעת הטור דבעינן שערו וצפרנו א"כ למה פסק גבי אשה דמתניתין הלי סברא אשתהי כיון דליכא הוכח' דהי' אשתהי למה מהני דנימא אשתהי אבל לפי מה שכתבנו היכא דאיכא חזקת כשרות אף התוספות מודים דאמרינן אשתהי והרמ"א מחלק היכא דליכ' ה"כ אמרי' אשתהי וטעמא דידי' משום חזקת כשרות אלים כמו הוכח' בגמרו שערו וצפרנו · ועוד נראה לצדד בהתירא דהאי איתתא דאית' בתוס' בכתובות בדף ט' וא"ת ונוקמא בחזקת נדקת דנאנסה היתה ומתרצים משום רובא דברצון וא"ת לית כאן ס"ס דספק נאנסה כמאן דליתא משום רובא דברצון ומתרצים רובא דברצון הוא רוב רק מדרבנן ובמקום ספק ספיקא הוי ס"ס מעליא · והיתא בתור' שלמים דפלוגתא דרוותא מיקרי ספק וא"כ גבי אשה הנ"ל איכא ס"ס קלא דלגזו כדעת הרמב"ם דהוי אשתהי ואת"ל כדעת התוספות דלא אמרינן אשתהי דלמא היתי באונס ובמקום ספק ספיקא האי ספק אונס הוי ספק מעליא · ואם נפסק לומר דהוי ס"ס שאינו' מתהפכת יעוין במו"ז הש"ך שכתב בסי' ק"י ס"ק ט"ו שספק דלוואתא גבי עצם שנשבר ואין עור ובשר חופין את רובו אינו מכשיר משום דהוי ס"ס שאינו' מתהפכת אבל בצפורן שחוב הוי ס"ס מעליא דמהיכי תיתי לומר דאדי נכנס ומוכרח להתחיל אם נכנס או לא נכנס והוי ס"ס מעליא וה"ה בנ"ל מהיכי תיתי לומר שזינת' כמבואר בתשובת הריב"ש דזנות לא שכיח ומתחילין לומר דשמא לא זינת' דאשתהי ואת"ל דזינת' שמא באונס הי' ועיין בב"ש בסי' ל' ס"ק מ"ג שמביא בשם מהרי"ן כשילד' אחר גירושין דשמא אחר גירושין זינת' ואת"ל קודם גירושין שמא זינת' מעכו"ם ועבד הלמא כה"ג הוי ס"ס מעליא וא"ל א"כ מאי מקשו הש"ס רב' יוספא' כמאן כרבי דלמא ר' יוספא' מתיר משום ס"ס זה ליתא דאם נימא דסובר כרבנן האי ספק אשתהי ליכא ספק כלל דרבנן סוברים דהולד אינו משתהי · ועוד דהא רב' יוספאה מתיר אף באשת כהן ובאשת כהן ליכא ספק דנאנס' דנאנס' אסורה לבעלה ועוד נרא' לצדד בהתירא דאיתא בכתובות בדף י"ג הית' מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת ומסקנא אף ברוב פסולים אלא' היא נאמנת מטעם שאומרת ברי וגם בארוסה ולא יוסתו ואמרה שמארוס נתעברה נאמנת אף ברוב פסולים אלא אפ"ה נאמנת מטעם ברי שלה והתוספות סוברים בשתי עשרים שנים אף לרבנן דלית להו אשתהי מ"מ דכיון דאיכא הוכח' יתיר' אמרינן אשתהי אלמא דמיעוט וולדות משתהי דאל"כ מאי מהני הוכח' יתיר' א"כ איכא למימר דאף התוס' פוסקים דלא כרב' יוספא' טעמא דידי משום דרובא אינו משתהי איכא נחלק דדוקא כשאינ' אשה לפנינו לשאול אותה בהאי אין הלכ' כר' יוספא' טעמא דרוב אינ' משתהי אבל באשה לפנינו ואומרת ברי מבעל' נתעבר' אף דרוב דלא אשתהי מתנגדת נגד' דהא גבי מעוברת וארוס' ג"כ הרוב מתנגדת נגדה ואפ"ה מהימנא מטעם ברי דידה ה"ה בנידון דידן נמי מהימנא בברי דידה · וא"ל דמש"ה מהימנת גבי רוב פסולים אלא דהתם ליכא רק איסור מדרבנן דב"ש בסי' ד' הקשה למה נאמנת גבי רוב פסולים דהא עיקר דעיקר טעמא דנאמנת בלא דיבור' הוי ספק ממזר והספק מדאורייתא מהני ברי דידה והכשיר אף מדרבנן אבל בדאיכא רוב פסולים הוי ממזר ודאי ולמה נאמנת ומתרץ דאפילו ברוב פסולים אכתי איכא ספק ממזר די"ל דהיא הלכה לגבה בועל וקבוע כמחצ' על מחצ' · אבל בנידון דידן דכל מי שנבעלה' אסורה לבעל מדאורייתא ולא מהני ברי דידה · אבל זה אינו דהא הכא אף שנבעל' אינה אסור' רק מדרבנן דמדאורייתא' אוקמא בחזקת לדקת שנאנס' דרובא ברצון אינו מדאורייתא : ודמיא ממש למעוברת וארוס' ומהני ברי דידה ה"ה גבי אשה דידן מהני ברי דיד' · ולא מבעיא לדעת רבינו יונה דסובר דטוען פ"פ והיא אומרת נאנסתי דנאמנת כיון שטוענת ברי ה"ה באשה דידן נמי מהני ברי שלה ואף שהרא"ש חולק על ר"י בהאי מודה הרא"ש דהתם מודית שזינתה וכיון רובא ברצון מש"ה לא מהני ברי דידה אבל הכא דהיא טוענת שמעולם לא זינת' וזנות לא שכיח כדאיתא בתשובת הריב"ש מהני ברי דיד' ורמי' לדברי דברים פרק שני דכתובות מקשו הש"ס מכדי האי מגו והאי מגו מ"ש ומשני התם הוי שחוט פירוש התוספות דכיון דהיא אינ' יכולה לומר בתולה הייתי מש"ה סובר ר"י דלא אמרינן מגו אבל גבי שדה איכא לי' מגו אלמא דיש לחלק בבה"ג · ואם נפסק לומר א"כ מאי

מקשו הש"ס ר' תוספאה כמאן כרבי דלמא לעולם כרבנן וטעמא דר' תוספאה משום דאומרת ברי זה ליתא קדא דר"ת אמר שהם משמע דאף דאין טוענת ברי ועוד דר"ת מכשיר אף לכהונה ולכהונה לא מהני ברי דידה דאשה אינה כשירה לכהונה רק בתרי רובי ועל"כ דסובר כרבי ואחר שכתבתי כל זה בא לידי ספר נודע ביהודה שחבר הגאון החסיד מופת דורינו מוהר"ר יחזקאל סג"ל לנדא אב"ד ור"מ דק"ק פראג וראיתי בתשו' בתו שכתב ג"כ דתוספתא מטעם ברי הוא ושמחתי שכוונתי לגדול כמותו ונמצא בירדנו דהא ליתא דאשתהי לא הוי ריעותא דכבר הבאתי שהתוספות מודים בנידון דידן ובלא"ה בירדנו שדעת רש"י והרא"ש והסמ"ג ורבינו מאיר ומרדכי סוברים כשטת הרמב"ם דאמרינן אשתהי ודעת התוספות הוי יחיד לגבם וגם דעת הרמב"ן כהרמב"ם דאמרינן אשתהי ועיין בריב"ש בסימן תמ"ו ועתה אבאר ספק השני שהגידו נשים שהי' לאשה שלשה ווסתות אחר שפירש בעל' ממנה והאשה השיבה שמצא רק בבדיקתה מראה או הם דבר זה צריכה עיונא רבא דאיתא בעה"ג בסי' ק"א דמעוברת לאחר שקבל' הריון א"א למצוא דם וקיל"א דידי' מדקתני המפלת בתוך מ' יום אין חוששין לולד פירוש רש"י שהפיל' ליום ארבעים לטבילת' ואמאי אין חוששין לולד' ניחוש שהית' מעוברת מקודם שראתה דם אלא ע"כ דא"א למצוא דם לאחר שקבל הריון וגם הב"ח בתשובתו בסי' ק' פסק כוותי' ואף שאינני כדאי להרים ראשי נגד שני גדולי דורינו מ"מ שנינו דן כתלמיד לפני רבו והרבה תשובות יש לי להשיב קלא שנעלם מגדולי דורינו מה שכתב הריב"ש בתשובתו בסי' תמ"ו למאן דסובר דיולדות לתשע' אינה יולדת למקוטעין אין להקשות שרוב נשים יולדות ולד של קיימא לפחות תשע' גמורי' מיום שטבלה לנדתה שכיון שהי"ב נבעלת לפורשת אין טבילתן ראוי' שהרי אפשר שטעו באומד דעתן בהריון והולד הוא אם מעבירה הקודמת ואם מפני שלא פסק הווסתות הא אמרינן בפרק קמא דנדה דבתחלת הריון לא אמרינן דדמי' מסולקין א"כ מוכח דהריב"ש סובר בהיפך נגד גדולי הדור הנ"ל ובנידון דילן נמי השי' לאשה הנ"ל ווסתות בתחלת הריון ליכא ריעותא כלל ועוד דראיית הס"ג אינו ראי' כלל די"ל דלא שפיל לסיפא דמתניתין דקתני המפלת ליום ארבעים ואחד חוששין לזכר ולנקיבה ולנדה לעניין דאם ראת' דם בתוך ארבעים יום לליד' טמאה משום נדה דלמא לאו ולד הוא אלמא דאף במפלת ארבעים יום ואחד אפ"ה חיישינן דלמא לאו ולד הוא כלל ומכ"ש במפלת בתוך מ' יום דאיכא למימר דלאו ולד א"כ י"ל לעולם דאף לאחר הריון שכיח דם והא דאין חוששין במפלת בתוך מ' יום משום דאיכא ס"ס ספק דלמא לאו ולד הוא כלל ואת"ל שהי' ולד דלמא נתעבר' רק בטבילה זו וכן איתא בתוס' בב"ק בדף י"א אין שליא בלא ולד מפרש התוס' דהוי שליא בלא ולד איכא ספק ספיקא ספק דלמא לא הי' ולד כלל ואת"ל שהי' ולד דלמא יכא המיעוט וספק ספיקא דהכא מיא' לס"ס הנ"ל אבל המפלת לאחר ארבעים יום ליכא אלא חדא ספיקא דלמא לאו ולד הוא אבל כשהי' ולד מסתמא נתעבר בליל טבילתה ונסתר-הוכחת מעה"ג :

וראיתי בתשובת כבוד מחו' ידידי הגאון מוהר"ר גבריאל אב"ד דק"ק פינטשוב ודחה הראי' מעה"ג דמתני' מיירי כשידעינן שלא שימש עמה מקודם רק קודם מ' יום שימש עמה והפילה עתה וידוע שלא נתעבר' מקודם ולא נהירא הדא דמתניתין סתמא קתני ומשמע בכל גוונא מיירי ועוד הלא איתא בש"ע בסי' קצ"ד המפלת בתוך מ' יום אינה חוששת לולד ומדלא מחלק דדווקא כשידעינן שלא שימש עמה מקודם אבל כשלא ידעינן חוששין לולד דשמא היתה מעוברת מקודם ומדלא חיישינן מוכח מהש"ע דסוברים שא"א למצוא דם לאחר הריון :

אבל לפי מה שכתבתי ליכא הוכח' כלל דמש"ה אין חוששין לולד משום דאיכא ס"ס ונרא' לפענ"ד ראי' עצומ' דלא כדעת עה"ג דאיתא בנדה בעא מיני' אבי שבא מר"י הגיע עת ווסתה בימי עבורה ולא בדקה מהו קא מבעי' לי' אליבא דמ"ד ווסתו' דאורייתא כיון דווסתות דאורייתא בעי בדיק' או דלמא כיון דדמי' מסולקת לא בעי בדיקה א"ל תניתוה ר"מ אומר אם היתה במחבא ולא בדקה טהור' שחרדה מסלקת דמי' אלמא דלא בעי בדיק' וא"כ לפי דעת עה"ג דטעמא דמתניתין משום דא"א למצוא דם אחר הריון א"כ מאי קמבעי' לי' הא אמרינן גבי מעוברת חזקה אורח בזמנו בא תפשוט דלא אמרינן דאל"ה איך קתני במתניתין המפלת בתוך מ' יום דאין חוששין לולד ניחוש שמא היתה מעוברת מקודם שראתה למאי דס"ד דאף במעוברת אמרינן אורח בזמנו בא אלא ע"כ דלא אמרינן אורח בזמנו בא ומאי קא מבעי' ליה וא"ל דהכי אזלי הבעייא כגון שנזדמן שראתה דם ומבעיא לי' אם לא בדק בשעת ווסתה מה הוא מאחר והיכא דלא ראתה לא אמרינן אורח בזמנו בא ז"א דא"כ מאי תפשוט מר"מ שאומר שחרדה מסולקת דמי' דהא בעל הבעיי' נמי סובר דמסולקת דמי' רק דמבעי' היכא דראתה אלא ע"כ דמבעיי' אזלא בלא ראת' וא"כ אמאי לא תפשוט ממתניתין דלא אמרינן אורח בזמנו בא אלא ע"כ מוכרח לומר דטעמא דמתניתין דאין חוששין לולד משום דאיכא ס"ס ונסתר הרא' מהעה"ג וא"ל דכיון דסוף סוף דפשט' דחרד' מסלקת הדמים אמרינן דלא שכיח כלל למצוא דמים אחר הריון זו אין עולה על הדעת כלל דהמקשה' והתרצן יהי' מחולקים כל כך דמקשה' סובר לגבי מעוברת אמרינן אורח בזמנו בא והתרצן מתרץ דא"א למצו' הדם אחר הריון רק דמקשה סובר שאמרינן זה אורח בזמנו בא והמתרץ השיב דנסתר האי חזקה אבל מ"מ שכיח שכמה נשים בימי עבור' יש להם ווסתות וכמה נשים אין להם ווסתות : ועוד נראה להוכיח מהרמב"ן דסובר דלא כדעת עה"ג דהרמב"ן מסכים לדעת הסוברים דיולדת לתשעה יולדת למקוטעין והקשה הריב"ש בסימן תמ"ו דהא שמואל סובר יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין דסובר כחסידים ותירץ דאף החסידים סוברים לרוב היולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין ומיעוט יולדות למקוטעין והולד חי וחסידים היו מתקנים כל מה דאפשר דרך רוב :

לפ"ז קשה לי לשיטת הרמב"ן מאי מקשה הש"ס בפ' החולץ בדף ל"ז אמר לי' רבא לרב נחמן לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים לתשעה ילדן פירוש רש"י ולייתי' חטאת דלמא מתניתין מיירי שיולדת לתשעה למקוטעין ואיתרע רובא דרוב לתשעה ילדן דאי בר קמא הוא אינה יולדת למקוטעין דרוב לתשעה אינה יולדת למקוטעין ואיתרע רובא מש"ה מתיב רק אהא תלוי וי"ל לכך אזלא קושית הש"ס דנימא הלך אחר רוב וא"ל דיולדת למקוטעין דלמא היתה מעוברת איזה שבועות קודם מיתת בעלה ולילך בתר רובא דבר קמא הוא אך אם נימא כדעת עה"ג דאחר שקבל הריון א"א למצוא דם הדרא קושיא לדוכתי' מאי מקשה הש"ס דלמא מיירי דיולדת לתשעה למקוטעין ואיתרע רובא וא"ל לחיישינן שמא היתה מעוברת איזה שבועות קודם מיתת בעלה י"ל דראתה דם מקודם שטבלה ואחר טבילה מת בעלה וא"א למימר דהיתה מעוברת מקודם רק דאיעברה סמוך למיתת בעלה ואיתרע רובא ומאי מקשה הש"ס אלא ע"כ דהרמב"ן סובר דאף לאחר שקבל ההריון שכיח למצוא דם ושפיר מקשה הש"ס א"כ הוכחתי דהרמב"ן לית לי' דעת עה"ג וא"ל דע"כ מתוקמא מתניתין בדלא הוכר עוברה דאי הוכר עוברה אין כאן ספק כמו שפירש רש"י וכיון דהוצרך לאוקמי בדלא הוכר עוברה ע"כ הא נמי דהש"ס כלן לאוקמי מתניתין דמיירי אף ביולדות בתשעה שלימות אבל זה אינו יוכל לאוקמי דמתניתין מיירי בהוכר עוברה ואפ"ה איכא ספק בן תשעה לראשון ובן שבעה לאחרון וכגון דבע"ה מת באמצע ניסן ונישאת יבמתו כ"ב ניסן וילדה באיזה ימים בחודש כסליו ואיתא בהרא"ש דבן שבעה הוכר עוברה בשני חדשים ואיזה ימים ובאחד באמצע הי' הוכר עוברה ואיכא לאסתפוקי בהאי הכרה אם הכרה היתה מקמא ויולדת לתשע' או שהכרה הי' מהיבם דהולד הוא משני מהיבם והוא בר שבעה והי' הכרה לשני חדשים ואיזה ימים אף לבתרא וא"ל איך יוכל לאסתפוקי בשני אי בר שני הוא הוי בן ח' ובר ח' לא חיי וי"ל דהא הרמב"ם פסק כהסמ"ג בבן ח' ופסק דהלכ' כר' פוסקאה ועיין בהריב"ש בסי' תמ"ו א"כ י"ל דהולד בר שבעה הוא ואשתהי עד קודם שמיני וחי ליכא למימר לחייב חטאת אכתי רובא דהא איתרע רובא מדיולדת למקוטעין ומאי הוצרך לשנויי דמיירי בדלא הוכר עוברה אע"כ דהרמב"ן סובר דאף לאחר שקבל ההריון שכיח למצוא דם ושפיר מקשה ליזיל בתר רובא דאף דיולדת למקוטעין אמרינן דהיתה מעוברת איזה שבועות קודם מיתת בעלה ואף שראתה דם וטבלה אפילו הכי יוכל למימר שהיתה מעוברת מקודם והוכחתי דדעת הרמב"ן דלא כדעת עה"ג ונמצא בירדנו דהאי שכיח למצוא דם כסברת הריב"ש :

ועתה נבאר הריעותא שלישי שאומרת שהאשה נטלה רפואות להפיל ולד · נלפע"ד ריעותא איכא ריעותא גדולה דאיתא בפ"ב דקידושין בדף ע"ג מאי איכא מיעוט ארוסת קימא טעמא [illegible] וי"ל דהכא איכא ריעותא שהשליכתו ואם אנו יודעי' שהוא מארוס' מחזקינן לי' בודאי ממזר שאם הי' מן הארוס לא היתה משליכתו וא"כ באשה דילן נמי נימא הכי דכיון דנטלה הרפואות להמית הולד בודאי לאו מבעלה הוא · ואף שהרא"ש בפ' עשרה יוחסין השיג על התוס' וסובר דאף בכה"ג הוי ספק ממזר וזהו דהשליכתו מפני בושת השליכתו ומ"מ מידי ספק ממזר לא נפקא אף לשיטת הרא"ש ודלא כתשובת מחו' הגאון מוהר"ר גבריאל אב"ד דק"ק פינטשוב אבל באמת לא דמי לסדדי דהתם ליכא חזקת כשרות כלל להולד ואם ידעינן שהארוס הוא מחזקינן הולד בחזקת ממזר ודמי ע"ז מקשו התוס' יהי' הולד ספק ממזר דנימא דלמא מארוס נתעברה ומתרצים דכיון דליכא חזקת כשרות והשליכתו בודאי לאו מארוס הוא · אבל הכא דאיכא חזקת כשרות לאשה ולהולד ג"כ יש חזקת כשרות בשביל האי ריעות' נמוך שנטלה רפואות להפיל ולד. ה

לא נפקא מחזקת כשרות דלא מלינו בפוסקים ראשונים ואחרונים שיאמרו דבר זה שיכא דאיכא חזקת כשרות ואשה לקחה רפואות להמית הולד שאשה יהי' אסורה על בעלה ובלא"ה שאשה מכחשת ואומרת שנטלה הרפואות לאחר ט' חדשים כדי שתלד בריות והא ליכא ריעותא לאסור אשה על בעלה · ועתה נבוא לבאר ריעותא רביעי מה ששהת' חמשה חדשים אחר שפירש בעלה ממנה ולא הי' הוכר עוברה לפום רהיטא איכא ריעותא גדולה · דאיתא ביבמות דף ל"ז ע"א לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים לתשעה ילדן אלא אימא רוב הולדות לתשעה עוברם ניכר לשליש ימים והאי מדלא הוכר איתרע לי' רובא וא"כ כשלא הוכר עוברה לשלשה חדשים אחר שפירש בעלה ממנה איתרע לה חזקת כשרות דחזקת כשרות לא עדיף מרובא · ואף אם נאמר דבכה"ג דכיון דמיעוט לא הוכר עוברה אלים חזקה דידה דאיתא בהריב"ש בסי' תמ"ו דלא חיישינן לזנות כלל שהיא חששה לחוקה מ"מ דכיון אחר חמשה חדשים שפירש בעלה ממנה לא הי' ניכר עוברה אף מיעוטא ליכא שלא יהי' הכרת עובר אחר חמשה חדשים בהאי לכ"ע איתרע לה חזקת כשרות דאיתא בתוספות בכ"ה רוב הולדות וא"ת מה מועיל המתנה ג' חדשים משום הבחנה אכתי יכול לבוא לידי ספק אם תנשא וחלל לשלשה חדשים ויום א' או אפילו ג' ימים דיש להסתפק אם הוא בנו של ראשון ולא נקלט הזרע עד יום ג' או הוא בנו של שני דיולדת לשבעה יולדת למקוטעין וא"ל כיון דהמתינה ג' חדשים שריא להנשא דמכינן ארובא לתשעה ילדן א"כ שני בחודש אחד וכו' וי"ל דכ"כ לא הי' משתהה הכרת עובר של ראשון עד שליש ימיה מן השני כוונתם דקושית התוס' אזלו כיון דמיעוט נשים אף בשלשה חדשים לא הוכר עוברם מאי מועיל צ"א יום שמא גבי אשה לא יהי' הכרת עוברם ויהי' ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון וע"ז קושב ומטובב דא"ל דניזל בתר רובא א"כ בחודש אחד שני שהמתין וע"ז מתרלים דכ"כ לא הי' משתהי עד שליש ימיה מהשני ועל שליש ימיה מהשני ליכא מיעוט כלל שלא יהי' הכרת עוברם דליכא לפרש דקושיות התוספות אזלו דבודאי אזלינן בתר רובא ורוב נשים הוכר עוברה בשליש ימי' וקשייתם אזלו דלמא לא נקלט הזרע עד יום ג' לשמושה ומיום שנקלט ליכא ג' חדשים שלימות ומקשים להמתין צ"ג ימים כדי שיהי' הכרת עוברם לאחר שקלטה זה אינו קדא מאי לריכים תוספות לשנויי דכ"כ לא היה משתהא עד שליש ימים מהשני הוי להו לשנויי דשני ימים לאחר שניסת יהי' הכרת עוברה מן הראשון דכלתה שלשה חדשי' שלימים אף דהקלטה הי' ביום ג' אלא ע"כ דקושית התוס' אזלו דכיתום למיעוט ומיעוט נשים לא הוי הכרת עובר' בשלשה חדשי' ומתרלים דעד שליש ימים מהשני יהי' בודאי הכרת עובר' דבהאי אף מיעוט ליכא שלא יהי' הכרת עוברם :

ועוד אם נימא דקושית התוס' אזלו להמתין צ"ג יום להכרת עוברם לא הוי רק אחר הקלטת זרע שלשה חדשים שלימים בעינן א"כ התוס' סתרו אהדדי דאיתא בנדה דף ל"ח ר"י אומר דיש חדשה וכו' אבל קשתה יום אחד בסוף שמיני ושנים בתחלת תשיעי ואפי' בסוף תשיעי ילדה אין זו יולדת בזוב אמר רב אדא בר אהבה ש"מ קסבר ר"י שיפורא גריס תוס' בד"ה שיפורא גריס וא"ת מנלן שיפורא גריס ומתרלים מסיפא דברייתא מוכח דחדש לבנה גריס דקתני אבל קשתה יום א' סוף שמיני ושנים בתחלת תשיעי היאך יכולה לידע דקשתה שנים בתשיעי או לא דמיירי בתידוש של לבנה דכהי דאיכא דילדה בסוף ט' שילדה לרע"ג ימים לשמושה דאז מתחיל תשיעי שלה שלשים יום לפני לידתה דהזרע לא נקלט עד יום ג' לשמושה דאי נקלט יום ראשון היתה יולדת לרע"א דאין הולד משתהא יותר דלא קיי"ל כרבה תוספאה משמע אי הוי"ל כרבה תוספאה לא ה' מתסר ר"י דאף דנולד לרע"ג יום דלמא בקלטת הזרע הי' ביום ראשון והשכולות היתה כולדת בחולם העשירי ולא הוי קשוי מחמת לידה כך פרשתי דעת התוספות · וקשה דאף דקיי"ל כרבה תוספאה אפ"ה הי' מתסר ר"י בגון שהי' הכרת עוברה צ"ג יום לטבילת' דאי נקלט ביום ראשון הי' הכרת עוברה לצ"א יום לטבילת' ומאי לריכא למימר דלא קיי"ל כרבי' תוספאה ועוד דהתוספות מסיימו מדקאמר אפילו ילדה בסוף תשיעי משמע כמי שילדה באמצע תשיעי והו אי אפשר לדעת אם קשתה ז' ימים בתשיעי דאי קשתה בר"מ וברמ"א וכמר"ב יום שמא לא נקלט הזרע עד מחרת השמיש · וא"כ לא קשתה אלא יום אחד במילדם תשיעי ואם נימא דהתוספות סוברים מהקלטת הזרע סוכר עוברים בשלשה חדשים אכתי קשה מנלן דשיפורא גריס ושא דמתסר ר"י דהי' הכרת עובר' צ"א יום לטבילתה וידעינן שהזרע נקלט בליל טבילתה דאי הי' הקלטה ביום שני או ביום שלישי לא הי' הכרת עוברם עד צ"ג יום אלא ע"כ דתוס' סוברים דאף שהקלט' הי' ביום שלישי כשיגיע צ"א יום לטבילת' הי' הוכר עוברם וא"כ אף שהי' הוכר עוברם צ"א יום לטבילת' ניחוש שמא הי' הקלטה ביום שמיני וכל הקישוי הי' בתולם

שמיני וגם מוכרחים לומר דלא קיי"ל כר' תוספא' דאי קיי"ל הי' תוספא' ניחוש דשמא הי' הקלטה ביום שלישי דליכא למימר שהי' הוכר עוברה צ"ג יום לטבילתה דכבר פרשתי דהתוס' סוברים אף שהקלט' הי' ביום שלישי אפ"ה הוכר עובר' צ"א יום לטבילת' א"כ מן הכרת עוברם אין ראי' באיזה יום הי' הקלט' מש"ה מוכרח התוספות לפרש דלא קיי"ל כר' תוספא' וא"כ דהתוספות סוברים דאף דהקלט' הי' ביום שלישי אפ"ה איכא הכרת עוברה צ"א יום לטבילת' א"כ מאי מקשו התוס' מאי מועיל הבחנ' צ"א יום דהא כשיגיע צ"א יום ולא הוכר עובר' הוי ידעינן שהולד משני הוא וצ"ל דקושית התוס' אזלו דכיון דאיכא מיעוט נשים שלא הוכר עוברם לא הגי לי' צ"א יום ועי"ז קושב ומסובב · וא"ל דסמכינן ארובא א"כ בחודש אחד שני ומתרלים דכ"כ לא הוי משתהא על שליש ימים מהשני דעד שליש ימים מהשני אף מיעוט ליכא שלא יהי' הכרת עובר' והארכתי בכוונת התוס' שהגיע לידי ספר נודע ביהודה שחבר הגאון אמיתי מופת הדור מוהררי"ם לנדא אב"ד דק"ק פראג שמביא קושיא בשם כבוד מ"ד הרב הגאון מוהר"ר שמעלקא אב"ד דק"ק ניקלשבורג שהתוספות מתרלים שפיר לענין הבחנ' אבל איך מתיבמת אחר ג' חדשים מיום המיתה דלמא לא נקלט הזרע עד יום ג' ועדיין לא שלמו ג' חדשים שלימים מזמן עבורה ולא הוכר עוברם ופוגע באשת אח דשמא מעוברת היא וקושיא זו תמוה מאוד אבל לא ירדתי לסוף דעת הגאונים דהגאונים הבינו שקושית התוס' אזלו דאם הי' שקלטה ביום שלישי לא הוכר עוברם עד צ"ג יום לטבילת' ואזלו קושית התוספות להמתין צ"ג ימים כדי שיהי' הכרת עוברם ז"א דא"כ אמאי לריך התוס' לשנויי דכ"כ לא משתהא עד שליש ימים מהשני הוי להו לשנויי שאחר ב' ימים מהכנסואין שני יהי' הכרת עוברם ואם לא יהי' הכרת עוברם לאחר שני ימים ידעינן דהולד מן השני הוא · ועוד אם נימא כמו שהבינו הגאונים הנ"ל אמאי לריכים התוס' למימר דלא קיי"ל כר' תוספאה דאף דקיי"ל כר' תוספאה יוכל לידע כגון שהי' הכרת עוברם צ"ג יום לטבילת' ועוד איך מסיימים התוס' דאי נולדה בתחילת תשיעי לא ידעינן איזה מתחיל חודש תשיעי דהא ידעינן ע"י שהי' הכרת עוברם צ"א יום לטבילת' נמלא הוי בודאי שקלטה זרע ביום טבילת' דאי הוי' קלטה ביום שלישי לא הוי' הכרת עובר' עד צ"ג יום אלא ע"כ דהתוס' סוברים דאף אם הוי' הקלט' ביום ג' לטבילת' אפ"ה איכא הכרת עובר' ברוב נשים צ"א יום לטבילת' וא"כ אף שהי' הכרת עובר' צ"א יום לטבילת' ניחוש דשמא היתה שקלט' ביום שלישי נמלא הוכחתי מהתוספות דסוברים דהכרת עוברם לצ"א יום רק דקושית התוס' אזלו גבי הבחנ' ניחוש למיעוט ומיעוט לא הוכר עובר' וא"ל דהחכמים לא חשו על המיעוט א"כ בחודש אחד שני לפי שבררנו שהתוס' סוברים צ"א יום לטבילת' הוכר עוברם ממילא לא קשה קושית הגאון מוהר"ם להמתין ביבמ' צ"ג ימים מה"ט אי אזלינן בתר רובא דאף צ"א יום לטבילת' הוי הוכר עובר' ואי אזלינן בתר מיעוט דאף צ"ג ימים לא יהי' הוכר עובר' עד שיהי' מעוברת יותר מחמשה חדשים כסברת התוס' דכ"כ לא משתהא עד שליש ימים מהשני ואם נפסק לומר דמ"מ קשה גבי יבמ' חשיה לריכ' להמתין עכ"פ ה' חדשים בחמשה חדשים לא יהי' מיעוט שלא יהי' הוכר עובר' בזמן הנ"ל י"ל דמשו' מלות יבום לא גזרו רבנן ואוקמי' אדאורייתא שרוב נשים הוכר עוברה בצ"א יום וכיון דלא הוכר עובר' מותרת ליבם והא דלריכה להמתין צ"א יום דלמא מעוברת היא מבעל' ופוגע באשת אח וכיון בגדולי' לריכי' להמתין צ"א יום גזרו רבנן אף בקטנה כדי שלא לטעות בגדולי' ויבא לידי איסור כרת אבל לאחר צ"א יום כיון דרוב נשים הוכר עוברי' אוקמי' אדאורייתא ולא גזרו רבנן להמתין יותר ורא' לדברי דנ"י כתב דשכנה מעוברת חבירו אף שהוא כהן לריך לגרש אות' והקשה הנ"י דשכנה יבמתו בתוך ג' חדשים והפיל' הולד יסים לריך נ"כ לגרש אותה משום מניקת חבירו ומתרץ דמנקת חבירו הוא רק מדרבנן ולא גזרו משום מלות יבום אלמא דלא גזרו משום מלות יבום והתוס' דמקשו דלא סגי צ"א יום דקושייתם אזלו על הבחנה והאי רק מדרבנן הי' להם להחמיר וניזול בתר מיעוט מנשים דלא הוכר עוברם לצ"א המוכח דקשו על מיעוט דאל"כ סגי בחודש אחד ·

והשתא ניחא הא דמקשו התוס' גבי הבחנה לבעי צ"ג יום אמאי לא מקשו דיבמה לריכה להמתין צ"ב יום דשמעתתא מיירי רק מיבמה אבל לפ"ד ניחא מיבמה לא יוכל להקשות די"ל דכיון דרוב נשים הוכר עוברה לצ"א יום אוקמי' אדאורייתא ומשום מלות יבום לא גזרו רבנן מש"ה מוכרחי' להקשו' רק מהבחנה דהאי איסורא רק מדרבנן וחששו על המיעוט דאל"כ תסגי בחודש אחד והקשו שפיר והגאון אמיתי נודע ביהודה מתרץ קושית הרב מוה"ם דכתיב ומת אחד מהם ובן אין לו ומ"מ אם היית אשתו מעוברת מיקרי יש לו אף שעדיין לא נולד אם נולד אח"כ מיקרי למיפרע יש לו אבל אם בשעת מותו לא היתה אפילו

משוכרת בודאי אם היתה בלותו שעה אלא כניה ואומר שכעת אינ׳ משוכרת מותרת ליבם ולא אסרינן מטעם שתקבל הריון אח״כ וא״כ אני אומר אשה שלא חלצה זרע קודם מיתת בעלי׳ קרינן בה ובן אין לו ומה״כ מתיבמת אם נקלט הזרע קודם מותו כבר הוכר עובר׳ ואם לא נקלט קודם מותו מתיבמת אף שאיני כדאי לחלוק על הגאון מ״מ תמוהא רבא קא חזינא דאיתא במתניתין ספק בן תשעה לראשון וספק בן שבעה לאחרון חייבים אשם תלוי ואמאי חייבים באשם תלוי דהא איכא ס״ס ספק דלמא בן שבעה לאחרון ואת״ל בן תשעה לראשון דלמא שקלטה זרע הוי לאחר מות בעלה והיא מותרת ליבם וגם״ם לב״ע אינם מביאים אשם תלוי ׳ ועוד דהש״ס פריך אמר ליה רבא לר״נ ליתא שלך אחר רוב נשים ורוב נשים לתשעה ילדן פי׳ רש״י ולייתי׳ חטאת לודאי בר קמא הוא דאף דבר קמא הוא מ״מ אינן מחויבי׳ חטאת דלמא שקלטה זרע היה אחרי מ׳ ח׳ בעלה והוא ספק אם היה שקלטה הזרע בחיי בעל או לאחר מותו מש״ה מביאים אשם תלוי ע״כ נראה דלא כהגאון ומדע ביהודה נמלא בירכנו דבתשעה חדשים ואיזה ימים ליכא מיעוט דלא הוי הוכר עובר׳ לא מבעי׳ לסברת הר״א מזרחי דסוב׳ דבן שבע׳ הוכר עובר׳ בשני חדשים ויום אחד א״כ בתשע׳ חדשים ליכא מיעוט שלא יהי׳ הכרת עובר׳ דהתוס׳ מחרלים שיהיה הכרת עובר׳ עד שלש ימי׳ חדשני ואף לפירוש מהרש״א דהסיג על הרא״מ והוכר דבן שבע׳ הוכר עוברה לשלש׳ חדשים מ״מ י״ס כלות ששה חדשים הוכר עובר׳ לכל הנשים ובגביית עדות משב״ד דק״ק פינטשוב שהכרת עובר׳ היה רק בר״ח אדר ומשמע בהכם לא היה הכרת ע׳ ברה ושבט היה ששה חדשים לאחר שפירש בעלי׳ ממנה וכשלא הוכר עובר׳ בחודש הנ״ל או ליכא למימר מבעל׳ נתעבר׳ ותמהני על בי דינא רבא דק״ק פינטשוב ששמ׳ מופלגים גדולי הדור אשר לא בירו בגביית עדות אם הי׳ הכרת עוברה בחודש שבט ולדעתי זו יתד שהכל תלוין בה כי זו היא עיקר ריעותא אבל מה שמבואר בג״ע וכיון דלא היה הוכר עובר׳ בחודש שבט א״א לתלות בעזר ותרופה לאיתתא הנ״ל ואם עדיין יאמר האומר דלמא סברת התוס׳ דעת יחידאי והאר הפוסקים לא סבירא ליה תירוצו מהתוספות דקושית התוס׳ יש לתרץ דניזול בתר רובא וא״כ א״כ הוי בחודש אחד י״ל דהם ממתין רק חודש אחד עדיין לא ידע אם הוא בן תשע׳ לראשון או בן שבעה לאחרון די״ל דיולדת לתשע׳ יולדת למקוטעין ובדרך משל כשבעלי נפטר בער״ח ניסן והקלטת הזרע היה ב׳ ניסן ואחר נשאת בער״ח אייר וזמנה שגיע ללדת ב׳ טבת ואיכא לאסתפוקי דבן תשע׳ לראשון הוא דיולדות בתשע׳ שלימות או דבן תשע׳ לשני והיא יולדת למקוטעין ואף כשממתין ב׳ חדשים נמי איכא לאסתפוקי דבן תשע׳ לשני הוא ואם כשכנסה בער״ח סיון דהא כמה פוסקים סוברים יולדות למקוטעין שני בשבע׳ חדשים שלימים ושני ימים אבל חודש רק יום אחד וכשנכנסה ער״ח סיון חישב יום אחד בעל ר״ח אייר וכשילדות ב׳ טבת הוי ט׳ חדשים ג״כ להשני והא דמקשה הש״ס לקמן דבמתין רק חודש א׳ דהמקשה לא ידע דיולדת לשבעה יולדת למקוטעין ומכ״ש דלא ידעינן דיולדת לתשעה יולדת למקוטעין וגם דסוברים יולדת לתשעה יולדת למקוטעין דהיינו למסקנא דאמרינן יולדת לשבעה יולדת למקוטעין סוברים דה״ה בתשעה יולדת למקוטעין אבל למאי דס״ד דלא יולדת למקיטעין שפיר מקשה הש״ס דימתין רק חודש אחד ׳ אבל למסקנא לא קשה נמתין חדש אחד או שתים ולעולם דלא צריכא לסברת התוס׳ בתמיה חדשים הוכר עוברה לכל הנשים אבל זה אינו דאכתי נשאר קושית דנמתין שני חדשים ותו׳ וליכא לאסתפוקי בן תשעה לשני אלא ע״כ דלא אזלו בתר רובא וחכמים חששו אף למיעוט א״כ נשאר קושית התוס׳ וצ״ל כתירוצם דכ״כ לא מתחזקה ׳ ועוד דכבר הבאתי בשם הריב״ש בסימן תמ״ו דאף לסוברים יולדת לתשע׳ יולדת למקוטעין סוברים דרוב נשים יולדות בתשע׳ שלמים רק מיעוט נשים יולדות למקוטעין וא״כ נשאר קושית התוס׳ נמתין רק חדש אחד ׳ ויהי׳ רובא דמן הראשון דאי משני הוא הוי יולדת למקוטעין ורובא אינן יולדות למקוטעין אלא ע״כ דחששו למיעוט וקושית התוספות קושיא אלימתא וצריך לתירוצו דכ״כ לא הוי מתחזקא

ועוד גראה לפוסקים דהרמב״ם ע״כ סובר כתירוץ מהתוספות דהרמב״ם פסק דהלכ׳ כרבה תוספאה דהולד משתהא א״כ מה הועילו חכמים שתיקנו להמתין צ׳ יום כדי שלא יהא ספק להולד אם הוא בר תשעה לראשון או בר שבע׳ משני דהא להרמב״ם מוכרח לומר אשתהויא שכיח א״כ ניחוש דשמא אשתהי חודש אחד ויולדת לעשרה חדשים אחר מיתת בעל׳ ואיכא לאסתפוקי דשמא מהראשון הוא רק שהי׳ אשתהי או דלמא דלא אשתהי ובר שבע׳ משני או שיולדת לאחר עשר׳ חדשים ויהי׳ ספק כנ״ל וכשיולדת לשנים עשר חודש מכ״ש שיהי׳ ספק אם הוא מהראשון רק דאשתהי או משני ובר תשע׳ הוא אבל אם סובר כשפרת התוספות ליכא ספק כלל ׳ ועוד דמ״ז מהר״י מינץ מביא בתשובתו בסי׳ ס׳ דיולדת לשבעה יולדת למקוטעין דהוי במת ג׳ חדשי׳ ושני ימים ומ״ז הרמ״א בהגה״ה בסי׳ ד׳ פסק להלכ׳ כוותי׳ אכתי קשה מאי מועיל צ״א יום אכתי איכא לאסתפוקי כגון שבעלי׳ מת ט״ו ניסן והוא נשא ט״ז תמוז והיא יולדת לתשע׳ גמורים ט״ו טבת ואיכא לאסתפוקי דשמא מהראשון הוא ובן תשע׳ או מהשני ובר שבעה אבל אם נימא כתירוצו מהתוס׳ דכ״כ לא שהה עד שלש ימים ליכא ספק כלל וכיון דבירכנו דכולם סוברים כתירוץ מהתוספות קשה להמתין׳ היתר לההי איתתא הנ״ל ׳ אך לעדיין יש לנו לצדד בהתירא דהאי איתתא דמתוך הגביית עדות נכרים שעל הכרת עובר לא היה עדות כלל רק שנשים אומרות בחודש ששה לאחר שפירש בעלי׳ לא היה הכרת עובר׳ ונשים אינן נאמנות לפוסלי׳ ואל תשיבני מהא דאיתא בהקובן שהמודעינהו פליגי בה ר׳ אמא ור׳ רבינא והלכתא גילוי מלתא בעלמא הוא ואפי׳ אשה נאמנו׳ ואף דהמרדכי מפרש דמיירי שהוחזק שהוא אחיו אבל בדלא הוחזקו שהוא אחיו אשה וקרוב לא מהימנא אף דאיכא גילוי מלתא דהא הב״ש בסימן קנ״ז מביא שדעת כל הפוסקים דלא כמרדכי וסוברים דאשה וקרוב נאמנים אף בלא הוחזק שהוא אחיו משום דהוי גילוי מלתא א״כ בנידון דידן נמי נימא דהוי גילוי מלתא ומהימנא ואף שהרי״כ ס בתשו׳ בסימן קפ״ב מפרש בדעת הרי״ף דסובר דמהימנא דוקא באין מתכוין להעיד אבל במתכוונים להעיד לא מהני עדותם כלל אבל זה אינו דהא בש״ע בסימן קנ״ז פסק בסתמא דאשה וקרוב נאמנים משמע אף במתכוונים להעיד משום דהוי גילוי מלתא וה״ה הכא מהימנא משום גילוי מלתא אבל יש לחלק בטעמא רבה דטעמא דגילוי מלתא מהימנא משום דכ״ע יכולים להכחישו וגם יכולים לידע אמת הדברים שלא מפיהם דמהאי טעמא מהימנא אשה וקרוב לומר מת בעלה דאם יבוא הבעל יהי׳ מוכחש אבל מה שנשים אומרות שלא היה הכרת עוברה בחודש ששה שזו זמן עבר הרב׳ ודבר זה לא יכולים להכחישו דאין דרך אנשים להסתכל באשה ובנא״ס מי יודע אם הי׳ הכרת עוברה בחודש ששה או לאו וכיון דיותפות דאין יכולים להכחישו לא הוה גילוי מלתא ולא מהימנא ורא׳ לדברי דהרמב״ם בפ׳ ד׳ מהלכות יבום כתב אפי׳ אשה וקרוב וקטן נאמנים לומר זה אחי פלוני וזה היה יבמתו וחולצין ומייבמין על פיהם משא״כ בשאר עדות של תורה בין לעדות ממון ובין לעדות איסור שזה דבר שעשוי להגלות או אפשר לידע אמיתת הדבר שלא מפיהם כענין שאמרנו בסוף הלכות גירושין אלמא למשוי האי דינא להאי דיצא לאשה ועבד שאומרים מת בעלה ובתרווייהו איכא טעמא דיכולים להכחישו אבל היכא דלא יכולים להכחישו לא מהימנא וכ״ד לא יוכלו להכחישו ולא מהימנא ולא תבעי׳ לדעת הבע״ת וסמ״ק דסוברים לבדיקת הדדי׳ לא מהני על פי נשים ע״ש בסימן קס״ט בב״ש וקשה מאי לא מהני דהא קיי״ל דאשה מהימנא משום מלתא דעבידי לגלוי׳ ולגבי דדים איכא נמי מלתא דעבידי לגלוי וצריך לומר דגילוי מלתא שיהי׳ על זמן מרובה יכולים להכחישו וירא׳ פן מוכחש בזמן מרובה משום הכי מהימנא אבל גבי הדדים לא תוכל להכחישו שתוכל לומר שאתמול לא היה לה דדים ועכשיו גדול הדדים משום הכי לא הוה גילוי מלתא ומה התם עכ״פ בשעת הגדם יוכל להכחיש אפ״ה לא הוי גילוי מלתא ומכ״ש בנ״ד שאף לפי השעה לא יכולים להכחישו דלא הוי גילוי מלתא אף לדעת המרדכי דסובר דנשים נאמנות על בדיקת הדדים וחפ״ם איכא לחלק דגבי בדיקת הדדים עכ״פ בשעת הגדתם יוכלו להכחישו הוי גילוי מלתא מש״ה מהימנא אבל בנ״ד דאף בשעת הגדתם לא יכולים להכחישן שזו היא יותר משנה תמימ׳ שיולדת האשה הנ״ל ועכשיו מגידים בשנה העבר׳ לא הי׳ הכרת עובר׳ ודבר זו לא יכולים להכחישו לא מהימנא הנשים להוליאה אשה מבעלי׳ עיין בתשובת מוהרי״ט בסימן מ״א דחלק אש״ע אך כל זה אם לא יהיה עדות כשרים אבל אם יהי׳ עדות כשרים ויגידו בפני׳ כדין ובדת שלא היה הכרת עוברה בחודש ששה לאחר שפירש בעלה ממנה א״א למצוא היתרא להאי איתתא אכן באם שלא יהי׳ עדות כשרים לא יוציאו האשה׳ מחזקת כשרות אך הואיל שהרבה ריעותא איכא בהאשה הנ״ל כפי המבואר בג״ע התניתי שיסכימו עמי עוד שני בעלי הוראות המפורסמים הן מטעמים דידי והן מטעמים אחרי׳ לא אזי דרי דריכא בהדייהו אכן באם שלא יסכימו אזי דעתי בטל׳ ואף שכבר שהיר כבוד מחו׳ הגאון מהורר גבריאל אב״ד דק״ק פינטשוב אך מתוך השו״ת מכבוד הגאון אב״ד ניכר שהיה לפניו רק קצת הגביית העדות מש״ה התיר אבל אם היה לפניו כל הג״ע אפשר היה מונע א״ע מלהתיר ובנידון הגדת עדות הר״ר ברוך שהעיד שאשה הולית שזינת׳ והיא מכחשת לעד זו א״צ לפנים שעד אחד בהכחשה׳ לאו כלום כ״ז התבתי אם קודם שנתאוה המעט׳ שהייתה משתהה הולד היה האש׳ הנ״ל בחזקת כשרות אזי דעתי מסכמת בהיתרא דהאי איתתא עם שני בעלי הוראות המפורסמים

המפורסמים דאם הריון הי' לאחר השהסהי לאו מלתא הוא כמבואר בתשובת מהרי"ן לב בסי' י"ט בחלק אה"ע אבל אם קודם השהסהי לית לה חזקת כשרות לדעתי א"א למצוא היתרא להאי איתתא הגה הטעמים שכתבתי שעמדתי הכל על חזקת כשרות המבואר בהגה"ה בהרמ"א ובית"ש ובשאר פוסקים וה' יצילנו משגיאות ויראנו בתורתו נפלאות כ"ד הצעיר שבישראל עפר מוכן דפני רגלי תלמידי חכמים · היום יום ג' תמוז דהאי שתא תקמ"ו לפ"ק ה"ק יצחק אברהם בלא"ד הגאון המפורסם המנוח מוהר"ר זוב בעריש כ"ץ זלה"ה חונ' בק"ק סטאבינין ·

סימן עב

שאלות ותשובות מכבוד אחי מ"ו הגאון הגדול מוהר"ר יצחק כ"ץ זצ"ל שהיה אב"ד דק"ק סטאבנין ובק"ק פינטשוב

שאלה איש אחד בא ממדינות ליטא ליט הלי גברא ילבש קללה כמדו שעבר בתולת ישראל בת הנה לעיר מלוכ' וואַרשוי' ונשא בנו ה"ה מוהר"ר פסח שהלך כי רבים האמינו לדבריו שהי' ל רבא מרבנן וימים לא ימשוכו אתגליי' בשאתי' שיש לו אשה ובתור' נעשה שהוכרח לגרש את אשתו השני' דפה רב הפשה אשר נתן עמלו מפה היא רכה בשנים בת י"ד היתה והנה גם היא הרה ממנו ובכת' על בעל נעורי' שהב' רצה הי' לה טב בעלה ולא רצת' לקבל גט עד שנדר לה אבי' באלף ובשבוע' והיב כאשר תלד יתן את הילד למינקת והיא תנשא לכל גבר אשר תיבחר' וכן עשה אחר הגירושין בעוד' מעוברת שתקשר א"ע בקשר אמ"ן ומזק עפ"י תוקף תנאים כנהוג בקנסות ובחרמות כדי להוליא מלבה שהב' ותוגה וכעת מלאו ימי' ללדת ולקח מנקת להילד' והמשודך שואל ולועק הבה לי אשתי כי המשודך גבר בא במכנסים בחור כארזים ועתה יורו המורים כדת מה לעשות :

תשובה דבר זה פתח בגדולים עפ"י אשר יורו המורים יורה המורה הלוי ה"ה כבוד הגאון המפורסם מוהר"י הנוי אב"ל דק"ק פראג ומהראוי' הי' שאתיה נקבא אל הכנים עד בא דברי הגאון הנ"ל פן אהיה כחולק על הרב רק לטעמי' במילים לא תוכל שפשוט בעיני להתירא לכן אחוה דעתי שקלושה שאחתא הנ"ל בת ר' פסח שרוא להתנסבא לכל גבר אשר תלביו' כי לא נתבאר מתוך דברי הראשונים והאחרונים לאסור גרושה כלל שלא הניקה רק אב"י המלא כן מדברי הרי"ף שכתב באלמנה שלא הניקה כלל שאסורה לינשא וכתב הטעם משום דהאשה מעוברת למניקה קיימא ואל עלי' תקנת חכמים וכתב הב"י דה"ה לגרושה מזה הביא המחבר בסוף סי' י"ג דגרושה שלא הניקה כלל אסורה אעפ"כ אמינא דכה"ג שריא דהנה הרמב"ם מסיק טעמא דמעוברת משום דיתשא והקשו המפרשים דהא לפי המסקנ' טעמא משום דלמניק' קיימא · אבל אם נימא דהרמב"ם סובר דמעוברת גרושה לא שייך למניק' קיימא דהא אי בעי לא תינוק כלל ומעובר' גרושה ודאי אסורה כקושית ר"ת על ר"ש הזקן דלית כ"מ בין המקש' להמתרץ לכן פירש דטעמא דיתשא קאי אף לפי המסקנא רק משום דיתשא לחוד לא הי' עושין תקנה אבל עכשיו משום דלמניק' קיימא אף היכא דלא שייך למניק' משום דלא פלוג עשו תקנתא במעוברת משום דיתשא וא"כ אזלא טעמי' דריב"ש לאסור בגרוש' שלא הניק' כלל משום דלא אמרינן מעוברת גרושה רק משום דיתשא ולא הויא בכלל התקנ' דמניקת חבירו ושריא לאנסובי אם לא הניקה כלל ואף לדברי ר"ת מוכרחים אנו לומר דלא כריב"ש דהקש' על ר"ש הזקן דהא לפי טעם דיתשא אסור אף מעוברת גרוש' א"כ אף לפי המסקנא דלמניקה קיימא ליכא כ"מ לדינא ואם אמרינן כדברי הריב"ש קשה הא עדיין איכא כ"מ בין שני הטעמים דאי אמרינן משום דיתשא אם לא הניקה כלל שריא ואי משום למניק' קיימא אף אלמנה שלא הניקה כלל אסורה אלא ע"כ דר"ת לא סבירא לי' הא דריב"ש ומגינן לומר ג"כ לר"ת דמעוברת גרושה לאו למניק' קיימא דהא אי בעי לא תיניק כלל ואסרו מעוברת גרוש' משום לא פלוג דאל"כ קשה לר"ת דהא לפי טעמא דיתשא אסור מעוברת ר"ג או למאן דלים ולטעמ' דמעובר' למניק' קיימא הו"ל כנישרי מעוברת ר"ג דהא אי בעי (לא תניק כלל) סברה מיד למניק' ולדינא ליכא כ"מ בין הני תרי טעמא לשיטת ר"ת וע"כ אנו צ"ל לשיטת ר"ת לא פלוג רבנן בין מעוברת למעוברת ובין מניקה למניק' וניסנא דהש"ם הכי ליפא משום דהתם מעוברת למניק' קיימא ואף דלא קיימא למניקה לא פלוג רבנן בתקנתא וא"כ מעוברת גרושה לא אסור רק משום דלא פלוג וא"כ אף אם לא הניקה עדיין אינו בכלל מניקת חבירו ואם לסברת הריב"ש אמינ' דאתת' לא שריא דהא כתב הריב"ש הטעמי' משום דמעוברת למניקה קיימא ונפי' משום דקיילא עבר תקנת חכמים קודם שאמרה איני מניק' את בנה אבל זאת האשה אמרה קודם הגירושין אינה מניק' וכשחלי' עלי' תקנתא דמעוברת למניק' קיימא לא היתה אסורה רק משום לא פלוג ואם לא הניקה עדיין לא נקראת מניקת חבירו ושריא לאנסובי וגם הב"ח רצה להתיר גרוש' אם אינו מכיר' והשיג עליו הט"ז דא"כ נעקר תקנות חכמים אבל גרושה דכל גרושה תאמר אינה מניק' אבל בנידון דידן לא שייך סברת הט"ז משום דמיד אחר הגירושין חיילא עלי' תקנת חכמים דמעוברת למניק' קיימא ולא מצי למימר איני מניקה ונתקיימו התקנה שפיר אבל היכא דלא חיילא עלי' תקנה כגון דאמרי' קודם גירושין אינה מניק' שפיר ולא שייך לומר דא"כ תאמר כ"ם קודם הגירושין כך דלא יתרצי' הבעל ליתן לה הגט אבל כגון דא שנתקלקל הגט בע"כ זה לא יועיל על שום דעת שלא יועיל קודם הגירושין וגם הבעל ואח' מתרצים להכור מנקת קודם גירושין :

ולבאורה נראה להוכיח זה מסוגיות הש"ס דתירץ הש"ס התם מעוברת למניקה קיימא מקשה הש"ס אי הכי אפילו דידי' נמי וקשה ליקשו בלא"ה אמנקת חבירו דבודאי הוי טעמא משום ולד יקשה דידי' נמי ומאי אי הכי שייך הכא אע"ג דבלא זה הוי אמינא דמנקת חבירו אסור משום דמשעבדא לי' להניק את הולד ולכך מעוברת דידי' שריא · וי"ל אף לפי המסקנא דטעם משום תקנות מיסתי' לאסור רק בשכבר הניקה אבל אם לא הניקה כלל שריא לפי הס"ד וכדעת הר"ש הזקן והרשב"א לסמוך עליהם ובפרט בכה"ג דנתרצו ומ"ם בספר כנסת יחזקאל לאסור הוא באלמנה אבל בגרושה שלא הניקה כלל ונתרצו הבעל והאשה אף הרב בע"ת הנ"ל מתיר ועם כל זה אמינא שטבע מנקת שלא תיסדר דלכאורה מוכח כדעת ר"ת דבגרוש' שייך מנקת חבירו ע"פ מה דאיתא בהגה"ה. מביא רת"ה דאם נשבעה המינקת וכנס לא יוציא' קשה ממאי מקש' הש"ס ה"ס דידי נמי י"ל דידי' זמן למפיקה אם תתעבר ותעכר חלב' וא"ל דלמא הדרא קשבע מנקת ובנשבע' גכנס אל יוצ' א אבל מעוברת ומנקת חבירו אף אם השבע מנקת אינו רשאי לכנוס לכתחיל' אבל גבי דידי' הוי כמו דיעבד אע"כ דקושית הש"ס כך הוא דקתני מניקת חבירו אבל דידי' רשאי לכנוס והוי כמו לכתחיל' ומקשה הש"ס שפיר אבל אם נימא דמנקת גרוש' שריא לכ"ע ולא שייך מנקת חבירו רק באלמנה ומוכרח למיתני מנקת חבירו וא"ל דהא שייך מנקת דידי גבי זנות דהא לר"ש הזקן כ"ם מנקת איכה מותרת לכ"ע כסברת הרמ"א ולא כב"ל בתשובתו סי' נ"ם ואין סמכינן ארמ"א ולפי עב"ד מוכח דלא כר"ש הזקן אבל נידון דידן לדעתי לכ"ע שרי' אם נתרצו הבעל והאשה והכרה מנקת קודם גירושין וליתר שאת ישבע המנקת ור' פסח הנ"ל ישלים מעות משך ב' שנים כי מה שהמה מכ"ת מוהר"ר פסח לר"ג דהימתו מוטל על הבריות שאני ר"ג דכ"ע כייפינן לי' ולהכי נקט הש"ם דבי ר"ג ולאו דבי נשיא' משום דבבל לא הוי כייפינן לנשיא אבל ר"ג אף בבי א"י הוי כייפינן לי' ולר' פסח לא כייפינן לי' מחוץ לעיר מלוכה ואראסי ומכש' לעבר הנהר וויסל לכן דעתי נוטה שישלם דמי מניקה על משך ב' שנים משום חהינ"א הולד כ"ד בעה"ק יום א' ו' טבת תקל"ד לפ"ק הק' יצחק הכהן חונה בק"ק פינטשוב והגליל :

סימן עג

האשה עגונה מק"ק קשונז באה לפני בחול מר תלי' ובכתב על בעל נעורי' שזו יותר מחמש' עשר שנים שבעלה הרחיק נדוד ממנה ולא ידעה אי' מקומו ושלח' שלוחין לחפש אחר בעל' אעפ"כ העלם הידיע' וכשראתה אשה שאין חר פה לה טרחה בטרחא יגיעה לילך בעצמ' למדינות מרחקים לחקור ולדרוש על בעלה הר"ר יששכר בער אם הוא בחיים קיומו או שנפטר לעולמו ובאה לק"ק יאס ונמצא שמה העידות שהעידו שבעל' נפטר שמה וע"י הגדת העדות התירו הב"ד דשם לאשה הזאת לעלמא ונתנו לידה כתב התרה כדת וכדין וכשנסעה משם בחזירתה לביתה פגעה בה בע"מ שהמדינ' מוסבבת בגייסות וגזלו ממנה כתב אלומים וכתב התר' מהב"ד הנ"ל דק"ק יאסי כך ספרה האשה בפני ויש ביד האשה כתב התרה מהב"ד הנ"ל הרבנים המובהקים דק"ק קראסניק ה"ה כבוד הרב המא"הג המפורסם מוהר"ר פנחס היילפירין אב"ד דק"ק סווירז והשני דאומ'לו הרמא"הג אב"ד דק"ק מתרקסוב אך שהרבנים המובהקים אינם רוצים לסמוך על דעתם לבד עד שדעתי מסכמת עמהם ואשה עגונה בכתה ותבכה אולי תוכל למצוא עזר ותרופ' שחלא מכבני עיגון ונראה לענ"ד שהרבני' המובהקים יפה דינו ויפה הורו דקיימ"ל דאשה נאמנת לומר מת אחר הגיד לה שמת בעלה כדאיתא בפרק שבועת העדות והסכ"ן ורמ"ג ויתחבר בחס"ע בסימן י"ז בסעיף ח' פסק בהדיא דבים

נאמנת

נאמנת לומר שע"א הגיד לה שמת בעלה ומכ"ש שהשה נאמנת לומר שבב"ל התירוה וכתב התרה נאבד מהנה כדאיתא בהדיא בנ"ל בסי' ק"א ואף כשהעד בעיר פסק הרמ"א בהגה"ה דא"צ לשאול העד ואף דח"מ חולק עליו לא פליג רק כשהעד הוא בעיר אבל כשאינו בעיר לכ"ע א"צ לשאול להעד ואף כשהעד בעיר נראה לענ"ד כדעת מ"ז הרמ"א דא"צ לשאול להעד דאית' בפרק שבועות העדות הכל מגיס בעד מיתה שהוא פטור כגון דאמר לה חוץ לב"ד וכפר בב"ד ואיתא בהר"ן ורמב"ן דאם העד כפר לאשה שהעד הימן והמחבר פסק כוותי' ואם נימא דצריך לשאול להעד אמאי פטור העד דהא פשהאשה אמרה שהעד אמר לה שמת בעלה וצריך לשאול להעד וכשעד כפר העד הימן והוי מפסיד לה הכתובה ואמאי פטור העד אלא ע"כ כדעת מהרי"ן והרב בהגה"ה דא"צ לשאול להעד · וא"ל דהם"ם מיירי כשעד אינו בעיר א"כ אמאי צריך הש"ס למימר ימשכחת דהעד חייב כגון דלא אמר לה ולא לב"ד הוי למינקוט רבותא טפי דאף כשאמר לה ולא לב"ד דחייב כגון דהיכא דהעד הי' בעיר עם אשה אלא ע"כ דאף בכה"ג א"צ לשאול להעד וא"ל דמש"ה העד פטור דעד יכול למימר לאשה למה צריכא למימר משמו הוי לה להגיד שהם דשמע' שמת בעלה זה אינו דלכתחילה צריכ' למימר ממי שמעה דאלת"ה כשהר ראית' מהרי"ן דהוכיח דא"צ לשאול מדקתני במתניתין שמעו מן הנשים אומרות מת פלוני דיו והוכיח אמאי לא אמרינן לישיילו איכהו גופייהו דאם נימא דא"צ לומר ממי ששמע לא קשה לישיילי איכהו דמתניתין מיירי דהיכא דלא אמרו ממי ששמע אלא ע"כ לכתחילה צריכ' לומר ממי ששמע א"כ אמאי העד פטור כשכפר בב"ד אלא ע"כ כדעת מהרי"ן והרב בהגה"ה · לפ"ז לית דין צריך בושש שהאשה הזאת נאמנת לומר שבב"ל התירוה ומעתה אחר שהלילה מהיבום שלה מותרת לעלמא מבלי שום פקפוק בעולם ולאות ולראי' ביד האשה הנ"ל באתי עה"ח יום ב' תקנ"ג הק' יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל יע"א :

סימן עד

נשאלתי מכבוד ידידי הרבני המופלא החריף מוס' הרה"ג נ"י אב"ד דק"ק וואלוסנוב :

ראובן גירש לאשתו ועדיין לא פרע דמי כתובתה ואח"ז החזיר גרושתו אם צריכין לכתוב בכתובתה מתרכתא או לא ואף שמבואר בש"ע בסימן ס"ו שנושא גרושה צריך לכתוב מתרכתא הרמ"א מיירי כשניסת לאחר ואז הכרח לכתוב כתובה וכותבין לה מתרכתא אבל אם בעל החזיר גרושתו וע"ד כתובה ראשונה מחזירה אין חיוב לכתוב בכתובה מתרכתא זו תוכן שאלתו ·

תשובה דבר זה אם צריכ' לכתוב בגרושה מתרכתא אין לו שורש בהש"ס והש"ס לא דיבר מאומה מזו אך בפסקי מהרי"א בסימן כ' פסק אם האשה היא אלמנה מבעלה הראשון וגרושה מבעל' השני אזי יכתוב בכתוב' שלישי' מתרכתא דצורך הוא יותר מפני תקנת הכהנים וארמלתא למאי אתי' וכיון דאיכא תקנות הכהנים שהכהנים יודעים שהיא גרושה אף בגרושה שמחזירה בעלה צריכא למיכתוב מתרכתא כדי שידעו שהכהנים שהוא גרושה ואי משום שלא תגבה שני כתובות דקיי"ל כשנותן כתובה אחר גירושין גובה שני כתובות כדאיתא בשלהי הכותב ובש"ע בסימן ק' ובהרמב"ם בפ' י"ו מהלכות אישות דהא יוכל לכתוב בכתובה אמתרכתא הדרא לגבאי ואז לא תגב' רק כתובה אחת וכן פסק היש"ש וח"מ וב"ש בסי' ס"ו ומוכח מהפוסקים דהיכא דהחזירה ע"ד כתובה ראשונה אפ"ה כותבין רק דכותבין אמתרכתא הדרי לגבאי ומהש"ס מהא דקתני שני גיטין וכתוב' אחת אין לה אלא כתובה אחת אין רא"י דלא כתבינן כתובה דהיכא דמחזירה ע"ד כתוב' הראשונה דהש"ס רוצה לאשמעינן דאין לה רק כתובה אחת דהיכא דלא כתב לה כתובה אחר הגט דהוי אמינא דמגיע לה כתובה עפ"י תנאי ב"ד ובמקום שאין כותבין כתובה אזי מגיע לה כתובה עפ"י תנאי ב"ד ואף במקום שכותבין כתוב' דהיא דבעל אינו טוען פרעתי לכ"ע גובה כתובתה אף לשיטת הרמב"ם והוא דהיכא דמחזיר גרושה הוי כניסת לאחר ומגיע לה שתי כתובות אשמעינן מתניתין בגרושה שמחזירה ולא כתב לה כתובה · שני' דאין גובה רק כתובה א' אבל לענין דינא מודה מתניתין דאף דאין רוצה ליתן כתובה שני' כדי לגבות שני כתובות אפ"ה כותבין שני' וכותבין מתרכתא הדרי לגבאי כסברת היש"ם שיודעים הכהנים שקורין מתרכתא שאסורה להם לינשא וכן מוכח מהרמב"ם דכתב בפ' יו"ד מהלכות גירושין אם גירש את אשתו בגט פסול או שהיה ספק מגורשת ורצה להחזירה אינו צריך לאדם הנשואין ולברך ז' ברכות ולכתוב כתובה עד שתגרש גירושין גמורים ומבואר להדיא במ"מ בגי"ן ושין שצריכה לכתוב כתובה אף בהחזירה ע"ש וגם רבינו ב"י קבע להלכ' בסי' ק"ט דבספק גירושין א"צ לכתוב כתובה משמע להדיא דגירושין גמורים צריך למכתב כתובה ונ"ן דצריך למכתב כתובה כותבין אמתרכתא כדי שידעו הכהנים שהיא גרושה ואם נפשך לומר מאחר שאין לה רק כתובה ראשונה מה תועלת יש לאשה שכותבין כתובה חדשה וכותבין אמתרכתא הדרי לגבאי הלא די לה בכתובה ראשונה שיש לה קודם הגירושין י"ל דאיכא תועלת גדול לאשה מה שנותנין לה כתובה חדשה דאיתא בש"ע בסימן צ"ו אין אלמנה גובה כתובת' אלא בשבועה והב"ש מביא דעת התוספות והרא"ש דאם שהבעלה את פתאום א"צ שבוע' דעיקר שבועה שמא התפיס' צררי סמוך למית' מש"ה מת פתאום א"צ שבועה ובהאי אם אשה מתה מבלי שבועה אזי יורשי' יורשין כתובתה ואיתא בהרמב"ם בפ' י"ו מהלכות אישות במקום שכותבין כתוב' ואין כתובת' בידה נאמן הבעל לומר פרעתי והמחבר בסי' ק' פסק כוותי' וא"כ כשלא יהיה בידה כתובה שני' רק שסומכת על כתובה ראשונה ואם הבעל מת פתאו' יבולים היורשים מבעל לטעון שאביהם נתן ג"כ כתוב' אחר גירושין ובכה"ג גובה שני כתובו' כדאיתא בשלהי הכותב ובהרמב"ם בפרק י"ו מהלכות אישות ובש"ע בסימן ק' רק שאביהם פרע לה כתובה שני' מה שנותן אחר הגירושין ואשה החזיר' שהכתוב' לבעלה והכתוב' ראשונה שיש לה מקודם הגירושין כ"ע אביהם תיכף לאחר הגירושין דאחר הגירושין עומדי' הכתובה לפרעון וכן איתא בב"ש בסימן צ"ו ס"ק ח' דאם נתגרשה הבעלה ואח"כ מת בעלה צריכה היא לשבע נגד היתומים ואם מתה אשה קודם השבועה אזי יורשי האשה אין גובין כתובתה מטעם אין אדם מוריש שבועה לבניו נמלא כשלא יהי' שכתוב' שני' בידה אף אם הבעל מת פתאו' צריכ' לישבע נגד היתומים ואם מתה קודם שנשבעה אין יורשים נוטלים כלום מטעם שאין אדם מוריש שבועה לבניו אבל כשיהיה כתוב' שני' בידה ואף אם כתב אמתרכתא הדרי לגבאי אם הבעל מת פתאום א"צ שבועה וגם אם מתה קודם השבוע' יורשי האשה גובין כתובתה וכיון דאיכא תועלת להאשה מש"ה סובר הרמ"א בגירושין גמורים צריך לכתוב כתוב' וכיון דכותבין כתובה חדשה כותבין אמתרכתא הדרי לגבאי כדי שידעו הכהנים שהיא גרושה דאם לא כותבין אמתרכתא יסברו הכהנים שהיא אלמנה דכיון שלא כותבין בכתובה אמתרכתא אבל בספק גירושין א"צ לכתוב כתובה חדשה דאיכא תועלת בכתוב' שני' דאף אם לא יהיה לה כתוב' שני' רק כתובה ראשונה אם הבעל מת פתאום תגבה האשה הכתובה מבלי שבועה דהיורשי' אינם נאמנים לומר פרוע דנהי אם הבעל טוען פרעתי אינו נאמן כדאיתא במ"מ בספק גירושין אינו גובה כתובתה דס"א דתנשא לאחר וליכא תועלת כלל בכתובה שני' מש"ה סובר הרמב"ם דא"צ לכתוב כתובה אבל בגירושין גמורים דאיכא תועל' לאשה וצריך לכתוב כתובה חדשה וכיון דצריך לכתוב כותבין אמתרכתא כדי שלא יטעו הכהנים ואם שלא תגבה שני פעמים בשני כתובות יכתוב בכתובה אמתרכתא הדרי לגבאי כדעת היש"ש ·

ומה שהוכ"ח מכ"מ דגבי גירושין גמורים שהחזיר' בעלה א"צ לכתוב אמתרכתא דאל"כ אף בספק גירושין הוי לי' לתקנו לכתוב כתובה חדשה ולכתוב אמתרכתא אינו הוכחה כלל דעיקר טעמא שידעו הכהנים שהיא גרושה ובספק גירושין פסק המ"מ דמקדשין ואין מברכין ז' ברכות ובכל נשים שמקדשין מברכים ז' ברכות ידעו הכהנים שהיא ספק מגורשת דאם היתה אלמנה הי' מברכים ז' ברכות מש"ה א"צ לכתוב כתובה ולכתוב אמתרכתא אבל בגירושין גמורים שמקדשין ומברכין ז' ברכות יסברו הכהנים שהיא אלמנה מש"ה כותבין אמתרכתא · ועוד י"ל דמשו' אמתרכת' שידעו הכהנים לחוד לא היו מתקנים לכתוב כתוב' רק דהיכא דלא כא תועלת להאשה בכתובה מוכרחים לכתוב כתובה וכיון דכותבי' כתובה כותבים ג"כ מתרכתא כדי שלא יטעו הכהנים ויסברו שהיא אלמנה אבל באין כותבין כלל משום כהנים לחוד לא תקנו לכתוב הכתובה · ועוד נראה להוכיח בגרושה שבעלה מחזיר' צריך לכתוב בכתובה אמתרכתא · דהרא"ב"ד בפ' א' מהלכות גירושין ה' כ"ד פסק דבגט תאפר כשר ואיתא בגיטין בדף י"ז דתקנו זמן בגיטין ר"י אומר משום ב"א ר"ל אומר משום פירי כדי שלא תפסיד לאשה ואיתא בשלהי הכותב דיש לאשה שני כתובות אחת קודם הגירושין ושני' אחר גירושין גובה שתי כתובות לכן פסק הרמב"ם בפ' י"ו מהלכות אישות וב"י בסי' ק' פסק כוותי' אבל כשיש לאשה שני כתובות הנכתב קודם הגירושין אינה גובה רק כתובה אחת וא"כ להרא"ב"ד קשה אמאי יהי' גט מאוחר כשר דהא אשה תוכל לבא לידי הפסד כגון כשמחזירה אחר הגירושין ובאותו הזמן יכתוב לה כתובה חדשה נמצא הכתובה שני' נכתוב קודם הזמן המבואר בגט וכיון דהכתובה נכתוב קודם הזמן בגט אזי הבעל יטעון השני' הכתובות היו קודם הגירושין ואין מגיע לה רק כתובה אחת אבל כשהגט נכתב בזמנו אזי הזמן מכתובה שני' הוי מאוחר מזמן הגט

ותמיהא שהכתובה שני' נכתוב אחר הגירושין אזי מגיע לה שני כתובות ואיכא הפסד לאשה. ואמאי סובר הרא"ש דגט מאוחר כשר דזמן בגט תקנו שלא יהי' הפסד לאשה · אלא ע"כ דהרא"ש סובר בגרושה שמחזירה בעלה צריך לכתוב אתרכתא הדרי לגבאי ומוכח מתוך שהכתובה שני' נעשה אחר הגירושין והגט מאוחר הוא וליכא פסידא לאשה א"כ מוכח מהרא"ש דסובר דצריך לכתוב בכתובה אתרכתא הדרי לגבאי · וא"ל לעולם דא"צ לכתוב אתרכתא ואפ"ה ליכא פסידא לאשה דאם הגט יהי' מאוחר והבעל מחזירה ליתן כתובה שני' אזי אשה תאמר לבעלה שיתן הכתובה מאוחרת אחר זמן שמבואר בגט ובשהכתובה יהי' מאוחר מזמן הגט או תגבה שתי כתובות · אבל נראה לענ"ד שהכתובה מאוחרת פסולה דאיתא בפרק מי שמת בדף ק"ם בעי שמואל דאקנה קנה ומכר משתעבד או לאו אמר ר' יעקב מנהר פקוד משמי' דרבינא ת"ש שט"ח המוקדמים פסולים והמאוחרי' כשרים ואי ס"ד דאקנה לא משתעבד מאוחרים אמאי כשרות' כלל העולה דאי דאקנה לא משתעבד מאוחרים פסולים ואיתא בח"ד בסי' קמ"ו ס"ק ל"ד דאקנה אינו משתעבד לכתובה דכיון דאינו גובה הכת ס"ס דדאקנה אינו משועבד לכתובה א"כ מאוחר פסול בכתובה דיהי' הפסד ללקוחות · וא"כ איכא הפסד לאשה בגט מאוחר ואמאי הכשיר הרא"ש בגט מאוחר ומוכרח לומר דהרא"ש סובר בגרושה שמחזירה לבעלה כותבין אתרכתא הדרי לגבאי וליכא פסידא לאשה דכיון דכותבין אתרכתא הדרי לגבאי כ"ע יודעים דגט הוא מאוחר ובכתובה שני' נכתב אחר הגירושין ותגבה שתי כתובות כדיכא דהיכא דהכתובה שני' נכתב אחר הגירושין גובה שתי כתובות · וא"ל דהא הרמב"ם בפ' א' מהלכות גירושין פסק דגט מאוחר פסול וכל הפוסקי' מקשים מכלן הא דיכא דגט מאוחר יהי' פסול א"כ יוכל למימר דהרמב"ם סובר דלא היו כותבין אתרכתא וכשיתן גט מאוחר אזי תבא האשה לידי הפסד כשבעל מחזירה ויתן כתובה שני' אזי יאמר הבעל שהכתובה נכתב קודם הגירושין וקודם הגירושין מגיע רק כתובה א' אף שיש לה כתובות שתים אבל זו ליתא דא"א לומר מהאי טעמא פוסל הרמב"ם גט מאוחר דמוכח מהש"ס דכותבין בגרושה שמחזירה אתרכתא הדרו לגבאי דבבר הבאתי דתיקנו זמן בגיטין ר"י אמר משום בת אחותו ור"ל אמר משום פירי · ר"י מ"ט לא אמר כר"ל קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה · פירוש רש"י יאמרו הלקוחות אייתי ראי' וליכא הפסד לאשה אכתי קשה טעמא דמש"ה תקנו זמן בגיטין דלמא הבעל מחזירה גרושה ויתן כתובה חדשה וכתובה שני' נכתוב אחר הגירושין וליכא דגובה שתי כתובות והיכא דיש לה שתי כתובות קודם הגירושין גובה רק כתובה אחת א"כ כשלא יהי' זמן בגט יוכל הבעל לטעון שהכתובה שני' נכתוב קודם הגירושין והבעל הוא מוחזק ויהי' פסידא לאשה מש"ה תקנו זמן בגיטין וכשרואין זמן הגט אזי יודעים שהכתובה שני' נכתב אחר הגירושין וקימא מהאי טעמא תקנו זמן בגיטין ע"כ מוכרח לומר בגרושה שמחזירה כותבין אתרכתא הדרי לגבאי ואף שלא יהי' זמן בגט כמי יודעים שהכתובה נכתב אחר הגירושין מש"ה מוכרח לומר דתקנו זמן בגיטין משום בת אחותו או משום פירי · וכיון דהוכחתי מן הש"ס ומהפוסקים דסוברים בגרושה שמחזירה כותבין אתרכתא הדרי לגבאי לא מבעיא דהיכא דבעל נתרצה ליתן כתובה שני' כדי לגבות שתי כתובות זו א"צ לומר שמחוייבים לכתוב בכתוב' שני' אתרכתא רק דאף דמחזירה ע"ד כתובתה הראשונה לא מבעיא להפוסקים דסוברים דהיכא דהבעל מת פתאום האשה א"צ שבועה וכשמתה אשה קודם שבוע' יורשי האשה נוטלים כתובת' אבל כשלא יהי' ביד האשה כתובה שני' אזי צריכה לישבע וכשמתה אין יורשים נוטלים כתובת' וכיון דצריך לכתוב הכתוב' אם לא כתבינן אתרכת' יפסדו הבנים והיורשים של אלמנה ואף להפוסקים דסוברים דהשם צריכה איכא אף בחיי הבעל ולדידי' אף במת פתאום צריכה שבועה יעוין בב"ש בסי' צ"ו וליכא טובת האשה מה שהכתוב' שני' בידה דאף שהכתוב' בידה מחוייבת לישבע מ"מ איכא טובת אחר לאשה מה שהכתוב' שני' בידה דהש"ך פסק דדאקנה לא משתעבד לכתובה וא"כ כשקנה הבעל נכסים אחר נשואין ראשונה וימכור הנכסים אחר נשואין שני' אם יהי' בידה רק כתובה ראשונה לא תוכל האשה לגבות מהלוקחים דדאקני לא משתעבד אבל כשיש לה כתוב' שני' ובעת שכותב כתובה שני' כבר הי' לו הנכסים וכשימכור הנכסים אחר נשואין שני' תוכל האשה לטרוף מהלקוחות וכיון דאיכא תועלת לאשה מחוייבים לכתוב כתובה שני' וכיון דצריך לכתוב כתבינן אתרכתא משום תקנות הבנים רק כותבין אתרכתא הדרי לגבאי כמסקנת הש"ס וח"מ וב"ש ואף אם תאמר האשה שאינה קפידא לתועלת הנ"ל בטלה דעתה דרוב נשים קפידים בתועלתן ומחוייבים לכתוב אתרכתא מש"ה כותבין בכתובה שני' אתרכתא הדרי לגבאי ועוד דהכן נוהגים שמקרינא הכתוב' בעת הקנין אם מקרינא בכתובה ראשונה יטעו הבנים

שטוענים שהי' קורא בתולה או אלמנה והבורר שאשה הי' אלמנה לכן נראה לפענ"ד שכותבין כתובה חדשה וכותבין אתרכתא הדרי לגבאי כמסקנת הפוסקים הים"ש וח"מ וב"ש וה' יצילנו מהשגיאות ויראנו בתורתו נפלאות · היום יום ה' ז' אדר שני תקס"ב לפ"ק הק' יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל יע"א:

סימן עה

שאלות ותשובות מה שהשבתי לכבוד ה"ה תלמידי ידידי הרב המאה"ג מוהר"ר אבנר נ"י אב"ד דק"ק וויסלן:

שאלה ראובן מת והניח בנים ובנות ולבנות יש להם שטח"ז רק בשטר ח"ז מבואר שאם נשאר אחריו ספרים וקרקעות אזי אין לבנותיו שום זכות רק הזכות שלהן במעות ובמטלטלין כנהוג עלמא ונשאר אחריו מטלטלים וקרקעות ואלמנת ראובן יש לה כתוב' ובנים של ראובן רוצים לסלק לה דמי כתובתה במטלטלין כדי שנשאר להם קרקעות והקרקעות אין מגיע לאחיותיהם ובנותיו משיבין טענה לסלק כתובת' בקרקעות כדי שנשאר לבנים מטלטלין ויש להם שטח"ז מן מטלטלין אם הדין עם הבנים או עם הבנות:

תשובה הלא כל רז לא אניס לי' שפשוט כביעתא בכותחא שהדין עם הבנים כדאיתא בהדיא בח"ז הרמ"א באה"ע בסי' קי"ב סעיף ב' דהיורשים יכולים לסלק לבעל חוב ממטלטלין כדי להפסיד להשטח"ז · וא"ל דהרמ"א איירי רק לענין ב"ח אבל לא לענין כתובת אשה דכתובת אשה אינה נגבית רק ממקרקעי דהמעיין בד"מ יראה בעיניו דאין חילוק כלל דהיינו טעמא שהב"ח יוכל לסלק במטלטלין כך יוכלו היתומים לסלק במטלטלין ואף בכתובה יוכל הב"ח לסלק במטלטלין וה"ה היורשים יכולים לסלק במטלטלין · ואם נפסק לומר דהא הרמ"א יליף דהיורשים יכולים לסלק במטלטלין דהרמב"ם פסק דעישור נכסי' אינו נגבית אלא מקרקעי וכתב הח"מ אם נשאר מטלטלין וקרקעות יכולים היורשים לסלק להב"ח ולכתובת אשה קרקעו' כדי שנשאר מטלטלין ומן מטלטלין אינו מגיע עישור נכסים ויליף הה"ה בשטח"ז יכולים היורשים לסלק לב"ח ולכתובה מטלטלין כדי שנשאר להם קרקעות ולכאור' לא דמי להדדי דגבי עישור נכסים ליכא לבנות שום חוב על אביהם וקרקעות אביהם אין משועבד להן רק הן בע"ח מהאחים וכיון דלא הי' השיעבוד בחיי אביהן מש"ה יכולים האחים לסלק לבע"ח בקרקעות · אבל בזמנינו דנהיג דכותבין בשטח"ז סך ידוע שחייב להם אביהם והוי כמו הלואה גמורה והמטלטלין מאביהם משועבד להם וכיון דמשועבד להם אין כח ביד היורשים לגרוע כחן לתנו לבע"ח ולכתובה מטלטלין · אמנם נראה דליתא לחילוק הנ"ל דהא קיי"ל בח"מ בסימן רפ"א דכתובה ובע"ח ועישור נכסים המה קודמים אף בזמנינו נגד שטח"ז משום דמבואר בשטח"ז שהברירה ביד היורשים באם שהיורשים רוצים לתנו חצי חלק אזי פטורין מהחוב המבואר והוי כמו ירושה וכיון דהוי ירושה דינא פשוט שהיורשים יכולים לסלק לבע"ח ולכתובה במטלטלין ולהפסיד השטח"ז · לפ"ז נראה היכא דאיכא להיורשים שני שדות ויש שני בע"ח מאביהם והבע"ח אחד לא כתב דאקנה והבע"ח שני יש לו שעבוד דאקנה ושדה אחת לא הוי דאקני' נגד הבע"ח ושדה שני' הוא דאקנה אין היורשים יכולים לסלק להבע"ח שיש לו שעבוד דאקני' לבע"ח כדי שנשאר להם השד' מדאקני' לב"ח שלא הי' דאקני' לא יוכל לגבות מהשד' הנ"ל דבע"ח יוכל לומר שהשד' שאין דאקני' משועבד לדידי כמו שמשועבד לבע"ח אחר ודינא לחלק השד' שאין בו דאקני' לשני הבע"ח דאף בשטח"ז שהבריר' ביד היורשים דשטח"ז הוי רק ירושה: אמנם ראיתי בתשובת מו"ז הגאון מוהר"מ פאדווא שכתב שהבת שנוטלת עישו' נכסי' אינו נוטל' מחלק שטח"ז שהשטח"ז הוי חוב או מתנ' ודלא כדעת מ"ז הרמ"א בסימן רפ"א וגם בתשובת מהרי"ק בשורש י"ג משמע דהוי כחוב דפסק באם שהבעל סלק ה"ע מכל נכסיו הילך ג"כ מהשטח"ז דהוי כחוב · וא"כ לדעת הגאונים הנ"ל דהוי כחוב לא יוכלו היורשים לסלק לבע"ח ולכתוב' במטלטלין כדי להפסיד שטח"ז · אבל כשמעיין היטב ירא' להדיא דמוהר"מ פאדווא לא כתב כן רק לפום ריהטא אבל למסקנא מודה שעישור נכסים קודם לשטח"ז וגם מוהרי"ק מודה דשטח"ז הוי ירוש' לענין עישור נכסים דעישור נכסים קודם לשטח"ז דכתב בסימן פ"ח אך אם יבוא להוסיף על עישור נכסים אינו יכול להוסיף כי אם מחלק המגיע לו אחרי אשר נפרע מעשרי שאר הבנות הנוהגת בגלילות הללו אלמא דגם הוא מודה שעישור נכסי' הוא קודם משום דשטח"ז הוי ירוש' והאי טעמא ניחא מה שכתב הב"ש דגבי שטח"ז אם הפה חתנו מטלטלין לא יוכלו היורשים להוציא ממנו משום לכאר

מילי

מילי מיקרי שטח"ז חוב ויוכל למימר קים לי דהוי כחוב :

היוצא לנו מזו בהם שאינו מבואר בשטח"ז שהבריר' יהיה ביד היורשים בהם שיתנו חצי חלק זכר פטורין מהחוב רק שכתב שאביו קבל ליתן לבתו אלף זהובים והחוב לא יחול רק שעה אחת קודם מותו והוי כשאר חוב דעלמ' ולא יוכלו היורשי' לסלק לבע"ח בכתובת אשה במטלטלין כדי להפסיד השטח"ז ובהאי שטח"ז אין הבת נוטלת עישור נכסים וכן איתא בהדיא בתשובת הרא"ש יעקב לוה מחמת מיאה שיתנו מנכסיו לבתו ב' חלקים וחלק שלישי ישאר למי שראוי ליורשו ויש לו בן ויצא עליו שט"ח ואמר שתפרע הבת שני חלקים חשובה אין שומעין לו כיון שבן ירש הוא וצריך לפרוע הכל והטור בח"מ בסימן רנ"ג מביאו וכן איתא בתשובת הרשב"א בסימן תתפ"ז וכן איתא בהדיא בתשובת מ"ז הגאון מוהר"ם פאדוו' אבל בשטח"ז הנהוג בזמנינו שמבואר בתוכו שהבריר' יהי' ביד בנים ליתן להם חצי חלק זכר הוי כירושה וכן פסק ש"י בסי' ס"ב דהוי כירושה ועישור נכסים קודמות לשטח"ז וכן פסק מ"ז הרמ"א בסימן רפ"א :

שוב ראיתי בתשובת ש"י בסימן ח' שהאל מאתו אחד הי' לו שני בנים ושני בנות והשיא בנותיו לגוברין ולכל אחת כתן שטח"ז על סך אלף זהובים רק באם שהיורשים ירצו לתנו חצי חלק זכר אזי פטורים מהחוב הנ"ל והבריר' ביד בנים ואח"ז קנה הבנים השטח"ז אחד ואביהם הי' באותו מעמד וקנו בקאג"ם ולאחר פטירת אביהם רוצים הבנים ליקח מעזבון אביהם מתחילו' אלף זהובים בעד שטח"ז שקנו ואחות השני' ליקח חצי חלק זכר מהנשאר ואחותם השיבתם שלא עדיפי ממנה ואין מגיע לאחי' רק ג"כ חצי חלק זכר אם הדין עם הבנים או לאו והשיב שהדין עם הבנים ומביא ראי' מדאמרינן בפ' הכותב קריבתי' דר"נ זבנתה כתובתה בטובת הנאה איגרשה שכיבא אתו קא תבעו לה לברתא אר"נ ליכא דליתבי לה עלה ותמחול כתובת' דאמה לגבי אבי' ותירתי' איהי' שמעה אזלה ואחילת' וכתב הרא"ש שמיירי שמת גם האב ושמעינן תלמודא דאף בכה"ג שהמחיל' היא לבנאמה שיכולה למחול והיא זוכה במקו' אבי' והב"י בסימן ק"ס פסק כוותי' והרי התם שאמ' לא היתה מוחלת שצריכ' לשלם עכ"פ דמים שקיבלה וגם הבת לא היתה מוחלת לאבי' מטעם שהית' חייבת לשלם מה שקבלה אמה ואפ"ה כשהיא לטובת' מצי מחלה ק"ו לנידון דידן שהבריר' מבורר בשטח"ז שיכולים הבנים לעשות מה שהיא לטובתם יע"ש · ויש לי להשיב על ראייתו דתוספות מקשו מאי משני מחילת' דהא מחויבת לשלם מדינ' דגרמי ומתרצים דמיירי בקטנ' א"כ י"ל דאף הרא"ש מפרש דמיירי בקטנ' ואף בחיי אבי' א"צ לשלם מש"ה דאף ירשאבים את פטור' לשלם ויכולה למחול לעצמה וא"ל א"כ אמאי נצרך לפרש דמיירי שמת האב דקשה לו מה ללוקח אבל הבת ושמעינן דיורש יוכל למחול לעצמו אבל הכא דבחיי אבי' שיתה חייבת לשל' ועכשיו רצה לפוטר' אין כח בידה למחול וה"ה בשטח"ז כשיהי' ביד הבנות לא יוכלו היורשים לומר לבנות אחת יתנו אלף זהובים והשני' תטול חצי חלק זכר אף שקנו השטח"ז לא יוכלו היורשים לומר שהמה יקנו אלף זהובים ולהפסיד הבנות להשני' ואין להוכיח דינא דש"י מהרא"ד דבעה"ת בשער כ"א מביא דעת הרא"ד שכת' דהיור' יוכל למחול לעצמו ולא מחוי' מדינגרמי דכיון דכוונת' היה רק לטובת' ולא להזיק להלוקח א"כ ראי' משם יעקב היא ראי' נכונה · זה אינו דהמעיין שם היטב יראה להדיא דהרא"ד סובר דאף כשמוחלת בחיי אבי' פטורה מלשלם דלהנאת עצמה מכוונת כדי שתחזיר ותירת מאביה מש"ה יכולי' למחול אף לאחר מות אביה · ועוד דאף אם נימא דהרא"ש סובר כשמוחלת בחיי אבי' צריכה לשלם וכשמת אבי' כשתמחול א"צ לשלם מ"מ אינו ראי' כלל דלא מבעי' לרוב הפוסקים הסוברים דמכירות שטרות מדרבנן מש"ה יכולי' למחול דעיקר שעבוד גבי' ואף לפר"ת לא מכר רק שעבוד הקרקעות ושעבוד הגוף נשאר גבי' מש"ה היורש יוכל למחול דאוקמה אדינא' דאורייתא וגם בשקנ' הלוקח השטרות הי' יודע דהיורש יוכל למחול ועי"ז קנה מתחלה אבל גבי שטח"ז כשהי' השטח"ז לא יוכלו האחין לסלק לאחת מבנות אלף זהובים כדי להפסיד לבת השני' א"כ אף כשקנו האחים השטח"ז לא יוכלו האחין להפסיד לבנות השני' · עוד כתב הש"י לדעת בעה"ת שסובר דיורשים אינם יכולים למחול ומפרש דהטעם משום דאינם יכולים להפסיד להלקוחות ובהאי טעמא דגם האחים לא יכולים להפסיד לבת השני' אבל זה אינו דהא בהדיא כת' הבע"ת הטעם משו' דנכסיו הי' משתעבד להלוקח בן מדאורייתא והן מדרבנן מש"ה לא משני המחיל' להפטר משעבוד שלו אבל גבי בנות דליכא שעבוד כלל בחיי אביהם יכולים האחים להפסיד לבנות אף שהש"י בעצמו כתב האי סברא אך חזינ' דהוי מסתפק באיזה הטעם שסובר בעה"ת דהיורש אינו יוכל למחול אהתלים מיני' בהדיא כתב הבע"ת דמטעם משום דהנכסי' הי' משתעבד · אך כל זה אם הי' השטח"ז ביד אחותם והוי דינא שאין האחים יכולים להפסיד אחות' ע"י שיברור להם הבריר' שיתנו לא' סך אלף זהובים ומחמת שקנה האחים השטח"ז רשות להם ליקח לעצמם אלף זהובים ולהביא ראי' ע"ז מההיא דיורש יוכל למחול יכולים להשות נראה שראייתו אינו ראי' כפי שכתבתי אבל למסקנת הפסק הש"י דאף כשיש שטח"ז ביד אחותם יכולים האחים ליתן לא' אלף זהובים ולהפסיד לאחותם השני' שמבואר בשטח"ז שהבריר' יהי' ביד הבנים והח"מ בסימן קי"ב מפקפק על האי דינא דאף דמבואר בהרא"ה שהיורשים יכולים לסלק לבע"ח במטלטלין או בקרקע אבל לשלם לא' יותר מחבירו אינם יכולים דהא יד בעל השטר על התחתונ' ואיך ישלם לאחד הרבה כדי לחוב לאחרים · והב"ש מביא ראי' לש"י דהרא"ש בתשוב' פסק אם יצא על היתומים ש"ח וכתוב' והברר' בידם ליתן בעל הכתוב' חצי הנכסים או השדה שנכתוב בכתובת' יכולים ליתן לה כל הסך הכתוב' להפסיד הב"ח כן ה"נ יכולים ליתן לאחד מהם כל הסך שבשטר ולהפסיד לאחרים · ואני בעניי לא הבינותי הראי' ומוכרח אני להאריך ולהביא תשובת הרא"ש בכלל חמש' וחמשים סימן וא"ו מה שכתבתי שהבריר' תלוי' ביד היורשים אם ירצו לחלק עם האלמנ' ואם ירצו יעמידו הדבר על דין תורה שתטול האלמנ' כתוב' והם יטלו המותר דבר ידוע שלא נעקר דין תורה ממקומו על שיאמרו היורשים אנו רוצים לחלוק ולא שייך הכא אומדנא דעת שכך היה התקנ' שיכולים היתומים לסלק להאלמנ' בחצי הנכסים וכ"ז שלא סלקה והעמידוה על דין תור' ואיתא בב"ק בדף י"ט כשלקח שלוקח זבורית באחרונ' כולם הנזקין ובע"ח וכתובת אשה גובין מהזיבורית וכשלקח העדית באחרונה אעפ"כ אין גובין כלום מהעדיותו משום שיכול שלוקח לומר מה שתקנו שאין גובין משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין משום תקנתא דידי הנא בהאי תקנתא לא ניחא לי והטור ח"מ וש"ע בסי' קי"ט פסקו כוותי' אלמא דהיכא דאיכא לטובתם יכולים לומר ניחא לן בתקנתא דרבנן והיכא דאיכא להם פסידא יכולים לומר לא ניחא לן בתקנתא דרבנן מש"ה פסק הרא"ש שהבריר' ביד היורשים גבי כתוב' משום דהיורשים יכולים למימר הנא בהאי תקנתא לא ניחא לי ונעמידנה על דין תור' שאלמנה תטול כל דמי כתובת' מש"ה פסק דהפסד לבע"ח וזו היא כוונת הרא"ש שכל זמן שלא סלקוה נעמידנ' על ד"ת דהיורשים יכולים למימר לא ניחא לן תקנתא דרבנן א"כ גבי שטח"ז דלא שייך האי טעמא איכא למימר דאין כח ביד הבנים ליתן לא' הרבה כדי להפסיד לבנות אחרות משום דיד בעל השטר על התחתונה כסברת הח"מ וא"ל דהרא"ש שהבאתי לאו ראי' דלמא מש"ה יכולים לומר לא אפשי בתקנת חכמים ומרדכי בפרק שני דייני גזירות מביא האי חילוק בשם הריב"א א"כ הראי' שהב"ש הוא ראי' נכונה אבל זה אינו דהא ב"ש בעצמו לא סבירא לי' כסברת הריב"א דפסק בסימן נ"ו כדעת הש"י דשיש בע"ח על אביהם יכולים היורשים לומר לא ניחא לן השבוע' של אמנו שהשבוע' זו הוא לתקנת היורשים והכן בהאי תקנתא לא ניחא לן והתם איכא פסידא להבע"ח אלמא דאף בכה"ג יכולים היורשים לומר לא ניחא לן בתקנתא דרבנן א"כ נסתר ראיית הב"ש מה שהביא בתשובת הרא"ש ועוד דהא הרא"ש כתב דאומדן דעת הי' שהבנים חפיצים שאמן תטול כתובת' ממה שיטלו בע"ח אחר ומש"ה פסק הרא"ש שהבריר' ביד היורשים בעת שבע"ח הלוה המעות מסתמא יודעים שהבנים יסלקו לאמם דמי כתובת' ומעולם לא נשתעבדו הנכסים לבע"ח אבל בשטח"ז מסתמא הי' דעת האב שיטלו בנותיו בשוה ולא ליתן לאחד יותר מחבירו א"כ לא יוכלו הבנים לומר שיתנו לא' יותר מחבירו כדעת הח"מ ואפבש"י בעצמו לא ברירא לי' שבכה"ג יכולים היורשים ליתן לאחד יותר מחבירו רק בעובדא דש"י הי' כשקנו האחים השטח"ז הי' אביהם קיים וקנו בקאג"ם ובהאי ידע שאביו שבנו יברור הבריר' ליקח אלף זהובים ובהאי הדין עם הבנים דאף שח"מ מפקפק הח"מ מיירי דהיכא דקנו האחים השטח"ז מבלי ידיעת אביו אבל כשקני' השטח"ז בידיעות אביו דינא כדעת ש"י ומבלי ידיעות אביו כשקנו השטח"ז צ"ע לדינא אם היורשים יכולים להפסיד לבת אחרת מכאי' הטור מתוך המדבר בהיכ' רבה ק' טבת תקנ"ד לפ"ק : הק' יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל :

סימן עו

שאלות ותשובות מכבוד הרב הגדול בדורו המפורסם מוהר"ר ישראל מ"מ דק"ק קאזיניץ :

מעשה שהיה כך הי' פה ק"ק שטאשוב יש אשה אחת ושמה ספרה בת אהרן ושם בעלה הרגלא פייבל בן מרדכי מק"ק חמעלניק ושנה א' אחר הנשואין של האשה הנ"ל עם בעלה הנ"ל נסע הבעל הרגלא פייבל הנ"ל והיה שנים עשר שנים שלא

נשמע ממנו שום ידיעה אלא איך פנה דרכו רק אחר שמונה שנים מעת נסיעתו מביתו נזדמן שעמדו בכאן ק"ק שטאשוב בעלי מלחמות פרייסן זמן רב בבתי היהודים וגם בבית האשה שפרה הנ"ל עמדו ג"כ מבעלי מלחמות הנ"ל ושאלו בע"מ הנ"ל את האשה הנ"ל על בעלה וספרה להם המעשה שבעלה הלך נסע ממנה זה שמונה שנים ולא נשמע ממנו ואחר כן נסעו החיל פרייסן הנ"ל לעיר פלוכס ווארשע ואחר ערך שנה משכשטו בא אגרת אחת מווארשע לק"ק שטאשוב מבעל מלחמה אחד שהיה עומד בבית האשה הנ"ל בהיותו בק"ק שטאשוב וכך כתב בלשונו דוא האשה שפרה זאל וויסן אז איר מאן גיפונט זיך צווישן דיא פראסישע רעקרוטין דיא וואס איך האב גיפורט צו דער קאמענדי ער האט מיר גיזאגט אז ער איז מק"ק חמעלניק אונ האט איין ווייב בק"ק שטאשוב זיא הייסט שפרה זה תוכן האגרת הנ"ל וכששמעה האשה הנ"ל דברי האגרת הנ"ל מיד שלחה את אחי' לווארשע לחקור ולדרוש ולא יוכל לבוא לידיע' ברורה באיזה קאמענדי הוא ולריק הי' יגיעתו אח"כ בא עוד אגרת מבע"מ הנ"ל והי' כתוב בו כמו באגרת הראשון ובשנה שעבר' שנת תקנ"ט בא עוד אגרת שלישי מבע"מ הנ"ל והי' כתוב בו איך שברח בעלה מן הקומענדי פרייסן אונ איז צו גישטאנדין צו דיא יוונים ובשנה הנ"ל שנת תקנ"ט לפ"ק ד' סיון נסעו דרך קהלתינו ק"ק שטאשוב בעלי מלחמות יוונים ונתעכבו בק"ק שטאשוב יום או יומים ואחד מבעלי מלחמות היוונים שעמד אצל איש אחד מקהלתנו ושמו כהר"ר זול התחיל לדבר בלשונינו כאחד מיהודים וכששמע כהר"ר זול הנ"ל שבעל מלחמ' הנ"ל מדבר בלשון היהודים הי' מסתכל בפרצופו והכיר ר' זול הנ"ל שהוא בעל שפר' הנ"ל מחמת שהיו ר' זול ובע"מ הנ"ל חבירים יחד וכאשר הכיר אותו התחיל ר' זול לדבר עמו בלשון היהודים בזה הלשון דוא בושט דאך פייבל דוא האסט בכאן דיין ווייב וכאשר דבר אליו כדברים האלו לא השיב כלום רק אמר לו שהוא ממדינ' זו ותו לא וגם אשת הר"ר זול וגם שאר נשים המכירין אותו לשעבר אמרו פה אחד שזה בעלה פייבל וגם היו מנסים אותו כשבאה איזה אשה מבית אחר לפניו היו אומרים לה בדרך השאלה זו היא אשתך ואמר לאו אח"כ שלח הבעל הבית לאשה שפרה ובאתה לפניו וכאשר ראה אותה החזיר פניו לצדדים ולא הי' רוצה לדבר שום בלשון היהודי אך שאל בלשון יוונים על אחות שפרה הנ"ל וכאשר נשמע הדבר בק"ק שטאשו' הלכו איזה אנשים לאדון הפילקאווניק של יוונים וספרו לו המעשה והשי' הפילקאווניק שילו' את עבדיו לבדוק אותו אם הוא מהול או לאו וכן עשה ושלח שני בע"מ לבדוק אותו ובדקו אותו ואמרו להפילקאווניק שהוא ערל אח"כ הפצירו בו ובקשו מאתו שיאמר האמת ואמר ביום שבת קדש ערב שבועות קודם שנסע מק"ק שטאשוב שאם' שפרה תבא אחריו לאיזה מקום הדרך אשר הוא הולך ושם ידבר עמה ויתן לה גט פטורין ומחמת שהי' בשבת ערב שבועות וגם אחר בדיקת הערלים שיאמרו שהוא ערל היו מחשים ומתעצלי' בדבר ולא נסעו אחריו ואחר כל זאת בר"ח אלול תקנ"ט בא אגרת מק"ק קעלין מאדון הקאפיטאן מהיוונים שהיו עוברים דרך קהלתנו והאגרת הנ"ל נכתוב לראשי הקהלה ולאב"ד בק"ק שטאשוב והי' כתב באגרת הנ"ל ע"י קאפיטאן הנ"ל בפקודת בעל האשה שפרה הנ"ל ושמו הרגא פייבל הנ"ל בזה הלשון איך שרייב אייך עס גפונט זיך אין מיינס רעגימענט איין יהודי משומד ער הייסט לעת עתה אנדרייז אין דער שם יהודי איז פייבל בן מרדכי מק"ק חמעלניק אין ער האט איין ווייב בקהלתכם ק"ק שטאשוב אונ זיא הייס' שפרה אין איהר משפח' משפחת רובנייון האט דער פייבל מיך גיבעטין אז איך זאל צו אייך שרייבין דעם בריב מחמת ער ליגט חולה אין איז שון איין משומד ווער וויס אוב ער ווערט קענין קומין לביתו צו זעהין זיך איהר אן אין פילייכט קאן אשתו שפרה נאך בעגליכן ווען זיא ווערט נעמין איין מאן בכן זאלט איהר זעהין צו געבין דער שפרה איין גט אן בפזארגונג אזו האט ער מיך גיבעטין אז איך זאל שרייבן ליהודים שבק"ק שטאשוב אונ האט מיר ג"כ גיזאגט אז ער איז גיוועזין מקודם אצל הפרייסין אונ ער איז אנטלופן צו דיא יוונים ע"כ תוכן אמריו מהקאפיטאן הנ"ל של יוונים אחר זה בחודש מרחשון דהאי שת' תקנ"ט לפ"ק בא עוד אגרת מהקאפיטאן הנ"ל ממקום הקורין רעגין ספורג וכך הי' כתוב בו איך שבא המומר להקאפיטאן ושמו אנדריז ושאל לו אם היה לו איזה ידיע' מק"ק שטאשוב אונ אוב מען האט שון לאשה שפרה גט גיגעבין כאשר ער האט שון גשריבין בריב אונ האט נאך קיין ידיע' ניט גיהאט מק"ק שטאשוב בכן שרייב איך ווידר אז מען זאל איהר נאך קיין גט גיגעבין בעט איך זייער אז מען זאל איהר גט געבין בלי עיכוב אונ מיר איין תשוב' צו שרייבין ע"י בי דואר המוקד' ע"כ הלשון של אמריו מן הקאפיטאן בפעם שנית והי' חתום בסופו הקאפיטאן הנ"ל וגם המשומד הנ"ל חתם א"ע בכתב ולשון יהודי בזה הלשון פייבל בן מרדכי יצ"ו דער נאך איז ווידר גישטאנין בזה הלשון ער האט אונטץ גיבעטין אז מיר זאלין זיך אונטער שרייבין ישראל בן מוהר"ר לוי יצ"ו משה בן מוהר"ר יעקב יצ"ו דאס איז דאס לשון פון דעם עדות וואס אויף דעם בריב זענין גיחתמי' אח"ז שבאה אגרת השני' לקהלתינו כתבנו תשובה לאדון קאפיטאן ובקשנו מאתו אוב ער וויל האבין אז דיא זאך זאל נגמר ווערין אז האשה שפרה זאל בקומין איין גט זאל ער העהר דעם משומד דערטין פורין לפני כל יודעי דת ודין דהיינו לפני אב"ד הסמוך לשם ובודאי הם יעשו כדין וכהלכה עפ"י הדברים של משומד שיאמר לפניהם גם בתוך האגרת ששלחנו להאדון הנ"ל הנחנו ג"כ אגרת ליהודים הנמצאים שם במדינה זאת שנעש' הדבר על לד הי"ט עם המשומד הנ"ל גם כתבנו ליהודים כל המעשה הנ"ל וכהיום בשבוע זו יום ג' כ"ד טבת דהאי שתא תקסמ"ך בא אגרת שד מהאדון הקאפטאן תשוב' על האגרת ששלחנו וגם האגרת ששלחנו ליהודים דשם הוחזר לנו בתוך האגר' מהקאפיטאן וכך הי' תשובתו בזה"ל איך האב אייער בריב מקבל גיוועזין דען וואס איר האט צו מיר גישריבין אונ ג"כ וואס איר האט גישריבין ליהודים איך וואלט גיוויס אזו גיטאהין וויא איר האט גישריבין נאך אייער בריב איז צו שפעט אן גיקומין ער איז שון פריר דער האסין גיוואהרין אין איין פאטיטשקי האט ער גילעבט נאך ב' שעות דער נאך איז ער מת גיוואהרן בזה הלשון האט דער קאפיטאן תשוב' גישריבין אונ פון וועגין מעהר וואליר לאזט ער אויס אין זיין בריב אז זיין קאמיראט האט ער ג"כ גיהייסין חתמינן צו איין בעליגונג ע"כ השואל ·

תשובה מה שהשיב הרב הגאון החסיד מ"מ דק"ק קאזיניץ בזה הלשון אלה הדברים לפני נאמרים להגיד דעתי עפ"י התורה ברשות אל גדול ונורא אז אמרתי איכה אשא לבבי להורות להתיר חבלי עגונות האסורות אמנם הלכה אברר כפי אשר ה' יוריני ואליע לפני חכמי נבונים אזי יצא משפט לאורה בעזרת אל חונן דעת והנה וזה אשר דברתי ראשו' לק"ק פ"פ דמיין לכבוד הרב ה"ה נשיא ישראל ראש הגאונים השהיד המפורסם אב"ד דק"ק הנ"ל אודות עדות מיתה אין לברר היתר ברור כי נוכל למיתוש שמתכוין הקאפיטאן להתיר בפרט בלוותו שיגיד עליו רעו הקאמעראט לאמת דבריו יובן דלא הוי מסל"ת אמנם באופן שאב"ד דק"ק שטאשוב יתנו לה גט פטורין על סמך האגרת כתבו גט ותנו לאשתי שפרה בחתימת בעלה ושני עדים אפשר לברר היתר בעז"ה והנה ראשית הדבר לברר דכתי' כתבו גט ותנו לאשתי דמ:כי הנה הל"מ מביא בשם הרד"ך להקל וצ"ע עכ"ל והגם שנראה כמסתפק בדבר אבל אחרי רבים להטות הנה הרמב"ם ראשון הוא לכל בעלי הורא' ובעל העיטור פוסקי' דכתב מהני כאשר הובאו דבריהם בסימן ק"ך בב"י בש"ע אה"ע וכדעת הטור כתב הרב"י דלהכי פסק כדעת א' של הרא"ש כדאיתא בירושלמי ע"ש ופירוש דבריו מחמת דהסברא השני' של הטור לכאור' לא נראה רמז מזה הסוגיא אכן אחרי העיון נראה הרמז בדעת ר' יוסא וכו' מנא בירושלמי כי הן הן דברי הרא"ש דהיינו לר"י דאמר לית כאן פי' דברים לא כן הגירסא בתוספתא אינו גט כאשר לפנינו רק פסול גרסינן כדאיתא בתוספתא פסול הוא לשון מדרבנן פסול כידוע א"כ ניחא מתניתין דהרכנ' דלהכי אקילו בנשתתק משום תקנות עגונות וניחא ג"כ בתרומ' שתרם ככר ומדאורייתא תרומתו תרומה רק מדרבנן אינו תרומה לכן הם אמרו להתיר בכת' במידי דרבנן ור' מנא דאמר אית כן הייני דהגמרא אינו גט כדאיתא בירושלמי והוא לשון בטל מדאורייתא א"כ צ"ע דהרכנה דהוה הרכנה כקולו ובתרומ' חלוקים עליו חבירו ע"ש והוא דבר מבואר לכל מעיין ולהכי ניחא בדברי רבינו ירוחם שהביא הרב רבינו ב"י דכתב מהני בנשתתק ולא בפקח כדאיתא בירושלמי והנה בדברי הרב ב"י נראה' שמשמע מירושלמי להפוך כמ"ש לעיל בהבנת דברי הטור ועוד למה כדאיתא בירושלמי ולא כתב כדאיתא בתוספתא דהאי דינא דלא מהני בפקח מפורש שם בהדיא אלא ודאי כדאמרן וא"כ מתוספתא אין ראי' דאפשר הגירסא דאינו גט משא"כ בירושלמי שנו שם דעת ר' יוסא דלית כאן ואלו' מרמז הב"י לחלק בין פקח ובין נשתתק ומוכי' נקטינן ובזה יובנו ג"כ דברי הב"י שכתב מאי דלא אייתי תלמודא בפ' מי שאחזו דף ע"א תניא כוותי' דר"א ולאפ קי מדר"כ מהתוספתא ומתרץ שם דניחא ליה לבטולי חרם מדאורייתא ולפי דברינו מובן הדבר בביאור דמאי אייתי' מלשון פסול דאפשר דפסול גרסינן וא"כ נוכל לומר בחרם אקילו משום תקנות עגונות כמו בנשתתק אליבא דמבקנא ע"כ מייתי מלשון הברייתא דמפורש בהדיא לשון בטל וממעט חרם דר"כ מחמת שאינו בר דעת כלל והנה דעת הרשב"א נראה כפוסק על שני הסעיפים שכתב שם עד שישמעו קולו ממש א"כ הרכנה שאני עכ"ל רק לפי שעלה על דעתם לתת טעם לפסול דכתב דפקח אפשר דזה הטעם דפסול מ"מ דהנה כתבו הפוסקים

הנ:

המעמים אי משום דכת' וכתב לה דהיינו או שהבעל יכתוב או אחר בלוואתו וכ"כ דלא שמע קולו אינו במקומו לכתו' גם דבעינן דומיא דכתב וכתב לה שהוא בעצמו יעשה מעשה' ולזה הטעם בעל הגט מן החור' בא"ח או הטעם דאיכא למיחוש בלי שמיעת קולו לא קיישי הסופר והעדים לכותבי' לשמה ע"ש בדברי הפוסקים וכל החזון הזה אפשר ג"כ לברר פסול דכת' והנה למעיין שם בב"ש בסי' ק"ב סי' כ"ח מ"ש וע"ל ר"ם קכ"ג ע"ש נרא' שרמז לזה והן הן הדברים שהרא"ש בפי' ב' התירוצים דהיינו לטעם דבעינן דומיא דכת' לה דקרא אפשר דהרכב' דעוש' מעש' בגופו עדיף יותר ודמי לכתב משא"כ לטעם הב' אי נחילוק בין הרכב' לכתב ועל שניהם איכא למיחוש דלמא לא כתבו לשמה ואי דאפשר דכתב עדיפא דהרי בכתב יוכל לברר ולזרזם שיכתבו לשמה יותר מהרכב' ולפ"ז יוכל לומר דהנה הרא"ש והרשב"א מסתפקים בכל הטעמים לענין אמר אמרו להכי בנשתתק לענין כתב יפה יהא מסלקי שמעתתא אליבא דהלכתא ׃ ונחזור הדברים למחשב הגברא דהנה הב"ש במשמעות דברי התוס' דהיינו שכתיב' היינו הרכב' ע"ש ואף שכתב עליו הב"ש דלא דק לא כן הדבר לפני כל מעיין בתוס' בד"ה קולו דמשמע דלא ממעט אלא חרש דר"כ הואיל ואינו בר דעת אבל כתיב' מהני ואפשר שאלו דברי הרא"ש הם דברי ר"ת אשר הובא שם בראשית דבריו ולכן בתוס' מהקו כוותי' כתב הב"י כדרכם ואמרון לכולם הנה הרא"ז בספר ה"ג דעתו להקל הגם שנראה דבריו כסותרים זה את זה ל"ל דבמקום עיגון אקילו ע"ש בביאור דבריהם עיין בסוגיא דגיטין פ' מ"ם דף ע"א וטור וש"ע אה"ע בסי' ק"ב ולפענ"ד דברי הפוסקים האלה הם משענת הברזל לסמוך עליהם בפרט בשעת עיגון ׃ עוד הנה דעת הריב"ש בתשוב' סימן ר"מ ע"ש לשונו ל"ד כשהבעל אלם משמע להדיא דמסיק להלכ' בנשתתק אקילו ואשתומם על המראה אשר לא הובאו דבריו הפוסקים בנידון זה מכל זה נתבאר שפק שהראשון דכתב מהני במקום עיגון ואם נפסק לומר הרי כאן אין גוף הכתיב' של הבעל רק כתב נכרי לחתימת הבעל ועוד אפשר משמעות הלשון באגרת הראשון בלשון אומר אמרו היינו שהבעל צוה לאדון שהוא יצוה להראשי הקהל' שיכתבו ויתנו ידעתי מאלה הדברים אמנם להתיר העגונ' אמרתי לא יהי' חתימתו שהראית לנו גילוי מלתא שרצונו לגרש את אשתו כאילו הרכין בראשו על עסק הגט אשר כשאל מאתו ואם לענין ורצונו לגרש כדת משה וישראל והרי מבואר בכל הפוסקים טעמא דהרכנה דמהכי דהוא מגלה רצונו ודעתו בזה מכ"ש בנידון זה עפ"י חתימתו וחתימת שני העדים דיותר מהני זאת ועוד אחרת לברר בנידון זה אשר בא לפנינו חתימתו עם העדים בלי קיום ב"ד הנה בסי' י"ז סעיף י"א באה"ע בחלקת מחוקק פלפל שם בתשובה אחת אם בעינן קיום וכתב את בעלה הבא ממרחקים במקום עיגון ומסיק דלא בעינן קיום מהא דמשיאין עפ"י ב"ק ובמקום הכי לא חיישינן לזייפא ע"ש ואם מתחלת דבריו אין ראי' לנידון דידן דהתם מפורש טעמא דאתם דייקא ומנסב' וזה רק לענין מיתה משא"כ לענין גירושין אבל לפי המבואר בסוף דבריו מהא דמשיאין עפ"י ב"ק דלא חיישינן לזייפא א"כ כמו שמדמה דבריו להא מתניתי' א"כ נחזי אנן לדמות לנ"ד להא מתני' מי שהי' מושלך לבור ושמעו קולו שכותבים גט לאשתו וטעמא דמילתא מקום סכנה וא"א לברר ולקיים אוקמה לחכמים אדיכא דלא בעינן קיום וגירושין ומיתה שווין להאי דינא כמו דאיתא סוגית הגמרא בנידון מושלך לבור כמו דהיתא לענין משיאין עפ"י ב"ק ואם הרב ח"מ מדמה נידון דא"א להתקיים בכתב את בעלי להא דמשיאין עפ"י ב"ק א"כ כימא אין נידון דידן דמי להא דמי שהושלך לבור ואם יתעסקו לומר שמא לא דמי לזה דכמיתה היה' התקנה מקודם דהימנוהו לאשה וקרוב לכל הנדדים להקל משא"כ בגט דהיית' התקנה לומר בפני נכתב ובפ"נ א"כ אנחנו רואין קומר תקנתם וא"כ אפשר דדינא דגט היכא דאפשר להתקיים בשום אופן הצריכוהו לקיים ולא דמי למושלך לבור דאי אפשר לעשות תקנה בשום אופן והוגמא לזה כתב הרמב"ן ז"ל והובא דבריו בר"ן במס' גיטין ע"ז נהי' לך זיל בתר טעמא ויסוד ענין בפ"נ ובפ"נ הוא מבואר כי היכא דלא ליתי בעל ומערער כידוע אבל בנ"ד הוא נודע לנו באגרת השלישי שהבעל מת באמת רק שאין הנכרי נאמן כשאינו מסל"ת אבל מ"מ אינם חשודין לשקר ולהכשיל כאשר הדבר הזה מבואר בב"ש בש"ע אה"ע סי' י"ז ס"ק ל"א על דברי הריב"ש שפסק דנכרי נאמן אף בלא מסל"ת בדברי' אחרים ע"ש באריכות דברי הרמב"ן ונראה להדיא אע"ג דהנכרי אינו נאמן באין מסל"ת מ"מ הא אמרינן דאינו חשוד להכשיל בהכי וכמ"ש בי"ד כמו שהביא הש"ז ע"ש לכן בנ"ד נהי דאינו נאמן בלא מסל"ת ולזה להקמערע שיעיד עמו שאין עדות עכו"ם חשיבא להתיר א"א כבאומר בדרך עדות עכ"פ להא מלתא דלא חיישינן לערעור שיבוא הבעל לפנינו לערער עוד ולגילוי מלתא בעלמא מהימן העכו"ם כמו שאמרינן בכ"מ בגמרא אע"פ שאינו נאמן להעיד עכ"פ לגלויי מלתא בעלמא מהימנינן ולהא דמשקר במזיד בודאי לא חיישינן כדאיתא בב"ש שאינו חשוד להכשיל וע"כ יוצא לנו מזה שאף קיום בפרט במקום עיגון כזה שהאשה הזאת אם לא עכשיו תמלא עזר ותרופה אז תוחלת' נכזבה דבעלה בודאי מת שהנכרי אינו משקר בזה רק מחמת שאינו בר עדות לכל דבר להעיד אם לא במסל"ת כמ"ש בב"ש בסימן הנ"ל ע"ש ובמקום עיגון כזה ודאי שמכינן להתיר כי מקום הסכנה בפרט שבעלה הי' מאנשי חיל היוצא למלחמה ע"ש בתשובת פנים מאירות סי' מ"ח וס"פ ׃

ס"ק ישראל בהר"ר שבתי מ"מ דק"ק קאזיניץ ׃

תשובה מכבוד הרב הגאון החסיד המפורסם אב"ד דק"ק פפ"ד ׃

אמרותיו הנעימים בנידון דידן וז"ל הנה בדין אשר כתב לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו נחלקו בו הפוסקים אי חשוב כאמיר' או כהרכנ' בגופו ונרא' דהיינו כשהבעל חרש אינו שומע ואינו מדבר אבל כשהסופר חרש שמדבר ואינו שומע יכול הבעל לומר בפה וכותב לו מה שהוא אומר כדמשמע בגיטין דף כ"ג דהכל כשירין לכתוב את הגט אפילו חרש שוטה וקטן ומשמע הם משום דלאו בני דיעה נינהו אבל משום אינו שומע אין בו חשש והיינו כיון שהבעל אומר בפה ומודיע ע"י כתב וכן משמע שם דף ע"ג שישמעו לאפוקי ממאן דאמר מוד' ר"י קולו לאפוקי מדר"כ ולא אמר שישמעו לאפוקי סופר חרש משמע דבזה כיון דהבעל מדבר בפיו והסופר מבין אפילו ע"פ כתב או עדות כגון שאינו מכיר לשון הבעל והעדות מתרגמים לו מהני אלא דיש להסתפק בזה דעת הרמב"ן הביאו הב"י בס"ק ק' דאפילו אם אמרו הסופר והעדים שלא בפניהם אע"פ שהעדים מעידים ע"פ אפ"ה הגט בטל א"כ י"ל ה"נ כיון שאין הסופר והעדים שומעין דברי הבעל או אינם מבינים לשונו אף שמבינים לשונו ע"י עדים אחרים או ע"פ כתבו לא מהני מ"מ נרא' עיקר דהרמב"ן מודה בזה דנהי דכתב לא חשיב כהרכנ' לענין כתובו אבל כשאומר בפיו כתובו ואין הכתב אלא שידעו הסופר והעדים זה הוא אומר הגט בכתיבה וכדמוכח במתניתין כנ"ל ונרא' עוד אפילו אם נימא לדעת הרמב"ן פסול גם בזה מ"מ בנידון דידן שמינה את הרב להקהל שלא בפניהם בפיו כשאמר להאדון הקאפיטאן שיכתב להם הרי מינה אותם בפה שלא בפניהם וגם אתם א"ע בכתב א"כ הוי ס"ס ספק אי כתב הוי כהרכנ' ואפילו את"ל דלא הוי כהרכנ' הרי אמר בפיו אלא שנודע להעד הדבר ע"י חתימתו וכה"ג הוי ודאי [illegible] כאמיר' כמו בכל הדברים כדאיתא בגיטין דף ע"א דאפילו אם נימא דהרמב"ן חולק אף בזה מ"מ הוי ס"ס אם הלכה כדבריו כיון דהרא"ש והר"ן חולקים עליו ובלאו הכי כתב בס' גט פשוט דהוי ס"ס אם הלכ' כדעת התוספות דפסקו כשמואל דאין הלכה כר"פ באומר אמרו אלא כיון דרוב הפוסקים חולקין ע"ז יש להתיר א"כ הכא דאיכא תרי ספיקא דלמא הלכה כהפוסקים דכתיב' הוי כאמירה ואיכא נמי אמירת הבעל דלדעת הרא"ש והר"ן כשר ואפשר דגם הרמב"ן ז"ל מודה כנ"ל יש לסמוך ע"ז בנידון הספק הב' שאין מכירים הכתב יד והעדים המקיימים וחתמו עליו ׃ הנה מ"ש מעכ"ת דאין לחוש לערעור הבעל בזה לומר שהוא מזויף כיון שהנכרי מעיד עליו שמת אף שאין סומכין על עדותו להתירה באין מסל"ת אבל מ"מ נאמן בדבריו שזה אמת והאי גילוי מלתא דלא ניחוש לערעור שלו וכמו שמבואר בב"ש סי' י"ז ס"ק ל"ק דמביא שם דעת הט"ז מדלא אמר בגמרא בשומע קולו ולמא נכרי הוא ש"מ דהנכרי אינו מתכוין להכשיל ומודה שם הב"ש אע"פ דאין מתכוין להכשיל כל שלא אמר דרך קיסור הדברים כמסל"ת לא הוי עדותו עדות רק במסל"ת אבל מ"מ נאמן הוא בדבריו ע"ש עכ"ל מעכ"ת ׃

ונלע"ד דאין כוונת הב"ש שהי' נאמן הנכרי משום דאינו חשוד להכשיל דוודאי כל שאינו מסל"ת מחזקינן לשיקרא אלא דלא חיישינן דלמא נכרי הוא ורוצה להכשיל כיון דאין דרכו להכשיל אמרינן מסתמא לאו נכרי הוא אבל אי ידעינן דנכרי הוא פשיטא דאינו נאמן ׃ אמנם יש לצדד היתר בזה כיון שאמרו גבי מושלך לבור דכותבין אע"פ שאין מכירין ולא חיישינן שמא יבוא הבעל ויערער שהוא לא הי' מושלך לבור א"כ נרא' הדבר כ"ש דאין חוששין לזיוף דלא שכיח כלל תדע מדהוכרח הרא"ש להביא ראי' דע"א נאמן בהכרה משום מלתא דעבידא לגלויי לא משקרי אינשי משמע דבלא"ה הי' צריך שני עדים על הכרה אפ"ה בשעת הסכנ' כותבין אע"פ שאין מכירין כלל וכ"ש בקיום חתימה שהאמינו חז"ל לע"א לומר בפ"נ ובפ"נ משום לקיום שטרות דרבנן כ"ש שבמקום סכנה לא חיישינן לזיוף אף שהשמ"ע בסימן ל"ש סי' כ"ט והש"ך בסי' מ"ט ס"ק י"ב כתבו דבכתב צריך קיום דאורייתא כבר כתבו האחרונים דדוקא כשטען לפנינו שהוא מזויף

אבל

אבל אם אינו לפניה לא חיישינן לזיוף דהוא מדאורייתא וכ"ש דהכא איכא נמי ב' עדים שהעידום אלא שאין מכירין אותו וכה"ג ודאי א"צ קיום לאורייתא ובשעת הסכנה כותבין אעפ"י שאין מכירין ונראה דאין לך שעת הסכנה יותר מזה כשהוא מזומן לצאת למלחמה נגד המורדים ועוד שהכתב השני מעיד על הכתב הראשון שאמר זה כשהי' חולה אמנם בהעתק ששלחו אלי מלשונם ללשון הקודש נראה כמותר שבתחלה כתב בזה הלשון שהאגרת הנ"ל נכתב לראשי הקהלה ולאב"ד דק"ק שטאשוב ובסוף כתב אזוי פאהם ער מיך גיבעטין או איך זאל שרייבין ליהודים שבק"ק שטאשוב וכפי שתחלת הכתב לאב"ד ולראשי הקהלה אזי צריכים הם בעצמם לכתוב ולחתום הגט דהיינו אותם האב"ד וראשי הקהלה שהם בשעת שהיה אותם ואף שמשמעות דבריו הי' שיכולין לצוות לסופר והעדים מ"מ היינו ממש דיכא למתניתי' דאפי' אמר לב"ד הגדול שבירושלים שילמדו ויכתבו ואם משמעות האגרת הוא לכל היהודים שבק"ק שטאשוב יכולים שהסופר והעדים שהיו דרים בקהלה הנ"ל בעת היא לכתוב הגט ולחתום עליו ואין אני מורה הוראה עד שיסכימו שני חכמי הדור המופלגים בתורת ה' תמימה עכ"ל ובסוף האגרת בא עה"ח ה"ק פינחס הלוי איש הורוויץ ·

תשובה מהרב הגאון מ"מ דק"ק קאזניץ בפעם השני' ·

והנה עוד מילה בלשוני בביאור דברי הגאון הנ"ל מה שכתב הרא"ש דכתב מהני משהיא דהכל כשירין לכתוב את הגט פירוש דבריו מדלא אייתי' כל הסוגיא טעמא דהא מילתא משום דאין שומע דברי הבעל ש"מ כשהבעל אומר בפיו כי הכא רק שמודיעין שענין בכתב אם לסופר סתם או ממדינת הים ואינו מבין לשונו מהני ·

אמנם מה שהגאון הנ"ל לא כתב כלל בהא מילתא דידן אמאי לא הוי כא"ת וכ"ה לעיל בדברי בזה מוכרח להיות שסמך הגאון הנ"ל על דבריו דבחתימת נראה גילוי רצונו ודעתו שרוצה לגרש אשתו והוי כהרכנה כנ"ל או שסמך על ה"ם אי הוי בלשון כאומר אמרו ויש עוד ספק אפשר דאומר אמרו ג"כ מהני והפוסקים כתבו דהוי ספק מגורשת ונתבאר ספק אחד ומ"מ בנידון הקיום ורצה לדחות דבכי כמשמעות הלשון בב"ה ודעתו לומר דנכרי אינו נאמן כלל דחשוד לשקר בלא מסל"ת עכ"ל אף באין דרכי לחלוק ולהתעקש מ"מ הדבר גלוי וידוע לפני כל יודעי בינה שלקתי בזה כי אם כאמר דחשוד העכו"ם לשקר וחשוד להכשיל שהם הקנסיא למקומה דלמא נכרי הוא ה"מ דהנכרי אינו חשוד להכשיל בחנם א"כ אם הנכרי אומר לנו דבר בודאי נאמן דאימו משקר בפרט לגלויי מלתא וכמו שכתבתי לעיל ואין רצוני להאריך בזה גם מ"ש בסוף דבריו נידון הספק שאב"ד והקהל אם בעצמם יכתבו ע"ש בלשונו וזאת מקודם דברתי להחמיר דהאב"ד והקהל יכתבו בעצמם הגט גם לזאת שאמרתי עוד הואיל וכולי האי ספק מיתה שמא מת הבעל כדברי האלמן ע"כ ראוי ונכון שמיד אחר כתיבת ונתינת הגט לאשה תהי' מותרת מאחר שהבעל הואיל ואין לה בנים ואל תתמה ע"ז להורות היתר בגט וחליצה כי כמו כן מצינו בתשובת הגאון מוהר"י מפראג ע"כ דברי ישמע חכם ויוסיף לקח כל איש נכון ישפוט מישרים ויראה להוציא הדבר לפועל במהרה יותר עגונה וגלמודה דא מבעלי' מהיותה עמל זה ארבעה עשר שנים · הכ"ד המדבר בצדקה לכבוד ה' ותורתו הקדושה וד' יאיר עינינו בה ולא נכשול לעולם ועד עד ביאת הגואל אמן ·

תשובה שאלה זו צריכה עיונא רבא ומי יתן פלס ומאזני צדק לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא להוציא הדין לאמתו ויראתי פן אכשל ח"ו בדבר הלכה אך סמכתי יחידתי באשלי רברבי הגדולים בישראל ה"ה כבוד הגאון חמודי מופת הדור מוהר"ר פנחס הורוויץ אב"ד דק"ק פפ"ד כתב תשובתו הרמה והלך בעקבי הראשונים והלכד בהיתרא דהאי איתתא עגונה כמבואר בתשובתו והשני ה"ה כבוד הרב הגאון החסיד המפורסם מוהר"ר ישראל מ"מ דק"ק קאזניץ הוא ג"כ מן המתירים כמבואר בתשובת הרמה' וכדאי הגדולים הנ"ל לסמוך עליהם אף שלא בשעת הדחק ומכ"ש בשעת הדחק גדול שהבעל הזה' אומר הלך למלחמ' ומי יודע אם ישוב עוד לביתו ורבים הפצירו בי לעיין בדינא דעגונ' הנ"ל וליתן דעתי לאן דעתי הנוטה' מכרעת וזה הנלע"ד בעזה"י ית"ש צורי וגואלי · בנידון שהשאפיטאן כתב באגרת שלישי שהמוסר אם לא מהני עדותו דאיתא בהרמב"ם צריך שידעו שהוא כתב ישראל מפרש הש"ס למעוטי כתב כותי שלא הוכשר כותי אלא מסיח לפי תומו ולא בכתב דלא מהני מסל"ת בכתב וכ"כ הב"ש בסימן י"ז ס"ק ל"ד וא"צ להשיגם שכתב הרב הגאון הנזכר דלא הוי מסל"ת מאמר השאפיטאן אשר לשקאמארשע איתחזו ג"כ על האגרת דאף אם לא אמר להקאמארשע נמי לא הוי מסל"ת מ"מ יש לנו לגדל בהתירא דעגונה ליתן לה גיטה וז"א אשר אבאר בי"ד וחל עלינו לבאר דקיי"ל דמילי לא מימסרן לשליח אם הוא מדאורייתא או מדרבנן ועיין בפר"ח בסי' ק"כ :

עוד יש להסתפק דאף אם נימא דמילי לא מימסרן מדאורייתא דהא איתא בש"ס בגיטין בדף ס"ו דא"ל סובר ר"י דפסול אם נימא פסול מדאורייתא או מדרבנן ויש לפשוט ספק הראשון דמילי לא מימסרן הוי מדאורייתא דאיתא בגיטין בדף כ"ט רשב"ג אומר בין כך ובין כך לא ישלחנו ביד אחר תוספות והא דדרשינן ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח היינו היכא דאינו מקפיד ונשמע מתוספות דרשב"ג דסובר דלא ישלחנו מדאורייתא הוא דאי מדרבנן מאי מקשו התוספות והא דכתיב ושלח ושלח' די"ל דמדאורייתא שליח עושה שליח ורשב"ג אסר מדרבנן אלא ע"כ דרשב"ג סובר דאף מדאורייתא אין שליח עושה שליח ומקשו התוספות שפיר ומתרצים דקרא איירי היכא דאינו מקפיד ואף אם נימא דרשב"ג סובר דאף בסתמא אין שע"ש איירי קרא היכא דנתן רשות להשליח לעשות שליח א"כ מוכרח דהיכא דאיכא קפידא מדאורייתא אין שליח עושה שליח אחר וכ"כ שארי פו' :

לפי"ז מתורץ קושית מהרש"א שהקשה דהש"ס מקשה מתניתין אסדדי במתניתין קתני ותלה הרי זה משלחו ביד אחר ובמתניתין קתני אמר לשנים או לשלשה תנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו ומקשה מהרש"א דהא המקשה לא מסיק אדעתיה סברת בזיון ומילי אמאי לא מקשה הש"ס מהמתניתין גופ' המקבל אסדדי ברישא קתני אמר לשנים וכו' דהם בעצמם יכתבו ובסיפא קתני אמר לשלשה הוי דיכתבו אחרים ויחתמו והניח בצ"ע ולפי מה שכתבתי לא קשה מידי דהמקשה' ידע דכתיב ושלח ושלח' דמוכח דשליח עושה שליח וסובר דקרא איירי כשנתן רשות להשליח שיעשה שליח אחר ובהאי מותר לעשות שליח אחר א"כ לא קשה מ"ש רישא ומ"ש סיפא דהר"ן מפרש טעמא דר"מ דאמר לשלשה תנו דיכתבו אחרים דהבעל ידע שהם בעצמם לא יכתבו רק יצוו לאחרים שיכתבו והוי כנותן רשות בפירוש שיעשו שליח מש"ה סובר ר"מ דאחרים יכתבו אבל ברישא באומר לשנים תנו או לשלשה כתבו ותנו סבר הבעל שהמה יכתבו בעצמם ובהאי אין שליח עושה שליח מש"ה סובר ר"מ דהם בעצמם יכתבו ולא קשה מ"ש רישא ומ"ש סיפא אבל ממתניתין דהכא דקתני בחולה עושה שליח ונתן תירוצא היכא דאמר הולך אף בלא חולה עושה שליח אלמא דאף בסתמא שליח עושה שליח מקשו הש"ס אמה סובר ר"מ היכא דאמר תנו לשנים או לשלש' כתבו ותנו שיכתבו בעצמם וזו"ק : מ"מ הוכחתי היכא דבעל מקפיד אם עבר ועשה שליח אחר לכתיבת הגט הגט בטל מדאורייתא :

ואיתא בהרמב"ם דהיכא דגט בטל מדאורייתא אם ניסת תצא אבל היכא דאיכא פסול מדרבנן אם ניסת לא תצא ורבה דאמר דטעמא משום מילי ואם נימא דמילי לא מימסרן הוא רק מדרבנן א"כ מאי דפריך הש"ס מאי בינייהו ומשני דנ"מ לענין מתנה אמאי צריך לשנויי דנ"מ לענין מתנה הו"ל לשנויי דנ"מ דהיכא דאחרים כתבו הגט וניסת ע"פ הגט לאביי תצא ולרבה לא תצא ואף אם נימא כסברת הרמב"ן דאף בפסולא מדרבנן נמי תצא מ"מ אף לדידי' איכא נ"מ היכא דיש לה בנים מבעל שני מודה הרמב"ן בפסולא דרבנן לא תצא א"כ הוי לי' למימר דנ"מ דניסת ויש לה בנים לאביי תצא ולרבה לא תצא אלא ע"כ דאף לרבה אם ניסת תצא דמילי לא מימסרן הוא מדאורייתא מש"ה מוכרח לומר דנ"מ לענין מתנה · וא"ל דהכתי קשה אמאי לא אמרינן דנ"מ בא"ת לאביי דטעמא משום בזיון דבעל והיכא דבעל אומר לשליח שיאמר לסופר שיכתוב דהשתא ליכא בזיון ולטעמא דמילי א"ת פסול דא"ת הוי ג"כ מילי זה אינו דהא אליבא דר"מ קיימינן ור"מ סובר דא"ת כשר דר"מ סובר באומר לשלשה תנו דיכתבו אחרים ועיין בגיטין בדף ס"ו גמרא הוכחתי דמילי לא מימסרן הוי מדאורייתא · לפ"ז מוכח דהטור סובר דא"ת פסול מדאורייתא דהטור בסימן ק"כ כתב אף כשאמר לשלש' כתבו ותנו אין להם לומר לאחרים שיכתבו והקשה הב"י דהא בכתבו ותנו אף ר"מ סובר דצריכים לכתוב בעצמם והוי לי' למנקט כשאמר לשלש' תנו דצריכים לכתוב בעצמם דהלכה כר"י ומתרץ דכיון דהטור פסק בא"ת לא מהני שאחרים יכתבו לא הוצרך רבינו לכתוב האי דינא באומר לשלש' תנו הא קמ"ל אם הטור סובר דא"ת פסול מדאורייתא כדעת הרמב"ן שמביאו הר"ן מש"ה לא צריך לנקוט האי דינא באומר לשלש' תנו דיוכל למילף מא"ת אבל אם נימא דא"ת פסול רק מדרבנן ובאומר לשלשה תנו פסול אליבא דר"י מדאורייתא משום דהוי מילי א"כ אף דיוכל למילף מא"ת הוי אמינא באומר לשלש' תנו כיון שאינו פסול רק מדרבנן ונ"מ רבתא לחלוקי דאורייתא ובין פסולי דרבנן אם ניסת

אם חסי' חלה ויהו לי' להט ר לנקוט הלי דינא באומר להלם' תנו דפסול מדאורייתא אלא ע"כ דהטור סובר דאף א"ת פסול מדאורייתא ויפה מתרץ הרב"י דלא צריך למינקט הלי דינא באומר לשלם' תנו דיוכל למילף מא"ת א"כ הוכחתי דהטור סובר דא"ת פסול מדאורייתא :

לפ"ז מתורץ קושית התוספות שהקשו בפ' האומר בדף ס"ו בד"ה והאמר שמואל והוא הדין דהוי מצי למיפרך מדשמואל דאמר מתנה הרי הוא כגט וגם הוי לי' למיפרך מר"מ דמתניתין דהיכר באומר לשנים תנו דצריך שיכתבו בעצמם ע"ש דיש להקשות דאיתא בהש"ם והסבר נ"ת אילימא משום מילי ומספקא לי' אי מימסרן לשליח והאמר שמואל אמר רבי הלכה כר"י קשה מאי מקשה הש"ם די"ל דשמואל הי' מסופק אי מילי לא מימסרן הוא מדאורייתא וכשהוא מדאורייתא אזי הוי דינא בהלה או נימא דמילי הוא מדרבנן דינא דלא חלה מש"ה אמר דל"ת וא"כ דאף דשמואל אמר הלכה כר"י די"ל דשמואל היה מסופק בטעמא דר"י דדלמא טעמא דר"י דמילי לא מימסרן הוא מדרבנן ואז הוי דינא דלא חלה ומאי מקשה הש"ם דהאמר שמואל הלכה כר"י וצ"ל דהכי אזלו קושית הש"ם דהר"י מפרש דטעמא דר"מ דסובר באומר לשלשה תנו דאחרים יכתבו דטעמא משום דאלימי ב"ד ור"י סובר דלא מהני טעם דאלימי ויש להבין באמת אליבא דר"י אמאי לא נימא דטעמא דאלימי וצ"ל דטעמא דר"מ סובר דאלימי דאף אם נימא דמילי לא מימסרן הוי מדאורייתא אפ"ה מהני כ"מ דאלימי וטעמא דר"י דלא אמרינן אלימי משום דמילי לא מימסרן הוי מדאורייתא אבל אם נימא דמילי לא מימסרן רק מדרבנן א"כ נשאר קושית על ר"י דכיון דפסולא רק מדרבנן הסברא נותנת דמהני אלימי ומ"ט דר"י דסובר דלא אמרינן אלימי אלא ע"כ דר"י סובר דמילי לא מימסרן הוי מדאורייתא מש"ה סובר דלא מהני אלימי ושפיר מקשה הש"ם והאמר שמואל הלכה כר"י :

ולפ"ז מתורץ קושית התוספות דמקשו ה"ל למיפרך דשמואל אמר מתנה הרי הוא כגט דאיתא בהרמב"ם בפ"ב מהלכות גירושין א"ח הרי זה גט פסול ומתיישבים בדבר זה הרבה ומפרש הר"ן דהרמב"ם מסופק אם א"ת פסול מדאורייתא יעוין בכ"מ שמביא דעת הרד"ך ומהר"ם אלשקר ואיתא בהרמב"ם בפרק ד' מהלכות זכי' ומתנה אמר להלם' שיאמרו לאחרים שיכתבו שטר מתנה אין זה כלום ומפרש הלח"מ דאף שהרמב"ם מסופק אם א"ת כשר או פסול אפ"ה לא קנה המקבל דלמא לא מהני א"ת א"כ משמואל לא יוכל להקשות די"ל דשמואל הי' מסופק אם מילי לא מימסרן הוא מדאורייתא או מדרבנן ואף שהי' מסופק אפ"ה לא קנה המקבל אבל גבי גט דלמא הוא מדרבנן ודינא דלא חלה ומכ"ש למוהר"מ אלשקר שמפרש דהרמב"ם סובר דא"ת פסול מדרבנן ואפ"ה מוכרח לומר דלא קנה המקבל משום דמ"ת איכא פסולא מדרבנן מש"ה סובר שמואל דלא קנה המקבל ולא קשה קושית התוספות וגם קושית השני' לא קשה להקשות מר"מ דהסובר באומר לשנים תנו דיכתבו בעצמם די"ל דר"מ סובר דמילי לא מימסרן הוא מדרבנן מש"ה סובר באומר לשלשה תנו דיכתבו אחרים דאלימי ב"ד דמש"ה אלימי דמילי איסורא רק מדרבנן ושמואל אמר דל"ת משום דאם נימא דמדרבנן הוא דינא לא חלה ומש"ה מוכרח להקשות והאמר שמואל הלכה כר"י ור"י ע"כ סובר דמילי הוי מדאורייתא דאם נימא דהוי רק מדרבנן אמאי סובר דלא אמרינן אלימי ב"ד אלא ע"כ דסובר דהוי מדאורייתא ושפיר מקשה הש"ם ודו"ק · וא"ל דהתוספות מקשו שפיר דאיתא בגיטין בדף כ"ב הכל כשרים לכתוב הגט אפילו חרש שוטה וקטן ומפרשים התוספ' דלא בעינן של תורה בכתיבה ועיקר קושית הש"ם והא לאו בני דיעה ניננהו דקושית הש"ם אזלא דהוי שלא לשמה : ואיתא בתוספות בעירובין בדף י"ג בד"ה אבל תורה דטעם משום לשמה פסול מדרבנן א"כ קשה לשמואל דמספקא אי מילי מימסרן ליכא למימר מטעם שליחות דהא התוס' סוברים דלא בעינן בכתיבה שליחות וע"כ טעמא משום דהוי שלא לשמה ושלא לשמה אין פסול רק מדרבנן א"כ מפני מה אמר שמואל דתנא ול"ת דהא באיסורי דרבנן הברת הרמב"ם דלא חלה · ומוכרח לומר דתוספות סוברים כסברת הרמב"ן דאף באיסור דרבנן נמי חלה ושמואל ה' מסופק אי מילי לא מימסרן מדרבנן נמי דינא דחלה לפ"ז מקשו שפיר הוי לי' להקשות מהמתנה ומן ר"מ אבל זה אינו דכבר הוכחתי דמילי לא מימסרן הוי מדאורייתא דאל"כ הוי לי' למימר דר"מ לאביי דטעמא משום בזיון ולרבא דטעמא משום מילי כשכתב גט איש אחר וניתא אם דינא חלה או לא חלה וע"כ צ"ל דאף לרבא דמילי לא מימסרן הוי מדאורייתא · ואף דהתוס' סוברים דמשום לשמה פסול רק מדרבנן תוקא בדלא ניוה הבעל שיכתוב אותו סופר אבל כשאומר הבעל שאותו הסופר יכתוב [illegible] פסול מדאורייתא וכן [illegible] כד"ה הא כתב הגט א"נ דאף דמגלו באספס

כשר היכא שליוה לכתוב דצריך לעשות ציוה הבעל וא"כ איכא למימר אם נימא דמילי לא מימסרן הבעל מלוה שאותו סופר יכתוב וסופר אחר כתב הגט פסול מדאורייתא א"כ משמואל ומר"מ לא יוכל להקשות די"ל דשמואל ור"מ סוברים דמילי לא מימסרן רק מדרבנן מש"ה מוכרח להקשות רק דשמואל אמר הלכ' כר"י ור"י ע"כ סובר דמילי לא מימסרן מדאורייתא דאל"ה אמאי לא נימא אלימי כפי שכתבתי למעלה·אמנם נראה דתוס' מקשו שפיר דאיתא בגיטין בדף ס"ו אי סבירא לן דכתובו כתב ידן הוא הא כתב הגט כשר והאמר שמואל הלכה כר"י דמילי לא מימסרן ומקשו התוספות דהא ר"מ סובר דמגלו באספסוף כשר ומתרצים נהי דמגלו באספסוף כשר היכא שליוה לכתוב שצריך לעשות צווי דהוי כאלו צוה להדיא שיאמר לסופר שיכתוב וכו' · ואיתא בהר"ן בפ' המקבל שמביא דהרמב"ן הקשה מאי טעמא דפסול בא"ת אי משום מילי לאו מילי מסר אלא הרי הוא עושה שליח שלא בפניו וכו' ומתרץ דשאני גט דכיון דבעינן לשמה ובעינן נמי וכתב לה כלומר שיכתבנו הבעל ואין הסופר ועדים חותמים אלא כששמעו מפיו נתלה לסברת הרמב"ן א"ת פסול מדאורייתא מתרי טעמי חדא דכתיב וכתב קאי על הבעל ובכתיב'בעי שליחות והסופר לא הוי שליח עד שישמעו מהבעל ועוד טעם דבעינן לשמה מש"ה בעינן שישמעו מהבעל והתוספות סוברים דלא"ל שליחות בכתיבה דכתב דכתיב קאי על הסופרים וגם סוברים דמשום לשמה פסול מדרבנן א"כ לחירוצם אמאי פסולים אם נימא דכתיבו כתב ידן הוא דאף דהוי כאלו אמר לסופר שיכתוב נשאר קושית הרמב"ן והא יוכל לעשות שליח שלא בפניו ולסברת התוס' נשאר תירץ מהרמב"ן וע"כ צ"ל דתוספות סוברים שפסול מדרבנן הוא דנפק מיני' קורבא שיאמר לסופר ויכתוב ולפלוני פלוני שיחתמו ומשום כיסופא דסופר קחמו סופר בהדייהו כסברת הרא"ה והר"ן יעוין בב"י בסי' ק"ך א"כ מאי מקשי הש"ם אי כתובו כתב ידן ע"כ מוכרח לומר דתוס' סוברים כדעת הרמב"ן דאף בפסולי דרבנן חלה אף בניסת ושמואל דאמר נ"ת דאיכא פסולא מדרבנן נמי חלה ומקשו התוס' שפיר הוי לי' למיפרך משמואל דאמר מתנה הרי כגט ומר"מ דסובר באומר לשנים תנו דיכתבו בעצמם · ומכאן ראי' עצומה שדעת התוספות כדעת הרא"ה והר"ן דלא כדעת הרמב"ן שסובר דא"ת פסול מדאורייתא והם סוברים דא"ת פסול מדרבנן כדעת הרא"ה והר"ן לפ"ז איכא למימר מהאי טעמא פוסקים התוספות כשמואל דא"ת כשר דתוס' מסופקים אי הלכ' כשמואל או דהלכ' כר"י דא"ת פסול ובספיקא דרבנן אזלינן לקולא מש"ה פוסקים כשמואל והרמב"ן להיטתו אזיל דסובר דא"ת פסול מדאורייתא ובספיקא אזלינן לחומרא מש"ה פסק כר"י דא"ת פסול ולפ"ז יפה כתב מ"ז הרמ"א בהגה"ה בסי' ק"ך אם עבר וגרשה שכתב הסופר בא"ת דהוי ספק מגורשת י"ל דפסק כהרמב"ן וטעמא דהרמב"ן שהי' מסופק דהלכה כמאן ופסק לחומרא דהלכה כר"י · לפ"ז נראה להוכיח כסברת מהרמ"א שמפרש דהרמב"ם דכתב הרי זה גט פסול ומתיישבים בדבר דפירושו שהגט פסול מדרבנן והרולים להכשיר ומתיישבים בדבר דעיקר טעמא מהרמב"ן דא"ת פסול מדאורייתא דסובר דבעינן בכתיב' שליחות · ואית' בהרמב"ם בפ' שלישי מהלכות גירושין הכל כשרים לכתוב הגט חוץ מחמשה שה"ן דלאו בני דיעה ועבד אינו בתורת גיטין וקדושין והוכיח הב"ש בסי' קכ"ג דהרמב"ם סובר דא"צ שליחות בכתיבה דאל"ה למה לא נקט טעמא משום דלאו בני שליחות אלא ע"כ דא"צ שליחות וכיון דא"צ שליחות למה פסול בא"ת ע"כ דטעמא משום לשמה וכבר הבאתי בשם התוס' דמשום לשמה אינו פסול רק מדרבנן א"כ ע"כ דהרמב"ם דפוסל בא"ת דפסול הוא מדרבנן כסברת מהרמ"א יעוין בכ"מ בפ' ב' מהלכות גירושין לפ"ז מה שכתב הרמב"ם בפ' שני מהלכות גירושין הלכה י"ו מי שנשתתק וכתב בכתב ידו כתבו תנו גט לאשתי כותבין ונותנין · להיטתו אזיל דפסק בא"ת דפסול מדרבנן כסברת מהרמ"א ואיתא בב"י בסי' ק"ב דהיכא דאיכא רק פסולי דרבנן מהני כתב בכתב ידו כתבו ותנו משום תקנות עגונות וכן משמע בהרא"ש לתירץ בתרא בנשתתק מהני כתב בכתב ידו משום ח"ע מש"ה פסק הרמב"ם בנשתתק מהני כתב בכתב ידו דלדידי' אינו אסורה רק מדרבנן משום ח"ע מקילין בנשתתק :

לפ"ז מתורץ קושית הב"י שהקשה על הטור דהטור בסי' ק"ך מביא דעת הרמב"ם בנשתתק וכתב בכתב ידו דכותבין ונותנים ומסיים וא"ת הרא"ש כתב כסברא ראשונה ותמה הב"י דהא האי תליא בשני תירוצים מהרא"ש לתירץ קמא הרהנה עדיפא מכתב ולתרץ בתרא מהני כתיבת ידו כמו הרהנה תפני מה כתב הטור דהרא"ש סובר דכתב לא מהני אבל לפ"ד ניחא דנוסחי טעמא דפסול בא"ת הן מטעם דבעינן שליחות בכתב והן מטעם דבעינן לשמה איכא למפסל בכתב ידו ג"כ מהני טעמים וע"כ הרב הגדול החסיד המגיד מוהר"ר ישראל נירו רק דל"ת לשני טעמים

שעמים לטעם דבעינן שליחות בכתב דכתב אבעל קאי א"כ לא מהני בנשתתק כתב ידו משום דאיכא איסור דאורייתא וטעם משום לשמה דפסול רק מדרבנן ובנשתתק מהני כתב ידו משום ת"ע ואיתא בב"י בסי' ק"ך דהרא"ש סובר לדעת הרמב"ן דבעינן שליחות בכתב ולא מהני בנשתתק כתב ידו גם מה"ה כתב הטור דהרא"ש סובר דכת' ידו לא מהני אבל כבר הוכחתי דדעת הרמב"ם ותוס' דא"א פסול מדרבנן כדעת הרא"ש והר"ן ולדידי' מהני כתב בנשתתק משום ת"ע א"כ בעובדא די נמי מהני מה שהתם הבעל מומר דאיכא ת"ע ואף אסברת הב"י דמתרץ דמה"ט התם הטור דכת' יד לא מהני משום דמוכח מהירושלמי דכת' לא מהני מ"מ נרא' דהירושלמי לשיטתו אזיל דמעיין בירושלמי ירא' בהדיא דהוב' דאף בכתיב' בעינן שליחות יע"ש היטב מה"ה סובר דכתב לא מהני אבל מהש"ס דידן מוכח דלא בעינן שליחות בכתיב' מדמקש' הש"ס בגיטין בדף כ"ג והא לאו בני דיע' נינהו אמאי לא אקשו והא לאו בני שליחות כהוכחת התוס' א"כ להש"ס דידן בנשתתק מהני כתב ידו וה"ה בעובדא דידן נמי מהני חתימ' הבעל מומר אך קשה . לי לפי שהוכחתי לסברת הרמב"ם דא"א פסול מדרבנן א"כ מאי מקשה הש"ס אי כתובו כתב יתן הוא והאמר שמואל הלכ' כר"י דהא קשה קושית התוס' דר"מ סובר מגאו באספה כשר וא"ל כאירוכו סיכא שאני לכתוב שצריך לעשות ציוו והוי כאילו לוה להדיא שיאמר לסופר שיכתו' דהא לדעת הרמב"ם פסול הוא מדרבנן דסובר דלא בעינן שליחות בכת' ואי משום לשמה דהא לשמה אין פסול רק מדרבנן כמו שהבאתי למעלה וא"ל כחי' קמא דשמואל סובר כר"י מ"מ משום לשמה אינו פסול רק מדרבנן וא"ל דקושית הש"ס אזלא לפסול מדרבנן מפני מה אמר דבר זה כ"ת דהא לשיטת הרמב"ם דפסולא מדרבנן לא אתא מה"ט מספק שמואל אי כתובו פירושו כתב יתן או פירושו כתב הגט אבל אם פשיטא לי' דכתיבו כתב יתן וכתב הסופר הוה כא"א ופסול רק מדרבנן הוי דינא תנא ומאי מקשה הש"ס וצ"ע : ועוד נראה לענ"ד דאף אם נימא כסברת הרד"ך והר"ן דהרמב"ם סובר דא"א פסול מדאורייתא דאף דסובר דאין צריך שליחות בכתב מ"מ פסול מדאורייתא משום לשמה דלא כתוס' מעירובין מ"מ מה שמכשיר כתב בנשתתק יפה פסק דלשיטתו אזיל דאיתא בתשובת חות יאיר בסי' קל"ד כשנשבע עפ"י כתב הוי שבועה גמור' דכתיב' חשיב' כאמיר' וא"ת א"כ למה קיי"ל גבי גט עד שישמע קולו ולא מהני אם כותב לסופר י"ל שאני התם דהתורה אמר' וכתב לה משמע שהבעל יכתוב רק כשמלוה לו ושומע קולו ה"ל כתיבת סופר כאילו כותב הבעל בעצמו משא"כ כשכות' לו ואינו אתו עכ"ל הא חזינן אם נימא דכת' קאי על הבעל כסברת הרמב"ן אבל אם נימא כסברת התוס' והרמב"ם דכת' קאי על הסופר רק לטעמא משום לשמה הוי כתיב' כאמיר' וכן פסק שבות יעקב בסי' קכ"ו בנשבע עפ"י כתב הוי שבוע' גמור' וראייתו מדאמרינן בסוט' בדף ק"ז דאלמת אינ' סוטה דכתי' ואמר' האשה אמן למה צריך למעוטי דהא אינה יכול' לדבר וא"א שתשבע אלא ע"כ דשבוע' בכת' הוי שבוע' והוא דתשבע עפ"י כתב וסוטה מה"ט צריך למעט אלמת דשבוע' בכת' הוי שבוע' כאמיר' ואף לפירוש התוס' בד"ה דכתי' והטעמיד מפרשים דאף דלא בעינן קרא בדכתי' אפ"ה אלמת אינ' סוט' משום דלא מצי לקבולי שבוע' א"כ לפירוש התוס' אינו ראי' לסברת ש"י עיין בתומ"י בסי' נ"ו מ"מ דהא מוכח סברת ש"י מהרמב"ם דאיתא בהרמב"ם בפ' שני מהלכות סוטה אלמת אינה שותה משום דכתי' ואמר' האשה אמן אלמא דהרמב"ם ממעט מקרא ולמה צריך למעט אלא ע"כ דהרמב"ם סובר דשבוע' בכת' הוי כאמיר' וכיון דפסק דכתב הוי כאמיר' מה"ה פסק בנשתתק מהני כתב ידו דכותבין ונותנין גט לאשתו לפ"ז שני תירוצים מהרא"ש נרא' דתליא בסברת הרמב"ם וסברת התוס' להרמב"ם דממעט אלמת מקרא מוכח דכת' הוי כאמיר' ולסברת התוס' דלא צריך למעט האלמת י"ל דכת' לא הוי כאמיר' אף שכבוד בני ידידי הרב המאה"ג החריף המפורסם מוהרר בעריש כ"ץ נירו אב"ד דק"ק ראקוב השיג על ח"י וש"י והוכיח דשבוע' בכת' לא הוי שבוע' דאיתא במל"מ בפ' ד' מהלכות מלוה ולוה בסי' ו' דעידי רבית פסולי מן התור' דאע"ג דהוי לאו שאין בו מעשה דכיון דהיכא דפוסקין על השטר הוי מעשה אף כשהעידו בע"פ הוי כמעש' ולוקין העדים אף כשלא תמו ואיתא בתמור' בדף ג' חוץ מנשבע דהוי לאו שאין בו מעשה ואם נימא דשבוע' בכתב הוי שבוע' מעלייא אמאי קיש' הש"ס דנשבע הוי לאו שאין בו מעש' דהא אם נשבע בכת' הוי מעש' ואף כשישבע באמיר' כמי הוי מעש' ואיך חשב בנשבע לאו שאין בו מעשה אלא ע"כ דשבוע בכת' לא הוי שבוע' אם חכם בני ישמח לבי גם אני ודפח"ח · י"ל דאף לסברת בני הרב החריף נ"י איכא ג"כ סיוע רבה דגבי גט מהני כתב בנשתתק דבשבועה כתיב כי יבטא בשפתיים מש"ה בעינן אמיר' דווקא אבל גבי גט דהרכנה מהני כדאיתא במתניתין וטעמא משום דהוי מעשה ומל"מ כתב דחתימת העדים הוי מעש' וא"כ כשכתב ליתן גט לאשתו מהני דהוי מעשה וביותר נרא' דאף אם נימא דכתב לא הוי כאמירה מ"מ לענין לשמה מהני הכתיב' וראייתו דאיתא בגיטין בדף כ"ב מקשה הש"ס והא לאו בני דיע' נינהו ומפרשים התוספות ורש"י דאזלא קושיא דלא ידעו דבעינן לשמה ומתרץ הש"ס בגדול עומד ע"ג פי' רש"י דגדול מזהיר שיכתוב לשמה וקשה דהא במתניתין קתני ג"כ חרש וחרש דמתניתין דאינו שומע ואינו מדבר והאיך יוכל להזהיר לחרש דהא החרש אינו שומע וע"כ צ"ל דגדול כותב שהחרש יכתוב לשמה א"כ מוכח לענין לשמה מהני הכתיבה וכ"כ הגאון האמיתי מוהר"ר פרץ אב"ד דק"ק פפ"ד וכ"כ הרב הגדול המגיד מקאזניץ ובתשובת הגאון מוהר"פ הנ"ל משמע להוכית דכתיב' מהני מדפריך הש"ס והא לאו בני דיעה נינהו אבל משום אינו שומע אינו קושיא וע"כ צ"ל דכתיב' מהני זו אינו ראי' כלל דהמקש' רוצ' להקשות על כולם אף על שוטה וקטן מה"ה מוכרח להקשות דלאו בני דיעה נינהו ועוד דהא קיי"ל בחרש גמור שכנס אשה כשם שכנס ברמיז' כך יוצאת ברמיז' אלמא דאף חרש אית לי' א"כ לא יוכל להקשות דהא אינו שומע די"ל דכותב ע"י רמיזה ולעולם דכתב לא מהני אבל ראייתי הוא נכונה דאף דמהני בגדול עומד ע"ג מאי מהני לענין לשמה דאף דכותב ע"י רמיזה מנא ידע דבעינן לשמה ע"כ צ"ל דגדול כותב שיכתוב לשמה אלמא דלענין לשמה מהני הכתיבה · אך כ"ז אם נימא דמשום לשמה מהני הכתיב' אבל אם נימא דבעינן שליחות בכתיבה י"ל דלא מהני הכתיבה :

לפ"ז ניחא מה שכתב הב"י דמירושלמי מוכח דכתיבה לא מהני ולא ביאור היטב מהיכן אזלא הוכחה דמלינו בירושלמי פליגי ר"י ור' מנא יע"ש ולפי מה שכתבתי ניחא דאיתא בירושלמי דחרש בכתב לא מהני משום דאין שליחות לחרש וכיון דהיה טעמא משום שליחות לא מהני כתב דאיתא בהדיא בירושלמי אמר ר' אבא מרי בחרש אנן קיימין ואין שליחות לחרש מפרש הקרבן העדה דכתב הוי כשליחות ר' יוסי בר בון בבריא אנן קיימין וסובר דאף בבריא לא מהני כתב ועכ"פ סובר הירושלמי דטעם משום שליחות מה"ה סובר הירושלמי דכתב לא מהני וראיתי בתשובת הגאון החסיד מ"מ דק"ק קאזניץ דהוכיח מהירושלמי דכתב מהני דאיתא בירושלמי דרשב"ג סובר בפקח ונתחרש מהני כתב יד לגיטין והשיב ר' אבא בר ממל והא מתניתא פליגא הרי שכתב בכתב אמר לסופר אינו גט אמר ר' יוסי ולית הלא פליגי אינו גט עד שישמעו קולו וכו' ולא ואפי' הרכין בראשו ואת אמרת לית כן ור' מנא אמר אית כן היא שמיעת קולו היא הרכנת ראשו ומפרש הגאון המגיד הנ"ל דר"י לא גרס אינו גט רק גרס פסול גרסינן ופסול הוא מדרבנן מה"ה מהני הרכנה דאקילו משום ת"ע ואקילו ג"כ שכתב מהני משום ת"ע ור' מנא מהני דגרס אינו גט ובטל גט מדאורייתא והרכנ' הוי כשמיעת קולו ולא נהירא לי פירושו דהרא"ש בפ' מי שאחזו מביא התוספתא כתב בכתב ידו לסופר ולעדים כתבו ותנו פסול. אע"ג דהרכנה מהני אפשר שהרכנה עדיפא משום דמרא' בגופו א"כ נשתתק דאי אפשר בע"א אקילו בי' משום ת"ע יעוין בב"י בסי' ק"ך דאי נימא דפסול מדאורייתא אינו מקילין בכתב יד ואם נימא דפסול מדרבנן מהני כתב יד משום ת"ע:

ויש להבין דאף לתירץ בתרא מהרא"ש דדוקא בנשתתק מהני הכתב אבל בפקח לא מהני כתב א"כ אמאי צריך הש"ס בפרק מ"ש לנקוט דקתני עד שישמעו קולו לאפוקי מדר"כ אמר רב זר"כ מיירי בחרש שאינו שומע ואינו מדבר אמאי לא נקט דממעט דגבי פקח לא מהני הכתב וצ"ל דהא בברייתא קתני הרי זה גט בטל ובטל משמע מדאורייתא ולהאי תירוצא אף בפקח פסול רק מדרבנן מה"ה מוכרח למעט חרש דר"כ והאי חרש פסול מדאורייתא רק הא תינח לתירוץ בתרא אבל לתירוץ קמא מהרא"ש דדוקא הרכנה מהני ומשמע דגבי כתב פסול מדאורייתא א"כ אמאי צריך למעט חרש דר"כ הוי לי' למעט דאף בפקח לא הוי כתב וצ"ל דאף לתירץ קמא מהרא"ש אקילו ג"כ בכתב כמו בהרכנה וא"כ אם נימא כמו שמפרש הרב החסיד מקאזניץ אמאי הוצרך ר' מנא לתירוצי אית כן וגרס אינו גט דיוכל לשנויי דגרס כמו ר' יוסי דפסול ור"י סובר דכתב והרכנה דמיא להדדי דכמו שמקילו בהרכנה ה"ה בכתב והוי לי' לר' מנא לשנויי בהרכנה עדיפא מכתב ואקולי רק בהרכנה ולא בכתב כמו שהבאתי דהרא"ש בתירוץ קמא סובר דפסול מדרבנן ואפ"ה לא הקילו בכתב אלא ע"כ דפירושו מירושלמי כפירוש בע"מ קרבן העדה דר"י גרס דכתב אמרו לסופר וא"ש לא מהני בפיו ה"ה לא מהני בכתב ור' מנא מהני דלא גרס דכתב א"נ רק הרכנה עדיפא מכתב והן הן דברי ב"י שמפרש דהטור סובר דהרא"ש סובר כתירוץ קמא דמבואר בירושלמי כוונתו על ר' מנא דסובר דהרכנ' עדיפא מכתב מ"מ נראה לענ"ד מהש"ס דידן מוכח דסוברים כתירוץ בתרא מהרא"ש דהרשב"א בתוספו'

לגיטין

לגיטין הקשה אם נימא להרכנ' עדיפא מכתב מאי מקשה הש"ס בגיטין בדף ע"א על ר"כ אמר רב הסוברים לחרש שיוליך לדבר מתוך הכתב כותבין ומקשו מאי קמ"ל הניחא נשתתק מאי הרכנת הראש אי ממתניתין הו"א דדומה הרכנה מהני אבל כתב לא מהני ור"כ אמר רב השמיעינן דאף הכתב מהני ונלענ"ד לתרץ דירושלמי מקשה על רשב"ג דמודה דכתב מהני דהא בתוספתא קתני דאינו גט ור' יוסי משני דהא מתניתין קתני דהרכנה מהני וצ"ל דאו דוקא עד שישמעו קולו ה"ה כתב ג"כ מהני ותוספתא דקתני דלא מהני מפרש קרבן העדה דמיירי שכתב לומר לסופר שיכתוב ע"ש ור' מנא משני דהרכנה עדיפא א"כ כמו דמקשה על רשב"ג מתוספתא יוכל להקשות על ר"כ ורב דסוברים דכתב מהני דהא בתוספתא קתני דלא מהני וא"ל דסוברים כר' יוסי דגרס דכתב לא מהני בכתב לומר לסופר שיכתוב והוי א"א דפסול כמו שמפרש קרבן העדה דהא רב מפרש טעמא דר"מ ור"י משום בזיון דרב סובר מתנה איכו כגט ועיין בגיטין בדף כ"ט וסובר דמילי מימסרן לשליח ולדידי' א"א כשר לא מבעי' לטעמא דרמב"ם והר"ן דא"א פסול משום דהוי מילי יעוין בדרישה בסימן ק"ך ולרב דסובר דמילי מימסרן א"א כשר ואף לטעמא דהרמב"ן משום דכתיב וכתב דהא רב ע"כ לית לי' האי טעמא דאלת"ה מה צריך לטעמא משום בזיון נימא משום דכתיב וכתב כסברת הרמב"ן וא"כ ליכא למימר דרב סובר כר' יוסי דגרס בתוספתא דכתב לא מהני בכתב דיאמר לסופר שיכתב דהא לרב א"א כשר וגם ליכא למימר דסובר כר' מנא דהרכנה עדיפא אדרבה אי הרכנה עדיפא אבל כתב לא מהני ורב סובר דאף הכתב מהני א"כ נשאר קושי' על רב מתוספתא וא"ל דאף דרב סובר מילי מימסרן אפ"ה סובר דא"א פסול דרב לשיטתו אזיל דסובר דחתם סופר ועד כשר יעוין בגיטין בדף פ"ו ונפק מיני' חורבא משום כיסופא דסופר ואמרו לסופר שיחתום ג"כ כדאיתא בגיטין בדף ס"ז זה ליתא דהא איתא בהדיא במרדכי בפרק מ"ש לטעמא דרב משום בזיון דבעל אם הבעל אמר לעדים הם יאמרו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו דכשר ואמאי דהא הוי א"א אלא ע"כ מוכרח לומר לרב כשר בא"א והדרא קושיא לדוכתי' על רב מתוספתא:

וי"ל דרב סובר דכתב והרכנה דמיא להדדי והי' קשה מתוספת' מוכח דכתב לא מהני וה"ה הרכנה ומתניתין קתני בהדיא דהרכנה מהני ותוספתא ובריתא סתרי אהדדי ומתרץ בתוספתא קתני פסול ופסול מדרבנן הוא ואף אם גרסינן אינו גט דהא איתא בגיטין בדף כ"ו האומר כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט ומפרשים רש"י ור"ת דטעמא דיאמרו גיטה קודם לכנס חזינא דאף בפסולא מדרבנן נקט כמי האי לישנא אינו גט ואף דאיתא בתוספתא אינו גט אפ"ה פסולא רק מדרבנן וכיון דפסולא מדרבנן לא גזרו חכמים בפקח אבל בנשתתק מהני הרכנה וה"ה כתיבה מהני ולא סתרי אהדדי התוספתא ומתניתין והאי לא אסיק ר"כ ורב אלא הכי שאני · לפ"ז מתורץ קושית הרשב"א שמקשה מאי פריך הש"ס דלמא ממתניתין הוי אמינא דדוקא הרכנה מהני דהכי איכא קושית הש"ס דלרב קשה מתוספתא ומוכרח לומר דהוכית דינו ממתניתין דקתני דהרכנה מהני ואם נימא דסברא נותנת דהרכנה עדיפא מכתב ול"ז סתר תוספתא ומתניתין די"ל דאף תוספתא מודה דהרכנה מהני רק הכתב לא מהני ונשאר קושיא על רב מתוספתא ומוכרח לומר דרב סובר דכתב והרכנה דמיא להדדי והוכיח דינו ממתניתין דהרכנה מהני שפיר מקשה הש"ס מאי קמ"ל תנינא ומתורץ קושית הרשב"א ודו"ק:

נמצא בירורנו דהמקשה הי' סובר דכתב דמיא להרכנה ואם למסקנא דמסיק לאפוקי מר"כ ורב ממעט רק חרש גמור שמיירי ר"כ אבל מהאי סברא דכתב דמיא להרכנה הסברא נותנת דלא הדר מסברת המקש' דמהיכי תיתי לומר דמקשה והמתרץ פליגי וכיון דבירורנו דהש"ס סובר דכתב דמיא להרכנה דלא כר' מנא אנן גבררים למעבד הלכתא כהש"ס דילן ובפרט דר' יוסי בירושלמי סובר ג"כ דכתב דמיא להרכנה הדין נותן גבי תקנת עגונות מהני הכתב · וביותר נרא' לענ"ד דאף אם נימא כירושלמי כר' מנא דהרכנ' עדיפא מ"מ בעובדא דידן מודה הירושלמי דכתב מהני דאיתא בירושלמי א"ר אבא מרי בחרש אנן קיימין ופעמים דאין שליחות לחרש ור' בון אמר בבריא מיירי ואפילו הכי אינו גט דהוי מתעסק בשטרותיו ומפרש קרבן העדה דחיישינן דשמא לא כתב אלא כמתעסק בעלמא ואנחנו ראינו בעינינו שבעל אשה המומר טרח בטרחא יתירה שכמה פעמים כתב הקאפיטאן שהמומר ביקש מאתו שיכתוב שהשוב ליתן גט בהאי לא שייך דהוי כמתעסק וכ"ע מודים דמהני הכתב · ואם עדיין יאמר דהא איכא כמה ריעותא חדא באגרת הראשון מהקאפיטאן הוי כא"א ועוד דהא אין שליחות לנכרי ואף שהקאפיטאן כתב שהבעל מנוה ליתן גט דהא הנכרי לא הוי שליח ואף שהתוספות בגיטין בדף ס"ו בד"ה אמרו לסופר ויכתוב מפרשים לא דמי לעד מפי עד דעיקר עדות לא גמרה אלא לאלו והראשונים הם שלוחי דבעל ונכרי לאו בר שליחות

הוא א"כ לא מהני מכתב הקאפיטאן אעפ"כ מוטל עלינו לילך בעקבות הראשונים להקל בעגונות ובנידון שספק שהוי א"א דהא להבנת הב"י שמפרש לדעת הרא"ש והר"ן דא"א פסול משום כיסופא דסופר אבל היכא דמייחד הסופר ומייחד העדים לית כאן חשש כיסופא דסופר ואף להבנת הדרישה' נמי מודה דהיכא דמייחד העדים ומייחד הסופר דלא הוי א"א וכהאי א"כ בעובדא דידן דהוי' מייחד הסופר והעדים לית חששא משום א"א · ועוד דכיון דהבעל בעצמו חתם עליו לית כאן א"א דהוי כמו שהבעל בעצמו כתב שהסופר יכתוב לעדים שיחתמו וכבר בררנו אף להפוסקי' דסוברי' דכתב לא מהני טעמא דידהו משום דהוי כמתעסק כדאיתא בירושלמי אבל בנ"ד שטרח הבעל בטרחא רבה ודעתו לגרש בהאי הפוסקים מודים דכתב מהני וממילא לית כאן חשש משום דאין נכרי יעשה שליח דאף שכתב מהקאפיטאן לא הועיל כלום מ"מ מה שכתב שהבעל רוצה לגרש והוא בעצמו חתם עליו הוי כאילו שכתב נכתב בלשונינו והבעל חתם על הכתב ואם יש לפקפק דהא איתא בגיטין בדף י"א פריך הש"ס והא לא ידעי למיקרי ומשני בידעי למיקרי משמע דידעינן דידעו למיקרי א"כ ניחוש שמא הבעל לא ידע למיקרי ולא ידע מה שכתב הקאפיטאן זו ליתא דאיתא בתשובת הרשב"א בסי' תתקפ"ה דהיכא דכתב בגופן של נכרים וחתם בחתימת ידו דמהני ואע"ג שבגיטין משמע איפכא ומתרץ מקשה הוא דהוה אמר הכי לאפוקי הלכתא מיני' וכן פסק הב"י בסי' מ"ה סעיף ג' מבלי חילק ואף בגירושין דינא הכי דכיון שחתם עליו נתרצה אף לגירושין דראיות הרשב"א מדאמרינן שלים כמאן דבעל נתרצה אם שלים יאמר לגירושין וה"ה בנידון דידן נמי נימא הכי שהבעל נתרצה על הגירושין ואם ירצה לפקפק דהא לא נתקיים כתב הבעל ועדים · זו ליתא דח"מ בסי' י"ז פסק דלא בעינן קיום · ואף שהגאון החסיד מקאזינץ כתב לח"מ דלא בעינן קיום דדוקא גבי עד מיתה משום דאשה דייקא ומנסבא אבל לא בגירושין במח"ב לא דק שפיר דאיתא בתוספות ביבמות בדף פ"ח בד"ה והבא עליה אומר ר"י דאשה דייקא ומנסבא מרעה לה חזקה ובהנים אומרים נתגרשה נמי דייקא לפי שחראה דיבואו עדים ויאמו אם יפסילו אותה בגזלנותה אלמא דאף בגירושין אשה דייקא ומנסבא א"כ לסברת הח"מ לא בעינן קיום ואף שח"מ מביא בשם מ"ז הגאון מוהר"מ ב"ץ אביו מ"ז הגאון הש"ך דפסק דבעינן קיום י"ל דקשה דהאיך יוכל למימר דבעינן קיום דהא עד מפי עד ומלאורייתא לא מהני ואפ"ה משום עיגונא הקילו ומכ"ש דהיכא דבא הכתב משני עדים שפלוני מת ומדאורייתא הוי כמו שנחקרה עדותן בב"ד ומכ"ש דנימא משום עיגונא הקילו ולא בעינן קיום וצ"ל דקצת הדמ"ז מוהר"מ דבעינן קיום משום דאיתא בכתובות בדף כ"א בתוספות לחד תירוצא דכתב בע"א לא הוי כמו שנחקרה עדותן בב"ד ובהאי גוונא מיירי מ"ז מוהר"ם וגם הרשב"א דמפרש להרמב"ם בעינן קיום מיירי ג"כ במלא כתב מת פלוני ובהאי לא אמרינן דהוי כנחקרה עדותן מש"ה בעינן קיום אבל שכתב משני עדים דהוי כנחקרה עדותן בב"ד לכ"ע לא בעינן קיום ובעובדא דידן חתם על שכתב ג"כ שני עדים לא בעינן קיום וא"ל דמ"ז הש"ך בסימן מ"ו ס"ק ט' יהיב טעמא דמדאורייתא לא בעינן קיום משום דלא חציף איניש לזיופי לשטרי ובעובדא דידן כתב הקאפיטאן הכתב ונסתר הטעם דלא חשיד לזיופי וניחוש דשמא הקאפיטאן בעצמו חתם שני עדים ולבעי קיום י"ל דאיתא בש"ע בשטר שמלוה בשוק צריך קיום דבהאי ליכא למימר דלא חשיד לזייפו דאינו יודע מי הוא הבע"ד ואפ"ה כתב הירושלמי מלאו כתב פב"פ מת משיאים לאשתו ואף דאינו יודע מי הוא הבע"ד אפ"ה משום עגונה הקילו ואף דבירושלמי מביא דעת ר' בון דאין משיאים כבר הארכתי בתשובה דפליגי רק במלא כתב מע"מ אבל במלא כתב משני עדים לא בעינן קיום ואף שהרמב"ם כתב שידעו שהוא כתב ישראל מפרש הח"מ דבעינן שידעו שזו אינו כתב כותי והתילנא דשכיח דכתב וכמה כותבין כתב ישראל וניחוש שמא הקאפיטאן חתם העדים זה ליתא דהריב"ש הוכיח דנכרי אף מבלי קישור דברים הוי מסל"ת מדלא פריך הש"ס ולמא נכרי וע"ז מדחה הוכחת הריב"ש דלא יוכל להקשות דלמא נכרי הוא דנכרי אינו חשוד להכשיל ויש להקשות דהא הח"מ כתב דצריך שידעו שזו הוא כתב ישראל ואם לא ידעינן חיישינן שמא נכרי כתב והאיך סמיך על הנכרי דהא אינו חשוד להכשיל ויש לתמוה על הט"ז אבל אם נימא כסברת הב"ש דאף דאינו מכשיל מ"מ כל שאינו דרך מסל"ת לא מהני עדותו מש"ה בעינן שהוא כתב ישראל דאף דאינו מכשיל מ"מ לא מהני עדותו דלא הוי מסל"ת מ"מ האי סברא דאין מכוין להכשיל סברא אמיתית ולא חיישינן דשמא הקאפיטאן חתם שני יהודים כדי להכשיל דהא הנכרי אינו מכוין להכשיל אף שראיתי בתשובת הגאון אמיתי החסיד מוהר"פ סג"ל בע"מ ספר הפלאה שהשיג על הרב הגאון החסיד מוהר"י מקאזינץ דאין כוונת הב"ש שהנכרי אינו חשוד דודאי להכשיל רק כל שאינו מסל"ת מחזקינן לשיקרא אלא דלא חיישינן דלמא נכרי הוא ורוצה להכשיל דכיון

דאין דרכו להכשיל מסתמא לאו נכרי הוא אבל אי ידעינן דנכרי הוא חיישינן שמא כיון להכשיל והרב הגאון המגיד השיב נגדו דא"כ נשאר קושיא במקומו והרב המגיד קיצר מאוד ונראה לענ"ד כמו שכתב הגאון המגיד דאי נימא כמו שהבין הגאון מוהר"פ דהש"ס לא יוכל להקשות דהוי כעין ס"ס ספק דלמא לאו נכרי הוא ואת"ל דנכרי הוא דלמא לא כיון לקלקל א"כ מאי מקשה הש"ס דלמא נדה ורש"י מפרש דלמא נשא אשה במקום אחר כוונתו דקשה לרש"י מאי מקשה הש"ס דלמא נדה דיוכל לאוקמי שלא היה בכאן אשה אחרת מש"ה מוכרח רש"י לפרש דלמא נשא אשה במקום אחר וקשה מאי מקשה הש"ס דהא הוי ס"ס דלמא לא נשא אשה ואת"ל שנשא אשה דלמא לא באה הנדה לכאן וע"כ צ"ל דהש"ס לא מהני להתיר נגד חזקת א"א כדעת הב"ח שהביא בתשובת הגאונים בתראי וא"כ אם נימא דנכרי פעמים מכוין להכשיל הוי לי' להקשות דלמא נכרי הוא אלא ע"כ כסברת הגאון המגיד דנכרי בודאי אינו מכוין להכשיל מש"ה לא מקשו דלמא נכרי · ועוד הא"ך יוכל למימר כסברת הגאון אמיתי מוהר"פ היכא דנכרי לפניו חיישינן שמא הכשילו הלא איתא בי"ד בסימן קי"ח בהשגת בשר ביד נכרי ונכרי אינו נהנה בחליפין יותר בכל ענין דלא חיישינן שמא החליף להכשילו הכא דלא חיישינן כלל להכשילו דאלת"ה בשר אמאי מותר אך מה שכתב הרב המגיד דכיון דאינו מכוין להכשיל אומר אמת שהוא מת אפ"ה אינו נאמן קשה להבין דהא קיי"ל ע"א נגד החזקה לא מהימן כדאיתא ביו"ד בסי' קכ"ז ומדאורייתא ע"א לא מהימן לומר שמת בעלה דאיכא חזקה לבעל שהוא בחזקת חי רק דחכמים הקילו משום עגונה וכיון דנכרי לא הוי מסל"ת לא מהני עדותו כלל ועדיין נשאר לבעל חזקת חי ונימא דצריכה קיום מ"מ נראה לדל בהתירת דעגונה דקיי"ל עיר שכבשוה כרכום נותנים חומרי חיים וחומרי מתים ועיין בח"מ ואיתא בב"מ בדף כ"ח דדוד המלך עליו השלום אמר מוטב שיבעול ספק א"א ועל ילבין פני חבירו ואור"י נתן גט על התנאי שאם ימות במלחמה תהי' מגורשת מעכשיו ואם לא ימות לא תהיה מגורשת יעוין בתוספות בכתובות בדף ט' ואם נימא דיוצאי מלחמ' יש לו חזקת חי הוי לי' למימר ודאי א"א אלא ע"כ ביוצאי מלחמה ליכא חזקת חי והוי ספק חי או מת ואיכא למימ' דעיקר התקנה היה דבעי קיום הכי גם דלמא אחי הבעל ומערער' יוכל למימ' היכא תקנו רבנן בדאיכא לבעל חזקת חי אבל ה"כ דליכא חזקת חי לא תקנו רבנן דבעינן קיום ומטעמים שהבאתי וגם דליכא חזקת חי לבעל הנני מסכים בהתירה דהאי עגונה מאחר שכבר יצאה בהתירא מהגאון מופת הדור מוהר"פ ני' אב"ד דק"ק פפ"ל וכבוד הגאון החסיד מ"מ מקאזין רק שצריכה גט וחליצה כפסק הגאון המגיד ני' כ"ד הצעיר שבישראל היום יום ב' ח' תשרי תק"ם לפ"ק : הק' יצחק אברהם בא"מ הגאון המפורסם המנוח מוהר"ר דוב בערים יצ"ו חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל יע"א :

סימן עז

תשובה מה שהשבתי לכבוד ה"ב המיועד להיות חתני הרב המאה"ג הגאון המפורסם מוהר"ר אליעזר ני' אב"ד דק"ק פילץ בע"מ שו"ת שמן רוקח אשר שאל מאתי לעיין בתשובתו הרמה ולחוות דעתי לאן דעת התורה מכרעת אף שאיני מופנה מכל הלל כי טרוד אני לעיין במילי דשמיא ובמילי דמתא וביותר בערלא דמלום מהנשואין אבתי שכלה תחיה שמשודכת למכ"תר אעפ"כ פניתי א"ע מכל עמלי ונדדתי שינה מעיני ומה שהכניס אותי בהסכמ' ראשו' נרשמי' בבת' והנני שולח תשובתי למכ"ת ולעיין היטב שהדברים המה קרובים להאמת וגם הי' לפני שו"ת מרפ"מ וצלל במים אדירים בחריפתו ובקיאתו וקולע אל השערה בקושיות ופרוקים וסברות ישרות וה' חלק מחכמתו ליראיו ועל כמה ענייניים יש לי להשיב על דבריו הטהורים אף לענין דינא שנינו לדבר אחד נתכוונו ומשום יגדיל תורה ויאדיר אראה לציין מה שדבריו קשה להולמו :

א שמכת"ר הוכיח בתשובתו דתוספות סוברים היכא דיכולה למימר דאדעתא דהכי לא קדשה בעילת הבעל למפרע הוי בעילת זנות כשיטת הר"י המובא בת"ה דאל"ת"ה דהא מרא דשמעתא בב"ק הוא אביי דקושית הש"ס בנפלה לפני מו"ם אזלא אל אביי ורב סובר בקדשה על תנאי וכנסה סתם צריכה גט אמר אביי לא נצרכה טעמא דרב משום דאחלי' לתנאי אלא טעמא דרב משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכ"מ דאם נימא דמחל לתנאי מגיע לה כתובה אבל אם נימא דא"א עושה בעילתו בעילת זנות אינו מגיע לה כתובה יעוין ברש"י בכתובות בדף ע"ד ואם נימא דתוספות סוברים כשאומרת אדעתא דהכי לא קידשה לא הוי למפרע בעילת זנות א"כ אמאי הוצרך התוספות לפרש דקושית הש"ס אזלא מן האירוסין דהא אף בנשואין נמי יוכל ליזול קושית הש"ס דהכא הוי קדשה על תנאי וכנסה סתם ובקדשה על תנאי וכנסה סתם דהיכא דליכא בעילת זנות נשאר תנאי הראשון וא"כ אמאי מפרשים התוספות דקושית הש"ס אזיל מן האירוסין אלא ע"כ דתוספות סוברים דהוי בעילת זנות משום הכי מפרשים דקושית הש"ס אזלא מן האירוסין ולא דמיא להדדי דהא אביי דסובר דלא אמרינן דמחל התנאי דווקא היכא דבעל התנה התנאי בשעת קידושין וכנסה סתם דמה ריוח יש לו למחול התנאי דאם לא ימחול אזי מרויח הבעל הכתובה דאם לא ימחול אינו מגיע לה כתובה ולמה ימחול בחנם מש"ה הוצרך אביי למימר דטעמא משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולענין כתובה בתנאי קאי אבל כשהאשה התנה בשעת קדושין ובשעת נשואין לא התנה אמרינן שהאשה מחלה התנאי דאם לא תמחול אזי אינו מגיע לה כתובה והבעל פטור משאר כסות ועונ' ובודאי מחלה התנאי מש"ה מוכרח התוספות לפרש דקושית הש"ס אזלא מן האירוסין דאי מהנשואין בודאי מחלה התנאי ומן האירוסין ליכא טובה לאשה דבעלה פטור משאר כסות ועונה וגבי אשה מודה אביי דהיכא דהיא התנה תנאי בשעת קידושין וכנסה סתם דאשה מחלה התנאי ורמי' לדברי דאם נימא כמו שהבין המכת"ר דטעמא מהתוספות דלא אזלא קושית הש"ס מהנשואין משום דהוי בעילת זנות אמאי הוצרכו לפרש דקושית הש"ס אזלא רק מהאירוסין יכולים לפרש דקושית הש"ס אזלא אף מהנשואין כגון בכנסה סתם ולא נבעלה אלא ע"כ כפי שכתבתי ועוד לשיטת אביי סובר שמואל דאדם עושה בעילתו בעילת זנות ויכולים לפרש דקושית הש"ס אזלא אליבא דשמואל ואזלא קושית הש"ס אף מהנשואין ומנלן לפרש דקושית הש"ס אזלא רק מן האירוסין אלא ע"כ כפי שכתבתי דגבי אשה דהיכא דהיא התנה התנאי בשעת קדושין וכנסה סתם אף אביי מודה דבודאי מחלה התנאי כדי שבעלה מחויב לה בשאר כסות ועונה וגם מגיע לה הכתובה מש"ה מוכרחים דקושית הש"ס אזלא רק מן האירוסין :

ב דאף אם נימא כמו שהבין מכת"ר בפירוש התוספות דטעמא מהתוספות דלא אזלא קושית הש"ס מהנשואין משום דהוי בעילת זנות א"כ נשאר קושית התוספות באם שיתקלקל אח"כ המקח יבטל המקח ואם שמתרצים דגבי יבום אין הבעל מקפיד וגבי מקח מקפיד המוכר אם נימא דהוי בעילת זנות שבעל ג"כ מקפיד ונשאר תירוצו מהתוספות לא הבינותי קושיתו דהא התוס' מפרשים דקושית הש"ס אזלא מן האירוסין וכשהתניתי בשעת האירוסין אין הבעל מקפיד מה שאירע אחריו דאם ימות בעוד היא ארוס ליכא קפידא גבי' וכשיבא אח"כ הנשואין בודאי שבעל מקפיד ולא ירצה לעשות הנשואין שלא יהי' ב"ז עד שתמחול האש' התנאי ושפיר מתרצים התוספות אך כ"ז לפי הבנתו שהבין בפירוש התוספות אבל כבר כתבתי שהתוספות סוברים דאף כשהיא התנה ליכא בעילת זנות ואפ"ה אזלא קושית הש"ס רק מן האירוסין דבנשואין בודאי היא מחלה התנאי כדי שבעלה מחויב בשאר כסות ועונה ומחילה לא קשה מה שהקשה על ר' ידידי' ור"מ שסוברים דהיכא דהיא התנה כשנפלה לפני מו"ם שלא תהיה מתקדשת לבעל' הוי ביאת הבעל ב"ז א"כ נשאר עליהם קושית התוספות דגם במקח יהיה בטל המקח ולסברתם נשאר תירוץ מהתוספות דגם ביבמה מקפיד הבעל שלא יהי' ב"ז י"ל דהגאונים הנ"ל סוברים כסברת התוספות דקושית הש"ס אזלא רק מן האירוסין ועל האירוסין מתרצים שפיר דבעל אינו מקפיד כפי שכתבתי :

ג מה שהקשה מכת"ר על רש"י דרש"י מפרש דמינה ניחא לה להתקדש לראשון שהיה שלה על ספק שאם ימות בעלה תהיה זקוקה לאחיו והקשה אם באפשר שתהי' עם ראשון שלה ולא תכנס בספק לית טב מיני' ואם נימא דהיכא דהיא התנה אם נפלה לפני מו"ם שלא תהיה מקודשת ליכא ב"ז לגבי בעלה בודאי לא איכפת לבעל מה שהיא התנה א"כ נשאר קושית הש"ס נימא דאדעתא דהכי לא קידשה דליכא קפידא לבעל מה שהיא התנה יפה הקשה וכבר קושיא זו מבואר בתשובתי ושנוי דקא משנינן דרש"י סובר כסברת הר"מ דקושי' הש"ס אזלא אף בנשואין יעוין בתשוב' מיימוני בפרק ה' מהלכות יבום וכלה בלא ברכה אסורה לו מדרבנן ואף דאין ב"ז מ"מ לא יסכים הבעל דהוי אסורה לו מדרבנן מש"ה מפרש רש"י דניחא לה להתקדש לראשון שהוא שלה באם שלא תתקדש לראשון לא יסכים הבעל דהוי כלה בלא ברכה אף שמעכת"ר הוסיף ביאור בקושייתו לדעת הר"י בר"ן דבעל מתנה שלא תזקק ליבם ליכא ב"ז ומ"ז שפמ"א בהגה"ה מביא בסימן קנ"ז יעוין בב"ש א"כ נשאר קושיא נימא דאדעתא דהכי לא קידשה ונשאר תירוצו מהש"ס דגבי בעל ליכא ב"ז לא דמיא להדדי דאבי'

מפרש

מפרש מטעמא דרב לא"ה עושה בכ"ז אבל לענין כתובה בתנאי קאי ואין מגיע לה כתובה והקשה הר"ן דהא אסור לדור עמה בלא כתובה ומתרץ דכיון דאינו איסור רק מדרבנן לא איכפת לבעל הכי סברא דבעל אינו משגיח על איסור דרבנן דווקא היכא דבעל התנה וכיון דהתנה לא מחל התנאי ועל איסור דרבנן אינו משגיח מש"ה אינו מגיע לה כתובה אבל בב"ק אזלא קושית הש"ס דנימא דהוי כאם' התנה שלא תהיה מקודשת דאכן שהדי דהוי כאלו התנה מתרצים שפיר דניחא לה בבעל ראשון שהוא שלה ואם היא תרצה להתנות מ"מ יהי' אסורה לו ככלה בלא ברכה וע"ז לא יסכים הבעל שיעבור אף על איסור דרבנן אבל היכא דבעל התנה אמרינן דבעל אינו מקפיד על איסור דרבנן משום הכי לא מחל התנאי ואף לפי מה שהבין מכת"ר דטעם דרש"י דסובר כדעת הר"י ור' ידידי' דהוי ב"ז מש"ה מפרש רש"י דניחא לה בבעל שהוא שלה והקש' א"כ נשאר על רש"י קושית התוס' מ"מ ומקח ותירוצו מהתוספות נסתר דבעל מקפיד ג"כ שלא יהי' ב"ז כ"ז לפי הבנתו שהבין בפירוש רש"י ותוספות אבל לדידי לק"מ דקושית התוספות ממילא לא קשה לשיטת רש"י דרש"י סובר דגבי יבם מומר דצריכה חליצה אף כשהי' מומר בעת נשואי אחיו וטעם דרש"י דאף גבי מומר אמרינן מיגו ניחא לה כתירוץ הש"ס יעוין בתשובת מיימוני בפ' א' מהלכות יבום ובאמת קשה דלמא הא דאמרינן מיגו ניחא לה דווקא כשנעשה מו"ם אחר קדושי אחיו דאיכא תרתי ספיקא בשעת קדושין חדא דלמא לא נעשה אחיו מו"ם ואת"ל שיהי' מו"ם דלמא לא ימות בעלה בחיי אחיו מו"ם וכיון דאיכא שתי ספיקות מקדש' נפשה לבעלה אבל כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו דליכא אלא חדא ספיקא לא מקדשה דבהאי לא ניחא לה ומנלן לרש"י דאף בכה"ג כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו או כשהי' מומר בשעת קידושי אחיו דנימא אף בכה"ג מיגו ניחא לה ואף דמשני דמיגו ניחא לה לקושית הש"ס אזלא כשהי' מו"ם אחר קידושי אחיו וע"ז משני מיגו ניחא לה אבל כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו לא אמרינן מיגו ניחא לה וצ"ל דרש"י סובר דע"כ קושית הש"ס אזלא כשהי' מו"ם בשעת קדושי אחיו דאל"ה דקושית הש"ס אזלא כשהי' מו"ם אחר קידושי אחיו א"כ קשה קושית התוספות כשיתקלקל המקח יהי' המקח בטל מעיקרא אבל אם נימא דקושית הש"ס אזלא כשהי' מו"ם בשעת קדושי אחיו לא קשה קושית התוספות כשיתקלקל המקח יהי' המקח בטל דגבי מו"ם אם נעשה מו"ם אחר קדושי אחיו ג"כ מקדשה נפשה וה"ה גבי מקח נתקיים המקח וכיון דקושית הש"ס אזלא כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו וע"ז משני מיגו ניחא לה מש"ה סובר רש"י אף כשהי' מומר בשעת קדושי אחיו צריכה חליצה דגם בהאי מיגו ניחא לה כמ"ש לשיטת רש"י לא קשה קושית התוספות והתוספות דמקשו יתבטלו המקח דסוברים כר' יהודאי גאון דסוברים דאם הוי' מומר בשעת קידושי אחיו א"צ חליצה וכשנעש' מומר אחר קידושי אחיו צריכ' חליצה דבהאי אמרינן מיגו ניחא לה דקושית הש"ס אזלא כשנעש' מו"ם אחר קידושי אחיו ומשני דמיגו ניחא לה דליכא למימר דקושית הש"ס אזלא כשנעש' מו"ם אחר קידושי אחיו ע"ז לא משני מיגו ניחא לה וע"כ דקושית הש"ס אזלא כשנעשה מו"ם אחר קדושי אחיו שפיר מקשה יתבטל המקח אבל לשיטת רש"י לק"מ קושית התוס':

ד מה שמכת"ר רוצ' לתרץ דאף דנימא דהוי ב"ז ונסתר תירוצו מהתוספות וכפי' שהבין לפי דעתו הרמה ומתרץ קושית התוספות דיש לחלק בין יבמה למקח דגבי יבמה שאין לך שום אשה המתקדשת להכי בספק מו"ם מוכרח להסכים על התנאי ואינו דומה למקח דחשוב דתולה בדעת המוכר והרבה קונים רגילים להתנות על העתיד להיות הואיל ואין שום ריעותא לפנינו ע"כ דפ"ק ובמח"כ לא דק שהבין בתוספות שהתוספות מפרשים דקושית הש"ס אזלא כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו ואפ"ה מקשה כשיתקלקל המקח א"כ יהי' המקח בטל ז"א מעולם לא עלה על דעת התוספות דקושית הש"ס אזלא כשהי' מו"ם בשעת קידושי אחיו ואפ"ה מקשו יתבטל המקח די"ל דווקא כשהוא מו"ם בשעת קידושי אחיו בהאי לא מקדש' נפשה אבל כשנעש' מו"ם אחר קידושי אחיו ע"ז לא מסקא אדעתא ומקדשה נפשה ה"ה גבי מקח לא עסיק אדעתא מה שעתיד להיות מש"ה המקח קיים רק התוספות סוברים דלא יוכל לפרש דקושית הש"ס אזלא והי' מו"ם בשעת קידושי אחיו ע"ז לא משני הש"ס מיגו ניחא לה דקושית הש"ס אזלא כשנעש' מו"ם אחר קידושי אחיו ומשני בהאי מיגו ניחא לה וע"ז מקשו דאם יתקלקל א"כ יהי' המקח בטל וא"כ אין חילוק בין יבמה למקח דכמו גבי המקח אינו מקפיד מה שעתיד להיות ה"ה גבי אשה אינה מקפידה מה שעתידה להיות ודברו הקדושים קשה להולמו:

ה מה שהקשה מעכ"ת על התוספות דמפרשים דקושית הש"ס אזלא מן האירוסין ולא מהנשואין אמאי לא מפרש דקושית הש"ס אזלא אף מהנשואין והוי כאילו התנה שלא תזקק ליבם ובהאי ליכא ב"ז יפה הקשה מעכ"ת ומה שרוצה לחלק היכי דידע קא עקר הוי מתנה עמ"ש אבל היכא דאינו בודאי קא עקר לא הוי מתנה עמ"ש הא סברא נכונה היא וגם בב"מ בדף נ"א מחלק הש"ס בהכי אך שמעיין בב"מ ובתוספות בכתובות בדף נ"ו בד"ה הרי זו מגורשת דהא דמחלקים דווקא לענין ממון אבל לענין איסורא אין חילוק דכתבו בהדיא דגבי ממון דניתן למחילה דווקא אמר טעמא משום חלאין אבל גבי איסור לא בעינן האי טעמא וגם מה שכתב מעכת"ר דקושית הש"ס נפלה לפני מו"ם אזלא על אביי ואביי בכל מקום לא סבירא לי' האי חילוק היכא דודאי קא עקר ובין היכא דממילא קא עקר כוונתו דאביי בב"מ בדף נ"א מתרץ רב כר"מ ושמואל כר"י אבל מהשוא אינו ראי' כלל די"ל דאביי אית לי' ג"כ האי חילוק דהיכא דודאי קא עקר הוי מתנה עמ"ש והא דמשני רב כר"מ ושמואל כר"י משום דקשה קושית הש"ס דקתני ע"מ שאין לך עלי אונאה אין עליו אונאה לרב הא מני מש"ה משני דרב כר"מ אבל לשמואל דסובר דאין עליו אונאה יוכל למימר דסובר כר"מ ומחלק היכי דודאי קא עקר הוי מתנה עמ"ש וברייתא דקתני אין עליו אונאה אתי אפי' לר"מ דבהאי אפי' ר"מ מודה דמי יימר דקא עקר מידי ובגוף הקושיא שהקשה אמאי לא מפרש התוספות דקושית הש"ס אזלא מהנשואין דהוי כאלו התנה שלא תזקק ליבום ולא הוי בעילת זנות י"ל דתוספות סוברים כשיטת הירושלמי דאף בכה"ג הוי בעילת זנות מש"ה מוכרחים לפרש דקושית הש"ס אזלא רק מן האירוסין:

ו מה שהקש' מעכת"ר על הכרעת אחרונים שהכריעו בסימן קנ"ז ביבם מומר צריכה חליצ' כדעת רש"י ולדעת רש"י ב"ז בהתנת' על קידושין הוי בעילת זנות וע"ז לא יסכים הבעל מש"ה מקדשה מתחלה אף ביבם מומר וזה כוונת רש"י מה שמפרש שמיגו ניחא לה להתקדש לראשון שהוא שלה כדי שלא יהיה ב"ז וגם הרמ"א קבע להלכה בהתנת' שלא תזקק ליבום לא הוי בעילת זנות וכיון דלא הוי בעילת זנות בודאי מסכים הבעל על תנאי ולמה פסק דצריכה חליצ' וה"ע מוכח שטרא לבי תרי אבל לדידי לק"מ די"ל דגם רש"י סובר כדעת הר"י בר"ן דלא הוי בעילת זנות ואפ"ה צריכה חליצה דבעל לא יסכים אף דלא הוי בעילת זנות מ"מ אסורה לו ככלה בלא ברכה מש"ה מקדשה מתחילה אף ביבם מומר והר"י בר"ן מיירי דהיכא דבעל התנה ובין היא דהיא התנתה וליכא ב"ז אף בכנסה התם היא רוצה בתנאי ראשון דעל איסור דרבנן לא חש וכבר בארתי בתשובתי דלאביי טעמא דרב דאין אדם עושה בעילת זנות ורוצה בתנאי לענין כתוב' וקשה קושי' הר"ן דהא אסור לדור בלא כתובה וצ"ל כתירוצו דכיון דליכא אלא איסור דרבנן לא איכפת לי' ודוקא היכא דבעל התנה אמרינן באיסור דרבנן לא איכפת לי' אבל דנימא דהוי כאלו אשה התנת' דאף שלא יהי' בעילה זנות מ"מ מקפיד הבעל שלא תאסור עליו באיסור דרבנן ובלא קידושין איכא איסור דרבנן מש"ה מקדשה אף ביבם מומר:

ז מה שמעכת"ר רוצ' להוכיח כדעת רש"י ביבם מומר צריכה חליצ' דקש' מאי מקש' הש"ס בנפל' לפני מו"ם דא"צ חליצ' דלמא באמת צ"ח וצ"ל דקושית הש"ס אזלא דקיימא שמעת' בכל יום ביבם מו"ם דצריכ' חליצ' ואם נימ' ביבם מומר א"צ חליצ' אמאי צריך להקשות על אביי דהא אף בלא אביי הוי ליה להקשות דמ"ש במו"ם צריכ' חליצ' וביבם מומר א"צ חליצ' אע"כ דאף ביבם מומר נמי צריכ' חליצ' מש"ה מוכרח להקשו' על אביי וראייתו אינו ראי' דקושיות מה שהקשה דלמא באמת מו"ם א"צ חליצה כבר השבתי בתשובתי ואף לפי שיטתו נמי לא קשה אמאי לא פריך הש"ס מ"ש מו"ם ומ"ש מומר י"ל דהגאונים יהיבו טעמא דיבם מומר א"צ חליצה משום דכתיב כי ישבו אחים יחדיו שהיו אחים ביהדות ובמרדכי פרק החולץ ובתשובת הגאונים בתראי מביאים האי טעמא וממילא לא קשה מ"ש מו"ם ומ"ש מומר דגבי מומר הוי כמו שאינו אחיו דכיון דלאו אחיו ביהדות מש"ה מוכרח הש"ס להקשות על אביי דנימא דאדעתא דהכי לא קדשה וא"ל א"כ למה יהיב הר"מ טעמא דמומר אין צריך חליצה משום דאדעתא דהכי לא נתקדשה הוי לי' למימר הטעמא דכתיב כי ישבו י"ל דאם נקטו האי טעמא אזי הוי דינא אף כשנעשה מומר אחר קידושי אחיו נמי א"צ חליצ' דאינו נקרא אחיו ביהדות והר"מ פסק כשנעש' מומר אחר קידושי אחיו צריכ' חליצ' מש"ה מביא האי טעמא כשהי' מומר בשעת קידושי אחיו דא"צ חליצ' משום דאדעתא דהכי לא נתקדש' וכשנעש' מומר אחר קידושי אחיו ע"ז לא מסקא אדעתא ומקדש' נפשה מש"ה צריכה חליצ' וסברת הר"מ כשהי' מומר בשעת קידושי אחיו דא"צ

חליצ'

אולי דגבי מו"מ היכא האי סברא דמינח ניחא לה אבל במומר אנןסהדי דלא ניחא לה ואמרינן דלא מקדשה אבל אהמקדש' לא אסיק אדעתי' האי סברא למימר דאדעתא דהכי לא נתקדשה רק להקשו' מ"ש במ"ש צריכה חליצה ומ"ש מומר דא"צ חליצה הלא חילק גדול יש ביניהם לגבי יבם מומר א"צ חליצה דלאו אחיו ביהודות הבל מו"מ הוי אחיו מש"ה צריכ' חליצה מש"ה מוכרח להקשות דגבי מו"מ ניחא דאדעתא דהכי לא נתקדשה ועוד ה"ל יש מילין לדבר לפלפל עם מעכ"ת בפלפול נעים אך לענין דינא אין חילוק ביניהו ודעתי כדעתו הרמה כפי שהארכתי בתשובתי לא רציתי להאריך עוד בפלפלא כ"ד או"נ הק' יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל :

סימן עח

שייך לשאלה דלעיל בענין הגט מה ששאלתי מכבוד מחותני הרב המאה"ג אב"ד דק"ק שידלוב יע"א :

אהובי מחותני עיינתי בתשובתי אף שאני מוקף בחבלי טרדין הן במילי דשמיא ובמילי דעלמא אך שלא יאמר מעכ"ת שאנכי נואש לדבריו הטהורים אמרתי אפנה מכל עסקי ועיינתי בעיונא כל דהוא בתשובתי מה שלא נראה לענ"ד אראה להשיב למעכ"ת :

א מה שכתב מעכ"ת בקיצור דבריו דמאמר שהרמ"א הכריע במקום עיגון יש להקל אם לא כתב כדין אבל שלא במקום עיגון פסול הגט אלמא דמדינא צריך לכתבו כהן וכיון דצריך לכתבו ממילא אם שינוי וכתב כהן על אינו כהן שפסול הגט אף במקום עיגון תמהני טובא בוודאי לדעת מהרא"י דסובר אם לא כתב כהן דפסול הגט לדעתו אם שינוי וכתב כהן על אינו כהן דפסול שזו א"נ לפנים רק שאנחנו מסופקים בדין דכמה פוסקים חולקים עליו דעיקר טעם של מהרא"י שהי' כותבין כהן בימי אמוראים והחולקים עליו דמוכח ממתניתין דפ' ג"פ אם הם משולשים יכתוב כהן אלמא בימי מתניתין לא הי' כותבין כהן והרמ"א הכריע במקום עיגון יש להקל דסמך על הני פוסקים דלא הי' כותבין כהן ולהכי פוסקים אף אם שינוי וכתב כהן על אינו כהן י"ל דכשר :

ב מה שכתב מעכ"ת ולומר דהא דמכשר הרמ"א וט"ז וב"ש אם לא נכתב כהן במקום עיגון מטעם דיש מכשירין לגמרי וירצה לומר מטעם דלא נהגו לכתוב כהן בגט ולזה הכריע הרמ"א להכשירו במקום עיגון · אבל אין מקום לדברים אלו המעיין בב"י וט"ז המכשירים דלא נפסל אם לא נכתוב כהן אבל מודים דנהגו לכתבו והא ראי' דכתב הרמ"א בסימן קל"ו בב' יב"ש דאם אחד מהן כהן הוי סימן אע"פ שהישראל הוא המגרש ואינו ניכר בגט אין צריך לכתוב יותר אלמא שנהגו לכתוב כהן בגט · מאוד יפלא בעיני הלא איתא בתוספות בד"ה אמנה שבשטר קא מסהדי ואיתא בהדיא היכא דהוחזק שני יוסף בן שמעון וודאי אכולה מילתא קא מסהדי ומעלין משטרות ליוחסין אם כן איכא למימר שלא נהגו לכתוב כהן בגט ומהאי טעמא הכשיר הרמ"א ואפילו הכי שני יב"ש העדים מדקדקים משום הכי אף על פי שהישראל המגרש ואינו ניכר בגט אפילו הכי הוי סימן דב' יב"ש מחויבים העדים לדקדק יעוין בכתובות בדף ך"ד : אף שראיתי בספר הפלאה שחיבר הגאון החסיד המפורסם מוהר"ר פנחס הנ"ל ני' אב בית דין דק"ק פפ"דמ יע"א שהקשו על התוספות שכתבו שני יב"ש מעלין משטרות ליוחסין דאם חבירו ג"כ כהן אם כן באמת שמא השטר של חבירו הוא וע"כ כשחבירו אינו כהן אם כן שפיר י"ל שהעדים לא ידעו אם הוא כהן רק שידעו שחבירו אינו כהן וליכא שום ריעותא · לק"מ דאם העדים ידעו שהמלוה אינו כהן אף על פי כן איכא ריעותא דהם לא ידעו אם הלוה כהן וחייש שמא הערים הלוה ואמר בפני העדים שהוא כהן ויכתבו כהן ואח"ז כשיהי' השטר ביד המלוה ורוצה לגבות מהמלוה יברר הלוה שהוא לאו כהן ויאמר שהוא הלוה למלוה והמלוה פרע לו והחזיר השטר והא דנכתב כהן ויאמר שאף אם יהי' כדברי המלוה לא הי' להעדים לכתוב כהן שיברר שהוא לאו כהן ולא יוכל המלוה לגבות בשט"ח ואיכא ריעותא משום הכי מחויבים העדים לדקדק ולדעת איזה מהם שהוא כהן וא"ל לגבי כשהעדים יודעים שהלוה אינו כהן אכתי איכא ריעות' שהלוה יערים ולומר שהמלוה הוא כהן ובאמת המלוה אינו כהן וכשיוציא המלוה שטרו יאמר שהמלוה לוה אצלו ושילם ואחר שפרעון החזיר השטר לידו והא דנכתב כהן יאמר דהא באמת המלוה אינו כהן ולא יוכל לגבות בהאי שטרא משום הכי מחויבים העדים לידע אם הלוה כהן וכשיודעים בבירור ליכא ריעותא משום הכי כתבו התוספות דכה"ג מעלין משטרות ליוחסין ולק"מ קושית הפלאה · ועוד מאי ראי' מביאו מהאי הני יב"ש דלמא טעמא דהרמ"א דהכשיר במקום עיגון דסמך על הפוסקים שלא הי' כותבין כהן בימי האמוראים אבל מודה הרמ"א שמנהג העולם לכתוב כהן רק דכיון דאינו מחויב לכתוב משום הכי אם לא נכתוב כשר אבל בשינוי כשכתב כהן על אינו כהן י"ל דהרמ"א מודה דפסול ומהאי טעמא גבי הני יב"ש הוי סימן דכיון דנהגו לכתבו :

ג עוד מה שכתב מכת"ר דאם שינוי וכתב כהן על אינו כהן דפסול דאף הר"ת הכשיר בשינוי מקום הלידה וראית מדאמרינן דאין מעלין משטרות ליוחסין ומשמע' מר"ת באם שינוי וכתב כהן דכשר די"ל דגבי כהן מודה ר"ת באם שינוי בגט שיהיה פסול דיאמר שזו אינו המגרש ועיקר ראייתו בשינוי מקום הלידה שבשטר שלא יאמרו עליה תהא אשיקרא ומביא ראי' דהא בשטר כשר דאף אם שינוי דעדים לאו אכולה מלתא קא מסהדי וה"ה בשינוי מקום הלידה ואף דכשר בשטר אבל לא בגט אשה ומעלין משטרות ליוחסין איירי רק בשטרות אבל בגט אשה בוודאי מעלין דאם שינוי יאמרו שזו אינו המגרש · לא דק כלל דהמעיין בתוספות בכתובות בד"ה אמנה שבשטר מבואר להדיא דדוקא בשני יב"ש מעלין אבל בעלמא אין מעלין אלמא דאף בגט אשה אם שינוי כשר ועוד דכבר הוכחתי בתשובתי ממתניתין בפ' ג"פ דקתני ובלבד שיהיו מכירים משמע דאין חילוק בין שטר לגיטין · ועוד אם נימא כמו שכתב מכת"ר דדוקא בשטרות כשר אם שינוי אבל בגט פסול אם שינוי דיאמרו שזו אינו המגרש · אם כן האיך הוכיחו הפוסקים דלא כתבו כהן בימי מתניתין מדקתני במתניתין אם הם משולשים יכתוב כהן לפי דעתי מכלן דלמא דוקא בשטרות לא הי' כותבין כהן דהתם אינו מיפסל בשינוי אבל בגט דיאמרו שזו אינו המגרש הי' כותבין כהן ומתניתין איירי רק בשטרות אלא ע"כ דאין חילק בין השטרות לגיטין דאף בשטרות איכא ריעותא דיאמרו שזו אינו הלוה ואפילו הכי בשטרות כשר ה"ה בגיטין כשר לדעת ר"ת אם שינוי :

ד עוד מה שבנה היסוד וקשה אמאי אין מעלין ליוחסין דהא בגט אשה מהני החזקה לענין השמות והגופים כדאיתא בפ' ג"פ דף קס"ז ומהני ג"כ לענין ממון לגבות הכתובה · לא ידענא מאי קושיא הוא דמעכ"ת הביאו בשם ספר הפלאה שהשיג על מו"ז הש"ך דהש"ך בסימן מ"ט מתרץ קושית התוספות שהקשו מאי מהני שיכתוב כהן דהעדים בוודאי אינם כותבין אלא במוחזק להם ומועיל לענין ממון לעשות סימן ומיבעי' ליה מסהדי על עדות שיועיל אף ליוחסין והיינו דגניבעי' לי' דוקא ליוחסין ולא לתרומה · וספר הפלאה השיג אם חזקה לא מהני לענין יוחסין לא מהני גם לענין ממון דאפוקי ממון חמירא יע"ש · ונראה דלק"מ דאיתא בכתובות בדף י"ד לר"י אלים ס"ס ורובא לא מהני לר"י והוכיח הרשב"א בתשובה סימן ת"א דס"ס עדיף מרובא לר"י רוב' לא מהני וס"ס מהני אלמ' דס"ס עדיף מרוב' ואל תשיבני דהא אליבא דר"ג לא מהני ס"ס ורובא מהני י"ל דטעמא דר"ג דרובא מהני משום דהלים ברי שלה ולעולם דס"ס עדיף מרובא אלמא לר"ג לא מהני ס"ס ליוחסין ואיתא בכתובות בסוגיא דפ"פ בד"ה אי למיתב לה כתוב' שמקשין · אמאי יוכל הבעל להפסיד הכתובה דהא איכא ס"ס ואף דקיימא לן שאין הולכים בממון אחר הרוב ע"כ ה"ל דס"ס עדיף מרובא אם כן מוכח שהתוספות סוברים דס"ס עדיף מרובא אלמא דהתוספות סוברים דבס"ס מוציאין ממון מן המוחז' ובלא"ה מביאו כנה"ג שגדולי האחרוני' סוברי' מוציאין ממון מיד המוחזק ואכן קיימא לן כר"ג לענין יוחסין לא מהני ס"ס אלמא דיוחסין חמירא מן ממון ויפה כתב מו"ז הש"ך ז"ל ואף לאידך הפוסקים דסוברים דאף בממון לא מהני ס"ס להוציא מן המוחזק טעמייהו דס"ס לא עדיף מרובא ואכן קיימא לן דאין הולכים בממון אחר רוב משום דחזקת ממון מתנגדת כדאיתא בתוספות בר"פ המדיר ולר"י לא מהני רוב כשרים אף דליכא חזקה המתנגדת נגד רובא אלמא דלענין יוחסין חמירא ואף לר"ג טעמא דר"ג משום דטוענת ברי ואית לה מגו אבל היכא דלית לה מגו בעינן תרי רובא כדאיתא בתוספות בדף י"ד בד"ה כמאן אי כר"ג אלמא דיוחסין חמירא מממון ויפה כתב מו"ז הש"ך ז"ל וממילא מתורץ קושיא מה שהקשה משמות הגופים ומסוקלים על החזקה דיוחסין חמירא מ"מ לענין דינא הנני מסכים עם מכת"ר כפי שהארכתי בתשובתי מנאי מחותני ידידי הק' יצחק אברהם הכהן חונה פה ק"ק פינטשוב והגליל יע"א :

סימן עט

חלוקא דרבנן בשבועות בדף מ"ו בסוגיא דקציצה בשם כבוד אדוני אבי מ"ו הגאון המפורסם החריף הגדול מו' בערוש כ"ץ זצ"ל שישב על כסא הוראה בק"ק אפטא ושם שקעו שמשו שלא בעונתו ונפטר בחצי ימיו וגודל חריפתו ובקיאתו אי אפשר לבאר שנודע ביום ההוא. שחידש מאה ומאתים חלוקא דרבנן ושאר חידושי תורה לאין מספר וכולם לא היה נרשמים בכתב ובעת הזאת הייתי צעיר לימים ולא זכיתי להגות מאורו והרבה תלמידים היה אצל תלמידיו שהרביץ תורה בישראל ובתוך תלמידיו האלה גדולי דורינו ואחד מתלמידיו כתב לידי שתי חלוקא דרבנן אך מרבות הזמן נמחק הרבה שורות וגם נכתוב בקיצור לשון מאוד והעתקתי רק על פי שכלי ואומדן דעתי:

בסוגיא זו רבו קושיות. תדלא מה שמקשין שעולם אמאי לא תקשה הש"ס א"ה עבר זמנו קודם דתקשה אי הכי קצץ מאי ועוד מה שמקשה הרא"ש דרב אלפס פסק בקציצה וכע"ה הוא מודה במקצת ישבע בע"ה היאך ס"ד במודה במקצת יהיה פטור בלא שבועה.

ועוד מקשה מהרש"א דתוס' מקשו אודה במקצת אמאי ישבע אמאי לא מקשו נ"כ על שבועת היסת ועוד מקשה מהרש"א מאי דמקשה הש"ס והא דתניא קצץ המע"ה דלמא האי מיירי בכ"ה והא דקתני ישבע מיירי במודה במקצת:

ונלע"ד לתרץ בטוב טעם ודעת ובתחלה נקדים מאי דמקשו התוס' יתתין עד לאחר זמנו. ומתרץ כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה ועוד מתרץ דמשום חזקת כל תלין לחוד לא מהני רק כדאיכא בהדי חזקה אין שכיר משהה שכרו:

ויש להקשות על תי' קמא דשוב לא יודה מאי הוחזק כפרן שייך הכא. דבתחלה אינו זוכר מחמת טרדות פועלים וי"ל דמחמת טרדת פועל שהוא מסופק והוא טוען ברי שפרע הוי הוחזק כפרן גם יש להקשות דמקשה הש"ס וכי שכיר עובר בבל תגזול מקשו תוס' דהא הוי ברי וברי ומתרץ דרמי אנפשי' ומדכר לא חשיב כחזקת דשכיר דגבי בע"ה בעי' חזקה דאין שכיר משהה שכרו קשה מגלי' להתקשה להקשות דלמא הם שקולים חזקת בע"ה וחזקת דשכיר והוי ברי וברי. וי"ל דהמקשה הוכיח דחזקה דבע"ה לא אלים כחזקה דשכיר דאי מיתא דאלים חזקה דבע"ה כשאר קושית התוס' ימתין עד לאחר זמנו וע"כ דחזקה דבל תלין לא מהני מבלי חזקה דאין שכיר משהה שכרו ומקשה הש"ס שפיר וכי שכיר עובר בל תגזול אך אי כימא כתירוץ קמא כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה קשה מנלן להתקשה להקשות וכי שכיר עובר בל תגזול דלמא תרוויהו שוין.

לפ"ז מתורץ בלא"ז לא היה יכול המקשה להקשות א"ה עבר זמנו דהוי' ידע מהתירוץ דחזקה דאין בע"ה עובר בל תלין ולא קשה וכי שכיר עובר בל תגזול. י"ל קושיות התוס' דהוי ברי וברי ולא קשה ימתין עד לאחר זמנו. י"ל כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה דמחמת טרדת פועלים הוא מסופק והוא טוען ברי א"כ הוחזק כפרן אבל עכשיו מתרץ הגמרא קציצה מדכיר דכיר קשה על מודה במקצת בטען פרעתי אמאי ישבע השכיר והא נאמן הבע"ה כמגו דקציצה שלא קצץ רק מה שהודה במקצת ע"כ צ"ל דהוי מגו דהעזה דמה שטען פרעתי לא הוי ספק דמחמת טרדת פועלים אמר פרעתי אבל לא קצצתי אלא אמר ומדכר דכיר הוי העזה קשה לא עכשיו נמי הוא מעיז כיון דמחמת ט"פ הוא מסופק והוא טוען ברי אלא ע"כ מחמת ט"פ סבר באמת שפרע א"כ לא שייך הוחזק כפרן דהוא סבר שפרע מחמת טרדות פועלים ועכשיו זכר מקשה הש"ס שפיר א"ה עבר זמנו נמי וליכא למימר דאין הבע"ה עובר בל תלין קשה קושיא שני' וכי שכיר עובר בל תגזול. וא"ל להוי ברי וברי כקושית התוס' י"ל דהאי חזקה דבע"ה לא אלים כחזקה דשכיר וא"ל דלמא שקולים הם א"כ קשה ימתין עד לאחר זמנו וליכא למימר תירוץ קמא כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה דהא הוכחתי דט"פ הוי והאי שבוא ולא הוי כפרן ע"כ צ"ל דחזקה דאין בע"ה לא אלים ובעינן דאין שכיר משהה שכרו כתירוץ שני מהתוס' מקשה הש"ס שפיר וכי שכיר עובר בל תגזול. ומוכרח לשנויי דאין שכיר משהה שכרו. והא דאמר שמואל דנאמן כמגו דלא שכרתיך דהא הוי מגו דהעזה יש לומר דשמואל מיירי בכ"ה. וכתב הרא"ש כיון דבכ"ה פטור לגמרי מדאורייתא אף דהוי מגו דהעזה אוקמי' אדינא אבל במודה במקצת לא אמרי' מגו דהעזה ואף בקציצה הבע"ה נאמן אף במודה במקצת בפרעון ליכא מגו דקציצה דהוי מגו דהעזה דט"פ הוי ודאי בבית ודו"ק:

לפ"ז מקשו התוס' על ר"י דסובר בקציצה בזמנו נשבע ונוטל עבר זמנו המע"ה הרי עבר והרי שהה י"ל דברשותך השהיתי ועל שהא לא קשה י"ל דלא בעי' שהה דחזקת בל תלין שקולה הוא כמו חזקת דשכיר ולא קשה קושית התוס' ימתין עד לאח"ז י"ל תי' ראשון מהתוס' כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה דסובר ר"י דט"פ הוא מסופק ומתחלה אמר ברי שוב לא יודה דהוי הוחזק כפרן ולא קשה יהא נאמן במגו דקציצה וא"ל דהוי העזה דהא השתא נמי מעיז דהוא מסופק ואמר ברי שפרע י"ל לר"י ליכא מגו דקציצה דסובר בקציצה שכיר נשבע ונוטל אבל לרבנן דסובר בקציצה ישבע הבע"ה ואיכא מגו דקציצה וצ"ל לרבנן דהוי ודאי שכיח וליכא מגו ונסתר תי' קמא מהתוס' כיון שהתחיל לכפור וצ"ל תירוץ בתרא דחזקת בל תלין לחוד לא מהני מקשה הש"ס שפיר וכי שכיר עובר בל תגזול אבל לר"י לא קשה וכי שכיר עובר בל תגזול י"ל בל תלין שווי' לחזקת דשכיר ולא קשה קושית התוס' על ר"י הרי שהה והרי עבר רק די"ל דזאת הוא דחיק דפליגי בהך סברא דרבנן סברי דחזקת בל תלין לא הוי שקולין כמו חזקת שכיר ולר"י הם שקולין והוי ברי וברי רק אעפ"כ קשה דאסיפת זקנים מקשה על הגמרא אמאי לא יהא נאמן הבע"ה היכא דהוא ברי וברי משום דיש לו חזקת ממון ומתרץ כיון דהשכיר עביד עבידתי' אכן סהדי דמגיע ממון לשכיר ולא הוי חזקת ממון לבע"ה:

לפ"ז קשה מאי מקשו התוס' על ר"י הרי שהה והרי עבר י"ל דלמא איירי שלא בעדים א"כ לאחר זמנו הוא ברי וברי ומסייע חזקת ממון לכך לא בעי' אין שכיר משהה שכרו ולא שייך אכן סהדי דמגיע ממון לשכיר כיון דליכא עדים אבל תוך זמנו הוא ספק מחמת טרדת פועלים לכך שכיר נשבע ונוטל ולא קשה אי אמרינן דלא בעי' שאין שכיר משהה שכרו וימתין עד לאחר זמנו איכא למימר תירוץ ראשון מהתוס' כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה. ומאי מקשו התוס'. רק ע"ז י"ל דתוס' אזלו בהך סברא דאמרינן אף במודה במקצת נאמן במגו א"כ מקשו התוס' לר"י הרי שהה. וליכא למימר דאיירי דשכרו שלא בעדים א"כ קשה על תוך זמנו יהא נאמן במגו דלא שכרתיך. רק אעפ"כ קשה אף דאיירי בשכרו בעדים לפי סברת א"ז דלא שייך חזקת ממון לבע"ה משום דאכן סהדי דעביד עבידתי'.

אבל גבי קציצה בודאי חזקת ממון לבע"ה מנא ידעינן אכחנו כמה קצץ הבע"ה א"כ לענין זה הוא חזקת ממון לבעה"ב ולא בעינן אין שכיר משהה שכרו. ולא קשה ימתין עד לאחר זמנו י"ל כיון שהוחזק כפרן שוב לא יודה כדפרשתי לעיל איכא למימר הכי רק יש לומר מעיקרא פירכא דמוכח גם לר"י מחמת ט"פ סבר באמת שפרע דאל"כ דהוא רק מסופק קשה לר"י ישבע בע"ה בתוך זמנו דהא סוגיא רווחא בכל הש"ס דפרשו היכא משכח שבועה ולא פרשו משפק ממון אלא ע"כ דלא פרשו משבועה משום דסברי באמת שפרע דאל"כ למה עקרוהו גבי מודה במקצת שבועה מבע"ה דהא בע"ה מחוייב לישבע שפרע בודאי והוא אינו יוכל לישבע שט"פ הוא מסופק אלא ע"כ דגם לר"י איכא למימר דמחמת ט"פ הוא סבר באמת שפרע א"כ לא שייך הוחזק כפרן א"כ מקשו התוס' שפיר לר"י הרי שהה וליכא למימר כדפרשתי לעיל קשה ימתין עד לאחר זמנו דהא השתא לא שייך הוחזק כפרן אלא ע"כ משום דאין שכיר משהה שכרו:

לפ"ז מתורץ קושית מהרש"א שהקשה בב"מ בדף קי"ב דתוס' מקשו במודה במקצת יהי' ליכא דישבע בע"ה דפרשו' משפק שבועה אמאי לא מקשו נ"כ משבועת היסת דהא לכאורה קשה מאי מקשו תוס' דישבע בע"ה דלמא ביני' תרווייהו חזקה שלא ישבע שבועת שוא וחזקה שלא יעבור על בל תלין. רק די"ל דתוס' מקשו או קושיא ראשונה ימתין עד לאחר זמנו או קושיא זו רק דעל קושיא ראשונה י"ל תירוץ ראשון של תוס' כיון שהוחזק כפרן שוב לא יודה רק על זה קשה מאי הוחזק כפרן הא דבתחלה תלינן לט"פ אלא ע"כ דמחמת ט"פ הוא רק מסופק א"כ קשה גבי מודה במקצת יהי' ליכא לישבע בעה"ב דהא פרשו איכא משפק

שבועה לכך מוכרח לתרץ דאין שכיר משהה שכרו וזאת היא רק לר"י אבל לרבנן בלא"ה מוכרח לתרץ אין שכיר תשהה שכרו · דמוסף דרבנן סברי דט"פ הוי ולאו שפא דאל"כ דהוי ספק קשה יפי' נאמן במודה במקצת במגו דלא קבלתי וא"ל דהוי העיזה דהא אף שטוען פרעתי הוי העיזה דט"פ הוא ספק ואמר סברי לו שפרע אלא ע"כ דט"פ סבר שבודאי פרע ולדידי' נסתר תירץ קמא מהתוס' כיון שהתחיל לכפור כפו שכתבתי ומוכרח להתירץ מהתוס' דבעינן אין שכיר משהה שכרו והא דמקשו דקושי' אזלא לר"י ור"י סובר בכ"ה פטור הבע"ס רק בת"ת סובר דשכיר נשבע ונוטל מש"ה מוכרח התוס' להקשות רק ממודה במקצת ולא קשה קושית מהרש"א ודוק היטב :

ולפי מה שפרשתי דגבי קבלה לא שייך אנן סהדי דמנא ידעינן כמה הי' הקבלה מתורץ הדקדוק מאי למתרץ לטעמא משום טרדת פועלים ומקשה הש"ס א"ה אפי' קבץ נמי אמאי לא מקשה אף לטעם הראשון משום כדי חייו הל"ל להקשות א"ה קבץ נמי ומהרש"א מתרץ בסיגנון אחר ולבי אומר אף דגבי קבלה שייך כדי חייו אפ"ה בל"ז לא יוכל להקשות א"ה קבץ נמי די"ל דהא דקנסינן לבע"ה משום כדי חייו דוקא בדליכא לבע"ה חזקת ממון דגבי פרעון אנן סהדי דשכיר עביד עבידתא גבי' כסברת א"ז אבל גבי קבלה דליתא האי סברא אנן סהדי ואיכ. חזקת ממון לבע"ה לא קנסינן לי' אבל השתא דמשני משום ט"פ הוי סברי ו... מקשה הגמרא שפיר א"ה אפילו קבץ נמי לפ"ז מתורץ קושית מהרש"א דמקשה דלמא דקתני גבי קבלה המע"ה מיירי בכופר הכל כיון דפרשתי לעיל היכא דאנן סהדי דעביד עבידתא לא הוי חזקת ממון לבע"ה א"כ קשה היכי איירי בכופר הכל אי איירי דבע"ה טוען שקבלתי באחת ונתתי לך ושכיר כופר ואמר לא נטלתי כלל דהא קתני סתמא המע"ה ובפרעון השכיר נשבע ונוטל אלא ע"כ דאיירי דהשכיר מודה שקבל אחת רק שמחולקים בקבלה על דינר שני השתא להיתנא לשכיר שקבץ שתים במגו דאי בעי שלא קבל כלל ולענין הפרעון השכיר נאמן וליכא כמימר דהוי מגו להוציא דהא פרשתי לעיל דלא שייך חזקת ממון לבע"ה ודוחק לאוקמי דיש עדים על הפרעון בודאי ידעו העדים אי קבל כל הפרעון או לא :

וא"ל דלמא איירי בדליכא עדים א"כ לא שייך אנן סהדי והוי חזקת ממון לבעה"ב לכך אין השכיר נאמן במגו קשה אי איירי בכופר הכל קשה לאשמעינן בפרעון גופא דהמע"ב דנאמן במגו דלא שכרתיך אלא ע"כ דאיירי במודה במקצת ואינו נאמן במודה במקצת רק משום דקבלה מדבר דכירי ולא קשה ע"ז אי דאיירי במודה במקצת האיך ס"ד דמודה במקצת יהי' פטור בלא שבועה כקושית הרא"ש על רב אלפס :

וי"ל כך דמקשה רוצה להקשות על הא דקאמר קבלה מדבר דכירי קשה באמת הא מודה במקצת בעינן שבועה אלא ע"כ דגם בקבלה טרוד בפועלים בודאי וסבר שאתת כדבריו · והוי כאומר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דפטור לרב ושמואל אבל אם נימא קבלה מדבר דכירי הוי מודה מקצת ממש האיך קתני דפטור בלא שבועה א"כ מתילא יתורץ רב אלפס :

ולפ"ז מתורץ קושית מהרש"א שלישי דתוס' בבבא מציעא דף קי"ב מקשו מאי צריך לשנויי קבלה מדבר דכירי הי"ל לשנויי דמיירי בשכרו שלא בעדים ואיכא מגו דלא שכרתיך ומתרץ דמודה במקצת ליכא מגו דלא שכרתיך דאין יכול להעיז ולכפור הכל והקשה מהרש"א לוקמה דמיירי שאחת שהודה טוען שפרעו ומיירי בשכרו שלא בעדים ואיכא מגו י"ל כך דסובב והולך אל תירוץ ראשון דלא יוכל לומר הטעם משום מגו א"כ ליפלוג בפרעון גופא · וע"ז מקשו התוס' דלמא טעם משום מגו והא דנקיט קבלה דלמא מיירי במודה במקצת ובפרעון במודה במקצת אף בשכרו שלא בעדים השכיר נשבע ונוטל דלא הוי מגו דלא שכרתיך להוי מגו להעיזה והא דאמר שמואל דנאמן במגו דלא שכרתיך דמיירי בכופר הכל וכמגו כל דהוא אוקמי' אדיכא אבל גבי קבלה אף במודה במקצת מהימן במגו דמחמת טרדת פועלים סבר שלא קבץ אלא אחת הוי כאומר חמשים ידענא וחמשים לא ידענא דפטור לרב ושמואל מש"ה אמרינן מגו כל דהוא דכיון מדאורייתא פטור לגמרי ולכך מתרץ תוס' דמגו במודה במקצת לא אמרינן אף דאינו מגיע שבועה דאורייתא דאינו מעיז לכפור הכל ודו"ק :

אדוני אבי מו"ו הגאון החריף הארוך מאוד בסוגיא בחריפתו אתך שמאחת שכתב הוא ישן נושן ונמחק כמה שורות א"א להעלות על הכתב :

והא לך סימני השאלות והתשובות בעזרת רוכב בערבות
על אורח חיים מסימן א עד סימן כה

תשובה

כ תשובה בנידון החמץ שעבר עליו הפסח אבל לא מכר אפוטרופוס מחמת תכיורסים :

כא חלופי אסורי הנאה שאסור לעצמו אם אסור ג"כ לאחרים :

כב ההגנת על שער אפרי' שהשיג על ר"ת מאי דפסק חליפי חמץ מותרין · ואתרוג שנפסל ביום א' אם מותר לאוכלו :

כג אם סוכה גדולה ניתרת בפס ד' טפחים ומשהו בשני דפנות תפילם :

כד אם בעינן סוכה בקבע סעודה על הפירות :

כה באחד שעשה שליח למכור החמץ והשליח מעל בשליחתו ולא מכר · אם החמץ מותר או לאו :

על יורה דעה מן סי' כ"ו עד סי' נ"ו

סימן כ"ו בשוחט א' שלא עמד בנסיון אבל רב אחד נשחט בבהמה ואח"כ קבל רשיון מהרב אחר לשחוט אם מועיל הקבלה לתפרע או לא :

כז באחד ששחט ג' כבשים : ואח"כ ג"כ שחט כבשים אחרים ונמצא אח"כ אחד משלשה הראשונים שהיה טריפה אם כשרים הכבשים אחרים ששחט אח"כ או לאו :

כח בשוחט א' שבדק רב אחד אותו ולא נמצא סכינו יפה ואח"כ הראה לרב אחר והיה סכינו יפה אם צריך להעבירו מאומנתו או לא :

כט בשוחט אחד אשר העידו עליו בב"ד שלא בדק בשעת שחיטה סכינו כדינו · אם להעבירו · או לא :

ל במאי דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן · אם צריך למבדקי' אף אם איתי' קמי' או לא :

לא בעוף א' שהיה לו כעין שתי מרות ובאחד היה טעם מר ובאחד לא היה טעם מר אם טריפה :

לב בספק דרוסה אם בדקינן אותו לאחר זמן או לא :

לג אם זאב דורס בגסה או לאו :

לד פלפול עצום בתוס' אם סוברים דזאב דורס בגסה או לא :

לה אם חוששין לספק דרוסה בנמצא צפורן תחוב על גבי בהמה והיא במקום רחב :

לו אם הבשר קודם מליחה נשרה במים לערך ט"ו שעות והוציאה מן המים והיה מונח זמן מה ואח"כ שוב נשרה עד כ"ד שעות עם הראשונות אם מצטרף לשיעור כבוש או לא :

לז אם סכין עם שמנונית עליו אם פוגם לאחר מע"לע :

לח תי' נכון על קושית התוס' בחולין דף כ"ז דמקשה אמאי לא מקשה ממתניתין דטפת חלב שנפלה על חתיכת בשר :

לט הדבר שנאסר במשהו אם אוסר התערובות אחרת ג"כ במשהו :

מ דבר שנאסר במשהו באת"ל אין חוזר ואוסר במשהו אי בעינן ששים נגד מה שנפל לתערובות אחרת או לא בעינן רק נגד משהו :

מא תי' נכון על קושית לחם משנה שהקשה להרמב"ם שפסק בנזיר שאכל רביעית יין בשיעור אכילת פרס לוקה דדרש תשרת ענבים דלא כמאן :

מב תי' נכון על קושיות התוס' בפסחים דף מ"ד דיליף מגעולי עכו"ם האיך יליף נזיר מגע"כ :

מג תי' נכון על קושיות התוס' חולין דף ק"ח אמאי לא מקשה דרב אדרב :

מד תי' נכון על קושיות הגדולים שהקשו על ר"א דהשמיט מימרא דרבא שאמר כיון שנתן טעם בחתיכה כ"נ :

מה תי' נכון על קושיות הש"ך על ב"י מה שכתב בשם יש מי שאומר דדבר שאין לו מתירין אינו אלא אם יבא היתר בודאי הלא כ"ע מודי' בזה :

מו אשה שרואה דם תמיד שאינה יכולה לטהר לבעלה ואומרת שיש לה כיוב מן הכללים ובשעת תשמיש יש לה כאב באיזה אופן יכולה לטהר לבעלה :

מז היכא שהרגישה שנפתח מקורה ובדקה ולא מצאה דם באיזה אופן היא טמאה :

מח היכא שלא הרגישה ובדקה ומצאה דם אם היא טמאה מדאורייתא או מדרבנן :

מט באחד שקנה פרה מנכרי ואין יודע אם בכרה או לא · וכדי להכריע מספק בכור מכרה לרועה נכרי בכסף וילדה אם היא בכור או לאו :

נ אם הרועה הנ"ל הוליך הפרה הנ"ל בתוך בהמות אחרות בשדות לרעות אם הוי משיכה או לא :

נא פלפול בהאי דינא דבכור עם הגאון מוה' עקיבא איגר :

נב אחד שהיה לו בן בכור והשלים ל"א יום ללידתו בשביעי של פסח ובערב שביעי חלה כ"ט יום וי"ב משא"ג אם יכול לפדותו בערב שביעי או להמתין עד אחר י"ט :

נג אחד שמת וקודם מותו עשה אשתו לאפוטרופס' ונתנה אותו מ"כ שלא תינשא לבעל קודם ששה שנים מיום מותו · ואח"כ נתגלגל הדבר שהפטירה א"ע מן אפוטרופסת אם יכולה להנשא קודם זמן המוגבל או לא :

נד מלוקה דרבנן בגיטין דף ל"ק בסוגיא דנודרות :

נה בשוחט שהי' מתעך בסירכא · ועדים מעידין עליו שהיה מנתק גם הבשר עמה והוא מכחישם אם להעבירו או לא :

נו באחד שעזב אשתו והרחיק נדוד עד כי עשתה פעולות ע"ז שהחזירו בע"כ ואחר זה התפשר מעצמו עמה ונתן גטה אם הוי גט :

נז שאלה בנידון עגונה שנכרי אחד הגיד שרדף נכרי אחד אותו והרגו אם הוי מסל"ת או לא

נח אשה שנתנה את בנה לאשה אחרת להניק מחמת כיבת שלשה בנים מתו · וגם היא היתה מנקת בנה לפעמים כדי שלא תפסיד חלבה ואח"כ פסקה מלהניק · ואח"ז מת בעלה אם מותרת לינשא · או לא :

נט בנידון עגונה ע"י מסל"ת שאחד מפלוני הרג אם נאמן :

ס איש שהיה בעיר אחת ואשתו היתה בעיר אחרת · והוא בעצמו הביא גט ונתן לה בעיר שבין שני עירות הנ"ל ולא ביום שנכתוב · אם הוי גט :

סא איש אחד ששלח גט לאשתו ונכתב בגט שאבי' כהן והוא באמת אינו כהן אם הוי גט :

סב איש אחד שנלקח לבעל מלחמה · וכתב גט לאשתו ונמשך הדבר שלא הגיע הגט לידה עד אחר שתי שנים · ולא הי' לו בפים ואחר שהגיעה לידה כתב בעל אגרת לאשתו · וזמן האגרת היה לאחר קבלת הגט רק שאין אנו מכירין הכתב · אם הכתב צריך קיום או לא · שלא תזדקק לחליצה :

סג איש אחד שהלך במדינה אחרת וקודם אותו הפכירו אפשי מקום בו להגיד שם אביו ושם עירו ושם אשתו · והגיד להם שם אביו ושם עירו · ועל שם אשתו ששמה מנה העידו העדים כדומה ששמה רחל · אם היא מותרת לינשא :

סד איש אחד שהלך מעירו ולא נודע מקומו אי' ואח"כ מצאו הרוג · ולא הכירו בו פרצוף פנים רק שמצאו דלוסקמא ואמרה האשה סימנין בה ושאר סימנין אם להתירה ע"י סימנים אלו :

סה אחד שמת בלא בנים וקול נתחזק בעירו שיש לו אח ונעשה מומר בהיותו שתי שנים · ובעת נשואין שלה הי' מומר גדול · והמומר מכחיש שהוא עכו"ם גמור אם מותרת לינשא :

סו אשה אחת שהודית בפני הרב שזינתה בפני בעלה ורצונה לקבל תשובה וכתב הרב הנ"ל להרב שאשה הזאת יושבת בעירו · להפרישה · מבעלה שאשה הודית לפניו שזינתה אם אשה הנ"ל מותרת :

סז ג"כ בענין הנ"ל מאתני הגאון אב"ד דק"ק טריסט :

סח תשובה בענין הנ"ל מהגאון מרדכי בנעט אב"ד דק"ק נ"ש והמדינה :

סט עוד בענין הנ"ל מהגאון מוהר"ר צבי הירש אב"ד דק"ק א"ו :

ע איש אחד שנלקח לבעל מלחמה ולא הי' פנאי שיתן לה הגט בעצמו ונתן כח והרשאה שיצוו לסופר לכתוב וליתן גט אם רשאי הסופר לכתוב וליתן לה הגט או לא :

עא בעל שהלך בדרך למרחוק ואחר י"א חדשים ומצי הי' לה בן והיתה לה ג"כ אורח נשים אחר נסיעת בעלה במשך שלשה חדשים אם מותרת לבעלה או לא :

שנ שאלה

היום יום ה' ך"ח תמוז דהאי שתא תקס"ה לפ"ק· נגמר הדפסת ספרי ש"ות ועתה אברך לאל עליון גומר עלי שהגדיל חסדו עמדי עד פה · וכפי פרושות השמטה · להוסיף שנית ידו ולזכני להעלות עוד על דפוס חדושיי אשר לא השיג ידי בעת להדפיסם אכי"ר: .